
BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVI
G
34
NAPOLI

PROSPERI
FAGNANI
COMMENTARIA
IN QVINQVE LIBROS
DECRETALIVM.

PROSPERI
FAGNANI
COMMENTARIA
IN PRIMAM PARTEM
PRIMI LIBRI
DECRETALIVM.

ROMAE, Expensis Ioannis Casoni. MDCLXI.

CVM PRIVILEGIIS, ET SVPERIORVM PERMISSV.

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI ET D. N.
ALEXANDRO VII.
PONT. MAX.
PROSPER FAGNANVS F.

VOD tuum est, Tibi reddo, Beatissime Pater, in libros Decretalium vigilias, & commentationes meas; tributum veriùs, quàm munus, atque id ipsum leue, & mole maius, quàm virtute; tamen fortasse haud ingratum, cui supplet pietas, atque obsequium, quod ab ingenio, vel ab industria non datur.

Anni sunt octo supra viginti, cum me tristis oculorum casus secedere in solitudinem aliquam improuisò coëgit, vt qui diù alijs vixeram, grauissimarum rerum curis implicitus, exsolutus tandem ac liber mihi viuerem aliquando, & negocium otio, laborem quiete commutarem. At non desidere inter hortorum delicias molliter, neque sopore inerti, aut nihil agentem marcescere consilium fuit; sed relegentem sedulò studiorum meorum cursus, subnotare quæ obseruaueram, dictare quæ partim lectione, partim vsu didiceram, & quanquam alienis vtentem oculis, alienis vtentem manibus, impensiùs tamen vacare meditationi, & libris, atque hæc ipsa ab humana sapientia leuamenta animo, & solatia quærere, cum à Diuina multò plura, ac maiora suppeterent; vt iam, Superis gratia, meam illam acerbissimam calamitatem, quam in oculis ferrem, nec intelligerem, nec sentirem. Ità opus paulatim ad iustam suam magnitudinem ereuit, & constare mihi secessus mei ratio, atque aliquod operæpretium cæpit; tametsi breuis admodum, nec multorum annorum quies illa, ac solitudo, in quam me dederam; cum neque ab supremis VRBANI temporibus, & toto deinceps INNOCENTII Pontificatu, & mox tuo, Beatissime Pater, ab vmbratili studio in solem, ac puluerem rursus vocor, vt qualemcumque nauare operam Sanctæ Sedi Apostolicæ, vel in hac orbitate mea, pergam, quam nauasse me annis propè quinquaginta iam puto, & immortales æterno Numini gratias ago, agamque dum viuam, cuius & hoc maximum in me beneficium est.

Nunquam tamen ea mihi mens fuit, vt prodire in lucem paterer, quicquid illud erat lucubrationum; quas laboriosè quidem, & temporis impensa multiplici, non tamen suis numeris omnibus absolutas composuissem; sed veluti priuatum quoddam instrumentum, ac familiarem supellectilem intra domesticos parietes mihi haberem, vt inseruiret vsui, non pompæ. At contra nimis vrgebant crebræ amicorum, siue admonentium, siue etiam obiurgantium voces; aiebant enim, oportere opus esse publici Iuris, quod non pauca contineret, Scriptoribus alijs non animaduersa; quæ si vulgarentur, haud minimi momenti in rem communem

futura,

futura, vtpote varijs Congregationibus, quibus ipse per multos annos fueram à Secretis, accuratè discussa, & examinata sapienter; quarum nempè decreta, vt altiori sancita consilio, ac propemodum Oraculorum instar, haberi solent. Nec talentum, si quod à Domino acceptum sit, defodiendum sub terram, sed mercatura, quæstuque aliquo exercendum, vt multiplicetur & fœnus afferat; lumenque accendi, non vt sub modio lateat, sed vt luceat omnibus, qui in domo sunt; relinquendum etiam aliquid posteris, quo & ipsi iuuari se sentiant, & nos aliquando vixisse sciant, neque socordiæ neq; inertiæ deditos; eosq; hæredum loco habendos, in quos transmittamus, quantum quantum nobis est, ingenij, siue doctrinæ patrimonium; cùm verissimum illud sit, quod aiebat legum nostrarum splendor Baldus; quemadmodum triste est diuiti sinè hærede decedere, ita miserum habenti à Deo gratiam intellectus, Posteris suis, idest studiosis, nihil scriptum dimittere.

Quæ tamen amiciùs, quàm veriùs, nec tam iudicio, quàm beneuolentia quadam erga me decantata sæpiùs ac repetita, apud conscium imbecillitatis suæ animum vix vllam habere vim potuissent, nisi maior auctoritas, & qua nulla in terris sanctior, hoc est tua, Beatissime Pater, dubium aliàs, ac reluctantem impulisset. Nam cum is aliquando incidisset sermo, vt plus nimio exuberantem neotericorum voluminum copiam haud ita multùm probare Te diceres, cum typorum expedita facilitas tot quotidie immaturos ingeniorum fœtus, ac veluti abortiuos passim fundat, cum neque ipsi vetera meliùs, neque noua, si quæ sunt ingeniosiùs, ac sapientiùs, & quæ probari semper ad lydium lapidem digna sint, procudamus; scilicet hunc mihi putaui clypeum adamantinum, quo me aduersùs illos nimiùm amantes, ac studiosos mei, tueri possem, si quid vltra contenderent; vt omni editionis consilio abiecto, labores meos mecum tumulatos præoptarem, non veritus hunc animi mei sensum, ea data occasione, aperire vltrò Sanctitati tuæ. sed Tu, Beatissime Pater, mitissimi ingenij Princeps, qua comitate es, vt alter Moyses, incomparabili, ac propè Diuina, statim reprehendens, longè aliter, ac benigniùs censere Te de studijs, ac rebus meis affirmasti; quin imperare, ne vltra differrem, addito in rem veteri versiculo,

Stultus sapienter tacet, sapiens stultè;

& quæ meminisse equidem sinè multo rubore non possum. Itaque opus, cui nulla, nisi ab indulgentissima Clementia tua spes, quod tuo iussu, & Te auctore exit, quod vitalem spiritum à Te ducit, tuum planè est, Beatissime Pater, & Sanctitati tuæ tot nominibus debitum, vt à me prorsùs nihil habeat, præter simplicem nuncupationem & nudum nomen; imò hoc quoquè tuum, & qualecumque Tibi à me tributum penditur, de tuo est. Nam profectò cum mecum repeto, quod facere sæpissimè soleo; innumera sunt, Beatissime Pater, eaquè amplissima, cùm in meos quos tam insigniter, & tam liberaliter ornatos voluisti, tum in meipsum beneficia, quem tam frequenter, & tam humaniter sanctioribus consilijs de rebus maximis atque grauissimis, & suauissimis colloquijs tuis, ex tuo sacro pendentem ore, & Pontificiæ sapientiæ responsa admirantem, adhibere non dedignaris, & in ista supereminenti, ac Cœlo proxima dignitate compati infirmitatibus meis; vt quod olim dixisse fertur Gratianus Cæsar, multò equidem iustiùs, ac reuerentiùs apud Sanctitatem tuam vsurpem; cum soluam quod debeo, adhuc debeam quod soluo; *atque illud verissimè;*

Quod spiro, & placeo, si placeo tuum est.

Sed

Sed & opus ipsum sponte sua humiliter supplex ibat ad Te, patrocinij indigens, & mutuari sibi splendoris particulam gestiens, properabat ad Solem; atque ità, Beatissime Pater, sicubi per imbecillitatem humani ingenij sim lapsus, si quid per occupationes, & has oculorum meorum tenebras minùs viderim, aut si opinionum quarundam laxior nouitas parùm mihi placita interdùm auctores, atque assertores suos offendat; habeam ab appellatione Augustissimi nominis cum facili venia grande præsidium, & cum præsidio aliquod fortasse duraturum ad posteros decus; atque hoc saltem titulo opus videatur in pretio esse, quod tanto Pontifici dedicatur; in quo videlicet quicquid vspiam nobilitatis, ingenij, pietatis, doctrinæ, prudentiæ, maiestatis, venerabundi suspicimus; in quo magnos illos rediuiuos Leones, Gregorios, Damasos, Alexandros, Pios, gratulamur; quem nisi aliter constaret, arcano quodam Diuinitatis consilio, certantibus purpuratorum Patrum studijs, ad vnum votis omnibus extollendum, in Apostolico fastigio constitutum; satis tamen heroica illa, & supra humanam Virtus, & factorum immortalium gloria ostenderet. Neque illa sunt, ad quæ obstupescimus, quamquam præclara & maxima, strata viæ, laxata fora, exculti fontes, ornata Templa, Sapientiæ ædes toto ambitu perfectæ, nouæ paratæ bibliothecæ, amphitheatrales Vaticanæ areæ additæ porticus, & tot superinducta ornamenta VRBI, vt iam non marmorea, sed prope aurea dici debeat, & veterem illam magnificentiam prouocare in certamen possit; Neque hæc ipsa rerum incrementa, prolatis imperij finibus, & Castrensi Ducatu Ecclesiastica ditione nuper aucta, & PII Prædecessoris sanctio: e, seposito omni carnis affectu, saluberrimis declarationibus explicata, & extensa; sed Viri sapientes liberaliter habiti, sed reformati hominum mores, sed instaurata tam in Clero sæculari, quàm regulari disciplina, sed excubantes pro salute publica perpetuò vigiles curæ, sed per omnes partes diffusa, & nunquam defessa charitas. Nam, vt cœtera sileantur, meminimus, Beatissime Pater, in quantas rerum, ac temporum difficultates initia Pontificatus tui inciderint, & quæ subitò inexpectata agrorum sterilitas, excidia populis illatura, meminimus; & qua prouidentissima vigilantia tua conuectis è longinquo frugibus expleta horrea, fami occursum, annonæ vilitas restituta, obliti non sumus; Neq; obliuisci illud possumus, quamquam animus meminisse horret, quæ pestilens lues non fines modò, sed ipsam imperij sedem inuaserit; tum quæ pastoralis solicitudinis, paternæque curæ documenta sint edita, quid humanis diuinisque consilijs sit actum, memoria tenemus nunquam obliteranda, nihil vt excogitari potuerit ampliùs, siue ad placandum iratum Numen, siue ad illam tam sæuam, & tam facilè renascentem hydram penitùs obtruncandam; vt non mirum, si tot amplissimis tuis meritis Senatus, Populusq; Romanus *Statuam in* Capitolio *decreuerit; quam tamen modestia tua recusauit, Beatissime Pater; qui benefecisse contentus, & omnia in Deum referens, vnde omne datum optimum, animorum monumenta maluisti, quàm marmorum.*

Adhuc in oculis, atque auribus vibrat recens ab extremo Aquilone turbo, qui Poloniam, illud Catholicæ Religionis propugnaculum, propè concussit; hinc Cosacco, & Moscho, inde Tartaro, & Sueco, vt conspiratione facta, inferentibus bella; tum quantum temporalium auxiliorum, quantum spiritualium, per Sanctitatem tuam subministratum periclitanti Regno sit, pariter scimus, Beatissime Pater; vt illas è Cœlo triumphales palmas, laureasque pepererint, quibus securi iam plaudimus, religiosissimo atque inuictissimo Regi gratulantes, victoria parta longè pulcherri-

ma

ma, tot captis militaribus signis, tot commeatibus, tormentis, omniq; militari apparatu in potestatem redacto, fuga, cæde perculsis hostibus, ac profligatis. Sic Tibi militat Æther, *sic tua vota Cœlos penetrant, Beatissime Pater; vt etiam alibi auditus es, & quam anhelanti corde tot profusis* Nocturnis lacrymis, *tot vocibus, ac suspirijs*, Gemituque diurno *exposcebas; pro qua tot difficillimis itineribus, ac legationibus exantlatis, tot congressibus, sine successu quidem, at non sine ingenti gloria habitis, laboraueras, redditam Christianæ Reipublicæ tranquillitatem beatissimorum temporum vides; nimirùm vt verissimus olim auguratus es Vates,*

. . . Ego pacem faciens Deus; illius ergo

Vnius hæc donum;

Et vnius donum Deiparæ, cui sospitæ, ac tutelari magnæ æternæ Pacis *(inter primas Sanctitatis tuæ curas nec taciti mirabamur) & repetita toties suppliciter vota, & splendidè operosis cultibus renouata sunt templa. Nam cætera humanarum contentionum molimina, ac tentamenta vix vllius ponderis, ac verè fluxa euanescunt, nisi Numine impellente, cuius in manu, ac potestate sunt cogitationes Regum,*

Cuius ad arbitrium flectuntur corda potentum.

vt non nisi magnis Cœlitibus hanc tantam gratiam debeamus, quòd ipsi tandem; ipsi miserti terrarum, ac tuis euicti precibus, exoptatissimam felicitatem tuo sæculo reseruauerint, vt Te MAXIMO OPTIMOQVE PONTIFICE imperante, sublatis bellorum tumultibus, vt quondam Augusti æuo, catenata discordia, Iano clauso, voluerint

Europam pacare omnem, & componere certis

Legibus Austriacam Borboniamque domum.

Atque illud consequens sit, vt stabilem in societatem conspirantibus animis, Imperator semper Augustus, *& consanguinei Reges Regum maximi, quos nouus iungit è Cœlo amor, iungant sacrum in bellum fœderata arma, quibus non modò tot iam annos laboranti Cretæ suppetias ferant, sed & Solymas repetant, Græciam vindicent, Thraciam proterant; Tuis hic quoquè, Beatissime Pater, haud dubiè non tam paternis monitis, quàm exemplis excitati, quem submissis in Aegeum classibus, expeditis in Illyrium militibus, auctoritate, pecunia, consilio, cæteroq; omni studio, atq; ope iuuisse rem Venetam sciunt, & noua quotidie meditantem subsidia, vbicumq; res poscat, aduersùs communem hostem intelligunt. Sed ista æternis monumentis consignanda, & clarioribus ingenijs celebranda sunt, Beatissime Pater, quibus dicendi facultas maior, & copia. Me quidem familiariùs compellando Sanctitatem tuam progressum, reuerentia inhibet, pudor retrahit. Igitur scripta hæc qualiacumq; typis commissa, tuo certè iussu in publicum prodeuntia, obsequij humillimi & deuotissimæ venerationis in Sanctitatem tuam pignora, quæ seruitutis & mancipij iure ad Te spectant, quæ vt votiuæ quædam tabulæ templis appensæ, Tibi offeruntur, & dedicantur; ea ætatis aliquid, & famæ sperauerint, si Tu, Beatissime Pater, qua benignitate, & clementia auctorem complecteris, operi benedixeris, & quod verè tuum est, tuum dici patiaris.*

Deus Optimus Maximus, quem præsidem, ac rectorem Ecclesiæ suæ dedit, Sanctitate, sapientia, prouidentia SVMMVM, sospitem, atque incolumem sui muneris custos clementissimus diutissimè velit,

Et SYDVS æternùm triumphet;

vt Te regnante, Innocentia, Religio, Concordia, Fides, Vbertas, Salus, Felicitas regnet, & superefluat lætitia, & dilatetur cor tuum.

ALE-

ALEXANDER PAPA VII.

Ad futuram rei memoriam.

VM sicut dilectus filius Ioannes Casoni Bibliopola in Alma Vrbe commorans Nobis nuper exponi fecit, ipse quoddam opus *Prosperi Fagnani Commentaria* in quinque libros Decretalium inscriptum, & in septem volumina in folio comprehenso illius Indice distinctum typis impresserit, vereatur autem, ne postquam in lucem prodierint, alij qui ex alieno labore lucrum quærunt eadem opera imprimi facere curent in ipsius Ioannis præiudicium. Nos eius indemnitati, ne ex impressione huiusmodi aliquod dispendium patiatur prouidere, illumque specialibus fauoribus, & gratijs prosequi volentes, & à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti alijsque Ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis à iure vel ab homine quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequendum harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes huiusmodi supplicationibus inclinati eidem Ioanni, vt decennio proximo durante à primæua Commentariorum, dummodo tamen illa respectiuè à dilecto filio Magistro Sacri Palatij approbata sint, impressione computandum, nemo tàm in Vrbe, quàm in reliquo Statu Ecclesiastico mediatè, vel immediatè Nobis subiecto Commentaria prædicta, sub prætextu additionum, vel compendij sine speciali dicti Ioannis, aut ab eo causam habentium licentia, imprimere, vel ab alio, aut alijs impressa vendere, seu venalia habere, aut proponere possit, & valeat Apostolica auctoritate tenore præsentium concedimus, & indulgemus. Inhibentes propterea vtriusque sexus Christi fidelibus præsertim librorum impressoribus, & Bibliopolis sub quingentorum ducatorum auri de Camera, & ammissionis librorum, & typorum omnium pro vna Cameræ nostræ Apostolicæ, & pro alia eidem Ioanni, ac pro reliqua tertijs partibus accusatori, & Iudici exequenti irremissibiliter applicandorum, & eo ipso absque vlla declaratione incurrendis pœnis, ne dicto decennio durante Commentaria huiusmodi, aut aliquam eorum partem sub prætextu additionum, vel compendij, tàm in Vrbe, quàm in reliquo Statu Ecclesiastico prædictis sine huiusmodi licentia imprimere, aut ab alijs impressa vendere seu venalia habere, vel proponere quoquomodo audeant, seu præsumant, mandantes propterea dilectis filijs nostris, & Apostolicæ Sedis de latere Legatis, seu eorum Vicelegatis, aut Præsidentibus, Gubernatoribus, Prætoribus, & alijs Iustitiæ ministris Prouinciarum, Ciuitatum, Terrarum, & locorum Status nostri Ecclesiastici prædicti quatenus eidem Ioanni, seù ab eo causam habentibus prædictis in præmissis efficacis defensionis præsidio assistentes quandocumque ab eodem Ioanne requisiti fuerint pœnas prædictas contra quoscumque inobedientes irremissibiliter exequantur, non obstantibus constitutionibus, & ordinationibus Apostolicis, ac quibusuis statutis, & consuetudinibus, etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis, priuilegijs quoque, indultis, & litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis, cæterisque contrarijs quibuscumque. Volumus autem, vt præsentium transumptis etiam in ipsis libro, & opere impressis, manu alicuius Notarij subscriptis, & sigillo alicuius personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum in Arce Gandulphi diœcesis Albanensis sub Anulo Piscatoris die xx. Maij MDCLXI. Pontificatus Nostri Anno septimo.

Loco Sigilli ✠ sub dicto Anulo Piscatoris

S. Vgolinus.

SVMMA PRIVILEGII

CÆSAREÆ MAIESTATIS.

LEOPOLDVS diuina fauente gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus,&c. Diplomate suo sanxit ne quis præter Ioannis Casoni Bibliopolæ Romani consensum Opus inscriptum *Prosperi Fagnani in quinque libros Decretalium Commentaria* septem tomis cum Indice dispertitum, vllo modo vendat, ediue curet, aut alibi terrarum impressum in has Imperij nostri ditiones asportari, aut venale haberi curet intra terminum annorum decem à die primæ editionis finitæ. Qui secus faxit, confiscatione librorum & alijs pœnis latius in literis nostris expressis mulctabitur. Datum in Arce Posonij die 6. Octobris 1659.

SVMMA PRIVILEGII

REGIS CHRISTIANISSIMI.

LVDOVICI XIV. Franciæ, & Nauarræ Regis Christianissimi diplomate cautum est, ne quis in ipsius regno, alijsque locis eius ditioni subiectis librum cui nomen *Prosperi Fagnani in quinque libros Decretalium Commentaria*, septem tomis distinctum excudat, vendat, vel excudendum, vendendumque quouis modo ac ratione curet absque consensu dicti Prosperi Fagnani, aut aliorum quibus ipse concesserit sub pœnis in originali contra delinquentes latis. Datum Lutetiæ Parisiorum die 6. Iulij 1660.

SVMMA PRIVILEGII

SERENISSIMI VENETIARVM DVCIS.

IOANNIS Pisauro Dei gratia Venetiarum Ducis &c. auctoritate sancitum est ne quis librum intitulatum *Prosperi Fagnani in quinque libros Decretalium Commentaria* intra terminum annorum decem à die primæ editionis expletæ in terris nobis subiectis, edere, vendere, aut edi vendique curare absque Ioannis Casoni librarij Romani expresso consensu intentet, alioquin pœnis in litteris nostris contentis mulctabitur. Datum in nostro Ducali palatio die 23. Augusti 1659.

SVMMA PRIVILEGII

SERENISSIMI SABAVDIÆ DVCIS.

CAROLI Emanuelis Dei gratia Sabaudiæ Ducis &c. diplomate cauetur ne quis in terris ditionis suæ librum cui titulus est *Prosperi Fagnani in quinque libros Decretalium Commentaria* septem tomis distinctum absque consensu Ioannis Casoni Librarij Romani imprimere, vendere, imprimique aut vendi curare intra terminum annorum decem à die finitæ primæ editionis computandum intentet, sub pœnis plenius in originali diplomate contentis. Sub Datum Taurini die prima Aprilis 1661.

Hæc prima editio absoluta fuit die 29. Septembris 1661.

Im-

Imprimatur

Si videbitur Reuerendissimo Patri Magist. Sacri Palatij Apostolici.

M. A. Oddus Episcopus Perusinus Vicesg.

Idi iussu Reuerendissimi P. Raimundi Capisucchi Sacri Apostolici Palatij Magistri, ac maxima cum voluptate perlegi *Commentarios, siue Lecturas in quinque Decretalium* libros compositas ab Illustrissimo, ac Reuerendissimo Domino Prospero Fagnano Viro integerrimo, ac ob profundam Vtriusque Iuris, aliarumque scientiarum peritiam, & res in Vrbe præclarè gestas nulli prorsus ignoto; vt qui per multos annos Sacrarum Congregationum Concilij, & Episcoporum, ac Regularium successiuè fuit, nunc verò Sac. itidem Congregationis super statu, seu reformatione Regularium, necnon S. Visitationis Apostolicæ simul est à Secretis, & insuper S. Pœnitentiariæ Apostolicæ Sigillator. Quas Lecturas in omnibus inueni consonas Orthodoxæ fidei, bonis moribus, Sacris Canonibus, œcumenicis Concilijs Summorum Pontificum Constitutionibus, ac Sacrarum Congregationum, præsertim superius expressarum, decretis, & declarationibus; nec non in penetrandis, & enucleandis intimis, ac genuinis cuiusque Sacri textus sensibus adeò singulares, & efficaces, vt Iuris lumen, Anima Canonum, difficilis, & anfractuosi forensium Disceptationum itineris fidissimus, ac certissimus Dux non immeritò nuncupari valeant, vti quicquid Ecclesiastico in primis foro vsui esse potest locupletissimè continentes. Præcipuè admiratus sum insignes de Annatis, & opinione probabili Tractatus. Quorum alter in materia pernecessaria, adeoque desiderata nihil omnino desiderandum relinquit: alter verò solidam rationum, ac fundamentorum catenam delectatione præcipuam, vtilitate præclaram exhibet contra sensim serpentem Animarum perniciem antidotum, remediumque præsentaneum, & efficax. Quare opus censui dignissimum, quod, si eidem Reuerendissimo videbitur, ad communem omnium, & singulariter in eodem Ecclesiastico foro versantium commoditatem quamprimum in lucem edatur. In quorum, &c. Datum ex Ecclesia S. Mariæ de Populo hac die 19. Septembris 1659.

Fr. Hieronymus Nicolius Romanus, Ord. Eremitarum S. Augustini Congr. de Obser. nuncup. Lombardiæ, Sac. Theol. Lector, I.V.D. nec non eiusdem Congregationis in Romana Curia Procurator Generalis.

Imprimatur

Fr. Raimundus Capisuccus Magist. Sac. Pal. Apost.

RVBRICAE,
ET CAPITVLA
HVIVS PRIMAE PARTIS
PRIMI LIBRI DECRETALIVM.

AVTHORIS MONITIO
AD LECTOREM.

VAE in his Commentarijs Responsa S. Congregationis Eminentissimorum Patrum Concilij Tridentini Interpretum sparsim pro re nata referuntur, quamquam ferè omnia exscripta fideliter, dum eidem S. Congregationi essem à Secretis; ea tamen minimè habenda pro authenticis, scire debes, quando Eminentissimi Cardinalis Præfecti, & Secretarij subscriptione, signoque carent. Neque aliud mihi consilium, aut voluntas alia; imò si quid fortasse vel Amanuensis incuria, vel imperitia Typographi, vel imbecillitate humanæ mentis exciderit, nota & animaduersione dignum, id totum eiusdem Sacræ Congregationis auctoritati, iudicio, censuræ vltrò subijcimus.

PROSPER FAGNANVS VTRIVSQ. SIGNATVRÆ REFERENDARIVS

HIPPOLIT. LEON. INV. BONACINA SCVL.

PROSPERI FAGNANI
COMMENTARIA
IN PRIMAM PARTEM
PRIMI LIBRI
DECRETALIVM.

DE SVMMA TRINITATE, & Fide Catholica.

Cap. Firmiter.

SVMMARIVM.

1 *ONCILIVM Lateranense sub Innocentio III. cur simpliciter Generale Concilium fuerit appellatum. & n. 12.*
2 *Conciliorum generalium praestantia, quibus ex causis sit desumenda.*
3 *Nicaeni Concilij authoritas, & praeeminentia quae. & num. 6.*
4 *Fides una est simplex, & incommutabilis, quae in omnibus universalibus Concilijs declaratur.*
5 *Conciliorum quatuor universalium dignitas.*
6 *Miraculum in Nicaena Synodo.*
7 *Concilia nationalia, quibus Summi Pontifices, vel eorum Legati praefuerunt, an, & quomodo universalia, seu generalia nuncupari possint.*
8 *Oecumenicum Concilium quod dicatur.*
9 *Concilia oecumenica quae, & quot in Ecclesia fuerint hactenus celebrata.*
10 *Concilia omnia universalia solius Romanae Ecclesiae authoritate fiunt, & roborantur.*
12 *Firmitas quid sit.*
13 *Fidei diffinitio quae. & num. seq.*
14 *Spes est cupidorum.*
15 *Fidei articulos explicitè credere, an necessarium sit ad salutem cuilibet habenti usum liberi arbitrij, an verò sufficiat illos credere implicitè. & num. seqq. usque in finem.*
16 *Pueris, & stultis baptizatis suffragatur meritum Christi, cuius facti sunt participes in perceptione Sacramenti.*
17 *Fides implicita, & explicita quid sit.*
18 *Adulti omnes etiam simplices, & laici tenentur explicitè credere Deum esse, & esse remuneratorem omnium bonorum.*
19 *Laicis, & simplicibus an sufficiat implicitè credere articulos fidei & num. 41. & seqq.*
20 *Erranti in fide non imputatur, si ex simplicitate deficiat, & fidem suam supponat fidei Ecclesiae.*
Haereticus, & erraticus, qualiter differant. ibid.
21 *Clerici inferiores, qualiter teneantur laicos excedere in cognitione distincta fidei. & num. 50.*
22 *Clericis an liceat explicitè cognitioni articulorum fidei praeponere alia opera pietatis, aut alias scientias.*
23 *Praelati Ecclesiarum, & alij curam animarum habentes, & officium docendi fidem, tenentur explicitè scire articulos Symboli Patrum, & Athanasij. num. seq. & num. 49.*
24 *Episcopi tenentur de fidei articulis reddere rationem omnem omni poscenti, & haereticos persequi, & confutare.*
25 *Episcopus ordinandus super quibus examinari debeat ex decreto Concilij Carthaginensis IV.*
26 *Symbolum quid sit, & quotuplex.*
27 *Symbolum Apostolorum ubi, quando, & cur ab Apostolis compositum fuerit.*
28 *Symbolum unde dictum.*
29 *Fidei articuli in Symbolo Apostolorum comprehensi quot numerentur, & qualiter singuli singulis Apostolis attribuantur.*
30 *Symbolum Nicaenum, ubi, quando, & cur dictum.*
31 *Spiritum Sanctum à Filio procedere, quando, & cur ab Ecclesia diffinitum fuerit. & num. seq.*

32 *Symbolum maius cujus authoritate decantetur in Missa.*

33 *Symbolum* Quicumque vult, *vbi, & cur editum ab Athanasio, & quomodo Ecclesiæ authoritate receptum fuerit.*

34 *Symbolum fidei ordinare Summi Pontificis munus est, non priuatorum Patrum. & n. 38.*

35 *Symbolo Apostolorum alia Symbola à diuersis Concilijs fuerunt addita ad explanationem veritatis, & exclusionem errorum insurgentium. & num. seq.*

36 *Constitutio, de qua hic, an congruè dici possit quartum Symbolum.*

37 *Fidei professionis formula à Pio IV. præscripta Symbolum appellari potest.*

38 *Papa potest fidei Symbolum ordinare, etiam sine Concilio.*

39 *Articulus fidei quid sit:*

40 *Articulus fidei tripliciter accipitur.*

41 *Fidei articulos, qui continentur in Symbolo Apostolorum explicitè credere vnicuique necessarium est ad salutem.*

42 *Laicos non teneri ad aliquem fidei articulum explicitè credendum, est hæresis.*

43 *Fidei obiectum duplex.*

44 *Mysteria Christi præcipuè quæ ab Ecclesia solemnizantur tam maiores, quàm minores tenentur explicitè credere.*

45 *Symbolum Apostolorum, & Orationem Dominicam omnis Christianus ex necessitate salutis tenetur memoriter retinere; Symbolum verò Patrum Sacerdotes, & omnes gradus Ecclesiæ. & n. 50.*

46 *Concilij Foro-Iuliensis decretum de Symbolo fidei expenditur.*

47 *Confessores ex Concilio Prouinciali Mediolanensi, quomodo probibeantur absoluere pœnitentes, qui memoriter nesciunt Orationem Dominicam, Angelicam Salutationem, Symbolum fidei, & præcepta Decalogi.*

Compatres fidei rudimenta ignorantes quomodo ex Concilio Mediolanensi probibeantur infantes de sacro fonte suscipere. ibid. vers. Item in Concilio.

48 *Concilia Prouincialia Mediolanensia approbantur per literas in forma Breuis. alia recognoscuntur & emendantur à S. Congregatione Concilij.*

49 *Episcopi legem scire debent scrutabiliter, non perfunctoriè.*

50 *Clericis an sufficiat habere fidem implicitam de articulis ab Ecclesia diffinitis.*

51 *De articulis circa fidem continentibus sententiam veram, sed ab Ecclesia non diffinitam an liceat dubitare, aut contrarium asserere.*

52 *Propositionum in fide peccantium gradus varij.*

53 *Errare, id est aliud pro alio putare in his, quæ ad fidem, aut mores non pertinent, an, & quando liceat.*

54 *Propositiones multa ab Inquisitoribus hæreticæ prauitatis censura temeritatis notantur in articulis non diffinitis, si ratione, & authoritate sint destituta.*

55 *Actus fidei duplex.*

1

FIRMITER. Hæc Constitutio inscribitur, *Innocentius III. in Concilio Generali*, id est, in Concilio Lateranensi IV. vbi enim in sacris Canonibus simpliciter fit mentio de Generali Cõcilio, etiamsi nomen Pontificis non exprimatur, intelligitur de hoc Lateranensi, vt in c. Quia nonnulli, infra de Cler. non resid. in c. 1. de stat. Monach. vtrobique in suprascriptione, & sæpè alibi; & in corpore in c. Ecclesia vestra, il 2. de elect. in c. Quamquam, in c. Si cui, eod. tit. lib. 6. & in c. final. de Capell. Monacho. vbi glos. 2. dicit Concilium Innocentij sic semper appellari. Non tamen putes ita appellatum fuisse ex præeminentia, seu prærogatiua authoritatis, vt aliqui perperam opinati sunt, Nam etsi hæc Synodus, vt ait Surius in illius præfatione, in primis insignis fuerit, & verè œcumenica, eique interfuerint Episcopi 412. inter quos Patriarcha Constantinopolitanus, & Hierosolymitanus, Archiepiscopi tum Latini, tum Græci septuaginta, ac prætcrea Abbates, & Priores vltra
2 octingentos: tamen si præstantia Conciliorum sumenda esset ex numero Patrum, Concilium hoc præferendum esset Nicæno, & ex quatuor Lateranensibus prima authoritas tribuenda esset Lateranensi II. sub Innocentio II. in quo fuerunt Episcopi circiter mille, vt testatur Abbas Vrspergensis in Chronic. & habetur in historia eius Concilij tom. 3. Concil. p. 2. pag. 489. Et
3 tamen vt de Nicæna Synodo scribit Leo epist. 53. ad Anatolium; [Nulla sibimet de multiplicatione Congregationis Synodalia Concilia blandiantur, neque trecentis illis decem & octo Episcopis quantumlibet copiosior numerus Sacerdotum vel comparare se audeat, vel præferre, cum tanto diuinitus priuilegio Nicæna sit Synodus consecrata, vt siue per pauciores, siue per plures ecclesiastica iudicia celebrentur, omni penitus authoritate sit vacuum quidquid ab il-
4 lorum fuerit Constitutione diuersum.] Ex parte autem materiæ tametsi vna & eadem sit fides simplex, & incommutabilis, quæ in omnibus vniuersalibus Concilijs declaratur, ac diffinitur, vt infra in §. Vna verò, & in Extrauag. Vnam sanctam. de maior. & obed. & explicat *D. Thom in* 1. *p. q.* 36. *art* 2. *ad* 2. & Turrecrem. in c. Domino Sancto. n. 2. & 7. vers. Nobis autem
5 videtur, 50. dist. Tamen præstat authoritas quatuor Conciliorum Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini, & Calcedonensis, quæ, vt Isidor. ait lib. 1. etymolog. c. 16. totam principaliter fidem complectuntur, quasi quatuor Euangelia, vel totidem Paradisi flumina. In eis enim diffinita sunt altiora fidei principia, & Religionis Catholicæ fundamenta, maioresque & perniciosiores fidei hostes conuicti, & prostrati fuerunt Arius, Eunomius, Macedonius, Nestorius, Eutyches, & Dioscorus, impiaque eorum dogmata condemnata, vt in c. Canones; & ibi Turrecr. in 2. p. n. 1. vers. In oppositum, & in c. Sancta Romana, 15. dist. Ac propterea sicut Euangelij quatuor libros, ita quatuor hæc Concilia se suscipere, & venerari fatetur Gregor. lib. 1.

Re-

Regest. epist.24. quia in eis veluti in quadrato
lapide fidei structura consurgit, vt refertur in c.
6 Sicut,ead. dist. Quod si in præeminentia Con-
ciliorum, sicut arguit Turrecr. loc. cit. haben-
da sit ratio Sanctitatis Patrum, in Nicæna Sy-
nodo, vt Ambrosius inquit, lib.1. c.1. de fid.ad
Gratian. Augustum, trecentidecem & octo Sa-
cerdotes tanquam Abrahæ electi iudicio con-
sona fidei virtute victores, velut trophæum toto
orbe subactis perfidis extulerunt, & inter hos
quamplurimi Confessionis gloria, martyrio, &
miraculis clari, vt videre est in historia eius
Concilij tom.1. Concil. par.1. pag. 263. & in no-
tis pag.298. & vberius apud Cardin. Baron. ad
annum 325. à n.20. vsque ad num 48. Ex quibus
duo Episcopi iam vita functi à reliquis Patribus
ad sepulcrum requisiti propria manu subscripse-
runt Synodo in hæc verba; [Chrysanthus, &
Mausonius, qui cum Patribus omnibus in san-
cta prima œcumenica Nicæna synodo consen-
timus, quamuis corpore translati, manu tamen
propria nos quoque libello subscripsimus] vt
refert Nicephorus lib. 8. Historiæ Ecclesiasticæ
cap.23. Vnde non mirum si hæc Synodus ab Eu-
sebio lib.3. de vita Constantini, & August. lib.1.
de Bapt. c.18. Orbis terræ Concilium appella-
tur; & alibi, Verbum Domini, Diuinum, &
Sanctissimum Oraculum Spiritus sancti, vt apud
Athanasium epist. ad Episcopos Afric. Leonem
Epist.53. ad Anatolium, & Cyrillum 1.de Tri-
nit. & simpliciter Magnum Concilium in c.Non
7 oportet, 7. q. 1. & in VI.Synodo Act. 18. Deni-
que si in dignitate Conciliorum spectanda sit
antiquitas, iuxta textum in c. Domino Sancto,
in fin.50.dist. eodem modo inter omnia Conci-
lia vniuersalia supremum locum obtinuit Nicæ-
num, quod fuit primum oecumenicum in Eccle-
sia celebratum. Nam quatuor Apostolorum
Concilia, quorum prima est authoritas, & Con-
cilia nationalia, quibus Summi Pontifices per
se, vel per suos legatos aliquando præfuerunt,
quamuis vniuersalia, seu generalia appellari
possint secundum hoc, quod ab vniuersalis Ec-
clesiæ capite congregata de vniuersalibus rebus
tractent, & generaliter omnes fideles ad legum
suarum obseruantiam adstringant secundum
Turrecrem. in d.c. Canones in 1. parte n.3. dist.
15. ideoque Concilium Turonense simpliciter
dicatur Generale Concilium in c.1. de Vsur. vt
ibi per glos. in ver. Concilij, & Card. in Clem.
vnic.n.6. de Imm. Eccles. & Athanasius Apolog.
2. Generale Concilium appellet primam Syno-
dum Alexandrinam, cui tantùm interfuerunt
Episcopi, qui Alexandrino Primati parebant,
vna cum Osio Cordubensi Episcopo Syluestri
8 Papæ legato: tamen dici non possunt œcume-
nica, seu vniuersalia ab vniuersitate orbis; quia
œcumenicum Concilium est cui Episcopi totius
Orbis, nisi legitimè impediantur, interesse pos-
sunt, ac debent, cuique nemo alius, quàm Ro-
manus Pontifex per se, vel per legatos suos præ-
sidet. Quod etiam ab Augustino plenarium
Concilium appellatur, vt per Turrecrem. in d.c.
9 Canones in 1. parte n. 3. In præcedentibus an-
tem annis, vt inquit Isidor. ibidem relatus, per-
secutione feruente docendarum plebium mini-
mè dabatur facultas; inde Christianitas in di-
uersas hæreses scissa est, quia non erat licentia
Episcopis in vnum conueniendi, nisi tempore
Constantini Imperatoris, sub quo Sancti Patres
in Nicæno Concilio de omni terrarum orbe
conuenientes secundum post Apostolos Symbo-
lum tradiderunt. Itaque quod spectat ad anti-
quitatem, Concilium Innocentij Tertij fuit ha-
bitum anno Domini 1215. Pontificatus illius de-
cimo octauo, & fuit duodecimum œcumenicum.
Nam ante illud præcesserant Nicænum sub Syl-
uestro, Constantinopolitanum sub Damaso,
Ephesinum sub Cœlestino, Calcedonense sub
Leone, Constantinopolitanum II. sub Vigilio,
Constantinopolitanum III. sub Agathone, Ni-
cænum II. sub Adriano I. Constantinopolita-
num IV. sub Adriano II. quæ octo ex ordine re-
censentur in c. Sancta. 16. dist. & collecta fuerunt
intra quingentos quadraginta quinque annos
secundum Cardin. Alban. in tract. de potest. Pa-
pæ, & Concilij par.2. n. 33. Concilium enim
Sardicense in numero vniuersalium Concilio-
rum non computamus; quia etsi fuerit verè
œcumenicum sub Iulio I. ex 376. Episcopis con-
gregatum, vt probant Baron. ad ann.347. n. 7.
8. & 9. & Bellarm. lib.2. de Roman. Pontif.c.21.
tamen fuit appendix Nicænæ Synodi, & tantum-
modo illius Canones explicauit, vt patet ex no-
tis ad illud Concilium tom.1. par.1. pag. 445. &
idem dicimus de oecumenico Ariminensi sub
Liberio I. in quo tantùm Nicæna fides fuit con-
firmata, vt in notis ad idem Concilium eod.
tom. pag.482. Item Concilium Innocentij præ-
cesserunt Lateranensia sub Calisto II. Innocentio
II. & Alexandro III. Post illud verò sex tantùm
celebrata fuerunt, nempè duo Lugdunensia,
sub Innocentio IV. & Gregorio X. Viennense
sub Clemente V. Florentinum sub Eugenio IV.
Lateranense nouissimum sub Leone X. & Tri-
dentinum, quod fuit decimum octauum & vl-
timum oecumenicum sub Paulo III. Iulio III.
& Pio IV. Omittimus enim Constantiense sub
Martino V. & Basileense sub Eugenio IV. quia
etsi fuerint œcumenica, tamen ex parte repro-
bata fuerunt, vt dixi in c. significasti infra de
elect. & in c.1. de schismat. Hæc de ratione an-
10 tiquitatis. In reliquis verò vna & eadem est
authoritas, qua vniuersa Concilia congregan-
tur, & roborantur. d. c. Significasti, ibi; *Cum
omnia Concilia per Romanæ Ecclesiæ authorita-
tem & facta sint, & robur acceperint*. c.1.& per
totam 17.dist. & docet D.Thom. in 2.2.q.1. art.
10. & Turrecr. in c. Sancta Romana. n.3.15.dist.
idemque & vnus Spiritus Sanctus, vtpotè ma-
gister veritatis est inspirator mentium Patrum
in Concilio, ac illustrator, & doctor secundum
illud ad Hebr. 11. *Visum est Spiritui Sancto, &
nobis*. Vnde & eodem Spiritu Sancto Canones
vniuersalium Conciliorum conditi sunt. c. Vio-
latores 25. q.1. quare hoc respectu inter Conci-
lia vniuersalia non constituitur differentia. Tur-
11 recr. loco cit. Dicendum est igitur hac tantùm
ratione Concilium hoc Innocentij simpliciter
fuisse appellatum generale, quia cum paulò an-
te fuisset celebratum aliud Concilium Latera-
nense sub Alexandro III. idque iam vbique ap-
pellaretur Concilium Lateranense, etiam sine
vlla Pontificis mentione, vt in c. 2. in inscript.
de Stat. Monach. & in c. Quod Dei timorem, in
corpore eod. tit. & alibi sæpè ad constituendam

differentiam inter hæc duo Concilia, & maioris facilitatis gratia hoc posterius fuit simpliciter nuncupatum Generale, quod insinuatur in Clem. vnic. de Immun. Ecclesiar. in illis verbis: *in Lateranensi, & generali Concilijs*, vbi in specie hoc obseruat Cardin. nu.6. & ante eum Host. in c. fin. de Capell. Monach. n. 2. dicens: *& Lateranense generale fuit, quod Dominus Alexander III. tenuit, & similiter generale fuit quod Dominus Innocentius III. celebrauit*; Vtrumque ergo sic appellari potest. Ad differentiam autem Concilium Alexandri vocatur Lateranense propriè, & Concilium Innocentij Generale. Hæc de nuncupatione generalis Concilij.

An autem Constitutiones in Concilio editæ denominandæ sint à Papa, vel à Concilio, dicam infra in c. 1. de Pact. vbi Abb. & DD. tractant materiam. Rursus an Constitutiones editæ à Papa in Concilio censeantur Conciliares ad effectum derogationis, examino in c. Ex parte. de Capel. Monach.

12 His circa inscriptionem expeditis, hæc Constitutio diuiditur in duas partes principales. In prima vsque ad §. Vna vero. tractat de Summa Trinitate, & eius operibus; de fide Catholica, & articulis fidei. In 2. de Sacramentis Eucharistiæ, Baptismi, Pœnitentiæ, & Coniugij, nec aliter solet summari.

In principio textus nota illud verbum, *firmiter*, idest constanter, & sine vlla hæsitatione, secundum illud Iacobi 1. *Postulet autem in fide nihil hæsitans*. Fides enim ambiguum non habet, aliàs si habet, fides non est, sed opinio, vt Bernard. inquit lib. 5. de consideratione ad Eugenium III. & Turrecr. in Summ. de Eccles. lib.2. c.99. & dubius in fide infidelis est. c. 1. infra de Hæret. c. Apertè, & ibi glos. in ver. titu-

13 babat. 24. q.1. glos.2. & Host. hic in princ. Io. Andr. supra in rubr. n.11. & Bald. n.5. Firmitas autem secundum Isidorum hic relatum à Io. Andr. & Bellam. in princ. est animæ constantia, qua quis rei apprehensæ ita tenaciter adhæret, vt ab ea aliquo impulsu euelli, vel separari non possit. Tanta enim debet esse fidelium constantia, vt prius auferatur vita, quàm fides. c. Conuenior. 23. q.8. Vnde fides prout accipitur hic, ita diffinitur per glos. Host. & Io. Andr. supra in rubr. *Fides est voluntaria certitudo absentium infra scientiam, & supra opinionem constituta*; quam quidem certitudinem ac firmitatem insinnat Apostolus ad Hebr. 11. cum ait: *Fides est substantia sperandarum rerum, argumentum non apparentium*. Nam per *argumentum* intellectus inducitur ad alicui firmiter adhærendum. Vnde alia littera habet, *conuictio*, quia scilicet per authoritatem diuinam intellectus credentis conuincitur ad assentiendum his, quæ non videt, vt explicat D. Thom. in 2. 2. q. 4. art. 1. Quod enim fide tenetur, propter fidei certitudinem existimatur impossibile aliter se habere, vt idem ait q. 1. art. 5. ad 4. Declaratio tamen Apostoli non videtur propriè diffinitio, sed quædam notificatio fidei, cùm non sit conuertibilis cum suo diffinito, secundum glos. supra in rubr. & Hostien. n. 4. Nam spes similiter est substantia sperandarum rerum, & tamen non est fides. Deinde diffinitio hæc videtur tantùm loqui de futuris; cum tamen fides sit tam de præsentibus, quàm de præteritis, & futuris, ex quod habet se ad omnia. Ad præterita, quia credendum est Christum fuisse natum, & passum. Ad præsentia, quia credendum est in Sacramento Altaris Christi corpus, & sanguinem sub speciebus panis, & vini veraciter contineri. Ad futura, quia credere debemus ipsum venturum,

14 & iudicaturum viuos, & mortuos. Addo quòd multa sunt credenda, quæ tamen non sunt speranda, vt inferna, & alia id genus, de quibus non potest esse spes, sed timor, vt per D. Thomam in 1.2. q.23. art. 2. Quia spes est cupidorum, c.1. §. fin. de elect. lib.6. vbi id notat Archid. in ver. Spem, n.7. & dicit extensionem appetitus in id, quod appetibile est, vt idem S.Thom. declarat in 3. dist.26. q. 1. art. 1. Doctores tamen communiter saluant diffinitionem Apostoli, vt dicit Abb. supra in rubr. o.1. eamque in specie tuentur ibi Io. Andr. n. 15. Anton. de Butr. n. 3. Bellam. n.5. & Card. n. 6. qui amplius in quæstione sequenti impugnat supradictam diffinitionem glossæ Bernardi. Verùm solutiones eorum non adæquant intellectum quoad præterita, & inappetibilia, de quibus quamuis esse possit argumentum non apparentium, non tamen potest esse substantia sperandarum rerum. Vnde de his consule Theologos in 3. dist.23. & præsertim S.Thomam ibi q. 2. art. 1. vbi ait, prædictam assignationem Apostoli esse rectam, & propriam diffinitionem fidei quantum ad ea, quæ exiguntur ad modum diffinitionis. & in 2.2. q.4. art.1. vbi ostendit illam esse perfectissimam diffinitionem, & omnes alias diffinitiones, quæ de fide dantur, vt ab Augustino tract.40. in Ioann. à medio tom. 9. à Damasceno lib.4. c.12. & à Dionysio c. 7. de diuin. nominib. esse explicationes huius, quam ponit Apostolus. De varijs autem acceptionibus fidei vide supra in rubr. per glos. Host. num.3. Io. Andr. n.14. Bellam. n 4. Card. n. 5. in 5. quæst. & per Syluestrum, & Summistas in ver. Fides.

15 In textu, ibi (*Credimus*) Quæro an cuilibet habenti vsum liberi arbitrij necessarium sit ad salutem explicitè credere articulos fidei, an verò sufficiat illos credere implicitè.

Extra controuersiam est, cuilibet vsum rationis habenti necessarium esse ad salutem articulos fidei credere, vt in Symbolo Athanasij: *Quicumque vult saluus esse*. & in vers. *Hæc est fides, quam nisi quisque, &c.* Nam sine fide impossibile est placere Deo. ad Hebr. 11. & prima salus est rectæ fidei regulam custodire. c. Prima salus, 25. q. 1. Dixi cuilibet vsum rationis ha-

16 benti, quoniam, vt inquit D. Thom. in 3. dist. 25. q.2. art.1. q.1. Pueris, & stultis baptizatis suffragatur meritum Christi, cuius facti sunt participes in perceptione Sacramenti; quia meritum proprium habere non possunt, cum non habeant vsum liberi arbitrij, quòd exigitur ad meritum. At verò quicumque vsum liberi arbitrij habent, tenentur ad merita Christi & meritum proprium addere; meritum autem consistit in actu virtutum; vnde ad salutem ipsorum oportet vt sit & actus, & habitus virtutum. Actus autem virtutum dependet ab actu fidei, quæ intentionem dirigit; vnde in omni, qui habet liberum arbitrium, exigitur ad salutem eius, vt habeat actum fidei, & non solum habitum.

Hæc

Hæc D. Thomas. In modo tamen credendi est diuersitas secundum personarum diuersitatem, vt hic per Compost. in princ. Vnde dubitant hic Doctores, an cuilibet adulto necessarium sit articulos fidei explicitè credere.

17 Ad euidentiam præmittendum est cum Archid. in c. Canones, n. 7. 15. dist. Implicite credere esse generaliter credere, quod Catholica tenet vel credit Ecclesia, & in hoc conueniunt omnes. Explicitè autem credere est specialiter, & actualiter credere, secundum eum, quod fusius explicat Caiet. in 2. 2. q. 2. art. 5. sed Io. Andr. supra in rubr. n. 25. Bellam. n. 3. Cardin. n. 13. Abb. n. 5. dicunt, Explicitè credere est scitè articulos explicare, distinguere, & defendere. Verùm magis videtur congruere declaratio Archid. quia multi sunt articuli, quos etiam rudes, & simplices tenentur explicitè credere, vt inferius patebit; & tamen nec sciunt, nec possunt illos explicare, aut defendere. Vnde, vt inquit S. Thom. in 3. dist. 25. q. 2. art. 1. q. 1. ad 4. ea quæ sunt supra rationem ad fidem pertinentia, non ponuntur hominibus simplicibus ita quod res ipsa discutiatur, sed in verborum enigmate, quibus assentiant. Præterea, respondere, & confutare circa fidei articulos, est peculiaris obligatio Episcoporum, c. Excommunicamus, il 1. infr. de Hæret. & patebit paulò infr. in 5. concl. n. 24. Reliqui verò ad id non tenentur, & tamen obligantur ad credendum explicitè, vt inferius dicemus n. 41. Ergo explicitè credere non est scitè articulos fidei explicare, & defendere, vt dicunt Io. Andr. & alij supra relati.

His præcognitis, quoad quæstionem propositam glos. 1. supr. in rubr. sic ait: Principales autem articuli fidei nostræ sunt septem, secundum quod septem sunt dona Spiritus Sancti, quos quilibet Christianus scire tenetur, Clerici explicitè, Laici implicitè, & credere sicut tenet Ecclesia, & sunt hi; Incarnatio, siue Natiuitas, Baptismus, Passio Christi, siue Mors eius, Descensus ad inferos, Resurrectio, Ascensus in Cœlum, Aduentus eius in iudicium. Innocentius verò hic latius distinguit, ex cuius dictis eliciuntur conclusiones infrascriptæ.

18 Prima Conclusio est; Omnes adulti, etiam simplices, & laici tenentur explicitè credere Deum esse, & esse remuneratorem omnium bonorum. Ita Innocentius hic, & Io. Andr. supra in rubr. n. 27. Cardin. n. 15. & Abb. nu. 6. Hæc enim sunt mentibus hominum infixa, vt in psal. 4. *Signatum est super nos lumen vultus tui Domine*. Secundum Compostell. hic. nu. 4. & hæc prima conclusio nullam habet dubitationem: nam, vt inquit Apost. ad Hebr. 11. *Accedentem ad Deum oportet credere quia est, & quod inquirentibus se remunerator est*. Addit Host. sup. in rubr. n. 12. *& punitor omnium malorum*. & bene, quia contrariorum eadem est scientia, seu ratio cognoscendi, vt habetur 1. Topic. c. 12. & Instit. de his qui sunt sui, vel alien. iur. in princ. vers. Nam si cognouerimus, & ibi Aretin. Id quod alijs verbis explicat Syluester in ver. fides, n. 6. ex mente S. Thomæ in 2. 2. q. 2. art. 8. ad primum, dicens, teneri quemlibet Christianum explicitè credere Deum esse, & prouidentiam eius.

19 Secunda Conclusio: Simplices, & fortè omnes laici non tenentur alios fidei articulos à supradictis explicitè credere, sed satis est, vt credant verum esse quidquid credit Ecclesia Catholica. Quod procedit etiam quoad laicos, quibus Deus dedit talentum perspicacis ingenij; nam quamuis melius faciant si suum ingenium impendant in cognitione distincta fidei; tamen, vt inquit Innoc. hic n. 6. non videntur peccare si ei non intendant, sed videtur eis sufficere, vt talenta eis credita non abscondant in terra, idest in terrenis, sed bonis operibus insistant. Cuius dictum totidem verbis sequuntur supra in rubr. Host. n. 17. Io. Andr. n. 27. & 31. Butr. n. 10. vers. Imò & secundum eos. Card. n. 16. vers. de laicis autem. Imol. n. 12. vers. de laicis. Abb. nu. 7. & Bellam. hic num. 9. vers. Verum tamen dicit. Idemque de Laicis litteratis concludit hic Compost. n. 11. Nam etsi ex dono scientiæ, quam à Deo habent, & ex debito rationis videantur teneri ad distinctam cognitionem articulorum fidei, tamen non peccant mortaliter si ignorant, vel si de his quærendis non sint solliciti; quia eorum professio ad hoc non est. Ita Compost. quem referunt, & sequuntur Io. Andr d. n. 31. Butr. Card. Imol. & Bellam. in locis proximè citatis. Verùm hæc secunda conclusio cum prædictis ampliationibus quam sit periculosa patebit ex his, quæ dicemus infra n. 41. & seqq.

20 Tertia Conclusio. Secundum Innoc. hic n. 7. Si quis habeat fidem implicitam, eo quod credat quidquid Ecclesia credit, sed falsò opinetur ratione naturali motus Patrem esse maiorem, seu priorem Filio, vel tres personas esse tres res à se inuicem distinctas, non est hæreticus, nec peccat, dummodo errorem suum non defendat, & hoc ipsum credat, quia credit Ecclesiam sic credere, & suam opinionem fidei Ecclesiæ supponit; nam etsi malè opinetur, tamen hæc non est fides sua, imo fides sua est fides Ecclesiæ, vt infra eod. c. Damnamus. circa fin. Ad hoc c. Dixit Apostolus, & ibi glos. in ver. pertinaci, 24. q. 3. & idem hic repetit Compost. n. 16. Bellam. n. 10. vers. Item quæro. & supra in rubr. Hostien. n. 18. Io. Andr. n. 20. Bald. n. 12. Card. n. 14. Butr. n. 11. & Abb. nu. 7. & in hoc vltimo consentit B. Thomas in 2. 2. q. 2. art. 6. ad 2. dum ait; non imputari laicis si non inueniuntur pertinaciter peruersæ doctrinæ adhærere, sed in talibus ex simplicitate deficiant. & ibi Caiet. & idem S. Thom. 1. Corinth. c. 11. lect. 4. & in 3. sent. dist. 25. q. 2. art. 1. q. 3. ad primum, & sæpe alibi. Direct. Inquis. par. 1. q. 4. Alphons. Castr. lib. 1. c. 9. de Iusta Hæret. punir. Albertin. tract. de agnoscen. assert. q. 12. n. 4. & q. 23. n. 3. Nauar. in manual. prælud. 1. n. 10. vers. Nonò infertur. Vnde Bald. hic nu. 1. dicit esse differentiam inter erraticum, & hæreticum; nam simplices homines sunt erratici, quia errant, & tamen non sunt hæretici, quia nolunt discedere à Christo. Super quibus tamen consule Franciscum Pegniam in direct. par. 1. in quæst. 7. schol. 20. vbi in hac materia distinctè tradit regulas, quibus in foro exteriori vtendum sit in casibus contingentibus.

21 Quarta Conclusio. Clerici inferiores si sint pauperes, quos oportet victum proprijs manibus quærere, c. Clericus. 12. dist. & ideo non possunt studijs vacare, quia non habent magistros,

stros, vel expensas; satis est vt sciant fidei ar-
ticulos sicuti simplices laici, & aliquantulum
plus. arg. c. Clericus. in fin. 21. dist. sicut de
Sacramento Altaris, quia oportet eos credere
in eo Sacramento confici verum Corpus Christi,
& hoc ideò, quia circa illud quotidie versantur
plusquam laici. Ita Innoc. hic n. 4. Compost.
n.8.& Bellam.n.9. vers. Si verò loquimur, & sup.
in rubr. Host. n.16. adijciens turpe esse, & op-
probriosum ignorare id, circa quod quis quo-
tidie versatur. l.2. §.Seruus autem Sulpitius. ff.
de orig. Iuris, Io. Andr. n.30. Butr. n. 10. Card.
n.15. vers. de Clericis verò inferioribus, Imol.
n.12. & Abb.n.6. Sin autem Clerici habeant ma-
gistros, & expensas ad discendum, tunc pec-
cant, nisi in cognitione distincta fidei magis pro-
ficiant, quàm laici, secundum Innoc. & alios
locis citatis. Gemin. in c. Canones. 15. dist. di-
cens peccare Clericum, qui habet vnde viuat, si
magis explicitè nesciat quæ sunt fidei, quàm
laici; quem refert, & sequitur ibi Præpositus
n.11. Quod tamen procedit nisi subsit aliqua ra-
22 tionabilis causa cur Clerici habentes magistros,
& expensas non profecerint in cognitione distin-
cta fidei, puta propter duritiem ingenij, vel quia
oportuit eos circa alia opera pietatis intendere,
veluti circa exhibita necessaria confratribus,
pauperibus, vel hospitibus, aut circa alia ope-
ra charitatis. Ratio est secundum Innoc. hic n.5.
quia cum eiusmodi Clerici non teneantur ad ex-
plicitam cognitionem articulorum, benè licet
eis explicitæ cognitioni præponere alia opera
pietatis. Codex enim est mendosus in ver. *post-
ponere*. & corruptè etiam refertur ab Eymerico
in Direct. Inquis. par.1. in princ. pag. 19. legen-
dum est enim *praeponere*: alioquin ratio illa, cum
non teneantur, non congrueret, & Innoc esset
sibi contrarius; vnde sic refertur à Io.Andr.supra
in rubr. n.30. Butr. n.30. Card. n.16. & Bellam.
hic n.9.

Debebit autem Sacerdos secundum Innocen-
tium diligenter scrutari causam cur Clerici non
proficiant, & pro modo ignorantiæ, vel negli-
gentiæ eis pœnitentiam iniungere. Addit Innoc.
ex causa posse Clericos sine peccato scientiæ fi-
dei præponere alias scientias, vt si velint addi-
scere scientiam Iuris, vt pauperes in iudicio de-
fendant, ne opprimantur. Et sequitur hic Com-
post. n. 10. dicens, Clericos teneri magis inten-
dere circa cognitionem fidei, quàm Iuris, &
aliarum scientiarum, nisi obediendo Superiori,
vel ex alia causa circa alias scientias intendant;
& consentiunt alijs locis citatis. Verum hæc
quarta Conclusio dum in sua distinctione, & de-
claratione excusat Clericos à cognitione expli-
cita, seu distincta articulorum fidei, si ita gene-
raliter accipiatur, itidem non vacat periculo, &
confunditur in his, quæ dicemus infra num.41.
& num.50.

23 Quinta & vltima Conclusio, ex Innoc. n.2. &
Compost. n.5. Prælati Ecclesiarum quicumque
curam animarum habentes debent excedere
hanc fidei mensuram: oportet enim eos expli-
citè, & distinctè scire articulos fidei, qui con-
tinentur in Symbolo, *Credo in vnum Deum*, &
in Symbolo, *Quicumque vult*, c.1. & per tot. 38.
dist. Idemque de omnibus habentibus officium
docendi fidem, scilicet Sacerdotibus, Professo-
ribus, Doctoribus, & Prædicatoribus, ex D.
Thom. in 3. dist. 25. q. 2. art. 1. q. 3. S. Bonau. &
Richar. tradit Syluest. in ver. fides. num.6. vers.
Quilibet autem habens officium docendi. Inter
24 hos autem Episcopi debent alios excedere in
huiusmodi cognitione, quia tenentur de his ar-
ticulis reddere rationem omni poscenti, §. Ec-
ce. 36. dist. c. Omnes, 38. dist. &, vt inquit Host.
sup. in rubr. n.43. Scire debent circa prædicta
opponere, & respondere, & Hæreticos persequi,
& confutare. c. Excommunicamus, il 1. §. Adij-
cimus & §. penult. infra de Hæret. Quamuis
non teneantur ex tempore ad omnia responde-
re, sed ex deliberatione, ac si oportuerit, etiam
cum aliorum consilio, secundum prædictos,
cum quibus concordant Io.Andr. Butr. Cardin.
& alij locis præallegatis. Rationem reddit D.
Thomas in 2. 2. q. 2. art. 6. quia sicuti Superiores
Angeli, qui inferiores illuminant, habent ple-
niorem notitiam de rebus diuinis, quàm infe-
riores, vt dicit Dionys. c. 12. cælest. Hierarchiæ
ita etiam superiores homines, ad quos pertinet
alios erudire, tenentur habere pleniorem noti-
tiam de credendis. & magis explicitè credere,
25 & sequitur Direct. Inquis. par 1. quæst. 4. Quid
autem in specie oporteat Episcopos explicitè
scire, constat ex Concilio Carthaginensi IV. c. 1.
sub Anastasio ab Episcopis 214. [inter quos Au-
gustinus] celebrato, & approbato à Leone III.
quod habetur tom. 1. Concil. par. 1. pag. 588. &
plenius ex Pontificali Romano in rubr. de ordi-
natione electi in Episcopum.

Cæterum etsi cum Innocentio in prædictis
conclusionibus transeant communiter Canonistæ
tamen quia illius doctrina in aliquibus patitur
difficultatem; pro clariori quæstionis solutione
obseruandum est ante omnia quid, & quotu-
plex sit Symbolum. Item quid sit articulus, &
quot modis accipiatur.

26 Symbolum, quod spectat ad rem præsentem,
nihil est aliud, quàm collectio sententiarum fi-
dei, vt patet ex D. Thoma in 2. 2. q. 1. art. 9. &
S. Antonin. par. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. vel secundum
Io. Gersonem in Compendio Theologiæ, est
omnium credendorum ad salutem spectantium
compendiosa collectio, nam, vt ait Cassianus
lib. 6. quidquid per vniuersum diuinorum vo-
luminum corpus immensa diffunditur copia,
totum in Symbolo colligitur breuitate perfecta.
Et est triplex secundum Præpositum in c. Cano-
nes. n.8. 15. dist. & Concilium Lingonien. anno
1404. vt in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ Lauren-
tij Bucchelli lib. 1. c 24. de Symbolis fidei pag. 11.
littera B.

27 Primum Symbolum est Apostolorum, vide-
licet ab Apostolis compositum in Conuentu ha-
bito in Iudæa anno Christi 44. vt apud Cardin.
Baron. eod. anno n. 14. Nam, vt scribit Beatus
Clemens in epistola ad Iacobum fratrem Do-
mini, Christo resurgente, & ascendente in cæ-
lum, misso Sancto Spiritu, collata Apostolis
scientia linguarum, adhuc in vno positi Symbo-
lum, quod fidelis nunc tenet Ecclesia, vnusquis-
que quod sensit docendo condiderunt, vt disce-
dentes ab inuicem, hanc regulam per omnes
28 gentes prædicarent. Vnde secundum glos. sup.
in rubr. circa fin. & Host. n. 21. & glos. in c. Ca-
nones. in ver. Apostolos. & ibi etiam Archid. n. 5.

15. dist. dictum est Symbolum, quia vnusquisque Apostolorum partem suam contulit. Symbolum enim Græcè, Latinè collatio dicitur, vt patet ex eadem epistola Clementis, ex Cassian. lib. 3. de Incarn. c. 3. & Ruffin. in expos. Symboli. Ideoque in c. 13 sess. 24. Concil. Trid. Parochianorum Symbola appellantur contributiones illæ, quas Parochiani pro sua quisque parte tenentur in vnum conferre pro augendis re-
29 ditibus exiguis Parochialium Ecclesiarum. Quam ob causam respectu causæ efficientis, idest duodecim Apostolorum, qui eadem hora instinctu Spiritus Sancti Symbolum ediderunt, fidei articuli dicuntur esse duodecim, secundum Hostien. sup. in rubr. n. 21. Butr. n. 15. Card. n. 11. & alios communiter. Nam Petrus dixit, *Credo in Deum Patrem Omnipotentem, Creatorem cœli, & terræ*. Andreas, *Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum*, Iacobus, *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*. Ioannes, *Passus sub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & sepultus*. Thomas, *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis*. Iacobus Alphæi, *Ascendit ad Cœlum, sedet ad dexteram Dei Patris Omnipotentis*. Philippus, *Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos*. Bartholomæus, *Credo in Spiritum Sanctum* Matthæus, *Sanctam Ecclesiam Catholicam*. Simon *Sanctorum communionem, remissionem peccatorum*; Iudas Iacobi, aliàs Thadæus (Iudam vocat Lucas 6. Thadæum Matthæus 10. & Marcus 3. & 10.) *Carnis resurrectionem*, Matthias, *Vitam æternam*. Alii verò aliter prædictos articulos attribuunt Apostolis, vt patet in versibus, quos recenset Cardin. sup. in rubr. n. 11. in fin. qui consonant cum sententia D. Thomæ in 3. dist. 25. q. 1. art. 2. Sed in hoc secundum B. Thomam non est magna vis. Respectu autem causæ materialis fidei articuli à Theologis, & Canonistis communiter dicuntur esse quatuordecim, quorum septem respiciunt Diuinitatem, & alij septem Humanitatem, vt per Host. supra in rubr. n. 26. Butr. n. 15. Card. n. 12. Et hanc diuisionem ponit etiam D. Thom. loco cit. dum ait articulos fidei dupliciter distingui: Vno modo quantum ad ipsa credibilia, & sic sunt quatuordecim: Alio modo quantum ad ipsos, qui articulos distinxerunt, & sic sunt duodecim Apostolorum. Sed alij aliter diuidunt, vt per Host. in summa huius tit. §. Quoties. In hac tamen diuersitate videtur sufficere Catholicis stare Symbolo prout iacet, & sic ponere tantum duodecim articulos, vt inquit Cardin. num. 12. in fin.

30 Secundum Symbolum est Nicænum, quod scilicet trecenti, & octodecim Patres authoritate B. Syluestri Papæ in Nicæa Bithyniæ vrbe congregati in prima vniuersali Synodo ediderunt aduersus Arij impietatem, qui coæternum Patri Filium non agnoscens diuersas in Trinitate substantias asserebat, vt in c. Quidam. vers.
31 Ariani. 24. q. 3. & in d. c. Canones. 15. dist. non autem aduersus Græcos, qui non credebant Spiritum Sanctum à Filio procedere, vt incautè scripsit gloss. Bernardi supra in rubr. circa fin. & Host. n. 21. Hoc enim primum explicitè diffinitum fuit in tertia Synodo vniuersali, idest Ephesina contra Nestorium, vt refert, in c. De Spiritu, de cons. dist. 5. nimirum quia hic error de processione Spiritus Sancti prius nondum irrepserat, & ideo in Nicæno Symbolo, quod incipit, *Credimus in vnum Deum*, nulla de hoc fit explicita mentio. Et in Symbolo secundæ Synodi vniuersalis, idest primæ Constantinopolitanæ tantum legitur, *Credimus in Spiritum Sanctum Dominum, & viuificantem, ex Patre procedentem, cum Patre, & Filio adorandum, & glorificandum*. Sed hæc verba, *Filioque*, apud Latinos authoritate Leonis Primi ab Hispanis Episcopis primùm fuerunt in Symbolo expressa ad confutandos Hæreticos Priscillianistas, vt patet in notis ad Concilium Constantinopolitanũ I. tom. 1. Concil. par. 2. pag. 544. col. 1. Quod dilucidè post glos. in d. c. de Spiritu. in ver. ex Deo Patre, explicat D. Thomas. in 1. p. q. 36. art. 2. ad 2. dicens: [Quia in tempore antiquorum Conciliorum nondum exortus fuerat error dicentium Spiritum non procedere à Filio, non fuit necessarium, vt hoc explicite poneretur. Sed postea insurgente errore quorundam in quodam Concilio in occidentalibus partibus congregato expressum fuit authoritate Romani Pontificis, cuius authoritate etiam antiqua Concilia congregabantur, & confirmabantur: continebatur tamen implicite in hoc ipso, quod dicebatur Spiritus Sanctus à Patre procedere.] Hæc D. Thomas. Vnde in Concilio Florentino sess. 6. diffinitum est explicationem verborum illorum, *Filioque*, veritatis declarandæ gratia, & imminente tunc necessitate licite, ac rationabiliter Sym-
32 bolo fuisse appositam. Itaque hoc Symbolum Nicænum eadem fere verborum serie, & sententia penitus eadem seruata in Synodo Constantinopolitana prima aduersus Macedonium repetitum est, & ex Decreto ipsius Synodi Damasus Papa constituit, vt caneretur in Missa post Euangelium, vt referunt Rupert. Tungren. de Can. obser. prop. vlt. & Archid. in d. c. Canones, & ibi etiam Præpositus nu. 9. vers. Et notandum quod Damasus Papa constituit 15. dist. Sed in hoc grauiter aberrant; quia, vt scribit Magister in 1. sent. dist. 11. Cum Leo III. à Carolo Magno rogatus fuisset, vt verba prædicta, *Filioque* ad Symbolum adderentur, non modo renuit id facere, sed etiam Symbolum absque eo additamento in argentea tabula exaratum in Altari post corpus S. Pauli custodiri voluit, ne quibuslibet liberum esset aliquid ad Sanctum Symbolum superaddere. Sed cum postea Franci, alijque omnes Boreales populi offenderentur, & periculum Schismatis subesset, quod Romana Ecclesia publice confiteri nollet eam doctrinam, quam ad probandos Catholicos, & confligendos hæreticos Magnus Leo ante tot sæcula Hispaniarum Episcopis tradidisset: placuit tandem Benedicto VII. vt idem Symbolum cum expressione eorumdem verborum *Filioque* ad petitionem Henrici Imperatoris Romæ publicè decantaretur in Missa, & incipit, *Credo in vnum Deum*, vt testatur Bern. Abbas Augiensis de reb. ad Miss. spectan. vide Cardin. Baron. anno 447. num. 12.

33 Tertium est Symbolum Athanasij, quod canitur inter horas canonicas, scilicet in Prima Dominicali, & incipit, *Quicumque vult*. Siquidem Athanasius Romam à Iulio Pontifice voca-tus,

tus, vt iudicaretur, cum Eusebianorum aduentum annum integrum, & sex menses expectaret, hoc fidei Symbolum Romæ scripsit, ac tanquam Catholicæ fidei suæ professionem publicè edidit; fabula enim est quod ab aliquibus asseritur hoc Symbolum scriptum fuisse ab Athanasio Treueris in puteo latitante. Baron. anno Christi 340. n. 14. Quod quidem Symbolum vna cum actis Nicænæ Synodi in Archiuio Romano diu asseruatum, tandem post multa annorum curricula tradi meruit Ecclesiæ recitandum, vt in notis ad Concilium Romanum II. tom. 1. par. 1. Concil.

34 pag. 430. col. 1. Atque ita quamuis Athanasius cum non esset Summus Pontifex, sed Alexandrinus Patriarcha, authoritatem non haberet Symbolum ordinandi; tamen vt aduertit D. Thomas in quæstione de Potentia Dei, q. 10. art. 10. & Præpos. in c. Canones. n. 10. 15. dist. hoc non fecit per modum cuiusdam doctrinæ, vt ex ipso modo loquendi apparet: sed quia integram fidei veritatem eius doctrina breuiter continebat, authoritate Sedis Apostolicæ recepta est, vt quasi regula fidei habeatur. Et propterea in omnibus codicibus legitur, Regula, non Symbolum, & regulam fidei vocat Eugenius IV. in decreto fidei edito in Concilio Florentino. §. sexto. ibi, *compendiosam illam fidei regulam*. Quoniam Symbolum fidei edere Summi Pontificis munus est, non priuatorum Patrum. S. Anto-

35 nin. p. 4. tit. 8. c. 4. §. 3. Symbolo autem Apostolorum addita sunt duo Symbola antedicta, vt inquit D. Thom. in 2. 2. q. 1. art. 9. non quia minus plenè, aut insufficienter fides Catholica continetur in Symbolo Apostolorum, sed ad explanationem veritatis, & exclusionem errorum Vnde glos. sup. in rubr. & Hostien. n. 21. dixerunt Constitutionem, de qua hic, esse quartum Symbolum, quod ab Innocentio in generali Concilio editum fuit contra Albigensium, & Almerici hæreses, & Abbatis Ioachimi errores. Etenim, vt ait S. Thom. in 2. 2. q. 1. art. 9. ad 2. & Turrecr. in c. Canones. n. 15. dist. 15. in omnibus Symbolis eadem fide docetur veritas, sed ibi oportet populum diligentius instrui de fidei veritate, vbi errores insurgunt, ne fides simplicium per Hæreticos corrumpatur. Et hæc fuit causa quare necesse fuit edere plura Symbola, quæ in nullo alio differunt, nisi quod in vno plenius explicantur, quæ in alio continentur implicitè; secundum quod exigebat Hæreticorum instantia. Itaque glos. & Hostien. Consti-

36 tutionem, de qua hic, congruè appellant Symbolum, sed non bene dicunt esse quartum, quia alia quoque in præcedentibus Concilijs edita fuerunt, & quinque Symbola vniuersalium Conciliorum fuerunt recitata in Concilio Lateranensi sub Martino I. vt patet tom. 2. par. 2. Concil. pag 452. Et propterea S. Thom. in 1. p. q. 36. ar. 2. ad 2. scripsit in singulis ferè Concilijs institutum fuisse Symbolum aliquod propter aliquem errorem, qui in eo Concilio damnabatur, sequens tamen Concilium non faciebat aliud Symbolum, quàm primum, sed id quod implicitè continebatur in vno Symbolo, in alio explana-

37 batur contra hæreses insurgentes. Vnde non incongruè Symbolum appellari potest etiam forma professionis fidei à Pio IV. præscripta in Constitutione, quæ incipit, *In Sacrosancta*, edita Idibus Nouembris 1564. In ea enim insertum est ad litteram Symbolum maius, & alij multi articuli explicitè positi, & in fine, sicut in Symbolo Athanasij dicitur, *Hæc est fides*, &c. Nam & Symbolum appellatur fides, vt in c. Quicunque, iuncta glos. in ver. ad fidem. de vit. & honest. Clericor. Io. Andr. supr. in rubr. n. 14. & Bellam. n. 4. fides, idest collectio articulorum fidei. c. Hæc est fides. 24. q. 1. secundum glos. ibid. &

38 Hostien. n. 4. Spectat enim ad Summum Romanum Pontificem, etiam sine Concilio, fidei Symbolum ordinare, vt docet S. Thom. 2. 2. q. 1. ar. 10. Quoniam ad eius authoritatem pertinet editio Symboli, ad cuius authoritatem finaliter pertinet determinare ea, quæ sunt fidei, vt ab omnibus inconcussa fide teneantur. Hoc autem pertinet ad authoritatem Summi Pontificis, ad quem maiores, & difficiliores Ecclesiæ quæstiones referuntur. c. Multis. 17. dist. c. Hæc est fides. c. Et est aliud. c. Quotiens, & per tot. 24. q. 1. & c. Maiores. in princ. de Bapt. & patet in Symbolo Athanasij, quod non authoritate alicuius generalis Concilij, sed Romani Pontificis tantummodo traditum est. Id ipsum docuit idem S. Thom. in opusc. contra error. Græcorum, vt refert Syluester in ver. fides. n. 2. Atque ita Symbolum dicit esse fidei professionem. Turrec. in c. Canones. par. 1. n. 9. ad 3. 15. dist. Hæc de Symbolis.

39 Articulus verò fidei est indiuidualis veritas de Deo supra rationem nos arctans ad credendum, vt diffinit Richard. de S. Victore relatus sup. in rubr. à Io. Andr. n. 22. Bellam. n. 5. & Card. nu. 11. & à D. Thoma in 3. dist. 25. q. 1. art. 1. nisi quod S. Thom. omittit verba, *supra rationem*, quæ tamen videtur supponere in 3. argumento contrario, & loco illius verbi, *indiuidualis*, ponit, *indiuisibilis*. Nam articulus nomen Græcum est, & importat indiuisionem; vnde membra, quæ non diuiduntur in alia membra, dicuntur articuli, & secundum istum modum conclusiones quæ inquiruntur in aliqua scientia, vel aliquo tractatu, dicuntur articuli, quia ex eis sicut ex quibusdam principijs indiuisibilibus consurgit tota collectio, quæ tractatum perficit, & sic in iudicijs ea, quæ per testes probata sunt, vel probanda, dicuntur articuli; prout hæc notantur in c. 2. in glos. in ver. articulis. de testib. lib. 6. & à D. Thom. loco citato, & latius in 2. 2. q. 1. art. 6. vbi etiam post glos. prælleg. explicat quot modis dicatur fidei articulus.

40 Accipitur autem fidei articulus tripliciter secundum Vincentium, & Alanum in c. Cum Christus, instr. de Hæretic. quos ibi sequuntur Host. Io. Andr. Butr. Cardin. & reliqui omnes, & Archid. in c. Canones. n. 6. & ibi etiam Præpos. n. 11. 15. dist.

Primò strictè, & ita dicuntur fidei articuli illi tantùm, qui in Symbolo Apostolorum continentur.

Secundò largiùs prout accipitur in prædicta Decret. Cum Christus, & secundum hoc comprehendit omnia, quæ sunt determinata, seu diffinita à Summis Pontificibus, vel generalibus Concilijs, qualis est articulus tres personas esse æquales, & alij plures, de quibus hic in textu, & in c. prox. infr. eod. in c. 1. 2. & 3. dist. 15. & in c. penult. & vlt. de consecr. dist. 3.

Ter-

Tertiò largiſſimè ſecundum quod compre-
hendit omnem ſententiam veram circa fidem,
ſiuè ſit diffinita, ſiuè non, quem aliter articula-
ria fidei appellat Speculat. in tit. De diſpenſ. le-
gat. §. Nunc breuiter verſ. 2. contra, vt referunt
Io. And. & alij in d. c. Cum Chriſtus.

41 Quibus ſuppoſitis, vt iam ad propoſitam
quæſtionem accedamus, fidei articulos ſtrictè
ſumptos, qui ſcilicet continentur in Symbolo
Apoſtolorum, Alanus, & Vincentius in d. c. Cum
Chriſtus, affirmant vnicuique intellectum ha-
benti neceſſarium eſſe ad ſalutem explicitè ſcire,
c. Ante viginti. c. Baptizandos, & c. Prima igi-
tur. de conſecr. diſt. 4. Quorum ſententiæ acce-
dunt in eod. c. cum Chriſtus, Io. Andr. num. 2.
Card. n. 3. Butr. n. 4. Anchar. n. 2. Itaque vt vi-
des, Vincentius, & Alanus non diſtinguunt in-
ter articulum, quod Deus ſit, & ſit remunera-
tor omnium bonorum, & alios articulos Sym-
boli Apoſtolorum, ſicuti faciunt Innoc. Com-
poſt. & alij, de quibus ſupra in 1. 2. & 3. Concl.
n. 18. & ſeqq. ſed abſolutè aſſerunt hos articulos
explicitè credere neceſſarium eſſe ad ſalutem
vnicuique intellectum habenti.

Porrò prima opinio, quod omnibus Laicis
ſufficiat credere Deum eſſe, & eſſe bonorum re-
munetatorem, alios verò articulos ſufficiat illis
implicitè credere; Item opinio gloſſæ Bernardi
ſupra in rubr. quod Incarnationem, Paſſionem,
& Reſurrectionem, & alia Chriſti myſteria Lai-
ci non teneantur credere niſi implicitè, non va-
cat periculo erroris, vt propterea non ſine cau-
ſa Innoc. & Compoſt. vſi fuerint dictione illa,
Fortè ſimplices, & fortè omnes Laici, quam poſt
ea reiecerunt Hoſt. Io. Andr. & reliqui Cano-
niſtæ citati ſupra in 2. Concluſ. nu. 19. Quoniam
vt efficaciter probat S. Thom. in 3. diſt. 25. q. 2.
art. 1. q. 1. in quocumque habente vſum liberi ar-
bitrij exigitur ad ſalutem eius, vt habeat actum
fidei, & non ſolum habitum, fides autem non
poteſt exire in actum niſi aliquid determinatè,
& explicitè cognoſcendo, quod ad fidem per-
tineat. Et ideo omni ci, qui habet vſum liberi
arbitrij, habere fidem explicitam quantum ad
aliquid, eſt de neceſſitate ſalutis. Quod clarè
etiam ſupponit Tridentina Synodus, dum in c.
2. ſeſſ. 5. præcipit quibuſcumque curam anima-
rum habentibus, vt per ſe, vel alios idoneos, ſi
legitimè impediti fuerint, diebus ſaltem Domi-
nicis, & feſtis ſolemnibus plebes ſibi commiſſas
pro ſua, & earum capacitate paſcant ſalutari-
bus verbis, docendo quæ ſcire omnibus neceſ-
42 ſarium eſt ad ſalutem. Vnde non immeritò Ey-
mericus in direct. Inquiſ. par. 2. q. 10. de Hære-
ſibus ab Inquiſitionibus Aragoniæ damnatis D.
Papæ mandato, Octaua, inquit, hæreſis eſt,
quod Laicus non tenetur ad aliquem fidei arti-
culum explicitè credendum, ſed ſufficit ſibi iſta
concluſio in genere, quod credat omne illud,
quod credit Sancta Mater Eccleſia Dei. Hæc
autem determinatio, & explicita cognitio eſſe
debet principaliter quantum ad ea, quæ ſunt
veluti vniuerſalia principia, ac prima Catho-
licæ fidei fundamenta. Stultum enim eſt di-
cere, vt inquit Syluester redarguens errorem
Summæ Roſellæ in ver. Fides. nu. 6. in fin. Quod
ſcilicet liceat vteuti ratione, & adulto ignorare
Chriſti Natiuitatem, & mortem Crucis, quam
impoſſibile eſt talem ignorare, niſi omninò
ſuam contemnat ſalutem, & aures verbis diui-
43 nis obturet. Quamobrem S. Thom. in 2. 2. q. 2.
art. 5. Obiectum, inquit, fidei per ſe eſt id,
quod homo beatus efficitur. Per accidens au-
tem, & ſecundariò ſe habent ad obiectum fidei
omnia, quæ in Sacra Scriptura diuinitus tra-
dita continentur, ſicut quod Abraham habuit
duos filios, quod Dauid fuit filius Iſai, & alia
huiuſmodi, Quantum ad prima credibilia,
quæ ſunt articuli fidei, tenetur homo explicitè
credere, ſicut & tenetur habere fidem. Quan-
tum autem ad alia credibilia non tenetur homo
explicitè credere, ſed ſolum implicitè, vel in
præparatione animi, in quantum paratus eſt
credere quidquid Diuina Scriptura continet; ſed
tunc ſolum huiuſmodi tenetur explicitè credere,
quando hoc ei conſtiterit in doctrina fidei con-
44 tineri, & in 2. 2. q. 2. art. 7. Poſt tempus autem
gratiæ reuelatæ tam minores, quàm maiores
tenentur habere fidem explicitam de myſterijs
Chriſti, præcipuè quantum ad ea, quæ in Eccle-
ſia ſolemnizantur, & publicè proponuntur.
Idemque de myſterio Sanctiſſimæ Trinitatis do-
cuit art. 8. Itaque S. Thomas concordat cum 2.
opinione Vincentij, & Alani, dum docet tam
maiores, quàm minores, idest tam Clericos,
quàm Laicos, & tam litteratos, quàm rudes te-
neri ex neceſſitate ſalutis explicitè credere arti-
culos fidei, & præcipuè myſteria, quæ ab Ec-
cleſia ſolemnizantur, vt explicat Turrecr. in c.
Symbolum n. 4. de conſecr. diſt. 4.

45 Sed ne in re tam graui tam inſignis diſcre-
pantia inter primarios Canoniſtas vllum dubi-
tandi locum relinquat, iam proferamus quid
ſuper hoc diffinitum fuerit probatorum Conci-
liorum, & Sanctorum Patrum decretis. In
Concilio Foro-Iulienſi in cauſa Sanctiſſimæ Tri-
nitatis, & Incarnationis Verbi Diuini habito
ſub Adriano Papa I. Anno Domini 791. & Ca-
roli Magni 13. rom. 3. Concil. par. 1. ſect. 2. pag.
137. col. 1. poſt declarationem articulorum fidei
ita ſcriptum eſt. [Hanc igitur Catholicæ fidei
ſinceriſſimam puritatem volumus omnes Dei
Sacerdotes, omneſque gradus Eccleſiæ ſummo
cum ſtudio, & abſque vllo vitio, itaut ne vnus
quidem apex intermittatur, vel augeatur, di-
ſtinctè, & ſenſatim diſcendo memoria retinere,
& poſteris diſcenda relinquere] & paulò infra.
46 [Symbolum verò, & orationem Dominicam
omnis Chriſtianus memoriter ſciat, omnis ætas,
omnis ſexus, omniſque conditio, maſculi, fœ-
minæ, iuuenes, ſenes, ſerui, liberi, pueri,
coniugati, innuptæque puellæ; quia ſine hac
benedictione nullus poterit in Cælorum regno
percipere portionem.] Hæc ibi. Per Symbolum
autem fidei intellige Symbolum Apoſtolorum,
ad quod omnia alia Symbola tanquam Catho-
licæ expoſitiones reducuntur, & quod implici-
citè continet quidquid ab alijs explicite dige-
ſtum poſtea fuit. S. Thom. in 3. diſt. 25. q. 1. art.
1. q. 3. ad 2. Cum enim ad hoc memoriter te-
nendum Synodus obliget omnem ætatem, ſe-
xum, conditionem, videtur ſolum intellexiſſe
de Symbolo Apoſtolorum, quod facilius addi-
ſcitur, quàm Symbolum Patrum Nicænæ Syno-
di, quod vix memoria retinetur ab hominibus
prouectis. Ac propterea cum in Symbolo Apo-

stolorum contineantur omnia necessaria pro omnibus, non videtur Concilium loquens de omnibus hominibus voluisse obligare ipsos ad Symbolum continens necessaria ad explicite credendum solummodo à maioribus. Adde quod Synodus loquitur aduersatiue ibi, *Symbolum verò*, atque ita contra distinguit Symbolum Patrum, de quo prius mentionem fecerat, ab alio Symbolo obligando ad illud memoriter retinendum Sacerdotes, & gradus Ecclesiæ tantum; ad hoc vero indifferenter omnes. Quæ distinctio inepta esset si omnis ætas, omnis sexus, omnis conditio teneretur Symbolum Patrum addiscere, atque ita vsus vniuersalis obtinuit, quia minores, & Laici addiscere non consueuerunt nisi Symbolum Apostolorum. Quod aduertendum duxi, ne alicui suboriatur scrupulus, quod cum Synodus initio expresserit de Symbolo Patrum, postea simpliciter repetendo verbum *Symbolum*, videatur, de eodem Symbolo Patrum intellexisse. In Concilio itidem Moguntiaco I. celebrato anno salutis 813. tempore Leonis Papæ III. & Caroli Magni Imperatoris. c.45. to.3. Concil. par.1. sect.2. pag 201. col. 2. sic legitur. [Symbolum, quod est signaculum fidei, & Orationem Dominicam discere semper admoneant Sacerdotes Populum Christianum; voluntusque vt disciplinam condignam habeant, qui hæc discere negligunt, siue in ieiunio, siue in alia castigatione emendentur. Propterea dignum est, vt filios suos mandent ad scholam, siue ad monasteria, siue foras Presbyteris, vt fidem Catholicam recte discant, & Orationem Dominicam, vt domi alios edocere valeant, & qui aliter non poterit, vel in sua lingua hoc discat.]

Et in Concilio Rhemensi habito eodem anno sub eodem Pontifice, & Imperatore c.1. eodem tom 3. par.1. sect.2. pag.203. col.1. [Est de fidei ratione, vt vnusquisque iuxta intellectum suæ capacitatis Domino largiente disceret, & intelligeret, atque operibus pleniter obseruaret.] & c.2. [Vt orationem, quam Dominus noster Iesus Christus discipulos suos orare docuit, verbis discerent, & sensu bene intelligerent, quia illam ignorare nulli Christiano licet.] Item Isidor. lib.2. de offic. c.11. quem refert Ivo par. 1. de Bapt. c.88. Competentibus salutare Symbolum traditur quasi commonitorium fidei, & sanctæ confessionis indicium, quo instructi agnoscant quales iam ad gratiam Christi exhibere se debeant. Et Augustinus lib. 1. de Symbol. c. 1. relatus itidem ab Ivone par. 1. c.8. [Incipite regulam fidei, quod Symbolum dicitur, & cum acceperitis, in corde scribite, & quotidie dicite apud vos, antequam dormiatis Symbolo ve-
47 stro vos munite.] Amplius in Concilio Mediolanensi V. in tit. Quæ ad prædicationem verbi Dei, & doctrinam Christianam pertinent, statutum est his verbis, [Ad salutem eum omnibus fidelibus necessarium sit Christianæ fidei rudimenta scire, omnibus singulisque animarum curatoribus, & cæteris Confessarijs siue Secularibus, siue Regularibus in virtute sanctæ obedientiæ id præcipimus, vt faciant antequam confessiones audiant, Orationem Dominicam, Angelicam Salutationem, Symbolum fidei, & decem præcepta Dei, quæ in Decalogo continentur, vt pœnitentes recitent, ac ipsis audientibus referant. Quarum rerum si quos ignaros, rudesque offenderint, hanc eorum spiritualem socordiam acriter reprehendant, ostendantque, quàm grauis esse debeat illorum conscientiæ ignoratio rerum ad salutem, quæ tantopere necessariæ sunt. Cum autem eos absoluunt, præter alias pœnitentias, id etiam imponant, vt quatuor hæc saltem potissima doctrinæ Christianæ capita inposterum accurate ediscant, certo illis pro arbitratu suo præfinito congruo tempore, quo tamen ob necessariam aliquam causam semel, aut ad summum iterum prorogari liceat: eo autem temporis spatio confecto, si eadem adhuc illos ignorare viderint, tunc ne illorum confessionem audiant nisi consilio, & assensu aut Vicarij foranei, si Diœcesani sunt, aut illorum quos huic curæ in ciuitate Episcopus præfecerit, si in ciuitate viuunt. Si qui vero semel ita admissi ad Sacramentum Pœnitentiæ eos postea in rudi hac, crassaque ignorantia permittere compertum erit, de iis ad Episcopum ipsum referatur antequam amplius admittantur, qui illorum saluti diligentius, & efficacius consulat, vt viderit in Domino expedire.] Hæc ibi.

Item in Concilio Prouinciali Mediolanensi II. Decreto 10. Statutum est, vt ea cura sit Parochis, vt quos Compatres ita imperitos nouerint vt Symbolum fidei, siue ea quæ in Symbolo continentur, ignorent, illos eo officio suscipiendi de baptismo infantes fungi ne patiantur. Et cum actum esset in Sacra Congregatione Concilij de correctione huius Decreti, Patres censuerunt addendum, quando in ipso actu baptismi commode haberi posset copia peritorum: his rationibus, quia compatres docere tenentur infantes fidei rudimenta; Vnusquisque enim obligatus est munus ad quod obligatur exercere. c. Vos ante omnia de consecr. dist. 4. huius enim sacræ tutelæ administratio non est committenda iis, qui eam gerere, aut fideliter non valent, aut sedulò, seu accuratè non quærunt. Leuatio enim si non est de necessitate Sacramenti, est tamen de rationabili admodum conuenientia. Sed cum baptizati nutriuntur inter fideles, vbi huiusmodi, quæ pertinent ad Christianam fidem publicè, & omnibus nota sunt; ideo excusantur Compatres, quia parentes præsumuntur hæc diligentius docere pueros suos; Et ideò huiusmodi pædagogia non indigemus. Turrecr. in d.c. Vos autem de consecr. dist 4.

48 Quo loco omittendum non est, Concilia Prouincialia Mediolanensia consueuisse approbari à Summo Pontifice per litteras in forma Breuis, cùm tamen alia Prouincialia Concilia non confirmentur, sed tantummodo recognoscantur, & emendentur à S. Congregatione Concilij ad præscriptum Constitutionis Sixti V. super institutione eiusdem Congregationis.

Ex quibus dilucide apparet omnes Christianos vsum rationis habentes teneri explicite scire saltem Symbolum Apostolorum, & Orationem Dominicam ex necessitate salutis, & quoad hoc nullam esse constituendam differentiam inter Clericos, & Laicos, inter litteratos, ac rudes. Hactenus de articulis strictè sumptis.

49 Quod si fidei articuli accipiantur secundo modo,

modo, id est largius, prout comprehendunt omnia, quæ à Pontifice Maximo, vel generalibus Concilijs sunt diffinita, Prælati quidem, & alij curam animarum, vel officium docendi habentes, tenentur huiusmodi articulos explicitè scire, cum legem scire debeant non perfunctoriè, sed scrutabiliter, c. Omnes, 38. dist. c. Qui Episcopus, 28. dist. secundum Innoc. & alios supra relatos in 5. conclus. n. 23. & in hoc conueniunt omnes, tam Canonistæ, quàm Theologi.

50 Reliquis verò sufficit fides implicita, dummodò in contrarium specialiter non sentiatur, secundum Archid. in c. Cannones, n. 7. 15. dist. & consentit glos. in c. Cum Christus, in ver. Sub anathemate, infr. de Hæret. Itaque Archid. simpliciter, & absolutè tenet satis esse hos articulos ab Ecclesia diffinitos implicitè credere, nulla facta distinctione inter Laicos, & Clericos. At Innocentius consentit quoad laicos, vt non teneantur explicitè: sed quoad Clericos dicit, si sint pauperes, & rudes, satis esse vt sciant fidei articulos, sicuti simplices laici, & aliquantulum plus, & exemplificat in articulo de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, qui explicitè non habetur in Symbolo Apostolorum. Sed infra in §. Vnâ verò. Si verò habeant Magistros, & expensas, dicit eos peccare nisi magis proficiant, quàm laici in explicita cognitione fidei. Distinctio Innocentij absque dubio est tutior, & magis etiam consonat verbis Concilij Foro-Iuliensis paulò superius relatis n. 45. quæ obligant non tantùm Dei Sacerdotes, sed omnes gradus Ecclesiæ ad discendum distinctè, & sensatim, ac memoriæ retinendum Symbolum Patrum, Magisterium Sanctissimæ Trinitatis, & alios articulos ibi declaratos. Verba enim illa, *omnes gradus Ecclesiæ*, comprehendunt non tantùm Diaconos, & Subdiaconos, sed etiam Clericos inferiores. c. Cleros, 21. dist. c. Si officia. & c. Ordinatos. 59. dist. cum multis simil. Et eodem modo Concilium Rhemense c. 1. de quo supra n. 46. vers. & in Concilio, per illa verba *iuxta intellectum suæ capacitatis* designat differentiam inter maiores, & minores.

51 Demum si fidei articuli accipiantur tertio modo, id est largissimè secundum quod comprehendunt omnem sententiam veram circa fidem, siue sit diffinita, siue non, Alan. & Vincent. in d. c. Cum Christus. de Hæret. dicunt secundum hanc acceptionem licitum esse de articulis fidei dubitare, si nondum diffiniti fuerint, quemadmodum licebat dubitare de iam diffinitis ante diffinitionem, allegant c. Dixit Apostolus. 24. q. 1. inferentes propterea ante diffinitionem prædictæ Decretalis *Cum Christus*; videlicet quod Christus sit verus Deus, & verus homo ex anima rationali, & humana carne subsistens, licuisse contrarium asserere. Quibus videtur suffragari quod ait Augustinus relatus à Præpos. in c. Sicut. 15. dist. Euangelio non crederem, nisi Ecclesia illud reciperet; Vnde enim nobis constaret quod illud Christi Euangelium foret, nisi propter Ecclesiæ approbationem. Et cum opinione Alani. & Vincentij transit glos. in c. Canones. in ver. Eutychem. 15. dist. Archid. nu. 7. & Præpos. n. 11. & in d. c. Cum Christus. Io. Andr. n. 2. in fin. vbi exemplificat in Extrauag. Benedicti XI. incipien. *Benedictus Deus*. qua diffinitum est animas iustorum simul atque è corporibus migrauerint, diuinam essentiam clarè videre, si nihil tamen habeant quod pœnis Purgatorij expiandum sit. Et sequuntur Butr. n. 4. Anchar. n. 2. & Card. n. 3.

Verùm hæc doctrina eo modo quo proponitur à Canonistis, nisi aliqua explicatione, vel interpretatione adiuuctur, est valdè periculosa. Primò enim Vincentius, & Alanus supponunt hunc articulum de duabus naturis, & quod Christus sit verus Deus, & verus homo, non fuisse diffinitum ante d. c. Cum Christus. de Hæret. quod tamen est falsum, quia multa ante sæcula fuit diffinitum in quarta vniuersali Synodo Calcedonensi, cuius diffinitio in quinto postea, & sexto vniuersalibus Concilijs renouata fuit, prout refertur in Decreto fidei edito ab Eugenio IV. in Concilio Florentino in vnione Armenorum cum Ecclesia Latina, §. Secundò tradimus cis diffinitionem. tom. 4. Concil. par. 1. pag. 612. col. 2. Idemque habetur in Concilio Carthaginensi IV. c. 1. cuius verba superius retulimus n. 25.

52 Deinde quia propositionum contra articulos in hac latissima significatione plures sunt gradus; Hæretica, erronea, sapiens hæresim, piarum aurium offensiua, temeraria, scandalosa, bonis moribus contraria, blasphema, schismatica, seditiosa, iniuriosa, hæreticis fauens, ac si quæ sunt similes, quarum cognitio magna ex parte à Theologis petenda est, quorum est propositionum qualitates, & gradus diiudicare, & expendere, & de his consule Turrecr. in Summ. de Eccles. lib. 4. par. 2. c. 11. Albertin. in tract. de agnosc. asser. quæst 6. Melchiorem Canum lib. 12. c. 11. de locis Theologicis, Alphonsum Castrum lib. 1. c. 3. de iusta hæretic. punit. Simancam Cathol. Instit. tit. 54. Et præter hæresim multæ propositiones notantur censura in Concilio Constantiensi sess. 8. contra Vvicleff. & sess. 15. contra Ioannem Hus, & in Constitutionibus Pij V. & Gregorij XIII. contra Michaelem Baium. Ideoque Bald. in c. Ne innitaris, n. 14. de Constitut. dixit hodie esse proximum hæresi affirmare corpus Beatissimæ Virginis non fuisse assumptum in cælum. Præterea aliæ dantur propositiones hæreticæ etiam in articulis ab Ecclesia non diffinitis, quales sunt propositiones contra traditiones Apostolorum, vt in Decreto de Canonicis scripturis sess. 14. Concil. Trident. & contra ea, quæ de fide Sancti Patres vnanimi omnium consensu docuerunt, vt declarat Turrecr. in Summa de Eccles. lib. 4. par. 2. c. 10. & Melchior Canus de locis Theologicis lib. 12. c. 7. Non ergo sequitur, Articulus non est ab Ecclesia diffinitus; ergo licet contrarium asserere, aut de eo dubitare.

53 Imò quod magis est, etiam in his, quæ ad fidem, aut mores non pertinent, ita demum licitum est quidquid libet affirmare, si materia sit indifferens. Quo sensu Augustinus in c. In quibus, 22. q. 2. ait; In quibus rebus nihil interest ad capessendum regnum Dei, vtrum eredantur, an non, vtrum vera putentur, an falsa, in his errare, id est vnum pro alio putare, non arbitrandum est esse peccatum, aut si est, minimum esse, atque leuissimum. vbi glos. 1. id

explicat duobus exemplis, & Turrecr. addit tertium, An Cælum sit rotundum, & alia plura Augustinus in Enchirid. c. 21. At verò in materia graui Theologica etiam non diffinita, nec ad mores spectante aliquid affirmare, quod sit destitutum ratione, & authoritate ex solo proprio iudicio, imprudentia, negligentia, inconsideratio, præcipitatio, & temeritas esse potest, quia in rebus momenti leuiter, & temerè absq; rationis regula iudicatur, vt patet ex D. Thoma in 2. 2. q. 53. & 54. Ideoque in Officio S. Inquisitionis censura temeritatis notantur multæ propositiones consimiles, si solo proprio iudicio sine authoritate, & ratione excogitatæ sint, vt apud Cordubam lib. 1. par. 17 §. 13. veluti si quis asfereret locum Paradisi Terrestris esse extra Portam Pincianam, aut Iudicium finale intra decennium futurum, licet ignoretur qua hebdomada. Quo exemplo vtitur Suarez tom. 2. de Gratia. disp. 19. sect. 2. n. 20. Quod igitur dixerunt Doctores in d. c. Cum Christus. de Hæret. & in d. c. Canones. 15. dist. De articulis continentibus omnem sententiam veram circa fidem licitum esse dubitare, aut etiam contrarium affirmare si nondum fuerint diffiniti, declarandum est procedere quoad hoc tantùm, vt sic dubitare, vel affirmare non sit formaliter hæresis, secundum ea, quæ ex mente S. Thomæ in 1. p. q. 32. art. 4. & in 2. 2. q. 11. art. 1. & 2 explicat Eymericus in Direct. Inquis. par. 2. qu. 2. non autem intelligi debet procedere quoad hoc, vt liceat contrarium asserere absque peccato, aut censura erroris, vel temeritatis, &c. vt ex prædictis constat. Sed hæc messis Theologorum. Quocirca nos Canonistæ decidamus quæstiones nostras, & Theologi decidant quæstiones suas, quia non est sine culpa ponere falcem in messem alienam, vt de Legistis, & Canonistis dicebant in c. fin. infra de condit. appos. Butr. n. 8. in fin. & Alex. de Neuo n. 26.

54 (margin, beside "Augustinus in Enchirid.")

55 In textu ibi *Confitemur* nota actum fidei duplicem esse, vt docet hic D. Thomas, scilicet corde credere, & ore profiteri secundum illud ad Roman. 10. *Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem.* Ad primum referuntur verba illa huius Constitutionis *firmiter credimus*. Ad secundum referuntur immediatè sequentia, *simpliciter confitemur*.

Reliqua ad expositionem huius Constitutionis; vide hic per Hostien. Io. Andr. & Collectar. & præcipuè per D. Thomam in sua glos. quæ habetur opusc. 23. Nam vt inquit hic Bald. in prine. ea quæ continentur in hoc capitulo, pertinent ad apicem Theologiæ, contra quam perniciosè erratur.

DE SVMMA TRINITATE, & Fide Catholica.

Cap. Damnamus.

SVMMARIVM.

1 HAEreticus censeri non debet errans in fide, si Romanæ Ecclesiæ fidem suscipere sit paratus. & n. 20.
2 Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus vera vnione, & non similitudinaria, vel collectiua sunt vna substantia, quæ non est generans, nec genita, nec procedens. & n. 27.
3 Nec per hoc in Trinitate Dei est quaternitas, & num. 27.
4 Damnare, & reprobare an, & in quo differant.
5 Nullum simile est idem.
6 Veritas quid sit.
7 Errorem in fide nulli fas est defendere.
8 De fide publicè disputare an, & quando liceat.
9 Ioachimus Abbas dicitur habuisse spiritum Prophetiæ, & nn. seqq.
10 Prædixit Ordines Prædicatorum, & Minorum.
11 De illius vaticinijs iudicium, & nn. seqq.
12 Non Prophetico spiritu aliqui futura prædicunt, sed coniectura mentis humanæ, quæ aliquando ad verum peruenit, aliquando fallitur.
13 Prout fecit Abbas Ioachimus ex sententia D. Thomæ.
14 Hæreses plures Ioannis de Parma de Doctrina Abbatis Ioachimi.
15 Libro damnato non censetur damnatus illius Author, si librum supponit correctioni Romani Pontificis.
16 Sed damnato Authore eius quoque libri censentur damnati.
17 Etiamsi aliàs sint boni.
Declaratur n. 18.
18 Hæretici dictum, & si bonum sit, reprobatur quantum ad hoc, vt authoritatem in se contineat: aliàs quasi verum, non tamen authorizabile, approbatur.
19 Libros Hæreticorum continentes hæresim, vel de Religione tractantes, qui legunt, aut retinent, excommunicantur in Bulla Cœnæ.
20 Ioannes de Poliaco Doctor Parisiensis non fuit hæreticus, quia licet errorem suum defendere niteretur, tamen se submisit definitioni Apostolicæ Sedis.
21 Hæresis initium est error in intellectu: Hæresis complementum est pertinacia in voluntate.
22 Pertinax quis.
23 Doctores Catholici in principio, vel in fine librorum suorum, quam faciant protestationem ad euitandam hæresim. & nn. seqq.
24 Ioachimus Abbas non fuit hæreticus, sed erraticus, & n. 26.
25 Eiusdem Epistola, qua scripta sua Apostolico subiecit examini, refertur.
26 Ioachimus declaratur Catholicus ab Honorio III. licet eius libellus fuerit à Concilio damnatus.
27 Errores illius qui fuerint.
28 Almerici Hæreses quæ.

1 DAMNAMVS. Licet quis erret in fide, non debet hæreticus censeri, dum tamen fidem Romanæ Ecclesiæ suscipere sit paratus, vel se illam tenere fateatur. hoc dicit secundum Abb. Antiq. num. 3. Sed secundum Ioann. Andr. cum quo concordant Bellamer. Butt. Cardin. Anchar. Imol. Abb. Sicul. & Ioan. de Anan. Summatur
2 sic. Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus vera vnione, & non similitudinaria, vel collectiua sunt vna substantia, essentia, seu natura; quæ substantia non est generans, nec genita, nec procedens, quia illi actus non substantiæ, sed
3 personis debent attribui. Neque per hoc in Trinitate Dei est quaternitas. Contrarium sentientes Hæretici sunt, nisi se Romanæ Ecclesiæ correctioni submittant, hoc dicit. Diuiditur in duas partes principales. Prima damnat doctrinam Abbatis Ioachim. Secunda ibi, *Reprobamus*, damnat doctrinam Almarici. Item prima pars facit quinque. Primò, reprobat opinionem ipsius Ioachim contra Magistrum Sententiarum, quam prosequitur exprimens motiua, & rationes ipsius. Secundo ibi, *Nos autem*, approbat, & probat illam Sententiam Magistri, quam damnabat Ioachim. Tertio ibi, *cum ergo*. Respondet illi authoritati, qua Ioachim principaliùs mouebatur. Quarto ibi, *si quis*. damnat tenentes illam opinionem reprobatam. Quinto ibi, *In nullo*. protestatur pro Monasterio ipsius Abbatis Ioachim, & pro intellectu huius capituli, vide Archidiaconum in cap. In Christo Pater. n. 1. de consecrat. dist. 2. & Melchiorem Canum de locis Theologicis lib. 12. cap. 7. vers. Secunda præscriptio.

4 Nota primò, ex principio textus, verba *damnamus*, & *reprobamus*, hic poni tanquam diuersa. Nam damnare est rem perpetuò, sine spe subleuandi, tormentis, & ignominiæ sententialiter deputare. Reprobare autem est rem euidentibus rationibus ream probare, seu demonstrare; vnde dicunt quidam, damnat sententiam, vel opinionem, & reprobat rationes, secundum Io. Andr. hic n. 6. Bellam. n. 1. & Abb. in 1. notab. Licet alij existiment hæc verba fuisse hic inculcata ad maiorem exaggerationem, seu aggrauationem.

5. Secundo nota ibi, *vnitatem huiusmodi non veram, sed similitudinariam*. Illud, quod est per similitudinem, non esse per essentiam, & veritatem, quia nullum simile est idem. l. actionis verbo, §. 1. cum glos. in verb. obtinere, ff. de verb. obligat. & veritas secundum Io. Andr. hic n. 11. est perpetuæ existentis rei tanta soliditas, vt cæteris defluentibus, ipsa in suo esse remaneat inconcussa; imo concussionibus, si dici fas sit, ampliùs roboratur. Alias veritatis definitiones recenset S. Thom. in 1. p. q. 16. ar. 1. in corp.

7 Tertio nota ibi, *defendere, & approbare præsumpserit*; nulli fas esse defendere errorem in fide, vt hic, & in cap. Qui aliorum, 24. q. 3. & in cap. Excommunicamus. il 2. §. Credentes. de
8 hæreticis. Imò nec disputare de fide publicè turbis coadunatis, tumultus, sine perfidiæ defendendæ causa, vt l. penult. C. de Summa Trinitate Innocent. hic n. 1. & Io. Andr. n. 35. Sin autem ad confusionem hæreticorum, vel ad fidem clarificandam de fide aliquis disputaret, vt fecit B. Syluester, non esset malum, vt hic dicunt Compostell. in fin. Host. n. 11. in verb. *Defendere*. Qui ad hoc allegat cap. Inter, §. Præcipias. de purgat. Canon. Io. Andr. d. n. 31. & Bellam. n. 6. in verb. *Defendere*. Butr. n. 25. facit secundum eos cap. 2. §. 1. de Hæret. lib. 6. & est ex mente D. Thom. in 2. 2. q. 10. ar. 7. ad 2. dum dicit d. l. penult. Martiani Augusti per Canones confirmatam prohibere publicam disputationem de fide, quæ procedit ex dubitatione fidei, non autem illam, quæ est ad fidei confirmationem, de quo dic pleniùs vt hic per Bellam. n. 11. An autem hoc vendicet sibi locum in Clericis tantum, an verò etiam in laicis, pendet ex intellectu tex. in d. cap. 2. §. Inhibemus. de Hæret. lib. 6. ad quod vide quod scripsi in cap. Cum venissent, n. 113. de Iudicijs.

9 Quartò nota in vers. *In nullo tamen*. Abbatem Ioachim fuisse Institutorem celebris Monasterij Florensis, quod est in Calabria, vnde ille fuerat oriundus, qui etiam multos libros composuit, & futura prædixit, & fuit tempore Vrbani III. in Martiniana 1188. vt refert Alberic. de Rosate in suo Dictionario in ver. *Abbas*. Et sic annis 27. ante Concilium Innocentij III. qui illius errores damnauit, vt hic in littera. De isto Ioachim, vt inquit Io. Andr. hic n. 9. Quomodo diuinitus habuit donum intelligentiæ, & spiritum Prophetiæ, vide in historijs lib. 30.
10 cap. 40. & super Daniele prophetauit Ordinem Prædicatorum, & Minorum. De eodem sic legitur in Registro mundi impresso Norimbergæ anno Salutis 1493. ad annum à creatione Mundi 6344. fol. 204. [Ioachim Abbas Calaber ad Vrbanum Pontificem Veronæ accessit. Is maximæ doctrinæ, & excellentissimi, ac prope diuini ingenij vir hac ipsa tempestate apud Guillelmũ Regem, & Calabros omnes clarus, & inclytus fuit. Qui spiritu Prophetiæ, vt aiunt, repletus, futura quasi præsentia disserebat, cum priùs non multum ab homine Doctore didicisset, donum intelligentiæ, vt ferunt, diuinitùs accepit, adeo vt facundè Scripturarum difficultates enodaret. & cum plurimum eruditus esset, nonnullos in sacros Codices edidit Commentarios, & quàm maximè in Apocalypsim, vbi & multa prædixit, & potissimum de Ordinibus Mendicantium. Item contra Petrum Lombardum Theologum librum composuit, qui postea damnatus, & reprobatus fuit, sicut patet in principio Libri Decretalium. Fertur quoque multa scripsisse, librosque suos Domino Papæ emendandos obtulisse: & ei multa de futuris referata aiunt de duobus Regibus Franciæ, & Angliæ apud Messanam hyemantibus. Aliquando interrogatus quid sibi de expeditione Saracenorum sperandum esset, respondit, nondum adesse tempus qui Ierusalem recuperari posset. Super his autem quæ scripsit de futuris temporibus, nos rerum incertarum præsagium relinquere conuenit iudicio posteriorum. Alia quoque perpulcra scripto mandauit.] Hæc ibi. Similiter Card. Bellarm. de Scriptor. Eccles. [Ioachimus (inquit) Abbas Florenlis Monasterij viuebat anno 1198. Scripsit in Isaiam, & Ieremiam, & Apocalypsim, & concordiam Testamenti veteris, & noui, quæ omnia extant. Circum-

euulgeruntur quædam vaticinia sub eius nomi-
ne de futuris Pontificibus Romanis, quæ quam
fidem mereantur, aliorum sit iudicium. Illud
mirum est, quod cum ea vaticinia ad solos quin-
decim Pontifices pertineant; tamen curiositas
hominum ad nostra vsque tempora extendere
12 illa conatur.] Hæc ille. Verum Sanctus Tho-
mas in 4. sentent. distinct. 43. art. 3. q. 2. ad 3.
relatis verbis Augustini 18. de Ciuitate Dei di-
centis aliquos exquisitè, & ingeniosè futura
prædicere, non prophetico spiritu, sed conie-
ctura mentis humanæ, quæ aliquando ad ve-
rum peruenit, aliquando fallitur; sic ait. [Et
13 similiter videtur esse de dictis Abbatis Ioachim,
qui per tales coniecturas de futuris aliqua vera
prædixit, & in aliquibus deceptus fuit.] Hæc
14 S. Thomas. Romæ Alexander IV. condemnauit
librum quemdam Euangelium æternum com-
muniter appellatum, cuius Author, vt fertur,
fuit quidam Io. de Parma Monachus, in quo li-
bro plures hæreses sunt repertæ, & in specie,
quod doctrina Abbatis Ioachim excellit doctri-
nam Christi, & consequenter nouum, & vetus
Testamentum. Item quod adueniente Euange-
lio Spiritus Sancti, siue clarescente opere Ioa-
chim, quod ibidem dicitur Euangelium æter-
num, siue Spiritus Sancti, euacuabitur Euange-
lium Christi. Refertur ab Eymerico in Directo-
rio Inquisitorum par. 2. q. 9. pag. 188. col. 2. lit-
tera C. & ibi vide de Ioachimo aliam insaniam
in vigesima hæresi.
15 Quinto nota ibi, *Cum ipse Ioachim omnia
scripta sua nobis assignari mandauerit.* Et signa
regulam, quod damnato libro, non censetur
damnatus illius Author, si librum supponat cor-
rectioni Romani Pontificis, vt hic apertè proba-
tur. Nam libellus Abbatis Ioachim damnatur
à Concilio, vt in principio textus; & tamen ip-
se Ioachim non damnatur, quia libellum suum
subiecit censuræ Apostolicæ Sedis, vt hic patet,
16 & latius dicam infra in 6. notab. Verum hæc re-
gula non conuertitur, quia damnato authore,
eius quoque libri censentur damnati, vt cap. Fra-
ternitatis. de hæretic. Nam, vt ibi dicitur, cum
Cælestinus, atque Pelagius in Ephesina Synodo
sint damnati, quomodo poterunt illa capitula
recipi, quorum damnantur authores? Concor-
dat cap. Nullus. 3. qu. 4. & cap. Canones. 16.
17 dist. Quod locum habet etiamsi eorum libri
aliàs sint boni, quia nihilominus non sunt reci-
piendi, vt firmat glos. vnica in d. c. Fraternita-
tis. cum qua concordant ibi Innoc. n. 1. vers.
Si tamen publica persona accusata, Butr. nu. 3.
vers. *Solutio*.
18 Verum, vt inquit Host. hic n. 19. licet etiam
ex dictis hæreticorum partem sumere vbi bene
dixerunt, vt cap. Si quid veri 37. dist. & cap. 1.
in princ. 19. dist. Dictum tamen hæretici repro-
batur, etsi bonum sit quantum ad hoc vt pro
iure habeatur quasi authoritatem in se conti-
neat: aliàs quasi verum, non tamen authoriza-
bile, approbatur. Et ita intelligas iura, quæ
in hoc contraria videntur, secundum Goffred.
& Hostiensem, cum quibus concordant hic Io.
Andr. num. 44. Bellamer. num. 13. circa finem
vers. Dictum tamen hæretici.
19 Sed hodie in prima excommunicatione Bullæ
Cœnæ excommunicantur hæreticorum libros
hæresim continentes, vel de Religione tractantes
sine authoritate Sedis Apostolicæ scienter le-
gentes, retinentes, imprimentes, seu quomo-
dolibet defendentes ex quauis causa publicè,
vel occultè, quouis ingenio, vel colore. Et ita
ad hanc excommunicationem incurrendam
quatuor conditiones requiruntur. Prima scili-
cet vt libri sint hæreticorum. Secunda, vt hære-
sim contineant, vel de religione tractent. Ter-
tia, vt scienter legantur, retineantur, impri-
mantur, vel defendantur. Quarta, vt id fiat si-
ne licentia Sedis Apostolicæ.
20 Sexto nota ibi, *Apostolicæ Sedis iudicio appro-
banda, & corrigenda*. Errantem in fide non
esse hæreticum, si errorem suum supponat iudi-
cio Sedis Apostolicæ, vel fidem Romanæ Eccle-
siæ se tenere confiteatur. Ad idem cap. Hæc est
fides. 24. q. 1. cap. Dixit Apostolus, qu. 3. vbi
dicitur: Qui sententiam suam quamuis falsam,
atque peruersam, nulla pertinaci animositate
defendunt, quærunt autem cauta solicitudine
veritatem, corrigi parati cum inuenerint, ne-
quaquam sunt inter hæreticos deputandi. Ideo-
que in Extrauag. Vas electionis. de Hæreticis.
Io. Poliach Doctor Parisiensis non fuit hæreti-
cus, quia licet in Consistorio Papæ articulos,
quos docuerat, defendere niteretur, asserebat
tamen se paratum credere, & tenere in præmis-
sis, & alijs, quæ credenda, & tenenda esse Se-
des Apostolica definiret. vt ibi legitur, & hic
notant glos. in verb. *Corrigenda*. Abb. Antiq.
nu 3. Host. n. 18. Io. Andr. & Bellam. in princ.
Butr. nu. 27. Abb. Sicul. nu. 5. & reliqui omnes.
21 Ratio huius assertionis est, quia hæresis est er-
ror in fide cum pertinacia. cap. Qui in Eccle-
siam. 24. q. 3. Archid. in cap. Hæresis num. 1.
ead. caus. & quæst. Syluester in verb. Hæresis.
1. n. 1. vnde secundum Archidiac. ad rationem
hæretici duo concurrunt; vnum est error in in-
tellectu, quod est hæresis initium; alterum per-
tinacia in voluntate, quod est hæresis comple-
22 mentum. At pertinax dici non potest, qui er-
rorem suum corrigere paratus est, & profitetur
se credere quod credit Sancta Mater Ecclesia.
Turrecr. in Summ. de Eccles. lib. 4. cap. 1. par. 2.
S. Anton. in 2. p. tit. 12. cap. 1. Pertinax enim
idem est ac durus, irreuocabilis, indocilis,
obstinatus, vt dicit glos. in Clement. vnic. §.
Porro. in verb. Pertinaciter. de Summ. Trinit.
& Fide Cath. & dicitur pertinax quasi propositi
tenax, seu multum tenax. Facit tex. in l. 3. ff.
Tutore. ff. De suspect. Tutor.
23 Hinc DD. Catholici cautè in principio, vel
in fine librorum suorum consueuerunt appone-
re protestationem, quod omnia eorum dicta,
aut scripta correctioni Sanctæ Ecclesiæ Catholi-
cæ subijciunt; & per hoc euitant omne pericu-
lum hæreticæ prauitatis, licet in eorum scriptis
aliqui sint errores ab Ecclesia damnati, prout
fecit Abbas Ioachimus dictans epistolam pro-
pria manu subscriptam, in qua firmiter confes-
sus fuit, se illam fidem tenere, quam Romana
tenet Ecclesia, quæ, disponente Domino, cuncto-
rum fidelium mater est, & magistra, vt dicitur
in textu ad fin. & notant Butr. hic n. 27. plenè
Cardin. in Clement. 1. §. Porro, nu. 50. de Sum.
Trinit. & Fide Cathol. decision. cons. 8. Gratia
sunt nu. 128. vol. 1. dicens de hoc esse tex. aper-
tum,

tum, & ad litteram in hoc cap. Nauarr. conf. 6. Hypotes n 14. de Hæretic. Io. à Royas in tract. de Hæretic. par. 1. nu. 62. & hanc cautelam tradidit Barthol. Veronensis cautela 155. Tenor autem Epistolæ Abbatis Ioachimi est eiusmodi.

25 *Vniuersis, quibus litteræ istæ ostensæ fuerint frater Ioachim dictus Abbas de Flore, æternam in Domino salutem.*

[Sicut ex litteris D. Papæ q. Clementis, quæ apud nos sunt, percipi potest, ex mandato D. Papæ Lucij, & D. Papæ Vrbani nisus sum aliqua scriptitasse, & hucusque quod occurrit ad gloriam Dei scriptitare non desino. Denique librum concordiæ quinque luminibus comprehensum, expositionem Apocalypsis octo partium titulis insignitam, Psalterium decem chordarum tribus voluminibus incisum, prout Deus melius inspirauit, & facultas ingenij afficit, ad consummationem conduxi, præter alia, quæ in paruis libellis, seu contra Iudæos, seu contra Catholicæ fidei aduersarios comprehendi. Et dum sim in hoc corpore præseruatus, ad ædificationem fidelium Christi, & maximè Monachorum, dare operam non possono. Quia verò pro angustia temporum non potui hucusque opuscula ipsa præter librum concordiæ Apostolico culmini præsentare, vt ab eo corrigerentur, si qua ibi (quod non abnuo, etsi mihi conscius non sim) occurrerint corrigenda, & incertus est homini numerus dierum suorum; si me contigerit prius egredi ex hac luce, quàm possim secundum quod accepi in mandatis, siquidem ea conditione suscepi dictanda, vt omnes quidem libros ei, cui datum est omnimodè magisterium, præsentarem: Rogo ex parte Dei omnipotentis Coabbates meos, & Priores, & cæteros fratres metuentes Deum, & ea quæ posse videtur auctoritate præcipio, quatenus præsens scriptum, aut exemplar habentes secum, ac si pro testamento opuscula, quæ hactenus confecisse videor, & si quid me de nouo vsque ad diem obitus mei contigerit scriptitare, quàm citiùs potuerint collecta omnia relictis in salua custodia exemplaribus, Apostolico culmini repræsentent, recipientes ab eadem Sede vice mea correctionem, & exponentes ei meam circa ipsam deuotionem, & fidem, & quod ea semper paratus sim, quæ ipsa statuit, vel statuerit, obseruare; nullamque meam opinionem contra eius defendere sanctam fidem; credens ad integrum quæ ipsa credit, & tam in moribus, quàm in doctrina suscipiens correctionem, abijciens quod ipsa abijcit, suscipiens quod suscipit ipsa, credens firmiter non posse portas inferi præualere aduersus eam, etsi ad horam turbari, & procellis agitari contingat, non deficere fidem eius vsque ad consummationem sæculi. Hoc scriptum feci ego Ioachim Abbas, & propria manu roboraui anno Dominicæ Incarnationis 1200. & sic me tenere confiteor, sicut in eo continetur.]

26 Stante igitur hac protestatione, Ioachim non fuit hæreticus, sed erraticus, quia noluit discedere à Christo, secundum ea quæ tradit Bald. in c. 1. num. 1. supra eod. & ita declarauit Honorius Papa III. anno Domini 1221. ad supplicationem Abbatum, & Conuentuum de Ordine Floris, cuius declaratio extracta ex Registro eiusdem Honorij in Bibliotheca Vaticana, sic se habet. [Honorius, &c. Cusentino Archiepiscopo & Episcopo Bisiniacensi. Ex parte, & infra. Licet igitur prædictus libellus, sine tractatus condemnatus fuerit in Concilio memorato; quia tamen idem Ioachim omnia scripta sua Romano mandauit Pontifici assignari Apostolicæ Sedis iudicio approbanda, seu etiam corrigenda, dictans Epistolam, cui propria manu subscripsit, in qua firmiter est confessus, se illam fidem tenere, quam Romana tenet Ecclesia, quæ disponente Domino cunctorum fidelium mater est, & Magistra. Fratern. V. per Apostolica scripta mandamus, quatenus per totam Calabriam faciatis publicè nuntiari, quod eum verum Catholicum reputamus, & Regularem obseruantiam, quam instituit, salutarem, eos, qui Ordini memorato ex hoc detrahere, vel insultare præsumpserunt modo præm. sub Apost. obseru. castigantes. Dat. Later. 13. Kal. Ianuarij anno 5.]

27 Septimo nota, ex prima parte Textus duos errores istius Abbatis Ioachim. Primus error fuit, quia redarguebat de hæresi Petrum Lombardum Sententiarum magistrum, qui lib. 1. sent. dist. 5. dixerat, quod summa quædam res est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, & illa non est generans, neque genita, neque procedens: ex hoc enim Ioachimus arguebat Petrum adstruere quaternitatem, quod est falsum. Secundus error fuit in vnione substantiæ Diuinæ quoad personas Trinitatis, quam vnionem ipse Ioachim asserebat non veram, & propriam, sed quasi collectiuam, & similitudinariam. & vtrumque errorem damnat Concilium, & Ioachimi fundamenta euertit, vt in tex. & notat Hostiens in princ. & Io. Andr. nu. 19. in verb. Quaternitas, vbi de primo errore. & n. 16. in verb. Potissimum, vbi de 2.

Vltimò nota, ex 2. par. tex. doctrinam impij Almarici fuisse damnatam à Concilio, quod ea potissimum de causa fuit ab Innocentio III. celebratum. Cur autem Concilium appellet hanc doctrinam non tam hæreticam, quàm insanam, facilè intuebitur, qui ipsius Almarici errores legerit. Fuit Almaricus natione Gallus, patria Carnotensis, Lutetiæ Parisiorum impietatis Doctor, Inter vesanos mentis eius errores recensentur præcipui qui sequuntur. Primò dicebat Corpus Christi non aliter esse in pane Altaris, quàm in alio pane, & in qualibet alia re, transubstantiationem denegans. Secundò, Deum sic locutum fuisse in Ouidio, sicut in Augustino. Tertio, negabat resurrectionem corporum, Paradisum, & Infernum, sed qui in se Dei cognitionem haberet, illum habere quoque in se Paradisum: qui contra mortale peccatum habeget, eundem infernum habere in se, non aliter, quam dentem putridum in ore. Quarto, Altaria Sanctis dicata, & Imagines thurificare, Sanctorumque inuocationes idololatriam esse asserebat. Quinto, non solum cum Armenis Adam, & Euam nunquam carnali copula iungendos si permansissent in statu illo, in quo Deus illos creauit; verum etiam sexuum differentiam nullam, sed hominum multiplicationem æquè, ac Angelorum futuram affirmabat.

Sexto

Sexto, asserebat Deum non videri in se, sed in creaturis, sicut lumen in aere. Septimo, illud quod alias est peccatum mortale, factum in charitate non esse peccatum, impunitatem peccatorum promittens. Octauo, affirmabat Ideas, quæ sunt in mente Diuina, & creare, & creari posse, cum tamen secundum Augustinum in mente Diuina nihil sit nisi æternum, & incommutabile. Nono, somniabat mentem contemplatiui, vel Beati perdere suum esse in proprio genere, & redire in illud esse Ideale, quod habuit in mente Diuina. Decimo, docebat omnes creaturas in fine in Deum redire, & in ipsum conuerti, vt sint vnum indiuiduum cum ipso; vnde per consequentiam negabat in resurrectione duplicem fore sexum. De his, & pluribus alijs vesanis erroribus, vnà cum complicibus ab Episcoporum, & Theologorum Parisiensium Concilio conuictus, ex mœrore animi interijt, eiusque cadauer iussu Philippi Gallorum Regis postea exhumatum, & flammis exustum est anno Domini 1208. Suprascriptas hæreses recenset Prateolus de Sectis hæretic. lib. 1. & ex Chronico Summorum Pontificum viginti errores huius Almarici colliguntur. Sex refert Vincentius in Speculo Historiali. lib. 30. cap. 7. quorum etiam meminit Eymericus in Director. Inquisit. par. 2. q. 7. n. 3. & nonnullas referunt Genebrard. lib. 4. Etymologiarum, S. Anton. 4. p. tit. 11. cap. 7. §. 1. vers. Reprobatur etiam. Host. hic nu. 16. & 22. Io. Andr. n. 36. & 37. Bellam. n. 9. & Butr. n. 29. Vide notas ad Concilium Lateranense IV. tom. 3. Concilior. p. 2. pag. 697. littera F.

DE CONSTITVTIONIBVS.

Cap. Canonum statuta.

SVMMARIVM.

1 INtellectus varij ad hoc capitulum, & nn. seqq. vsque ad n. 10.
Canonum statuta, de quibus loquitur hæc Constitutio, quot modis accipiantur. ibid.
2 Præcepta moralia legis veteris immutabilia sunt.
3 Præcepta cæremonialia fuerunt viua vsque ad Passionem Christi, mortua deinceps, & mortifera post diuulgationem Euangelij.
4 Præcepta Iudicialia euacuata sunt per aduentum Christi, & quamuis non sint mortifera, sunt tamen mortua.
5 Infideles ad fidem, & obseruantiam nouæ legis non coguntur inuiti: & n. 78. & 88.
6 Constitutiones Canonum ligant omnes, & eorum ritu tam in procedendo, quam in decidendo iudicia sunt regulanda.
7 Actionis verbum hic positum quo sensu accipiatur. & n. 9.
8 Canones transgredi non licet in Ecclesiasticis negocijs, vel iudicijs, & proprium sensum sequi.
9 Constitutiones Canonicæ ab omnibus sunt seruandæ tam in foro externo, quam in foro conscientiæ.
10 Meldensis Concilij causa, & authoritas quæ.
11 Canonis appellatione in latiori significatione venit omnis Constitutio Ecclesiastica. & n. 18.
12 Rex Angliæ si de iure faciat mentionem, de suo iure regio intelligitur.
13 Conciliorum Prouincialium decreta in Gregoriana compilatione inserta vim habent generalium Constitutionum.
14 Concilia Prouincialia etiam per Sedem Apostolicam confirmata regulariter non obligant extra prouinciam. & nn. seqq.
15 Confirmatio dat robur actui confirmato, sed illum non extendit.
16 Rex in suo Regno est Monarcha, & totum continens.
17 Papæ iurisdictio non restringitur ad limites alicuius territorij.
18 Decretalis epistola, decretum, dogma, mandatum, interdictum, & sanctio in quibus differant.
19 Canon strictè accipitur pro Constitutione in Generali Concilio edita.
20 Canones qui dicantur ex stylo Concilij Tridentini.
21 Canonis nomine frequentius vsurpantur Constitutiones in corpore iuris clausæ. & nn. seqq.
22 Iuris Canonici corpus quæ complectatur. & n. 46.
23 Clausula, [In his, quæ sacris Canonibus, Tridentini Concilij decretis, & Constitutionibus Apostolicis non aduersantur,] de quibus Canonibus intelligatur.
24 Declarationes Apostolicæ, an dicantur statuta Canonum. & n. seq. vsque ad n. 27.
Statuere ex propria significatione est ius nouum inducere. ibid.
25 Canones fidei non continent ius nouum, sed iuris diuini declarationem.
26 Statuere, & decernere se compatiuntur etiam cum verbo declarare.
27 Canonum appellatione, an veniant statuta Episcopi. & n. seq. vsque ad n. 37.
28 Quid in materia odiosa, & pœnali. Et quid in materia fauorabili. n. 30.
29 Ius municipale non est ius commune.
31 Canonis appellatione in materia fauorabili venit etiam Constitutio Capituli. & n. 33.
32 Absoluere potest inferior ab excommunicatione lata à Canone tam Papæ, quam Episcopi, si illius conditor absolutionem sibi non reseruauit.
33 Dispensare qui potest super irregularitate imposita à Canone, potest dispensare cum Monacho irregulari ex celebratione post incursam excommunicationem latam ex Constitutione Ordinis.
34 Conciliorum Prouincialium decreta an possint Canones appellari.
35 Canonis appellatione indistinctè venit statutum Episcopi, si à Papa sit confirmatum.
36 Et idem si statutum sit secundum terminos iuris communis.
37 Gratiani dicta non sunt pro Canonibus recipienda.
38 Leges Ciuiles in volumine Decreti insertæ, si sint contrariæ Canonibus, non sunt seruandæ in foro Ecclesiæ. & n. 45.
39 Nec censentur canonizatæ, nisi quæ à Papa Canonibus inseruntur.
40 Rubricæ Decreti non sunt authenticæ excepta prima. & nn. seqq.
41 An illarum author fuerit Gratianus.
42 Rubrica prima Decreti quo sensu dicatur authentica.
43 Paleæ non habent Canonis authoritatem, vnde dictæ.

dicta, & quis fuerit illarum author.

44 *Gratianus quid egerit coram Pontifice, vt se Decreti authorem ostenderet.*

45 *Leges Ciuiles Canonibus non contrariæ seruari debent etiam in foro Ecclesiæ.*

46 *Decreti liber in quibus hodie intelligatur approbatus.*

47 *Canones omnes sunt in præcepto.*

48 *Canonum transgressores ex contemptu, vel neglectu, aut concupiscentia qualiter peccent, & puniantur.*

49 *Causæ Ecclesiasticæ decidendæ sunt secundum Canones, & non secundum leges.*

50 *Causa etiam in foro sæculari secundum Canones est decidenda, si de re Ecclesiastica agatur actione reali, secus si actione personali.*

51 *Sed in præparatorijs iudicij indistinctè seruandæ sunt leges fori, vbi causa ventilatur.*

52 *Iudex an debeat iudicare secundum conscientiam, an verò secundum acta, & probata. & n. seq.*

53 *Iudicis conscientia triplex.*

54 *Princeps iudicare potest secundum conscientiam, adhibita tamen cautela hic posita.*

55 *Constitutiones Canonicæ ligant omnem creaturam.*

Et an hoc sit restringendum ad subditos. ibid. & n. seq. vsque ad n. 93.

56 *Canonum Conditori, & Vicario creatoris subiecta est omnis creatura.*

57 *Princeps non adstringitur legibus suis, vel Prædecessorum vi coactiua; adstringitur tamen vi directiua rationis iure naturali, & diuino., & n. seq. vsque ad n. 64.*

58 *Prædecessorum suorum statuta custodiat, qui sua à successoribus desiderat mandata seruari.*

59 *Lex non habet vim coactiuam, nisi à Principis potestate.*

60 *Papa quamuis non constringatur lege positiua, astringitur tamen mente legis, & æquitate naturali determinante aliquid circa peccatum.*

61 *Papa an ligetur c. Omnis vtriusque, de pœnit. & remiss.*

62 *Nemo cogitur à seipso, sed tamen à seipso dirigitur, & obligatur.*

63 *Nulla authoritas, vel Senatus potest facere, quin Princeps sit animal rationale, vel vt sit solutus legibus naturæ.*

64 *Pagani, & Infideles an; & in quibus subsint iurisdictioni Ecclesiæ. & n. seq. vsque ad n. 93.*

65 *Oues Christi sunt omnes tam fideles, quam infideles per creationem, licet non sint de ouili Ecclesiæ.*

66 *Papa non solum super fideles, sed etiam super infideles iurisdictionem habet de iure, licet non de facto.*

67 *Gentilis potest licitè puniri per Papam, si contra legem naturæ faciat, vt si colat Idola.*

68 *Iudæi possunt per Papam iudicari, si contra Euangelium faciant in moralibus, vel hæreses circa suam legem inueniant. & n. 83.*

69 *Thalmud Iudæorum librum plures Romani Pontifices iusserunt concremari.*

70 *Infidelibus detinentibus terram, in qua iurisdictionem habuerunt Christiani Principes, Papa potest prohibere ne iniustè dinexent Christianos, & contrafacientes iurisdictione, & dominio priuare.*

71 *Item potest infidelibus præcipere, vt admittant Prædicatores Euangelij in terris eorum iurisdictioni subiectis.*

72 *Papa contra Infideles mandatis eius inobedientes potest iustè bellum indicere.*

73 *Papa in criminibus Ecclesiasticis exercere potest iurisdictionem contra infideles, sicut contra fideles.*

74 *In mixtis verò locus est præuentioni inter Papam, & Imperatorem.*

75 *Infidelium dominium, seu prælatio super fideles potest iustè tolli per sententiam, & ordinationem Ecclesiæ.*

76 *Ecclesia authoritatem Dei habet super regna.*

77 *Infideles non sunt directè de foro Ecclesiæ, sed alieni à Christo, & serui Diaboli.*

78 *Infideles Ecclesia non excommunicat.*

79 *Forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt.*

80 *Statuendi potestas à iurisdictione dependet.*

81 *Iuris Canonici statuta ligant omnem creaturam in materia eidem adaptabili.*

82 *Præscribens contra iurisdictionem Imperatoris non remanet Acephalus, sed subest Papæ.*

83 *Iudæi delinquentes contra Legem Moysis per Legem Canonicam puniuntur.*

84 *Item si obsint fidelibus, vel delinquant in opprobrium Christianæ Religionis.*

Item si Dominicis, & festis diebus mercimonia vendant, & artificia, seu opera mechanica exerceant. n. 85.

Item si in die Parasceues ostia, vel fenestras apertas habeant, aut in publicum prosiliant. & num. 86.

85 *Palentinum Concilium tempore Vrbani VI. celebratum nullam habet authoritatem.*

87 *Iudæi non ligantur c. Omnis vtriusque, de pœnit. & remiss.*

88 *Iudæi si matrimonium contrahant in gradibus lege Canonica tantum prohibitis, ad fidem conuersi non separantur, & eorum proles legitima est.*

89 *Nec tenentur seruare formam à Concilio Tridentino præscriptam in matrimonijs contrahendis.*

90 *Matrimonium validè ab infidelibus contractum post conuersionem non est iterandum coram Parocho, & testibus.*

91 *Iudæi in successionibus vtuntur lege veteris Testamenti.*

92 *Laici in merè temporalibus, & prophanis non ligantur Constitutionibus Canonicis, nisi in terris Ecclesiæ.*

93 *Constitutiones Ecclesiasticæ ante publicationem non ligant.*

94 *Constitutiones particulares respectu certorum locorum, vel personarum ad alia loca, vel alias personas non extenduntur.*

95 *Constitutiones per contrariam legem, vel consuetudinem abrogatæ non sunt seruandæ.*

96 *Et illis vtentes incidunt in pœnam falsi.*

97 *Consilij lex regulariter non est obligatoria.*

98 *Consilij legem non seruans ex contemptu mortaliter peccat.*

99 *Consilium reuerentiæ quod dicatur.*

100 *Verba hortatoria impropriantur quando subiecta materia est de præcepto.*

101 *Residere tenentur Episcopi apud suam Cathedralem temporibus Aduentus, Quadragesimæ, &c. nec sufficit vt in Diœcesi resideant.*

102 *Ecclesia Romana authoritatem Canonibus impertitur, sed non eis alligatur.*

Declaratur num. 106.

103 *Papa an possit solo verbo facere sacerdotem, vel Episcopum. & nn. seqq.*

104 *Imperator unico verbo, etiam procedendo, & extra ordinem prolato potest facere quem Doctorem.*

105 *Prouisus ante consecrationem non dicitur Episcopus, sed electus.*

107 *Lex est omne, quod ratione consistit.*

108 *Iudex ex magna causa potest transgredi Canones.*
Contrarium n. 114. vsque in fin.

109 *Pœna mortis ex statuto imposita commutari potest ratione ætatis in pupillo, qui homicidium perpetrauit. & n. 117.*

110 *Pœnas legum licet exacerbare propter casum terribilem.*

111 *Degradari an possit Clericus, & tradi curiæ sæculari pro crimine parricidij, si non sit incorrigibilis.*

112 *Mortuus ob criminis immanitatem potest tradi bestijs in cibum.*

113 *Dispensare potest Episcopus ex magna causa necessitatis, & vtilitatis contra Generale Concilium ex sententia Rotæ.*
Contrarium n. 121.
Declaratur n. 122.

114 *Epicheia an, & quando Iudicibus vti liceat.*

115 *Innocentij doctrina de arbitrio transgrediendi leges expenditur. & n. seq. vsque ad n. 121.*

116 *Iudices potestatem habent ex causa pœnas temperandi, & exacerbandi.*

117 *Minor etiam proximus pubertati pro homicidio numquam potest affici vltimo supplicio.*

118 *Minor vigintiquinque, & maior quatuordecim annis pro atrocibus delictis non punitur pœna mortis.*
Et quid in atrocioribus. ibid.

119 *Et quid in atrocissimis.*

120 *Parricidium dolo malo, aut ex insidijs patratum rusticitatis, vel ætatis excusatione non est velandum.*

121 *Dispensare nequeunt Episcopi contra Canones, nisi quatenus reperiatur eis à iure permissum.*

1 CANONVM STATVTA. Varias habet lecturas, quarum tres recenset Abb. Antiq. hic in princ. Prima lectura est eorum, qui intellexerunt Statuta Canonum de præceptis Legis veteris, de quatuor Euangelijs, & quatuor Concilijs Generalibus, quæ sicut quatuor Euangelia Catholica veneratur Ecclesia, c. Sicut, 15. dist. Quo sensu verba textus ibi, ab omnibus exponuntur sine vlla exceptione & cessat contrarium, de quo hic in glos. 4. Quia etiam Papa, & Imperator legem, & Euangelium seruare tenentur. c. Sunt quidam, 25. qu. 1. & secundum hoc Decretalis sic summari potest. Canones veteris, & noui Testamenti, & quatuor vniuersalium Conciliorum ab omnibus seruari debent.

Verum hic primus intellectus nullatenus videtur recipiendus. Primo, quia nimis restringit hanc litteram, quæ generaliter loquitur de Statutis Canonum, quorum appellatione in sui latitudine comprehenduntur omnes Constitutiones ecclesiasticæ, vt in Summa 3. dist. & ex communi vsu loquendi quæ in corpore iuris sunt clausæ, vt dicam infra n. 1. notab. Secundò, quia esset de indubitabili. Nemini enim dubium esse potest, quin omnes lege diuina adstringantur. c. Quæ contra, 8. dist. Tertiò, quia esset contra mentem Gregorij Noni, qui propterea suæ compilationi præposuit hunc Canonem in his, quæ pertinent ad ius humanum, vt omnes intelligerent Decretales in hoc volumine insertas ab omnibus esse custodiendas, vt supra
2 in prooemio in fin. Quarto, quia non omnia
præcepta legis veteris obligant post legem euangelicam, sed moralia dumtaxat, quæ immutabilia sunt. §. His itaque, & ibi glos. 1. 6. dist. S. Thomas in 4. Sentent. dist. 2. qu. 1. art. 4. q. 1.
3 ad 2. Ceremonialia enim fuerunt viua vsque ad
passionem Christi, mortua deinceps, & morti-
4 fera post diuulgationem Euangelij. Iudicialia
verò sunt euacuata per aduentum Christi. Et quamuis non sint mortifera, sunt tamen mortua, vt idem docuit in 1. 2. qu. 103. art. 4. & q. 104.
5 art. 3. Quinto, & vltimo alijs omissis, quia ni-
hilominus hic intellectus non soluit contrarium de infidelibus, qui ad fidem, & obseruantiam nouæ legis non compelluntur inuiti. c. De Iudæis, & c. Ad fidem, 45. dist. c. Sicut, infra de Iudæis. Ad quod vide quod dicam infra n. 78. & 88.

6 Secunda lectura est Vincentij, qui intellexit hoc capitulum de Statutis localibus, ita vt exponatur ab omnibus, scilicet subditis iurisdictioni Iudicis statuentis, vt c. Cum longe, 63. dist. & c. Nihil, infra, de elect. Sed huic lecturæ à fortiori obstant prima, & tertia consideratio, de quibus in præcedenti intellectu. Licet probabiliter dici possit has duas lecturas fuisse positas à Doctoribus non exclusiuè ad Constitutiones ecclesiasticas generales, sed comprehensiuè, ita vt sit sensus, vt Canones tam iuris diuini, quam iuris positiui ecclesiastici, siue sint generales, siue locales, respectiuè ab omnibus sint seruandi.

Tertia, & communis lectura est, vt textus intelligatur de statutis ab Ecclesia generaliter editis, vt per glos. 1. & Hostien. in princ. & hoc modo secundum Io Andr. Cardin. & Anchar. hoc dicit. Constitutiones Canonum ab omnibus sunt seruandæ. Vel plenius secundum Anton. de Butr. Io. de Imol. Abb. Io. de Anan. Alexand. de Næuo, Felin. & Dec. Iuris Canonici statuta omnes ligant, & eorum ritu tam in pronunciando, quam in decidendo iudicia sunt regulanda. Et quamuis hoc summarium impugnet Augustin. Bero. eo quod etiam in procedendo à iudicibus ecclesiasticis seruandi sint Canones: tamen reuerà hunc sensum habuerunt Doctores, dum dixerunt tam in pronunciando, quàm in decidendo, hoc est tam interloquendo, quam diffiniendo; & sic tam in ordinatorijs iudicij, quam in decisorijs. Ad hoc l. Quod iussit. cum ibi notatis per Barth. ff. De re iudic. Præterquam quod non semper in præparatorijs seruandi sunt Canones, sed leges fori, vbi iudicium ventilatur, vt dicam infra in 3. notab. Clarius tamen sic summat Aretin. & bene. Statuta Canonica ligant omnes, & secundum ea debent Iudices procedere, & iudicare, non ex suo capite. Quod vltimum est ex mente glossæ, & Innocentij, qui exponunt verba, suo sensu, scilicet malo.

Quar-

7 . Quarta lectura est Petri de Anchar. in repet. huius cap. n. 31. qui exposuit verbum, *actionibus*, non prout sonat in ius, id est pro iure prosequendi in iudicio, quod sibi debetur, vt in l. Extat, ff. Quod met, caus. & Instit. de Action. in princ. quemadmodum intellexerunt glos. Innoc. & Io. Andr. qui exposuerunt verbum, *Actionibus*, scilicet ciuilibus, & *Iudicijs*, scilicet criminalibus; hoc enim esset nimis restringere hunc textum, scilicet ad ciuiles, & criminales causas in iudicio ventilandas, & ad iudicem tantum, vt in ipsis iudicijs non ducatur suo sensu. Sed exposuit verbum, *Actionibus*, prout sonat in factum, & in exercitio facti, & in actibus hominum explicandis, etiam cum priuatis personis extra iudicium, vt in testamentis, contractibus, & alijs quibuscumque dispositionibus occultis, vt in eis ducatur quis authoritate Canonica, & non spiritu suo, cum priuata dispositio non possit generalem Constitutionem Canonis immutare, c. Requisisti, de testamen. & l. Nemo potest, ff. De legat. 1. Verbum autem *Iudicijs*, intellexit in sua propria significatione, prout refertur ad ciuiles, & criminales causas, in quibus nec litigatores, nec Iudices duci debent priuato sensu, sed Canonum authoritate. c. Ne innitaris, infr. eod. Et ita de decretis Concilij Tridentini sanxit Pius IV. in Bulla Confirmationis, quæ incipit *Benedictus Deus.* ibi, *eadem decreta, & statuta in iudicio, & extra illud diligenter obseruent.* Et hoc sensu secundum
8 Anchar. text. summatur sic. Nemini licet in ecclesiasticis negotijs, vel iudicijs transgredi Canones, & proprium sensum sequi. Vel aliter secundum Beroium, Statuta Canonum in omnibus negotijs ecclesiasticis ab omnibus seruanda sunt: intelligendo verbum, *negotijs*, largè pro quibuscumque actibus tam extraiudicialibus, quam iudicialibus, iuxta textum in c. Forus, §. Negotium, infra, de verbor. significat.

9 Et hinc sumi potest quinta, & nona lectura ad hunc textum accipiendo verbum, *actionibus*, adhuc in latiori significatione, non solum pro actibus humanis extraiudicialibus externis, vt in l. Hæredes palam, & ibi glos. in ver. Actionis, ff. De testam. & in Auth. Hoc ius porrectum. C. de sacros. Eccles. Sed etiam pro actibus internis, secundum ea quæ scripsi in c. Dolentes, nu. 58. & 64. infra, de celebr. Missar. ita vt Constitutiones Ecclesiasticæ obligent etiam ad culpam, vt in c. Nullı fas. 19. dist. & in c. Violatores, 25. qu 1. cum alijs adductis per Archid. in c. Detestanda, n 4 de concess. præb. lib. 6. & latius dicam infra n. 47. & num. 107. in septima declaratione, & meritò, quia legum ecclesiasticarum præcipuus finis esse debet ad æternam felicitatem, & salutem dirigere, vt per D. Thomam in 1. 2. q. 90. art. 2. & alios, quos sequitur Rota decis. 107. n. 16. par. 7. recent. & secundum hunc intellectum textus hoc intendit. Constitutiones Canonicæ ab omnibus sunt seruandæ tam in foro externo, quam in foro conscientiæ.

Diuiditur in duas partes iuxta tertiam, & communem lecturam. Prima ponit dictum in genere. Secunda illud declarat, & exponit in specie, ibi, *& nemo*.

10 Desumpta est hæc Constitutio ex Concilio Meldensi c. 34. alias 10. sub Sergio II. ab Episcopis Galliæ Meldis inchoato anno 845. & absoluto Parisijs anno sequenti; eo quod cum Reges Francorum res ecclesiasticas laicis possidendas tradidissent, ea re cognita, Episcopi Galliæ ad diuinam indignationem auertendam, & misericordiam implorandam hanc Synodum congregarunt, in qua temporum iniquitatem inprimis deplorarunt, tribuentes huic sacrilegio causam malorum, quibus eo tempore vniuersa Gallia à Northmannis, alijsque barbaris nationibus infestabatur. Mox pro rebus Ecclesiæ conseruandis plura decreta ediderunt, vt patet ex Synodi præfatione tom. 3. Concilior. par. 1. sect. 2. pag. 345. & 350. Quæquidem decreta à Sede Apostolica confirmata fuisse fatetur in sua Præfatione Benedictus Leuita, & patet ex inscriptione, quæ habetur post præfationem Concilij pag. 346. Quare dum Beroius hic n. 3. asserit Papam huic Concilio Meldensi interfuisse, lapsus est ignorantia Historiæ, quia Sergius II. nunquam legitur profectus in Galliam, vbi Synodus coacta fuit, vt patet ex Anastasio Bibliothecario in illius vita, quæ refertur eodem to. 3. Concil. par. 1. sect. 2. pag. 341. ex Platina, & alijs Historicis.

11 Nota primò ex principio textus, appellatione Canonis in latiori significatione venire omnem Constitutionem ecclesiasticam, vt patet in Summa 3. dist. ibi, *Constitutio ecclesiastica Canonis nomine censetur*. & ibi hoc notat glossa ab omnibus approbata in c. De libellis, vers. Quam ob causam, 20. dist. & firmant hic Card. Imol. Abb. Aretin. Alexan. de Næuo, Felin. & Bero. omnes in 1. notab. post Io. Andr. n. 2. & sic Canones appellantur omnes leges Ecclesiæ, sicut Constitutiones Iuris ciuilis dicuntur leges sæculi, secundum Abbat. n. 1. in fin.

12 Sed aduersus hanc expositionem insurgit Decius hic in 1. notab. quia cum textus simpliciter de Canonibus loquatur, & hæc Constitutio edita fuerit in Concilio Meldensi, vt patet ex suprascriptione, consonat, vt secundum qualitatem Concilij loquentis intelligatur; & sic de Canonibus conciliaribus, per id, quod notat Bald. in c. Cum venissent, nu. 2. infra de eo qui mittit in possess. vbi quod si Rex Angliæ faciat mentionem de iure, de suo regio intelligitur. Et quamuis subdat propter subiectam materiam quod hic statuitur locum habere in qualibet Constitutione ecclesiastica, tamen contendit hoc non probari per hoc capitulum ob præmissam rationem.

13 Verum huic obiectioni respondeo hunc Canonem vim habere generalis Constitutionis, non ex Concilio Meldensi, sed ex hac Gregoriana compilatione, vt supra in procemio quod inde etiam conuincitur; quia in hoc volumine inserta sunt multa decreta Conciliorum Prouincialium, vt scripsi in c. 1. n. 1. & n. 75. infra, de pa-
14 ctis. Quæquidem decreta etsi canonum nomine censerentur, vt in c. Regula, §. Porrò, 3. dist. & latius dicam infra nu. 34. tamen non habent vim obligandi extra prouinciam, c. 1. 5. qu. 2.
15 c. Decernimus, 3. qu. 9. etiamsi postea fuerint per Sedem Apostolicam confirmata; quia confirmatio, nisi aliud in litteris sit expressum, dat robur, sed non extendit actum confirmatum,

l. Aurelius, §. Testamento, il 1. ff. De liberat.
legat. & notat Bald. per illum textum in l. 1. in
fin. C. Si aduers. rem iudic. Paul. de Castr. in
cons. 187. Notandum est, in princ. lib. 2. Rot. in
recent. decis. 175. n. 8. par. 5. & decis. 58. nu. 30.
p. 6. & coram Gregor. XV. decis. 267. nu. 1. Vnde
Concilia prouincialia Mediolanensia quamuis
fuerint confirmata per litteras in forma Breuis,
receptum est vt vim obligandi non habeant ex-
tra illam prouinciam. & nihilominus Canones
prouinciales, sicut & aliæ Constitutiones parti-
culares in corpore iuris clausæ non controuerti-
tur quin habeant vim generalium Constitutio-
num, nisi appareat de contraria Principis vo-
luntate, prout apparet in c. Non autem, 7. q. 1.
& in c. Et temporis qualitas. 16. q. 1. & in c. Scien-
dum, 19. dist. & sæpe alibi; & ita declarat Ho-
stien. in c. Cum super, nu. 1. de sepultur. allegat
§. Sed & quod Principi, instit. de iur. natur.
l. Si Imperialis, C. de legib. c. Constitutus, in
fin. de concess. præben Idemque firmant in d.
c. Cum super, Io. Andr. & Anton. de Burr. quos
refert, & sequitur ibi Felin. nu. 16. vers. Hanc
fallentiam intellige. Archid. post Hugon. in c.
16 De his, il 2. in princ. 50. dist. Et propterea non
applicatur doctrina Baldi, quia Rex Angliæ po-
test ius condere in suo Regno dumtaxat, in quo,
vt Bald. inquit, est Monarcha; & totum conti-
nens, sed non extra illud. l. fin. ff. De iurisd.
omn. iudic. & notat idem Bald. in Auth. Hoc
amplius, n. 10. vers. Quæro an filij Regis, C. de
fideicom. Bart. in l. 1. in princ. ff. Quod quisque
iur. Burr. in c. Tuam, in 2. notab. infra, de ord.
cognit. & docet S. Thom. in 1. 2. qu. 96. art. 5.
17 At summus Pontifex potest Constitutiones face-
re in vniuerso orbe etiam sine Concilio. c. Cun-
cta per mundum. ibi, *etiam sine vlla Synodo præ-
cedente*. 9. qu. 3. c. Ad Apostolicæ, de re iudic.
lib. 6. & ibi notat glos. 1. Gemin. col. 3. vers. In
ea glossa. & Philipp. Franc. n. 3. vers. In glossa
ibi, *præsente*. cum iurisdictio Papæ non restrin-
gatur ad limites alicuius territorij, vt post In-
noc. in c. 1. n. 2. & Burr. n. 31. de offic. deleg. di-
xit Marian. Socin. cons. 237. Difficultatem, n. 1.
col. 2. vers. Quia cum iurisdictio, lib. 2. & Aym.
cons. 128. Proponitur, n. 2.
18 Non igitur mirum si Canonis nomen hic largè
accipiatur pro omni Constitutione ecclesiastica,
quæ varijs nominibus nuncupatur: nam ali-
quando dicitur decretalis epistola. aliquando
decretum, aliquando dogma, aliquando man-
datum, aliquando interdictum, aliquando san-
ctio. Ad hoc c. Si quis dogmata. 25. q. 2. Epi-
stola decretalis dicitur quam Papa statuit solus,
vel cum Cardinalibus ad consultationem alte-
rius. Decretum verò id, quod statuit Papa de
Cardinalium consilio ad nullius consultationem.
Dogma est id, quod consistit in doctrina fidei
Christianæ. Mandatum, quod consistit in do-
ctrina morum. Interdictum quando fit prohi-
bitio nulla pœna adiecta. Sanctio verò cum
pœna adijcitur: & ita hæc singula explicat, &
iuribus comprobat glos. 1. in Summa. 3. dist. &
sequitur Imol. hic n. 1. Licet hæc multoties con-
fundantur, & vnum pro altero vsurpetur, vt ibi
19 notat Hugo, & Præpos. in fine. Canon strictè
sumitur pro Constitutione in generali Concilio
edita, vt c. Habeo, 16. dist. ibi, *oportebat enim
vt Synodus Canones Ecclesiasticos promulgaret*.
c. Nicæna Synodus, 31. dist. ibi, *posuit leges,
quas Canones vocamus*. §. 1. in princ. 21. dist. &
notat glos. præalleg. in Summa, 3. dist. vers. Ca-
non dicitur, & ibi Archid. Bellam. hic n. 1. Abb.
Aretin. & alij in 1 notab. & cum hac opinione
omnes transire testatur Anton. Burgos in repet.
huius cap. n. 1. tomo 2. Repeten. fol. 76. Licet
Io. Baptista Ferrett. in sua repet. nu. 1. pluribus
contendat Canonis appellatione propriè lo-
quendo comprehendi omnem Constitutionem
ecclesiasticam generalem. Canon autem Græ-
cè, Latinè regula nuncupatur. c. Canon. 3. dist.
& regula dicta est eo quod rectè ducat, vel quod
regat, & normam rectè viuendi præbeat, vel
quod distortum, prauumque corrigat, vt legi-
tur in c. Regula, ead. dist.
20 Ex stylo Concilij Tridentini Canones appel-
lantur qui continent diffinitiones in materia
dogmatum, vt patet ex sess. 6. 7. 14 & 21. cum
trib. seqq. in quibus distinguuntur. & seorsim
ponuntur Canones fidei, & decreta de reforma-
tione. Licet à Concilio quandoque dicantur
Canones etiam extra materiam fidei, vt patet in
fine prooemij c. 1. sess. 14. ibi, *hos, qui sequuntur,
Canones statuendos, & decernendos ducit*. Nam
quatuordecim capita quæ sequuntur, non ad
fidem, sed ad reformationem spectant. ad idem
c. 16. sess. 23. ibi, *vestigijs Sexti Canonis Concilij
Calcedonensis inhærendo*.
21 Cæterum Canonis nomine frequentius vsur-
pantur illæ tantum Constitutiones. quæ in cor-
pore iuris sunt clausæ, vt c. Si Romanorum,
19. dist. At verò Bullæ, Motus proprij, Breuia,
Regulæ Cancellariæ, Decreta Consistorialia,
& alia huiusmodi, quæ eduntur à Summis Pon-
tificibus sine Concilio, & sunt extra corpus iu-
ris, non consueuerunt Canones appellari. Et
22 propterea Gregorius XIII. in Constitutione
quæ incipit, *Cum pro munere*. edita die 1. Iu-
lij 1580. sub corpore Iuris Canonici complecti-
tur tantummodo Decretum Gratiani, vna cum
Decretalibus Gregorij IX. in hac compilatione
insertis, librum Sexti, Clementinas, & Extra-
uagantes. Sed & Franciscus Boatrinus Doctor
antiquus relatus hic per Io. Andr. n. 1. dicebat
post tractatum fidei positam fuisse hanc Consti-
tutionem, quæ ostendit seruandas Constitutio-
nes infra scribendas: & ita intellexit verba illa,
Canonum statuta, pro Constitutionibus clausis in
23 corpore iuris. Prout etiam intellexit Tridentina
Synodus in c. 20. sess. 25. de reform. dum dixe-
xit sacros Canones à generalibus Concilijs, &
alijs Constitutionibus Apostolicis. Vnde etiam
in confirmationibus Priuilegiorum, & Statuto-
rum, quæ hodie à Sede Apostolica conceduntur
in forma communi, consueuit apponi hæc clau-
sula, *dummodo tamen sacris Canonibus, Triden-
tini Concilij decretis, & Constitutionibus Aposto-
licis non sint contraria*. Canonibus, id est reda-
ctis in corpus iuris; Constitutionibus Aposto-
licis, id est Extrauagantibus in corpore iuris
non insertis: Non enim sunt audiendi qui dixe-
runt illa verba, *sacris Canonibus*, esse intelli-
genda de Canonibus Concilij Tridentini, vt pro-
baui in c. Tuorum, n. 26. infra, de priuil.
24 QVÆRO, quid de declarationibus Aposto-
licis, an dicantur statuta Canonum?

Non

¹ Non videtur, quia statuere ex propria significatione est ius nouum inducere. Clem. fin. §. fin. de rescript. glos. in Extrauag. Suscepti in ver. Statuimus. Io. XXII. de elect. Aretin. cons. 72. In casu supradicto, col. fin. vers. Nam ista duo, n. 46. vbi quod vbicumque Princeps vtitur verbo *Statuimus*, vel *Sancimus*, semper inducit ius nouum. At declaratio ius nouum non inducit, sed tantum explicat iam statutum, l. Hæredes palam, §. Quod verò, & §. Sed etsi notam, & ibi Bart. Bald. Paul. de Castr. & cæteri notant, ff. De testamen. c. Cum tu, cum ibi notatis, de Vsur. & dicam plenius in c. fin. nu. 12. infr. eod.

Respondeo dicendum: Si declarationes edantur immediatè à Summo Pontifice, absque dubio veniunt Canonis appellatione, & faciunt ius quoad omnes, c. 1. de bigam. lib. 6. c. 1. de priuileg. eod. libr. d. c. fin. & l. fin. C. De legib.
25 Quinimò in Concilio Tridentino Canones propriè accipiuntur pro declarationibus: nam diffinitiones fidei quæ à S. Synodo Canones appellantur, non sunt ius nouum, sed iuris diuini declarationes. c. Sunt quidam. 25. q. 1. d. c. Cum tu, & ibi glos. in verb. Sine post, de Vsur. Io. Andr. Butr. & Anch. in c. Cum Christus, omnes in princ. de Hæret. & fusius dicam in eod.
26 c. fin. nu. 55. infra, hoc tit. Nec obstat verbum *Statuere*, quia consonat etiam cum verbo *Declarare*. c. Constitutionem ibi, *Declarantes decernimus*. de sent. excomm. lib. 6. & c. 1. & ibi Gemin. in 2. notab. de Cler. ægrot. eod. lib. Clem. 2. & ibi glos. in ver. Decernimus. de appellat. Quamobrem declarationes huiusmodi non incongruè dici possunt Statuta, seu Constitutiones declaratoriæ, vt notat Io. Andr. in c. 1. in princ. in ver. Diffinimus, de priuil. lib. 6. dicens non esse curandum quod ille textus dicat, Decernimus, quia licet sit declaratio, tamen est Constitutio, & cum eo transeunt ibi Gemin. & alij. Quod si declarationes emanauerint non ab ipsomet Summo Pontifice, sed ab alio, Apostolica tamen authoritate, vt sunt declarationes S. Congregationis Concilij, dicam plenissimè in præalleg. c. fin. infr. eod.

27 2. QVÆRO. Quid de statutis Episcopi, an veniant Canonum appellatione?

28 Pro solutione distingue. Nam aut versamur in materia odiosa, aut in materia fauorabili. Primo casu Canonum appellatione propter excellentiam comprehenduntur tantummodo promulgati à Papa, non autem ab inferioribus, vt probat textus in Clem. 1. post princ. de priuileg. vbi Canon, & statuta inferiorum ponuntur tanquam diuersa, & materia est pœnalis. & ita ibi, hoc notat Paul. de Eleazar. & reputat singulare
29 Cardin. in 26. quæst. & in hoc primo casu intelligi debet Bald. hic n. 4. dum ait statutum Episcopi non posse dici statutum Canonum, quia alias sequeretur. vt ius municipale esset ius commune, quod est falsum. Et quamuis hoc Baldi argumentum pluribus hic impugnet Andreas Barbatia contendens non esse absonum vt ius municipale dicatur ius commune; tamen illius obiectis cumulatè respondet Anton. Burgos in repet. huius cap. nu. 7. & ante eum Dec. n. 4. qui tamen limitat hoc primum membrum, vt non procedat vbi concurrit omnimoda similitudo, & identitas rationis eo præcipuè fundamento, quia tunc etiam in materia odiosa fit extensio ad casum, qui sublata significatione vocabuli continetur. l. Filium habeo, ff. Ad Macedon. l. 2. §. Quod si Curatores, ff. Ad Tertull. & notat Butr. in c. fin. in materia extensionis in 1. fallen. infr. de consuet. Gemin. in c. 1. col. 3. circa med. vers. Fallit primò hæc regula, de tempor. ordinat. lib. 6. & cum Decio consentit hic Alexan. de Neuo n. 7.

30 In secundo casu, videlicet cum materia est fauorabilis, statutum Episcopi largè potest dici Canon; & ita notabiliter distinguit, & de-
31 clarat Calder. in cons. 16. incip. An Canonis appellatione. hoc tit. vbi ex facto respondit, appellatione Canonis largè comprehendi etiam Constitutionem Capituli in materia illa fauorabili absolutionis, licet secus dicat esse si materia sit prohibitoria, & pœnalis, & sicut est dicta Clem. 1. de priuileg. & consentit Abbas in c. Nu-
32 per, nu. 5. infra, de sent. excomm. vbi tenet regulam illius textus, quod ab omni excommunicatione lata à Canone possit quis inferior absoluere, quoties conditor Canonis absolutionem sibi non reseruauit, habere locum tam in Canone Papæ, quam in Canone, seu statuto cuiuscumque Episcopi, vel alterius Prælati. Neque verò ex hoc læditur iurisdictio Episcopi, vt putauit hic Anton. Burgos n. 22. Etenim cum Episcopus statuti conditor absolutionem sibi non retinuit, eo ipso concessisse videtur facultatem alijs relaxandi, vt dicitur ad litteram in d. c. Nuper, & sic ista relaxatio procedit ex tacita voluntate Episcopi; volenti autem non fit iniuria. l. 1. §. Vsque adeò, ff. De iniur. glos. in Extrauag. Dirrum, Io. XXII. in ver. Detinuit,
33 de pœnis, & ob eamdem rationem cum facultas dispensandi sit fauorabilis, & latè interpretanda, vt notat Io. Andr. in c. fin. num. 3. & ibi etiam Felin. n. 7. infra, de simon. habens facultatem dispensandi super irregularitate imposita à Canone, potest dispensare cum Monacho irregulari ex celebratione post incursam excommunicationem latam ex Constitutione Ordinis, vt idem Calder. consuluit in cons. 19. incip. Abbas habet priuilegium. in tit. De regular. Eamdem distinctionem an materia sit fauorabilis, vel odiosa, probarunt hic Alex. de Neuo n. 13.
34 Felin. nu. 2. & Dec. num. 7. Et quamuis Beroius, n. 14. illam impugnet ductus authoritate glossæ in Summa 3. dist. & glos. 1. in c. 2. de maior. & obed. quæ simpliciter dicunt Episcopos posse condere Canones episcopales, & Archiepiscopos prouinciales: tamen illæ glossæ accipiunt Canones largè sumpto vocabulo, quod patet ea ratione, quam immediatè subiciunt, videlicet, quia quilibet populus, vel Ecclesia potest sibi statuere aliquod ius. Nec obstat textus, in quo præcipuè se fundat Bero. in c. Regula, §. Porrò, 3. dist. Quoniam dum dicitur ibi, Canonum alij sunt decreta Pontificum, alij Conciliorum; & Conciliorum alia sunt vniuersalia, alia prouincialia: hoc non probat Conciliorum prouincialium statuta esse Canones, nec ille §. Hoc dicit, sed Gratianus ibi distinxit, quia illa prouincialia interdum fiunt authoritate Papæ, quo casu non ambigitur quin sint decreta Pontificum, alias non, vt ibi apertè sentit

Ge-

Gemin. nu. 3. in fin. Sed statuta illorum Conci-
liorum, vbi non interuenerit authoritas Papæ,
non esse Canones, ostendit littera ibi in fine,
dum dicit, *hæc de generalibus regulis sunt*, &c.
& ita illum textum ad hoc ponderant Anton.
Burgos in repet. huius cap. nu. 14. & Io. Bapti-
sta Feerett. nu 3. vers Non obstat tertia ratio.
35 Et hinc collige primam limitationem ad præ-
dictam conclusionem Baldi quod appellatione
Canonis non veniat statutum Episcopi, vt scili-
cet non procedat si statutum à Papa sit confir-
matum, quia ratione confirmationis efficitur
statutum Papale, vt notant Bald. & Salyc. in
l. Ex placito, C. De rer permut. & in specie
nostra post Gemin. vbi supra firmant hic Alex.
de Næuo n.8. & Anton. Burgos n. 7. ex cuius di-
36 ctis n. 9. collige & aliam limitationem, videli-
cet vt non procedat si statutum Episcopi sit se-
cundum terminos iuris communis, quia tunc
dicitur ius commune. l. Ius autem ciuile, ff. De
iust. & iur. glos. notab. in c. 1. in ver. Facti, de
Const. lib 6.
37 3. QVÆRO. Quid de dictis Geatiani, an
veniant Canonum appellatione.
Breuiter negat Io. Andr. in c. 2. n.24. infr. de
eescript. dicens Gratiani dicta non esse pro Ca-
nonibus recipienda, & quotidie reprobari. &
sequuntur ibi Abb. nu 9. & communiter Docto-
res, Petr. de Anchar. in repet. huius cap. n. 48.
& Gratiani errores plures commemorat Barthol.
Cæpol. de cognit. libror. iur. Canon. n. 14. in-
ter tractat. commun. tom.1. fol. 185. & nouissi-
mè Cardin. Bellarmin. de Sciptor. Eccles. in
ver. Gratianus, pag. 319. & glossas plurimas,
quæ Gratiani opiniones reprobant, cumulat
Felin. in d. c.2. n.43. vers. Opinionem Gratiani.
38 Vnde secundum eos leges Ciuiles in volumine
Decretorum insertæ, si sint contrariæ Canoni-
bus, non sunt seruandæ in foro Ecclesiæ. Gene-
raliter enim decreta Conciliorum, Decretales,
& leges Ciuiles à Gratiano ibidem insertæ non
aliam habent anthoritatem, quam leges ipsæ,
decreta, vel decretales, vt notat idem Io. Andr.
vbi supra, & in addit. ad Specul. in tit. De ap-
39 pellat. §. In quibus, vers. Sed pone. & illæ tan-
tum leges censentur canonizatæ, quæ à Papa
Canonibus inseruntur, vt in c. In primis, & ibi
notat glos. in ver. Capitali. 2. qu.1. & Io. Andr.
in d. c.2. n.25. Præpos. in procem. Decreti nu.2.
post Archid. in c. Quicumque, 11. qu.1. Rota
decis 353. n. 59. par.6. recent.
40 Ex his deducitur primo vt rubricæ, quæ sin-
gulis capitulis Decreti reperiuntur præpositæ,
Canonis anthoritatem non habeant; & hoc
41 multiplici ratione. Prima ratio, quia alius fuit
conditor Decreti, alius Rubricarum, vt inquit
Speculat. in tit. De disput. & allegat. Aduocat.
§ fin. nu. 15. quibus verbis non obscurè insinua-
uit Canones Decreti fuisse Summorum Pontifi-
cum,& Conciliorum; Rubricas verò ipsius Gra-
tiani. Quod patet ex eo quia dixit conditor, &
non compilator, vt ibi accuratè obseruat Io.
Andr. in addit. littera H. Idemque sensit Ge-
min. in c. Quis nesciat, n. 3. 9. dist. Et quamuis
nonnulli opinentur Rubricarum authorem fuisse
quemdam Gratiani discipulum, qui vocabatur
Palea, vel alium, vt refert Io. Andr. vbi supra,
idque verius putet Barthol. Cæpol. in d. tract.
de cognit. libror. Iur. Canon. num.17. vers. Sed
aduertendum, post Felin. in c.2. num. 44. vees.
Rubricæ, infra, de rescript. tamen quisquis fue-
rit illarum anthor, certè nemo potuit illis tri-
buere Canonis anthoritatem, quam non habe-
bat. c. Translato, infr. eod. l. fin. C. De legib.
& in hoc consentiunt omnes supra citati; qui-
bus adde Baptistam de S. Blasio in eubr. Decre-
ti nu. 15. & 16. tom. 1. Repeten. fol.3. Secunda
ratio, quia aliquæ ex prædictis rubricis sunt fal-
sæ, & non conuenientes Magistro suo, vt patet
in c. Chartæ, 2. qu.9. & in c. Placuit, il 2. 16.
qu.3. Tertia ratio, quia non sunt positæ per om-
nia, & vbique in eodem libro, vt dicunt Io. de
Imol. in rubr. ff. De verb. obligat.& Io. de Anan.
in rubr. infra de testamen. quos refert Cæpol. d.
n.17. Vltima ratio, quia secundum eos summa-
ria sunt, & non rubricæ, & ideò multi appellant
rubeum, & non rubricam, ad quod allego Lau-
rentium ad fin. Commenti sui super rubrica De-
creti. Ad hoc tamen vide quod notat ibi Ba-
ptista de S. Blasio nu. 15. vers. Tu autem dicas.
42 Ab his excipe primam rubricam Decreti, quæ
à DD. habetur pro authentica, cum sit genera-
lis ad totum decretum, vt notant Specul. & Io.
Andr. locis citatis, & Butr. supra in procemio,
§. Sanè, n. 10. & intellige authentica, id est vera
rubrica composita à Gratiano Decreti authore,
non autem authentica, id est habens Canonis
authoritatem, vt declarat Abb. supra in procem.
circa fin. & Baptista de S. Blasio vbi supra n. 15.
vers. Adde tamen. Aliæ autem rubricæ Decre-
talium, Sexti, Clementinarum, & Extrauagan-
tium, necnon legum Ciuilium proculdubio sunt
authenticæ, & allegari possunt ad decisionem
causarum, si orationem perfectam habeant, vt
scripsi in c. Cum creatura, nu.30. infra, de ce-
lebr. Missar. vbi etiam n. præced. idem firmaui
de eubricis Missalis Romani.
43 Deducitur secundo, vt illa capitula Decreti,
quæ inscribuntur *Palea*, non sint pro Canonibus
recipienda: etenim illorum author ab aliqui-
bus fuisse dicitur quidam Gratiani discipulus,
qui vocabatur Pochapalea; vnde à nomine au-
thoris Palea sunt appellata, vt refert Io. Ande.
in addit. ad Specul. in tit. De disput. & allegat.
Aduocat. §. fin. littera H. Baptista de S. Blasio
in rubrica Decreti in 24. quæstione num.42. Alij
dicunt huiusmodi capitula ab interpretibus fuis-
se ad marginem Gratiani adscripta, & ple-
rumque in emendationibus, & antiquioribus
exemplaribus omissa, vt obseruat Anton. Cont.
in emendatione Decreti, & post eum Io. Caluin.
44 in Lexic. in ver. Palea. Alij demum referunt ne-
gotium sic processisse, videlicet. Cum Gratia-
nus Romam venisset pro confirmatione sui De-
creti obtinenda, librumque tradidisset cuidam
Cardinali vt Summo Pontifici probandum præ-
sentaret; Cardinalis alienæ gloriæ auidus per-
specta operis nobilitate, se illius authorem
ostendere animo instituit, & propterea multa
Sanctorum Patrum, & Pontificum dicta Decre-
to addidit. Itaque mota de authore operis quæ-
stione, sistitur vterque coram Pontifice. Gra-
tianus vt se authorem ostendat, summatim De-
creti ordinem, singulas partes, & Capitula me-
moriter recitat. Sed cum additiones sibi igno-
tas prætermitteret, & ex hoc Cardinalis argue-
ret

ret eum conuinci, quod libri anthor non esset: Gratianus respondit, vbi huiusmodi capitula reperiuntur, Palea est, nec de grano meo. Indeque factum vt nomen paleæ sortita fuerint. Et quamuis alij aliter sentiant, hanc tamen dicit veriorem sententiam Barthol. Cæpol. in tract. de cognit. libror. Iur. Canon. in princ. Sané de his nihil certi affirmare possumus. Illud tamen ferè apud omnes in confesso est, Gratianum non fuisse illarum authorem. Quod inde conuincitur, quod in vetustis, & emendatioribus Codicibus, vt prædixi, non reperiuntur. Sed quisquis fuerit illarum author, siue Gratianus, siue illius discipulus, siue interpretes, illud certum est, nullum ipsorum potuisse Paleis conferre authoritatem Canonis, vt de rubricis Decreti dictum est supra num.41. & propterea Paleæ non habent glossas, nec super illis Hugo, Archid. & alij Commentaria ediderunt. Quod signum est ab illis non fuisse habitas pro authenticis, vt arguit Baptista à S. Blasio super rubricis Decreti in 6. quæstione nu. 9. Et quamuis aliqui etiam Canones reperiantur sine glossis, vt patet in c. Si quis laicus, & c. vlt. 22. qu 5. hoc tamen in Paleis regulare est. arg. l. Nam ad ea, ff. De legib. Neque dicas Ioannem Theutonicum Paleas non glossasse, eo quod in suo libro illas non haberet. Hoc enim est falsum, quia de illis mentionem fecit in c. Precariæ, in glos. 1. 10. qu. 2. Quo fit vt minoris etiam authoritatis habitæ fuerint, quam dicta Gratiani, super quibus expositores glossas edere non sunt dedignati. Quare Paleas non esse pro Canonibus recipiendas censuit Thomas Conanus in proœmio Decreti nu.624. tom.1. Reperen. fol.22. allegat Abb. & Felin. in c. 2. infra, de rescript. qui tamen loquuntur de dictis Gratiani, & non de Paleis. Adde quod Archid. & alij Decreti interpretes passim dicunt, Palea est non habens legis authoritatem, & plerique illas non allegant tanquam Capitula, sed dicunt vt in illa Palea, vt glos.1. in d. c. Precariæ. Host. in c. Nauiganti, num.5. de Vsur. & alibi sæpe Doctores. Sed & Archidiac. in c. Presbyter, in princ. 91. dist. dicit; Hoc capitulum habetur hic pro Palea; sed pro grano ponitur extra de celebr. missar. cap.1.

45 Verumtamen Præpos. in c. In primis, §. De persona n.14. 2. q.1. affirmat Paleis, & textibus Paleæ, nisi detur ius in oppositum, communiter credi, ex notatis per Io. Andr. & communiter Doctores in d. c. 2. de rescript. Sed certè Io. Andr. ibi n.2. Abb. n. 9. & alij non loquuntur de paleis, sed de legibus ciuilibus à Gratiano volumini Decreti insertis, quæ non ex vi insertionis, sed quia etiamsi sint extra corpus Decreti, tamen seruari debent etiam in foro Ecclesiæ si canonibus non sint contrariæ. arg. c. Pastoralis, infra, de fid. Instrum. & tenent in c. 1. infra, de noui oper. nunciat Abb. Antiq. num. 2, Io. Andr. nu. 5. & communiter Doctores. Anchar. hic in 1. quæstione nu. 44. Rot. decis. 172. n. 58.

46 par.1. recent. Et quamquam hodie Decretum Gratiani vt pars iuris Canonici sit approbatum per Gregorium XIII. vt dixi supra n. 22. tamen videtur intelligendum quoad dicta Sanctorum Patrum, & Romanorum Pontificum, c. Si Romanorum, 19. dist. Sed quoad leges Ciuiles Canoni non insertas, quoad rubricas, & dicta Gratiani, vel alterius non habentis potestatem condendi Canones, liber non videtur authenticus, licet sit magistralis, vt notat Io. Andr. in d. c.2. n. 2. supra de rescript. quem ibi communiter Doctores sequuntur, & Baptista de S. Blasio in rubrica Decreti in 6. quæst. n.10.

47 Secundò nota Canones omnes esse in præcepto, vt hic probatur ponderando verbum imperatiuum *custodiantur*. nam quod imperatur, præcipitur, & quod præcipitur, imperatur. c. Quisquis præceptis, 14. q.1. & c. In his, de verbor. signif. vt hic per Ægid. Bellam. in 2. notab.

48 & Anchar. num. 90. Vnde infertur, vt Canones obligent non tantum ad pœnam, sed etiam ad culpam. In quo tamen sic potest distingui secundum Collectar. hic n.21. & Bellem. in 22. q. Nam aut quis venit contra Canones ex contemptu credens Ecclesiam non habere condendi potestatem: & punietur vt hæreticus. c. Nulli fas. 19. dist. & melius in c. 1. 22. dist. Aut quis venit contra Canones præcipientes, vel prohibentes, quia non curat se legi subijcere: & tunc est propriè contemptus, & inobedientia, & mortale peccatum. & talis dicitur transgressor, & punitur pœna depositionis, c. Dudum il 2. de elect. & §. vlt. 4. dist. & consentit glos. in c. Generali, in ver. Inhibemus, de elect. lib. 6. & Anchar. hic nu. 82. Subdunt tamen Collectar. & Bellem. huiusmodi contemptum non conuinci de æquitate nisi post monitionem, secundum ea, quæ colligit idem Collect. in c. Nouit. de iudic. Aut denique venit quis contra Canones, propter concupiscentiam, vel iram, aut negligentiam: & non dicitur transgressio, nec per consequens peccatum mortale, vt post D. Thom. notat Archid. in c. Quicumque, 81. dist. Sed ad hoc vide tu Abb. hic num.9. & quod infra attingam, nu.107. in septima declaratione, & adde secundum Compostell. hic n.1. quod qui Canones non habet, redarguendus est de neglectu: qui habet, & non seruat, de temeritate increpandus est. c. Si decreta, 20. dist. Qui verò in contemptum Ecclesiæ Romanæ non seruat Canones, hæreticus est censendus. c. De libellis, ead. dist.

49 Tertio nota ibi, *& iudicijs ecclesiasticis*. causas ecclesiasticas, vel Ecclesiæ decidendas esse secundum Canones, & non secundum leges.

50 Vnde deducebat Gulielmus Naso, vt si de re ecclesiastica ageretur in foro sæculari secundum ea, quæ notantur in c. Cum sit generale, infra, de foro compet. Iudex deberet iudicare non secundum leges Ciuiles, sed secundum Canones, vt in præscriptione, per hunc textum, & per c. Lege Imperatorum, 10. dist. & c. 1. de noui oper. nu. ciat. & sequuntur hic Io. Andr. nu. 7. Bellem. ante n. 1. in ver. Ecclesiasticis. Anchar. n 2. & Io. de Imol. nu.2. vers. Nota quod Canones. Hoc tamen intelligunt Doctores verum esse, si agatur actione reali de re iam quæsita Ecclesiæ. Secus si ageretur simpliciter actione personali, seu de re acquirenda, quia tunc iudicandum esset secundum leges fori, vbi iudicium agitatur: & ita, dictum Gulielmi declarant, & distinguunt hic Butr. nu.11. in fin. vers. Vnum non omitto. Aretin. & Alexan. de Neuo ambo nu.6. & Decius in secunda lectura nu. 8. allegant Hostien. in Summa de consuet. §. fin. vers. Sed quid

quid si Clericus. Qui tamen loquitur in alio ca-
51 su, vt inferiùs attingam. Cæterum hæc distin-
ctio vendicat sibi locum in decisorijs Iudicij
dumtaxat, non autem in præparatorijs, in qui-
bus semper, & indistinctè seruandæ sunt leges
fori, vbi causa ventilatur, vt plenè tractatur in
c. Quod clericis, infra, de foro compet. & per
Io. Andr. in addit. ad Speeul. in tit. De constit.
in princ. & hic notant Abb. nu.3. Butr. Aretin.
& Alex. de Næuo locis citatis, & de communi
testatur Dec. d. n. 8. & in hoc casu loquitur Ho-
stien. vbi supra, videlicet in oblatione libelli, &
sic in præparatorijs iudicij, non autem in deci-
sorijs, prout loquuntur Doctores in præcedenti
declaratione. Hanc tamen materiam latius pro-
sequere, vt per Anchar. in repet. huius capitis in
1. quæst. & per Io. Andr. & Doctores in d. c. 1.
de noui oper. nunciat.
52 Quarto nota ibi, *non suo sensu*. argumen-
tum, quod iudex non debet iudicare secundum
conscientiam, sed secundum allegata, & pro-
bata, vt c. Iudicet, 3. qu.7. & § Si quando au-
tem, 2. qu. 1. c. Pastoralis, §. Quia verò, vbi
glos. vlt. infra, de off. deleg. l. Illicitas, §. Ve-
ritas, & ibi Bart. & Legistæ, ff. De offic. præ-
sum. glos. in c. Summoperè, in ver. Et contra,
11. qu.3. Speeul. in tit. De disput. & allegat. Ad-
uoc. §. Satis, nu. 13. Hæc tamen est ardua quæ-
stio, in qua, vt inquit Io. Andr. ibidem in addit.
littera F. Doctores sacræ paginæ tenent contra-
ria, & Legistæ in varias scinduntur opiniones,
53 quas ibi summatim recitat. Ipse tamen distin-
guit in Iudice triplicem conscientiam. Prima
est, quam sacerdos habet vt Deus per confessio-
nem sibi factam in foro Sacramentali. Secunda
est, quam habet vt homo ex aliquo sensu corpo-
reo. Tertia est, quam habet vt Iudex per pro-
bata coram ipso. Primam sequi debet indistin-
ctè, in foro scilicet pœnitentiali, nec illam pro-
dere propter veritatem sibi notam vt homini,
c. t. de offic. ordin. & c. Omnes, de pœnit. & re-
miss. Secunda, & tertia si sibi inuicem aduer-
sentur, quia veritas aliter sibi nota est vt homi-
ni, aliter nota vt Iudici ex probationibus in
causa factis. In hac perplexitate consulit Io.
Andr. vt pro viribus nitatur veritatem, quam
nouit vt homo, ad concordiam reducere cum
veritate, quam nouit vt Iudex. Quod si ad
hanc concordiam peruenire non possit, tunc si
est ordinarius, vel delegatus à Principe, cau-
sam alteri subdeleget, vt c. Pastoralis, de offic.
deleg. Si verò sit delegatus ab alio quam à Prin-
cipe, vel exequutor, vel natura causæ subdele-
gationem non patiatur, instet quantum potest
apud superiorem vt ipsum exoneret à iudican-
do, vel exequendo. d. c. Pastoralis, §. Quia ve-
rò, & est communis opinio, vt ibi testatur Imola
num. 49. in fin. Sin autem nec id assequi possit,
tandem sequatur iura, & iudicet secundum
acta, & probata, nec sit clementior lege. Facit
c. Iudicantem, 30. qu.6. & §. Si verò. Auth. de
Iudic. & in hoc resider hic Petr. de Anchar.
nu.41. & fusius in repet. c. Possessor, in 6. quæst.
principali, de reg. iur. lib 6. Et quamuis Ioan.
Andr. vbi supra subdat in hac perplexitate tole-
rabilius esse non pronuntiare, & patienter pœ-
nam pati, c. Inquisitioni, de senten. excomm.
quàm contra conscientiam iudicare: & Io. Cal-
der. & Abb. in d. §. Quia verò, dicant tutius
esse sequi conscientiam informatam de veritate,
quam allegata, & probata: tamen prima opi-
nio vera est, & tenenda, quia iudicare pertinet
ad Iudicem secundum quod fungitur publica
potestate; & ideo informari debet in iudicando
non secundum id, quod ipse nouit tanquam
priuata persona, sed secundum id, quod sibi
innotescit tanquam personæ publicæ, vt docet
S. Thomas in 2. 2. q.67. art.2. Cuius sententiam
ex principijs more suo probat egregiè, & ab
obiectis tuetur Cardin. Caietan. dicens eam de-
duci ex Ambrosio, & Augustino, & teneri ab
Alexandro de Ales, Richardo, Petro de Palu-
de, Petro de Tarantasia, & alijs Magistris.
Quam etiam magis communiter sequuntur Do-
ctores nostri, vt attestantur complures, quos
refert Couarr. variar. resol. lib.1. c.1. post nu.6.
& Iul. Clar. in Praxi crimin. §. fin. qu.8. num.5.
vers. Sed pone. & latius qu.66. n.2. vers. Scias
54 autem. Eam tamen limita vt locum non habeat
in supremo Principe, qui potestatem habet le-
gis condendæ, & conditis derogandi. Is enim
vtique poterit, imo & debebit sententiam dicere
iuxta propriam, & particularem scientiam con-
tra allegata, & probata, vt firmant Cyn. Bart.
& alij in l. 1. C. Vt quæ des. Aduoc. Alber. in
l. Illicitas, §. Veritas, ff. De off. Præsid. Felin.
in d. §. Quia verò, nu 23. vers. Secundo limita.
Dec. cons. 463. num. 24. & seqq. Rolan. cons. 70.
nu.20. lib.1. Cacheran. decis. Pedemon. decis. 1.
nu. 44. & Couarr. variar. resol. c. 1. nu 7. ad fin.
vers. Princeps. Consulit tamen Caietan. d. ar. 2.
vt Princeps veritatem sibi notam palam teste-
tur, vt euitet scandalum, & populo satisfaciat;
vel certè condemnet culpabilem secundum acta,
eique gratiam faciat, vt consulit Couarr. loco
citato.
55 Vltimo nota principalem regulam hujus tex-
tus videlicet Constitutiones Canonicas ligare
omnem creaturam. Concordat c. Si quis om-
nem, 1. qu. 7. c. Si Romanorum, 19. dist. & c.
56 fin. infr. eod. Et quamuis glossa exponat verba
illa, *ab omnibus*, scilicet subditis: tamen vt in-
quit Innoc. hic nu. 1. hæc non est bona glossa,
quia conditori Canonum, & Vicario Creatoris
omnis creatura subiecta est. Et hoc dictum In-
nocentij quotidie à Doctoribus allegatur, &
probatur, vt per Abb. hic nu. 2. Idque esse ex ne-
cessitate salutis, diffinitum est in Extrau. Vnam
sanctam, de maiorit. & obed. docet S. Thomas
contra errores Græcorum qu. 72. & post eum
glossa in Clem. fin. in ver. Ecclesiæ, de hæret. &
plura Doctorum dicta ad hoc cumulat more
suo Felin. hic in 2. notab. nu. 5. in fin. Verùm
Hostien. nu.5. sentit cum glossa, quia per eam
excludendi excluduntur, scilicet successores, vt
in c. Innotuit, §. Quamuis, infra, de elect. &
ipse legislator, c. Cuncta per mundum, 9. q. 3.
& l. Princeps, ff. De legib. Item pagani, & infi-
deles, qui in spiritualibus non sunt subiecti. c.
Gaudemus, in 1. respons. de Diuort. sed subsunt
tantum in temporalibus. Alijs igitur, quam
subditis non potest quis legem imponere. l. Ne-
minem, C. De incest. nupt. vnde nec par ad-
stringitur, d. c. Innotuit, & l. Nam magistratus,
57 ff. De arbitr. Tu aduerte, quia verba huius Con-
stitutionis, Canonum statuta ab omnibus cu-
sto-

stodiantur, conueniunt legislatori, & successo-
ribus, §. His ita, 25. qu.2. Nam quamuis Prin-
ceps sit solutus legibus quoad vim coactiuam,
tamen ad illarum obseruantiam adstringitur vi
directiua rationis, quia & ipse tenetur ex ratio-
nis dictamine custodire leges tam à seipso, quàm
à suis Prædecessoribus latas, vt de vtrisque est
textus in l. Digna vox, C. de legib. De legisla-
tore ibi, *Maiestate regnantis legibus alligatum*
se Principem profiteri; adeò de authoritate iuris
nostra pendet authoritas; & reuera maius imperio
est submittere legibus Principatum. Et de succes-
soribus ibi, *Quod nobis licere non patimur, alijs*
indicamus. id est successoribus, vt exponit glos-
sa fin. & est expressum in c. vlt. de rescript. lib.6.
ibi, *Quod nobis licere non patimur, nostris suc-*
cessoribus indicamus. & notat Calder. cons.256.
58 circa med. alias 11. de priuileg. Iustitiæ enim,
ac rationis ordo suadet, vt qui sua à successori-
bus desiderat mandata seruari, decessoris sui
proculdubio voluntatem, & statuta custodiat.
c. Iustitiæ, 25. qu. 1. c. Iustum, 9. dist. c. De-
cessorum, 25. qu.2. alioquin, vt Gregorius ait;
[Si ea destruerem, quæ antecessores nostri sta-
tuerunt, non constructor, sed euersor esse iustè
comprobarer, testante Veritatis voce, quæ ait,
Omne regnum in seipso diuisum non stabit, &
omnis scientia, & lex aduersum se diuisa de-
structur.] refertur in c. Si ea destruerem, ead.
59 can. & quæstione. Vnde S. Thomas in 1.2.q.96.
art.5.ad 3. [Princeps, inquit, dicitur esse solutus
à lege quantum ad vim coactiuam legis; nullus
enim propriè cogitur à seipso. Lex autem non
habet vim coactiuam nisi à Principis potestate.
Sic igitur Princeps dicitur esse solutus à lege,
quia nullus in ipsum potest iudicium condem-
nationis ferre, si contra legem agat. Sed quan-
tum ad vim directiuam legis Princeps subditur
legi propria voluntate secundum quod dicitur
extra de Constit. c. Cùm omnes. Quod quisque
iuris in alterum statuit, ipse eodem iure vti de-
bet: & Sapientis dicit authoritas; *Patere le-*
gem, quam tu ipse tuleris. Improperatur enim
his à Domino, *qui dicunt, & non faciunt, & qui*
alijs onera grauia imponunt, & digito nolunt ea
mouere, vt dicitur Matth.23. 4. Vnde quantum
ad Dei iudicium Princeps non est solutus à lege;
quantum ad vim directiuam eius, sed debet vo-
luntarius, non coactus legem implere.] Hæc
S. Thomas, cui subscribit ibidem Caietan. osten-
dens legem humanam habere vim obligatiuam
Principis ab æterna lege, à qua deriuatur, &
Principem teneri suas leges in foro conscientiæ
obseruare iure naturali, & diuino: & sequun-
tur Sot. de iust. & iur. lib.1. art.7. concl.3. Cor-
ras. lib.2. Miscell. c.25. Nauarr. in c. Si quando,
except.8. nu.12. & 13. de rescript. & Couarr. in
c. Alma mater, par.1. §.1. nu.3. & 4. de senten.
60 excomm. lib.6. Et propterea quamuis Papa non
constringatur lege positiua, adstringitur tamen
mente legis, & æquitate naturali determinante
aliquid circa peccatum, vt videtur sentire Io.
61 Andr. in c. Significasti, de foro compet. super
verb. Iurisdictioni, dum dicit mentem c. Om-
nis vtriusque sexus, de pœnit. & remiss. fortè
adstringere Papam quoad Deum, & consentit
Imol. hic nu. 8. dicens Papam malè facere si præ-
dictum canonem non seruet, licèt in eo non
habeat locum pœna ibi statuta: & expressius
Gemin. in d. c. Iulium, 9. dist. vbi affirmat Pa-
pam peccare si canonem illum non seruet ex
quadam ratione naturali, quæ ita astringit Pa-
pam, sicut alium. Licet aliud videatur sentire
Anton. de Butr. in d. c. Omnis vtriusque, nu. 18.
Ex quibus apparet etiam Principem compre-
hendi sub verbis generalibus huius Constitutio-
nis, cùm & ipse teneatur suas, & suorum præ-
decessorum leges custodire ex vi dictaminis ra-
62 tionis naturalis: & propterea non bene glossa
propter Papam, & Imperatorem restringit hunc
63 Canonem ad subditos. Nam, vt Caietan. inquit
loco cit. [Quamuis nemo cogatur à seipso, ta-
men à seipso vtique dirigitur, & obligatur.]
& vt verbis Baldi vtar in l. 2. C. De seruit. &
aqua; [Nulla authoritas, vel Senatus potest fa-
cere, quin Princeps sit animal rationale, vel so-
lutus legibus naturæ.] Ad hoc c. Nos si incom-
petenter, 2. q. 7.
64 Quo verò ad Paganos, & Infideles, primum
omnium expendenda est littera Sacri Concilij
Tridentini sess. 14. cap. 2. De differentia Sacra-
menti Pœnitentiæ, & Baptismi. ibi, *Cùm Ec-*
clesia in neminem iudicium exerceat, qui non prius
in ipsam per Baptismi ianuam fuerit ingressus.
Deinde libet referre ad litteram verba Innocen-
tij in c. Quod super his, num.3. infra, de voto.
quia sunt magni ponderis, & valdè exemplaria,
[Credimus (inquit Innocent. imò scimus secun-
dum Hostien. & Io. Andr.) quod Papa, qui est
Vicarius Iesu Christi, potestatem habeat non
tantum super Christianos, sed etiam super infi-
deles. Etenim cum Christus plenam receperit
potestatem, vnde in Psalmo, *Deus iudicium tuum*
Regi da; non videretur diligens Pater familias,
nisi Vicario suo, quem in terra dimittebat, ple-
65 nam potestatem super omnes dimisisset. Item
Petro, & Successoribus eius dedit claues Regni
Cælorum, & dixit, *Quodcumque ligaueris*. Item
alibi, *Pasce oues meas*. Omnes autem tam fi-
deles, quam infideles oues sunt Christi per crea-
tionem, licèt non sint de ouili Ecclesiæ; & sic
66 per prædicta apparet, quod Papa super omnes
habet iurisdictionem, & potestatem de iure, li-
67 cet non de facto. Vnde per potestatem quam
habet Papa, credo quod Gentilis, qui non ha-
bet legem nisi naturæ, si contra legem naturæ
facit, potest licitè puniri per Papam. Arg.
Gen. 19. vbi habes quod Sodomitæ, qui contra
legem naturæ peccabant, puniti sunt à Deo.
Cum autem Dei iudicia sint nobis exemplaria,
non video quare Papa, qui est Vicarius Christi,
hoc non possit, & etiam debeat, dummodò fa-
cultas adsit. Et idem dico si colant idola: na-
turale enim est vnum, & solum Deum Creato-
68 rem colere, & non creaturas. Item Iudæos po-
test iudicare Papa si contra legem Euangelij fa-
ciunt in moralibus, si eorum Prælati eos non
puniant; & eodem modo si hæreses circa suam
69 legem inueniant: Et hac ratione motus Papa
Gregorius, & Innocentius (loquitur de seipso,)
mandauerunt comburi librum Thalmud, in
quo multæ continebantur hæreses, & mandaue-
runt puniri illos, qui dictas hæreses sequeren-
tur, vel docerent. Hunc librum teste Hostien.
in d. c. Quod super his: Iudæi vocant *Calebe-*
muth, seu *Thalmuth*. secundum Io. And. & An-

ton. de Butr. vel *Calmochanl*, secundum Petr.
de Anchar. de quo Cardin. teste habetur in Spe-
cul. Historial. c.27. n. 128. & seqq. Thalmud ap-
pellatur in Constitutione Innocentij IV. quæ in-
cipit, *Impia Iudaeorum perfidia*. in Bullar, to.1.
pag.62. vbi plenè videas de hoc execrabili libro,
& in Constitutione Iulij III. *Cum sicut nuper*.
eod, tomo 1. pag.716. & Clementis VIII. *Cum
Hebraeorum*. tomo 3, pag.25. Prosequitur Inno-
centius, & licet aliquando Papa omittat pœnas
iustas, & debitas omnibus prædictis inferendas,
est vel quia facultatem non habet (scilicet de
facto) vel propter pericula, & scandala,
quæ inde obueniunt, vel euenire timerentur;
potestas tamen faciendi est apud eum, & infra.
70 Contra Infideles, qui nunc tenent terram, in
qua iurisdictionem habuerunt Christiani Prin-
cipes, potest Papa iustè facere præceptum, &
Constitutionem quod non molestent Christianos
iniustè, qui subsunt eorum iurisdictioni. Imo
quod plus est, potest eos eximere à iurisdictione
eorum, & dominio in totum, c. Cum sit, c. Ex
speciali, c. 1. & fin. infra, de Iudæis, c. Manci-
pia, & c. seq. 54. dist. Imò si malè tractarent
Christianos, posset eos priuare per sententiam
iurisdictione, & dominio, quod super eos ha-
bent, quamuis id facere non debeat, nisi ma-
71 gna subsistente causa. Item licet non debeant
infideles cogi ad fidem, quia omnes libero ar-
bitrio relinquendi sunt, & sola Dei gratia in
hac vocatione valeat. c. De Iudæis, 45. dist. ta-
men mandare potest Papa infidelibus, vt admit-
tant Prædicatores Euangelij in terris suæ iurisdi-
ctionis; Nam cum omnis creatura rationabilis
facta sit ad Deum laudandum, vt in 2. sentent.
dist. 1. c. Etsi quæritur. Si ipsi prohibent Prædi-
catores prædicare, peccant contra Deum, &
legem naturæ, vt Anton. de Butr. interpretatur;
72 & ideò puniri possunt. In omnibus autem præ-
dictis casibus, & alijs, vbi licet Papæ aliquid
mandare, si non obediant, compellendi sunt
brachio sæculari, & indicendum est bellum per
Papam, & non per alios, vbi quis de iure suo
contendit. Ita Innocent. quem totidem verbis
referunt, & sequuntur in eod. c. Quod super his,
de voto, Host. nu. 14. Io. Andr. nu. 10. Anton.
de Butr. num. 9. Cardin. nu. 14. Petr. de Anchar.
73 nu. 23. Io. de Anan. nu. 13. & Abb. nu. 12. qui
amplius distinguit an crimina sint ecclesiastica,
& in his affirmat Papam posse exercere iurisdi-
ctionem contra infideles, sicut contra fideles,
ideoque Ecclesiam posse in Iudæos animaduer-
tere si delinquant contra matrimonium, vt in
74 c. In nonnullis, de Iudæis. Sin autem crimina
non sint Ecclesiastica, Imperator exercebit iu-
risdictionem: in mixtis verò locus erit præuen-
tioni, ad notata per eum in c. Cum sit generale,
de foro competen. Ideoque in crimine vsurarum
se ingerit Ecclesia etiam contra infideles, vt in
75 c. Post miserabilem, & c. fin. inst. de Vsur. Et
cum prædicta Innocentij doctrina consentit
etiam D. Thomas in 2.2. qu. 10. art. 10. vbi do-
cet ius dominij, vel prælationis, quod habent
infideles super fideles, posse iustè tolli per sen-
tentiam, vel ordinationem Ecclesiæ authorita-
76 tem Dei habentis. vbi Caietan. in 3. conclus.
dicit semper esse memorandum hoc S. Thomæ
dictum, scilicet quod Ecclesia authoritatem Dei
habet super regna. Subdit tamen S. Thomas,
quod & Innocentius aduertit Ecclesiam quan-
doque hoc facere, & quandoque non. In illis
enim infidelibus, qui etiam temporali subie-
ctione subijciuntur Ecclesiæ, & membris eius,
hoc ius Ecclesia statuit. In illis verò infideli-
bus, qui temporaliter Ecclesiæ, vel eius mem-
bris non subiacent prædictum ius Ecclesia non
statuit ad scandalum vitandum, licet posset in-
stituere de iure.
77 Neque obstat quod secundum Apostol. 1. ad
Corinth. 5. ad Ecclesiam non spectat de his, qui
foris sunt iudicare, c. Multi, 2. qu. 1. *foris*, id est
extra Ecclesiam, secundum glos. Hugon. Ar-
chid. & Turrecr. Infideles enim secundum D.
Thomam relatum ibi à Turrecr. nu. 10. non sunt
directè de foro Ecclesiæ, sed alieni à Christo, &
serui diaboli; ideòque diuino iudicio relinquun-
78 tur. Id, inquam, non obstat, quia vt respon-
det Innocentius, quem cæteri sequuntur in d. c.
Quod super his, n. 9. de Voto, & Dec. hic n. 59.
illa authoritas ita debet intelligi, vt non debea-
mus infideles iudicare excommunicando, vel
compellendo ad fidem, ad quam sola Dei gra-
tia vocantur. c. De Iudæis, 45. dist. Eodem mo-
do respondet glos. in d. c. Multi, in ver. Iudica-
re, 2. qu. 1. & Turrecr. nu. 10. vbi reddit ratio-
nem, quia tales infideles iudicium, & pœnam,
qua excluderentur à communione fidelium, &
Ecclesiæ, non multum curarent, tanquam illi,
79 qui Ecclesiam non venerantur. Cum igitur, vt
ex prædictis apparet, Apostolico omnis anima
siue fidelis, siue infidelis subiecta sit; consequi-
tur hinc vt omnes ligentur eius statutis; quia
forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt,
c. Vt animarum, de Const. lib. 6. & notat Ar-
chid. in c. Quo iure, num. 18. 8. dist. Specul. in
tit. De Constit. §.1. & hanc regulam posuit Cal-
der. cons. 34. quod incipit. Statuto, de Testam.
Anton. de Butr. in rubr. de Consuet. nu. 7. Dec.
in c. Decernimus, num. 197. de Iudic. Cardin.
80 Seraph. decis. 1018. nu. 6. & statuendi potestas
à iurisdictione dependet. c. A nobis, il 1. de
sent. excomm. d. c. Vt animarum, l. fin. & ibi
notat Bald. ff. De iurisd. omn. Iudic. Bart. in
l. Omnes populi, in 1. quæst. in princ. ff. De iust.
& iur. Abb. in c. Ecclesia S. Mariæ nu. 10. infra
eod. & ideo quicumque potestati subiecti sunt,
subduntur legi, quam fert illa potestas, vt inquit
S. Thom. in 1. 2. qu. 96. art. 5.
81 Concludendo pro conciliatione glossæ & In-
nocentij, arbitror sic distinguendum. Aut quæ-
ritur an Constitutiones Canonum ligent omnes
in vniuersum in materia eis adaptabili: & te-
nendum est ligare omnem creaturam, & in hoc
rectè Innocentius redarguit glossam, quod re-
stringit textum ad subditos; in hoc enim glossa
supponit extare aliquos, qui non sint subditi:
at hoc est manifestè falsum, quia nullus in or-
be reperitur, qui non subsit Apostolico, & in
materia sibi adaptabili eius Constitutionibus
non ligetur, siue ecclesiasticus, siue laicus; siue
Princeps, siue subditus; siue Christianus, siue
infidelis. Ad hoc c. Nonit, de Iud. c. Solitæ,
de maior. & obed. c. Pro humani, de homicid.
lib. 6. & quod notat Innocen. in c. Ad Apostoli-
82 cæ, de re iudic. eod. lib. Ideoque procedit præ-
scriptio exemptionis ab Imperatore, nec præ-
scri-

ſcribens remanet acephalus, quia ſubeſt Papæ,
& ad eum recurritur pro iuſtitia obtinenda ad-
uerſus eos, qui in terris Superiorem non habent,
vt tradit Cardin. in Clem. Paſtoralis, §. Rurſus,
in 2. not. de re iudic. Abb. in c. 1. nu. 2. & 6. &
ibi etiam Felin. in 2. notab. de probat. & idem
Felin. hic nu. 10. verſ. Et pro iſtis facit. Et pro-
83 pterea ſi Iudæi delinquant contra legem Moſai-
cam, per legem Canonicam puniuntur, vt per
Petr. de Anchar. in repet. c. Ea quæ, de regul.
iur. lib. 6. quem refert, & ſequitur Felin. hic
num. 38. & idem ſi obſint fidelibus. c. Si inimi-
cus, 93. diſt. Petr. Brixien. in Repert. in ver. In-
84 fidelis. Aut ſi delinquant in opprobrium Chri-
ſtianæ Religionis, vt in c. Sæpè, 28. diſt. & no-
tat Anchar. vbi ſupra verſ. Sextò quæro, & in
conſ. 15. incipien. Spiritualis iudex. Alios caſus
recenſent. Gemin. in c. Multi, 2. qu. 1. & Syl-
ueſt. in ver. Iudæus, verſ. Quartò quæro, nu. 7.
85 & ſeqq. Vnde in Concilio Palentino celebrato
anno Domini 1388. tempore Vrbani Papæ VI.
in rubrica de ferijs per infideles colendis, ſic
legitur. [Cedit in opprobrium Religionis Chri-
ſtianæ quod Iudæi, & Saraceni inter Chriſtico-
las habitantes diebus Dominicis, & feſtiuis mer-
cimonia vendere, & artificia, ac mechanica
opera exercere publicè non verentur. Cum au-
tem in diuinæ maieſtatis offenſam non ſine à
Chriſti fidelibus aliquatenus tolerandi, ipſis
Iudæis, & Saracenis ne mercimonia vendere,
aut qualitercunque artificia, ſeu opera mecha-
nica exercere præſumant diebus Dominicis, &
feſtiuis, qui per Chriſtianos coluntur, diſtri-
ctius inhibemus, & ad id compelli per locorum
Ordinarios, ac Iudices ſæculares, ſub quorum
iuriſdictione Iudæi, & Saraceni viuere digno-
ſcuntur, per ſubtractionem communionis fide-
lium, & alias pœnas temporales, authoritate,
qua fungimur, præcipimus, & mandamus.
Quod ſi ſæculares iudices negligentes fuerint in
præmiſſis, ad hoc per cenſuram Eccleſiaſticam
compellantur.] Hæc ibi. Aduerte tamen quia
huius Concilij, ſeu potius conciliabuli nulla eſt
authoritas. Fuit enim celebratum à Petro de
Luna Pſeudo-Cardinali in Hiſpaniarum parti-
bus Legato Clementis VII. Antipapæ, vt patet
ex illius præfatione, & ſubſcriptione tomo 7.
Concil. pag. 975. & 978. Ex rationabili tamen
conſuetudine receptum eſt, vt infideles apud
Chriſtianos commorantes ad dies feſtos ſeruan-
dos teneantur, vt teſtatur Bertach. in tract. de
Gabell. par. 7. quæſt. 1. & pro ſtatu Eccleſiaſtico
extat Conſtitutio Pauli IV. *Cum nimis abſurdum.*
86 §. 5. in Bullar. tom. 1. pag. 721. facit textus in
c. Quia, & in c. In nonnullis, infra, de Iudæis.
vbi interdicitur Iudæis, & Saracenis, ne in die
Paraſceues oſtia, vel feneſtras apertas habeant,
aut in publicum proſiliant; & præcipitur, vt
præſumptores huiuſmodi condigna animaduer-
ſione compeſcantur.
87 Aut quæritur an ſingulæ Conſtitutiones Ca-
nonicæ ligent omnes in materia eis non adapta-
bili. Et dicendum eſt non ligare, non quia ſub-
diti non ſint, ſed quia materia eis non congruit,
ideoque in eo particulari caſu non ſubijciuntur
legi. Nemo enim dixerit Iudæos, & Paganos
ligari edicto generalis Concilij, de confitendo
ſemel in anno, & communicando in Paſchate.
Quod accidit, non quia infideles non ſint ſubdi-
ti Eccleſiæ, ſed quia Sacramentorum perceptio
eis non adaptatur. c. fin. cum ibi notat. de
Presbyt. non baptiz. cum baptiſmus ſit ianua
omnium Sacramentorum. §. Verum, 32. diſt.
Vnde meritò illa Conſtitutio reſtringitur ad fi-
88 deles. Et propterea ſi Iudæi matrimonium
contrahant in gradibus lege Canonica tantum
prohibitis, ad fidem conuerſi non ſeparantur.
c. Gaudemus, infra, de diuort. c. De infideli-
bus, de conſang. & affinit. & eorum proles le-
gitima eſt, c fin. Qui fil. ſint legit. nam cum
habeant legem veteris Teſtamenti, cui ſubij-
ciuntur, non tenentur ſeruare Canones de ma-
trimonio loquentes, ſecundum Archid. poſt
89 Hugon. in c. Multi, nu. 6. 2. qu. 1. ac proinde
nec tenentur ſeruare formam à Concilio Tri-
dentino præſcriptam in c. 1. ſeſſ. 24. de refor. ma-
90 trim. Imò nec poſt conuerſionem tenentur ite-
rum contrahere coram Parocho, & teſtibus,
quia non contrahunt de nouo, ſed perſiſtunt in
iam contracto, vt conſuluit Nauarr. conſ. 4. de
pact. in antiq. impreſſ. & in nou. conſ. 2. incip.
91 Iudæus, & Iudæa, de conuerſ. infidel. Et in ſuc-
ceſſionibus ſimiliter vtuntur lege veteris Teſta-
menti, vt per Florian. in l. Maximum vitium,
C. De liber. prætent. vbi teſtatur ita fuiſſe con-
ſultum in hæreditate Iudæi triginta millium du-
catorum, vt refert hic Felin. num. 37. adijciens
idem procedere in Cathecumeno, poſt Gemin.
in c. Audite, in 2. notab. 34. diſt.
92 In his igitur caſibus, & alijs conſimilibus fi-
deles non ligantur ſtatutis Canonum, quia ma-
teria eis non congruit. Nec mirum; nam nec
laici fideles in merè temporalibus, & propha-
nis ligantur Conſtitutionibus Canonicis, niſi in
terris Eccleſiæ. c. Quoniam, 10. diſt. c. Si duo-
bus, de appellat. gloſ. in c. Per venerabilem, in
ver. Habeat poteſtatem, qui fil. ſint legit. An-
ton. de Butr. in c. fin. nu. 13. infr. eod. & ſcripſi
in c. 1. nu. 26. & ſeqq. infra, de pact. Et tamen
non propterea vitiatur regula huius textus, nec
licet abſolutè affirmare laicos Chriſtianos non
ſubeſſe Romano Pontifici, aut non adſtringi ſta-
tutis Canonicis. Quæ diſtinctio in effectu eſt ex
mente Baldi hic num. 5. dicentis: Aut eſt talis
Conſtitutio, quæ poſſit adaptari omnibus;
& tunc eſt verum quod dicit Innocentius. Aut
non poteſt adaptari omnibus, puta infidelibus;
& tunc bona eſt dicta gloſſa.
93 Nunc principalis regula huius textus, quod
Conſtitutiones Canonum ab omnibus ſint ſer-
uandæ, multipliciter declaratur hic à gloſſa, &
Doctoribus.

Primò enim declaratur vt procedat dummo-
dò Conſtitutiones ſint publicatæ, quia alias non
ligant. §. Leges, 4. diſt. c. 1. & ibi gloſſa in ver.
Solemniter, de poſtul. Prælat. c. 1. vbi etiam
gloſſa in ver. Duos menſes, de ſenten. excomm.
DD. & præſertim Felin. nu. 7. in c. 2. infr. eod.
Quinimò publicationem eſſe de eſſentia legis,
docet S. Thom. in 1. 2. qu. 90. art. 4. & Nauarr.
conſ. 1. verſ. Quintò dico, hoc tit. De conſtit. &
tenent Paul. & Matth. relati à Cardin. in proœ-
mio Clementin. in ver. Vniuerſitati, num. 1. De
hoc ſcripſi latius in d. c. fin. nu. 43. & ſeqq. infr.
eod. vbi etiam poſui an declarationes requirant
publicationem.

94 Declaratur secundo, vt procedat in Constitutionibus generalibus tantum, non autem in Constitutionibus particularibus respectu certarum personarum, vel locorum. c. Cum longè, 63. dist. c. Nihil, infra, de elect. & notant hic glos. 1. & omnes. Quomodo autem agnoscatur an Constitutio sit generalis, declarat glossa in c. Vt circa, in ver. Perpetuò, de elect. lib. 6. & prosequitur Bald. in l. 3. nu. 2. C. De legib. & Felin. hic nu. 15.

95 Declaratur tertiò, vt non procedat in Constitutionibus abrogatis per contrariam legem, vel consuetudinem: illæ enim non sunt seruandæ. c. 1. 26. dist. c. vlt. 36. qu. 2. glos. 2. Innoc. in princ. Abb. num. 3. in glos. 2. & DD. hic. Imò

96 vtens Constitutionibus à lege abrogatis incidit in pœnam falsi, vt est textus in §. Hinc igitur, in prima Constitutione, Cod. & notant glos. & Bart. in l. fin. ff. De falsis, Aretin. in §. In personam, & ibi etiam Ias. nu. 19. instit. de action. Dec. hic in prima lectura, nu. 37. Præterquam in aliquibus casibus, quos post Butr. & Imol. recenset hic Felin. nu. 19. & Dec. d. nu. 37. vers. Et procedit dicta conclusio, & nu. seqq. An autem Constitutio Ecclesiastica liget ab initio, antequam à subditis recipiatur, an ne tollatur per non vsum; relatis octo Canonistarum opinionibus, examinaui latissimè in c. 1. à num. 16. vsque in fin. infra, de tregua, & pace.

97 Declaratur quartò, vt locum habeat in Constitutionibus, quæ præcipiunt, aut prohibent; secus si simpliciter consulant, vel adhortentur; quia lex consilij regulariter non est obligatoria. c. vlt. §. Quod præcipitur, 14. qu. 1. §. Hæc etsi legibus, 4. dist. glos. 2. Abb. & omnes hic; nisi in tribus casibus. Primus est, cum quis adstrinxit se consilio, vt in Religiosis solemniter professis. c. Cum ad monasterium, de statu Monachorum, qui tamen non obligantur ex vi Canonis consulentis, sed ex vi voti, secundum Butr.

98 Imol. & Felin. hic. Secundus est, cum quis venit contra legem consilij ex contemptu; quia mortaliter peccat, vt notat glos. vn. in c. Quis autem, 10. dist. Tertius est cum lex continet consilium reuerentiæ, c. Ad aures; & ibi glos. in

99 ver. Consilio, de ætat. & qualit. Dicitur autem consilium reuerentiæ quando materia est necessitatiua, sed lex ob reuerentiam eius cui loquitur, vtitur verbis consultiuis, non præceptiuis, vt hic declarant Doctores, & in specie Abb. n. 4. & Felin. nu. 23. Exemplum sumi potest ex decretis Concilij Tridentini in c. 5. vers. Quod auxilium, sess. 25. de Regular. & in c. 20. sess. 25. de refor. & ex decreto de recipiendis, & obseruandis decretis Concilij, vers. Superest nunc vt Principes omnes, & ex Bulla Pij IV. confirmationis Concilij, quæ incipit *Benedictus Deus*. vers. Ipsum verò charissimum filium nostrum Imperatorem. Cæterum his casibus obligatio non ori-

100 tur ex consilio, sed ex natura rei: nam verba hortatoria improprianttur, quando subiecta materia est de præcepto, vt est textus in c. Rogo, & ibi notat glos. 1. 11. quæst. 3. & in c. 1. in ver. Hortamur, vbi glossa exponit, id est, præcipimus, infra, de testib. & sequitur Abb. in c. Nam concupiscentiam, nu. 3. infra hoc tit. Vel certè, vt ait ibi Dec. nu. 21. verba hortatoria tunc non impropriantur, quia non est inconueniens aliquem hortari ad illud, quod facere tenetur. c. Peruenit, 84. dist. & ideò verbum, *rogo*, & verbum, *hortamur*, in locis præallegatis propriè intelliguntur, & non inducunt præceptum, sed per alia iura materia præcepti esse dicitur, vt ibi per eum.

101 Hinc S. Congregatio Concilij alias declarauit Episcopos temporibus præscriptis in c. 1. vers. Eosdem interim admonet, sess. 23. teneri apud suam Cathedralem Ecclesiam residere, nec satis esse vt in Diœcesi resideant: nam etsi decretum illud vtatur verbo *admonet*, quod est consilij, non præcepti; tamen obligatio residendi in Cathedrali Ecclesia surgit ex dispositione antiquorum Canonum, quos Tridentina Synodus ibi penitus non sustulit, sed tantum moderata est; nempe ex c. Placuit, 7. qu. 1. & ex c. Episcopus, de consecr. dist. 3. vt scripsi plenè in c. Qualiter, à num. 27. vsque in fin. infra, de Clericis non residen.

102 Declaratur quintò regula huius textus, vt locum non habeat in Summo Pontifice: ipse enim non ligatur statutis Canonum, cum sit supra omne ius humanum positiuum. c. Proposuit, de concess. præben. §. His ita, 25. qu. 1. vbi sic legitur:

[Sacrosancta Romana Ecclesia ius, & authoritatem Sacris Canonibus impertitur, sed non eis alligatur. Habet enim ius condendi Canones, vtpote quæ caput est, & cardo omnium Ecclesiarum, à cuius regula nemini dissentire licet. Ita ergo Canonibus authoritatem præstat, vt seipsam non subijciat eis.] Hæc ibi. Et docet S. Thomas, quodl. 4. art. 13. Vnde Bald. in c. 1. circa fin. vers. Secundo casu, de alien. feudor. [Deus, inquit, Papæ, & Imperatori leges subiecit, & eorum celsitudini nulla lex imponi potest,] allegat textum in Auth. de Consul. & in l. fin. C. De legib. Et propterea Papa potestatem habet dispensandi pro loco, & tempore in omnibus statutis Ecclesiæ, vt per D. Thomam vbi supra, & in 1. 2. qu. 96. art. 5. ad 3. Vnde etiam simplici sacerdoti committere potest vt conferat Chrisma, vt per DD. in c. Quanto, infra, de consuet. & est diffinitum in Concilio Florentino in Decreto fidei Eugenij IV. §. Secundum Sacramentum. De quo articulo scripsi plenè, in c. vnico, §. Per frontis Chrismationem, infra, de Sacra Vnctione, & complura his similia in proposito congerunt hic Felin. nu. 23. vers. Fallit quarto, & Dec. num. 50.

103 qui amplius affirmant Papam posse vnico verbo facere Sacerdotem, vel Episcopum, allegant Angelum hoc dicentem de sacerdote in l. 2. in princ. C. de crimin. sacrileg. & de Episcopo in

104 l. 1. nu. 2. in fin. C. de senten. pass. Exemplo Imperatoris, qui vnico verbo etiam procedendo, & extra ordinem prolato potest facere quem Doctorem, vt in prædictis Iuribus, & de seruo liberum, vt in l. Apud eum, ff. De manumiss. vindicta. Sed aduerte, quia hoc dictum Angeli est erroneum: nam Sacramenta omnia, & consequenter eorum essentialia instituta sunt immediatè à Christo, vt docet S. Thom. in 3. par. qu. 60. art. 3. & 5. & est hodie diffinitum à Tridentina Synodo de Sacramentis in genere sess. 7. de Sacram. can. 1. & in specie de Sacra Ordinatione sess. 23. de Sacram. Ordin. can. 3. & Ideò in

in Sacramentis requiruntur res, & verba deter-
minata ex ipſa Chriſti inſtitutione, vt per eum-
dem D. Thomam d. qu.60. art.7. Vnde ſine ma-
teria, & forma Sacramenti eſſentia oon perfici-
tur, vt ſimiliter diffinitur io Concilio Floreoti-
no in Decreto fidei Eugenij IV. §. Quintò, & in
Trid. ſeſſ. 14. c.2. de differen. Sacram. Pœniten.
& Baptiſ. ibi, *Materia, & forma quibus Sacra-
menti eſſentia verficitur.* Neque Eccleſiæ relicta
eſt poteſtas à Domino ſuper Sacramentorum
ſubſtantia, c. Sunt quidam, 25. qu.1. & couſiat
ex decreto Concilij Tridentini in c. 2. in prioc.
ſeſſ.21. de commun. ſub vtraque ſpecie. Vode
hanc doctrinam plenè confutaui in c. vo. nu. 19.
105 & 67. de Sacr. Vnct. Porrò reſpectu Epiſcopi di-
ctum Angeli ſaluari poteſt tantummodo in non
conſecrato. Poteſt enim Papa vnico verbo eum
facere Epiſcopum, id eſt conferre illi Cathedra-
lem Eccleſiam, vt quotidie facit per propoſitio-
nem in Conſiſtorio. Sed tamen ſi prouiſus ante
conſecrationem non dicitur Epiſcopus, ſed ele-
ctus, vt notat Abb. in c. Tua nuper, num.2. de
his quæ fiunt à Prælatis. Anton. de Butr. conſ.19.
iocip. Quia hic agitur, oum.3. verſ. Hoc eoim
verbo. Habet enim poteſtatem iuriſdictiona-
lem, quæ ex ſimplici ioiunctione hominis con-
fertur, non autem poteſtatem Sacramentalem,
qoæ non confertur niſi per conſecrationem,
c. Transmiſſam, & c. Quod ficut, §. Super eo,
de elect. Et declarat S. Thomas in 2.2. quæſt.39.
art.3. Sed reſpectu Sacerdotis dictum Aogeli de
Peruſio nullo modo ſaluari poteſt. Ignoſcen-
dom eſt tamen Legiſtæ, quia in hoc articulo
lapſi ſunt etiaoi grauiores Canoniſtæ, quorom
opinioоes retuli in d. c. vnico, de Sacra Vnct.
106 Cæterum quod pertinet ad hanc quintam decla-
rationem dic etiam Summum Pontificem com-
prehendi ſub regula huius textus ſecundum
quod ei proportionabiliter conuenit: & ita non
quoad vim coactiuam, cum nemo cogi poſſit à
ſeipſo, vel à pari; ſed benè quoad vim directi-
uam, quia poteſt quis dirigi, vel obligari etiam
107 à ſeipſo, vt latè oſtenſum eſt ſupra num. 57. &
ſeqq. & cum Princeps ſubijciatur rationi, con-
ſequens eſt vt ſubijciatur & legi, quia lex eſt
omne quod ratione conſiſtit, c. Conſuetudo,
1. diſt. Vnde Seneca in epiſtola ad Lucullum re-
latus à gloſ. in c. Ex eo, in ver. Quam rationis,
de elect. lib.6. Si vis, inquit, omnia tibi ſubijce-
re, te ſubijcias ratiooi.

Declaratur ſextò principalis regula huius tex-
tus, vt non procedat in infidelibus ſecundum
Hoſt. & alios hic. Sed hæc declaratio noo eſt
vera, quia in materia eis adaptabili etiam infi-
deles ſubijciuntur Conſtitutionibus Canonum,
vt patet ex dictis ſupra à ou. 64. vſque ad nu.93.

Declaratur ſeptimò, vt non procedat in foro
conſcientiæ, vt videtur tenere Abb. in c.1. n.19.
de reſtit. in integrum. Sed hanc declarationem
oſtendi falſam eſſe in c. fin. num.22. & ſeq. infr.
eod. & in c.2. à nu.20. de regular. vbi fuſè pro-
baui decreta Apoſtolica habere vim obligandi
in foro conſcientiæ etiam ſub reatu mortalis
peccati.

108 Declaratur vltimò prædicta regula, vt non pro-
cedat ſi iudices ex magna cauſa tranſgrediantur
Canones, vt videtur ſentire Innoc. hic num. 2.
verſ. Quamuis; & idem credimus. Quod ex ſe-
quentibus confirmatur: nam Legatus ex iuſta
cauſa ſeueritati iuris communis derogare po-
teſt, vt eſt expreſſum in c. fin. de translat. Epiſc.
& Magiſtratus propter metum periculi, vel
ſcandali poteſt legem tranſgredi, ſecundum
Bald. in l. Si quis filio, §. Hi autem, nu.4. ff. De
iniuſt. teſtam. Et excoſatur in Syndicatu qui ob
multorum ſalutem traoſgreditur ſtatuta, vt idem
tradit in l. Obſeruare, in 10. quæſtione, ff. De
109 offic. Proconſul. Item ratione ætatis poteſt com-
mutari pœna mortis ex ſtatuto impoſita in
pupillo, qui homicidium perpetrauit, vt per
110 eumdem in l. Etſi ſeuerior, nu.10. C. De infam.
& è cooуerſo propter caſum terribilem licere
pœnas legum exacerbare ſcripſit idem Bald.
in c. Obertus. Qualiter olim feudum alien.
111 poſſet. Ideoque propter homicidium horribile,
puta parricidium, clericus degradari poteſt, &
tradi Curiæ ſæculari, etiamſi oon ſit incorrigi-
bilis, & ſic non ſeruata forma c. Cum non ab
homine, de iudic. vt concludit Petr. de Anchar.
conſ.158. Ex narratis, nu.5. & ſeqq. & in c. Ea
quæ, in 19. quæſtione de reg. iur. lib.6. Abb. in
c. At ſi clerici, n.41. de iudic. & Felin. hic n.49.
Qui tamen articulus eſt admodum controuer-
ſus, & extant vtrinque Doctores, de communi
& veriori opinione atteſtantes, vt refert Beroar-
dus Diaz in Practica Crimin. Canon. c. 90. de
Parricid. & dicam latius in d. c. Cum non ab ho-
mine, à nu.36. vſque ad nu.105.

112 Et eodem modo propter immanitatem crimi-
nis fertur ſententia contra mortuum, ſecundum
gloſ. in §. Interdum autem, in ver. Damnata,
inſtit. de hæredit. quæ ab inteſt. de for. Et pro-
pter eamdem immaoitatem reus mortuus tradi
poteſt beſtijs in cibum, vt per gloſ. vn. in l. vn.
ff. Arbor. furt. cæſar. Sic noſtris temporibus vi-
dimus cadauer Marci Antooij de Dominis olim
Archiepiſcopi Spalatreo. Hæreſiarchæ relapſi in
Arce S. Angeli vita functi, poſtea in Acie Campi
Floræ vna cum illius Imagine publicè coocre-
matum fuiſſe, ob quam immanitatem etiam pe-
cus traditur morti, vt in c. Mulier, 15. quæſt.1.
Alia his ſimilia ponit Ludou. Roman. conſ.428.
incipit. In terminis propoſitæ conſultationis,
nu.13. & in l. Si verò, §. De viro, in 42. fall. ff.
ſol. matrim.

113 Et eadem ratione Epiſcopum ex magna cau-
ſa neceſſitatis, & vtilitatis poſſe contra Conſti-
tutiones Canonum etiam Generalis Concilij di-
ſpenſare, decidunt Domini de Rota deciſ.262.
incip. In religioſo, alias eſt 5. de iure patron. in
nou. per c. Tali, & c. Exigunt, 1. qu.7. & c. Pro-
poſuiſti, de præben. allegant Ioannem de Li-
gnano in c. At ſi clerici, de iudic. & eus ſequun-
tur Roman. conſ. 325. incip. Quoad primum
conſultatioois articulum, nu.7. verſ. Hinc eſt
quod notabiliter concludunt Domini de Rota,
& d. conſ.428. nu.14. Abb. in c. Cum dilectus,
nu.5. de elect. & Felin. hic, qui à nu.48. longam
ſeriem cumulat caſuum conſimilium, & latius
Hippol. de Marſil. in l.1. col.9. §. fin. ff. de quæſt.
& Iaſ. in l. Omnes populi, nu. 21. ff. De iuſt. &
iur. Generaliter autem quæ veniant conſideran-
dà in pœnis temperandis, vel exacerbandis, lu-
culenter declarat Marian. Socin. in c. Licet, à
num.22. infra, de pœnis, & ante eum Henric.
Boich, in c. In Archiepiſcopatu, col. 2. verſ.
Et

Et in hac causæ consideratione, de raptor.
114 Cæterum aduerte, quia in his casibus per Iudices propriè non transgrediuntur Canones, sed potius interpretantur mentem, & rationem legis ad illum casum non extendi. Quod egregiè explicat S. Thom. in 2. 2. qu. 120. art. 1. ait enim. [Quia humani actus, de quibus leges dantur, in singularibus contingentibus consistunt, quæ infinitis modis variari possunt, non fuit possibile aliquam regulam legis institui, quæ in nullo casu deficeret; sed legislatores attendunt ad id, quod in pluribus accidit, secundum hoc legem ferentes; quam tamen in aliquibus casibus seruare est contra æqualitatem iustitiæ, & commune bonum, quod lex intendit. Sicut lex instituit vt deposita reddantur, quia hoc vt in pluribus iustum est; contingit tamen aliquando esse nociuum, putà si furiosus deposuit gladium, & eum reposcat dum est in furia, vel si aliquis reposcat depositum ad patriæ impugnationem. In his ergo, & similibus casibus malum est sequi legem positam: bonum autem est prætermissis verbis legis sequi id, quod poscit iustitiæ ratio, & communis vtilitas. Et ad hoc ordinatur Epicheia, quæ apud nos dicitur æquitas.] Hactenus D. Thomas, vbi Cardinalis Caietan. latius explicat quid sit Epicheia: & subdit his casibus legis interpretationem authoritatiuè quidem ad Principem pertinere, sed doctrinaliter ad legis peritos. Id ipsum docuit idem S. Thomas in 2. 2. qu. 147. ar. 4. dicens: [Statuta communia proponuntur secundum quod multitudini conueniunt; & ideò legislator in eis statuendis attendit id, quod communiter habetur, & in pluribus accidit. Si quid autem ex speciali causa in aliquo inueniatur, quod obseruantiæ statuti repugnet, non intendit talem legislator ad statuti obseruantiam obligare.] Hæc ibi. Itaque in his tantum abest vt Iudices faciant contra leges, vt potius contra eas facerent, si posthabita ratione sequerentur corticem verborum; quia non dubium est in legem committere eum, qui verba legis amplexus, contra legis nititur voluntatem, vt in l. Non dubium, C. De legib. quem textum ad hoc adducit S. Thomas d. quæst. 120. art. 1. ad primum, & hoc est quod sensit hic Innocentius nu. 2. non enim dicit Iudices posse ex causa leges transgredi, vt refertur à Felino hic num. 48. quinimò eodem nu. 2. recenset opinionem illorum qui dixerunt administratores, & ordinarios quandoque licitè transgredi leges ratione casuum emergentium, & sic ex rationabili causa per textum in Auth. Iusiurandum, quod præstatur ab his. circa princ. collat. 3. & hanc opinionem reprobat dicens: hoc non placet; nam sicut in eadem Auth. continetur, vtrique parti tam in priuatis, quam in publicis contractibus iurant seruare iustitiam. Vnde dicimus quod administratori non licet à Iustitia
115 discedere. Non obstat prædicta Authentica vbi dicit, seruabo æquitatem secundum quod mihi visum fuerit iustum. Quia illud intelligitur extra iudicium, vt in officijs dandis; vel etiam in Iudicijs in his, quæ commissa sunt eius arbitrio, vt inducijs dandis, & similibus. l. 1. ff. De iur. deliber. & c. De inducijs, 3. qu. 3. & in dispensationibus, c. Exigunt, 1. qu. 7. & in pœnis saltem in extraordinarijs criminibus. Ita Innocentius, qui, vt vides, restringit se ad ea, quæ commissa sunt Iudicis arbitrio. Et sequitur to-
116 tidem ferè verbis Compostell. nu. 3. Et quamuis postea subdant se idem credere in criminibus ordinarijs si Iudex ex causa viderit pœnas temperandas; hoc tamen ideò dixerunt, quia iura tribuunt Iudicibus hanc facultatem pœnas temperandi, & augendi, vt in iuribus per eos citatis. Nam in l. Aut facta, §. fin. ff. De pœnis. legitur. [Nonnumquam euenit, vt aliquorum maleficiorum supplicia exacerbentur, quoties nimirum multis personis grassantibus exemplo opus sit.] Et in c. Vt constitueretur, 50. dist. dicitur, [detrahendum esse aliquid seueritati, vt maioribus malis sanandis charitas sincera subueniat.] In c. Tanta, 86. dist. [parcitur senectuti, & simplicitati,] & in c. Circumcelliones, 23. qu. 5. Augustinus ait; [Imple Christiane Iudex pij patris officium. Sic succense iniquitati, vt consulere humanitati memineris, nec in peccatorum atrocitatibus exerceas vlciscendi libidinem, sed peccatorum vulneribus curandi adhibeas voluntatem.] Ad idem textus in l. Respiciendum, ff. De pœnis, & in l. Etsi seuerior, C. De infam. cum concordan. de quibus ibi per glos. & DD. & generaliter statuitur in l. Hodie, ff. De pœnis. Vnde Bald. in d. l. Etsi seuerior, num 3 Videtur, inquit, seruare legem, quia ex generali potestate sibi concessa per d. l. Hodie, alterat pœnam.
117 Et secundum hæc Iudex, qui in crimine homicidij non procedit ad pœnam mortis contra pupillum, vt in exemplo superius relato per Bald. & per Felin. hic nu. 48. non transgreditur, quin potius exequitur leges, quia minor etiam proximus pubertati, & doli capax pro homicidio numquam debet affici pœna capitis, sed mitiori citra mortem, & membri mutilationem, text. est in c. 2. in fin. de delict. puer. & ibi notat glos. in ver. Inultum, & alij communiter. Dec. in l. Ferè in omnibus, num. 2. ff. De reg. iur. & in casu contingenti consuluit Ancbar. cons. 283. incip. Iure stricto. Augustin. ad Angel. de malef. in ver. Scienter dolosè, post num. 6. vbi refert se liberasse quemdam, qui in ripa Padi baiulum interfecerat, & alia exempla recenset Clar. in Practic. Crimin. §. fin. qu. 60. vers. Sed in om-
118 nem casum. Quinimò nec maior quatuordecim annis, & minor viginti quinque pro atrocibus delictis plecti potest pœna ordinaria mortis, & in atrocioribus succurritur ei, quatenus interdum ad mediocrem pœnam miseratio ætatis Iudicem perduxerit, vt est casus in l. Auxilium, §. In delictis, ff. De minor. & in homicidio voluntario respondit Rolan. à Valle cons. 77. Quia formata, nu. 3. & seq. lib. 3. Thesaur. decis. Pedem. 161. nu. 4. vbi reprobat contrariam obseruantiam Senatus Pedemontani, affirmans illam esse nimis rigorosam, & humano Iudice indignam, & nu. 5. dicit conclusionem minorandæ pœnæ procedere etiam in atrocioribus. Grammat. decis. 23. nu. 11. vbi allegat Dec. cons. 535. loquentem in pluribus abortibus, & nu. 13. at-
119 testatur de communi. In criminibus tantum atrocissimis maiori quatuordecim annis non succurritur, vt probat textus in d. §. In delictis, vers. Sed vt ad legis, & tenet glos. in d. l. Ferè

in

in omnibus, ff. De reg. iur. & in d. §. In delictis, in ver. Atrocioribus, quæ ita exponit textum illum, prout etiam exponunt Alber. num. 3. Io. de Anan. in d. c. 2. num. 8. vers. In glos. fin. de delict. puer. & Franc. Cald. in Repet. l. Si Curatorem, in ver. Vel aduersarij dolo, nu. 61. C. De

110 in integr. restitut. & in parricidio exemplificat D. Augustin. in libro quæstionum noui & veteris Testamenti, in hæc verba. [Non enim velandum est excusatione rusticitatis, vel ætatis parricidium, quod dolo malo, aut ex insidijs patratum probatur.] Vnde Vincen. de Franch. decis. 230. incip. Minori non succurritur, refert quemdam nobilem, qui parricidium veneno commiserat, quamuis decimum octauum annum non compleuisset, tamen à magna Curia condemnatum fuisse amputatione capitis, vtque illius corpus includeretur in sacco, seu dolio, & in mare proijceretur, ita vt sepultura careret, iuxta textum in l. Pœna parricidij, ff. Ad leg. Pomp. de Parricid. & Consilium confirmasse huiusmodi sententiam, quæ ob criminis immanitatem in die festo ipsorum Tribunalium fuit executioni demandata quoad capitis amputationem sub die 16. Iunij 1580. cætera Prorex remisit ad quorumdam nobilium supplicationem. Sequitur prædictam decis. Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. centur. 4. casu 356. nu. 18. & nouissimè Farinacc. in Praxi Crimin. qu. 92. nu. 107. & seq. vbi pluribus relatis affirmat hanc opinionem esse communiter receptam, & seruari posse in iudicando duobus concurrentibus, videlicet vt delinquens sit maior annis quatuordecim & Principe consulto. Hunc articulum plenè examino in d. c. Cum non ab homine, de Iudic. in quæstione, An nouitius minor vigintiquinque annis qui superiorem regularem interfecit, à Religione tradi possit, aut debeat Curiæ sæculari.

121 Tenendum est igitur Ordinarijs, & Episcopis nullatenus licere iura transgredi, aut contra Constitutiones Canonum dispensare, nisi à iure reperiatur illis expressè permissum, vt est textus in c. Dilectus, infra, de tempor. ordinat. vbi post Lauren. & Io. hanc regulam ponunt Innoc. nu. 2. in ver. Dispensatio, Abb. Antiq. in ver. Permissa, Host. nu. 2. in ver. Huiusmodi dispensatio. Io. Andr. nu. 7. Bellem. nu. 1. Butr. nu. 6. vers. Quintò nota regulam. Cardin. nu. 2. Abb. nu. 3. latè Archid. in c. Licet Canon, nu. 3. vers. Et ibi assertiuè dixit, de elect. lib. 6. & ita communiter teneri testatur Abb. in c. At si Clerici, §. De adulterijs, nu. 6. vers. Quandoque Constitutio loquitur generaliter, de Iudic. Episcopi enim sunt custodes Canonum, & magistri, c. Cum quibus, 24. qu. 3. & debitores sacras regulas custodire, c. Cum simus, 9. qu. 3. ad idem iureiurando se astringunt, c. Ego N. de iureiur. Vnde nulli Pontificum licet Sedis Apostolicæ decreta in totum, vel in partem qualibet occasione conuellere, vel mutare, vt legitur in c. Institutionis, 25. qu. 2. cum concord. de quibus per Archid. loco cit. per Feder. de Sen. cons. 17. incip. Quæstio talis est, per tot. & Petr. de Anchar. hic nu. 188. vers. In contrarium, & nu. 190. vers. Accedit his vtilis quæstio, & scripsi plenius in eod. c. Dilectus. Hactenus de opinione Innocentij.

122 Decisio autem Rotæ supra de iurepatr. in nou. quod Episcopus ex magna causa necessitatis, & vtilitatis possit contra Canones generalis Concilij dispensare; an, & quando procedat, dixi latè in c. fin. infra, de fil. Presbyter. vbi posui octo requisita, quæ debent simul concurrere ad hoc vt prædicta doctrina tutò seruari possit in practica.

DE CONSTITVTIONIBVS.

Cap. Ne innitaris.

SVMMARIVM.

1 *Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ.*
2 *Prudentiæ suæ inniti quis dicatur.*
3 *Sapientia, vel stultitia hominis ex dictis, vel factis dignoscitur.*
4 *Facta magis spectanda sunt, quàm verba.*
5 *Sanctorum Patrum dictis an, & quando sit standum.*
6 *Papæ interpretatio præualet dictis Sanctorum Patrum, & contraria opinio Abbatis refellitur tanquam erronea.*
7 *Ecclesiæ Romanæ doctrina est regula fidei.*
8 *Hieronymi authoritas cur præualuerit sententiæ Concilij.*
9 *Sanctorum Patrum dicta in philosophicis non sunt maioris authoritatis, quàm dicta Philosophorum, quos sequuntur.*
10 *Iudex non debet iudicare secundum propriam opinionem, sed secundum Decreta Patrum, & aliorum habentium authoritatem legis condendæ.*
11 *Opinio propria, & singularis erronea est, & potius est quædam superstitio.*
12 *Captiosi, & nimium de se præsumentes volunt omnes opiniones suas alijs præualere.*
13 *Opinionem probabilem an sequi liceat in quacumque materia; latissimè discutitur, & nu. seqq. vsque ad n. 403.*
14 *Diuisio tractatus de opinione probabili.*
15 *Opinio etiam minus probabilis eligi potest in materia ad fidem, aut mores non pertinente, & num. 19.*
Declaratur n. 127.
16 *Opiniones diuersas si Sancti inter se habeant in his, quæ ab Ecclesia non sunt diffinita, licitum est cuilibet quod vult dicere.*
17 *Mariæ Virginis corpus asserere non fuisse assumptum in Paradisum, hodie est proximum hæresi.*
18 *Opiniones non probabiles an sequi liceat in articulis non diffinitis, remissiuè. & n. 127.*
20. *Opinionem alicuius Magistri eligens contra manifestum Scripturæ testimonium, siue contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ authoritatem, non potest ab erroris vitio excusari.*
21 *Opinio illa semper est præferenda, quæ habet pro se legem, vel probatam consuetudinem.*
22 *Opinio quid sit. & n. 78. & 91. & seq. & n. 127.*
23 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis origo, & progressus. & n. seq.*
25 *Probabilitatis gradus tres.*

Re-

26 *Referuntur Authores doctrinæ de libera electione opinionis probabilis, & eorum assertiones. ibid. & nn. seqq. vsque ad n.44.*

27 *Videlicet licere omnibus illam sequi, & in omni materia.*

28 *Et in specie id licere Lectoribus, & Magistris.*

29 *Item Aduocatis etiam in causa sanguinis. & n.381. & 390.*

30 *Item Consiliarijs, & Consultoribus animarum. & num. 354.*

31 *Item Iudici etiam contra communem. & nu. 298. & num.355.*

32 *Ita vt reo non liceat appellare, etiamsi pro se habeat probabiliorem.*

33 *Item Medico. & n. 293. & n.373.*

34 *Item Regi in bello gerendo. & n.306. & n.375.*

35 *Item Sacerdotibus in essentialibus Sacramentorum, & illorum administratione. & num. 393. & num. 376.*

36 *Ita vt liceat consecrare in materia incerta.*

37 *Et Confessarius teneatur sequi opinionem probabilem pœnitentis, etiamsi credat eam esse falsam. & num. 305.*

39 *Et Ecclesia tribuat iurisdictionem ad absoluendum Sacerdoti eligenti opinionem probabilem. & num. 380.*

40 *Et sequi liceat opinionem minus tutam,*
Etiam in articulo mortis.

41 *Doctrina de libera electione probabilium opinionum est validè vtilis Christianæ Reipublicæ, & saluti animarum. & nn. seqq.*
Imò valdè perniciosa, vt latè ostenditur n. 293. & numeris seqq. vsque ad n.340. & n.401.

42 *Restitutio pecuniæ an possit fieri per partes inuito domino.*

43 *Famulus an possit ducere concubinam in domum heri absque peccato.*

44 *Opinionem probabilem secundum se an in moralibus sequi liceat, præscindendo à quacumque probabilitate opinionis oppositæ. Latè discutitur vt numeris sequentibus, vsque ad n.121.*

45 *Referuntur fundamenta pro opinione affirmatiua. & nn. seqq. vsque ad n.59.*
Referuntur fundamenta pro opinione negatiua à n.59. vsque ad n.111.
Soluuntur contraria à n.111. vsque ad n.121.
Et quid si fiat reflexus ad opinionem oppositam num. 109.

46 *Opinionem probabilem eligens in actionibus humanis non agit temerè, sed prudenter. & n.56.*
Contrarium n.66. & 69. & 70. & seqq. & n.111.

47 *Certitudo moralis de honestate operationis sufficit ad honestè operandum.*

48 *Certitudo alia supernaturalis, alia naturalis, alia moralis.*

49 *Leges illæ optimè sunt constitutæ, quæ quàm paucissima reliquerunt arbitrio iudicantium.*

50 *Certitudinem mathematicam non oportet in cunctis quærere.*

51 *Moralis materia non nititur certa demonstratione, sed coniecturis grossis, & figurantibus.*
Declaratur n.99.

52 *Certitudo est determinatio intellectus ad vnum.*

53 *Prudentia est de non necessarijs.*
Declaratur n.116.

54 *Prudentia hominis non est omnino certa propter variabilitatem singularium.*

55 *Deus, & lex non obligant ad impossibile.*

57 *Opinio tutior ex Canonum præscripto non est eligenda nisi res dubia sit.*
Declaratur n.118.

58 *Opinionem probabilem eligens non est in dubio, licet sit cum formidine partis oppositæ.*
Declaratur n.71.

60 *Actus humanos, vt sint recti, & habeant bonitatem moralem, præcedere debent verbum verax, & consilium stabile. & n.87.*

61 *Veritas est indubitata rei certitudo.*

62 *Opinio probabilis indubitatam rei certitudinem habet. & n.71.*

63 *Veritas nec fallit, nec fallitur: opinio secus.*

64 *Veritas manet, & inualescit in æternum.*

65 *Opinio stabilitatem non habet, sed variabilis est.*

66 *Prudentia quid sit.*
Opinio intellectus, & fides in quibus differant; ibid.

67 *Prudentia est generalis regula humanorum actuũ, & completiua omnium virtutum moralium.*

68 *Intellectus rectus est qui dirigitur à prudentia, scientia, & opinione vera, non rectus verò qui dirigitur ab eorum contrarijs.*

69 *Opinio contra distinguitur à virtutibus intellectualibus. & n. 85. & 87.*

70 *Certitudo saltem moralis de rectitudine, & honestate operationis requiritur ad rectè, & honestè operandum. & n.98.*

71 *Opinio probabilis moralem certitudinem non habet. & n. 72. & 76.*

78 *Opinionis diffinitio quæ. & n.91. & 92.*

79 *Intellectus rectus, & non rectus qui dicatur ex sententia Alexandri de Ales, & D. Thomæ. & num. 80.*

81 *Iudicium duplex in quolibet ratiocinato.*

83 *Intellectus inclinatur in obiectum suum per modum naturæ.*

84 *Veritatem amat omnis homo natura non degenerans, & eam scire super omnia desiderat. & num. 115.*

86 *Intellectus speculatiui, & practici virtus in quo consistat.*

87 *Iudicij bonitas non consistit in sola veritate, sed in eo, quod sit firmum, & stabile.*

88 *Scrupulus mors est conscientiæ, si applicatio ad opus fluctuat circa rectum, & obliquum. & n.96.*

89 *Fluctuans quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis. & n.96.*

91 *Opinio probabilis habet inseparabiliter annexam formidinem.*

92 *Opinio est credulitas cum aliqua leui dubitatione, & tenet medium inter suspicionem, & plenam probationem. & n. 261.*

93 *Formido quid sit.*

94 *Suspicio est credulitas ex leuibus coniecturis, & tenet medium inter dubitationem, & opinionem. & n.261.*

95 *Scrupulosa cum conscientia operari peccatum est, nisi prius error deponatur, & nn. seqq. & n.246.*

96 *Coniux qui habet conscientiam impedimenti ex credulitate leui, non potest exigere debitum, nisi prius deponat scrupulum. & n.241.*

97 *Opinionibus contrarijs si quis adducatur in suspicionem, quod actus sit illicitus, ex sententia D. Thomæ non potest actum illum explicare absque peccato:*

99 *Certitudinem ex probabilibus sufficere in moralibus quomodo sit intelligendum, plenè explicatur.*

tur. vt nn. seqq. vsque ad num. 111.

100 *Aristoteles in 1. Ethicor. cap. 3. expenditur.*

101 *Salomonis iudicium non fuit probabile, sed omninò certum.*

102 *Sententia diffinitiua fertur ex violenta præsumptione.*

103 *Probationes plures imperfectæ simul iunguntur ad faciendam plenam, & perfectam probationem.*

104 *Probationes duæ semiplenæ faciunt vnam plenam.*

105 *Testis vnus, & confessio facta absente parte, plenè probat.*

106 *Probatio plena conficitur ex diuersis probationibus imperfectis, cum tendunt ad eumdem finem.*

107 *Probatio plena consurgit ex pluribus præsumptionibus ad idem tendentibus, & ex pluribus adminiculis, quando vnum alteri adminiculatur.*

108 *Iudex inquisitor veritatis debet cuncta rimari, nec se adstringere ad vnam speciem probationis.*

109 *Opinio probabilis potest amplecti, quando contraria, vtcumque tutior, est rationibus destituta.*

110 *Opinio probabilis respectu non probabilis potest dici probabilior.*

112 *Certitudinem moralem habere de omnibus eligibilibus est supra humanam facultatem. & nn. seqq.*

113 *In moralibus periculum est diuersa sentire, & admodum vtile veritatem inuestigare.*

114 *Ad veritatem nati homines, & vt plurimum veritatem consequuntur.*

116 *Prudentiæ materia sunt agibilia secundum quod sunt obiectum rationis, scilicet sub ratione veri.*

118 *Opinionem tutiorem sequi tenetur non tantum qui dubius est, sed etiam qui formidat.*

121 *Ex opinionibus duabus oppositis aquè probabilibus an liberum sit cuilibet sequi vtramque vel alteram, quam maluerit. Latè discutitur. vt nn. seqq. vsque ad n.*253.

122 *Referuntur fundamenta pro opinione affirmatiua.*
*Referuntur fundamenta pro opinione negatiua. à n.*123.*vsque ad n.*252.
*Soluuntur contraria n.*252.
*Propositiones duæ contradictoriæ possunt esse probabiles. n.*122. *& n.*131.

125 *Opiniones oppositas qui iudicat esse aqualiter probabiles, vel quasi aqualiter, non est moraliter certus, sed dubius. Latè firmatur, vt nn. seqq. vsque ad n.*172.

126 *Opiniones contrarias aquè probabiles eumdem intellectum posse simul opinari non tantùm moraliter, sed etiam naturaliter, & physicè est impossibile. & nn. seqq.*

127 Opinari quid sit.

128 *Intellectus cap. Ego solis, 9. dist.*

129 *Opinari non est in nobis, necesse enim falsum, aut verum dicere. & nu.*136. *&* 139. *& nu.*154. *& seqq.*

130 *Propositionem iudicare probabilem, & iudicare propositionem probabiliter esse veram multum differunt, & in quibus. & nn. seqq.*

131 *Opiniones duæ contradictoriæ possunt iudicari probabiles, sed non possunt iudicari probabiliter esse veræ. & nn. seqq.*

132 *Probabile est hoc esse verum, vel licitum, & probabile est hoc esse falsum, vel illicitum non sunt contradictoria.*

133 *Contradictoriæ propositiones non possunt vnquam verificari etiam respectu duarum causarum. & nn. seqq.*

134 *Contradictoria simul esse vera, non potest esse in mente hominis, etiamsi voce proferatur.*

135 *Contradictoria duo iudicari non possunt simul probabiliter esse vera, etiam ex diuersis principijs. & refellitur contraria opinio.*

136 *Assensus duo contrarij opinatiui simul esse non possunt in eodem intellectu, vnus scilicet ex principijs intrinsecis rationum, & alter ex principio extrinseco authoritatis.*

137 *Intellectus speculatiuus, & practicus an, & in quibus differant. & n.*218.

138 *Opiniones diuersæ in nobis quotidie generantur propter diuersa phantasmata.*
Doctorem non esse sibi aliquando contrarium, est ferè impossibile. ibid.

139 *Opiniones contrarias qui iudicat esse aqualiter probabiles, non potest earum alteram opinari. & n. seq.*
Imaginari quidem possumus vt volumus, sed non opinari. ibid. & 140.

140 *Fingere aliud est, & aliud opinari. & n.*141.

142 *Problema quid sit.*

143 *Intellectus non habet libertatem opinandi vt libet, sed cogitur obiecto se conformare, & nu.*154. *& seqq.*

144 *Sententia certa in re dubia ferri non potest.*

145 *Problemata quomodo intelligantur dubitationem habere.*

146 *Dei iudicium semper innititur veritati, quæ nunquam fallit, nec fallitur.*

147 *Dubitatio vnde oriatur. & nn. seqq. & n.*162.

150 *Dubitatio quid sit. & n.*153. *&* 159.

151 *Dubium quid. & n.*158.

152 *Dubius simile quiddam ligatis patitur.*

154 *Quiescere oportet in paritate contrariorum motuū, quod pluribus exemplis ostenditur.*

155 *Intellectus ita mouetur ab obiecto veri, vt appetitus sensitiuus bruti ab obiecto delectabili.*

156 *Voluntas habet libertatem contrarietatis; intellectus secus.*

157 *Dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat.*

158 *Dubium est motus indifferens in vtramque partem contradictionis.*

160 *Probationes etiam certæ, & liquidæ per contrarias similes conquassantur.*

161 *Legatum Sempronio amico relictum, si duo sint Sempronij, aqua charitate coniuncti, cui debeatur.*

162 *Dubitatio fit ex principijs tam intrinsecis rationum, quàm extrinsecis authoritatum, si vtrinque sint aquales. & nn. seqq. vsque ad n.*171.

163 *Innocentij, Hostiensis, & Io. Andr. authoritas quanta sit.*

164 *Archidiaconi opinio super sexto libro Decretalium prævalet communi.*

165 *Glossæ authoritas quæ. & n.*352.

166 *Doctoris vnius authoritas per contrariam authoritatem alterius eneruatur.*

167 *Opinionum veritas, aut falsitas non seorsim est perpendenda, sed per differentiam, & comparationem ad opposita.*

168 *Intellectus Diuinus, & Angelicus cognoscunt compositionem, & diuisionem per intellectum simplicis quidditatis.*
Intellectus humanus cognoscit componendo, diuidendo, & ratiocinando. ibid.

169 *Dubium iuris dicitur cum rationes pro, & contra congruunt, vel vbi sunt discordes Doctorum opi-*

opiniones, nec constat de communi, & n. 183.

170 *Iudex cum variæ sunt opiniones, nec discernitur quæ sit verior, si unam sequatur, an faciat litem suam.*

171 *Opinionem tutiorem in dubio esse eligendam, est velut quoddam Sacrorum Canonum axioma. & nn. seqq. usque ad n. 191.*

172 *Et refellitur illorum opinio, qui dicunt hoc non esse in præcepto, sed in consilio tantùm. & nn. seqq. usque ad n. 191.*

173 *Possidentis melior est conditio in materia iustitiæ, & in foro iudiciali, non autem in materia aliarum virtutum, & in foro conscientiæ, & refellitur opinio contraria, vt n. 191. usque ad n. 211.*

174 *Referuntur aliquot Theologorum assertiones de conscientia dubia, videlicet,*

Dubitans an sit excommunicatus, siue dubium sit iuris, siue facti, non debet se habere pro excommunicato, nec tenetur petere absolutionem. ibid.

175 *Item dubitans an lex imponens pœnam excommunicationis, sit vsu recepta, potest existimare non esse receptam.*

176 *Item dubitans an casus sit reseruatus, potest ab illo absoluere.*

177 *Item dubitans, an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri.*

178 *Item dubitans de legitima potestate Prælati, non tenetur illi obedire.*

179 *Item dubitans an beneficium sit tenue, non tenetur officium recitare.*

180 *Item dubitans in die Iouis an media nox sit transacta, potest comedere carnes; secus si dubitet in die Sabbathi.*

181 *Assertiones suprascripta confutantur, & nn. seqq. usque ad n. 212.*

182 *Dubia cum conscientia operari non licet, nisi prius dubium deponatur.*

183 *Cardinales, cum rationes sunt vtrinque probabiles, quomodo debeant in Consistorio respondere.*

184 *Opinio tutior in dubio debet eligi ex præcepto. & nn. seqq. usque ad n. 191.*

185 *Excommunicatum vitare iubetur Episcopus quoties absolutio est dubia.*

186 *Dubitans de validitate sponsalium cum puella septennio proxima separatur ab illius consobrina, quam postea duxit in vxorem.*

187 *Presbyteri ordinati ab Episcopis incognitis, de quibus dubium est an sint Episcopi, sunt iterum ordinandi.*

188 *Paruuli à parentibus subtracti, de quibus dubitatur an sint baptizati, sunt iterum baptizandi.*

189 *Ecclesia, de qua incertum est, an fuerit consecrata, iterum consecrari debet.*

190 *Matrimonium, de quo dubitatur an valeat, non est iterum contrahendum, sed præsumitur pro illius validitate.*

192 *Episcopus quamuis sit in possessione communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus, eò quod in dubio non gessit se pro excommunicato.*

193 *Mulier dubitans de morte prioris coniugis non potest pergere in possessione debitum exigendi à secundo marito.*

194 *Interdictum* vti possidetis *datur vel cum possessor ab alio turbatur, vel cum duo contendunt de possessione.*

195 *Interdictum* retinendæ, *vt locum habeat, quæ sint probanda.*

195 *Opinio tutior in dubio eligenda in foro pœnitentiali, vel quasi pœnitentiali tantùm, in foro autem iudiciali vbi agitur ad pœnam, eligenda est benignior. & nn. seqq. usque ad n. 203.*

Declaratur n. 204.

197 *Iudex in dubio non debet iudicare quemquam irregularem, sed quilibet in dubio tenetur se irregularem iudicare.*

198 *Opinio tutior cur eligenda sit in foro conscientiæ, non autem in foro fori.*

199 *Interpretatio in dubio contra tertium facienda est in meliorem partem, contra seipsum in deteriorem. & cur.*

200 *In obligationibus quæ concernunt Deum, tutius est præsumere quem ligatum, quàm solutum.*

201 *In iudicio propriè non est reperire partem tutiorem.*

Iudex condemnando innocentem, peccat contra proximum, absoluendo nocentem, peccat contra Rempublicam. ibid.

202 *Satius tamen est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari. & n. 267.*

203 *Pars tutior in foro conscientiæ est etiam fauorabilior.*

204 *Iudex an aliquando teneatur sequi opinionem tutiorem.*

205 *Possessorium datur etiam in incorporalibus, in caussis tamen ciuilibus, non autem criminalibus.*

206 *Pars tutior in moralibus est eligenda de iure naturali, & Diuino, contra quod nulla possessio, aut præscriptio, vel consuetudo suffragari potest. & nn. seqq. usque ad n. 211.*

207 *Periculo mortalis peccati se exponere est peccatum mortale.*

208 *Etiam vbi actus de genere suo non est peccatum mortale. & n. 213.*

209 *Interdictum* vti possidetis *non datur in materia nutritiua peccati.*

210 *Nec quando ius resistit.*

211 *Possessio in foro conscientiæ non stat pro libertate humana, sed pro obligatione abstinendi ab actu illicito.*

212 *Opinio tutior in dubio eligenda est siue dubium sit facti, siue iuris, vel personæ, & nn. seqq. usque ad n. 218.*

Et tam in dubio iuris practico, quàm speculatiuo. num. 218.

Et in omni materia etiam extra casum irregularitatis. n. 220.

213 *Cum conscientia erronea etiam erroneitate iuris operari non licet absque peccato.*

214 *Dubium iuris habens an sit excommunicatus, tenetur securiorem partem eligere.*

215 *Amylum an sit materia conueniens ad faciendum panem consecrabilem.*

216 *In dubijs omnibus tres maximæ sunt seruandæ ex sententia Scoti.*

217 *Dubium personæ quo sensu accipiatur à Iurisperitis.*

219 *Intellectum esse certum practicè, & dubium speculatiuè, vel è conuerso non est possibile.*

220 *Opinio tutior in dubio eligenda est in omni materia, vbi vertitur salutis periculum. & refellitur contraria opinio.*

221 *Furiosus habens lucida interualla ad Subdiaconatum promotus, an teneatur continere.*

222 *Ratio generalis ampliat dictum speciale.*

223 *Lex etiam pœnalis dicitur fauorabilis, & extendenda*

denda vbi agitur de securitate animæ.
224 Ratio si sit expressa in Canone, vbicumque ratio illa viget, casus dicitur à iure expressus.
225 Certus est moraliter, non autem dubius qui iudicat vnam opinionem esse altera probabiliorem.
Opinio vehemens pro certitudine habetur. ibid.
226 Circumstantiæ notabiliter aggrauantes an sint necessariò in confessione aperiendæ ab eo, qui putat vtramque opinionem esse probabilem, vel vnam altera probabiliorem.
227 Confiteri statim an sit in præcepto post lapsum in mortale.
228 Opinio probabilior eligi potest quamuis contraria sit tutior, dummodo deponatur conscientia opinionis oppositæ.
329 In opinione deligenda seruandæ sunt regulæ iuris, cum non apparet quæ opinio sit tutior. & nn. seqq. vsque ad n.242.
Et quæ sint eiusmodi regulæ. n.231.
230 Pars tutior in dubio quæ dicatur.
231 Præsumptio validitatis actus est aliarum præsumptionum regina.
232 Opinio fauens matrimonio, vel potestati Clauium præferenda est opinioni contrariæ etiam communi.
233 Iudex tenetur sequi communem opinionem, aliàs facit litem suam. & n. seq. & n.275.
234 Opinio communis habet vim consuetudinis. & numer.277.
235 Opinionibus discrepantibus si res prorsus ambigua sit, abstinendum est à consilio, & iudicio, & consulendus est Princeps. & n.244.
236 Opinio, & veritas si inuicem se confundant, potest Iudex differentiam diuidere.
237 Opiniones si vtrinque sint probabiles, inducendæ sunt partes ad concordiam.
238 Arbitrium liberum, & absolutum nullis subiacet regulis iuris positiui.
239 Arbitrij verbum in dubio viri boni, & à iure regulatum significat.
240 Clausula arbitrio Rotæ, quid importet.
241 Intellectus c. Inquisitioni, de sent. excom.
242 Intellectus c. Illud, de Cler. excom. ministron.
243 Depositionis pœna infligi non potest nisi pro culpa mortali.
245 Intellectus c. Veniens, de Presbyter. non baptiz.
Ordinatus ante baptismum an recipiat characterem. ibid.
246 Opinionem habens, quod actus sit licitus, si etiam habeat scrupulum de opposito, agit contra dictamen conscientiæ. & n.249.
247 Et multò magis si de opposito habeat opinionem æquè probabilem. & nn. seqq.
248 Scrupulus est credulitas ex leuibus coniecturis, & plus credulitatis habet, quàm dubitatio, & minus, quàm opinio. & n. 261.
250 Medicus peccat si propinet medicinam dubitans an sit profutura, vel nocitura, etiamsi magis credat eam proficere debere. & n.293.
251 Scrupulos vincendis saluberrimum est remedium contra illos operari.
Declaratur. ibid.
353 Opinionem minus probabilem, & minus tutam an sequi liceat, relicta probabiliori, ac tutiori plenè examinatur. vt nn. seqq. vsque ad n.403.
354 Referuntur Authores, & fundamenta pro opinione affirmatiua, & n. seq.
Referuntur quadraginta duo fundamenta pro opinione negatiua, à n.256. vsque ad n.392.
Referuntur, & expenduntur Authores pro eadem sententia. à n.340. vsque ad n.392.
Soluuntur contraria. n.392. vsque ad n.402.
255 Nemo tenetur ad id quod perfectius est, sed sufficit, vt sequatur perfectum, ac tutum.
Declaratur. n.293.
Formido non præiudicat morali certitudini. d.n.255. vers. Mouentur septimo.
Contrarium. n.398. vers. Ad septimum.
Declaratur. ibid. vers. Ad rationem quintam.
257 Intellectus non habet libertatem opinandi vt libet, sed violenter inclinatur in eam partem, in qua sunt fortiora motiua.
258 Dictamen rationis quid sit.
259 Ratio est dux intellectus.
260 Conscientia quid. & n. seq.
261 Credulitas quotuplex, & per quos gradus ad plenam credulitatem perueniatur.
Fides, opinio, suspicio, & dubitatio in quibus differant. ibid.
262 Ignorantia vincibilis, & affectata æquiparatur scientiæ.
263 Argumentum à communiter accidentibus validum est.
264 Quæstio omnis, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.
365 Roboam reprehenditur quod secutus fuerit consilium iuuenum, derelicto consilio seniorum.
266 Senum gloria est canities.
267 Lex naturæ est impressio Diuini luminis in rationali creatura.
268 Lumen naturale intellectus est manifestatio veritatis.
269 Opinionem erroneam sequens alicuius Magistri ex simplicitate non excusatur.
270 Dubijs in rebus non est de facili præstandus assensus.
271 Doctor referens plures opiniones in dubio, quam censeatur approbare.
272 Doctor qui simpliciter approbat vnam opinionem, censetur contrariam refellere.
273 Idem si dicat vnam opinionem esse probabiliorem, seu veriorem. & n. seq.
274 Intellectus c. Cum Marthæ, §. Quæsiuisti, de celebr. Missar.
275 Opinio communis est probabilis, & amplectenda in iudicando, & consulendo.
276 Nisi contraria sit probabilior, seu verior. n.438.
278 Rationem dimittens propter authoritatem humanam, incidit in insipientiam bestialem.
279 Opinionem communem sequens, posthabita veriori, excusatur à pœna in foro externo, sed non excusatur in foro conscientiæ.
Opinio communis inducit errorem probabilem. ibid.
280 Theodosij Imperatoris edictum de opinione præferenda in discordia Iurisconsultorum.
281 Probatio plenior absorbet, & confundit minus plenam directè oppositam. & n. seq.
282 Testes plures in concursu præualent paucioribus.
283 Rationes duæ vincunt vnam, & ratio fortis minus fortem tollit.
284 Opinio in concursu probabilioris non est probabilis, sed reprobabilis.
285 Pars maior, ac sanior præualet in omnibus actibus Vniuersitatis.

286 *Constitutiones nonnullorum Ordinum præcipiunt suis subditis Regularibus, ut in controuersijs moralibus sequantur opiniones magis probabiles.*

287 *Episcopi Grassensis Synodalis admonitio ad Confessarios nimis indulgentes, qui laxiores, minusque probabiles opiniones sequuntur.*

288 *Opinio semper eligenda, per quam Deus magis glorificatur, & quæ maiorem habet conformitatem cum arcta via Euangelij.*

289 *Immunis est à peccato relinquens opinionem, quam veram credit, & magis tutam, ut sequatur contrariam, est propositio non toleranda.*

290 *Certis incerta præponens in rebus ad salutem animæ pertinentibus grauiter peccat.*

291 *Periculum qui non æstimat imprudens, ac temerarius est, quod pluribus exemplis ostenditur.*

292 *Doctrina de electione opinionis minus probabilis continet multa absurda, quæ hic referuntur à n.293. usque ad n.340.*

293 *Medicus præbens ægroto medicamentum, quod probabilius posset obesse, peccat contra Iustitiam, & contra Charitatem. & nn.seqq.*

294 *Periculo se committens stultus & fatuus dicitur.*

295 *Medicus salutis gratia est.*

296 *Sacerdotes, & Pastores Ecclesiæ sunt Medici spirituales, qui medentur languoribus animæ.*

297 *Mors æterna longè magis est formidanda, quàm mors temporalis.*

298 *Iudicem posse iudicare pro parte minus probabili, ostenditur esse absurdum. & nn.seqq. & n.355.*

299 *Iudex est minister Dei, & debet conformare iudicium cum veritate.*

300 *Nec potest contra eam pronunciare cum libera conscientia, & secura.*

301 *Iudicium fori contentiosi non differt à iudicio in foro animæ quoad obligationem eligendi opinionem magis probabilem.*

302 *Acceptio personarum grauius est peccatum in dispensatione rerum spiritualium, quàm temporalium.*

303 *Opinionem ne dum probabilem, sed nec probabiliorem sequi licet in administratione Sacramentorum, quando suppetit materia certa.*

304 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis inuertit ordinem iudicij in foro pœnitentiali. & n.seq.*

305 *Confessor secundum aliquos non potest denegare absolutionem eligenti opinionem minus probabilem, & minus tutam. Et denegando peccat mortaliter etiamsi credat pœnitentis opinionem esse falsam. ibid.*

306 *Bellum ex utraque parte iustum non datur. & num.318.*

307 *Possessor dicitur habere potiora iura, etiamsi nullum ius habeat.*

Rex, qui pacificè regnum possidet, in paritate opinionum utrinque probabilium, iniquum est ut de sua possessione vi deijciatur. ibid.

308 *Bellum à spoliato moueri potest solum incontinenti, non autem ex interuallo.*

309 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis publicam pacem multoties turbat, & inflammat Principes ad bella gerendo.*

310 *Bellum est perditio animæ, corporis, & substantiæ.*

311 *Opinionum oppositarum utcumque probabilium oportet unam esse verum, & alteram falsam, & qui consulit, vel iudicat secundum utramque, necessariò pro una parte eligit falsum tam materialiter, quàm formaliter. & n. seq.*

312 *Probabilitas indifferenter se habet ad verum, & falsum.*

313 *Aduocato non licet pro utraque parte scienter patrocinari. & n.315.*

314 *Doctrina de libera electione probabilium opinionum vix ad praxim deduci potest sine scandalo.*

315 *Contrarietas turpis est in Doctore.*

316 *Amicis duobus in contrarijs opinionibus existentibus, sanctum est pro veritate pugnare.*

317 *Opinionibus discrepantibus conari quis debet habere Iudicem propitium, non tamen claudicantem.*

318 *Defensio non competit ei, qui potest iustè, & impunè offendi.*

319 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis conuellit libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam.*

320 *Reddit homines ignauos, eosque ab omni studio contemplandæ veritatis abducit.*

Relaxat fidelium conscientias. & n.322. & n.337.

Parit effrænatam opinionum multitudinem. n.330. & 338.

Aperit viam opinionibus falsis, temerorijs, & scandalosis. n. 335. & 338.

Non tollit scrupulos, sed habetat conscientias, num.401.

321 *Actus argumentandi est apud infinitos, conclusio respondendi, & medicina sanandi apud paucos.*

322 *In occasione proxima peccati ex sententia cuiusdam Theologi licitum est perseuerare ob sui, vel alterius commodum spirituale, vel temporale.*

324 *Concubinarius ex cuiusdam Theologi sententia non tenetur concubinam è domo expellere, sed tantum polliceri se cum ipsa non peccaturum, quando ea dimissa tristius vitam duceret.*

325 *Missam audiens, & diuinum officium recitans cum distractione voluntaria non satisfacit praecepto Ecclesiæ.*

326 *Regularibus nefas est reluctari Papæ reformationem indicenti.*

327 *Opinionem minus probabilem Confessor potest eligere, cum per eam eximit pœnitentem ab aliqua obligatione, ex quorumdam Theologorum sententia.*

328 *Et tenetur opinionem liberantem, & laxiorem indicare pœnitenti de illa interroganti.*

329 *Propositum habens varios Doctores consulendi donec aliquem iuxta desiderium suum respondentem inueniat, an sit tutus in conscientia.*

330 *Opinionum probabilium hodie tam ingens est numerus, ut libera illarum electio videatur fouere quamdam veluti libertatem conscientiæ, & nn. seqq.*

331 *Doctoris unius authoritas an faciat opinionem probabilem ex eo, quod generaliter sic doceant quatuor, vel quinque Doctores.*

332 *Opiniones probabiles efficere, ut quod olim peccatum erat, hodie amplius non sit, assertio est non toleranda.*

333 *Opinionem erroneam sequens alicuius Magistri à peccato non excusatur.*

334 *Probabilitatum usus est commentum Diaboli ad eneruandam vim præceptorum. & n.337.*

335 *Opiniones plurimæ hic referuntur, quæ non sunt tolerandæ, & tamen hodie à quibusdam Theologis probabiles reputantur.*

336 *Assertiones multæ, quas Parochi Parisienses, & Ro-*

Rothomagenses, Clero Gallicano authoritate Superiorum damnandas proposuerunt, referuntur.

337 Mechliniensis Archiepiscopi Epistola ad Sacram Congregationem Inquisitionis aduersus Confessores, qui nimis laxant habenas peccatoribus, innixi perniciosis opinionibus quorumdam Theologorum refertur. & nn. seqq.

339 Assertiones septemdecim referuntur excerptæ ex libris nonnullorum Theologorum, quas facultas Theologica Louaniensis iudicauit in praxi non tolerandas, & authoritate Superiorum prohibendas.

Gandauensis Episcopi Epistola, & assertiones vigintisex ad eius requisitionem censuratæ à facultate Theologica Louaniensi. sub d. n. 339. vers. His addimus.

340 Propositiones sex à Congregatione S. Officij qualificata, sub d. n.339. vers. His demum adijcimus.

341 Agere incertum, & dimittere certum in materia morali est peccatum mortale.

342 Pars periculosa in controuersijs moralibus quæ dicatur ex sententia Henrici Gandauensis.

343 Iudex, glossis discrepantibus, eligere debet opinionem, cui magis ratio intellectus sui consentit.

344 Sententia iudicis sequentis vnam opinionem in materia, in qua est magnus conflictus, valet, si non appareat quæ sit communior, & illa non sit apertè falsa.

345 Opinio verior, & probabilior à Iurisperitis pro eodem accipitur.

346 Opinio tutior sequenda est vbi agitur de periculo animæ, etiamsi opposita sit satis probabilis ex sententia Henrici Boich, & Bellameræ.

347 Opinionem communem Curia non sequitur vbi contraria est verior.

348 Opinio communis iudicanda non est ex multitudine, sed ex pondere Authorum materiam diligenter inquirentium.

349 Doctoribus antiquis magis deferendum est, quàm modernis, & quatuor numeris seqq.

350 Antiqui magni, & veræ Philosophiæ Authores.

351 Doctores antiquos relinquens, vt modernis adhæreat, non rectè sapit.

352 Glossæ authoritas omnes alias antecedit.

353 Intellectus Clem. 1. § fin. de Sum. Trinit. & fide Cathol.

354 Opinionem probabilem relicta probabiliori, ac tutiori ex sententia multorum Theologorum nostri temporis sequi non licet consiliario, seu consultori animarum.

355 Item nec Iudici. & nn. seqq. vsque ad n.373.
Item nec Medico. n.373. & nn. seqq.
Item nec Regi in bello gerendo. n.375.
Et multò minus in essentialibus Sacramentorum. n.376. & nn. seqq. vsque ad n.381.

356 Iudex in causis criminalibus sequi potest opinionem probabilem, quæ fauet reo, relicta probabiliori, quæ fauet Fisco, si probabilitas versetur circa factum.

357 Imo tenetur eo casu reum absoluere, ex sententia nonnullorum Theologorum.

Contrarium defenditur siue probabilitas versetur circa factum. n.358. & nn. seqq. Siue circa ius. n.366. & n. seq. vsque ad n.373.

358 Iudex spectare non debet an probationes Fisci præponderent probationibus rei, sed an ex processu resultet probatio sufficiens ad condemnandum. & nn. seqq.

359 Accusatore non probante, reus absoluitur.

360 Etiamsi reus nihil probauerit.

361 Exceptio negatiua pro parte rei non est probanda.

362 Accusatus, vel inquisitus etiam post accusationem, vel inquisitionem non præsumitur culpabilis nisi delictum probetur.

363 Iudex absoluto processu offensiuo, ac defensiuo quomodo se debeat gerere in reo condemnando, vel absoluendo.

364 Probationes in criminalibus debent esse luce clariores.

365 Indicia etiam vehementia ad infligendam pœnam ordinariam non sufficiunt.

367 Iudices proniores esse debere ad absoluendum, quàm ad condemnandum, & consimiles regulæ quando habeant locum.

368 Læsæ Maiestatis crimen an committat occidens Consiliarium Principis.

369 Andreas de Isernia Reginæ Ioannæ Consiliarius Neapoli trucidatur.

370 Fur de iure an sit suspendendus pro vnico furto magnæ quantitatis.

371 Rapiens publicam meretricem an incidat in pœnam raptus.

372 Et quid in muliere rapiente virum.

373 Medicus peccat, si scienter applicat infirmo medicamenta dubia, etiamsi credat ea probabilius profutura.

374 Ægrotum melius est in manu Creatoris relinquere, quàm periculo exponere dubitabilis medicinæ.

376 Opinione probabili vti non licet in essentialibus Sacramentorum nisi in casu extremæ necessitatis.

377 Periculum graue facit, vt formido præponderet opinioni.

378 Baptizandus est puer in periculo mortis constitutus, si quid appareat extra vterum.

379 Sacerdos existens in peccato mortali si tempus ita vrgeat, vt non sit locus pœnitentiæ, potest ministrare Sacramentum absque peccato.

380 Sacerdoti eligenti opinionem probabilem Ecclesia minimè tribuit iurisdictionem ad absoluendum, nisi error sit communis, & titulus putatiuus proueniat à legitimo Superiore.

381 Aduocato an, & quando liceat patrocinari secundum opinionem probabilem. & nn. seqq vsque ad n. 392.

382 Aduocatus in causa, in qua vtrinque sunt opiniones æquè probabiles si proponat clientulo rem tanquam certam, mentitur, & tenetur ei ad damna, & interesse.

383 Sed non prohibetur in causa dubia patrocinari si aperiat clientulo rem dubiam esse.

384 Temerè litigare non dicitur qui dubius est, sed qui scit ius non habere.

385 Lites plerumque de re dubia instituuntur.

386 Aduocati recti meliorem vitam faciunt, quàm fratres Prædicatores, vel alij Religiosi.

387 Aduocato non licet patrocinari pro parte minus probabili contra probabiliorem.

388 Etiamsi pandat clientulo rationes aduersarij esse probabiliores.

Etiamsi non sit causa sanguinis, vel maioris partis bonorum. n. 390.

389 Aduocatus, qui in principio litis credidit rationes sui clientuli esse probabiliores, si in processu appareat contrarium, tenetur causam deserere, aut illum ad concordiam inducere.

391 Furti actio datur etiam pro re minima.

Opi-

392 *Opinionem minus probabilem sequens, ac minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori, est maximè imprudens, ac temerarius.*

394 *Verum est bonum intellectus; falsum autem est malum ipsius.*

395 *Veritas potissimum indaganda est in foro conscientiæ, qui dicitur forum veritatis.*

396 *Conscientia est quædam consonantia, & harmonia cum veritate.*

397 *Lex conscientiæ debet dici lex Euangelica à Patre luminum oriens.*

Conscientia est Angelus mentis præses. ibid.

398 *Ratio naturalis se ipsam ostendit, & veritatem occultam non sinit.*

Formido duplex. ibid. vers. Ad rationem quintam.

399 *Intellectus c. Litteras, de restit. spoliat. & n. seq.*

400 *Opiniones distinguens, & ad concordiam reducens, non videtur alias opiniones reprobare.*

Medium non opponitur extremis, sed extrema ipsa inuicem opponuntur, & mutuò se perimunt. ibid.

402 *Epilogus principalium trium quæstionum, & praxis seruanda in opinione diligenda cum securitate conscientiæ.*

403 *Opinionem probabilem an faciat authoritas vnius Doctoris. Latè discutitur, & nn. seqq. vsque in finem.*

Quid si authoritas illa sit rationibus destituta. n.406. & nn. seqq. vsque ad n.418.

Et quid si nitatur graui aliquo fundamento. n.417. & nn. seqq.

Et quid de authoritate alicuius, qui sit princeps in aliqua facultate. n.420.

Et quid si opinio vnius Doctoris sit contra legem Dei, vel Ecclesiæ. n.425.

Et quid si contra communem aliorum opinionem. n.433. & 442.

Et quid si opinio singularis sit verior, quàm opinio communis. n.438.

Et quid si ab vtraque parte sint totidem Authores æqualis ponderis, & rationes æquè suasibiles. num.444.

Et quid si pro vna parte sint Doctores numero plures, & pro contraria grauiores. n.445.

Et quid si vtrinque Doctores sint æquales numero, sed pondere inæquales. n.447.

Et quid si pro vna parte stet authoritas vnius grauis Doctoris, & pro contraria nullus occurrat Doctor, & rationes vtrinque sint æquales. n.448.

405 *Opinionem probabilem facit authoritas vnius Doctoris etiamsi contineat errorem contra ius diuinum.*

Contrarium. n.412. & n.425. & 432.

406 *Opinionem probabilem in moralibus non facit sola authoritas vnius Doctoris vtcumque grauis, & probi.*

407 *Probabilia sunt quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut Sapientibus, & his vel omnibus, vel pluribus, vel maximè notis. & n.421. & 434.*

408 *Doctorum dictis in tantum est credendum, in quantum Canonicis scripturis deseruiunt.*

409 *Vox vnius, vox nullius.*

410 *Doctori attestanti de consuetudine vel de communi vsu loquendi non creditur.*

411 *Cardinalis Zabarella nunquam voluit in opinionibus cedere nisi vrgente ratione.*

415 *Testi vnico attestanti de morte mariti non est credendum.*

416 *Ingenio non procedendum, sed auctoritatibus insistendum.*

417 *Opinionem probabilem facit authoritas vnius Doctoris probi, & docti, si nitatur graui aliquo fundamento, & in contrarium nulla occurrat ratio, vel authoritas mouens.*

418 *Opinionem sequens alicuius Magistri non subtiliter indagatam, quæ postmodum apparet falsa, excusatur à peccato quamdiu falsa non apparuerit.*

419 *Nec peccat mortaliter qui sequitur intellectum alicuius grauis Authoris etiamsi erret, dummodo error versetur circa subtilitates legum.*

420 *Opinionem probabilem facit sola authoritas vnius Sapientis clarissimi, & principis in aliqua facultate.*

422 *Locus ab authoritate infirmus, & inartificialis.*

423 *Authoritatis pondus inclinat ad actum, præcipuè si graue sit.*

424 *Authoritas magni Doctoris in tantum facit aliquam probabilitatem, in quantum præsupponitur in scientia versatus, vel sapienter loquutus.*

425 *Opinio vnius Doctoris quantumuis grauis, & pij si ab Ecclesia sit reprobata, aut sit contra ius diuinum, est improbabilis, & falsa.*

426 *Ius ignorare licet indoctis, ac rudibus, non autem eis, qui sua prudentia instructi sunt.*

427 *Illiteratus debet consulere peritiores: alioquin ex iuris ignorantia non excusatur. & n. seq.*

428 *Simoniam committens non excusatur ex eo, quod se peccare non crediderit.*

429 *Ignorantia nulla inuincibilis est peccatum.*

430 *Ignorantia crassa, & supina neminem excusat.*

431 *Et quæ dicatur huiusmodi ignorantia.*

432 *Opinionem sequens errantis Magistri in spectantibus ad fidem, & bonos mores, ex simplicitate, & iuris ignorantia non excusatur.*

433 *Opinionem probabilem non reddit sola authoritas vnius Doctoris, si in contrarium sit communis opinio.*

Nisi ille Doctor ita solueret argumenta contraria; & confirmaret sua, vt suam redderet aut certam, aut longè probabiliorem. n.438.

434 *Vox communis præfertur dictis paucorum.*

Rarò benè loquitur qui contra omnes loquitur. ibid.

435 *Opinio communis non dicitur quæ plures Doctores habet eam sequentes perfunctoriè.*

436 *Opinionem probabilem non facit multitudo Doctorum, si eam non confirment optimis rationibus.*

437 *Opinio communiter censetur si sit approbata à sex Doctoribus classicis rem ex professo tractantibus, quàm si à quinquaginta sola ferè authoritate priorum ductis.*

439 *Opinioni, quæ melioribus rationibus fulcitur iustius, & æquius est inhærere, licet Imperator sit in opinione contraria.*

440 *Verbe credendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum.*

441 *Ab opinione communi recedere non licet nisi habenti pro se rationem certam, & conuincentem.*

442 *Opinionem probabilem non facit authoritas vnius Doctoris, quando in contrarium sunt plures æquales, vel maioris ponderis.*

443 *Nisi opinio paucorum esset validioribus rationibus munita.*

444 *Opinionem vnius, vel alterius, aut etiam plurium Doctorum sequi non licet, quando in contrarium sunt*

sunt totidem Doctores æqualis ponderis, & rationes vtrinque pares.
445 *Idem si pro vna parte sint Doctores numero plures, & pro contraria grauiores.*
Secus si Doctores vtrinque sint pares numero, sed grauiores pro vna parte, n.447.
446 *Dignitas personarum compensatur cum numero.*
448 *Opinionem probabilem reddit authoritas vnius grauis Doctoris, si pro contraria nullus occurrat Doctor, & rationes vtrinque sint æquales.*
449 *Probationes cum vtrinque sunt æquales, qualibet minima præsumptio pro vna parte facit eam prævalere.*

1 NE INNITARIS. Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ. Hoc dicit secundum Io. Andr. Butr. Card. Imol. Anchar, Abb. & alios communiter, vel secundum Aret. In iudicando non debet quis sequi sensum proprium, sed regulas Patrum, siue Constitutiones; vel generalius, In quocumque negotio debent magis seruari Constitutiones, quàm sensus proprius. Sunt duæ partes. Prima ponit verba Salomonis Prouerb.3. Secunda expositionem Hieronymi ibi: *Prudentiæ suæ.*

2 Nota primò secundum Ant. de Butr. significatum horum verborum: *Non facias secundum prudentiam tuam*; intelliguntur enim de prudentia à iure non informata. Vnde glos.3. Hostien. Io. Andr. Imol. & Abb. interpretantur verba, *Prudentiæ tuæ*, idest in malo, vt in c. Sciendum, 8. qu. 1. Exemplificant Abb. Antiq. & Io. Andr. si alicui dicatur; Non debes hoc facere, quia contra ius, & respondeat ille, non curo, quia mihi videtur ita fieri debere: hic proprium sensum præponit Patrum constitutis; contra quem Augustinus in lib. 50. homiliarum, homilia 28. [Vis vidre (inquit) quid sit homo? omnis homo mendax. Homo ergo si vult esse aliquid boni, non sit de suo: si de suo esse voluerit, mendax erit: si verax esse voluerit, de Deo, non de suo erit.] Et in lib. de vera Innoc. cap.311. [Nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum; si quid autem habet homo veritatis, & iustitiæ, ex illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, vt ex eo quasi guttis quibusdam irrigati, non deficiamus in via.]

3 Secundò nota, ex illis verbis, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, ex dictis, vel factis cognosci hominis sapientiam, vel stultitiam. Ad hoc l. Quidam in suo, ff. De condit. instit. vt hic per Butr. in 3. notab. magis tamen in hoc
4 spectanda sint facta, quàm verba. l. Si tamen, §. Ei qui, ff. De ædil. edict. l. De quibus, in fin. ff. De legi. c. Dilecti, infra, de Appellat. cum Concordat. de quibus ibi plenè per glos. in ver. Facto prouocare.

5 Tertiò nota, standum esse dictis SS. Patrum. Intellige secundum Innoc. & Compostell. si sint ab Ecclesia recepta; & qui dicit quod ipsi dicunt, non potest de temeritate redargui, nisi ab ipsismet fuerint retractata, sicut Augustinus multa de dictis suis retractauit; vel nisi sint per Ecclesiam correcta, c.1. 16. dist. Et cum Innoc. & Compostell. transeunt hic Host. Io Andr. Butr.
6 Card. Imo. & reliqui omnes. Vnde patet erroneum esse quod Abb. dixit n.3. vers. Vltimo quæritur, videlicet dictum vnius Sancti adiutum authoritate noui, vel veteris Testamenti præualere Papæ interpretationi. Et quod dixit in c. Significasti, num.3, de elect. in concernentibus fidem, etiam dictum vnius priuati præferendum esse dicto Papæ, si ille moueretur melioribus rationibus, & authoritatibus noui, & veteris Testamenti. Imò enim in dubijs doctrina Ecclesiæ Romanæ, quæ principaliter est in Papa, est regula fidei. c. Omnes, 22. dist. c. Quis, in fin. 11. dist. c.1. & seq. 12. dist. & ad ipsum pertinet huiusmodi dubia determinare. c. Multis, 17. dist. c. Hæc est fides, c. Et est aliud, c. Quoties, & per totam, 24. q.1. c. Maiores, inf. de Baptis. & docet S. Thom. 2. 2. qu.1. art.10. Vnde meritò hanc Abbatis doctrinam consutat Syluest. in ver. Opinio nu. 2. in fin. vers. Quod autem dicit
8 Panorm. Nec obstat, quod authoritas Hieronymi præualuerit sententiæ Concilij, vt in c. Tria, 36. qu.2. Nam, vt notat glos. & Turrecrem. in c. Placuit, ead. caus. & quæst. hoc prouenit quia dictum Hieronymi non solum fundatur, & roboratur veritate veteris Testamenti, sed etiam
9 innititur authoritati Meldensis Concilij. In philosophicis verò, quæ ad fidem non spectant, dicta SS. Patrum non sunt maioris authoritatis, quàm dicta Philosophorum quos sequuntur, vt per D. Thomam in 2. sentent. dist. 14 art. 2. in corp. & in respons. ad 1.

10 Vltimò nota, Iudicem non debere iudicare secundum propriam opinionem, sed secundum decreta Patrum, & aliorum habentium potestatem legis condendæ. Concordat text. in c.1. sup. eod. ibi: [Et nemo in actionibus, vel iudicijs Ecclesiasticis suo sensu, vel eorum authori-
11 tate ducatur.] Nam, vt inquit hic Bald. num.2. erronea est conscientia propria, & singularis, quæ est potius quædam superstitio. l. Quæ sub
12 conditione, ff. De condit. Instit. Vnde Anton. de Butr. Io. de Imol. & Alex. de Neuo dicunt hunc textum esse allegabilem contra captiosos, qui plus de se præsumunt, quàm sit in rei veritate, & volunt omnes opiniones suas alijs præualere.

13 QVÆRO generaliter verum in omni materia sequi liceat quamcumque opinionem probabilem?

14 Præsens disputatio, seu potius tractatus de opinione probabili diuiditur in quinque partes principales. In prima nu. 13. proponitur quæstio generalis vt supra, videlicet, Verum in omni materia sequi liceat quamcumque opinionem probabilem. Et num.15. discutitur quid tenendum in materia ad fidem, aut mores non pertinente. Et num.19. quid in articulis ab Ecclesia diffinitis. Et num.23. Quid in materia morum, & ponitur origo, & progressus doctrinæ de libera electione opinionis probabilis. Et à num.25. vsque ad nu. 44. recensentur Authores probabilitatum, & eorum variæ opiniones. In secunda parte principali à num. 44. vsque ad nu. 121. ponitur prima quæstio. An in moralibus sequi liceat opinionem probabilem secundum se, præscindendo à quacumque probabilitate opinionis oppositæ. Et à d. nu. 44. vsque ad num.59. ponuntur vndecim argumenta pro opinione affirmatiua. Et à nu. 59. vsque ad nu. 98. ponuntur vigintisex argumenta pro opinione negatiua.

Et

Et in hac causæ consideratione, de raptor.
114 Cæterum aduerte, quia in his casibus per Iu-
dices propriè non transgrediuntur Canones,
sed potius interpretantur mentem, & rationem
legis ad illum casum non extendi. Quod egre-
giè explicat S. Thom. in 2. 2. qu. 120. art. 1. ait
enim, [Quia humani actus, de quibus leges
dantur, in singularibus contingentibus consi-
stunt, quæ infinitis modis variari possunt, non
fuit possibile aliquam regulam legis institui,
quæ in nullo casu deficeret; sed legislatores at-
tendunt ad id, quod in pluribus accidit, se-
cundum hoc legem ferentes; quam tamen in
aliquibus casibus seruare est contra æqualitatem
iustitiæ, & commune bonum, quod lex inten-
dit. Sicut lex instituit vt deposita reddantur,
quia hoc vt in pluribus iustum est; contingit
tamen aliquando esse nociuum, putà si furiosus
deposuit gladium, & eum reposcat dum est in
furia, vel si aliquis reposcat depositum ad pa-
triæ impugnationem. In his ergo, & similibus
casibus malum est sequi legem positam; bonum
autem est prætermissis verbis legis sequi id, quod
poscit iustitiæ ratio, & communis vtilitas. Et
ad hoc ordinatur Epicheia, quæ apud nos di-
citur æquitas.] Hactenus D. Thomas, vbi Car-
dinalis Caietan. latius explicat quid sit Epi-
cheia: & subdit his casibus legis interpretatio-
nem authoritatiuè quidem ad Principem perti-
nere, sed doctrinaliter ad legis peritos. Id ip-
sum docuit idem S. Thomas in 2. 2. qu. 147. ar. 4.
dicens: [Statuta communia proponuntur se-
cundum quod multitudini conueniunt; & ideò
legislator in eis statuendis attendit id, quod
communiter habetur, & in pluribus accidit. Si
quid autem ex speciali causa in aliquo inuenia-
tur, quod obseruantiæ statuti repugnet, non in-
tendit talem legislator ad statuti obseruantiam
obligare.] Hæc ibi. Itaque in his tantum
abest vt Iudices faciant contra leges, vt potius
contra eas facerent, si posthabita ratione se-
querentur corticem verborum; quia non du-
bium est in legem committere eum, qui verba
legis amplexus, contra legis nititur volunta-
tem, vt in l. Non dubium, C. De legib. quem
textum ad hoc adducit S. Thomas d. quæst. 120.
art. 1. ad primum, & hoc est quod sensit hic In-
nocentius nu. 2. non enim dicit Iudices posse ex
causa leges transgredi, vt refertur à Felino hic
num. 48. quinimò eodem nu. 2. recenset opinio-
nem illorum qui dixerunt administratores, &
ordinarios quandoque licitè transgredi leges
ratione casuum emergentium, & sic ex rationa-
bili causa per textum in Auth. Iusiurandum,
quod præstatur ab his, circa princ. collat. 3. &
hanc opinionem reprobat dicens: hoc non pla-
cet; nam sicut in eadem Auth. continetur, vtri-
que parti tam in priuatis, quam in publicis con-
tractibus iurant seruare iustitiam. Vnde dici-
mus quod administratori non licet à Iustitia
115 discedere. Non obstat prædicta Authentica vbi
dicit, seruabo æquitatem secundum quod mi-
hi visum fuerit iustum. Quia illud intelligitur
extra iudicium, vt in officijs dandis; vel etiam
in Iudicijs in his, quæ commissa sunt eius arbi-
trio, vt inducijs dandis, & similibus. l. 1. ff. De
iur. deliber. & c. De inducijs, 3. qu. 3. & in di-
spensationibus, c. Exigunt, 1. qu. 7. & in pœnis

saltem in extraordinarijs criminibus. Ita Inno-
centius, qui, vt vides, restringit se ad ea, quæ
commissa sunt Iudicis arbitrio. Et sequitur io-
116 tidem ferè verbis Compostell. nu. 3. Et quamuis
postea subdant se idem credere in criminibus
ordinarijs si Iudex ex causa viderit pœnas tem-
perandas; hoc tamen ideò dixerunt, quia iura
tribuunt Iudicibus hanc facultatem pœnas tem-
perandi, & augendi, vt in iuribus per eos cita-
tis. Nam in l. Aut facta, §. fin. ff. De pœnis.
legitur. [Nonnumquam euenit, vt aliquorum
maleficiorum supplicia exacerbentur, quoties
nimirum multis personis grassantibus exemplo
opus sit.] Et in c. Vt constitueretur, 50. dist.
dicitur, [detrahendum esse aliquid seueritati,
vt maioribus malis sanandis charitas sincera
subueniat.] In c. Tanta, 86. dist. [parcitur sine-
ctuti, & simplicitati,] & in c. Circumcelliones,
23. qu. 5. Augustinus ait; [Imple Christiane Iu-
dex pij patris officium. Sic succense iniquitati,
vt consulere humanitati memineris, nec in pec-
catorum atrocitatibus exerceas vlciscendi libi-
dinem, sed peccatorum vulneribus curandi ad-
hibeas voluntatem.] Ad idem textus in l. Re-
spiciendum, ff. De pœnis, & in l. Etsi seuerior,
C. De infam. cum concordan. de quibus ibi per
glos. & DD. & generaliter statuitur in l. Hodie,
ff. De pœnis. Vnde Bald. in d. l. Etsi seuerior,
num. 3. Videtur, inquit, seruare legem, quia ex
generali potestate sibi concessa per d. l. Hodie,
alterat pœnam.
117 Et secundum hæc Iudex, qui in crimine ho-
micidij non procedit ad pœnam mortis contra
pupillum, vt in exemplo superius relato per Bald.
& per Felin. hic nu. 48. non transgreditur, quin
potius exequitur leges, quia minor etiam proxi-
mus pubertati, & doli capax pro homicidio
numquam debet affici pœna capitis, sed mitio-
ri citra mortem, & membri mutilationem, text.
est in c. 2. in fin. de delict. puer. & ibi notat glos.
in ver. Inultum, & alij communiter. Dec. in l. Fe-
rè in omnibus, num. 2. ff. De reg. iur. & in casu
contingenti consuluit Anchar. cons. 283. incip.
Iure stricto. Augustin. ad Angel. de malef. in
ver. Scienter dolosè, post num. 6. vbi refert se
liberasse quemdam, qui in ripa Padi bainlum
interfecerat, & alia exempla recenset Clar. in
Practic. Crimin. §. fin. qu. 60. vers. Sed in om-
118 nem casum. Quinimò nec maior quatuordecim
annis, & minor viginti quinque pro atrocibus
delictis plecti potest pœna ordinaria mortis, &
in atrocioribus succurritur ei, quatenus inter-
dum ad mediocrem pœnam miseratio ætatis Iu-
dicem perduxerit, vt est casus in l. Auxilium,
§. In delictis, ff. De minor. & in homicidio vo-
luntario respondit Rolan. à Valle cons. 77. Quia
formata, nu. 3. & seq. lib. 3. Thesaur. decis. Pe-
dem. 161. nu. 4. vbi reprobat contrariam obser-
uantiam Senatus Pedemontani, affirmans illam
esse nimis rigorosam, & humano Iudice indi-
gnam, & nu. 5. dicit conclusionem minorandæ
pœnæ procedere etiam in atrocioribus. Gram-
mat. decis. 23. nu. 11. vbi allegat Dec. cons. 535.
loquentem in pluribus abortibus, & nu. 12. at-
119 testatur de communi. In criminibus tantum
atrocissimis maiori quatuordecim annis non
succurritur, vt probat textus in d. §. In delictis,
vers. Sed vt ad legis, & tenet glos. in d. l. Fere
in

in omnibus, ff. De reg. iur. & in d. §. In delictis, in ver. Atrocioribus, quæ ita exponit textum illum, prout etiam exponunt Alber. num. 3. Io. de Anan. in d. c. 2. num. 8. vers. In glos. fin. de delict. puer. & Franc. Cald. in Repet. l. Si Curatorem, in ver. Vel aduersarij dolo, nu. 61. C. De
120 in integr. restitut. & in parricidio exemplificat D. Augustin. in libro quæstionum noui & veteris Testamenti, in hæc verba. [Non enim velandum est excusatione rusticitatis, vel ætatis parricidium, quod dolo malo, aut ex insidijs patratum probatur.] Vnde Vincen. de Franch. decis. 230. incip. Minori non succurritur, refert quemdam nobilem, qui parricidium veneno commiserat, quamuis decimum octauum annum non compleuisset, tamen à magna Curia condemnatum fuisse amputatione capitis, vtque illius corpus includeretur in sacco, seu dolio, & in mare proijceretur, ita vt sepultura careret, iuxta textum in l. Pœna parricidij, ff. Ad leg. Pomp. de Parricid. & Consilium confirmasse huiusmodi sententiam, quæ ob criminis immanitatem in die festo ipsorum Tribunalium fuit executioni demandata quoad capitis amputationem sub die 16. Iunij 1580. cætera Prorex remisit ad quorumdam nobilium supplicationem. Sequitur prædictam decis. Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. centur. 4. casu 356. nu. 18. & nouissimè Farinacc. in Praxi Crimin. qu. 92. nu. 107. & seq. vbi pluribus relatis affirmat hanc opinionem esse communiter receptam, & seruari posse in iudicando duobus concurrentibus, videlicet vt delinquens sit maior annis quatuordecim & Principe consulto. Hunc articulum plenè examino in d. c. Cum non ab homine, de Iudic. in quæstione, An nouitius minor vigintiquinque annis qui superiorem regularem interfecit, à Religione tradi possit, aut debeat Curiæ sæculari.

121 Tenendum est igitur Ordinarijs, & Episcopis nullatenus licere intrà transgredi, aut contra Constitutiones Canonum dispensare, nisi à iure reperiatur illis expressè permissum, vt est textus in c. Dilectus, infra, de tempor. ordinat. vbi post Lauren. & Io. hanc regulam ponunt Innoc. nu. 2. in ver. Dispensatio, Abb. Antiq. in ver. Permissa, Host. nu. 2. in ver. Huiusmodi dispensatio. Io. Andr. nu. 7. Bellem. nu. 1. Butr. nu. 6. vers. Quintò nota regulam. Cardin. nu. 2. Abb. nu. 3. latè Archid. in c. Licet Canon, nu. 3. vers. Et ibi assertiuè dixit, de elect. lib. 6. & ita communiter teneri testatur Abb. in c. At si Clerici, §. De adulterijs, nu. 6. vers. Quandoque Constitutio loquitur generaliter, de Iudic. Episcopi enim sunt custodes Canonum, & magistri, c. Cum quibus, 24. qu. 3. & debitores sacras regulas custodire, c. Cum simus, 9. qu. 3. ad idem iureiurando se adstringunt, c. Ego N. de iureiur. Vnde nulli Pontificum licet Sedis Apostolicæ decreta in totum, vel in partem qualibet occasione conuellere, vel mutare, vt legitur in c. Institutionis, 25. qu. 2. cum concord. de quibus per Archid. loco cit. per Feder. de Sen. cons. 17. incip. Quæstio talis est, per tot. & Petr. de Anchar. hic nu. 188. vers. In contrarium, & nu. 190. vers. Accedit his vtilis quæstio, & scripsi plenius in eod. c. Dilectus. Hactenus de opinione Innocentij.

122 Decisio autem Rotæ supra de iurepatr. in nou. quod Episcopus ex magna causa necessitatis, & vtilitatis possit contra Canones generalis Concilij dispensare; an, & quando procedat, dixi latè in c. fin. infra, de fil. Presbyter. vbi posui octo requisita, quæ debent simul concurrere ad hoc vt prædicta doctrina tutò seruari possit in practica.

DE CONSTITVTIONIBVS.

Cap. Ne innitaris.

S V M M A R I V M.

1 *Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferenda.*
2 *Prudentia sua inniti quis dicatur.*
3 *Sapientia, vel stultitia hominis ex dictis, vel factis dignoscitur.*
4 *Facta magis spectanda sunt, quàm verba.*
5 *Sanctorum Patrum dictis an, & quando sit standum.*
6 *Papa interpretatio præualet dictis Sanctorum Patrum, & contraria opinio Abbatis refellitur tanquam erronea.*
7 *Ecclesiæ Romanæ doctrina est regula fidei.*
8 *Hieronymi authoritas cur præualuerit sententia Concilij.*
9 *Sanctorum Patrum dicta in philosophicis non sunt maioris authoritatis, quàm dicta Philosophorum, quos sequuntur.*
10 *Iudex non debet iudicare secundum propriam opinionem, sed secundum Decreta Patrum, & aliorum habentium authoritatem legis condendæ.*
11 *Opinio propria, & singularis erronea est, & potius est quædam superstitio.*
12 *Captiosi, & nimirum de se præsumentes volunt omnes opiniones suas alijs præualere.*
13 *Opinionem probabilem an sequi liceat in quacumque materia; latissimè discutitur, & nn. seqq. vsque ad n. 403.*
14 *Diuisio tractatus de opinione probabili.*
15 *Opinio etiam minus probabilis eligi potest in materia ad fidem, aut mores non pertinente, & num. 19.*
Declaratur n. 117.
16 *Opiniones diuersas si Sancti inter se habeant in his, quæ ab Ecclesia non sunt diffinita, licitum est cuilibet quod vult dicere.*
17 *Mariæ Virginis corpus asserere non fuisse assumptum in Paradisum, hodie est proximum hæresi.*
18 *Opiniones non probabiles an sequi liceat in articulis non diffinitis, remissiuè. & n. 117.*
20. *Opinionem alicuius Magistri eligens contra manifestum scripturæ testimonium, siue contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ authoritatem, non potest ab erroris vitio excusari.*
21 *Opinio illa semper est præferenda, quæ habet pro se legem, vel probatam consuetudinem.*
22 *Opinio quid sit, & n. 78. & 91. & seq. & n. 127.*
23 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis origo, & progressus. & n. seq.*
25 *Probabilitatis gradus tres.*

Re-

26 *Referuntur Authoris doctrina de libera electione opinionis probabilis, & eorum assertiones. ibid. & nn. seqq. usque ad n.44.*

27 *Videlicet licere omnibus illam sequi, & in omni materia.*

28 *Et in specie id licere Lectoribus, & Magistris.*

29 *Item Aduocatis etiam in causa sanguinis. & n.381. & 390.*

30 *Item Consiliarijs, & Consultoribus animarum. & num. 354.*

31 *Item Iudici etiam contra communem. & nu. 298. & num.355.*

32 *Ita ut reo non liceat appellare, etiamsi pro se habeat probabiliorem.*

33 *Item Medico. & n. 293. & n.373.*

34 *Item Regi in bello gerendo. & n.306. & n.375.*

35 *Item Sacerdotibus in essentialibus Sacramentorum, & illorum administratione. & num. 393. & & num. 376.*

36 *Ita ut liceat consecrare in materia incerta.*

37 *Et Confessarius teneatur sequi opinionem probabilem pœnitentis, etiamsi credat eam esse falsam. & num.305.*

39 *Et Ecclesia tribuat iurisdictionem ad absoluendum Sacerdoti eligenti opinionem probabilem. & num.380.*

40 *Et sequi liceat opinionem minus tutam.*
Etiam in articulo mortis.

41 *Doctrina de libera electione probabilium opinionum est validè utilis Christianæ Reipublicæ, & saluti animarum. & nn. seqq.*
Imò valdè perniciosa, ut latè ostenditur n. 293. & numeris seqq. usque ad n.340. & n.401.

42 *Restitutio pecuniæ an possit fieri per partes inuito domino.*

43 *Famulus an possit ducere concubinam in domum heri absque peccato.*

44 *Opinionem probabilem secundum se an in moralibus sequi liceat, præscindendo à quacumque probabilitate opinionis oppositæ. Latè discutitur ut numeris sequentibus, usque ad n.121.*

45 *Referuntur fundamenta pro opinione affirmatiua. & nn. seqq. usque ad n.59.*
Referuntur fundamenta pro opinione negatiua à n.59. usque ad n.111.
Soluuntur contraria à n.111. usque ad n.121.
Et quid si fiat reflexus ad opinionem oppositam. num. 109.

46 *Opinionem probabilem eligens in actionibus humanis non agit temerè, sed prudenter. & n.56.*
Contrarium n.66. & 69. & 70. & seqq. & n.111.

47 *Certitudo moralis de honestate operationis sufficit ad honestè operandum.*

48 *Certitudo alia supernaturalis, alia naturalis, alia moralis.*

49 *Leges illæ optimè sunt constitutæ, quæ quàm paucissima reliquerunt arbitrio iudicantium.*

50 *Certitudinem mathematicam non oportet in cunctis quærere.*

51 *Moralis materia non nititur certa demonstratione, sed coniecturis grossis, & figurantibus.*
Declaratur n.99.

52 *Certitudo est determinatio intellectus ad unum.*

53 *Prudentia est de non necessarijs.*
Declaratur n.116.

54 *Prudentia hominis non est omnino certa propter variabilitatem singularium.*

55 *Deus, & lex non obligant ad impossibile.*

57 *Opinio tutior ex Canonum præscripto non est eligenda nisi res dubia sit.*
Declaratur n.118.

58 *Opinionem probabilem eligens non est in dubio, licet sit cum formidine partis oppositæ.*
Declaratur n.71.

60 *Actus humanos, ut sint recti, & habeant bonitatem moralem, præcedere debent verbum verax, & consilium stabile. & n.87.*

61 *Veritas est indubitata rei certitudo.*

62 *Opinio probabilis indubitatam rei certitudinem habet. & n.71.*

63 *Veritas nec fallit, nec fallitur: opinio secus.*

64 *Veritas manet, & inualescit in æternum.*

65 *Opinio stabilitatem non habet, sed variabilis est.*

66 *Prudentia quid sit.*
Opinio intellectus, & fides in quibus differant; ibid.

67 *Prudentia est generalis regula humanorum actuũ, & completiua omnium virtutum moralium.*

68 *Intellectus rectus est qui dirigitur à prudentia, scientia, & opinione vera, non rectus verò qui dirigitur ab eorum contrarijs.*

69 *Opinio contra distinguitur à virtutibus intellectualibus. & n. 85. & 87.*

70 *Certitudo saltem moralis de rectitudine, & honestate operationis requiritur ad rectè, & honestè operandum. & n.98.*

71 *Opinio probabilis moralem certitudinem non habet. & n. 72. & 76.*

78 *Opinionis diffinitio quæ. & n.91. & 92.*

79 *Intellectus rectus, & non rectus qui dicatur ex sententia Alexandri de Ales, & D. Thomæ. & num. 80.*

81 *Iudicium duplex in quolibet ratiocinato.*

83 *Intellectus inclinatur in obiectum suum per modum naturæ.*

84 *Veritatem amat omnis homo natura non degenerans, & eam scire super omnia desiderat. & num. 115.*

86 *Intellectus speculatiui, & practici virtus in quo consistat.*

87 *Iudicij bonitas non consistit in sola veritate, sed in eo, quod sit firmum, & stabile.*

88 *Scrupulus mors est conscientiæ, si applicatio ad opus fluctuat circa rectum, & obliquum. & n.96.*

89 *Fluctuans quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis. & n.96.*

91 *Opinio probabilis habet inseparabiliter annexam formidinem.*

92 *Opinio est credulitas cum aliqua leui dubitatione, & tenet medium inter suspicionem, & plenam probationem. & n.261.*

93 *Formido quid sit.*

94 *Suspicio est credulitas ex leuibus coniecturis, & tenet medium inter dubitationem, & opinionem, & n.261.*

95 *Scrupulosa cum conscientia operari peccatum est, nisi prius error deponatur. & nn. seqq. & n.246.*

96 *Coniux qui habet conscientiam impedimenti ex credulitate leui, non potest exigere debitum, nisi prius deponat scrupulum. & n.241.*

97 *Opinionibus contrarijs si quis adducatur in suspicionem, quod actus sit illicitus, ex sententia D. Thomæ non potest actum illum explicare absque peccato.*

99 *Certitudinem ex probabilibus sufficere in moralibus quomodo sit intelligendum, plenè explicatur.*

opiniones, nec constat de communi, & n. 183.

170 *Iudex cum variæ sunt opiniones, nec discernitur quæ sit verior, si unam sequatur, an faciat litem suam.*

171 *Opinionem tutiorem in dubio esse eligendam, est velut quoddam Sacrorum Canonum axioma, & nn. seqq. usque ad n. 191.*

172 *Et refellitur illorum opinio, qui dicunt hoc non esse in præcepto, sed in consilio tantùm. & nn. seqq. usque ad n. 191.*

173 *Possidentis melior est conditio in materia iustitiæ, & in foro iudiciali, non autem in materia aliarum virtutum, & in foro conscientiæ, & refellitur opinio contraria, vt n. 191, usque ad n. 211.*

174 *Referuntur aliquot Theologorum assertiones de conscientia dubia, videlicet,*

Dubitans an sit excommunicatus, siue dubium sit iuris, siue facti, non debet se habere pro excommunicato, nec tenetur petere absolutionem. ibid.

175 *Item dubitans an lex imponens pœnam excommunicationis, sit vsu recepta, potest existimare non esse receptam.*

176 *Item dubitans an casus sit reseruatus, potest ab illo absoluere.*

177 *Item dubitans, an commiserit peccatum mortale, non tenetur illud confiteri.*

178 *Item dubitans de legitima potestate Prælati, non tenetur illi obedire.*

179 *Item dubitans an beneficium sit tenue, non tenetur officium recitare.*

180 *Item dubitans in die Iouis an media nox sit transacta, potest comedere carnes; secus si dubitet in die Sabbathi.*

181 *Assertiones suprascriptæ confutantur, & nn. seqq. usque ad n. 212.*

182 *Dubia cum conscientia operari non licet, nisi prius dubium deponatur.*

183 *Cardinales, cum rationes sunt vtrinque probabiles, quomodo debeant in Consistorio respondere.*

184 *Opinio tutior in dubio debet eligi ex præcepto. & nn. seqq. usque ad n. 191.*

185 *Excommunicatum vitare iubetur Episcopus quoties absolutio est dubia.*

186 *Dubitans de validitate sponsalium cum puella septennio proximæ separatur ab illius consobrina, quam postea duxit in vxorem.*

187 *Presbyteri ordinati ab Episcopis incognitis, de quibus dubium est an sint Episcopi, sunt iterum ordinandi.*

188 *Paruuli à parentibus subtracti, de quibus dubitatur an sint baptizati, sunt iterum baptizandi.*

189 *Ecclesia, de qua incertum est, an fuerit consecrata, iterum consecrari debet.*

190 *Matrimonium, de quo dubitatur an valeat, non est iterum contrahendum, sed præsumitur pro illius validitate.*

192 *Episcopus quamuis sit in possessione communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus, eò quod in dubio non gessit se pro excommunicato.*

193 *Mulier dubitans de morte prioris coniugis non potest pergere in possessione debitum exigendi à secundo marito.*

194 *Interdictum* vti possideris *datur vel cum possessor ab alio turbatur, vel cum duo contendunt de possessione.*

195 *Interdictum* retinendæ, *vt locum habeat, quæ sint probanda.*

196 *Opinio tutior in dubio eligenda in foro pœnitentiali, vel quasi pœnitentiali tantùm, in foro autem iudiciali vbi agitur ad pœnam, eligenda est benignior. & nn. seqq. usque ad n. 201.*

Declaratur n. 204.

197 *Iudex in dubio non debet iudicare quemquam irregularem, sed quilibet in dubio tenetur se irregularem iudicare.*

198 *Opinio tutior cur eligenda sit in foro conscientiæ, non autem in foro fori.*

199 *Interpretatio in dubio contra tertium facienda est in meliorem partem, contra seipsum in deteriorem, & cur.*

200 *In obligationibus quæ concernunt Deum, tutius est præsumere quem ligatum, quàm solutum.*

201 *In iudicio propriè non est reperire partem tutiorem.*

Iudex condemnando innocentem, peccat contra proximum, absoluendo nocentem, peccat contra Rempublicam. ibid.

202 *Satius tamen est impunitum relinqui facinus nocentis, quàm innocentem damnari. & n. 267.*

203 *Pars tutior in foro conscientiæ est etiam fauorabilior.*

204 *Iudex an aliquando teneatur sequi opinionem tutiorem.*

205 *Possessorium datur etiam in incorporalibus, in causis tamen ciuilibus, non autem criminalibus.*

206 *Pars tutior in moralibus est eligenda de iure naturali, & Diuino, contra quod nulla possessio, aut præscriptio, vel consuetudo suffragari potest. & nn. seqq. usque ad n. 211.*

207 *Periculo mortalis peccati se exponere est peccatum mortale.*

208 *Etiam vbi actus de genere suo non est peccatum mortale. & n. 213.*

209 *Interdictum* vti possidetis *non datur in materia nutritiua peccati.*

210 *Nec quando ius resistit.*

211 *Possessio in foro conscientiæ non stat pro libertate humana, sed pro obligatione abstinendi ab actu illicito.*

212 *Opinio tutior in dubio eligenda est siue dubium sit facti, siue iuris, vel personæ, & nn. seqq. usque ad n. 218.*

Et tam in dubio iuris practico, quàm speculatiuo. num. 218.

Et in omni materia etiam extra casum irregularitatis. n. 220.

213 *Cum conscientia erronea etiam erroneitate iuris operari non licet absque peccato.*

214 *Dubium iuris habens an sit excommunicatus, tenetur securiorem partem eligere.*

215 *Amylum an sit materia conueniens ad faciendum panem consecrabilem.*

216 *In dubijs omnibus tres maximæ sunt seruandæ ex sententia Scoti.*

217 *Dubium personæ quo sensu accipiatur à Iurisperitis.*

219 *Intellectum esse certum practicè, & dubium speculatiuè, vel è conuerso non est possibile.*

220 *Opinio tutior in dubio eligenda est in omni materia, vbi vertitur salutis periculum. & refellitur contraria opinio.*

221 *Furiosus habens lucida interualla ad Subdiaconatum promotus, an teneatur continere.*

222 *Ratio generalis ampliat dictum speciale.*

223 *Lex etiam pœnalis dicitur fauorabilis, & extendenda*

denda vbi agitur de securitate animæ.

224 *Ratio si sit expressa in Canone, vbicumque ratio illa viget, casus dicitur à iure expressus.*

225 *Certus est moraliter, non autem dubius qui indicat vnam opinionem esse altera probabiliorem.*
Opinio vehemens pro certitudine habetur. ibid.

226 *Circumstantiæ notabiliter aggrauantes an sint necessariò in confessione aperiendæ ab eo, qui putat vtramque opinionem esse probabilem, vel vnam altera probabiliorem.*

227 *Confiteri statim an sit in præcepto post lapsum in mortale.*

228 *Opinio probabilior eligi potest quamuis contraria sit tutior, dummodo deponatur conscientia opinionis opposita.*

229 *In opinione deligenda seruandæ sunt regulæ iuris, cum non apparet quæ opinio sit tutior. & nn. seqq. vsque ad n. 242.*
Et quæ sint eiusmodi regulæ. n. 231.

230 *Pars tutior in dubio quæ dicatur.*

231 *Præsumptio validitatis actus est aliarum præsumptionum regina.*

232 *Opinio fauens matrimonio, vel potestati Clauium præferenda est opinioni contrariæ etiam communi.*

233 *Iudex tenetur sequi communem opinionem, aliàs facit litem suam. & n. seq. & n. 275.*

234 *Opinio communis habet vim consuetudinis. & numer. 277.*

235 *Opinionibus discrepantibus si res prorsus ambigua sit, abstinendum est à consilio, & iudicio, & consulendus est Princeps. & n. 244.*

236 *Opinio, & veritas si inuicem se confundant, potest Iudex differentiam diuidere.*

237 *Opiniones si vtrinque sint probabiles, inducendæ sunt partes ad concordiam.*

238 *Arbitrium liberum, & absolutum nullis subiacet regulis iuris positiui.*

239 *Arbitrij verbum in dubio viri boni, & à iure regulatum significat.*

240 *Clausula* arbitrio Rotæ, *quid importet.*

241 *Intellectus c. Inquisitioni, de sent. excom.*

242 *Intellectus c. Illud, de Cler. excom. ministran.*

243 *Depositionis pœna infligi non potest nisi pro culpa mortali.*

245 *Intellectus c. Veniens, de Presbyter. non baptiz. Ordinatus ante baptismum an recipiat characterem. ibid.*

246 *Opinionem habens, quod actus sit licitus, si etiam habeat scrupulum de opposito, agit contra dictamen conscientiæ. & n. 249.*

247 *Et multò magis si de opposito habeat opinionem æquè probabilem. & nn. seqq.*

248 *Scrupulus est credulitas ex leuibus coniecturis, & plus credulitatis habet, quàm dubitatio, & minus, quàm opinio. & n. 261.*

250 *Medicus peccat si propinet medicinam dubitans an sit profutura, vel nocitura, etiamsi magis credat eam proficere debere. & n. 293.*

251 *Scrupulos vincendi saluberrimum est remedium contra illos operari.*
Declaratur. ibid.

253 *Opinionem minus probabilem, & minus tutam an sequi liceat, relicta probabiliori, ac tutiori plenè examinatur. vt nn. seqq. vsque ad n. 403.*

254 *Referuntur Authores, & fundamenta pro opinione affirmatiua, & n. seq.*
Referuntur quadraginta duo fundamenta pro opinione negatiua, à n. 256. vsque ad n. 392.
Referuntur, & expenduntur Authores pro eadem sententia. à n. 340. vsque ad n. 392.
Soluuntur contraria. n. 392. vsque ad n. 402.

255 *Nemo tenetur ad id quod perfectius est, sed sufficit, vt sequatur perfectum, ac tutum.*
Declaratur. n. 293.
Formido non præiudicat morali certitudini. d. n. 255. vers. Mouentur septimo.
Contrarium. n. 398. vers. Ad septimum.
Declaratur. ibid. vers. Ad rationem quintam.

257 *Intellectus non habet libertatem opinandi vt libet, sed violenter inclinatur in eam partem, in qua sunt fortiora motiua.*

258 *Dictamen rationis quid sit.*

259 *Ratio est dux intellectus.*

260 *Conscientia quid. & n. seq.*

261 *Credulitas quotuplex, & per quot gradus ad plenam credulitatem peruenìatur.*
Fides, opinio, suspicio, & dubitatio in quibus differant. ibid.

262 *Ignorantia vincibilis, & affectata æquiparatur scientiæ.*

263 *Argumentum à communiter accidentibus validum est.*

264 *Quæstio omnis, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur.*

265 *Roboam reprehenditur quod secutus fuerit consilium iuuenum, derelicto consilio seniorum.*

266 *Senum gloria est canities.*

267 *Lex naturæ est impressio Diuini luminis in rationali creatura.*

268 *Lumen naturale intellectus est manifestatio veritatis.*

269 *Opinionem erroneam sequens alicuius Magistri ex simplicitate non excusatur.*

270 *Dubijs in rebus non est de facili præstandus assensus.*

271 *Doctor referens plures opiniones in dubio, quam censeatur approbare.*

272 *Doctor qui simpliciter approbat vnam opinionem, censetur contrariam refellere.*

273 *Idem si dicat vnam opinionem esse probabiliorem, seu veriorem. & n. seq.*

274 *Intellectus c. Cum Marthæ, §. Quæsiuisti, de celebr. Missar.*

275 *Opinio communis est probabilis, & amplectenda in iudicando, & consulendo.*

276 *Nisi contraria sit probabilior, seu verior. n. 438.*

278 *Rationem dimittens propter authoritatem humanam, incidit in insipientiam bestialem.*

279 *Opinionem communem sequens, posthabita veriori, excusatur à pœna in foro externo, sed non excusatur in foro conscientiæ.*
Opinio communis inducit errorem probabilem. ibid.

280 *Theodosij Imperatoris edictum de opinione præferenda in discordia Iurisconsultorum.*

281 *Probatio plenior absorbet, & confundit minus plenam directè oppositam. & n. seq.*

282 *Testes plures in concursu præualent paucioribus.*

283 *Rationes duæ vincunt vnam, & ratio fortis minus fortem tollit.*

284 *Opinio in concursu probabilioris non est probabilis, sed reprobabilis.*

285 *Pars maior, ac sanior præualet in omnibus actibus Vniuersitatis.*

286 *Constitutiones nonnullorum Ordinum præcipiunt suis subditis Regularibus, vt in controuersijs moralibus sequantur opiniones magis probabiles.*

287 *Episcopi Grassensis Synodalis admonitio ad Confessarios nimis indulgentes, qui laxiores, minusque probabiles opiniones sequuntur.*

288 *Opinio semper eligenda, per quam Deus magis glorificatur, & quæ maiorem habet conformitatem cum arcta via Euangelij.*

289 *Immunis est à peccato relinquens opinionem, quam veram credit, & magis tutam, vt sequatur contrariam, est propositio non toleranda.*

290 *Certis incerta præponens in rebus ad salutem animæ pertinentibus grauiter peccat.*

291 *Periculum qui non æstimat imprudens, ac temerarius est, quod pluribus exemplis ostenditur.*

292 *Doctrina de electione opinionis minus probabilis continet multa absurda, quæ hic referuntur à n.293. vsque ad n.340.*

293 *Medicus præbens ægroto medicamentum, quod probabilius posset obesse, peccat contra Iustitiam, & contra Charitatem. & nn. seqq.*

294 *Periculo se committens stultus & fatuus dicitur.*

295 *Medicus salutis gratia est.*

296 *Sacerdotes, & Pastores Ecclesiæ sunt Medici spirituales, qui medentur languoribus animæ.*

297 *Mors æterna longè magis est formidanda, quàm mors temporalis.*

298 *Iudicem posse iudicare pro parte minus probabili, ostenditur esse absurdum & nn. seqq. & n.355.*

299 *Index est minister Dei, & debet conformare iudicium cum veritate.*

300 *Nec potest contra eam pronunciare cum libera conscientia, & secura.*

301 *Iudicium fori contentiosi non differt à iudicio in foro animæ quoad obligationem eligendi opinionem magis probabilem.*

302 *Acceptio personarum grauius est peccatum in dispensatione rerum spiritualium, quàm temporalium.*

303 *Opinionem ne dum probabilem, sed nec probabiliorem sequi licet in administratione Sacramentorum, quando suppetit materia certa.*

304 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis inuertit ordinem iudicij in foro pœnitentiali. & n. seq.*

305 *Confessor secundum aliquos non potest denegare absolutionem eligenti opinionem minus probabilem, & minus tutam. Et denegando peccat mortaliter etiamsi credat pœnitentis opinionem esse falsam. ibid.*

306 *Bellum ex vtraque parte iustum non datur. & num.318.*

307 *Possessor dicitur habere potiora iura, etiamsi nullum ius habeat.*

Rex, qui pacificè regnum possidet, in paritate opinionum vtrinque probabilium, iniquum est vt de sua possessione vi deijciatur. ibid.

308 *Bellum à spoliato moueri potest solum incontinenti, non autem ex interuallo.*

309 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis publicam pacem multoties turbat, & inflammat Principes ad bella gerenda.*

310 *Bellum est perditio animæ, corporis, & substantiæ.*

311 *Opinionum oppositarum vtcumque probabilium oportet vnam esse veram, & alteram falsam, & qui consulit, vel iudicat secundum vtramque, necessariò pro vna parte eligit falsum tam materialiter, quàm formaliter. & n. seq.*

312 *Probabilitas indifferenter se habet ad verum, & falsum.*

313 *Aduocato non licet pro vtraque parte scienter patrocinari, & n.315.*

314 *Doctrina de libera electione probabilium opinionum vix ad praxim deduci potest sine scandalo.*

315 *Contrarietas turpis est in Doctore.*

316 *Amicis duobus in contrarijs opinionibus existentibus, sanctum est pro veritate pugnare.*

317 *Opinionibus discrepantibus conari quis debet habere Iudicem propitium, non tamen claudicantem.*

318 *Defensio non competit ei, qui potest iustè, & impunè offendi.*

319 *Doctrina de libera electione opinionis probabilis conuellit libertatem, & immunitatem Ecclesiasticam.*

320 *Reddit homines ignauos, eosque ab omni studio contemplandæ veritatis abducit.*

Relaxat fidelium conscientias. & n.322. & n.337.

Parit effrænatam opinionum multitudinem. n.330. & 338.

Aperit viam opinionibus falsis, temerarijs, & scandalosis. n. 335. & 338.

Non tollit scrupulos, sed hebetat conscientias, num.401.

321 *Actus argumentandi est apud infinitos, conclusio respondendi, & medicina sanandi apud paucos.*

322 *In occasione proxima peccati ex sententia cuiusdam Theologi licitum est perseuerare ob sui, vel alterius commodum spirituale, vel temporale.*

324 *Concubinarius ex cuiusdam Theologi sententia non tenetur concubinam è domo expellere, sed tantum polliceri se cum ipsa non peccaturum, quando ea dimissa tristius vitam duceret.*

325 *Missam audiens, & diuinum officium recitans cum distractione voluntaria non satisfacit præcepto Ecclesiæ.*

326 *Regularibus nefas est reluctari Papæ reformationem indicenti.*

327 *Opinionem minus probabilem Confessor potest eligere, cùm per eam eximit pœnitentem ab aliqua obligatione, ex quorumdam Theologorum sententia.*

328 *Et tenetur opinionem liberantem, & laxiorem indicare pœnitenti de illa interroganti.*

329 *Propositum habens varios Doctores consulendi donec aliquem iuxta desiderium suum respondentem inueniat, an sit tutus in conscientia.*

330 *Opinionum probabilium hodie tam ingens est numerus, vt libera illarum electio videatur fouere quamdam veluti libertatem conscientiæ. & nn. seqq.*

331 *Doctoris vnius authoritas an faciat opinionem probabilem ex eo, quod generaliter sic doceant quatuor, vel quinque Doctores.*

332 *Opiniones probabiles efficere, vt quod olim peccatum erat, hodie amplius non sit, assertio est non toleranda.*

333 *Opinionem erroneam sequens alicuius Magistri à peccato non excusatur.*

334 *Probabilitatum vsus est fomentum Diaboli ad eneruandam vim præceptorum. & n.337.*

335 *Opiniones plurima hic referuntur, quæ non sunt tolerandæ, & tamen hodie à quibusdam Theologis probabiles reputantur.*

336 *Assertiones multæ, quas Parochi Parisienses, & Ro-*

Rothomagenses, Clero Gallicano authoritate Superiorum damnandas proposuerunt, referuntur.

337 *Mechliniensis Archiepiscopi Epistola ad Sacram Congregationem Inquisitionis aduersus Confessores, qui nimis laxant bobenos peccatoribus, innixi perniciosis opinionibus quorumdam Theologorum refertur. & nn. seqq.*

33? *Assertiones septemdecim referuntur excerptæ ex libris nonnullorum Theologorum, quas facultas Theologica Louaniensis iudicauit in praxi non tolerandas, & authoritate Superiorum prohibendas.*

Gandauensis Episcopi Epistolo, & assertiones vigintisex ad eius requisitionem censuratæ à facultate Theologica Louaniensi. sub d. n. 339. vers. His addimus.

340 *Propositiones sex à Congregatione S. Officij qualificatæ. sub d. n. 339. vers. His demum adijcimus.*

341 *Agere incertum, & dimittere certum in materia morali est peccatum mortale.*

342 *Pars periculosa in controuersijs moralibus quæ dicatur ex sententia Henrici Gandauensis.*

343 *Iudex, glossis discrepantibus, eligere debet opinionem, cui magis rotio intellectus sui consentit.*

344 *Sententia iudicis sequentis vnam opinionem in moteria, in qua est magnus conflictus, valet, si non appareot quæ sit communior, & illa non sit apertè falsa.*

345 *Opinio verior, & probobilior à Iurisperitis pro eodem accipitur.*

346 *Opinio tutior sequenda est vbi agitur de periculo animæ, etiamsi opposita sit satis probabilis ex sententia Henrici Boich, & Bellomeræ.*

347 *Opinionem communem Curia non sequitur vbi controria est verior.*

348 *Opinio communis iudicanda non est ex multitudine, sed ex pondere Authorum materiam diligenter inquirentium.*

349 *Doctoribus antiquis magis deferendum est, quàm modernis, & quatuor numeris seqq.*

350 *Antiqui magni, & veræ Philosophiæ Authores.*

351 *Doctores antiquos relinquens, vt modernis adhæreot, non rectè sapit.*

352 *Glossæ authoritas omnes alias antecedit.*

353 *Intellectus Clem. 1. § fin. de Sum. Trinit. & fide Cathol.*

354 *Opinionem probabilem relicta probabiliori, ac tutiori ex sententia multorum Theologorum nostri temporis sequi non licet consiliario, seu consultori animarum.*

355 *Item nec Iudici. & nn. seqq. vsque od n. 373.*

Item nec Medico. n. 373. & nn. seqq.

Item nec Regi in bello gerendo. n. 375.

Et multò minus in essentialibus Socramentorum. n. 376. & nn. seqq. vsque ad n. 381.

356 *Iudex in causis criminalibus sequi potest opinionem probabilem, quæ fauet reo, relicta probabiliori, quæ fauet Fisco, si probabilitas versetur circa factum.*

357 *Imo tenetur eo casu reum absoluere, ex sententia nonnullorum Theologorum.*

Contrarium defenditur siue probabilitas versetur circa factum. n. 358. & nn. seqq. Siue circa ius. n. 366. & n. seq. vsque od n. 373.

358 *Iudex spectare non debet an probationes Fisci præponderent probationibus rei, sed an ex processu resultet probatio sufficiens od condemnandum. & nn. seqq.*

359 *Accusotore non probante, reus absoluitur.*

360 *Etiamsi reus nihil probauerit.*

361 *Exceptio negatiua pro parte rei non est probanda.*

362 *Accusatus, vel inquisitus etiam post accusotionem, vel inquisitionem non præsumitur culpabilis nisi delictum probetur.*

363 *Iudex absoluto processu offensiuo, ac defensiuo quomodo se debeat gerere in reo condemando, vel absoluendo.*

354 *Probationes in criminalibus debent esse luce clariores.*

365 *Indicia etiam vehementia ad infligendam pœnam ordinariam non sufficiunt.*

367 *Iudices proniores esse debere ad absoluendum, quàm ad condemnandum, & consimiles regulæ quando habeant locum.*

368 *Læsæ Maiestatis crimen an committat occidens Consiliarium Principis.*

369 *Andreas de Isernia Reginæ Ioannæ Consiliarius Neopoli trucidatur.*

370 *Fur de iure an sit suspendendus pro vnico furto magnæ quantitatis.*

371 *Rapiens publicom meretricem an incidat in pœnam raptus.*

372 *Et quid in muliere rapiente virum.*

373 *Medicus peccot, si scienter applicat infirmo medicamenta dubia, etiamsi credat ea probabilius profutura.*

374 *Aegrotum melius est in manu Creatoris relinquere, quàm periculo exponere dubitabilis medicinæ.*

376 *Opinione probabili vti non licet in essentialibus Sacramentorum nisi in casu extremæ necessitatis.*

377 *Periculum graue facit, vt formido præponderet opinioni.*

378 *Baptizandus est puer in periculo mortis constitutus, si quid appareot extro vterum.*

379 *Sacerdos existens in peccato mortali si tempus ita vrgeat, vt non sit locus pœnitentiæ, potest ministrare Socramentum absque peccato.*

380 *Sacerdoti eligenti opinionem probabilem Ecclesia minimè tribuit iurisdictionem ad absoluendum, nisi error sit communis, & titulus putatiuus proueniat à legitimo Superiore.*

381 *Aduocato an, & quando liceat patrocinori secundum opinionem probabilem. & nn. seqq. vsque ad n. 392.*

382 *Aduocatus in causo, in qua vtrinque sunt opiniones æquè probabiles si proponat elientulo rem tanquam certam, mentitur, & tenetur ei ad damna, & interesse.*

383 *Sed non probibetur in causo dubia patrocinari si aperiat clientulo rem dubiam esse.*

384 *Temerè litigare non dicitur qui dubius est, sed qui scit ius non habere.*

385 *Lites plerumque de re dubia instituuntur.*

386 *Aduocati recti meliorem vitam faciunt, quàm fratres Prædicatores, vel alij Religiosi.*

387 *Aduocoto non licet patrocinari pro porte minus probabili contro probabiliorem.*

388 *Etiamsi pandat clientulo rationes aduersarij esse probabiliores.*

Etiamsi non sit causa sanguinis, vel maioris partis bonorum. n. 390.

389 *Aduocatus, qui in principio litis credidit rationes sui clientuli esse probabiliores, si in processu appareot contrarium, tenetur causam deserere, aut illum ad concordiom inducere.*

391 *Furti actio datur etiam pro re minima.*

Opi-

393 Opinionem minus probabilem sequens, ac minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori, est maxime imprudens, ac temerarius.

394 Verum est bonum intellectus; falsum autem est malum ipsius.

395 Veritas potissimum indaganda est in foro conscientiæ, qui dicitur forus veritatis.

396 Conscientia est quædam consonantia, & harmonia cum veritate.

397 Lex conscientiæ debet dici lex Euangelica à Patre luminum oriens.

Conscientia est Angelus mentis præses. ibid.

398 Ratio naturalis se ipsam ostendit, & veritatem occultam non sinit.

Formido duplex. ibid. vers. Ad rationem quintam.

399 Intellectus c. Literas, de restit. spoliat. & n. seq.

400 Opiniones distinguens, & ad concordiam reducens, non videtur alias opiniones reprobare.

Medium non opponitur extremis, sed extrema ipsa inuicem opponuntur, & mutuò se perimunt. ibid.

402 Epilogus principalium trium quæstionum, & praxis seruanda in opinione diligenda cum securitate conscientiæ.

403 Opinionem probabilem an faciat authoritas unius Doctoris. Latè discutitur, & nn. seqq. usque in finem.

Quid si authoritas illa sit rationibus destituta. n.406. & nn. seqq. usque ad n.418.

Et quid si nitatur graui aliquo fundamento. n.417. & nn. seqq.

Et quid de authoritate alicuius, qui sit princeps in aliqua facultate. n.420.

Et quid si opinio unius Doctoris sit contra legem Dei, vel Ecclesiæ. n.425.

Et quid si contra communem aliorum opinionem. n.433. & 442.

Et quid si opinio singularis sit verior, quàm opinio communis. n.438.

Et quid si ab vtraque parte sint totidem Authores æqualis ponderis, & rationes æquè suasibiles. num.444.

Et quid si pro vna parte sint Doctores numero plures, & pro contraria grauiores. n.445.

Et quid si vtrinque Doctores sint æquales numero, sed pondere inæquales. n.447.

Et quid si pro vna parte stet authoritas unius grauis Doctoris, & pro contraria nullus occurrat Doctor, & rationes vtrinque sint æquales. n.448.

405 Opinionem probabilem facit authoritas unius Doctoris etiamsi contineat errorem contra ius diuinum.

Contrarium. n.412. & n.425. & 432.

406 Opinionem probabilem in moralibus non facit sola authoritas unius Doctoris vtcumque grauis, & probi.

407 Probabilia sunt quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut Sapientibus, & his vel omnibus, vel pluribus, vel maximè notis. & n.421. & 434.

408 Doctorum dictis in tantùm est credendum, in quantum Canonicis scripturis deseruiunt.

409 Vox unius, vox nullius.

410 Doctori attestanti de consuetudine vel de communi vsu loquendi non creditur.

411 Cardinalis Zabarella nunquam voluit in opinionibus cedere nisi vrgente ratione.

415 Testi vnico attestanti de morte mariti non est credendum.

416 Ingenio non procedendum, sed auctoritatibus insistendum.

417 Opinionem probabilem facit authoritas unius Doctoris probi, & docti, si nitatur graui aliquo fundamento, & in contrarium nulla occurrat ratio, vel authoritas mouens.

418 Opinionem sequens alicuius Magistri non subtiliter indagatam, quæ postmodum appares falsa, excusatur à peccato quamdiù falsa non apparuerit.

419 Nec peccat mortaliter qui sequitur intellectum alicuius grauis Authoris etiamsi erret, dummodo error versetur circa subtilitates legum.

420 Opinionem probabilem facit sola authoritas unius Sapientis clarissimi, & principis in aliqua facultate.

422 Locus ab authoritate infirmus, & inartificialis.

423 Authoritatis pondus inclinat ad actum, præcipuè si grauis sit.

424 Authoritas magni Doctoris in tantum facit aliquam probabilitatem, in quantum præsupponitur in scientia versatus, vel sapienter loquutus.

425 Opinio unius Doctoris quantumuis grauis, & pij si ab Ecclesia sit reprobata, aut sit contra ius diuinum, est improbabilis, & falsa.

426 Ius ignorare licet indoctis, ac rudibus, non autem eis, qui sua prudentia instructi sunt.

427 Illiteratus debet consulere peritiores: alioquin ex iuris ignorantia non excusatur. & n. seq.

428 Simoniam committens non excusatur ex eo, quod se peccare non crediderit.

429 Ignorantia nulla inuincibilis est peccatum.

430 Ignorantia crassa, & supina neminem excusat.

431 Et quæ dicatur huiusmodi ignorantia.

432 Opinionem sequens errantis Magistri in spectantibus ad fidem, & bonos mores, ex simplicitate, & iuris ignorantia non excusatur.

433 Opinionem probabilem non reddit sola authoritas unius Doctoris, si in contrarium sit communis opinio.

Nisi ille Doctor ita solueret argumenta contraria; & confirmaret sua, vt suam redderet aut certam, aut longe probabiliorem. n.438.

434 Vox communis præfertur dictis paucorum.

Rarò benè loquitur qui contra omnes loquitur. ibid.

435 Opinio communis non dicitur quæ plures Doctores habet eam sequentes perfunctoriè.

436 Opinionem probabilem non facit multitudo Doctorum, si eam non confirment optimis rationibus.

437 Opinio communiter censetur si sit approbata à sex Doctoribus classicis rem ex professo tractantibus, quàm si à quinquaginta sola ferè authoritate priorum ductis.

439 Opinioni, quæ melioribus rationibus fulcitur iustius, & æquius est inhærere, licet Imperator sit in opinione contraria.

440 Verbo credendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum.

441 Ab opinione communi recedere non licet nisi habenti pro se rationem certam, & conuincentem.

442 Opinionem probabilem non facit authoritas unius Doctoris, quando in contrarium sunt plures æquales, vel maioris ponderis.

443 Nisi opinio paucorum esset validioribus rationibus munita.

444 Opinionem unius, vel alterius, aut etiam plurium Doctorum sequi non licet, quando in contrarium

sunt

sunt totidem Doctores æqualis ponderis, & rationes vtrinque pares.

445 *Idem si pro vna parte sint Doctores numero plures, & pro contraria grauiores.*

Secus si Doctores vtrinque sint pares numero, sed grauiores pro vna parte. n.447.

446 *Dignitas personarum compensatur cum numero.*

448 *Opinionem probabilem reddit authoritas vnius grauis Doctoris, si pro contraria nullus occurrat Doctor, & rationes vtrinque sint æquales.*

449 *Probationes cum vtrinque sunt æquales, qualibet minima præsumptio pro vna parte facit eam præualere.*

1 NE INNITARIS. Constitutiones Decretorum singularibus sunt opinionibus præferendæ. Hoc dicit secundum Io. Andr. Butr. Card. Imol. Anchar. Abb. & alios communiter, vel secundum Aret. In iudicando non debet quis sequi sensum proprium, sed regulas Patrum, siue Constitutiones; vel generalius, In quocumque negotio debent magis seruari Constitutiones, quàm sensus proprius. Sunt duæ partes. Prima ponit verba Salomonis Prouerb. 3. Secunda expositionem Hieronymi ibi: *Prudentiæ tuæ.*

2 Nota primò secundum Ant. de Butr. significatum horum verborum: *Non facias secundum prudentiam tuam*; intelliguntur enim de prudentia à iure non informata. Vnde glos. 3. Hostien. Io. Andr. Imol. & Abb. interpretantur verba, *Prudentia tua*, idest in malo, vt in c. Sciendum, 8. qu. 1. Exemplificant Abb. Antiq. & Io. Andr. si alicui dicatur; Non debes hoc facere, quia contra ius, & respondeat ille, non curo, quia mihi videtur ita fieri debere: hic proprium sensum præponit Patrum constitutis; contra quem Augustinus in lib. 50. homiliarum, homilia 28. [Vis videre (inquit) quid sit homo? omnis homo mendax, Homo ergo si vult esse aliquid boni, non sit de suo: si de suo esse voluerit, mendax erit: si verax esse voluerit, de Deo, non de suo erit.] Et in lib. de vera Innoc. cap. 311. [Nemo habet de suo nisi mendacium, & peccatum; si quid autem habet homo veritatis, & iustitiæ, ex illo fonte est, quem debemus sitire in hac eremo, vt ex eo quasi guttis quibusdam irrigati, non deficiamus in via.]

3 Secundò nota, ex illis verbis, quæ sibi agenda, vel dicenda videntur, ex dictis, vel factis cognosci hominis sapientiam, vel stultitiam. Ad hoc l. Quidam in fuo, ff. De condit. instit. vt hic per Butr. in 3. notab. magis tamen in hoc

4 spectanda sunt facta, quàm verba. l. Si tamen, §. Ei qui, ff. De ædil. edict. l. De quibus, in fin. ff. De legib. c. Dilecti, infra, de Appellat. cum Concordant, de quibus ibi plenè per glos. in ver. Facto prouocare.

5 Tertiò nota, standum esse dictis SS. Patrum, intellige secundum Innoc. & Compostell. si sint ab Ecclesia recepta; & qui dicit quod ipsi dicunt, non potest de temeritate redargui, nisi ab ipsismet fuerint retractata, sicut Augustinus multa de dictis suis retractauit; vel nisi sint per Ecclesiam correcta, c. 1. 16. dist. Et cum Innoc. & Compostell. transeunt hic Host. Io. Andr. Butr.

6 Card. Imol. & reliqui omnes. Vnde patet erroneum esse quod Abb. dixit n. 3. vers. Vltimo quæritur, videlicet dictum vnius Sancti adiutum authoritate noui, vel veteris Testamenti præualere Papæ interpretationi. Et quod dixit in c. Significasti, num. 3. de elect. in concernentibus fidem, etiam dictum vnius priuati præferendum esse dicto Papæ, si ille moueretur melioribus rationibus, & authoritatibus noui, & veteris Testamenti. Imò enim in dubijs doctrina Ecclesiæ Romanæ, quæ principaliter est in Papa, est regula fidei. c. Omnes, 22. dist. c. Quis, in fin. 11. dist. c. 1. & seq. 12. dist. & ad ipsum pertinet huiusmodi dubia determinare. c. Multis, 17. dist. c. Hæc est fides, c. Et est aliud, c. Quoties, & per totam, 24. q. 1. c. Maiores, inf. de Baptis. & docet S. Thom. 2. 2. qu. 1. art. 10. Vnde meritò hanc Abbatis doctrinam confutat Syluest. in ver. Opinio nu. 2. in fin. vers. Quod autem dicit

8 Panorm. Nec obstat, quod authoritas Hieronymi præualuerit sententiæ Concilij, vt in c. Tria, 36. qu. 2. Nam, vt notat glos. & Turrecrem. in c. Placuit, ead. caus. & quæst. hoc prouenit quia dictum Hieronymi non solum fundatur, & roboratur veritate veteris Testamenti, sed etiam

9 innititur authoritati Meldensis Concilij. In philosophicis vero, quæ ad fidem non spectant, dicta SS. Patrum non sunt maioris authoritatis, quàm dicta Philosophorum quos sequuntur, vt per D. Thomam in 2. senten. dist. 14 art. 2. in corp. & in respons. ad 1.

10 Vltimo nota, Iudicem non debere iudicare secundum propriam opinionem, sed secundum decreta Patrum, & aliorum habentium potestatem legis condendæ. Concordat text. in c. 1. sup. eod. ibi: [Et nemo in actionibus, vel iudicijs Ecclesiasticis suo sensu, vel eorum authori-

11 tate ducatur.] Nam, vt inquit hic Bald. num. 2. erronea est conscientia propria, & singularis, quæ est potius quædam superstitio. l. Quæ sub

12 conditione, ff. De condit. instit. Vnde Anton. de Butr. Io. de Imol. & Alex. de Neuo dicunt hunc textum esse allegabilem contra captiosos, qui plus de se præsumunt, quàm sit in rei veritate, & volunt omnes opiniones suas alijs præualere.

13 QVÆRO generaliter vtrum in omni materia sequi liceat quamcumque opinionem probabilem?

14 Præsens disputatio, seu potius tractatus de opinione probabili diuiditur in quinque partes principales. In prima nu. 13. proponitur quæstio generalis vt supra, videlicet, Vtrum in omni materia sequi liceat quamcumque opinionem probabilem. Et num. 15. discutitur quid teneri dum in materia ad fidem, aut mores non pertinente. Et num. 19. quid in articulis ab Ecclesia diffinitis. Et num. 23. Quid in materia morum, & ponitur origo, & progressus doctrinæ de libera electione opinionis probabilis. Et à num. 25. vsque ad nu. 44. recensentur Authores probabilitatum, & eorum variæ opiniones. In secunda parte principali a num. 44. vsque ad nu. 121. ponitur prima quæstio. An in moralibus sequi liceat opinionem probabilem secundum se, præscindendo à quacumque probabilitate opinionis oppositæ. Et à d. nu. 44. vsque ad num. 59. ponuntur vndecim argumenta pro opinione affirmatiua. Et à nu. 59. vsque ad nu. 98. ponuntur vigintisex argumenta pro opinione negatiua.

Et

21 esse ab erroris vitio excusari. Itaque semper præferri debet opinio, quæ habet pro se legem, vel probatam consuetudinem, vt ait Syluest. in ver. *Opinio*, eod. nu. 2. Et idem est si intellectus moueatur ab ipso obiecto, siue quia fit per seipsum cognitum, vt in primis principijs, quorum est intellectus, siue per aliud, vt patet de conclusionibus, quarum est scientia, vt idem D. Thom. declarat in 2. 2. qu. 1. art. 4. Sed hic non est casus noster, quia versamur in opinione.

22 Opinio autem dicitur cum intellectus declinat in vnam partem contradictionis, cum formidine tamen alterius; nam si id fieret cum certitudine, non esset opinio, sed fides, vt per D. Thom. d. art. 4. & Syluestrum loc. cit.

23 Secundus casus est cum articuli non sunt à lege determinati, nec publicè tenentur secundum authoritatem Ecclesiæ. Et tunc quæstio est ardua nostris temporibus excitata, & valdè periculosa, An in materia morum sequi liceat quamcumque opinionem probabilem. Dixi, nostris temporibus, quia doctrina de libera electione opinionis probabilis in moralibus hoc sæculo introducta est, & quasi parua scintilla in magnum incendium excreuit. Nam illius sectatores nullum afferunt ex Magistris, qui ante centum annos eam tradiderit; non quia Scriptores illorum temporum de tali doctrina non cogitauerint; incredibile enim est tot viros illuminatissimos, ac acutissimi ingenij, qui de humanis actibus, & virtutibus moralibus ex professo disseruerunt, vim probabilitatum per tot sæcula non agnouisse: sed quia cognouerunt iudicium probabile non posse assumi pro regula rectè operandi. Quare hæc doctrina ex hoc solo redditur valdè suspecta, quod sit noua, & à consuetudine Ecclesiæ exorbitans, dicente Apostolo ad Hebræos 13. 9. *Doctrinis varijs, & peregrinis nolite abduci*. & Hieronymo in Epistola Apologetica contra Origenem, quæ est 33. lib. 2. [Cur post quadringentos annos nos docere niteris quod ante nesciuimus? Cur proferetur in medium quod Petrus, & Paulus edere noluerunt? vsque ad hanc diem sine hac doctrina Mundus Christianus fuit.] Hæc Hieronymus. Ad hoc c. Quis nesciat, 11. dist. c. Quod dilectio, in fin. de consang. & affinit. & c. Cum consuetudines, de consuet. vbi Io. Andr. nu. 7. Mutationes, inquit, periculosæ sunt, vt docet Aphorismus; & est contra Doctores, qui perniciosas nouitates inueniunt. Confert text. in l. 1. in fin. ff. De Senator. per quem Bald. in l. vlt. nu. 9. ff. De pœn. iudic. qui male iudicat, dicit, præsumi imperitiam in eo qui tenet nouas, & insolitas opiniones, & eum sequitur Andreas Siculus in Repet. rubr. de fide instrum. col. 7. vers. Quot autem modis. Porrò concors antiquorum sententia fuit, ad hoc vt quis rectè, & prudenter operetur, necessarió requiri, vt habeat certitudinem, saltem moralem, de rectitudine, & honestate operationis, eamque certitudinem nullatenus reperiri in opinione probabili, quæ fallibilis est, & se habet ad verum, & falsum. ac proinde vitiosum esse illam assumere pro regula, & fine humanorum actuum, ita vt cum primum peruenerimus ad gradum probabilitatis, illicò sistamus pedem, nec vlterius progrediamur: quin potius in controuersijs moralibus, in quibus vertitur salutis periculum summa ope nobis enitendum esse, vt certitudinem, explosa omni formidine, habeamus, & veritatem assequamur. Et hanc Theoricam tradiderunt plurimi ex Classicis, & primarijs Magistris, quorum verba ad calamum referemus infra à nu. 79. vsque ad n. 98.

24 Verùm post multa sæcula irrepsit alia doctrina, videlicet ad rectitudinem operationis non requiri iudicium certò, & euidenter dictans actionem licitam esse, seu honestam, sed sufficere probabile iudicium cum formidine partis oppositæ. Et in hac sententia dicitur fuisse Io. Gerson Cancellarius Parisiensis in tract. de præpar. ad Missam, consider. 3. Alphab. 37. litera S, & eam probarunt Gabriel Vasquez in 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 62. cap. 5. num. 26. Io. Salas ibidem qu. 21. tract. 8. disp. vnic. sect. 4. nu. 4. & Thomas Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. nu. 18. Et pluribus tuetur nouissimè Candidus Philalethus, seu potius Andreas Blancus è Societate Iesu de opi-
25 nionum praxi in prima quæstione. Et posito hoc principio recentiores Theologi statuerunt tres gradus probabilitatis.

Primus gradus est, cum quis in aliquo articulo, seu controuersia morali agnoscit vnam opinionem esse probabilem, nempè illam, quæ affirmat actum esse licitum, & subest peccati periculo; nec vlterius inquirit, an opinio contraria sit æquè probabilis, aut probabilior, potest tuta conscientia opinionem illam probabilem sequi. Et in hoc primo gradu conueniunt Theologi nostri temporis ferè omnes. Sed ab hoc primo gradu probabilitatis nostro sæculo factus est transitus ad secundum multò laxiorem, & grauioribus difficultatibus, & periculis inuolutum; videlicet cùm in aliqua morali controuersia duæ sunt opiniones oppositæ æquè probabiles, vel quasi, liberum est vnicuique amplecti alterutram quam maluerit, etiam posthabita opinione tutiori, & specificante actum pro illicito.

Et quia abyssus abyssum inuocat ab hoc secundo probabilitatis gradu Scholastici nostri sæculi processerunt ad tertium, disseminantes doctrinam nouam, & anteactis sæculis inauditam; nempè cum in aliqua quæstione de moribus duæ sunt opiniones contrariæ, quarum vna est probabilis, & minus tuta, quia affirmat actum esse licitum, & ideo subest peccati periculo; Altera verò est probabilior, ac tutior, quia affirmat, & specificat actum pro illicito, integrum est cuilibet amplecti opinionem minus probabilem, & minus tutam, postposita opinione probabilio-
26 ri, ac tutiori. Et huius sententiæ Authores sunt Medina, qui primus videtur scripsisse in defensionem probabilitatum, in c. 2. quæst. 19. art. 6. dub. penult. Vasquez, Suarez, Gregorius de Valentia, Azorius, Ledesma, & alij ad numerum septemdecim, quos refert, & sequitur Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c 9. nu. 4. Idque hoc tempore receptum esse testatur Petrus de Lorca in 1. 2. tom. 1. de actibus humanis, disput. 39. membr. 1. Quinimò ita tenere omninò ferè omnes Scholasticos affirmat nouissimè Ludouicus à Cruce super Bulla Cruciatæ in tract. de opi-
27 nione probabili, dub. 1. nu. 6. Et hoc procedere non solum in materia Iustitiæ, sed etiam in alia quacumque scripserunt Vasquez in 1. 2. qu. 19. art. 6.

art. 6. disput. 63. nu. 1. in princ. & Sanchez d. c. 9. num. 23.

28 Mirum autem est quàm longè, latèque hos
gradus postea dilatauerint. Nam in specie di-
xerunt licere vti hac doctrina tam Lectoribus,
& Magistris in Scholis, vt Salas in 1. 2. disp. vnic.
29 sect. 6. nu. 69. & Sanchez vbi supra nu. 26. quàm
Aduocatis, quos posse patrocinari secundum
opinionem probabilem, omissa probabiliori
etiam in causa sanguinis, vel ciuili omnium bo-
norum, tradiderunt Villalob. in Sum. tom. 1.
tract. 1. diff. 34. num. 5. Turrian. in 2. 2. tom. 2.
quæst. 71. art. 3. Lorca in part. 2. tom. 1. disp. 39.
membr. 2. Vasquez in 1. 2. disp. 19. art. 6. & disp.
64. c. 1. num. 3. & alij, quos refert, & sequitur
Sanchez in Decal. lib. 1. d. c. 9. nu. 53.

Id ipsum de Consiliarijs, & Consultoribus
30 animarum censuerunt Vasquez in 1. 2. disp. 62.
c. 9. num. 47. & Salas in 1. 2. tract. 8. disp. vnic.
sect. 9. nu. 85. Imò Sanchez d. c. 9. num. 20. dicit
posse Consultores animarum modò juxta vnam,
modò iuxta aliam opinionem consulere, & quan-
doque prudenter facere minus probabilem, &
minus tutam opinionem consulendo, quando
iudicat probabiliorem difficilem fore pœniten-
ti, vel consilium petenti, & citat in eamdem
sententiam Vasquez d. disp. 62. c. 9. nu. 67. Addit
Sanchez d. c. 9. nu. 29. in conscientia tutum esse
illum, qui propositum habet varios Doctores
consulendi, donec aliquem iuxta desiderium
suum respondentem inueniat.

31 Iudicem quoque sequi posse opinionem pro-
babilem etiam contra communem, & probabi-
liorem, tenet Ledesma asserens hanc esse senten-
tiam multorum nostræ ætatis, tom. 2. tract. 8.
c. 22. post 11. diffinit. & alij apud Sanchez in
præalleg. c. 9. num. 46. qui hanc opinionem dicit
probabilem: & sequuntur sex alij diligenter con-
quisiti ab Antonino Diana, vt ipse ait in tract. 13.
resol. moral. resol. 3. vbi propterea post multos
refert liberum esse iudici ex duabus opinionibus
probabilibus quam maluerit eligere. & secun-
dum eam iudicare pro amico, imò secluso scan-
dalo, nunc secundum vnam, nunc secundum
aliam etiam omissa probabiliori, & communio-
ri, nec teneri in syndicatu, & exemplificat in
decem casibus congestis à Ioanne Sancio in pra-
ctica disp. 44. num. 72. in fin. & allegat Io. Vale-
rium cum alijs ab eo relatis in differentijs vtriuſ-
que fori in ver. Opinio, differ. 3. nu. 1. & idem
tenet Sanchez vbi supra nu. 45. si vtraque opinio
sit probabilis. Sunt etiam qui opinantur quo-
32 tiescumque iudex fert sententiam, secundum
opinionem etiam minus probabilem, non esse
licitum reo, qui habet pro se probabiliorem
opinionem, appellare, vt apud eumdem Dia-
nam par. 3. tract. 5. resol. 104.

33 Similiter, & Medicum quamuis probabilius
iudicet medicinam fore noxiam ægroto, tamen
si contrarium quoque putet probabile, dixerunt
posse illam absque peccato propinare, idque
non solum si aliud certum remedium non suppe-
tat, & salus ægri sit desperata, vt Gregorius de
Valentia in 2. 2. disp. 3. qu. 10. punct. 2. col. vlt.
paulò ante vers. Altero modo: vbi ait, hoc casu
esse intelligendum quod fertur ex Galeno, In-
terfice audacter: & Sanchez in Decal. tom. 1.
lib. 1. d. c. 9. nu. 39. addens in fine hoc casu Me-
dicum non solum posse, sed teneri medicamen-
tum hoc minus tutum, & periculosum adhibere:
verum etiam si præstò sit aliud certum medica-
mentum, vt tenent Azor. tom. 1. lib. 2. Instit. mo-
ral. c. 17. qu. 11. Aragon. in 2. 2. quæst. 64. art. 4.
dub. penult. Salas in 1. 2. qu. 2. art. 8. disp. vnic.
sect. 15. nu. 158. quos refert, licèt non sequatur,
Sanchez loco proximè citato, nu. 41.

34 Sed & Regem posse bellum gerere, si vtrinque
sint opiniones probabiles, & probabilitas ver-
setur circa ius, pluribus nititur probare Io. San-
cius in pract. disp. 44. nu. 58.

35 Quinimò propositam doctrinam putarunt
multi habere locum etiam in essentialibus Sacra-
mentorum, & illorum administratione adeo vt
in ordine ad Deum, & virtutem Religionis, vel
reuerentiam debitam Sacramento tradiderint
36 in Sacramentis omnibus fas esse vti opinione
probabili, & minus tuta, ac propterea licere
Sacerdoti consecrare etiam in materia incerta,
eo quod probabile à nonnullis id reputetur, ta-
metsi contrarium sit probabilius, & Minister se
exponat periculo faciendi irritum Sacramentum,
vt inter alios censet Petrus de Lorca in p. 2. de
actib. human. disp. 39. membr. 2. Nec dissentit
Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. d. c. 9. nu. 33. ait
enim probabilius esse in Sacramentorum admi-
nistratione licere vti opinione minus probabili,
relicta probabiliori, ac tuta, non obstante ir-
ritandi Sacramenti periculo, dummodo non sit
contra communem Ecclesiæ consuetudinem, aut
contra obligationem Charitatis erga proximum;
vt explicat nu. 33. adducens pro eadem sententia
Vasquez, Salon, Salas, & Sayr.

37 Amplius scripserunt aliqui, Sacerdotem tene-
ri in Sacramento Pœnitentiæ sequi pœnitentis
opinionem, etiamsi pœnitens eligat minus pro-
babilem, & minus tutam, & denegantem ex
hoc capite absolutionem, mortaliter peccare,
vt Sanchez in sæpius citat. cap. 9. nu. 27. & 29. &
38 Io. Sancius in Selectis disp. 33. nu. 54. quamuis
credat pœnitentis opinionem esse falsam, vt
dicemus infra in 3. quæst. in 32. fundamento
num. 305.

39 Quid plura non dubitarunt aliqui affirmare
Sacerdoti eligenti opinionem minus probabi-
lem circa suam iurisdictionem, posthabita pro-
babiliori, Ecclesiam assistere, ac iurisdictionem
tribuere ad absoluendum Sacramentaliter, licèt
Sacerdos verè iurisdictionem non habeat, eo
quod ex electione illius opinionis oriatur titulus
putatiuus cum communi errore tribuente iuris-
dictionem ad præscriptam l. Barbarius, ff. De
off. Prætor. adeo vt Ludouicus à Cruce in suis
disputationibus moralibus super Bulla Cruciatæ
in tit. De opin. probab. dub. vlt. glorietur se,
dum esset Compluti, suasisse hanc opinionem
Patri Suarez, qui in eam vsque diem senserat non
licere in Sacramento Pœnitentiæ vti iurisdictio-
ne probabili; eumque postea illam typis man-
dasse 4. tom. de pœnit. disp. 26. sect. 6. num. 7.
Quam tamen opinionem Suarez dicit tantùm
esse probabilem, non autem sequitur: sed multi
alij sequuti sunt nempè Villalob. in Sum. tom. 1.
tract. 1. dub. 13. nu. 5. Lessius lib. 2. de Iust. & Iur.
c. 29. dub. 8. nu. 68. Sanchez in Decal. to. 1. lib. 1.
d. c. 9. nu. 35. & de matrim. lib. 3. disp. 22. nu. vlt.
& alij apud Dianam resol. moral. tract. 13. re-
sol. 2.

nu. 2. vers. Et tandem, vbi propterea infert non peccare Sacerdotem non approbatum, qui præsente approbato absoluit pœnitentem in articulo mortis constitutum: nec Parochum audientem confessiones sibi non subditi, in alia Diœcesi absque approbatione Ordinarij eiusdem Diœcesis: item nec Sacerdotem, qui ex opinione probabili absoluit à reseruatis.

40 Nec desunt qui putant licere sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam in Sacramento Pœnitentiæ, etiam in mortis articulo, vt contra Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 2. c. 1. nu. 6. firmat Io. Sancius in Selectis disp. 19. nu. 8.

41 Ex quibus vides quàm largè propalata sit hæc doctrina probabilitatum in perniciem animarum. Et nihilominus illius defensores passim conclamant eam esse valdè vtilem, ac proficuam Christianæ Reipublicæ, & quasi antidotum saluberrimam conscientijs fidelium curandis; audiuimus enim nonnullos Theologos affirmare gratulandum esse huic sæculo, quod inuenta sit via medendi morbis animarum longè vberiori, ac feliciori ratione, quàm medeatur corporibus medicina naturalis: quandoquidem Medicus corporis si ægroto egenti remedijs calidis applicat frigida, vel è conuerso, non minuit vim morbi, sed auget. At non sic in medico spirituali animarum, qui potest applicare contraria remedia probabilium opinionum, quæ omnia sint profutura. En tibi exempla.

42 Tenetur pœnitens restituere aureos centum, confessor suadet vt statim integrè restituat; neque enim est capax absolutionis qui cùm possit totum restituere, sine iusta causa vult differre, aut facere restitutionem per partes, secundum veram opinionem, de qua per Archid. in c. Si res, nu. 5. 14. quæst. 6. Io. Maior in 4. dist. 15. quæst. 16. & Sotum de iust. & iur. lib. 4. qu. 7. art. 4. post D. Thom. in 2. 2. q. 62. art. 8. Concilium Senonense anno 1542. ibi: *Non absoluantur, nisi promittant restituere bona fide quam citissime poterunt alienum*, vt in Decretis Ecclesiæ Gallicanæ lib. 2. tit. 7. de Pœnitentia, cap. 116. & c. 117. At pœnitens vix ad hanc restitutionem inducitur; Quare medicus spiritualis applicat illi contrarium remedium opinionis probabilis, dicens posse eum differre, aut per partes restituere, vt interea aliquid inde emolumenti sibi percipiat, si dominus nolit dilationem parum sibi noxiam concedere, quod tenet Nauarr. in Manual. c. 17. nu. 63. vers. Infertur nonò: Imò eum posse absolui etiamsi absque vlla iusta causa diu differat restitutionem, dummodo habeat animum restituendi, censet Molina de iust. tom. 3. tract. 2. disput. 153. nu. 1. quem refert, & sequitur Diana resol. moral. tract. 17. nu. 1. resol. 3. vbi ait se liberasse pœnitentem, qui sæpius confessus fuerat se animum restituendi habere, sed tamen cùm posset, nunquam restituerat; adijciens: Noteat hanc Decisionem Confessarij, nam multos tollit scrupulos maximè in confessione Nobilium, qui per multos menses sine aliqua iusta causa differunt restitutionem.

43 Similiter Confessor præcipit famulo, ne de cætero ducat concubinam in domum heri, ne præbeat illi occasionem ruinæ, cùm id nefas sit secundum opinionem, quæ procul dubio verior, ac tutior est: Arg. c. Nullus. ibi, *subintroductam mulierem*: c. Præterea hoc, & c. Interdixit, 32. dist. & c. 1. de cohabit. cleric. & mulier. & colligitur ex D. Thoma in 4. dist. 38. qu. 2. art. 1. ad 4. & in 2. 2. qu. 43. art. 1. ad 3. & Syluestro in verbo Occasio. Sed ægrè hoc præceptum fert famulus, timens ne eijciatur à domino. Vnde medicus animarum porrigit illi contrarium medicamentum opinionis, quam tenet Azorius tom. 2. Instit. moral. lib. 12. cap. vlt. qu. 8. id est, licere famulo bona intentione deducere concubinam hora certa in domum heri, vel in alium locum, vbi scit eam solitam cum illo peccare. Quinimo idem de ijs, qui lucri causa non solum associant, sed etiam sella gestatoria portant meretrices in domum amasij, dicit se consultum respondisse Diana alios referens resol. moral. par. 3. tract. 6. resol. 11. Vtrumque igitur remedium secundum eos liberat pœnitentem à scrupulis, affertque illi serenitatem conscientiæ. Hinc Basseus in ver. Conscientia, apud Caramuelem in Theol. Regular. disp. 6. [Ex opinionum varietate, inquit, iugum Christi suauiter sustinetur: posset namque euenire plerosque hominum rebelles se prodere, si ad aliquid determinatè agendum, vel committendum constringerentur eo modo, quo tenemur mandata naturalia Dei implere, quod in illis decretum iam sit determinatè, & absque opinionum varietate quod agere oporteat, vel minus: Prouidentia ergo superna cautum est, vnicam tantùm viam operationum mortalium non dari, sed rectam inueniri posse actionem siue iuxta vnam, siue alteram opinionem operentur mortales, sicuti est melius herclè plures esse vias ad Matritum ducentes, quàm si vnica tantùm reperiretur, nam illam vel nimis latam esse oporteret, aut per eam transeuntes impediri, & cum molestia pergere esset opus: hanc non solum molestiam inueniendam est notum, constringendo homines vnicam tantùm opinionem in suis actionibus, siue omissionibus amplexari; verùm non nauaturos operam, & consequenter peccaturos potius, quàm sibi placidam rem desinerent, vel à sibi exoso abstinere retraherentur. Huic damno bonitas Diuina medens diuersa ingenia hominibus contulit, quibus diuersa inter se iudicia rerum ferrent, & se rectè operari arbitrarentur. Deo namque nullum emolumentum accrescit, quod quis operetur iuxta vnam, vel aliam opinionem; solum desiderat mandatum suum non infringi. Cum igitur iuxta opinionem probabilem operans, Dei præceptum non infringat, Dei non interest quidquam, quod iuxta vnam, vel aliam opinionem operatio dedicatur.] Ita Basseus. Et idem Caramuel vbi supra. [Ergo, inquit, Ecclesia Catholica felicior debet dici, quod exuberet sanctissimis, & doctissimis viris, qui introduxerunt benignas opiniones, quia damnarentur plurimi, quos sententiæ probabilitas saluat, nec inde Ecclesia infelix, quod Doctores opinentur passim; sed & inde felicior, quod benignius, & facilius suos possit ad lauream empyream promouere.] Id ipsum, & ijsdem ferè verbis repetit Spinula De libera, & prudenti electione disput. 9. in fin. & allegat Henriquez in procemio Summæ.

Ego verò quamuis agnoscam quàm durum sit impetum fluminis sistere, & doctrinam hanc

prurientem auribus Principum, & priuatorum,
ac ferè omnium mentibus infixam conuellere;
tamen fretus clementia Dei, qui veritatem diu
latere non finit, in medium afferam quæ magis
conducere videbuntur ad illius manifeftatio-
nem, Et quia fuperius num. 25. diftinxi tres gra-
dus probabilitatis, profequendo ordinem ibi
propofitum, totam hanc materiam ad mores
pertinentem fubdiuidam in quatuor principa-
les quæftiones, ex quarum refolutione, ni fal-
lor, clarè apparebit quantum à femita veritatis
receſſerint Nouatores probabilitatum. In pri-
ma examinabitur quid dicendum fi in aliqua
controuerfia morali quis agnofcat vnam tantùm
opinionem effe probabilem, non reflectendo ad
contrariam. In fecunda quid fi agnofcat duas
opiniones oppofitas effe æquè probabiles, vel
quafi. In tertia quid fi agnofcat vnam opinio-
nem effe probabilem, & alteram probabilio-
rem. In quarta difcutietur an authoritas vnius,
vel alterius Doctoris reddat opinionem proba-
bilem.

44 QVÆRO igitur primò, an in moralibus fe-
qui liceat opinionem probabilem fecundum fe,
præfcindendo à quacumque probabilitate opi-
nionis oppofitæ. Quod eft quærere, An opinio
probabilis per fe fit regula morum, feu an in
morali materia licitum fit opinari.

45 Sententiam affirmatiuam fequuntur recentio-
res Theologi ferè omnes, vt conftat ex dictis fu-
pra num. 24. & nu. 25. nec non Iurifperiti, qui
fcripferunt non peccare eum, qui agit, confu-
lit, aut iudicat fecundum opinionem probabi-
lem, Oldrad. conf. 286. In electionis, nu. 5. verf.
Sed qui admittunt. Gemin. conf. 66. Pro decla-
ratione n. 6. Et pro ea adducuntur præcipuè fun-
damenta infrafcripta.

46 Et primò in actionibus humanis qui eligit
quod probabile eft, non agit temerè, fed pru-
denter. c. Ego folis, verf. Vel probabiles ratio-
nes, 9. dift. c. 1. de homic. lib. 6. ibi, *probabili-
bus conftiterit argumentis*. l. nam de ætate, ff. De
probat. l. Ob carmen, §. fin. ff. De teftib. l. Mili-
tes, C. De quæftion. cum fimilibus, & probatur
apertiùs in l. 4. C. Manda, iuncta l. Eum quem
temerè, ff. De iudicijs.

47 Secundò, ad hoc vt quis licitè, & honeftè ope-
retur, fatis eft vt moralem certitudinem habeat
de rectitudine, & honeftate operationis; Sed
qui fequitur opinionem probabilem, habet cer-
titudinem hanc moralem de rectitudine, & ho-
neftate fuæ operationis: Ergo licitè, & honeftè
operatur.

48 Maior probatur, quia certitudo eft in triplici
differentia, vt notat S. Antoninus p. 1. tit. 3. c. 10.
reg. 4. & poft eum Angelus, & Syluefter in ver.
Opinio, & Card. Paleottus de Sacri Confiftorij
confult. par. 5. qu. 13. verf. Attamen. Alia enim
eft fupernaturalis, id eft fidei, alia naturalis,
alia moralis, feu ciuilis. Quod etiam innuit
S. Thom. in 3. fent. dift. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. &
dift. 26. qu. 2. art. 1. Et quidem ad fupernatura-
lem certitudinem impoffibile eft cuncta referre,
quia non omnes articuli funt ab Ecclefia diffini-
ti. c. Canones, & ibi glof. in ver. Eutychen. Ar-
chid. num. 7. & Præpof. nu. 11. 15. dift. c. Cum
Chriftus, & ibi Io. Andr. nu 2. in fin. Butr. n. 4.
Anchar. num. 2. & Card. nu. 3. infr. de hæret. Et
fcripfi pleniùs in c. 1. nu. 51. fup. de Sum. Trinit.
49 & fide Cathol. Quod etiam patet exemplo legum
Ciuilium. Nam etfi leges illæ optimè fint con-
ftitutæ fecundum Arift. 1. Rhetor. quæ in omni-
bus, qui incidere poffunt cafibus, fancitæ funt,
quæque quàm pauciffima reliquerunt ijs, qui
iudicant: tamen omnia lege comprehendi non
potuerunt. Quod & ante ipfum docuit Plato
lib. 9. de legib. affirmans, impoffibile effe ma-
gna, paruaque omnia lege determinare. Itaque
neque leges, neque fenatufconfulta ita fcribi
poffunt, aut omnes cafus, qui quandoque inci-
derint, comprehendantur, vt & Iulianus ait in
l. Neque leges, & in l. Non poffunt, ff. De legib.
50 Similiter ad naturalem certitudinem impoffibi-
le eft omnia referre, quia non omnia patent per
rei euidentiam; nam tefte Philofopho in 4. Me-
taph. c. 2. in princ. Impoffibile eft omnium ha-
bere demonftrationem; ideoque, vt idem ait in 2.
Metaph. text. 16. certitudinem mathematicam
non oportet in cunctis quærere, fed in ijs, quæ
non habent materiam, id eft in mathematicis,
quæ abftrahunt à materia. Neceffe eft igitur
pleraque referre ad certitudinem ciuilem, feu
51 moralem. Huiufmodi autem certitudinem non
oportet effe demonftratiuam, feu mathemati-
cam, cum moralia faltem vt in pluribus non
fint demonftrabilia, vnde fatis eft, vt fit talis,
qualem requirit moralis materia, nam vt habe-
tur in 1. Ethic. c. 3. Difciplinati eft in vnaquaque
re certitudinem requirere iuxta exigentiam ma-
teriæ; fimile enim vitium eft, mathematicum
quærere perfuadentem, & moralem demonftran-
tem. Et concordat S. Thom. in 2. 2. qu. 60. ar. 3.
in refp. ad 1. dum ait: In humanis actibus in-
uenitur aliqua certitudo, non quidem ficut in
demonftrationibus, fed fecundum quod conue-
nit tali materiæ.

Minor probatur, quia cum in moralibus ha-
beri non poffit omnimoda certitudo per rei eui-
dentiam, vt proximè oftenfum eft, fufficit cer-
titudo ex probabilibus fecundum Philof. 1. Eth.
d. c. 3. vbi habetur in morali materia fatis effe
pingui quadam Minerua, & adumbrata figura-
tione verum oftendere, atque de ijs, quæ ple-
rumque eueniunt ratiocinari, & ex ijs fimilia
etiam concludere, Et idem tetigit in 2. Ethic.
c. 2. & confonant iura ciuilia in l. Non poffunt,
ff. De legib. & in l. In obfcuris, ff. De regul. iur.
& notat Nicolaus de Lyra fup. cap. 9. Sapientiæ,
in hæc verba: [Agibilia humana, faltem vt in
pluribus talia funt, vt quoad ea non habeatur
demonftratio, fed tantum probabilis ratio, quæ
non facit intellectum affentire fimpliciter vni
parti, fed cum formidine alterius.] & fequun-
tur S. Antoninus, Angelus, Syluefter, & Palæot-
tus in locis proximè citatis, non enim, inquiunt,
confurgit certitudo moralis ex euidentia demon-
ftrationis, fed ex probabilibus coniecturis grof-
fis figurantibus magis ad vnam partem, quàm
ad aliam fe habentibus. & idem Syluefter in ver.
Opinio ante num. 2. vbi ait: Non eft in dubio
qui probabilibus rationibus ftringitur ad vnam
partem, & tenet ifte certum fibi moraliter, cum
in moralibus fufficiat certitudo ex probabili-
bus.] Ergo qui opinionem probabilem fequi-
tur, moralem habet certitudinem de rectitudi-
ne, & honeftate fuæ operationis, & confe-
quen-

quenter rectè, & cum virtute operatur.

52 Tertiò, certitudo nihil est aliud, quàm determinatio intellectus ad vnum, vt diffinit S. Thom. in 3. scot. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. Solus autem ille qui dubius est manet suspensus, & ad neutrum se determinat, vt dicemus infra num. 151. cum duobus sequentibus, & num. 158. formido autem, quæ inest iudicio probabili, non est tantæ potentiæ, vt excludat assensum determinatum ad partem oppositam, sed hoc tantùm operatur, vt intellectus per actum reflexum indicet rationes illius partis, cuius assensum habet, non esse euidentes, seu infallibiles, sed tantùm probabiles.

Quartò, Iudicium probabile in actibus humanis ad mores non pertinentibus reputatur sufficiens ad prudenter agendum; aliàs enim vix quidquam rectè ageretur propter incertitudinem rerum practicarum, & patet ex dictis supra in primo argumento. Ergo debet etiam in moralibus reputari sufficiens ad honestè operandum, cum nulla afferri possit sufficiens ratio diuersitatis, vulgata lege Illud. ff. Ad l. Aquileiam, cum simil.

53 Quintò, Prudentia est de non necessarijs, vt dicitur in 6. Ethic. c. 5. & est in opinatiua parte animæ, & circa obiectum contingens aliter se habere, vt docet S. Thomas in 1. 2. qu. 57. art. 4. ad 2. & considerat non solùm vniuersalia, sed etiam singularia, vt idem docuit in 2. 2. qu. 47.

54 art. 3. idcoque prudentia hominis non est omnino certa propter variabilitatem singularium, vt dixit in eod. art. 3. ad 2. Ergo habere certum, & infallibile iudicium de omnibus eligibilibus est supra humanam facultatem; ac proinde dicendum est sufficere iudicium probabile de rectitudine operationis.

55 Sextò, Deus, & lex non obligant nos ad impossibile. c. Erit autem lex, 4. dist. l. Titius, §. fin ff. De excus. tutor. l. Quæ sub conditione, §. Quoties, ff. De condit. instit. cum suis concordant. Sed in moralibus non possumus eligere certò scita, vt ostensum est supra nu. 51. Ergo satis est vt eligamus probabiliter opinata.

Septimò, In speculatiuis licet absque periculo erroris, & deceptionis opinari, & defendere quascumque opiniones, modò illæ sint probabiles; c. In quibus, 22. quæst. 2. & dictum est sup. nu. 45. Ergo & in moralibus idem licet absque periculo peccati, cum de similibus idem iudicium sit habendum, c. Inter corporalia, §. Sicut enim, de translat. Episcupi.

56 Octauò, Cum obiectum prudentiæ sit variabile, & contingens aliter se habere, vt paulò suprà ostensum est in quinto argumento, necesse est vt intellectus qui à tali obiecto mouetur, sit cum formidine quod aliter se habere possit; & consequenter qui eligit quod est probabile, prudenter agit, quamuis id cum formidine partis oppositæ.

57 Nonò, Ex Canonum præscripto ille solum tenetur sequi partem tutiorem, qui versatur in dubio, nempe quia suspensus manet, & neutri extremo assentitur, vt c. Ad audientiam. ibi, *cum in dubijs semitam debeamus eligere tutiorem.* c. Significasti ibi, *in hoc dubio.* & c. Petitio, ibi, *in huiusmodi dubio.* de homic. cum concordant.

58 de quibus, infra nu. 113. Sed ille qui adhæret opinioni probabili, non versatur in dubio, quia non manet suspensus, imò assentitur vni parti contradictionis, licet cum formidine alterius, vt patet ex diffinitione opinionis, & notat Bald. in l. Cum antiquioribus, in 3. q. nu. 6. C. De iur. deliber. Ergo non tenetur sequi partem tutiorem, & consequenter potest adhærere opinioni specificanti probabiliter actum pro licito, quamuis habeat formidinem partis oppositæ, quia non exponit se periculo peccati, quæ sola ratio consideratur in electione partis tutioris, vt in d. c. Significasti. ibi: *pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timetur.* c. Si quis positus; & c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. Et hanc differentiam inter eum, qui dubius est, & eum, qui opinatur probabiliter, & cum formidine, constituunt præter alios modernos Petrus de Lorea in 1. 2. tom. 1. de actib. human. disp. 39. membr. 1. & Suarez to. 5. de Censur. disp. 40. sect. 5.

Vltimò, Nisi liceret quamcumque opinionem probabilem eligere, peccarent docentes opiniones probabiles pro parte minus tuta, quia præberent occasionem, vt qui eorum opinionibus vterentur, errarent. c. Error, & ibi Hugo, Archid. & Præpos. c. Quid enim prodest, & c. Consentire, 83. dist. c. Quod autem, 24. qu. 3. Est autem absurdum viros doctos, & pios condemnare eum scholæ plenæ sint probabilibus sententijs contrarijs, & dissentientibus. Integrum enim est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur. c. Prudentiam, De off. Deleg. & quod à pluribus quæritur sapientibus, facilius inuenitur. c. De quibus, 10. dist. & per ampliores homines perfectissima veritas reuelatur. l. vlt. ad fin. C. De fideicom. & c. Extra conscientiam. 64. dist. Et confirmatur, quia illa regula morum est tuta, quæ ab omnibus Doctoribus comprobatur. Arg. c. In canonicis, cum glos. in verb. Præponat, 19. dist. S. Thom. in 1. 2. qu. 5. art. 3. in tertio argumento contrario. Sed omnes Doctores in materia morali videntur admittere doctrinam probabilem cum rectitudine conscientiæ, vt proximè dictum est. Ergo probabilis doctrinæ vsus est admittendus.

59 Sed prædictis minimè obstantibus, adhærendum videtur contrariæ sententiæ, quæ licet Authoribus modernis sit ferè destituta, innititur tamen sapientiæ antiquorum, & fulcitur solidissimis fundamentis.

60 Primo enim roboratur authoritate diuinæ Scripturæ, Eccles. 32. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te, & ante omnem actum consilium stabile.* Ex quo loco expositores desumunt duo esse necessaria in iudicio, quod præcedit imperium prudentiæ, ad hoc, vt opera nostra sint recta, & habeant bonitatem moralem. Primum est veritas designata per illa verba, *verbum verax*; secundum, stabilitas, seu firmitas rationum significata per verba sequentia, *consilium stabile*, secundum Iansenium. Vtrumque autem requisitum deficit in opinione vtcumque probabili. Ergo nostra opera, quæ opinioni probabili innituntur, nec recta sunt, nec bonitatem habent moralem.

61 Minor probatur, quia veritas est indubitata rei certitudo, vt diffinit glos. in Extrau. Io. XXII.

62 Sedes Apostolica, in ver. Veritatem, de concess.

præ-

præbend. Opinio autem vtcumque probabilis indubitatam hanc certitudinem non habet; imò quod opinamur incertum est, vt ex Donato scribit Io. Caluinus in ver. Opinari, & habetur
63 in primo poster. c.26. Item veritas nec fallit, nec fallitur: opinionem verò fallere sæpè contingit, & falli, quæ sunt verba text. in c. A nobis eil 2. de sent. excom. Item ad veritatem cognitam se determinat intellectus simpliciter, & absque vlla formidine, & in illa totaliter quiescit tanquam in suo fine, vt patet in 2. Metaphys. text. 3. opinioni verò, & probabilitati intellectus non assentitur simpliciter, sed cum formidine partis alterius, vt ait Nicolaus de Lyra, de quo infra in septimo fundamento n.72. & D. Thom. in 2.2. qu. 1. art. 4. & Bald. in l. Cum antiquioribus, in 3. qu. nu. 6. C. De iure delibe. nec quiescit in illa, sed fluctuat, secundum Card. Caiet. infra allegat. in 20. fundamento, & vbi est opinio, ibi est vacillatio, inquit S. Bonauentura in 3. sent. dist. 24. qu. 24 vers. Item opinio, ante nu. 33. & probatur clarè in primo Magnorum moralium c.33. ante medium, vbi sic legitur; [Existimatio est, qua in omnibus ferimur ancipites, ea ne ita, an secus.] Vnde opinionem à veritate meritò contradistinxit Innocentius III. in d. c. A nobis, & ibi Canonistæ, & Arist. in 6. Ethic. c. 3. in princ. Igitur in opinione probabili deest
64 primum requisitum veritatis, deest etiam secundum stabilitatis, quia *veritas manet, & inualescit in æternum, & viuit, & obtinet in sæcula sæcu-*
65 *lorum*. 3. Esdræ 4. 38. c. Consuetudo, 8. dist. opinio vero variabilis, & fallibilis est, vt in d. c. A nobis, & in 6. Ethic. d. c.3. & 5. & in 1. poster. d. c. 26. vbi dicitur opinionem esse circa verum, aut falsum, contingens aliter se habere. Vnde opinio, quæ hodie videtur vera, tractu temporis fortè apparebit falsa, sicut accidit in pluribus opinionibus, quæ olim reputabantur probabiles, & postea detectæ sunt falsæ. Ad hoc c. In multis, de ætat. & qualit. c. vnic. in princ. de Bigam. lib. 6. d. l. Cum antiquioribus, C. De iure deliber. cum multis similibus. Quinimo de pluribus articulis ad fidem pertinentibus, antequam diffinirentur ab Ecclesia, extabant opiniones diuersæ inter Sanctos Patres, & liberum erat vnicuique quicquid vellet dicere, vt ait hic Innoc. & post eum Host. nu. 3. & alij supracitati num. 16. Et tamen posteaquam articuli fuerunt ab Ecclesia diffiniti, vel approbati, opiniones illæ apparuerunt falsæ & erroneæ, vt de corpore B. Mariæ in cælum assumpto, notat Bald. hic num. 14. & de duabus naturis in Christo notant Canonistæ in cap. Cum Christus, de hæret. Declaratio enim Ecclesiæ nouum ius non induxit; sed quod prius latebat, manifestauit l. Hæredes palam, § Quod vero, & §. Sed etsi notam, ff. De testam. Gemin. cons. 72. num. 1. plenè Philippus Probus ad Monac. in c. 1. de priuil. lib. 6. Quare cum opinio probabilis nec veritatem habeat, nec stabilitatem, consequens est, vt opera humana, quæ fundantur in iudicio probabili, non sint recta, & Deo grata, nec habeant bonitatem moralem; cum contradicant Diuinæ Scripturæ, c. Quisquis præceptis, 14. qu. 2.

Et confirmatur ex verbis D. Bernardi in regulam S. Benedicti c. 38. vbi proposita quæstione, An sicut peccat qui operatur bonum, quod putat malum, ita mereatur qui operatur malum, quod putat bonum, sic fatur: [Ego, vt interior oculus verè simplex sit, duo illi esse necessaria arbitror, charitatem in intentione, & in intellectu veritatem.] Ex quibus verbis arguitur sic. Ad rectitudinem conscientiæ ex D. Bernardo exigitur electio veritatis: Sed qui pro regula morum eligit opinionem probabilem, non eligit veritatem, cum iudicium probabile, seu opinatiuum indifferenter se habeat ad verum, & falsum, vt supra proximè monstratum est: Ergo qui pro regula morum vtitur opinione probabili, non agit secundum rectitudinem conscientiæ. Præterea oculus agentis rectè debet esse cautus, vt falli non possit, secundum D. Bernardum: Sed eligens opinionem probabilem non est cautus, vt falli non possit, cùm opinionem fallere sæpè contingat, & falli, vt in d. c. A nobis, Il 2. de sent. excom. Ergo qui pro regula morum vtitur opinione probabili, non agit rectè.

66 Secundo probatur hæc sententia authoritate Aristotelis 6. Ethic. cap. 5. vbi diffinit prudentiam esse habitum cum ratione vera circa bona humana actiuum: Opinio autem probabilis non fundatur in ratione vera, sed fallibili, cùm se habeat ad verum, & falsum; vt primo Magnorum moral. c. 33. & in 6. Ethic. c.3. & in d. c. A nobis, & generatur argumentis ineuidentibus; & rationibus, quæ non concludunt omnino, sed persuadent dumtaxat, vt fatentur sequaces probabilitatum, inter quos Petrus de Lorea tom. 1. disp. 39. in princ. & vtitur coniecturis grossis, & figurantibus, vt asserunt S. Antoninus, & alij supracitati in secundo argumento contrario n. 51. Hinc præclarè S. Bernardus de Consideratione ad Eugenium lib. 5. c. 3. [Intellectus (inquit) rationi innititur, fides authoritati, opinio sola verisimilitudine se tuetur. Habent illa duo certam veritatem, sed fides clausam, & inuolutam, intelligentia nudam, & manifestam: cæterùm opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius, quàm apprehendit. Omnino in his cauenda confusio, ne aut incertum opinionis fides figat, aut quod firmum, fixumque est fidei, opinio reuocet in quæstionem. Et hoc sciendum, quia opinio si habet assertionem, temeraria est; fides si habet hæsitationem, infirma est; item intellectus si signata fidei tentet irrumpere, reputatur effractor, scrutator maiestatis. Multi suam opinionem intellectum putauerunt, & errauerunt. Et quidem opinio potest putari intellectus, intellectus autem opinio non potest. Vnde hoc accidit? Profectò quia hæc 67
falli, & fallere potest, ille non potest; aut si falli potuit, intellectus non fuit, sed opinio; verus nempè intellectus certam habet non modo veritatem, sed notitiam veritatis. Possumus singula hęc ita diffinire: Fides est voluntaria quadam, & certa prælibatio nec dum propalatæ veritatis: Intellectus est rei cuiuscumque inuisibilis certa, & manifesta notitia; Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nesciat. Ergo vt dixi fides ambiguum non habet, aut si habet, fides non est, sed opinio:] Hæc D. Bernardus. Ergo iudicium probabile, seu opinatiuum est extra sphæram prudentiæ; ac proinde qui pro regula suorum actuum assumit opinionem probabilem, non agit prudenter, nec ha-

bet

bet virtutem moralem, cum prudentia sit generalis regula humanorum actuum, & completiua omnium virtutum moralium, vt dicitur in 6. Ethic. d. c. 5. & docet S. Thomas in 2. 2. qu. 166. art. 2. ad 1. & in 3. sent. dist. 9. q. 1. art. 1. & dist. 27. qu. 2. art. 4. qu. 2.

68 Tertiò probatur ex eod. Arist. in 2. de Anima, text. 152. vbi ait: [Intelligere, in quo est rectè quidem prudentia, & scientia, & opinio vera, non rectè autem contraria horum;] idest intellectus rectus est qui dirigitur à prudentia, scientia, & opinione vera; non rectus verò qui dirigitur ab eorum contrarijs, vt ex mente Alexandri de Ales, & S. Thomæ patebit infra in 12. & 13. argumento.

Dixit autem *opinio vera*, vt excluderet opinionem probabilem, de qua dubium est au vera sit, vel falsa cùm se habeat indifferenter ad vtrumque vt ex dictis patet; Ergo intellectus, qui dirigitur ab opinione probabili, est non rectus, & à ratione virtutis excluditur. Hinc Lactantius Firmianus lib. 3. Institut. c. 25. in princ. [stultissimum (inquit) est praeceptis velle parere, quæ vtrum vera sint, an falsa dubitatur.]

Quarto, Prudentia, quæ virtus est intellectualis, habet pro obiecto verum, & vtitur medijs per se ducentibus ad ipsum, non autem per accidens, quia vt dicitur in 6. Ethic. c. 5. est habitus cum ratione vera: ergo non potest vti principio, quod sit sibi cognitum probabiliter tantùm, cum probabilitas se habeat ad verum, & falsum, vt habetur in 6. Ethic. c. 3. & in 1. Magnor. moral. d. c. 33.

69 Quinto, Opinio seu iudicium probabile non est virtus, nec inter virtutes à Philosopho connumeratur, vt patet in 1. Posterior. c. 26. & in 6. Ethic. c. 3. vbi opinio contradistinguitur à virtutibus intellectualibus ob eam rationem, quia fieri potest, vt in opinione mentiamur; Item vt differit Franciscus Piccolomineus in philosophia morali, gradu 5. c. 54. [Prudentia est prima, & communis regula omnium actionum, & propterea supra se aliam regulam non habet; rectus enim cæterarum vsus prudentiæ subijcitur; probabile autem habet supra se probabilius, & certitudinem moralem, ac proinde ad prudentiam non pertinet.] Ergo qui in actibus humanis vtitur opinione probabili, non agit prudenter, & cum virtute.

70 Sexto, Ad hoc vt quis rectè, & prudenter operetur, necessariò requiritur vt habeat certitudinem saltem moralem de rectitudine, & bonestate operationis. c. Si quis positus, & c. Si quis autem, in fin. de pœnit. dist. 7. c. Iuuenis, vers. In his, de sponsal. Medina in 1. 2. qu. 19. art. 5. Suarez de actib. human. disp. 2. sect. 2. Salas in 1. 2. tract. 8. sect. 4. Lessius de iust. & iur. cap. 1. Et est communis sententia; imò nonnulli existimant esse de fide propter illud. Rom. 14. *Omne quod non est ex fide, peccatum est.* vbi glossa dicit: Fides nostra vult vt homo agat hoc quod bene intelligit esse agendum, & peccatum est quod aliter fit, quàm probatum est. Ad idem cap. Quoniam omne, de præscript. & S. Ex his, 28. quæst. 1. S. Thom. in præalleg. loco Apostoli, & quodlib. 8. art. 13. Sed qui vtitur opinione probabili, non habet hanc moralem certitudinem. Ergo non agit rectè, & prudenter.

71 Minor probatur, quia opinio incerta est, cum se habeat ad verum, & falsum; nam, vt inquit Aristoteles sæpius allegatus in 1. Magnor. moral. cap. 33. Existimatio est qua in omnibus ferimur ancipites ea ne ita, an secus. Quem locum exponens Io. Caluinus ait, Opinionem esse qua ad vtramque partem declinamus, puta ad hoc ita esse, & non esse. Vnde existimatione, & opinione fieri potest vt mentiamur, vt dicitur in 6. Ethic. d. c. 3. eamque fallere sæpè contingit, & falli, vt in d. c. A nobis, il 2. de sent. excom. Item semper est cum formidine partis oppositæ, vt patet ex illius diffinitione formidans autem se omnino ad vnam partem non determinat, sed fluctuat, & titubat, vt est textus in l. fin. ibi, mente titubanti, & ancipiti animo. C. De condict. indebit. & ostensum est supra nu. 63. & consequenter moralem certitudinem non habet, cùm certitudo sit determinatio intellectus ad vnum, vt per D. Thom. supracitatum in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. & apertius de veritate q. 14. art. 1. vbi sic fatur: [Quandoque intellectus inclinat magis in vnam, quàm in aliam, sed tamen illud inclinans non sufficienter mouet intellectum ad hoc, quod determinet ipsum ad vnam partem totaliter.] Vnde accipit quidem vnam partem, tamen semper dubitat de opposita; & hæc est dispositio opinantis, qui accipit vnam partem contradictionis cum formidine alterius.

Et confirmatur, quia dictamen rectæ rationis debet conformari legi æternæ tanquam primæ regulæ. S. Thom. in 1. 2. qu. 19. art. 6. Sed dictamen cum formidine morali repugnat conformari legi æternæ, quia hæc est immutabilis, dist. 5. in princ. & dist. 6. §. His itaque. Iudicium verò opinatiuum in suo conceptu formali est variabile, & fallibile, habetque defectibilitatem moralem, quia ita creditur verum, vt etiam moraliter possit esse falsum, vt in superioribus monstratum est. Ergo dictamen opinatiuum moralem certitudinem non habet, & consequenter non est per se conforme rectæ rationi.

38 Septimo, In actibus humanis iudicium, quod est incertum, non potest habere moralem certitudinem: sed iudicium probabile propter formidinem, quam intrinsecus habet infixam, est incertum; ergo moralem certitudinem habere non potest. Maior patet, quia repugnat in humanis actibus aliquid esse simul certum, & incertum. c. Si quis autem, in extremis verbis, de pœnit. dist. 7. & d. §. Ex præmissis, 30. qu. 5. sicut repugnat, vt quis simul sit securus, & timidus, tutus, & formidans, stabilis, & fluctuans. Hæc enim sunt opposita, quæ se mutuo destruunt. l. Vbi repugnantia, ff. De regul. iur. & ibi declarat Cagnol. nu. 2. Decian. cons. 49. nu. 51. lib. 3. & patet ex Philos. in 4. Metaphys. c. 6. circa medium.

Minor est Nicolai de Lyra in oppositum mutilatè relati in secundo argumento contrario sub num. 51. nam postquam dixit probabilem rationem non facere, vt intellectus assentiatur vni parti simpliciter, sed cum formidine alterius, immediatè subiungit. [Et hoc est quod dicit, cogitationes enim mortalium sunt timidæ, quia sunt obnoxiæ formidini, & per consequens sunt incertæ prouidentiæ nostræ, nisi dirigantur dono sapientiæ Diuinæ.] Hæc ille. Pondera illa verba;

ba; *& per consequens*, quæ clarè demonstrant indicium probabile ex eo, quod sit obnoxium formidini, in necessariam consequentiam esse timidum, & incertum; & sic non habere moralem certitudinem requisitam ad honestè operandum. Hinc rectè Bressetius de conscientia lib. 3. c. 5. nu. 64. [Omnis opinio (inquit) etiam probabilis est incerta quatenus incertum est absolutè quod opinamur.] Quinimò opinionem probabilem definiunt aliqui ex modernis esse illam, quæ ex rationabili motiuo procedit citra certitudinem; vt nouissimè Honoratus Fabri de opin. prob. pag. 11.

73 Octauò, Qui facit actum probabiliter illicitum, discrimini se committit, & mortaliter peccar, vt est text. in c. Inquisitioni, de senr. excom. Vbi est expressum mortaliter peccare eum, qui facit actum illicitum ex conscientia credulitatis probabilis. Et probatur à fortiori in c. Ad audientiam, in c. Significasti, il 2. & in c. Petitio, de homicid. Sed qui facit actum probabiliter licitum, facit actum probabiliter illicitum, cum probabilitas se habeat indifferenter ad vtrumque extremum, vt in 6. Ethic. c. 3. & 5. & in 1. Magnor. moral. c. 33. & in 1. Poster. text. 44. vbi probabile, seu opinabile diffinitur esse illud, quod ita creditur esse, quod tamen aliter se habere potest, Ergo qui facit actum probabiliter licitum, committit se discrimini, & mortaliter peccat. Quo argumento vtitur in effectu Card. Caiet. vt patebit infra in 21. fundamento.

74 Nonò, Si dominus administrationem, & dispensationem bonorum suorum committeret seruo, qui ex imprudentia, vel infidelitate solitus esset falli, & fallere: vtique ab omnibus iudicaretur imprudens, eiusque fatuitati imputaretur, si seruus substantiam dissiparet. Et idem esset in ægroto, si pro cura sui corporis vteretur opera Medici imperiti, & infidelis: & in nauigantes si nauis regimen committeret nautæ, qui ex imperitia rei nauticæ, vel dolo malo solitus esset falli, & alios fallere, & quandoque mentiendo nauigantes in interitum perducere: Ergo multò magis iudicandus est imprudens Christianus, qui pro directione, & regula conscientiæ suæ vtitur medio opinionis probabilis, quam mentiri, & fallere sæpè contingit, & falli, vt legitur in sæpius allegato cap. A nobis, il 2. de sent. excom. & in 6. Ethic. d. c. 3. in princ. cum anima corpori, ac rebus omnibus sit præponenda, c. Sedulò, 38. dist. & l. Sancimus, C. De Sacros. Eccles.

75 Decimò, Ex sententia eorum, qui defendunt probabilitates, authoritas vnius grauis Doctoris facit opinionem probabilem, l. Septimo mense, ff. De stat. homin. vt dicemus infra in 4. qu.

76 in princ. & tamen text. in l. fin. C. de instit. & substit. opinionem grauissimi Iurisconsulti Papiniani dubitationem appellat. Ergo opinio vtcumque probabilis certitudinem non habet: alioquin textus ille incongruè dubitationem appel-

77 laret opinionem tanti Iurisconsulti, cuius quanta esset authoritas, patet ex edicto Theodosij inferius relato num. 280. Et ita illum textum, ad ostendendum in opinione probabili non adesse certitudinem, ponderat Bald. in l. Cum in antiquioribus, in 3. qu. nu. 6. C. De iur. deliber. Ad idem text. in c. Fraternitatis, de frigid. & malef. vbi articulus dicitur dubitabilis non obstante opinione probabili, ponderando eum, vt dicam infra in 2. quæst. principali nu. 14 vers. Probatur quinto.

Vndecimo, Omnis opinio probabilis secundum Authores contrariæ sententiæ est eligibilis. Sed omnis opinio controuersa est probabilis: Ergo omnis opinio controuersa est eligibilis. Minor est eorumdem aduersariorum, quia omnis opinio controuersa habet aliquos Doctores pro se. Doctores autem non modò plures, sed etiam vnus secundum eos facit opinionem probabilem, vt dictum est in præcedenti argumento, & consequenter si licet sequi quamcumque opinionem probabilem, licet etiam sequi quamcumque opinionem controuersam: At absurdissimum est Christianos in moralibus, in quibus vertitur salutis periculum, posse eligere quamcumque opinionem, de qua inter Doctores sit controuersia; cùm præsertim ex opinionibus controuersis semper altera sit falsa, vt in 4. Metaph. c. 1. & 6.

78 Duodecimo, Et fortius, si liceret sequi quamcumque opinionem probabilem, liceret sequi absolutè quamcumque opinionem, quia opinabile, & probabile pro eodem accipiuntur, nec potest esse opinio propriè, nisi sit probabilis. Quod sic ostendo: Omnis opinio est assensus intellectus pro vna parte contradictionis cum formidine alterius, vt communiter diffiniunt Philosophi. Non potest autem quis vni extremo assentiri nisi ex probabilibus rationibus, quia intellectus mouetur ab obiecto, nec est ei liberum opinari, secundum Aristotelem in 3. de Anima text. 153. & latius explicabitur infra in 2. quæst. nu. 129. Vnde & Bald. in d. l. Cum in antiquioribus in 3. qu. nu. 6. C. De iur. deliber. dicit, opinionem esse quando quis ex probabilibus coniecturis credit id, quod est verum, licèt certitudinaliè non nouerit. De natura igitur opinionis est, vt habeat pro se rationes mouentes intellectum ad assentiendum, & consequenter si licet sequi quamcumque opinionem probabilem, licet etiam sequi absolutè quamcumque opinionem. Quid autem absurdius quam inter Catholicos liberam esse quamcumque opinionem sequi pro libito voluntatis? esset enim quasi renouare errorem Protagoræ, qui dicebat opinione omnia constare; quem errorem confutat Aristoteles in 4. Metaph. c. 3.

Decimotertio, Probatur hæc sententia ab alijs pluribus absurdis, & inconuenientibus, quæ ex doctrina de libera electione opinionis probabilis consequuntur in detrimentum conscientiarum, vt diffusè patebit infra in 3. qu. à nu. 293. vsque ad nu. 340.

79 Decimoquarto, Probatur ex Alexandro de Ales in Sum. p. 1. qu. 16. de falsit. membr. 2. in respons. ad quæst. collateralem, vbi sic ratiocinatur: [Ad secundum est dicendum, quod est intellectus rectus, & non rectus: rectus est cum est ad quod natus est, scilicet ad cognoscendam rem secundum quod est. Vnde intellectus dicitur ab intus legendo, quia intuetur prout se habet veritas interius: & hoc modo nihil contemplatur intellectus quod non sit verum. Intellectus non rectus est cum incidit in quod natus non est, non est autem natus, vt iudicet per veri appa-

apparentiam.] Hæc ille. Sed intellectus qui iudicat secundum opinionem probabilem, non intuetur veritatem interius, nec cognoscit rem secundum quod est, sed secundum veri apparentiam, cum probabilitas indifferenter se habeat ad verum, & falsum, vt patet in 6. Ethic. c. 3. & in 1. Poster. c. 26. Ergo intellectus indicans secundum opinionem probabilem est non rectus, & rectè iudicat.

80 Decimoquintò, Probatur ex D. Thoma in 2. 2. qu. 51. art. 2. ad 2. vbi ad modum Alensis Magistri sui ratiocinatur dicens: [Rectum iudicium in hoc consistit, quod vis cognoscitiua apprehendit rem aliquam prout in se est, quod quidem prouenit ex recta dispositione virtutis apprehensiuæ; sicut in speculo si fuerit bene dispositum imprimuntur formæ corporum secundum quod sunt; si vero speculum fuerit malè dispositum, apparent ibi imagines distortæ, & malè dispositæ.] Hæc S. Thomas. Sed iudicium, quod innititur opinioni probabili ex vi cognoscitiua, non apprehendit rem prout in se est, nec sub ratione veri, cum res possit aliter se habere, vt in 1. Poster. d. cap. 26. & supra proximè dictum est. Ergo iudicium quod innititur probabilitati, ex mente D. Thomæ rectum non est, sed potius distortum, & male dispositum.

81 Decimosextò, Probatur ex similibus verbis D. Bonauenturæ in 2. sent. dist. 7. art. 3. quæst. 1. nu. 52. quæ sic se habent: [Dicendum quod deceptio, & error oritur ex deordinatione, siue deuiatione iudicij. Iudicium autem est duplex in quolibet ratiocinato; vnum quod est cognoscendorum quod est veri sub ratione veri: aliud agendorum quod est veri sub ratione boni.] Hæc ibi. Sed iudicium de rectitudine operationis, quod fundatur in opinione probabili, non cognoscit verum sub ratione veri, quia opinio potest esse falsa; nec cognoscit verum sub ratione boni, quia operatio, quæ innititur opinioni fallibili, potest in se esse mala. Ergo iudicium de rectitudine operationis quod fundatur in opinione probabili, deuiat à recto, & ex mente S. Doctoris deceptionem, & errorem inducit.

82 Decimoseptimò, Probatur ex Scoto qnolib. 18. sub littera E, vbi ait: [Alia agunt ex cognitione intellectiua, quæ sola propria est iudicatiua de tali conuenientia. Et talia nata sunt habere regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu: & in solis istis potest esse actus bonus habens bonitatem moralem.] Ita Scotus. At iudicium probabile non habet regulam intrinsecam rectitudinis in suo actu, sed vtitur principio fallibili, & indifferenter se habente ad rectum, & obliquum, teste Philos. in 1. poster. cap. 26. & in 6. Ethic. c. 3. Ergo in tali iudicio non potest esse actus bonus habens bonitatem moralem.

83 Decimoctauò, Probatur ex eodem Scoto in collat. 12. post princ. cuius hæc sunt verba: [Intellectus inclinatur in obiectum suum per modum naturæ: Ergo sicut natura determinatur ad vnum, ita intellectus ad vnum obiectum præcisè inclinatur. Ergo sicut natura non quietatur nisi in illo, ad quod determinatur, ita nec intellectus quousque habeat illud, ad quod summè,

84 & maximè inclinatur.] Hactenus verba Scoti. Sed intellectus summè, & maximè inclinatur ad cognitionem veritatis, quia, vt inquit S. Thomas in princ. Opusc 73. de Vsuris. [Omnis homo natura non degenerans veritatem amat, & eam scire super omnia desiderat.] Ergo quandiu intellectus non habet id, ad quod inclinatur, scilicet veritatem, manet inquietus, & fluctuans, nec præcisè se determinat, & per consequens non habet moralem certitudinem requisitam ad rectè operandum, cum certitudo sit determinatio intellectus ad vnum, vt per D. Thomam sæpius citatum in 3. sent. dist. 23. qu 2. art. 2. qu. 3.

85 Decimononò, Probatur ex Patribus Salmanticensibus tom. 1. sup. 1. 2. D. Thomæ ad qu. 57. art. 5. nu. 8. vbi sic differunt: [Quoniam iudicium omninò practicum præcedens immediatè imperium prudentiæ est actus virtutis intellectualis, nempe synesis, vel gnome, quæ iunguntur prudentiæ ad rectè iudicandum (eadem ratio est de consilio, quod est actus eubuliæ deseruientis ad rectè iudicandum.) Ergo debet esse perpetuò verum, alias prædicta virtus non esset dispositio ad optimum, nec differret ab opinione, quæ est aliquando ad falsum, ob idque à ra-

86 tione virtutis excluditur.] Et in eodem articulo nu. 4. [Sicut ergo virtus intellectualis speculatiuæ in eo consistit, vt intellectus per se fallibilis rebus necessarijs, & infallibilibus conformetur: ita virtus practica in eo sita est, vt res, seu actiones ex se contingentes, forma infallibili, per quam intellectus practicus in eas influit, adæquentur.] Et in articulo 6. eiusdem quæstionis

87 nu. 8. [Iudicium strictè sumptum est determinatè de vnico medio; & ideo bonitas eius non consistit in sola veritate, sed in eo, quod sit firmum, & stabile.] Hactenus verba Salmanticensium. Sed iudicium probabile non est perpetuò verum, & infallibile, nec habet statum, quia est aliquando ad falsum, vt habetur ex Philos. in 1. poster. c. 26. ideoque opiniones plurimæ, quæ olim æstimabantur probabiles, postea apparuerunt falsæ, vt fusiùs ostensum est supra in 1. argumento. Ergo iudicium probabile sicut opinio ex mente eorumdem Patrum à ratione virtutis excluditur.

88 Vigesimò, Probatur ex Cardinali Caiet. in opusc. tom. 1. tract. vlt. resp. 13. dub. vlt. vbi hæc scribit: [Si applicatio ad opus fluctuat circa rectum, vel obliquum, mors scrupulus est conscientiæ, contra quem illicitè agitur, & obliquitas mortalis incurritur.] & infra. [Hinc enim fit, vt vacillatio conscientiæ in applicatione deformem reddat actionem, quoniam fit applicatio modo quo non debet; debet enim potentia rationabilis determinari ad vnum, si rectè exire debet in actum: alioquin discrimini exponitur vtriusque oppositi si fluctuante illa quis vtitur,

89 Fluctuans enim quantum sapit fluctuationis, tantum sapit indeterminationis, ac per hoc indebiti modi operandi.] Hæc Caietanus. Sed potentia rationabilis, quæ in applicatione ad opus vtitur opinione probabili, vtique fluctuat, & vacillat circa rectum, vel obliquum, cum probabilitas sit cum formidine & indifferenter se habeat ad vtrumque extremum. Nam, vt inquit Aristoteles alias citatus in 1. Magnorum moralium c. 33. [Existimatio, seu opinio est, qua in omnibus ferimur ancipites ea ne ita, an secus.] Et vbi est opinio, ibi est vacillatio, vt inquit S. Bonauentura supracit. nu. 63. Ergo formido il-

la, seu scrupulus est mors conscientiæ, & qui cum tali indeterminatione operatur, secundum Caietanum exponit se discrimini, & indebito modo operatur, ideoque desormitatem mortalem incurrit.

90 Vigesimoprimò, Probatur ex eodem Caiet. in Sum. in ver. Opinionis vsus, ad fin. vbi disertis verbis asserit iudicium practicum ad operandum debere esse certum, ita vt omnem contrariæ partis formidinem excludat, etiamsi secundum propriam opinionem quis operetur. Idque probat efficaciter hoc argumento. [Quando potentia rationabilis solum practicè probabiliter iudicat aliquid esse licitum, iudicat etiam probabiliter aliquid esse illicitum: At iudicans probabiliter aliquid illicitum esse, & id faciens, peccat, vtpote qui peccandi periculo se exponit. Ergo, &c.] Et cum Caiet. concordant Iacobus Almaynus tract. moral. c.14. Summa Armilla in ver. Opinio, num.2. Nauar. in c. Si quis autem, nu.58. & seqq. de pœnit. dist.7.

Vigesimosecundo, Probatur ex verbis Gregorij de Valentia tom. 2. disp. 5. punct.2. quæ sunt huiusmodi. [Ad rationem virtutis intellectualis pertinet, vt habitus secundum rationem suam specificam inclinet determinatè ad verum, quod non conuenit opinioni acquisitæ, etiamsi contingat esse veram. Nam etiam tunc considerata secundum suam speciem, circumscripta differentia indiuiduali, indifferens est ad verum, & falsum ostensum.]

Vigesimotertiò, Probatur ex Leonardo Lessio de iust. & iur. lib.1. de Prudentia dub. 2. vbi ait. [Opinionem honesti non esse iudicium prudentiæ, quia non ita fertur in suum obiectum, vt non possit esse falsa, quam ob causam non est virtus, vt rectè Aristoteles in 6. Ethic. c. 3. Non obstat, quod opinio interdum sit vera, quia id non habet ex intrinseco modo tendendi in suum obiectum, sed per accidens, & fortuitò; nam sicut est vera, ita poterat esse falsa, nulla facta in ea variatione.] Et pauló ante dub.1. num.2. [Certa (inquit) est notitia honesti, & turpis: ita enim prudentia fertur in suum obiectum, vt ex modo iudicandi falli non possit circa proprium obiectum, quia euidenter cognoscit esse turpe, cuius signum est, quod is, qui iudicat aliquid esse honestum, vel vtile, de quo dubitat, vel formidat an in eo peccet, sit imprudens, & imprudenter iudicet, nempè quia iudicium prudentiæ debet esse certum excludens omnem rationabilem formidinem.]

91 Vigesimoquartò, Probatur, quia opinio probabilis essentialiter, & inseparabiliter habet annexam formidinem, vt admittunt Authores contrariæ sententiæ, & probatur in 1. Magnor. moral. c.33. & 5. Ethic. c.3. in princ. in sæpius citato c. A nobis, il 2. de sent. excom. in l. fin. Cod. De inst. & subst. & patet ex illius diffinitione quam communiter tradunt Philosophi. Opinio enim dicitur assensus intellectus pro vna parte contradictionis non omnino firmus, & certus, sed cum formidine alterius, vt per D. Antoninum in 1. p. tit.3. c.10. §.10. Syluest. in ver. Opinio, in princ. Sotus in 4. dist.27. quæst.1. art.3. vers. Tunc ergo. Nauar. in c. Si quis autem, num.11. & ante eos D. Bonauentura in 3. sent. dist. 24. qu. 24. vers. Item opinio, ante num.33. [Opinio (inquit) est acceptio vnius partis cum formidine alterius, & vbi est opinio, ibi est vacillatio.]

92 Et secundum Legistas in l. Admonendi, ff. De iureiur. Opinio est credulitas cum aliqua leui dubitatione, & tenet medium inter suspicionem, & perfectam probationem, vt ibi per Bart. nu. 21. & 22. Alioquin exclusa formidine non esset opinio probabilis, sed veritas, & certitudo, seu opinio vera, vt patet in 2. de Anima text. 153. Nec esset secundus gradus probationis, vt dicunt Legistæ, sed esset perfecta credulitas, seu perfecta probatio secundum Bart. vbi supra num. 23. Itaque quisquis habet opinionem, necessariò habet formidinem, quia cui conuenit diffinitio, conuenit & diffinitum, l.1.

93 §. Dolum, ff. De dolo, & notant omnes in l. Omnis diffinitio, ff. De regul. iur. Quod cum ita sit, inquiro quid sit formido illa, quæ intrinsecè inest opinioni? Aristoteles pauló supra citatus in 1. Magnorum moral. cap. 33. [Existimatio (inquit) seu opinio est, qua in omnibus ferimur ancipites ea ne ita an secus.] Quare secundum eum formido, quæ inest opinioni, est passio, quæ nos facit ancipites, idest ambiguos, & titubantes, an res ita se habeat nec ne, iuxta text. in l. fin. C. De condit. indeb. Vnde in effectu talis formido nihil est aliud, quàm dubium positiuum, & formale, aut saltem suspicio quædam, seu scrupulus, & leuis credulitas, ne pars opposita sit vera, vt explicant Theologi, & patebit infra nu. 261. Hæc enim sunt synonyma, & idem

94 importantia: & suspicio illa, seu formido tenet medium inter dubitationem, & opinionem, plus enim credulitatis habet, quàm dubitatio, & minus, quàm opinio, cum sit credulitas ex leuibus coniecturis, vt inquit Syluester in verb. Opinio, in princ. & notat Bart. in d. l. Admonendi, nu. 21.

95 His positis probatur hæc sententia ineuitabili hoc argumento. Quisquis habet suspicionem, formidinem, scrupulum, seu leuem credulitatem, quod aliqua actio sit illicita, non potest manente tali formidine absque peccato operari, & actionem illam ad praxim deducere. Sed qui habet opinionem probabilem affirmantem actũ esse licitum, necessariò habet suspicionem, formidinem, & scrupulum, seu leuem credulitatem de opposito, idest quod ille actus sit illicitus, vt euidenter ostensum est supra, & admittitur ab aduersarijs. Ergo qui habet talem opinionem probabilem, non potest secundum eam licitè operari, & actum illum ad praxim deducere absque peccato.

Maior propositio probatur per textum rotundum, qui cauillari non potest, in c. Per tuas, il 2. de simon. vbi deciditur esse peccatum mortale operari contra conscientiam scrupulosam, seu ex credulitate leui, nisi prius formido, seu error deponatur, vt plenius explicabitur infra in 2. qu. in 6. principali fundamento pro opinione negatiua num. 249. & tradunt Innoc. Io. Andr. & alij ibi allegati. Ecce igitur ibi textus expressus, quod agens contra conscientiam scrupulosam, & cum formidine mortaliter peccat; hoc enim important illa verba, *ædificat ad gehennam*, vt notat Abbas in c. Litteras, de restit. spoliat.

96 Ad idem est textus apertus in c. Inquisitioni, de senten. excom. vbi proponitur dubium, An coniux qui habet conscientiam de impedimento diri-

derimente possit reddere, & exigere debitum coniugale. Et destinguitur, An talis habet huiusmodi conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, an verò ex credulitate leui, & temeraria. Et in hoc vltimo casu textus dicit: Ad Pastoris sui consilium (conscientia leuis, & temerariæ credulitatis explosa) licitè poterit non solum reddere, sed exigere debitum coniugale. Pondera illud verbum, *explosa*, quod clarè innuit; vt qui habet conscientiam ex credulitate leui, seu formidine de nullitate matrimonij propter impedimentum dirimens, minimè possit absque peccato exigere debitum coniugale, nisi prius formidinem illam, seu leuem credulitatem explodat, idest deponat, seu abijciat, & repellat, vt ibi per glos.

Et ratio decisionis est, quia secundum Caietanum supracitatum nu.88. qui formidat, vacillat, & fluctuat: & qui fluctuat, ad neutram partem se determinat: Qui autem sine hac determinatione operatur, certitudinem non habet de honestate suæ operationis, cùm certitudo nihil sit aliud, quàm determinatio intellectus ad vnum, vt per D. Thom. vbi sup. nu.52. & sine hac certitudine exponit se discrimini, & leuis illa credulitas, seu scrupulus est mors conscientiæ. Patet igitur apertissimè peccare eum, qui operatur cum suspicione, seu formidine, quod actus sit illicitus, & consequenter eodem modo peccare eum, qui operatur secundum opinionem probabilem affirmantem actum esse licitum, cùm necessariò habeat formidinem de opposito, id est quod actus ille sit illicitus, vt supra proximè ostensum est.

97 Vigesimoquinto, Cum iuribus vt supra ponderatis concordat S. Thomas quodlib. 8. art. 13. vbi in puncto videtur determinare hanc quæstionem; nam secundum eum is, qui habet certitudinem, quod sibi liceat habere plures præbendas, & ex contraria opinione Magistrorum in quamdam dubitationem inducitur, si manente tali dubitatione, plures præbendas habet, periculo se committit, & sic procul dubio peccato, vtpote magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem. Ibi enim Doctor Angelicus pro dubitatione videtur intelligere non verum dubium, sed formidinem, quæ aliquo modo certitudinem tollat: ait enim [ex conscientia, quem obligari ad peccatum siue habeat certam fidem de contrario eius, quod agit, siue etiam habeat opinionem cum aliqua dubitatione: at cùm opinione non stat dubitatio vera, & propria, sed tantùm formido, cum opinio includat assensum pro vna parte contradictionis cum formidine alterius, dubitatio verò excludat assensum ab vtroque extremo: nam vt habetur in 3. Metaphys. c. 1. quatenus dubitat, catenus simile quiddam ligatis patitur, vtroque enim modo impossibile est ad vlteriora procedere.] Hæc ibi; Et propterea S. Thomas cum mysterio non dixit simpliciter in dubitationem inducitur, sed in quamdam dubitationem; innuens per hoc se non loqui de dubitatione propriè sumpta, sed de formidine, quæ inest opinioni; sed hunc locum latins expendemus infra nn.270.

98 Vigesimosexto, & vltimò. Pro maiori dilucidatione veritatis ante omnia supponendum est illud principium tanquam certum, & infallibile: videlicet in actibus humanis, ad hoc, vt quis rectè, & cum virtute operetur, requiritur, vt habeat certitudinem saltem moralem de rectitudine, & honestate operationis, secundum illud Augustini: Tene certum, dimitte incertum, vt in c. Si quis autem, in fin. de pœnit. dist.7. Idque

99 apud omnes est in confesso. Sed defensores probabilitatum enixè contendunt in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus, idque potissimum deducunt ex Aristotele supracit. in 1. Ethic. c.3. Et ex hoc fundamento apud eos solido, & inconcusso deducunt omnes suas conclusiones, videlicet qui in actibus humanis eligit quod est probabile, non agit temerè, sed prudenter; eligit perfectum, ac tutum: non committit se discrimini: sequitur dictamen rationis, & alia plura id genus. Quare vis tota præsentis disputationis versatur in intelligentia asserti principij, quod in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus; nam euerso hoc fundamento totam hanc machinam probabilitatum corruere necesse est. Et quidem nos credimus in eo magnam latere fallaciam, seu æquiuocationem. Quod vt pro nostri ingenij tenuitate quantum Deus dederit, dilucidè ostendamus, accuratè obseruandum proponimus aliud esse in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus, & aliud in moralibus sufficere certitudinem probabilem. Hæc enim duo differunt vt causa, & effectus. Nam primum denotat causam, per quam certitudo moralis in nobis generatur, & in esse producitur: secundum verò denotat effectum, idest ipsam moralem certitudinem in nobis iam generatam, & in esse productam. Itaque cùm dicimus, in moralibus sufficit certitudo, quæ oritur, & generatur in intellectu ex argumentis, & rationibus probabilibus, propositio vera est, quia plures rationes probabiles sunt aptæ natæ producere, ac generare in potentia rationabili moralem certitudinem de honestate operationis absq; vlla formidine partis oppositæ; si rationes illæ sint tanti ponderis, vt efficaciter moueant intellectum ad iudicandum rem ita se habere, vt probatur in c. Ego solis, vers. Alios autem, 9. dist. Et hæc est illa certitudo surgens ex probabilibus, quæ in morali materia sufficit ad rectè operandum. Cum verò dicimus, in moralibus sufficit certitudo ex probabilibus, si intelligamus, idest in moralibus sufficit certitudo probabilis, propositio est falsa, quia ista certitudo probabilis non datur, imò implicat contradictionem, vt sit certitudo, & sit probabilis, quia certitudo est præcisa determinatio intellectus ad vnum, vt in superioribus dictum est. Probabilitas autem indeterminatæ, & indifferenter se habet ad rectum, & obliquum. Vnde iudicium probabile non est iudicium prudentiæ cùm non habeat pro obiecto verum, & sub ratione veri, sed est iudicium obnoxium formidini, timidum, & incertum, atque indeterminatum, fluctuans, & instabile, quod non intuetur veritatem interius, nec cognoscit rem secundum quod est, sed secundum veri apparentiam; & ideo fallit, & fallitur, & à ratione virtutis excluditur non habens bonitatem moralem, vt ex authoritatibus tantorum Patrum, & Magistrorum primæ classis diffusè ostensum est supra. Quapropter tantum abest, vt in moralibus sufficiat certitudo probabilis, vt po-

tius opponantur, ac mutuò se destruant certitudo, & probabilitas. Nec aliud sensit Aristote-
100 les exaduerso citatus in 1. Ethic. c. 3. Si sedulò expendantur illius verba; ait enim [In morali materia satis esse vt verum ostendatur pingui quadam Minerua, & adumbrata figuratione, atque de ijs, quæ plerumque eueniunt ratiocinari, & ex ijs similia etiam concludere.] Quibus verbis tantùm intendit, vt in materia morum non requirantur probationes per rei euidentiam, seu demonstrationem, sed satis sit verum ostendere per coniecturas probabiles, arguendo etiam à communiter accidentibus, & à similibus. Quod & nos fatemur. Verumtamen oportet secundum Aristotelem vt his coniecturis, & argumentis probabilibus ostendatur verum, & sic non sufficit vt ostendatur probabile, quod longè distat, & contradistinguitur à vero, vt pluribus monstratum est supra in 1. fundamento, nu. 60. Quare si tu probabilibus tuis ratiocinationibus ostèdis opinionem probabilem, non satisfacis menti Aristotelis requirentis, vt ostendas verum, quia loco veri, quod est obiectum virtutum intellectualium, & est immutabile, æternum, & infallibile, atque excludens omnem formidinem, vt ex dictis constat; tu ostendis opinionem probabilem, quæ à ratione virtutis excluditur, & est fallibilis, & cum formidine. Vnde perperam ex eo loco deducunt defensores probabilitatum in moralibus ad rectè, & prudenter operandum sufficere opinionem probabilem: hoc enim nunquam somniauit Aristoteles, quin potius opinionem exclusit, & contradistinxit à prudentia, & alijs virtutibus intellectualibus ea ratione, quia in opinione fieri potest vt mentiamur. Quocirca ex mente ipsius in morali materia vti possumus rationibus, & argumentis probabilibus tanquam medijs, & instrumentis ad ostendendum verum, & tanquam causis generantibus in nobis moralem certitudinem. Sed tamen illud verum ostensum, & certitudo ex probabilibus consurgens debet esse sine omni formidine partis alterius, cum veritas, & certitudo formidinem non admittant; ideoque non sufficit in sententia Aristotelis iudicium probabile, quod se habet ad verum, & falsum, & de cuius ratione intrinseca est, vt formidinem, & fluctuationem includat. Similiter cum S. Antoninus, & alij ex aduerso citati nu. 51. dicunt moralem certitudinem consurgere ex coniecturis probabilibus, grossis, & figurantibus: Hæc verba non important, vt in moralibus sufficiat certitudo probabilis, sed tantùm, vt in moralibus sufficiat illa certitudo, quæ consurgit, idest nascitur, seu generatur ex huiusmodi probabilibus coniecturis, & argumentis. Et eodem modo dum leges, & Canones decidunt quæstiones, & causas ex argumentis probabilibus, non intendunt, vt sufficiat iudicium probabile ad iudicandum, & decidendum; sed tantùm vt ex probabilibus rationibus simul iunctis possit Iudex ita illuminatus formare iudicium certum, & infallibile de rei veritate; quia nimirum etsi argumenta huiusmodi seorsim considerata non concludunt omnino, nec sint euidentia, sed tantùm probabilia: tamen si simul iungantur, & sint multi ponderis, sunt apta nata generare talem certitudinem, vt virtus apprehensiua cognoscat, & apprehendat absque vlla trepidatione rem ita se habere: atque ita causæ sunt probabiles, sed effectus ex illis resultans est omninò certus, & infallibilis. Et hoc innuit textus in c. Indicantem, 30. qu. 5. in illis verbis: [vt ibi actio amborum partium illuminata sit plenior.] Itaque si rationes probabiles sint plures, & tanti ponderis, atque momenti, vt illis intellectus sine vlla formidine acquiescat, & iudicet rem ita se habere: hæc est moralis certitudo, quæ sufficit ad rectè operandum: Si verò rationes illæ sint quidem plures, & probabiles, sed tamen non adeò firmæ, & efficaces, vt adæquent omnino intellectum, sed tantum persuadeant, adeo vt intellectus eis non assentiatur simpliciter, & absolutè, sed tantum cum formidine, & fluctuatione, ne pars opposita sit vera: hæc est opinio probabilis, quæ non sufficit ad bonitatem moralem, vt solidis fundamentis, & authoritatibus maiorum nostrorum in superioribus monstratum est. Quare non est bona consequentia, Certitudo moralis consurgit, idest nascitur, & generatur in nobis ex probabilibus: Ergo probabilia sunt moraliter certa. Quia in primo casu consideratur illud totum, & aggregatum perfectum, quod resultat, & emergit ex pluribus singularibus imperfectis. In secundo autem casu considerantur ipsa singularia per se imperfecta, & insufficientia. Quo fit, vt si aliqua propositio haberet pro se vnam tantùm rationem, seu præsumptionem non conuincentem, sed solum probabilem, propositio illa non esset moraliter certa, quia esset cum formidine partis oppositæ: secus verò si ratio, seu præsumptio illa esset conuincens, quia etsi non haberet euidentiam demonstrationis, tamen sufficeret ad generandam
101 moralem certitudinem, vt est textus in c. Affecte, de præsumpt. vbi proponitur iudicium Salomonis, qui ex præsumptione violenta pronunciauit pro matre, dicens: *Date huic infantem viuum, & non occidatur; hæc est enim mater eius.* Vnde iudicium Salomonis non fuit probabile, sed omnino certum, non quidem certitudine
102 mathematica, sed morali. Ideoque Io. Andr. & cæteri Canonistæ post eum sic summant illum textum, videlicet ex violenta præsumptione fertur diffinitiua, concordat textus in c. Litteris, eod. tit. ibi: ex huiusmodi violenta, & certa suspicione fornicationis potest sententia diuortij promulgari. Surgit igitur certitudo moralis ex vnica præsumptione violenta, vel ex pluribus rationibus, & argumentis probabilibus simul iunctis, quæ tamen seorsim considerata non sunt certa, sed solum probabilia, & cum formidine partis oppositæ. Et hæc est ipsa veritas, nam &
103 in iudicijs plures probationes imperfectæ simul iunguntur ad faciendam plenam, & perfectam probationem secundum illud vulgatum, *Et quæ non prosunt singula, multa iuuant.* l. 2. §. Ætas, & ibi glos. in ver. Legitimis, ff. De excus. tutor. l. Instrumenta, vbi etiam glos. in ver. Alijs quoque, C. De probat. glos. in c. Cum causam, in ver. Ad-
104 minicula, eod. tit. De testib. Et duæ probationes semiplenæ etiam diuersi generis similiter iunguntur ad faciendam vnam plenam probationem, vt notat Bart. in l. Admonendi, num. 48. vers. Veritas est, quod duæ semiplenæ faciunt
105 vnam plenam, ff. De iureiur. Vnde vnus testis,

qui

qui facit semiplenam, & confessio facta absente parte, quæ facit aliam semiplenam, simul iuncta plenè probant. Casus est in c. Cum dilectus, de success. ab intest. & notat Bart. vbi supra. Item vnus testis, & fama publica eo casu, quo faceret semiplenam, vt in c. 1. de Appellat. & notatur in l. 3. §. Iisdem quoque principijs, ff. De testib. & per Bart. loc. cit. Et idem patet in fama, & scriptura priuata recognita per comparationem, quæ tanquam singula non faciunt nisi semiplenam, & tamen coniuncta faciunt vnam plenam, vt per Alex. cons. 103. Insuper eo, nu. 5. vers. Tertio præsuppono, lib. 7. & in alijs pluribus exemplis, quæ cumulat Antonius Gabriel
106 commun. conclus. 1. per tot. Plena enim probatio conficitur ex diuersis probationibus imperfectis, cum tendunt ad eundem finem; nam iunguntur scripturæ plures, testes, fama, confessio, & alia adminicula ad vnum perfectum, vt notat Bald. cons. 397. Punctus talis, nu. 2. vers. Prædi-
107 ctæ consultationi, lib. 3. Sed & ex pluribus præsumptionibus tendentibus ad idem consurgit plena probatio, l. Excipiuntur, ff. Ad Sillan. cum concordantibus, vt per Ludouic. Roman. cons. 7. Visis necessarijs, nu. 3. & Crauet. cons. 158. n. 11. Quinimo plena probatio resultat etiam ex pluribus adminiculis quando vnum alteri adminiculatur, Socin. cons. 98. col. 6. lib. 1. Et quod ex pluribus vehementibus adminiculis Iudex redditur certus, ita vt possit causam decidere. Est textus in d. c. Cum dilectus, de success. ab intest.
108 Nam vt formaliter ait Bald. in d. c. Cum causam, nu. 1. & 2. de probat. Iudex inquisitor veritatis debet cuncta rimari, nec adstringere animum suum ad vnam speciem probationis, quia vna species coadiuuat alteram, & confirmat, vt l. 3. §. 1. ff. De testib. Sicut in corpore humano ex membris multis sibi inuicem cohærentibus fit perfectum corpus, vt l. Rerum mixtura, ff. De vsu cap. & in melodijs ex multis consonantijs constat harmonia. Vnde in probationibus surgit certitudo ex diuersis coniecturis, quia cedunt ad eamdem conclusionem finalem, & habent causas, & similitudines, & consonantias contextas, & inuicem colligatas, l. Qui sententiam, C. De pœn. in illis verbis, *conspirantes, concordantesque in vnum rei finem tendunt*. Quamobrem sicut in iudicijs plures probationes semiplenæ, & imperfectæ præsumptiones, & adminicula disiunctim considerata, & tanquam singula plenam probationem non faciunt, neque ex illis Iudex informat cum certitudine animum suum, sed dubius remanet; nam, vt ait Bald. in l. In bonæ fidei, num. 15 C. De reb. cred. dubius est qui applicat animum suum ad semiplenam probationem: & tamen ex illis simul iunctis consurgit plena probatio, & certitudo iudicialis sufficiens ad causam sine vlla trepidatione decidendam iuxta textum in d. c. Cum dilectus: ita & in moralibus plures coniecturæ, & argumenta probabilia, quamuis per se singula non generent in nobis assensum omnino certum, sed solùm cum formidine contrarij: tamen ex omnibus simul innexis consurgit certitudo moralis, quæ licet non sit demonstratiua, nihilominus excedit limites probabilitatis, & est extra omnem formidinem. Et hoc sensu verissima est propositio, quod in moralibus sufficiat certitudo ex probabilibus, idest certitudo illa, quæ resultat, generatur, & in esse producitur ex pluribus coniecturis imperfectis, & argumentis probabilibus, quæ per se sola, & tanquam singula non sunt moraliter certa, nec sufficiunt ad honestè operandum. Atque hanc sententiam ex recentioribus amplectitur Antonius Merenda in suo opere de consilio, vbi innumeris ferè Sacræ Scripturæ locis iuxta Sanctorum Patrum interpretationem accurato studio impugnat, & prorsus damnat vsum probabilitatum eo modo, quo admittitur à modernis, & concordant Carena de offic. Sanct. Inquis. par. 2. tit. 5. §. 4. & Iulius Mercorus in tractatu post scripta nostra impresso de Probabilitate opinionum par. 1. vbi facili, & clara methodo eruditè, ac strenuè pro eadem sententia pugnat.

109 Superest nunc, vt respondeamus ad argumenta contraria, pro quorum solutione primum omnium aduertere oportet duobus modis posse contingere, vt ex opinionibus oppositis aliquis iudicet vnam tantùm esse probabilem. Primo, scilicet cum examinatis accuratè motiuis vtriusque partis, agnoscit rationes suasibiles, & authoritates mouentes stare pro illa tantùm opinione, quæ affirmat actum esse licitum, contrariam vero esse rationibus, & authoritatibus destitutam. Et hoc primo casu admittimus licere opinionem illam sequi quamuis opposita sit tutior. Ratio est tum quia opinio illa propriè non debet dici probabilis, sed magis opinio vera, de qua loquitur Philosophus in 2. de Anima, text. 152. Non enim potest esse cum formidine ne pars opposita vera sit, cum intellectus cognoscat oppositam esse destitutam rationibus, & authoritatibus; & ideo illi non conuenit diffinitio opinionis, quæ est acceptio vnius partis cum formidine alterius, vt per D. Bonauenturam in 3. sent. dist. 24. qu. 24. vers. Item opinio, ante nu. 33. Tum quia cum in moralibus non requiratur certitudo euidens, seu mathematica, imo vitiosum sit illam quærere, teste Philosopho in 1. Ethic. c. 3. & plenius dictum est sup. nu. 50. & 51. Is, qui determinat se ad vnum sine vlla formidine contrarij, vtique moralem habet certitudinem requisitam ad rectè operandum, vt per D. Thom. in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. Tum quia alioquin nihil agere possemus, & Deus requireret à nobis impossibilia: etenim omnino impossibile est omnium esse demonstrationem, vt legitur in 4. Metaph. c. 2. post princ. Tum quia cum ex duabus opinionibus de eodem oporteat vnam esse veram, alteram falsam, vt per D. Thomam quodlib. 8. art. 13. Is, qui iudicat vnam partem esse falsam eo quod non habeat pro se vllas rationes suasibiles, vel authoritates alicuius momenti: in necessariam consequentiam iudicat esse veram illius contradictoriam.
110 Tum denique quia si licitum est sequi opinionem probabiliorem, cuius opposita est probabilis, vt patebit infra in 3. quæst. principali, multo fortius licitum est sequi probabilem, cuius opposita est improbabilis: nam respectu improbabilis opinio probabilis dici potest probabilior. Clem. vnic. §. fin. vers. Opinionem secundam, de Sum. Trinit. & fide Cathol. c. Capellanus, vers. Sed posterior sententia de ferijs, cum concordantibus, de quibus infra num. 270. vers.

vers. Decimumnonum fundamentum. Et hoc primo casu qui sequitur opinionem specificantem actum pro licito, non est imprudens, nec exponit se discrimini, neque ex contrarietate opinionum in aliquam dubitationem adducitur, sed est certus moraliter, & sine omni formidine. Vnde non intrant doctrinæ S. Thomæ, Scoti, & aliorum, quos superius citauimus pro opinione negatiua, nec vendicant sibi locum rationes in ea ponderatæ. Et quamuis opinio opposita sit tutior, tamen non tenetur aliquis eam sequi quando est falsa, seu improbabilis, imò si eam sequeretur, esset ridiculus tanquam vir modici iudicij, & trepidans, vbi non est timor. Vnde idem S. Antoninus in 1. part. tit. 3. c. 10. curans scrupulosos, ait non obligare ita Dei, & Ecclesiæ præcepta, vt eorum obseruantia quis fiat ridiculosus, saltem apud discretos, & bonos. Et S. Ambrosius in psalm. 118. [Non sit ergo (inquit) irrationabilis timor, nec est sapientia sine timore Dei, ita timor sine sapientia esse non debet.] Huc etiam spectat illud Ecclesiast. 7. *Noli esse iustus multum*. Et in terminis huius primi casus non reperi quamquam contradictorem ex antiquis, aut modernis scriptoribus. Secundo modo potest vna tantum opinio iudicari probabilis, quando intellectus flectitur ad vnam partem dumtaxat propter rationes, quas habet suasibiles, vel authoritates mouentes, nec conuertit se ad partem oppositam, discutiendo, & examinando illius motiua, sed dicit, Sufficit mihi, vt opinio, quam sequor, probabilis sit ad hoc vt rectè, ac prudenter agam, vel saltem, vt errorem declinem: de opposita nihil curo, nec volo indagare an illa etiam sit probabilis, vel probabilior. Et hic quidem assumit probabilitatem pro fine, & regula suarum operationum, quod minimè licet. Et in hoc secundo casu procedit quæstio superius discussa, & conclusiones in ea firmatæ. Quibus ita constitutis, non obstant contraria.

111 Ad primum namque respondetur negando assumptum; imo enim qui in actibus humanis ad mores pertinentibus eligit quod probabile est, imprudenter agit, quia tenetur pro regula suorum actuum eligere verum, quod est obiectum prudentiæ, & tamen eligit probabile, quod se habet ad verum, & falsum. Item tenetur eligere quod est perpetuò verum, & stabile: & nihilominus eligit opinionem probabilem, quæ hodie videtur vera, & aliquando poterit detegi falsa. Item vt prudenter agat tenetur iudicare de re secundum quod est: & tamen iudicat secundum quod putatur esse probabiliter & secundum apparentiam. Item debet esse certus saltem moraliter de rectitudine suæ operationis; quam tamen certitudinem non habet iudicium probabile, sed fluctuat, & vacillat cum trepidatione, & scrupulo. Item debet vti principio infallibili; & vtitur opinione probabili, quam mentiri, & fallere sæpè contingit, & falli. Item ex prudentia tenetur eligere certum, & dimittere incertum; & tamen eligit iudicium probabile, quod est obnoxium formidini, & ideo est timidum, & incertum. Item tenetur agere cum virtute: & sequitur opinionem, quæ à ratione virtutis excluditur. Item vtitur iudicio probabili, seu opinatiuo, quod tanquam incertum, & indifferens ad verum, & falsum non potest esse obiectum prudentiæ. Item tenetur eligere bonum, & rectum; & tamen eligit probabile, quod se habet indifferenter ad rectum, & obliquum. Item ne sit imprudens tenetur cauere periculum: & nihilominus eligendo quod probabile est exponit se discrimini: prout hæc omnia, & alia plura his similia patent per vigintisex fundamenta superius allata. Igitur hæc propositio, Qui in actibus humanis eligit quod probabile est, non agit temerè, sed prudenter, est omninò falsa. Et ad iura ciuilia, & canonica, quæ decidunt causas, & quæstiones ex argumentis probabilibus, responsum est supra in vltimo fundamento, nu. 100. vers. Et eodem modo dum leges, & canones.

Ad secundum respondetur negando minorem, quia iudicium probabile moralem certitudinem non habet, vt plenè probatum est supra in 6. & 7. fundamento, & in 20. cum quatuor sequentibus. Ad id verò quod subiungitur in moralibus sufficere certitudinem ex probabilibus, latissimè responsum est supra in vltimo fundamento, à n. 98. vsque ad nu. 111. vbi euidenter ostenditur æquiuocatio, quæ irrepsit in intelligentia huius propositionis, & nu. 100. explicatur locus Aristotelis in 1. Ethic. c. 3. Discrimen igitur est inter iudicium certum moraliter, & opinionem; quia iudicium certum moraliter nullam formidinem habet de falso. Vnde si errat, hoc est omninò per accidens, & præter intentionem. At opinans ratione formidinis, quam habet, quod res possit aliter se habere, quàm appareat, aliquo modo præuidet errorem, qui etiamsi raro accidat, non potest dici per accidens, & præter intentionem euenire. Ita Iulius Mercorus post scripta nostra visus in Tractatu de probabilitate opinionum par. 1. art. 14. vers. Verum.

Ad tertium respondetur negando minorem: Nam qui opinatur probabiliter vnam partem contradictionis, ad illam se non determinat simpliciter, & absolutè prout requiritur ad hoc, vt eius operatio sit recta, sed solum illi assentitur cum formidine, & fluctuatione quæ moralem certitudinem tollit, vt in superioribus probatum est, & præsertim in 7. & 20. fundamento.

Ad quartum respondetur negando antecedens, imò enim etiam in his, quæ ad mores non spectant, incautè, & imprudenter agit qui pro regula suorum actuum vtitur iudicio probabili, quod sæpè fallit, & fallitur. Deinde respondetur negando consequentiam, quia ab alijs actibus humanis non rectè infertur ad actus morales, in quibus vertitur periculum salutis æternæ. Ad hoc bonus textus in d. c. Significasti, il 2. de homicid. ibi: [pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur.]

112 Ad quintum, & sextum respondetur negando esse supra humanam facultatem habere moralem certitudinem de omnibus eligibilibus. Primum enim hoc est contra Diuinam scripturam, quæ Eccles. 32. requirit, vt ante omnia opera verbum verax præcedat nos, & ante omnes actus consilium stabile, vt fusè explicatum est supra in 1. fundamento nu. 60. Quare si Deus non requirit à nobis impossibilia, vt dicitur in argumento contrario, & tamen requirit, vt ante omnia opera ad veritatem perueniamus, consequens est vt ad veritatem peruenire in actibus humanis nequa-

quam

quam sit impossibile, seu supra humanam facul-
tatem. Atque ita argumentum aduersariorum
in oppositum retorquetur. Deinde hoc est con-
tra Cyprianum in sermone de Baptismo, vbi ait:
[Neque lex tua scripta à lege naturali in aliquo
discrepat, sed reprobatio mali, & electio boni
sic animæ rationali infixæ sunt diuinitus, vt de
hoc nemo rectè causetur, quia nulli ad harum
rerum prosequutionem deest scientia, siue po-
tentia; quia & quod agendum est scimus, & quod
113 scimus facere possumus.] Hæc Cyprianus.
Præterea hoc est contra scholasticos primæ Clas-
sis, quos supra retulimus in 14. & in sequentibus
fundamentis, qui vno ore affirmant, veritatem
in omnibus quærendam esse, ac certum esse te-
nendum ad hoc, vt actus nostri sint recti, & ha-
beant bonitatem moralem. Quibus addimus
D. Thomam in opusc. 73. de Vsuris post princ.
vbi sic ait: [Quoniam verò in dubijs, quorum
veritas agnita salutaris est, & incognita pericu-
lum ingerit humanæ salutis, admodum vtile est
veritatem inuestigare: & temporibus nostris au-
diuimus multas controuersias inter Doctores,
non solum in naturalibus, verum etiam in mo-
ralibus, in quibus periculum est diuersa sentire,
& opinari, & præcipuè in illa parte Iustitiæ, quæ
commutatiua dicitur à Philosophis.] Hæc ibi.
Rursus hoc est contra Philosophorum traditio-
nes, vt quid enim diffinirent prudentiam esse
habitum cum ratione vera circa bona humana
actiuum, & illius obiectum esse verum si esset su-
114 pra vires humanas verum attingere? Quippe ad
veritatem nati homines, & vt plurimum verita-
tem consequuntur, vt inquit Arist. lib. 1. Rheto-
ricor. cap. 1. Faciat ergo vnusquisque quod in se
est, vt verum assequatur, idest, vtatur ratione,
per quam potest comprehendere verum, & inuo-
115 cet adiutorium Dei prout hæc verba exponit
Alex. de Ales in 2. par. Sum. qu. 29. num. 8. §. 1.
Demum imaginariam hanc impossibilitatem as-
sequendi veritatem funditus euertunt aurea verba
S. Thomæ in princ. Opusc. 73. de Vsuris, quæ sic
se habent. [Omnis homo natura non degene-
rans veritatem amat, & eam scire super omnia
desiderat, quam si quis concupiscit vero corde,
& eam quæsiuerit in simplicitate cordis, ipsa
seipsam manifestabit: Et Deus, qui hoc pro-
misit, verax est, & eam præbet diligentibus se,
sicut scriptum est Sap. 6. Præoccupat eos, qui se
concupiscunt, vt illis se prior ostendat. Ecclesi. 1.
*Fili concupiscens sapientiam accede ad illam, & Do-
minus præbebit illam tibi.* Inuoco ipsam, ne me
errare permittat in periculum animæ meæ, & in
laqueum aliorum, sed illuminare dignetur ocu-
los caliginosos ipso suo lumine, sine quo nemo
valet ad lumen veritatis vsquequaque pertinge-
re. Amen.] Hactenus verba S. Thomæ. Con-
fundantur ergo, & erubescant sequaces proba-
bilitatum qui asserunt esse supra facultatem hu-
manam habere certitudinem de eligibilibus, &
ad veritatem peruenire, & ideo Deum ad hoc
non obligare, ne requirat à nobis impossibilia.
Imò enim ex prædictis conuincitur id non mo-
do esse possibile, sed etiam facile, vt plurimum
contingens, & secundum naturam. Et hic iun-
ge quæ dicentur infra in 3. quæst. in responsione
116 ad 6. argumentum nu. 394. & seqq. Neque ob-
stat quod prudentia sit de non necessarijs, &
versetur circa obiectum contingens aliter se ha-
bere, & circa particularia, quæ non sunt scibi-
lia. Quoniam, vt inquit S. Thom. in 2. 2. qu. 47.
art. 5. ad 3. Agibilia sunt materia prudentiæ se-
cundum quod sunt obiectum rationis, scilicet
sub ratione veri. Præterea etsi agibilia sint con-
tingentia, tamen, vt inquit Schola Salmanti-
censis superius relata in 19. fundamento num. 85.
Virtus intellectus practici in eo sita est, vt res,
seu actiones ex se contingentes, formæ infallibi-
li, per quam intellectus practicus in eas influit,
adæquentur. Habet igitur prudentia aliquod iu-
dicium certum & infallibile, quo etiam in obie-
cta fallibilia infallibiliter tendat. Atque ita obie-
ctum prudentiæ esse certum tenent communiter
Doctores, & in specie Caiet. in 2. 2. qu. 47. art. 3.
Medina in 1. 2. qu. 19. art. 6. Azor. instit. moral.
par. 1. lib. 3. cap. 25. qu. 2. post Alexandrum de
Ales in Sum. par. 1. qu. 16.
117 Ad septimum respondetur distinguendo ante-
cedens. Nam aut quærimus de Lectoribus, &
Magistris, qui habent onus docendi in scholis: &
tales si pro regula eorum doctrinæ speculatiuæ
assumerent, & docerent opiniones probabiles,
quæ se habent ad verum, & falsum, & multoties
falluntur, & fallunt, vix possent à deceptionis
periculo excusari ex his, quæ scripsit S. Bonauen-
tura supracit. in 16. fundamento. Aut quæritur
de alijs, qui onus docendi non habent: Et hi nil
mirum si possunt amplecti quascumque opinio-
nes probabiles, quia in speculatiuis, vbi de nul-
lius præiudicio agitur, licitum est eligere opi-
niones ne dum probabiles, sed etiam falsas; vt
est text. in c. In quibus, 22. qu. 2. & scripsi ple-
nius in c. Firmiter, à nu. 53. sup. de Sum. Triuit.
& fide Cathol. Quæ distinctio in effectu est S. Tho-
mæ in quodlib. 3. art. 10. Deinde respondetur à
speculatiuis non posse inferri ad moralia, in qui-
bus agitur de peccati periculo, vt dictum est sup.
in respons. ad 4. argum.
Ad octauum patet responsio ex dictis supra in
responsione ad 5. & 6. vers. Neque obstat, quod
prudentia.
118 Ad nonum respondetur negando maiorem,
quia ex præcepto Sacrorum Canonum tenetur
eligere partem tutiorem non solum is, qui du-
bius est, vt in iuribus in contrarium allegatis,
sed etiam is qui habet formidinem ex credulita-
te leui, vt sunt textus clari in c. Per tuas, il 2. de
Simon. & in c. Inquisitioni, de sentent. excom.
ponderando illos vt dixi supra in 24. fundamen-
to num. 95. & 96. ratio est, quia etiam sic formi-
dans, & fluctuans exponit se discrimini, vt ibi
dixi vers. Et ratio decisionis est, & constat ex di-
ctis in 6. & 7. fundamento & in hoc casu etiam
loquitur S. Thomas quodlib. 8. art. 13. vt plenè
ostensum est in fundamento 25. nu 77
119 Ad vltimum respondetur doctrinam hanc de
libera electione opinionis probabilis esse nouam
in Ecclesia, & nostro sæculo introductam, vt su-
120 pra diximus nu. 23. Nam veteres Scholastici op-
positum docuerunt tradentes Theoricas, quæ
vsui probabilitatum omnino aduersantur, vt con-
stat ex dictis sup. in 14. fundamento cum pluri-
bus sequentibus. Quocirca non possumus doctri-
nam recentiorum Theologorum approbare, quin
redarguamus, & improbemus doctrinam Anti-
quorum Sapientum consuetudine Ecclesiæ per
tot

ror sæcula roboratam, qui contrarias regulas tradiderunt. Consultius autem est à Modernis recedere, & Veteribus numero pluribus adhærere secundum illud Iob 12 12. 13. *In antiquis est sapientia*. & fusè patebit infra nu. 349. Atque ita regula, quod à pluribus quæritur sapientibus, facilius inuenitur, & aliæ in argumento contrario adductæ in oppositum retorquentur: Et ex his expedita sit hæc prima quæstio.

121 Venio nunc ad secundam quæstionem principalem, videlicet. An ex duabus opinionibus oppositis æquè probabilibus, vel quasi, liberum sit cuilibet sequi vtramque vel alteram, quam maluerit.

132 Pro sententia affirmatiua, quam sequuntur recentiores Theologi supracitati per discursum à nu. 25. & præsertim nu. 30. & 31. supponendum est non implicare duas contradictorias opiniones esse probabiles; nam probabilem esse nihil est aliud, quàm veram apparere ex aliquo fundamento non leui. Potest autem vtraque contradictoria per diuersa motiua, siue media cognoscendi apparere vera, & sic à potentia rationabili iudicari probabilis. Et quamuis Vasquez in 1. 2. qu. 19. art. 6. disp. 62. c. 3. nu. 10. & Azor. instit. moral. tom. 1. lib. 2. c. 16. qu. 2. & 3. & c. 17. qu. 7. dicant non posse eundem intellectum per propria, & intrinseca rei principia, id est per causas rei, aut effectus illius, aut absurda, & impossibilia inde deducenda, iudicare vtramque opinionem probabilem, quia id esset intellectum duobus contradictorijs assentiri, sed bene posse per extrinseca principia, id est Doctorum authoritatem iudicare contrariam opinionem esse probabilem: tamen eos refellit Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. num. 12. vbi asserit etiam ex principijs intrinsecis posse intellectum vtramque partem contradictionis opinari, seu illi assentiri, quia non repugnat ex eisdem principijs diuersimode intellectis, seu applicatis contrarias opiniones oriri.

Et posito hoc fundamento probatur hæc sententia ex omnibus argumentis superiùs adductis in præcedenti quæstione pro parte affirmatiua à nu. 45. vsque ad nu. 59. Nam vnumquodque illorum, videlicet qui eligit probabile, prudenter agit, non exponit se discrimini, habet certitudinem in moralibus requisitam ad honestè operandum, & reliqua omnia vendicant sibi locum, etiamsi vtraque opinio sit æquè probabilis; siquidem qui eligit alteram, vel vtramque, adhuc eligit quod probabile est. Non enim vna desinit esse probabilis ex eo, quod contraria similiter probabilis sit, cum non implicet vtramque partem contradictionis esse probabilem, vt dictum est sup. proximè in supposito.

323 Verùm his non obstantibus, contrarium videtur tenendum, videlicet ex duabus opinionibus oppositis æque probabilibus, vel quasi, nequaquam esse liberum sequi alterutram, & longè minus vtramque. Probatur autem hæc sententia 26. fundamentis superius adductis in 1. q. pro parte negatiua à nu. 59. vsque ad num. 121. cum enim singula probent non esse licitum sequi opinionem specificantem actum pro licito, quando illa sola agnoscitur esse probabilis, eo quod intellectus non reflectat ad contrariam, nec consideret, an pro illa extent rationes, vel authoritates monentes: à fortiori probant non esse licitum sequi opinionem probabilem, quando opposita agnoscitur esse æquè probabilis. Vnde supposita veritate conclusionis firmatæ in 1. qu. hæc 2. quæstio est de indubitabili.

Sed nihilominus quatenus etiam eius veritas reuocaretur in dubium, adhuc tamen ex illa non liceret inferre ad casum præsentem. Ratio diuersitatis est, quia cum vna tantùm opinio iudicatur esse probabilis iuxta terminos quæstionis præcedentis, intellectus non est propriè dubius, sed illi assentitur licet opinatiue, & cum formidine partis alterius. At verò cum vtraque opinio est probabilis iuxta terminos huius quæstionis, intellectus propter æquilibrium rationum manet suspensus, & dubius, ac neutri assentitur, vt mox probabitur latissimè à nu. 125. vsque ad nu. 171.

124 Primum igitur, & principale fundamentum pro hac sententia constituitur in tribus conclusionibus infrascriptis.

Prima Conclusio est: Qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles, vel quasi æqualiter, non est certus moraliter de illarum veritate, sed dubius.

Secunda Conclusio: Qui dubius est, in morali materia, in qua vertitur salutis periculum, tenetur ex præcepto sequi opinionem tutiorem.

Tertia Conclusio: Si minimè appareat quænam opinio sit tutior, tenetur sequi regulas à Iure præscriptas. Hæ tres conclusiones, in quibus consistit vis tota præsentis disputationis, sunt singillatim probandæ.

125 Prima Conclusio, id est, qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles, vel quasi æqualiter, non est moraliter certus, sed dubius.

126 Probatur primo, Quia vt idem intellectus simul opinetur duas opiniones contrarias æquè probabiles, non tantùm moraliter, sed etiam
127 naturaliter, & physice est impossibile. Quod sic ostenditur, nam opinari nihil aliud est, quàm ex probabilibus coniecturis credere, seu iudicare rem veram esse, illique assentiri, non quidem cum omnimoda certitudine, sed cum formidine partis oppositæ, id est formidando, ne pars opposita vera sit. Quod satis clarè adnotauit Bald. in l. Cum in antiquioribus, in 3. qu. nu. 6. C. De iur. deliber. dicens: Opinio est quando quis ex probabilibus coniecturis credit id, quod est verum, licet certitudinariè non nouerit, & docuit S. Bernardus lib. 5. de consideratione cap. 3. ibi: [Cæterùm opinio certi nihil habens, verum per verisimilia quærit potius, quàm apprehendit.] Et apertius ibi: [Opinio est quasi pro vero habere aliquid, quod falsum esse nescias.] Vnde in effectu opinio aliud non est, quàm iudicium
128 probabile de veritate alicuius rei. Et probatur in c. Ego solis, 9. dist. ponderando illa verba: [Non ideò verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per probabiles rationes quod à vero non abhorreat, persuadere potuerunt.] Nam verbum, *putem*, designat iudicium, quod fit de propositionibus Scriptorum, & sequentia verba: *per probabiles rationes, persuadere potuerunt*, denotant hoc iudicium non esse scientificum: sed opinatiuum, & probabile, cum nitatur rationibus probabilibus, quæ non

con-

conuincunt omninò, sed persuadent dumtaxat. Demum verbum illud, *verum*, nec non verba, *quod à vero non abhorreat*, demonstrant tale iudicium esse de veritate rei, quia intellectus credit quod est verum, seu putat esse verum, quamuis certò non nouerit; sicut enim propositio necessaria generat assensum necessarium de veritate illius, ita probabilis propositio generat assen-
129 sum probabilem de eiusdem veritate. Idque non obscurè innuit Arist. in 2. de Anima, text. 153. dum ait: [Opinari non in nobis est, necesse enim falsum, aut verum dicere.] Quæ ratio inepta esset, nisi iudicium opinatiuum penderet à veri-
130 tate obiecti. Atque hinc notabiliter deducitur, vt aliud sit propositionem iudicare probabilem, & aliud eam opinari, seu iudicare probabiliter esse veram. Inter hæc enim quatuor sunt differentiæ, ad quas oportet diligenter aduertere, quia illarum confusio multos traxit in errorem. Prima differentia est, quia cùm iudicamus propositionem esse probabilem, hoc iudicium non cadit super illius veritate, sed super probabilitate; non enim iudicamus eam esse veram, sed tantùm esse probabilem. At contra, cùm propositionem opinamur, iudicium nostrum est de illius veritate, quamquam cum formidine partis oppositæ, quia opinando quis credit quod verum est, seu putat esse verum, quamuis, vt cum Baldo loquar, certitudinariè non nouerit. Secunda differentia est, quia propositionem iudicare probabilem, non est illi præbere assensum opinatiuum, seu probabiliter ei assentiri tanquam veræ, cùm hoc iudicium, vt prædixi, non sit de veritate propositionis, sed tantùm de illius probabilitate: idcoque multas opiniones probabiles iudicamus, & tamen eas non sequimur, vt docet experientia, & patet in exemplo P. Suarez, de quo supra nu. 39. Sed è conuerso, propositionem opinari, seu iudicare probabiliter veram esse, vtique est illi assensum præbere, licet non cum omnimoda certitudine, cùm opinio sit assensus pro vna parte contradictionis cum formidine alterius, vt diffiniunt Philosophi. Tertia differentia, quia cùm iudicamus propositionem probabilem esse, huiusmodi iudicium est euidens, & scientificum, non opinatiuum; certò enim cognoscimus rationes illius esse suasibiles, & non conuincentes; vnde non opinamur esse probabiles, sed scimus; neque enim opinari simul idem, & scire contingit, vt dicitur in 1. Poster. cap. 26. Idque fatentur vel ipsi defensores probabilitatum, vt apud Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. nu. 18. in fine, dum asserunt, ad hoc vt liceat sequi opinionem probabilem, necessariò requiri vt omnino certum sit eam probabilem esse; & alioquin si sufficeret iudicium opinatiuum de probabilitate illius, daretur opinio opinionis, & probabilitas probabilitatis, & fieret processus in infinitum. Contra verò, cum propositionem opinamur, seu veram esse credimus, eique assentimur cum formidine partis alterius, certum est hoc iudicium non esse scientificum, quia opinio contradistinguitur à scientia, & alijs virtutibus intellectualibus, vt in 6. Ethic. c. 3. in princ. & in 1. Posterior. c. 26. & fusius probatum est sup. num. 69. & 85. & 87.
131 Quarta demum differentia consurgens ex prædictis, est quia cum vnam partem iudicamus esse

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

probabilem, possumus similiter probabilem in-
132 dicare illius contradictoriam. Ratio est, quia cùm hoc iudicium non sit de veritate propositionis, sed de illius probabilitate, vt dictum est in prima differentia, & probabilitas æquè conuenire possit vtrique parti contradictionis: consequens est vt nihil repugnet quominus intellectus iudicare possit duas contradictorias simul esse probabiles; quamquam enim impossibile sit vt idem intellectus se determinet ad contradictoria, putans aliquid esse verum, & falsum, licitum, & illicitum; tamen hæ duæ propositiones, Probabile est hoc esse verum, vel licitum, &, Probabile est hoc esse falsum, vel illicitum, non sunt contradictoriæ, quia vtrumque simul potest esse probabile, cùm probabilitas, vt prædixi, æquè conueniat vero, & falso; ac proinde non implicat, quin intellectus possit vtramque partem contradictionis simul iudicare probabilem; idque admittunt authores vtriusque sententiæ. At è conuerso cùm opinamur vnam partem contradictionis, eique assentimur opinatiuè, & probabiliter, minimè possumus illius contradictoriam simul opinari, & in praxi sequi, quia cùm iudicium opinatiuum cadat super veritate propositionis, vt diximus in prima differentia, sicut est impossibile vt duæ contradictoriæ sint veræ, ita impossibile est vt illas simul opinemur, seu veras esse iudicemus, etiam probabiliter, & cum formidine: idque clarè docuit Aristoteles in 4. Metaph. c. 1. circa med. vbi sic ait: [Impossibile, namque est quempiam idem putare esse, & non esse.] Loquitur ergo ibi Philosophus de iudicio opinatiuo, & cum formidine, ponderando illud verbum, *putare*; nam quod opinamur putamus, quod putamus incertum est, inquit Donatus apud Ioannem Calninum in ver. Opinari. Igitur secundum Aristotelem non est possibile vt idem intellectus simul opinetur, seu iudicet cum formidine vtramque partem contradictionis esse veram. Et propè finem, idem docuit apertissimè his præcisis verbis: [Impossibile est simul eumdem idem arbitrari esse, & non esse; simul etenim haberet opiniones contrarias qui de ea re haberetur mendax.] Patet ergo euidenter in sententia Aristotelis esse impossibile vt quis simul habeat duas contrarias opiniones, & opinetur, seu iudicet etiam cum formidine duo contradictoria esse vera. Præterea impossibile est vt iudicemus siue cum formidine, siue sine formidine aliquid esse, quod certò scimus non sic esse, vt patet in 4. Metaph. cap. 6. sed certò scimus vtramque contradictionem non esse veram, vt in eodem cap. 6. Ergo siue cum formidine, siue non, vtramque veram iudicare non possumus; & consequenter si cum formidine iudicamus vnam determinatè veram, necesse est vt cum formidine iudi-
133 cemus alteram determinatè falsam. Quod adeò verum est, vt nec per diuersa media possimus vtrique simul assentiri. Ratio est, quia vtraque per diuersa media vera esse non potest: nam vt ratiocinatur Gregor. Arimineu. qu. 2. prolog. in princ. [Propositiones contradictoriæ non possunt vmquam verificari, etiam respectu duarum causarum, quia alioquin tu, & ego possemus facere, vt duo contradictoria essent vera, quod nec Deus facere potest cum toto mundo.] Vnde

H sicut

sicut vtraque etiam per diuersa media vera esse non potest, ita neque per diuersa media vtraque credi potest, quia id quod non potest esse, neque potest verum iudicari, vt in 4. Metaph. d. c.6.

134 Ideoque Durandus in prolog. qu.1. nu.21. ait: Æstimare contradictoria simul esse vera, non potest esse in mente hominis, etiamsi voce proferatur.] & Angelus in cons.87. incipien. Hic punctus, circa fin. [Nec legislator (inquit) nec Deus ipse potest actum repugnantem in esse producere.] cuius dictum sequitur Decius in l. Vbi re-
135 pugnantia, ff. De regul. iur. Atque ita non posse intellectum physicè, & naturaliter loquendo vtramque partem contradictionis opinari, neque ex principijs intrinsecis rationum, neque ex principijs extrinsecis authoritatum. Tradiderunt idem Gregor. de Arimino in prolog. art.1. qu.2. & Durandus loco citato, qui ad hoc citat etiam Aristotelem, & S. Thomam, & in hoc æquiuocarunt Vasquez in 1. 2. qu. 19. art.6. disp. 62. c.3. num.10. & ex illo Azor. Instit. moral. lib. 2. c.16. qu.2. & 3. & c.17. quæst. 7. qui scripserunt duos contrarios probabiles assensus circa eamdem propositionem moralem haberi à nobis posse, alterum scilicet ex principijs extrinsecis rationum, alterum verò ex principijs extrinsecis authoritatum. Et Sanchez in Decal. lib. 1. c. 9. nu.12. qui confutando Vasquez amplius affirmauit etiam per intrinseca principia posse intellectum vtramque partem contradictionis opinari, & vtrique assentiri, quia non repugnat ex eisdem principijs diuersimodè intellectis, seu applicatis contrarias opiniones oriri. In hoc, inquam, æquiuocarunt, quia pro eodem acceperunt posse intellectum præbere opinatiuum assensum vtrique parti contradictionis, & posse vtramque partem contradictionis iudicare probabilem, cum tamen hæc duo multum differant, vt in superioribus monstratum est. Nam primùm intellectus nullo modo potest, etiam naturaliter & physicè; potest autem secundum, quia vt prædiximus præbere assensum opinatiuum vni parti contradictionis, seu vnam partem opinari, est iudicare illam esse veram, licèt cum formidine partis alterius: nam assensus opinatiuus est iudicium probabile dictans rem ita esse. Non potest autem quis simul iudicare rem probabiliter esse, & probabiliter non esse, sed cum vnam partem iudicat probabiliter esse veram, necesse est vt eius contradictoriam iudicet probabiliter esse falsam; Quia sicut duæ contradictoriæ veræ simul esse non possunt, ita nec potest intellectus iudicare siue per assensum probabilem, siue per assensum necessarium illas veras esse; sed si vni assentitur tamquam veræ, oportet vt alteri assentiatur tamquam falsæ. At verò iudicare propositionem probabilem, non est præbere illi assensum opinatiuum, quia hoc iudicium non est de veritate propositionis, sed de illius probabilitate; quæ tamen confundunt Vasquez, & Sanchez, non constituentes inter hæc duo aliquam differentiam, ad quod si aduertissent, in prænominatam æquiuocationem non incidissent. Vnde iure optimo illorum errorem redarguit, & latè confutat Andreas Blancus ex eadem Societate Iesu, sub nomine Candidi Philalethi, in libello, seu tractatu de opinionum praxi, quæst. 3. per totam, & præcipuè pag. 48. vers. Dicendum, & quæst.5. pag.77. vers. Aduerte primo, & pag. 84. vers. Confirmatur, & vers. Secundò, & in 3. Corollario, pag. 171. vers. Nam quoad illud. Cui libello præter ipsum Andream subscripserunt, eiusque doctrinam probarunt alij octo non obscuri nominis Sacræ Theologiæ Professores, &
136 Magistri, vt patet in princ. libelli: & ante eum id ipsum aduertit Castro Palao par.1. disp.2.§.2. num. 4. vbi impugnando Sanchez, ait: [Neque ab intrinsecis, neque ab extrinsecis motiuis procedere possunt in eodem intellectu duo assensus probabiles contrarij, quia intellectus non habet libertatem, proposita veritate obiecti, nisi vt assentiatur parti, quam veram existimat, qualis est vna tantùm pars, & hæc sola probabilior: Et Sanchez æquiuocauit dum fecit transitum à probabili obiecto ad probabile iudicium; nam illat quidem de obiecto contrario, seu in contrarium mouente formari posse iudicium, quod tale obiectum sit ex vtraque parte probabile: sed hoc est iudicium euidens de probabilitate honestatis, quod est insufficiens ad honestè agendum, & non est illud iudicium probabile de veritate honestatis, quod tanquam necessarium ad honestè agendum requiritur ab omnibus; quod cum haberi non possit, nisi de vna parte contradictionis, manifestum est nondum inuenisse Sanchez quomodo vtramque possit quis opinari, & in praxi sequi. Hæc ille.] & concordant Layman lib.1.Theol.moral. tract.1.cap.5. Bresserus lib 3. de conscientia, & nouissimè Iulius Mercorus in tractatu de probabilitate opinionum par.2. ar.1. vbi pluribus ostendit repugnare rationi, vt idem intellectus simul possit assentiri assensu opinatiuo vtrique parti contradictionis. Et pro hac sententia allegat etiam D. Cardinalem de Lugo disput.10. de fide, sect.1. num.14. affirmantem [æquiuocationem pati qui confundit hæc duo, credere conclusionem illam esse probabilem, & credere probabiliter illam, quæ sunt valdè diuersa; nam qui tenent aliquam propositionem probabilem, concedunt simul contrariam esse probabilem, non tamen credunt veram etiam assensu probabili; alioquin haberent assensus duos probabiles de obiectis contradictorijs.]
137 Hæc ibi. Nec admittenda est consideratio Vasquez, quod licèt intellectus speculatiuus opinetur ex intrinsecis principijs vnam opinionem esse veram, tamen intellectus practicus hic, & nunc potest assentiri opinioni oppositæ, & in praxi illam sequi ex principio extrinseco, eo quod probati Authores eam sequantur. Quoniam, vt inquit S. Thomas in 1. par. qu.79. art.11. [Intellectus practicus, & speculatiuus non sunt diuersæ potentiæ, quia, vt dicitur in 3. de Anima. Intellectus speculatiuus per extensionem fit practicus: Vna autem potentia non mutatur in aliam, & infra. Secundum autem hoc differunt intellectus speculatiuus, & practicus, nam intellectus speculatiuus est qui quod apprehendit, non ordinat ad opus, sed ad solam veritatis considerationem: Practicus vero intellectus dicitur qui hoc quod apprehendit, ordinat ad opus: & hoc est, quod dicit Philosophus vbi supra, quod speculatiuus differt à practico fine, vnde à fine denominatur vterque, hic quidem speculatiuus, ille vero practicus.] Hactenus verba D. Thomæ. Cum ergo intellectus speculatiuus ex sola veritatis

tis consideratione secundum propria, & intrinseca rei principia apprehendit vnam opinionem probabiliter esse veram, non potest intellectus practicus simul apprehendere probabiliter esse veram illius contradictoriam, eamque ad opus ordinare ex principio extrinseco, eo quod eam sequantur probati Authores, vt putat Vasquez; Tum quia hoc modo eadem potentia intellectus speculatiui, & practici apprehenderet, & opinaretur duo contradictoria esse simul vera, quod nec Deus etiam per diuersa media facere potest, vt inquiunt Durandus, & Gregorius de Arimino supracitati nu. 133. Tum quia intellectus practicus hoc modo non ordinaret ad opus opinionem, quam intellectus speculatiuus apprehendit probabiliter esse veram, sed potius illam destrueret opinando, & ad praxim ordinando illius contradictoriam; nec illo modo practicus intellectus esset extensio intellectus speculatiui, sed magis esset illius destructio, & vna potentia in aliam transiret, contra doctrinam Aristotelis, & S. Thomæ.

138 Fateor quidem intellectum posse successiuis temporibus nunc adhærere vni opinioni, & paulo post, relicta illa, adhærere oppositæ, c. Certæ, 12. qu. 1. c. Beatus, 22. quæst. 2. & habetur, 35. qu. 9. per tot. c. 1. de sequestr. possess. & fruct. c. Non debet, de consang. & affinit. & tradit Anchar. cons. 210. Inter contraria num. 1. quia propter diuersa phantasmata quotidie generantur in nobis opiniones diuersæ, secundum Philos. 3. de Anima, cuius authoritate se excusat Quintilianus Mandosius, quod à priori sententia defecerit, in reg. 32. de inpetr. benef. vac. per obit. famil. Card. qu. 22. num. 5. Quinimo vt Socinus ait cons. 150. nu. 1. lib. 1. Variabilis est opinio speculatiua, & ideo quasi impossibile est doctorem non esse sibi contrarium aliquando. Verùm vt simul, & semel idem intellectus opinetur, & in praxi sequatur duas contrarias opiniones æquè probabiles, non tantùm moraliter, sed etiam naturaliter, & physicè est impossibile, vt ex prædictis constat; & consequenter in æqualitate contrariarum opinionum intellectus est in pendenti, & manet suspensus, ac dubius, l. Duo, iudices dati, iuncta glos. 1. ff. De re iudic. l. In ambiguo, ff. De reb. dub. l. fin. C. De condit. indeb. glos. 1. & Bal. nu. 1. in l. De statu, ff. De testam. Bart. in l. Admonendi, nu. 20. ff. De iureiur. S. Thom. in 3. sent. dist. 17. qu. 1. art. 4. Durand. ibidem qu. 2. ad 2. S. Antonin. in 1. p. tit. 3. c. 10. §. 9. Sotus in 4. dist. 27. qu. 1. art 4. Nauar. in c. Si quis autem, num. 12. de pœnit. dist. 7.

139 Probatur secundo hæc prima conclusio, quia secundum Philosophum opinari non est liberum: necesse est enim vt potentia rationabilis moueatur ab obiecto; vnde si motiua intellectum mouentia persuadent aliquid esse verum, non potest intellectus existimare, seu opinari illud esse falsum, neque è conuerso: & cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat vnam esse veram, alteram falsam, vt inquit S. Thomas quodlib. 8. art. 13. naturaliter impossibile est, vt intellectus simul opinetur vtramque vt euidenter monstratum est in præcedenti argumento. Et similiter impossibile est, vt opinetur earum alteram, quam maluerit, quia cum rationes vtrinque sint æqualis ponderis, intellectus instar stateræ habentis ab vtraque parte pondera æqualia, stat in pendenti, vt dicta l. Duo iudices. ibi: *utramque in pendenti esse*. ff. De re iudic. nec potest flecti, & inclinari magis in vnam partem, quàm in alteram, quia non habet sufficientia motiua ad iudicandum probabiliter veram magis hanc, quàm illam, quod est opinari. Vnde oportet intellectum quiescere, quod euidentius monstrabitur infra in 14. argumento primæ conclusionis à nu. 154. Hoc posito. Si quis, reluctante rationabili potentia, adhuc vellet opinari, & sequi vtramque opinionem æquè probabilem, aut earum alteram: hic sanè proditor esset perspicaciæ sui intellectus, nec putaret sic componendo se verum dicere, ideoque non opinaretur, sed fingeret, quia non moueretur ab obiecto, sed à voluntate, vt patet exemplo stateræ existentis in æquilibrio, quæ si paulisper à manu moueretur, iam non libraret æqua lance, nec verum diceret, sed magis fingeret. Quippe tam in statera, quàm in intellectu pondera sunt inde-

140 pendenter à libertate; Nam imaginari quidem possumus vt volumus, non autem opinari, quia imaginari est fingere pro libito voluntatis, & componere ad ipsius imperium: sed opinari est non pro arbitrio fingere, sed examinare, & sequi rationum monumenta, à quibus intellectus determinatur ad hoc, vel illud opinandum, ita vt non sit in voluntatis arbitrio. Idque apertè docuit Aristoteles 2. de Anima, text. 153. nam secundum eum [Non est eadem imaginatio, & opinio, hæc enim passio in nobis est eum volumus; licet namque eum libet fingere quidquid volumus, sicut qui in memoratiuis versantur, & simulacra faciunt, opinari autem non in nobis est, necesse enim est aut falsum, aut verum di-

141 cere.] Hæc ibi. Porrò intellectus in intelligendo est veluti pictor, qui efformat rerum imagines: Et quidem lateraum est pictor fingendo ad libitum, secundum illud Horatij

Pictoribus, atque Poetis
Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas:

& tunc neque verum, neque falsum dicit, sed fingit, vt libet; ideoque nec dicetur falsa imago Chimeræ, seu Hippocentauri, interdum verò est pictor imitando, puta hominis, vel leonis imaginem exprimendo: & tunc dicitur semper verum, vel falsum exemplar, secundum quod conformatur, vel non conformatur prototypo, & in hoc secundo casu non est liber, sed omnino sequi debet prototypum; quod si non sequatur, sed ad libitum voluntatis pingat, iam non imitatur, nec exprimit verum, sed fingit. Nam exemplatum quatenus discrepat ab originali, est adulterum, & falsum, vt in Authen. de Tabellion. §. Illud quoque, iuncta glos. in ver. Adulterum, & notant Bald. cons. 405. Punctus quæstionis, circa fin. vers. Ex his apparet, lib. 4. & cons. 307. Proponitur quid, in fin. lib. 5. Angelus cons. 347. Pater stipulatus, nu. 1. Ergo similiter cum motiua ad iudicandum vtrinque sint æqualia, si intellectus non vult fingere, sed verum dicere, & iudicium suum obiecto conformare, tunc necessariò dubitat.

142 Probatur tertiò eadem conclusio authoritate Aristotelis 1. Topic. c. 9. in princ. vbi sic differit: [Sunt autem problemata, & de quibus contrarij sunt syllogismi; dubitationem enim habent

vtrum sic se habeant, an non, eo quod de vtrisque sunt rationes suasibiles.] Hæc ibi. Ecce igitur textus clarus, à defensoribus probabilitatum; quod sciam, adhuc non ponderatus, in quo propositio dicitur dubitationem habere, cum pro vtraque parte sunt rationes probabiles, seu quod idem est, suasibiles. Nec obstat si Authores contrariæ sententiæ dicant hunc locum Aristotelis non procedere quando intellectus præbet assensum opinatiuum propositioni problematicæ, & ex probabilibus rationibus se determinat ad vtramque partem, vel ad alteram quam maluerit, quasi tunc, quamuis propositio sit in se dubia, tamen intellectus in illius apprehensione, & intelligentia non sit dubius, sed moraliter certus. Id, inquam, non obstat, tum quia naturaliter est impossibile, vt intellectus præbeat assensum opinatiuum duabus propositionibus contradictorijs, vel earum alteri, quando rationes vtrinque sunt pares, vt euidenter monstratum est in duobus argumentis præcedentibus. Tum quia cùm propositio propter æquilibrium rationum sit in se dubia secundum Theoricam Aristotelis, oportet & intellectum in illius intel-
143 ligentia esse dubium. Ratio est euidens, quia cum intellectus non habeat libertatem opinandi vt libet, sed cogatur obiecto se conformare, vt ex Philosopho ostensum est in præcedenti argumento, & docet S. Thomas in 1. sent. dist. 48. art. 3. ad 1. vtrique propositioni in se dubiæ minimè potest assentiri, nec eam iudicare probabiliter veram esse, quod est opinari, sed violenter cogitur eam iudicare sicut in se est; alioquin iudicaret esse quod non est, nec opinaretur, sed fingeret. Si igitur vult obiecto se conformare, & non fingere, necesse est vt dubitet, quia in re
144 dubia non potest esse moraliter certus. Et hoc est quod Canones attestantur, in re dubia sententiam certam ferri non posse, c. Habuisse, 33. dist. c. Graue, 11. qu. 3. glos. in c. Ad audientiam, in ver. In dubijs, de homic. & in c. Licet causam,
145 in ver. Vti possidetis, de probat. Vel dic melius. Problemata dubitationem non habent intrinsecè, & secundum rei veritatem, sed secundum apprehensionem, & intelligentiam humanam, c. Intelligentia, de verb. signific. Vnde cùm dicimus res esse dubias, vt in titulo ff. De reb. dub. hoc non ideo dicimus, quod verè, & intrinsecè ita sit, sed impropriè loquimur, & secundum nostrum modum intelligendi: nam veritas cuiusque rei in se certa est, & infallibilis; sed intellectus humanus est dubius, quia propter eius imbecillitatem non intuetur rem sicut in se est, & ideo contraria ratiocinatur, & dubitat: & hoc est quod ait Philosophus loco citato dum dixit: sine autem problemata, de quibus contrarij sunt syllogismi, id est de quibus intellectus contrarios format syllogismos: nam syllogizare, & ratiocinari est operatio intellectus humani. Quo fit, vt in Deo, cui nihil est absconditum, sed omnia sunt plana, & aperta, c. Deus omnipotens, 21. qu. 2. c. Nonit, de Iudicijs, non sint problemata, neque probabilia, neque syllogismi, quia intellectus diuinus cognoscit per intellectum simplicis quidditatis, non autem componendo, & ratiocinando, vt docet S. Thomas in 1. p. q. 85. art. 5. & sicut legitur in c. A nobis, il 2. de sent.
146 excom. Iudicium Dei semper innititur veritati, quæ nunquam fallit, nec fallitur: Iudicium verò Ecclesiæ nonnunquam opinionem sequitur, quam fallere sæpè contingit, & falli. Et patent exempla in c. Lator, & in c. Consanguinei, de re iudic. & in c. Fraternitatis, de frigid. & malef. & in c. Si quis non recto, 24. quæst. 3. Dum ergo Aristoteles dixit, problemata dubitationem habere propter rationes vtrinque suasibiles, nihil aliud sensit, quàm intellectum in apprehensione, & intelligentia problematum esse dubium propter rationes, quas cognoscit esse ex vtraque parte probabiles, & de quibus contrarios format syllogismos. Quare ibi est textus ineuitabilis, quod is, qui iudicat duas opiniones oppositas esse æqualiter probabiles, non est moraliter certus, sed dubius. Idque disertis verbis docuit S. Thom. de Veritate quæst. 14. art. 1. ait enim. [Intellectus noster respectu partium contradictionis se habet diuersimodè: quandoque enim non magis inclinatur in vnam, quàm in aliam, vel propter defectum mouentium sicuti in problematibus, de quibus rationes non habemus, vel propter apertam æqualitatem earum, quæ mouent ad vtramque partem; & ita est dubitan-
147 tis dispositio, quæ fluctuat inter duas partes contradictionis.] Hæc S. Doctor. Sed & Syluester in Sum. in ver. Dubium, in princ. inquit: [Primò dubitat de aliquo, vel circa aliquod quando habet rationes ad vtramque partem æqualiter, aut quasi æqualiter mouentes, ita quod non inclinatur ad hoc magis, quàm ad illud notabiliter.] & Card. Paleottus de sacr. Consistor. consulta. par. 4. qu. 4. postquam declarauit quid sit scientia, suspicio, & scrupulus, in vers. Et tamen; sic ait: [Aliquando rationes vtrinque æquales sese offerunt, ita vt animus non magis in vnam, quàm in alteram inclinet partem: & tunc oritur propriè dubitatio.] & infra: [Potest dubitatio ex ipsismet rationibus oriri, quæ vtrinque probabiles occurrunt; persæpè enim accidit, vt parem vim habere videantur, distrahiturque animus in deliberando vtrum hanc, an illam partem amplecti debeat.]
148 Probatur quartò hæc prima conclusio in c. Nerui, 13. dist. vbi pluribus exemplis ostenditur, eum qui agitatur contrarijs opinionibus, & per rationes suasibiles impellitur in vtramque partem, propriè habere conscientiam dubiam, atque perplexam. Quem textum ad propositum nostrum ponderat Petrus de Ancharano consi. 210. incipien. Inter communia.
149 Probatur quintò in c. Fraternitatis, de frigid. & malefic. vbi lata fuerat sententia separationis thori ex errore probabili, vt patet ibi: *Sententiam diuortij per errorem licèt probabilem, nouimus esse prolatam*. Et tamen Innoc. III. dicit rem tunc temporis fuisse dubiam, vt constat ex illis verbis: *quandiu articulus iste dubitabilis erat*. Quem textum ad hoc similiter ponderat Oldrad. cons. 286. incipien. In electionis, nu. 5. vers. Sed qui admittunt.

Probatur sextò in c. Illud, de præsumpt. vbi in articulo, An inter liberam, & seruum fuisset contractum matrimonium nec ne, ponderantur rationes pro vtraque parte probabiles; & tamen res dubia æstimatur, vt patet ibi, *in huiusmodi dubitatione*.

Probatur septimò efficaciter in c. Inquisitioni, de

de sent. excom. inducendo illud, vt patebit infra in secundo fundamento principali pro hac sententia.

Probatur octauò in c. Illud, de cler. excom. ministr. & in c. Per venerabilem, §. Rationibus, qui fil. sint legit. nec non in c. Veniens, de Presbyt. non baptizat. quos Canones itidem expendimus infra in 3. 4. & 5. fundamento.

Probatur nonò in c. Litteras, de restitut. spoliat. vbi Papa quamuis habeat omnia iura in scrinio pectoris, c. 1. hoc titulo, lib. 6. & l. Omnium, C. De testam. tamen vbi videt opiniones Doctorum probabiles, reputat illam materiam dubiam, nec libenter illis detrahit. Atque ita illum textum ad hoc allegat Petrus Episcopus Brixien. in Repert. in ver. Opinio.

150 Probatur decimò, quia vt ex Aristotele deducit Bald. in l. De statu nu. 1. ff. De testam. Dubitatio est æqualitas contrariarum ratiocinationum: nam, vt ait Syluester in ver. Opinio, nu. 1. dubitatio non habet rationem probabilem ad alteram partem tantùm, sed ad vtramque æqualiter, vel quasi, & secundum D. Thom. in 3. sent. dist. 17. qu. 1. art. 4. signat motum rationis super vtraque parte contradictionis cum formidine determinandi alterum. Sed qui iudicat æquè probabiles esse opiniones inter se oppositas, æqualiter ratiocinatur contraria, cum pro vtraque parte formet argumenta, & syllogismos, secundum Philosophum supracitatum 1. Topic. c. 9. in princ. vel certè vtrinque habet rationes æquales cum formidine se determinandi ad alterum, secundum S. Thomam: ergo dubitationem haber.

151 Probatur vndecimò, quia dubium est cùm intellectus inter duas partes constitutus, quarum altera affirmat, altera negat, remanet suspensus, & neutri assentitur, quia non habet sufficientia motiua pro vna parte magis, quàm pro altera, quæ inclinent, & moueant ad assensum, c. In canonicis, vers. Si autem, 19. dist. l. In ambiguo, ff. De reb. dub. & notat. glos. in Rubrica ff. De iur. & fact. ignoran. & Bart. in l. Admonendi, 152 nu. 19. & 20. ff. De iureiuran. Ideoque, vt inquit Aristoteles 3. Metaph. c. 1. quatenus dubitat, eatenus simile quiddam ligatis patitur, vtroque enim modo impossibile est ad vlteriora procedere. vbi S. Thom. [Dubitatio (inquit) de aliqua re hoc modo se habet ad mentem, sicut vinculum corporale ad corpus, & eumdem effectum demonstrat; in quantum enim aliquis dubitat, in tantum patitur aliquid simile his, qui sunt strictè ligati: sicut enim ille, qui habet pedes ligatos non potest in anteriora procedere secundùm viam corporalem, ita ille, qui dubitat quasi habens mentem ligatam, non potest ad anteriora procedere secundum viam speculationis.] Hæc B. Thomas. Sed inter duas opiniones oppositas æquè probabiles intellectus non haber sufficientia motiua cur magis flectatur ad vnam, quàm ad alteram propter æquilibrium rationum. Ergo dubitat, & simile quiddam ligatis patitur.

Probatur duodecimò quia, ex communi Theologorum sententia, in actibus humanis ad hoc vt quis honestè operetur necesse est, vt habeat certitudinem saltem moralem de honestate operationis, c. Si quis positus, & c. Si quis autem, in fin. de pœnit. dist. 7. & constat ex dictis supra in præcedenti quæstione in 6. fundamento, nu. 70. & nu. 98. Talis autem certitudo haberi non potest de vtraque contradictoria, in qua ex vna parte affirmatur honestas operationis, ex altera negatur, quando vtraque est æquè probabilis, quia de neutra potest haberi, & intellectus fluctuat inter vtramque, vt inquit Boerius decis. 11. nu. 28. Ergo remanet conscientia æquilibris, vt loquitur Ioannes Gerson. apud Gabriel. dist. 15. qu. 8. art. 2. dub. 2. vel vt Syluester loquitur in ver. Dubium, & in ver. Opinio, tunc sumus in dubio probabili prout hoc distinguitur à dubio scrupuloso. Ad hoc bonus text. in c. Inquisitioni, vers. In secundo autem casu, de sent. excom.

Probatur decimotertiò, quia vbi est contrarietas opinionum, non potest quis vtrique assentiri, cum impossibile sit, vt de se determinet ad opposita etiam probabiliter, & cum formidine, vt sæpius repetitum est, & probatur in 4. Metaph. c. 6. & in l. In ambiguo, ff. De reb. dub. in l. Inter me, & te, ff. De except. rei iudicatæ, in l. Pomponius, §. Si is, in fin. de Procurato. & in l. 1. & ibi glos. vlt. c. De furtis. Vnde cum non possit esse certus, & determinatus ad pugnantia, necessariò sequitur, vt sit dubius, l. Si-

153 quidem, C. De except. & hoc est quod voluit Bald. in rubric. C. De probat. dum dixit, dubitationem nihil aliud esse, quàm passionem animi cum præcisa ignorantia extremorum. Verè enim qui agnoscit motiua ab vtraque parte esse æqualiter mouentia, agitatur inter duo extrema, & præcisè ignorat vtrumque cùm nemo possit intelligere contradictoria esse simul vera, secundum Arist. in 4. Metaph. c. 1. circa med. & propè fin. & d. cap. 6. Facit textus in l. Vbi repugnantia, & ibi Decius, num. 4. ff. De regul. iur.

154 Probatur decimoquartò hæc prima conclusio, quia in paritate contrariorum motuum oportet quiescere; ideoque corpus in vacuo nunquam mouebitur, vt dicitur 4. Physicor. quoniam non est cur magis determinetur ad hanc partem spatij, quàm ad alteram: & corpus si esset ex æquo graue, & leue, neque ascenderet, neque descenderet, siquidem non esset potior ratio cur determinaretur ad ascensum, quàm ad descensum. Et ob eamdem rationem si bruto esurienti proponerentur duo pabula in æquali distantia, ita vt omnia essent paria, brutum ad nullum pabulum moueretur, & fame periret. Quod clarè docuit Aristoteles assignans rationem quietis terræ in medio lib. 2. de cælo text. 93. in hæc verba: [Quemadmodum de capillo est sermo validè quidem, sed similiter vndique extenso, quod non disrumpetur, & de esuriente, ac sitiente vehementer quidem, similiter autem, & ab esculentis, & poculentis æqualiter distante: etenim hunc quiescere necessarium est.] Hæc ibi. Quod euidenti etiam experientia comprobatum est, vt dicitur in Asino Buridani. Et Bartholomæus Medina in 1. 2. qu. 13. art. 2. in solutione primi, testatur se nouisse hominem quemdam dementem, qui propositis duobus pomis in æquali distantia, cruciabatur vt comederet, & non poterat nisi ab alio applicaretur potius ad vnum, quàm ad aliud. Ergo similiter necessarium est intellectum quiescere, vbi rationes vtrinque sunt

æqua-

æquales, cùm non sit potior ratio quare flectatur in vnam, quàm in aliam partem: intellectus enim ita mouetur ab obiecto veri, sicut appetitus sensitiuus bruti ab obiecto delectabili. S. Thomas in 1. 2. quæst. 13. art. 3. in corp. & ad 2. Et quemadmodum brutum non agit liberè, sed naturaliter, cum sit determinatum ad vnum particulare secundum ordinem naturæ, vt ibi dicitur: similiter & intellectus; quoniam patitur ab intelligibili, vt sensus à sensibili, vt patet in 3. de Anima text. 3. Vnde sicut sensum factum in actu per speciem sensibilem necesse est sentire, ita & intellectum factum in actu per speciem intelligibilem necesse est intelligere, vt inquit S. Thomas contra Gentiles lib. 1. c. 46. in 2. no-
156 tab. Et quamuis voluntas propositis duobus bonis per intellectum possit vnum eligere, & alterum refutare, cùm habeat libertatem contrarietatis, l. Libertas, ff. De stat. homin. & docet S. Thom. in 1. p. qu. 83. art. 1. tamen secùs est in intellectu, quia non agit liberè, sed cogitur ab intelligibili, licèt voluntas non cogatur ab appetibili, vt idem docuit in 1. sent. dist. 48. art. 3. ad 2. ait enim: [Defectus intellectus non est in potestate nostra, sicut defectus voluntatis, quia intellectus violenter cogitur quandoque rationibus, vt in 5. Metaph. non autem voluntas.] Quamobrem sicut brutum cum obiectum delectabile vtrinque est æquale, necessariò quiescit, vt dictum est, ita & intellectum præ dubio quiescere oportet, cum obiectum veri ex vtraque parte est æquale: nam dubitatio ligat rationem, ne possit procedere, vt habetur in 3. Metaph. text. 1. & tradit idem S. Thom. in 3. sent. dist. 17. qu. 5. art. 4. Quod enim in appetitu est persecutio, & fuga, in intellectu est affirmatio, vel negatio, vt docet Aristoteles lib. 6. Moral. c. 2. Vnde sicut appetitus in obiectorum sensibilium æqualitate nec persequitur, nec fugit, sed quiescit, ita & intellectus in æqualitate obiectorum intelligibilium nec affirmat, nec negat, sed necessario hæret.
157 Probatur decimoquintò, quia certitudo nihil est aliud, quàm determinatio intellectus ad vnum, vt diffinit S. Thom. aliàs citatus in 3. sent. dist. 23. qu. 2. art. 2. qu. 3. Non potest autem intellectus ad vnum se determinare, cum motiua hinc inde sunt æqualia, quia non est ratio cur se determinet ad vnam partem magis, quàm ad alteram; & ideo cogitur quiescere, vt supra proximè probatum est. Ergo certitudinem non habet, sed dubitat: nam, vt ait glos. prima in l. De statu, ff. De testam. dubitans applicat animum suum ad plura, & nescit quid eligat, & Bart. in l. Admonendi, ff. De iureiuran. [Dubius (inquit) dicitur qui non certitudine scit, sed applicat animum suum ad semiplenam probationem.] & eum sequitur Bald. in l. In bonæ fidei, nu. 15. C. de reb. cred.

Probatur decimosextò, quia iudicare vtramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, est iudicare vtramque non minus apparere veram, quàm falsam: nam quælibet ex proprio motiuo apparet vera, & ex motiuo suæ oppositæ apparet falsa; vnumquodque enim motiuum quantò magis suam partem facit apparere veram, tantò magis suam oppositam facit apparere falsam, cap. Hospitiolum, in fin. 32. dist. l. 1. ff. De his qui sunt sui, vel alien. iur. & docet Card. Caietan. supracit. nu. 88. Cum igitur ex vtraque parte motiua sint æqualia, vtraque pars æqualiter apparebit vera, & æqualiter apparebit falsa: Sed nullus potest opinari de propositione, quæ sibi æqualiter apparet vera, & æqualiter sibi apparet falsa, cum opinari sit iudicare propositionem veram cum sola formidine quod sit falsa, vt ostensum est sup. num. 127. Ergo cùm intellectus iudicat vtramque partem contradictionis esse æqualiter probabilem, de neutra potest opinari, sed necessariò dubitat.
158 Probatur decimoseptimò, & vltimò eadem Conclusio, quia vt Isidorus scripsit in lib. Etymol. Dubium est motus indifferens in vtramque partem contradictionis, vel, vt ait Bald. in d. l. De statu, nu. 1. ff. De testam. Dubitatio est æqualitas contrariorum motuum mentis, & tenet medium inter errare, & scire. Quamuis autem aliqua opinio per se solum considerata videatur probabiliter vera, eo quod habeat pro se rationes congruas, & suasibiles; tamen cùm primum apparet opposita quoque esse probabilem, rationes illius confunduntur per rationes alterius, & fit æqualitas contrariorum motuum mentis; & sic dubitatio, quæ nihil est aliud, quàm æquilibrium intellectus inter duo extrema. Text. est
160 clarus in l. Si pater, ff. De hæred. instit. Quemadmodum probationes etiam certæ, & liquidæ per contrarias similes conquassantur, secundum glos. communiter approbatam in c. Licet causam, in ver. Vti possidetis, de probation. Felin. & Dec. in c. In præsentia, sub num. 12. eod tit.
161 Seraph. decis. 619. num. 3. & 9. Exemplum desumi potest ex quæstione facti in l. Si ita fuerit legatum, ff. De reb. dub. Si legatum Sempronio amico meo relictum, & duo sint Sempronij, æqua charitate coniuncti, quæritur cui legatum debeatur? Vnus Sempronius deducit assiduam cum testatore familiaritatem, mutua obsequia, & beneficia, & alia plura his similia. Habet ergo hic Sempronius rationes probabiles, ob quas ei legatum adiudicari debeat: Sed & alter Sempronius profert amicitiam pluribus argumentis eiusdem ponderis; vnde & hic habet pro se rationes suasibiles, si seorsim expendantur. Verùm si conferantur inuicem rationes vtrinsque res prorsus dubia est. Vis cognoscere quàm dubia? Legatum præ omnimoda ambiguitate, & incertitudine vitiatur, & neutri debetur, vt ibi deciditur, & concordat text. in l. 3. §. Si duobus, ff. De adimen. lega. simile in l. Si duo, ff. Vti possidetis, & in c. Tuæ fraternitatis, de præben sic cum duo Iudices dati contrarias sententias dederunt, Modestinus ait vtramque sententiam in pendenti esse, l. Duo Iudices dati, iuncta glos. 1. ff. De re iudica. & scripturæ diuersæ fidem sibi inuicem derogantes ab vna, eademque parte prolatæ nihil firmitatis habere poterunt, dicit text. in l. Scripturæ, C. De fid. instrum.
162 Quemadmodum autem fit æquilibrium intellectus, & dubitatio ex principijs intrinsecis rationum vtrimque partium, vt plenè ostensum est supra, ita & ex principijs extrinsecis authoritatum, si ex vtraque parte sint æquales, c. In Ca-
163 nonicis, vers. Si autem, 19. dist. Accipe exempla; Tenet aliquam opinionem Innocentius Pater, & Organum veritatis, vt ait Archid. in c. 1. col. 2.

col. 2. propè fin. vers. Quamuis Hostiensis, de
excepr. lib. 6. Item Pater Iuris, & Canonistarum
secundum Speculat. in prœmio Specul. & Ro-
man. in repetit. l. Si verò, §. De viro in 54. fal-
lent. ff. solut. matrim. Tu illicò acquiescis illius
authoritati, & opinionem illam probabilem re-
putas, ad text. in l. Septimo mense, ff. De stat.
homin. At postea reperis oppositum sentire Ho-
stiensem, quem idem Speculat. vbi supra lumen
Iuris appellat: vel Ioannem Andream, qui Iuri-
dicæ scientiæ Iuris Canonici Pater dicitur à Bald.
in princ. lectur. feudor. Pater, & Illuminator Iu-
ris Canonici à Federico de Sen. cons. 14. incip.
Monachus Perusinus, in fin. Princeps Canoni-
starum, & fons, & tuba vtriusque Iuris à Ias. in
l. 1. in 2. lectur. C. De Sum. Trinit. & fide Cathol.
& in l. Sancimus, C. De testam. post Card. in
procem. Clem. §. Cnpiunt, in princ. Iam ergo au-
thoritate quoque Hostien. & Io. Andr. tu æqua-
liter persuasus nescis quò flectas animum, sed
fluctuas inter vtramque, vt inquit Boer. decis. 55.
num. 28. & dubiam reputas Innocentij opinio-
nem, quam ob illius authoritatem antea proba-
164 bilem iudicaueras. Rursus vides vnam senten-
tiam probari ab Archidiacono, cuius dicta non
in glos. sed in text. profitetur se recipere Io. Andr.
in procem. Sexti in glos. 1. & cuius opinio etiam
singularis super Sexto libro Decretalium præua-
let communi, secundum Felinum in c. 1. num. 54.
in 4. limit. sup. eod. vbi allegat decis. Rotæ 348.
165 in antiq. Sed deinde occurrit glos. contrarium
sentiens, cuius opinio similiter communi opi-
nioni dicitur esse præferenda à Iacobo Butrigar.
in l. 1. C. Qui pro sua iurisdictione, & notat Bal.
in l. Cum hæreditas, C. Deposi. & Felin. post
166 alios loc. cit. in 2. limit. Ecce iam vides autho-
ritatem vnius eneruari per contrariam authori-
tatem alterius, & ius esse turbidum, l. 1. §. No-
strum ibi: *cum per contrarias interpretantium
sententias totum penè ius conturbatum est.* C. De
veter. Iur. enuclean. Vnde iure optimo Capyc.
decis. 10. nu. 18. in fin. [Ex quo (inquit) saltem
de iure articulus principalis causæ est intricatus
ob varias Doctorum opiniones, ius ipsum red-
167 ditur incertum, & dubium.] Et eum sequuta
est Rota decis. 659. par. 2. recent. Opinionum
igitur veritas, aut falsitas non seorsim est per-
pendenda, sed per comparationem ad opposi-
ta, vt habetur in 3. Metaph. c. 1. maxime in ex-
tremis verbis, & probatur in d. c. In canonicis,
19. dist. in c. Capellanus, de ferijs, in l. 1. ff. De
contrahen. empt. & in §. Item pretium instit. eod.
in c. vlt. de Presbyter. non bapt. & in c. 1. de sent.
& re iudic. lib. 6. ibi: *Stateram gestent in mani-
bus, lances appendant æquo libramine.* & tradit
Card. Paleot. de Sacr. Consistor. consult. par. 4.
quæst. 4. ait enim: [Si consiliarius perplexita-
tem inde profluere sentiat, quod in vtramque
partem pares se offerant rationes, poterit tunc
rationes ipsas inter se conferre, & tanquam in
libra lances impositas vtra lanx deprimat consi-
168 derare. Ratio est, quia, vt ait D. Thomas in 1. p.
qu. 85. art. 5. [Solus intellectus Diuinus, & Ange-
licus cognoscunt compositionem, & diuisionem,
& ratiocinationem, non componendo, & ratio-
cinando, sed per intellectum simplicis quiddita-
tis. Intellectus autem humanus cognoscit com-
ponendo, & diuidendo sicut & ratiocinando.]
Et infra in responsione ad primam: [Composi-
tio (inquit) & diuisio intellectus per quamdam
differentiam, vel comparationem fit.] & art. seq.
in resp. ad 1. similiter docet veritatem, & falsita-
tem. Item opinionem, & ratiocinationem esse
in intellectu secundum compositionem, & diui-
169 sionem. Vnde rem dubiam esse cum rationes
pro, & contra congruunt, dixit Alberic. in Di-
ctionar. in ver. Dubitabile. Aut vbi sunt consi-
lia, & discordes Doctorum opiniones, vt inquit
Bart. in l. Qui Rnmæ, §. Duo fratres, nu. 9. ff.
De verb. obligat. in 1. opposit. per notata in
l. Ideo, ff. De legib. in l. Cum de nouo, C. eod.
in prima Constitutione Codicis, in §. Quibus, in
glos. in ver. Et ita, & sequuntur Antonius de Bu-
trio, & Petr. de Anchar. cons. 210. Inter consi-
lia Ancharani incip. Inter contraria, per tot. vbi
pluribus probant rem dubiam esse, cum pro
vtraque parte sunt opiniones, & rationes æquè
probabiles. Alex. cons. 222. Visa facti narratio-
ne, nu. 10. vers. Et opiniones Doctorum faciunt
rem ambiguam, lib. 2. Raphael. Cumanus cons.
154. Visis in fin. & Marcabr. ab Angnil. cons. 66.
num. 441. vbi ait: dubium probabile Iuris dici
cum variæ sunt opiniones Doctorum, & non con-
stat de communi, & Card. Paleot. de Sacr. Con-
sistor. consult. par. 5. qu. 13. vers. Primò igitur,
vbi itidem affirmat statum quæstionis dubium à
Doctoribus constitui, cùm vtrinque habet ratio-
nes, siue authoritates. Et est text. in l. Sed etsi
lege, §. Adeo autem, ff. De petition. hæred.
Vnde mos est Doctorum in his casibus dicere
hæc, vel similia verba: Negari non potest, quin
articulus sit dubius, cùm rationes, & authori-
tates vrgeant pro vtraque parte, vt per Cuman.
& Alex. locis citatis, & per alios Doctores passim
in consilijs, & lecturis, idque haud obscurè insi-
nuat Conc. Trid. sess. 18. in princ. ibi: *Catholicæ
fidei doctrinam multorum inter se diffidentium opi-
nionibus pluribus locis inquinatam, & obscuratam.*
Igitur ob contrarias rationes, vel authoritates
æqualis ponderis animus indifferenter se habet
ad vtramque parrem contradictionis. Quæ qui-
dem indifferentia, & rationum, vel authorita-
tum æqualitas necessariò parit dubitationem se-
cundum Isidor. S. Thom. & alios præcitat.

Verissima est igitur prima conclusio superius
proposita nu. 125. id est. Qui indicat duas opi-
niones oppositas esse æqualiter probabiles, vel
quasi æqualiter, non est moraliter certus, sed
170 dubius: licet fateamur cùm variæ sunt opinio-
nes Doctorum, nec discernitur quæ sit verior, &
magis recepta, in foro externo, iudicem qui
vnam ex his opinionibus sequutus est, non esse
puniendum, licèt alter eo prudentior, & do-
ctior fortè secundum aliam indicasset: nam opi-
nionum multiplicitas excusat, ne litem suam
fecisse dicatur, vt in specie declarat Bald. in c. 1.
§. Iudices, num. 4. de pace tenen. in vsib. feudor.
& in l. Obseruare, §. Proficisci, qu. 30. de offic.
Procons. tametsi adijciat esse arbitrarium iudi-
cibus syndicantibus an eo casu, qui sic indica-
nit excusatione dignus sit. Et sequitur Menoch.
de arbitr. lib. 2. cent. 4. qu. 33. nu. 19.

171 Secunda autem Conclusio, videlicet: Qui du-
bius est in morali materia, in qua vertitur salutis
periculum, tenetur ex præcepto sequi partem
tutiorem, apud sacros Canones est veluti quod-
dam

dam axioma, & habetur diſertis verbis in c. Ad
audientiam, de homic. ibi: [Quia verò vtrum
ex occaſione vulneris deceſſiſſet dubium habe-
tur, cum in dubijs ſemitam debeamus eligere
tutiorem, vos conuenit iniungere Presbytero
memorato, vt in ſacris Ordinibus non miniſtret.]
in c. Significaſti, il 2. eod. tit. in illis verbis:
[Quod ſi diſcerni non poſſit ex cuius ictu per-
cuſſus interijt, in hoc dubio tanquam homicida
haberi debet ſacerdos, & ſi fortè homicida non
ſit, à ſacerdotali officio abſtinere debet, eum
in hoc caſu ceſſare ſit tutius, quàm temerè cele-
brare.] Et in c. Petitio, eod. tit. ibi: [Si de
interfectione cuiuſquam in illo conflictu tua
conſcientia te remordet, à miniſterio Altaris
abſtineas reuerenter, cum ſit conſultius in hu-
iuſmodi dubio abſtinere, quàm temerè celebra-
re.] Ad idem text. in c. Si quis poſitus, de pœ-
nit. diſt. 7. vbi Auguſtinus ait: [Vis ergo à du-
bio deliberari? Vis quod incertum eſt euadere?
Age pœnitentiam dum ſanus es.] & in c. Si quis
autem, ead. diſt. [Duæ res ſunt: Aut ignoſci-
tur tibi, aut non ignoſcitur: quid horum tibi
futurum ſit, neſcio. Ergo tene certum, dimitte
incertum.] & concordat cap. Iuuenis, de ſpon-
ſal. ibi: [In his, quæ dubia ſunt, quod certius
exiſtimamus, tenere debemus.]

172 Sed inſignem hanc regulam Canonum plures
Theologi ex recentioribus multifariam conan-
tur euertere. Obijciunt enim primo, quod in re
dubia tutiorem partem eligere non ſit præcepti,
ſed conſilij tantùm. Sic Suarez de conſecr. par. 5.
diſp. 40. ſect. 6. nu. 9. & ſeqq. Sanchez in Decal.
tom. 1. lib. 1. c. 10. nu. 11. & 64. Malder. in 1. 2.
173 diſp. 84. quæſt. 19. art. 5. Mouentur præcipuè hoc
fundamento, quia cùm quilibet ſit in poſſeſſio-
ne ſuæ libertatis, & famæ, in dubio non debet
ſpoliare ſe hac poſſeſſione iudicando ſe culpabi-
lem, aut nexu alicuius obligationis innodatum,
cùm ſecundum regulam Iuris in pari cauſa me-
lior ſit conditio poſſidentis, l. Res alienas, C. De
rei vendicat. l. Siue autem, §. Si duobus, & ibi
Bald. ff. De public. in rem act. c. Si à Sede, de
præben. cum concordan. de quibus per Dec. in
l. In pari, ff. De regul. iur. Quam regulam habe-
re locum non ſolum in materia Iuſtitiæ, ſed
etiam in materia aliarum virtutum, & in foro
animæ putat idem Sanchez vbi ſupra num. 10.
Suarez de Relig. par. 2. lib. 4. de voto, c. 5. nu. 7.
Henriq. in Sum. lib. 8. c. 3. in gloſ. littera P, &
alij multi.

174 Mirum autem eſt tam leui fundamento quàm
graues, & periculoſas quæſtiones decidant, in-
ter quas non parui ſunt ponderis infraſcriptæ.
Qui dubius eſt an inciderit in excommunicatio-
nem, ſiue dubium ſit iuris, ſiue facti, non de-
bet ſe habere pro excommunicato, nec tenetur
petere abſolutionem, quia cùm ſit in poſſeſſione
communicandi cum fidelibus, non debet in du-
bio ea poſſeſſione priuari. Sanchez loco citato
nu. 56. Layman. lib. 1. tract. 5. c. 5. §. 4. num. 38.
175 Et eadem ratione dubitans an lex imponens pœ-
nam excommunicationis ſit vſu recepta, poteſt
iudicare non eſſe vſu receptam, & contra legem
operari, nec propterea incidit in excommunica-
tionem. Azor. tom. 1. inſtit. moral. lib. 2. c. 19.
qu. 12. quem citat Salas par. 2. quæſt. 21. tract. 8.
176 diſp. vnic. ſect. 18. num. 169. Item dubitans an
caſus ſit reſeruatus, poteſt ab illo abſoluere.
Suarez de cenſur. tom. 5. diſp. 40. ſect. 6. num. 4.
& de Relig. tom. 2. lib. 4. c. 15. Emanuel Sà in
177 in ver. Caſus reſeruati num. 5. Item qui dubitat
an commiſerit peccatum mortale, non tenetur
illud confiteri. Io. Præpoſ. in 3. par. D. Thom.
quæſt. de integrit. Confeſſ. dub. 3. num. 17. Hen-
riq. in Sum. lib. 8. De Eucharistia, c. 45. nu. 3. in
178 gloſ. littera P. Item dubitans de legitima po-
teſtate Prælati, non tenetur illi obedire. Vaſ-
quez in 1. 2. qu. 19. art. 6. diſp. 62. c. 6. in fin. Sa-
las in 1. 2. qu. 2 . tract. 8. diſp. vnic. ſect. 8. nu. 78.
179 Item dubitans an beneficium ſit tenue, necne,
non tenetur officium recitare. Salas d. tract. 8.
180 diſp. vnic. ſect. 17. nu. 154. in fin. Item dubius in
die Iouis an tranſacta ſit media nox, poteſt tuta
conſcientia comedere carnes: At verò in die
Sabbathi dubitans ſimiliter an media nox exceſ-
ſerit, carnes comedere non poteſt. Sanchez de
matrim. tom. 1. lib. 2. diſp. 41. num. 40. Layman.
lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 4. num. 36. Villalob. in Sum.
tom. 1. tract. 1. diff. 21. nu. 7. Rationem diuerſita-
tis afferunt planè ridiculam, quia in primo ca-
ſu, cum in die Iouis vnuſquiſque poſſideat ſuam
libertatem veſcendi carnibus, in dubio manu-
teneri debet in ea poſſeſſione contra diem Ve-
neris, ſeu contra præceptum abſtinentiæ, pro
quo nulla eſt poſſeſſio, & propterea comedens
non peccat, cum in pari cauſa melior ſit condi-
tio poſſidentis. In ſecundo autem caſu in die
Sabbathi poſſeſſio ſtat pro præcepto, vnde pec-
cat qui carnes comedit, quia ſpoliat Sabba-
thum, ſeu præceptum ſua poſſeſſione abſtinentiæ
à carnibus.

181 Porrò hæc doctrina multò pernicioſior eſt ſa-
luti animarum illâ quàm nunc tractamus de
electione opinionis probabilis, quia in contra-
rietate probabilium opinionum habet quis ali-
quam rationem apparentem exiſtimandi rem
182 non eſſe dubiam, ſed moraliter certam. At hæc
theorica liberè profitetur licitum eſſe operari
cum conſcientia abſolutè dubia contra manife-
ſtum Sacrorum Canonum teſtimonium, & con-
tra vnanimem Theologorum, & Canoniſtarum
ſententiam, c. Nerui, 13. diſt. c. Illud. de Cler.
excom. miniſtr. cum multis concordan. Innoc.
Io. Andr. & DD. in c. Per tuas, il 2. de Simon.
Butr. & Anchar. conſ. 210. inter conſilia ipſius
Ancharani per tot. Nauar. in manual. c. 27. nu-
183 mer. 288. verſ. Primum quod Iudex. Ideoque
Card. Paleot. de Sacr. Conſiſtor. conſultat. par. 4.
quæſt. 4. poſteaquam in verſ. Et tandem aliquan-
do, docuit dubitationem propriè oriri, quando
in vtramque partem ſe offerunt rationes æquè
probabiles: in verſ. Sed patet, ſic ait: [Conſi-
liarius dubitationem, qua antea detinebatur,
quærat ab animo ſuo expellere priuſquam ſen-
tentiam ferat, ſimulque ſtudeat ſibi in mentem
inducere, aut certè opinari, ſecundum quam
ſuffragium ferre ſtatuit, veram eſſe: alioquin
conſcientiæ dubiæ contrauenìens, peccato ſe
inuolueret, vt Doctores affirmarunt.] & infra
verſ. Certè. [Cum res prorſus dubia eſt propter
rationes vtrinque probabiles, & Conſiliarius
non poteſt dubitationem depellere, conſulit, vt
in Conſiſtorio reſpondeat, ſibi non liquere.] &
eſt doctrina D. Thomæ in ſæpius citato quodl. 8.
art. 13. dicentis, [ex conſcientia aliquem obli-
gari

gari ad peccatum fine habeat certam fidem de contrario eius, quod agit, fine etiam habeat opi-
184 nionem cum aliqua dubitatione.] Veritas igitur est regulam de tutiori parte in dubio eligenda in his, quæ animæ salutem respiciunt esse absolutè in præcepto. Quod satis probant Canones præallegati num. 171. & proximè citandi, qui vtuntur verbis non simplex consilium, sed obligationem importantibus, videlicet, Via est tutior eligenda: Pars securior est tenenda: Semitam debemus eligere tutiorem: Quod certius existimamus tenere debemus, & alijs huiusmodi. Præterea in c. Illud, de Cler. excom. ministr. decidit de rigore deponendum esse Episcopum, qui in dubio illo tutiorem partem non elegit. Ergo electio huiusmodi est in præcepto, quia pro transgressione Consilij Episcopus deponi non potuisset, c. Quisquis præceptis, 14. qu. 1.
185 Rursus in c. Sicut nobis de sent. excom. Episcopus iubetur excommunicatum vitare quoties ab-
186 solutio est dubia. Et concordat textus in c. Per tuas, eod. tit. similiter in d. c. Iuuenis, de sponsal. Vir, qui contraxit matrimonium cum puella nondum septemni, de qua propterea dubitatur an esset viri potens, necne, iubetur separari ab eiusdem puellæ consobrina, quam postea duxit in vxorem. Et redditur principalis ratio, quia in his, quæ dubia sunt, quod certius existimamus, tenere debemus. Ergo hæc regula absque dubio est in præcepto, quia si esset in consilio tantùm, vir non potuisset à secunda vxore iudicio Ecclesiæ separari. Idem suadetur in d. c. Ad audientiam, de homic. in illis verbis: *Poteris concedere, vt minoribus Ordinibus sit contentus*, quæ satis apertè indicant necessitatem dispensationis, sine qua non licuisset in mi-
187 noribus Ordinibus ministrare. Hinc iura præcipiunt, vt sacerdotes ordinati ab Episcopis incognitis, de quibus dubium est an sint Episcopi necne, debeant iterum ordinari, vt Gregorius III.
188 sanxit in c. Presbyteris, 68. dist. & idem statuit in c. Paruulos, de consecrat. dist. 4. de paruulis qui à parentibus subtracti sunt, & ignoratur an sint baptizati, vt scilicet iterum sint baptizandi, vtroque enim casu absque dubio tutius est, vt propter periculum salutis animæ Sacramentum iteretur. Hinc etiam cùm Sanctissimus reiecisset ad Sacram Congregationem Concilij infrascriptum dubium Vicarij Viennensis, videlicet, An constitutus in minoribus Ordinibus de Baptismo dubitans, iterum baptizatus sub hac conditione si baptizatus es, non te rebaptizo, in Ordinibus prius susceptis ministrare, aut ab integro ordinari debeat. Sacra Congregatio censuit debere ei iterum ordines conferri, ex c. Veniens, de Presbyt. non baptiz. sed sub conditione si non erat baptizatus quando primum eidem
189 collati fuerunt. Et eodem modo iterum consecrari debet Ecclesia, de qua incertum est an fuerit consecrata, c. Solemnitates, de consecr. dist. 1.
190 At è conuerso cùm dubium est an matrimonium sit validum, non est iterum contrahendum, sed præsumitur pro matrimonio, c. Si quis acceperit, 33. quæst. 1. Cuius differentiæ rationem assignans glos. in d. c. Presbyteris, in ver. Et consecrentur, quia, inquit; sine omni periculo est si Sacramenta illa iterentur: sed periculum esset si iudicaretur non esse matrimonium, vbi est.

Indistinctè igitur in dubio pars tutior eligenda est, quæ necessitas surgit principaliter ex obligatione qua quis tenetur vitare periculum peccati, vt mox dicemus.
191 Nec quidquam obstat, quod in pari causa melior sit conditio possidentis. Siquidem hæc regula procedit in materia Iustitiæ, & in foro Iudiciali dumtaxat, non autem in materia aliarum virtutum, & in foro conscientiæ, secundum veriorem sententiam, quam ex recentioribus tuentur Vasquez in 1. 2. disp 65. c. 3. & disp. 66. c. 1. Sayr. in Claui regia, lib. 1. c. 13. nu. 9. & 36. Salas in 1. 2. quæst. 21. tract. 8. disp. vnic. sect. 25. num. 252. Azor. instit. moral. tom. 1. lib. 2. c. 18. qu. 4. & lib. 11. c. 15. qu 2. Et tenent communiter Canonistæ, quos inferius citabimus, num. 196.
192 Eamque probant textus expressi 1. in d. c. Illud, de Cler. excom. ministr. vbi quamuis Episcopus ille esset in possessione libertatis communicandi cum fidelibus, tamen dicitur deponendus, propter ea quod in dubio non gessit se pro excommunicato, nec abstinuit à Diuinis. Secundo in
193 c. Dominus, de secundis nuptijs, vbi deciditur mulierem dubitantem de morte prioris coniugis, non posse pergere in possessione debitum exigendi à secundo marito. Tertiò in c. Inquisitioni, de sent. excom. vbi coniux dubitans probabiliter de impedimento dirimente, similiter prohibetur debitum exigere, non obstante exigendi possessione. Quartò in d. c. Significasti, il 2. de homic. vbi non obstante ratione adducta, quod in dubio nemo debeat se iudicare culpabilem, & spoliare se sua possessione, statuitur, vt si discerni non possit ex cuius ictu percussus interijt, in hoc dubio tanquam homicida haberi debeat sacerdos, etsi fortè homicida non sit, &c. Et concordant textus præallegati num. 171. in quibus deciditur in dubio sacerdotes debere se reputare irregulares, & à ministerio Altaris abstinere, nec vlla habetur ratio possessionis suæ libertatis, quæ profectò si attendenda esset, nunquam daretur casus, vt quis teneretur tutiorem partem eligere, & hoc præceptum tam crebrò à Sacris Canonibus inculcatum, esset ludibrio positum, vt cum Baldo loquar in c. 1. nu. 1. in
194 fin. de pace iuram. firman. Præterea in interdicto Vti possidetis, seu Retinendæ, Prætor tuetur possessorem, ne à litigatore de sua possessione vi deijciatur, l. 1. in princ. ff. Vti possidetis, & datur hoc interdictum vel cum possessor ab alio turbatur, l. vnic. C. eod. Lap. alleg. 73. in quæst. num. 3. vers. Iste videtur, & nu. 4. vers. Tertium probat. Vel cum duo contendunt de possessione. Bartol. in d l. 1. §. Huius autem interdicti. Anchar. cons. 274. Ad declarationem in princ. Ergo hoc habet locum dumtaxat in materia Iustitiæ, quæ est in ordine ad alium, non autem in alijs virtutibus, quæ sunt in ordine ad seipsum, quia nemo in sua possessione à se ipso perturbatur, nec de illa secum contendit, aut litigat. Nec, vt ait Vasquez in 1. 2. disp. 65. c. 3. vers. Qui vero priorem, potest quis contra Deum opponere, quod melior sit conditio possidentis. Et sanè. Quis imaginari vnquam poterit Deum litigare, & contendere nobiscum de anterioritate, & potioritate possessionis, quinimo & succumbere in causa si nostra possessio anterior sit? Ad
195 hæc, quæ traduntur à Doctoribus de hoc interdicto

dicto Vti possidetis, veluti quod in eo proban-
da sint duo extrema, alterum vt actor possideat
ante litem contestatam, alterum vt inquietetur
ab aduersario, Angel. Aret. cons. 19. Videtur
omninò, in princ. Quod vterque sit actor, &
vterque reus, d.l.3. & §. penult. Instit. de Interd.
Alex. cons. 88. Quoniam, in princ. lib. 5. & alia
his similia: Item regulæ, quod cum sunt par-
tium iura obscura, reo fauendum sit potius,
quàm actori, c. Cùm sunt partium, de reg. iur.
lib. 6. & l. Fauorabiliores, ff. Eod. & quod accu-
satore non probante, absoluendus sit reus etiamsi
nihil præstiterit, c. vn. vt Ecclesiastica beneficia.
Hæc, inquam, omnia nullatenus verificari pos-
sunt in foro conscientiæ, sed in materia Iustitiæ,
196 & in foro fori dumtaxat. Ac propterea in du-
bio tenetur quis sequi partem tutiorem, & æsti-
mare se culpabilem tantummodo in foro pœni-
tentiali, vel quasi pœnitentiali, vbi non agitur
ad pœnam propriè; non autem in foro conten-
tioso, vbi agitur merè ad pœnam imponendam,
vt distinguit Abb. in c. Ad audientiam, num. 5.
de homic. vbi etiam Marian. Socin. qu. 3. nu. 18.
& seqq. & Felin. num. 1. Et in c. Significasti, il 2.
eod. tit. Idem Abb. nu. 4. Io. de Anan. nu. 23. Ma-
rian. Socin. nu. 4. & in ver. Dubium, Rosella in
197 princ. Angel. num. 5. Syluest. qu. 4. nu. 7. & est ex
mente aliorum in d. c. Ad audientiam, qui in
hac materia constituunt duas regulas, alteram
negatiuam, id est, Iudex in dubio non debet iu-
dicare quamquam irregularem: alteram affir-
matiuam, id est quilibet in dubio tenetur iudi-
care se irregularem, & abstinere à ministerio Al-
taris, vt Host. in fin. Io. Andr. nu. 5. Anton. de
Burr. in fin. Anchar. num. 15. Io. de Anan. in fin.
Prima enim regula procedit in materia Iustitiæ,
& in foro iudiciali, vbi agitur ad pœnam. Se-
cunda verò in foro pœnitentiali, vel quasi, in
quo necessariò ad euitandum periculum pars tu-
tior est eligenda, vt declarat ibi Card. num. 77.
Maiol. de Irreg. lib. 4. c. 2. nu. 3. reg. 7. & lib. 5.
c. 51. nu. 10. vers. Secundò limitatur, Nauar. in
198 manual. c. 27. nu. 194. Vnde patet non conclude-
re illationem Suarez de censur. d. disp. 40. sect. 6.
num. 3. & Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 10.
num. 42. videlicet Iudex non cogitur imponere
pœnam, quæ per sententiam imponenda est, do-
nec in suo foro certus sit de delicto. Ergo nec
reus cogetur in conscientia exequi in se pœnam
legis, donec in eodem foro conscientiæ sit cer-
199 tus de delicto. Quandoquidem plurimum inter-
est inter vtrumque casum, & rationem diffe-
rentiæ dilucidè assignat D. Thom. in 2. 2. qu. 60.
art. 4. dicens: [Vbi non apparent manifesta in-
dicia de malitia alicuius, debet vnusquisque eum
vt bonum habere, in meliorem partem interpre-
tando quod dubium est; alioquin iniuriatur ei,
& contemnit ipsum. Nullus autem debet alium
contemnere, aut nocumentum quodcumque in-
ferre absque causa cogente. At verò circa se
ipsum homo debet dubia interpretari in peiorem
partem secundum illud Iob 9. *Verebar omnia*
opera mea. Eo quod cum debemus nostris ma-
lis adhibere remedium, expedit ad hoc, vt se-
curius remedium apponatur vt supponatur id,
quod est deterius.] Hæc D. Thomas. Idem
voluit glos. in c. vnic. in ver. Æstimare. de scru-
tinio, quæ conciliando iura in articulo An quis
in dubio præsumatur culpabilis, necne, hoc, in-
quit, generale est, vt vbi vertitur periculum ani-
mæ, præsumatur in deteriorem partem, de spon-
sal. c. Iuuenis, & 68. dist. c. Presbyteri. Sed cir-
ca iudicia præsumitur potius iustum, vel bonum,
quàm è conuerso, 86. dist. c. Si quis, 11. qu. 3.
c. In cunctis, 22. qu. 4. c. Innocens, & ff. De pro-
bat. l. Ab ea parte. Quam glossam dicunt no-
tabilem Abb. in d. c. Ad audientiam, num. 2. &
200 Marian. Socin. nu. 20. de homic. Et idem notat
Petrus de Anchar. in c. 5. nu. 2. in 3. notab. infra
de obseru. ieiun. dicens: [Licèt in alijs facien-
da sit benigna interpretatio, ne quis sit obliga-
tus in dubio, vt l. Artianus, de act. & obligat.
& c. Ex litteris, de probat. tamen in obligatio-
nibus, quæ concernunt Deum, tutius est præsu-
mere quem ligatum, quàm solutum, vt ibi no-
201 tat Host.] Ad hæc in iudicio neutra pars pe-
riculo vacat, nam si iudex damnat innocentem,
peccat contra proximum, cui sine causa iniuria-
tur, l. 1. ff. De iniurijs, S. Thom. vbi supra. Si
absoluit criminosum, peccat contra Republi-
cam, cuius interest, ne delicta remaneant im-
punita, c. Vt famæ, de sent. excom. Ergo cum
in Iudice non sit propriè reperire partem tutio-
rem, in dubio seruandæ sunt regulæ à iure præ-
scriptæ, vt dicemus infra in 3. conclus. nu. 235.
& præferendum quod est benignius, & fauora-
bilius. l. Maiorem, ff. De pact. ibi: Sin autem
omnia vndique in vnam æqualitatem concur-
rant, humanior est sententia à Prætore eligen-
da, l. Semper in dubijs, ff. De regul. iur. c. In
pœnis, eod. tit. lib. 6. secundum Innocentium
205 in d. c. Ad audientiam, in fin. nam satius est im-
punitum relinqui facinus nocentis, quàm inno-
centem damnari, vt legitur in l. Absentem, ff. De
pœn. Et quamuis Couarr. & multi Theologi ap-
pellent tutiorem partem, & illam, cui inest mi-
nus mali, propriè tamen illa dici non debet pars
tutior, quia verè vtrinque imminet periculum,
licèt inæquale, vt dicam infra num. 239. At verò
in foro animæ periculum regulariter est ex vna
parte dumtaxat, c. Significasti, il 2. de homic.
ibi: [Pro eo, quod in altero nullum, in reliquo
magnum periculum timeatur:] nam reus iudi-
cando se culpabilem, nulli periculo se exponit,
nec cuiquam infert iniuriam, quæ non fit vo-
lenti, & consentienti, l. Cum donationis, C. De
transf. l. 1. §. Vsque adeo, ff. De iniur. cum con-
cordan. Sed iudicando se innocentem, exponit
se periculo peccati, & infert iniuriam Deo, cu-
ius præceptum contemnit secundum D. Thom.
quodlib. 8. art. 13. Ergo tenetur absolutè sequi
partem tutiorem. Quam differentiam clarè
etiam posuit Abb. in d. c. Significasti, nu. 4 di-
cens, in foro conscientiæ debere quem censeri
irregularem, quia in cessatione à ministerio al-
taris nullum subest periculum: sed si ageretur
ad pœnam, ibi subest periculum, quia innocens
non debet puniri, vt alius nocens relinquatur
impunitus. Et idem dixit in d. c. Ad audientiam,
nu. 2. eod. tit. Vnde Innoc. in c. Cum tu, in fin.
de testib. docet absolutè in foro externo ample-
ctendam esse partem benigniorem; in foro au-
tem conscientiæ, tutiorem. Et sequuntur ibi
Host. nu. 2. Io. Andr. in fin. Card. nu. 1. in 1. op-
pos. in fin. Boich nu. 5. & Bellame. num. 2. Nec
prædictis aduersatur c. Estote misericordes, infr.
de

de regul. iur. vbi indistinctè cauetur, vt dubia
in meliorem partem sint interpretanda. Quo-
niam vel intelligitur in foro externo iuxta pri-
mum membrum Innocentij: vel si intelligatur
in foro conscientiæ, verbum illud, *meliorem*,
exponi debet, id est *securiorem*, pro eo, quod
in altero nullum, in altero verò magnum pe-
riculum timeatur: vt ibi declarat glos. 1. com-
203 muniter approbata. Imò si benè aduertatur,
pars tutior in foro conscientiæ est etiam fauora-
bilior; negari enim non potest quin vtilius, &
fauorabilius sit incedere per viam tutam, quàm
per viam periculosam, vt ex se patet. Vnde glos.
in c. vnic. in ver. Æstimare, de scrutinio, po-
steaquam dixit generale esse, vt vbi vertitur pe-
riculum animæ, præsumatur in deteriorem par-
tem, statim subdit: sed licèt videatur deterior,
tamen melior, & tutior est, allegat simile de
204 consecr. dist.4. c. Paruulos. Porrò si daretur ca-
sus, vt etiam respectu Iudicis verè vna pars esset
tutior, ita vt altera pars vacaret omni periculo,
tunc electio tutioris partis esset in præcepto, etiam
in foro iudiciali propter identitatem rationis.
Et in hunc sensum admitti potest opinio illorum
Theologorum qui scripserunt regulam de tutiori
parte eligenda procedere in vtroque foro, vt
Vasquez in 1. 2. qu. 19. art.6. disp. 65. c. 3. vers.
205 Qui verò priorem. His accedit, quod etsi in
quæstione illa, An possessorium detur in incorpo-
ralibus, præualuerit opinio affirmatiua Inno-
centij, & Canonistarum, in c. Querelam, de elect.
contra opinionem negatiuam Legistarum, de
qua per Speculat. in tit. De rest. spoliat. in 4. p.
§. Nunc dicamus, tamen controuersia hæc pro-
cedit in causis ciuilibus tantùm; At verò in cri-
minalibus, quamuis inquisiti allegare soleant,
delictum non præsumi nisi probetur, eo quod
vnusquisque præsumatur bonus, quandiu non
probetur malus, & alia id genus: tamen non
est hactenus auditum apud Iurisconsultos vt in
hac materia allegauerint possessionem; imò si
reus accusatus, vel inquisitus de homicidio, fur-
to, vel rapina peteret se absolui; eo quod sit in
possessione non committendi huiusmodi facino-
ra, & Iudex pronunciaret eum esse manutenen-
dum in dicta possessione, esset profectò ridiculus.
Quare si vbi agitur de crimine, ineptè allegatur
possessio in materia iustitiæ, etiam in foro iudi-
ciali; multò ineptiùs allegatur in materia alia-
rum virtutum, & in foro conscientiæ, in quo non
benignior, sed tutior pars eligenda est, vt osten-
sum est supra. Præterea vis agnoscere in quan-
tas absurditates te conijciat assertio tua, quod
in foro conscientiæ homo sit manutenendus in
possessione suæ libertatis, & famæ contra Deum,
& legem? attende diligenter.

Iudicium constat ex tribus personis, id est iudice, actore, & reo, c. Forus, §. In omni, de ver. signif. l. Vbi, C. Ad legem Corneliam, de fals. l. Inter litigantes, ff. De iudic. Tu dicis hoc iudicium de possessione agi inter Deum, & hominem. Inquiro, Quis erit iudex, qui in hac causa pronunciet, & hominem in sua possessione contra Deum manuteneat? Bart. in tract. quæstionis ventilatæ coram Iesu Christo inter Virginem Mariam ex vna parte, & Diabolum ex altera, facit Diabolum actorem, & humanum genus reum, eiusque aduocatam Beatissimam Virginem, & iudicem Iesum Christum: Tu verò constituis Deum actorem, & hominem reum, sed iudicem non designas.

Item interdictum retinendæ datur, cum duo contendunt de possessione ne veniant ad arma. l. Æquissimum, ff. De Vsufr. Ias. in l. Quidam existimauerunt, col. 3. nu.4. ff. Si cert. pet. Tu verò, qui dicis hoc interdictum habere locum inter Deum, & hominem de possessione contendentes in foro animæ, considera an inter tales personas, & in tali foro subsit huiusmodi periculum ad arma veniendi.

Item iudicium retinendæ est summarijssimum: Rota diuers. decis. 641. nu. 8. par. 1. & momentaneum. Cagnol. in l. In pari, nu. 6. ff. De reg. iur. Cæsar de Grassis decis. 22. alias 2. nu. 5. de restit. spoliat. & est præparatorium iudicij possessorij principalis, atque plenarij: Bero. cons. 11. nu. 1. lib. 1. & datur quousque causa cognoscatur in pleno possessorio, vel petitorio, & ideo alicubi appellatur, l. Interim, quia expectat aliud iudicium post se. Rota in Tirasonen. Decimarum coram Cardinali Marquemontio impressa apud Marchesanum de Commiss. p. 3. fol. 1262. nu. 2. Couar. pract. quæst. cap. 17. in Rubr. & num. 2. Dic ergo tu, qui asseris hoc iudicium agitari inter Deum, & hominem, si in eo Deus succumbat, & potior sit conditio hominis suam libertatem possidentis, quo pacto succurratur, Deo, & coram quo ius suum prosequetur in pleno possessorio, vel in petitorio iudicio, ad præscriptum legis Exitus, ff. De acquir. possess.

Item regula iuris, quod potior sit conditio possidentis, procedit tantum in dubio, vt notat glos. 1. ad fin. in c. In pari, de reg. iur. lib.6. & cum iura partium sunt obscura, vt c. Inter dilectos, de fide instrum. Idque satis clarè admittunt aduersarij, dum ad elidendam regulam, quod in dubio pars tutior sit eligenda, opponunt ei contrariam regulam, quod imo in dubio sit melior possidentis conditio. At quomodo fieri potest, vt res dubia sit, & obscura ex parte Dei, cui omnia sunt plana, & aperta, c. Deus Omnipotens, 2. qu. 1. c. Nouit, de off. Delegati. Neque insistas dicendo rem esse obscuram ex parte hominis; quoniam hoc non sufficit cum prædicta regula non intret nisi quando iura sunt obscura ab vtraque parte; alioquin si ius actoris sit clarum, & liquidum, & ius rei conuenti sit dubium, ac turbidum, non pro reo, sed pro petitore, est pronunciandum. Arg. d. c. Inter dilectos, de fide instrum. & l. Res alienas, C. De rei vendic. à contrario sensu, & notat Bald. cons. 459. Qualiter probentus, num. 2. vers. Sed quid est, lib. 3.

Item possessorium non datur contra titulo possidentem, quando titulus est iustus, & cum bona fide, c. Licet causam, de probat. Alexand. cons. 89. Excellentissimi, nu. 7. vers. Accedo ad possessorium, lib. 5. Vnde etiam si solo possessorio agatur, qui iustificat possessionem suam cum titulo, præferri debet. Bald. cons. 161. in fin. vers. Illud etiam, lib. 3. Quinimo possessio titulata quantumcumque iunior præfertur non titulatæ, quia magis dicitur iustificata per punctum rationis. d. c. Licet causam. Bart. in l. Si duo, col. 2. ff. Vti possidetis, Bald. in l. Qui accusare, in vlt. notab. col. fin. C. De edendo. Possessio autem

ex parte Dei præterquamquod est antiquior, vt inferius dicemus, semper est cum titulo iusto, & cum bona fide, quia *Domini est terra, & plenitudo eius, orbis terrarum, & vniuersi qui habitant in eo*, vt in Ps. 23. Nullo igitur casu dari potest contra Deum potioritas possessionis ex parte hominis.

Item regula quòd melior sit conditio possidentis non obtinet, nisi cum iura vtrinque sunt paria, vt l. In pari causa, ff. De reg. iur. c. In pari, cod. tit. lib. 6. l. Siue autem, §. Si duobus, ff. De public. in rem act. l. Si seruum stipulatus, §. Sequitur, in fin. ibi: Cum par vtriusque causa est, quare non potentior sit qui tenet, quàm qui prosequitur, ff. De verb. oblig. At quomodo potest esse par causa inter Deum, seu legem præcipientem, & libertatem hominis, cum Deus, & lex imperium, & potestatem habeant constringendi libertatem hominis. l. Leges Sacratissimæ, C. De legib. & homo cum tota sua libertate vim nullam habeat resistendi secundum illud Genesis, 50. 19. *Num Dei possumus resistere voluntati*. c. Qui resistit, 11. qu. 3. c. Quisquis præceptis, 14. qu. 1.

Item interdictum retinendæ non datur contra supremum superiorem. Menoch. de retinend. quæst. 2. num. 152. numquid ergo dabitur homini contra Deum, qui vt dicitur Deuter. 10. 17. *est Deus deorum, & Dominus dominantium?*

Item hoc interdictum datur possessori quantumcumque iniusto, quia etiam prædo in sua possessione est manutenendus. c. In literis, cum materia, de restit. spoliat. d. l. Res alienas, Cod. De rei vendic. Prædo autem, & qui rem alienam iniustè detinet, vtique est in peccato mortali quandiu non restituit, vt in regula Sexti. Peccatum non dimittitur, &c. At quomodo potest cadere in mentem hominis, vt in quæstione inter Deum, & hominem, & in foro conscientiæ homo sit manutenendus in possessione mortalis peccati? Certum est enim non dari possessionem causatiuam peccati; quinimo iudex etiam ex officio, & nemine petente debet amouere à tali possessione. Gemin. cons. 76. in princ. plenè Menoch. de retinend. remed. 3. nu. 156. Ruin. consil. 28. lib. 4. Igitur Interdictum retinendæ in foro conscientiæ locum non habet.

Item regula Sexti, de qua in d. c. In pari, est complicata; sic enim se habet: In pari delicto, vel causa, potior est conditio possidentis. Et quoad delictum glossa exemplificat in duobus casibus, primo in eo, qui repetit pecuniam, quam dedit pro iniquo iudicio. c. Non sanè, 14. qu. 5. Secundo in eo qui vsuras quas soluit repetit. c. Quia frustra, de vsur. At hi duo casus locum non habent in foro conscientiæ; nam quoad primum quamuis ille, qui dedit pecuniam pro iniquo iudicio repetere non possit, & potior sit conditio iudicis possidentis in foro externo; tamen secus est in foro animæ, quia non potest pecuniam malè acceptam sibi retinere, vt in Extrauag. prima Bonifacij VIII. de sent. excom. & in Bulla Sanctiss. Domini Nostri Alexandri VII. de datis, & promissis. Et quoad secundum Vsurarius quamuis vsuras, quas soluit, repetere non possit, tamen ille qui accipit non potest eas sibi retinere in foro conscientiæ, sed tenetur pauperibus erogare; vt in c. Cum tu, de vsur. Quare cum regula in pari delicto, non habeat locum in foro conscientiæ; Ergo nec in pari causa, quia vna determinatio respiciens duo determinabilia, debet vtrumque æqualiter determinare, vulgata l. Iam hoc iure, ff. De vulgar.

Item cum hæc regula, vt prædixi, locum habeat tam in pari delicto, quàm in pari causa: Si tu pertinaciter contendis, eamdem regulam habere locum etiam in foro conscientiæ, & cum vertitur quæstio inter Deum, & hominem; Ergo supponis in Deo posse cadere delictum. Quod est non tam impium, quàm impossibile, cum potentia Dei non se extendat ad peccatum, glos. in c. Firmiter, in ver. Omnipotens, supr. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. S. Thom. in 1. par. qu. 25. art. 3. ad 2. Card. Bellarm. in c. Per principalem, nu. 87. vers. Secundo igitur hoc probo, 9. qu. 3.

Item vt dicunt aduersarij, In dubio nemo debet spoliari sua possessione. Inquiro à quo. Non a Deo, quia Deus neminem spoliat, nec nocet, nec nocere patitur aliquem iniustè, c. Secundum, 11. quæst. 3. Cum non sit auctor mali, glos. in c. Nabuchodonosor, in ver. Cum verò, 28. qu. 4. sed summa Iustitia, c. Quicumque, 11. q. 3. Neque à se ipso spoliari quis potest inuitus, quia nemo cogitur à se ipso, S. Thomas in 1. 2. q. 96. art. 5. ad 3. Facit textus in c. Debitum, cum concord. de quibus ibi in glos. t. de Baptis.

206 Ac demum, alijs omissis, regula de tutiori parte in dubio eligenda, habet fundamentum in iure naturali diuino, quo prohibentur omnes exponere se periculo diuinæ offensæ, seu propriæ salutis, secundum illud Eccles. 3. 27. *Qui amat*
207 *periculum in illo peribit*. Vnde S. Thomas quodl. 8. art. 13. in princ. ait: [Quicumque committit se discrimini in his, quæ sunt ad salutem, peccat.] & quodlib. 9. art. 15. in 4. argumento contrario: [Quicumque (inquit) committit se discrimini, & periculo peccati mortalis, peccat mortaliter.] & quodlib. 3. art. 9. ad 3. [Quicumque non cauet pericula, videtur contemnere id, cuius detrimentum pericula inducere possunt]
208 Et Scotus in fine secundæ quæstionis prologi sententiarum notabiliter ait: [Multa in actibus humanis sunt dubia, vtrum sint peccata mortalia, etiam suppositis omnibus doctrinis Doctorum, & Expositorum, tamen non est dubia via salutis, quia à talibus tanquam periculosis debet homo sibi cauere, & se custodire, ne, dum exponit se periculo, incidat in peccatum. Quod si noluerit quærere salutem, sed non curando, exponit se periculo, vbi fortè actus de genere suo non est peccatum mortale, tamen peccabit mortaliter sese periculo exponendo.] Et in 4. dist. 17. quæst. vnic. dicit: [Vbi via est facilior, id est magis in potestate hominis, & certior ad gratiam recuperandam, tenetur quilibet ad illam viam, ita quod, omissa illa, non attentet aliam difficiliorem, & incertiorem, & quia tunc se exponeret periculo salutis suæ, & videtur esse contemptor propriæ salutis.] Hactenus verba Scoti. Et hanc rationem periculi considerant Sacri Canones in præcepto de electione partis tutioris, vt patet ex verbis dicti cap. Significasti, il 2. de homic. pro eo, quod in altero nullum, in reliquo verò magnum periculum timeatur. & in c. Inquisitioni, de sent. excom. ibi: *Ne contra iudicium conscientiæ committat offensam.*

fam & in Clem. Exiui §. Item præter ea, de
verb. signif. ibi: [In his, quæ animæ salutem
respiciunt, ad euitandos graues remorsus con-
scientiæ pars tutior est tenenda.]: Et hæc est ra-
tio cur non liceat operari cum conscientia du-
bia secundum communem opinionem, de qua
supra n.182. At contrarius diuinum, & vbi agi-
tur de materia peccati, certum est, nullam pos-
sessionem, imo nullam præscriptionem aut con-
suetudinem suffragari posse, c. fin. vbi DD. de
consuetudine. Et propterea secundum S. Tho-
mam quolib.8. art. 13. qui possidet plures præ-
bendas, & propter contrarietatem opinionum
in dubitationem adducitur, non potest, manen-
te tali dubitatione se in ea possessione conserua-
re, quia periculo se committit, & sic procul du-
bio peccato, ut pote magis amans beneficium
temporale, quàm propriam salutem. Ergo
perperam allegatur possessio ad vitandum præ-
ceptum Sacrorum Canonum de tutiori parte
209 in dubio eligenda. Neque enim interdictum Vti
possidetis, dari potest in materia nutritiua pec-
cati, & contra ius diuinum. Menoch. de reti-
210 nend. q.24. n.156. Nec quando ius resistit. Sera-
phin. decis. 1463. n.2.
Vides ergo quàm multæ sequantur ineptiæ,
& absurditates ex tua assertione, quod homo in
foro conscientiæ sit manutenendus in possessio-
ne suæ libertatis contra Deum, & legem, adeo
vt valdè mirandum sit, quod nonnulli Confesso-
res in foro Sacramentali talem theoricam in pra-
xi seruare, & docere non vereantur in perniciem
211 animarum. Et nihilominus etiamsi concedere-
mus in dubio iudicandum esse pro possessore,
non solùm in materia Iustitiæ, & in foro iudi-
ciali, sed etiam in materia aliarum virtutum,
& in foro conscientiæ, quod est omninò falsum:
tamen obseruandum est in foro interno, & in
materia aliarum virtutum possessionem non sta-
re pro libertate humana, sed pro Deo, & lege:
quandoquidem in ipso instanti, in quo homo in-
cipit habere vsum rationis, & esse doli capax,
reperitur ligatus nexu obligationis seruandi
præcepta diuinæ legis, & contra eam non pec-
candi, vt legitur, & notatur in c. 1. de Delict.
pueror. & consequenter non exponendi se pecca-
ti periculo. Lex autem præcedit peccatum, quia
vt dicitur 2. ad Romanos 8. *sine lege peccatum*
mortuum erat. Ergo possessio semper est pro
Deo, & lege, non autem pro libertate hominis;
ac proinde ineptè allegatur ex parte hominis,
quod potior sit conditio possidentis, quia pos-
sessio stat semper pro obligatione abstinendi ab
actu, de quo dubium est an sit licitus, vel illici-
tus, vt optimè deducit Candidus Philalethus in
præalleg. tract. de opinionum praxi. quæst.7. ver.
Dico quinto. pag.148. & vers. Dices in materia
Iustitiæ. pag.149. & vers. Minor probatur, pag.
151. Exemplificat in eo, qui emisit votum, &
dubius est an illud adimpleuerit nec ne: posses-
sio enim stat pro præcepto, & non pro libertate,
cum præcesserit obligatio. Et quamuis contra-
rium putet in eo, qui dubius est an votum emi-
serit, quia tunc secundum eum possessio stat pro
libertate, & non pro præcepto, tamen hoc sta-
re non potest: ponamus enim te vera hominem
emisisse votum, sed postea non bene recordari,
& dubitare an illud emiserit nec ne, sanè si dicat
homo, ego prorsus sum dubius an votum emise-
rim, & in hoc dubio nolo me spoliare possessio-
ne meæ libertatis, cum nulla lex me constrinxe-
rit ad vouendum, c. Integritas. 32. q. 1. Quia
Dominus exigit oblatum, sed non exigit offe-
rendum, c. Nuptiarum. in fin. 27. q. 1. Contra
Deus dicit, si tu es dubius, ego certus sum te
vouisse, & ideo nulla est possessio ex parte tua:
Sequere ergo in tuo dubio partem tutiorem, &
redde Altissimo vota tua, vt in psalmo 49. 14. &
in cap. Per tuas. de voto. Quod si adhuc insistat
homo, & dicat, fortè ego non voui, & Deus
scit me non vouisse, & ideo volo pergere in
possessione libertatis meæ. Contra est, quia
fortè tu vouisti, & Deus scit te vouisse, & sic in-
certa est tua possessio; quia si vouisti, possessio
stat pro Deo, & præcepto, secundum illud psal.
75.12. *Vouete & reddite*. Si non vouisti, posses-
sio stat pro tua libertate: tu dubius es quid ege-
ris, & incertus es ita ne sit, vel non; quomo-
do ergo potes perseuerare in possessione si du-
bitas te possidere, cum & possessionem amittat
qui suspicatur se posse repelli. l.3. §. Si quis nun-
tiet. & ibi glos. in ver. amisisse. & l. Si id quod,
in princ. & §. fin. ff. de acquir. possess. l.1. § siue
autem, ff. de vi, & vi armata. Quare si tù facis
actum, de quo dubitas an sit contra votum nec
ne, vtique exponis te periculo mortalis peccati;
& ideo mortaliter peccas, etiamsi actus ex suo
genere non sit malus, secundum D. Thomam,
& Scotum proximè citatos, nec tibi suffragari
potest prætensa possessio libertatis, cum incerta
sit, & dubium non tollat. Quod tamen ex abun-
danti dictum sit, quia re vera ineptissima est
hæc contemptio de potioritate possessionis inter
Deum, & hominem, & ideo nihil obstat regu-
læ Sacrorum Canonum de optione partis tu-
tioris.
212 Obiciunt secundò, quod prædicta regula de
tutiori parte in dubio eligenda procedat tantùm
in dubio facti, in quibus terminis loquuntur. c.
Ad audientiam. c. Significasti. il 2. & c. penult.
de homic. non autem in dubio iuris. Quod te-
neat Suarez tom. 5. de censur. disp. 40. sect. 5.
& Sanchez in Decal. tom. 1. lib 1. c.10. n.37. Cæ-
terùm nullam rationem diuersitatis assignant, &
in contrarium est textus in c. Illud. de Cler. ex-
com. ministran. vbi in dubio iuris, an sententia
excommunicationis lata à Delegato non præ-
missa monitione, & ante intimationem liget
nec ne, deciditur tutiorem partem esse eligen-
dam. Nec refert, quod ille textus procedat in
dubio iuris personæ, idest cum ius est quidem
certum in se ipso, sed quis putat illud esse du-
bium, & habet conscientiam erroneam, vt vi-
detur sentire ibi glos. in fin. non autem in dubio
iuris absoluto, vt distinguit Suarez d. q. 5. vers.
Vlterius aduertere oportet, & Sanchez vbi su-
pra. Siquidem neque inter hos duos casus assi-
gnari potest vlla sufficiens ratio differentiæ: nam
cum ius est absolutè dubium, aut quis credit il-
lud esse certum, aut credit esse dubium: si credit
esse certum, tunc res est extra terminos præsen-
tis controuersiæ, quia is non versatur in dubio,
& ideo potest sequi opinionem minus tutam,
etiamsi illa sit falsa, quia excusatur propter igno-
rantiam iuris obscuri, & intricati, secundum
Innocentium in c. Per tuas. il 2. de Simon. aut
credit

credit illud esse ius dubium sicuti est, & tunc du-
bium iuris absolutum concurrit cum dubio per-
sonæ, cum quo operari non licet absque pecca-
to, vt fatentur ijdem Suarez; & Sanchez. Imo
213 etiamsi ius sit certum, & clarum, & quis ope-
retur secundum illud, tamen si opinetur esse du-
bium, peccat propter conscientiam erroneam,
& scrupulosam, vt est textus secundum verum,
& communem intellectum in d. c. Per tuas. ex
quo Butr. colligit in 3. not. peccare agentem
contra conscientiam scrupulosam etiam erro-
neitate iuris. Ergo multo magis peccat si non
solum conscientia, sed etiam ius ipsum sit du-
bium, quia in primo casu agit contra conscien-
tiam, quæ dubia est, sed non contra legem, quæ
in se est clara. At in 2. cum dubiũ surgat ex vtro-
que capite, agit non solum contra conscientiã, sed
etiam contra legem, vt declarat S. Thom. quodlib.
3. q. 12. art. 27. & quodlib. 8. art. 13. Quamobrem
Petrus de Lorca in 1. 2. disp. 38. memb. 2. dicit hanc
doctrinã de opinione partis tutioris esse vniuer-
salem tam in dubijs iuris, quam in dubijs facti,
vel personæ propter identitatis rationem peri-
culi vitandi, & esse vnanimem omnium senten-
tiam, quam tradit S. Thom. d. quodlib. 8. art. 13.
Adrian. quodlib. 2. Couar. in Clem. Si furiosus, in
princ. n. 3. & omnes Summistæ in ver. Dubium.
Maiol. de Irreg. lib. 5. c. 51. n. 2. vers. 2. limita-
tur Paulus Burgos. eod. tract. par. 4. q. 3. nu. 10.
& tuetur Vasquez in 1. 2. q. 19. art. 6. disp. 65.
n. 9. & 13. & disp. 66. c. 1. per totum. Præterea
etiam in dubio iuris absoluti tutiorem partem
esse eligendam probant quatuor textus ad litte-
ram. Primus est in Clem. Exini. §. Item præter-
ea de verb. signif. vbi in quæst. meri iuris, an
Fratres Minores teneantur sub præcepto morta-
lis peccati ad ea obseruanda, quæ in regola ver-
bo imperatiui modi negatiuè, vel affirmatiuè
apposito inferuntur, Pontifex vtitur eadem re-
gula ibi: [Nos itaque attendentes, quod in his,
quæ animæ salutem respiciunt, ad vitandos gra-
ues remorsus conscientiæ, pars securior est te-
nenda.] Secundus est in c. Veniens. de Presbyter.
non baptiz. vbi similiter in dubio iuris absoluti,
an ordinatus ante baptismum receperit chara-
cterem; Innoc. III. respondit: [In hoc dubita-
bili casu quod tutius est sequentes, mandamus
quatenus ipsum per singulos ordines vsque ad Sa-
cerdotiũ promouere procures. Tertius est in c. Cũ
desideres, vers. secundæ quæstionis. de sent. ex-
com. vbi consultus Pontifex de dubio iuris meri,
an communicare liceat cum eo, quem fama vul-
garat percussisse clericum, respondit in tutio-
rem partem ab eius participatione abstinendum
esse. Quartus est in c. fin. 14. dist. ibi: [In ijs,
214 quæ dubia fuerint, aut obscura, id nouerimus
sequendum,] Et propterea in dubio iuris de-
bere quem securiorem partem eligere, & repu-
tare se excommunicatum, tenet glos. fin. in cap.
Consulti de reg. quæ quamuis de dubio genera-
liter loquatur, tamen propriè intelligenda est
de dubio iuris, cum alleget iura, quæ de dubio
iuris loquuntur, nempe d. c. Illud. & c. Per tuas.
de sent. excom. Idem tenent Host. & Io. Andr.
in c. fin. ambo n. 3. de bigam. Butr. in d. c. Illud
in fin. Card. in Clem. 1. q. 15. n. 19. in fin. de Se-
pult. Soc. in d. c. Per tuas. n. 18. Syluester in ver.
Absolutio, 3. n. 14. dub. 10. Rota decis. 1. n. 5. in
fin. de bigam. in nouis. De dubio iuris videlicet
an liceat habere plures præbendas, similiter lo-
215 quitur S. Thom. in præalleg. quodlib. 8. art. 13. &
quodlib. 9. art. 15. prout etiam loquitur Scotus in
4. dist. 41. q. 6. cuius hæc sunt verba: [Hic bre-
uiter potest dici, quod cum certum sit farinam
tritici purgatam secundum communem purga-
tionem esse materiam conuenientem ad facien-
dum panem consecrabilem, & dubium sit an
amylum sit huiusmodi materia, & pars negati-
ua multis sit probabilior, non sine peccato quis
se exponit tali dubio, maximè ille, qui præpa-
216 rat hostias consecrandas. [Et dist. 3. q. 2. vbi sic
differit:] Et vniuersaliter in omnibus dubijs,
quantum ad materiam, & formam sunt tres ma-
ximæ. Prima est ista, Si possibilitas adest, tu-
tissima via est eligenda. Secunda, Si non adest
possibilitas, viæ tutissimæ proxima est eligenda.
Tertia est ista, Cessante impossibilitate, cautè
est supplendum, quod impossibilitas prohibe-
bat.] Hæc Scotus. Et pondera illa verba:
vniuersaliter in omnibus dubijs, quæ procul du-
bio includunt etiam dubium iuris, & non re-
stringuntur ad materiam, & formam Baptismi,
de quo Scotus loquitur. Et ita hunc locum in-
tellexit Tartaretus hanc quæstionem exponens
217 in §. si quis quærat à Scoto. Quo loco omitten-
dum non est, distinctionem inter dubium iuris,
facti, & personæ ad alios effectus admitti etiam
à Iurisperitis, vt notatur in c. vlt. in glo. in ver.
Ambiguis 33. dist. & per Card. Mantic. de tacit.
& amb. conuen. lib. 1. tit. 15. nu. 16. sed tamen
dubium personæ apud eos non dicitur cum per-
sona dubitat, sed cum persona dubitatur, iuxta
textum in cap. Quidam, 5. q. 1.
218 Objiciunt tertio, quod regula de electione
partis tutioris procedat in dubio iuris practico,
non autem speculatiuo, ita ut speculatiuè, & in
abstracto si quis dubitet an contractus aliquis sit
licitus, nec ne, liberè amplecti possit opinio-
nem minus tutam: sed si postea velit hic, & nunc
eumdem contractum celebrare, tunc omnino
teneatur sequi partem tutiorem: & è conuerso,
si practicè sit certus, licitè possit illum celebra-
re. Ita Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 10. n. 2.
& de matrim. lib. 2. disp. 41. n. 6. Laym. in Theo-
logia morali lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. n. 8. Becanus
in 1. 2. tract. 1. c. 4. q. 9. n. 4. & consentit Suarez
219 de cens. disp. 40. sect. 6. n. 8. Sed profectò secun-
dum hanc doctrinam licitum est aliud sentire, &
aliud operari, & potest Magister in scholis spe-
culatiuè docere opiniones illas, quas nec ipse,
nec auditores in practica sequi possunt absque
peccato. Quod valde absurdum est, & contra
text. in c. Error. c. Quid enim. & c. Consentire
83. dist. Item supponit hæc doctrina ex diuersis
principijs posse aliquem esse certum practicè,
licet speculatiuè sit dubius, quod est impossibi-
le, cum intellectus practicus nihil aliud sit, quàm
extensio intellectus speculatiui, nec differat ab
eo nisi respectu finis, secundum S. Thom. in 1. p.
q. 79. art. 11. Vnde hanc distinctionem latè con-
futauimus supra n. 126. & præsertim n. 136. &
n. 137. eamque reprobat Corduba lib. 3. q. 5. &
ineptam dicit, ac similiter refellit efficaciter Pe-
trus de Lorca in 1. 2. de actib. hum. disp. 38.
membr. 1.
220 Objiciunt quarto, quod eadem regula de tu-
tiori

tiori opinione in dubio eligenda limitanda sit ad
terminos c. Ad audientiam, & c. Significasti,
il 2. & c. penult. de homic. vt procedat tantùm
in irregularitate, asserentes ita Pontifices sta-
tuisse in odium homicidij, & propter specialem
indecentiam, quam habet ad ministerium Sa-
crum. Ita Suarez d. disp. 40. sect. 6. nu.4. & 13.
& Sanchez d. c. 10. nu. 48. & videtur sensisse Na-
uar. in c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. nu.41.
dum scripsit, tam in foro conscientiæ, quàm
exteriori in dubijs tutiorem partem esse eligen-
dam vi præcepti in casibus à iure expressis: quasi
sentiat extra illos non semper esse præceptum,
sed consilium, vt dixerat num. 34. Verùm hæc
obiectio facilè diluitur. Primo, quia Canones
præcipiunt, vt eligatur pars tutior in omni ma-
teria, vbi vertitur salutis periculum, vt in ex-
communicatione est textus in d. c. Illud, de cler.
excom. minıstr. In matrimonio in c. Iuuenis, de
sponsal. In Pœnitentia in c. Si quis positus, & in
c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. In Sacramen-
to Ordinis in c. Veniens, de Presbyter. non ba-
ptiz. In Baptismate in c. Paruuli, de consecr. di-
stin. 4. & generaliter vbi agitur de præcepto sub
culpa mortali, In Clem. Exiui, §. Item præter-
ea, de verb. signif. & in alijs iuribus supracita-
221 tis. Vnde & Sacra Congregatio Concilij aliàs
consulta An. furiosus habens dilucida interualla
ad Subdiaconatus Ordinem promotus continere
teneatur, respondit, Aut tempore ordinationis
non agitabatur furore, durantibus nempè diluci-
dis interuallis: & teneri, aut agitabatur: & non
teneri, nisi ante furorem habuisset animum su-
scipiendi, aut non constat sanæ, an insanæ men-
222 tis tunc esset: & item teneri. Deinde quia etsi
prædicti Canones Ad audientiam. Significasti,
& penult. de homic. loquantur in materia irre-
gularitatis, quia ita contingit casus: tamen non
deducunt decisionem ex indecentia ministrandi
in sacris Ordinibus cum dubio irregularitatis,
prout facere debuissent si decisionem deduxissent
ex natura Sacramentalium: sed fundantur in
principio illo, & ratione vniuersali, quod vbi
vertitur salutis periculum, in dubio pars tutior
est eligenda. Vnde extendendi sunt ad latitudi-
nem ipsius rationis, quia quandocumque ratio
legis, vel Canonis est amplior, vel generalior
dicto, seu dispositio, tunc ad amplitudinem ra-
tionis extenditur ipsa dispositio. Textus est in
l. Regula, §. fin. & ibi Bart. & Bald. notant ff. De
iuris, & facti ignor. & in l. Nomen debitoris, ff.
fin. ff. De lega. 3. cum concord. de quibus per
Abb. in c. Sicut, num. 8. de testib. & Euerardum
in sua Centuria legali, in loco à ratione legis
223 larga, &c. Præsertim quia cùm hoc casu agatur
de securitate animæ, lex etiam pœnalis dicitur
fauorabilis, & extendenda ex rationis identita-
te, vt in c. penult. qui filij sint legit. adnotarunt
Host. in fin. Io. Andr. nu. 5. Anton. de Butr. n. 9.
Anchar. nu. 5. Abb. nu. 5. & seq. Præpos. num. 3.
Bart & DD. in Authent. Sacramenta puberum,
C. Si aduersus vendit. Et ita iura illa intelligunt
Expositores, dum ex eis colligunt regulam ge-
neralem, quod in dubijs spectantibus ad salu-
tem animæ, & vbi agitur de materia peccati pars
tutior est eligenda, vt in d. c. Ad audientiam,
de homic. Host. nu. 3. in fin. & nu. 4. Butr. nu. 2.
Abb. eod. num. vers. Aut agitur in foro pœni-
tentiali. Io. de Anan. num. 2. vers. Aut agitur,
Marian. Socin. nu. 4. 18. 19. & 20. & Felin. nu. 2.
& in d. c. Significasti, il 2. eod. tit. Idem Host.
nu. 9. in fin. 10. & 15. & Marian. Socin. nu. 4. Et
in verb. Dubium. Angel. nu. 2. Syluest. quæst. 4.
nu. 7. Tabien. qu. 2. nu. 3. & generaliter in omni
dubio etiam extra materiam irregularitatis lo-
quuntur S. Thom. & Scotus, quorum verba su-
perius retulimus nu. 207. & 208. & 216. Nec dis-
224 sentit Nauar. loco præalleg. quia cùm ratio illa
de tutiori parte eligenda ad euitandum pericu-
lum peccati sit expressa in Canone, vbicumque
viget illa ratio, casus dicitur à iure expressus,
vt per Calder. cons. 147. in princ. aliàs vnic. Vt
lite pendent.
225 Obijciunt denique quod si hæc ratio periculi
indistinctè esset attendenda, non liceret sequi
opinionem etiam probabiliorem, quando con-
traria est tutior. Et tamen hoc licitum esse fa-
tentur omnes tam Theologi, quàm Iurisperiti.
Et constat ex c. Placet, in fin. de Conuers. con-
iugat. & c. Nicæna, 31. dist. cum multis simili-
bus. Sed & hæc obiectio facilè diluitur, quia
idcirco non tenemur sequi opinionem tutiorem
quando opposita est verior, seu probabilior, quia
tunc nullo modo versamur in dubio, sed flecti-
mur ad illud extremum, quod probabilius iudi-
camus, & sumus moraliter certi, nam & opinio
vehemens pro certitudine habetur secundum
glos. in l. Irrepudianda, in ver. Certus, ff. De
acquiren. hæred. Bald. in l. Si quis extraneus, §.
Sciendum, ff. eod. & in l. Cùm in antiquioribus,
in 3. quæst. num. 6. C. De iur. deliber. Anchar.
cons. 354. Visis diligenter, num. 4. vers. Et quod
vehemens opinio. Facit text. in c. Veniens, in
fin. ibi: *Et hæc præsumptio pro certitudine sit ha-
benda*, de Presbyter. non baptiz. & in c. Dixit
Dominus, 32. qu. 1. & in c. Afferte, de præsumpt.
cum multis similibus. Non igitur mirum si eo
casu non sit locus dispositioni Sacrorum Cano-
num, qui non arctant ad electionem securioris
opinionis, nisi cum res dubia est, vt patet ex di-
ctis supra nu. 57. vel cum intellectus fluctuat in-
ter vtrumque extremum, vt dictum est nu. 118.
At secus est cum quis iudicat æquè probabilem
vtramque opinionem, quia tunc cum sit dubius,
vt abundè probatum est supra in prima Conclu-
sione à nu. 125. vsque ad nu. 171. tenetur omnino
sequi opinionem tutiorem. Ita Syluester in ver.
Opinio, num. 1. iuncto vers. Non obstat, paulò
ante num. 2. & clariùs in ver. Dubium, quæst. 2.
nu. 2. dicens: [Si detur casus quod opinio secu-
tior sit minus probabilis notabiliter, non est
eligenda necessariò, quia iam cessat ratio dubij;
si autem probabilitas hinc inde esset æqualis,
tutior eligenda est necessariò quando ex electio-
ne alterius imminet periculum peccati mortalis.]
Hæc ille. Et sequitur Nauar. in manual, c. 27.
226 nu. 184. Hinc in quæstione illa, An circumstantiæ
notabiliter aggrauantes sint necessariò in con-
fessione aperiendæ, cùm res sit admodum con-
trouersa, eo quod partem affirmantem teneant
Antisiodorus, Alensis, Marsilius, Caietanus,
Victoria, Sotus, Suarez, & alij multi: partem
verò negantem sequantur S. Thom. S. Bonauen-
tura, Scotus, Durandus, Paludanus, Gabriel,
Adrianus, Turrecremata, S. Antoninus, Sylue-
ster, Couarruuias, & plerique alij: vtique in
hoc

hoc conflictu qui iudicat æquè probabilem esse vtramque opinionem, tanquam dubius tenetur omnino sequi tutiorem, ne in re grauissima exponat se salutis periculo. At verò si iudicet probabiliorem esse sententiam D. Thomæ, quam communiorem, & probabiliorem dicit Nauar. in manual. c.6. nu.6. vers. Infertur octauò, & cui apertè hodie suffragatur Decretum Conc. Trident. sess. 14. de Pœnitentiæ Sacramento, c.5. vt scripsi plenius in c. Omnis vtriusque, nu.48. infra de pœn. & remiss. vtique poterit illi tutò adhærere, licèt contraria sit tutior, quia cùm sit certus moraliter, iam cessat ratio periculi, vt ex
227 prædictis patet. Similiter B. Thomas tenet post lapsum in mortale, non oportere confiteri sub præcepto statim habita copia Confessoris, nisi in paucissimis casibus, qui ab ipso recensentur in 4. dist.17. quæst.3. art.1. qu.4. & cum eo tenet Riccardus. Sed Vgo de S. Victore, & B. Bonauentura sunt in hoc contrariæ opinionis. Neutra autem illarum reprobatur, etsi B. Thomæ opinio communiter teneatur, quæ tamen minus tuta videtur. Qui ergo sequitur opinionem S. Thomæ tanquam probabiliorem vtcumque minus tutam, non peccat. Ita formaliter B. Antoninus in 1.par. tit.3. c.10. de conscientia, reg.4.
228 In varietate igitur opinionum indistinctè potest quilibet amplecti probabiliorem, dummodo tamen non habeat conscientiam opinionis oppositæ, sed credat eam solam, quam sequitur esse veram: Si enim contingeret, vt is, qui sequitur opinionem probabiliorem specificantem actum pro licito, ex reflexu ad contrariam opinionem probabilem, inciperet fluctuare, ac formidare de veritate probabilioris, manente tali fluctuatione, ac formidine non posset opinionem illam vtcumque probabiliorem amplecti, sed teneretur sequi partem tutiorem, vt à peccati periculo se eximeret: alioquin haberet conscientiam ex credulitate probabili, seu ex credulitate leui, qua manente, operari non licet. c. Inquisitioni, de sent. excom. & c. Per tuas, il 2. de Simon. vbi hoc tenet Io. Andr. col.3. sub nu.7. vers. Dicendum est igitur, & ibi etiam Butr. nu.9. Abbas in c. Litteras, num.4. de restit. spoliat. vbi [nota (inquit) quod etiam ad Ecclesiæ præceptum non debet quis venire contra conscientiam probabilem, & quod veniens contra conscientiam ædificat ad gehennam, id est peccat mortaliter,] & fusius dictum est supra nu.95. & 96. Et in hoc præciso casu loquitur S.Thom. in præalleg. quodlib.8. art. 13. si sedulò illius verba expendantur. Agit enim de illo, qui ex conscientia habet certitudinem de opinione, quod liceat habere plures præbendas; & tamen si ex contraria opinione Magistrorum adducatur in quamdam dubitationem, id est formidinem, & ea manente, plures præbendas habeat, exponit se discrimini, & procul dubio peccato, vt latius dictum est supra in 25. fundamento nu.97. Ex quibus itidem constat de veritate secundæ conclusionis, id est in dubijs, vbi vertitur salutis periculum, pars tutior necessariò est eligenda.
229 Tertia nunc sequitur conclusio, videlicet cum ex duabus opinionibus oppositis non apparet quæ sit tutior, in ea deligenda seruandæ sunt re-
230 gulæ à iure præscriptæ. Quo loco præmittendum est, à Theologis partem tutiorem appellari non tantùm illam, in qua nullum peccatum est, sed etiam illam, in qua minus malum reperitur si necessarium sit ex duobus vnum eligere, vt explicat Couar. in 2. par. de matrim. c.7. §.2. num.7. Cæterùm propriè illa dici non debet pars tutior, sed potius minus periculosa, quia verè vtrinque imminet periculum, licèt alterum sit altero grauius, sicut ex duobus malis, quod leuius est, non dicitur melius, sed minus malum, vt in c. Duo mala, & c. Nerui, 13. dist. Et cum nihil sine captione inuestigari potest, quod minus habet captionis non dicitur æquius, sed minus captiosum, vel minimum habens iniquitatis. l. Quoties nihil, ff. De reg. iur. & notat glos. in d. c. Nerui, in ver. Minimis. Præterea sæpè contingit, vt pro vtraque parte subsit æquale periculum peccati, veluti cum dubium est an valeat primum, vel secundum matrimonium: quis ex concurrentibus præeligendus sit tanquam dignior: cui facienda sit restitutio si duo contendant de dominio rei furto subtractæ; cuius sumptibus Ecclesia sit reparanda: & in alijs huiusmodi casibus.

Quibus præhabitis statuitur tertia conclusio, videlicet cum res dubia est (quemadmodum ostendimus esse, cùm sunt opiniones vtrinque probabiles) liberum non est alterutram eligere, Sed in optione opinionis, si non appareat quæ tutior sit, seruandæ sunt regulæ à iure præscri-
231 ptæ. Iura enim in his quasdam regulas tradiderunt, quas in dubijs sequi oporteat, quæ sparsim habentur in titulis de reg. iur. de reb. dub. de legib. & passim alibi. Quales sunt: In dubio iudicandum vt actus valeat potius, quàm pereat. l. Quoties, & l.2. ff. De reb. dub. quam reginam omnium interpretationum appellat Card. Mant. de coniectu. vltim. volunta. lib. vlt. tit. vlt. nu.13. Item in dubijs præferendum quod in regione in qua actum est, frequentatur. l. Semper in stipulationibus. ff. De reg. iur. Imo in opinionibus deligendis primo loco spectandam esse antiquam, & probatam consuetudinem, quia minimè mutanda sunt quæ certam sententiam semper habuerunt, l. Minimè, ff. De legib. censet Matthæus Matthesil. in suo opusculo electionis verioris opinionis, & Syluest. in ver. Opinio, nu.2. Item vbi contrariæ extant sententiæ, pronunciandum est pro possessore. l. Res alienas,
232 C. De rei vendic. Et potius pro reo, quàm pro actore, nisi in causa fauorabili, puta matrimonij, libertatis, dotis, seu testamenti, vt legitur in c. fin. de re iudica. per quem textum præferendam esse opinionem, quæ fauet matrimonio etiam contra communem, scripserunt Host. & Abb. in c. Si vir, de cognat. spirit. Barbos. consil.60. Scriptum, lib.7. & Dec. in c.1. nu.95. sup. eod. Idemque de opinione, quæ fauet potestati Clauium, scripsit idem Host. in c. Rursus. Qui Clerici, vel vouen. & ibi etiam Io. Andr. propè fin. & Felin. in d. c.1. num.54. vers. Quintò limita.
233 Aliàs vbi sunt opiniones discordes, Iudex tenetur sequi communem. c. Nouimus. ibi: *Et quorundam sit opinio à pluribus approbata*, de ver. signif. c. De iudicijs. ibi: *in quo plurimi concordant*, 3. qu.3. c. In canonicis, 19. dist. & l. 1. de
234 off. quæst. Bald. post Io. Andr. hic num. 8. vbi reddit rationem, quia communis opinio habet

vim

vim consuetudinis. Gamin. cons. 48. Pro exami-
natione, nu. 5. vers. Item quia maior numerus
Doctorum. Dec. post alios, in d. c. 1. num. 93.
sup. eod. Alioquin facit litem suam secundum
Angel. Aret. in cons. 9. Videtur primò, num. 10.
vers. Et clarum est in Iure. Decian. cons. 111.
num. 17. lib. 7. Felin. in d. c. 1. nu. 54. vers. Et vbi
DD. discrepant, & dicitur per imperitiam indi-
care. Bald. in l. Propterea per illum textum,
ff. De Senat. & Alex. cons. 95. Visis processibus,
nu. 6. lib. 2. Rursus in dubijs præferendum quod
benignius est, quod verisimilius, quod plerum-
que fieri solet; l. Semper in dubijs, l. In obscu-
ris, & l. Quoties idem, ff. De reg. iur. & quam-
plures aliæ his consimiles, quæ compendiosè
recensentur à Matth. Matthesil. in d. opusc. ele-
ctionis verioris opinionis inter tractatus commu-
nes.

Sed huiusmodi regulæ funditus euerterentur,
& frustra legislatores in ijs præscribendis tanto-
pere laborassent, si pro cuiusque arbitratu lice-
ret sequi quamcumque opinionem probabilem.
235 Et tamen vt Ambros. ait in c. Iudicet, 3. qu. 7.
[Bonus Iudex nihil ex arbitrio suo facit, & do-
mesticæ proposito voluntatis, sed iuxta leges,
& iura pronunciat.] Quod adeò verum est, vt
Matth. Matthesil. vbi sup. num. 10. Si res prorsus
ambigua sit, censeat aut Principem esse consu-
lendum, aut omninò abstinendum à consilio, &
iudicio: sed si omnino, inquit, sint penitus pa-
ria, quod raro accidit, dimittas consulere cum
sigillo in tali dubio, & si sis Iudex, neutram
opinionem sequaris. Idem sensit glos. in c. Licet
236 causam, in ver. Vti possideris, de probat. Et in
hìs casibus cùm veritas & opinio inuicem se
confundunt, posse iudicem diuidere differentiam
propter conflictum argumentorum; declarat Iu-
lianus in l. Si Pater, ff. De hæred. instit. vbi Bald.
Imol. & alij, quemadmodum Tiberius Impera-
tor fecisse dicitur in l. Et hoc Tiberius, ff. eod.
& vbi probationes hinc inde factæ se obscurant,
& confundunt, transigi debere scripsit Bald.
cons. 352. in fin. lib. 4. latè Boer. decis. 42. nu. 29.
237 Quinimo partes esse reducendas absolutè ad con-
cordiam, & diuisionem, cum vtrinque sunt opi-
niones probabiles, si materia sit diuisibilis, ex
facto in terminis nostris responderunt Ant. de
Butr. & Petr. de Anchar. cons. 210. inter cons.
Anchar. incipien. Inter contraria, per totum.
Sequitur Felin. in c. 1. nu 55. vers. Secundo nota,
sup. eod. & Boer. decis. 155. nu. 24. vers. Ideo in
tanto discrimine opinionum, post Bald. quem
citat in cons. 164. Quædam nomine Catharina,
ante finem exordij, lib. 3. Idque exemplo Salo-
monis, qui dubius cuius esset filius, qui peteba-
tur, dixit: *Date dimidiam partem vni, & dimi-
diam alteri*, vt in c. Afferte, de præsumpt. Quam-
uis enim vt aduertunt Butr. & Anchar. loc. cit.
nu. 3. Salomon respectu diuisionis pueri hoc ten-
tando dixerit, tamen respectu iustitiæ sententiæ
suæ hoc sensit, quod vbi dubia sunt iura partium
propter conflictum opinionum, per medium di-
uidere æquitatem habet. Ex quibus constat
quàm variè loquantur moderni Theologi à Iuri-
stis: illi enim censent posse iudicem indistinctè
eligere quamcumque opinionem modò sit pro-
babilis, quin etiam hodie iudicare secundum
vnam, & cras secundum aliam, vt dictum est

c. *Prosp. Fagn. in 1. Decretal.*

sup. nu. 31. Hi verò contra affirmant cùm omnia
vtrinque sunt paria, neutram sequi licere, sed
potius esse consulendum principem, aut contro-
uersiam transactione dirimendam. Neque ob-
stat, quod in quampluribus casibus iura decer-
nant esse locum iudicis arbitrio, c. De causis,
§. 1. de off. deleg. l. 1. §. 1. ff. De iur. deliber. cum
238 multis similibus. Quoniam etsi in absoluto, &
libero arbitrio nullam regulam, nullam nor-
mam, nullam legem, saltem positiuam obserua-
re necesse sit, secundum Bartol. in Extrauag. Ad
reprimen. in ver. Videbis, num. 2. & Dec. in l. 1.
nu. 14. ff. De iurisd. omn. iud. Ita vt qui plenum
habet arbitrium, potestatem habeat præferendi
iniquum æquo, iuxta l. Fideicommissa, §. Quam-
quam, de leg. 3. ac proinde non habeat hic ne-
cesse sequi iuris, rationis, & æquitatis canones,
vt inquit Ias. in l. Si sic legatum, num. 22. & 26.
de leg. 1. Aliud tamen dicendum est in arbitrio
boni viri, quod non absolutum, sed regulatum
dicitur, vt per Ias. & alios supracit. Vnde Bald.
in c. 1. §. Iudices, nu. 5. de pace iuram. firma.
scriptum reliquit iudicem hunc arbitrari debere
secundum mentem legis, iuris, ac rationis, ac
239 demum secundum æquitatem. Non ergo sequi-
tur: Iudex in articulis à lege non diffinitis ha-
bet arbitrium: ergo potest ad libitum sequi
hanc, vel illam opinionem: Etenim arbitrij
verbum, viri boni arbitrium, & à iure regula-
tum significat. Aret. in l. Videamus, §. Defer-
re, nu. 7. ff. De in litem, iur. Ias. post multos in
d. l. Si sic legatum, nu. 20. de leg. 1. Felin. in c. 1.
col. 7. circa med. sup. eod. semperque bonum,
& æquum significat, secundum Baldum in c. Nisi
cum pridem, col. vlt. de renunc. Et quotiescum-
que committitur per clausulas, *prudentiæ tuæ,
iudicio tuo, discretioni tuæ*, quod frequentissi-
mum est apud sacros Canones, boni viri arbi-
trium intelligitur esse collatum, vt pluribus exem-
plis comprobat Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 1.
qu. 8. per totam. Et in dubio censeri concessum
arbitrium à iure regulatum, non autem libe-
rum, seu plenum, crebrior sententia est, vt mul-
tis relatis testatur idem Menoch. qu. 9. num. 1. Et
240 propterea cum à Signatura committitur causa
cum clausula, *arbitrio Rotæ*, seruatur, vt arbi-
trium huiusmodi debeat esse iuri, & legibus con-
sonum, vt in terminis huius clausulæ fuit reso-
lutum in causa Hispalen. pensionis coram de
Grassis, 4. Nouemb. 1575. in impress. decis. 100.
alias 7. de sent. & re iudic. & coram Card. Sera-
phin. decis. 1017. nu. 1. Stat igitur pro hac senten-
tia primum, & principale fundamentum videli-
cet, Qui iudicat duas opiniones esse æqualiter
probabiles, vel quasi, non certus moraliter, sed
dubius est, vt probatum est in prima conclusio-
ne à nu. 125. vsque ad nu. 171. Qui autem dubius
est, tenetur ex præcepto sequi opinionem tutio-
rem, vt ostensum est in secunda conclusione à
nu. 171. vsque ad nu. 229. Quod si non appareat
quæ tutior sit in opinione deligenda, tenetur ser-
uare regulas à iure præscriptas, vt constat ex di-
ctis in tertia conclusione à nu. 229.
241 Secundò principaliter pro hac sententia pon-
derandus est textus in c. Inquisitioni, de sent. ex-
com. qui apertè probat omnes tres conclusiones
superius firmatas. Ibi enim proponitur quæstio,
An coniux qui habet conscientiam impedimen-

ti dirimentis possit exigere, ac reddere debitum coniugale: & distinguuntur tres casus. Primus est cum pro certo scit impedimentum. Secundus est cum de impedimento habet credulitatem leuem, & temerariam. Tertius est cum de illo habet credulitatem probabilem, & discretam. Prima igitur conclusio, id est, Qui versatur inter contrarias opiniones probabiles, non est certus, sed dubius, probatur clarè in ea Decretali, tum quia certitudo impedimenti quæ ponitur in primo casu contradistinguitur à credulitate, seu opinione probabili, quæ ponitur in tertio casu: tum quia coniux, qui habet conscientiam impedimenti ex credulitate probabili, in hac fluctuatione animi, An matrimonium sit validum, vel nullum, potest reddere debitum, licet postulare non debeat, vt ibi est decisum in vltimo casu. Ergo non est moraliter certus, sed dubius. Consequentia patet, quia si certus esset de impedimento dirimente, nec posset debitum exigere, nec reddere sine mortali peccato, vt ibi deciditur in princ. & in c. Litteras, de restit. spoliat. Secunda itidem conclusio, quod in concursu opinionum probabilium eligenda sit tutior, probatur ibidem, quia coniux, qui pro vna parte probabiliter putabat matrimonium à se legitimè contractum esse validum, & pro alia habebat conscientiam impedimenti dirimentis ex credulitate probabili, debitum exigere non potest, cum hoc proculdubio sit tutius, ne, vt ibi dicitur, contra legem conscientiæ committat offensam. Tertia demum conclusio, quod vbi non constat quæ opinio sit tutior, in eligenda opinione seruandæ sint regulæ iuris, in eo textu probatur, quia coniux in conflictu probabilium opinionum nullitatis, & validitatis coniugij, debitum coniugale reddere potest, ne contra legem coniugij committat offensam. Ergo quamuis peccatum esse posset tam in reddendo, quàm in denegando debitum coniugale, quia si matrimonium erat validum, non licebat denegare, si matrimonium erat nullum, non licebat reddere: tamen cum vtrinque esset probabilis opinio validitatis, & nullitatis coniugij, in eo dubio Pontifex decidit esse eligendum quod fauorabilius est matrimonio; iuxta reg. c. fin. de re indic. ideoque debitum esse reddendum, ne contra legem coniugij committatur offensa. Ad idem est textus Lucij III. in c. Dominus, de secund. nuptijs. ibi: [Si verò aliquis, vel aliqua de morte prioris coniugis adhuc sibi existimat dubitandum, ei, qui sibi nupsit, debitum non deneget postulanti, quod à se tamen nouerit nullatenus exigendum.] Affirmare etiam possumus eo casu tutiorem partem esse, vt reddatur debitum secundum ea, quæ dicta sunt supra num. 230.

242 Tertiò principaliter pro eadem sententia est text. in præalleg. c. Illud, de cler. excom. ministr. vbi Episcopus credidit se non fuisse ligatum excommunicatione Delegati Apostolici, eo quod sententia lata fuerat non præmissa monitione, & ad eius notitiam non peruenerat nisi per famam, ac propterea probabiliter opinatus fuit sibi licere diuina officia etiam solemniter celebrare. Et tamen textus decidit eum de rigore iuris esse deponendum. [Quia (inquit) cum in dubijs via tutior sit eligenda, & si dubius in eum sententia dubitaret, debuerat tamen potius se abstinere, quàm Sacramenta Ecclesiastica pertractare, licèt eum ipso tanquam non omninò culpabili propter huiusmodi probabilitatem misericorditer dispensetur.]

243 Patet igitur ex ea Decretali credulitatem, seu opinioοem probabilem non excusare à mortali peccato eum, qui tutiorem partem non eligit: pœna enim depositionis infligi non potest, nisi pro culpa mortali, vt notat glos. 1. in c. Sicut nostris, & ibi Hostien. nu. 5. & DD. infra de iureiuran.

244 Quartò principaliter afferuntur verba Deuteronomij 17. 8. relata in c. Per venerabilem, §. Rationibus, qui fil. sint legit. *Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris, & iudicum inter portas videris verba variari, venies ad Sacerdotes, & ad Iudicem, qui fuerit illo tempore, &c. & facies quæcumque dixerint, sequerisque eorum sententiam.* Ex prioribus enim verbis apparet rem ambiguam censeri, cum iudicium, seu intellectus in varios sensus, seu opiniones distrahitur, iuxta text. in c. Nerui, 13. dist. Et ex posterioribus constat in hac opinionum varietate non esse liberum amplecti quamcumque. Sed opus esse ad Sedem Apostolicam recurrere, vt ibi exponitur, & illius sententiam sequi. Quo loco in hac ipsa materia opinionum vtitur S. Thomas quodl. 4. art. 14. de quo tamen dic vt scripsi in c. Cum venissent nu. 42. & 51. infra de iudic; & adde quod dictum est sup. nu. 235.

245 Quintò principaliter adducitur textus in c. Veniens, de Presbyter. non baptiz. vbi in articulo, An ordinatus ante Baptismum receperit Ordinis characterem, pro parte negatiua affertur ratio, quod cum Baptismus sit fundamentum omnium Sacramentorum, ante illius susceptionem deficiente fundamento non suscipiatur aliud Sacramentum. Et hæc ratio procul dubio est probabilis; imò certa, cum sit fundamentum illius decisionis. Contra verò adducitur, quod non solum per Sacramentum fidei, sed per fidem etiam Sacramenti efficiatur quis membrum Christi; & respondetur argumento opposito, tum quia qui Christum habet per fidem, etiamsi Baptismum non habeat, habet vtique fundamentum, quod est Christus Iesus: tum quia contraria ratio non est generaliter vera, cum & Sacramentum coniugij, & Eucharistiæ recipi possit à non Baptizatis, scilicet Baptismate fluminis, sed tamen Baptismo flaminis baptizatis, vt ibi exponit glos. Et hæc ratio itidem negari non potest quin sit probabilis, quia per eam soluitur argumentum contrarium, & nisi esset probabilis, quæstio propter primam rationem esset indubitabilis: & tamen Pontifex respondit. [In hoc dubitabili casu quod tutius est sequentes, mandamus quatenus ipsum per singulos Ordines vsque ad Sacerdotium promouere procures.] Constat ergo euidenter ex eo textu articulum effici dubium ex contrarietate probabilium rationum, & in eo dubio non vtramlibet opinionem probabilem, sed tutiorem tantum esse eligendam.

246 Sextò, & vltimò efficaciter probatur eadem sententia, quia qui iudicat probabiliter aliquid esse licitum; tamen si habeat etiam scrupulum de opposito, agit contra dictamen conscientiæ, & peccat, nisi deponat scrupulum, & conscien-

etiam

247 tiam erroneam. Ergo multo magis peccat, si de opposito non solum habeat scrupulum, sed
248 etiam opinionem æquè probabilem. Consequens est manifestum, quia plus est habere opinionem, quàm scrupulum, vt patet apertè in d. c. Inquisitioni, de sent. excom. nam in scrupulo quis habet conscientiam ex credulitate leui, & temeraria: in opinione vero conscientia pulsat animum ex credulitate probabili, & discreta, vt ibi deciditur, & declarat Syluester in ver. Opinio, in princ. [Scrupulus (inquit) plus aliquid credulitatis habet, quàm dubitatio, & minus quàm opinio, cum sit credulitas ex leuibus coniecturis, quæ idem est quod suspicio,] seu, vt idem ait in ver. Scrupulus, in princ. pusillanimitas spiritus, & sequuntur Legistæ in l. Admonendi, ff. De iureiuran. & ibi in specie Bart. nu. 21. vbi ait: [Post dubitationem autem potest incipere iudex inclinare animum suum ad aliquam partium: & tunc si hoc facit ex aliquo leui indicio, vel ex aliquo leui argumento, ista appellatur suspicio, quæ aliqualiter mouet animum iudicis, non tamen in totum remouet dubietatem, & hic est primus gradus probationis, seu credulitatis, quia iam incipit animus iudicis adhærere vni parti, licet remaneat dubius. Post istam autem suspicionem cum iudici apparent argumenta fortiora, tunc iudex incipit opinari, cum adhuc dubitat ne sit contrarium; modicum tamen dubium remanet, & ista vocatur opinio.] Hactenus verba præcisa Bartoli, cum quo transeunt communiter DD. vt ibi testatur Ias. in 2. lectu, nu. 66. Ergo si non potest quis operari secundum opinionem suam probabilem, si in contrarium habeat scrupulum ex credulitate leui, & temeraria, quod minus est, longè minus poterit operari secundum eandem probabilem opinionem si in contrarium habeat aliam opinionem, seu conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, quod magis est, c. Cum illorum, vers. Cum maiora, de sent. excom. cum concordan.
249 de quibus ibi in glos. in ver. Minora. Antecedens probatur per textum singularem in c. Petitas, il 2. de Simon. vbi de Monacho ordinato ab Episcopo, quem credidit simoniacum, & propterea formidabat ab eodem ad superiores ordines promoueri, deciditur, vt [contra conscientiam ad superiores ordines non ascendat, ne forte ædificet ad gehennam, licet ex eo, quod conscientiam habuerit nimis scrupulosam, in difficultatem huiusmodi sit collapsus, quam vtique non euadet nisi deponat errorem.] Hæc ibi. Ad idem textus in d. c. Inquisitioni, de sent. excom. vbi coniux qui suspicatur adesse impedimentum dirimens ex credulitate leui, & temeraria, ad sui Pastoris consilium, conscientia huiusmodi explosa, potest reddere, & exigere debitum coniugale. Requirit ergo textus, vt ante copulam explodat, seu expellat, & ibi explicat glos. conscientiam scrupulosam, id est credulam, & de facili prurientem, secundum Io. Andr. Atque ita non licere operari cum conscientia scrupulosa, nisi prius deponatur scrupu-
250 lus, quidquid contra scripserit Syluester in ver. Scrupulus, nu. 5. clarè sentit Innoc. in c. Tua nos, nu. 1. de homic. dum determinat, Medicum peccare non solum cum adhibet medicinam dubitans an illa sit nocitura, vel profutura, sed etiam cum vehementer credit eam profuturam si aliquid dubitationis habeat, vel habere debeat ne noceat, quia semper in tutiorem partem intelligendum est. Ita Innoc. cum quo concordat Io. Andr. circa princ. dicens: [Peccat Medicus si propinat scienter medicinam nocituram, & etiã si dubitet vt non debeat proficere, vel nocere, etiamsi magis credat eam proficere debere, quia in dubijs, &c.] Et sequuntur ibi Anchar. nu. 3. Io. de Anan. num. 5. & alij communiter. Et est
251 sententia D. Thomæ quodlib. 9. art. 13. & quamuis Io. Gerson in 2. par. tract. de præpar. ad Missam, alphab. 37. littera vltima, doceat saluberrimum remedium scrupulis vincendis esse frequenter contra illos operari, tamen per hæc verba sensit dumtaxat optimum remedium contra scrupulos esse illos parui pendere, & sic deponere audacter operando contra illos, non autem licere operari retenta conscientia scrupulosa, quia sic loqueretur contra d. c. Inquisitioni, & contra determinationem prædictæ Decretalis Per tuas, secundum intellectum Innoc. ibi in fin. contra communem Canonistarum sententiam, & contra naturalem rationem, quia scrupulus est mors conscientiæ teste Card. Caiet. superius relato in 1. qu. nu. 88. & num. 96. vers. Et ratio decisionis est. Patet igitur apertissimè contra conscientiam scrupulosam, seu ex credulitate leui, & temeraria non esse licitum operari absque peccato, & consequenter multo minus esse licitum operari contra conscientiam ex opinione, seu credulitate probabili, atque discreta, vt superius est ostensum.

Demum pro hac sententia sunt Aristoteles, cuius verba retulimus, & expendimus sup. in 1. 2. & 13. fundamento nu. 124. nu. 126. & n. 154. dum enim docuit non esse liberum opinari, & in paritate contrariorum motuum oportere intellectum quiescere: apertè sensit in æquilibrio opinionum non esse in nobis hanc, vel illam opinari: S. Thom. in præalleg. quodlib. 8. art. 13. qui apertè solum concedit in contrarietate opinionum esse licitum sequi illam tantùm, quæ ita iudicatur vera, vt ab altera opposita nihil intellectus moueatur per illius rationes, & motiua. Vnde si vtraque est æquè probabilis, ex sententia S. Doctoris, nequaquam licet vtramque eligere, cum in altera est peccandi periculum, & quodl. 3. art. 10. admittit in alijs, quæ ad mores non pertinent, esse liberum sequi, atque defendere vtramque opinionem: non autem in his, quæ spectant ad mores, in quibus scilicet est periculum peccati. Scotus infra citatus in 3. quæst. in 10. fundamento pro sententia negatiua post n. 264. Cum enim sunt duæ opiniones, quarum vna est probabilior altera, dicit non sine peccato aliquem se exponere dubio, sequendo scilicet minus probabilem. Eadem autem est ratio dubij, atque periculi, cum ambæ sunt æquè probabiles, & non æquè tutæ. Io. Gerson Cancellarius Pariensis, cuius verba referuntur infra in 3. quæst. in 42. fundamento nu. 341. Gabriel in 4. dist. 15. qu. 8. art. 13. dub. 2. Io. Maior in 4. quæst. 2. Prolog. Conradus de contract. qu. 100. vbi admittit posse quem in contrarietate opinionum alteram sequi, dummodo formet sibi bonam conscientiam; & mox subdit, bonam conscientiam, quæ formanda est, stare non posse cum æquilibri con-

scientia dictante pariter, & quod sit peccatum secundum aliquas rationes, & secundum alias quod non sit peccatum: quia in tali dubio non potest formari bona, & non dubitatiua conscientia, & concl. 1. ait: [Quando agens habet æquilibrem conscientiam, quod peccet, & quod non peccet, peccat.] Syluester in ver. Dubium, & in ver. Opinio, vbi in hanc rem multa egregiè colligit ex D. Thoma, & alijs Theologis, ait enim: [Dubium probabile, quod distinguit à scrupuloso, est quando rationes probabiles ex vtraque parte sunt quasi æquales, & in tali dubio operando quis peccat.] Et iterum subdit: [Si probabilitas hinc inde esset æqualis, tutior est eligenda necessariò, quando ex electione alterius imminet periculum peccati mortalis.] Similiter ait ibidem secundum Philosophum, & S. Thomam in 3. sent. dist. 17. [Dubium est contrariarum rationum æqualitas, & dist. 18. art. 14. ad 2. [Dubitatio (inquit) causatur quando aliquis rationem eius, quod quærit, & de quo contraria apparent, videre non potest.] & alibi idem S. Doctor: [Dubium est cum intellectus non haber sufficientia motiua ad veritatem cognoscendam.] Vnde subdit Syluester: [Propriè homo dubitat de aliquo, vel circa aliquid, quando habet rationes ad vtramque partem æqualiter, vel quasi æqualiter mouentes. Opinio (inquit) est quæ habet credulitatem fundatam in humana ratione insufficienti, & non concludenti necessariò, sed probabiliter pro vna parte, & non pro alia; nam si habet rationem ad vtramque partem æqualiter, non opinio, sed dubitatio est, in qua non potest quis licitè operari.] Cordubensis in suo Quæstionario lib. 2. quæst. 3. Paulus Comitulus Respons. moral. lib. 5. qu. 17. Toletus in Sum. de septem peccat. mortal. c. 20. & alij complures.

252 Non obstat modò fundamentum exaduerso ponderatum supra nu. 122. quia magnam continet æquiuocationem; quamuis enim non implicet duas contradictorias opiniones esse probabiles, & ab intellectu probabiles iudicari, tamen benè implicat, vt idem intellectus præbeat vtrique assensum opinatiuum, & iudicet vtramque probabiliter esse veram, quod est opinari. Vnde licèt in terminis primæ quæstionis vera esset prima sententia, quæ affirmat esse licitum sequi opinionem, quæ sola probabilis est, eo quod contraria nullas habeat rationes, vel authoritates mouentes: tamen inde non liceret inferre, vt licitum esset sequi opinionem probabilem, quando opposita est æquè probabilis. Inter hæc enim magna est ratio diuersitatis, quia in primo casu intellectus præbet assensum opinatiuum vni tantum parti contradictionis, in quo nulla est repugnantia: at in secundo præbet assensum opinatiuum duobus contradictorijs, & iudicat vtrumque probabiliter esse verum, quod non tantum moraliter, sed etiam physicè, & naturaliter est impossibile, vt latissimè probatum est supra in prima conclusione vers. Probatur primo à n. 126. Præterea sententia illa quæ affirmat esse liberum sequi opinionem specificantem actum pro licito, quando illa sola agnoscitur esse probabilis; non est vera, eamque plenissimè confutauimus in 1. quæst. 26. irrefragabilibus fundamentis à num. 44. vsque ad num. 122. Quare si non licet eam sequi quando illa sola est probabilis, longè minus eam sequi licet quando habet oppositam æquè probabilem, vt ostendimus nu. 125. exemplo stateræ, quæ à pondere facillimè inclinatur, si ab alia parte nihil obstet; at non mouetur si à parte contraria obstet tantundem ponderis. Hactenus de secunda quæstione.

253 Progredior nunc ad tertiam quæstionem principalem, videlicet, Cùm in aliquo articulo, seu controuersia morali duæ sunt opiniones oppositæ, quarum vna est probabilis, & minus tuta, quis affirmat actum esse licitum, & ideo subest peccati periculo; altera vero est probabilior, ac tutior, quia affirmat, & specificat actum pro illicito; an sit liberum vnicuique amplecti opinionem minus probabilem, & minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori.

254 Affirmant septemdecim ex modernis Theologis, quos refert, & sequitur Thomas Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 4. Idque hoc tempore receptum esse testatur Petrus de Lorca in 1. 2. tom. 1. de actib. human. disp. 39. membr. 1. Imò ita tenere omninò ferè omnes Scholasticos affirmat Ludouicus à Cruce super Bulla Cruciatæ in tract. de opinione probab. dub. 1. num. 6. & Candidus Philalethus in tract. de opinionum praxi quæst. 5. in princ. dicens: hanc sententiam esse multorum Theologorum huius ferè sæculi: nam ex antiquioribus ait vix aliquem se legisse, aut citatum ab alijs reperisse. Et nouissimè Iulius Mercorus in suo opere de Probabilitate opinionum par. 2. art. 26. recenset pro hac sententia catalogum Theologorum huius temporis plusquam sexaginta, inter quos tamen non pauci numerantur inferioris notæ. Quàm verò longè, latèque defensores probabilitatum hanc materiam postea dilatauerint, plenè scripsi supra à nu. 23. vsque ad nu. 44.

Mouentur primò quia in actibus humanis qui eligit quod probabile est, non agit temerè, sed prudenter, c. Ego solis, vers. Vel probabiles rationes, 9. dist. cum concordantibus supracitatis in 1. quæst. nu. 46. Sed qui sequitur probabilem opinionem, omissa probabiliori, adhuc eligit quod probabile est, vt per se patet. Ergo non temere, sed prudenter agit. Et confirmatur quia Deus nobis constituit pro regula morum dictamen rationis, vt homo id possit licitè agere quod sibi probabiliter apparet honestum; ita vt formalis ratio certitudinis humanæ operationis constituatur in ipsa probabili apparentia honestatis, vt innuunt præcitata iura. Sed qui sequitur minus probabilem in concursu probabilioris, adhuc sequitur id, quod sibi apparet honestum. Ergo conformatur regulæ diuinitus traditæ, & sic non peccat, can. Qui peccat, 23. q. 4.

Mouentur secundo quia is, qui moralem habet certitudinem de rectitudine operationis, rectè, & cum virtute operatur, & in hoc conueniunt authores vtriusque sententiæ, vt constat ex dictis supra in 1. quæst. nu. 47. Sed is, qui sequitur opinionem probabilem, vtique habet huiusmodi moralem certitudinem, licèt opposita sit probabilior. Ergo sequendo opinionem illam probabilem, rectè, & cum virtute operatur.

Minor probatur, quia certitudo nihil est aliud, quàm determinatio intellectus ad vnum, vt ex

D. Tho-

D. Thoma dictum est supra nu. 57. solus autem ille qui dubius est manet suspensus, & ad neutram se determinat, vt ibidem diximus. Formido autem, quæ inest opinioni probabili propter oppositam probabiliorem non est tantæ virtutis, vt excludat assensum determinatum ad partem oppositam, sed vt alias diximus hoc tantùm operatur, vt intellectus per actum reflexum iudicet rationes illius partis, cuius assensum habet, non esse conuincentes, seu infallibiles, sed probabiles tantùm.

Mouentur tertiò, quia cum in moralibus haberi non possit omnimoda, & infallibilis certitudo per rei euidentiam, sufficit certitudo ex probabilibus, vt patet ex Philosopho in 1. Ethic. c. 3. & fusiùs ostensum est supra nu. 47. Sed talis certitudo reperitur in opinione probabili, quamuis opposita sit probabilior, vt probatum est nu. 51. & seqq. Ergo sufficit in moralibus ad rectè operandum.

Mouentur quartò, quia in speculatiuis licet absque periculo erroris, & deceptionis operari, & defendere quascumque opiniones, modo illæ sint probabiles, quamuis oppositæ sint probabiliores, vt constat ex dictis in 1. quæst. nu. 55. Ergo & in moralibus idem licet absque periculo peccati, cum de similibus idem sit iudicium, c. Inter corporalia, de translat. Episc.

255 Mouentur quintò, quia quamuis sequi probabiliorem, ac tutiorem sit maioris perfectionis, tamen nemo tenetur ad id, quod perfectius est, sed sufficit vt sequatur perfectum, ac tutum, c. Alind, 12. qu. 1. c. Integritas, 32. qu. 1. c. Qui sitit, & ibi glos. in ver. Nolitis, 33. qu. 5. opera enim maioris perfectionis non sunt præcepti; sed consilij tantùm, quod non est obligatorium, c. Quisquis præceptis, 14. qu. 1. & Clem. Exiui, §. Cum igitur in primis, de verb. signif. secundum illud Matth. 19. 21. *Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus*, & declarat S. Thom. in 1. 2. qu. 108. art. 4. Sed qui sequitur opinionem probabilem, relicta probabiliori, sequitur quod est perfectum, ac tutum; iudicium enim probabile non desinit esse tale ex eo, quod contrarium sit probabilius, nec via per se perfecta, ac tuta dicitur esse imperfecta, & periculosa ex eo, quod alia sit planior, ac securior, imò comparatiuum præsupponit positiuum, l. Vbi autem non oportet, ff. De verb. oblig. Io. Andr. in c. Cum dilectus, ver. Digniores, de elect. & comparatiui natura est relinquere formam positiui in extremo, l. Cum filius, ff. Cum pater, ff. De legat. 2. Ergo licitum est sequi opinionem probabilem, omissa probabiliori, ac tutiori.

Mouentur sextò, quia intolerabile onus esset, & multis scrupulis obnoxium, si in omni materia teneremur inuestigare opiniones magis probabiles. Ecclesia autem, cum sit pia mater, non debet alicui laqueum inijcere, c. De viduis, il 2. 27. qu. 1. nec quemquam oneribus importabilibus alligare, c. Alligant, 26. q. vlt. & notant Io. Andr. & Anton. de Butr. in c. Dolentes, circa fin. de celebr. Missar. Adde quod *iugum Christi suaue est, & onus leue*, vt legitur Matth. 11. & *mandata eius grauia non sunt*. Ioan. epist. 1. c. 5. &, *ducam te per semitas æquitatis, quas cum ingressus fueris, non arctabuntur gressus tui*. Prouerb. 4. At si nobis necessarium esset in nostris actibus semper adinuenire probabiliores sententias pro regula nostrarum operationum, iugum Christi nimis graue redderetur, & admodum difficilia forent illius mandata, atque in via Euangelij multum arctarentur gressus nostri. Præsertim verò quia lex Christi videtur esse lex libertatis, secundum illud Apost. ad Galatas 4. 31. *Iam non sumus filij ancillæ, sed liberæ, qua libertate vocauit nos Dominus*. & Iacob 1. 25. *Qui perspexerit in legem perfectam libertatis*. Seruitus autem perquam dura esset, si præcepto adstringeremur ad inuestigandum semper sententias magis probabiles, vt opera nostra essent recta.

Mouentur septimò, quia fundamenta omnia quotquot ab impugnantibus vsum probabilitatum afferuntur, ad hoc vnum tandem reduci videntur tanquam ad suum principium, nempe ad formidinem, quæ probabilitati inseparabiliter annexa est. Ex hac enim formidine tanquam ex radice deducunt iudicium probabile, seu, quod idem est, opinatiuum non habere certitudinem moralem secundum omnes requisitam ad rectè operandum, quia potiùs esse incertum, variabile, & expositum periculo diuinæ offensæ; ideoque non esse regulam operandi rectè, & cum prudentia. Quamobrem si destruatur hoc fundamentum formidinis, totum ædificium exaduersum constructum corruere necesse est, c. Cum Paulus, 1. qu. 1. c. Veniens, de Presbyt. non baptiz. Conantur autem propugnatores probabilitatum hoc fundamentum euertere multiplici ratione.

Prima ratio est, quia Iob procul dubio rectus fuit in suis operationibus, nam de ipso legitur Iob 1. *Erat vir ille simplex, & rectus, ac timens Deum, & recedens à malo*. Et tamen de illis habebat formidinem, aiebat enim cap. 9. *Verebar omnia opera mea*; *sciens quia tu non parcis delinquenti*. Ergo potest quis habere formidinem de rectitudine suæ operationis, & simul operari ex conscientia recta.

Secunda ratio, quia eatenus dubium positiuum, & formale repugnat conscientiæ rectæ, quatenus agens cum tali dubio exponit se periculo diuinæ offensæ, c. Ad audientiam, vers. Pro eo, de homic. S. Thom. quodlib. 8. art. 13. Sed qui operatur cum formidine, non exponit se huiusmodi periculo, vt patet ex dictis sup. num. 52. Ergo formido non repugnat rectitudini conscientiæ.

Tertia ratio, quia si intellectus non est moraliter dubius, est moraliter certus. Arg. c. Hospitiolum, in fin. & ibi glos. vnic. in princ. 32. dist. & l. 1. ff. De his qui sunt sui, vel alien. iur. Sed quando intellectus habet iudicium probabile, seu opinatiuum de aliquo opere, quod sit licitum, non est moraliter dubius, vt notat Bart. in l. Admonendi, num. 19. ff. De iur. iuran. Ergo quando habet iudicium probabile, est moraliter certus, & consequenter iudicium opinatiuũ, seu probabile, de cuius essentia est formido, sufficit ad rectitudinem operationis.

Quarta ratio, quia is qui sequitur dictamen rationis, tuta conscientia operatur; cum enim lex æterna, quæ est prima regula morum, ignota nobis sit, fuit datum nobis à Deo præceptum naturale sequendi dictamen rationis tanquam secundam regulam nobis notam, qua mediante con-

conformaremur legi æternæ, S. Thom. in 1. 2. q.19. art.4. & 5. conscientia enim dicitur spiritus, correctior, & pædagogus animæ, idest dictamen rationis, vt ex Origene inquit idem S. Thom. in p. 1. q.79. art. 13. sed sequens dictamen probabile, cui inseparabiliter inest formido, sequitur dictamen rationis, quia formido de opposita non impedit, quin intellectus determinatè dictet hoc opus esse rectum, vt constat ex dictis supra eod. n.52. Ergo sequens iudicium probabile, formidine huiusmodi non obstante, tuta conscientia operatur.

Quinta ratio, quia si ab humanis actibus oporteret excludere omnem formidinem de ipsorum rectitudine, vix esset qui tuta conscientia posset operari? nam cogitationes hominum sunt obnoxiæ formidini, vt inquit glossa Nicolai de Lyra super cap. 9. Sapientiæ. Ergo formido non præiudicat conscientiæ rectæ.

Sexta, & postrema ratio sumitur ab exemplis: nam præfectus militum multoties cum prudentia prælium tentat, quamuis formidet se posse ab hoste superari, eo quod dubius sit belli euentus, vt notat Paris à Puteo de re militar. lib. 6. cap.31. n.11. inter tract. comm. tom. 12. fol.141. Item Mercator sæpè emit merces, & prudenter agit etiam cum formidine damni ex tali contractu, vt ff. de periculo, & commodo rei venditæ, & de nautico fœnore quasi per totum. Item Medicus præbet ægroto medicamentum, quamuis formidet non profuturum, vt notatur per Innocentium in cap Tua nos, n. 1. de homic. imo Medici hoc sæpius faciunt, vt de suis pharmacis experimentum capiant. Item Aduocatus rectè patrocinatur clienti cum formidine succumbendi, eò quod ambigua sint facta causarum. §. Aduocati. in princ. c. De Aduocatis diuerso. Iudic. l. Quod debetur ff. de pecul. Nec temere dicitur litigare, qui formidinem habet de litis euentu, glos. 1. in l. Eum, quem temere, ff. de Iudic. Item Iudex iustè condemnat reum nec conuictum, nec confessum pœna extraordinaria quando contra ipsum vrgent indicia violenta. Grammat. decis. 42. Iulius Clarus in §. fin. quæst. 20. prope finem. Et tamen de delicto per talem reum patrato, iudex non habet nisi cognitionem probabilem, de cuius ratione intrinseca est formido. Ergo talis formido non impedit quominus operatio sit iusta, & recta.

Octauum, & vltimum fundamentum pro hac sententia deduci potest ex cap. Literas de restitut. spoliat. vbi Innocentius III. in articulo restitutionis vxoris, quæ à viro absque iudicio Ecclesiæ diuerterat propter occultum impedimentũ, recenset diuersas sententias, & adductis pro vnaquaque probabilibus rationibus, eligit sententiam distinguentem tanquam veriorem; & tamen declarat pro hoc se nullam de prædictis sententijs reprobare, nec cuiquam illarum ex sua responsione aliquod præiudicium generare. Ex quo contextu colligitur in vno, & eodem articulo posse concurrere plures opiniones, quarum vna sit probabilis, & alia sit probabilior, seu verior, & esse licitum sequi etiam minus probabilem, cum Pontifex ibi declaret se illam non reprobare, nec ei præiudicium aliquod generare ex electione probabilioris. Vnde sicut in illo casu Papa declarauit liberum esse vnicuique amplecti quamcunque ex opinionibus probabilibus etiam posthabita veriori, seu probabiliori, ita & in alijs casibus hoc debet similiter esse liberum, quia declaratio Papæ quamuis edita in aliquo speciali casu, facit ius commune. Casus est in c. Ex multa. De voto, per quem textum sic tradit glos. in c. Ex tua. in vet. Consultationem. de fil. Presbyter. & Felin. in c.1. n.17. de Constit. Ad idem text. in l. final. & ibi Bald. n. 1. C. de Legib.

256 Quibus tamen minimè refragrantibus contrarium est dicendum; idest, minimè licere amplecti opinionem minus probabilem, ac minus tutam, sed omnino eligendam esse probabiliorem, ac tutiorem.

Nititur autem hæc sententia authoritate Aristotelis, S. Augustini, S. Io. Chrysostomi, S. Thomæ, Scoti, & aliorum plurium tam Theologorum, quàm Canonistarum primæ classis, de quibus infra in 42. fundamento à n.340. vsque ad n.348. Nec est destituta Authoribus modernis, vt patebit n. 354. vsque ad nu. 392. Et probatur efficaciter 26. fundamentis supra adductis in 2. quæst. pro parte negatiua à n.59. vsque ad n. 111. quibus latissimè ostensum est non licere amplecti opinionem specificantem actum pro licito quando intellectus apprehendit illam solam esse probabilem, eo quod non reflectat ad opinionem contrariam, nec discutiat an illius motiua sint probabilia necne. Huiusmodi enim fundamenta omnia à fortiori conuincunt non esse licitum sequi opinionem probabilem quando intellectus agnoscit oppositam esse probabiliorem, ac tutiorem iuxta terminos præsentis quæstionis; Quandoquidem hoc casu qui eligit minus probabilem, & minus tutam, procul dubio maiorem habet incertitudinem de honestate suæ operationis, & grauiori periculo se exponit, atque imprudentius agit, quàm ille, qui non distrahitur inter contrarias opiniones, sed flectitur ad vnam tantùm, licèt cum formidine partis oppositæ secundum terminos primæ quæstionis. Quippe in casu illo, qui eligit opinionem, quam solam putat esse probabilem, habet conscientiam de contrario ex credulitate leui dumtaxat propter formidinem, quam habet, ne pars opposita sit vera. At in casu præsenti eligens minus probabilem, & minus tutam habet conscientiam de contrario ex credulitate nedum probabili, sed probabiliori. Vnde absque dubio magis peccat cum maiori discrimini se exponat, vt est textus clarus in c. Inquisitioni. de sent. excom. & fusius dicetur infra in 28. fundamento.

Quare supposita veritate conclusionis firmatæ in 1. quæst. hæc tertia quæstio indubitabilis est, vt de 2. quæst. dictum est supra n.123. Præterea pro hac sententia afferri possunt etiam fundamenta superiùs allata in 2. quæst. pro parte negatiua à n.123. vsque ad n.252. cùm enim singula plenè probent inter duas opiniones æquè probabiles non esse liberum sequi alteram, vel vtramque, sed omnino eligendam esse magis tutam; vtique multò fortius probant non esse liberum sequi opinionem probabilem, quando opposita est probabilior, ac tutior. Vnde posita illius veritate, præsens quæstio similiter est de indubitabili. Sed quatenus aliquis pertinaciter

ter adhuc vellet illarum veritatem in dubium reuocare, nihilominus hæc ſententia nititur ſuis peculiaribus fundamentis.

257 Et quidem primum, & principale fundamentum deducitur ex authoritate Ariſtotelis alias citati, quod tanquam deſumptum ex intimis rei viſceribus, aliarum quoque rationum in hac materia fundamentum eſt. Sic igitur liceat ratiocinari. Intellectus humanus non habet libertatem opinandi, quia vt legitur in 2. de Anima text. 153. non eſt eadem phantaſia, & opinio; imaginari namque poſſumus cum libet, & fingere quidquid volumus; opinari autem (ſunt præciſa verba Ariſtotelis) non in nobis eſt, neceſſe enim eſt aut falſum, aut verum dicere. Ergo intellectus non habet libertatem opinandi partem minus probabilem, ſed cogitur ſequi plura, & fortiora motiua partis probabilioris. Nam ſicut ſtatera violenter inclinatur in eam partem, in qua grauius eſt pondus, ita intellectus dum æqua lance librat rationes vtriuſque opinionis, violenter attrahitur in partem illam, in qua præponderant grauiora motiua. Ad hoc c. 1. & c. Abbate. §. Præfatus igitur, de ſent. & re iudic. lib. 6. Alioquin ſi flecteret ſe ad leuiora motiua opinionis minus probabilis, haberet libertatem opinandi pro libito voluntatis contra authoritatem Philoſophi, nec veritati obiecti ſe conformaret, neque opinaretur, ſed fingeret. Ob quam rationem in præcedenti quæſt. in 2. & 14. fundamento pro parte negatiua n. 139. & n. 155. firmatum eſt in paritate contrariorum motiuum oportere intellectum quieſcere, quia cum motiua vtrinque ſint æqualia, non eſt ratio cur magis moueatur in partem vnam, quam in aliam. vt l. Sed etſi lege. §. Adeo autem, ff. de petition. hæredit. c. In canonicis, verſ. Si autem. 19. diſt. l. fin. C. de condit. indeb. Ergo vice verſa in imparitate contrariorum motiuum neceſſe eſt intellectum moueri in eam partem, quæ fortioribus, & validioribus rationibus eſt munita. §. Item pretium verſ. Sed Proculi ſententia. Inſtit. de empt. & vendit. c. Capellanus, verſ. Poſterior. de ferijs. c. Vides. 23. q. 6. & conferunt quæ dicta ſunt ſupra in 3. argumento pro eadem parte negatiua ſecundæ quæſtionis principalis n. 142. verſ. Nec obſtat.

Secundum fundamentum eſt, quia vt quis prudenter, & rectè operetur ſecundum Authores contrariæ ſententiæ debet habere ſaltem probabile iudicium practicum, quod licitum ſit illud, quod operatur, vt apud Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. n. 18. Sed qui ſequitur minus probabilem, non poteſt formare hoc probabile iudicium practicum, quod actus ſit licitus, quia cum habeat fortiora motiua pro illicito, impoſſibile eſt vt habeat iudicium practicum de licito, cum opinari, ſeu iudicare aliquid probabiliter eſſe verum in nobis non ſit, teſte Philoſopho proximè citato, ſed oporteat ſequi motiua fortiora, qualia non ſunt in minus probabili, ſed in oppoſita. Ergo qui minus probabilem ſequitur, non agit rectè, ac prudenter.

Tertium fundamentum eſt, quia ad hoc, vt actus noſtri ſint recti, & habeant bonitatem moralem ſecundum veriorem ſententiam, non ſufficit in iudicio practico, vt ſequamur illud, quod iudicamus eſſe probabile; ſed neceſſe eſt vt ſequamur quod opinamur verum, cum opinari nihil aliud ſit, quàm iudicare propoſitionem probabiliter veram eſſe, vt fusè oſtenſum eſt ſupra in 2. quæſt. à n. 127. Sed non eſt poſſibile, vt opinemur veram vtramque, tum quia ex Philoſopho proximè allegato non eſt nobis liberum opinari, ſed violenter flectimur in eam partem, in qua ſunt validiora motiua: tum quia ex duabus opinionibus oppoſitis oportet alteram eſſe veram, alteram falſam, inquit S. Thom. quodlib. 8. art. 13. & cum cogamur iudicare veram eſſe opinionem, quæ melioribus eſt rationibus fulcita, vt oſtenſum eſt ſupra in 1. fund. n. 257. conſequenter adſtringitur ad iudicandum illius contradictoriam eſſe falſam. Facit text. in l. Vbi repugnantia, ff. de regul. Iur.

Et confirmatur, quia opinari propoſitionem non eſt iudicare eam eſſe probabilem, ſed eſt iudicare probabiliter eſſe veram, vt proximè dictum eſt. Sed duas contradictorias non poteſt quis iudicare ſimul eſſe veras etiam probabiliter, & cum formidine, quia cum vtraque vera eſſe non poſſit, ita nec poteſt aliquo modo vera iudicari, vt patet ex Philoſopho in 4. Metaph. cap. 6. & valide probatum eſt ſupra n. 131. & ſeqq. Similiter non poteſt intellectus ex duabus contradictorijs opinari, ſeu veram probabiliter iudicare alterutram quam maluerit, cum iuxta Philoſophum d. text. 153. non ſit liberum opinari. Neceſſe eſt igitur, vt opinetur illam partem, quæ nititur melioribus rationibus, d. c. Capellanus de ferijs. cum concordan. de quibus infra in 19. fundamento.

258 Quartum fundamentum eſt, quia ille non licitè agit, qui non ſequitur dictamen rationis, c. Conſuetudo. 1. diſt. c. Fruſtra. 8. diſt. c. Ex eo verſ. Cum tam iuris, quam rationis, cum ibi notatis per gloſ. de elect. lib. 6. l. Quod non ratione. ff. De legib. Nam, vt Bald. inquit in l. 1. §. In primo. c. 1. C. De caduc. tollen. quod ratio naturalis dictat, intactum, atque illibatum perpetuò cuſtodiri debet. Sed qui ſequitur minus probabilem, relicta probabiliori, non ſequitur dictamen rationis. Ergo non agit licitè.

Minor probatur, quia dictamen rationis nihil eſt aliud, quam inclinatio potentiæ rationabilis ad aſſenſum; nam illud dictat ratio faciendum eſſe, ad cuius aſſenſum intellectus ſufficienter inclinatur ex motiuis rationabilibus. c. Ego ſolis, verſ. Alios autem ita lego, 9. diſt & patet ex
259 D. Thom. in p. 1. q. 79. art. 13. Ratio enim eſt dux
intellectus, vt inquit Bald. in l. Princeps, n. 101. ff de legib. ſeu intellectus fundamentum, vt idem ait in c. 1. n. 24. de probat. & eſt motus intellectus procedens per cauſas ſenſitiuas, vel intellectiuas ſecundum ſubiectam materiam ad aliquod neceſſario concludendum, vel diſponendum, vt idem Bald. diffinit in l. Non omnium. n. 3. ff. de legib. Qui autem ſequitur minus probabilem, poſthabita probabiliori, minimè ſequitur inclinationem rationis, ſeu potentiæ rationabilis ad aſſenſum, quod hoc ſit faciendum, vel non faciendum; quandoquidem inclinatio ad aſſenſum ſit neceſſariò ad illam partem contradictionis, in qua ſunt plura, vel fortiora motiua; quia intellectus non habet libertatem opinandi vt libet, ſecundum Philoſophum ſupracitatum

tatum

ctum in primo fundamento; sed cogitur ab intelligibili, vt sensus à sensibili, vt habetur in 3. de Anima, text. 3. & quamuis voluntas, propositis duobus bonis, per illum possit vnum eligere, & alterum refutare cum habeat libertatem contrarietatis, l. Libertas, ff. De stat. homin. tamen secus est in intellectu, quia non agit liberè, sed cogitur ab intelligibili, licèt voluntas non cogatur ab appetibili. Ita S. Thom. in 1. sent. dist. 48. art. 3. ad 1. & pleniùs dictum est sup. in 2. quæst. num. 155. & 156. Itaque intellectus violenter rapitur in eam partem, in qua rationes grauiores præponderant. In opinione autem minus probabili si comparetur cum magis probabili, non sunt plura, & fortiora motiua, nec præponderant rationes grauiores, quin potius illæ præponderant in magis probabili. Vnde qui sequitur minus probabilem, posthabita probabiliori, non sequitur inclinationem intellectus ad assensum, seu ad dissensum ipsum; necesse est enim vt intellectus illi assentiatur in quod fortius inclinatur, cum liberum non sit opinari, vt sæpius repetitum est. Ergo à primo ad vltimum is, qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, non sequitur dictamen rationis, & consequenter illicitè agit: quod argumentum in effectu est Henrici Gandauensis, Conradi, & Cordubæ, quorum verba referuntur infra nu. 342.

560 Quintum fundamentum est, quia is, qui facit actum ex suo genere licitum, si conscientiam habeat quod sit illicitus, absque dubio peccat, siue talis conscientia sit dubia, vt c. Nerui, 13. dist. & c. Illud, de Cler. excom. minist. siue sit ex credulitate leui, & scrupulosa, c. Per tuas, il 2. de Simon. c. Inquisitioni, vers. In secundo, de sent. excom. Ponderando hæc iura, vt dixi supra n. 95. & n. seqq. & nu. 246. siue sit ex credulitate, seu opinione probabili, vt in d. c. Inquisitioni, vers. Verùm. Ergo multò magis peccat si habeat conscientiam quod actus sit illicitus ex credulitate, seu opinione magis probabili. Quod sic ostenditur euidenter. Conscientia, quod spectat ad rem præsentem, nihil est aliud, quam credulitas, seu indicium de bonitate, vel malitia actus, vt colligitur ex D. Thoma in 1. par. qu. 79. art. 13. in corp. & ex D. Bonauentura in 2. sent. dist. 39.

561 nu. 19. Ad huiusmodi autem credulitatem peruenitur per quatuor gradus, vt optimè declarat Bartol. in l. Admonendi, nu. 19. cum tribus seq. ff. De iureiuran. & ex illo Bald. in l. In bonæ fidei, nu. 14. C. De reb. cred. Primus gradus est cum quis incipit dubitare, an actus sit malus, seu illicitus, vel non, & iste nihil habet credulitatis; nam dubitare quis dicitur secundum Bartol. quando non applicat magis animum suum ad vnam partem, quàm ad aliam; ideoque talis dubitatio non est gradus probationis, seu credulitatis, sed est illud, per quod peruenitur ad inuestigationem, quæ ad credulitatem perducit. Secundus gradus, qui dicitur primus probationis, est cùm quis ex aliquo leui indicio, vel ex aliquo leui argumento incipit inclinare animum suum in eam partem, quod actus sit malus: & talis appellatur suspicio, seu scrupulus, qui nihil est aliud, quàm credulitas ex leuibus coniecturis; & ideo plus habet credulitatis, quàm dubitatio, sed minus, quàm opinio; & hæc dicitur conscientia ex credulitate leui, seu temeraria in d. c. Inquisitioni, de sent. excom. & conscientia scrupulosa appellatur in c. Per tuas, il 2. de Simon. Tertius gradus, qui dicitur secundus probationis, est cum quis ex fortioribus argumentis credit actum esse illicitum, non tamen est omnino certus; & hæc est opinio, quæ plus credulitatis habet, quàm suspicio, & minus, quàm plena credulitas; & hæc appellatur conscientia ex credulitate probabili, & discreta in d. c. Inquisitioni. Quartus, & vltimus gradus, qui dicitur tertius probationis, est cum quis habet certam credulitatem quod actus sit illicitus; & hæc appellatur fides, & plena credulitas, vt in d. c. Inquisitioni, in princ. Constat autem apud omnes, eum, qui actum ex suo genere licitum credit esse peccatum mortale, vt leuare festucam de terra, mortaliter peccare contra conscientiam, quamuis non contra legem Dei, si faciat actum illum, quia secundum Apostolum *Omne, quod non est ex fide, peccatum est*, c. Quoniam omne, de præscript. c. Litteras, de restit. spoliat. & omne, quod contra conscientiam fit, ædificat ad gehennam, quæ sunt verba textus in S. Ex his, post c. Omnes, 28. qu. 1. & declarat S. Thom. quodlib. 8. art. 13. & egregiè S. Bonauentura in 2. sent. d. dist. 39. nu. 19. Quò fit, vt, quanto proximius accedit aliquis ad certam fidem, seu plenam credulitatem quod actus sit malus, tantò magis peccet contra conscientiam, si actum illum faciat, quia maiori periculo se exponit, & quantum sapit credulitatis, tantum sapit determinationis ad peccatum. Quare si peccat is, qui agit cum conscientia dubia, nihil habens credulitatis, vtique magis peccat qui agit cum conscientia scrupulosa, cum habeat aliquid credulitatis quamquam lenis: & adhuc magis peccat qui agit cum conscientia ex credulitate, seu opinione probabili, & discreta, cum talis plus habeat credulitatis de malitia actus, quàm ille, qui simplicem habet suspicionem. Ergo fateri oportet longè magis peccare eum, qui de peccato habet conscientiam, seu opinionem magis probabilem, quia talis absque dubio propius accedit ad certam fidem, seu plenam credulitatem quod actus sit malus, & ideo se exponit maiori discrimini, & grauius offendit Deum, cuius præceptum magis contemnit, prout hi gradus distinguuntur, & efficaciter probantur in præallegata Decretali Inquisitioni. Vbi coniux si habet conscientiam impedimenti dirimentis ex credulitate leui, & temeraria, potest exigere, & reddere debitum coniugale, dummodo tamen prius huiusmodi conscientiam explodat, seu deponat. Sed si habeat talem conscientiam ex credulitate probabili, & discreta, potest reddere, sed non exigere debitum, ne contra legem conscientiæ committat offensam, vt ibi patet in 1. & 2. membro distinctionis. At verò si habeat certam fidem, seu plenam credulitatem de impedimento non potest debitum exigere, nec reddere sine mortali peccato, vt ibi decidit in princ. & concordat textus in c. Litteras, de restit. spoliat.

562 Sextum fundamentum est, quia in agibilibus quicumque non adhibet moralem diligentiam, quam debet ad cognoscendum quod sit verum, vel falsum, absque dubio peccat, vt docet S. Thomas

mas in 1. 2. qu. 76. art. 2. talis enim ignorantia cum sit eorum quæ scire potest, & debet, dicitur vincibilis, & affectata, quæ æquiparatur scientiæ, vt c. vlt. 37. dist. & ideo non excusat à peccato omissionis, c. Cum inhibitio, de clandest. despons. c. 2. & ibi glos. in ver. Affectata, de tempor. ordin. lib. 6. & optimè declarat idem S. Tho. vbi supra. Sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, non adhibet moralem diligentiam quam debet, & potest ad cognoscendum quod sit verum, vel falsum. Ergo à peccato non excusatur.

Minor probatur, quia minimè dicitur adhibere moralem diligentiam ad aliquod negotium rectè peragendum is, qui spontè vtitur medijs minus probabilibus & congruis ad illud rectè expediendum: hic enim vt plurimum à fine aberrat, ad quem non peruenitur nisi per medium, l. 1. de orig. iur. cum similibus. Quis enim dixerit illum diligentiam adhibere, vt cognoscat peccatum, seu errorem, aut falsitatem, qui de dita opera sequitur id quod magis apparet peccatum, & error, & falsitas, quàm contrarium? Nam si magis probabilis apparet magis vera, oportet vt illius contradictoria minus probabilis appareat magis falsa, quàm vera, quia vnam falsam esse necesse est, vt in 4. Metaph. c. 6. Ideoque S. Thom. quodlib. 8. art. 13. ait; quem peccare si faciat contra legem, etiamsi non arbitretur facere; quod intelligendum est si non adhibuerit debitam diligentiam, vt veritatem cognosceret.

Septimum fundamentum est, quia in nullo alio humano graui negotio, in quo agatur de proprio cuiusque commodo, seu interesse, sequitur quis minus probabilem partem, aut minus verisimilia ad illius finem consequendum; & si quis illa sequatur, negligentiæ, seu culpæ ipsius imputabitur, §. Igitur cum quis, in fin. instit. de obligat. quæ ex quasi contractu, l. Hæredes, §. Non tantùm, ff. Familiæ erciscundæ, l. In rebus, ff. De iur. dot. l. Si constante, §. Si maritus, ff. solut. matrim. Ergo multò minus id faciendum est in negotio animæ, in quo agitur de offensa Dei, & de vita æterna; ac si id fiat, maiori negligentiæ, & culpæ erit imputandum, ad tradita per glos. a. in l. 1. ff. De pact. & in Authent. Vt cum, de appellat. cognosc. §. Si quis de prædictis, in vet. Si enim, & in §. Sacræ, in ver. Exceptæ. Instit. de rer. diuis. Et constat ex D. Thoma d. quodlib. 8. in fin. art. 13. ibi: Periculo se committit, & sic procul dubio peccato, vtpote magis amans beneficium temporale, quàm propriam salutem. Confert text. in c. Vbi periculum, de elect. lib. 6.

263 Octauum fundamentum est, quia in morali materia verum, vel falsum sufficienter ostenditur ex ijs, quæ plerumque eueniunt, vt habetur in 1. Ethic. c. 3. prout enim communiter, & frequenter accidit, ita existimatur veritas se habere, l. Euidens abest, ff. De ædil. edict. l. Eum, qui probabilem, C. De Episc. & Cler. l. Ideo quia, & ibi glos. 1. ff. De legib. c. 1. & ibi notant Io. Calder. Card. Io. de Imol. Abb. & DD. de Cler. non resident. Sed frequentius, & plerumque euenit, vt opinio minus probabilis sit falsa. Ergo qui in materia morali sequitur minus probabilem, posthabita probabiliori, sequitur id, quod ostenditur esse falsum.

Minor propositio patet, quia cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat alteram esse falsam, vt in 4. Metaph. c. 6. & per D. Thomam in sæpius citato quodlib. 8. art. 13. necesse est fateri falsitatem potius inesse illi opinioni, quæ minus habet rationis, & probabilitatis, quam illi, quæ rationabilior, & probabilior est, c. Capellanus, de ferijs. Et cum in existimatione, & opinione fieri possit vt mentiamur, vt dicitur in 6. Ethic. c. 3. in princ. & iudicium, quod innititur opinioni sæpè fallatur, & fallat, vt habetur in c. A nobis, il 2. de sent. excom. Quantò magis fallit, & fallitur iudicium, quod innititur opinioni minus probabili, cuius opposita validioribus, & probabilioribus fulcitur rationibus?

264 Nonum fundamentum est, quia, vt inquit S. Thom. quodlib. 9. art. 15. Omnis quæstio, in qua de peccato mortali quæritur, nisi expressè veritas habeatur, periculosè determinatur. Sed qui consulit opinionem minus probabilem, non habet expressè veritatem, quia potius consulit id, quod plerumque contingit esse falsum, vt ostensum est in præcedenti fundamento. Ergo qui eam consulit, quæstionem periculosè determinat, & consequenter exponendo se periculo peccati mortalis, mortaliter peccat, vt disertis verbis inquiunt S. Thomas, & Scotus supracitati num. 307.

Decimum fundamentum deducitur ex verbis Scoti aliàs relati in 4. sent. dist. 17. quæst. vnic. videlicet: [Vbi via est facilior, id est magis in potestate hominis, & certior ad gratiam recuperandam, tenetur quilibet ad illam viam, ita quod, omissa illa, non attentet aliam difficiliorem, & incertiorem, quia tunc se exponeret periculo salutis suæ, & videretur esse contemptor propriæ salutis.] Ita Scotus. Sed absque dubio via est facilior, & magis in potestate hominis, & certior ad peccatum vitandum sequi opinionem magis probabilem, & magis tutam, ad quam intellectus magis flectitur propter rationes validiores, quàm ad contrariam minus probabilem, & minus tutam. Ergo tenetur quis sequi magis probabilem, nec potest omissa illa, attentare aliam minus probabilem, & minus tutam, quæ procul dubio incertior, ac difficilior est, cum ad eam difficilius flectatur intellectus, quàm ad oppositam: alioquin ex sententia Scoti exponit se periculo salutis suæ, & videtur esse illius contemptor. Ad hoc cap. Si quis positus, & c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7.

Vndecimum fundamentum est, quia cum vtrinque sint opiniones æquè probabiles, tenetur quis ex præcepto sequi partem tutiorem. Ergo multò magis tenetur quis ex præcepto tutiorem partem amplecti quando opposita est minus probabilis. Vt autem cum euidentia percipias vim huius argumenti, apprehende stateram intellectus, qui lances appendat æquo libramine, vt dicitur in c. 1. & in c. Abbate, §. præfatus, de sent. & re iudic. lib. 6. & pone in lance dextera opinionem probabilem affirmantem actum esse illicitum, quæ periculo vacat, ac tutior est: & in lance sinistra pone alteram opinionem æqualiter probabilem, quæ affirmat actum esse licitum, & subest peccati periculo. Iam statera stat in æquilibrio, cum pondera vtrinque sint

sint æqualia, & intellectus in neutram partem potest declinare: quia cum non sit ratio, cur magis declinet in partem dexteram, quàm in sinistram; in hac paritate contrariorum motiuum cogitur quiescere, & stat suspensus, ac dubius, vt sexdecim solidissimis fundamentis monstratum est in quæst. præcedenti in 1. conclus. à numero 125. vsque ad nu. 171. & ideo in tali dubio tenetur ex præcepto sequi partem affirmantem actum esse illicitum, quæ tutior est, vt similiter probatum est in eadem quæst. in 2. concl. à d. nu. 171. vsque ad nu. 391. Pone modò in lance dextera stateræ opinionem probabiliorem, ac tutiorem, & in lance sinistra opinionem minus probabilem, ac minus tutam. Certè lanx sinistra, quæ propter leuiora motiua minus habet ponderis, minus etiam habet inclinationis, quàm habeat quando rationum pondera vtrinque sunt æqualia. Item quantum assensus, & applicatio intellectus augetur in lance dextera, in qua sunt grauiora motiua, tantum minuitur in lance sinistra, in qua motiua sunt leuiora; ac proinde respectu partis sinistræ intellectus magis fluctuat, & vacillat circa veritatem opinionis minus probabilis, ac minus tutæ, quàm faciat quando rationes in vtraque lance sunt æqualis ponderis; & consequenter cùm respectu partis sinistræ plus habeat fluctuationis, plus etiam habet indeterminationis, & indebiti modi operandi, secundum Caiet. aliàs citatum in opusc. tom. 1. resp. 13. dub. vlt. Ergo si intellectus non potest inclinari in opinionem probabilem, & periculosam quando est in dubio propter æquilibrium rationum vtrinque probabilium, multò minus potest in eam inclinari quando illa est minus probabilis. Et per consequens cum magis probabiliter opinetur illicitum esse actum, & faciat illum contra inclinationem intellectus, & sic contra conscientiam, & dictamen rationis, & ex peruersitate voluntatis, vtique magis peccat, quàm qui agit cum dubio. Præterea si in dubio non est liberum, neque licitum opinari partem, quæ non mouet ad assensum, quando propter æquilibrium neutra mouet, multò minus erit liberum, aut licitum opinari vnam partem non mouentem quando mouet contraria, sicut contingit in magis probabili: nam illa tantùm non autem opposita mouere potest, vt patet in duobus trahentibus pondus in contrarium, quorum vnus sit validior altero, quia validior solùm mouet. Ac demum qui agnoscit vnam opinionem esse probabilem, & aliam probabiliorem, in ordine ad sequendam licitè minus probabilem, est in deteriori conditione, quàm is, qui est in dubio, quia dubitans non inclinatur in hanc partem magis, quàm in illam, l. In ambiguo, ff. De reb. dub. glos. in rubr. ff. De iur. & fact. ignor. Bartol. in l. Admonendi, num. 20. ff. De iureiur. & constat ex dictis in prima quæst. à d. num. 125. vsque ad nu. 171. At qui agnoscit vnam esse probabilem, & aliam probabiliorem, magis inclinatur ad assensum probabilioris tanquam veræ, & minus probabilis tanquam falsæ; Neque aliter, rebus sic stantibus, inclinari potest, cum non habeat libertatem ad libitum opinandi, sed violenter trahatur à fortioribus motiuis, vt in 2. de Anima, text. 153. & pleniùs ostensum est supra in 5. fundamento pro hac sententia n. 257. Ergo qui falsam opinatam, & periculosam sequitur, contra conscientiam agit, & plus peccat, quàm qui est in dubio. Ac demum in dubio tutior pars est eligenda, & vsus huius regulæ necessarius est in dubio æquilibri, vt latissimè probatum est supra in 2. quæst. Ergo multò magis est necessarius quando dubium augetur ex parte illius opinionis, quæ affirmat actum esse licitum: ratio enim quare hæc opinio in dubio æquilibri non potest eligi, est quia habet annexum periculum, vt ibi demonstratum est. Ergo minus eligenda est, quando maius habet periculum, quod tunc vtique accidit, quando de ea magis potest dubitari, quàm de sua contradictoria. Certum autem est magis de ea dubitari quando est minus probabilis, quàm sua opposita: si ergo quando est æquè probabilis non potest eligi, vtique multò minus eligi potest quando est minus probabilis.

Duodecimum fundamentum desumitur ex illo Eccles. 3. 27. *Qui amat periculum, in illo peribit.* Quem locum citant in nostro casu plerique ex Theologis, ex quo sic formatur argumentum. Qui non vitat quantum potest periculum peccandi materialiter, quod quantum potest, id est adhibita morali diligentia, vitare tenetur, ipse amat periculum, & perit in illo, seu peccat formaliter. Sed qui minus probabilem sequitur, relicta probabiliori, non vitat quantum potest periculum peccandi materialiter, quod quantum potest, seu adhibita morali diligentia, vitare tenetur. Ergo formaliter peccat. Maior est euidens, & est S. Thomæ, & Scoti, quorum præcisa verba superius retulimus nu. 207. & conceditur ab omnibus: nam omnes fatentur debere fieri moralem diligentiam in agibilibus, vt verum, & rectum cognoscatur, & falsum, & obliquum vitetur, & nisi quis illam adhibeat, non excusari ex ignorantia, quia est vincibilis, & affectata, quæ non excusat à peccato, cap. 2. de tempor. ordin. lib. 6. S. Thom. in 1. 2. qu. 76. art. 2. & fusius dictum est sup. in 6. fundamento pro hac sententia, & patet etiam nu. 70. & 98.

Minor propositio similiter patet, quia cum ex duabus opinionibus oppositis oporteat alteram esse falsam, vt sæpius repertum est ex Philosopho in 4. Metaphys. cap. 6. & D. Thoma d. quodlib. 8. art. 13. & falsitas verisimilius insit minus probabili, quæ debilioribus nititur fundamentis: vtique qui illam eligit, relicta probabiliori, non vitat quantum potest periculum eligendi falsum, quod quantum potest, id est adhibita morali diligentia, tenetur vitare. Et hic iunge quæ in proposito dicentur infra in 38. fundamento.

265 Decimumtertium fundamentum deducitur ex lib. 3. Regum cap. 12. videlicet: *Respondit Rex populo dura, derelicto consilio Seniorum, quod ei dederant, & locutus est eis secundum consilium iuuenum.* Ex quo loco arguitur sic. Reprehenditur Roboam, quod secutus sit consilium deterius, non enim apparet hoc ideò factum fuisse, quia consilium illud aliquam probabilitatem non haberet, videlicet populum esse tractandum durè, ne assuesceret sic liberè loqui, & seditionem excitare: Sed quia iuniorum consilium prætulit consilio seniorum, non alia sanè de causa, nisi quia melius hoc, quàm illud censendum est.

est. Ad hoc bonus textus in c. De quibus, 20. dist. ibi: *Seniores prouinciæ congrega, & eos interroga*; & pulcher textus in c. vlt. 84. dist. ibi: *gloria senum canities*; hæc verò canities sapientiam designat, de qua scriptum est; Canities hominum prudentia est. Et ibi glos. 1. dat concordantes. Sed qui sequitur minus probabilem, probabiliori relicta, consilium sequitur deterius, & minus sapientum. Nam teste Philosopho in 1. Topic. c. 1. Probabilia sunt quæ videntur Sapientibus, & maximè notis. Et probatur in c. Quis nesciat, vbi Præpositus num. 7. dist. 9. Ergo qui sequitur opinionem minus probabilem, posthabita probabiliori, est meritò reprehendendus. Et sanè si licet amplecti minus probabiles opiniones, licet etiam viuere secundum consilium minus sapientum, imò plerumque desipientium, seu errantium; nam ex contradictorijs vnam tantùm esse veram necesse est, vt in 4. Metaph. d. c. 6. & vt plurimum debet esse probabilior, & magis sapiens dicitur qui de rebus iudicat iuxta earum pondera, quæ sunt momenta rationum, c. Ego solis, 9. dist. c. Iudicantem, 30. qu. 5.

Decimumquartum fundamentum deducitur ex Aristotele in 3. de Anima text. 152. vbi ait: [Intelligere, in quo est rectè quidem prudentia, & scientia, & opinio vera, non rectè autem, contraria horum.] Ex quo loco arguitur sic. Rectè intelligere, & sapere est sequi opiniones veras: Sed qui sequitur minus probabiles, vt plurimum sequitur falsas, quia vt plurimum ratio humana post diligentem discussionem non falli-
267 tur. Nam ratione naturali discernimus quid sit bonum, & quid malum, signatum est enim super nos lumen vultus Dei, & hoc lumen est lex naturæ, quæ est impressio Diuini luminis in rationali creatura, vt inquit S. Thom. in 1. 2. q. 91. art. 2. & ex illo Fortunatus Garzia de vlt. fine
268 vtriusque iuris c. 1. num. 80. tract. com. tom. 1. pag. 130. & lumen naturale intellectus nihil est aliud, quàm manifestatio veritatis, vt idem S. Thomas docuit in 1. 2. qu. 67. art. 1. Vnde vix aliquid reperitur contra naturalem rationem, quod non remordeat conscientiam, vt ait Bald. in cons. 38. incip. D. Thomas in fin. lib. 1. Item argumenta rei indicant ipsam rem, c. Intelligentia, de verb. signif. Ergo qui sequitur minus probabiles, vt plurimum non rectè intelligit, neque sapit, vnde nec prudens censeri potest, nec bonus, quia cum ex duabus contradictorijs necessariò vna sit vera, altera falsa, & plerumque falsa sit minus probabilis, vtique talis voluntariè, ac reluctante conscientia sequitur id, quod plerumque est contra veritatem. Ad hoc bonus text. in c. Abbas sanè, §. Cæterum, ibi: [Nec etiam Iudex ipse, cognita realiter veritate, pronunciare in contrarium posset cum libera conscientia, & secura.] de sent. & re iudic. lib. 6.

Decimumquintum fundamentum deducitur ex c. In canonicis, 19. dist. vbi Augustinus ait: In illis scripturis, quæ non ab omnibus recipiuntur, præponendas eas esse, quas plures, grauioresque recipiunt, eis, quas pauciores, minorisque authoritatis Ecclesiæ tenent: Ergo ex sententia Augustini, iuxta plura, & grauiora motiua est iudicandum; ac proinde opinio probabilior semper est sequenda.

Decimumsextum fundamentum sumitur ex S. Ioanne Chrysostomo, siue Auctore imperfecto in Matth. cuius tamen authoritas grauis est apud Theologos, & crebrò ab illis citatur, ait enim homilia 44. in c. 23. [Si vestimenta empturus, gyras vnum negotiatorem, & alterum, & vbi meliores vestes inueneris, & pretio viliori, ab illo comparas: Quomodo non oportet populum circuire omnes Doctores, & inquirere vbi sincera veritas Christi venundatur, & vbi corrupta, & veriorem eligere plus quàm vestimentum?] Et superiùs dixerat, tales esse inexcusabiles si errant in fide. Cuius testimonium valdè etiam redarguit Authores modernos, qui ausi sunt affirmare tutum esse in conscientia eum, qui propositum habet varios Doctores consulendi, quousque inueniat aliquem respondentem iuxta desiderium suum, vt dixi supra num. 30.

Decimumseptimum fundamentum sumitur ex Tullio in libro de Senectute, ait enim: [Magnæ felicitatis est veras opiniones in senectute saltem assequi.] Sed veras opiniones per rei euidentiam assequi non possumus, cum moralia, saltem vt in pluribus, non sint demonstrabilia, vt ex Philosopho dictum est supra nu. 50. & 51. Ergo vt veras assequamur, magis probabiles sequi debemus, non autem minus probabiles, quæ plerumque sunt falsæ, vt dictum est in 14. fundamento.

269 Decimumoctauum fundamentum sumitur ex D. Thoma quodlib. 3. art. 10. vbi docet: In his, quæ ad fidem, & mores pertinent, nullum excusari ex simplicitate, si sequatur erroneam opinionem alicuius Magistri, & reddit rationem di-
270 cens: In rebus enim dubijs non est de facili præstandus assensus. Intelligit ergo S. Doctor de dubio, quod oritur ex diuersitate opinionum; ideoque peccare illum, qui eas non examinat, vt sequatur veras, sed facilè sequitur alterutram propter authoritatem alicuius Doctoris. Et quodlib. 8. art. 13. affirmat, cum sunt contrariæ opiniones de aliquo articulo, oportere ad hoc, vt quis excusetur à peccato, vt ex contrarijs opinionibus in nullam dubitationem adducatur, & post adhibitam diligentiam non inueniat aliquid, quod eum moueat ad credendum esse illicitum id, quod agere intendit. Sed qui sequitur minus probabilem, relicta probabiliori, vtique inuenit aliquid, quod eum mouet ad opinandum illud esse illicitum, imò quod magis mouet, quàm moueat ad opinandum illud, quod putat esse licitum, & ex contrarietate opinionum in dubitationem adducitur; imò in peiori statu reperitur, & magis culpabiliter agit, quàm ille, qui est in dubio, quia agit contra inclinationem intellectus in alteram partem, & sic contra dictamen rationis propter fortiora motiua, quæ sunt in magis probabili, quam relinquit, vt euidenter monstratum est supra in vndecimo fundamento pro hac sententia. Ergo iste præstat facilem assensum his, quæ dubia sunt, quin potius his, quæ magis apparent falsa, quàm vera, contra Angelicum Doctorem, & citò credit, ideoque leuis est corde contra Diuinum testimonium, Eccles. 19. id est imprudenter agit, & peccat.

Et confirmatur, quia S. Thomas vult in contrarietate opinionum, si vna amplectenda est, ita nobis alteram improbabilem videri, vt nihil nos moueat, quin nostram indubitatam teneamus. Quanto minus igitur ille concederet nos posse illam amplecti, cuius contraria ita nos moueat, vt solidiora argumenta veritatis illam habere existimemus? Quàm longè quæso distant à sensu tanti Doctoris illi, qui, quantumuis reluctante conscientia, quæ sequitur validiores rationes, & fortiora motiua, nituntur eam derorquere in eam partem, in quam præponderante parte contraria, nullo modo, neque etiam physicè inclinari potest? Nonne hoc est formare conscientiam contra conscientiam, & opinari non secundum apparentiam rei, sed fingere verum ex nostro arbitrio, aduersus ea quæ diximus supra in 1. fundamento pro hac sententia.

Decimumnonum fundamentum est, quia iura expressè determinant in varietate opinionum eligendam esse magis probabilem. Clem. vnic. §. Ho, ibi: *Opinionem secundam tanquam probabiliorem, &c. duximus eligendam*, de Sum. Trinit. & fid. Cathol. c. Capellanus, ibi. Sed posterior sententia meliori, & subtiliori nititur ratione, atque ibidem notant Abb. & Doctores, de ferijs, l. Idem cum eodem, in fin. cum ibi notatis per Bald. Angel. & Doctores, ff. De iurisd. omn. iudic. l. Æmilius, ff. De minor. l. Pater, ff. De euict. & textus fortis in §. Item pretium, instit. de empt. & vendit. ibi: Sed Proculi sententia dicentis permutationem propriam esse speciem contractus, meritò præualuit, cum & ipse alijs Homericis versibus adiuuaretur, & validioribus rationibus argumentaretur. Pondera illud aduerbium, *meritò*, quod idem importat quod rationabiliter, & de iure, vt l. Cum de lege, ff. De probat. l. Merito, ff. Pro socio, l. 3. ff. De penu. legata. l. 1. §. De loco public. fruen. Vnde ille textus efficaciter probat rationis, & iuris esse, vt in contrarietate opinionum præualeat probabilior, & solidioribus argumentis vallata; & ideo iure optimo sententia illa Proculi dicitur esse verior in l. 1. prope fin. vers. Sed verior, ff. De contrahen. empt.

271 Vigesimum fundamentum deducitur ex formulis loquendi, quibus vtuntur Doctores classici in opinionibus eligendis, & in decidendis quæstionibus. Nam glos. Innoc. Specul. & alij, eo celebriores Canonistæ hoc ferè obseruant. Aliquando enim simpliciter referunt plures opiniones, & nullam expressè approbant: & tunc censentur transire cum illa, quam recensent vltimo loco, glos. in l. Qui filium, circa fin. ff. Ad Trebellian. Hostien. qui loquitur de opinionibus Innocentij in c. 1. de pœn. lib. 6, & de opinionibus glos. Innoc. & Speculatoris scripserunt Bald. & Angel. in l. Si idem cum eodem, §. fin. ff. De iurisd. omn. iud. Nisi primo glos. ponat aliquam opinionem, & postea subijciat, alij dicunt, seu quidam dicunt: quia tunc prima censetur opinio glossæ, vt per Ias. in d. §. fin. no. 3. & Dec. in c. 1. prope fin. sup. eod. vbi limitant etiam duobus alijs modis. Aliquando cogitando relinquunt, cum præ dubio non audent aliquid determinare. Plerumque autem aut vnam opinionem refellunt, & aliam expressè approbant.
272 Aut simpliciter vni adhærent, & censentur contrariam reprobare, licet id clarè non explicent, vt notant Legistæ in d. l. Si idem cum eodem, §. fin. ff. De iurisd. omn. iudic. & Canonistæ in d. c. 1. sup. eod. Porro Iuristæ, præsertim in lecturis ex duabus opinionibus nonnunquam vnam dicunt communem, aliam melioribus rationibus fulcitam, vnam veriorem esse, æquiorem alteram: vnam defendi posse in via disputatiua, seu in puncto iuris, sed contrariam sequendam esse in consulendo, & iudicando, & alia his similia. At vix reperies classicos Canonistas in moralibus, & spectantibus ad salutem animæ vnam sententiam sequutos fuisse, & asseruisse oppositam esse probabilem, & ad praxim deduci posse. Et quamuis sæpe affirment aliquid esse probabi-
273 lius, seu verius; non tamen inde licet inferre, vt senserint contrarium esse probabile, aut verum, quemadmodum perperam deducunt aliqui ex recentioribus. Quinimo per ea verba censentur approbare opinionem, quam dicunt probabiliorem, & contrariam refellere, vt per Io. Andr. in c. Litteras, col. 2. in ver. Melius, & in glos. sup. eod. ver. De restit. spoliat. & probatur in Clem. vnic. in fin. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. vbi in articulo illo, An infantibus in Baptismo infundantur virtutes, relatis duabus opinionibus, eligitur affirmatiua tanquam probabilior. Et tamen glos. ibi in ver. Dirigendam, & Doctores communiter asserunt sententiam illam esse ab omnibus tenendam, & contrariam reiectam censeri. Ad idem textus in c. Tertio loco, in ver. Consultius, de præsumpt. Imo Iurisconsultus in d. l. Si idem cum eodem, simpliciter recenset duas oppositas Iurisconsultorum sententias, & neutram ex illis approbat, sed tantum in fine ait: illorum sententia probabilior est. Et tamen per hæc verba opinionem illam censeri approbatam, nec quemquam posse contrariam sequi, firmant ibi Bald. Angel. Ias. & cæteri Doctores. Et concordat textus in l. Pater, vers. Sed videamus ne probabilius dicatur,
274 ff. De euict. Nec refragatur textus in c. Cum Marthæ, §. Quæsiuisti, de celebrat. Missarum. Nam respondetur articulum, de quo ibi, videlicet vtrum in Sacramento Altaris aqua cum vino transmutetur in sanguinem, neque ad fidem, cum non sit diffinitus ab Ecclesia, neque ad mores pertinere. Vnde non mirum si inter opinionem Scholasticorum illa probabilior iudicetur, quæ asserit aquam cum vino in sanguinem transmutari, & tamen dicatur non esse inconueniens, vel absurdum si aqua in corpore Christi esse credatur. In his enim licitum est sequi opinionem minus probabilem secundum S. Thomam, Innocentium, & alios supracitatos num. 16. & seq. Præterea in d. §. Quæsiuisti, ex eo quod Pontifex dicat vnam sententiam esse probabiliorem, non censetur contrariam respuere; quia hoc expressè declarat in vers. Sed nec conueniens, sicut fit in c. Litteras, ibi: [Nos autem ad præsens nullam de prædictis sententijs reprobamus,] de restit. spoliat. Ergo oppositum est dicendum cum Canon expressè non declarat se non damnare sententiam contrariam, sed simpliciter vnam eligit tamquam probabiliorem, iuxta terminos dictæ Clem. vnicæ, quæ hoc modo conciliatur cum d. §. Quæsiuisti. D. Thomas verò, adductis hinc inde argumentis, semper vltimo loco

do-

docet quid tenendum; & respondet obie-
ctis; idemque ferè obseruant reliqui grauiores
Theologi. Sed & Patres vbique docent quid
nos tenere oporteat, nec vnquam in spectantibus
ad mores memini me legisse eos relinquere no-
bis libertatem eligendi opinionem, quam ma-
luerimus. Imo Augustinus de vnico Baptismo,
lib. 7. c. 35. in re graui, & dubia, non ausus
quidquam diffinire, censet Diuinum iudicium
concordi oratione, & impensis supplici deuo-
tione gemitibus esse implorandum. Quod re-
fertur in c. Solet de consecr. dist. 4.

275 Vigesimum primum fundamentum est, quia
opinio communis proculdubio est probabilis,
nam secundum Philosop. 1. topic. c. 1. Probabilia
suntque videntur omnibus, vel pluribus. Ideo-
que est amplectenda in iudicando, & consulen-
do, vt est text. qui ad hoc communiter allega-
tur, in l. 1. ibi: *sanè crebrior apud veteres opinio
est*. Vbi Bald. notat ff. De offic. quæstor. & in
c. Nouimus, de verb. signif. & tradit Alexander
cons. 134. Præmiso themate, in fin. lib. 1. & cons.
22. Viso processu, circa fin. lib. 2. Felin in c. 1 col.
penult. vers. Nono fallit sup. cod. Dec. cons. 131.
Reuocatur, in extremis verbis. Idque facilè
admittunt Theologi illi, qui, vt dicemus in vlt.
276 quæst. in princ. putant opinionem reddi proba-
bilem etiam ex sola authoritate vnius Doctoris.
Et tamen non licet opinionem communem se-
qui, si contraria sit probabilior, seu, quod idem
est, verior, & melioribus rationibus subnixa,
vt est textus in c. 1. de ijs, quæ fiunt à maior. par.
cap. in c. Sane quippe. 9 dist. & in l. 1 §. Sed ne-
que C. de veter. iur. enuclean. vbi Iustinianus
ait: [Sed neque ex multitudine Authorum,
quod melius, aut æquius est iudicatote, cum
possit vnius forsan, & deterioris sententia, &
multos, & maiores aliqua in parte superare,]
Et tenet Hostien. in c. 1. in fin. sup. cod. dum ait
[communem opinionem semper esse tenendam
nisi notoriè malè dicat, vel rationabiliter con-
uincatur, quod bonus Iudex, & acutissimi in-
genij æstimabit] & sequitur ibi totidem verbis
Io. Andr. itidem in fin. & alij communiter. Ideo-
que in Nicæna Synodo etsi aliquibus videretur
statuendum esse, vt Episcopi, & Presbyteri ab
vxoribus, quas ante consecrationem duxerant
abstinerent, tamen Synodus laudauit sententiam
277 solius Paphnutij tamquam probabiliorem, licèt
nuptiarum esset inexpertus, vt refertur in c. Nicæ-
na, 31. dist. quem textum ad hoc propositum pon-
derat glos. in c. Capellanus, in ver. Rationabiliter
de ferijs. Et est communis opinio, vt dicemus
infra n. 347. Ratio est, quia ad summum opinio
communis habet vim consuetudinis, secundùm
Bald. hic n. 8. At consuetudo rationem non vin-
cit, l. 2. C. Quæ sit longa consuetudo. l. Quod
non ratione. ff. De legib. c. fin. de consuet. Er-
278 go nec opinio communis. Imò vt dicebat Du-
randus in prologo, dimittens rationem propter
authoritatem humanam incidit in insipientiam
bestialem. Ad hoc bonus text. in c. Ego solis.
iuncta glos. in ver. Quantalibet, & in c. Neque
279 quorumlibet, 9. dist. Et quamuis sequens com-
munem opinionem, posthabita veriori, excuse-
tur à pœna in foro externo, eo quod opinio
communis inducat errorem probabilem, vt est
text. cum glos. in c. vnic. de Postul. Prælat. lib. 6.
tamen non excusatur in foro conscientiæ, vt ex
mente Innocentij declarat Bart. in l. fin. C. De
pœn. iudic. qui malè iudicant; quia debuit elige-
re eam, quæ validioribus rationibus firmatur,
§. Item pretium, Inst. de empt. & vendit: Et
l. Edicto, C. de edict. D. Adriani tollen. secun-
dum eum; & sequitur Syluester in ver. Opinio,
num. 2. Quamobrem si opinio communis est pro-
babilis, & tamen non licet eam sequi si oppo-
sita sit magis probabilis: Ergo non licet sequi
opinionem probabilem, relicta probabiliori.
280 Vigesimum secundum fundamentum sumitur
ex Baronio ad annum 435. vbi refert edictum
Theodosij tenoris infrascripti, videlicet; [Vbi
diuersæ sententiæ proferuntur, potior numerus
vincat Authorum, vel si numerus æqualis sit,
eius partis præcedat authoritas, in qua excel-
lentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt sin-
gulos vincit, ita cedit duobus.] Hæc ibi. Si
igitur ex edicto tanti Imperatoris sequenda est
opinio, quæ probabilior est ex principio extrin-
seco authoritatis, cur itidem non sit sequenda,
si probabilior sit ex principio intrinseco ratio-
num, aut ex intrinsecis, & extrinsecis simul iun-
ctis? Confert textus in c. Prudentiam. §. Ille
quippe, de off. Deleg. & in l. Duo ex tribus. ff.
De re iudic. & quod notat Feder. de Sen. cons. 1.
n. 2. vers. Præterea siue dicamus, & nu. 3. vers.
Præterea ad hoc.
281 Vigesimumtertium fundamentum est, quia
probatio plenior absorbet, & confundit minus
plenam directè oppositam. c. Proposuit de Cler.
excom. ministr. glos. in c. In nostra, in ver. Men-
tionem, de Procurat. Gemin. cons. 27. Super du-
282 bijs, in princ. & num. 11. Et ideo testes numero
plures in concursu præualent paucioribus. c.
Licet, de probat. c. In nostra de testib. Feder. de
Sen. cons. 185. Super eo. in princ. & præualet
probatio, quæ maiori numero testium est mu-
nita, Bald. cons. 452. Quis melius in princ. lib. 4.
Et est regulare, quod probatio potentior extin-
guat minus potentem, Socin. cons. 54. n. 13. &
nu. 18. lib. 4. Alex. cons. 84. nu. 7. lib. 7. Crauet.
cons. 6. nu. 50. Rursus in discordia præualet iu-
dicium, quod plurimorum sententijs confirma-
tur, c. Prudentiam, de offic. Deleg. c. In cano-
nicis, 19. dist. Anchar. cons. 157. Summæ pru-
dentiæ, nu. 3. ideoque Doctores numero plures
præualent paucioribus, l. 1. ibi: *sanè crebrior
apud veteres opinio est*, ff. De off. quæsto. c. No-
uimus, ibi: *& quorundam sit opinio à pluribus
approbata*, de verb. signif. & dictum est supra in
283 21. fundamento, num. 275. Rursus duæ rationes
vincunt vnam, l. Nam & si, & ibi communiter
scribentes, ff. De inoff. testam. Bart. in Au-
tenth. Itaque n. 1. Cod. com. de successio. & ra-
tio fortis minus fortem tollit, arg. l. Si duo Pa-
troni, §. Marcellus, ff. De iureiur. & arg. glos.
in c. Cum inter R. in ver. Episcopus minus de
elect. & tradit Barbat. in reper. l. Cum acutissi-
mi, col. 2. C. de fideicom. & Antonius Nicellus
de concordia glossar. nu. 32. tract. com. tom. 1.
284 fol. 211. Siue igitur sumatur probabilitas ex prin-
cipio extrinseco authoritatis, siue ex principijs
intrinsecis rationum, semper opinio probabilior,
quæ pluribus nititur Authoribus, aut validiori-
bus fundamentis, absorbet, confundit, ac de-
struit minus probabilem, quæ pauciores habet
Autho-

Authores, ac leuiora motiua. Ad quod est textus optimus in d. §. Item pretium. Instit. de empt. & vendit. & in l. 1. ff. eod. & sic in concursu probabilioris, opinio non est probabilis, sed reprobabilis.

285 Vigesimumquartum fundamentum deducitur ex more, & consuetudine ciuitatum, rerumpublicarum, & regnorum totius Orbis, secundum quam decidi solent, ac terminari causæ, & controuersiæ ex pluralitate suffragiorum; & sic sequendo magis probabilem ex principio extrinseco authoritatis. Quæ consuetudo est etiam iuri communi conformis, quo statutum est, vt in omnibus actibus vniuersitatum semper præualeat sententia maioris, ac sanioris partis, vt de electionibus est cautum in c. Licet deuitanda, in fin. & in c. Quia propter de elect. cum multis similibus: & de postulatione in c. Scriptum, eod. tit. & de præsentatione in c. Quoniam de iur. patron. & de collat. tradit Feder. de Sen. d. cons. 1. n. 3. vers. Et hoc etiam declarat, & de actibus capitularibus in c. Cum in cunctis, de his, quæ fiunt à maior. par. cap. & c. fin. & generaliter de omnibus actibus Vniuersitatum, in l. Quod maior. ff. Ad municipalem, in l. Nulli, ff. Quod cuiusque vniuersit. nomi. & in l. Nominationem, C. De Decurion. lib. 10. Feder. de Sen. d. cons. 1. in princ. vers. Hoc præsupposito. Cur ergo non idem dicendum in controuersijs moralibus, vt sententia probabilior præualeat minus probabili? Quippe pars probabilior potest dici pars maior ex principio extrinseco, cum habeat Authores numero plures, & grauiores, vt c. In canonicis, 19. dist. Item dici potest pars sanior ex principijs intrinsecis rationum, tum quia nititur motiuis magis rationabilibus, tum quia propter maiorem conscientiæ securitatem præ se fert maiorem Dei zelum, quàm opposita minus probabilis, & minus tuta. Ad text. in c. In Genesi de elect.

286 Vigesimumquintum fundamentum sumitur ex Decretis Capitulorum Generalium, & Constitutionum nonnullarum Religionum, quæ præcipiunt suis subditis Regularibus, vt in controuersijs moralibus sequantur opiniones magis probabiles, vt in specie ex Decreto Quinti Capituli Generalis Clericorum Regularium Theatinorum, & ex duabus epistolis pastoralibus Generalis eiusdem Religionis, quas quidem Constitutiones obligare sub reatu peccati mortalis defendit nouissimè Antonius Merenda in suo tractatu de hac materia in Præfatione pag. 174. num. 485. & 486. & superius pag. 4. num. 8. redarguit Authorem, qui euulgauit libros de casibus conscientiæ, in quibus profitetur se sequi modum determinandi probabilitatem opinionum Constitutionibus sui Ordinis minimè congruentem. Idem constat ex Constitutionibus Ordinis Sanctissimæ Trinitatis Redemptionis captiuorum cap. 3. de off. Patrum Lectorum, vbi sic legitur: In opinionum delectu habeant Patres lectores specialem aduertentiam, & enixè studeant communiores, magisque probatas sententias tueri, nec ad ostendendam ingenij subtilitatem adducant opiniones obsoletas, absurdas, inutiles, præcipuéue falsas, aut minus probabiles.

287 Vigesimumsextum fundamentum deducitur ex instructionibus Synodalibus R. P. D. Antonij Godeau Episcopi Grassensis ex Gallico idiomate translatis in hæc verba: [Si Confessores omnes vnanimiter abstinerent à tanta indulgentia, qua peccatores abutuntur, eisque eamdem viam ostenderent prauos habitus dimittendi, atque ad Cælum perueniendi: ambigendum non esset, quin in Christianis cerneretur notabilis mutatio. Censeo abstinendum quidem esse à ferro, & igne extra casus extremitatis: sed vbi extremitas aduenerit, negari non potest, quin ferro, & igne vtendum sit, & consultius ægrum impellere ad gemitus, & clamores, quàm sinere, vt moriatur. Quoties Iudæi scandalizati sunt ex sermonibus Christi Saluatoris nostri? nunquid propterea immutati sunt? leniuit præcepta sua abnegatione sui ipsius, crucis amore, mundi abrenunciatione, & odio rerum omnium, quæ sæculum redolent. Nunquid Christianus est vir deliciarum? Quippe illius vita, vt Tridentinum Concilium adstruit, perpetua pœnitentia esse debet. Quod si verum est de Christiano, quid de peccatore, qui Christiani nihil habet præter nomen, & qui gloriosam hanc qualitatem sæpius fœdauit. Quomodo arcta erit via, quæ ducit ad Cælum, & à paucis inuenta si maximæ, quæ hodie vigent, sunt veræ; quibus mediantibus, hæc via tantoperè est prolatata, per quam nemo est qui incedere non possit percommodè cum suis ambitionibus, vsuris, luxibus, superfluitatibus, ac delicijs? Nonne verum est hodie in multis occasionibus satis esse, vt quis ingenium habeat ad rectificandas cum dexteritate suas intentiones ad multa peccata vitanda? Christus ait Cælum esse pro idiotis, & paruulis, idest pro humilibus, & simplicibus. Verùm hoc nostro sæculo iuxta magis communes, magisque receptas propositiones, Cœlum est tantummodo pro ingenijs subtilibus, & pro magnatibus, pro quibus assiduè conclamatur pax, pax, & qui in vita canonizantur in statu longè dissito à sanctitate. Quam mensuram accipiunt maiori ex parte directores conscientiarum, qui si non pro commoditate pœnitentium, certè pro sua existimatione, & mundi iudicio minimè respiciunt ad veram Dei gloriam, nec ad regulas Euangelij, nec ad Sanctorum exempla, nec ad proximi detrimentum, vt meritò dicere possimus cum Psalmista: *Saluum me fac Deus quoniam defecit Sanctus, & diminutæ sunt veritates à filijs hominum*. Ex recta administratione Sacramenti Pœnitentiæ dependet Instauratio Ecclesiasticæ disciplinæ, ac morum reformatio in Chri-
288 stianis. In declarationibus casuum contingentium sequimini hoc generale axioma, vt eligatis semper eam opinionem, per quam Deus magis glorificatur, & quæ maiorem habet conformitatem cum arcta via Euangelij. Maxima valdè periculosa est illa, quæ hodie currit inter nonnullos Confessores, quod possumus relinquere probabiliorem opinionem, vt sequamur minus probabilem, & probabilem censeri, si duo Authores illam doceant, imò & si vnus dumtaxat. Etenim aperta hac via, vix reperies actionem vllam prauam, quæ non sie licita.

289 Vigesimumseptimum fundamentum sumitur ex quamplurimis assertionibus, quas Parochi Parisienses, & Rothomagenses vniuerso Clero

Gal-

Gallicano paucis abhinc annis proposuerunt non tolerandas, & authoritate Superiorum prohibendas, inter quas primo loco tanquam aliarum præcipuam collocarunt hanc, de qua nunc disputamus, videlicet, à peccato immunem esse qui relicta opinione, quam veram credit, & quæ magis tuta, contrariam sequitur minus probabilem, minusque securam, vt fusius patebit infra nu. 336. Iudicium autem tam magni cœtus Presbyterorum, qui in vrbibus Regni præcipuis animas regunt, & conscientias dirigunt, parui non est faciendum, c. Prudentiam, §. Illa quippe, vers. Integrum enim est iudicium, de off. Delega. cum concordantibus, de quibus ibi per glossam in ver. Plurimorum.

Vigesimumoctauum fundamentum est, quia imprudenter agit qui pro regula suarum operationum vtitur iudicio probabili, sequiturque opinionem, quam solam putat probabilem esse, minimè reflectens ad motiua partis oppositæ, vt probatum est vigintisex fundamentis in 1. quæst. à n. 59. vsque ad n. 111. præsertim n. 66. & 69. & 70. & seqq. Agit autem imprudentius, qui ex duabus opinionibus æque probabilibus sequitur minus tutam, vt similiter est probatum latissimè in 2. quæst. à n. 171. vsque ad 229. Ergo agit imprudentissimè qui sequitur minus probabilem & minus tutam, relicta probabiliori, ac tutiori, quia tunc magis accedit ad illud extremum, quod probabilius potest esse falsum, cum eius contrarium probabilius sit verum: opinio enim minus probabilis in concursu probabilioris magis habet speciem mali, quàm boni; nam quantò sua contradictoria magis apparet vera, tantò hæc minus probabilis apparet falsa, vt constat
290 ex dictis supra in 11. fundam. In rebus autem ad salutem animæ pertinentibus, vt dicit Augustinus in lib. 1. de Baptis. c. 3. grauiter peccat, qui certis incerta præponit, & magis incautè agit qui maiori periculo se exponit, c. Vbi periculum, de elect. lib. 6. glos. 1. in c. 2. de Iuram.
291 cal. glos. nu. in c. Venerabilis, de testib. Et profectò nunquid non imprudens, ac temerarius dicendus esset qui spontè ingrederetur syluam, quam probabilius crederet obsessam esse à latronibus, & grassatoribus? vt per D. Ambrosium psalmo 1. Qui ne vltro se in altum puteum dimitteret per funem, quem probabilius iudicaret protinus confractum iri? aut qui cum medicamentum tutum haberet, tamen illud sumeret quod probabilius putaret esse mortiferum? Aut qui in duello pugnaret cũ milite strenuo, ac forti, à quo probabilius opinaretur se fore interficiendum? Aut qui cum decem millibus bellum committeret aduersus Regem, qui cum viginti millibus veniret ad se? vt Lucæ 14. Rursus transeundum est mihi flumen: consulo aliquot viros fide dignos an vadum sit tutum, respondent illi esse tutum, & plures sæpè transmeare, nec alicui vnquam aliquid mali accidisse. Si ergò illorum authoritate, & probabilibus rationibus adductus flumen ingrediar, non sum dicendus imprudens, aut temerarius licèt securius possim per pontem transire. At si volenti mihi flumen ingredi occurrant viri multo plures, & maioris authoritatis, ac fidei, obtestantes flumen esse profundum, ac rapidum, & multos in eo periisse, ac proinde periculosum esse illi se committere. Certè si eorum testimonio, & rationibus validioribus auditis flumen intrarem, non solum imprudens, ac temerarius, sed etiam fatuus dicendus essem, & meritò culpæ meæ omnes adscriberent si quid in aquis mihi deterius contingeret. Alia periculorum exempla his similia habes apud S. Basilium de Instit. Monach. c. 7. & S. Io. Chrysost. hom 9. sup. Epistolam ad Thessalonicenses. Porrò quisquis periculum non æstimat, temerarius dicitur, Archid. & Io. And. in c. Quia plerique in princ. de off. Ordinar. lib. 6. Imò stultus, & fatuus secundum glos. in c. 1. in ver. temerarius, & ibi Ioan. Monach. & Ioan. Andr. de sent. excom. eod. lib. Quæ cùm ita sint in periculo salutis corporis, longè magis vendicant sibi locum in periculo salutis animæ, quæ corpori est præponenda, vt arguit glos. fin. in c. Ille autem, 32. quæst. 5. Ad hoc c. Sedulo, 38. dist. cap. Præcipimus, 12. quæst. 1. & c. Solicitè, de maior. & obed. Pulchrè Abb. in c. Litteras, num. 25. de restit. spoliat. Itaque maximè imprudens est, ac temerarius, ne dicam fatuus, quisquis eligit opinionem minus probabilem, ac minus tutam, & exponit se salutis periculo, c. Significasti, il. 2. & c. Petitio de homic. Et propterea lethaliter peccat secundum S. Thomam quodlib. 8. art. 13. Scotum superius relatum n. 208, Syluestrum in ver. Dubium, q. 2. n. 4. Caiet. in opusc. tom. 1. tract. vlt. & in Sum. in ver. Opinio, Palcor. de Sacr. Consist. Consult. p. 5. quæst. 13. vers. Quod verò, facit text. in c. Quia periculosum, de sent. excom. lib. 6. vbi Archid. in princ. ait: quia periculosum, ideo vitandum, in c. Miramur, 93. dist. & in l. 1. ff. Si quis, ibi: *Nam magis consulendum*, de Carboniano edicto. Et his adde quæ dicta sunt supra in 12. fundamento pro hac sententia.

292 Vigesimumnonum fundamentum deducitur ex pluribus absurdis, quæ sequuntur ex doctrina de libera electione opinionis minus probabilis: quæ quidem absurda sunt adeo grauia, vt diuiserint ab inuicem authores contrariæ sententiæ, & inter se pugnare coegerint: nam alij absurda illa ingenuè fatentur; sedationem aliquam conati sunt inuenire, secundum quam hæc doctrina generaliter proposita sit limitanda in certis casibus, & cum aliquibus declarationibus intelligenda. Alij verò contra animaduertentes huiusmodi limitationes afferri sine vllo fundamento veræ rationis, audacter negant illa esse absurda, quamquam reluctante conscientia: quod enim asserunt absurdum non esse, imò prudenter, & licitè fieri, id ipsi agi secum nullo modo vellent; nempè si ægrotarent, quærere Medicum, qui viam minus probabilem sequeretur in eis curandis: aut si litigarent putantes se litigare pro iustitia, habere iudicem, qui pro minus probabili contra magis probabilem iudicaret, & alia eiusmodi, quæ ore tenus tantum concedere possunt vt vera, ad text. in l. 1. ibi: *non verbo tenus*, ff. Quod quisque iuris.

293 Itaque vigesimumnonum fundamentum deducitur ex primo absurdo, quod est de Medico. Nam ex libera electione opinionis minus probabilis, ac minus tutæ sequitur vt Medicus curans ægrotum, cui magis probabile sit medicamentum non profuturum, minus verò probabile, pro-

profuturum, cum habeat aliud in promptu, quod magis probabile est profuturum fore, possit licitè tunc dare illud medicamentum, quod minus probabiliter esset profuturum, relicto eo, quod probabilius posset prodesse. Rursus posset dare medicamentum, quod magis probabiliter obesset, & minus probabiliter prodesset; & sic probabilius occideret. Hoc autem esse perquam absurdum, vel ex eo manifestum est, quia nemo vellet talem Medicum. Arg. l. 1. ff. De decr. ab Ordin. facien. & satis constat ex dictis Innocentij, Io. Andr. & aliorum, quos supra retulimus num. 250. Et quamuis negent id esse absurdum Azot. instit. moral. tom. 1. lib. 2. c. 17. q. 11. Aragonius 2. quæst. quæs. 63. ad dubium penultimum. Salas 1. 2. quæst. 21. tract. 8, disp. vnic. sect. 15. à nu. 156. tamen conuincuntur ratione illa naturali, & euidenti, quia, vt prædixi, nemo eligeret sibi Medicum, qui probabiliùs occideret, quàm sanaret, & si quis talem eligeret, aut probaret, hunc ego censerem magis ægrum mente, quàm corpore; stultus enim, & fatuus

294 dicitur qui discrimini se committit. glos. in c. 1. in ver. Temerarius, & ibi Io. Monach. & Io. Andr. de sent. excom. lib. 6. Talis igitur est meritò reprobandus, idque non propter ignorantiam, sed propter malitiam, quia non Medici officium implet, sed homicidam agit, iuxta text. in c. Absit, 50. dist. in fin. vbi dicitur: Hoc non est curare, sed, si dicere verum volumus, occidere. Et hoc non alia ex causa, nisi quia minus probabilem sequitur, relicta probabiliori, atque tutiori. Alij verò, vt vitent absurdum, sibique & ægroto consulant, respondent teneri Medicum sequi partem magis probabilem, & magis tutam, vt Suarez, Sanchez, & alij apud eum in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. num. 41. Et sic limitant generalem doctrinam, vt non procedat in Medico. Huiusque limitationis duplicem afferunt rationem, vna est Suarez, quam reprobat Sanchez, & nos paulò infra examinabimus. Altera est ipsius Sanchez, videlicet quia Medicus tenetur sequi partem tutiorem, non quidem ex obligatione iustitiæ, & sui officij, sed ex debito charitatis, quæ postulat, vt certiori modo, quo

295 possumus, ægro subueniamus. Sed contra hanc rationem vrget primò, quia Medici officium est adhibere medicamenta, quæ opinatur esse profutura, & non nocitura; nam Medicus salutis gratia est vt dicitur 8. Physicor. cap. 2. de respiratione, vers. Oportet enim, & notant Innoc. Io. Andr. & alij in c. Tua nos, de homic. Et quamquam Non est in Medico semper releuetur vt æger, tamen nihil debet omittere, vt quantum in se est, sanitatem inducat. Sic docuit Aristoteles 1. Topic. cap. 2. ait enim. Nam nec Rhetor omni ex modo persuadebit, neque Medicus sanabit, sed si ex ijs quæ contingunt, nihil omiserit, sufficienter disciplinam eum habere dicemus. Idemque repetit 1. Rhetor. cap. 1. dicens: [Neque enim Medici est sanitatem inducere, sed quod vsque possibile sit, ad hoc vsque perducere.] Et Boetius de Trinitate. [Neque enim (inquit) Medicus semper ægris affert sanitatem, sed nulla culpa erit medentis, si nihil eorum, quæ fieri oportebat, omiserit.] Non potest autem Medicus opinari profuturum esse medicamentum, quod probabilius est nociturum, cùm oporteat opinari illam partem, quæ habet fortiora motiua, vt constat ex dictis supra in 1. fundamento nu. 257. & sæpius repetitum est: Ergo Medicus, qui sequitur partem minus probabilem, non satisfacit officio suo; & sic peccat contra iustitiam. l. Idem iuris, ff. ad l. Aquiliam, l. Medicus, ff. De var. & extraor. cognit. l. Illicitas, §. Sicuti; ff. De off. Præsid. Deinde contra prædictam rationem vrget, quia si charitas, aut amor proximi postulat, vt certiori modo, quo possumus, ægro subueniamus, sicut fatetur Sanchez: cur etiam amor veri, & recti, quod in omnibus actionibus nostris spectare debemus, l. 1. ff. De iust. & iur. non itidem postulat, vt certiori modo quo possumus, illud assequamur? Quippe verum, & rectum est participatio quædam, & summa similitudo Diuini esse, & summè à Deo diligitur secundum illud Psalmi 50. *Ecce enim veritatem dilexisti*, & Oseæ 14. 10. *Rectæ viæ Domini:* ac proinde anteferendum est omnibus temporalibus, & humanis commodis, quia est bonum quoddam præcellens, atque diuinum, c. Consuetudo, 8. dist. c. Nolite timere, 11. q. 3. c. Qui scandalizauerit, cum ibi notatis, de reg. iur. Ergo si ex charitate erga infirmum tenemur vti medio certiori, vt ei subueniamus, certè non minus ex amore veri, & recti, quod à nobis diligi, & omni studio inquiri debet, & quod nisi sic inquiramus, & amemus, peccamus formaliter, non tantùm materialiter, neque excusamur ex ignorantia, tenemur certiori vti medio, vt illud assequamur. Et quemadmodum qui non vtitur certiori medio ad subueniendum infirmo, conuincitur ex Sanchez, & Vasquez, non diligere infirmum, & peccat: ita quicumque non vtitur medio certiori ad assequendum verum, & rectum, seu honestum conuincitur ex hoc ipso esse malus, & non diligere Deum, qui est ipsa veritas. Ioan. 14. c. Si consuetudinem, 8. dist. glos. in Extrauag. Sedes Apostolica, in ver. Veri-

296 tatem, de off. Deleg. Præterea Sacerdotes, & Pastores Ecclesiæ sunt Medici spirituales, qui medentur languoribus animæ, c. Inferiorum, 86. dist. & c. seqq. c. Non vos, 5. qu. 5. c. Recedite, 45. dist. c. Quod faciet, 23. qu. 4. & innuit Conc. Trident. sess. 14. de Pœnitentiæ Sacramento cap. 5. vers. Si enim erubescat ægrotus. Quare si Medicus corporalis, vt dicunt Sanchez, & Vasquez ex charitate tenetur vti certiori medio ad subueniendum proximo in ægritudine corporis, cur itidem Medicus spiritualis non tenetur ex præcepto charitatis vti certiori medio ad subueniendum proximo in ægritudine animæ, quæ

297 pretiosior est corpore? Item si cauendum est à Medico corporali, qui propinando medicinam probabilius nocituram occidit corpus, vt fatentur aduersarij, quantò magis cauendum est à Medico spirituali, & consultore animarum, qui præbendo perniciosum consilium opinionis minus probabilis, ac minus tutæ, occidit animam, cum mors æterna magis sit formidanda, quàm mors temporalis? c. Faciat homo, c. Omne genus, & c. Si quis, 22. qu. 1. Quinimo ait Dominus in Euangelio: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere, sed potius timete eum, qui potest & animam, & corpus perdere in gehennam.* Matthæi 10. 28. d. c. Nolite timere, 11. qu. 3. Et sanè plurimum do-

lendum

lendum est, quod in causis nostris, vbi agitur de periculo corporis, aut rerum temporalium, minus probabilem, ac minus tutam opinionem sequi non liceat secundum prædictos Doctores; & tamen id liceat in causis vbi agitur de salute animæ, & peccati periculo.

298 Trigesimum fundamentum sumitur ex secundo absurdo, quod est de Iudice, qui secundum hanc doctrinam potest sequi minus probabilem partem contra probabiliorem, ferendo sententiam in fauorem eius, qui pro se habet rationes lenioris momenti aduersus illum, pro quo militant rationes validiores. At hoc esse absurdum nemo non videt; tum quia sententia debet sequi iudicium intellectus, vt tradit Bald in c. Canonum statuta, nu. 35. supra eodem, quod quidem iudicium minimè flecti potest in illam partem, pro qua sunt leniora motiua, cum opinari non sit in nobis, vt ex Aristotele probatum est supra in 1. & 11. fundamento pro hac sententia; & ideo non potest eligere opinionem, quæ minus habet rationis, vt notat idem Bald. in d. c. Canonum statuta, nu. 33. Quare si sententia fertur pro parte debiliori, fertur contra iudicium, & dictamen rationis; & sic omninò iniqua est, quod satis constat ex dictis supra in 4. fundamento. Tum quia talis sententia est contra potiora iura alterius ex litigatoribus, & ideo iniusta, l. Edicto, §. 1. C. De edict. D. Adrian. tollen. & notat Bald. in cons. 420. Verba principis, nu. 2. vers. Et reuertendo, lib. 1. Tum denique quia iudex est mi-

299 nister Dei in terris, c. Nec is, 15. qu. 1. c. Non solum, 23. qu. 5. Vt igitur ipsius iudicium prodeat de vultu Dei, qui est via, veritas, & vita, c. Vt nostrum, de appellat. c. 1. in princ. vt Eccles. benef. debet conformare iudicium suum cum veritate, & ipsam summoperè inuare, & ad lucem perducere. l. penult. in fin. de probat. l. Illicitas, §. Veritas, ff. De off. præsid. cum similibus, vt per Paulum de Castro in cons. 280. incip. Iudex est minister Dei, vol. 1. Item debet sequi veritatem, & legum, & iustitiæ vestigia, l. Nemo; C. De sent. & interloq. omn. iudic. Imò iudicantem oportet cuncta rimari, & tandiu actionem ventilare, quousque ad veritatem perueniatur, c. Iudicantem, 30. qu. 5. glos. fin. in l. 2. C. De

300 eden. Et contra veritatem pronunciare non potest cum libera conscientia, & secura, vt dicitur in c. Abbas sanè, §. Cæterum, in fin. de sent. & re iudic. lib. 6. Non ergo audiendi sunt illi, qui apud Sanchez loco cit. putant absurdum non esse, vt iudex pronunciet pro parte minus probabili; nam profectò hoc sibi nollent in sua causa, & de iniustitia conquererentur. Vnde nec velle debent in causa aliorum contra præceptum iuris naturalis, ac diuini, vt legitur in princ. Decreti, & in l. 1. ff. Quod quisque iuris. Quamobrem

301 respondent alij, & præsertim Sanchez, Vasquez, & D. Card. de Lugo generalem doctrinam de libertate eligendi opinionem minus probabilem esse limitandam in iudice, assignantes triplicem rationem disparitatis. Prima est, quia iudex tenetur reddere vnicuique ius suum secundum merita causæ, & neminem lædere, c. Forus, §. In omni, de verb. signif. c. 1. 23. qu. 2. & d. c. Iudicantem, 30. qu. 5. Secunda, quia respublica constituit iudicem ad lites dirimendas secundum quod ei melius videbitur, l. Quidam existimaue-

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

runt, & ibi glos. fin. ff. Si certum petatur. Tertia, quia videtur acceptio personarum, c. Necesse, 3. quæst. 9. sicut cum beneficium, digniori posthabito, confertur minus digno, S. Thomas in 2. 2. qu. 63. art. 2. Cæterum etsi huiusmodi rationes sint in se veræ, nullam tamen disparitatem inducunt inter regulam, & limitationem. Nam quoad primam non est minoris, imò pluris æstimanda læsio recti, & offensa Dei, quàm læsio partis in foro iudiciali, c. Sicut qui Ecclesiam, ibi: *Maius est peccatum, quod in Deum committitur, quàm quod in hominem*, 17. qu. 7. c. Vergentis, cum glos. in ver. Longè fit grauius, de hæret. Læditur autem rectum, & Deus offenditur quando non adhibetur debita diligentia vt rectum cognoscatur. S. Thom. in 1. 2. quæst. 76. art. 2. & latius probatum est supra in 6. fundamento à nu. 262. qualem diligentiam vtique non adhibet qui minus probabilem sequitur, vt ibidem ostensum est, vers. Minor probatur. Similiter quoad secundam rationem nulla est disparitas, quia si Respublica exigit iudicium magis probabile in causis minoris momenti, quales sunt res temporales, cur Deus tale iudicium à nobis non exigat in causis longe grauioribus, quales sunt animæ, & æternæ vitæ. Ad hoc c. Faciat homo, cum duobus capitulis seqq. 22. q. 2. Et eodem modo quoad tertiam rationem nulla disparitas considerari potest, imò in hoc iudicio, in quo quæritur, An actus sit bonus, vel malus, quoties eligitur opinio minus probabilis quod actus sit bonus secundum opinionem minus probabilem, habetur acceptio personæ hominis contra Deum, & legem, cui fauet opinio magis probabilis, quod actus sit malus, & sic est peccatum acceptionis personarum multo deterius, quàm sit inter hominem, & hominem. Præterea Sacerdos in Sacramento pœnitentiæ est propriè iudex, vt in Conc. Trident. sess. 14. c. 7. de cas. reser. & fusius patebit infra in 32. funda-

302 mento. Et propterea in pœnitentijs iniungendis personarum acceptio non est habenda, c. Sacerdos, 26. qu. 7. Quinimo grauius esse peccatum acceptionis personarum in dispensatione rerum spiritualium, quàm in dispensatione rerum temporalium docet S. Thom. proximè citat. in 2. 2. qu. 63. d. art. 2.

303 Trigesimumprimum fundamentum sumitur ex tertio absurdo, quod est de administratione Sacramentorum, in quo sequendo opinionem minus probabilem, quis exponit se periculo faciendi irritum Sacramentum. At in re tanti momenti exponere se periculo errandi, cum possit quis tale periculum vitare eligendo opinionem magis probabilem, nemo negauerit graue esse peccatum, & satis constat ex verbis Scoti superius relati num. 210. & 215. Sed nihilominus respondent nonnulli, vt Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. nu. 33. & Vasquez in 1. 2. disp. 29. qu. 43. hoc non esse absurdum, nec inde vllam irreuerentiam Sacramento exhiberi. Primò, quia partem probabilem sequi possumus in materia sacramentali, sicut in alijs casibus, in quibus periculum est, ne saltem materialiter peccemus contra præceptum diuinæ legis. Et tamen quia sequimur minus probabilem, non arguimur tanquam rei, & inobedientes præceptis diuinis. Deinde quia etiam is, qui sequitur magis probabilem, aliquo

modo exponit se discrimini faciendi irritum Sa-
cramentum, cum fieri possit vt illa opinio pro-
babilior sit falsa. Tandem subiungunt isti, quod
si subueniendum esset proximo indigenti effectu
illius Sacramenti, tunc non solùm sequi non li-
ceret minus probabilem, sed nec probabilio-
rem, si suppeteret aliqua alia ratio certa, & tu-
ta conficiendi Sacramentum, quia ex lege chari-
tatis eo casu esset amplectenda. Sed contra
prædicta est, quia multum interest inter quæstio-
nem, An aliquid liceat, & quæstionem, An ali-
quid fiat: nam cum quæritur An aliquid liceat,
tunc sufficit iudicium probabile, quod sit lici-
tum, ex regula illa generali, quod in moralibus
sufficiat certitudo ex probabilibus, de qua ta-
men regula latè differuimus supra in 3. quæst. d.
num. 99. vsque ad num. 121. At cum quæritur
An aliquid fiat, quia effectus non tam pendet à
iudicio nostro, quàm à determinatione, seu ope-
ratione alterius: non ideo illud fiet, quia ita iu-
dicamus si determinatio, seu operatio alterius
aliter se habeat; nam solum iudicium non suf-
ficit vbi factum requiritur; c. Pastoralis, in fin.
vbi glos. vlt. de off. Ordinar. cap. 1. & ibi glos. in
ver. Voluntatem, de eo, qui mit. in posses. Vn-
de in primo casu, scilicet in quæst. An liceat, qui
sequitur magis probabilem, non exponit se pe-
riculo faciendi actum illicitum, vt constat ex
dictis sup. nu. 228. At in secundo, id est in quæst.
An fiat, exponit se periculo non faciendi, siue
minus probabilem sequatur, siue magis proba-
bilem, & imprudenter agit, atque in re graui,
qualis est confectio Sacramenti, grauiter pec-
cat, quia cum possit sequi partem certam, ac
tutam illud conficiendi, sequitur probabilem,
& non tutam. In primo igitur casu non peccat,
quia sequitur tutam, licèt non tutiorem; sed in
secundo peccat, quia in re grauissima non se-
quitur tutam, scilicet in ordine ad conficien-
dum; in hac enim materia ne dum tuta, sed tu-
tior, & tutissima via est eligenda, vt Scotus do-
cuit supra relatus nu. 216. Quamobrem non tan-
tùm ex charitate, sed etiam ex reuerentia, quæ
debetur Sacramento, semper tenetur quis sequi
partem omnino tutam, nempe certam non fa-
ciendi irritum Sacramentum. Et ita præter Sco-
tum tradit etiam expressè Suárez post alios to. 4.
in 3. par. dist. 26. sect. 6. nu. 5. Vnde patet respon-
sio ad duas rationes Vasquez, & Sanchez, qui
contrarium asserebant, quia in casu conficiendi
Sacramentum, neque minus, neque magis pro-
babilem sequi licet, cum alia est certa, quia hæc
sola tuta est, vt Sacramentum conficiatur. In
cæteris verò casibus, in quibus quæritur, An ali-
quid liceat, opinio probabilior est tuta, & ideo
licet illam sequi, vt fusiùs ostensum est supra
eod. nu. 228.

304 Trigesimumsecundum fundamentum sumitur
ex quarto absurdo, quod est in specie de admini-
stratione Sacramenti Pœnitentiæ. Nam cum
absolutio Sacramentalis sit actus iudicialis, & sa-
cerdos sit verè, & propriè iudex, vt diffinitur à
Tridentina Synodo sess. 14. c. 7. de cas. reser. & ad
eum spectet discernere inter lepram, & lepram, &
pœnitentem soluere, vel ligare, eique pro modo
culpæ pœnitentiam iniungere, c. 2. de pœnit. &
remiss. lib. 6. c. Omnis vtriusque, infr. eod. per
hanc doctrinam sacerdos non fungitur amplius
Iudicis officio, sed subditus ordine inuerso assu-
mit sibi iudicium conscientiæ suæ, & eligit suo
arbitratu sententiam ligantem, vel soluentem.
Nam cum sacerdos iudicat esse restituendum,
negotiationem dimittendam, votum adimplen-
dum, occasionem peccati relinquendam, aut quid
simile; statim pœnitens obijcit, extare super hoc
opinionem probabilem sibi fauentem, & esse in
facultate sua illam eligere. Vnde in foro animæ
iudex sequi cogitur iudicium rei, non reus iudi-
cium sacerdotis: quod quàm sit absurdum, ne-
305 mo non videt. Sunt enim qui putant sacerdo-
tem non posse hoc casu denegare beneficium ab-
solutionis, eo quod teneatur sequi pœnitentis
opinionem. Ita Suarez in 3. par. tom. 4. disp. 32.
sect. 5. num. 4. Basilius Pontius de matrim. lib. 4.
c. 25. nu. 8. Gregor. de Valent. tom. 3. disp. 5. q. 7.
punct. 4. in fin. Imo absolutionem non esse dene-
gandam etiamsi pœnitens eligat opinionem mi-
nus probabilem, & minus tutam tenet Tho-
mas Sanchez alios referens in Decal. to. 1. lib. 1.
c. 9. num. 27. & 29. qui amplius opinatur confes-
sorem ex hoc capite denegantem absolutionis
beneficium, mortaliter peccare. Et sequitur Io.
Sancius in select. disp. 33. num. 54. Quid plura?
Confessorem sequi debere pœnitentis opinionem,
etiamsi credat illam esse falsam, dummodo pro-
babilis reputetur inter Doctores probatæ autho-
ritatis, confidenter affirmant Gregor. de Valent.
in 2. 2. disp. 1. q. 7. punct. vi. in fin. Thomas San-
chez, & Io. Sancius locis citatis. Quod absur-
dum esse, & contra legem conscientiæ reluctan-
tis, apertè constat ex doctrina D. Thomæ quod-
lib. 3. art. 27. & quodlib. 8. art. 13. & S. Bonauen-
turæ in 2. sent. dist. 39. nu. 19. & Scoti quodlib. 18.
sub littera E, vbi sic ait: [Non sufficit ad bo-
nitatem moralem, vt in agente sit potentia iu-
dicatiua de scientia sui actus, sed oportet, quod
actu rectè iudicet de actu, & secundum illud re-
ctum iudicium actus fiat: Si enim cognitio pro-
pria sit erronea, licèt agat conformiter cogni-
tioni rectæ alterius cognoscentis, quia tamen
tale agens natum est regulari in suo actu per pro-
priam cognitionem, & secundum illam non agit,
sed contra illam, ideò non rectè agit.] Hæc
Scotus. Atque ita hunc errorem pluribus con-
futat Candidus Philalethus de opinionum pra-
xi quæst. 5. vers. Aduerte tertio, pag. 79. & con-
stat ex ijs quæ dicta sunt sup. in 5. fundamento
pro hac sententia.

306 Trigesimumtertium fundamentum sumitur ex
quinto absurdo, quod est de Bello. Nam defen-
sores probabilitatum contendunt licere inuicem
bellare, si vtrinque sint opiniones probabiles,
quod bellum sit iustum, vt Io. Sancius aliàs ci-
tatus in pract. disp. 44. nu. 58. Hoc autem absur-
dum est, quia bellum ex vtraque parte iustum
non datur, nam vt scripsit Angel. Aret. cons. 96.
In themate, num. 44. in fin. cum bellum sit con-
trariorum, necesse est vt vna pars foueat iniusti-
tiam, quia si vnum contrarium est æquum, ne-
cesse est vt aliud sit iniquum, l. 1. ff. De his, qui
sunt sui, vel alieni iuris. Vnde contra Io. San-
cium tenent Vasquez, & Villalob. infra allegat.
307 num. 375. Id quod specialem etiam habet ratio-
nem; quia cum in pari causa melior sit conditio
possidentis, l. Qui accusare, C. De edendo, cum
concordan. & possessor dicatur habere potiora
iura

iara; etiamsi nullum ius habeat, l. Vti frui, §. For-
tè, ff. Si vsusfruct. petat. Paul. de Castro cons. 76.
In facto isto, lib. 2. Iniquum est vt Rex qui pa-
cificè regnum possidet, in paritate opinionum
vtrinque probabilium, & longè magis si pro se
habeat opinionem magis probabilem, de sua
possessione vi deijciatur: nam & iniustus posses-
sor debet conseruari in sua possessione, c. In lit-
teris, de restit. spoliat. Imò nec spoliatus de fa-
cto potest propria authoritate possessionem ac-
cipere contra spoliantem, l. Si quis ad se fundum,
308 ff. De vi, & vi armata, Ideoque spoliatum posse
tantùm incontinenti, non autem ex interuallo
bellum mouere, scripsit Angel. Aret. d. cons. 96.
nu. 50. vers. Et benè facit, post Bart. in l. Idem,
§. Cum igitur per illum textum, ff. De vi, & vi
armata, quamquam præscriptio nulla dari possit
etiam post decursum tempus mille annorum, si
à principio spoliator fuit dolosus, vel violentus,
iuxta receptissimam Canonistarum opinionem,
vt attestatur Cardinalis Seraph. decis. 1360. nu. 2.
Præterea cum abstinere à bello inferendo absque
dubio sit tutius, & res dubia sit propter æquali-
tatem contrariarum rationum, vt ostensum est
supra in 2. quæst. à nu. 125. vsque ad nu. 175. In
hoc dubio Rex tenetur sequi opinionem, quæ
periculo vacat, vt pariter constat ex dictis à d.
309 nu. 172. vsque ad nu. 252. Ex quibus patet quàm
sit perniciosa Christianæ Reipublicæ hæc doctri-
na probabilitatum, quæ publicam pacem sæpè
sæpius turbat, & inflammat Reges ad bella ge-
renda. Timorati enim Principes priusquàm rem
tam arduam aggrediantur, consueuerunt ex-
quirere à suis Theologis, & Directoribus con-
scientiæ quid sibi liceat: à quibus audientes sibi
fauere in puncto iuris opinionem probabilem,
quam tuta conscientia sequi possint, licet oppo-
sita sit probabilior, ac tutior; huic damnabili
consilio acquiescentes, bellum mouent; quod
est perditio animæ, corporis, & substantiæ, vt in
Authen. de Armis in princ. & notat glos. 1. in
l. vnic. C. Publicæ lætitiæ, lib. 12. quo etiam fit,
vt hæc doctrina pariter non sit à Christo, qui ve-
nit in mundum, vt pacem doceret, c. Nisi bella,
23. qu. 2. sed potius ex Diabolo, qui est pacis
æmulus, & sator zizaniæ, vt in Extrauag. Super
cathedram, §. Ab olim, de sepult.
311 Trigesimumquartum fundamentum sumitur
ex sexto absurdo, nempè quia secundum hanc
doctrinam licitum est sequi opiniones oppositas,
modò illæ sint probabiles; & secluso scandalo,
modò iudicare secundum vnam, modò secun-
dum aliam, vt tenent Authores supracitati n. 31.
312 Hoc autem esse perquam absurdum sic ostendi-
tur euidenter. Ex contrarijs opinionibus opor-
tet vnam semper esse veram, & alteram falsam,
vt patet in 4. Metaph. c. 6. & docet S. Thomas
quodlib. 8. art. 13. Quamuis autem qui flectit se
ad vnam tantùm partem, quam putat esse pro-
babilem; possit eligere falsum, quia humanum
iudicium fallere sæpè contingit, & falli, c. La-
tor, & c. Consanguinei, de re iudic. c. Si quis
non recto, 24. qu. 3. c. A nobis, il 2. de sent. ex-
com. tamen potest etiam eligere verum, cum
probabilitas indifferenter se habeat ad verum, &
falsum, vt in 2. Magnor. moral. c. 33. & constat
ex dictis sup. nu. 73. & 90. idque verisimilius est
si rationes vtriusque opinionis æquo libramine
expendat iuxta textum in c. 1. de sent. & re iudic.
lib. 6. & eligat probabiliorem, & melioribus ra-
tionibus subnixam, vt in c. Capellanus, de ferijs,
& in §. Item pretium, institut. de empt. & vend.
iuncta l. 2. ff. eod. Verùm qui consulit, & iudicat
secundum vtramque in rei veritate, necessariò
sequitur falsum, vt patet ex Philosopho in 2. Pe-
rihermi. & docet idem D. Thom. in 1. p. qu. 17.
art. 4. Etenim probabilitates harum opinionum
oppositarum consistunt in lineis contradictorijs,
vt patet in 4. Metaph. cap. 6. Nam probabilitas
opinionis in se veræ est in linea veritatis, saltem
ex parte rei: probabilitas verò opinionis in se
falsæ est absolutè in linea mendacij: Non enim
habet fundamentum in re, sed in obscuritate in-
tellectus circa eam speculantis: Atque ita ex te-
nebris intellectus deducitur supponentis pro ve-
ro id, quod in se est falsum. Et ideo nec est du-
ratura nisi quamdiu durauerint tenebræ intelle-
ctus, vt in 1. Poster. cap. 26. Non est igitur cre-
dendum voluisse Deum in Ecclesia hanc dece-
ptionem permittere, vt ferè in qualibet materia
fas sit cuilibet sequi quod necessariò est falsum,
non solum materialiter, & quoad diuinum iudi-
cium, quod veritati, quæ non fallit, nec falli-
tur, semper innititur, vt habetur in d. c. A no-
bis; & in c. Spiritus Sanctus, 1. qu. 1. sed etiam
formaliter respectu intellectus humani, qui quà-
uis non distinguat quænam opinio ex duabus op-
positis sit falsa, tamen certus est naturaliter in
vna ipsarum falsum latere, cum impossibile sit
vtramque esse veram, vt in 4. Metaph. d. c. 6. &
per D. Thom. loc. cit. Vnde sequendo vtramque
sequitur necessariò id, quod certo scit esse fal-
sum. Et quemadmodum qui miscuit venenum
in vna ex duabus potionibus, & oblitus est in
qua potione illud miscuerit, quamuis seorsim
possit probabiliter æstimare hanc, vel illam non
esse veneno admixtam, tamen si sumat vtramque
certus est formaliter se sumere venenatam: ita
qui consulit, vel iudicat secundum oppositas
opiniones probabiles, formaliter certus est se
pro vna parte sequi falsum, licèt propter imbe-
cillitatem intellectus humani non discernat qua
in parte falsitas reperiatur, vt egregiè declarat
Bartol. in l. In ambiguo, num. 2. ff. De reb. dub.
313 Et hæc est ratio cur aduocato non liceat pro
vtraque parte scienter patrocinari, quia scilicet
ex vna parte semper tueretur iniustam causam
scienter. Et hæc est veritas, vt inquit Syluester
in ver. Aduocatus, nu. 7. §. 13. Quamobrem do-
ctrina hæc noua, quæ docet sequi falsum, non
est à Deo, quia Deus nec formaliter, nec mate-
rialiter potest esse author falsitatis, cum sit ipsa
veritas: Ioan. 14. c. Si consuetudinem, 8. dist.
Sed potius ex Diabolo, qui est pater mendacij.
Io. 8. 44. Archid. in c. Nerui, nu. 1. 13. dist.
314 Trigesimumquintum fundamentum sumitur
ex septimo absurdo, quod est de scandalo, quia
hæc doctrina vix ad praxim sine scandalo dedu-
ci potest: nam secundum eam fas erit marito
modo adhærere vxori suæ, & ab ea debitum exi-
gere sequendo sententiam probabilem validita-
tis matrimonij; modò ei debitum denegare, il-
lamque dimittere vt concubinam, & aliam du-
cere pro libito suæ voluntatis sequendo contra-
riam opinionem æquè, vel magis probabilem
nullitatis matrimonij, secundum ea, quæ legun-

tur, & notantur, in c. Inquisitioni, de sent. ex-
com. & in c. Litteras, de restit. spoliat. frequen-
tissime enim qui nuper scripserunt tractatus de
matrimonio recensent oppositas opiniones, asse-
rendo vtramque esse probabilem, aut vnam pro-
babilem, & alteram probabiliorem, etiam vbi
315 de fœdere matrimonij agitur. Item licebit Ad-
uocato in eadem causa patrocinari tam pro
actore, quàm pro reo, si vterque habeat pro se
rationes suasibiles, contra text. in l. 1. C. De Ad-
uoc. diuers. iudic. in l. Athletas, §. penult. ff. De
his, qui notantur infamia, & in c. fin. 2. quæst.
3. Glos. Gemin. & Præpositus, in c. Disciplina,
45. dist. Et tamen Bald. cons. 94. Sciendum est,
in fin. lib. 4. quia suspicabatur in eodem articulo
prius consuluisse, & copiam consilij non inuene-
rat, ne sibi esset contrarius, noluit consulere
etiam pro ea parte, in quam ex probabilibus ra-
tionibus inclinabat, quia, inquit, contrarietas
turpis est in Doctore. Item licebit iudici in eo-
dem articulo nunc proferre sententiam absolu-
toriam, nunc condemnatoriam, & iudicare pro
amico aduersus ea, quæ dicentur infra nu. 355.
cum tamen non desit, qui ex antiquis ita horte-
tur: Si vis æquam sententiam ferre, neminem
eorum, qui iudicio assistunt, cognosce, sed nu-
dam ipsam, simplicemque veritatem; vt ex
Constantino Armenopolo refert Menoch. de ar-
316 bitrar. indic. in princ. tractatus in cohortatione
ad iudices. Vnde Bald. relatus à Boer. decis.
155. n. 27. Duobus, inquit, amicis in duabus
contrarijs opinionibus existentibus, sanctum est
317 pro veritate pugnare. Et quamuis, vt idem Bald.
refert in hoc cap. n. 10. Io. Andr. det vnum pru-
dens consilium, vt quando opiniones sunt ita
diuersæ, vt in vtramque partem posit probabi-
liter inclinari, debeat quis conari, vt habeat iu-
dicem propitium: hoc tamen non ideo dixit,
quod liberum sit iudici pro vtraque opinione
sententiam ferre, sed quia hoc casu probabiliter
potest contingere, vt iudex amicitia ductus de-
clinet in vnam tanquam probabiliorem, c. Qua-
tuor modis, & c. Quicumque 11. qu. 3. Nam
cum in dubio est animus, &c. vt aduertit Boer.
loc. cit. & propterea Bald. vbi sup. post illa
verba: debet quis conari vt habeat iudicem
propitium, immediatè subiunxit: non dico
claudicantem, quia iudex, & iudicium claudica-
318 re non debent. Licebit deniqua consiliario se-
cundum hanc doctrinam consulere Regi, vt bel-
lum gerat contra rebellem, & simul consulere
rebelli, vt vi armata resistat Regi bellum ge-
renti, si vterque habeat opinionem probabilem
sibi fauentem, & tamen certum est bellum ex
vtraque parte iustum non dari, vt ostensum est
supra in 33. fundamento, & defensionem non
competere illi, qui potest iustè, & impunè of-
fendi, secundum communem sententiam, de
qua testatur Claudius de Seytel. in l. Vt vim, in
lectura, n. 26. ff. de iust. & iur. Quæ sanè omnia,
& sexcenta alia similia, nemo sani capitis infi-
ciabitur absurda esse, & scandalosa, & ideo vi-
tanda, c. 2. de transcript. c. Ad aures, de temp.
ordinat. cum concord. de quibus ibi in glos. in
ver. Scandalo.
319 Trigesimumsextum fundamentum sumitur ex
octauo absurdo, nimirum quia quam enormiter
hæc doctrina in dies lædat libertatem, immuni-
tatemque Ecclesiasticam Dei ordinatione, & ca-
nonicis sanctionibus constitutam, deplorandum
est magis, quàm commemorandum; quando-
quidem suborta aliqua de his controuersia, Prin-
cipes sæculi nihil ex arbitrio suo faciunt, sed
quid sibi liceat, percunctantur à Theologis, quos
ad sua desideria coaceruant sibi magistros. Hi
verò vt se præbeant zelatores laicalis iurisdictio-
nis, prurientes auribus, & quærentes quæ sua
sunt, non quæ Iesu Christi, vt plurimum quid
Diuina Scriptura, Sacri Canones, & probata
Concilia ea de re statuant parum inuestigantes,
tantum laborant in perquirendo aliquem Do-
ctorem, qui in eo articulo amplectatur opinio-
nem iurisdictioni sæculari fauentem, aut saltem
affirmet illam esse probabilem: eoque modica
cum difficultate reperto (in tanta enim Scripto-
rum huius sæculi multitudine nunquam desunt
qui palam Potentatibus adolentur, & iurisdi-
ctioni Ecclesiasticæ sint infensi) protinus consu-
lunt, suadentque Principibus, & Magistratibus
sæcularibus, vt opinione illa liberè vtantur. Et
ex hac potissimum radice, ni fallor, prouenit, vt
multi censuris ecclesiasticis irretiti, despiciant
absolutionem à Sede Apostolica obtinere, nec
abstineant à perceptione sacramentorum, existi-
mantes se tutos esse in conscientia, & tamen ma-
nifestum est magistrorum consilia, quæ dantur
contra præcepta legis, aut contra id, quod pu-
blicè tenetur per Ecclesiæ authoritatem, à pec-
cato erroris non excusare, vt per D. Thom. d.
quodlib. 3. ar. 10. & quodlib. 8. art. 13. Vnde fa-
teri oportet hanc doctrinam non esse à Deo, cum
tam crebrò occasionem præbeat conuellendi
iura, & priuilegia Ecclesiæ. Ad hoc c. Conci-
lia, §. hinc 17. dist. c. Quis dubitet, c. Duo sunt,
& c. fin. 96. dist. & c. 1. De immunit. Eccles. lib. 6.
cum multis concordantibus.
320 Trigesimumseptimum fundamentum deduci-
tur ex nono absurdo, nempè quia hæc doctrina
reddit homines ignauos, eosque ab omni studio
contemplandæ veritatis abducit. Nam vbi pri-
mum quis in aliqua controuersia morali intelli-
git extare opiniones probabiles, & se habere li-
bertatem sequendi quam maluerit, licèt minus
probabilem, ac minus tutam, non laborat pro
veritate vlterius assequenda: quo fit, vt hoc sæ-
culo pauci inueniantur profundæ scientiæ, qui
velut splendor effulgeant firmamenti, & velut
stellæ in perpetuas æternitates mansuri ad iusti-
tiam valeant plurimos erudire, secundum quod
legitur in c. Super specula, de Magistris. Imò
321 vt ait Bald. cons. 343. num. 4. lib. 1. actus argu-
mentandi est apud infinitos, conclusio respon-
dendi, & medicina sanandi apud paucos. Con-
fert textus in c. Nec mirum, vers. Nec potestas
ibi: *Semper discentes, & nunquam ad scientiam
veritatis peruenientes.* 26. q. 5. Addit Iulius Mer-
corus de probabilitate opinionum par. 3. art. 42
futurum esse, vt admisso vsu probabilitatum libri
qui tractant de morali materia breui tempore
contemptibiles fiant, imò tota scientia moralis
contemptui habeatur; nam casus qui poterit
vnicuique occurrere, aut erit facilis, aut diffici-
lis. Si facilis, non erit opus studio, nec reuolu-
tione librorum pro eius resolutione: si difficilis,
iam experimur difficultatem propositionis ex
eo prouenire, quia vtrinque sunt rationes suasi-
biles,

biles, vt habetur 1. Topicor. cap. 9. in princ.
Vnde statimatque aliquis apprehendit casum
propositum esse difficilem, simul etiam appre-
hendet illum esse pro vtraque parte probabilem,
& sine alio studio ad quam maluerit partem tuta
conscientia se applicabit. Ad quid ergo pro
dirigendis conscientijs desudare, ac libros vol-
uere labore superuacuo? cap. fin. 7. q. 1. glos. vlt.
in c. Charitatem, 12. q. 2.

322 Trigesimumoctauum fundamentum sumitur
ex decimo absurdo, quod est de relaxatione
conscientiæ. Nam cum sensus hominis proni
sint ad malum; Genes. 8. c. Omnis ætas, 12. q. 1.
ex libertate eligendi quamcunque opinionem
probabilem fit, vt plerique eligant opiniones
prurientes auribus, & indulgentes sensui, c. Nec
mirum, vers. Hæc potestas, 26. q. 5. Vnde pluri-
mum relaxantur fidelium conscientiæ, & fran-
gitur neruus Ecclesiasticæ disciplinæ, c. Disci-
plina, 45. dist. glos. in c. 1. §. Nulla quoque, in
ver. Consuetudine de pœnit. & remiss. lib. 6. & in
c. fin. in ver. Rationabilibus, propè fin. De con-
suetudine obseruatum est namque homines alio-
quin in ieiunijs austeros, à sancta obseruatione
destitisse, auditis Scriptorum nostri temporis opi-
nionibus ieiunandi obligationes relaxantibus,
vt dicemus infra in 40. fundamento sub n. 336.
vers. Obligationes, contra ea, quæ in hac ipsa
ieiunij materia consulit Pontifex in c. 1. de
323 obseru. ieiun. Et nonnulli, qui parati erant re-
linquere occasionem proximam peccandi, mo-
dum inuenerunt in ea perseuerandi, postea quam
audierunt sententiam Authoris affirmantis non
modò esse licitum in huiusmodi occasione ma-
nere, sed etiam in eam vltrò se conijcere; ob spi-
rituale, aut temporale suum, aut proximi bonum,
324 vt patebit eod. n. 336. vers. Tametsi. Et simili-
ter alij, qui proposuerunt è domo concubinam
eijcere, à proposito recesserunt, audita alterius
Theologi sententia asserentis concubinarium
non teneri eam repellere, sed tantùm polliceri se
cum ipsa non peccaturum, quando ea dimissa
tristiùs vitam duceret, vt pariter inferius pate-
bit eod. n. 336. vers. Concubinarium. Item alij,
325 qui (quantum humana fragilitas patitur) con-
sueuerunt cum interna attentione Missam audi-
re, atque Officium Diuinum recitare, fassi sunt
omnem solicitudinem, & scrupulum deposuisse,
posteaquam intellexerunt satisfieri præcepto Ec-
clesiæ Missam audiendo, & officium recitando
etiam cum distractione voluntaria, eo quod Ec-
clesia non possit præcipere vt assistant, & reci-
tent cum attentione, seu deuotione interna, quod
affirmarunt Ægidius Coninch de Sacram. in 3. t.
q. 83. art. 6. n. 291. & 297. Paulus Layman. trac.
7. c. 3. n. 2. Henriq. in sum. lib. 9. c. 25. nu. 3. in
glos. litera P. Quorum tamen opinionem nec
veram, nec probabilem esse latissime ostendi-
mus in c. Dolentes, à nu. 17. vsque ad n. 67. de
326 celebr. Missar. Rursus paucis abhinc annis qui-
dam Regulares audita opinione, quam non-
nulli Authores probabilem dicunt, quod Sum-
mus Pontifex non possit Regularibus ad præ-
scriptum Regulæ reformationem indicere, præ-
ter consuetudinem, quæ in Religione vigebat
tempore professionis emissæ, ausi sunt debitam
mandatis Apostolicis obedientiam denegare. Et
tamen nedum hoc casu, in quo huiusmodi opi-
nio est manifestè falsa, & contra c. Ex parte, de
Regular. c. Recolentes, & ibi dixi nu. 7. & 9. &
c. fin. de stat. Monac. & contra Conc. Trid. c. 1.
sess. 25. de Regular. Sed etiam si esset dubia, ni-
hilominus parendum esset propter bonum obe-
dientiæ; c. Quid culpatur, in fin. 23. qu. 1. glos.
fin. in c. 2. De maior. & obed. Et profectò si quis
intelligat secundum vnam opinionem se non te-
neri votum Religionis adimplere, aut damnum
illatum reficere, aut vsuras acceptas restituere,
vel quid simile, & liberum sibi esse vtramlibet
opinionem amplecti cum securitate conscientiæ,
quis credat eum velle seruituti Religionis se
mancipare, aut reputare se restitutioni obno-
xium; cum ab his possit se eximere eligendò
opinionem minus probabilem sibi fauentem,
relicta contraria probabiliori, ac tutiori? Præ-
327 sertim verò quia multi affirmant in conflictu opi-
nionum probabilium posse virum doctum, reli-
cta opinione, quam probabiliorem credit, iuxta
probabilem consulere, quando pœnitentem
eximit ab obligatione restitutionis, & alia quæ-
cunque: Secus autem quando ipsum ad quip-
piam obligat. Atque ita secundum hanc Theo-
ricam consultores, & iudices animarum sequi
non possunt opinionem minus probabilem,
quando illa est strictior, & securior pro salute
animæ pœnitentis, sed solum quando est laxior,
& periculosa. Quod affirmarunt Vasquez in 1.
2. disp. 62. c. 9. n. 47. & Salas in 1. 2. tract. 8. disp.
328 vnic. sect. 9. n. 85. Quinimò (quod hactenus non
est auditum) Confessorem teneri opinionem li-
berantem, & largiorem, minusque tutam de-
clarare pœnitenti de illa interroganti, scripse-
runt idem Salas vbi sup. & Sanchez in Decal. to.
329 1. lib. 1. c. 9. num. 47. Ac demum in conscientia
tutum esse illum, qui propositum habet varios
Doctores consulendi, donec aliquem iuxta desi-
derium suum respondentem inueniat. Author
est idem Sanchez d. c. 9. num. 29. Licèt hunc in
pessimo statu esse rectius affirmet Adrianus in 4.
de restit. quæst. de præscript. dub. 1. vers. His
præmissis, & Nauar. in manual. c. 17. num. 83.
Vides ergo per quam latam viam ducantur pœ-
nitentes à defensoribus probabilitatum; & ta-
men Dominus ait Matth. 7. 14. *Quàm angusta
porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pau-
ci sunt qui inueniunt eam.* Quare nostro sæculo
verificata videntur verba Apostoli 2. ad Timoth. 4.
*Erit enim tempus cum sanam doctrinam non susti-
nebunt*, &c. Quem locum præclarè ad rem no-
stram explicans Beatus Dionysius Carthusianus
ait: [Erit enim tempus cum homines sanam,
id est animarum languores sanantem, doctrinam
non sustinebunt, id est patienter non audient:
sed ad sua desideria, id est, vt ea audiant, & fa-
ciant quæ desiderant vitioso affectu, coacerua-
bunt, id est congregabunt sibi magistros pro
eorum beneplacito docentes, & operantes.]

330 Trigesimumnonum fundamentum elicitur ex
vndecimo absurdo, quod est de effrænata multi-
tudine probabilium opinionum. Cum enim
nulla ferè sit veritas moralis, quæ plausibili ali-
qua ratione oppugnari non possit, nulli dubium
est, quin omnis regula morum possit eneruari ex
libertate opinandi, non modo in præceptis hu-
manis, verumetiam in diuinis, & naturalibus,
dum de ipsis interdum non occurrunt nobis ra-
tiones

tiones demonstratiuæ. Vnde his temporibus eò
res perducta est, vt nullus ferè sit articulus in
moralibus, in quo non sit varietas, vel contra-
rietas opinionum, adeo vt in solo opere non ita
pridem impresso resolutionum moralium Anto-
nini Dianæ numerentur in vnum collectæ quæ-
stiones supra termille cum opinionibus, & Au-
thoribus pro vtraque parte plerumque affirman-
tibus aut ambas esse probabiles, aut vnam pro-
babilem, & alteram probabiliorem, & in quibus
ferè omnibus agitur de mortali peccato, vt de
Sacramentis, de Censuris, de Votis, de Ieiunio,
de restitutione, & alijs huiusmodi, quæ ample-
ctuntur vniuersam fere materiam ad forum con-
scientiæ pertinentem. Quem scribendi morem
passim obseruant & alij plures ex recentioribus
331 Theologis. Quinimo apud multos receptum
videtur, vt probabilitas opinionis non solùm eli-
ciatur ex rationibus, & argumentis congruenti-
bus, sed etiam ex simplici authoritate vnius do-
cti, & pij Doctoris, vt tenent Gregor. de Valent.
in t. 2. disp. 2. qu. 12. punct. 4. qu. 4. Emanuel Sà
in Summ. in ver. Dubium, nu. 1. Sanchez in De-
cal. to. 1. lib. 1. c. 9. nu. 7. Fillincius to. 2. tract. 21.
c. 4. num. 134. & alij apud Dianam resol. moral.
par. 4. tract. 4. Miscell. resol. 30. Quod tamen vix
dixerunt Doctores nostri de opinionibus glossa-
tum, vt notat Decius in c. 1. nu. 94. sup. eod. Et
quamuis hæc opinio ita generaliter, & absolutè
concepta sustineri non possit, vt dicemus infra
in 4. quæst. tamen quidam Author modernus viã
quamdam adinuenit eam defendendi verisimili-
ter quidem, sed non verè, vt loquar cum Aristo-
tele in 4. Metaph. c. 3. post med. sic enim ratio-
cinatur: [Sententia illa proculdubio est proba-
bilis, quæ pro se habet quatuor saltem Docto-
res probos, & doctos: Sed hæc sententia quæ
docet opinionem reddi probabilem ex authori-
tate vnius doctoris, habet pro se quatuor saltem
authores doctos, & probos, videlicet quos su-
pra proximè retulimus. Ergo probabilis est.
Quamobrem si vnicuique licet sequi quamcum-
que opinionem probabilem, & probabilitas ori-
tur etiam ex authoritate vnius Doctoris: iam li-
cet sequi opiniones ferè omnes etiam erroneas,
ac temerarias, cum hodie in moralibus nullum
quasi sit paradoxum, quod non nitatur authori-
tate alicuius Doctoris, aut certè negari non po-
test quin errandi occasio hinc præbeatur minus
doctis, qui veritatem profundius scrutari nec
solent, nec sciunt. Non enim desunt, vt sæpè au-
diuimus, qui dicant: sufficit mihi, vt pro meæ
conscientiæ quiete sic doceat talis, vel talis Theo-
logus ex neotericis, quibus magis deferendum
esse, quàm antiquis, quorum opiniones possunt
esse antiquatæ, confidenter affirmat Thomas San-
chez in Decal. tom. 1. d. c. 9. num. 11. Quare hæc
doctrina probabilitatum videtur fouere veluti
quamdam libertatem conscientiæ; ac proinde
magnopere indigere dextera Dei, & Beatissimi
Romani Pontificis prouisione, ne venenum iam
plus nimio dilatatum vlterius serpat. Etenim si
optimæ sunt leges, quæ quampaucissima iudi-
cis arbitrio reliquerunt secundum Philosophum
1. Rhetor. fateri oportet pessimam esse hanc do-
ctrinam, quæ ferè omnia relinquit libero cuius-
que arbitratui. Nam qui legem imperare iubet,
is legem, & Deum imperare iubet: qui verò ho-
minem, belluam adiungit, vt idem docuit 3. Po-
332 liticor. Præsertim vero quia idem Author Mo-
dernus non erubuit sua epistola disseminare hanc
propositionem, videlicet, Opiniones probabiles
efficere, vt quod olim peccatum erat, modò
amplius non sit. Quod si verum est, iam opi-
niones probabiles sunt supra legem Dei, & na-
333 turæ, & tamen D. Thomas quodlib. 8. art. 13. &
quodlib. 3. art. 10. palàm docuit opiniones Ma-
gistrorum minimè efficere vt quis excusetur à
peccato, si agat contra legem Dei, sicut etiam
tetigimus supra num. 319. Nam, vt dicitur Mat-
thæi 15. *Si cæcus ducatum cæco præstet, ambo in
foueam cadunt.* Sed quicumque errat, cæcus est
in quantum errat, c. Hinc etenim, 49. dist. Er-
go quicumque sequitur opinionem errantis ma-
gistri, in foueam peccati cadit. Ad idem c. Cum
334 sit ars, in fin. de ætat. & qualit. Quapropter non
immeritò Antonius Merenda in suo tractatu de
hac materia nouissimè impresso in Præfatione
pag. 7. num. 14. rotundis verbis affirmat, vsum
probabilitatum esse commentum Diaboli ad
eneruandam vim præceptorum. Ad quod vide
Epistolam Archiepiscopi Mechliniensis inferiùs
relatam nu. 337. nec non epistolam fratris Vin-
centij Baronij Diffinitoris Tolosæ Ordinis Præ-
dicatorum impressam initio Tractatus de proba-
bilitate opinionum fratris Iulij Mercori eiusdem
Ordinis, in qua refertur Sanctissimi D. N. Ale-
xandri præceptum, seu consilium in Generali Ca-
pitulo euulgatum, ac Theologis Thomistis quot-
quot sunt in Orbe Christiano à Diffinitoribus
deferendum, videlicet. Tædere Beatissimum
Patrem tot nouarum opinionum hoc sæculo in
Theologiam moralem inductarum, quibus di-
sciplina Euangelica resoluitur, ac conscientijs
cum graui animarum periculo illuditur, & se
maximè velle à Theologis nostris in Ecclesiæ hoc
morbo occulto laborantis remedium, opus pa-
rari ex seueriori, & tuta Sanctissimi Præceptoris
doctrina, quo hæc morum, & opinionum li-
centia, quæ in dies grassatur, quasi cauterio co-
hiberetur.

335 Quadragesimum fundamentum desumitur ex
duodecimo absurdo de innumeris ferè opinioni-
bus falsis, temerarijs, & scandalosis, quæ ex li-
bertate eligendi quascumque opiniones proba-
biles, tanquam ex Equo Troiano in dies pro-
deunt, & quàmplurimæ pallio probabilitatis
tectæ, traduntur à Scriptoribus nostri temporis,
quæ reuera non sunt tolerandæ. Ex quibus libet
referre infrascriptas, vt ex ijs possit vnusquisque
intelligere quousque progressi fuerint in mora-
li materia hodierni consultores animarum.

Vt leges, etiam Pontificiæ obligent, requiritur
consensus, & acceptatio Populi, qui propterea
non peccat, etiamsi absque vlla causa non reci-
piat legem à Principe promulgatam. Azor. in-
stit. moral. par. 1. lib. 5. c. 4. qu. 1. Villalob. in
Sum. tom. 1. tract. 2. dub. 16. num. 6. & alij, quos
sequitur Antonin. Diana resol. moral. lib. 1. tra-
ctat. 10. resol. 1.

Potest Episcopus iure ordinario dispensare
contra legem Concilij generalis, vel Summi
Pontificis quoties dispensandi facultas illi non
adimitur, etiamsi facilis sit aditus ad Papam.
Basil. Pont. de matrim. lib. 6. c. 8. nu. 11. alleg.
Sotum in 4. dist. 32. qu. vnic. art. vlt.

Qui

Qui perdidit aliquam authenticam scripturam, licitè potest aliam similem falsam confingere. Emanuel Sà in Sum. ver. Falsarius.

Qui facit confessionem voluntariè nullam, satisfacit præcepto Ecclesiæ. Probabile dicit Facundez resol. mor. præcep. 2. lib. 1. c. 4. n. 4. in fin.

Famulus, qui submissis humeris scienter adiuuat herum suum ascendentem per fenestram ad stuprandam virginem, & multoties eidem inseruit deferendo scalam, aperiendo ianuam, aut quid simile cooperando, non peccat mortaliter. Castr. Palao, Merula, Hurtad. & Alphonsus de Leon apud Dianam par. 5. tract. 7. resol. 23. & Iulium Mercorum de Probabilitate opinionum par. 3. art. 9. vers. Famulus.

Titius decies ingressus est domum cuiusdam mulieris, quinquies peccauit, & quinquies non peccauit. Si iterum ingrediatur, quamuis probabiliter timeat se peccaturum, non peccat, si etiam speret se non peccaturum, quia nemo tenetur vitare periculum probabile peccandi, sed solum periculum proximum, quod tunc esset, quando Titius decies accessisset ad illam domũ, & octies peccauisset. Ita Caramuel in Theol. Regul. disput. 70. apud Iulium Mercorum d. par. 3. art. 24. vers. Secundus casus.

Clericus, si res ei subreptæ excedant valorem trium, quatuor, aut quinque ducatorum, potest sine peccato, & incursu irregularitatis occidere furem cum dictis rebus fugientem catapulta in eum explosa. Valerius Reginaldus in praxi fori pœnitentialis, tom. 2. lib. 2. & totius operis lib. 21. c. 5. nu. 64. & seqq. & præcipuè n. 68. post Molin. quem citat de iust. & iur. tract. 2. disp. 16.

Regulares in foro conscientiæ possunt vti priuilegijs suis, quæ sunt expressè reuocata per Concilium Tridentinum, Henriquez in Sum. de pœnit. Sacram. c. 6. nu. 6. Rodriquez in quæst. regular. to. 1. qu. 8. art. 9. Sanchez in Decal. tom. 2. lib. 5. c. 4. nu. 18.

Prælati Religionum, vt sunt Priores, Guardiani, Ministri, & similes licèt non habeant approbationem, & licentiam ab Episcopis, possunt nihilominus audire confessiones sæcularium, quia quamuis non habeant beneficium Parochiale, largo tamen modo dicuntur ipsum habere, quia habent curam animarum, & sunt communiter probatiores, & digniores plerisque sæcularibus habentibus curam; & consequenter per eos satisfit menti Concilij Tridentini. Sunt verba Ioannis Valerij in differen. vtriusque fori, in ver. Nullitas, differ. 5. n. 3.

Cum subditis, qui ob paupertatem ad Vrbem accedere non valent, possunt Episcopi dispensare in casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, Sanchez in Decal. to. 1. lib. 4. c. 40. num. 39. & Salas de legib. disput. 20. sect. 3. nu. 27.

Moniales exire possunt à Monasterio non solum in tribus casibus magni incendij, epidimiæ, & lepræ, iuxta Bullam Pij V. sed etiam dum imminet periculum probabile grauis, & diuturni morbi. Bonac. in tract. de leg. disp. 1. quæst. 1. punct. 3. nu. 19. & alij apud Dianam resol. moral. lib. 1. tract. 1. resol. 13. vbi addit non obstare declarationem Sac. Congregationis ab eo relatam, quia de ea non constat authenticè. Licet iurare falsum etiam in iudicio si iurans gerat aliquid in mente, quod efficiat sensum verum. Filliuc. in quæst. moral. tom. 2. tract. 25. c. 1. num. 235. Sanchez in Decal. to. 1. lib. 3. c. 6. Lessius lib. 2. c. 31. dub. 3. nu. 14. exempla plura habentur apud eosdem Authores.

Dispensatio inter consanguineos, vel affines non est subreptitia non facta mentione de copula habita inter eos ante, vel post matrimonium, stylo Curiæ non obstante. Basil. Pont. de matrim. lib. 8. c. 17. Probabilem dicit Sanchez eod. tract. tom. 3. lib. 8. disp. 25. nu. 12. & probabilissimam, & tutam in praxi Diana resol. moral. tom. 1. tract. 10. de leg. resol. 44. addens in tali casu non teneri obtinentes dispensationem respondere Episcopo de copula interroganti, sed posse sine peccato negare reticendo in mente, vt tibi dicam.

Episcopi possunt ex magna necessitate dispensare etiam ante matrimonium contractum in impedimentis dirimentibus, Sanchez de matrim. lib. 2. c. 7. num. 40. Basil. Pont. eod. tract. lib. 8. c. 13. nu. 6. qui citat Vasquez, & Salas, & exemplificat; Si morti proximus vellet contrahere ad legitimandos liberos, vel restaurandum honorem, aut pro bono pacis.

Principes sæculares ex genere, & natura suæ potestatis possunt impedimenta matrimonium dirimentia fidelibus sibi subditis ex iusta causa suis legibus indicere eo modo, quo Summus Pontifex id potest. Thomas Sanchez de matrim. lib. 7. de imped. d. 4. qu. .. nu. 2.

Bulla Sixti V. contra Astrologos non obligat in foro conscientiæ, sed in foro externo tantum. Probabilem dicunt Suárez, Valentia, & Rodriquez apud Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 38. num. 34.

Iudices laici aduocantes ad se causas Ecclesiasticas, excusantur ex tolerantia Summi Pontificis. Coriolan. in Bulla Cœnæ ad fin. & alij, quos refert, & sequitur Ceual. in tract. de cognit. per viam violentiæ glos. B. nu. 42.

Regulares qui sub pœna excommunicationis prohibentur colloqui cum Monialibus, non prohibentur colloqui cum Abbatissa, quia non venit appellatione Monialium. Diana resol. moral. par. 3. resol. 48. in 3. notab. subdens nec incidere in pœnas Decreti Sac. Congreg. si explicent alicui Moniali casum conscientiæ, cum talis locutio speciem habeat sermonis, & exhortationis. Allegat Laurentium de Peyrinis in priuil. Minor. tom. 2. const. 6. Pij V. §. 10. nu. 36.

Confessor ob solatium scrupulosi anxiè petentis absolutionem, cum tamen indispositus sit, potest verba absolutionis sine intentione proferre. Et licet sacerdoti ministrare hostiam non consecratam pro consecrata mulieri, quam cogit maritus ad communicandum, quæ sine iactura famæ non potest communionem omittere. Io. Sanc. in select. disp. 35. n. 6. Ludouic. de S. Io. in Sum. tom. 1. qu. 7. de Euchar. art. 8. differ. 3.

336 Libet etiam hic referre assertiones periculosas plurimorum recentiorum in materia Theologiæ moralis, quas Parochi Vrbis Parisiensis, & Rothomagensis, vt mihi relatum fuit, vniuerso Clero Gallicano authoritate Superiorum damnandas proposuerunt excerptas ex eorum libello supplici oblato in Nouembri 1656. Cum perspicue D. Thomas sentiat quodlib. 3. art. 10. & quodlib. 8. art. 13. opiniones Doctorum minimè impedire.

pedire, quo minus quis reus fiat, dum agit contra legem Dei. Contea asserunt hi recentiores, opinionem aliquam probabilem esse, cum ab vno solo Doctore graui sustinetur; & à peccato immunnem esse qui relicta opinione, quam veram credit, & quæ magis tuta, contrariam sequitur minus probabilem, minusque securam. Filliuc. moral. quæst. tract. 21. c. 4. nu. 128. Tannerus Theol. schol. tom. 3. disp. 2. qu. 6. dub. 3. Sanchez in Sum. lib. 1. c. 9. nu. 7. Layman. Theol. moral. lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. nu. 6.

Opiniones probabiles efficere, vt quod olim peccatum erat, modò amplius non sit. Vide Caramuel epist. ad Antonin. Dianam, posse Casuistas respondere iuxta opiniones non suas, tametsi eas falsas credant, vt suis consultoribus faueant, atque adeò eosdem respondere posse iuxta sententiam vnam, atque oppositam. Laym. Theol. moral. lib. 1. tract. 1. c. 5. §. 2. nu. 7. Escobar Theol. moral. tract. 1. cap. 3. nn. 24. Conditiones adactum peccandi tot, atque tantas ab ijs requiri, vt innumera crimina excusari possint. Baunij Sum. peccat. c. 39. p. 906. edit. 6.

Eneruare eosdem Ecclesiæ canones in mollissima punitione criminum quantumuis atrocium. Escobar. Theol. moral. tract. 1. exem. 8. c. 3.

Posse quempiam occidi, vt eius impediatur alapa, aut percussio fustis. Azor. instit. moral. art. 3 lib. 2. p. 105. Filliuc. tom. 2. tract. 29. c. 3. nu. 50. Lessius de iust. & iur. lib. 2. c. 9. d. 12. n. 77. Escobar. Theol. moral. tractat. 1. exemp. 7. c. 3. Becanus Summ. par. 3. tom. 2. c. 69. de homicid. quæst. 8.

Etiam Ecclesiastico vti, & Religioso licere scientia, ac virtute partum honorem tueri hominem perimendo, qui contumelijs, atque calumnijs illum appeteret. Amicus tom. 5. disp. 36. num. 118.

Doctrinam hanc Amici, quæ dat facultatem Religioso hominem perimendi, qui calumniam illi comminatur, à Caramuel propugnari, tanquam omnium communem, cuius contraria neque sit probabilis. Theol. fundamental. fundamen. 55. §. 6. pag. 544.

Iure ambigi posse si Religioso mulierem à se turpiter cognitam occidere haud liceat, quando factum vulgat. Caramuel, ibid. §. 7. pag. 551.

Sicut haud est nefas tueri honorem contra inuadentem, falsum crimen illi impingendo; & fas esse illum occidendo, Caramuel Theol. fundam. fundam. 55. §. 6. pag. 550.

Licitum esse iuxta quasdam (speculatiuè) aut iuxta alios etiam (practicè) sauciare, ac interimere qui colaphum impegerit, tametsi aufugiat. Lessius de iust. & iur. lib. 2. c. 9. dub. 12. nu. 79. Reginaldus in praxi lib. 21. nu. 62. Filliuc. tract. 29. c. 3. nu. 5. Layman. lib. 3. tract. 3. par. 3. tom. 3. num. 3. Escobar. Theol. moral. tract. 1. exemp. 7. c. 3. Praxis Caramuel Theol. fundam. fund. 55. §. 8. pag. 551.

Falsum accusatorem, atque adeo testes, & iudicem licere occidere quando aliter oppressio innocentis impediri nequit. Tannerus to. 3. disp. 4. qu. 8. d. 4. num. 83. Sanchez oper. mor. in Decal. lib. 2. c. 39. nu. 7.

Procurare abortum licere ante animationem fœtus, vt consulatur vitæ, & honori puellæ. Ægidius Trullench. in Decal. tom. 3. lib. 5. c. 1. dub. 4. nu. 1. Et quidam Theologus apud Dianam par. 6. tract. 8. resol. 37.

Iure posse occidi qui dicit, mentiris, aut iniurias profert. Escobar Theol. moral. tractat. 1. exem. 7. c. 3. Reginaldus lib. 21. c. 5. nu. 60.

Posse quoque occidi qui bona nostra cepit etiam fugientem, dummodo pretiosum quid auferat. Lessius de iust. & iur. lib. 2. c. 9. d. 11. num. 66. & 72. Escobar Theol. moral. tractat. 1. exem. 7. c. 3.

Quibusdam casibus permitti acceptationem duelli. Escobar Theol. moral. tract. 1. exem. 7. c. 3. Layman lib. 3. tract. 3. p. 3. c. 3. num. 2. & 3. Hurtado de Mendoza in 2. 2. disp. 170. sect. 9. §. 82. apud Dianam par. 5. tract. 19. Miscell. 2. resol. 99. Simoniam non esse dare, aut recipere bonum temporale pro spirituali, quando datur vt motiuum, & non quasi pretium. Gregor. de Valent. disp. 6. quæst. 16. punct. 3. pag. 2039. & seq. Escobar Theol. moral. tract. 6. exem. 2. c. 6. n. 40. Milhardas in Manuductione Curatorum c. 63. instit. 1. nu. 2.

Item simoniam non esse beneficium acquirere promittendo pecuniam, quando intentio numerandi deest. Escobar Theol. mor. tract. 6. exam. 2. c. 2. nu. 19.

Diuinatorem teneri ad restituendam rem acceptam pro diuinatione, si solum consuluit astra; si dæmonem, non item. Sanchez Sum. Casuum l. 2. c. 38. nu. 96.

Neminem teneri, aut iure naturæ, aut legum restituere acceptum pro proferenda sententia iniusta, aut assassinatu committendo, vel adulterio, verùm licitè illud retinere. Lessius de iust. lib. 2. c. 19. dub. 8. nu. 52.

Lata ianua aperta furtis domesticis per Baunij Sum. peccat. p. 213. & 219. edit. 6.

Restituenda non esse damna, quæ tertius fecit nobis authoribus. Baunij Sum. peccat. p. 307. edit. 6.

Sub pœna peccati mortalis obligationem non esse ad restituendam totalem summam per minutiora plurima furta acquisitam. Baunij Sum. peccat. p. 220. edit. 6.

Vsura palliata ab istis Casuistis sub nomine Maioris, cui perperam imponunt Baunij Sum. peccat. p. 33. & seq. edit. 6.

Inuidiam non esse peccatum mortale ob proximi bonum temporale conceptam. Baunij Sum. peccat. p. 123. edit. 6.

Quod sacerdos pecunia accepta pro Sacrificio Missæ celebrando, aliam possit recipere pro sacrificij parte ad ipsum spectante. Escobar Theol. moral. tract. 1. exam. 11. c. 9.

Missam ritè audiri dum quatuor eiusdem partes eodem tempore audiuntur. Escobar Theol. moral. tract. 1. exam. 11. c. 9. p. 146. edit. Lugdunen. 1644. Baunij Theol. moral. p. 1. tract. 6. de præcepto audiendæ Missæ qu. 9. p. 312.

Obligationes ieiunandi relaxat Escobar Theolog. mor. tract. 1. exam. 13. c. 3.

Curam Confessarij de iudicando statu pœnitentis huc demum reduci si petenti num doleat de peccatis cum proposito non amplius ea perpetrandi, id verbulo affirmet, eique Confessarium credere oportere. Filliuc. mor. quæst. to. 1. tract. 7. nu. 359. Suarez in 3. par. tom. 4. disp. 32. sect. 2. nu. 2.

Quod

Quod pœnitens tametsi interrogatus à Confessario. non sit obligatus ei confiteri peccatum, de quo se accusat consuetudinis esse, seu in quod frequentius labatur. Baunij Theol. mor. par. 1. tract.4. de pœnit. qu.15. p.137.

Tametsi occasio proxima peccandi dicenda sit quæ per se ad peccatum ducit, & in qua homo constitutus nunquam, aut ferè nunquam immunis est à lapsu, posse nihilominus in ea manere, imò sese vltrò in hanc conijcere ob spirituale, aut temporale suum, aut proximi bonum. Baunij Theol. moral. p.1. tract.4. de pœnit. qu.1. pag.93. & 94.

Concubinarium haud teneri pellere domo cõcubinam, verùm solùm polliceri se non deinceps cum ea peccaturum, quando ea relicta, tristius vitam transigeret. Sancius in Select. disp.10. nu.20. apud Dianam 5. par. tract.19. resol.108.

Quod ratio damni temporalis facit, vt absolui queat constitutus in proxima occasione peccandi, tametsi eam non relinquat. Baunij Theol. mor. par.1. tract.9. de pœnit. qu.19. p.94.

Absoluendos esse qui sunt in proxima occasione peccandi, tametsi incestus, absque obligatione, vt sese seiungant, quando horum lapsus frequentes non sunt, aut ferè quotidiani, sed solùm quoto mense semel atque iterum. Imò absoluendum toties quoties filium familias, qui domum paternam deserere nequit, aut pellere ancillam è domo, qua sæpè abutitur, etiamsi spes nulla effulgeat à peccato eum abstenturum, quãuis promittentem. Baunij Sum. peccat. c. 46. p. 1084. edit.6.

Toties quoties item absoluendos esse iuniores, qui sese polluunt, atque reincidunt semper in eadem mortalia peccata, etiamsi non conantes ab his abstinere. Baunij Theol. moral. par.1. tract.4. de pœnit. qu.15. p.96.

Neque denegandam, neque differendam absolutionem esse ijs, qui solent ex habitu mortaliter peccare contra legem Dei, naturæ, & Ecclesiæ, tametsi nulla spes appareat horum emendationis. Baunij Theol. mor. p.1. tract.4. de pœnit. qu.22. p.109.

Quod dolor de peccato admisso conceptus ratione mali temporalis, quod propterea incursum sit ob iacturam factam sanitatis, aut pecuniæ sufficiat ad recipiendam gratiam absolutionis, modò in animum inducat hoc malum à Deo immissum fuisse. Escobar p.11. tractat. 7. exam.9. nu.91. Amicus tom.8. disp.3. nu.13.

Homines non obligari præcepto Charitatis vnicum amoris Dei actum elicere, aut aliquod præceptum obseruare motiuo eiusdem amoris, quodque non tam iniunctum sit Deum diligere, quàm hunc non odisse. Antonius Sirmund. in defens. vir. tract.2.

337 Quadragesimumprimum fundamentum sumitur ex Epistola typis excusa Archiepiscopi Mekcliniensis ad Eminentiss. Cardinales Inquisitionis Romanæ Præfectos, cuius tenor talis est.

Eminentissimi, ac Reuerendissimi Patres, ac Domini.

Sacræ vestræ Congregationis litteras die 18. Aprilis signatas, sequentis Maij die 21. recepi, quibus indicat se precibus N. inclinatam, censuisse iniungendum mihi vt Presbyteris . . . . . alioquin examinatis, & approbatis, licentias audiendi Confessiones personarum sæcularium concedere non prætermittam; nisi forsan aliquid in hoc subsit, quod animam meam contristet, iustasque causas intra trimestre coram ipsa Sac. Congregat. allegandas, huiusmodi licentias denegandi habeam: futurum alioquin, vt alteri Episcopo facultas demandetur eosdem examinandi, atque approbandi, si intra præfixum spatium congruas denegationis meæ rationes proferre neglexero. Hoc est, Eminentissimi Patres, quod vrgente extrema senecta mea ad dandam supremo Iudici totius villicationis meæ rationem, supra quam dici potest animum meum contristat, quod non tantùm mundum in maligno esse positum, sed quotidie videam in peius & peius refrigescente charitate declinare. Huius miserandæ declinationis causa, (vt partim experientia propria obseruaui, partim ex iudicio, & relatu virorum qui mihi ab integritate morum, zelo animarum, doctrina, & rerum vsu probati sunt, sæpius cognoui) prima, & potissima est hodierna multorum Confessariorum indulgentia, qua nimis laxant habenas peccatoribus, fidentes quibusdam nouiter inuentis opinionibus quorundam Theologorum, quorum studium non tendit ad sectandam Euangelicam veritatem, & traditam nobis à Sanctis Patribus vitæ normam, sed ad excusandas excusationes in peccatis, & eorum turpitudinem pallio probabilitatis obuelandam. De quibus Propheta Ezechiel, *Veh qui consuunt puluillos sub omni cubito manus, & faciunt ceruicalia sub capite vniuersæ ætatis ad*
338 *capiendas animas*. In eiusmodi perniciosis excessibus eo vsque processum est, vt si quis omnia insolentia paradoxa ex quorumdam libris, & praxi excerpere velit, quibus hodie Ecclesiæ præcepta de obseruandis ieiunijs, festis, lectione horarum Canonicarum eluduntur, simoniæ, priuatæ venditæ, mendacia, periuria palliantur; obligatio vitandi occasiones peccatorum extenuatur, Sacramentorum valor, & effectus euidenti periculo nullitatis exponuntur, non epistola vna, sed liber integer conscribendus foret. Cum autem laxæ regulæ, quæ deprauatis hominum affectibus allubescunt, facile eorum iudicio probentur, visi sibi hoc successu earum authores vtilem Ecclesiæ operam præstitisse, & ausi petulanter gloriari se probabilitatum rotis quotidie cæli viam ampliare, hoc est esse terminos arctæ viæ, quæ ducit ad vitam semel à prima, & inflexibili veritate fixos, denuò proprijs suis adinuentionibus refigere. Dum aduersus adulterinam hanc Theologiam solidioris doctrinæ, Christianæque disciplinæ cultorum querelas audiui, & non cessant hæretici nobis vicini improperare Ecclesiæ nostræ Catholicæ, talia à quibusdam eius Doctoribus circa mores tradi, qualia nec inter gentes audiuntur, laxiores, & periculosiores articulos, quorum copia hisce iungitur, partim ex libris publice editis, partim ex obseruatione praxis quorundam mihi fideliter relata, colligi curaui, desuperque eruditorum meæ diœceseos tum sæcularium, tum regularium iudicium, & censuram exquisiui. Quibus visis, & expensis conatus sum mollioribus remedijs huic malo occurrere per me, & Examinatores meos monendo admittendos ad excipiendum Confessiones, vt sibi à laxiori doctrina cauerent; subin-

subinde quoquè erudito aliquo scripto curaui vnum, vel plures ex huiusmodi articulis refutari. Sed cum obseruauerim hanc cautelam nequaquam sufficere, & acrioribus remedijs opus esse, proposui non admittere vel sæculares, vel regulares ad munus Confessarij, nisi præmitterent etiam iuramento quod à dictorum articulorum praxi sibi cauerent. Contigit sub hoc tempus, hoc est anno 1652. die 28. Aprilis sese præsentare examini plures Regulares . . . . . indicaui me opportunè tunc posse exequi quod animo conceperam, & siquidem inchoando à dictis Religiosis: tum quia existimabam, quod dum illi ad dictam promissionem præstandam, & obseruandam essent voluntarij, aliorum quoque ordinum Religiosi non essent refractarij: tum quia ipsi laxioribus doctrinis inueniendis, & practicandis præ cæteris esse addictos certis experimentis didici: è quorum multis vnum obseruatum est in examine anno, & die supradictis coram Examinatoribus à me deputatis instituto; In illo enim dicti Religiosi ex proposito circa articulos periculosos examinati, multos ex illis mordicus sustinuerunt, nominatim illum (quem etiam aliunde mihi constat ab ijsdem Religiosis fuisse practicatum, quod liceat sacramentaliter absoluere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnæ festiuitatis, aut indulgentiæ. Quo semel admisso, passim confessiones non integræ erunt, cum dicti Religiosi ad sua Templa trahant magnam populi frequentiam, & insuper graues peccatores metu explicandi grauiora sua crimina auidè arrepturi sint opportunitatem obtinendi absolutionem, præmissa tantùm explicatione vnius, alteriusue leuioris delicti. Hinc septem ex dictis Religiosis, qui cæteroquin specimen sufficientis doctrinæ dederant, distuli admittere ad Confessiones sæcularium audiendas, donec cum iuramento promitterent, quod non conformarent se præfatis articulis in dirigendis conscientijs. Quia verò præuidebam fore, quod iuramentum non præstarent sine Superiorum suorum assensu, hinc dictam copiam articulorum illis tradidi, vt Superioribus suis exhiberent, promiseruntque se illis exhibituros. Sed nullum hactenus responsum vel illi, vel Superiores eorum mihi dederunt, nisi quod ab vno
339 ex . . . . quem iudicabam esse Professorem in eorum . . . . Louaniensi, mihi dictum sit aliquos quidem ex dictis articulis editos esse à . . . . In Francia: sed Belgas ad ea non attendere. Ad quod replicabam, quod cum non solerent permitti impressiones librorum . . . . , nisi postquam à tribus Theologis per Prouincialem deputatis approbati essent, nemini dubium esse posset, quin omnes de . . . . haberent pro probabili id, quod tot Theologis cum Authore libri visum fuisset imprimi posse. Quibus omnibus consideratis, hucusque non potui comprehendere cur per exactionem dictæ promissionis dicti Religiosi sibi per me aliquod grauamen inferri existimarent. Quod si prætensa sua grauamina allegassent, ea maturè expendissem; & si iustas aliquas querelas proposuissent, nequaquam inhærere proposito meo voluissem, non enim mihi mens fuit quidquam iniquo animo aduersus illos statuere, sed ruinam salutis ouium mihi commissarum ab inualescente hodie laxitate quorumdam Confessariorum quam præsertim à . . . verebar, auertere. Quia verò suspicari non potui alio ipsos prætextu ad subterfugiendum vti, quàm quia fortè inter censuratos articulos aliqui sunt, quos forsan existimant benigna interpretatione se posse in meliorem partem trahere, vel plausibilibus argumentis ita stabilire, vt non videantur tam acrem censuram mereri, ne multas intricatas disputationes sine spe vtilitatis cogerer ingredi; eosdem articulos transmisi facultati Theologicæ Academiæ Louaniensis maturius expendendos, vt tantummodo exceptis inde assertionibus, quæ planè euidentis sunt absurditatis, digna eos censura perstringeret: & si quas alias paris absurditatis vel ex libris, vel ex praxi Confessariorum comperisset, illis excerptis adijceret; prout factum est partim 30. Martij, partim 26. Aprilis 1653. dum assertiones numero 17. iudicauit in praxi non tolerandas, & authoritate Superiorum meritò prohibendas, vt ex adiuncta copia videri potest. Vt igitur, Eminentissimi Domini, mandato vestro in omnibus parcam quantum possum, & interim in eliminandis perniciosis doctrinis, id quod Episcopalis est muneris non prætermittam, paratus ero Religiosos prædictos quando nihil obstabit aliundè, ad excipiendum confessiones admittere, dummodo cum iuramento debitæ auctoritati promittant, quod saltem istis 17. assertionibus, quas similiter alijs tam sæcularibus, quàm Regularibus proponam, nunquam in praxi se conformabunt: quod confido Eminentias vestras æquissimum iudicaturas. Duo insuper sunt, de quibus Eminentias Vestras hac occasione certiores reddere volui: nimirum, quod à Regularibus non obseruetur Decretum Sacræ Congregationis negotijs, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præfectæ de die 15. Iunij anni 1647. quo declaratur Regularibus non competere licentiam absoluendi à casibus Ordinario loci reseruatis, aut inposterum reseruandis; proinde non posse illa facultate vti sine licentia ab Ordinario obtenta; tametsi dictum Decretum curauerim tertia mensis Octobris 1647. omnium Ordinum Regularium Superioribus insinuari. Nam vnus tantùm Regularis ex Ordine S. Augustini facultatem illam à me petijt, cui etiam tanquam viro cordato, & timorato eamdem concessi. Cæteri prætendunt nescio quæ priuilegia, aut priuilegiorum communicationes, insuper Decreti nullitatem; quia ipsis inauditis, emanarit. Alij dicunt illud tantùm esse declaratorium, proindeque non valere aduersus sua priuilegia, quæ non cessant sine Decreto, vt aiunt, abrogatorio. Quin etiam aliqui sunt tam temerarij, vt audeant dicere, ne quidem Sanctissimum Dominum ipsorum priuilegia reuocare, aut limitare posse, cum sint eis concessa ob sua merita. Alterum est, quod Regulares plurimi in mea Diœcesi confessiones excipiunt, etsi nec à me, nec à prædecessoribus meis approbati sint, prætendentes satis esse quod approbati sint ab alterius Diœcesis Episcopo. Ideoque nuper mandaui, vt ex copia mandati adiuncta patet, omnibus Regularibus vt nomina, & tempus approbationis à me, aut prædecessoribus meis datæ exhiberent: quod à plerisque factum est, & deprehensum quoque . . . . mul-

multos se intrusisse in manus Confessarij in mea diœcesi sine dicta approbatione. Sed quod non satis mirari potui, vbi mandatum illud venie ad notitiam Abbatis S. Angeli in Belgio Suæ Sanctitatis Internuncij, voluit, & mihi insinuari curauit, vt dictum mandatum reuocarem: cum tamen præterquamquod antiquitus id obseruatum sit, & in Synodo prouinciali Mechliniensi à Summo Pontifice Paulo V. confirmata, pro regula constitutum sit tit. 5. c. 1. de Sacramento Pœnitentiæ verbis comprehensis articulo hic innexo, etiam Sanctissimus Dominus Noster nuper suo Breui expedito anno Domini 1648. 14. Maij in causa Episcopi Angelopolitani id ipsum voluerit obseruari, decernens Regulares etiam Societatis Iesu in vna diœcesi ab Episcopo approbatos ad confessiones personarum secularium audiendas nequaquam posse in alia diœcesi huiusmodi confessiones audire sine approbatione Episcopi diœcesani; prout Eminentijs vestris scio esse notorium. Hæc sunt, Eminentissimi, ac Reuerendissimi Patres, ac Domini, quæ pro disciplinæ Ecclesiasticæ bono, Sacræ Congregationi vestræ significare volui, confidens pio eius zelo, & vigilantia, quod non grauabitur mihi adhuc alios efficaciores modos, & media præscribere, quibus eiusmodi non negligendis abusibus obuiare possim, & cum omni submissione venerando purpuras vestras, maneo.]

Em. Dominationibus Vestris,

Bruxelles 17. Iulij 1654.

Humillimus famulus

Iacobus Archiepiscopus Mechliniensis.

Subsequuntur septemdecim assertiones non tolerandæ in praxi, & authoritate Superiorum meritò prohibendæ.

1 Pœnitenti habenti consuetudinem peccandi contra legem Dei, naturæ, aut Ecclesiæ, etsi emendationis futuræ spes nulla appareat, nec est neganda, nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere, & proponere emendationem.

2 Potest aliquando absolui qui in proxima occasione peccandi versatur, quam potest, & non vult omittere, quinimo directè, & ex proposito quærit, aut se ingerit.

3 Copula cum coniugata, consentiente marito, non est adulterium. Et mollities, sodomia, bestialitas sunt peccata eiusdem speciei infimæ, adeoque sufficit in primo casu dicere in confessione se esse fornicatum, & in secundo se procurasse pollutionem.

4 Licet Sacramentaliter absoluere dimidiatè tantùm confessos ratione magni concursus pœnitentium, qualis v. gr. potest contingere in die magnæ alicuius festiuitatis, aut indulgentiæ.

5 Licitum est tam in iudicio, quàm extra iudicium iurare cum restrictione mentali, non habito respectu ad intentionem eius, qui petit iuramentum.

6 Licet aliquando interficere aduersarium, aut illum infamare (etiam imponendo illi falsa crimina) sine peccato mortali.

7 Licet Clerico, vel Religioso calumniatorem, grauia crimina de se, vel de sua Religione minantem occidere, quando alius defendendi modus non suppetit, vti suppetere non videtur si calumniator sit paratus ea vel ipsi Religioso, vel eius Religioni publicè, ac coram grauissimis viris impingere, nisi occidatur.

8 Præceptum seruandi festa non obligat sub mortali, seposito scandalo, si absit contemptus.

9 Quidam putant probabiliter nondum animato fœtu licere abortum ad vitandum scandalum, aut mortem procurare. Ex quo apparet non condemnandam facilè puellam abortum facientem, cum nondum est animatus fœtus, ne, deprehensa grauida, occidatur, aut infametur.

10 A parato maleficium maleficio soluere licet idipsum petere.

11 Qui apud Mendicantes communicant intra dies Paschales, satisfaciunt præcepto Ecclesiæ de communione annua, nec tenetur illi in sua Parochia communicare.

12 Peccata in confessione omissa ob instans periculum vitæ, aut aliam causam, non tenemur postea in confessione exprimere.

13 Non solum licitum est defendere (defensione occisiua) quæ actu possidemus, sed etiam ad quæ ius ijs inchoatum habemus, & quæ nos possessuros speramus: quare licitum est tam hæredi, quàm legatario contra iniustè impedientem, ne vel hæreditas adeatur, vel legata soluantur, se taliter defendere, sicut & ius habenti in Cathedram, vel Præbendam contra eorum possessionem iniustè impedientem.

14 Vocare Deum in testem mendacij leuis non est tanta irreuerentia, propter quam velit, aut possit damnare hominem.

15 Ad defendendum honorem suum acceptare duellum, & occidere prouocantem, non est mortale peccatum.

16 Non tenetur quis sub pœna mortalis peccati restituere quod ablatum est per parua furta, quantacumque sit summa totalis.

17 Absolutionis capax est homo quantumuis laboret ignorantia mysteriorum fidei, & etiamsi per negligentiam quoque culpabilem nesciat mysterium sanctissimæ Trinitatis, & Incarnationis Domini nostri Iesu Christi.

Suprascriptas assertiones numero septemdecim sacra facultas Theologica in studio generali oppidi Louaniensis congregata in Curia Academica 30. Martij, & 26. Aprilis 1653. iudicauit, & resoluit in praxi non tolerandas, & superiorum authoritate meritò prohibendas.

His addimus aliam consimilem Epistolam Episcopi Gandauensis ad facultatem Theologiæ Louaniensem tenoris infrascripti videlicet.

Admodum Reuerendi, ac eximij Domini.

Illustrissimus, ac Reuerendissimus Dominus Archiepiscopus Mechliniensis nuper defunctus piæ, & recolendæ memoriæ, pro singulari sua erga gregem sibi commissum vigilantia, & sollicitudine miserat ante annos aliquot sacræ vestræ Facultati nonnullas propositiones morales admodum laxas, & perniciosas examinandas, ac censurandas, vt si ita iudicium ferret, earumdem praxim in diœcesi sua prohiberet, & animarum Rectoribus, ac Confessarijs expressè mandaret, ne vllo pacto eas sequerentur admitterent, aut docerent: quod & iuxta censuram vestram præstitit, ac facti sui rationem sacræ Congregationi Cardinalium S.Conc.Trid. Interpretum aperuit;

dictasque propositiones, vt præfertur, censuratas transmisit, vt authoritate sua superiori pium illud incœptum promouere dignarentur. Eminentissimi Patres zelum, atq; prudentiam ipsius, vt accepimus, summoperè laudarunt literis ad ipsum datis Romæ 14. Nouembris 1654. & renuntiarunt dictas propositiones à se remissas ad S. Congregationem generalis Inquisitionis examinandas, & qualificandas, vt eo peracto, opportunè tanto malo prospiceretur. Remedium illud Christianæ Religioni, & Ecclesiasticæ disciplinæ pernecessarium hactenus expectatum est, nondum tamen obtentum. Interea experimur summo animi nostri, & proborum omnium dolore nimiam illam quorundam recentiorum licentiam in excogitandis vanis,& inutilibus quæstionibus quæ proficiunt potius ad impietatem, & serpunt vt cancer, stabiliendisque nouis opinionibus, & commentis continuè augeri, & inualescere; probabilitates, quibus solis innititur, magis, magisque recipi, & confirmari, Ecclesiasticam disciplinam paulatim pessumdari,dogmata Euangelica negligi, mores peruerti, virtutes sperni, vitia speciosis prætextibus obuolui, & à corrupta natura passim magnis amplexibus arripi, ac sensim omnem solidæ, & sinceræ pietatis normam à fidelium cordibus exulare: quibus enim modis, & authoribus quæ vix fermè iam sunt probabilia, iisdem fiunt & licita; mendacia, fraudes, periuria, calumniæ, homicidia, vsuræ, furta, simoniæ, & siquid nefandi ipsa quoque natura exhorret, nonnisi à rudibus, & idiotis modò perpetrari videntur. Acutiores verò, & sagaciores illi rerum inspectores tot circumstantijs, suppositionibus, modis, conditionibus, inuolucris ista vitia norunt obducere, & fucata malitia in virtutes quodammodo transformare, vt non solùm hominibus, sed ipsimet Deo facilè imponerent, si possent. Imò verò principijs ipsorum inhærendo leges omnes, & iura tam positiua, quàm naturalia probabilitatibus tandem cedere debebunt: Docent enim nonnulli authoritatem vnius Doctoris probi, & docti, reddere opinionem probabilem, & hanc vnicuique licitum esse, etiam reluctante conscientia sequi: cui præmissæ si subsumantur aliæ duæ sequentes opiniones, quod nempè Confessarius teneatur sub peccato mortali absoluere eum, qui iuxta probabilem sententiam operatus est, quamuis à parte rei sit falsa, & talis à Confessario iudicetur, neq; Iudex sæcularis possit talem illæsa conscientia punire: Quid quæso inde sequetur nisi grauissimorum etiam criminum reos, modò doceant se vnius Doctoris probi, & docti opinionem secutos, ab omni lege, & pœna tam in foro poli, quàm in foro fori immunes esse, & liberos. Et hæc quidem fusius fortassis, quàm necesse erat apud eximias D. D. vestras deposuimus, vt doloris nostri, & scriptionis vnius causas cognoscant: quæ animum nostrum eò penitius feriunt, quod intelligamus laxas, & perniciosas huiusmodi opiniones non modò nimis liberè per diœcesim nostram disseminari, & practicari, verùm etiam quandoque pro concione plebi non sine prudentiorum & cordatorum scandalo publicè tradi, doceri, & inculcari. Quid autem in priuatis colloquiis,& præsertim sacris confessionibus agatur, supremus animorum scrutator, & arbiter noscit, prauos saltem effectus, & conscientiarum corruptelas Confessarij plurimi, alijque viri probi quotidie experiuntur, ac deplorant. Vrget interim subditarum ouium cura à supremo Pastore Christo Domino nobis commissa, premit officij debitum, & instat reddenda ministerij ratio,vt pro virib⁹ nostris opportunum quantocitius remedium adferamus; à nobis enim illam exiget, non ab illis, ad quos non pertinet de ouibus: sed si speculator, idest Episcopus, viderit gladium etiam peruersæ doctrinæ, venientem, & non insonuerit buccina, & populus se non custodierit, veneritque gladius, & tulerit de eis animam, ille quidem in iniquitate sua captus est, sanguinem autem eius de manu speculatoris requiram, inquit Dominus apud Prophetam suum Ezechielem. Neque enim solummodo conqueritur paulò inferius, quod Pastorum incuria, & desidia greges facti sunt in rapinam luporum seu hæreticorum; verùm etiam quod oues factæ sint in deuorationem omnium bestiarum agri, quæ licet apertè non inuadant, aut rapiant, occultè tamen inficiunt, & deuorant gregem. Ac per eas non incongruè intelligi possent perniciosarum istarum opinionum magistri, qui speculationibus suis non nisi terrena, & carni allubentia sapere videntur, animos autem ad cælestia, & verè Christiana non diligunt, & cum purissimam aquam biberint, reliquam pedibus suis turbant, & ouibus præbent bibendam, quod omnes hæretici faciunt, inquit Sanctus Hieronymus in hunc locum, vt carpant eloquia scripturarum, & quantum in se est, maculent. Sed & Ecclesiastici viri, qui dogmatum non custodiunt veritatem, sed de suo corde confingunt, magistramque habent præsumptionem suam, simili errore tenentur, qui cum populo persuaserint vera esse quæ fingunt, & in theatralem modum plausus concitauerint, & clamores, immemores fiunt imperitiæ suæ, & adducto supercilio, libratisque sermonibus, atque trutinatis magistrorum sibi assumunt authoritatem. Vt itaque conscientiæ meæ, & officio hac in re satisfaciam, præter antedictas propositiones nuper 30 Maij,& 26. Aprilis 1653. à vestra facultate censuratas, nonnullas alias hisce iniungo ad me delatas, atque iudicio meo, & virorum doctorum sæcularium, & regularium, quos super ijs consului, perniciosas, easque ne temerè, aut leuiter in re tanti momenti procedam, ad eximias DD. vestras transmitto, & vnicè rogo, vt dignentur pro singulari suo in Religionem, & veritatem Catholicam zelo iam toties comprobato dictas propositiones, prout hic iacent expressæ mature perpendere, & examinare: & quas in praxi perniciosas, aut non tolerandas iudicauerint, censura sua singulis, vel iunctim apposita, notare, vt ego deinde quod muneris mei fuerit, statuam, & easdem ad sanctam Sedem transmittam, opemque denuo pro vniuersali remedio implorem, si eximijs D.D vestris operæ pretium aut necesse videatur, super quo earum iudicium gratum quoque erit intelligere, & non solum mihi, sed & fidelibus vniuersis singulare beneficium præstabunt. Deus sacrum vestrum cœtum Ecclesiæ, & Reipublicæ Christianæ diutissimè seruet, quod animitus vouet, & precatur.] Inferius habebatur. [Admodum Reuerendarum,

darum, & eximiarum DD. vestrarum humilis seruus.] signabat. [Antonius Episcopus Gandauensis. Gandauo 9. Aprilis 1657.]

Responsum sacræ facultatis Theologicæ Louaniensis ad prædictas litteras.

Illustrissime ac Reuerendissime Domine.

[QVandoquidem Illustrissimæ gratiæ vestræ pro pio, & sancto illo zelo, quo gregi sibi commisso diu, noctuque sollicitè (vti Præsul, & Pastor bonus) inuigilat, nostrum iudicium exposcere placuerit super suspectis quibusdam, quæ in diœcesi sua inuehi incipiunt, dogmatibus: nolentes vel officio nostro, vel obseruantiæ, quam Ill. G. V. debemus, deesse, eadem ista dogmata attentè, & iteratis sæpè vicibus, tam collegialiter, quàm seorsim ante, pro materiæ grauitate perpendimus, & examinauimus; ac deprehendimus (vti schedæ hisce iunctæ indicabunt) quod tantopere ab orthodoxis Doctrinæ Christianæ principiis exorbitent, tamque latam portam varij generis vitijs aperiant, vt omnes in ea vt vnanimiter simus sententia, Præsulum Ecclesiæ esse illa tamquam salutari Christi doctrinæ dissentanea profligare, & à diœcesibus suis omni conuenientiori, quo id expedire iudicauerint, modo eliminare; recurrendo etiam in istum finem ad sanctam Sedem, eique supplicando, vt & ipsa manum salutarem huic tam perniciosoo vtrique Reipublicæ malo adhibere dignetur. Neque enim dubitare de ea possumus, quin visa enormitate, potestate sibi à Domino in ædificationem concessa vsura sit, & ne illud pestilenti suo afflatu latiùs in Ecclesia pretioso Christi sanguine redempta proserpat, efficaciter præpeditura. Interea preces nostras apud D. D. M. enixè interponemus, vt Ill. S. G. in adulto hoc senio renouari faciat vt aquilæ iuuentutem suam, eamque Ecclesiæ, & nobis multis adhuc annis sospitem conseruet, & incolumem.] Infra habebatur. [Illustrissimæ ac Reuerendissimæ Gratiæ Vestræ ad omne obsequium deuotissimi famuli Decanus, & facultas S. Theol. in Acad. Louan.] signabat Gerardus Vanuerm pro tempore Decanus suo, & totius S. Facultatis nomine, Louanij 5. Maij 1657.

Assertiones quædam doctrinæ moralis per facultatem Theologicam Louaniensem ad requisitionem Reuerendissimi Domini Episcopi Gandauensis examinatæ, & suis sigillatim censuris perstrictæ. die 4. Maij anni 1657.

Assertio I.

Licitum est quærere directè occasionem proximam peccandi pro bono spirituali, aut temporali nostro, vel proximi.

Censura.

Falsa, temeraria, perniciosa, atque ab auditu fidelium procul arcenda assertio.

I I.

Nemo tenetur occasionem proximam peccati vitare cum magno suo detrimento; vnde nec concubinarius tenebitur dimittere concubinam, quæ ipsi nimis vtilis est ad lucrandum bona temporalia media negotiatione, vel etiam ad oblectamentum concubinarij vulgò *regalo*, dummodo deficiente illa, nimis ægrè ageret vitam, & aliæ epulæ tædio magno afficerent concubinarium, & alia famula ad id nimis difficilè inueniretur.

Censura.

Præcedenti assertioni consectaria, & similibus notis inurenda assertio, continens præterea corollarium vti Epicureorum placitis consonum, ita Christianorum regulis, quibus manum, pedem, & oculum quoque dextrum scandalizantem abscindere, atque à nobis abijcere præcipimur aduersum.

I I I.

Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, vt suam iustitiam, & honorem defendat, & si hoc non sit probabile, vix vlla erit opinio probabilis in Theologia.

Censura.

Ne vmbram quidem præfert probabilitatis, sed cumulum complet temeritatis, spatiosum calumniatoribus, & impostoribus portam aperiens.

I V.

Fas est viro honorato occidere inuasorem, qui fustem, vel alapam nititur impingere, vel calumniam inferre, si aliter hæc ignominia vitari nequit. Idem quoque licet, quamuis post illatam fugiat.

Censura.

Prior pars sub indiscreta sua generalitate nefariam, & humanæ vitæ iniuriosam continet doctrinam. Posterior quoque non tam iustam violentiæ repulsionem, quàm priuatæ vindictæ executionem spirat.

V.

Licitum est occidere calumniosum actorem, testes, & iniustum iudicem ad seruandam vitam, honorem, vel res familiares.

Censura.

Abominanda, execrandaque assertio, assassinatibus, sicariatibus, alijsque publicis Iustitiæ ministris, quin & ipsis quoque Principibus præsentissimum procreans periculum.

V I.

Videtur probabile omnem fœtum, quandiu in vtero est, carere anima rationali, & tunc primùm incipere eamdem habere cum paritur, ac consequenter dicendum erit in nullo abortu homicidium committi.

Censura.

Falsa, & Philosophiæ, ac Theologiæ principijs

pijs dissentanea assertio, perniciose quoque concludens, siquidem vt in Apologetico pro Christianis cap. 9. monet Tertullianus;[Homicidij festinatio est prohibere nasci, nec refert natam quis eripiat animam, an nascentem disturbet: homo est, & qui futurus est, & fructus omnis iam in semine est.] Quapropter ad homicidij rearum quod attinet, inculcanda potius fuerit fidelibus Augustini sententia ista serm. 244. de tempore. Mulier quæcumque fecerit hoc, per quod iam non possit concipere, quantoscumque parere poterat, tantorum homicidiorum ream se esse cognoscat.

VII.

Clarum, & certum est Iudicem non posse punire aliquem, qui secutus est opinionem probabilem.

Censura.

Assertio relata ad eam probabilitatem, quam assertio 26. seu vltima obtendit, prorsus falsa est, & iudiciariæ potestatis perperam coarctiua, seditionum, ac rebellionum inuectiua, publicæ tranquillitatis turbatiua, nec in Republica recte ordinata vllatenus toleranda.

VIII.

Permissum est furari non solum in extrema necessitate, sed etiam in graui.

Censura.

Furari nullo casu permissum est, quia intrinsecè malum: surripere autem alienum permissum quidem est in extrema necessitate, quando aliter haberi non potest; sed illud extendere indiffinitè ad necessitatem grauem, est dare ansam pauperibus ad passim furandum.

IX.

Famuli, & famulæ domesticæ possunt occultè heris surripere ad compensandam operam suam, quam maiorem iudicant salario, quod recipiunt.

Censura.

Hæc assertio falsa est, naturam hominis de se pronam ad malum præcipitans in furta, ac domesticam pacem perturbans, eò vel potissimum, quod ista compensatio ipsorum famulorum, & famularum iudicio relinquatur.

X.

Qui cessit foro potest sibi retinere bona, quibus indiget ad sustentationem familiæ, ne indecorè viuat, licèt debita, pro quibus cedit, sint ex iniustitia, & notorio delicto contracta.

Censura.

Hæc assertio in sua generalitate falsa est, & perniciosæ sequelæ, vtpote plerosque fures, & alienorum bonorum vsurpatores liberans à restitutione.

XI.

In causa æquali potest iudex aliquid ab vna partium accipere, vt sententiam in eius fauorem ferat.

Censura.

Falsa est, iustitiæ peruersiua, & immanibus, ac quotidianis corruptelis viam sternens.

XII.

Qui alium mouet, aut inducit ad inferendum graue damnum tertio, non tenetur ad restitutionem istius damni illati.

Censura.

Apertè falsa est, & receptissimis iustitiæ regulis contraria.

XIII.

Vsura non est dum vltra sortem aliquid exigitur tanquam ex beneuolentia, & gratitudine debitum, sed solum si exigatur tanquam ex iustitia debitum.

Censura.

Hæc assertio periculosa est, & seruiens ad excusandum, & palliandum vsuras de iure præsumptas.

XIV.

Contractus Mohatra licitus est etiam respectu eiusdem personæ, & cum contractu venditionis præuiè inito cum intentione lucri.

Censura.

Falsa est, & palliatiua vsurarum, præsertim cum emptori imponitur onus reuendendi, vti in assertione.

XV.

Dare temporale pro spirituali non est simonia quando temporale non datur tanquam pretium, sed dumtaxat tamquam motiuum conferendi vel efficiendi spirituale; vel etiam quando per temporale fit solum compensatio gratuita pro spirituali, aut è contra. Et id quoque locum habet etiamsi temporale sit principale motiuum dandi spirituale, imò etiamsi sit finis ipsius rei spiritualis, sic, vt illud pluris æstimetur, quàm res spiritualis.

Censura.

Variæ istæ formalitates vt plurimum palliasunt latentis simoniæ; & quamuis fieri subinde possit, vt nulla propriè dictæ simoniæ labes subsit, plerumque tamen subsunt sordes simoniæ affines.

XVI.

Pro intercessione ad beneficium obtinendum potest aliquid dari sine simoniæ suspicione.

Censura.

Falsa est, & perniciosa, hominibusque ambitiosis,

tiosis, & indignis aditum aperiens ad beneficia per pecuniam promiscuè procuranda.

XVII.

Satisfacit præcepto Ecclesiæ de audiendo sacro qui duas eius partes, imò quatuor simul à diuersis celebrantibus audit.

Censura.

Falsa est, & præceptorum Ecclesiæ elusiua, nec maiorem habet apparentiam de quatuor sacri partibus, quàm de viginti.

XVIII.

Vrgens metus grauis est causa iusta Sacramentorum administrationem simulandi.

Censura.

Irreligiosa est, & Sacramentis Christi iniuriosa.

XIX.

Qui mediante commendatione, vel munere ad Magistratum, vel officium publicum promotus est, poterit cum restrictione mentali præstare iuramentum, quod de mandato Regis à similibus solet exigi, non habito respectu ad intentionem exigentis, quia non tenetur fateri crimen occultum.

Censura.

Patrocinatur humanæ ambitioni, iustificat periuria, & mandatum regium inutile reddit.

XX.

Superfluum non est quod homines seruant pro statu sui, vel parentum qualitate, habita, vel adipiscenda; ideoque vix poterunt inter sæculares inueniri qui superfluum habeant.

Censura.

Prior pars in sua generalitate falsa est, & cum posteriori, quæ inde deducitur, elidit obligationem eleemosynæ, & misericordiæ impendendæ à Scriptura sacra crebrò inculcatam.

XXI.

Non est nisi veniale, etiam absque vtilitate se cibo, & potu vsque ad vomitum ingurgitare, nisi ex huiusmodi vomitibus grauia valetudini incommoda oriantur.

Censura.

Scandalosa est, & falsa in sua generalitate, ac laxans habenas potatoribus ad se liberaliter ingurgitandum, & inebriandum.

XXII.

Qui dormire nequit nisi vesperi sumpta cœna, non tenetur ieiunare; imo neque in prandio collationem sumere, quamuis hoc modo isti incommodo obuiare posset, quia nemo tenetur peruertere ordinem refectionum.

Censura.

Falsa est, & fundata super friuolo prætextu.

XXIII.

Defessus ex quocumque labore licito, vel illicito, v. g. cum fœminis commixtione, liberatur à lege ieiunij.

Censura.

Falsa, & castis auribus horribilis.

XXIV.

In rigore loquendo videtur, quod homo non teneatur vnquam per totam vitam suam elicere actum amoris Dei.

Censura.

Impia, & primam legem Christianæ vitæ euertens.

XXV.

Vt actio quæpiam sit peccaminosa, oportet vt procedat ab homine qui noscit, & percipit quid boni, maliuè in ea sit, & antequam id videat, aut animum reflectat, actio neque bona est, neque mala.

Censura.

Est contra communia Christianæ Theologiæ principia, & innumera etiam immanissima hominum peccata excusat cum pernicie animarum.

XXVI.

Authoritas vnius Doctoris probi, & docti reddit opinionem probabilem.

Censura.

Perniciosa est, & innumeras absurditates inuehens in omni materia doctrinæ moralis: Inferius habebatur.

[Ita iudicatum per Collegium S. Facultatis Theologicæ Vniuersitatis Louaniensis die 4. Maij 1655. ac de mandato DD. Decani & reliquorum Magistrorum eiusdem Facultatis subscripsit. Siguatum, Gregorius Lipsius istius Facultatis Bedellus, & Notarius publicus.

His demum adijcimus sex alias propositiones in Vrbe nouissimè qualificatas vt sequitur.

Decretum die 30. Ianuarij 1659.

In Congregatione generali S. Romanæ, & vniuersalis Inquisitionis habita in Palatio Apostolico Montis Quirinalis coram Sanctissimo D N. D. Alexandro VII. ac Eminentissimis & Reuerendissimis D.D. S. R. E. Cardinalibus in vniuersa Republica Christiana contra hæreticam prau-

prauitatem generalibus Inquisitoribus à S. Sede Apostolica specialiter deputatis.

Cum nuper à Regularibus Mendicantibus diœcesis Andegauensis iudicio Sedis Apostolicæ (ad quam dumtaxat fidei controuersias, & morum vniuersalis Ecclesiæ pertinet definire) infra insertæ propositiones fuerint oblatæ: de mandato Sanctissimi D. N. D. Alexandri Diuina Prouidentia Papæ VII. plurium Theologorum, & Canonistarum à Sanctitate sua ad id specialiter deputatorum examini sint commissæ: quo peracto, ac relata Sanctitati suæ vnanimi eorumdem Theologorum atque Canonistarum censura; idem Sanctissimus, auditis votis Eminentissimorum & Reuerendissimorum D. D. Cardinalium generalium Inquisitorum easdem propositiones prout infra qualificatas auctoritate Apostolica declarauit, & declaratas decreuit, & tales ab omnibus haberi præcepit.

Prima.

Concilium Tridentinum non obligat Regulares in Gallia ad obtinendas approbationes ab Episcopis, vt sæcularium confessiones audire possint: neque de illius Concilij auctoritate priuilegia Regularium restringi possunt, cum id in Gallia receptum non sit, præterquam in decisionibus fidei. Neque etiam Bulla Sixti IV. pro illius confirmatione promulgata.

Est falsa, temeraria, scandalosa, in hæresim, & schismā inducens, Sacro Concil. Trid. & Sedi Apostolicæ iniuriosa.

II.

Vbi Concilium Tridentinum est receptum, non possunt Episcopi restringere, vel limitare approbationes, quas Regularibus concedunt ad confessiones audiendas: neque illas vlla ex causa reuocare. Quin imò ordinum Mendicantium Religiosi ad eas approbationes obtinendas non tenentur. Etsi ab Episcopis Religiosi non probentur reiectio illa valet tantum ac si approbatio concessa fuisset.

Complexè accepta est falsa, temeraria, scandalosa, & erronea.

III.

Regulares Ordinum Mendicantium semel approbari ab vno Episcopo ad Confessiones audiendas in sua diœcesi habentur pro approbatis in aliis diœcesibus, neque noua indigent Episcoporum approbatione. Regulares habent potestatem absoluendi à peccatis Episcopo reseruatis, etiamsi ab Episcopo auctoritas ista ipsis indulta non fuerit.

Quoad primam partem est falsa, & saluti animarum perniciosa. Quoad secundam partem est falsa, auctoritati Episcoporum ac Sedi Apostolicæ iniuriosa.

IV.

Nullus in foro conscientiæ Parochiæ suæ interesse tenetur, nec ad annuam confessionem, nec ad Missas Parochiales, nec ad audiendum verbum Dei, Diuinam legem, fidei rudimenta, morumque doctrinam, quæ ibi in Catechesibus annunciantur, & docentur.

Quoad primam, & secundam partem simpliciter accepta est erronea, & temeraria. Suppositis verò priuilegijs Apostolicis, nullam meretur censuram. Et quoad tertiam partem de auditione verbi Dei, seruetur dispositio S. Concilij Tridentini.

V.

Talem legem in hac materia nec Episcopi, nec Concilia prouinciarum, nec nationum sancire, nec delinquentes aliquibus pœnis, aut Ecclesiasticis censuris mulctare possunt.

Suppositis itidem priuilegijs Apostolicis, nullam meretur censuram. Verùm ista non est prædicanda, nec publicè docenda, prout nec præcedens quarta.

VI.

Regulares Mendicantes petere possunt licitè à iudicibus sæcularibus, vt iniungant Episcopis quatenus ipsis mandata concedant ad prædicandum in Aduentu, & Quadragesima. Quod si renuant facere Episcopi, decretum iudicum sæcularium tantundem valet, ac si permissio dictis Religiosis concessa fuisset.

Est falsa, erronea, & in hæresim, & schisma inducens.

Hanc ergo qualificationem, & declarationem à cunctis tenendam, & sequendam, & in praxi obseruandam Sanctitas Sua declarauit, & mandauit sub pœnis contra schismaticos, temerarios, seditiosos, ac de hæresi suspectos impositis, contrarijs quibuscumque non obstantibus.

Ioannes Lupus S. Romanæ, ac Vniuersalis Inquisitionis Notarius.

340 Quadragesimumsecundum, & vltimum fundamentum pro hac sententia, alijs omissis, sumitur ex authoritate grauissimorum Patrum, & Magistrorum primæ Classis, qui eam suis scriptis probatunt, inter quos primo loco afferur Aristoteles supraciratus in 1. fundamento n. 257. Nam cum docuerit intellectum non habere libertatem opinandi ad libitum, sed violenter cogi à motiuis falsis, aut veris, quia necesse est aut falsum, aut verum dicere: apertè sensit non esse possibile, vt opinetur partem minus probabilem, in qua sunt leuiora motiua, quin potius violenter eum adstringi ad opinandum partem magis probabilem, in qua sunt motiua grauioris ponderis, vt ibi latius deduximus. Item huic sententiæ adscribuntur.

Sanctus Augustinus in 2. de Doctrina Christiana relatus in c. In Canonicis, dist. 19. ponderando eum vt dixi supra in 15. fundamento.

S. Ioannes Chrysostomus in Matth. homil. 44. c. 23. cuius verba superius retulimus, & expendimus in 16. fundamento.

S. Thomas quodlib. 8. art. 13. vbi vult, vt cum de eodem sunt opiniones contrariæ, liceat sequi alteram, dummodo non habeatur opinio de opposita, & modò non habeatur aliquod motiuum ad contrarium opinandum, & ad dubitandum de sua: quæ omnia manifestant relinqui non posse opinionem probabiliorem, & est adeo euidenter in hac sententia, vt omninò pertinax sit in

in suo errore qui id negauerit. Quinimò Adrianus, & Corduba in locis proximè citandis explicant quædam dicta S. Thomæ, ex quibus colligitur eum sequi viam adhuc strictiorem, quàm sit ista, sicut & nos supra diximus num. 269. & num. 270.

Scotus in 4. dist. 11. qu. 6. in illis verbis: [Cum multis probabilior sit pars negatiua, non sine peccato aliquis se exponit dubio, sequendo scilicet affirmatiuam minus probabilem.]

Ioannes Maior in 4. sent. qu. 2. prolog. 3. & 5. & contra quintam conclusionem circa finem, vbi latè, ac strenuè pro hac sententia pugnat.

341 Gabriel in 4. dist. 15. qu. 8. art. 13. dub. 2. vbi etiam citat Ioannem Gersonem Cancellarium Parisiensem in regulis moralibus, vbi ponit regulam infrascriptam, videlicet: [Agere incertum, & dimittere certum in materia morali est peccatum mortale.] & specificat eamdem regulam subiungens: [Si tale sit incertum, quod sit mortale, non solùm per coniecturas leues, aut suspicione trepida, & scrupulosa proueniente ex nimio timore cadendi in viam Domini, sed intelligitur dum est tale vehementer, & probabiliter incertum æquè sicut oppositum, vel magis; tunc illud quod agitur non carebit peccato mortali.] Hæc Gerson.

342 Henricus Gandauensis quodlib. 4. qu. 33. vbi ait: [Si peritus vir nouit statum Doctoris, qui sententiat contra partem periculosam, nempè in qua potest esse peccatum, si ponatur in actu habere omnes bonas conditiones prædictas, aut plures ex eis, quàm alius, nempè qui sententiat pro parte periculosa, vt v.g. si quæratur. An liceat habere plura beneficia, periculosa vocatur illa, quæ affirmat; nam in illa potest esse peccatum, non in opposita; nouit etiam rationes eius esse efficaciores, & expresſiores authoritates, quas adducit: iste proculdubio exponens se illi periculo, mortaliter peccat; quia quod agit, non est ex fide, siue conscientia, sed contra dictamen conscientiæ, & rationis rectæ. Conradus de contractib. qu. 100. vbi sic habet: [Si causæ adhærendi opinioni damnanti actum sunt magis prægnantes, tunc sunt natæ inducere eum ad magis credendum, quod sit illicitus, quàm quod sit licitus: modò intellectus est potentia rationalis non potens non credere id, quod sibi ostenditur, vt magis credibile; igitur talis magis credit, quod sit damnatus actus; & sic agens agit contra conscientiam reclamantem, & peccat.

Antonius Cordubensis lib. 2. Quæstionarij q. 3. vbi citans Adrianum in 4. de rest. sic disserit: [Agendo contra rectam rationem peccatur; sed agens contra probabiliorem opinionem agit contra rectam rationem, quia agit contra rationem, & authoritatem, cui resistere non licet; nam ideo est probabilior opinio, quia rationabilior, & quia validioribus innititur rationibus, & fundamentis, quibus naturaliter conuincitur intellectus vt huic parti potius, quàm oppositæ assentiat.] Sanctus Antoninus par. 1. tit. 3. c. 10. §. 10. reg. 4. vers. Reuertendo, cuius hæc sunt verba. [Notandum quod cum bona conscientia potest quis tenere vnam partem alicuius opinionis, & secundum eam operari, seclusſo saltem scandalo, quæ scilicet pars habeat pro se notabiles Doctores, dummodo talis opinio non sit contra authoritatem expressam Sacræ Scripturæ, nec contra determinationem Ecclesiæ Catholicæ, & quod etiam ex contrarietate talium opinionum non inducatur ad dubitandum, sed bonam sibi conscientiam, & credulitatem formet de eo, quod credit tanquam de probabiliori parte, & præcipuè quando quis adhibet diligentiam inquirendo, An liceat, nec inuenit aliquid quod eum sufficienter moueat ad hoc, quod sit illicitum.] Syluester in ver. Dubium, num. 4. Caietan. in Sum. in ver. Opinio. Sot. lib. 3. de iust. & iur. quæst 5. art. 5. Nauar. in c. Si quis autem, nu. 53. de præscript. & in Sum. c. 27. n. 286. vers. Quintò, & alij quos refert, & sequitur Paulus Comitulus in responsis moralibus, lib. 5. q. 15. Card. Paleot. de Sacr. Consist. consult. p. 5. q. 13. vers. Quod verò. Et ex Canonistis Innocentius, Io. Andr. Abbas, & alij in c. Per tuas, il 2. de Simon. & in c. Tua nos, de homic. Hostien. in procemio Summæ col. 2. vbi ait: [Tu ergo, perlectis, & intellectis iuribus, & rationibus, quibus vnaquæque fulcitur opinio, amplectere quam malueris, & elige, cui dicas. Tu mihi sola places. Ex mente igitur Hostiensis non potest eligi minus probabilis, quia illa non est talis, cui posſit dici, tu mihi sola places: & si quis hoc diceret, vtique non opinaretur, sed fingeret. Bald. in l. Ab eo, nu. 11. C. Quomodo, & quando Iudex, vbi quamuis dixeris; si propter intricationes probationum hinc inde iudex dubitat, & statutum municipale eum cogat pronunciare, posse illum pronunciare, quod sibi videbitur: nihilominus statim hoc temperauit dicens: tamen in sententia exprimat qualitatem probationum, ex quibus mouetur, & respon-
343 deat quibus non mouetur. Et idem Bald. in c. 1. num. 35. sup. eod. vbi ait, glosſis discrepantibus iudicem eligere debere opinionem, cui magis
344 ratio intellectus sui consentit. Et Abb. in c. 2. de sent. & re iudica. relatus ibi à Felino num. 15. in 7. fallent. dum ait; [sententiam iudicis sequentem vnam opinionem in materia, in qua est magnus conflictus, valere si non appareat quæ sit opinio communior, & illa non sit apertè falsa.] Ergo à contrario si appareat quæ sit communior, seu probabilior ex principio extrinseco authoritatis, illa est sequenda. Nauar. Sum. Hispan. c. 28. addit. ad num. 283. c. 27. Et pro hac parte ex profeſſo consuluerunt Antonius de Butrio, & Petrus de Ancharano inter consilia ipsius Ancharani cons. 280. incip. Inter contraria, per totum. Bald. Angel. & Legistæ in l. Si idem cum eodem, §. fin. ff. De iurisd. omni. iudic.

345 Eidem sententiæ adscribendi sunt Iurisconsulti, qui affirmant in opinionum discrepantia eligendam esse veriorem; pro eodem enim vsurpatur à Doctoribus nostris opinio verior, & opinio probabilior, vt probatur in l. 2. prope fin. vers. Sed verior, ff. De contrahen. empt. iuncto §. Item pretium, vers. Sed Proculi sententia, Inst. de empt. & vendit. inter quos numerantur Gemin. cons. 48. Pro examinatione num. 4. vers. Primum quia, & Matthæ. Matthesil. in suo opusculo de elect. verioris opinionis, inter Tract. communes.
346 vol. 6. fol. 203. Quinimo Henric. Boich in c. Quæsitum, circa med. vers. Et licet ista opinio, de tempor. ordin. dicit sequendam esse opinionem

tutiorem vbi agitur de periculo animæ, etiamsi contraria opinio sit satis probabilis. Et idem repetit ibi Card. Bellarm. in 2. oppos. n. 12. vers. Et dicit hic Dominus Henricus. Nec discrepat Nauar. in Manual. c. 27. n. 285. dum ait: [Ad serenitatem conscientiæ eligendam esse ex varijs bonam opinionem, & quiescendum in ea.

347 Quibus adiungi possunt Doctores omnes, qui sentiunt ex duabus opinionibus, quarum vna sit communis, alia sit verior, eligendam esse veriorem, & melioribus rationibus fulcitam. Nam cum communis opinio sit probabilis, c. Nouimus, de verb. signif. & istius dictum est supra in 21. fundamento; hi proculdubio censent non esse licitum sequi opinionem probabilem, relicta probabiliori, seu (quod idem est) veriori. Cuius sententiæ sunt gloss. in c. 1. in ver. Rationabiliter, per illum textum; & Abb. in penult. notab. de his, quæ fiunt à maior. part. Capituli, Bald. hic, & in c. 1. §. Iudices, col. pen. de pac. iuram. firman. Gemin. in c. 1. in 1. col. in 3. norab. de Sum. Trinit. lib. 6. Io. de Anan. in c. Tua, in 1. col. de vsur. Abb. cons. 1. in fin. lib. 1. & in c. Capellanus in 2. col. per illum textum de ferijs. Imol. in l. Cum quidam la 2. ff. De acquir. hæred. Præpositus in c. Quis nesciat, nu. 7. 9. dist. Angel. cons. 100. Sanctissima, col. 6. Dec. cons. 259. Visis his, in princ. Surd. cons. 294. Menoch. de arbitr. Iudic. lib. 2. centur. 4. cas. 339. num. 21. Syluester in ver. Opinio, nu. 2. Nauar. cons. 9. An nepotes, nu. 3. de fil. Presbyter. Et est communis opinio, teste Riminaldo Iunior. cons. 405. num. 20. Imò eam tenent Io. Andr. in fin. Abb. nu. 15. & Canonistæ omnes in c. 1. supra eodem, vt ibi testatur Felinus num. 54. in 1. limit. Quæ etiam de iure verissima est, & constat ex dictis sup. in eod. 21 fundamento; & seruatur tam in Rota, quæ communem opinionem non sequitur quando apparet contrariam esse veriorem, & validioribus fultam rationibus, quàm in Sac. Congregatione Concilij, quæ propterea in casibus contingentibus sæpius mandauit, vt videretur de veritate communis opinionis.

Vnde his authoritatibus simul iunctis satis superque patet hanc posteriorem sententiam videri magis communem siue grauitatem, siue
348 numerum Doctorum consideremus. Et tamen vt inquit Paulus Comitulus supracit. lib. 5. in responsis moralibus quæst. 15. Non sunt in delectu opinionum attendendi plures numero qui sequuntur tanquam oues aliæ aliam, sed existimanda communior illa, quam sex, vel septem Authores Classici rem ex professo tractantes asserunt, quàm probata à quinquaginta sola authoritate aliorum ductis, quod ante eum dixerat Io. Maior loco cit. in hæc verba: [Non semper habendus est oculus ad multitudinem dicentium, sed sapientiam cum numero considerabis, quia sicut duos, vel tres debiliores valet vnus fortis, sic vnus oculatus materiam diligenter inquirens tres alios inferiores valet.] Hæc ille. Confert optimè illud Exodi 23. *Ne sequaris turbam ad faciendum iudicium.* Et bonus text. in l. 1. §. Neque ex multitudine Authorum, C. De veter. iur. enuclean. & c. In nostra, de testib. & concordant Alexand. cons. 102. in fin. in ver. Numerus, lib. 7. post Bald. in l. Magistratus, in fin. C. Quando prouocare non est necesse, & alij plures, quos adducemus infra in 4. quæst. post tertiam conclusionem, vers. Verumtamen oportet aduer-
349 tere. Negari autem non potest, quin Authores, qui hanc sententiam probarunt, sint ex antiquis sapientibus, quibus quidquid contra scripserint Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. nu. 11. stando limitibus authoritatis, magis est deferendum, quàm Doctoribus modernis secundum illud Iob 12. 12. 13. *In antiquis est sapientia, & in multo tempore prudentia.* Et Eccles. 39. 1. 4. *Sapientiam omnium antiquorum exquiret sapiens.* Et Eccles. 8. *Non te prætereat narratio seniorum, ipsi enim didicerunt à patribus suis.* Et notat Host. in c. vnic. nu. 51. & 52. & ibi etiam Io. Andr. nu. 40 & 41. de Sacr. vnct. quia temporis diuturnitas videtur eis authoritatem attulisse. Syluest. in ver. Opinio, nu. 2. in fin. Prach. Papien. in form. c. Quando test. præd. ad æternam rei memoriam, in fin. Euerar. in loco Ab authoritate, nu. 16. vers. Ad
350 vnum tantum aduerte. Ideoque antiqui Doctores magni, & veræ Philosophiæ authores appellantur à Baldo cons. 327. nu. 2. vers. Sed in hoc non conueniunt, lib. 3. & Speculat. in procemio nu. 15. [Tanta (inquit) nobis antiquitati habita est reuerentia, vt nomina sapientum taciturnitati tradere nullo patiamur modo.] Item: [Antiquos cum reuerentia lego, sine iniuria recentes.] dicebat Lampridius à Sidonio relatus. Et Plinius; [Sum (inquit) ex his, qui miror antiquos, non tamen, vt quidam nostrorum
351 temporum ingenia, despicio; imo eum qui relinquit antiquos Doctores, vt modernis adhæreat, non rectè sapere scripsit Signoroll. de Omod.
352 cons. 245. nu. 45. Quod maximè procedit in opinionibus glossæ, cuius authoritas omnes alias antecedit, si credimus Baldo in l. Cum hæreditas, C. Depos. & propterea idem Bald. in l. fin. §. Necessitatem, C. De bonis, quæ liber. [Adhæreas (inquit) Odofredi veritati, id est glossæ, & in perpetuum non errabis.] Et in c. Contingit, de dol. & contum. asserit Baldum somniasse, sicut accidit Doctoribus volentibus infringere opiniones glossarum, & Cynus in l. Non mortuum, Cod. De contrahen. & committen. stipul. [Aduocate (inquit) audi idolum tuum, id est glossam.] Et plura de veterum Doctorum authoritate congessit Io. Andr. ad Speculat. in princ. & in procemio huius compilationis, Petrus de Anchar. in procemio 6. & Cardinalis in procemio Clem. & alij passim. Facit text. in l. 1. ibi: & sanè crebrior apud veteres opinio est, ff. De off. quæst. & in c. De quibus, 20. dist. ibi: [Facilius namque inuenitur quod à pluribus Senioribus quæritur.] Et in c. Domino Sancto, 50. dist. in fin. ibi: [Quotiescumque in gestis Conciliorum discors sententia inuenitur, illius Concilij magis teneatur sententia, cuius antiquior, aut potior extat authoritas.]

353 Nec refragatur textus in Clem. 1. §. fin. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. ibi: [Opinionem secundam tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum, ac Doctorum modernorum Theologiæ magis consonam, & concordem, sacro approbante Concilio duximus eligendam.] Etenim ex facto tunc accidit, vt secunda opinio, quam moderni Theologi sequebantur, probabilior esset, & magis consona dictis Sanctorum; Vnde ex eo, quod Clemens V. cum Concilio eam ele-

gerit

gerit tanquam probabiliorem, & dictis Sanctorum & modernorum Theologorum magis consonam, non licet generaliter arguere, ut maioris sit ponderis authoritas modernorum quàm antiquorum. Nam verisimiliter Papa eo modo meminisset de Theologis antiquis, si eamdem opinionem fuissent amplexi, sicut meminit de dictis Sanctorum quod ad veteres referendum videtur. Et Augustinum adducit ibi glos. in ver. Sanctorum; Præterea paulò ante Concilij Viennensis celebrationem de articulo illius Clementinæ, id est de virtutibus, quæ in Baptismo paruulis infunduntur, scripserunt Alexan. de Ales, Albertus Magnus, S. Thomas, & ante eos Petrus Lombardus Magister Sententiarum, quos citat ibi glos. præallegata; & ad quos verisimiliter respexerunt Patres Concilij Viennensis. An autem ex authoritate tantorum Theologorum sit inferendum ad scriptores huius ætatis, iudicent alij.

354 Sed tamen, ut Theologis modernis alios itidem modernos Theologos opponamus, non pauci ex his numerantur, qui existimant esse peccatum sequi opinionem minus probabilem, & minus tutam in concursu probabilioris, ac tutioris, inter quos præter Caietanum, Nauarrum, Cordubam, Corradnm, Comitulum, Graninam, & alios supracitatos, recensentur Sotus de iust. & iur. lib. 3. qu. 5. & 6. Henricus quodlib. 4. quæst. 33. Paulus Fresanellus de oblig. Missæ. Peirinus tom. 3. cap. 1. num. 10. Antonius Perez in Laurea Salmantina certamine 10. n. 55. Et ex professo tuentur Candidus Philalethus, qui primus libertatem opinandi in materia morum fortiter compescuit, in suo opusculo de opinionum praxi quæst. 5. Antonius Merenda probabilitatum impugnator acerrimus in tractatu de consilio, &c. ferè per totum, & Iulius Mercorus de Probabilitate opinionum par. 2. præsertim art. 4. 7. & 8. cum pluribus sequentibus usque in finem. In specie autem id non licere consiliario, seu confessori animarum contra Vasquez, & Salas, de quibus sup. nu. 30. tradit Thomas Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. nu. 21.

355 Item nec iudici, ut contra authores relatos nu. 31. tenet idem Sanchez vbi supra c. 10. n. 46. quamuis affirmet contrariam quoque opinionem esse probabilem. Villalob. in Sum. to. 1. tract. 1. diff. 15. num. 6. Bañes in 2. 2. qu. 63. art. 4. dub. 2. ad 2. vbi refellit sententiam illorum qui dixerunt in concursu opinionum probabilium posse iudicem iudicare pro amico, & nunc secundum unam, nunc secundum aliam. Layman in Theol. moral. lib. 1. tract. 1. c. 9. §. 3. nu. 16. Malderus in 1. 2. qu. 19. art. 5. disp. 86. propè fin. Filliuc. to. 2. tract. 21. c. 4. nu. 144. Becan. in Sum. to. 2. tract. 1. c. 4. qu. 9. nu. 13. Tanner. in 2. 2. disp. 4. q. 4. dub. 6. nu. 128. Et probatur efficaciter: nam certum est iudicem in dubio non posse sententiam ferre, ut tenent communiter Theologi cum D. Thom. in 2. 2. quæst. 60. art. 2. & Iurisperiti in l. Admonendi, post Bart. ibi num. 19. ff. De iur. iuran. Sed quando partium iura ita se habent, ut stent probabiliter pro una parte, & probabiliùs pro altera, iudex dubitat tunc de minus probabili, imò magis dubitat, quàm si rationes pro utraque parte essent æquè probabiles; magis enim dubitat de illa parte, quæ licet sit probabilis, tamen contra eam urgent fortiora motiua, ut euidenter monstratum est supra in 11. fundamento. Ergo in tali casu Iudex non potest sententiam ferre pro parte minus probabili.

356 Non me latet in causis criminalibus quando opinio circa factum est probabilis pro reo, & probabilior pro fisco, plerosque ex Theologis modernis arbitrari eo casu iudicem sequi posse probabilem, quæ fauet reo, omissa probabiliori, quæ fauet fisco, seu accusatori. Sic Sayr. in claui Regia lib. 1. c. 11 nu. 13. Salon in 2. 2. q. 63.

357 art. 4. controuer. 2. concl. 2. Imò in tali casu iudicem teneri reum absoluere censent Salas in 1. 2. qu. 63. art. 4. controuer. 2. concl. 2. & alij, quos cumulat Diana resol. moral. in 2. addit. resol. 13. Mouentur quia iudex sequi non potest probabiliorem opinionem pro fisco, cum ad condemnandum requirantur probationes luce meridiana clariores, iuxta text. in l. Sciant cuncti, C. De probat.

358 Verùm obseruandum est diligenter iudicem hoc casu minimè sequi opinionem minus probabilem pro reo: nam ad ferendam sententiam spectandum non est an probationes fisci præponderent probationibus rei, sed attendi debet an ex processu in vniuersum resultet talis probatio,

359 quæ sufficiat ad condemnandum, ut declarat Clarus in §. fin. qu. 22. & 63. Et quidem si probatio non sit omninò plena, & concludens, reus est in causa absolutionis: nam regula l. Eum qui accusare, ff. De eden. id est actore non probante, reus absoluitur, maximè procedit in iudicio criminali, Dyn. cons. 48. in quæst. nu. 2. vers. Super 2. & 3. Angel. Arer. cons. 63. Clarus num. 20. vers. Secundò principaliter. Et est communis opinio, teste Iasone, in l. Non est nouum, nu. 5. C. De eden. & Clar. in §. fin. qu. 62. in princip.

360 Et habet locum etiam reo nihil probante, ut vinc. Ut Ecclesiastica beneficia. Bald. cons. 285. Casus, in princ. vers. Respondeo, lib. 2. Ratio est,

361 quia exceptio negatiua pro parte rei non est probanda, c. Quoniam contra, vbi Lanfranc. de probat. Vnde iudex qui accusatore minus sufficienter probante, absoluit reum, qui nihil prorsus probauit, non iudicat pro reo secundum opinionem minus probabilem, sed secundum id, quod est certum, & à legibus determinatum, glos. in c. Innenis, in ver. Dubia, vers. Sed non dicitur dubia res, quia actor non probauit clarè, &c. de sponsal. Bartol. in l. Quoties, nu. 1. ff.

362 Si quis caution. Nam etiam post accusationem, & inquisitionem super delicto, nisi delictum probetur, non præsumitur accusatus, vel inquisitus culpabilis, ut ait Bald. cons. 410. in causa, & in quæstione num. 1. in fin. vers. Sed quia non stat, lib. 2.

363 In practica tamen quæ supra proximè dicta sunt aliter se habent, quàm speculatiuè disserantur: [Nam (ut ait Clar. d. q. 62.) vbi nihil vlterius superest ad agendum tam ex parte accusatoris, quàm ex parte accusati, tunc debet iudex diligenter considerare processum tam offensiuum, quàm defensiuum, & recta trutina perpendere quid ex ipso processu resultet, & quatenus contra reum extet indicia, seu probationes, quæ per eius defensiones elisæ non fuerint, si enim reus ex eis est planè conuictus, vel confessus, debet condemnari; si semiplena tantùm resultat contra eum probatio,

est torturæ subijciendus, quam si sustinuerit, purgatis indicijs, est absoluendus, non quidem diffinitiuè ex capite innocentiæ, sed rebus sic stantibus.] Et hanc practicam seruari in Hispania testatur Couar. variar. resol. lib. 1. c. 1. post. nu. 8. & in Gallia Rebuff. in proœm. Const Franciæ gloss. 5. n. 18. & in Senatu Mediolanen. Clar. loc. cit. Iudices nostri absoluunt tanquam non repertum culpabilem, nec de iure punibilem. Atque ita iudex, qui eo casu reum absoluit, sequitur omninò quod iustius, & probabilius est. Quamobrem ineptè asseritur in causis criminalibus iudicem sequi debere opinionem pro reo minus probabilem. Imò enim stat pro reo opinio probabilior quotiescumque probationes pro fisco, vel accusatore non sunt planæ, & concludentes, iuxta d. l. Sciant cuncti, C. de probat. & §. Sciant cuncti, 2. q. 8. Neque enim ad infligendam pœnam ordinariam sufficiunt indicia etiam vehementia. c. Litteras, de præsumpt. Alex. cons. 2. Viso processu, in princ. lib. 7 Et probabilitas opinionis non est sumenda ex probationibus rei, qui multoties est absoluendus, etiamsi nihil probauerit, sed ex probationibus fisci, vel accusatoris, ex cuius persona ius metimur. l. 1. in princ. ff. si pars hæred. petat, l. fin. de rei vendic. Paul. de Castr. cons. 76. In facto isto, n. 2. in fin. vers. Et posito lib. 2. Surd. cons. 150. n. 89.

366 Sed & si opinio probabilis pro reo versetur circa ius, tamen quidquid in contrarium senserit Villalob. in Sum. tom. 1. tract. 1. difficult. 15. nu. 3. & 4. & alij plures; tenendum est omninò iudicem sequi debere probabiliorem opinionem, etiam contra reum. Ratio est, quia cum in difficultatibus iuris rarò accidat, vt iudices sint certi per rei euidentiam, necesse est, vt iudicent secundum id, quod est certum moraliter, seu ciuiliter, siue pro reo, siue pro accusatore: Nam iura, quæ dicunt iudices proniores esse debere ad absoluendum, quàm ad condemnandum, cap. 3. de probat. eo quod sanctius sit nocentem absoluere, quàm condemnare innocentem, l. Absentem, ff. de pœn. Item dispositio l. Respiciendum, ff. eod. quam Bald. ibi dicit esse philosophicam, procedunt tantùm cum iudex versatur in dubio. At cùm contra reum est opinio magis probabilis, iudex non est dubius, sed moralem, seu ciuilem habet certitudinem, quam Doctores plenam credulitatem appellant, vt notat Bartol. communiter receptus in l. Admonendi, n. 21. & 22. ff. de Iureiuran. & probatum est sup. n. 225. & n. seqq. Ergo etiam pro fisco tenetur sequi opinionem magis probabilem, & melioribus rationibus fulcitam, ne alioquin agat contra dictamen conscientiæ, vt similiter ostensum est supra in 4. fundamento, pro hac sententia. Id quod aliquibus exemplis euidentiùs confirmari potest.

368 Inquisitus est aliquis de crimine læsæ maiestatis, eò quod occiderit Consiliarium Principis. Opinio minus probabilis quorumdam est, quos tacito nomine refert Clarus in §. Læsæ maiestatis, vers. Quæro etiam, homicidam in hoc casu non esse reum læsæ maiestatis, si homicidium patrauerit ex priuato odio ipsius Consiliarij, non autem in odium Principis. Tamen probabilior est opinio, homicidam indistinctè incidere in crimen læsæ maiestatis, pro qua in facti contingentia consuluit Rubeus cons. 134. Nemo autem hoc casu iustè reprehenderet iudicem, qui contra reum sequeretur opinionem probabiliorem, pro qua fuit iudicatum Neapoli contra reum, qui trucidauit Andream de Isernia celebrem feudistam Reginæ Ioannæ Consiliarium, vt refert Paris de Puteo de Syndicatu, fol. 124. n. 14. & Afflict. sup. 1. part. Constit. Regni, rubric. 29. num. 6.

370 Item quamuis secundum communem opinionem pro vnico furto magno fur suspendi non possit, secundum Angel. de Vbaldo inter consilia criminalia diuers. cons. 75. num. 2. lib. 2. tamen contrariam opinionem docuit Bald. in Auth. sed nouo iure. post n. 3. C. de seru. fugit. Nec esset damnandus Angel. qui in tract. de malefic. in ver. Vestem cælestem. n. 13 dicit se illam semel practicasse dum Perusij assideret, quam etiam ex consuetudine inualuisse in Hispania affirmat Diaz in practica criminali Canonica, c. 84. post num. 2.

371 Rursus probabilis opinio est, pœnam l. Vnicæ, C. de raptu virginis, non habere locum in rapiente publicam meretricem; atque ita tenere Doctores testatur Hippol. de Marsil. in d. l. vnic. n. 26. & consuluit Cephal. 140. lib. 1. Verumtamen non esset condemnandus iudex, qui sequeretur contrariam opinionem, secundum quam Cyn. in ead. l. vnic. asserit se vidisse aliquos vltimo supplicio puniri, prout illum refert Afflict. super 1. part. Const. Regni, rubric. 20. n. 27. & secundum quam testatur etiam Grammaticus in Con. Regni fol. 19. col. 1 num. 2. Cum plures iuuenes quamdam meretricem è prostibulo violenter rapuissent, vnum ex eis Florentinum, qui fuit principalis fuisse furca suspensum, & alios socios per triennium ad triremes damnatos.

372 Eodem modo quamuis probabilis, & communis opinio sit pœnam d. l. vnic. C. de rapt. virg. non habere locum in muliere rapiente virum, vt testatur Grilland. de diuers. crimin. lib. 3. qu. 10. n. 23. non tamen esset de iniustitia redarguendus qui in iudicando seruaret opinionem glossæ in d. l. vnic. in ver. Sponsam, quam itidem tenent communiter Doctores, teste Marsil. ibidem nu. 23. & etiam practicatur in Gallia, vt refert Papo lib. 22. tract. 6. aresto 3. secundum quam & Angel. in d. l. vnic. testatur se Florentiæ vidisse comburi quamdam meretricem, quæ adolescentulum libidinis causa rapuerat. Hæc, atque alia innumera passim reperiuntur apud Doctores, ex quibus licet intelligere iustè agere iudicem, qui sequitur opinionem, quam putat veriorem, ac probabiliorem, etiam contra reum, & in causis capitalibus. Et hic iunge quæ de obligatione iudicandi secundum opinionem magis probabilem generaliter dicta sunt supra in 10. fundamento.

373 Similiter nec Medico licere vti opinione probabili absque reatu mortalis peccati, contra Theologos citatos sup. num. 33. scripserunt Sot. lib. 3. de Iust. & Iur. qu. 6. art. 6. ad 4. Suarez 4. tom. in 3. par. disp. 26. sect. 6. n. 32. Villalob. in sum. tom. 1. tract. 1. difficult. 1. n. 6. Vasquez in 1. 2. tom. 1. disp. 64. c. 4. in fin. Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. c. 9. n. 41. Bonauen. de legib. disp. 2. qu. 4. punct. 4. n. 22. Becan. in Sum. tom. 1. cap. 4. qu. 9. nu. 13. Et ex Canonistis nostris tenent in c. Tua nos, de homic. Innoc. nu. 1. Io. Andr. circa

prin.

princ. Anton. de Butr. n.15. Anchar. n.3. Io.de
Anan. num.5. Abb. in §. Ad vltimum, n.4. Felin.
vers. Postremò scias. Angel. in vers. Medicus n.2.
Syluest. eod. ver. quæst. 4. dub.1. quibus in lo. is
affirmant peccare Medicum, qui scienter appli-
cat infirmo medicamenta dubia, & aliqui ex eis
etiamsi Medicus probabilius credat ea profutura,
374 vt dictum est sup.n.250. Reddunt rationem Butr.
& Anchar. quia melius est ægrotum relinquere
in manu Creatoris, quàm ipsum periculo expo-
nere, supponendo eum dubitabili medicinæ.
Quin imò adijciunt Innoc. & Io.de Anan. id ven-
dicare sibi locum etiamsi Medicus vehementer
opinetur fore vt remedium hoc dubium proficiat
infirmo. Mirum est tamen plerosque ex Theologis
supra proximè citatis ita sentire in Medico cor-
porum, cum oppositum senserint in Medico ani-
marum, quasi maiori charitate obstringamur ad
procurandam valetudinem corporis, quàm salu-
tem animæ contra ea, quæ in proposito dicta
sunt sup. in 19. fundamento.

375 Sed nec Regem posse bellum indicere si pro
vtraque parte sint opiniones probabiles, & lon-
gè minus si contra eum stet opinio probabilior,
contra authores supracitatos n.34. Censent Vas-
quez in 1.2.tom.1. disp.29. q.5. n.224. Villalob.
in sum. tom.1. tract.1. difficult. 17. nu.6. & 7. &
alij multi. Et hic iunge quæ dicta sunt supra
in 33. fundamento.

376 Longè autem minus licitum esse vti opinione
probabili in administratione Sacramentorum,
aduersus Theologos supra allegatos n. 35. scrip-
serunt Medina in 1. 2. qu. 19. art. 6. §. Ad argu-
menta in contrarium. Henriquez de Sacramentis
in genere cap.9. n.5. Bartholomæus à Ledesma
de Sacram. in gener. dub.5. conclus.4. Sanch. de
matrim. lib. 3. disp. 20. n. 4. & propterea Petrus
à Soto in Institut. Sacerdotum lect.2. de Eucha-
ristia, & Alanus lib.1. de Eucharistia c.19. affir-
mant inter diuersas opiniones de materia Sacra-
menti Eucharistiæ eligendam esse tutiorem, &
peccare eum, qui vtitur materia non certa. idem-
que vult Scot. in 4. dist.11. qu.6. Et contrariam
sententiam tantùm admitti posse cum ex oppo-
sito magnum periculum immineret, censet So-
tus de Secreto, membr.3 qu.2. concl.3. cui sub-
377 scribit Nauar. in c. Inter verba, in 2. edit. corol-
lar. 13. nu. 135. 11.q.3. his verbis: licet quis ha-
beat opinionem alicuius partis, & solum alte-
rius formidinem, non tenetur sequi opinionem,
si inde magnum immineat alicui periculum, &
formido alterius apparentem habeat probabili-
tatem; quia periculum graue facit, vt formido
præponderet opinioni. Et sequitur Card. Bellarm.
lib.2. de pœnit. cap.7. & Basil. Pont. de matrim.
378 lib.4. c.25. n.8. Vnde Card. Zabar. in Clem. vnic.
§. final. n.1. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. scripsit
consilium esse, vt quidquid appareat de puero
extra vterum, imminente periculo mortis, ba-
ptizetur propter penetrabilem, & occultam ope-
rationem S. Spiritus, c. Multi. circa med. 1. qu.1.
Et Card. Paleot. in compendio ordinationum pro
Parochis Bononiensibus fol.38. [Pueri (inquit)
apparentes extra vterum matris cum brachio,
vel pede, vel digitis, cum imminente mortis pe-
riculo, baptizentur: sed egressi viui iterum sub
conditione, si non es baptizatus, &c. baptizari
379 debent.] Inde etiam inferunt Gabriel, Vasquez
tom.2. in 3. par. disput. 136. c.4. & Basil. Pont.
de matrim. lib.10. c.15. nu.5. in casu necessitatis
extremæ, eum, qui est in peccato mortali, mi-
nistrare posse Sacramentum sine peccato, si tem-
pus ita vrgeat, vt ministro non sit locus pœni-
tentiæ, reddentes rationem, quia quamuis sit
maior virtus religionis erga Deum, quàm mise-
ricordiæ erga proximum; tamen quia Deo plus
placet, vt proximo, in cuius vtilitatem institu-
tum est Sacramentum, succurramus, quàm vt
dispositionem aliàs debitam erga Sacramentum
seruemus: ideò tunc licitè, & sanctè Sacramen-
tum in peccato mortali celebratur. Quam ratio-
nem, vt aduertit Basil. Pont. breuiter attingit D.
Thom. 2.2. q. 30. art 4. ad 1. & hoc sensu intelli-
gitur illud Oseæ 6. *Misericordiam volo, & non
sacrificium, & scientiam Dei, quàm holocaustum.*
At verò extra casum necessitatis non debet vlla-
tenus admitti distinctio superius posita num. 35.
quod in ordine ad Deum, & virtutem Religio-
nis non peccet Sacerdos, qui vtitur opinione
probabili in essentialibus Sacramentorum, sed
tantùm in ordine ad proximum. Quoniam mi-
nus malum est peccare contra misericordiam,
quàm contra Religionem, vt benè explicat idem
Pont. vbi supra num.4. Vnde si non licet eligere
opinionem probabilem quando subest periculum
inferendi iniuriam, vel præiudicium proximo,
multò minus id licet extra necessitatem, cum
subest periculum irrogandi iniuriam Deo, &
faciendi irritum Sacramentum. Et his adde quæ
in proposito dicta sunt supra in 21. fundamento.
380. Eodem modo nequaquam sustineri potest quod
dictum est sup. nu. 39. Sacerdoti eligenti opinio-
nem probabilem, prætermissa probabiliori, Ec-
clesiam tribuere iurisdictionem ad absoluendum,
eò quod inde oriatur titulus putatiuus cum com-
muni errore. Etenim error, vnde elicitur præ-
sumptio Iurisdictionis ab Ecclesia tributæ, debet
esse communis, & titulus putatiuus prouenire
debet à legitimo Superiore, vt in c. Dudum, il 2.
de elect. & ibi docuit Innoc. nu. 3. Hostien. su-
per ver. Damnabiliter, Io. Andr. nu.42. Anton.
de Butr. nu.26. Card. qu.6. & Abb. num. 20. qui
expressius loquitur de vtroque requisito dicens
glossam ibi esse singularem, & à Doctoribus com-
muniter approbari. Idem tenet in c. Nihil, de
elect. glos. fin. vers. Sed pone quod talis Præla-
tus, per text. in c. Infamis, 3. qu.7. & alia iura
ibi allegata, Innoc. nu.3. & 4. vers. Si autem non
sit intrusus sua authoritate, Io. Andr. post Ho-
stien. & Compostel. col. fin. in vlt. glos. vers. Et
dicunt, quod omnia, quæ facit electus. Et Abb.
num.11. vers. [Nec communis error iuuat, ex
quo deest authoritas Superioris, nam lex Barba-
rius, ff. De offic. Prætor. fundat se super com-
muni errore, & super authoritate Superioris:
nam ille seruus, qui putabatur liber, habuit of-
ficium à Superiore, & sic concurrebant ibi duo,
scilicet authoritas Superioris, & communis er-
ror; secus autem vbi adesset vnum tantùm, vt
tenuit hic Innoc. & Bald. in repet. d. l. Barba-
rius.] Hactenus verba Abbatis. Rosella in
ver. Confessio Sacramentalis 3. num. 41. Angel.
Confessio, 4. nu.22. Syluest. Confessor 2. n. 15.
Nauar. in c. Placuit, de pœnit. dist.6. nu. 177. &
in Manuali c.9. n.11. quam sententiam bis etiam
sequuta est Sac. Congregatio Concilij, vt scripsi
ple-

plenius in c. Super eo, de crimine falsi. Atqui vtrumque requisitum deficit hoc casu: Nam eo ipso quod Sacerdos eligens opinionem probabilem cognoscit contrariam esse probabiliorem, excluditur communis error: probabiliora enim sunt quæ videntur omnibus, vel multis, vel Sapientibus, & id vel omnibus, vel plurimis, vt habetur in 1. Topic. c. 1. ad quod ponderanda sunt etiam verba illa Innoc. in d. c. Dudum, videlicet; potest dici animas non deceptas, cum ab omnibus habeatur Prælatus. Item eo ipso, quod Sacerdos affirmat titulum putatiuum oriri tantùm ex sua propria opinione & credulitate probabili, satis claré hinc excluditur titulus proueniens à legitimo superiore; vnde prædictorum opinionem meritò refellit Io. Sancius in Select. disp. 44. nu. 19.

Ex quibus patet etiam ex Theologis nostri temporis non multos esse, qui generaliter, & indistinctè affirment licere in concursu probabilium opinionum eligere minus probabilem, & minus tutam, cum plurimi sentiant oppositum in Consiliario, in Iudice, in Medico, in Rege, & in administratore Sacramentorum.

381 His adijce quod authores moderni, qui allegantur pro contraria sententia, sunt inter se admodum varij, & dissidentes. Nam alij generaliter tenent in quacumque materia licitum esse amplecti opinionem minus probabilem habentem minimum probabilitatis, etiamsi de hac minima probabilitate habeatur minima probabilitas sine euidentia. Sic Pasqualigus decis. 18. n. 2. Alij limitant, vt ita demum sit licitum sequi minus probabilem, si habeamus euidentiam de illius probabilitate. Bresserus de conscientia lib. 3. cap 5. Merula disp. 3. cap. 4. Alij magis limitant, vt solum liceat sequi minimam probabilitatem, quando aliter graue damnum euitari non potest. Salas par. 2. tract. 8. disp. vnic. sect. 5. Valentia disp. 9. quæst. 14. Alij affirmant vsum opinionis minus probabilis esse licitum in foro conscientiæ dumtaxat, non autem in foro fori. Ita Sanchez in Decal. lib. 1. cap. 10. Layman de Doctr. moral. lib. 6. cap. 5. Alij dicunt ad hoc, vt liceat sequi minus probabilem, prius diligentiam adhibendam esse an possimus certificari de magis probabili opposita. Baldesius de conscientia disp. 3. cap. 4. Alij non admittunt regulam sequendi magis probabilem in materia Sacramentorum. Vasquez disp. 60. cap. 3. Suarez tom. 4. disp. 26. sect. 6. Filliucius tract. 21. cap. 4. Alij ab hac regula excipiunt casus spectantes ad materiam fidei. Sic Bardi disp. 11. Select. moral. §. 8. & Bannes 2. 2. quæst. 1. art. 10. Sed contrarium tenet Spinula de Libera, & prudenti electione disp. 3. sect. 2. Alij adhuc magis limitant prædictam regulam, vt locum non habeat in materia iustitiæ commutatiuæ, & in casibus vbi agitur de interesse proximi. Idem Bardi loco cit. Valentia disp. 5. par. 4. quæst. 7. Alij sentiunt probabiliorem opinionem sequendam esse de consilio tantùm. Sanchez vbi supra. Alij verò nec de consilio, nec de præcepto, Ioannes Sancius in Selectis disp. 44. Caramuel Theol. Regul. disp. 6. Alij affirmant ex præcepto sequendam esse sententiam minimam habentem probabilitatem ad vitandam infamiam, vel aliud graue damnum; Pasqualigus decis. 30. Alij verò negant. Villalob. tract. 1. Sum. disp. 1. cap. 8. & Sanchez de matrim. lib. 2. disput. 36. Alij censent esse licitum sequi minus probabilem, quando non imminet aliquod periculum, ad quod vitandum prudentia dictat contrariam sententiam eligi debere. Bonacina disput. 2. de pecc. quæst. 4. punct. 4. Denuum alij existimant hanc regulam de sequenda opinione minus probabili esse tantùm probabilem. Sanchez loco cit. Alij verò esse certissimam. Pasqualigus decis. 5. num. 4. Plura etiam alia discrimina, & varietates patebunt legentibus eorum scripta. Quare cum præallegati Doctores sint adeò varij in explicanda sententia de sequenda opinione minus probabili, vtique non sunt tantæ authoritatis, ac si vniformiter loquerentur; ac proinde pro vna sententia vniuocè simul omnes supra enumerati citari non possunt, vt accuratè obseruat nouissimè Iulius Mercorus de Probabilitate opinionum par. 2. art. 27.

381 In Aduocato tantùm subest aliqua difficultas. In quo tamen videtur distinguendum an ex duabus opinionibus oppositis vtraque sit æquè probabilis, an verò vna sit probabilis, & altera probabilior.

382 Primo casu si quidem Aduocatus proponat clientulo suo vnam ex prædictis opinionibus veluti certam, affirmetque illam absolutè fouere bonum ius, vtique peccat, tum quia cum articulus propter conflictum argumentorum, & rationum vtrinque probabilium sit dubius, vt satis firmatum est infra in 2. quæst. pro parte negatiua in 2. concl. à nu. 125. vsque ad nu. 171. Aduocatus, qui proponit rem dubiam, & periculosam, tanquam certam, ac tutam, mentitur. Atqui nec artificioso mendacio, nec simplici verbo oportet decipere quenquam, quia quomodolibet mentitur quis, occidit animam, vt legitur in c. Nec artificioso, 22. quæst. 2. Ad idem text. in c. Ne quis, c. Faciat, c. Omne genus. ibi: *Nec vt præstes mentiri studeas, nec qualibet fallacia vitam alicuius defendas*. & c. seq. cad. caus. & quæst. Et in causarum patrono est text. in l. Rem non nouam, §. Patroni, C. De iud. Et docet D. Thom. 2. 2. qu. 71. art. 3. ad 3. tum quia proponendo rem dubiam veluti certam, inducit clientulum per deceptionem ad litigandum, qui forte non litigaret, si rem dubiam intelligeret. Ideoque tenetur ei ad damna, & interesse, l. Non est ignotum, C. De administr. tut. & tradit Syluester in ver. Aduocatus num. 5. vers. Quamdiu causa est dubia. Atque in hunc sensum videntur accipiendi Theologi, qui simpliciter asserunt, aduocatum non posse in causa dubia patrocinari.

383 Sin autem aduocatus proponat articulum tanquam dubium, sicuti est propter rationes vtrinque suasibiles: tunc potest tuta conscientia in illa causa patrocinari, vt probatur in d. l. Aduocati, in princ. C. De aduoc. diuers. iudic. vbi aduocati in primis inde laudantur, quia dirimunt ambigua fata causarum. Ergo si patrocinium præstent in causa ambigua, non peccant, sed magis laudandi sunt, c. Qui peccat, 23. quæst. 4.

384 Præterea proponendo rem tanquam dubiam, non inducunt clientulum ad temerè litigandum, quia temerè litigare non dicitur qui dubius est, sed qui scit se ius non habere, gloss. 1. in l. Eum quem

quem temerè, ff. De indic. Item vt inquit Arist.
lib. Rhetor. litigantis nihil est nisi ostendere quia
res est, vel non est, vel quia facta est, vel non fa-
cta est: verum autem sit iusta, vel iniusta, opor-
tet ipsum iudicem cognoscere, & non discere à
litigantibus. Itaque Aduocati nec sententiam
proferunt, nec iudicem cogunt proferre, sed tan-
tùm proponunt quæ sui clientuli ius confirmare
possunt, quæ proponere iudici in causa dubia
non est iniustum, & multum prodesse potest vt
à iudice causa melius expendatur, c. Iudican-
tem 30. q. vlt. gloss. 2. in c. Graue 35. q. 9. Cum
causarum merita partium assertione pandantur,
l. fin. C. si per vim, vel alio modo. Et propterea
verba illa text. *Aduocati, qui dirimunt ambigua*
facta causarum, &c. gloss. exponit dicens, diri-
munt, idest, dicunt ea, propter quæ dirimuntur:
nam ipsi non dirimunt, sed iudex. Et in ver. lapsa,
dicit causam eius, qui sententiam contrariam
reportauit ob omissas iuris allegationes, postmo-
385 dum instaurari per aduocati industriam. Ad hæc
nisi aduocato liceret consulere in causa dubia
sequeretur vt ferè nullo casu eidem liceret patro-
cinari, & supprimi possent ferè vniuersa orbis
tribunalia; plerumque enim non consueuit liti-
gari nisi de rebus dubijs, & propterea incertus
dicitur litis euentus, l. Quod debetur, ff. De pe-
cul. & causæ terminus manifestare poterit qui
timidiùs, quique audaciùs iudicium vel relique-
runt, vel protulerunt, d. l. Rem non nouam,
§. Patroni, C. de Iudic. & gloss. in d. l. Aduocati
exponit verba illa, *ambigua facta*, idest fines.
Hinc passim videmus sententias latas in prima
instantia reuocari per iudices appellationis, &
hac rursus retractari in 3. instantia, & decisiones
crebrò variari. Ad hoc c. Nec nouum, & ibi
gloss. 1. 8. q. 1. & l. Si vnus, §. Principaliter, ibi:
propter naturalem hominum ad dissentiendum faci-
litatem, ff. De recept. arbitr. Satis est igitur vt
aduocatus moueatur probabilibus rationibus,
386 l. 4. C. Manda. Et cum aduocati in causis ex vtra-
que parte debeant esse æquales, l. Prouidendum:
C. De postulan. & ideirco in omni causa quoti-
die videamus scribere vtrinque aduocatos; si hoc
licitum non esset, consequens esset, vt aduocati
penè omnes damnarentur, & falsum esset quod ait
Host. in proœmio summæ. [Aduocatos rectos
meliorem vitam facere, quam Fratres Prædi-
catores, vel alios Religiosos.] Sunt pro hac
sententia D. Antonin. part. 2. tit. 1. c. 19. §. 8. alias
est 3. par. tit. 6. c. 2. §. 14. Angel. in ver. Aduoca-
tus, n. 17. Syluester eod. vers. q. 10. Armilla n. 20.
Nauar. in Manual. c. 25. nu. 28. vers. Quamuis si
causa est dubia, Sot. lib. 1. de Iust. & Iur. quæst. 8.
Tolet. in Sum. lib. 5. c. 60. n. 2.

387 Secundo casu, cum scilicet vna opinio est pro-
babilis, altera probabilior, verius videtur ad-
uocatum non posse consulere, nec patrocinari
pro parte minus probabili. Ratio est, quia nemo
potest consulere alteri id, quod ille absque pec-
cato exequi non potest, c. Error. cum duobus
seqq. 83. dist. S. Thom. in loco proximè allegan-
do. Canonistæ in c. Tua nos, de homic. Sed cliens
non potest agere causam minus probabilem, nec
iudex pro illa parte sententiam ferre, sed vter-
que tenetur omninò sequi partem probabilio-
rem, vt latissimè probatum est supra quadragin-
ta duobus fundamentis. Ergo aduocatus non po-
test in ea causa consulere, aut patrocinari. Quod
clarè sensit Nauar. in Manual. c. 25. n. 28. vers. Et
qui, dum affirmat peccare aduocatum, qui pa-
trocinatur in causa, quam licèt nesciat omninò
esse iniustam, magis tamen reputat esse iniustam,
quàm iustam. Post Anton. de Butr. quem citat in
388 c. Breui. de Iureiuran. Idque quidquid senseriut
Theologi relati à Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1.
c. 9. n. 52. vendicat sibi locum etiamsi aduocatus
pandat clientulo suo rationes aduersarij esse pro-
babiliores; siquidem adhuc ei non licet clientu-
lo etiam scienti, & consentienti auxilium ferre.
389 Imò si in principio litis credat rationes sui clien-
tuli esse veriores, seu probabiliores, & in processu
comperiat illas esse minus probabiles, & minus
iustam causam, tenetur causam ipsam deserere,
vel eum, cuius causam agit, ad cedendum in-
ducere, siue ad componendum sine damno ad-
uersarij, secundum S. Thom. 2. 2. quæst. 71. art. 3.
Syluest. in ver. Aduocatus, num. 5. §. 10. Nauar.
in Manual. c. 25. n. 201. ver. Et qui à principio
credit iustam, & est text. in d. l. Rem non nouam,
§. Patroni, C. De iudic. ibi: [Sed etsi certa-
mine procedente aliquid tale sibi cognitum fue-
390 rit, à causa recedant.] Et quamuis multi existi-
mauerint non esse prohibitum aduocato sequi
opinionem minus probabilem, nisi in causa san-
guinis, vel ciuili omnium bonorum, vt Sotus,
Tolet. & alij relati à Sanchez d. c. 9. num. 52. Ve-
rè tamen siue causa sit criminalis, siue ciuilis, &
siue agatur de omnibus bonis, siue de [illegible]
parte, nunquam licet aduocato [illegible]
causa minus probabili, [illegible]
in l. 1. §. Si quis apud, ff. [illegible]
S. Tho. loc. cit. Quia maior, aut minor quan-
titas controuersa auget, vel minuit iniustitiam,
391 sed peccati speciem non mutat. Idcoque vide-
mus furti actionem dari etiam de re minima, pu-
ta pro gallina, pro ansere, imo etiam pro ouo,
vt dicit glos. in §. Gallinarum, in ver. Qui lucran-
di animo, i. stit. de rer. diuis. quam sequuntur
omnes, teste Tiraquell. in tract. de indic. in re-
bus minimis, fol. 39. col. 2. vers. Decimo. Et
Clarus in §. Furtum, vers. Pariter etiam adijci-
mus. Hæc de Aduocato.

392 Non obstant modò argumenta contraria.
Ad primum namque respondetur negando maio-
rem; imo enim qui in actibus humanis ad mo-
res pertinentibus eligit opinionem minus pro-
babilem, imprudenter agit, quia tenetur pro
regula suorum actuum eligere verum, quod est
obiectum prudentiæ: & tamen eligit minus pro-
babile, quod plerumque est falsum. Item tene-
tur eligere quod est perpetuò verum, & stabile;
& nihilominus eligit opinionem minus probabi-
lem, quæ hodie videtur vera, sed postea verisi-
milius apparebit falsa. Item, vt prudenter agat
tenetur iudicare de re secundum quod est; & ta-
men iudicat secundum quod putatur esse minus
probabiliter. Item debet esse certus saltem mo-
raliter de rectitudine suæ operationis, quam ta-
men certitudinem profectò non habet iudicium
minus probabile, sed prorsus fluctuat, & vacillat
propter fortiora motiua opinionis oppositæ.
Item debet vti principio infallibili; & tamen
vtitur opinione minus probabili, quam menti-
ri, & fallere plerumque contingit, & falli. Item
ex prudentia tenetur eligere certum, & dimitte-
re

re incertum: & tamen eligit iudicium minus probabile, quod est obnoxium magnæ formidini propter validiora motiua partis alterius; & ideo est omnino timidum, & incertum. Item tenetur agere cum veritate: & tamen sequitur minus probabilem opinionem, quæ vt in pluribus est falsa; & ideo à ratione virtutis proculdubio excluditur. Item tenetur eligere bonum, & rectum, & eligit minus probabile, quod plerumque se habet ad malum, & obliquum. Item ne sit imprudens tenetur cauere periculum; & nihilominus eligendo quod minus probabile est, ac minus tutum, exponit se manifesto discrimini; prout hæc omnia, & alia plura his similia patent per vigintisex fundamenta superius allata in prima quæstione pro parte negatiua à nu. 59. vsque ad nu. 112. & probantur in 2. 3. & 7. fundamento pro hac sententia.

Ad confirmationem respondetur primo negando assumptum, quia etsi Deus dederit nobis dictamen rationis ad rectè operandum, non tamen constituit formalem rationem rectitudinis humanæ operationis in ipsa probabili rectitudinis apparentia, cùm hæc indifferenter se habeat ad rectum, & obliquum, sed in sola rectitudinis veritate secundum illud Eccles. 37. 20. *Ante omnia opera verbum verax præcedat te*, vt fusè explicatum est supra in prima quæstione nu. 60.

Deinde respondetur argumentum retorqueri ex eodemmet principio; cui præcipuè innituntur Defensores probabilitatum, videlicet: qui operatur id, quod probabiliter apparet rectum, secundum eos non peccat. Ergo à contrario peccat qui operatur id, quod apparet non rectum, cap. Hospitiolum, in fin. 32. dist. & ibi glos. vnica in princ. Sed qui sequitur opinionem minus probabilem in concursu probabilioris operatur id quod sibi apparet non rectum, quia fortiora motiua probabilioris opinionis oppositæ negant huiusmodi opus esse rectum, vt constat ex dictis in pluribus fundamentis pro hac sententia, & præcipuè in primo, & 23. num. 257. & num. 281. Ergo qui sequitur opinionem minus probabilem concurrente probabiliori, peccat. Si igitur æquanimiter obseruanda est regula à Deo tradita hominibus pro morum directione, quæ, vt ipsi affirmant, consistit in hoc, vt id solum liceat operari, quod nobis probabiliter apparet rectum; in concurrentia opinionis minus probabilis, & probabilioris si illa dictet opus esse rectum, hæc verò non esse rectum, vtique potius abstinendum est ab opere, quia attenta ratione apparentiæ, quæ secundum eos est ratio formalis dictæ regulæ, huiusmodi opus magis apparet non rectum, quàm rectum, & eidem regulæ aduersatur potius, quàm conformetur. Id quod pulchro exemplo confirmat Iulius Mercorus in suo opere de Probabilitate opinionum par. 2. art. 8. videlicet: Rex in expeditione militari præcipit duci sui exercitus, vt in grauioribus negocijs sequatur consilium septem Seniorum, quos ei collaterales nominatim constituit. Occurrit hostis, consuliturque an acie sit dimicandum, ex ijs, qui sunt à consilijs, tres affirmant, reliqui negant. Si dux tunc nihilominus vellet præliari, quippe ageret contra præceptum Regis, apud quem non excusaretur, si vocatus ad reddendam rationem pugnæ, vellet sic paralogizare. Rex præcepit mihi agere iuxta consilium Seniorum. Sed tres, quorum consilium sum sequutus, sunt seniores. Ergo pugnando feci iuxta præceptum Regis. Nam protinus fiscalis ipsum tanquam delusorem Regij mandati redargueret simili syllogismo. Imò fecisti contra mandatum Regis, quod erat, vt sequereris consilium Seniorum. Sed quatuor, quorum consilium non es sequutus, erant Seniores constituti à Rege pro consilio. Ergo pugnando fecisti contra mandatum Regis; ideoque puniri debes, tametsi res bene cesserit, vt l. Desertorem. §. In bello, ff. De re milit. Porrò non secus apud Regem Regum se excusant qui indistinctè vtuntur sententia minus probabili in concursu probabilioris, dum illum paralogismum replicant, Deus solum à nobis exigit, vt sequamur consilium rationis. Sed dictamen iuxta opinionem minus probabilem concurrente probabiliori, est consilium rationis. Ergo qui sequitur opinionem minus probabilem concurrente probabiliori, non facit contra diuinum mandatum. Non enim animaduertunt exaduerso remordere, ac redarguere synderesim, quæ in interiori foro gerit vicem vigilantissimi fiscalis. Arguit enim. Si fateris id solum esse opus licitum, quod ex consilio rationis apparet honestum, fugere debes quod tibi apparet ex consilio eiusdem rationis non honestum. Igitur contra diuinum mandatum agis, qui eligis opus, quod tibi suggerit opinio minus probabilis, cum idem ex consilio opinionis probabilioris magis appareat non honestum.

Ad secundum, & tertium respondetur negando minorem; imo enim etiam is, qui opinionem probabilem eligit, moralem certitudinem non habet de honestate operationis, quin potius vacillat, & fluctuat. quia opinio est acceptio vnius partis cum formidine alterius, & vbi est opinio, ibi est vacillatio, quæ sunt præcisa verba S. Bonaueuturæ in 3. sent. dist. 24. qu. 24. vers. Item opinio, ante num. 33. Et probatum est supra in 1. quæst. in 6. & 7. fundamento, & in 22. cum quatuor sequentibus pro sententia negatiua, & in responsione ad secundum argumentum n. 111. Ergo multò magis caret morali certitudine, qui sequitur opinionem minus probabilem in concursu probabilioris, vt constat ex dictis supra in 2. 3. 11. & 12. fundamentis pro hac sententia.

Ad quartum responsum est supra in 1. quæst. num. 111. in responsione ad quartum argumentum, negando scilicet antecedens, & negando consequentiam. Nam ibi dicta concludunt à fortiori in casu præsenti, in quo agitur de electione opinionis minus probabilis, relicta probabiliori, & ibi vide rationem diuersitatis inter speculatiua, & moralia.

393 Ad quintum respondetur negando minorem; imò enim qui sequitur opinionem minus probabilem affirmantem actum esse licitum, nec sequitur perfectum, nec tutum, sed exponit se peccati periculo, & sic proculdubio peccato, vt efficaciter probatum est supra in 12. & 28. fundamento.

Nec obstat quod non teneamur eligere perfectius, ac tutius. Quoniam hoc vendicat sibi locum si ex electione partis oppositæ non immi-

neat

reat periculum peccati, prout contingit in omnibus operibus bonis, quæ non sunt in præcepto; quamuis enim ea facere sit tutius, tamen qui non facit, non peccat, vt in ingressu Religionis, in quo exemplificat Syluest. in ver. Scrupulus, nu. 3. & in his terminis loquuntur c. Aliud 21. qu. 1. & alia iura in contrarium allegata; ideoque Apostolus 1. ad Cor. 7. 38. dicit: *Qui matrimonio iungit virginem suam, benè facit, & qui non iungit, melius facit*. Et tamen inquit: *de virginibus præceptum Domini non habeo, consilium autem do*. Et mox subdit: *Si autem acceperis uxorem, non peccasti, & si nupserit virgo, non peccauit*. Ergo propterea quis non arctatur ad electionem melioris boni, id est virginitatis, quia in electione minoris boni, id est matrimonij, non committitur peccatum. At secus est vbi in electione vnius partis vertitur peccati periculum, quia tunc tutiorem partem eligere non in consilio, sed in præcepto est, vt latè in superioribus probatum est, & declarat idem, & Syluester in ver. Dubium, qu. 2. num. 4. Præterea quamuis non teneamur semper sequi perfectius, ac tutius, semper tamen sequi tenemur perfectum, ac tutum, c. Si quis positus, & c. Si quis autem, de pœnit. dist. 7. At cum sequimur opinionem minus probabilem affirmantem actum esse licitum, nec perfectum sequimur, nec tutum, vt supra proximè dictum est.

394 Ad sextum diffusè responsum est sup. in 1. qu.
in responsione ad 5. & 6. à num. 112. vsque ad
num. 117. Quibus addimus D. Thomam in 2. 2.
qu. 60. art. 4. ad 2. vbi ait: Vnusquisque debet
niti ad hoc, quod de rebus iudicet secundum
quod sunt, quia verum est bonum intellectus,
falsum autem est malum ipsius, vt dicitur in 6.
395 Ethic. Potissimum autem veritas indaganda est
in foro conscientiæ, qui dicitur forus veritatis,
vt latè per Feder. de Sen. cons. 21. per tot. & Anton.
de Butr in c. Inquisitioni, in 5. not. de sent.
396 excom. Vnde Archid. relatus hic à Bald. num. 3.
dicit conscientiam esse quamdam consonantiam,
397 & harmoniam cum veritate. Et in idem recidit
quod scripsit idem Bald. num. 1. lex conscientiæ
debet dici lex Euangelica à Patre luminum
oriens. Et quod dixit in l. 2. C. De fideicommis.
Conscientia est Angelus mentis præses. Nec cuiquam
erit graue, aut importabile onus inuestigare
398 opiniones probabiliores. Quia ratio naturalis
se ipsam ostendit, & veritatem occultam
non sinit, vt idem Bald. ait hic num. 9. Quinimo,
si credimus Federico de Senis cons. 254. in princ.
Qui veritatem dicit non laborat, sed cum magno
labore, & languore trahuntur argumenta, quæ
inducuntur pro oppositione veritatis.

Ad septimum argumentum, & ad primam illius rationem respondetur. Beatum Iob ibi non loqui de formidine, an eius opera essent recta, sed de metu, an facta essent debita cum diligentia, & intentione sine vlla culpa veniali. Nam vt D. Gregorius inquit: [Sæpè sordet in conspectu superni iudicis quod in conspectu fulget operantis.] Et ita exponunt D. Hieronymus, & S. Thomas super illud Apostoli ad Philippenses 2. 18. *Cum metu, & tremore vestram operamini salutem*. Et 3. par. super qu. 6. art. 4.

Ad rationem secundam respondetur negando minorem: nam qui agit cum dubio positiuo, & formali exponit se periculo peccati mortalis, & mortaliter peccat, vt constat ex dictis supra à num. 306. & latius in 2. quæst. principali in secunda conclusione à nu. 171. vsque ad nu. 229.

Ad rationem tertiam respondetur eum, qui habet iudicium opinatiuum de aliquo opere, non habere quidem dubium negatiuum, de quo loquitur Bart. ex aduerso allegatus, sed tamen habere dubium positiuum, & formale, ex quo oritur fluctuatio, & vacillatio intellectus, & consequenter incertitudo, & imprudentia operationis, vt latè monstratum est in superioribus, & compendiosè nu. 111.

Ad rationem quartam respondetur negando minorem: nam qui sequitur opinionem minus probabilem, in concursu probabilioris, minimè sequitur inclinationem intellectus, qui violenter attrahitur in partem oppositam in qua præponderant grauiora motiua; ideoque nec sequitur dictamen rationis, quod nihil est aliud, quam inclinatio intellectus in opus rectum, vt ex mente D. Thomæ probatum est supra in 4. fundamento pro hac sententia nu. 258.

Ad rationem quintam respondetur distinguendo duplicem formidinem. Alia enim est formido Logica, seu remota, quæ in intellectu nascitur ex eo, quod obiectum cognitum, quamuis consideratis particularibus rationibus intrinsecis, & extrinsecis sit moraliter certum: tamen non repugnat quominus possit aliter se habere, attentis quibusdam rationibus communibus, & remotis, secundum quod aliquando in humanis actibus accidere solet, vt l. Si maior. C. De legit. hæred. exemplum patet in scriptura tabellionis, quæ facit plenam fidem, cum tabellio sit persona publica, quæ mentiri non præsumitur, c. Quoniam contra, de probat. & c. Ad audientiam, de præscript. Et tamen attenta quadam ratione communi, id est humanitate, possibile est, vt tabellio mentiatur, & instrumentum sit falsum, vt l. 2. C. De fid. instrumentor. & l. 1. & 2. C. Ad l. Corneliam, de fals. cum similib. Verùm quia hoc rarò contingit, censetur omninò per accidens, & non attenditur, vt l. Iura, & l. Ex ijs, l. Nam ad ea, & l. Quoniam, ff. De legib. Et formido si quæ remanet ex tali possibili contingentia de opposito non præiudicat certitudini requisitæ ad rectè operandum, imò cum sit de periculo erroris valdè remoto, & rarò contingente, tanquam leuis contemnitur à viro prudenti. Ad hoc bonus textus in d. l. Quoniam, ibi: *Quæ semel, aut bis accidunt contemnunt legislatores*. Alia verò est formido moralis, seu prudentialis, quæ scilicet essentialiter inest iudicio opinatiuo, seu probabili, & oritur ex eo, quod intellectus assentitur quidem vni parti contradictionis, sed tamen propter particularia, & vrgentia motiua alterius partis fluctuat, & formidat, ne pars opposita sit vera. Et de hac formidine loquitur Aristoteles in 1. Magnor. moral. cap. 33. ante med. dum diffinit existimationem, seu opinionem esse qua in omnibus ferimur ancipites, ne ita se habeant, an secus. Et in 1. Poster. cap. 26. dum ait opinionem esse circa verum, aut falsum contingens aliter se habere, & Nicolaus de Lyra supracit. nu. 72. vers. Minor. Et hæc formido prorsus perimit moralem certitudinem; ita vt qui operatur cum tali formidine

Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

seu dubio positiuè, & formali in materia morum exponat se periculo, & peccet, vt dictum est supra in responsione ad rationem secundam. Quamuis igitur admitteremus timoratæ conscientiæ homines dum rectè operantur experiri aliquam formidinem, vt dicitur in argumento contrario; tamen hæc non est formido moralis, de qua nunc loquimur, sed est formido logica, seu remota, quæ rectitudini conscientiæ non præindicat, nec moralem adimit certitudinem.

Ad rationem sextam, & postremam ab exemplis deductam respondetur Præfectum militum incautè prorsus, & imprudenter agere, si hostem adoriatur moraliter formidans se posse ab eo superari. Idemque dicendum de mercatore, qui timet contractum sibi fore damnosum, præsertim si isti opinantur ita probabilius euenturum, vt pluribus monstratum est supra in responsione ad primum argumentum nu. 392. Ad exemplum de Medico responsum est supra num. 250. & 293. In Aduocato viget specialis ratio cur possit in causa dubia patrocinari, vt latè probauimus nu. 381. Ad obiectum verò de Iudice dicimus ex præsumptione violenta ferri posse sententiam, quæ sanè non est probabilis, nec obnoxia formidini, sed moraliter certa, cum sit diffinitiua, vt c. Afferte, de præsumpt. & latius dictum est sup. nu. 101. & seq.

399 Ad octauum, & vltimum argumentum desumptum ex cap. Literas, de restitut. spoliat. respondetur idcirco ibi ex electione sententiæ verioris, alias sententias non censeri reprobatas, quia Innocentius III. in illo speciali articulo declarat suæ intentionis non esse illas reprobare, aut cuiquam earum aliquod præiudicium generare; atque ita vtitur quadam veluti clausula præseruatiua reprobationis, quæ illas conseruat in eo statu, in quo reperiebantur, c. Saluo, 9. quæst. 3. c. Cum longè, 63. dist. l. Si debitor, ff. Quibus mod. pign. vel hypotheca soluat. At secus esset si simpliciter probabiliorem sententiam elegisset, quia ex hoc ipso intelligeretur reliquas omnes reprobare iuxta textum in Clem. vnic. §. fin. de Sum. Trinit. & fid. Cathol. & l. Si idem, §. fin. ff. De iurisd. omn. iudic. & fusius dictum est su-
400 pra in 20. fundamento vers. Quinimò. Deinde respondetur id esse speciale in electione opinionis mediæ, & distinguentis: nam vt colligit Butrius ex eo text. in 7. notab. & Abb. nu. 4. in fin. inter opiniones distinguens, & illas ad concordiam reducens non videtur alias opiniones reprobare, vel alicui ex eis detogare. Et ratio naturalis est, quia medium non opponitur extremis, sed extrema ipsa inuicem opponuntur, & mutuo se perimunt, vt habetur in 1. Physic. cap. 3. & in 4. Metaphys. cap. 6. circa med. & in c. Maiores §. penult. in fin. de Baptismo.

401 Ad illud verò, quod generaliter tanti faciunt, & extollunt sequaces probabilitatum, vt dictum est sup. nu. 41. & seqq. nempè quod hæc doctrina tollat scrupulos, & afferat serenitatem conscientiæ, quod medeatur morbis animarum, easque ad cælum perducat per viam suauem, & planam, secundum illud Matth. 11. 30. *Iugum meum suaue est, & onus meum leue:* Respondemus mirandum esse, quod viri docti, & pij ore, scriptoque talia effuderint paradoxa. Nam si sermo sit de præceptis iuris naturalis Christus Dominus *non venit soluere legem, sed adimplere*; ideoque mandauit, vt ab ea non præteriretur vnum iota, aut vnus apex, vt Matth. 5. 17. & 18. Si verò sit sermo de præceptis iuris diuini positiui, lex euangelica ab ipso promulgata non ideo suauis appellatur, quod eius obseruatio secundum se careat difficultatibus: alioquin præceptum de captiuando intellectum in obsequium fidei, præceptum de fide confitenda etiam cum periculo vitæ, præceptum charitatis de diligendo inimico; nec non præceptum de confessione peccatorum, in quibus experimur ingentem sensus repugnantiam; ad iugum Christi nequaquam pertinerent. Sin autem sermo sit de præceptis Ecclesiæ, audi verba Agathonis Papæ relata in c. In memoriam, 19. dist. [Seruanda cum mansuetudine humilitas; vt licet vix ferendum ab illa S. Sede imponatur iugum, tamen feramus, & pia deuotione toleremus.] Ad idem c. In memoriam 100. dist. & c. Quid ergo, 11. qu. 3. facit text. in l. Prospexit, ff. Qui, & à quib. ibi: quod perquam durum est, sed ita lex scripta est. Iugum ergo Christi non propterea dicitur suaue, quod indulgeat sensui, & faueat concupiscentijs, sed quia diuinæ gratiæ dono, & virtute charitatis mandata alioquin aspera, & laboriosa redduntur nobis suauia, & plana secundum illud 1. ad Corint. 15. *Abundantius omnibus his laboraui, non ego, sed gratia Dei mecum.* Et ita expressè docuit S. Thomas in 3. sent. dist. 40. art. 4. vers. Sed contra, iuncta quæst. 3. vers. Si autem secundo modo, & ad secundum, vbi exponens hunc ipsum locum Matthæi, *Iugum meum suaue est*, &c. sic fatur: [Non ideo Dominus hoc dixit, quod secundum se non sit laboriosum, & asperum, sed quia lex Euangelica ad mandata implenda inducit ex amore, qui omnia leuia facit; & quia virtuosus ea quæ ad virtutem pertinent delectabiliter exequitur, vt dicitur in 1. Ethic. c. 11. & ideo virtus perfecta leuiùs quantumcumque difficilia exequitur, quàm carens virtute, facilia, cui hoc ipsum triste est, quod à delectationibus illicitis abstineat.] Hæc D. Thomas. Similiter S. Augustinus exponens illud Ioan. epist. 1. cap. 5. *Mandata eius grauia non sunt.* dicit: [Non sunt grauia amanti, sed non amanti grauia sunt.] Et cap. 49. [Omnia (inquit) fiunt facilia charitati, cui vni Christi sarcina leuis est, aut & vna est sarcina ipsa, quæ leuis est; secundum hoc dictum est, & præcepta eius grauia non sunt, vt cui grauia sunt consideret non potuisse diuinitus dici grauia non sunt, nisi quia potest esse cordis affectus, cui grauia non sunt, & petat qui destituitur, & impleat quod iubetur.] Sic Augustinus. Igitur suauitas in iugo Christi, & libertas in lege Euangelica nullatenus est petenda ex doctrina de libera electione opinionis probabilis, sed ex humili imploratione diuini auxilij: & Scriptores Catholici, qui tantoperè hoc argumentum magnificant, reminisci deberent, & cordi infigere aurea verba Hieronymi in Ioan. cap. 27. videlicet: [Hæreticos cuncta prospera polliceri, semper Cælorum regna facili negotio peccatoribus pandere; Sibi sunt regna cælorum: Potes imitari Maiestatem Dei, vt absque peccato sis? cœpisti enim perfectæ libertatis legem. Decipiunt blanditijs miseros, & maximè mulierculas oneratas peccatis, quæ circumferuntur omni vento

do-

doctrinæ.] Hactenus verba Hieronymi.

Quod ergo magnificant probabilitatem sectatores per hanc doctrinam homines ad Empyreum duci per viam suauem, & planam, est merum commentum ad animas decipiendas, nam cum Euangelium dicat. Matth. 7. 14. *Quàm angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam, & pauci sunt qui inueniunt eam.* Inquiro ab ipsis num sit alia via eundi ad cælum ab illa, quam Euangelium docuit. Si dicant esse aliam, scilicet suauem; & latam probabilitatum, quam hoc nostro sæculo ipsi suo ingenio adinuenerunt: inquo, Cur ergo Euangelium nos eam non docuit, sed tantùm meminit viæ arctæ, & portæ angustæ & saltem cur Apostoli, & eorum Discipuli, ac Sancti Patres per quindecim sæcula hanc viam facilem, & planam nobis non indicarunt? Sanè non immeritò genus humanum conqueri posset de Diuina Clementia, si existentibus duabus vijs eundi ad Cælum cum eadem securitate, ostendisset nobis illam tantùm, quæ angusta est, & occultasset eam, quæ lata est, & plana. Et saltem negari non posset, quin Euangelium fuisset diminutiuè loquutum, manifestando nobis portam angustam, & viam arctam, & abscondendo aliam latam, & facilem, quod impium est affirmare. Nec se tueri possunt aduersarij si dicant Euangelium docuisse nos hanc quoque viam per illa verba: *Iugum meum suaue est, &c.* & *mandata eius grauia non sunt.* Quoniam huiusmodi authoritates alium habent sensum, vt ex Augustino, Hieronymo, & D. Thoma supra proximè ostensum est.

Sin autem dicant vnam tantùm esse viam, quæ ducit ad vitam, scilicet angustam, & arctam, quam docuit Euangelium: Ergo via larga, & plena probabilitatum, quæ Euangelio opponitur, non est via euangelica, nec ducit ad vitam, sed magis ad interitum, cap. Hospitiolum, in fin. 32. dist.

Manifesta quoque est illusio, quod doctrina de libera electione opinionis minus probabilis tollat scrupulos, & serenet conscientias. Ad quod demonstrandum, repetenda est differentia inter scrupulum, & opinionem. Scrupulus est credulitas leuis, & temeraria. Opinio est credulitas probabilis, & discreta. Vtrumque probatur clarè in cap. Inquisitioni, de sent. excom. & ex communi sententia Theologorum & Iuristarum fusius ostensum est sup. num. 24. & 261. Vnde habere conscientiam scrupulosam nihil est aliud, quàm habere credulitatem leuem, ac temerariam de malitia actus: & habere conscientiam opinatiuam aliud non est, quàm habere credulitatem probabilem, & discretam, quod similiter actus sit malus, vt in d. cap. Inquisitioni, & in cap. Per tuas il 2. de Simon. Hoc posito, is, qui sequitur opinionem minus probabilem affirmantem actum esse licitum relicta probabiliori opposita, vtique non habet simplicem scrupulum, idest credulitatem leuem, & temerariam, sed potius credulitatem probabilem, imò magis probabilem, & discretam de malitia actus, cum opinioni suæ minus probabili, quod actus sit licitus, opponatur opinio probabilior, quod sit illicitus. Ergo doctrina, quæ docet sequi minus probabilem, & minus tutam in concursu probabilioris, ac tutioris, nequaquam tollit scrupulum, idest leuem, & temerariam credulitatem, quod actus sit malus, quia impossibile est vt tollat id quod non est, cum priuatio præsupponat habitum, l. Decem. ff. De verb. oblig. cap. Ad dissoluendum, de sponsat. impub. Opinionem verò, seu credulitatem magis probabilem, & discretam de malitia actus hæc doctrina tollere non potest, quia ratio nulla subest cur talis credulitas possit suspendi, aut tolli: neque enim possumus ad libitum conscientiam nostram formare, quia secundum Philosophum sæpius citatum in 2. de Anima text. 153. imaginari quidem possumus, & fingere quidquid volumus, opinari autem non est in nobis. Vnde cum opinio, quod actus sit licitus, sit minus probabilis, & eius contradictoria sit probabilior, impossibile est etiam naturaliter, & physicè, vt intellectus, proposita veritate obiecti, non inclinetur in partem probabiliorum, in qua sunt fortiora motiua, vt pleniùs suprà in 1. fundamento numer. 257. Cum igitur libertas eligendi opinionem minus probabilem in concursu probabilioris, nec tollat scrupulum, nec opinionem de malitia actus, consequens est, vt nec serenet conscientias, nec earum sanet vulnera, vt perperam conclamant propugnatores probabilitatum. Quid ergo facit hæc doctrina? dicam paucis: hebetat, & obtundit conscientias. Dicam vulgarius: efficit conscientias grossas, & largas, & in causa est, vt homo minimè sequatur dictamen rationis, & inclinationem intellectus, qui cognita opinione probabiliori, quod actus sit illicitus, non potest illi non adhærere, cum non sit potentia libera, sed cogatur ab intelligibili, sicut sensus à sensibili, vt planè probatum est supra in secunda quæstione n. 155.

Quare electio opinionis minus probabilis affirmantis actum esse licitum, non est actus intellectus, seu potentiæ rationabilis, sed est actus voluntatis, quæ cum sit potentia libera, ex peruersitate, & malitia eligit quod deterius est reluctante conscientia, ac proinde ædificat ad gehennam, vt in d. cap. Per tuas. il 2. de Simon. & in cap. Quoniam omne, de præscription. & constat ex dictis supra in 5. fundamento pro hac sententia n. 260.

Ad motiua Bassei, quod expediat duas habere vias pro mandatis Dei adimplendis, sicut expedit duas habere vias, quæ ducunt Matritum: Respondetur hoc posse admitti si ambæ essent tutæ. At via probabilitatum, & libertas eligendi opinionem minus probabilem, quæ fauet libertati in concursu probabilioris, quæ fauet præcepto, nullatenus tuta est, imò euidenti periculo exposita, vt in superioribus monstratum est. Quibus nunc addimus illud Prouerb. 6. *Est via, quæ apparet homini recta, sed nouissima eius adinferna deducunt.* Vbi Sapientia Diuina non loquitur de via mala secundum se, & à parte rei, quæ tamen certò, & inuincibiliter appareat recta: Alioquin conscientia erronea ex ignorantia inuincibili non excusaret contra id, quod docent communiter Theologi cum D. Thoma in 1. 2. q. 19. art. 6. Nec loquitur de via non recta, quam aliquis sine vllo fundamento indicat rectam. Nam quod appareat rectum, ex aliquo fundamento appareat tale, c. Ego solis, vers. Alios vero, 9. dist. & oppositum est impossibile, vt sup. ostendimus nu.

139. 140. & 143. Superest ego, vt loquatur de via non recta secundum se, quæ non certò, sed probabiliter tantùm apparet recta: id enim propriè dicitur probabile quod est apparens, verum vt in d. c. Ego solis. Et hæc via non ad lauream Empyrei, vt putat Caramuel, sed ex diuino oraculo ad inferna deducit. Ad quod libet referre verba Religiosi viri Patris Grauinæ in suo Cherubim Paradisi, lib. 4. cap. 5. quæ sic se habent. [Pro certo statuant qui varias semitas opinionum istarum probabilium inducunt, vel varia itinera aperiunt innouandæ veritatis, & speciem bonorum ostendunt, quod non viæ dicendæ sunt, sed diuerticula, & semitæ, quæ numquam tandem ad vnum exitum terminantur. Vtinam institueretur quod sicuti in foro contentioso accipiuntur communiter receptæ sententiæ, ita & in foro pœnitentiali idem statueretur decretis prouisiuis, præscribendo has, non illas recipiendas. Quàm benè id esset consultum Ecclesiæ! breui tempore reformaretur mundus, qui ex licentia opinandi in præceps ruit, latissimam viam ingrediendo, quæ ducit ad perditionem.] Hæc ille. Præterea si nouæ felicitati Ecclesiæ, quam exaggerant Moderni congaudendum est, quia nunc exuberat multitudine opinantium, qui faciliùs deducuntur ad lauream Empyrei: ergo vice versa est condolendum infœlicitati Ecclesiæ sæculorum præcedentium, & fideles illorum temporum dicendi sunt miserrimi, quibus hæc porta Empyrei fuit clausa, quarum plurimi essent damnati, quia quod honestum est, turpe existimantes, à proprijs Sacerdotibus malè instructi, ac decepti ex conscientia erronea peccauerunt, secundum ea quæ leguntur, & notantur in c. Per tuas. il 2. de Simon. & in §. Ex his. 18. quæst. 1. & per D. Thomam quodlib. 8. art. 13. Infelix ergo fuit Ecclesia, quæ huiusmodi laborauit ignorantia per quindecim sæcula, si nunc dicenda est felix ex multitudine opinantium.

Ad alia obiecta, quæ à defensoribus probabilitatum post Medinam, & Sanchez nouissimè afferuntur, nempe ad imaginariam demonstrationem Caramuelis, ad quinque rationes Marci Vidal, & ad septem argumenta P. Spinulæ, adæquatè respondet Iulius Mercorus de probabilitate opinionum par. 2. art. 28.

420 Ad extremum, vt omnia in superioribus quæstionibus enucleata in compendium redigantur: si quæris an in omni materia tibi sequi liceat quamcumque opinionem probabilem, distingue. Aut quæstio est de his, quæ ad fidem, aut mores non pertinent: & in his liberum est tibi amplecti quam malueris opinionem, etiam minus probabilem, secundum ea quæ dicta sunt supra n. 15. Aut est quæstio de his quæ spectant ad fidem, aut mores: & tunc subdistingue, Nam aut agitur de articulis ab Ecclesia diffinitis; & consule regulam fidei, & sequere decreta Patrum: alioquin si adhæreas opinioni alicuius Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, aut contra id, quod publicè tenetur secundum Ecclesiæ authoritatem, non poteris ab erroris vitio excusari, vt constat ex dictis numer. 19. cum duobus sequentibus. Aut articuli non sunt diffiniti ab Ecclesia, & tunc vt scias omni cum securitate conscientiæ ad praxim deducere, attende diligenter cum tibi occurrit aliqua controuersia, aut à te consilium petitur in materia ad mores pertinente, si vis periculum euadere, hæc obserua. Primùm inuoca diuinum auxilium, ne te errare permittat secundum id, quod docuit S. Thom. supracit. n. 115. & mox super quæstione illa, in qua consulere aut iudicare debes, aggredere opinionem, quæ negat actum esse licitum, & periculo vacat, & examina diligenter illius motiua: & si agnoueris eam non habere rationes suasibiles, vel authoritates mouentes, tunc conuertas te ad opinionem oppositam, quæ affirmat actum esse licitum, & ideo est periculo exposita, accuratoque studio expende, & discute seorsim, & singillatim vnamquamque rationem illi fauentem: & vbi cognoueris eas esse suasibiles, seu probabiles, tunc illas omnes simul coniunge, ac trutina intellectus sedulò in vniuersum perpende: & si illis simul iunctis, & in vnum conflatis vsque adeo acquiescat intellectus tuus, vt concipiat, & apprehendat rem ita esse, & iudicet sine vlla trepidatione ac formidine, opinionem illam esse veram; intrepidè eam sequaris, quia quamuis non sis certus de illius veritate per rei euidentiam, seu demonstrationem, quam in moralibus quærere vitiosum est; tamen certus es moraliter, cum ex illis probabilibus consurgat, & generetur in te certitudo talis, quæ sufficiens est ad rectè operandum; ac proinde bona cum conscientia potes opinionem illam amplecti, & secundum eam præbere consilium petenti, prout hæc patent à num. 98. vsque ad num. 111. & præsertim num. 109. & 110. Sed si agnoueris hanc partem habere pro se vnam tantùm rationem probabilem, aut plures quidem, sed non tanti ponderis, vt eis etiam simul iunctis, intellectus tuus omninò acquiescat, & ad eas simpliciter se determinet, sed tantùm assentiatur fluctuans, & cum trepidatione ac formidine de illius veritate: & hoc casu adhibe diligentiam an possis formidinem illam explodere, & abijcere: & quidem si hoc assequi potueris, tunc ea explosa, poteris tutò sequi eamdem opinionem, & iuxta eam consulere; quia iudicium tuum, quod manente formidine erat probabile, ea deposita, desinit esse tale, & incipit esse certum, ea planè certitudine quam exigit moralis materia. Et hic propriè est casus cap. Inquisitioni, vers. In secundo, de sent. excom. At si omni diligentia adhibita non potes formidinem illam à te repellere, ac deponere, tunc intellectus tuus vacillat, & fluctuat, nec simpliciter se determinat; ideoque iudicium tuum non est moraliter certum, sed tantùm probabile, timidum, ac incertum, vtpote obnoxium formidini; ac proinde teneris ab illa opinione prorsus abstinere, nec secundum eam tibi fas est consulere; alioquin exponis te discrimini, & lethaliter peccas, cum in iudicio practico formido, & scrupulus nisi deponatur sit mors conscientiæ, vt constat ex dictis num. 88. & 95. & numeris sequentibus, & num. 246. Verùm si à principio occurrat tibi opinio affirmans actum esse licitum, & illius rationes tibi videantur probabiles, & ideo tu velis in illa statim quiescere absque eo quod reflectas ad opinionem contrariam, aut consideres illius motiua, tunc caue ne decipiaris, quia non licet tibi opinionem illam vtcumque probabilem sequi, nec secundum eam consulere, aut iudicare:

sic

sic enim assumeres iudicium probabile pro regula tuarum operationum, quod in moralibus sine peccato fieri non potest, vt viginti sex fundamentis probatum est supra in prima quæstione à num. 59. vsque ad num. 98. Sin autem perpensis motiuis, vtriusque partis agnoueris vtramque opinionem esse æqualiter probabilem, vel quasi æqualiter, eo casu non est tibi liberum sequi vtramque vel alteram, quam malueris, quia non es moraliter certus, sed dubius, vt probatum est in 5. quæst. à num. 155. vsque ad num. 171. & ideo teneris ex præcepto sequi partem tutiorem, vt similiter est probatum à num. 171. vsque ad num. 229. Neque enim extra materiam Iustitiæ, & in foro conscientiæ habet locum regula. In pari causa melior est conditio possidentis, vt constat ex dictis à num. 191. vsque ad num. 212. Vnde teneris sequi partem tutiorem, siue dubium sit iuris, vt à num. 212. vsque ad num. 218. & in omni materia, etiam extra casum irregularitatis, vt num. 220. Quod si non appareat quæ opinio sit tutior, seruabis regulas à iure præscriptas, vt patet à num: 229. vsque ad num 242. Quod si omni studio, ac diligentia adhibita in perquirenda veritate cognoueris omnia vtrinque esse prorsus paria, quod raró accidit: tunc secundum ea, quæ dicta sunt num. 235. & seqq. aut partes adige ad transigendum, aut diuide rem diuisibilem, aut consule Ecclesiam Romanam omnium Ecclesiarum matrem, & magistram, vt c. Per venerabilem §. Rationibus. qui fil. sint legit. Cæterum si consideratis motiuis vtriusque partis, agnoueris probabilem esse opinionem affirmantem actum esse licitum, contrariam veró esse probabiliorem, tunc non licet tibi sequi minus probabilem, ac minus tutam, sed teneris ex præcepto sequi probabiliorem, ac tutiorem, vt quadraginta duobus fundamentis probatum est in 3. quæst. à num. 253. vsque ad num. 402. Idque siue sis Consiliarius, vt nu. 354. siue Iudex, vt n. 298. & 355. vsque ad num. 373. siue Medicus, vt num. 373. & num. seqq. siue Rex in bello gerendo, vt num. 375. præcipué veró in administratione Sacramentorum, extra casum extremæ necessitatis, vt n. 303. & 304. & n. 376. vsque ad num. 381. & siue sis Aduocatus, vt n. 381. & num. seqq. vsque ad num 395. Hæc sequere, & in perpetuum non errabis.

403 Quartò, & vltimò QVÆRO] pro complemento materiæ. An authoritas vnius Doctoris in morali materia, in qua vertitur peccati periculum, reddat opinionem probabilem, itaue sit sufficiens fundamentum eam tenendi, & ad praxim deducendi.

Sententiam affirmatiuam probarunt ex recentioribus Theologis Gregorius de Valentia, Emanuel Sá, Thomas Sanchez, Filliuccius, & alij, quos supra citauimus in 3. quæstione in 39. fundamento pro parte negatiua n. 331. Qui omnes asserunt probabilitatem opinionum oriri etiam ex sola authoritate vnius docti, & pij Doctoris. & allegant Angelum in ver. Opinio, n. 2. & Syluest. ibid. quæst. 1. & Nauarrum in manuali cap. 27. num 288. dum dicit, posse nos eligere pro vera opinionem eius, quem merito censemus esse virum scientia, & conscientia præditum. Quibus addi possunt Bonaccina de Peccatis, disp. 2. q. 4. punct. 9. num. 1. ibi: [Sufficit authoritas vnius Doctoris valdè periti, & bonæ conscientiæ.] Martinus Bresserus lib. 3. de conscientia cap. 3. ibi: [Vnius viri pij, & docti authoritas.] Castro-Palaus parte prima disp. 2. punct. 2. num. 4. ibi: [Alicuius Doctoris pij, & grauis.] & Iacobus Granad. in p. 5. controu. 2. tract. 12. disp. 4. sect. 1. vbi sic ait: [Dico ergo breuiter per se loquendo esse probabilem opinionem, quæ habetur in aliquo Doctore ex recentioribus, qui sit doctus in morali Theologia, pius, & minimè singularis, idest non docens, frequenter opiniones singulares.]

404 Mouentur quia opinio probabilis est quæ non leui innititur fundamento: Authoritas autem viri docti, & pij non est leue fundamentum. Nam si in agibilibus prudenter agit qui credit homini graui, & pio asserenti aliquid factum Romæ, vel Parisiis, cur non item in moralibus, & practicis prudenter agat qui fidem adhibeat viro probo, & in ea materia versato?

Nec placet Thomæ Sanchez limitatio Adriani quodlib 4. art. 1. littera N. vers. Ex hoc patet, & Cordubæ in suo quæstionar. lib. 2. quæst. 3. in solutione ad secundum. Confirmar. 1. arg. vers. Ad Landulphum, fol. 18. vt hoc intelligatur si sit error iuris humani, secus si diuini. Hæc, inquam, limitatio eidem Sanchez non placet, quia in vtrisque est magni ponderis, ac momenti authoritas viri grauis, & pij. Itaque hic Auctor apertè sentit solam authoritatem vnius Doctoris reddere opinionem probabilem, & excusare à peccato erroris, etiamsi error sit iuris diuini, asseritque suæ opinioni fauere D. Thomam quodlib. 3. art. 10. dicentem posse quemquam amplecti opinionem erroneam, quam a Magistro audiuit in ijs, quæ ad mores pertinent. Sed certè S. Doctor dicit totum oppositum, vt cuilibet legenti patere potest & plenius pauló infra explicabitur.

Ego veró pro clariori solutione huius quartæ quæstionis existimo statuendas esse conclusiones infrascriptas.

406 Prima conclusio est: sola authoritas vnius Doctoris vtcumque docti, & probi nequaquam reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum eam tenendi, & licitè ad praxim deducendi.

407 Probatur primo authoritate Aristotelis 1. Topic. cap. 1. vbi ait: [Probabilia autem sunt, quæ videntur omnibus, aut pluribus, aut Sapientibus, & his maximè notis.] Quem locum explicans Alexander ait: [Probabilia sunt quæ omnibus, vel pluribus, vel Sapientibus probantur, ijsque vel omnibus, vel pluribus, vel maximè cognitis, ac probatis.] & Boetius de differ. Topic. c. 4 post princ. [Probabile veró (inquit) est quod videtur vel omnibus, vel pluribus, vel maximè notis, atque præcipuis. Ergo quæ videntur vni tantùm Sapienti non sunt probabilia. Et consequenter authoritas vnius viri, vtcumque grauis, & docti non reddit opinionem probabilē.

Probatur secundo in c. Noli meis, 9. dist. vbi
408 Augustinus interrogatus respondit, scripturis suis pro firmo credendum non esse nisi certum appareat. Per quem textum Petrus Brixiensis in Repertorio in ver. Credere, dicit; in tantum esse credendum dictis Doctorum, in quantum canonicis scripturis deseruiunt.

Probatur tertió in c. Si habes, 24. quæst. 3. vbi idem

idem Augustinus ad Auxilium Episcopum. [Si habes (inquit) de hac re sententiam certis rationibus, vel scripturarum testimonijs exploratam, nos quoque docere digneris quomodo recte anathematizetur pro patris peccato filius?] Ergo sentiebat Augustinus solum Episcopi sententiam rationibus, & scripturis nudatam non esse sufficiens fundamentum sic opinandi, & operandi.

Probatur quartò in c. Ego solis, 9. dist. vbi similiter Augustinus profitetur se non credere Scriptoribus non Canonicis, quamuis doctis, & pijs, nisi eorum dicta confirment vel per alios authores, vel per canonicas, aut probabiles rationes. Ait enim: Alios autem (id est Scriptores non canonicos) ita lego, vt quantalibet sanctitate, doctrinaque polleant, non ideo verum putem, quia ipsi ita senserunt, sed quia mihi per alios authores, vel canonicas, vel probabiles rationes quod à verò non abhorreat persuadere potuerunt. Ergo sola authoritas vnius Sancti, & docti scriptoris sine congruis rationibus secundum Augustinum non sufficit ad opinandum, nec reddit opinionem probabilem. Concordat textus in cap. Neque quorumlibet, eadd. dist. & in c. Per tuas, de sent. excom. vbi probatur non esse credendum cuilibet opinioni, neque cuilibet magistro, prout ibi notant Host. nu. 1. & Io. Andr. nu. 12.

Probatur quintò in l. fin. Cod. De institut. & substitut. vbi Imperator opinionem grauissimi Iurisconsulti Papiniani appellat dubitationem. Dubitatio autem minus est, quàm opinio, quia est infimus gradus, per quem primo ad suspicionem, deinde ad opinionem peruenitur, vt notat Bartolus communiter receptus in l. Admonendi, num. 21. ff. De iureiur. & plenius dictum est supra nu. 248. Ergo sola authoritas vnius Doctoris quantumcumque grauis non est tantæ potentiæ, vt attingat gradum opinionis probabilis.

409 Probatur sextò ex generali regula, quod dictò vnius non est credendum, quia vox vnius, vox nullius, vt c. Licet vniuersis, c. Veniens, c. Iureiurando, & c. In omni negotio, de testib. l. Iuris iurandi, C. eod. Roman. singul. 622. incipien. Dictum vnius. Quantumcumque sit grauis, & fide dignus, vt c. A nobis, & ibi Abbas num. 1. vers. Nota pulchrum textum, de testib.

410 Et ideò non creditur magno Doctori attestanti de consuetudine, seu de communi vsu loquendi, vt de Bartolo notat Baldus in l. Cum quidam, §. Quod dicitur, in fine, ff. De acquiren. hæred. & pluribus relatis ex communi firmat Decius in conf. 472. incipien. Testator legauit, nu. 16. in fin. vers. Secundò respondeti potest. Ergo nec creditur Doctori attestanti de probabilitate, seu veritate alicuius opinionis; cum præsertim dicti sui nullam congruentem rationem adducat, & deponat non de veritate ipsa, sed de iudicio, & credulitate sua, & de his, quæ sunt iuris. Vnde longè minus ei fides adhibetur, vt notat Baldus conf. 286. incipien. Thema proponitur, num. 3. vers. Superest igitur, lib. 2. Card. Zabarel. conf. 24. Quæ enim possedit. Alex. conf. 148. Excellentissime Domine, num. 4. vbi attestatur ita om-

411 nes tenere, lib. 2. Hinc idem Card. conf. 77. incipien. Frater vnice. Scripsit se nulli vnquam voluisse in opinionibus cedere, nisi vrgente ratione, cuius dictum refert Felinus in c. 1. in fin. supra eod. Ad idem textus in c. Sanctum est, de consecr. dist. 4. & in c. Nolite timere, 11. qu. 3. quem textum notat Archid. contra Scholares, qui quotidie dicunt, hæc est glossa communis: nam vt ipse ait. [Cuicumque magno Doctori non habeo credere nisi suum dictum approbetur per authenticam scripturam.] & sequitur Ioannes Lupus in repetitione c. Per vestras, §. 20. in 3. art. nu. 12. de donat. inter vir. & vxor. vbi amplius ait, non esse credendum Doctoribus quantumcumque doctrina polleant, dum carent fundamento.

412 Probatur septimò authoritate S. Thomæ in præallegato quodlib. 3. art. 10. vbi docet in his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores, nullum excusari à peccato erroris si sequatur opinionem alicuius Magistri, quia in rebus dubijs non est de facili præstandus assensus, quem locum latius expendemus infra in 2. conclusione num. 425. & 432. Ergo ex sententia S. Doctoris sola authoritas vnius Magistri nequaquam reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum rectè opinandi, & licitè operandi.

Probatur octauò ex sententia Parochorum Parisiensium, & Rothomagensium, qui cùm anno 1656. proposuerint vniuerso Clero Gallicano quàm plurimas assertiones periculosas authoritate Superiorum prohibendas, primo loco tanquam aliarum præcipuam posuerunt hanc, de qua nunc disputamus, videlicet opinionem probabilem esse cùm ab vno solo Doctore graui sustinetur, vt dictum est supra in 3. quæst. in 40. fundamento, num. 336.

Probatur nonò ex censura facultatis Theologicæ Louaniensis ad requisitionem Episcopi Gandauensis, de qua supra num. 339. vers. His addimus. Nam vigesimamsextam, & vltimam assertionem, videlicet: Authoritas vnius Doctoris probi, & docti reddit opinionem probabilem: facultas hac censura perstrinxit: Perniciosa est, & innumeras absurditates innehit in omni materia doctrinæ moralis. Et septimam assertionem, id est, Clarum, & certum est Iudicem non posse punire aliquem, qui sequutus est opinionem probabilem; facultas Theologica notanit censura vt infra: Assertio relata ad eam probabilitatem, quam assertio vigesimasexta, seu vltima obtendit, prorsus falsa est, & iudiciariæ potestatis perperam coarctiua, seditionum, ac rebellionum inuectiua, publicæ tranquillitatis turbatiua, nec in Republica rectè ordinata vllatenus toleranda.

Probatur decimò & vltimò hæc prima conclusio ab absurdo, quia hoc sæculo in moralibus nulla fere est opinio quantumcumque exorbitans, quæ aliquem non habeat sequacem. Quod enim vix tolerandum esset in philosophicis, Theologi nostræ ætatis non pauci in nulla re magis contendunt, quàm vt certatim in materia morum adinueniant plausibiles, & ingeniosas opiniones pallio probabilitatis tectas, adeout, quod maximè deplorandum est, is præclarius agere, & maiori laude dignus videatur, qui maius profert paradoxum. Quare si sequi liceat quamcumque opinionem probabilem, & probabilitas oritur sola authoritate vnius Doctoris, iam licet

liceat omnia tenere, & in praxi sequi pro libera cuiusque conscientia. Quod quàm sit absurdum, & alienum ab arcta via Euangelij, nemo non videt, & satis constat ex dictis supra num. 77. & in 3. quæst in 39. fundamento cum duobus sequentibus.

413 Et hanc sententiam probarunt Aristoteles, S. Augustinus, Archidiaconus, & Io. Lupus supracitati num.407. & num.411. Basseus in Floribus Theologiæ moralis, in ver. Conscientia, num. 8. §. Vt opinio cognoscatur, qui amplius tenet, nec turbam Doctorum sine rationibus efficere opinionem probabilem, vt fusius patebit infra num.431. Salon in 2.2. qu.63. art.3. controuers.2. dicens, eos, qui in rebus moralibus parum versati sunt, non posse tuta conscientia quod in vno, vel altero inuenerint, sequi, & nouissimè Antonius Merenda quamuis prædicta non alleget in suo tractatu hac de re edito in præfatione pag.75. à num.181. præsertim num.185. & 192. vers. Vide, vbi pluribus ostendit opinionem probabilem non oriri ex authoritate Doctorum, sed ex rationibus. Candidus Philalethus in tractatu de opinionum praxi, qu.8. vbi multis fundamentis itidem concludit opinionem vnius Doctoris non esse sufficiens fundamentum opinandi, & operandi; & respondet obiectis, & D. Cardinali de Lugo, de pœnit. disput. 22. num.43. vbi ait: [Ergo non est satis, quod pœnitenti sit probabilis opinio, sed requiritur quod verè sit talis propter authoritatem, & rationes, quas pro se habet, vel communiter existimetur probabilis. Ergo secundum cum sola authoritas vnius Doctoris sine ratione ad hoc non sufficit.

414 Nec contradicunt Angelus, & Syluester initio quæstionis in contrarium adducti nu. 403. Nam Angelus dicit in causa dubia pro multitudine esse præsumendum, & loquitur de dubio, quod nascitur ex opinionibus contrarijs. Quod si non appareat quæ sit communis opinio, præponendam esse illam, quæ validioribus rationibus firmatur. Quare quod asserit in fine posse quem sine peccato sequi sui Doctoris opinionem, debet intelligi iuxta prædicta, id est si sit communior, vel probabilior, vel nisi, vt ibidem dixerat, ita probaret suam, vt alias superaret; vnde cum suis limitationibus Angelus nullo modo potuit citari pro hac sententia. Simili modo Syluester concedit posse quem sequi opinionem Magistri sui non absolutè, sed si magis videtur rationi consona. Vnde nec ipse affirmat simpliciter vnius Doctoris opinionem esse sufficiens fundamentum eam sequendi, sed potius oppositum.

Non obstat ratio supra in contrarium adducta, quod assertio vnius probi, & docti non sit leue fundamentum ad reddendam opinionem probabilem. Quoniam hæc ratio petit principium, hoc enim quærimus an assertio vnius sit fundamentum sufficiens opinandi, & rectè operandi. Vnde assumi non debet pro fundamento id, de quo disputatur, vt notat Ripa in rubrica ff. Soluto matrimonio, num. . . . Nec subsistit quod subiungitur credendum esse fide digno asserenti aliquid esse gestum Romæ, vel Parisijs. Imò nullus prudens sub huiusmodi assertione concluderet aliquod graue, & periculosum negotium. Et ideo si Episcopus in remotis nouiter prouisus à Papa intelligeret ex litteris sui agentis, vel alterius fide digni Romæ expeditas fuisse bullas suæ prouisionis, & huic attestationi fidem adhibendo, non visis bullis, acciperet possessionem sui Episcopatus, & illius administrationi se immisceret, vtique non euaderet pœnas Extrauagantis Bonifacij VIII. Iniunctæ, de elect. vt alias vidi obseruatum; & meo tempore Sac. Congregatio Concilij laudauit Archiepiscopum Goanum Indiarum Primatem, quod quamuis ex litteris sui agentis intellexisset bullas Papales suæ prouisionis fuisse leuatas, & casu perijsse, tamen illis non receptis, nunquam potuit adduci vt Archiepiscopatus administrationem susciperet cuiuscumque necessitatis prætextu, vt scripsi plenius in c. Nihil, num. 20. & 34.

415 infra de elect. facit quod notat Bartol. in l.2. §.Si dubitetur, num.1. ad finem vers. Quædam sunt, ff. Quemadmodum testam. aper. vbi tradit standum non esse testi vnico in his, quæ sunt magni præiudicij, veluti si attestetur de morte mariti, quia esset magna infamia si mulier viuente viro nuberet; non enim posset in pristinum statum reponi, eiusque sententia magis placet Thomæ Sanchez de matrim. tom.1. lib.3. disp. 46. nu.12.

416 Item non obstat quod notat Archidiaconus in c. Domino Sancto, 19. dist. num.2. vbi dicit non esse ex ingenio procedendum, sed auctoritatibus insistendum, & inuehit contra glossas, quæ procedunt ex ingenio non informato authoritatibus. Etenim hoc intelligi debet non de authoritate probabili alicuius Doctoris, sed de authoritate necessaria scripturarum Canonicarum, de quibus loquitur Augustinus in c. In canonicis, 19. dist. & in c. Ego solis, 9. dist. Stat igitur conclusio, quod sola authoritas vnius Doctoris vtcumque docti, & pij non reddit opinionem probabilem, nec est fundamentum sufficiens eam tenendi, & secundum illam operandi.

417 Limita primo hanc conclusionem, vt locum non habeat si, authoritas talis Doctoris nitatur aliquo graui fundamento & in contrarium nulla occurrat ratio, vel authoritas mouens. Quod vix potest contingere nisi in casu nouo, & ab alijs non ventilato: tunc enim tuta conscientia quis potest opinionem illam tenere, & ad praxim deducere; licet eo casu affirmare possimus probabilitatem opinionis oriri magis ex vi rationis, quàm authoritatis, arg. d. c. Ego solis, vers. Alios autem, 9. dist. & c. Si habes, in princ. 24. & patebit infra num. 424. Et in his terminis tantum admitti potest quod dicunt Sanchez, & alij supra ex aduerso citati nu. 403. videlicet probabilitatem opinionis oriri ex authoritate vnius Doctoris. Procedit enim solummodo cum Doctor ille, discusso articulo, mouetur rationibus, quæ intellectum adæquent, prout etiam loquitur Syluest. in ver. Opinio. qu. 1. cuius verba supra proximè retulimus sub num. 414. & nouissimè declarat Laurentius Portellus in dub. regular. in ver. Opinio eligenda, num.4. & ex illo Antonin. Diana resolut. moral. par.4. tract 4. resol.30. & Doctor Sorbonicus Du Val. tract.1. q.4. art.15. pag.116. & 117. in hæc verba: [Dicimus Doctorem Classicum magnæ authoritatis, & famæ posse opinionem aliquam firmissimis rationibus roboratam introducere, eamque ita introductam, & confirmatam tutò aliquem sequi posse.] & Iacob.

cob. Granad. in 1. 2. controu. 2. tract. 12. disp. 4. sect. 1. dicens, non posse tutò reputari probabilem opinionem alicuius Doctoris, quando ille non respondet seriò, sed veluti obiter, & parum consideratè; tunc enim illius authoritas non facit sufficientem fidem. Et concordant alij su-
418 pracitati sub num. 413. Et in hunc etiam sensum accipiendum est dictum Abbatis in c. Capellanus, de feriis. quod sequens opinionem alicuius Magistri non subtiliter inuestigatam, quæ postmodum appareat falsa, excusatur à peccato, quando falsa non apparuerit. Quod dictum re-
419 fert, & sequitur Syluester in ver. Opinio, nu. 1. In quibus etiam terminis loquitur Innoc. in c. Per tuas, il 2. de Simon. dum ait: [Non peccare mortaliter eum, qui sequitur intellectum alicuius grauis Authoris, etiam si erret, dummodo tamen error huiusmodi versetur circa subtilitates legum.] Cuius dictum sequitur Baldus in l. Ab eo, num. 11. C. Quomodo, & quando Iudex. & dicit communiter receptum Nauar. in cons. 10. N. tractabar, num. 5. de consang. & affinit.

420 Limita secundò hanc primam conclusionem, vt non procedat in authoritate alicuius sapientis, qui sit clarissimus, & maximè notus, ac Princeps, seu præcipuus in aliqua facultate: nam hoc casu in sola authoritate videtur quis posse quiescere, & secundùm eam opinari, & operari, vt probat textus in l. Septimo mense, ff. De stat. homin. vbi dicitur: [Septimo mense nasci perfectum partum iam receptum est, propter authoritatem doctissimi viri Hippocratis.] non dicit propter rationem, sed propter authoritatem. Ergo sola authoritas tanti viri sufficiens est. Ad idem textus in l. Si Pater, ff. De solut. vbi probatur authoritate Aristotelis partu vno quinque nasci posse. & in l. Antiqui, ff. Si pars hæred. petat. Vnde & Pythagorici opinionibus Pythagoræ acquiescebant non alia ratione, nisi quia
421 ipse dixit. Idem suadetur ex verbis Aristotelis in 1. Topic. cap. 11. videlicet, propositiones eligendæ sunt aut omnium opinione, aut plurium, aut sapientum, & horum vel plurium, vel notissimorum; vbi Alexander ait: [Etenim ea quæ videntur omnibus oportet eligere, & ea, quæ videntur pluribus, & ea, quæ clarissimis famâ.] Igitur opiniones clarissimorum virorum sunt præponendæ opinionibus plurium sapientum; vel certè æqualis ponderis sunt habendæ.
422 Quippe magna est vis authoritatis, vt egregiè declarat S. Bonauentura in opusc. 1. cuius titulus est, Principium sacræ Scripturæ, vbi sic disserit: [Licet autem locus ab authoritate concludens, infirmus, & inartificialis appelletur pro eo quod non proprio argumento, sed aliunde parato testimonio vtatur qui arguit, vt Boetius docet, plerumque in authoritate proborum ratio suæ credulitatis assensum citius exhibet, quam disputationi communi, vt pulcherrimè docet Tullius.
423 Et hoc quidem in notitia fidei manifestum est, vbi cum ratio verissima licet profundissima lateat, secundum Riccardum, ipsa tamen vis authoritatis ad assentiendum inclinat, quia quod scimus, & intelligimus rationi, quod verò credimus, debemus authoritati dicit Augustinus. Sic etiam in operabilibus consueuit accidere, vt pondus authoritatis inclinet ad actum, præcipuè si gra-
424 ue sit.] Hac D. Bonauentura. Potest tamen dici inclinationem, & acquiescentiam intellectus in casu huius limitationis non fundari in solo principio extrinseco, seu inartificiali authoritatis, sed etiam in principio intrinseco rationis, saltem implicitè, nimirum quia cognoscimus generaliter viros clarissimos, atque præcipuos nunquam fuisse loquutos sine fundamento rationis. Quod clarè adnotauit Ioannes à S. Thoma super 1. 2. S. Thomæ qu. 18. disp. 12. a. Quid de probabilitate ex principijs extrinsecis; dicens: [In tantum authoritatem alicuius Doctoris siue antiqui, siue moderni facere aliquam probabilitatem, in quantum præsumitur in scientia versatus, ac sapienter loquutus:] vnde tandem sic concludit: [Solet communiter dici, quod ille potest facere opinionem, qui præsumitur talis esse scientiæ, & ingenij, quod possit fundamenta probabilitatis tradere.] Vnde cæteris paribus, opinio antiquorum, & seniorum probabilior censetur, quia in antiquis, & senibus maximè præsumitur sapientia.

425 Secunda conclusio est: Opinio vnius Doctoris quantaliber sanctitate, & doctrina præditi tuta conscientia teneri, & ad praxim deduci non potest, si ab Ecclesia sit reprobata, aut sit contra Ecclesiæ determinationem, nec talis opinio vllatenus est probabilis, sed potius improbabilis, & falsa.

Hæc conclusio est S. Thomæ d. quodlib. 3. ar. 10. vbi docet in spectantibus ad fidem, & bonos mores neminem excusari à peccato erroris, si sequatur opinionem alicuius Magistri contra manifestum Scripturæ testimonium, aut contra id, quod publicè tenetur per Ecclesiæ authoritatem. Et eum sequuntur S. Antoninus in 3. par. tit. 5. cap. 3. §. 9. Angel. Syluest. & alij Summistæ in ver. Opinio. Idem tradit Suarez in 1. 2. disp. 12. sect. 6. num. 11. vbi ponit exemplum in opinione illa de absolutione absentis reprobata à Clemente VIII. Sanchez in Decal. to. 1. lib. 1. cap. 9. n. 11. vbi ponit pro conditione opinionis probabilis, vt non contineat errorem: quod est dicere, vt ab Ecclesia non sit reiecta. Castr. Pal par. 1. disput. 2. nu. 4. & alij Recentiores. Quibus adiungi possunt Adrianus, & Corduba supracitati num. 404. dum tradunt opinionem singularem vnius viri quantumuis docti, & probi nullā facere probabilitatē in his, quæ sunt contra ius diuinū.

Probatur primò hæc secunda conclusio, quia vt ratiocinatur S. Thomas vbi supra *si cæcus cæcum ducem præstet, ambo in foueam cadunt*. Matthæi 15. c. Cum sit ars, de ætate, & qualitate. Sed quicumque errat, cæcus est in quantum errat. Ergo quicumque sequitur opinionem errantis magistri in foueam peccati cadit.

Probatur secundò, quia Constitutiones Canonum, & sic determinationes Ecclesiæ singularibus sunt opinionibus præferendæ, vt est casus in hac Decretali secundum Io. Andr. Butr. Cardin. & omnes in Summ. textus. Ergo singularis opinio vnius Doctoris contra determinationem Ecclesiæ nullam facit probabilitatem.

Probatur tertiò, quia opinio singularis vnius Doctoris non est tenenda quando communiter ab alijs Doctoribus reprobatur, vt dicemus infra in tertia conclusione. Ergo longè minus tenenda est quando reprobatur ab Ecclesia, aut illius determinationi aduersatur; quia Ecclesia Ro-

Romana est maioris authoritatis, quàm Doctorum consensus, vt constat ex dictis sup. num. 6. & 7.

426 Nec prædictis aduersatur, quod sufficiat indocto consilium vnius sapientis, & probi viri, vt illud sequi possit. Ergo & docto sufficere debet.

. Primò enim respondent nonnulli apud Azorium instit. moral. rom. 1. lib. 2. c. 7. quæst. 5. negando consequentiam, & bene iudicio meo, quia ius ignorare licet indoctis, ac rudibus, non autem eis, qui sua prudentia instructi sunt, l. Regula, ff. De iur. & fact. ignor.

427 Deinde respondere potest negando antecedens, nam si ille indoctus dubitat de veritate opinionis, aut habet rationem dubitandi, eo quod audiuerit alios aliter opinari; & potest illos consulere, imò & debet, quia, vt inquir S. Thom. d. quodlib. 3. art. 10. in dubijs oportet non cito credere: alioquin ex iuris ignorantia non excusatur, vt est text. in d. l. Regula, §. Sed iuris ignorantiam, & in c. Non omnis, 37. dist. & tradit Corradus de contract. quæst. 100. dicens: [Illiteratus inquirat à literatis timentibus Deum: & sicut faceret imminente sibi periculo corporalis vitæ, aut rerum, sic etiam & multò magis in periculo animæ.]

428 Aut tali indocto nullum occurrit dubium de veritate opinionis; & nihilominus non excusatur ex ignorantia iuris, vt est textus clarus in c. Per tuas, il 3. de Simon. vbi ordinatus in Subdiaconum, qui prius præsentatori suo promisit quod nil ab eo peteret, in suscepto ministrare, vel ad superiores Ordines ascendere sine dispensatione non potest, etiamsi peccare non crediderit, vt ibi est casus secundum Io. Andr. Card. Abbatem, & omnes in Summar. & glos. 1. exponens illa verba textus, *nec se in hoc illicitum egisse aliquid intellexit*; reddit rationem dicens: propter hoc non excusatur vt bene sequentia notant, quia potuit consulere peritiores, & concordant ibi Host. num. 2. in ver. Illicitum, Ioan.

429 Andr. num. 5. & alij communiter. Nec subsistit, quod dicebat quidam Theologus illum textum non habere locum in foro conscientiæ, quia nulla ignorantia innincibilis est peccatum, vt inquit S. Thom. in 1. 2. quæst. 76. art. 2. in corpor. Imò enim illa Decretalis expressè loquitur de eo, qui credidit se non peccasse, seu illicitum aliquid commisisse, & ita communiter exponitur à Doctoribus, & imponit pœnam, quæ afficit animam, & ideo dubitari non potest quin habeat locum etiam in foro interno; præsertim quia, vt latè probaui in c. Si quis, num. 37. & seqq. de Regular. Absurdum est asserere legem iustam humanam, & præsertim Ecclesiasticam non obligare in foro conscientiæ, præterquam in duobus casibus ibi expressis, qui præsenti non ap-

430 plicantur. Neque verò talis dici potest ignorantia inuincibilis, sed potius vincibilis, vt egregiè declarat S. Thom. loco proximè citato, seu crassa, & supina, quæ neminem excusat, c. 1. de ordinat. ab Episc. qui renunc. Episcopat. c. penult. de Cler. excom. glos. in c. 1. in ver. Nescire, & in ver. Pro huiusmodi negligentia, de Cler. per

431 saltum promoto. Dicitur enim crassa, & supina ignorantia quando de facili potuit quis scire, & non indagauit, glos. 2. in d. c. penult. Ad hoc bo. *Prosp. Fagn. in 1. Decretal.*

nus textus in l. Si auiam, ibi: *Si cum peritioribus tractatum habuisses, facilè cognosceres*, C. De iugen. & manu.

432 Demum hæc doctrina est ipsius S. Thom. in præallegato quodl. 3. art. 10. cuius hæc sunt præcisa verba: [In his, quæ pertinent ad fidem, & bonos mores nullus excusatur si sequatur erroneam opinionem alicuius magistri; in talibus enim ignorantia non excusat, & infra: nec potest excusationem habere propter simplicitatem, si in talibus erroneam opinionem sequatur; in rebus enim dubijs non est de facili præstandus assensus, &c.] Loquitur ergo S. Thom. de indocto, qui per simplicitatem, & iuris ignorantiam sequitur opinionem errantis magistri, nec dubitat de illius veritate; imò credit eam esse veram: & tamen S. Doctor concludit talem ex simplicitate, & ignorantia huiusmodi in spectantibus ad fidem, & bonos mores à peccato erroris non excusari, & concordant S. Antonin. & alij supracitati num. 425.

Et ex his patet defendi non posse opinionem Sanchez citati sup. numer. 405. qui reprobando Adrianum, & Cordubam existimant authoritatem vnius Doctoris reddere opinionem probabilem etiamsi contineat errorem contra ius diuinum, ca. ratione, quia etiam in hoc est magni ponderis, & momenti authoritas viri grauis, & pij. Etenim si hoc verum esser, Arius quoque, Nestorius, & alij hæresiarchæ, qui antequam condemnarentur ab Ecclesia, à multis reputabantur viri graues, & docti, sua authoritate fecissent eorum falsas opiniones probabiles. Quod absurdissimum est asserere, vt arguit S. Thomas d. quodlib. 3. dicens: [In talibus enim ignorantia non excusat, alioquin immunes à peccato fuissent qui sequuti sunt opinionem Arij, Nestorij, & aliorum hæresiarcharum, quod falsum est, quia, vt Augustinus dicit in lib. 3. de Doctrina Christiana in his consulere debet quis regulam fidei, quam de Scripturarum planioribus locis, & Ecclesiæ authoritate percepit. Quibus adde quod Abbas Ioachimus diuinitus habuit donum intelligentiæ, & spiritum prophetiæ, & super Daniele prophetauit Ordinem Prædicatorum, & Minorum, vt inquit Io. Andr. in c. Damnamus, nu. 9. sup. de Sum. Triuir. & fid. Cathol. & fuit vir doctrina, & pietate clarus, nec fuit hæreticus, sed errans, vt ibi plenè scripsi num. 9. & 26. & tamen nemo auderet affirmare opiniones erroneas Ioachimi fuisse probabiles propter eius authoritatem, & à peccato immunes fuisse qui sequuti sunt illius errores antequam essent damnati ab Innocentio III. in generali Concilio, vt in prædicta Decretali, Damnamus. Ergo absonum est asserere authoritatem vnius viri quantalibet sanctitate, & doctrina polleat, reddere opinionem probabilem, quamuis contineat errorem iuris diuini. Demum si opinio singularis errantis magistri est improbabilis, & vitiosa quando est contra constitutionem Ecclesiæ, vt superius probatum est n. 425. quantò magis quando est contra legem Dei? Et idemmet Sanchez sibi contrarius videtur hanc veritatem agnouisse in Decal. rom. 1. lib. 1. d. c. 9. num. 11. dum dixit, ad hoc vt opinio censeatur probabilis, oportere vt communiter reputetur non continere errorem. Quomodo ergo fieri potest, vt pro-

Q babi-

babilitatem habeat opinio errantis magistri, si ad esse probabilitatis requiritur, vt errorem non contineat?

433 Tertia conclusio est: sola authoritas vnius Doctoris non reddit opinionem probabilem, nec est sufficiens fundamentum eam tenendi, & secundum illam operandi, si in contrarium sit communis opinio, ita tenent Bart, Bald. & Legistæ in l. 2. C. De pœn. iudic. qui malè iudicauit. Innoc. Io. Andr. & Canonistæ hic, & in c. 1. supra eodem, & communiter Doctores supra copiosè relati in 3. quæstione in 21. fundamento pro parte negatiua nu. 276. Et probatur authoritate Aristotelis aliàs citati in 1. Topic. c. 1. dum ait: Probabilia autem sunt quæ videntur omnibus, vel pluribus. Ergo à contrario quæ videntur vni tantùm, minimè sunt probabilia. Item probatur in l. 1. ibi: *Sanè crebrior apud veteres opinio est*, ff. De offic. Quæsto. & in c. Nouimus, ibi: & quorundam est opinio à pluribus approbata, de ver. signif. Item probatur ratione, quia communis sententia facit rem claram, & apertam. Decian. cons. 2. nu. 76. volum. 1. integrum enim est iudicium, quod plurimorum sententijs confirmatur, c. Extra conscientiam, 64. dist. c. Prudentiam, §. Illa quippe, de offic. delegat. Quod si vox populi, vox Dei, quantò magis vox sapientum communiter consentientium? Ad hoc c. De quibus, iuncta glos. in ver. Seniores, 20. dist. & l. vlt. C. De fideicom. Confert quod no-
434 tat Innoc. in c. Inquisitionis, num. 5. de accus. vbi ait, vocem communem præferri dictis paucorum, & quod scripsit Bald. in cons. 112. incip. De generali natura, nu. 7. lib. 2. videlicet, raró benè loquitur qui contra omnes loquitur, & quod notat Petrus Hispanus in Summul. tract. 6. in c. de redargut. & falso, vbi dicit: [Inopinabile est quod est contra opinionem omnium, vel plurium, vel maximè sapientum.] Et hic iunge quæ dicentur in sequenti conclusione num. 442.
435 Veruntamen, vt inquit Menoch. de præsumpt. lib. 2. præsumpt. 7. num. 39. Non dicitur communis opinio, quæ plures Doctores eam asserentes habet, nulla disputatione præmissa, sed perfunctoriè, &, vt aiunt, per transennam illam sequentes. Et concordat Alciatus de præsumpt. reg. 1. præsumpt. 51. num. 2. vers. Item intellige. Card. Mantic. de coniecturis vltim. volunt. lib. 11. tit. 3. num. 4. Thom. Sanchez in Decalog. lib. 1. cap. 9. num. 9. vbi similiter ait: Non dicitur autem communis ex Authorum numero, qui priorum vestigia instar ouium sequentes, nulla discussione præmissà, eam affirmant: sed communis dicetur si pauciores Doctores habeat, qui vtriusque partis rationibus discussis, & perpensis, illam
436 affirment. Et idem monuit Bassæus in Floribus Theologiæ moralis in ver. Conscientia, num. 8. §. Vt opinio cognoscatur, in hæc verba: [Opinionem probabilem non facit multitudo Doctorum eam sequentium, si eam non confirment optimis rationibus; quia negare non possumus turbam Doctorum aliquando amplecti opinionem absque delectu rationum, aut saltem ratio-
437 nibus non exactè ponderatis. Vnde optimè Nauar. in Manual. cap. 27. num. 289. ait [communiorem censeri opinionem approbatam à sex, vel septem authoribus Classicis rem ex professo tractantibus, quàm à quinquaginta sola ferè peiorum authoritate ductis.] Allegat Alexandrum cons. 202. Viso themate, num. 7. lib. 7. & consentiunt Sanchez de Matrim. tom. 1. lib. 3. disp. 44. num. 2. & Paulus Comitulus, & ante eos Io. Maior, quorum verba superiùs retulimus in 3. q. n. 348.

438 Limita nunc tertiam conclusionem superiùs firmatam, vt procedat si rationes opinionis singularis, & opinionis communis sint æquales, vel quasi æquales, tunc enim explorati iuris est opinionem singularem vnius Doctoris nullam facere probabilitatem contra opinionem communem: secus verò si opinio vnius Doctoris ita resolueret argumenta contraria, & confirmaret sua, vt suam redderet aut certam, aut longè probabiliorem; tunc enim esset sufficiens fundamentum eam tenendi, & secundum illam operandi etiam contra communem. Hanc limitationem admittunt communiter omnes Theologi, vt attestatur nouissimè Candidus Philalethus in tract. De opinionum praxi, quæst. 8. pag. 158. vers. Dico primo, & in specie eam tenent Vasquez in 1. 2. qu. 19. art. 6. disp. 62. cap. 4. in princ. Azorius Iustit moral. lib. 2. cap. 17. quæst. 6. Salas 1. 2. quæst. 21. disp. vn. sect. 7. n. 74. & alij apud Sanchez in Decal. tom. 1. lib. 1. cap. 9. num. 10. & consentiunt Iurisperiti, qui vnanimiter tradunt communem opinionem non esse attendendam cum contraria melioribus rationibus, & argumentis probatur. Ita Io. Andr. Abb. & Felin. in cap. 5. supra eod. & complures alij, quos supracitauimus in 3. q. num. 276. quibus addimus Rotam decis. 502. post princ. part. 1. diuers. Seraph. decis. 1360. à num. 2. & in Romana de Ghezzis, 9. Februarij 1635. coram Card. Panzirolo, & sæpè aliàs: & probatur efficaciter in d. l. 1. §. Sed neque. C. de vet. Iur. enucl. in cap. 1. de ijs, quæ fiunt à maior. par. Capit. & in c. Sanè quippe
439 9. dist. Quinimo iustius, & æquius est illi sententiæ inhærere, quæ melioribus rationibus fulcitur, etiamsi Imperator sit in opinione contraria, l. Æmilius, ff. De Minor. Dec. cons. 219. Visis his, in princ. Quò enim quis magis ratione nititur, eò maioris authoritatis eius verba esse
440 videntur, vt legitur in §. 1. dist. 20. Vnde Augustinus dicebat: verbo credendum, disputatione pugnandum, ratione vincendum, vt refertur in cap. Vides, 23. q. 6.

441 Cæterum admonendi sumus in hoc magna cum circumspectione, & cautela procedendum esse, ne crebrò, & passim à communi opinione recedamus sub prætextu, quod contraria sit probabilior: nam, vt inquiunt Angelus in ver. Opinio, num. 1. & Syluest. ibidem num. 2. Non licet à communi sententia recedere, nisi habenti pro se rationem certam, & conuincentem. & Salon. in 2. 2. quæst. 63. art. 4. contro. 2. in vlt. notab. scripsit, eos, qui in rebus moralibus parum versati sunt, non posse tuta conscientia quod in vno, vel altero Doctore inuenerint, sequi: quia potest illis probabilis videri ea sententia, cum tamen apud peritos non talis habeatur. Quare concludendum est cum Hostien. in cap. 1. in fin. sup. eod. videlicet communem opinionem semper esse tenendam nisi notoriè malè dicat, vel rationabiliter conuincatur & concordant ibi Ioan. Andr. ibidem in fin. & reliqui omnes, vt fusiùs dictum est supra in eod. 21. fundamento n. 276.

442 Quarta

442 Quarta concluſio à præcedenti non abſimilis, Sola authoritas vnius Doctoris non reddit opinionem probabilem, nec eſt ſufficiens fundamentum opinandi, & rectè operandi, quando in contrarium ſunt plures Doctores æqualis, vel maioris ponderis. Ita Io. Maior in 4 quæſt. 3. prol. concl. 5. vbi ait: Duobus circumſpectis maior fides datur, quàm vni, tribus, quàm duobus, quatuor plus quàm tribus, & ſic ſine fine. Et probatur quia ſecundum Philoſophum aliàs citatum 1. Topic. c. 1. & S. Thomam in opuſc. de fallac. cap. 2. Probabilia ſunt quæ videntur omnibus, vel pluribus. Ergo quæ videntur paucioribus, non ſunt probabilia. Item probatur in c. In canonicis, 19. diſt. vbi Auguſtinus ait: [In eis verò (ſcilicet ſcripturis canonicis) quæ non accipiuntur ab omnibus, præponat eas, quas plures, grauioreſque accipiunt, eis, quas pauciores, minoriſque authoritatis Eccleſiæ tenent.] Item probatur ex verbis Edicti Theodoſij Imperatoris ſuperius relatis in 3. quæſt. in 22. fundamento pro parte negatiua, videlicet. [Vbi diuerſæ ſententiæ proferuntur potior numerus vincat Authorum, vel ſi numerus æqualis ſit, eius partis præcedat authoritas, in qua excellentis ingenij vir Papinianus emineat, qui vt ſingulos vincit, ita cedit duobus, facit text. in c. Prudentiam, §. Illa quippe, ibi: *Duobus, quàm vni, tribus, quàm duobus*, de offic. deleg. & in l. Duo ex tribus, ff. De re iudic. Item probatur ratione, quia cum pro vna parte ſunt plures Doctores æquales, vel maioris ponderis, & pro alia pauciores, neceſſe eſt, vt ſtatera intellectus declinet in eam partem, quæ maiori pondere authoritatis prægrauatur, cum ſecundum Philoſophum in 2. de Anima text. 153. opinari non ſit in nobis, vt fuſiùs explicatum eſt ſupra in 3. qu. in 1. fundamento partis negatiuæ numer. 157. Demùm cum opinio, in qua rationes ſunt æquales, ſed præponderant Authores, ſit probabilior, vt in 1. Topic. d. cap. 1. Hæc 3. concluſio probatur omnibus fundamentis, quibus in 3. quæſt. probatum eſt in conflictu opinionum eligendam eſſe probabiliorem.

443 Procedit tamen hæc concluſio, vt prædixi, in eo tantùm caſu, in quo rationes vtrinque ſunt æquales, vel quaſi; tunc enim opinio vnius non eſt opinabilis contra opinionem plurium æqualis, vel maioris grauitatis: ſecus verò ſi opinio vnius eſſet verior, ſeu probabilior, & validioribus rationibus munita, quia tunc præferenda eſſet opinioni nedum plurium, ſed etiam communi, vt pluribus probatum eſt in præcedenti concluſione n. 438.

444 Quinta Concluſio: Authoritas vnius, vel alterius, aut etiam plurium Doctorum non reddit opinionem probabilem, itaut ſit ſufficiens fundamentum opinandi, & operandi, quando in contrarium ſunt totidem Doctores æqualis ponderis, & rationes vtrinque ſunt pares; Imò intellectus nec moraliter, nec phyſicè poteſt eligere vtramque vel alteram, quia ſecundum Philoſophum ſæpius citatum in 2. de Anima, text. 153. Non habet libertatem ad libitum opinandi, ſed in æquilibrio authoritatum vtrinque æqualium, & rationum æquè probabilium, & ſic in paritate contrariorum motuum cogitur quieſcere, & remanet ſuſpenſus, ac dubius, vt pluribus argumentis ad hominem probatum eſt ſup. in 3. quæſt. in 1. concluſione pro parte negatiua, à num. 125. vſque ad num. 171. & præſertim in 1. & 2. & 14. & 16. fundamentis, num. 165. Et in hoc dubio tenetur ex præcepto ſequi opinionem tutiorem, vt ibidem latiſſimè firmatum eſt in 2. concluſione ab eod. n. 171. vſque ad n. 191.

445 Sexta concluſio: Cum pro vna parte ſunt Doctores numero plures, & pro contraria grauiores, cenſentur eſſe æqualis authoritatis, vt eſt text. ſingularis in d. c. In canonicis, in fin. 19. diſt. vbi Auguſtinus ait: [Si autem alias (ſcilicet canonicas ſcripturas) inuenerit à pluribus, alias à grauioribus haberi (quamquam hoc inueniri vix poſſit) æqualis tamen authoritatis eas habendas puto.] Ratio eſt, quam ibi reddit gloſſ.
446 in verſ. Plures: quia dignitas perſonarum compenſatur cum numero & eſt ſimile in teſtibus, vt cap. In noſtra: de teſtib. & in creditoribus, vt l. Maiorem, ff. De pactis. Et patet exemplo ſtateræ, quæ ſi in vna parte habeat vnicum pondus vnius libræ, & in alia duodecim diſtinctas vnius, remanet æquilibris, & in neutram partem inclinatur. Sic intellectus ſi pro vna parte habeat plures authores, & pro alia grauiores, & rationes vtrinque ſint æquales, in hac paritate contrariorum motuum neque in hanc, neque in illam partem declinare poteſt, ſed cogitur quieſcere, & remanet ſuſpenſus, ac dubius: Et in hoc dubio non habet facultatem eligendi vtramque opinionem, vel alteram, cum opinari non ſit in nobis, ſed tenetur omninò ſequi partem tutiorem, vt dictum eſt in præcedenti concluſione.

447 Septima concluſio eſt: Cum pro vna parte ſtat opinio vnius, vel alterius, aut plurium Doctorum, & pro alia ſtant totidem authores, qui tamen ſunt magis fide digni, & maioris ponderis, rationes verò vtrinque ſunt æquales, vel quaſi æquales & tunc authoritas Doctorum minoris ponderis non reddit opinionem probabilem, itaut ſit ſufficiens fundamentum opinandi, & operandi. Imò, vt inquit Paulus Comitulus lib. 5. quæſt. 17. niſi quis habeat conſcientiam, ſeu fidem quod illi Doctores, quos ſequitur ſint magis fide digni, quàm alij, peccat illos ſequendo, qui ſentiant pro parte periculoſa. Probatur in d. cap. In canonicis, in fin. 19. diſt. nam ibi Auguſtinus dicit: [Scripturas canonicas, quarum aliæ recipiuntur à pluribus, & aliæ à grauioribus, æqualis authoritatis eſſe habendas,] nimirum quia grauitas æquipollet numero, & ſit æquilibrium, vt dictum eſt in concluſione præcedenti. Ergo ſi pro vtraque parte ſint numero pares, ſed pro vna ſint grauiores, non ſit amplius æquilibrium, ſed præponderat para illa, in qua grauiores reperiuntur; ſicut ſi in dextera parte ſtateræ ſint duodecim diſtinctæ vnciæ, & in parte ſiniſtra duodecim diſtinctæ libræ, proculdubio numerus vnciarum vtcumque æqualis minimè æquipollet ponderi duodecim librarum, ſed libræ vncijs præponderant. Item probatur ex præcitato loco Ariſtotelis primo Topic. cap. 1. vbi habetur [probabilia eſſe quæ videntur ſapientibus, vel pluribus, vel maximè notis, atque præcipuis,] vt ibi explicat Alexander, & Boetius de differ. Topic. c. 4. poſt principium. Ergo in paritate numeri ſapientum ſolùm maximè noti, & præcipui reddunt opinio-

nem probabilem. Ac demum probatur omnibus motiuis, quibus in 3. quæst. probatum est in conflictu opinionum sequendam esse magis probabilem, & præferendam ex illo, quod non sit liberum opinari, de quo supra num. 257. Ergo nec physicè opinari possumus, nisi illam partem, quæ habet grauiora motiua; & consequenter in paritate rationum vtrinque probabilium, vbi sunt authoritates maioris ponderis, illam partem opinari necesse est.

448 Octaua, & vltima conclusio: Authoritas vnius grauis Doctoris reddit opinionem probabilem, & est fundamentum sufficiens eam tenendi, & ad praxim deducendi, si in contrarium nullus occurrat Doctor, & vtrinque sint rationes æquè probabiles. Ratio huius conclusionis est, quia rationes opinionis authoritate munitæ præponderant rationibus æquè probabilibus alterius opinionis authoritate destitutæ; Nam, vt inquit S.Thom. in 1.2. quæst. 13. art. 6. ad 3. Nihil prohibet si aliquando duo æqualia proponantur secundum vnam considerationem, quin circa alteram consideretur aliqua conditio, per quam emineat, & magis flectatur voluntas in ipsum, quàm in aliud. Vnde in æquilibrio rationum opinio, cui fauet authoritas, iudicari debet probabilior, & consequenter hæc conclusio probatur omnibus 42. fundamentis, quibus in 3. quæst. probatum est ex duabus opinionibus oppositis probabiliorem esse eligendam. Confert. text. in c. fin. de Presbyr. non baptiz. vbi in quæstione An ordinatus ante Baptismum recipiat ordinis characterem, referuntur rationes hinc inde probabiles, & tandem præeligitur sententia, cui fauet authoritas Concilij. Item confert dictum S. Bonauenturæ supracitati, num. 423. videlicet pondus authoritatis inclinat ad actum, præcipuè si graue sit. Ergo cum statera intellectus habeat rationum pondera vtrinque æqualia, & in altera lance vltra pondus rationũ habeat etiam pondus authoritatis, necesse est vt inclinetur in eam partem, in qua pondera simul iuncta sunt grauiora.

449 Sicut cum probationes ex vtraque parte sunt æquales omninò, & pares, qualibet minima præsumptio, vel probatio pro vna parte facit illam præualere, vt notat Alex. cons. 136. Perspectis, num. 6. vers. Et qualibet probatio leuis etiam minus legitima, lib. 6. allegat Baldum post glossam in cap. 1. §. Si duo, de pace tenend. in vsib. feudor. & idem Alex. cons. 112. In causa, num. 8. in fin. lib. 4. Marsil. singul. 271. Testis de auditu.

Itaque pro coronide concludamus ita demum authoritatem vnius Doctoris in moralibus efficere opinionem probabilem, itaut liceat eam tenere, & ad praxim deducere, si sex conditiones infrascriptæ simul concurrant.

Prima est, vt Doctor ille sit in morali materia peritus, & timoratæ conscientiæ, vt constat ex dictis supra in princ. huius quartæ quæstionis, num. 403. alioquin eius authoritas nihil conferret ad probabilitatem, sed vis tota constituenda esset in momentis rationum, arg. l. 1. §. Sed neque C. De veter. Iur. enucl.

Secunda est, vt articulo examinato moueatur non leuibus fundamentis; nam authoritas rationibus destituta nihil habet probabilitatis secundum ea, quæ dicta sunt supra à numero 406. vsque ad num. 418.

Tertia est, vt opinio illa non contineat errorem contra legem Dei, vel Ecclesiæ, vt patet sup. in 2. concl. num. 425.

Quarta, vt non sit contra communem aliorum opinionem, vt in 3. & 4. conclus. num. 433. & & 442. nisi opinio singularis sit verior, vt numero 438.

Quinta, vt opinio vnius Doctoris non habeat contra se opinionem æquè probabilem, eo quod in oppositum sit alius Doctor paris authoritatis, & rationes vtrinque sint æquales: nam eo casu ex æquilibrio, & æqualitate contrariorum motiuum mentis oritur propriè dubitatio; & ideo ex præcepto oportet sequi partem tutiorem, vt patet ex dictis supra in 5. & 6. conclus. num. 444. & 445.

Sexta & vltima conditio est, vt contraria opinio non sit magis probabilis, quia tunc tam physicè, quàm moraliter necesse est illam sequi secundum ea, quæ dicta sunt supra in 7. & 8. conclusione num. 447. & 448. & latissimè probatum est quadraginta duobus fundamentis in 3. quæst. principali per totam.

Qui verò his conditionibus non concurrentibus in materia morum sequitur opinionem vnius Doctoris pro parte periculosa, is planè agit contra conscientiam, & dictamen rationis, & ideo ædificat ad gehennam, vt c. Per tuas. il 2. cum ibi notatis per Abb. & Doctores de Simon. & c. Quoniam omne, de præscrip. & fusius dictum est supra in 3. q. n. 260.

Quæ tamen omnia reuerenter subijcio determinationi, ac censuræ Sanctæ Matris Ecclesiæ.

Et ex his absolutus sit præsens tractatus de opinione probabili ad laudem Dei omnipotentis qui est gloriosus in sæcula. Amen.

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Cum omnes.

S V M M A R I V M.

1 *Intellectus triplex huius cap. & n. seq. vsque ad n. 11.*

2 *Constitutio capituli super his, quæ pertinent etiam ad Episcopum, sine Episcopo facta non valet.*

3 *Capitulum sine Episcopi consensu non potest statuere super residentia.*

4 *Nec super statu Ecclesiæ.*

5 *Consuetudo non inducitur per obseruantiam iuris communis.*

6 *Rescripti, vel priuilegij idem continentis quod ius commune, non oportet mentionem facere in secundo rescripto, vel priuilegio.*

7 *Idem in statuto, vel consuetudine.*

8 *Constitutio Capituli, quæ non est communis omnibus, & per quam tollitur antiqua consuetudo, non valet.*

9 *Constitutio Collegij in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causa, non tenet.*

10 *Maior pars Capituli sine rationabili causa non potest tollere consuetudinem, vtilitatem priuatam nutriendo.*

Con-

11 *Consuetudo non residendi, & percipiendi fructus beneficij in absentia an valeat. & n. seq. vsque ad n. 36.*

Quid in beneficijs simplicibus. n. 12. Et quid in beneficijs in cathedralibus, & collegiatis ecclesijs, nu. 18. Et quid in beneficijs curatis, nu. 36.

12 *Beneficia omnia de iure communi scripto residentiam requirunt.*

13 *Beneficium datur propter officium.*

14 *Beneficia simplicia de generali consuetudine personalem residentiam non requirunt.*

15 *Sed satis est illi deseruire per substitutum.*

16 *Consuetudo non residendi in beneficijs simplicibus valida est.*

17 *Consuetudo obtinendi plura beneficia simplicia, si vnum sit sufficiens ad sustentationem, an valeat.*

18 *Consuetudo percipiendi fructus præbendæ in absentia in cathedralibus ecclesijs valet de iure communi.*

19 *Clericus vagabundus potest ad residentiam reuocari, licet eius beneficium personalem residentiam non requirat.*

20 *Consuetudo percipiendi fructus præbendæ in absentia an valeat eo casu, in quo Canonicus absens non inseruit per substitutum.*

21 *Et quid post Concilium Tridentinum.*

22 *Consuetudo immemorabilis, secundum quam ex quauis causa, & vltra tres menses ab ecclesijs cathedralibus abesse licet, sublata est à Concilio Tridentino.*

23 *Consuetudo ecclesiæ Compostellanæ, qua dignitates absentes pro iustitia ministranda habentur pro præsentibus, sublata est à Concilio.*

24 *Consuetudo etiam immemorabilis non excusat Canonicos ab aliqua hora illius diei, quo choro interesse tenentur eo prætextu, quod adsint alij ab ipsis missi.*

25 *Consuetudo non residendi cum ecclesia, vel dignitas nullos habent redditus, licet valeat de iure communi, tamen sublata est à Concilio Tridentino in canonicatibus, & curatis.*

26 *Archidiaconus, & Archipresbyter Auximanus tenentur residere, licèt nullos habeant reditus, sed solum stallum in choro.*

27 *Decanatus Clodien. habens nudam praeminentiam in ecclesia sine iurisdictione, fructibus, dote, voce, & loco in capitulo, residentiam non requirit.*

28 *Canonici an possint in seruitio ecclesiæ, & chori se se inuicem substituere.*

29 *Et quid in absentibus à ciuitate.*

30 *Et quid in pernoctantibus in suburbijs.*

31 *Consuetudo etiam immemorabilis non residendi in collegiatis ecclesijs insignibus non valet.*

Et quid in non insignibus. ibid.

32 *Immemorabilis consuetudo non residendi intelligitur si à nullo prorsus solitum fuerit resideri; secus si alij resederint, alij non.*

33 *Canonici collegiatarum etiam non insignium, quibus cura animarum incumbit, tenentur residere non obstante contraria consuetudine, etiam immemorabili.*

34 *Consuetudo immemorabilis percipiendi in absentia quotidianas distributiones non tenet.*

35 *Canonici absentes tribus mensibus à Concilio permissis non lucrantur distributiones, etiamsi ab immemorabili tempore illas percipere consueuerint.*

36 *Consuetudo etiam immemorabilis non residendi in beneficijs curam animarum habentibus, eisque per alium deseruiendi est corruptela.*

37 *Capitulum cathedralis etiam sine Episcopo potest statuere de his, quæ propria ipsius Capituli negocia respiciunt.*

Et an possit eiusmodi statutis, quò firmius obseruentur, pœnas adijcere. ibid. & n. seq. vsque in finem.

38 *Pœnam imponendi facultas à iurisdictione dependet.*

39 *Canonici possunt se obligare ad pœnam quasi conuentionaliter pro obseruantia statuti.*

40 *Pœnam stipulari possunt paciscendo partes, etiam priuatæ.*

41 *Capituli maior pars vbicumque de necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ agitur, potest præiudicare minori in his, quæ competunt Canonicis, vt vniuersis.*

42 *Absentes vocati, aut non vocati in casibus, in quibus non sunt vocandi, tenentur stare deliberationi factæ à maiori parte præsentium.*

43 *Capitulum potest pœnas adijcere quasi conuentionaliter ex his, quæ pacto priuatorum promitti, ac in conuentionem deduci possunt.*

Et sufficit consensus maioris partis. ibid.

44 *Statuta Capituli cum pœnæ adiectione non afficiunt successores, nisi ab Episcopo fuerint confirmata.*

1 CVM OMNES. Legitur tripliciter. Prima lectura est Innocentij sub nu. 1. vers. Vel dic illud habere locum. & Bernardi Compostell. num. 4. vers. Vnde cum statutum, existimantium hunc textum esse intelligendum in Constitutione edita à Canonicis super Residentia sine consensu Episcopi: potissima enim causa cur non valuit hæc Constitutio secundum Compost. num. 5. fuit, quia non interuenit Episcopi consensus, non autem quia esset iniusta: non enim iniquum est secundum Innocen. vt antiqui Canonici in suis consuetudinibus remaneant percipiendi fructus in absentia, & noui, qui scienter legem nouam admiserunt, ea ligentur, & fructus in absentia non percipiant; quia Constitutio futura respicit, non præterita, c. Cognoscentes. supra eod. c. Ante, 31. dist. & c. fin. inf. eod. Et secundum hanc lecturam, Hæc Decretalis
2 hoc intendit: Constitutio Capituli super his, quæ pertinent etiam ad Episcopum sine Episcopo facta non valet. Verùm hæc lectura non congruit litteræ, quæ nihil dicit de Episcopo secundum Cardinalem hic in princ. & num. 3. in 3. opposit.
3 vers. Tertiò soluit Innocentius. Est tamen in se vera, quia Capitulum sine Episcopo non potest super residentia constitutiones condere, c. penult. infra eod. & not. gloss. in c. 2. in ver. Ex hoc de verbor. significat. lib. 6. Facit c. Cum consuetudinis. infra de consuetud. & tenent hic Innoc. & Compost. locis citatis. Card. vbi sup. & in 5. oppositione num. 4. & Abb. num. 3. vers. secundus intellectus. Cum residentia Clericorum spectet ad officium Episcopi sine cuius licentia Clerici peregrinari non debent, c. Non oportet, de consecr. dist. 5.

Nec obstat textus in c. Cum dilectus. infrà de Cler. non resident. vbi Capitulum statuit super residentia, vt ibi patet in suprascriptione. Quoniam

niam illud factum fuit authoritate Episcopi sui, vel non erat qui illud impugnaret, aliàs non valuisset, nisi Papa illud ex certa scientia confirmasset. Et ita etiam potest intelligi cap. 2. & 3.
4 infra eod. secundum Compost. & Io. Andr. Et ex hoc intellectu collige generaliter Capitulum statuere non posse super statu Ecclesiæ sine consensu Episcopi. Quod tenet Innoc. in d. c. Cum consuetudinis, vbi est bonus textus, infra de consuet. Et præter Innocen. & Compost. tenent, hic Butr. num.45. Abb. num. 4. Felin. num. 9. Bero. num. 56. Calder. cons. 2. de Constitut. quos sequitur Rota decis. 21. apud Farinac. par. 2. recent. Abb. cons. 7. & cons. 9. lib. 2. Archid. & Gemin. in c. Catholica 11. distinct. & in c. Contumaces, 50. distinct. & alibi passim Doctores.

Quid autem in casu conuerso, An scilicet Episcopus super statu Ecclesiæ statuere possit sine consensu Capituli, dicam in c. Nouit. de his, quæ fiunt à maior. par. Cap.

Secunda lectura, quam recitat hic Anton. de Butr. in princip. est illorum, qui putant consuetudinem antiquam, contra quam Canonici fecerunt statutum, fuisse conformem iuri communi; quia omnes Canonici in absentia nihil percipiebant. Et sic statutum in ea parte, in qua disposuit vt Canonici antiqui perciperent fructus in absentia, fuit contra consuetudinem. Et secundum hoc Pontifex mandat vt antiqui, & noui Canonici in omnibus coæquentur, ità vt neque his, neque illis liceat aliquid percipere in absentia. Et secundum hanc lecturam casus sic se habet. Stante consuetudine vt Canonici Curcen. in absentia reditus non possent percipere, Canonici antiqui statuerunt vt noui starent consuetudini, & ipsi antiqui in absentia possent fructus percipere. Et de vineis annexis præbendis statuerunt vt noui nihil perciperent: Pontifex considerans vnumquemque eodem iure vti debere, quod in alium statuit, & dictum Sapientis *Patere legem, quam tu ipse tuleris*, præcipit vt quod statuerunt in alios, seruent in seipsis, & nihil percipiant, & nullus eorum habeat vineas annexas. Et secundum hunc intellectum verba illa textus, *in hoc consueuerunt esse pares*, exponuntur, videlicet vt in absentia nihil perciperent.
5 Sed hanc lecturam vtcunque subtilem, & in se veram similiter arbitror non esse congruentem litteræ huius Decretalis. Moueor, quia consuetudo, secundum quam absentes nihil percipiunt, cum sit iuri conformis, c. Conquerente, c. Tuæ, & c. Cum ad hoc, infra, de Cler. non residenț. cum multis similibus, & notat glos. 1. hic in princip. non dicitur consuetudo, sed obseruantia iuris communis, quo vtentes non videntur voluisse nouam consuetudinem inducere, vt firmat Io. Andr. in c. vn. de cler. coniugat. lib. 6. quem ibi sequuntur Anchar. Gemin. & alij. Fulgos. cons. 123. Præsuppositis, num. 2. Alexan. in l. De quibus, in princip ff. De legib. & Roch. de Curte in tract. de consuetud. nu. 11. Si ergo Canonici Trecensis Ecclesiæ consueuissent nihil percipere in absentia, huiusmodi actus abstinendi à perceptione fructuum non fuissent fundati super consuetudine, sed super iure. Atque ita defecisset animus consuetudinis introducendæ, vt formaliter inquit Io. Andr. in d. c. vnico, num. 2. in ver. Nolumus, & consequenter Pontifex hic non fundasset suam decisionem in eo quod statutum Capituli esset contra consuetudinem Ecclesiæ Trecensis, sed potiùs in eo quod esset contra ius commune. Facit quod notat Innoc. Host.
6 & alij in c. 1. infra de rescr. vbi tenent de rescripto, vel priuilegio idem continente quod ius commune, non oportere mentionem facere in secun-
7 do rescripto, vel priuilegio. Et idem in statuto, vel consuetudine disponente idem, quod ius commune, determinat glo. notab. in c. 1, in ver. Facit, de Constitut. lib. 6. quam sequuntur ibi Gemin. col. 1. in 2. oppos. & Franc. col. 7. vers. In ea glossa.

Tertia, & communis lectura est quod antiqua consuetudo hic disponeret contra ius commune, vt Canonici reditus Canonicatuum perciperent in absentia. Et secundum hanc lecturam statutum vt antiqui Canonici absentes possent fructus percipere, erat conforme consuetudini, sed contra ius commune. Sed in ea parte, in qua statuebat vt Canonici iuniores nihil perciperent in absentia, erat contra consuetudinem, sed consonabat iuris communis dispositioni. Et iuxta hanc lecturam mandatur vt in hoc iuniores coæquentur antiquis, ità vt omnes in absentia fructus percipiant. Et casum pone sic: Vigebat consuetudo in Ecclesia Curcen. vt Canonici omnes in absentia possent fructus percipere, & cuilibet præbendæ essent annexæ vineæ. Canonici antiqui in ea Ecclesia tunc existentes statuerunt vt ijdem antiqui perciperent fructus vt prius; noui autem superuenientes nihil haberent. Item vt vineæ decedentium diuiderentur inter antiquos, & non transirent ad successores. Canonici postea recepti de hoc conquesti sunt Papæ, qui considerans prædicti statuti irrationabilitatem, eo quod ius disponat, & naturalis ratio dictet vt quod quisque iuris in alium statuit, seruet in seipso; Et Sapientis dicat auctoritas, *Patere legem*, &c. præcipit statutum cassari, & omnes ad consuetudinem antiquam reduci. Et iuxta hanc lecturam summatur sic, secundum glo.
8 Io. Andr. & alios communiter. Constitutio Capituli, quæ non est communis omnibus, & per quam tollitur antiqua consuetudo, non valet.
9 Vel sic, Non valet constitutio collegij in damnum aliquorum, & commodum aliorum, cessante rationabili causa. Vel aliter sic, secundum
10 Abb. & Felin. Absque rationabili causa non potest maior pars Capituli tollere consuetudinem, vtilitatem priuatam nutriendo. Hoc dicit. Et diuiditur in duas partes. In prima recitat duo statuta successiuè facta. In secunda duplici ratione vtrunque cassari mandat. ibi, *Cum igitur*.
11 Nota primò valere consuetudinem non residendi, & percipiendi fructus beneficij in absentia, de quo est textus optimus hic, qui ad hoc quotidie à Doctoribus allegatur. Et per hanc litteram tenet hic glo. fin. Item glo. penult. in c. Dudum, ij 2. de elect. & glo. 1. in c. Ad audientiam, de Cler. non residenț. Abb. & Dec. hic ambo num. 1. in 1. notab. Sed tu pleniùs distingue. Nam, Aut quæritur an eiusmodi consuetudo valeat in beneficijs simplicibus. Aut quæritur an valeat in beneficijs in Cathedralibus, aut Collegiatis Ecclesijs. Aut denique an valeat in beneficijs curam animarum habentibus.

Circa

12 Circa primum quamuis de iure communi
scripto beneficia omnia residentiam requirant,
vt in c. Super ordinata, de præb. & in c. Conque-
rente, de Cler. non resident. & not. Innoc. in
c. fin. in fine, & ibi Abb. num. 3. eod. tit. & Abb.
13 in c. Extirpandæ, §. Qui verò, nu. 30. vers. Nam
beneficium quantumcunque minimum de iure
communi requirit residentiam, de præb. Oldrad.
cons. 140. In Ecclesia Calaguritan. num. 3. vers.
Etsi dicatur, Rebuff. in praxi tit. Dispensatio
de non residendo, num. 7. & sequent. Quia pro-
pter officium datur beneficium, cap. fin. de rescri-
ptis lib. 6. Feder. de Senis cons. 246. in princip.
& beneficia omnia ad diuinum cultum, atque
Ecclesiastica munia obeunda sunt instituta, in
decreto Concilij Trid. c. 3. sess. 21. Abb. vbi sup.
14 num. 32. ad finem, tamen generalis consuetudo
inoleuit vt beneficia simplicia personalem resi-
dentiam non requirant vt testantur Lap. allegat.
118. num. 1. propè fin. vers. Sed nec etiam. Oldrad.
loco citat. Abb. hic in 1. notab. & cons. 47. in
princ. lib. 2. Rebuff. vbi supra num. 8. Et Rota
15 apud Card. Serap. decis. 639. numer. 5. Sed satis
est eis deseruire per substitutum. Anchar. con. 233.
16 num. 3. Quæ quidem consuetudo hodie videtur
approbata in c. Gratia, de scrip. lib. 6. & in Clem.
Gratiæ. eod. titul. eamque validam esse tenent
vtrobique gloss. & DD. & est communis opinio,
vt testatur Abb. in d. §. Qui verò, num. 31. de
præb. Hinc Episcopo Vintimilien. aliàs petenti
vt ob Sacerdotum Parochorum penuriam, ac
populi frequentiam posset reuocare Presbyteros
absentes habentes in diœcesi vnde viuerent, atque
in primis obtinentes capellanias, ac beneficia
simplicia, eosque cogere in diœcesi permanere:
S. Congregatio Concilij censuit non concedcu-
17 dum, licet Anton. de Butr. c. fin. numer. 4. vers.
Secundus casus, infra de Cler. non resident. post
Innocen. dicat absentes reuocari posse ob cleri-
corum penuriam, etiamsi obtineant beneficia
personalem residentiam non requirentia, argum.
c. Quia frater. 7. qu. 1. An autem valeat consue-
tudo obtinendi plura beneficia simplicia, si vnum
sit sufficiens ad sustentationem, vide Abbatem
pluribus concludentem non valere tanquam irra-
tionabilem, & imprætescriptibilem in eodem, §.
Qui verò, num. 36. vers. Aut quæritur de benefi-
cijs simplicibus. Cuius opinio videtur hodie
approbata à Concilio Tridentino in cap. 17.
sess. 24.

18 Circa secundum duo casus s[illegible] distinguendi.
Primus est, an valeat consuetudo, secundum
quam obtinentes in Cathedralibus, vel Collegia-
tis Ecclesijs Dignitates, Canonicatus, aut por-
tiones, percipiunt in absentia fructus præbendæ.
Secundus est an valeat consuetudo, secundum
quam ijdem percipiunt in absentia distributiones
quotidianas.

In primo casu DD. communiter tenent de
iure validam esse huiusmodi consuetudinem, quia
de hoc est textus clarus hic, & tenent gloss. præ-
allegatæ supra, num. 11. Innoc. Host. Io. Andr. &
omnes hic Abb. post alios in d. cap. Extirpandæ.
§. Qui verò, num. 31. vers. Quo ad secundum.
19 Limitat primò hanc conclusionem Innoc. in 6.
Ego tuæ. de Cler. non resident. vt non procedat
si clericus vagetur, quia tunc potest ad residen-
tiam reuocari, etiamsi beneficium personalem
residentiam, non requirat, & priuari, si monitus
non redierit; quia sufficit delictum vagationis ad
priuationem, c. Non oportet Episcopum, & cap.
seq. 7. quæst. 1. Et ita sentit Innoc. non valere
consuetudinem non residendi data vagatione
ex non residentia, prout illum intelligit, & sequi-
tur Abb. in d. §. Qui verò, num. 32. vers. Alia
potest elici limitatio, & Dec. hic in 2. lectura,
20 num. 5. Deinde limitat eandem conclusionem
Host. hic num. 10 dummodo Canonicus absens
per Vicarium, vel aliàs Ecclesiæ deseruiat; alio-
quin putat consuetudinem non valere tanquam
Ecclesiæ onerosam, vt in cap. 1. De consuet. Et
cum hac limitatione transeunt communiter DD.
vt hic testatur Abb. num. 10. Qui tamen temperat
hoc dictum Hostiensis, & restringit ad casum,
in quo Ecclesia propter huiusmodi consuetudi-
nem destitueretur ministris, aliàs tenet consue-
tudinem percipiendi fructus in absentia validam
esse, etiamsi absentes per substitutos non inser-
uiant, quia quilibet clericus, ex quo in sortem
Domini assumptus est, inseruit Ecclesiæ vniuer-
sali, vt not. Innoc. in c. fin. de Cler. non resid.
Et hoc ipsum post Goffred. & Alan. firmat idem
Abb. in d. c. Extirpandæ, §. Qui verò, numer. 31.
vers. Sed aduertendum est, de præb.

21 Verùm hodie cessant huiusmodi ambages,
quia consuetudo inseruiendi per substitutum, &
fructus in absentia percipiendi in Cathedralibus,
& Collegiatis Ecclesijs expressè sublata est à Con-
cilio Tridentino in cap. 12. vers. Præterea, sess. 24.
vbi statuitur vt obtinentibus in eisdem Cathe-
dralibus, aut Collegiatis Dignitates, Canonica-
tus, præbendas, aut portiones, non liceat vigore
cuiuslibet statuti, aut consuetudinis vltra tres
menses ab eisdem Ecclesijs quolibet anno abesse;
saluis nihilominus earum Ecclesiarum Constitu-
tionibus, quæ longius seruitij tempus requirunt;
alioquin primo anno priuetur vnusquisque dimi-
dia parte fructuum, quos ratione etiam præben-
dæ, ac residentiæ fecit suos; Quod si iterum
eadem fuerit vsus negligentia, priuetur omnibus
fructibus, quos eodem anno lucratus fuerit;
Crescente verò contumacia, contra eos iuxta
sacrorum Canonum Constitutiones procedatur:
idest ad priuationem, ad quam in totum non
est procedendum, nisi lapsu trium annorum spa-
tio, vt S. Congregatio declarauit. Et infra in §.
Omnes verò, expressè disponitur vt omnes diui-
na per se, & non per substitutos compellantur
obire officia. Atque ita eo decreto corrigitur
textus noster, quatenus præcipit ab omnibus
æqualiter seruandam esse consuetudinem, secun-
dum quam Canonici non residentes percipiebant
fructus præbendarum in absentia. Item corrigi-
tur opinio Hostiensis existimantis consuetudi-
nem esse validam eo casu, in quo Canonici ab-
sentes inseruiunt per substitutum. Ac demum
corrigitur opinio Goffredi, Alani, & Abbatis
sentientium valere consuetudinem hanc, etiam
absentes per Vicarium non deseruiant, excepto
casu, in quo Ecclesia esset ministris destituta.
Nam ex Concilio absentes vltra tres menses pri-
uandi sunt fructibus, etiamsi inseruiant per alios,
& siue Ecclesia abundet ministris, siue non, &
tollitur quæuis contraria consuetudo.

Hinc cum essent canonicatus in Ecclesijs pa-
rochialibus, & collegiatis Aquileien. diœcesis,

in

in quibus Canonici deseruierunt per substitutum ante Concilium Tridentinum, sicut hodie etiam inseruiernut. fuit dubitatum an hoc esset tolerandum, vel deberent cogi ad personaliter residendum: Sacra Congregatio censuit ita cogen-
22 dos. Quinimò ex eiusdem Congregationis sententia eo decreto sublata est consuetudo etiam immemorabilis, secundum quam ex quauis causa, & vltra tres menses ab eisdem Ecclesijs quo-
23 libet anno abesse liceat. Vnde consuetudo Ecclesiæ Compostellanæ, qua Dignitates habentur pro præsentibus ea ratione, quia coguntur abesse pro iustitia ministranda in eius iurisdictione, eo decreto sublata intelligitur, vt eadem Congregatio declarauit. Quia Concilium excepit tantummodo casum, quando pro cura animarum absunt, vt in c. 3, vers. Quod si alicui. sess. 22, Quæ ratio poterat excusare solum Archipresby-
24 terum, qui generaliter curæ incumbit. Et aliàs proposito dubio an Canonici sint excusandi ab aliqua hora illius diei, quo choro intereste tenentur eo pretextu quod eorum nomine, velut in matutino, adsint alij ab ipsis missi, præsertim stante immemorabili consuetudine; sacra Congregatio censuit non esse excusandos.

25 Quinimmo Thesaurarius Ecclesiæ Cosentin. cum Dignitas Thesaurariatus nec fructus aliquos, nec curam haberet, licèt sit maior post Pontificalem in d. Ecclesia, dubitauit an teneretur residere stante consuetudine non residendi, quæ valet cùm Ecclesia, vel Dignitas nullos reditus habet, Abb. in d. c. Extirpandæ, §. Qui verò, de preb. sacra Congregatio censuit Thesaurarium, licet nullos fructus haberet, teneri ex Concilio ad residentiam, quia illa consuetudo non residendi, quæ valet de iure communi cum nulli sunt fructus, sublata est à Concilio in canonicatibus, & Curatis.

26 Et similiter cum Cardinalis . . . . Episcopus Auximanus petijsset an duæ dignitates suæ Cathedralis, videlicet Archidiaconus, & Archipresbyter, qui nullos reditus habent, sed solùm stallum in choro, teneantur ad residentiam, & ad quod genus residentiæ: die 18. Ianuarij 1614. responsum est supradictas dignitates, licet nullos habeant reditus, teneri omnino residere iuxta formam à Concilio præscriptam in 12. sess. 24. licet aliàs declaratum fuerit Decanatum, cuius prouisus habet nudam præeminentiam in Ecclesia Clodien. sine Iurisdictione, & fructibus, & dote, ac voce, & loco in Capitulo, nec participat de distributionibus, & alijs incertis, residentiam non requirere, nec inducere incompatibilitatem.

Patet igitur ex supradictis sublatam esse quam cunque consuetudinem inseruiendi per substitu-
28 tum in Cathedralibus Ecclesijs. Verumtamen Sacra Congregatio censuit debere Episcopum concedere facultatem Capitularibus se se inuicè substituendi in seruitio tum ecclesiæ, tum chori, dum tamen non ijs temporibus substituantur, quibus seruitio Ecclesiæ adstricti sunt. Item Episcopum curare debere vt hac substituendi facultate
29 non abutantur. Sed hoc decretum aliàs declarauit habere locum tantummodo inter præsentes. Et cum meid ffet dubitatio an censeri debeat absens is, qui extra mœnia medium milliare, vel circa in suburbijs pernoctet, & in loco præcipuè, à quo possit ad seruitium opportunè accedere; responsum non censeri absentem.

Hæc de consuetudine non residendi, & fructus præbendæ in absentia percipiendi in Cathedralibus Ecclesijs.

31 Quo vero ad Collegiatas, Cum Episcopus Comen. habens in sua diœcesi plures Collegiatas Ecclesias, non tamen insignes, consuluisset sacram Congregationem Concilij, An si in eis à tempore immemorabili nunquam consueuerit residere, posset compellere Canonicos ad residendum iuxta c. 12. vers. Præterea, sess. 24. sacra Congregatio censuit cap. 12. vers. Præterea. supradictum intelligi de omnibus Collegiatis etiã non insignibus; nisi tamen istæ non insignes Collegiatæ essent rurales prorsus destitutæ, aut in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset resideri; aut quæ adeò tenuis reditus essent, vt Canonicos non habentes vnde viuant, alere non possent.

Sed postea cum subdubitatum esset, an decisio Sacræ Congregationis, vt immemorabilia excuset à residentia, procederet in Collegiata non insigni rurali tantum, an verò etiam in vrbana, ita vt illa verba, *aut in quibus*, non reperierent dictionem, *rurales*. Cum autem quidam dicerent Gregorium XIII. in vna Patauin. de immemorabili in non insignibus aliter sensisse, relatum est ad eum decretum Congregationis: Sanctitas Sua probauit quod visum est Congregationi, vt scilicet quando Ecclesiæ non sunt insignes, sola immemorabilis consuetudo non residendi excuset Canonicos à residentia; sed in Cathedralibus, & Collegiatis insignibus immemorabilis nullo modo excuset.

Ampliùs censuit S. Congregatio in Collegiatis Ecclesijs vnumquemque ex titulatis, seu Canonicis teneri per seipsum inseruire, nisi aliquæ ex ipsis adeò modici reditus sint, vt titulares aliunde non habentes vnde viuant, alere non possint, ac præterea adsit etiam consuetudo non residendi.

32 Postea Sacra Congregatio eadem de re rursus habita declarauit illa verba decreti à se editi, videlicet, in quibus nunquam antea supra hominum memoriam solitum esset resideri, intelligenda esse, si à nullo prorsus solitum fuerit resideri; secus si alij resederint, alij non; tunc enim qui non resederunt compellendos esse vt resideant.

33 Cæterùm si Canonicis cura animarum incumberet, immemorabilis inseruiendi per substitutum, non valeret etiam in Collegiatis non insignibus. Vnde in Castro Ariciæ, vbi sunt centum familiæ, adest Parochialis Ecclesia Sanctæ Mariæ, quæ sex beneficiatos habet, qui Canonici vocantur pares, & nullum Caput habentes, nec dignitatem, nec sigillum, nec arcam communem, nec locum Capitularem, nec aliqua signa indicantia Ecclesiam esse Collegiatam. Itaque ipsi beneficiati ipsam Ecclesiam Parochialem esse censentes, & arbitrantes non conuenire loci qualitati vt omnes ibi resideant; à tempore immemorabili semper obseruatum est vt ipsi Ecclesiæ deseruiatur per vnicum sacerdotem ab eis constitutum. Et cum dubitassent nunquid vlterius omnes, vel aliqui eorum residere tenerentur: Sacra Congregatio censuit teneri omnino residere; tum quia Canonici, tum quia Curati.

In

34 In secundo autem casu concludendum est absolutè consuetudinem percipiendi in absentia quotidianas distributiones nullam prorsus, atque irritam esse ex Constitutione Bonifacij VIII. quæ incipit, Consuetudinem, relata in c. vnico de Cler. non resident. lib. 6. & à Concilio Tridentino innouata in d. c. 12. vers. Distributiones verò, sess. 24. & notat glo. communiter approbata in d. c. vnico, in ver. Improbantes, & Dec. hic n. 2. Imò hoc procedit etiamsi consuetudo sit immemorabilis. Nam cum Constitutio Bonifacij non simpliciter tollat consuetudinem, sed eam improbet, ibi, *Improbantes*, per hoc censetur sustulisse etiam illam, cuius initij non est memoria, arg. c. Cum venerabilis, & c. fin. supra de consuetud.

35 Quod adeò verum est vt nec tribus mensibus à Concilio permissis in d. c. 12. vers. Præterea, valida sit consuetudo etiam immemorabilis percipiendi in absentia quotidianas distributiones, vt sæpiùs censuit Sacra Congregatio. Et sanè cum distributiones quotidianas non lucrentur duo Canonici absentes pro seruitio Episcopi, c. De cætero, & c. Ad audientiam, iuncta glo. in ver. Integrè, infra de Cler. non resident. nec absentes studiorum causa, c. Licet, de præben. nec in alijs casibus priuilegiatis, quos posui in c. Licet infra, de præben. nec valeat in his casibus, contraria consuetudo; licèt immemorabilis, vt pluries fuit resolutum, cum non sint de tribus casibus exceptis in d. c. vnico, longè minus valere debet in casu absentiæ trium mensium recreationis causa. Et dignum est memoratu quod cum Canonici Cathedralis Ecclesiæ Æsinæ ab immemorabili tempore consueuissent quatuor menses quotannis ab Ecclesia abesse, & eo tempore distributiones quotidianas percipere; eaque consuetudo ab omnibus Episcopis tolerata fuisset, & præsertim à sanctæ mem. Paulo V. qui in minoribus eidem Ecclesiæ præfuit; & supplicassent propterea vt sibi liceret pergere in eadem consuetudine: Sacra Congregatio censuit non concedendum, sed de cætero absentiæ tempus tres menses ad summum excedere non debere, & absentes eo tempore percipere posse fructus præbendæ dumtaxat, amissis distributionibus quotidianis.

36 Circa tertium similiter tenendum est sine dubio in beneficijs curatis talem consuetudinem non valere, quia est irrationabilis, & Ecclesijs onerosa, & periculum continet animarum, vt dicit Abb. in c. Extirpandæ, §. Qui verò, nu. 32. vers. Et ex prædictis puto, de preb. Quod procedit etiam si quis per Vicarium inseruiat, vt tenet Archid. in c. Sacerdotibus, 31. dist. Abbas loco cit. & Dec. hic in 2. lect. num. 7. Ratio est secundum eos, quia in commissione curæ electa est industria personæ, cum per seipsum debeat illam exercere, vt in d. §. Qui verò, in c. Quia nonnulli, de Cler. non residen. & in c. Clericos, de offic. Vicar. Ergo consuetudo vt alij committatur non est rationabilis, ad hoc c. fin. de off. Deleg. & c. Is cui, eod. tit. lib. 6. Tu dic residentiam in beneficijs curam animarum habentibus esse de iure diuino, & naturali, & absentes mortaliter peccare, & fructus suos non facere, & contrariam consuetudinem etiam immemorabilem esse corruptelam, prout hæc omnia habentur in decreto Concilij Tridentini c. 1. sess. 23. & probaui latissimè in c. Ex parte, de Cler. non resident.

37 QVÆRO, an Capitulum Cathedralis Ecclesiæ, cui ex iuris communis præscripto, & Sacræ Congregationis Concilij declaratione etiam absque Episcopo competit facultas statuendi de his, quæ propria ipsius Capituli negotia respiciunt, possit eiusmodi statutis, quò firmiùs obseruentur, pœnas adijcere?

Capitulum posse statuere de his, quæ non respiciunt Episcopum, nec generalem statum Ecclesiæ, sed singularia ipsius Capituli negotia, puta vt certis modis diuidantur quotidianæ distributiones, vel vt certis temporibus ad Capitulum non vocati conueniant, vel super administratione bonorum communium Capituli, in quibus Capitulum habet administrationem seorsum ab Episcopo, & super alijs similibus, Glossa est receptissima in c. 2. in ver. Statuto, vbi omnes, de verbor. signif. in 6. Et notant hic Compostellan. Io. Andr. & alij, & in c. Cum consuetudinis, de consuetud. Idque iam declarauit Sacra Congregatio.

An verò Capitulum cum hæc statuta condit, possit etiam pœnam statuere in ipsos Canonicos transgressores, videtur distinguendum. Nàm aut quæritur an valeat statutum pœnale tâquam
38 conditum ab habente iurisdictionem. Et hoc pacto non valet, quia Capitulum iurisdictione caret, & facultas imponendi pœnam à iurisdictione procedit, l. 1. ff. Si quis iudic. non obtempet. & notat hic Io. Andr. num. 11.
39 Aut quæritur an Canonici statuentes possint se obligare ad pœnam quasi conuentionaliter pro obseruantia statuti. Et hoc modo tenet adiectio pœnæ. Ità distinguit hic Butr. in 6 col. vers. Nunquid autem, qui cum loquatur de vniuersitate habente iurisdictionem, idem videtur sentire de Capitulo, cuius potestatem in hac materia potestati Vniuersitatis similem esse, supra, eadem col. ostendit. Quam opinionem non obscurè amplectitur glo. recepta in c. Cum aliquibus, in ver. Firmitate, de rescr. in 6. dum verbum, *firmitate*, quod habetur in textu, accipit pro vinculo pœnæ, cui se Canonici statuentes sponte obligauerunt, & comprobat Capella Tholosana decision. 405. Et quamuis Imol. hic nu. 22. velit hanc adiectionem pœnæ ità demum obligare, si Canonici promittant obseruare statutum sub certa pœna applicanda Superiori: tamen hæc limitatio ab alijs non ponitur, & ra-
40 tioni repugnat; quia cum partes etiam priuatæ possint inter se paciscendo pœnam stipulari, l. Si pacto quo pœnam, C. De pactis cum similibus, non est dare rationem diuersitatis, cur Capitulares non possint & ipsi tanquam priuati se ad pœnam obligare, vbi statuto contrafecerint. Nec est quod replicetur contrahentes ideo posse pœnam promittere, quia consentit tunc is, cuius interest, nec obligatur inuitus. At in casu nostro loquimur de statuto, in quo cum sufficiat consensus maioris partis Capituli, l. Quod maior, ff. Ad municip. & hic per DD. huiusmodi pœna non videtur posse afficere eos, saltem qui vel fuerunt absentes, vel statuto non consenserunt.
41 Respondetur enim maiorem partem Capituli

vbicunque de necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ agitur, posse præiudicare minori quoad ea, quæ competunt Canonicis, non vt singulis, sed collegialiter, c. Cum in cunctis, infr. de his, quæ fi. à maior. par. Cap. & notant hic DD. & præcipuè Imol. nu.9. & Abb. num. 7. vers. Venio ad
42 secundum. Absentes autem siue vocati in casibus, in quibus sunt vocandi, siue non vocati vbi eos vocari non oportet, tenentur stare deliberationi factæ à maiori parte præsentium, secundum glo. magn. hic, & in c. Præsentium, in ver. Ipsorum, de testib. lib. 6. Itaque ad dubium videtur respondendum adiectionem pœnarum valere quasi conuentionaliter, dummodo sint ex eo genere pœnarum, quæ pacto priuatorum promitti, atque in conuentionem deduci possunt.

Illud tamen omittendum non est huiusmodi pœnas non afficere Canonicos successores, quia Canonici statuere non possunt in successorum præiudicium, vt tenent DD. hic, vbi in specie Io. de Anan. num. 5. dicit per statuta Canonicorum non posse inferri præiudicium reale quoad omnes, nisi de consensu Episcopi.

43 Die 31. Maij 1607. proposito hoc dubio in Sacra Congregatione Concilij Patres vnanimiter censuerunt Capitulum posse pœnas adijcere quasi conuentionaliter, ex his videlicet, quæ pacto priuatorum promitti, ac in conuentionem deduci possunt, sufficereque consensum maioris partis Capituli; sed Canonicos successores non affici huiusmodi statutis, nisi ab Episcopo fuerint confirmata.

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Quæ in Ecclesiarum.

S V M M A R I V M.

1 *Constitutio facta super rebus non suppositis iurisdictioni statuentis ipso iure non valet.*

2 *Constitutio laicorum non potest tribuere vassallo potestatem alienandi feudum quod tenet ab Ecclesia.*

3 *Ciues habent facultatem condendi statuta in suis ciuitatibus.*

Etiam contra ius commune. num. 5.

4 *Dum tamen sint licita, & de rebus eorum iurisdictioni suppositis.*

6 *Statuta à clero etiam cum Episcopo fieri non possunt contra Canones, sed bene à populo contra ius commune.*

7 *Et quæ sit ratio differentiæ.*

8 *Paupertas non est iusta causa auferendi bona aliena.*

9 *Eleemosynam tempore egestatis potest facere monachus de bonis monasterij, etiam sine licentia Prælati.*

10 *Si necessitas sit extrema, alias secus.*

11 *Pauperi subueniendum est de proprio, non de alieno, siue sua culpa in egestatem inciderit, siue non. & num. seq.*

12 *Eleemosyna pro nutrimento indistinctè danda est.*

13 *Pauper & inops in quibus differant, remissiuè.*

14 *Statutum laicorum specificè disponens de Ecclesijs, vel earum bonis, non valet etiamsi alios coniungat.*

Idem in consuetudine laicorum. nu.52. & nu.100.

Nec inde vllum præiudicium Ecclesijs generatur. num. 19.

Ampliatur nouem modis, vt n.20. & seqq. & n.57.

15 *Et statutarij sunt ipso facto excommunicati, & priuandi sunt feudo quod habent ab Ecclesia.*

16 *Laici super Ecclesijs, earumque personis, ac bonis nullam habent iurisdictionem. & nu. 26. & 31.*

17 *Statuendi potestas à iurisdictione regulatur.*

18 *Statutum excedens potestatem statuentium est ipso iure nullum.*

20 *Statutum laicorum disponens super rebus, quæ ratione solius dominij directi pertinent ad Ecclesias, & ratione vtilis dominij pertinent ad laicos, vel è conuerso, non tenet.*

21 *Idem si disponat de bonis patrimonialibus clericorum.*

22 *Bona patrimonialia clericorum non sunt de foro laicorum, nec eorum statutis ligantur.*

23 *Forum sortiri, & statutis ligari à pari procedunt.*

24 *Statutum factum à laicis contra personas sæculares intuitu clericorum, puta contra eorum consanguineos, est contra libertatem ecclesiasticam.*

25 *Leges Imperatorum, ac Principum de Ecclesijs, earumue personis, ac bonis specificè disponentes, sunt nulla ex defectu potestatis.*

26 *Etiam in materia, in qua contrarium non reperitur statutum de iure canonico.*

27 *Nec seruari debent etiam de honestate.*

Quod procedit etiamsi fuerint editæ ab Imperatoribus ad instantiam Ecclesiæ. num. 28.

Item procedit etiamsi concernant fauorem, & commodum Ecclesiarum. num. 30.

Item procedit etiamsi à Gratiano sint inserta in volumine Decreti. num. 33.

Item procedit etiamsi fuerint editæ ex iusta causa. num. 41. 44. & seqq.

28 *Ecclesia non potest se submittere superioritati, ac legibus Imperatoris.*

29 *Lex ciuilis per Papam inserta Canoni seruari debet tanquam lex Canonica.*

32 *Lex Principis generaliter loquens, vbi Canon non contradicit, seruari debet etiam quoad Ecclesias, nisi de ipsis Ecclesijs vel bonis earum specificè disponat.*

34 *Leges ciuiles, quæ procedunt priuilegiando Ecclesias, vel personas ecclesiasticas, an valeant. & num. seqq. vsque ad n. 41.*

35 *Priuilegium est lex licet specialis, & priuata, & differt à lege communi sicut species à genere.*

36 *Genus à quo remouetur, & quælibet eius species.*

37 *Priuilegium regulariter subdito est concedendum, & non alij.*

Sed contra. num. 39.

38 *Princeps propria auctoritate non potest in fauorem Ecclesiæ priuilegium concedere.*

39 *Contrarium.*

40 *Declaratur.*

41 *Statuti ad validitatem non sufficit iusta causa, sed præcipuè potestas statuentis requiritur. & n. 44.*

42 *Alienationem feudi in Ecclesiam an capitula feudalis prohibere possint. & nn. seqq. vsque ad n. 57. & nu 94. & seqq.*

43 *Ecclesia est cultrix iustitiæ, nec in se iniustum patitur, nec in alium tolerat.*

Cau-

44 *Causa etiam grauissima non tribuit statuendi potestatem non habenti.*

45 *Lex iniusta est ex auctore, quando fertur ab eo vltra sibi commissam potestatem, etiamsi ordinetur ad bonum commune.*

46 *Statuendi potestas magis est necessaria ad legem condendam, quàm causa boni publici.*

47 *Lex ciuilis specificè disponens de Ecclesijs inducta super ratione naturali, nec contradicens Canoni, seruatur non ratione legis Principis, sed ratione naturali, super quam fundatur.*

48 *Canone, vel lege deficiente recurrendum est ad rationem naturalem.*

49 *Statuta laicorum an possint praeiudicare Ecclesiæ in acquirendis. & nn. seqq.*

50 *Argumentum à pacto, vel testamento ad legem, statutum, vel consuetudinem, an, & quando procedat. & n. seq.*

51 *Princeps in bonis subditorum nullum habet directum, vel vtile dominium, sed tantùm protectionem, iurisdictionem, & quoddam dominium vniuersaliter consideratum. & n. 113.*

52 *Feudales consuetudines specificè disponentes de rebus spectantibus ad Ecclesias, vel personas Ecclesiasticas ratione vtilis dominij non valent. & n. 94. & seqq.*

53 *Feudum an transeat in Monasterium si feudatarius fiat Monachus. & num. seq. & nu. 57. vsque ad n 66.*

54 *Feudum perpetuum ad omnem hæredem transit, quia redigitur ad instar proprietatis, & potest appellari francum.*

55 *Sed si sit ad vitam, morte naturali finitur.*

56 *Finito iure datoris, finitur ius acceptoris.*

57 *Regularis ex Ordine fratrum Prædicatorum ad Episcopatum assumptus an succedat in feudo aperto postquam fuit consecratus Episcopus, latissimè discutitur, vt n. seqq. vsque ad n. 108.*

58 *Feuda secundum Canones habere possunt Clerici, Religiosi, & Episcopi*

59 *Vassallus si fiat clericus, vel monachus, in feudo non succedit, & si quod habet, perdit.*
Declaratur n. 61. & seqq. vsque ad n 66.

60 *Feudum ita demum transit in monasterium si tale requirat seruitium, quod à religioso vassallo, vel monasterio possit honestè per se, vel per alium explicari: aliàs secus. & n. seqq. vsque ad n. 66. & n. 79. vsque ad n. 108.*
Declaratur vt n. 105.

61 *Miles sæculi esse desinit qui factus est miles Christi.*
Declaratur n. 104.

62 *Beneficium non pertinet ad eum, qui non debet gerere officium.*

63 *Feudalia iura in exclusione Regularium à successione feudi solummodo contemplantur eorum inhabilitatem ad seruiendum.*

65 *Feudum siue fuerit apertum ante, siue post professionem vassalli transit in monasterium si seruitia possint honestè à monacho, vel monasterio per se, vel per alium exhiberi.*

66 *Feudi seruitium an & quando possit explicari per substitutum. & n. seqq. vsque ad n. 79.*

67 *Feudum si sit nobile, antiquum, & honorificum, liberum, francum, & expeditum, vassallus intelligitur absolutus ab omni seruitio præterquam ab expresso in inuestitura.*

68 *Seruitium, quod præstatur in signum recognitionis, cùm sit annuum, in quocunque statu præstari potest.*

69 *Obsequia à vassallo præstanda sunt ad instar eorum, quæ libertus debet patrono.*

70 *Obsequia, quæ debet patrono libertus, sunt honoris, & reuerentiæ.*

71 *Homagium, & sacramentum fidelitatis honestè à religioso vassallo præstari potest per seipsum.*

72 *Abbatissa vel Priorissa exire debet è clausura ad homagium, & iuramentum fidelitatis præstandum pro feudo quod monasterium habet à domino temporali, secus post Bullam Pij V.*

74 *Forma fidelitatis nihil continet, quod à vassallo Religioso, & Episcopo non possit honestè per se, vel per alium explicari.*

75 *Vassallus ex forma fidelitatis non tenetur ad militandum, præsertim in propria persona.*

76 *Et est in optione ipsius an ad expeditionem bellicam velit ire, vel mittere, an subministrare dimidium reditus vnius anni. & n. 78.*

77 *Non tenetur sequi dominum in bello, neque ad alia seruitia personalia, nisi hoc expressè sit cautum in inuestitura.*

79 *Monachus factus Episcopus paternam hæreditatem vendicat, non sibi, sed Ecclesiæ. & n. 88.*

80 *Spolia Episcopi Regularis morientis ab intestato in Indijs Orientalibus ad propriam Ecclesiam pertinent.*

81 *Feudum Regularis ad Episcopatum assumpti transit in Ecclesiam, si seruitium honestè præstari possit per se, vel per substitutum. & n. seqq. vsque ad n. 108.*

82 *Monachus factus Comes per Papam succedit in feudo aperto postquam factus est Comes.*

83 *Vassallus factus Episcopus censetur habilitatus ad inseruiendum per substitutum, licet feudum requirat seruitium personale. & n. 85.*

84 *Episcopus est successibilis in feudo paterno.*

85 *Episcopi & Cardinales retinent feuda ad eos deuoluta iure successionis.*

86 *Regularis si fiat Episcopus, non per hoc absoluitur à voto paupertatis. & n. 89.*

87 *Et cum nihil habeat, nihil donare potest.*

88 *Regularis Episcopus quicquid post suam consecrationem acquirit, non sibi, sed Episcopatui acquirit.*

89 *Frater minor si fiat Episcopus, non efficitur capax successionis, sed tamen bona in suam Ecclesiam deferuntur.*

90 *Feudum est beneficium Principis, & latissimè interpretandum.*

91 *Clericorum appellatione in materia feudali veniunt clerici etiam Regulares, & Episcopi, etiamsi vocetur clericus maior natu. n. 93.*

92 *Inhabilis ad seruiendum feudo si habilitetur ad succedendum, censetur etiam habilitatus ad seruiendum per substitutum.*

94 *Feudorum liber est authenticus, & alligari potest ad decisionem causarum, & ligat etiam Ecclesiam, & ecclesiasticas personas.*

95 *Fallit quoad Capitula, quæ de Ecclesijs, vel personis, ac rebus earum specificè disponunt.*

96 *Leges ciuiles, quæ loquuntur de emphyteusi Ecclesiæ, seruari non debent.*

97 *Feudorum liber non emanauit à Principe, sed à priuatis hominibus non habentibus authoritatem legis condendæ.*

98 *Et ideo secundum aliquos non ligat.*
Sed contra, & cur. num. 99.

99 *Consuetudines feudorum cum sint supra hominum me-*

memoriam, habent vim priuilegij, & videntur ab Ecclesia approbatæ.

100 *Fallit in capitulis, quæ fiunt contra immunitatem Ecclesiasticam.*

101 *Episcopi propter excellentiam dignitatis non comprehenduntur in capitulis feudalibus excludentibus clericos, & monachos à successione feudi.*

102 *Feudum proueniens ab Ecclesia Romana est ecclesiasticum..*

103 *Et ad illud non extenduntur iura feudalia excludentia à successione feudi clericos, & monachos.*

104 *Religiosus, & Episcopus si fiat vassallus Ecclesiæ Romanæ, non desinit esse miles Christi.*

105 *Feudum apertum Religioso ad Episcopatum assumpto transit in Cathedralem Ecclesiam quoad commoditatem dominij vtilis durante vita naturali ipsius Episcopi. & n.107.*

106 *Feudalia iura, quæ ex sui natura non transeunt nisi ad hæredes sanguinis, vt Regnum, Ducatus, & Baronia, non transeunt in monasterium, vel Ecclesiam, sed remanent generi.*

107 *Declaratur.*

108 *Principis rescriptum, lex, vel statutum in læsionem iuris alterius an valeat nec ne, distinguitur. vt n. seqq. vsque in finem.*

109 *Quid si Princeps auferat ius quæsitum vel acquirendum de iure naturali, id est gentium.*

Et quid si procedat sine iusta causa, & hoc sit certum. n.112.

Et quid si ex iusta causa, & hoc pariter sit certum. num.118.

Et quid si dubium sit an iusta causa subsit. n.120.

Et quid si auferat ius alteri competens de iure ciuili. num.133.

Et quid si ius ex toto non auferatur, sed differatur. num.139.

110 *Dominia sunt de iure gentium.*

Sed modi acquirendi per ius ciuile distinguuntur. num.116.

111 *Ius gentium dicitur etiam ius naturale.*

113 *Imperator quamuis habeat iurisdictionem in vniuersos, non tamen habet dominium rerum priuatarum.*

114 *Leges auferentes rem alterius sine iusta causa sunt tyrannicæ.*

115 *Consuetudo, per quam sine causa ius alterius aufertur, non valet.*

117 *Papa an sine causa possit auferre alicui officium, vel beneficium, remissiuè.*

119 *Causa iusta auferendi rem alterius est fauor publicus.*

120 *Princeps in auferendo rem alterius in dubio præsumitur motus ex iusta causa.*

Contrarium. num.124.

121 *Et contra huiusmodi præsumptionem probatio non admittitur.*

122 *Contrarium. & n.123.*

Declaratur quatuor modis, vt n.125. & seqq.

123 *Principis assertio non probat iustam causam auferendi rem alterius, sed tantum transfert onus probandi in aduersarium.*

125 *Princeps rescribendo contra ius quæsitum ex suo contractu non præsumitur motus ex iusta causa.*

126 *Princeps non potest suo vassallo sine causæ cognitione feudum auferre. & n. seq.*

127 *Feudum est contractus vltrò citròque obligatorius.*

123 *Princeps rescribendo contra concessionem suam etiam gratuitam non præsumitur ex iusta causa motus, sed circumuentus.*

129 *Et hæc præsumptio est iuris, & de iure non admittens probationem in contrarium.*

130 *In concessionibus Principum prima attenditur, nec per secundam primæ derogatur.*

131 *Princeps rescribendo contra ius tertio quæsitum de iure gentium non præsumitur motus ex iusta causa respectu non subditorum.*

132 *Idem si causa in rescripto expressa sit friuola, seu irrationabilis.*

133 *Actiones à iure ciuili sunt prodita.*

134 *Principis rescriptum, lex, vel statutum auferens ex toto ius alteri competens de iure ciuili non valet, nisi adijciatur clausula. Non obstante lege, &c.*

135 *Vel nisi aliàs conflet de expressa voluntate Principis.*

136 *Sed in rescriptis Papæ requiritur derogatio regulæ de non tollendo ius quæsitum.*

137 *Princeps non potest actionem alteri competentem sic auferre, quin reddat iustitiam.*

138 *Et hoc casu sine actione formali agi potest ex sola obligatione naturali.*

139 *Princeps potest modicam læsionem inferre dando dilationem debitori, vt non possit interim conueniri.*

140 *Ius merè ciuile tolli potest ab eo, qui iurisdictioni præest si super eo faciat legem municipalem.*

141 *Lex ciuilis potest ius naturale distinguere, & adiuuare, eique addere, vel detrahere.*

142 *Princeps sæcularis an possit distinguere, limitare, & interpretari ius diuinum.*

1 QVÆ IN ECCLESIARVM. Constitutio laicorum Ecclesiam, seu eius bona non adstringit, hoc dicit Io. Andr. vel aliter secundum Petr. de Anchar. Consti-
2 tutio facta super rebus non suppositis iurisdictioni statuentis, ipso iure non valet. Vel specialius secundum Cardinal. Constitutio laicorum non potest tribuere vassallo potestatem alienandi feudum, quod tenet ab Ecclesia. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur Constitutio. In secunda eius cassatio, ibi, *volentes*.

3 Nota primo ibi: *Ciues Terusini constituerunt.* Ciues habere facultatem condendi statuta in suis ciuitatibus, prout hic notant Abb. in 1. notab. & Dec. num. 10. post gloss. primam, & Bald. n.1. dicentes id eis licere tam iure fori, quàm iure poli. Huiusmodi enim potestas competit cuilibet populo, seu vniuersitati populum constituenti, l. Omnes populi: & ibi plenè Bart. ff. De Iust. & Iur. §. Ius autem, inst. de iur. natural. gent. & ciuili cap. Ius ciuile, 1. distinct. Butr. & Anchar.
4 hic in primo notab. & Imol. num.4. dum tamen aliàs sint licita, & de rebus suæ iurisdictioni sup-
5 positis, secundum Anchar. & Imol. Quod locum habet etiamsi statuta sint contra ius commune, vt probatur in l. Item eorum, ff. Quod cuiusque vniu. nomin. in l. Prohibere, §. Planè, ff. Quod vi, aut clam, & in l. 1. C. De emancipat. liber. & firmat Albericus de Rosate in 1. part. tractat. qu. 7. vers. Sed quid si statutum, quem sequitur Felin. in cap. quod super his, num. 2. de maior. & obedient. & Dec. hic, num.18.

6 Et in hoc signa differentiam inter populum, & clerum. Nam clerici etiam cum Episcopo ote-

testatem non habent statuendi contra Canones.
vt est textus in d. cap. Quod supra his;& ibi dixi,
num. 26. plenè.Federic.de Senis,cons.17.Quæstio
talis est ,per totum. Petr. de Anchar. in repetit.
Cap. Canonum statuta, num.188.vers. In contra-
rium , & num. 190. vers. Accedit his vtilis quæ-
stio , supra eod. Ias. in d. l. Omnes populi, col.2.
num.30. de Iust. & Iur. Dec. hic num. 12. Ratio-
nem diuersitatis assignat Abbas in cap. fin. nu.9.
vers. Sed pulchrum est videre , infr. de consuet.
Quæ tamen ratio fortè est magis subtilis , quàm
vera ; & eam refellit Felin. in d. cap. Quod super
his , num. 2. vers. Sed difficile est inuestigare ra-
tionem, de maior. & obedient. & num.3. appro-
bat rationem differentiæ , quam ponit Io. de
Imol. in cap. fin. n. 10.vers. Sed certè potest dici,
de offic. legar. nempe quod populus ideirco po-
test statuere contra ius ciuile , quia statuendi po-
testas fuit ei concessa , & approbata per Impera-
torem in d. l. Omnes populi. Aliàs enim forte
non posset contra ius statuere , cùm omnis pote-
stas translata fuerit de populo in Imperatorem,
secundum ea quæ notantur in l. fin. in verb. So-
lus Imperator. C. de legib. Quod latius prose-
quere , vt per Felin. vbi supra.

8 Secundò nota ibi : *Se ad inopiam vergere proba-
biliter allegauerit.* Inopiam non esse iustam cau-
sam auferendi bona aliena. Cardin. & Imol. hic
in 2. notab. Nam etsi subueniendum sit in ege-
state constitutis , cap Non satis , vers. Si quis ta-
men , 83. distinct. & tempore necessitatis omnia
sint communia, cap. Sicut hi, 47. distinct. cap.3.
9 infr. de furt. ideoque in tali casu liceat etiam
monacho , qui nihil habet, facere eleemosynam
de bonis monasterij,etiam sine Prælati licentia,
vt notatur in cap. Non dicatis in gloss. in verb.
Possidere , 12. qu. 1. & in cap. Alia , in verb. Si
munus, 16. quæst. 1. tamen hæc vera sunt quoad
10 constitutos in extrema necessitate , & ne quis fa-
me pereat , iuxta text. in c. Pasce fame morien-
tem , 86.distinct. At in casu statuti Teruisini, de
quo hic , potuisset esse feudum longe maioris
11 valoris : & nihilominus existenti in necessitate
subueniendum est de proprio , non de alieno , si-
12 ne sua culpa in egestatem inciderit, siue non,cap.
Quiescamus , 42. dist. quod intelligit ibi gloss. in
verb. postulat. circa finem de eleemosyna , quæ
datur pro nutrimento, quæ indistinctè danda est,
vt ibi , & in cap. Quam pio 1. quæst. 2, & in
13 alijs concordant , in gloss. alleg. Sed de alieno
nunquam licet facere eleemosynam , cap. Tua,
il 2.cap. Ex transmissa & ibi gloss. magna circa
finem, vers. Aliàs si dominum, infra de decimis :
& notatur in cap. 2. in gloss. 2. de consuet.& per
Cardin. hic num. 10. in 7. opposit. Quibus adde
D.Thomam in 2. 2. quæst. 32. art. 7. ad 3. Quis
autem dicatur inops , & de differentia inter ino-
pem , & pauperem , vide hic per Card. in 2. not.
Bellam. in princ. in verb. Inopiam , & Dec. n.5.
post Archid in cap. Quo iure , 8. dist.

14 Tertiò nota ibi : *Constitutionem huiusmodi.*
Statutum Laicorum super rebus ecclesiasticis
non valere , vt hic est text. celebris, qui quotidie
à Doct. allegatur. Quod clarum est secundum
omnes , quando de ipsis rebus ecclesiasticis spe-
cificè disponit,etiamsi alios coniungat,vt hic per
Butr. num.3. & Imol. num. 4. & notat Bart. in l.
Omnes populi, num.36. ff. De iust. & iure, & in
15 l. Cunctos populos, num. 28. C. De Sum Trinit.
& fid. Catholic. & statutarij , nisi infra duos
menses statuta huiusmodi deleri fecerint , sunt
ipso facto excommunicati , vt cap. Nouerit, de
sentent. excommunicat. & not. gloss. in cap. Gra-
uem. in verb. Promulgare , eod. tit. Cardin. hic
num. 2. Abb. cons.83. Præsens dubium , num. 2.
vers. Quinimò statuentes , libr. 1. & priuandi
sunt feudo , quod habent ab ecclesia , vt in dicto
16 cap. Grauem , cum gloss. in verb. Priuatos. Ra-
tio conclusionis est secundum Innocent. hic in
princ. quia laici super ecclesijs , & earum perso-
sonis , ac bonis nullam habent iurisdictionem,
c.1.10.dist.c.Bene quidē,96.dist.c Cum causa,de re
17 & iud.statuēdi potestas à iurisdictione regulatur,
vt notat Barthol. in d. l. Omnes populi,in prima
quæstione principali,ff. De Iust. & Iure. Bald.in
l. final. per illum text. ff. De Iurisdict. omn.Iudi.
& in l. Decernimus , col. 2 num. 7. vers. Redeo
ad primum : C. De sacros. ecclef. Butr. in cap.
Cum omnes , col. penult. num. 29. & 30. supra
eod. Anchar. in repetit.cap. Canonum Statuta,
in 9. quæst. supra eod. Dec. in cap. Ecclesia
18 Sanctæ Mariæ, num.89. infra eod. Quare huius-
modi statuta tanquam excedentia limites pote-
statis statuentium sunt ipso iure nulla , vt hic per
Abb. in 2. notab & Dec. nu. 14. nec inde vllum
19 præiudicium ecclesijs generatur , vt hic patet, &
in dicto cap. Bene quidem, 96. dist. gloss. prima
hic, & Innoc. in princip. & quod hic dicitur de
statuto , idem intelligas de consuetudine , vt di-
cam infra num. 52.

20 Ampliatur primò , etiamsi statuta laicorum
disponant super rebus , quæ ratione solius domi-
nij directi pertinent ad ecclesias , & ratione vtilis
dominij pertinent ad laicos , prout hic erat in
bonis feudalibus,quæ laici habebant ab ecclesia.
Et ad hoc quotidie allegatur hoc cap. secundum
Abb. in 3. notab. & idem dicendum si statuta
disponant super rebus,quæ ad Ecclesiam spectant
ratione vtilis dominij duntaxat , vt hic per De-
cium num. 19.

21 Ampliatur secundò etiamsi statuta huiusmodi
disponant de bonis patrimonialibus clericorum,
vt concludit Butr. hic num. 20. col. penult. post
med. vers. Si autem loquimur in patrimoniali-
bus. Et Abb. in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ,in
lectura num.21. Felin. num. 8. & Dec. num. 176.
22 Ratio est , quia eiusmodi bona non sunt de foro
laicorum , vt est text. in l. Decernimus. C. De
Episcopali audient. & notat. Oldrad. in cons.83.
An Episcopus num. 4. vers. Cum ergo clerici.
Ergo nec eorum statutis ligantur , quia forum
23 sortiri , & statutis ligari à pari procedunt , cap.
Vt animarum de Constitut. lib. 6. & est regula,
quam post Innoc. tradit Anton. de Butr. in rubr.
de consuetud. num.7. vers. Nam regulam subie-
tis. Archid. in cap. Quo iure num. 8. & allegat.
Speculat. in tit. de Constitut. §. 1. Card. cons. 34.
Statuto, de testam. Dec. hic nu. 15. Card. Seraph.
decis. 1018.num.6. & hoc modo arguit Dec. in
d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 176. & adde
quod ibi dixi , num. 79. de exemptione bono-
rum patrimonialium clericorum à sæculari po-
testate.

24 Ampliatur tertiò etiamsi statuta fiant à laicis
contra personas sæculares intuitu clericorum,
puta contra eorum consanguineos , quia dicun-
tur

tur contra libertatem ecclesiasticam, vt norab. dicit Angel. in l. prima, num. 3. ff. In ius vocat. vt eant. & ante eum Bart. in l. prima in fine, ff. De his quæ pœn. nomin. & in l. Hi penès, C. De agricol. & censit. lib. 11. quos sequitur Dec, in d. cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 180. infra eodem. Ad quod est bonus textus in cap. Sciant cuncti de elect, libro 6. cum similibus, & per eum.

25 Ampliatur quartò etiam in legibus Imperatorum, ac Principum vtcumque supremam in temporalibus iurisdictionem habentium, vt sunt leges Codicis, & Authentic. quæ de ecclesijs, ecclesiasticisq; personis, ac bonis ipsarum loquuntur, quia non valent ex defectu potestatis, vt concludit Abb. in d. cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, in lectura, num. 10. vers. Ad primum dico, infra eodem; quem ibi sequuntur Felin. num. 40. vers. Recipit autem prædicta regula, in 1. limitatione. & Dec. num. 91. & fuit theorica Io. Andr. in cap. Non minus, num. 14. infra de Immunitat. eccles. ibi: [Non video quod lex non solum Digestorum, sed etiam Codicis, vel Authenticorum possit constringere ecclesias ad talia:] Quam illic approbant Butr. num. 10. & Abb. dicens communem theoricam, numer. 18. & 20. Idem docuit Bart. in l. 1. num. 80. C. De Sacrosanct. Eccles.

26 Ampliatur quintò, etiamsi lex ciuilis disponat de rebus, vel personis ecclesiasticis, vel bonis earum in materia, in qua contrarium non reperitur statutum de iure canonico, quia nihilominus non est seruanda, licet Canon non contradicat: talis enim lex est nulla tanquam condita à non habente potestatem, l. fin. de Iurisdict. omn. iudic. cap. A nobis. il primo de sentent. excommun. cap. Vt animarum de Constit. lib. 6. cum certum sit Imperatorem nullam habere potestatem super ecclesias, & personas ecclesiasticas, earumue bona, vt in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ; & meliùs in cap. Si Imperator, & in cap. Cum ad verum, 96. dist. & firmant Abb. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, in lectura num. 10. vers. Ad primum dico, & in repetit. num. 15. vers. Sed nihilominus, & Felin. dicto num. 40. vers. Recipit autem.

27 Ampliatur sextò vt huiusmodi leges de ecclesijs, vel earum bonis, aut personis specificè disponentes seruari non debeant etiam de honestate, vt idem Abb. firmat in dicto cap. Ecclesia, in lectura num. 10. vers. Ad primum dico: & in respetitione num. 10. circa fin. vers. Vnde nec de honestate talis lex seruanda est, idque duabus rationibus. Prima est ob defectum potestatis in legislatore. Secunda est, quia ex hoc denotaretur superioritas imperij ad ecclesiam, confunderetur ordo totius monarchiæ, & esset res petniciosi exempli: & sequitur Felin. loco citato. Quod

28 latiùs prosequor in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 21. quamuis Abb. in repetit. dicto num. 15. ad fin. vers. Et procedunt hæc, dicat prædicta procedere quando Imperator facit legem motu proprio, non ad instantiam Ecclesiæ, vt cap. 2. 97. distinct. hoc tamen, salua illius reuerentia, non puto verum, quia ecclesia cum iure diuino sit exempta à sæculari potestate, non potest etiam sponte se submittere superioritati, ac legibus Imperatoris, vt notat Io. Andr. in dicto cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, num. 50. vers. Ille verò qui est super omne forum, infra eodem, & probaui latissimè in cap. Significasti à nu. 71. de elect.

29 Nec obstat quod lex ciuilis seruari debeat si ab ecclesia sit canonizata, vt dicitur in sequenti ampliatione, num. 33. quoniam eo casu seruari debet non tanquam lex ciuilis, sed tanquam lex canonica, quia, Omnia nostra facimus, &c. l. 1. § Sed neque, C. De veteri iur. enucleand. cap. Cum alloquibus, de rescript. libr. 6. cap. Si cum, & cap. Hi qui, de præbend. eod. lib. vnde lex canonizata dicitur canon, & sic mutat nomen, vt notat gloss. in cap. Imprimis, in verb. Capitali, 2 q. 1. quam alijs relatis sequitur Felin. in cap. 1. not. de præsumptionibus, & secundum hoc Romani Pontifices sæpissimè fundant suas decisiones in dictis legum, vt cap. Ex antiquis, 54. distin. cap. Accusationes, & cap. Cuius in agendo 3. quæst. 8. cum multis similibus, vt per Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, n. 36. infr. eod.

30 Ampliatur septimò etiamsi statuta laicorum & leges Imperiales redundent in fauorem, & commodum ecclesiarum, quia nihilominus non valent ex defectu potestatis, vt est tex. apertus in dicto cap. Ecclesia sanctæ Mariæ, infra eodem,

31 & in cap Bene quidem, 96. dist vbi laici licet religiosi sint, & potentes, de facultatibus ecclesiasticis aliquid decernere quolibet modo prohibentur. Et hic tenent gloss. 1. Host. numer. 1. & alij communiter Abb. cons. 83. Præsens dubium, num. 2. lib. 1. & in dicto cap. Ecclesia, in lectura num. 10. vers. Ad primum dico; & in repetit. num. 26. & in cap. Non minus, num. 20. de Immunit. ecclesiar. & in cap. In præsentia, n. 29. vers. Et in hoc dubio aliter sentio, de probat. vbi ait, legem ciuilem specificè disponentem super rebus Ecclesiæ, præsertim prohibendo, vel certam solemnitatem dando, est in fauorem Ecclesiæ non tenere, cum non habeat potestatem: allegat text. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, & Io. Andr. qui hoc tenet in cap. Constitutus, nu. 17. vers. Circa primam solutionem, de relig. domib. Calder. in cap. 1. De nou. opet. nunciat. Item bona gloss. in cap. 1. in verb. Tractatus, circa med. & ibi Innoc. num. 2. in dicto verb. Tractatus, vers. Nec credimus necessaria, de reb. eccles. non alien. lib. 6. Et quamuis Abb.

32 subdat legem Principis generaliter loquentem debere obseruari quoad ecclesias vbi canonibus non contradicit, vt dicto cap. 1. De nou. oper. nunciat. tamen dicit secus esse quando specificè disponit de ecclesia, vel eius bonis, quia non potest Imperator ponere falcem in messem alienam, contra cap. nonit. de iudic. & cap. Duo sunt, 96. distinct. & sequitur Felin. in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 40. vers. Recipit autem prædicta regula. & ibi etiam Dec. nu. 91. infra eodem.

33 Quæ ampliatio locum habet etiamsi leges huiusmodi sint insertæ à Gratiano in volumine Decreti, quia per hoc non dicuntur canonizatæ, nisi à Papa canonibus sint insertæ, vt per Felin. dicto numer. 40. vers. Et ista limitatio: & scripsi pleniùs in cap. Canonum statuta, n. 38. 39. & 45. supra eodem.

34 Ampliatur octauò, etiamsi leges ciuiles procedant

dant priuilegiando eeclesias , vel personas eccle-
siasticas , seeundum opin. Gasp. Calder. in Re-
petit. cap. Postulasti, num.62. de pœnit. & remis.
35 Eius fundamentum est, quia priuilegium est lex,
licet specialis, & priuata, cap. Priuilegia, 3.dist.
§. fin. vers. Cum ergo, 25. qu. 1. & differt à lege
communi sicut species à genere ; sed per legem
non potest quis locum , & personam non subdi-
tam includere , l. Cunctos populos, in princ. C.
De Summ. Trinit. & fide Cathol. & cap. Vt ani-
marum de Constitut. lib.6. Ergo nec per priuile-
36 gium. Tenet consequentia , quia à quo remoue-
tur genus, & quælibet eius species, eap. Pœnale,
24. qu. 5. l. Filius, in fin. ff. De donat, & n. 63.
allegat Hostien in Summa, de priuileg. §. Cui
37 concedendum , vbi ait ; [Priuilegium regulari-
ter subdito esse concedendum , & non alij.] Et
regulam tradit , quod illi potest concedi priui-
legium , quem constitutio concedentis arctare
38 potest. Et subdit Calder. hanc esse rationem qua-
re etiam deinceps in fauórem Ecclesiæ non potest
priuilegium concedere propria auctoritate, quia
non potest ei , siue super eam legem condere, per
cap. Bene quidem , 96. dist. & notat. per Innoc.
hic & in cap. Auditis de in integr. restit.
39 Sed contrarium ex diametro tenet Abbas in
d. cap. Ecclesia , in lectura , num.10. vers. Dice-
rem tamen, & in repetitione, num. 15. circa fi-
nem vers. Dicit enim hæc esse vera , vbi conclu-
sionem supra firmatam , quod leges specificé
disponentes de ecclesijs non sint seruandæ, etiam
de honestate , limitat , nisi sint meré priuilegia-
tiuæ, quia tunc cessat ratio superioritatis , cùm
possit priuilegiari etiam non subditus ; & ita in-
telligit tex. in cap Nouit. De iudicijs, vbi allega-
tur lex Theodosij Imperatoris , & cum eo transit
ibi Felin. d. num.40. vers. Duobus tamen casibus,
dicens hunc easum esse satis elarum. Sed & Host.
in Summ. de priuileg. §. Quis possit , vers. Sed
nunquid Imperator. generaliter tenet Imperato-
rem posse priuilegiare ecclesias , & personas ec-
clesiasticas , & idem notat in tit. De immunit.
eccles. §. A quibus muneribus , col.3. vers. Ego
puto , & col. seq. vers. Item hæc vera sunt ibi :
40 *Cùm ergo princeps*. Pro concordia dici posset Im-
peratores , ac Principes sæculares non posse pri-
uilegiare ecclesias , & personas ecclesiasticas in
spiritualibus , sed bene in temporalibus , quæ
habent in eis , cap. In Synodo , 63. dist. iuncta
gloss. in verb. Concessionis , & est distinctio In-
nocentij in d. cap. Auditis, in princ. de in integr.
restitut. cum quo concordat Host. in Summ. de
appell. §. A quo , col. 3. vers. Sed pone , ibi *nec
enim puto*. dum ait laicos quoad laicos, vel quoad
ius suum pertinet , posse ecclesias priuilegiare.
& sic intelligit cap. Auditis , de præscript. c. Inter
delectos de fid. instr. d. cap. Auditis, de in integ.
rest. cap. Constantinus, 96. dist. & cap. Dudum,
de decim. vnde priuilegium indultum ab Impe-
ratore alicui ecclesiæ valet contra priuatos sibi
subditos , sed non contra alias ecclesias , nisi au-
thoritas Papæ interueniat, cap. Hinc etiam, 17.
dist. & hic notat Henric. Boych, n. 1. in fin. vers.
Vnde priuilegium post Archidiacon. in cap. Quo
iure, 8. dist.
41 Ampliatur vltimó, etiamsi statuta, & leges hu-
iusmodi edantur ex iusta causa , prout erat in
casu huius decretalis propter paupertatem, quia
nihilominus ob defectum potestatis non valent,
vt hic decidit , & in notab. casu tradit. Angel.
cons. 23. Nulla persona , quem sequitur Dec. hic
nu. 18. & ratio est euidens , quia ad validitatem
statutorum , ac legum non sufficit iusta causa,
sed præcipué potestas statuentis requiritur , vt in
eodem casu tradit Abb. cons. 83. Præsens du-
bium , per totum libr. 1. & Dec. d. num. 18. &
notat Bald. in cons. 326. Rex Romanorum, n. 2.
in princ. vers. Item certum est quod potentia,
lib. 1. Surdus cons. 301. sub num. 45. vers. Et non
mouet. cum seq. col. 3. dicens, & bene , quód li-
cet ad Principem sæcularem spectet prouidere
circa politicam temporalem , & ea, quæ publi-
cum bonum circa temporalia respiciunt , non
tamen personas , & res ecclesiæ , vel clericorum
attingere potest, quia ad illius statuti validitatem
non sufficit iustitia causæ , ac bonum publicum,
nisi concurrat authoritas.
42 Et ex hoc redditur valde dubitabile quod hic
notat idem Bald. num. 19. & 20. videlicet capi-
tula feudalia prohibentia alienationem feudi in
Ecclesiam valere , nec dici posse contra liberta-
tem ecclesiasticam , cum sint fundata in ratione
43 naturali , & inconuincibili , quia ecclesia est cul-
trix iustitiæ nec in se iniustum, nec in alium tole-
rat cap. 1. De feud. alien. vbi textus vnicus vers.
Nec feudatarius.
44 Sed certé hæc ratio non est concludens, quia
causa etiam grauissima non tribuit statuendi po-
testatem nou habenti, vt ipsemet Bald. notat in
l. Cunctos populos , num. 55. vers. Ita ratio non
valet. C. De Summ. Trinit. & fid. Cathol. Butr.
in dicto cap. Ecclesia Sanctæ Mariæ, num. 20. vbi
etiam Felin. num 39. vers. Et dicuntur iustæ, inf.
eodem, Crotus in l. Filiusfamilias. §. Diui, n. 80.
ff. De legat. 1. Fortun. Garz. in tract. de vltim.
fin. num. 153. in fin. vers. nec obstat ratio Bero,
in cap. 1. num. 220. supra eod. Quibus consonat
doctrina D. Thomæ in 1. 2. qu. 96. art. 4. in fin.
vbi docet leges dici iustas tribus modis. Primó ex
fine, quia ordinantur ad bonum cómune. Secundó
ex authore , quando lex lata non excedit potesta-
tem ferentis. Tertió ex fama quando onera im-
45 ponunt subditis secundum æqualitatem . Quam-
obrem causa boni publici , quæ requiritur ad
legem condendam sola non sufficit , nisi etiam
conditor habeat potestatem , & intra eius fines
se contineat. Quod ibidem expressé D. Thom.
animaduertit dicens legem esse iniustam ex au-
ctore , cum aliquam legem fert vltra sibi com-
missam potestatem , etiamsi ordinetur ad bonum
46 commune . Imó potestas statuendi magis est ne-
cessaria ad legem condendam , quám causa boni
publici , quia hæc respicit legis qualitatem, illa
veró substantiam sine qua nulla qualitas conside-
rari potest. l. Si nullam , §. Si absentis, ff. De
47 petit. hæreditat. Quando autem lex ciuilis speci-
ficé disponens de ecclesijs est inducta super ra-
tione naturali , nec repetitur canon contrarius,
potest illa seruari in foro ecclesiastico, non ratio-
ne legis Principis , sed ratione naturali , super
qua fundatur, arg. cap. Pastoralis, de fid. instrum.
48 Nam deficiente canone , vel lege , recurrendum
est ad rationem naturalem, arg. l. Siue oportet,
§. Sufficit , ff. De excusat. tutor. & cap. Secundo
requiris in fin. de appellation. & declarat Abb.
in dicto cap. Ecclesia S. Mariæ, infrá eodem, in
lectura

lectura d. num. 10. circa finem, vers. Ideo dico,
quod vbi lex, & in repet. num. 15. circa finem,
vers. Item si lex esset inducta, & ibi etiam Felin.
d. nu. 40. vers. Duobus tamen casibus.
49 Necvrget argumentum Baldi hic nu. 16. quod
laicis licitum sit defendere suas iurisdictiones, &
vtilitatem publicam in acquirendis Ecclesiæ,
quia hoc potest pactum, & testamentum, vt l. fin.
50 C. De rebus Ecclesiæ non alien. l. vlt. C. De pa-
ctis inter emptorem. Ergo & statutum, vt nota-
tur in l. Si ita quis, §. Ea lege, ff. De verb. obli-
gat. & in l. 2. C. De iure emphyt.
51 Nam respondetur non satis apertè argui à pro-
hibitione priuati, ad prohibitionem Principis.
Nam priuatus habet in suo fundo plenum domi-
nium, plenamque proprietatem, Princeps ve-
rò tantum protectionem, iurisdictionem, &
quoddam dominium vniuersaliter considera-
tum; non autem vllum directum, vel vtile do-
minium vllius certi fundi, certiue soli, glos. in
l. Bene à Zenone, in verb. Omnia Principis, C.
De quadrienn. præscription. Abb. hic nu. 11. vers.
Si autem non subest causa, & in cap. Nimis nu. 1.
de iure iur. Alex. cons. 76. In causa, & lite nu. 7.
lib. 2. & ex communi DD. sententia Restaur. Ca-
stald. in tract. de Imper. quæst. 92. lib. 2. Martin.
Lauden. de Princip. qu. 47. Francisc. Zoanett. in
tract. de Roman. Imper. nu. 150. cum seqq. vbi
id probat legibus, iurisconsultorum auctoritati-
bus, rationibus, & historiarum monumentis.
52 Accedit, quod consuetudines feudales dispo-
nunt, vt personæ Ecclesiasticæ non modo feudum
non acquirant, sed etiam vt perdant quod priùs
habebant, vt in cap. 1. §. Ex hoc illud, de feud.
fœmin. cum concord. de quibus infra num. 59.
Vnde cum specificè disponant de rebus ad Ec-
clesias, vel personas ecclesiasticas pertinentibus
ratione vtilis dominij non valent ex defectu po-
testatis, vt est tex. hic secundum ea quæ dicta
sunt suprà in prima ampliation. num. 20. Quod
enim hic dicitur de nullitate statuti, vendicat sibi
locum etiam in consuetudine laicorum specificè
disponente de Ecclesijs, vel earum personis, ac
rebus, vt notat Butr. in d. cap. Ecclesia Sanctæ
Mariæ nu. 20. col. penult. ante med. vers. Si quæ-
ritur, infra eodem allegat Bart. in l. Cunctos po-
pulos nu. 28. C. De Summ. Trinit. & fid. Cathol.
& Io. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. De con-
stitut. Et hic iunge quæ dicam infra num. 94. &
seqq.
53 Fatetur tamen Bald. hic nu. 20. feudum tran-
sire in monasterium, si feudatarius fiat mona-
chus, quia hæc est alienatio necessaria, & tan-
diu durat apud monasterium, quandiù viuit feu-
datarius vita naturali: eo autem mortuo, si feu-
54 dum erat perpetuum, ad omnem hæredem tran-
sit in perpetuum, quia tale feudum redigitur ad
instar proprietatis, & potest appellari francum,
55 vt cap. Inter dilectos, de fide instrum. Si autem
erat ad vitam, quod interpretatur de vita natu-
rali, morte naturali finitur, quia nullæ remanent
56 eius reliquiæ, & finito iure datoris, finitur ius
acceptoris, vt in cap. 1. §. Rursus, qui feudum
dar. poss. l. Lex vectigali, ff. De pignorib. l. Vxor
patrui, C. De legat. l. Si domus, §. vltim. ff. De
legat. 1. l. Qui tabernas, ff. De contrahen. empt.
Sed tandem distinguit dicens: aut seruitium feu-
di potest explicari per monasterium, & vera sunt
prædicta, aut non; & tunc feudum redit ad do-
minum non mutatione personæ, sed extinctione
finalis causæ, vt in cap. 1. de eo qui arm. bellic.
deposuit.
Verùm hoc latiùs examinabitur in quæstione
sequenti.
57 QVÆRO. An Regularis ex Ordine fratrum
Prædicatorum ad Episcopatum assumptus succe-
dat in feudo aperto postquam fuit consecratus
Episcopus? Euasionem præbuit huic disceptationi
feudum Castillionis Lacus Trasymeni apertum
Episcopo Squillacensi per obitum Ducis à Cor-
nea eius fratris; cumque à Sanctissimo D. N. In-
nocentio X. iussus fuerim scripto proferre quid
pro veritate sentirem, respondi vt infra, videli-
cet.
58 Beatissime Pater; Cum feudum hoc non sit
hæreditarium, sed ex pacto, & prouidentia, pro-
posita quæstio est valde implexa, & difficilis,
tum ob varietatem opinionum, de quibus per
Capyc. decis. 10. nu. 4. & seqq. Tum quia secun-
dum canones clerici, religiosi, & Episcopi pos-
sunt habere feuda, vt de clericis patet in cap. Ex
transmissa, & cap. Rerum, de for. competen. &
in cap. Nimis de iureiuran. De Religiosis est ex-
pressum in cap. 1. §. Verum, & ibi Gemin. in 2.
not. de stat. regul. lib. 6. & de Episcopis constat
ex cap. Si Episcopus, iuncta glos. in verb. Regia,
18. distinct. ex cap. Si quis laicus, 22. qu. 5. & ex
cap. Solitæ, de maior. & obed. & de omnibus
tradit Calder. cons. 2. An clericus, num. 1. vers.
Item hoc probatur, de feud. & Felin. in cap. In
præsentia, num. 46. vers. Ad idem de probation.
59 E contra verò iura feudalia nominatim exclu-
dunt clericos, & monachos à successione, & re-
tentione feudi, vt in cap 1. §. Qui clericus, si de
feud. defunct. content. sit inter domin. & aguat.
vassall. vbi dicitur. Qui clericus efficitur, aut
votum religionis assumit, hoc ipso feudum amit-
tit, & in cap. 1. §. Ex hoc illud, de feud. fœmin.
ibi: Qui habitum religionis assumunt vt con-
uersi, nec postea in feudo succedunt, & si quod
habent perdunt, & in cap. 1. de vassall. milite,
qui arma bellica deposuit, vbi est casus, & ibi
notant Andr. de Isern. num. 1. & reliqui feudi-
stæ.
60 Cæterum in hac contrarietate à Doctoribus
fere omnibus in eam sententiam itum est, vt si
feudum requirat personale seruitium, quod à
vassallo religioso nec per seipsum, nec per sub-
stitutum præstari valeat; tunc minimè transeat
in monasterium, sed statim agnatis, vel domi-
no aperiatur: Si verò tale requirat seruitium,
quod honestè à religioso vassallo explicari possit
per se, vel per substitutum, hoc casu bene trans-
eat in monasterium, durante tamen vita naturali
ipsius professi.
61 Hanc distinctionem probant apertè capitula
feudalia proximè citata, & illorum glossatores.
Nam in d. cap. 1. de vassall. milit. disponitur, vt
feudatarius, qui habitum religionis assumpsit,
& sic conuersus factus est, amittat feudum. Et
62 mox subnectitur ratio per hæc formalia verba:
*quia desijt esse miles sæculi, qui factus est miles
Christi, nec beneficium pertinet ad eum, qui non
debet gerere officium.* Eatenus igitur Regularis
excluditur à beneficio feudi, quatenus ipse tan-
quam miles Dei non potest sæculo militare, nec
gerere

gerere officium annexum feudo. Ergo ex mente dicti cap. secus dicendum si talia honestè præstare possit per se, vel per substitutum: similiter in cap. 1. An mutus, vel alius imperfectus feud. retin. cauetur, vt clericus, fœmina, & consimiles, id est Religiosi, feudum retinere non possint, quia, vt ibi dicitur, ipsum seruire non valent. Et quamuis in d. cap. 1. §. Qui clericus, si de feud. defunct. &c. Regulares indefinitè repellantur à feudo: tamen glos. ibi in verb. Amittit, & Bald. num. 2. dicunt hoc ideo esse, quia cum pro mortuis reputentur quoad mundum, nec debeant se implicare negocijs sæcularibus, sunt inhabiles ad seruiendum feudo; alioquin sine restitutione glossæ ille textus videtur Iudaicus, vt dicit Bald. in cap. 1. in fin. de feud. fœ-
63 min. Iura igitur feudalia in exclusione Regularium solummodo contemplantur eorum inhabilitatem, & impotentiam ad seruiendum, & tunc feudum redit ad dominum, non mutatione personæ, sed extinctione finalis causæ, vt idem Baldus ait hic nu. 20. vers. Imo dicas, & post eum Alex. cons. 10. num. 1. vers. Ita dicit Bald. lib. 5. Vnde si seruitia annexa feudo sint talia, quæ à monasterio possint honestè exhiberi per se, vel per alium, eo casu cessante causa exclusionis, cessant memorata capitula. Debent enim restringi, & limitari ad limites rationis, cui innituntur, vt optimè declarat Calderin. cons. 2. n. 2. vers. Per prædicta, & vers. Secus ergo, de feud. Abb. in cap. In præsentia, num. 69. & ibi etiam Felin. num. 46 vers. Et hoc modo, de probat. Salyc. in auth. Ingressi, in fin. C. De Sacros. Eccles. Curt. Senior cons. 62. num. 6. vers. Septimò. Alex. d. cons. 10. num. 16. lib. 5. Iacobin. de Sancto Georgio, in tract. de feud. in verb. Et quibuscunque num 4. circa fin. vers. Ad motiua adducta: Quinimo Ægidius Bellam. cons. 48. an Comes, num. 31. vers. Sed contra, dicit ex generali consuetudine dicta iura feudalia debere intelligi quando esset feudo annexum seruitium personale, quod non posset per alios commodè expediri.

64 Et ita originaliter distinxit pater iuris, & organum veritatis Innocentius in d. cap. In præsentia, nu. 3. de probationib. sic enim ait: [Et feudalia transeunt in monasterium si debeant talia seruitia, quæ monasterium honestè possit exhibere per se, vel per alium. Arg. l. Ad similitudinem, & l. Quisquis, C. De Episcop. & cleric. alias redit ad dominum.] Hæc Innocentius, quem ibi totidem fere verbis sequuntur Host. num. 8. in verb. Oblationis, vers. Feuda etiam. Io. Andr. nu. 16. vers. Sed nunquid feuda. Bellamer. in 6. quæst. num 16. Anchar. num. 21. Abb. num. 69. Felin. num. 49. & Dec. num. 290. Archid. in cap. Si qua mulier, num. 4. 19. qu. vlt. Io. Andr. in addit. ad Speculat. in tit. De stat. monach. §. 1. vers. 45. Littera N, in verb. In præsentia. Bald. hic nu. 20. vers. Imo dicas. Bellam. d. cons. 48. nu. 31. vers. Sed contra, & ita distinctionem Innocentij sequuntur Canonistæ omnes, vt dicit Pedemont. decis. 22. nu. 7. & ex Legistis eam probarunt Cyn. post Martin. Sylnan. in auth. Ingressi, nu. 13. C. De Sacros. Eccles. & ibi etiam Bart. in 2. lectur. nu. 44. vers. In hoc teneo opinionem Innocentij. Et Salycet. num. 11. dicens ita communiter Doctores tenere. Bald. in cap. 1. §. Qui clericus, num. 1. vers. Si de feud. defunct. & idem Bald. in cap. 1. num. 1. vers. Si ergo feudum de milit. vassall. qui arm. bell. deposuit. Iacobin. in tract. de feud. in verb. Et quibuscunque num. 4. vers. Contrariam. Vbi refert se ita respondisse, & re ipsa obtinuisse pro Priore Sancti Andreæ de Taurino ex Comitibus Valpergiæ. Curt. Sen. cons. 62. Primo aspectu, num. 2. Alex. d. cons. 10. num. 8. lib. 5. vbi ait ita omnes tenere. Capyc. d. decis. 10. num. 4. vers. Videndum est; vbi alios refert, & num. 10. dicit in hac opinione non esse contradictorem.

65 Neque vero constituenda est differentia, An feudum fuerit apertum ante, vel post emissam professionem, quia vtroque casu transit in monasterium, si seruitia sint eius qualitatis, vt à Monacho, vel monasterio possint honeste per se, vel per alium exhiberi. Felin. alios citans in d. cap. In præsentia, num. 48. de probat. Calder. d. cons. 2. num. 1. & 2. de feud. Curt. Senior d. cons. 62. per totum, vbi latè consuluit Canonicum Regularem, vel monasterium posse succedere in feudo aperto postquam erat professus, quia seruitia poterant decenter præstari per se, vel per substitutum. Iacobin. vbi supra nu 4. ad fin. Imo minor est dubitatio de successione monasterij in feudo aperto post monachatum, quia tunc cessat ratio, quod vassallus ingrediendo Religionem videatur feudo renunciare. Ideoque hoc casu si seruitium sit personale, debet admitti de æquitate ad inseruiendum per substitutum: sin autem seruitium possit per alium explicari, tunc admitti debet etiam de rigore: ita Bald. in cap. 1. num. 3. de Benefic. fœmin. Bellamer. d. cons. 48. num 31. vers. Vltra prædicta. Curt. Senior. d. cons. 62. num. 6. vers. Octauo.

66 His ita constitutis, pro solutione quæstionis inquirendum est quæ, & qualia seruitia huic feudo sint annexa; & quidem perspecto tenore inuestituræ nullum apparet seruitium, quod à monasterio, vel ecclesia non possit honestè per se, vel per alium exhiberi.

67 Nam in Bulla inuestituræ cauetur, vt feudum hoc sit nobile, antiquum, & honorificum, liberum, francum, & expeditum. Quæ verba maximè simul iuncta faciunt vassallum omni libertate liberum, & ab omni seruitio absolutum, vt formaliter inquit Calderin. cons. 7. An feudatarius, num. 1. vers. Not. feudum tit. De feud. Oldrad. cons. 234 Factum tale enim. Quidam, n. 2. vers. Ego considerabam. Et denotant libertatem, & franchitiam in omnibus præterquam in inuestitura exaratis, vt declarat Io. Andr. in addit. ad Speculat. tit. De præscript. col. penul. & vltim. Alex. cons. 30. Quoniam omne, num. 19. vers. Sed per hoc dicit Io. Andr. lib. 1. Iacobin. de feud. in verb. Et promiserunt, nu 2. Seraphin. decis. 1105. num. 9.

68 Seruitia autem, quæ in hac inuestitura exprimuntur, sunt tantum infrascripta, videlicet vt feudatarius in signum, & recognitionem feudi summam duorum millium scutorum annis singulis Cameræ Apostolicæ persoluere teneantur, ac iura colonorum seruare. Et hoc seruitium reale est, & absque dubio præstari potest per substitutum. Andr. de Isern. in cap. 1. §. Qui clericus, num. 6. vers. Vbicunque, si de feud. fuer. controuers. Nam, vt inquit Felin. in cap. In

præsentia num.45. vers. Fallit 2. de probationib. seruitium quod præstatur in signum recognitionis, cum sit annuum, in quocunque, & qualicunque statu mutato præstari potest. Sequitur Decius ibid. num.290. Ruin. consil. 42. Proponi-
69 tur, num.10. lib. 1. Deinde sequitur in inuestitura, vt feudatarij teneantur ad obsequia, quæ pro similibus feudis Papæ, ac Sedi Apostolicæ de iure, vel consuetudine præstari solent. Quæ quidem obsequia domino per vassallum præstanda sunt, ad instar eorum, quæ libertus debet patrono, vt per Andr. de Iseru. in cap.1. num.5. quib.
70 mod. feud. amitt. Obsequia autem, quæ debet patrono libertus, sunt honoris, & reuerentiæ, quia liberto semper honesta, & sancta patroni persona videri debet. l. Liberto, ff. De obsequ. glos. in rubr. Cod. De obseq. Patron. præstand. Quare ambigendum non est quin obsequia huiusmodi à religioso vassallo, & Episcopo honestissimè possint ac debeant Summo Pontifici, ac Sanctæ Sedi per seipsum exhiberi. Ad hoc Extrauagans Quorundam, col.10. vers. Habent in illis minores obsequi maioribus, de verb. significat.

Tandem in inuestitura cauetur, vt ea omnia, ad quæ tenentur alij feudatarij, & Marchiones Sedis Apostolicæ Papæ, & eidem Sedi impendere, & præstare teneantur. Quæ verba referuntur ad ea, quæ sunt ex natura contractus feudalis, id est ad homagium, & fidelitatem, vt per Io.
71 Andr. & Alex. loc. proximè citatis. Homagium autem, & Sacramentum fidelitatis honestè à Religioso præstari potest per seipsum, vt est ca-
72 sus in cap Periculoso, §. Verum, de stat. Regular. lib.6. vbi pro feudo, quod monasterium habet à domino temporali, etiam Abbatissa, vel Priorissa clausuram exire debet ad homagium, & iuramentum fidelitatis præstandum. Et ibi notant omnes in Summario tex. & Franc. in 2.
73 notab. Nec illa constitutio fuit sublata, imò expressè innouata à Concilio Tridentino in cap.5. sess. 25. de Regularib. Licet postea hac in parte sublata fuerit per declarationem Pij V. quæ incipit Decori. Sub Constitutione octaua, de clausura monialium; Vnde si hæc præstare potest Abbatissa clausuræ adstricta, multo magis Religiosi, & maximè Episcopi, qui etsi feudum non habeant, tamen præstant Papæ iuramentum fidelitatis, vt in cap. Ego N. de iureiurand. Quod iuramentum est bigium, vt dicunt ibi Bald.n.11, vers. Ibi contra, & Alex. de Neuo num 24. vers.
74 Ex quo infert. In forma autem fidelitatis, quam domino præstant feudatarij, nihil continetur, quod à Religioso, & Episcopo non possit honestè per se, vel per alium explicari, vt patet in cap. De forma, 25. qu.5. quod refertur in cap 1. de form. fidelitat. & in tit. De nou. form. in vsib.
75 feud. Nam ad militandum, præsertim in propria persona, ex forma fidelitatis, vtique vassallus non tenetur. Oldrad. cons.234. num. 2. in fin. vers. Inter hæc autem non est aliquem ad exercitum sequi. Bald. in cap.1. nu.17. vers. Inter hæc autem, in tit. De capitaneo, qui curiam vendidit. Iacobin. de feud. in verb Et promise-
76 runt, num. 2. & clarè probatur in cap. Imperialem, §. Firmiter, de prohib. feud. alienat. per Frider vbi cautum est, vt vassallus teneatur ire, vel mittere cum domino ad expeditionem bellicam, vel ipsi domino subministrare dimidium reditus vnius anni. Et sic est in optione vassalli an velit ire, vel mittere; an verò reditus subministrare. Et est communis Doctorum opinio, vt testantur Iacobin. vbi supra, nu 26. & Clar. in
77 §. Feudum, qu. 22 & quod vassallus non teneatur sequi dominum in bello, neque ad alia seruitia personalia, nisi hoc expressè sit cautum in inuestitura, cum hoc non sit de natura feudi, tenuerunt Bellam. d. cons.48. nu. 31. sub vers. Sed contra. Socin. Sen. cons. 257. Visis inuestituris, num. 1. circa fin. vers. Et licet, lib. 2. Decian. cons.58. Quæritur nunc, num.42. vers. Neque hic dicitur lib.2. Rota decis.41. num.2. par.1.diuers.
78 Et generaliter quod in omni feudo sit in electione vassalli an velit personaliter inseruire, an verò pecuniam soluere, post antiquos deducit Aluarot. in cap.1. in fin. de pac. iuram. firm. & in d. cap. Imperialem, §. Firmiter. Iacobin. loco cit. Capyc. decis.10. nu. 11. Et in Episcopo, qui tenet magnum, & nobile feudum ab aliquo Principe, notat Host. in sum. de immunit. Ecclesiar. §. A quib. muneribus, vers. Ab angarijs ver. ibi: *Secus puto si Episcopus.*

Ex quibus patet omne seruitium in hac inuestitura expressum posse à vassallo Religioso, & Episcopo honestè per se, vel per substitutum expediri. Et consequenter si feudum fuisset apertum antequam memoratus religiosus esset Episcopus, vtique transiuisset in monasterium iuxta primum membrum distinctionis Innocentij, de quo supra nu.64. Religio enim fratrum Prædicatorum hodie est capax bonorum immobilium ex Concilij Trid. cap.3. sess.25. de Regular.
79 Verum cùm fuerit apertum, postquam est in Episcopum consecratus, succedit Ecclesia: nam monachus, quem Canonica electio à iugo regulæ monasticæ professionis absoluit, & sancta ordinatio de monacho Episcopum facit, velut legitimus hæres paternam sibi hæreditatem postea iure vendicandi potestatem habet. Quæ sunt verba Concilij Toletani relata in cap. Statutum, 18. qu.1. & illud pronomen, *sibi*, exponitur id est Ecclesiæ, fine, vt ibi per glos. in verb. Legitimus, Archid. & Turrecrem.
80 Ideoque cum Archiepiscopus Goanus in Indijs Orientalibus in visitatione liminum inter alia quæsiuisset, an spolia Episcopi Regularis morientis ab intestato pertinerent ad Cameram Apostolicam, an ad successorem beneficij, & bo. me. Cardinalis Serra testatus esset Cameram Apostolicam ibi quoad spolia nihil prætendere, Sacra Congregatio Concilij respondit bona post consecrationem acquisita ad propriam Ecclesiam pertinere per d. cap. Statutum, & doctrinam Nauarr. de reditib. Eccles. q. 1. in 9. admonit. n.., & seq.
81 Vnde quemadmodum Cathedralis Ecclesia ad quam Regularis assumptus est succedit in bonis allodialibus ei post consecrationem delatis: ita & in feudalibus, de quibus agitur, quia cùm seruitia illis annexa non sint incompatibilia cum statu Regulari, sicut in illis ante consecrationem successisset religiosus ad vtilitatem monasterij, vt fusè ostensum est supra, ita post consecrationem succedit Episcopus ad vtilitatem Ecclesiæ, Idque ad exemplum monachi, qui effectus est Comes per Papam: succedit enim in feudum

aper-

apertum postqnam factus est Comes, tanquam
postliminio reuersus, in integrum restitutus, &
habilitatus. Ita Bald. in cons.275. Quod pro re-
83 gula, num.7. vers. Pone quod Monachus, lib. 2.
Qund longè magis procedit in Regulari ad Epi-
scopatum euecto. Nam etiamsi seruitia feudo
annexa requirerēt industriam personæ iuxta tex.
in l. Inter artifices, ff. De solut. & in cap.fin. de
off. deleg. Tamen ex quo factus est Episcopus,
censetur habilitatus ad inseruiendum per substi-
turum, vt est tex. in l. Ad similitudinem, C. De
Episcop.& cleric.& tradunt Præpositus in cap.1.
§. Et quia, col.6. post med. vers. Respondeo, de
his qui feud. dar. poss. Calder. d. cons.2. num. 1.
vers. Item hoc probatur, de feud. Ias. cons. 117.
In causa & lite, nu.2. vers. Ad prædicta accedat,
quod etiam effectus Episcopus, volum.4. Cephal.
cons. 1. num. 4. vers. Tertiò quicquid. Martin.
Lauden. in cap. 1. §. Et quia vidimus, qui feud.
dar. poss. vbi refert hanc controuersiam de facto
contigisse in Episcopo Palmen. & præstantiores
Doctores Bononienses, & Papienses consuluisse,
Episcopum esse successibilem in feudo paterno,
prout etiam refert Iacobin. in tract. de feud. in
verb. Et quibuscumque num.4. vers. Contrariam.
85 Et ita communiter seruatur. Nam Episcopi, &
Cardinales retinent feuda ad eos deuoluta iure
successionis, ne dignitas potiùs decrementum,
quàm incrementum eis attulisse videatur, & sine
controuersia admittuntur ad præstandum quod-
cunque seruitium per substitutum, vt attestatur
Iulius Clarus in §. Feudum, quæst.76. circa fin.
vers. Cæterum communiter seruatur.
86 Neque obstat, quod hoc casu versemur in Epi-
scopo Regulari, qui per consecrationem non fuit
absolutus à voto paupertatis, sed adhuc reman-
sit in statu incompatibili cum acquisitione do-
minij feudalis glos. in cap. Statutum in verb. Le-
gitimus, 18. qu.1. & in cap. De Monachis, in
verb. Discedere, 16. qu.1. S. Tho. in 2.2.qu.185.
87 art. 8. & probatur in cap. Cum olim, il 2. vers.
Præterea, de priuileg. vbi Monasterium, cui
Canonicus Regularis in Episcopum iam pro-
motus mille marabatinorum donauerat, fuit
condemnatum ad illorum restitutionem, quia,
vt ibi dicit glos. in verb. Restitutionem, qui ni-
hil habet, nihil donare potest.
88 Id inquam non obstat, qnoniam, vt respondet
d. glos. quicquid Religiosus post suam consecra-
tionem acquirit, non sibi, sed Episcopatui ac-
quirit. Et, vt inquit D. Thom. vbi supra in re-
spons. ad 3. non vendicat hæreditatem vt pro-
priam, sed quasi Ecclesiæ debitam. Et sic non
89 frangitur votum paupertatis. Imo quod plus est
si frater minor promoueatur ad Episcopatum,
quamuis talis dignitas non faciat eum capacem
successionis, quia non liberat à substantialibus
regulæ: tamen bona, quæ ipsi fratri minori iam
assumpto obueniunt, remanent apud Ecclesiam,
ad quam est assumptus, vt post Bart. Bald. & Fe-
deric. de Sen. firmat Nicolaus de Vbald. in tract.
de success. ab intestat. clericor. in s. par. num.3.
& 4.& ex modernis Nauarr. cons.7. incipit, Qui-
dam Archiepiscopus olim frater Minor. num. 1.
de solut. & resolnit Rota decis.515. per tot. p.4.
tom. 2. recent.
Confirmantnr prædicta, quia in hac inuesti-
tura ex descendentibus masculis Diomedis pri-
mo loco vocantur filius maior natu, & nepos
maior natu laici, exclusis personis ecclesiasticis,
quæ matrimonium contrahere non valuerint, id-
est clerici in sacro ordine constituti, & solemni-
ter professi. Nam his duobus modis solemniza-
tur votum impediens matrimonium contrahen-
dum, & dirimens postea contractum, vt cap. 5.
De voto, lib. 6. & paulo post sequitur in inuesti-
tura: laicis verò omnibus cessantibus ex præfa-
tis clericis maior natu subintret. Quæ verba vi-
dentur intelligenda de illis clericis, seu personis
ecclesiasticis, quæ extantibus masculis fuerant
à feudo exclusæ; & sic de constitutis in sacro
Ordine, vel solemniter professis. Non enim in-
uestitura discretiuè loquitur de clericis, vel mo-
nachis, sicut fit in cap. 1. §. Qui clericus, si de
feud. defunct. &c. & in alijs concordantibus; sed
90 loquitur simpliciter de clericis. Et cum feudum
sit beneficium Principis, cap. 1. §. Beneficium,
in quibus caus. feud. amitt. ac proinde sit pleuis-
simè interpretandum, l. fin. ff. De constit. princ.
præpos. in cap. 1. §. Et quia, col.18. ante med.
vers. Item quia beneficia Principis, de his qui
91 feud. dar. poss. vtique in hac fauorabili materia
clericorum appellatione veniunt clerici etiam
regulares, vt per Abb. in rubr. de vit. & honest.
cleric. num. 15. Paul. de Castr. cons.336. in hac
substitutione, num. 3. lib. 1. Imò veniunt etiam
Episcopi secundum Abbatem in cap. Cum tibi.
92 num. 40. de verb. significat. Vnde quatenus præ-
dicti aliàs essent inhabiles ad seruiendum; ta-
men cum ex forma inuestituræ sint habilitati ad
succedendum, intelligantur etiam habilitati ad
seruiendum per substitutum, arg. l. Quidam con-
sulebant, ff. De re iudicat. Et hanc regulam
ponit Andr. de Isern. in cap.1. in fin. & post eum
Bald. ibidem num. 6. vers. Adde talem regulam,
& Afflict. col.4. in princip. de milit. Vasall. qui
arma bellic. deposuit. Alex. d. cons.10. num. 16.
& 17. lib.5. Pedemon. decis.27 num.15. & 56.
93 Nec refert quod in inuestitura vocetur clericus
maior natu. Quia nihilominus succedit mona-
chus, & Episcopus. Paul. de Castr. cons.336. In
hac substitut. num. 30. libr. 1. iuncto themate
consilij.
94 Postremò in hac materia illud accuratè obser-
uandum videtur, quod etsi liber feudorum sit
authenticus, & allegari possit ad decisionem cau-
sarum in materia feudali, & liget etiam eccle-
siam, & ecclesiasticas personas, Bald. in cap.
Cæterum, num. 2. de iudic. & alij apud Clar. in
§. Feudum, q. 3. vers. Sed nunquid: tamen hoc
95 videtur omnino limitandum quoad illa capitula,
quæ statuunt nominatim contra ecclesias, & per-
sonas ecclesiasticas, prout facit d. cap. 1. §. Qui
clericus, si de feud. defunct. &c. & alia capitula
supra citata num. 59. Quia talia sunt contra li-
bertatem ecclesiasticam, & non valent, vt per
Bald. cons.275. Quod regula, num.9. vers. Papa
etiam, lib. 2. Oldrad. cons. 270. In quæstione
proposita, num.9. vers. Et tu instabis amice.
Nam & leges Imperiales, quæ specificè dispo-
nunt de ecclesijs, & ecclesiasticis personis, ac
bonis earum, quales sunt quæ habentur in titu-
lis, de sacros. eccles. de Episc. & cleric. & con-
similes, non valent ex defectu potestatis, vt est
text. celebris in cap. Ecclesia S. Mariæ, & ibi
notant omnes, intra eodem, & fusè dictum est

96 supra num. 25. & seqq. vnde leges ciuiles, quæ
loquuntur de emphyteusi ecclesiæ, seruari non
debent secundum Abb. in cap. In præsentia,
num. 28. vers. Ego in hoc dubio, de probation.
Et idem est in constitutionibus laicorum super
rebus spectantibus ad ecclesias, vel personas ec-
clesiasticas, etiam ratione dominij vtilis tantum,
vt probatur in hoc capitulo secundum ea, quæ
97 dicta sunt supra, num. 20. & 52. Quod si ita est in
legibus Imperatorum, ac Principum, multo
fortiùs obseruandum erit in constitutionibus feu-
dalibus, quæ non emanarunt a Principe, sed à
priuatis hominibus, nempe Roberto Orto, &
Gerardo Agapite non habentibus auctoritatem
leges condendi, vt aduertit Bellamer. d. cons. 43.
num. 33. vers. Item facit quod quæstio loquitur
98 de iure. Qui propterea, num. 33. vers. Quid di-
cendum, in fin. firmat communem esse opinio-
nem, quod iura feudorum non ligent. Et quam-
99 uis hodie contraria opinio frequentiùs sit rece-
pta: tamen hoc ideo est, quia ex quo liber feu-
dorum fuit pro authentico obseruatus, & allega-
tus supra hominum memoriam, vsus tanti tem-
poris vim habet priuilegij, vt ait Molin. in con-
100 suetud. Paris. feud. in princip. num. 46. & Clar.
loc. citat. At hæc ratio non militat in capitulis,
quæ sunt contra libertatem ecclesiasticam, quia
in talibus consuetudo vtcunque immemorabilis
non valet, nec habet vim priuilegij, cap. Cum
terra, & ibi Abb. in 2. notab. de elect. Collect.
in cap. 1. num. 30. circa fin. De consuetudin. &
hodie expressum in Constitutione sanct. mem.
Vrbani VIII. quæ incipit Romanus Pontifex
edita die 5. Iunij 1641. Et hic iunge quæ dicta
sunt supra num. 52.

Nec refert quod Dec. cons. 131, Reuocatur in
dubium, num. 3. dicat iura feudorum videri ap-
probata ab Ecclesia: vbi canones expressè nō con-
tradicunt; quoniam hoc potest admitti in illis
tantum iuribus feudalibus, quæ generaliter lo-
quuntur, prout colligitur ex ipsomet Dec. nu. 2.
vers. Ad hoc facit, & ita intelligi debet Bald.
quem Dec. allegat, in cap. Cæterum, num. 2.
de iudic. dum ait consuetudines feudales habere
locum etiam in feudis ecclesiasticis. At secus est
in illis iuribus, quæ de ecclesijs, & earum perso-
nis ac rebus specificè disponunt, quia ponunt
falcem in messem alienam, & non valent, prout
de legibus Imperatorum distinguitur per Cano-
nistas in cap. 1. infr. de nou. oper. nunciat. & post
Abbat. & alios dixi supra num. 32. Quare cum
capitula feudalia excludentia à successione Cle-
ricos, & monachos hac in parte non habeant le-
gis authoritatem; Consequens est, vt in hoc ar-
ticulo seruandi sint canones, qui clericos, & mo-
nachos non repellunt, vt supra diximus num. 5.
Felin. in d. cap. In præsentia, nu. 44. vers. Et non
dicas, de probat.

101 His accedit quod in prædictis capitulis exclu-
dentibus clericos, & monachos non compre-
henduntur Episcopi propter excellentiam digni-
tatis Episcopalis. Cephal. cons. 1. num. 4. vers.
Quicquid.; ac proinde in eorum successione
seruabitur ius commune, vt disponitur in cap.
1. §. Strenuus, de cognit. feud. Bald. cons. 328.
Cum in causa, in fin. vers. Declarando id, quod
dixi lib. 3. Paul. de Castr. cons. 262. Dico quod
Episcop. in fin libr. 2. Clar. in §. Feudum, in
quæst. 3.

102 Ac demum cum præsens feudum vti proue-
niens ab ecclesia Romana sit ecclesiasticum,
Bald. in prælud. feud. in vlt. diuision. infol. in c.
fin. num. 36. vers. Item feudorum aliud est eccle-
103 siasticum, infra de feudis. Iura feudorum superiùs
allegata, quæ prohibent clericos, & religiosos
succedere in feudo sæculari concesso à Principi-
bus sæcularibus, ad hoc feudum Ecclesiasticum
non extenduntur; Nam Principes laici verisimi-
liter nolunt in suis feudis sæcularibus admitti
ecclesiasticos: sed è contra in feudis ecclesiasticis
non est verisimile, vt apostolicus voluerit exclu-
dere suum genus ecclesiasticorum. Ita in terminis
Iason in cons. 117. In causa & lite, num. 1. col. 2.
104 vers. Secundò principaliter vol. 4. vbi etiam sub-
dit in feudo ecclesiastico cessare rationes ponde-
ratas in præallegatis capitulis excludentibus cle-
ricos, & religiosos à successione feudi, nempe
quod desinant esse milites sæculi qui facti sunt
milites Christi, & nemo militans Deo implicet
se negotijs sæcularibus. Hæ namque rationes non
applicantur feudo ecclesiastico, quia Religiosi,
& Episcopi propter hoc non desinunt esse milites
Ecclesiæ, & possunt impendere seruitia feudalia
secundum eorum qualitatem, & conditionem,
vt latiùs per eum, & sequitur decisio Pedemon-
tana 27. num. 17. in 5. falleotia.

105 Ex quibus concludendum videtur feudum hoc
debere in ecclesiam Episcopalem transire quoad
commoditatem dominij vtilis, durante tamen
vita naturali ipsius Episcopi. Nam, vt inquit
Bald. in auth. Nisi rogati nu. 15. C. Ad Trebell.
interim donec viuit vassallus feudum non redit
ad dominum, sed ecclesia habet commoditatem,
si seruitium iuxta conditionem feudi non minus
decenter præstare possit Ecclesia, quam vassal-
lus. Et idem Bald. in cap. 1. num. 1. vers. Si ergo
feudum de milit. vassal. qui arm. bellic. deposuit.
Et ibi etiam Aluarot. col. 2. Alex. dicto cons. 10.
num. 10. 14. & 17. lib. 5. Felin. in d. c. In præsen-
tia, num. 46. vers. Secundò.

106 Nec prædictis obstat quod iura feudalia, quæ
ex sui natura non transeunt, nisi ad hæredes san-
guinis, vt Regnum, Ducatus, Baronia, minimè
transeant in monasterium, vel ecclesiam, sed re-
maneant generi, vt inquit Bald. in l. Deo nobis.
§. Hoc etiam, num. 4. C. De Episcop. & cleric.
post gloss. ordinariam in cap. Scripsit nobis, in
verb. Dignitatem, 27. q. 2. Felin. in d. cap. In
præsentia, num. 44. vers. Ad idem quod notat
Bald. & ibi etiam Dec. num. 289. de probat. Spec.
in tit. De stat. monach. §. 1. num. 15. dicens ita
seruari de facto.

107 Etenim huiusmodi authoritates vendicant sibi
locum in successione, per quam feudum transit
in perpetuum ad manus mortuas, adeo vt nun-
quam sit reuersurum ad dominum, iuxta text. in
cap. 1. §. 1. De alien. feud. At in casu præsenti
secundum conclusionem superius firmatam mo-
nasterium, & ecclesia non succedunt in feudo in
perpetuum, nec sunt vassalli, sed habent solam
commoditatem dominij vtilis viuente feudata-
rio; vnde prædictæ authoritates non applicantur.
Et ita seipsum declarat Bald. in cap. 1. num. 1.
vers. Si ergo feudum, & ibi etiam Aluarot col. 2.
de milit. vassall. qui arm. bell. depos. & idem
Bald. hic num. 19. Alex. d. cons. 10. num. 17. lib. 5.
Capyc. decis. 10. n. 5. & 10. & quamuis Præpos.
in

in cap. 1. §. Et quia, col. 13. ante med. verſ. Aut
loquimur de ijs qui feud. dar. poſſ. opinatus
fuerit monaſterium etiam durante vita feudata-
rij non ſuccedere in feudo, quod tranſit ſolum
in hæredem ſanguinis; tamen loquitur ex capite
ſuo, & in prima opinione non eſt contradictor,
vt dicunt Capyc. d. deciſ. 10. num. 6. & 10. &
Clar. in §. Feudum, quæſt. 78. verſ. Quæ tamen
opinio.
108 In glo. prima. QVÆRO cum Innocentio, an
Principis reſcriptum, lex, vel ſtatutum in læſio-
nem iuris alterius valeat, necne.
109 Pro ſolutione duo caſus principales ſunt di-
ſtinguendi. Primus eſt cum Princeps aufert ius al-
teri quæſitum, vel acquirendum de iure naturali
ideſt gentium, vt ſunt dominia, obligationes, &
110 huiuſmodi, quæ non dantur à iure ciuili, ſicut
dantur actiones, l. Ex hoc iure, ff. De Iuſtit. &
Iur. Inſtit. de rerum diuiſ. §. Feræ quoque be-
ſtiæ; ſed proueniunt à iure gentium, quod etiam
111 dicitur ius naturale, quia naturali ratione indu-
ctum eſt, vt inſtit. de rerum diuiſ. §. Singulorum,
ſecundum Innoc. hic num. 3. circa fin. verſ. De
iure autem naturali, & Compoſtell. nu. 3.
112 Et in hoc primo caſu ſubdiſtingue: Nam aut
princeps auferendo ius alterius procedit ſine
iuſta cauſa, & hoc eſt certum: & concludendum
eſt ſecundum Innocentium, num. 2. huiuſmodi
reſcriptum, aut legem, vel ſtatutum non valere,
vt l. fin. C. Si contra ius, vel vtilitat. public. Et
concordant Compoſtell. num. 1. Hoſt. cod. num.
in verb. Vt ſi quis, verſ. Hoc enim Ioan. Andr.
num. 15. & 16. Felin. num. 27. & reliqui omnes.
Et hanc dicit eſſe opinionem Canoniſtarum, &
Legiſtatarum Abb. hic num. 11. verſ. Si autem
non ſubeſt cauſa, per text. in Clement. Paſtoralis,
de re iudicat. vbi habetur, Imperatorem non
113 poſſe tollere ea, quæ ſunt de iure naturali; & ſic
non poteſt Imperator alicui rem ſuam auferre,
quia licet habeat iuriſdictionem in vniuerſos, l.
De precario, ff. Ad leg. Rhod. de iact. non ta-
men habet dominium rerum priuatarum, quæ à
principio fuerunt conceſſæ occupantibus, vt inſt.
de rerum diuiſ. Quaſi per totum, ſecundum Ab-
batem, & Felin. locis proximè citatis, & conſtat
ex dictis ſupra num. 51. Eandem concluſionem
poſuit Bart. in proœmio Digeſtorum, per text.
Quem dicit meliorem de mundo in l. venditor,
§. Si conſtat. ff. Commun. prædiorum, per quod
dicit nec principem, nec ciuitatem poſſe aliquem
priuare dominio rei ſuæ ſine cauſa. Et quamuis
non deſint contradictores, vt hic per Felin. n. 33.
verſ. Secundum verò membrum, tamen hæc opi-
114 nio eſt communior, & rationabilior, vt dicit
Raphael Fulgoſ. in d. l. fin. C. Si contra ius &
Felin. loco proximè citatò. Et patet ex cumulat.
per Ant. Gabr. comm. concl. libr. 3. in tit. De
iure quæſit. non toll. concl. 1. num. 1. & eam
ſequitur D. Thom. dicens huiuſmodi leges eſſe
tyrannicas in quodlib. 12. art. 24. in fin. Et hoc
membrum declara ſeptem modis, vt hic per
115 Felin. num. 40. Et ſicut non valet reſcriptum, lex,
vel ſtatutum; ita nec conſuetudo, ſecundum
Innoc. d. num. 2. verſ. Et ſicut reſcriptum, Hoſt.
num. 4. & Io. Andr. num. 16. verſ. Et ſicut non
valet.
116 Non obſtat quod rerum dominia videantur
haberi per leges Imperatorum, vt cap. Quo iure,
8. diſt. Ergo legibus, & ſtatutis poſſunt auferri.
Quoniam vt reſpondet Compoſtell. hic num. 6.
ad fin. verſ. Sed videtur, & Io. Andr. num. 24. à
iure gentium deſcendunt dominia, ſed per leges
principum diſtinguuntur modi per quos dominia
acquiruntur, vt ff. De acquir. rer. domin. per
totum ſequitur Ruin. conſ. 21. Viſis omnibus,
num. 3. vol. 1. & Felin. hic num. 49. verſ. Secundus
117 eſt. An autem Papa ſine cauſa poſſit auferre
alicui officium, vel beneficium, examinaui latiſ-
ſimè in cap. Conſultationibus, infr. de cler. ægro-
tant. & plura in vtramque partem congerit hic
Felin. n. 40. vſque ad n. 45.
118 Aut princeps auferendo ius alterius procedit
ex iuſta cauſa, idque ſimiliter eſt certum: &
tenendum eſt reſcriptum, legem, vel ſtatutum
valere, vel ſi quis ſepulcrum, ff. De religioſ. &
ſumpt. funer. C. Pro quib. cauſ. ſeru. pro præ-
mio libetr. accipiant, per totum. Innoc. hic n. 2.
in fin. verſ. in caſibus tamen, & num. 3. Compoſt.
num. 4. Hoſt. cod. num. verſ. Et hoc verum eſt.
Io. Andr. num. 18. verſ. Et hæc vera. Abb. nu. 11.
Ideoque per præſcriptionem à iure ciuili indu-
ctam priuatur quis iure ſuo, l. Bene à Zenone, C.
De quadrien. præſc. & propter delictum bona
confiſcantur, C. De bon. damn. per tot. Item
per legem humanam certo caſu inducitur ſerui-
tus, vt in cap. Ita quorumdam, de Iudæis, con-
tra libertatem, quæ eſt de iure naturali, vt c. Ius
naturale 1. diſt.
119 Et iuſta cauſa auferendi ius quæſitum de iure
gentium eſt fauor publicus, vt l. Item ſi verbera-
tum, §. 1. ff. De rei vendicat. l. Lucius, ff. De
euict. & not. in l. Antiochenſium, ff. De priuil.
credit. Abb. d. num. 11. circa fin. verſ. Sed cauſa
exiſtente, & Felin. num. 27. verſ. Cauſa autem
plenè. Anton. Gabriel commun. concluſ. lib. 3.
in tit. De iure quæſit. non tollen. concl. 2. num. 1.
adeò vt in hoc caſu valeat reſcriptum, etiamſi in
eo non fuerit derogatum regulæ de non tollen.
ius quæſitum. Sayr. ſuper d. regula quæſt. 19. &
deciſ. penult. lib 2. & fuit multoties reſolutum
in Rota, vt dixi in cap. Cæterum, num. 32. & 49.
infra de reſcriptis. Et hoc ſecundum membrum,
quod princeps ex iuſta cauſa poſſit rem alterius
auferre, declara notabiliter quatuor modis, vt
hic per Felin. à n. 28. vſque ad n. 32.
120 Aut denique dubium eſt, an iuſta cauſa ſubſit,
necne: & tunc Cyn. & communiter legiſtæ, in l.
Reſcripta, C. De precib. Imperat. offerend. te-
nent præſumi pro Principe, quod fuerit motus
ex iuſta cauſa. Et idem tenet gloſſ. fin. in l. Re-
legati, ff. De pœn. dicens magnam, & iuſtam
cauſam eſſe principis voluntatem Butr. hic n. 22.
verſ. Aut eſt dubium, & Cardin. in 6. quæſt. &
Imol. num. 18. verſ. Si autem eſſet dubium; & pro
hac opinione plurimos cumulat, eamque dicit
eſſe magis communem Anton. Gabriel commun.
concl. lib. 3. d. tit. De iure quæſito non tollen.
concl. 3. n. 4. & 5.
121 Quinimo dicunt Doctores in Principe, qui
ſuo reſcripto aufert dominium de iure gentium
quæſitum priuato, vſque adeo cauſam præſumi,
vt contra huiuſmodi præſumptionem contraria
probatio non admittatur. Cyn. in d. l. Reſcripta,
circa fin. C. De precib. Imper. offerend. Butrius
& Imol. locis citat. Felin. hic num. 60. verſ. Et
122 adeo procedit, ſed hoc dictum, vt inquit Abb.
hic

hic num. 14. videtur satis durum, & nullo iure apertè probatur, & in contrarium potest allegari text. in Clem. Pastoralis, de re iudicat. & illud dictum reprobat Crauett. in cons. 135. Verba decreti, num. 42. vers. Imò isto casu vbi citat plu-
123 rimos, & in princ. eiusdem, num. 42. concludit assertionem Principis super iusta causa non esse probationem, sed tantum operari, vt transferatur onus probandi in aduersarium, & allegat Angel. in cons. 368. Serenissimus Princeps Vinceslaus, num. 2. & Roman. in cons. 369. Circa primum, num. 38. Com. in cons. 32. In hac consultatione, num. 9. col. 6. vers. Et maximè cum Pontifex libr. 1. alios citat Gabr. de concl. 3. num. 3.

124 Imò in Principe rescribente contra ius tertio quæsitum de iure gentium, absolutè causam non præsumi tenuerunt Abb. hic d. num. 14. vers. Hoc dictum, Dec. num. 27. & Felin. num. 66. vers. Ex quibus redditur dubia, & alij plures apud Anton. Gabriel d. concl. 3. num. 1.

125 Quia tamen in practica seruaretur prima opinio, vt dicit Abb. loco cit. eam poteris limitare quatuor modis. Et primo eam limitabis vt non procedat quando Princeps rescribit contra ius quæsitum ex suo contractu; ad hoc l. Cæsar. ff. De publican. & vectigal. & cap. 1. de probat. vbi rex. optimus. Quam limitationem posuit etiam idem Abbas in cons. 3. Nitar in præsenti in penult. col. in 27. qu. lib. 2. & Bertrand. in cons. 15. num. 4. vol. 1. vers. Secundò respondetur, & in cons. 233. num. 3. vol. 2. & Gabr. d. concl. 3. n. 13. & ex hoc infert Abb. hic nu. 15. vt Princeps non
126 possit suo vassallo sine causæ cognitione feudum auferre, quia in feudo est quidam contractus,
127 ex quo vltro citroque nascitur obligatio, vt in cap. De forma, 22. qu. 5. iuncta glos. in l. Liber homo, ff. De verb. obligat. Item de natura feudi est, vt non auferatur nisi causa cognita, vt in cap. 1. de natur. feud. & in cap. 1. de feud. sine culpa non amitt. in vsib. feud. & in hac specie consuluerunt Dec. cons. 689. viso puncto. Parif. cons. 11. Castrum istud, num. 55. & 111. lib. 1. Socin. Iun. cons. 94. Consilium, num. 3. vol. 2. & passim alij.

128 Limitabis secundò, vt non procedat si Princeps rescribat contra concessionem suam etiam gratuitam, puta conferendo officium, vel beneficium à se prius alteri collatum: in tali enim rescripto non præsumitur causa, sed potius Princeps præsumitur circumuentus, tex. est in cap. Cum olim, infra de re indicat. vbi si Papa conferat alicui beneficium vnius, & dicta collatio repugnet ordinationi à se priùs factæ in fauorem alterius, secunda dispositio irritatur, prima remanente, ea ratione, quia ipsam secundam fecisse censetur tanquam circumuentus in ea, quam priùs fecerat, vel ex obliuione, vel facto ipsius collatarij. Et ita de hoc esse ibi casum expressissimum dixit Roman. cons. 298. circa præmissam, num. 1. vers. Secundò eadem conclusio, quem sequitur Ruin. cons. 98. Quia per priuilegium, num. 22. volum. 4. Dec. cons. 588. Viso puncto, num. 18. Soccin. Iun. d. cons. 94. num. 3. vol. 2. & Ferrett. cons. 6. Factum tale est, aliàs num. 4.
129 & hæc præsumptio circumuentionis est iuris & de iure, quæ contrariam probationem non admittit, vt ibi voluit singulariter Innoc. in princ. cum quo concordant Host. num. 5. Ioan. Andr. num. 4. Bellam. num. 2. Cardin. num. 9. vers. Et dicit Innocen. Alex. de Nevo, num. 22. & Felin. num. 5. col. 5. vers. Amplia ista, & consuluit eleganter Bald. in cons. 327. Pridie enim, num. 4. volum. 1. Ruin. vbi supra, & concordant plures quos citat Apostill. ad Rom. d. cons. 298. lit. B.
130 Porro in concessionibus Principum prima attenditur, nec per secundam primæ derogatur, vt consuluit Roman. d. cons. 298. per totum, & alij quos cumulat Anton. Gabr. comm. concl. lib. 3. in tit. De iure quæsito non toll. conf. 7. num. 4. & 5.

131 Limitabis tertiò, vt præsumatur pro Principe respectu subditorum dumtaxat, non autem respectu aliorum, vt notabiliter voluit Innocen. in cap. Inquisitioni, num. 4. de sentent. excommunicat. vbi quod si Papa mandat laico sibi non subiecto in temporalibus, vt det alicui rem suam, talis non tenetur ei obedire nisi appareat legitima causa sic præcipiendi, cum non sit ei temporaliter subiectus: & idem colligitur ex Clem. Pastoralis de re iudicat. vbi ponderatur, quod Rex Siciliæ non suberat Imperio. & hanc limitationem approbat hic Abb. num. 15. vers. Item limito, & Felin. num. 62. in fin. vers. Limita 3. & idem Abb. in cap. 1. num. 4 in fin. de caus. poss. & propriet. Ruin. cons. 91. Quæritur, num. 5. volum. 1. & cons. 123. Visa facti sentent. num. 23. volum 3.

132 Limitabis quartò, nisi causa in rescripto Principis expressa sit friuola, seu irrationabilis. Tunc enim princeps quamuis rescribat ex certa scientia, motu proprio, & de plenitudine potestatis tamen præsumitur circumuentus, & tales literæ sunt ipso iure nullę, & ita singulariter limitat Dec. in cons. 576. Pro resolutione, n. 10. Bolognett. cons. 2. num. 45. Sociu. sen. cons. 273. . . . . . ante fin. volum. 2. Ruin. cons. 123. . . . . num. 3. vol 3. Alias limitationes ad prædictam regulam ponit Anton. Gabr. dicta concl. 3. De iure quæsit. non toll. & latiùs an, & quando causa præsumatur in Principe rescribente contra ius tertij, vide Præpositum in cap. Venerabilem, §. Quod autem, col. 1. in 3. notab. & seq. Qui filij sint legit.

133 Secundus casus principalis est quando rescriptum, lex, vel statutum lædit ius alterius in eo, quod ad eum pertinet de iure ciuili, prout sunt actiones, quæ à iure ciuili sunt proditæ, vt l. 2. ff. De origin. Iuris, & l. Ex hoc iure in fin. ff. De iust. & iur. & in hoc 2. casu Innoc. hic, num. 3. vers. Vbi verò rescriptum. Compostell. num. 5. Hostien. n. 4. vers. Vbi vero. Ioan. Andr. n. 19. & Felin. num. 54. in fin. vers. Quarta conclusio, di-
134 stingunt sic: Aut rescriptum, lex, vel statutum perimit ius alterius omnino, vel denegat ex toto agendi potestatem: & non valet nisi adijciatur clausula, *non obstante lege, &c.* arg. l. Si quis in princ. test. ff. De legat. 3. & authent. Hoc inter liberos, C. De testam. arguendo à lege ad vltimam voluntatem, quæ similiter lex dicitur, vt §. Disponat. auth. de nup. & meliùs secundum Host. vbi supra, probatur in cap. Nonnulli infra de rescript. & in cap. vlt. De Capell. monach. &
135 quod dictum est nisi adijciatur clausula *non obstante, &c.* locum habet etiam quando aliàs con-
136 stat de expressa voluntate Principis secundum Compost.

Compost. d. n. 5. Hæc tamen non procedunt in litteris Papæ contra ius tertij, quia non dicitur constare de illius voluntate per quascunque derogationes, nisi expressè fuerit derogatum regulæ de iure quæsito non toll. vt resoluit Rota coram Card. Seraphin. decis. 1082. nu. 6. 7. & 8. Quæ quidem derogatio requiritur in iure quomodolibet quæsito, & cuiuscunque sit generis. Cæs. de Grass. decis. 1. nu 4 de verb. signific.

137 Verumtamen etsi rescriptum, vel lex auferre possit actionem modis prædictis, vt est communis opinio secundum Abb. hic nu. 3. non tamen potest illam sic auferre quin reddat iustitiam, quia id esset contra ius naturale. Et ita ex mente aliquorum declarant Innoc. hic num. 3. vers. Sed & tunc, vt quidam dicunt, & Compostell. num. 6. eod. vers. & tenent Io Andr. nu 21. Abb. d. num. 13. & Felin. num. 55. Nam hoc casu fit reditus ad primæuum ius in quo non erant actio-
138 nes, sed manu regia administrabatur iustitia, d. l. 2. & sic habes casum, in quo sine actione formali quis potest agere ex sola obligatione iuris gentium, secundum Abbat. & Felin. locis citatis, & sequitur Alex. cons. 1. Ponderatis, n 31. vers. Non obstat, lib. 5.

139 Aut ex huiusmodi rescripto, lege, vel statuto ius alteri competens de iure ciuili non aufertur, sed differtur, & tunc valent, vt l. Quoties, C. De precib. Imper. offerend. Innoc. d. num. 3. post med. vers. Si verò non auferatur ius. Compostel. num. 6. eod. vers. Host. num. 4. vers. Vbi verò rescriptum. Io. Andr. num. 22. Abb. nu. 12. & Felin. nu. 47. dicentes Principem posse inferre modicam læsionem, puta dare dilationem debitori, vt non possit interim conueniri, d. l. Quoties. Idem tradit Alex. cons. 216. Non arguendi, n. 15. lib. 2.

140 Cæterum indistinctè ius merè ciuile tolli potest, si is, qui habet iurisdictionem super eo iure, de hoc facit legem municipalem, secundum Innoc. nu 4 & Io. Andr. nu. 23.

141 Postremò addunt Innoc. d. nu. 4 vers. Ius autem naturale. Compostell. nu. 8. Io. Andr. n. 25. & Felin. num. 26. quod etsi lex ciuilis non possit tollere in totum ius naturale; potest tamen illud distinguere, & adiuuare, eique addere, vel detrahere, sicut lex ciuilis, vel Canonica distinguit illud Euangelij. *In ore duorum, vel trium stat omne verbum*, cap. In omni, infra de testibus, vt non procedat in multis casibus, in quibus plures requiruntur, vt l. fin. C. De testam. l. Hac consultissima, C. Qui testam. facer. poss. l. Testium. C. De testib. cap. 1. & 2. 2. qu. 4. & hoc expressè dicit tex. in l. Ius ciuile, ff. De iust. & iur. ibi: *Cum aliquid addimus, vel detrahimus iuri communi*. (id est naturali) vt ibi in glos. 1. Idque exemplo iuris Prætorij, quod Prætores introduxerunt adiuuandi, vel supplendi vel corrigendi iuris ciuilis, gratia, vt l. Ius autem, §. fin. ff. eod. & ibi plena glos. in verb. Adiuuandi. Et ita Innoc. & sequaces videntur sentire non modo ius naturale, id est gentium, sed etiam ius diuinum posse distingui, limitari, & declarari per leges ciuiles, vt hic per Felin. num. 2. Circa quod Cyn. & Legistæ multa dicunt in l. Rescripta, C. De precib. Imper. offer. & Bald. post glos. in l. fin. C. Si con-
142 tra ius, vel vtilitat. publicam. Et alij apud Felin. hic num. 2. & 16. & concludunt Principem posse limitare ius diuinum in illis articulis, qui reperiuntur ab ipso iure diuino limitati; in alijs secus, nisi subsit iusta causa limitandi, & in dubio præsumi pro lege Principis. Sed Abb. hic num. 4. limitando dicta Legistarum dicit Principem sæcularem posse statuere interpretando ius diuinum in rebus prophanis, in quibus habet iurisdictionem, & dummodo subsit causa aperta; sed in spiritualibus interpretationem pertinere ad Papam, vt est tex. in cap. Per venerabilem, in fin. Qui filij sint legitimi. Quod pluribus exornat Felin. hic nu. 17. & seqq.

Ego verò existimo hæc dicta non procedere per ea, quæ scripsi in cap. Cum pridem à nu. 76. vsque ad nu. 84. de pact. vbi latissimè probaui legem humanam ex quacunque causa non posse legi Diuinæ quidquam detrahere, nec illam modificare, seu limitare, aut super ea dispensare, ibi plenè videas. Et ad authoritatem illam: *In ore duorum, vel trium stat omne verbum*. Quæ videtur distingui, & limitari per legem Canonicam, in cap. Licet vniuersis, infr. de testib & in cap. Præsul, 2. qu. 4. Responde, vt dixi in cap. Cum esses, nu. 144. & nu. 149. de testam. & in d. c. Licet vniuersis, in 2. not. Distinctio autem Cyn. & Legistarum est sine succo, quia ineptum est vt lex ciuilis limitet ius diuinum in illis casibus, in quibus ius diuinum seipsum limitat. Iam enim illa non est limitatio iuris ciuilis, sed iuris diuini. Arg. cap. Litteris de rescript. & l. Item eorum, §. Si decuriones, ff. Quod cuiusque vniuers. nomin. vbi verò ius diuinum non limitat seipsum, lex ciuilis ex causa quantumuis graui nequaquam potest illud limitare. Nam si id non potest Apostolicus, vt dixi in d. cap: Cum pridem, num. 76. & seqq. longè minus id poterit Princeps sæcularis, cap. Cum ad verum, & cap. Si Imperator, 96. dist.

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Cum accessissent.

SVMMARIVM.

1 *Dignitatis collatio deuoluitur ad Papam, si omnes collatores habuerunt sex menses ad conferendum, & neglexerunt conferre.*

2 *Papa confert beneficia deuoluta potestate speciali, non generali tantum, qua potest omnia beneficia conferre.*

Papa duobus modis conferre potest beneficia deuoluta. ibid. vers. Porro.

3 *Dignitas, personatus, & officium an differant.*

4 *Nomen dignitatis non sufficit in rescripto ex stylo curiæ, sed requiritur nomen proprium, & cognomen.*

5 *Canonici non possunt supprimere aliquam dignitatem in Ecclesia, & illius redditus sibi applicare sine authoritate Papæ.*

6 *Præbendarum tenuitas est iusta causa suppressionis dignitatis.*

7 *Episcopus cum consensu Capituli potest aliquot præbendas supprimere, & earum fructus reliquarum præbendarum distributionibus, si sint tenues appli-*

applicare ex Concilio Trid.

8 *Non tamen ex Concilio potest supprimere dignitatem.*

9 *Collatio beneficij dicitur donatio.*

10 *Qualitas non potest esse sine suo subiecto.*

11 *Beneficium non vacat per obitum beneficiati, in tribus casibus, idest si sit suppressum si præbendæ non sint distinctæ, & si sit de mensa.*

Littera ad beneficium vacaturum non extenduntur ad beneficium de mensa. ibid. vers. Tertius est.

12 *Statuentes possunt recedere à statuto edito contra ius non obstante confirmatione Apostolica.*

Declaratur. n.19.

13 *Capitulum generale an possit recedere à constitutionibus per Sedem Apostolicam confirmatis præscribentibus tempus faciendi decreta circa electionem Generalis in sede vacante. & n. seq. vsque in fin.*

14 *Actus contra prohibitionem legis est ipso iure nullus, quamuis lex non procedat vlterius irritando actum.*

15 *Nisi eadem, vel alia lex declaret actum valere. & num. 38.*

16 *Gesta contra constitutiones Ordinis confirmatas cum decreto irritanti non valent.*

Declaratur. n.21. & 27.

17 *Constitutio Capituli generalis confirmata à Sede Apostolica cum clausula decreti à statuentibus reuocari non potest, etiam quatenus concernit eorum fauorem.*

Contrarium. n.21.

18 *Clausula decreti quando apponitur videtur data forma, cui renunciari non potest.*

Declaratur. n.22.

19 *Statutum potest à statuentibus reuocari quatenus concernit eorum fauorem non obstante confirmatione Superioris.*

20 *Et censentur reuocasse per vnicum actum capitulariter gestum contra statutum, aut saltem suspendisse pro illa vice.*

21 *Statutum potest reuocari à statuentibus quatenus concernit eorum fauorem etiam si fuerit confirmatum cum decreto irritanti.*

22 *Forma renunciari potest quando priuatam respicit vtilitatem.*

23 *Præceptum respiciens vtilitatem eius cui præcipitur consilium dicitur.*

24 *Probibitio legis concernens principaliter fauorem eius cui fit, habet vim exhortationis. & n.38.*

25 *Priuilegio sicut potest renunciari, ita & decreto irritanti tanquam accessorio.*

26 *Decretum appositum in regressu, vel alia gratia non habet effectum nisi volente eo, in cuius fauorem est appositum.*

27 *Decretum irritans in confirmatione constitutionum, quarum aliqua habent clausulam annullatiuam actus contrarij, & aliæ non minime inducit nullitatem quoad omnia. vsque ad n.34.*

28 *Confirmatio Pij IV. cum clausula decreti non operatur vt omnia gesta contra Concilium Trident. sint nulla.*

29 *Matrimonia contracta non præmissis denunciationibus valida sunt.*

30 *Concilium Tridentinum vbi voluit imponere pœnam nullitatis actus, id disertis verbis expressit.*

31 *Professio non est irrita ex eo quod facta fuerit à puella ante explorationem voluntatis.*

32 *Electio Prouincialis facta non præuio iuramento de eligendo digniorem contra Constitutiones Ordinis confirmatas cum decreto irritanti, non est nulla.*

33 *Decretum irritans apponitur ad finem remouendi obstacula impedientia executionem actus super quo decernitur.*

34 *Causa finali constitutionis cessante, cessat ipsa constitutio.*

35 *Decretum irritans non impedit manutentionem dum discutitur an principalis dispositio locum habeat, nec ne.*

36 *Verba futuri temporis non imperatiuè prolata non sunt dispositiua.*

37 *Actus contra legis præscriptum factus ab eo qui prius iurisdictionem non habebat; est nullus, secus si habebat.*

38 *Intellectus c. Ad Apostolicam, de Regul.*

39 *Actus contra legem non habentem perpetuam causam prohibitionis non est irritus.*

40 *Actus contra statuti prohibitionem si fiat ab ipsismet statuentibus valet.*

CVM ACCESSISSENT. Dignitas sublata de Ecclesia per statutum Capituli à Papa confirmatum vlterius non censetur vacare, nisi postea per contrarium actum statutum illud fuerit reuocatum. Hoc dicit. Diuiditur in tres partes secundum Host. & Io. Andr. In prima, ponitur allegatio pro Primicerio. In secunda, allegatio contra eum pro Capitulo. In tertia, diffinitiuæ commissio. Secunda ibi, *fuit insuper*. Tertia ibi, *Quocirca*.
1 Nota primo ibi, *tanto tempore vacauisset, &c.*
dignitatem posse tamdiu vacare, vt eius collatio
ad Sedem Apostolicam deuoluatur. Quod contingit quando superiores omnes ordinarij collatoris vnà cum ipso collatore habuerunt sex menses ad conferendum, & neglexerunt conferre:
Vltimò enim collatio deuoluitur ad Papam iuxta terminos decreti Lateranen. Concilij, de quo
2 in c.2. infra, de concess. præben. Et tunc Papa
confert ex potestate propria, & speciali, non ex generali tantum, qua potest omnia beneficia conferre, c.2. de præb. in 6. & Clem. 1. in fin. vt lite pend. & tradit Sarnen. in proœm. regul. Cancell. qu.2. num.7. vers. Considerata persona ipsius Papæ, & plenius in regul. de iur. quæs. non tollen. qu.1. num.7. Quintil. Mandos. in reg.2. qu 2. n.2. Porrò beneficia deuoluta duobus modis Papa conferre potest. Primò posteaquam ad eum sunt deuoluta omnibus inferioribus in statutis temporibus ad conferendum negligentibus: Deinde quando beneficia sunt tantum deuoluta ad aliquem superiorem ordinarij collatoris, vtpotè si ob negligentiam Abbatis, vel Capituli deuoluta sit collatio ad Episcopum, vel ob negligentiam Episcopi ad Metropolitanum, ad præscriptum d. c. 2. de præb. in 6. Papa enim concurrere potest cum Episcopo, vel Metropolitano; atque ita semper conferre potest vel ratione deuolutionis ad ipsum, vel ratione concursus, vt declarat Rebuff. super concord. in tit. De collat. §. Si quis verò, in ver. Deuolutio, & Mandos. in reg. de Ann. quæst. vlt. nu.6.
3 Secundò nota dignitatem, personatum, &
officium esse synonyma, seu idem importantia; nam

nam in hac decretali Primiceriatus quandoque appellatur dignitas, quandoque personatus, & quandoque officium. Quod tamen verum est large sumpto vocabulo; sed in strictiori significatione differunt, vt plenè notat Io. Andr. post Archid. in c. 1. de consuet. lib. 6. & in c. De multa, infr. de præbend. Butr. hic num. 4. Imol. n. 1. & Abb in princip. & scripsi in c. Ad hæc, infra, de præb. vbi plenè videas.

4 Tertiò nota ibi, *Archidiaconus Tullensis*, ad certitudinem personæ sufficere in rescripto exprimere nomen dignitatis, quod tamen hodie non seruatur, quia ex stylo Curiæ apponitur nomen integrum, & cognomen ad euitandam æquiuocationis fallaciam, vt dicunt hic Host. Io. Andr. Butr. Cardin. & Imol. & not. in c. fin. inf. de rescript. Nam & in legibus crimen falsi committitur, si nomina prudentum per specialia signa, non per consequentiam litterarum exprimantur, l. 1. circa fin. §. Ne autem per scripturam, C. De veter. iur. enucl.

5 Quartò nota ibi, *ac statutum ipsum authoritate Sedis Apostolicæ fuisse postmodum confirmatum*. Canonicos non posse supprimere in Ecclesia aliquam dignitatem, & illius redditus sibi applicare sine Papæ authoritate: hic enim fundatur validitas statuti in confirmatione Apostolica. Vnde sine illa statutum non valet, etiamsi fiat de Episcopi consensu vt post multa concludit hic gloss. in ver. Confirmatum. Cardin. nu. 1. & alij communiter.

6 Quinto nota ibi, *inter Canonicos ipsos Primiceriatus prouentibus, & possessionibus distributis*; legitimam causam esse supprimendi aliquam dignitatem in Ecclesia, vt redditus conuertantur in vtilitatem Canonicorum, quibus proprij redditus non sufficiunt, vt hic per Abb. in 4. notab. Causa tamen huiusmodi non esset sufficiens ad dignitatem supprimendam, nisi etiam concurreret authoritas Sedis Apostolicæ, vt dictum est in præced. notab. licet secus sit in suppressione Canonicatus, vt est casus in c. Ex parte, ibi, Licet redditus non sint diminuti, inf. eod.

7 Porrò in c. 15. sess. 24. Concil. Trid. statutum est vt in cathedralibus, & collegiatis insignibus, vbi frequentes, adeoque tenues sunt præbendæ, simul cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui non sufficiant, liceat Episcopis cum consensu Capituli vel aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia ijs vnire, vel si hac ratione prouideri non possit, aliquibus ex ijs suppressis eas ad pauciorem numerum reducere, & illarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus applicare. Verum circa hoc decretum cum Capitulum, & Canonici Ecclesiæ Eluen. qui obtinuerunt ab Ordinario vniri Præcentoriam eiusdem Ecclesiæ, quæ inibi dignitas existit eidem Capitulo ob præbendarum tenuitatem dubitassent an ea valida esset, ex d. c. 15. Sac. Congregatio Concilij censuit vigore c. 15. sess. 24. non potuisse vniri dignitatem. Quamobrem cum casus suppressionis dignitatis sit omissus à
8 Concilio, salua manet iuris communis prohibitio: nam quod non mutatur, cur stare prohibetur? l. Sancimus, C. De testam. l. Præcipimus, in fin. C. De appellat. Host. in c. Ad Apostolicam, num. 2. de regulat. An autem Capitulum possit numerum Canonicorum augere, dixi in c. Dilecto, inf. de præb.

9 Sexto nota ibi, *personatus esset donatio deuoluta*. Collationem beneficij dici donationem, vt hic, & in c. Postulastis, infra, de concess. preben. est enim quædam liberalitas, c. Relatum, inf. de præb. c. fin. de off. Vicar. lib. 6. quod est verum respectu eius, cui confertur: non enim tenetur collator magis ei, quam alteri conferre. Vnde illi conferendo gratiam facit, sed non dicitur liberalitas in dando simpliciter, quia absolutè tenetur conferre, vt infra. Vt eccles. benef. in rubro & nigro. Et in necessitatibus non est liberalitas. l. Rem legatam, ff. De adimen. legat. & declarat glos. in d. c. Relatum, in ver. Liberalitas, Cardin. Imol. & Abb. hic.

Septimò nota casum, in quo per mortem beneficiati non vacat beneficium, quando scilicet beneficium est suppressum vt hic. Alius casus est in Ecclesia non numerata, vel vbi præbendæ non sunt distinctæ, c. Dilecto, de præb. & c. Ex parte, de concess. præben. Tertius quando beneficium est de mensa, glos. in clem. 1. in ver. Non vacet, de excess. Prælat. consolidatur enim mensæ mortuo clerico ad instar vsusfructus, c. Cum conster, de pignor. Vnde Imol. in c. Abbatem, in 2. col. inf. de rescript. relatus hic à Felin. nu. 2. tenet contra Io. Andr. & Butr. Litteras super beneficio vacaturo non extendi ad beneficia de mensa. Et hos tres casus recensent hic Butr. n. 8. Card. num. 2. Anchar. in princ. Imol. num. 3. & Felin. eod. num.

10 Octauò nota ibi, *Primiceriatus ipse tanto tempore non vacauerit*. extincta dignitate esse impossibilem illius vacationem, quia non entis nullæ sunt qualitates. l. Diuus, ff. De milit. testam. l. 2. ff. De vsufruct. ear. rer. Oldrad. cons. 203. Factum tale est, vers. Ad secundam quæstionem. Et vbi deficit subiectum, deficit prædicatum, quia impossibile est prædicari de non ente, vt dicit Angel. cons. 390. Charissime frater, nu. 1. Nec accidentia esse possunt sine subiecto, c. Baptizari, in fin. 5. dist. l. 1. Cod De condit. ob turp. cau. l. Eius qui in Prouincia, ad fin. ff. Si cert. petat. Bald. in l. Omnium, col. 2. vers. Nam impossibile est intelligere accidentia, C. De testam. Rom. cons. 91. Visis, nu. 8. Plura similia congerit Philipp. Prob. ad Io. Monach. in c. 1. nu. 35. & seqq. de confess. lib. 6.

11 Vltimò nota in vers. *Nisi postea dicti Canonici contrauenerint*. Canonicos quamuis non possint contra ius statuere, tamen posse tollere statutum contra ius ab ipsis editum, etiam authoritate Apostolica confirmatum: nam hic Canonici statuerunt, vt dignitas Primiceriatus non esset amplius in Ecclesia, quod est contra ius, vt dictum est supra in 4. notab. & statutum fuerat à Papa confirmatum. Et tamen si contraueniant facto ipso aliquem in Primicerium eligendo, dignitas extincta reuiuiscit. Et ita hanc conclusionem firmat Bart. in l. Omnes populi, 13. col. vers. Iuxta prædicta quæro, ff. De iust. & iur. & alij hic copiosè relati à Felin. nu. 3. Verum hoc impugnat Dec. hic num. 18. Si confirmatio fuit necessaria; quia tunc statutum dicitur absolutè superioris
12 quod ab inferiore tolli non potest ex defectu potestatis, vt hic per eum. Sed in contrarium stat littera huius Decretalis. Nam hic sta-

tutum de suppresione dignitatis fuit editum contra ius, & sic confirmatio Apostolica fuit necessaria, & tamen Canonici possunt contrauenire. Abb. sic distinguit conciliando opiniones num. 2. Aut statutum concernit principaliter fauorem statuentium, & procedit opinio Bartoli. Aut concernit fauorem aliorum, vel bonum publicum; & tunc procedit opinio contraria, & sequitur Felin. num. 4. vers. Prima declaratio. Sed tu aduerte, quia etsi DD. videantur hic fundare validitatem reuocationis statuti confirmati in eo quod per illam fiat reditus ad ius commune; tamen stante supradicta distinctione Abbatis, non est ius in hoc. Nam si statutum editum fuerit ob fauorem aliorum, vel ob publicam causam, reuocari non poterit à statuentibus, licet per reuocationem fiat reditus ad ius commune; imo hoc procedit etiamsi statutum non fuerit confirmatum per superiorem secundum Innocentium communiter receptum in c. Cum olim, il 2. num. 7. vers. Imò plus dicimus, alias est in c. Accedentibus, de priuil. Exemplum in decreto edito per Capitulum Generale ex causa publicæ quietis, vt Generalis Ordinis eligi non posit de eadem natione, de qua fuit immediatus prædecessor. Quamquam enim per reuocationem huius decreti fiat reditus ad ius commune, secundum quod electio generalis tam actiua, quam pasiua liberè spectat ad vniuersam Congregationem, vt decidit Rota decis. 65. num. 5. par. 1. in recent. tamen durante causa illa quietis publicæ, decretum ab eodem Capitulo generali reuocari non potest, vt scripsi in eadem decretali, Cum dilectus, à n. 9. vsque in fin. Sin
13 autem statutum concernat tantummodo fauorem ipsorummet statuentium, poterit ab ipsis reuocari, licet per reuocationem non fiat reditus ad ius commune, non obstante confirmatione Apostolica etiam facta cum decreto irritanti, vt plenè dicam in quæstione seq. præsertim nu. 19. & 21.

Posita constitutione Congregationis Somaschæ cum reliquis constitutionibus eiusdem Congregationis ex certa scientia, & cum decreto irritanti per Sedem Apostolicam confirmata tenoris infrascripti, videlicet. Priusquam ad Præpositum Generalem eligendum deueniant Patres electores, si quid statuendum erit, ad ipsius, vel maiorum officialium personas, inta, modum procedendi, & ad electiones attinens, hic erit locus.

Item, posito decreto post electionem Præpositi Generalis in Capitulo generali proposito, & suffragijs Patrum obtento, quo determinatum est pro publica quiete, vt posteaquam Præpositi Generales Congregationis sui triennalis regiminis tempus expleuerint, successor immediatè eligi non posit ex eadem natione, seu statu, sed ex alio.

QVÆRITVR, An decretum vt præfertur editum sit validum, & in proximo generali capitulo obseruandum, nec ne?

Ex duplici capite videtur hoc decretum posse impugnari. Primum ex eo, quod propositum, & obtentum fuerit ante electionem Præpositi generalis contra præscriptum dictæ constitutionis. Secundum ex eo, quod restringat libertatem electionis contra dispositionem sacrorum Canonum.

14 Quoad primum caput contra validitatem Decreti facit, primò, quod actus gestus contra prohibitionem legis est ipso iure nullus, licet lex vlterius non procedat irritando actum, l. Non dubium, vbi id not. Bart. Bald. & Legistæ, Cod. De legib. c. Ne nimia, de relig. domib. c. vn. in princ. eod. tit. lib. 6. c. Quæ contra ius, de regul. iur. eod. lib. glos. in c. Vides, in ver. Dissolui, 10. dist. Canonistæ in c. Ad Apostolicam, infra, de regul. Sufficit enim legislatorem tantum prohibuisse ad hoc vt ea quæ lege fieri prohibentur si fuerint facta non solum inutilia, sed pro infectis habeantur, vt legitur in d. l. Non dubium, quæ est canonizata, in c. Imperiali, 25. qu. 2.

15 Neque obstat text. in d. c. Ad Apostolicam, vbi valet profesio facta infra annum in Ordinibus non Mendicantium contra legis prohibitionem; Siquidem hoc procedit ibi, *quia Decretalis procedit vlterius, declarando actum valere*. Secus autem est si canon simpliciter prohibeat, quia tunc ex vi solius prohibitionis actus redditur nullus. Et ita ad illum textum, & ad c. Nos nouimus, 17. quæst. 2. & c. Si vir, 27. dist. post Goffred. respondent ibi Io. Andr. num. 3. Cardin. num. 8. vers. Septimò oppono, & Henric. circa med. vers. Super eo. Et cum hoc intellectu transeunt ibi communiter DD. vt Abbas testatur, num. 11.

Ergo cum decretum, de quo agitur propositum fuerit à Capitulo generali, & Patrum suffragijs firmatum post electionem Generalis contra præscriptum constitutionis initio propositæ videtur ipso iure nullum, licet constitutio vlterius non procedat ad irritationem actus.

16 Deinde quatenus constitutio ex vi solius prohibitionis non importaret nullitatem actus; tamen cum postea fuerit confirmata vna cum cæteris constitutionibus Congregationis à Sede Apostolica cum insertione tenoris, & cum clausula decreti irritantis, actus in contrarium gestus non tenet c. Si soli, vers. Nisi nos in gratia tibi facta decreuissemus irritum, & inane, de conces. præb. lib. 6. cum concord.

17 Quod adeo verum est, vt constitutio propter clausulam decreti in confirmatione appositam à statuentibus reuocari non posit, etiam quatenus concernit fauorem statuentium, text. est notab. in c. Dilecto, de præb. in illis verbis: [Nisi forte statutum aliquod obuiaret, cui Sedis Apostolicæ confirmatio accesisset, huiusmodi clausula prohibitionis adiecta, vt si quidquam contra id fieret, non valeret.] Et ibi notat glos. in ver. Huiusmodi clausula, dicens verius esse vt non obstet statuentibus confirmatio Papæ cum eorum fauore facta sit, quin possint contrauenire si velint, nisi clausula huiusmodi sit apposita, *decernimus irritum, & inane*. Sequitur ibi Abb. col. 3. num. 14. vers. Nota glossam, iuncto text. in l. Ius publicum in fin. ff. De pact.

18 Quod eam habet rationem, quia quando clausula decreti apponitur, videtur data forma, secundum Bald. in l. 1. nu. 2. ff. De liber. & posth. Formæ autem renunciari non potest, vt notat Bart. in l. De his, de transact. Albert. Brun. in tract. de forma fol. 33. col. 1. Et propterea vbi tale decretum apponitur, consensus partium nihil operatur, vt per glos. in c. Statutum, in princ. in ver. Committatur, de rescr. in 6.

Ve-

19 Verum his non obstantibus, verius videtur
suprascriptum decretum ex hoc capite proposi-
tionis post electionem Præpositi Generalis infir-
mari non posse: nam cum constitutio capituli
præscibens locum, seu tempus propositionibus
faciendis in sede vacante, edita fuerit in fauorem
vocalium, ne scilicet authoritas Generalis electi
impedimento esset illorum libertati, licuit eis-
dem vocalibus capitulariter ab ea resilire, non
obstante confirmatione Apostolica. Nam regula
est, quod statuentes recedere possunt à statuto
confirmato per Superiorem absque alia licentia
Superioris, qui confirmauit, quatenus statutum
concernit eorum fauorem. Textus est in l. Om-
nium, C. De testam. vbi testamentum confirma-
tum à Principe reuocari potest. Et in terminis
statuti capitularis casus est hic, per quem text.
ita tenet gloss. in d. c. Dilecto, in ver. Huiusmodi
clausula, de præb. Abb. num. 10. vers. Et ex con-
trario, Bart. in l. Omnes populi, col. 13. vers. Iux-
ta prædicta quæro, ff. De iust. & iur.
Ratio est quia licet statuentibus fauori suo re-
nunciare, c. Ad Apostolicam, de Regular. gloss.
in Clem. 1. in vers. Inhibentes, vers. Item cum
20 hæc principaliter, de Iurepatr. Nec requiritur vt
expressè renuntiauerint; imò per vnicum actum
capitulariter gestum contra constitutionem, cen-
sentur illam sustulisse, vt probat hæc littera in
fin. in ver. Contra venerint, & fuit opinio Tan-
credi, quam glossa hic dicit esse veriorem; & se-
quitur Oldrad. cons. 259. Impugnatur electio,
col. 1. num. 1. vers. Secundò, quia illud statutum.
Aut saltem pro illa vice censentur constitutioni
renunciasse, aut illam suspendisse, secundum opi-
nionem Decij hic num. 26. vers. Vltimo nota.
21 Hæc autem regula quod statuentes possint ad
sui præiudicium recedere à statuto confirmato,
procedit etiamsi in confirmatione adsit clausula
decreti irritantis, quod probatur.
22 Primò quia etsi talis clausula videatur formam,
seu præceptum continere; nihilominus etiam
formæ renunciari potest quando priuatam respi-
cit vtilitatem, c. fin. §. His autem, vbi Abb. in
2. not. de off. deleg. & notat Bart. in l. Filio præ-
terito, ff. De iniust. rupt. & sufficit tacita renun-
23 ciatio secundum Abb. vbi suprà, ac similiter præ-
ceptum, quod respicit vtilitatem eius cui præci-
pitur in effectu consilium dicitur, l. Cum Pater.
§. Mando, vbi gloss. in ver. consilij, ff. De leg. 2.
& l. 2. §. fin. ff. Mand. Dec. hic nu. 22. Quemad-
modum & prohibitio legis concernens principa-
liter fauorem eius, cui fit, habet vim exhortatio-
nis cap. Denique. §. Hæc etsi legibus, 4. dist.
per quem textum ita scripsit Abb. in c. Ad Apo-
stolicam, n. 11. vers. 2. Solue, de regul.
Neque obstat text. in d. cap. Dilecto, de præb.
quia ibi agitur de fauore ecclesiæ, & non simpli-
citer de fauore statuentium. Vnde non mirum
si statutum reuocari non possit, vt benè obseruat
Dec. hic, num. 24. adijciens eodem modo proce-
dere gloss. in d. c. Statutum, quia ibi agitur de
fauore mixto cui meritò renunciari non potest, vt
notant DD. ibi post Io. de Imol. Secus quando
solum tractatur de fauore statuentium, vt ex præ-
dictis patet.
25 Vnde hanc sententiam tuetur hic Dec. num. 22.
& eam dicit magis iuridicam Rota apud Cardin.
Crescen. decis. 79. alias 3. sub tit. De priuil. &
decis. 1. sub tit. De præter. quæ incipit Est priui-
legium. Quia sicut priuilegio quis potest renun-
ciare, ita & decreto irritanti tanquam accessorio;
Aretin. in l. Duobus, §. Etiam, col. 2. vers. Bald.
tamen, de vulg. & pupill. Expressius Cardin. in
Clem. 1. num. 18. quæst. de elect. Eandem opinio-
nem tenet Cassad. decis. 2. de decret. & Sarnen.
26 in reg. de trienn. q. 49. num. 11. vbi ait; decretum
appositum in regressu, vel alia quacumque gra-
tia non habere effectum nisi volente eo in cuius
fauorem est appositum per text. in c. 1. De con-
cess. præb. in 6. cum concord.
27 Secundò principaliter quādo actus confirmatus
alicubi habet clausulam annullatiuam actus con-
trarij, & alicubi non, vt in casu nostro in quo
constitutio, de qua agitur, non habet prædictam
clausulam, sicuti habent plures aliæ constitu-
tiones huius Congregationis, tunc decretum irri-
tans appositum in confirmatione non inducit
nullitatem quoad omnia, sed regulatur, & mo-
dificatur secundum naturam actus confirmati,
cap. Quia cunctis, de concess. præb. lib. 6. Gemin.
cons. 143. Ex narratis, num. 1. vers. Decretum
enim. Put. decis. 1. num. 3. lib. 1. Card. Seraphin.
decis. 341. num. 4. post Cassad. & Sarnen. loc. cit.
Quod clarè ostenditur exemplo Bullæ confirma-
tionis Concilij, Tridentini à Pio IV. editæ, quæ
incipit, Benedictus Deus: in ea enim appositum
est decretum irritans, & tamen certissimum est
hoc decretum non importare nullitatem omniū,
& singulorum, quæ fiant contra dispositionem
Concilij, alioquin sequerentur plurima absurda.
29 Et in specie matrimonia contracta non præmis-
sis denunciationibus nulla essent, cum id prohi-
beatur fieri in cap. 1. sess. 24. de reform. matrim.
Item professiones emissæ à puellis ante explora-
tionem voluntatis essent inualidæ, cum ante hu-
iusmodi explorationem emitti prohibeantur in
30 cap. 17. sess. 25. De regul. Et tamen contrarium
in vtroque casu sæpius declarauit S. Congregat.
Quandoquidem Concilium vbi voluit imponere
pœnam nullitatis actus, id disertis verbis expres-
sit, vt fecit in matrimonijs clandestinis in d. c. 1.
& in professione emissa infra annum probationis,
aut ante annum ætatis 16. in c. 15. sess. 25. De
regul. Item in electionibus Regularium, quæ
non fiunt per vota secreta in c. 6. eiusdem sessio-
nis, & sæpe alibi. Vnde vbi hanc pœnam nulli-
tatis non apposuit, censetur noluisse actum esse
irritum cap. 2. vers. Vnde si circa translationem,
de transl. Episc. Oldrad. cons. 266. Quod autem,
num. 10. & consequenter decretum irritans in
confirmatione Bullæ Pij IV. appositum non de-
bet hanc nullitatem indistinctè inducere, sed po-
tius regulari secundùm naturam actus confirma-
ti. Alioquin non confirmaret, sed potius inuer-
teret verba, & mentem Concilij.
31 Et ponderandum est in præsentia dictum
cap. 17. sess. 25. De Regul. præscribens tempus
professionibus emittendis post explorationem
voluntatis fuisse editum in fauorem libertatis
Virginum Deo dicandarū, vt ibi dicitur in princ.
Quemadmodum & præsens Constitutio præscri-
bens tempus propositionibus faciendis ante ele-
ctionem Generalis, edita fuit in fauorem liberta-
tis electorum. Ergo sicut professio emissa contra
dispositionem Concilij eo casu ex sententia
S. Congregationis non redditur irrita in vim

decreti irritantis positi in Bulla Confirmationis Concilij: ita nec propositio decreti de quo agitur, facta contra antedictam Constitutionem, debet reddi irrita ex decreto irritanti apposito in litteris confirmationis constitutionum huius Congregationis.

32 Et ex prædicta consideratione Bullæ Pij IV. cum nuper dubitatum esset in S. Congregatione Regularium de validitate electionis Prouincialis Mediolanen. ordinis Minorum Conuentualium, celebratæ non præuio iuramento de eligendo digniore contra prohibitionem constitutionis Ordinis; & opponeretur quod esset nulla propter decretum irritans appositum in Bulla confirmationis constitutionum eiusdem ordinis: S. Congregatio hoc non obstante resoluit pro validitate electionis, cum constitutio illa de iuramento præstando non haberet in specie clausulam annullatiuam actus contrarij.

Et confirmatur quia etiam in constitutionibus huius Congregationis plurima reperiuntur præcepta, & ordinationes, ex quorum transgressione valdè absurdum esset, vt electiones essent inualidæ. Nam pag. 22. mandatur vt Cancellarius ante singulorum officialium electionem ea legat, quæ in constitutionibus de ipsis, atque ipsorum officijs decreta sunt, item pag. 27. statuitur, vt dum calculi extrahuntur, à solis scrutatoribus videantur, non ab aliis electoribus. Et pag. 30. præscribitur forma iuramenti à capitularibus præstandi ante electionem præpositi Generalis, & tamen nemo assereret ex omissione alicuius ex prædictis solemnitatibus vitiari electionem propter clausulam decreti appositam in confirmatione constitutionum. Et in omissione iuramenti hoc iam declarauit S. Congregatio Regularium, vt supra proximè dictum est. Similiter pag. 22. cauetur vt quinque, aut sex pagellæ electoribus distribuantur. Item vt Præses propriam schedulam duobus digitis sublatam in vrnam immittat. Quid ergo si septem, aut octo pagellæ distribuantur electoribus? Quid si Præses schedulam subleuet tribus digitis? numquid propterea irritabitur electio? Patet igitur ex prædictis, & aliis quæ in constitutionibus habentur, decretum irritans non posse referri ad singulas constitutiones absque eo quod mille absurditates sequantur.

33 Vnde generaliter dicendum est decretum irritans, siquidem adijciatur alicui particulari ordinationi, vel prohibitioni, tunc indistinctè importare nullitatem actus in contrarium attentati iuxta textum in cap. Quia propter, de elect. & in cap. Si cui, eod. tit. lib. 6. Si verò apponatur in clausulis executiuis, vt fieri solet ex stylo, tunc referri debet ad iudices, vt verba ipsa sonant: apponitur enim ad finem remouendi obstacula impedientia executionem actus, super quo decernitur, cap. Si eo tempore, de elect. lib. 6. & notat Gemin. cons. 143. Ex narratis, n. 1. & ex eo tollitur iurisdictio aliter iudicandi, ex notatis per Cardinal. in cap. Quia diligentia, in 3. quæst. de elect. Seraph. decis. 351. num. 1. Rota decis. 174. num. 13. part. 7. recent.

Tertiò, & vltimò quod spectat ad præsentem quæstionem obseruandum est constitutionem Congregationis initio propositam, idcirco præscripsisse tempus propositionibus faciendis circa personas, iura, & electionem præpositi Generalis, vel maiorum officialium ante ipsorum electionem, ne ijdem postea electi quoquomodo læderent, aut imminuerent libertatem capitularium. Hæc autem libertas non est consideranda respectu suffraginorum; quia cum suffragia ferantur per calculos; ratio ipsa secreti satis tuetur libertatem capitularium aduersus authoritatem superiorum, vt not. in d. cap. Quia propter, de elect. & patet ex decreto, cap. 6. sess. 25. De Regul. Concil. Trid. Sed considerari debet respectu propositionum in capitulo; quia Generalis electus, si aliquis articulus sibi displiceret facilè impedire posset ne à vocalibus proponeretur. At hæc ratio omnino cessauit in decreto, de quo agitur; quia omnes, & singuli capitulares sede vacante ante electiones iureiurando se obstrinxerunt non impedire, quominus decretum hoc proponeretur in capitulo, casu quo aliquis eorum in Generalem eligeretur: ergo cum beneficio iuramenti

34 satis consultum fuerit libertati Electorum, vt effectus ipse comprobauit, quia decretum fuit propositum, & obtentum post electionem præpositi Generalis absque vllo eius impedimento: vtique cessante causa finali constitutionis, cessauit constitutio, cap. Etsi Christus, & ibi glos. in vers. Cessante, de iureiur.

35 Et ad summum remanet saltem dubium, an dispositio eiusdem constitutionis afficiat supradictum decretum. At quando est dubium an aliqua constitutio vindicet sibi locum in certo casu, necne; tunc clausula decreti irritantis non impedit quin pendente articuli examinatione, res conseruari debeat in eo statu, in quo reperitur. Ita Seraph. decis. 1471. num. 5. Nam decretum irritans est accessorium ad constitutionem, in qua est appositum; & ideo dum discutitur, an constitutio intret, decretum nihil operatur. Gemin. & Franc. in cap. Prætenti, in princ. num. 2. de offic. legat. lib. 6. Gabriel. in tit. De clausulis, concl. 3. num. 85. Rot. in Recent. decis. 323. n. 3. part. 3. Et consequenter esto res dubia sit, quod negatur; tamen decretum irritans non debet impedire, quin vocales illius nationis, de qua fuit Generalis, remaneant in proximo capitulo in eo statu exclusionis ab electione passiua, in quo non reperiuntur ex vi suprascripti decreti capitularis.

Nec prædictis obstant adducta in contrarium: ad primum enim quod actus factus contra prohibitionem legis sit ipso iure nullus.

36 Respondetur primò, constitutionem Congregationis hoc casu non prohibere ne propositiones fiant post electionem Generalis, imò nec præcipere, vt fiant antea: nullum enim verbum ibi legitur, quod prohibitionem, aut præceptum importet, sed simpliciter indicatur quod fieri expediat per illa verba, *hic erit locus*. Quæ cum non sint imperatiuè prolata, sed futuri temporis, non sunt dispositiua. Alex. cons. 190. Plura, n. 31. vers. Fortius dico, lib. 6. & potius sonant in consilium, quod non est obligatorium, l. 2. §. fin. ff. Mand.

37 Respondetur secundò actum gestum non seruatis conditionibus, & modificationibus à lege præscriptis ita demum esse nullum, si eodem contextu lex tribuat potestatem, & præscribat conditiones, tunc enim recipitur potestas qualificata, seu modificata: & ideo actus non seruatis modis

modis præscriptis à lege, redditur nullus ex defectu potestatis, secus verò si lex præscribat modum, vel conditiones obseruandas ab eo, qui prius potestatē, vel iurisdictionem habebat; quia tunc actus sustinetur in vim potestatis præexistentis, licet transgrediens sit puniendus. Hæc est notabilis theorica gloss. in Clem. 1. in ver. Inhibentes, vers. Sed quæro, de Iurepatr. quam sequitur Anchar. in cap. Statutum. §. fin. vers. Aduerte, de rescr. lib. 6. Abb. in cap. Ex parte, num. 5. infr. eod. Roman. cons. 203. Quod primum, n. 7. At Capitulum generale ante præscriptum modum in propositionibus obseruandum habebat potestatem faciendi decreta à iure communi, c. In singulis, §. Huiusmodi, & §. Si vero, de stat. monach. Ergo propositio ab ipso facta contra modum à constitutione præscriptum, & decretum inde secutum non vitiatur.

38 Respondetur tertiò, etiam à lege prohibitoria posse recedi per eum in cuius fauorem edita fuit. Et videtur de hoc textus clarus in cap. Ad Apostolicam, de regul. vbi prohibetur fieri professio infra annum; & tamen si fiat in Ordinibus non Mendicantium, tenet. Et redditur ratio, quia eum tempus probationis sit indultum in fauorem conuersi, & Monasterij per professionem infra annum emissam pariter & acceptam vterque renunciare videtur ei quod pro se noscitur introductum. Et quia multa fieri prohibentur quæ si facta fuerint, obtinent roboris firmitatem ex quo contextu colligitur professionem emissam contra legis prohibitionem non ideò sustineri, quia textus procedat vlterius decernendo actum valere, vt habet communis intellectus, quem propterea meritò reprobat ibi Abb. n. 11. vers. Sed certè: nam textus non procedit dispositiuè sustinendo professionem, sed loquitur declaratiuè, quod patet ex eo, quia respondet ad consultationem, vt notatur in cap. Consultationi, de tempor. ordin. Item declarat professionem tenere ex ratione antiqua. Ergo etiam ante illam decretalem tenebat professio, vt per Abbat. vbi supra.

39 Respondetur quartò, vbi legis prohibitio non habet perpetuam causam prohibitionis, actus in contrarium gestus non est nullus, vt notatur in cap. Vides, in gloss. in ver. dissolui, 10. dist. & in cap. Tua, de spons. duor. Constitutio autem de qua agitur non habet huiusmodi causam prohibitionis perpetuam, quia propositiones possunt fieri aliquando, id est dum sedes vacat, nec prohibentur fieri, nisi in tempore Sedis plenæ. Ita declarat Abb. in d. c. Ad Apostolicam, num. 11. vers. Ideo soluo. Ad idem est gloss. quæ sic limitat regulam, l. Non dubium, C. De legib. in d. Clem. 1. in ver. Inhibentes, de Iurepatr.

40 Respondetur denique quidquid sit in lege superioris, in quibus terminis loquuntur contraria; certè actus gestus contra prohibitionem statuti, ab ipsismet statuentibus non est nullus, quia licitum est conditoribus recedere à sua constitutione quatenus concernit eorum fauorem non obstante confirmatione Apostolica iuxta textum hic, & dictum est supra in principio primi fundamenti pro hac sententia, vers. Nam regula est, num. 19.

Ad secundum argumentum quod scilicet decretum capituli Generalis sit nullum propter decretum irritans appositum in confirmatione constitutionum Congregationis, abundè patet responsio ex dictis in superioribus fundamentis.

Secundum caput, videlicet, An hoc decretum possit impugnari ex eo quod restringat libertatem electionis contra dispositionem sacrorum Canonum, plenè examino in c. Cum dilectus, infr. de consuet. à n. 10. vsque ad 56.

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Cum M.

SVMMARIVM.

1 *Canonicis supranumerarijs capitulum de fructibus superexcrescentibus prouidere tenetur non obstante constitutione de certo numero, & contraria protestatione.*

2 *Prebendarum, & Canonicorum numerus determinatur secundum varias ecclesiarum consuetudines.*

3 *Fructus superexcrescentes debentur canonicis vltra numerum receptis quandò præbendæ non sunt distinctæ, sed fit diuisio per certam mensuram fructuum.*

4 *Fructus industriales cedunt lucro præbendati, vbi præbendæ sunt distinctæ, & n. 40.*

5 *Nomina propria in rescriptis an, & quando exprimi possint abbreuiatè per primam litteram.*

6 *Litis consors admittitur sine mandato ad agendum pro consorte, sicut comunctus pro coniuncto, dummodo caueant de rato.*

Et quid in requirentibus speciale mandatum, n. 10.

7 *Litis consortium inducitur ex simultanea lite, & causa.*

8 *Canonicus pro Concanonico non potest agere sine mandato.*

9 *Amicus an admittatur pro amico in iudicio.*

11 *Præbendis aliquot supprimendi legitima causa est vt reliquorum reditus tenues augmententur.*

12 *Præbendæ vt possint supprimi ad augendos reliquarum reditus ex Concilio Trid. quinque conditiones requiruntur.*

13 *Capitulum ex causa publicæ vtilitatis potest statuta facere contra antiquam ecclesiæ consuetudinem etiam non facta mentione consuetudinis.*

14 *Et etiamsi consuetudo foueret vtilitatem publicam, & statutum sit nutritiuum vtilitatis priuatæ.*

15 *Dummodò principaliter, & directè concernat vtilitatem ecclesiæ, & fiat de Episcopi consensu.*

16 *Præbenda non est de substantia Canonicatus.*

17 *Canonica potest esse actu sine præbenda, sed non sine spe, & expectatione futuræ præbendæ.*

18 *Protestatio contra substantiam rei super qua interponitur, non releuat.*

19 *Protestatio contraria facto regulariter non prodest. Declaratur num. 22.*

20 *Protestationis materia quam sit profunda, & periculosa.*

21 *Protestatio contraria consecutiuis facti, seu dependentibus à facto an, & quando valeat.*

22 *Et quid si sit contraria facto.*

23 *Et quid si sit declaratoria facti multipliciter intelligibilis.*

24 *Protestatio releuat quando non est contraria facto, sed*

sed tollit mentem à facto.
25 *Canonia aliud est, aliud præbenda.*
26 *Canonia quid sit.*
27 *Præbenda quid sit.*
28 *Præbenda collata, censetur eo ipso collatus etiam canonicatus.*
29 *Canonicus præbendatus si aliud beneficium impetret facta mentione de præbenda, & non de Canonicatu, gratia non est subreptitia.*
30 *Et quid in casu conuerso.*
31 *Laicus quamuis non possit esse Canonicus, potest tamen esse præbendatus.*
32 *Secus ex stylo curiæ.*
33 *Simoniacum non est recipere aliquem in Canonicum eo pacto vt de præbendis distinctis nihil percipiat.*
Secus si reciperetur cum pacto, vt nec de Canonia, nec de præbendis distinctis, nec de communibus prouentibus aliquid haberet, & n. 35.
34 *Pactum iuri consonum simoniam non inducit, & num. 36.*
37 *Statutum excludens Canonicos supranumerarios à reditibus superexcrescentibus, quamuis sit malum, non tamen est simoniacum.*
38 *Pactum initum inter eligentes non nocet electo.*
39 *Canonicis supranumerarijs debentur reditus superexcrescentes, etiamsi prouenerint ex Canonicorum industria.*
40 *Quod procedit si prædia sint communia, & reditus communiter augmententur.*
Secus si præbendæ sint distinctæ, ibidem.
41 *Paludes melioratæ cultorum cura non debent separatim censeri.*
43 *Clausulæ consuetæ omissio rescriptum non vitiat.*
43 *Statutum taxans numerum Canonicorum habet tacitam conditionem, nisi reditus ecclesiæ augmententur, & n. seqq.*
Etiamsi fuerit à sede Apostolica confirmatum cum decreto irritanti, n. 46.
44 *Dispositio qualibet intelligitur rebus sic stantibus.*
45 *Monialium numerus etiam in Monasterijs exemptis ab ordinario præfixus augeri potest si reditus Monasterij augmententur, & n. seqq.*
47 *Statutum, & confirmatio statuti limitatur ad limites causæ statuti.*
48 *Numerus familiæ à capitulis generalibus, vel Prouincialibus præfinitus à Superioribus regularibus augeri non potest etiam prætextu augmenti redituum absque licentia S. Congregationis Concilij.*
49 *Canonicis supranumerarijs non tenentur Canonici antiqui communicare suas præbendas, sed tantum reditus superexcrescentes.*
50 *Numerus præbendarum an frangatur per receptionem Canonicorum vltra numerum, & per superexcrescentiam fructuum.*
51 *Canonicis vltra numerum receptis debentur fructus superexcrescentes vsque ad quantitatem valoris præbendarum antiquarum, & non vltra.*
52 *Et quid si fructus non sufficiant nisi ad vnam præbendam, & n. seq.*
53 *Præbenda non est ita affecta Canonico nouiter recepto, vt collatio alteri facta non teneat, & n. 62.*
54 *Attentata ante omnia sunt reuocanda, præuia tamen causæ cognitione.*
55 *Attentare est delictum.*
Attentata sunt plenè probanda ibidem.
56 *Attentata turbida non sunt reuocanda, & potest Rota illa non attendere quando causa fuit commissa eius arbitrio.*
57 *Canonici an recipi possint cum expectatione futuræ præbendæ, & n. seq. vsque in fin.*
58 *Quid si receptio fiat purè, & simpliciter, cum intentione tamen vt receptus habeat præbendam cum primum vacauerit.*
59 *Et quid si primò recipiatur purè, & postea ex interuallo promittatur ei præbenda proximè vacatura.*
Et quid si eodem tempore fiat receptio, & promissio sub diuersa conceptione verborum, ea tamen intentione vt statim sit Canonicus, sed præbendam non habeat nisi cum vacauerit, n. 64.
Et quid si effectus vtriusque conferatur in tempus vacaturæ, n. 67.
Et quid si receptio, & promissio fiant sub vnica verborum structura, n. 68.
60 *Expressio eius, quod de iure inest, quandoque est illicita.*
61 *Maximè si alio modo exprimatur, quam insit.*
62 *Canonicus receptus cum promissione vacaturæ præbendæ debet illam habere non ex vi promissionis, sed ex vi receptionis.*
65 *Canonici supranumerarij qualiter ab Episcopo creari possint ex sententia S. Congregationis Concilij.*
66 *Canonici vltra numerum recepti non possunt præbendam postea vacantem propria authoritate apprehendere, nisi eis conferatur, nec habent ius in re, sed ius ad rem.*
69 *Actus licet inspecta vnitate orationis videatur vnicus, tamen propter diuersitatem effectuum censentur duo, & vtilis ab inutili non inficitur.*

1 CVM M. FERRARIENSIS. Si Capitulum contra suam constitutionem de certo Canonicorum numero aliquos receperit vltra numerum de superexcrescentibus reditibus illis prouidere tenetur. Hoc dicit secundum Ioan. Andr. cui consentiunt Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. & Io. de Anan. vel sic secundum Abbatem. Non obstante certo Canonicorum numero etiam per Papam confirmato prouidendum est receptis vltra numerum de superexcrescentibus fructibus, maximè si voluntariè per Canonicos fuerint recepti, vel aliter secundum Aretin. Protestatio contraria facto non releuat protestantem; & ideò si Capitulum contra suum statutum aliquos recipit in Canonicos, non obstante protestatione, de fructibus superexcrescentibus eis prouidere tenetur. Diuiditur in tres partes principales secundum Hostien. & omnes. In prima ponitur allegatio pro Martino, & sociis receptis. In secunda ibi, *Verum* allegatio in contrarium pro Canonicis recipientibus. In tertia ibi, *mandamus.* diffinitionis commissio: & qualibet earumdem partium subdiuiditur in alias tres, vt hic per Ioan.
2 Andr. Ad intelligentiam textus præmittendum est, in Cathedralibus, & Collegiatis ecclesijs varias extare consuetudines circa distinctionem, & determinationem numeri præbendarum, & Canonicorum, vt in c. fin. de concess. præb. lib. 6. Interdum enim se determinant in numero tam Canonicorum, quàm præbendarum, interdum in neutro; interdum verò in alterò tantum; semperque contingit ecclesias variari altero de quatuor modis, quos hic latè prosequitur Anton.
3 de Butr. num. 1. Et quidem in casu huius Decretalis

talis per statutum Capituli erat determinatus numerus præbendarum dumtaxat, secundum vnum intellectum, qui colligitur ex illis verbis textus, quatuordecim præbendas tantum statuerunt, vel erat determinatus numerus tam præbendarum quam Canonicorum, secundum alium intellectum, qui magis congruit litteræ ibi, contra constitutionem venientes alios quinque in Canonicos receperunt. Non enim venissent contra constitutionem recipiendo Canonicos vltra numerum, nisi Canonicorum numerus fuisset per constitutionem taxatus. Sed nihilominus præbendæ non erant hic distinctæ, sed vnicuique ex Canonicis certa mensura, vel portio fructuum assignabatur. Et quia vltra illam mensuram reditus Ecclesiæ erant adaucti, in huiusmodi augmento consistebant reditus superexcrescentes, de quibus controuertebatur inter Canonicos an-
4 tiquos, & noniter receptos. Alioquin si præbendæ fuissent realiter distinctæ vt beneficia separata, separatéque instituta secundum ea, quæ habentur in c. Ex litteris, de probat. Reditus superexcrescentes cessissent lucro illius Canonici tantum, cuius erat illa præbenda, vt dicam infra in 9. notab. num. 40. Quod si præbendæ non essent distinctæ, & nihilominus non esset determinata certa mensura, seu portio fructuum, sed omnibus in communi redactis tot fierent præbendæ, quot reditus suppetunt; eo casu non esset dare fructus superexcrescentes, nec haberet locum iste textus, quamuis numerus Canonicorum, & præbendarum esset taxatus; exempli gratia, si in Ecclesia essent decem præbendæ, & totidem Canonici, & in fine anni diuideretur communis aceruus frumenti per decem portiones æqualiter, & cuilibet Canonico decima pars illius acerui assignaretur; quantumcunque ille aceruus excresceret, tamen semper vnicuique Canonico contingeret decima pars pro sua præbenda, & nihil separatum discerni posset, quod superexcresceret. Arg. l. fin. & ibi bona glos. in ver. Exigi, C. De alluuion. Ad hoc igitur vt dari possint huiusmodi reditus superexcrescentes, necesse est vt portio fructuum sit taxata, puta in viginti salmis frumenti pro quolibet Canonico, & ita erat in Ecclesia Ferrariensi, de qua agitur in hoc cap.

5 Nota primo ex principio textus, in rescriptis satis esse exprimere primam litteram nominis propriij, vt hic, & in c. P. & G. de off. deleg. & c. Cum I. & A. de sent. & re iudic. cum simil. secundum Barbat. & modernos hic. Sed an hoc sit verum, & an probetur iure, examinat plenè Rip. in 3. notab. Ex stylo Curiæ nomina eorum, contra quos rescripta impetrantur, scribi possunt abbreuiatè per vnam litteram; sed nomina impetrantium debent scribi extensè, & prima littera debet esse capitanea, & magna, vt notat Specul. in tit. De rescript. præsent. §. Primò igitur, vers. Et quoniam ex forma, num. 4. Archid. in Summa, 25. qu. 2. num. 4. & Ripa vbi supra. Confert textus in l. 2. ante fin. C. De veter. iur. enucl. vbi præcipitur vt nomina prudentum, qui leges composuerunt, per consequentiam litterarum manifestentur. & sic cessat quæstio duodecima in lib. Io. de Deo fundata super littera Apostolica, in qua ponebantur litteræ pro nomine, secundum Io. Andr. in addit. ad Specul. loco cit. littera P. Nec obstat hic textus cum concord. quia fuit compilator operis, qui breuitatis studio resecauit antiquas decretales, vbi omnia erant extensè scripta, & tantum apposuit primam litteram, vt notat Io Andr. sup. in procem. in ver. Superfluis, num. 32. & in c. Nobis, num. 2. infr. de iure patr. & Rip. hic num. 2.

6 Secundò nota ibi, *pro se, & socijs*, posse quem agere pro litis consortibus etiam sine mandato, prout hic notat glos. & Host. num. 1. Io. Andr. num. 27. Cardin. in 1. notab. Abb. num. 9. Decius num. 31. Ripa, num. 53. & alij communiter. Et quamuis hoc non benè probetur hic, quia iste Martinus habebat mandatum à Concanonicis, quorum erat procurator, secundum glos. præal. leg. & Innoc. hic in princ. & patet in antiqua relata ab Anton. August. in 3. compilat. Decretal. lib. 1. hoc tit. tamen est in se verum, & est speciale in hoc casu; nam sicut coniuncta persona potest agere pro coniuncta sine mandato, præstando tamen cautionem quod dominus habebit ratum, vt in l. Sed & hæ, ff. De Procur. & in c. Nonnulli, in fin. inf. de rescript. ita consors eiusdem litis admittitur ad agendum pro consorte sine mandato, dummodo tamen similiter caueat de rato, licet non admittatur nisi prius eum omnibus fuerit lis contestata, vt l. 2. C. De con-
7 sort. eiusd. lit. Et huiusmodi consortium contrahitur ex communione causæ, & litis, vt notatur in l. Si petitor. ff. De iudic. & per Butr. hic n. 22. vers. Quia consortium inducitur ex simultanea lite, & causa, & Abb. nu. 9.

8 Regulariter verò quis non admittitur ad agendum nomine alterius sine mandato, vnde iste Canonicus fuit admissus ad agendum pro Concanonico, vel quia, sicut prædixi, mandatum habebat, vt in antiqua, vel quia erat litis consors, alioquin contra, vt hic per glos. & Butr. d. n. 22. vers. Ad primum, & Ias. in l. Exigendi, nu. 7. vers. Ad idem facit textus, C. De procur. adeò vt sine mandato nec amicus admittatur pro amico, quia iura, quæ dicunt coniunctam personam posse agere pro coniuncta, loquuntur de coniuncta sanguine, vt in d. l. Sed & hæ, ff. De procur. & in d. c. Nonnulli, vbi est casus, vt per Butr. hic
9 num. 26. vers. Hoc fallit in coniuncta. Et quamuis in amico contrarium teneant Cyn. & Salyc. in d. l. Exigendi. Guglielm. de Cun in d. l. Sed & hæ, & Bart. in l. Non solum, §. Qui alieno, ff. De procur. Et hanc opinionem in puncto iuris posse defendi in amico magno, & singulari existimet Ias. in d. l. Exigendi, num. 4. in 4. extens. nihilominus eam reprobant Butr. loco proximè citato. Angel. in d. l. Sed & hæ. Gemin. in c. Qui ad agendum, de procur. lib. 6. & alij plures, quos refert Ias. in d. l. Exigendi, num. 7. & videtur verior etiam in puncto iuris. Secundum quia etiam in amico singulari non viget eadem ratio, quæ in sanguine coniunctio, quia amicitia dissolui potest, sed iura sanguinis deleri non possunt. l. Ius agnationis, ff. De pact. Tum quia cum materia sit exorbitans, non debet trahi ad consequentiam, c. Quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. vt benè per Butr. hic d. num. 26. vers. Hoc tamen puto. Et hanc partem veriorem putat, & pluribus confirmat Ludouic. Roman. in singul. suo 500. incip. Cynus, & in l. Si verò, §. De viro, in 26. fallen. ff. Sol. matrim. vbi latè probat hanc esse com-

communem opinionem, & eum refert, & sequitur Felin. alios adducens in c. Coram, nu. 2. inf. de off. deleg.

10 Limita conclusionem superius firmatam in omnibus casibus, qui requirunt speciale mandatum. In his enim litis consors non admittitur ad agendum pro consorte, sicut nec coniunctus pro coniuncto, l. Patri pro filio, & l. Illud, §. 1. ff. De minor. Ias. in d. l. Exigendi, in 4. fallen. num. 9. C. De procur. Felin. dicens ita omnes tenere in d. c. Nonnulli, §. Sunt & alij, num. 16. de rescript. Et ita in litis consorte videtur firmare Abb. hic num. 10. Sed contrarium tenent Dec. num. 36. & Ripa num. 58. assignantes rationem differentiæ inter coniunctas personas, & litis consortes. Alias fallentias ad prædictam regulam prosequitur Ripa à num. 54. & ex eius dictis collige nouem esse necessaria ad hoc vt litis consors possit agere pro consorte, vt hic per eum num. 59. vers. Ex præmissis.

11 Tertiò nota ibi, *vt eò amplius suos reditus augmentarent*, vnam causam legitimam supprimendi aliquot præbendas, easque ad pauciorem numerum redigendi, nempe vt augeantur reditus tenues reliquarum præbendarum, tot enim in Ecclesia sunt ponendi, quot ex illius reditibus possint congruè sustentari, c. 1. de instit. & c. 1. §. Sanè, de statu regul. lib. 6. Quantò autem inter pauciores Ecclesiæ diuiduntur prouentus, tanto maiores fiunt singulorum percipientium portiones, vt hic, & in c. vlt. vers. Quantoque inter pauciores, de concess. præb. lib. 6. & ita hic notant Abb. nu. 1. Aretin. in 2. notab. & Ripa num. 20. Facit quod notat glos. in c. Pulchra, in ver. Dato, 86. dist. & Butr. hic num. 8.

12 Hodie hæc causa partim approbatur, & partim modificatur à Concilio Tridentino in c. 15. sess. 24. vbi statuitur vt in Ecclesijs cathedralibus, & collegiatis insignibus, in quibus frequentes, adeòque tenues sunt præbendæ, vna cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui non sufficiant, liceat Episcopo cum Capituli consensu, vel aliquot beneficia simplicia non tamen regularia, ijs vnire (& in hoc primo membro restringitur c. Exposuisti, inf. de præben. quo permittebatur vt propter paupertatem præbendarum possent eis annecti etiam Capellæ, id est Parochiales Ecclesiæ vt ibi dicitur) vel si hac ratione prouideri non possit, aliquot ex ijs supprimere, & illarum fructus reliquarum distributionibus applicare. Et circa hoc secundum membrum nota suppressionem præbendarum hodie fieri non posse nisi in subsidium, nempe cum deficit remedium vnionis beneficiorum simplicium, nam alternatiua, *vel*, non est electionis, sed ordinis, vt ostendit conditio illa, si hac ratione prouideri non possit, & censuit Sacra Congregatio eiusdem Concilij interpres, & de intellectu illius decreti vide quod plenè scripsi in d. c. Exposuisti. Et quod spectat ad rem præsentem ex eo decreto collige quinque conditiones requisitas ad hoc vt fieri possit præbendarum suppresio. Prima scilicet vt Ecclesiæ sint insignes. Secunda, vt præbendæ sint frequentes. Tertia, vt præbendæ simul cum distributionibus sint adeo tenues, vt non sufficiant ad decentem Canonicorum sustentationem. Quarta, vt suppresio non fiat à Capitulo, sed ab Episcopo de Capituli consensu. Quinta, vt fiat in subsidium, id est deficiente remedio vnionis simplicium beneficiorum.

13 Quartò nota ibi, *contra antiquam consuetudinem statuerunt*. Canonicos posse statuta facere contra consuetudinem Ecclesiæ diù obseruatam, dummodo id faciant ex causa communis vtilitatis, glos. hic in ver. Consuetudinem. Host. nu. 2. in eod. ver. Butr. num. 13. Imol. num. 8. vers. Et nota etiam. Quod procedit etiam non facta mentione consuetudinis, vt hic per Butr. num. 10. per
14 rationem c. 1. de consuet. lib. 6. Quinimò hoc procedit etiamsi consuetudo foueret vtilitatem publicam, & statutum sit nutritiuum vtilitatis priuatæ ipsorum statuentium, dum tamen hoc faciant ex rationabili causa, secundum Abb. hic num. 2. & Aretin. num. 4. Hoc intelligas tu cum
15 duplici declaratione. Prima est dummodo statutum concernat directè, & principaliter publicam vtilitatem Ecclesiæ, secundariò autem, & indirectè priuatum commodum singulorum Canonicorum, prout declarat hic Ripa nu. 22. Secunda declaratio est dummodo statutum fiat à Capitulo de Episcopi consensu, vel etiam sine, si verum est confirmationem Papæ, intercessisse, secundum Io. Andr. hic nu. 2. in ver. Statuerunt. An autem, & super quibus Capitulum possit absque consensu Episcopi statuta facere, eisque pœnam adijcere plenè notaui ex sententia Sac. Congregationis Concilij in c. Cum omnes, num. 37. sup. eod.

16 Quintò nota ibi, *in Canonicos receperint nullis prabendis assignatis eisdem*. Præbendam non esse de substantia canonicatus, quia potest esse Canonicus sine præbenda, vt hic patet secundum Bald. num. 18. Abb. in 3. notab. Aretin. nu. 6. & Rip. num. 26. Idem tenet Innoc. in c. fin. inf. de Cler. non residen. & probatur in c. Sanctorum, 70. dist. vbi expressum est quem non debere esse Canonicum præbendatum in diuersis Ecclesijs, quasi innuat vt quis possit in diuersis Ecclesijs habere Canonicatus sine præbenda, cum id sit vtile Ecclesiæ, vt contingit si Canonici habeant vnde viuant ex distributionibus quotidianis, vt scripsi pleniùs in c. Cum iamdudum, num. 24. & 25. inf. de præben. Item in principio erant Canonici sine præbendis distinctis, maximè quando Ecclesia non habebat temporalia, c. Videntes,
17 12. qu. 1. Abb. hic num. 30. in fin. Sed hoc intelligunt Doctores respectu temporis præsentis, nam respectu futuri vtique non potest esse Canonicus sine præbenda, id est sine spe, & expectatione futuræ præbendæ, c. Relatum, infr. de præbend. c. Cum super, de concess. præben. & sic debet intelligi glos. in c. vn. in ver. Receperit, de Cler. non resid. lib. 6. dum ait non esse dare Canoniam sine præbenda. Hæc enim duo ita sunt naturaliter coniugata, vt cui confertur Canonicatus, debeat assignari & præbenda si quæ vacat, ac si non vacet, debeat expectari vacatio, ad quod vide bonam glossam in c. Dilectus, il 3. in ver. Approbantes, infr. de præben. & ita hic declarant Bald. d. nu. 18. & Ripa, num. 26. & 77. vers. Nec obstat dictum Innocentij.

18 Sextò nota ex illis verbis, *sine præiudicio dictæ Constitutionis*. Et signa duas regulas valdè practicabiles in materia protestationis. Prima regula est, quod protestatio contra substantiam

rei,

rei, super qua interponitur, non prodest. Et ita
contigit in casu huius decretalis. Nam noui Ca-
nonici fuerunt recepti cum protestatione vt non
frangeretur numerus præbendarum in constitu-
tione præfixus, & sic vt præbendam non habe-
rent, quæ est substantia negotij; nam receptus
non debet carere præbenda, vt c. Cum super,
infr. de concess. præb. & dictum est in præced.
notab. meritò protestatio hic non profuit, & Pa-
pa illam non admisit. Ad idem c. Dilectus, il 1.
& c. Inter cætera, inf. de præben. c. Si quis obie-
cerit, 1. qu. 3. & est simile in professo cum pro-
testatione vt habeat proprium, c. Cum ad mo-
nasterium, in fin. inf. de statu Monach. & c. Insi-
nuante, §. 1. qui Cler. vel vouen. & in contra-
hente matrimonium cum protestatione vt vite-
tur proles, c. vlt. de condit. appos. & ita hanc re-
gulam ex hoc textu elicit glos. in ver. Sine præiu-
dicio. Host. num. 12. Io. Andr. num. 3. Henric.
Boich num. 1. Bellam. nu. 3. vers. Secunda con-
clusio, eamque confirmat, & tripliciter limitat.
Felin. num. 7. vers. Secunda conclusio.

19 Secunda regula est quod vbi quis per contra-
rium factum contradicit suæ protestationi, nec
protestatio, & factum se simul compatiuntur,
non suffragatur protestatio. Et ad hoc quotidie
allegatur hic textus. Nec obstat quod hoc fiat
corruptè, vt post Butr. dicit Abb. hic nu. 14. eo
quod protestatio hic non fuerit contraria facto.
Nam Canonici antiqui receperunt istos in Cano-
nicos, & volebant eos esse Canonicos, nec pro-
testatio repugnabat, sed veniebat ad tollendum
ius consecutiuum ad factum gestum. Nam ex
quo quis est receptus ad ius Canoniæ, conse-
quenter ex dispositione iuris debet habere præ-
bendam, c. Relatum, de præb. & ad hoc ius con-
secutiuum tollendum tendebat ista protestatio.
Id inquam non obstat, quia si benè aduertatur,
hæc protestatio cantabat sic, videlicet; Recipimus
vos in Canonicos cum protestatione quod non
intendimus derogare constitutioni nostræ de nu-
mero quatuordecim. Pugnabant autem ex dia-
metro protestatio vt salua maneret constitutio
de certo numero, & factum receptionis vltra nu-
merum. Et hoc est quod dicit littera, contra
constitutionem ipsam, voluntariè venientes, quin-
que in Canonicos receperunt, & infra ibi, in
derogationem suæ Constitutionis: hoc enim aper-
tè demonstrat Canonicos recipiendo alios vltra
numerum fecisse actum derogatorium, & con-
trarium constitutioni, quam protestabantur sal-
uam fore. Nam numerum in ea præfixum ma-
nere integrum, & numerum frangere alios reci-
piendo vltra numerum, se inuicem non compa-
tiuntur, meritò reijcitur protestatio vti contra-
ria facto, & sic puto saluari posse communem
intellectum, prout posteà reperi illum defendi
per Rip. hic num. 77. vers. Defendendo inductio-
nem. Vnde hanc regulam ex hoc c. Desumunt
glos. hic in ver. Præiudicio. Innoc. nu. 1. Com-
postell. num. 6. Abb. Antiq. num. 2. in fin. Hen-
ric. Boich num. 3. Io. de Anan. nu. 5. & reliqui
interpretes, & Domini de Rota decis. 6. incipit.
Si suspendens, de cau. possess. & propriet. & de-
cis. 15. Si Iudex, in fin. de off. deleg. in nouiss. &
decis. 260. num. 5. par. 5. recent. Nam per actum
contrarium receditur à protestatione, vt dixit
Rot. in præalleg. decis. 6. & 15. & decis. 563. n. 1.
par. 3. diuers. & hoc pro regula videntur præsup-
ponere communiter Doctores, hic, vt Felin. te-
statur, num. 77. Quam tamen limitat sex modis,
vt ibi in vers. Recipit tamen ista regula; eamque
fusius prosequitur Ripa hic in 4. quæst. à nu. 70.
vsque ad num. 101.

20 Porrò occasione receptionis, quam hic fece-
runt Canonici antiqui sine præiudicio fractionis
numeri, Doctores multum insistunt circa prote-
stationis materiam, quæ secundum Abb. hic est
prolixa, subtilis, & periculosa. Secundum Fe-
lin. profundissima. Secundum Alex. de Nævo,
longa, & difficilis, sed tamen vtilis, secundum
Barbat. Famosa, vtilis, & subtilis. Secundum
Io. Bapt. Ferrett. Subtilis, & intricata, practica-
bilis tamen; & secundum Dec. versatur in ma-
gno pelago. Eamque fundamentaliter examin-
nat Io. Andr. in reg. In generali, lib. 6. in Mer-
cur. & Bart. adeò copiosè, & ordinatè eam tra-
ctauit in l. Non solum, §. Morte, ff. De noui oper.
nunciat. vt nullus postea sit ausus illam ingredi,
vt hic dicunt Felin. num. 26. vers. Restat postre-
mo, & Rip. num. 66. vers. Pro intelligentia, li-
cet Butr. num. 35. dicat Bartolum eam non per-
fectè explicare. Canonistæ tamen hic dilatant
fimbrias, præsertim Butr. à nu. 35. Felin. à n. 27.
& Ripa, qui eam vlterius tractat à nu. 66. vsque
ad num. 167. Sed propriùs ad materiam huius
cap. vide tu compendiosam distinctionem, quam
hic posuit Host. nu. 12. & sequuti sunt Io. Andr.
num. 30. Henric. Boich in princ. & Cardin. n. 7.
vers. Generaliter autem. Moderni tamen viden-
tur sequi trimembrem distinctionem Abb. hic
num. 15. quam reassumunt Dec. à nu. 61. & Fer-
rett. num. 1. tomo 2. Repeten. fol. 183. & colligi-
tur ex dictis Antonij de Butrio à num. 35. videli-
21 cet quandoque protestatio fit ad tollendum id,
quod venit consecutiuè ad factum, & valet si fiat
super dependentibus à sola voluntate protestan-
tis, & actus vitiatur, l. Per seruum, §. Vsusfru-
ctus, an fructus legetur, ff. De vsu, & habit. Se-
cus si fiat super dependentibus à consensu plu-
rium, quia requiritur omnium consensus, alias
non valet, per ea, quæ notantur in c. fin. de con-
dit. appos. & idem est si protestatio fiat super non
dependentibus à potestate partium, sed à dispo-
sitione iuris, quia non valet. Quandoque est
22 contraria facto, & similiter valet si fiat super de-
pendentibus à mera voluntate protestantis, alle-
gatur c. Hæc est fides, 24. qu. 1. & l. Si quis, in
princ. ff. De legat. 3. & idem si fiat super his, quæ
pendent à voluntate protestantis, & alterius, quia
valet de consensu vtriusque, c. Cumana, de elect.
Etiamsi sit contra præsumptionem iuris, & de
iure, dummodo absit turpitudo, per ea, quæ no-
tantur in c. Is qui fidem, de sponsal. & per Innoc.
in c. Veniens, il 2. eod. tit. Secus si fiat sine con-
sensu alterius, quia non valet, nisi fiat ex causa
23 probabili, vt c. 1. infra, quod met. cau. Quan-
doque protestatio fit ad declarandum factum
multipliciter intelligibile, & ad dandum intelle-
ctum contra communem intelligentiam, & pro-
testatio valet, & operatur vt factum intelligatur
secundum sensum protestationis, l. Nesennius,
ff. De negot. gest. l. Si quis, §. Plerique, ff. De
relig. & sumpt. funer. Singula hæc membra per
distinctas conclusiones latissimè prosequitur, in
aliquibus temperat, pluribus illationibus exor-

nat, & ab obiectis tuetur Rip. hic in 4. quæst. à num. 71. vsque ad num. 101. ad quem recurre.
24 Et ad tertium membrum adde Dominos de Rota decis. 218. nu. 1. & seqq. par. 7. recent. vbi notabiliter declarant protestationem suffragari, quando non est contraria facto, sed tollit mentem à facto, allegant l. Non solum, §. Morte, & ibi Doctores, maximè Rubeum nu. 349. ff. De noui oper. nunciat. Bursatt. cons. 214. num. 16. lib. 2. & fuit theorica Abb. in c. 1. num. 16. & 17. infra de lit. contest. quem sequitur Alex. cons. 130. In causa Strazarolorum col. vlt. nu. 17. lib. 4. quam prolixiùs examinat Ripa hic nu. 70. vbi etiam videas an, & quando protestatio dicatur contraria facto.
25 Septimò nota ibi, *de Canonia nihil perciperent donec primi duo essent præbendas integrè assecuti*, aliud esse Canoniam, aliud præbendam, vt hic, & in c. Eam te, infra, de rescript. ibi, in Canonicum reciperent, & præbendam sibi conferre deberent, & in c. Dilectus, il 2. infra, de præb.
26 Canonia secundum glos. hic in ver. Receperunt. Innoc. num. 2. & Compost. num. 7. est quoddam ius proueniens ex electione, & receptione in fratrem, vt hic, & in c. Dilecto, inf. de præben. & secundum Compost. hic num. 8. & Host. num. 4. consistit in iure, & honore, vt c. Proposuit, in fin. de concess. præb. scilicet stallo in Choro, loco in Capitulo, & similibus, vt in prædictis iuribus, in c. Pro illorum, & in d. c. Dilecto, de præb. Vel, vt describit Bald. hic num. 13. Canonia est ius spirituale in Ecclesia, quo iure communi competit locus in Choro ad diuina officia, & cætera, quæ debent fieri in Capitulo, sicut sunt tractatus electionis, alienationis, & similia, quæ
27 collegialiter debent fieri. Præbenda verò prout strictè, & propriè accipitur hic, & infra, de præb. per totum, secundum Compost. hic n. 9. Est ius ordinatum, seu institutum pro Canonico ad vtendum, & fruendum rebus, & iuribus ad hoc deputatis, & recipiendum, & administrandum ipsa; quod ius ex Canonia, siue officio descendit tanquam sequela, quia ex quo quis habet Canoniam, siue officium, debet habere præbendam, siue beneficium, c. Relatum, & c. Dilectus, 1. & 2. infr. de præb. c. Si quis, & c. Eos, 81. dist. Et hinc fit vt ob respectum, quem habet
28 præbenda ad Canoniam, quia scilicet ex ea procedit, & pro Canonico instituta est, si alicui præbenda vacans conferatur, vel de ipsa quis inuestiatur, perinde fit, ac si inuestiretur de Canonicatu, vt notatur in c. Transmissam, infra, de elect. Nam ex hoc ipso & Canonia intelligitur collata. Secundum Compost. hic nu. 10. & Bald. num. 19. quia vnum trahit ad se reliquam ratione connexionis, & eiusdam vnionis. Vnde sufficit vt in litteris Papæ, vel Episcopi fiat mentio de altero, quia correlatiua sunt, & vnum ab altero dependet. Fatetur tamen Compost. consultius esse, vt collator dicat, Confero tibi præbendam cum plenitudine iuris Canoniæ, vt cap.
29 Proposuit, infr. de concess. præb. Tu adde Dominos de Rota decis. 547. Vtrum Canonicus, aliàs 72. de rescript. in antiq. vbi decidunt gratiam non esse subreptitiam si Canonicus præbendatus impetret aliud beneficium facta mentione de præbenda quam obtinebat, non autem de Canonicatu, licet contrarium resoluant in casu
30 conuerso, videlicet in eo, qui fecit mentionem de Canonicatu, & non de præbenda, vt in decis. Bisignetti 2. Vtrum Canonicus, de præb. & fusius decis. 449 Quidam habens, aliàs 33. de rescript. in nouis. De quo tamen vide quod plenè scripsi in c. Eam te, infr. de ætat. & qualit.
31 Quandoque verò præbenda accipitur largius pro iure, quod alicui non tanquam de collegio, sed ratione ministerij, vel officij, vel paupertatis, aut vtilitatis conceditur ad vtendum, & fruendum certis rebus Ecclesiæ, vt redditibus, quos Canonici, vel alij percipiunt: De qua præbenda habetur in c. Quia nonnullis, inf. de magistr. in c. Possessiones, 16. qu. 1. & in c. Illud, qu. 6. Nec talis præbendatus intererit communibus tractatibus, cum non sit ei collata præbenda vt Canonico. Vnde laici nobiles, qui ab Ecclesia Compostellana, & Ecclesia S. Martini Turonis recipiuntur in Canonicos, vocem in electionibus, vel alijs tractatibus non habent, cum sit ius spirituale, quod in laicum non cadit, c. Sacrosancta, & c. Massana, de elect. Sed per talem receptionem intelliguntur ipsi nobiles ius consequi quantum ad ea, quæ de iure capere possunt, cuiusmodi sunt temporalia, quotidianæ distributiones, & similia. Arg. c. Pastoralis, de donat. & l. Si aliquando, ff. De leg. 1. & ita hic declarat Compostell. num. 10. & seq. & secundum hunc accipiendum est quod hic notant Vinceut. & glos. in ver. Receperunt. & Host. num. 6. dum dicunt laicum, quamuis non possit esse Canonicus, posse tamen esse præbendarium. Arg. c. In Ecclesia, infr. de instit. Hoc enim debet intelligi de præbenda non canonicali. Secus verò si sit annexa Canoniæ, quia tunc quamuis habeat aliquid temporalitatis, tamen propter illam annexionem est ius spirituale, vt probat textus in c. Dilecto, & ibi dixi, num. 7. post Card. & Abb. infr. de præb. & propterea merus laicus talis præbendæ non est capax, vt ibi declarat Abb. in 5. notab.
32 & in c. Maioribus, eod. tit. Hodie tamen hæc differentia non videtur amplius admittenda, quia præbendæ consideratæ seorsum à Canonia nihil aliud sunt, quam stipendia, seu pensiones super redditibus Ecclesiarum; quæ quidem pensiones hodie multum habent spiritualitatis, & non reseruantur nisi prima tonsura initiatis, vt seruat Curia, & scripsi latè in c. Cum in cunctis, à num. 94. inf. de elect. & in c. Ad audientiam, à num. 40. vsque ad num. 121. de rescript.
33 Octauò nota, ex iisdem verbis, *ita quod de Canonia nihil perciperent*, non esse simoniacum recipere aliquem in Canonicum eo pacto, vt de præbendis distinctis nihil percipiat, & ita intelligunt hanc litteram glos. in ver. Perciperent, &
34 Innoc. num. 5. Ratio est quia hic statuto ordinabatur vt antiquæ præbendæ inter Canonicos distinctæ non minuerentur; & hoc iuri consonabat: pactio autem iuri consona simoniam non inducit, quia hæc promissio aliàs illicita pro-
35 pter iuris concursum efficitur licita; secus verò si reciperetur cum pacto vt nec de Canonia, nec de præbendis distinctis, nec de communibus prouentibus aliquid perciperet, hoc enim esset simoniacum, vt c. Dilectus, il 1. infr. de præb. Ad hoc Concilium Tridentinum sess. 24. c. 14.
36 Hæc conclusio non probatur hic, quia ex protesta-

testatione, & pacto Canonici antiqui intende-
bant excludere nouiter receptos à reditibus su-
perexcrescentibus, quod non erat iuri conso-
num; est tamen in se vera, quia quæ de Iure in-
sunt, licitè deducuntur in pactum etiam in spiri-
tualibus, c. Significatum, & c. Per tuas, de Simon.
glos. in c. Ad audientiam, in ver. Renunciantes,
de rescript. glos. 2. in c. 1. de restit. spoliat. lib. 6.
Butr. hic num. 49. Abb. num. 24. & Dec. nu. 13 t.
37 & alij communiter. Hic verò protestatio non
damnatur tanquam simoniaca, quia inter ele-
ctores, & electum nulla intercessit pactio, vel
conuentio, sed tantummodo Canonici inter se
statuerunt vt receptus nihil perciperet. Con-
dendo autem statutum quamuis malum, non
commiserunt simoniam, licèt aliàs peccauerint:
sed si hoc in pactum deduxissent, vtique fuissent
simoniaci, vt c. Artaldus, 8. qu. 3. & c. Quam
pio, 1. q. 2. & hunc intellectum approbat Innoc.
d. n. 5. in ver. Perciperent, vers. Vel dic melius.
38 Abb. Antiq. nu. 2. in ver. Ita quod. Host. nu. 6.
Io. Andr. num. 36. qui ex hoc notabiliter inferunt
vt pactum initum inter eligentes non noceat ele-
cto. Sed circa hoc vide tu quod scripsi in c. No-
bis, de simon. vbi latissimè in vtramque partem
disserui an electio facta per simoniam cum ele-
ctoribus commissam electo ignorante sit ipso Iu-
re nulla, à num. 35. vsque ad num. 83. Item pon-
dera Concilium Tridentinum sess. 24. c. 14. & Con-
stitutionem Pij V. quæ incipit Dum nimis, in
Bullar. tom. 2. pag. 310.
39 Nonò nota ibi, *per Canonicorum industriam*,
Canonicis de nouo receptis prouidendum esse de
reditibus superexcrescentibus, etiamsi huiusmodi
incrementum prouenerit ex industria antiquorum
Canonicorum: hic enim Papa non admisit alle-
gationem eorundem Canonicorum dicentium
fructus excreuisse per eorum industriam, quia
alios recipiendo sibi præiudicium intulerunt,
cum tot ponendi sint in Ecclesia, quot ex eius
reditibus possunt commodè sustentari, c. t. infr.
de instit. Ideoque Papa simpliciter mandat vt re-
ceptis assignentur reditus superexcrescentes, nec
distinguit vnde augmentum prouenerit. Neque
id attendi debet, ex quo reperiuntur adaucti,
c. vlt. de verb. signific. glos. hic in ver Industriam.
Hoc enim fauore diuini cultus introductum est
in ampliandis Ecclesiæ ministris, secundum In-
noc. hic num. 8. in ver. Superexcrescentes. Sed
40 hoc notabiliter declarant Doctores vt procedat
si prædia sint communia, & reditus communiter
augmententur. Secus verò si præbendæ sint om-
ninò distinctæ, & separatæ, & per industriam
Canonici sua præbenda augmentetur; quia tunc
augmentum cedit ei soli, nec eos diuidere, aut
cum alijs communicare compellitur. Arg. l. Cæ-
terum, ff. De rei vendic. c. vlt. in 1. resp. inf. de
pecul. Cleric. c. t. in fin. de vsur. & c. Cum cau-
41 sam, de præb. Nam & paludes melioratæ cura
cultorum non debent separatim censeri, ne dili-
gentiam suam sibi damnosam intelligant, dicit
textus in l. vlt. Cod. De alluuion. & ita hic decla-
rant Host. num. 17. Io. Andr. num. 37. & Butr.
num. 56.
42 Decimò nota ibi, *sicut consueuit*, ex omissio-
ne clausulæ ex stylo Curiæ apponi consuetæ re-
scriptum non vitiari, quia subintelligitur, vt hic
est textus apertus, quem ad hoc ponderat Ro-
man. in cons. 376. Quæstio est, in fin. Butr. hic
num. 19. Imol. num. 9. vers. Item potes notare
quod clausula, concordat textus in c. Accepi-
mus, & ibi dixi in 2. notab. insr. de ætate, &
qual.
43 Vndecimò nota ibi, *nisi in tantum excresce-
rent Ecclesiæ facultates*, in Constitutione Eccle-
siæ, qua taxatur certus Canonicorum numerus,
subintelligi tacitam conditionem, nisi Ecclesiæ
reditus augmententur, vt hic est casus secundum
Cardin. in princ. & notat glos. in ver. Sufficere,
44 cum qua omnes transeunt. Ratio est, quia quæ-
libet dispositio intelligitur rebus sic stantibus,
c. Beatus, 22. qu. 2. & c. Quemadmodum, cum
ibi notat. de iureiur. Domini de Rota apud Cæ-
sar. de Grass. decis. 4. num. 17. de reb. eccl. non
alienan.
45 Ex quo notabiliter infero vt decretum Conci-
lij Tridentini c. 3. sess. 25. de Regular. quo præci-
pitur vt in monasterijs Monialium is tantum nu-
merus constituatur, & inposterum conseruetur,
qui vel ex reditibus proprijs monasterij, vel ex
consueta eleemosynis congruè possit sustentari,
sit intelligendum, & declarandum nisi reditus
monasterij adeò excreuerint, vt ad plurium mo-
nialium sustentationem congruè sufficiant, iux-
46 ta textum hic. Nam isti Canonici fecerunt con-
stitutionem vt præbendæ essent quatuordecim
tantum, & constitutio fuit à Sede Apostolica
confirmata, vt patet in vers. Verum, & infra in
vers. Mandamus. Per quam quidem confirma-
tionem Constitutio effecta fuerat Papalis, nec
videbatur posse à Canonicis reuocari, c. Si Apo-
stolicæ, c. Si eum, & c. Hi qui, in fin. de præb.
lib. 6. c. Cum aliquibus, de rescript. eod. lib. Car-
din. cons. 130. Ad primam partem, num. 5. Dec.
in c. Cum accessissent, num. 12. sup. eod. & ta-
men textus decidit huiusmodi Constitutionem
esse intelligendam iuxta clausulam consuetam
Dummodo reditus Ecclesiæ non fuerint augmentati.
Quinimò hoc vendicat sibi locum etiamsi con-
firmatio facta fuisset à Papa cum decreto irritan-
ti, quia nihilominus Canonici potuissent fran-
gere numerum, si fructus superexcreuissent: nam,
vt inquit Butr. hic nu. 2. vers. Si est confirmatus
47 statutum, & confirmatio statuti limitatur ad li-
mites causæ statuti. Causa statuti determinati-
ua, & refrænatiua numeri est sola penuria fru-
ctuum, quia aliter non conceditur. Augmenta-
tio ergo fructuum debet esse causa resolutiua sta-
tuti ex defectu causæ. Et hoc est quod dicimus
statutum recipere conditionem resolutiuam sta-
tuti, nisi fructus superexcreuerint. Hæc Butrius,
& sequuntur Felin. in d. c. Cum accessissent, n. 13.
sup. eod. & Ias. in l. Quod Seruius, num. 11. ff.
De condit. caus. data non seq. Ita ergo in propo-
sito videtur dicendum in decreto præfixionis, &
conseruationis numeri in monasterijs Monialiũ.
Et in hunc sensum videtur accipienda consti-
tutio Gregorij XIII. Deo factis Virginibus, §. 6.
in Bullar. tom. 2. pag. 368. dum mandat vt loco-
rum Ordinarij etiam in monasterijs exemptis cũ
illorum Superiorum interuentu numerum Mo-
nialium præfigant, neque supra illum numerum
aliæ recipi possint etiam de consensu suorum Su-
periorum: ex hoc enim non videtur interdicta
augmentatio numeri ex reditibus superexcre-
scentibus, per supradicta.

48 Hæc tamen obtinent in Monasterijs Monia-
lium dumtaxat vbique locorum, & in Monaste-
rijs virorum vltra montes, vt scripsi pleniùs in
cap. 1. in suprad. quæst. infr. de instit. non autem
in monasterijs virorum Italiæ, & Insularum ad-
iacentium, quia in decretis de celeb. Missar. non
ita pridem editis à S. Congreg. Concilij in §. 13.
in Bullar. tom. 4. pag. 316. specialiter cautum
est, vt Superiores regulares perpetuò seruare
teneantur numerum familiæ in prædictis mona-
sterijs Capituli generalis, vel prouincialis autho-
ritate præfinitum, nec possint quoquo modo au-
gere, etiam prætextu augmenti redituum absque
sacræ ipsius Congregationis licentia sub pœna
priuationis officiorum vocisque actiuæ, ac pas-
siuæ, & perpetuæ inhabilitatis eo ipso incurren-
da. Idemque priùs sanxerat Paulus V. in Const.
quæ incipit. Sanctissimus. edita die 4. Decemb.
1605. vt in Bullar. tom 3. pag. 187.

Duodecimò nota, ibi, *ad vacaturas prabendas
quatuor receperunt*. De iure communi non vide-
ri prohibitam receptionem Canonicorum cum
expectatione futuræ præbendæ, sed quia hoc vi-
detur obuiare Concilio Lateranensi in c. Nulla,
infra de Concess. præben. & à Doctoribus dan-
tur variæ solutiones, ego hunc articulum expe-
diam infra cum gloss. in vers. Ad vacaturas præ-
bendas, distinguendo quinque casus.

49 Decimotertiò nota ibi, *antiquis Canonicis pra-
bendas cum integritate percipientibus consuetas*.
Canonicis de nouo receptis non teneri antiquos
Canonicos communicare suas præbendas, sed
tantum reditus superexcrescentes. Sed contra
50 Canonici antiqui venerunt contra Constitutio-
nem suam recipiendo Canonicos vltra numerum
in Constitutione præfixum. Ergo non debent
beneficio ipsius Constitutionis iuuari, cap. Cum
accessissent, supra eod. nec Canonicis nuper re-
ceptis debent denegari præbendæ, c. Dilectus,
il primo infr. de præb. Doctores soluunt contra-
rium tripliciter.

Prima solutio est Innocentij hic, num. 7. quod
hic propterea non debebant communicari præ-
bendæ, quia Constitutio non loquebatur de
numero Canonicorum, sed de numero præben-
darum dumtaxat: aliud enim est Canonica,
aliud præbenda, vnde recipiendo Canonicos
vltra numerum, non venerunt contra Constitu-
tionem: meritò Papa determinat vt consuetæ
præbendæ antiquis Canonicis cum integritate
permaneant. Et ex hoc singulariter nota numerū
præbendarum non frangi per receptionem vltra
numerum Canonicorum: & hæc solutio commu-
niter tenetur, vt hic testatur Imol. n. 30. Sed repu-
gnat littera ibi, *in derogationem sua constitutionis*,
vt latius dixi sup. in euidentialibus, n. 3. & 19.

Secunda solutio est Compostellani hic nu. 5.
in vers. Consuetas. Quod ideò Canonici antiqui
non debuerunt suas præbendas communicare,
quia protestati fuerunt vt per hoc præbendarum
numerus in Constitutione taxatus non frangere-
tur: alioquin nisi fuissent protestati, debuissent
suas præbendas communicare, vt c. Dilectus.
il primo infr. de præb. vbi disponitur vt dentur eis
quotidianæ distributiones. Sed hæc solutio non
recipitur à Doctoribus, Tum quia protestatio
fuit contra ius, tum quia fuit contraria facto, vt
dixi sup. in 6. notab.

Tertia solutio est glossæ hic in ver. Cum inte-
gritate, quod numerus antiquarum præbenda-
rum fuit fractus per receptionem vltra numerum,
& communicatio earumdem præbendarum iusta
fuit, sed eam Pontifex non concessit, quia rece-
pti eam non petierunt. Hæc solutio est optima
ad textum, quia reuera noui Canonici non pe-
tierunt nisi fructus superexcrescentes. Sed restat
dubium an per superexcrescentiam fructuum, &
receptionem Canonicorum vltra numerum fran-
gatur numerus præbendarum. In quo dubio di-
stingue plures casus, vt hic per Butr. num. 33. &
vide quæ scripsi in c. Dilectus, il primo nu. 21.
& 25. inf. de præb.

51 Decimoquartò nota ibi, *pares cum alijs sortiri
prabendas*. Canonicis vltra numerum deberi fru-
ctus superexcrescentes vsque ad quantitatem va-
loris præbendarum antiquarū, & non vltra: quod
verò superfuerit in communes vsus Canonico-
rum, vel aliter, vt melius videbitur, esse conuer-
52 tendum, vt dicitur in littera. Sed quid si reditus
superexcrescentes non sufficiant nisi ad vnam
præbendam? Innoc. hic num. 8. in vers. Superex-
crescentes. Host. num. 19. Petr. de Sampsone, &
Compostell. num. 25. vers. Item pone, tenent
adhuc esse diuidendos inter omnes receptos
æqualiter, arg. huius litteræ; & quia si Papa con-
cedit nouiter receptis, quod plus est, scilicet
fructus quando sunt pares præbendis, censetur
etiam concedere quod minus est, scilicet quan-
do non sufficiunt, arg. c. 1. 16. qu. 2. & cap Ex
parte, il 3. de Decim. Sed Vincentius, Ægid. &
Abb. Antiq. hic num. 5. in vers. Pares, dicunt
esse in arbitrio superioris eligere cui det, & sic
esse locum gratificationi, arg. c. Quod autem,
inf. de Iurepatr. & l. Priuilegia, ff. De priuil. cre-
dit. placet distinctio Io. Andr. hic num. 31. quod
ait; Apparet quis sit primò receptus; & tunc de-
bentur illi fructus superexcrescentes, etiamsi non
sufficiant nisi ad vnam præbendam, quia gratifi-
catio non habet locum nisi vbi est paritas, c. pe-
nult. de rescr. lib. 6. Item si hoc habet locum in
præbenda, vt scilicet debeatur prius recepto; er-
go & in fructibus, qui succedunt loco præben-
53 dæ, arg. c. Ecclesia, inf. Vt lit. pend. Fatetur ta-
men Io. Andr. præbendam non ita esse affectam,
vt collatio alteri facta non teneat secundum ea,
quæ notantur in c. Si soli, de concess. præb. lib. 6.
Aut non apparet quis sit primò receptus, & tunc
fructus æqualiter sunt diuidendi iuxta primam
opinionem Innocentij, & sequacium, quæ distin-
ctio fuit originaliter Compost. loc. cit.

54 Vltimo nota ibi, *reuocatis in irritum*, quicquid
ab alterutra parte fuerit innouatum post motam
litem, in irritum esse reuocandum tanquam at-
tentatum, vt hic, & in c. Ecclesia S. Mariæ, inf.
Vt lit. pend. cum alijs hic alleg. in gloss. in ver.
Post motam quæstionem, reuocatio tamen fieri
debet præuia diligenti causæ cognitione, ne alio-
quin lite pendente quis priuetur commodo suæ
possessionis contra id, quod habetur in c. Volu-
mus, 16. q. 4. & in c. Consultationibus, de iure-
patr. secundum Innoc. hic num. 9. in ver. Reuo-
catis, & Imol. num. 38. Idem firmant Innoc. &
Io. Andr. in c. Episcopi, de reb. eccl. non alien.
55 Cum enim attentare sit delictum, Bellam. decis.
18. incip. Oneratio conscientiæ, n. 1. Lancellott.
de Attent. in præfat. num. 104. & 105. & delicta
con-

concludenter probari debeant, c. Super his, vbi
Felin. num. 17. de accusat. Butr. decis. 440. incip.
Franciscus de Arala, num. 3. par. 1. Inde fit vt
attentata sint plene probanda, vt decidunt Do-
mini de Rota decis. 411. num. 1. part. 2. recent.
56 Vnde in primis, & ante omnia non esse reuocan-
da attentata quando sunt turbida, dixit Rota
decis. 651. num. 1. par. 3. recent. & potest Rota
huiusmodi attentata turbida non attendere quã-
do causa fuit commissa eius arbitrio, vt decis. 657.
nu. 4. in recent. par. 3. De materia attentatorum,
& intellectu huius textus vide hic plenè per Com-
postell. num. 19. in ver. Reuocatis, Butr. nu. 58.
Imol. num. 38. & Abb. in gloss. fin. num. 32.
57 In gloss. ad vacaturas præbendas. Quæro an
Canonici recipi possint cum expectatione
futuræ præbendæ? Pro clariori quæstionis solu-
tione quinque casus videntur distinguendi ex
mente Doctorum, præsertim Antonij de Butr.
hic num. 32. & Io. de Imol. num. 25. vers. In glos.
ad præbendas.
58 Primus casus est, cum receptio fit purè, & sim-
pliciter, cum intentione tamen vt receptus ha-
beat præbendam cum primum vacauerit: & in-
dubitanter concludendum est receptionem vale-
re, vt cap. Dilectus, il 1. & cap. Pro illorum, de
præb. & tali prouideri debet cum se facultas ob-
tulerit, c. Relatum, eod. tit. & c. Accedens, de
Concess. præb. & in hoc primo casu intelligi de-
bet littera huius decretalis ibi, ad vacaturas
præbendas receperunt: nam Canonici antiqui
recipiebant supranumerarios in Canonicos, &
in Fratres purè, & simpliciter: sed non inten-
debant eis assignare præbendas, nisi cum vaca-
rent. Vnde verba illa non denotant formam re-
ceptionis, sed intentionem recipientium, & no-
uiter recepti agebant ad præbendas ex vi rece-
ptionis ad ius Canoniæ, non ex vi promissionis.
Et hic intellectus colligitur ex glos. nostra. &
communiter recipitur à Doctoribus, explosa in-
terpretatione Innocentij, quod hæc decretalis
contineat dispensationem, & non ius commune,
& hic primus casus est satis planus.
59 Secundus casus est cum quis primo recipitur
purè in Canonicum, & deinde ex interuallo ei
promittitur præbenda proximè vacatura. Et
cum aliud sit Canonia, aliud præbenda,
valet receptio ad Canoniam secundum omnes,
vt hic testatur Butr. num. 32. vers. Secundus ca-
sus, Sed an valeat vacaturæ promissio, sunt opi-
niones. Gloss. 1. in cap. Relatum, de præb. sentit
promissionem valere: & hanc partem tuetur
Dec. hic num. 128. per textum in d. c. Relatum,
& quia promissio vacaturæ habet fomentum iu-
ris, cum non debeat carere præbenda qui in
Canonicum est electus, c. Cum super, de concef.
præb. & alias illicitum propter concursum iuris
efficitur licitum: vnde non est simonia si promit-
tatur quod de iure communi debetur, vt dixit
supra num. 34. & 36. In contrarium est commu-
nis opinio, à qua non videtur recedendum, vt
hic per Ripam, num. 185. quia promissioni vaca-
turæ præbendæ resistit Concilium Lateranen. in
c. Nulla, de concess. præben. ob eam rationem,
quia inducit votum captandæ mortis, vt ibi, &
in cap. Detestanda, & c. seq. eod. tit. lib. 6. Hæc
autem ratio militat etiam eo casu, in quo colla-
to Canonicatu promittitur præbenda vacatura.
60. Non obstat quòd hæc promissio sit expressio
eius, quod de iure communi tacitè inerat: nam
vt respondent Butr. & Imol. locis citatis, hoc
casu istud non sufficit ne detur occasio ex tali
promissione captandi mortem alterius, sicut in
simili quamuis ex dispositione iuris communis
possit quis licitè expectare hæreditatem proximi,
vel propinqui sui ab intestato decedentis; ta-
men de hæreditate illa pacisci non licet, vt l. fin.
C. De pact. Accedit regula expressa. Nocent, &c.
ff. De reg. iur. cum concordant, de quibus ibi
61 in gloss. vn. Deinde & forte melius respondet
Rip. d. num. 185. expressionem eius, quod de
iure inest, hoc casu vitiari, quia alio modo ex-
primitur, quam insit. arg. l. Si ita, §. Illi si vo-
62 let, ff. De legat. 1. Nam collato simpliciter Ca-
nonicatu per Capitulum, seu ordinarium, præben-
da vacatura non est affecta quominus cum vaca-
uerit possit alteri conferri, vt hic tenet Ioan.
Andr. num. 11. post Innoc. & alios in cap. Inter
cætera, de præb. Ideoque cessat eo casu ratio ca-
ptandi mortem alterius à Lateranensi Concilio
considerata. At quando vacatura præbenda
promittitur, si promissio obligaret, præbenda
illa esset quodammodo affecta, & ius Canonico
acquisitum ad vacaturam, arg. c. Si capitulo, &
cap. Si soli, de concess. præb. lib. 6. Quodqui-
dem ius ad vacaturam nullus inferior à Papa
dare alicui potest propter votum captandæ mor-
tis: & sic promissio dicitur aliter fieri, quam
de iure communi tacitè subintelligeretur: meri-
tò tanquam contra Concilium Lateran. facta
non valet. Non obstat textus, cui Decius inniti-
tur in d. c. Relatum, nam vt respondet Ripa
vbi supra, etsi Papa mandet ibi præbendam con-
ferri iuxta promissa, non tamen ex promissione
ius aliquod erat acquisitum Canonico, sed ad
maiorem aggrauationem Capituli recusantis cõ-
ferre præbendam Papa ponderat illam promis-
sionem, secundum Abb. in d. cap. Dilectus, il 1.
de præb. Concludo igitur in hoc secundo casu va-
lere receptionem in Canonicum, sed non pro-
missionem vacaturæ præbendæ, & sic vtile per
inutile non vitiari iuxta Regul. Sexti, vtile.
63 Caue tamen, quia sic recepto nihilominus
conferri debet præbenda cum vacauerit, non
quidem ex vi promissionis: quæ nulla est, sed ex
vi connexionis, quam habet præbenda ad Cano-
niam, textus est in d. c. Dilectus, & firmat gloss.
in c. 2. in ver. Indirectè, de concess. præb. lib. 6.
Innoc. hic num. 6. vers. Vbi autem simpliciter, &
Abb. num. 29. Et quamuis contrarium senserit
Innoc. in d. c. Dilectus, tamen eius dictum dam-
nant communiter Doctores, vt illic testatur
Butr. num. 9. vers. Hæc est in effectu. Non enim
subsistit illius motiuum quod hinc aperiatur via
ad vacatura, Quandoquidem quod debeatur va-
catura vbi promittitur, est ex dispositione ho-
minis, quod improbatur à iure: & ita loquitur
c. 2. De concess. præb. Quod autem debeatur ex
dispositione iuris surgentis ex receptionis actu,
hoc iure non damnatur, quinimò permittitur, vt
in d. c. Relatum cum simil. Nec obstat quod se-
cundum Innocentium Canonico supranumerario
non debeatur præbenda cum vacat, sed nume-
ratio: hoc enim est falsum, quia cum vacat præ-
benda, Canonicus supranumerum extinguitur,
& numerum antiquum ingreditur: vnde cum
iam

iam reperiatur numerarius, nil repugnat quominus vacantem habere possit, vt bene ibi per Butr. n. 16. vers. Sed aduerte.

64 Tertius casus est cum quis recipitur in Canonicum, & eodem tempore, sub diuersa tamen conceptione verborum promittitur ei vacatura, ea intentione vt illico sit Canonicus, & postea tempore vacationis statim habeat præbendam: & tunc secundum omnes valet receptio in Canonicum, sed non promissio vacaturæ, vt hic restatur Butr. num. 32. vers. Tertius casus. Ratio est quia isti sunt duo actus separati; & ideò vnus non inficitur ab alio, & cum receptio ad ius Canoniæ sit simplex, & sola promissio vacaturæ habeat vitium, vt in c. 2. De conceß. præben. hæc sola debet infici per reg. Vtile per inutile, lib. 6. & hoc tenet Innoc. hic num. 6. vers. Vbi autem simpliciter, & gloß. in d. c. Dilectus, il 1. in ver. Approbantes, de præb. Itaque tertius casus, & secundus à pari procedunt.

65 Nec prædictis aduersatur declaratio S. Congregationis Concilij dum censuit posse ab Episcopo Canonicos supranumerarios creari, ea tamen conditione, vt nullum ius ad præbendam vacaturam habeant, vel vendicent sibi ex tali erectione. Hæc enim declaratio non ita intelligi debet, vt Canonici supranumerarij non debeane habere ius ad præbendam postquam vacauerit, idque in pactum deduci debeat. Hoc enim esset contra iura, quia eo ipso quod quis recipitur vltra numerum, habet ius ad vacaturam præbendam, vt c. Cum super, de conceß. præben. c. Relatum, & c. Dilectus, il 1. de præb. Nec potest in receptione apponi contraria conditio, vt pa-

66 ter ex dictis sup. num. 17. & in 6. & 8. notab. sed declaratio in hunc sensum videtur accipienda, vt Canonici supranumerarij non possint præbendam postea vacantem propria authoritate apprehendere, vt innuunt illa verba, Nullum ius sibi vendicent, &c. Per receptionem namque vltra numerum non censetur collata præbenda; & ideò vacante præbenda non potest illam iure proprio sibi vendicare, quia antequam sit ei collata, etiam si petierit illam sibi conferri, habet ius ad rem, sed non in re, vt est textus in c. Si postquam, & in c. penult. de conceß. præb. lib. 6. & declarat hic Felin. num. 16. vers. Sed hæc opinio. Caueant igitur Episcopus, vel Capitulum ne in creandis, vel recipiendis Canonicis supranumerarijs paciscantur vt præbendam vacaturam habeant, vel non habeant; vtrumque enim pactum est illicitum, & à iure improbatum, vt ex dictis constat, sed hoc relinquant in dispositione iuris communis, vel certè apponant conditionem, vt sic recepti non possint absque noua collatione præbendam postea vacantem propria authoritate sibi vendicare, iuxta declarationem S. Congregationis.

67 Quartus casus est cum eodem tempore, & sub diuersa conceptione verborum quis recipitur in Canonicum, & promittitur ei præbenda vacatura, effectus tamen receptionis vtriusque conferrur in tempus vacaturæ. ita vt sic receptus non sit Canonicus statim, sed solum habeat præbendam, & Canonicatum cùm præbenda vacauerit: & hoc 4. casu Innoc. in d. c. Dilectus, il 1. de præb. in princ. sup. gloß. in ver. Proximo, firmat non valere receptionem, habita consideratione magis ad vnitatem effectus in tempore simultaneam, quàm ad diuersitatem conceptionis verborum; & sic concludit tam receptionem, quam promissionem vitiari, quasi iudicentur vnus actus coniunctus, & indiuiduus propter vnionem effectus; & sequtur Butr. hic num. 32. vers. Quartus casus, dicens bene notandum, & Imol. num. 26. vers. Secus si constaret de mente.

68 Quintus, & vltimus casus est cum receptio, & promissio vacaturæ fit sub vnica verbourm structura, velut si dicatur, Recipio te ad vacaturam præbendam, & tunc gloß. in præall. c. Dilectus, il 1. de præb. in ver. Approbantes: & Innoc. hic nu. 6. in ver. Vacaturas, tenet absolutè receptionem non valere. Tu verò ex mente Doctorum distingue tres casus: nam aut constat effectum tam receptionis ad Canonicatum, quàm promissionis præbendæ collatum fuisse in tempus vacationis: & exploratũ iuris est receptionem non valere, vt probatur à fortiori ex dictis in casu præcedenti: & tenet hic Butr. d. num. 32. vers. Quintus casus est, & Imol. num. 26. vers. Et idem

69 multo fortius. Aut constat recipientes voluisse vt receptio statim valeret, sed collatio præbendæ sortiretur effectum tempore vacationis: & tunc Innocentius in d. c. Dilectus filius, il 1. num. 1. in ver. Proximo, tenet receptionem valere, & solam promissionem vitiari, quia licet inspecta vnitate conceptionis verborum videatur vnicus actus, & indiuiduus, tamen habita consideratione ad mentem, & effectum, censentur duo actus separati; & ideò vtilis ab inutili non inficitur, & consentiunt hic Butr. d. num. 32. vers. Sextus casus, & Imol. num. 26. vers. Si autem constaret. Aut denique versamur in dubio, eo quod non appareat an recipientes voluerint effectum receptionis differre in tempus vacationis, necne. Et in hoc dubio vnitas orationis, & conceptionis verborum efficit vt non teneat receptio, quia effectus tam receptionis, quam promissionis videtur collatus in tempus vacationis futuræ, vt in præalleg. c. Dilectus, & ibi glos. in vrr. Approbantes. Secus quando in diuersis orationibus fit receptio, & promissio vacaturæ, vt in secundo, & tertio casu; quia tunc in dubio mens videtur fuisse vt receptio statim valeat; & propterea hæc valebit, licet non valeat promissio vacaturæ, vt hic bene per Imol. d. nu. 26. vers. In dubio tamen.

Inuestigandum hic esset an receptus vltra numerum debeat habere stallum in Choro, vocem in Capitulo, & quotidianas distributiones. Sed hanc quæstionem plenè examino in d. c. Dilectus, il primo de præbend. Vbi etiam vide an per huiusmodi receptionem numerus frangatur.

DE

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Ecclesia S. Mariæ.

S V M M A R I V M.

1 *Causæ ecclesiarum per constitutiones laicorum diffiniri non debent.*

2 *Lex sæcularis generaliter lata ad ecclesias vel personas ecclesiasticas, aut earum bona in earum praiudicium non extenditur.*

3 *Statutum generale laicorum non ligat clericos siue redundet contra ea quæ sunt clericis concessa in priuilegium, siue contra ea quæ illis competunt de iure communi. & nu. seqq.*

4 *Dispositio generalis non comprehendit illicita.*

5 *Ius commune difficilius tollitur, quàm priuilegium.*

6 *Laici cogi possunt per iudicem ecclesiasticum ad declarandum eorum statutum non comprehendere ecclesias.*

7 *Lex sæcularis disponens de ecclesijs, personis ecclesiasticis, vel earum bonis etiamsi respiciat earum commodum, vel fauorem, non valet.*

8 *Statuendi potestas à iurisdictione dependet.*

9 *Princeps laicus in ecclesias, vel ecclesiastica negotia nullam habet iurisdictionem.*

10 *Clerici exempti sunt à sæculari iurisdictione iure humano, & diuino.*

11 *Presbyteri cadauer, qui sibi mortem consciuerat aresto Parisiensi remittitur ad iudices ecclesiasticos.*

12 *Iudex ecclesiasticus cognoscit de clericis viuis, & mortuis.*

13 *Ecclesiastica potestas lege euangelica à Christo supernaturaliter constituta est.*

14 *Ozias cum minaretur sacerdotibus à Deo lepra percussus est.*

15 *Bona ecclesiarum, & clericorum exempta sunt à iurisdictione Principis sæcularis iure tam humano, quam diuino.*

16 *Ecclesia nunquam humanis legibus constringitur.*

17 *Leges ciuiles C. De sacros. eccles. de Epis. & cler. & consimiles non valent ex defectu potestatis.*
Imperator recognoscit Imperium ab Ecclesia. ibid.

18 *Solemnitas introducta ab Imperatore in alienatione bonorum ecclesiæ non attenditur.*

19 *Leges ciuiles loquentes de emphyteusi ecclesiastica non debent seruari.*

20 *L. Ad instructionem, C. De sacros. eccles. non tenet.*

21 *Clerici etiam de honestate non tenentur ad obseruantiam legum sæcularium quæ de clericis, & earum bonis expresiè disponunt.*

22 *Actus ipso iure nullus, & cui lex resistit, nec naturalem parit obligationem.*

23 *Statuentes contra immunitatem, seu libertatem ecclesiasticam sunt ipso iure excommunicati.*

24 *Arma deferendi licentia aduersus edictum Principis laici à quo sit clericis concedenda.*

25 *Clerici an ligentur edicto Principis sæcularis de armis non deferendis vi coactiua.*

26 *Et an vi directiua rationis.*
Clerici cum armis reperti an possint à curia sæculari armis spoliari. ibid.

27 *Arma clerico ablata à curia sæculari an sint ei restituenda.*

28 *Clerici cum armis prohibitis deprehensi qua pœna sint puniendi.*

29 *Lex ciuilis generaliter lata ob bonum publicum an comprehendat etiam clericos vi directiua rationis.*
Clerici an sint membra reipublicæ, & veniant populi appellatione. ibid.

30 *Clericis non licet iudicem sæcularem adire pro licentia deferendi arma.*

31 *Episcopus habet merum imperium in sua Diœcesi.*

32 *Legis ciuilis non est habenda ratio, quando opponitur Canonicæ.*

33 *Soluendi & ligandi eadem est potestas.*

34 *Clerici an & quomodo eximi possint per laicum ab obligatione legis de armis non deferendis.*

35 *Armorum vsus iure canonico est clericis interdictus.*

36 *Laicus non potest relaxare clericis prohibitionem iuris canonici de armis non deferendis.*

37 *Arma edicto principis sæcularis probibita an liceat ministris curiæ laicalis in ecclesia perquirere, & inde auferre.*

38 *Ecclesia est extra territorium iudicis laici.*

39 *Delinquens in ecclesia non priuatur immunitate nisi propter homicidium, vel membri mutilationem.*

40 *Ecclesia est immunis tam quoad personas quam quoad bona.*

41 *Immunitas concessa fuit ecclesia non intuitu personæ, sed ob reuerentiam Deo, & eius ecclesiæ debitam.*

42 *Familia Episcopi de ipsius licentia an possit deferre arma probibita edicto Principis sæcularis.*

43 *Lex ciuilis probibens vsum armorum non comprehendit familiam Episcopi, vsque in fin.*

44 *Familia Episcopi exempta est à iurisdictione sæculari.*

45 *Episcopi debent habere familiam armatam immunitate Ecclesiastica gaudentem.*

1 ECCLESIA S. MARIÆ. Causæ ecclesiarum per constitutiones laicorum diffiniri non debent. Hoc dicit secundum Io. Andr. cui subscribunt Ant. de Butr. Cardin. Anch. Imol. Bald. & Bellam. Sed plenius secundum Abb. cum quo transeunt Aretin. Felin. & alij recentiores. Hoc intendit statutum generale laicorum ad ecclesias, vel ecclesiasticas personas, vel earum bona in earum præiudicium non extenditur, nec speciale etiamsi earum commodum, & fauorem concernat. Diuiditur vt per Io. Andr.

Nota ex hac Decretali duas conclusiones, quæ sunt veluti claues, & axiomata quædam in materia iurisdictionis, immunitatis, ac libertatis ecclesiasticæ.

2 Prima conclusio est. Lex sæcularis generaliter lata, id est nulla ecclesiarum, vel ecclesiasticarum habita mentione, quantumcumque rationabilis non comprehendit ecclesias, aut personas ecclesiasticas, vel earum bona in earum præiudicium. Hæc est concors ferè omnium iuris ciuilis, & canonici interpretum determinatio; & in specie ita tenent hic post Io. de Lignan. Anton. de Butr. num. 20. Petr. de Anchar. in 3. notab. Io. de Imol. sub num. 11. Abb. in 1. notab. Felin. num. 81. vers. Ex hoc infert. Dec. num. 233.

num. 233. Mantuan. sub nu. 1. Idem firmant Ol-
drad. relatus à Feder. de Sen. conf. 85. nu. 4. Cal-
der. relatus à Cardin. conf. 144. num. 5. Feder. de
Sen. d. conf. & num. Card. d. conf. & num. & in
repet. c. Perpendimus, num. 13. vers. Aut si ob-
seruaretur, de sent. excomm. Io. Andr. & Lap. in
c. fin. de Immun. eccles. in 6. & ibidem Gemin.
num. 3. vers. Sed pone. Anchar. num. 1. quæst. 1.
vers. Quæro post Io. Andream. Franc. num. 2.
vers. Et vltra etiam. Bartol. in l. Filiusfamilias,
§. Dini, num. 11. de legat. 1. quem ibi sequuntur
Angel. Imol. Florian. Crott. num. 8. Alex. nu. 12.
Ripa nu. 81. Ias. num. 106. qui quamuis postea
multa in propositum alleget, ibi tamen ait om-
nes ita sentire, & ita indubitanter esse tenendum.
Ferdinand. Loaz num. 157. Bolognete. num. 200.
Ex quibus Crott. Alex. Ias. & Loaz testantur hanc
opinionem communi scribentium consensu esse
receptam, & Ripa affirmat eam sequi commu-
niter Legistas, & Canonistas. Eamdem probant
Bald. in l. Vt inter diuinum, num. 17. C. De Sa-
cros. Eccles. & in conf. 133. lib. 3. Anton. de Butr.
in c. Tua il 1. num. 4. de decim. Redoan. in tract.
de reb. eccles. non alien. qu. 10. num. 6. Cuman.
conf. 85. Præsupposito casu, propè fin. Iacob. à
Canib. in tract. de represal. in 2. par. nu. 10. Ber-
rach. in tract. de Episcop. in 4. par. nu. 147. Fa-
bian. de Monte in tract. de empt. & vendic. 3. p.
3 principali nu. 45. vers. Sed non valeret. Qui ferè
omnes exemplificant in lege, vel statuto laicali
prohibente alienationem fieri in non subditum.
Et quamuis Bart. in l. Cunctos populos, num. 27.
vers. Quintò quæro, C. De Summ. Trinit. teneat
statuta laicorum si de ecclesia, vel clericis ex-
pressè non disponant non valere quatenus re-
dundent contra ea quæ sunt concessa ecclesijs,
vel clericis in priuilegium. Auth. Cassa. C. eod.
tit. Secus si contra ea quæ non competunt eccle-
sijs, vel clericis ex priuilegio, sed vt cuilibet,
quia ligant clericos, & sunt seruandæ in foro
episcopali, dummodo sint honesta, per c. Cum
venissent, de eo qui mitt. in possess. c. Constitu-
tus, de in integr. restit. c. Cum causa, de re iudic.
tamen eius opinionem reprobant communiter
Doctores, & contra eam præter Cyn. in l. fin. cir-
ca fin. C. Quæ sit longa consuetudo, relatum à
Bartolo vbi supra, tenent Bald. in l. 1. col. 8. vers.
Sed hic vlterius quæritur, & in l. Omni innoua-
tione, C. de Sacros. Eccles. Calder. conf. 11. hoc
tit. & alij, quos refert, & sequitur hic Felin. n. 81.
vers. Sed contra Bartolum. Et hoc dictum Bar-
toli communiter damnari per Canonistas, dicit
hic Anton. de Butr. num. 20. & Dec. nu. 233. re-
ferens Dominic. idem dicentem in c. 1. de iureiur.
Principalis ratio est, quia dicuntur contra liber-
tatem ecclesiasticam non solum statuta illa, quæ
auferunt ecclesijs, siue clericis, quod illis com-
petunt tamquàm clericis, & in priuilegium se-
cundum Innocent. & omnes in c. Nouerint, de
sent. excomm. Sed etiam quæ auferunt quod il-
lis competit de iure communi, & vt cuilibet de
populo, c. fin. de immun. eccles. lib. 6. c. Cum
terra, & ibi Butr. infr. de elect. Lap. alleg. 92.
Inspeximus. Paul. de Castr. in d. Auth. Cassad.
num. 4. & seq. & ibi etiam Dec. num. 17. Felin.
alios adducens hic num. 69. vers. Tertia fuit opi-
nio, & Dec. num. 3. vers. Quando auferuntur ea,
quæ concessa sunt ecclesijs, vel ecclesiasticis per-
sonis de iure communi canonico, vel ciuili.
4 Et cum ecclesiæ, & personæ ecclesiasticæ, & ea-
rum bona sint prorsus exempta à sæculari iuris-
dictione, ac proinde ex defectu potestatis non
liceat Principibus laicis in ecclesias, vel earum
personas, aut bona nominatim statuere, vt hic
deciditur, & latius dicam infra in 2. conclus.
Leges laicales generaliter disponentes ad hunc
peruersum intellectum trahi non debent, vt in-
quit Petr. de Anchar. in d. c. fin. num. 1. vers.
Præterea, post Io. Andr. ibi nu. 4. quoniam sub
generali dispositione non veniunt illicita c. Cau-
sam, de elect. c. Si gratiosè, de rescr. in 6. l. Si
Procurator, ff. De cond. indeb. Et sicut expressè
non possunt laici per sua statuta ligare clericos,
vel ecclesias; ita nec tacitè generaliter disponen-
do, quia tacitum, & expressum æquiparantur;
l. Cum quid, ff. Si cert. pet. vt hic per Imol. n. 11.
Et in his paria sunt aliquid directè, vel indirectè
facere, c. Quanto, de priuil. c. fin. de immunit.
ecclesiar. in 6. cum concordan. de quibus ibi
per glo. & Io. Andr. Menoch. conf. 291. num. 25.
& seq. lib. 3.

Quamobrem lex generalis personas ecclesia-
sticas, & earum bona non comprehendit tam ex
defectu potestatis, quam voluntatis. Abb. in c.
A nobis, il primo, num. 4. de sent. excom. Alex.
conf. 210. num. 1. lib. 2. Socin. Sen. conf. 40. nu. 9.
lib. 4. Crot. conf. 75. num. 13. & seq. lib. 1. & alij
passim. Vnde Butr. hic prope fin. vers. Vnum
tamen aduerte. Si laicus inquit facit statutum
in genere loquens, in dubio illud statutum ex
mente condentis non ligat Ecclesiam; tum quia
non est verisimile vt dispositionem extendat ad
non subiectum potestati, c. A nobis, de sent. ex-
comm. nisi in quantum priuilegiatet; tum quia
non est præsumptio in genere loquentem se ex-
tendere ad prohibita per quæ delinqueret, c. Si
compromissarius, de elect. subdens hoc esse no-
tabile verbum Ioannis Monachi in c. Vt anima-
rum, de const. lib. 6. Eò autem magis inuerisimi-
le est statuentes velle clericos includere, quia
alioquin in sententiam excommunicationis inci-
derent, vt in c. Nouerint, de sent. excomm. c.
Non minus, de immun. eccles. c. 1. & c. fin. eod.
tit. lib. 6. & in Bulla Cœnæ Domini c. 15. vers. Seu
nostræ, & dictæ sedis, plenè Nauarr. in Manual.
c. 27. num. 118. Præterea si non valet statutum
quando disponit contra priuilegium ecclesiarum,
licet generaliter loquatur, vt fatetur Bartol.
5 Longè minus debet valere si disponat contra con-
cernentia ius commune, quia facilius tollitur
quod competit de iure speciali, quam quod de
iure communi. l. Lius militis, §. Militia, ff. De
milit. testam. & tradunt hic Butr. num. 20. Imol.
num. 11. Felin. num. 81. & Dec. num. 2. Barbat.
in rubr. de reb. eccl. non alien. num. 138. Alber.
de Rosat. de statut. par. 2. qu. 2. num. 6. Galliaula
in Repet. l. Centurio, num. 157. ff. De vulg. &
pupill.

Nec refert quod statutum sit bonum, & æquum,
quia hoc non tribuit potestatem statuenti secun-
dum Bald. in l. Cunctos populos, num. 15. vers.
Ista ratio non valet, C. De Summ. Trinit. publi-
ca enim vtilitas qualitatem legis respicit. Sed
potestas, & authoritas substantiam, sine qua
nulla potest considerari qualitas. l. 2. ff. De vsu-
fruct. & l. Nec vllam, alias est, l. Etiamsi, §. Si
quis

quia absentis, & ibi notat Angel. in princ. ff. De petit. hæredit. Vnde parum refert vt in laico adsit modus condendi legem, scilicet vtilitas, & necessitas, nisi etiam adsit potestas, & voluntas; quæ omnia ad cuiuscumque actus validitatem concurrere debent. Bald. cons. 326. Rex Romanorum, num. 2. lib. 1. Bero. cons. 76. nu. 36. vol. 1. Purpurat. cons. 335. num. 2.

Ad iura per Bart. allegata respondetur ea loqui in consuetudine clericorum, & laicorum simul, vt per Felin. d. num. 81. vbi etiam dicit opinionem Bartoli posse saluari in quinque casibus, quos prosequere, vt per eum.

Addit Io. Andr. in d. c. an. n. 4. non esse absurdum dicere statuentes compelli posse per Iudicem ecclesiasticum ad declarandum statutum non includere ecclesias, & sequuntur ibi Petr. de Anchar. sub nu. 1. post med. vers. Subdit tamen, Gemin. sub nu. 4. vers. Imò non esset absurdum, & Franc. num. 2. vers. Quod autem, & infra circa fin. vers. Et vltra etiam Butr. cons. 40. Statuto ciuitatis, num. 2. vers. Quinimo compellere posset Iudex ecclesiasticus. Et idem Butr. hic in fin. & Felin. num. 75. dicens hanc esse solemnem, & efficacem practicam per totam materiam huius decretalis, plenè Gabr. cons. 47. vol. 2 Surd. alios citans cons. 301. num. 45. vol. 3. Ad quod est bonus textus in c. Peruenit, de arbitr.

7 Secunda conclusio. Lex principis laici vtcumque supremam in temporalibus iurisdictionem habentis, quæ specialiter de ecclesijs, aut ecclesiasticis personis vel earum bonis loquitur, etiamsi respiciat earum commodum, vel fauorem, non valet ex defectu potestatis. Textus clarus est hic, vbi hoc notat Abb. in lectura, num. 10. vers. Ad primum dico, & in repetitione num. 26. Felin. num. 40. vers. Recipit autem prædicta regula, & Dec. num. 87. A qua conclusione nemo dissen-

8 tit, nec dissentire potest, quoniam potestas statuendi à iurisdictione dependet, l. fin. & ibi Bald. ff. De iurisd. omn. iudic. c. A nobis, il primo, de sent. excomm. c. Vt animarum, de const. lib. 6. Bart. in l. Omnes populi, in 1. quæst. in princ. ff. De iust. & iur. Roman. cons. 118. nu. 2. Abb. hic d. num. 10. Dec. num. 8. & alibi sæpe DD. & in quocumque actu ad illius validitatem præter voluntatem necessaria est iusta potestas c. Cum super, de off. deleg. c. Super inordinata, & ibi Butr. in primo notab. de præben. l. Cum te, vbi Bald. num. 1. C. De donat. ante nupt. Et potestatis defectus semper, & indistinctè nullitatem producit, vt ait hic Butr. num. 20. & Dec. num. 233. Crott. in l. Filius familias, §. Diui, num. 80. in fin. ff. de leg. 1.

Exploratí autem iuris est ecclesias, personas ecclesiasticas, & earum bona frui omnimoda

9 exemptione à iurisdictione sæculari. Et quidem in ecclesias, vel ecclesiastica negotia admittunt omnes Principem secularem non posse vllam authoritatem sibi vendicare: Catholicus enim Princeps filius est, non præsul ecclesiæ, & quod ad religionem pertinet, & disciplinam discere conuenit non docere, c. Si Imperator, 96. dist. Quippe ad Dei sacerdotes Deus voluit quæ ecclesiæ sunt disponenda pertinere, non ad sæculi potestates d. c. Si Imperator, c. Bene quidem, ead. dist. Vnde Ambrosius in c. Conuenior, 23. qu. 8. Allegatur, inquit, Imperatori licere omnia, ipsius esse vniuersa. Respondeo. Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina sunt Imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere, sed si vis diutius imperare, esto Deo subditus. Scriptum est, Quæ Dei Deo, quæ Cæsaris Cæsari, Ad Imperatorem palatia pertinent, ad sacerdotem ecclesiæ: Publicorum tibi mœnium ius commissum est, non sacrorum. Plena sunt huiusmodi testimoniorum Concilia, quibus optimi quique Imperatores, ac Reges assensum præbuerunt, & illustris est ea de re confessio Basilij Imperatoris in fine octauæ Synodi, Non datum est, inquit, laicis secundum canones decernendi quicquam de ecclesiasticis causis; opus enim hoc est Pontificium. Habetur & Regis Theodorici responsum profitentis synodalis esse arbitrij in negotijs ecclesiæ maioribus sequenda præscribere, nec aliquid ad se præter reuerentiam de ecclesiasticis negocijs pertinere, vt refertur in c. Concilia, 17. dist.

10 Personas itidem ecclesiasticas exemptas esse à iurisdictione laicali disertis verbis cauetur in d. c. Si Imperator, 96. dist. vbi habetur non à legibus publicis, non à potentatibus sæculi, sed à Pontificibus & sacerdotibus omnipotentem Deum voluisse clericos, & sacerdotes ordinari, & discuti, hoc est, vt ibi omnes notant, iudicari, concordant c. Continua, c. Si quisquam, & c. Clericum, c. Volumus, cum seqq. 11. qu. 1. Idemq; sancitur in Concilio Calcedonensi can. 9. in Matisconensi II. can. 9. Item in Concilio Mileuitano, seu potius in Toletano III. can. 13. relato in c. Inolita, 11. qu. 1. & in Concilio Carthaginensi VIII. alias Matisconen. can. 9. relato in c. Placuit, ead. can. & quæst. in c. 2. & in c. Si diligenti, de for. compet. in c. Cum non ab homine, in c. Atsi clerici, de iudic. In c. Si iudex laicus, de sent. excom. in 6. & in c. Quamquam, de censib. eod. lib. & nouissimè in Concilio Lateranensi sub Leone X. sess. 9. tit. Reformationes curiæ & aliorum, vers. Et cum à iure. Licet hanc exemptionem permulti hæretici conati sint conuellere; vt in specie Marsilius de Padua, & Ioannes de Ianduno relati à Turrecr. in summ. de eccles. lib. 4. par. 2. c. 37. Ioannes Caluinus, & Petrus Martyr, quorum fundamenta euertit Card. Bellarmin. tom. 2. Controuers. lib. 1. c. 28. in tit. An clerici sint liberi à iugo potestatis secularis. 11

Et quamquam non conueniant inter se DD. quo iure huiusmodi exemptio inducta sit; crebrior tamen grauissimorum interpretum sententia est eam exemptionem esse de iure diuino. Ita tenent glos. penult. in d. c. Si Imperator, dum ait clericos ante omnem humanam constitutionem à sæculari potestate exemptos esse, & constitutiones clericos eximentes non nouum ius continere, sed iuris declarationem. Idem sentiunt Turrecr. & Prepos. in d. c. Si Imperator, num. glos. & DD. in d. c. Quamquam, de censib. lib. 6. Cardin. in Repet. c. Perpendimus, num. 50. vers. Ego tamen dico, de sent. excomm. Bald. in c. 2. num. 30. de maior. & obed. & in Authent. Statuimus, in princ. C. de Episc. & cler. vbi loquens de dicta Authentica prohibente trahi personam ecclesiasticam ad iudicium seculare notat secundum Canonistas id non esse ius nouum, sed recedere ab errore veterum legum. Quia (inquit) clerici nunquam fuerunt de temporali iurisdictio-

ne iudicum laicorum; & hæc est ipsa veritas, quia Deus à principio huiusmodi iurisdictiones distinxit. Idemque tradunt Host. in d. c. 2. de maior. & obed. dicens clericos à potestate Imperatoris exemptos esse à Summo Imperatore, id est Deo, & etiam ab Imperatore inferiori. Goffred. ibid. Abb. & Felin. num. 2. Mil. in Repert. in ver. Clericus. Imol. in Clem. 1. col. 1. de off. ordin. Roman. in Sing. 414. Lap. alleg. 92. num. 7. Anchar. conf. 96. num. 1. Prob. in addit. ad Monach. in c. Si Iudex laicus, de sent. excom. in 6. num. 2. Hieron. Gig. in tract. de crimin. læsæ maiest. quæst. 68. num. 15. Tibec. Decian. in tract. criminal. l. 9. c. 9. num. 1. Hippolyt. Riminal. in Repet. c. Quæ in ecclesiarum, num. 54. Euerar. conf. 19. num. 13. incipien. In materia quæstionis, & in conf. 42. incipien. Visis, & bene discussis, num. 25. & 26. & alij plures. Et hanc esse communem sententiam testatur Alciat. in c. Cum non ab homine, num. 2. de iudic. Stephan. Aufrec. de potest. sæcular. super ecclesiasticis personis in introductione, num. 7. Nauarr. in relect. c. Nouit, de iudic. notab. 6. nu. 6. Couarr. pract. quæst. 31. nu. 1. & nouissime Gregor. de Valent. alios allegans tom. 4. disp. 9. quæst. 5. punct. 4. de exemptione clericorum, vers. Tertia assertio. Atque ita decisum fuit in Rota Romana in Antiq. decis. 10. de consuet. In Concilio Neapolitano, vt apud Gramm. decis. 61. Et in Senatu Parisiensi, vt refert Rebuff. in Concord. rubr. de potest. Concord. adijciens id esse contra rationem naturalem, vt laici inferiores iudicent de personis ecclesiasticis quæ sunt ipsis digniores;
11 testaturque aresto Senatus Parisiensis die 5. Aprilis anno 1431. remissum esse ad iudicem ecclesiasticum cadauer presbyteri, qui laqueo sibi mortem consciuerat in vico S. Germani. Ex
12 quo, inquit, patet quod iudex ecclesiasticus cognoscit de clericis viuis, & mortuis, quia character est impressus animæ, & ossibus.

Et probatur efficaciter hæc sententia in d. c. Si Imperator, in d. c. Quamquam, in præcit. loco Concilij Lateranen. Ac demum in Concilio Tridentino in c. 19. sess. 25. vbi dicitur immunitatem ecclesiæ, ac personarum ecclesiasticarum Dei ordinatione, ac Canonicis sanctionibus constitutam.

13 Præcipua huius determinationis ratio est, quia cum ecclesiastica potestas sit à Christo Saluatore nostro lege euangelica supernaturaliter constituta, & Petro vt Principi Apostolorum eiusque successoribus, non autem Principibus laicis commissa, c. In nouo, 21. dist. c. Solitæ, de maior. & obed. & habetur 96. dist. per tot. eaq; circa spiritualia versetur: consequens est vt ad ecclesiasticam, non laicam potestatem pertineat iurisdictio in personas ecclesiasticas, quæ omninò corpus, & animam in sortem Domini transtulerunt, & Dei seruitio dicarunt, c. Cui portio, 12. qu. 1. Qua ratione vsus est Host. in d. c. 2. cui subscribunt Io. Andr. Imol. & alij, Marian. Socin. in c. 2. nu. 3. de for. compet. Et plura in hanc rem congerit eleganter Oldrad. conf. 83. incip. An Episcopus possit declinare forum Regis.

14 Sed & multis alijs rationibus & sacrarum litterarum testimonijs hanc opinionem comprobarunt Authores præallegati, & Turrecr. in d. c. Si Imperator, 96. dist. vbi prope fin. refert illud Paralipomen. 26. Ozias Rex iratus tenens thuribulum in manu, vt adoleret incensum, minabatur sacerdotibus, statimque orta est lepra in fronte eius: cumque aspexisset eum Azarias Pontifex, & omnes reliqui sacerdotes viderunt lepram in fronte eius, & festinatò expuerunt in eum, sed ipse perterritus accelerauit egredi, eo quod sensisset plagam Domini. Subdit deinde Turrecrem. Caueat ergo Princeps catholicus si vult iuuari à Domino, & victorias obtinere, ne vsurpare velit ad sacerdotem pertinentem authoritatem; aliàs eijciendus est à templo per sententiam excommunicationis, & lepra detestandæ culpæ percussus à communione fidelium separandus.

15 Denique bona ecclesiarum, & clericorum esse & ipsa exempta à iurisdictione Principis sæcularis magna Patrum consensione, & vehementi in laicos sibi in illa ius aliquod vendicantes increpatione declaratum est in Synodo Romana III. c. 1. relato in c. Benè quidem, 96. dist. & in Synodo Romana VI. cuius decretum refertur in c. In canonibus, 16. quæst. 1. In Concilio generali sub Innocentio III. c. 44. relato in c. Cum laicis, de reb. eccles. non alienan. de quo etiam est textus apertus hic. Et hanc quoque exemptionem esse de iure diuino constat euidenter ex d. c. Quamquam, de censib. lib. 1. ibi: [Cum igitur ecclesiæ, ecclesiasticæque personæ, ac res ipsarum non solum iure humano; quinimò & diuino à sæcularium exactionibus sint immunes.] Ad idem textus irrefragabilis in c. Non minus, infra, de immun. eccles. inducendo eum vt ibi dixi in 2. notab. & dicit esse communem & veram sententiam Canonistarum, eamque pluribus argumentis tuetur ex recentioribus Gregor. de Valent. tom. 4. d. disp. 9. quæst. 5. punct 4. vers. Tertia assertio. Card. Bellarmin. Controuers. tom. 2. lib. 1. de Cleric. c. 28. in 4. & 5. proposit. Idemque firmarunt Io. Montaig. de collat. parlam. par. 2. num. 11. Bursatt. conf. 42. num. 1. lib. 1. & conf. 186. num. 8. lib. 2. Plot. in addit. ad vltim. conf. Landen. num. 8. Euerar. conf. 50. nu. 23. ad fin. & nouissimè decisum fuit in Rota Romana in causa Albanen. Gabellæ, seu onerum 28. Iunij 1630. coram R. P. D. Merlino articulo accuratissimè examinato.

Quamobrem cum tam ecclesiæ quàm personæ ecclesiasticæ, & earum bona sint prorsus exempta à sæculari iurisdictione: necessariò hinc se-
16 quitur, vt Princeps sæcularis nullam sibi authoritatem, aut iurisdictionem in ecclesias, personas, & bona huiusmodi possit vendicare, vt de his omnibus est textus hic in d. c. Cum laicis, & in c. Inter hæc, 33. quæst. 2. vbi dicitur Sanctam Dei ecclesiam nunquam humanis legibus constringi, & clamant passim interpretes omnes in locis supracitatis.

17 Vnde etiam infertur vt omnes leges quæ habentur in tit. C. De sacros. eccl. de Episc. & cler. & in Authen. de Sanctiss. Episc. cum simil. non valeant ex defectu potestatis, cum de ecclesijs, de personis ecclesiasticis, & earum bonis specialiter loquantur, vt concludit hic Abb. num. 10. vers. Ad primum dico, & fuit theorica Io. Andr. in c. Non minus, num. 14. infra, de immun. eccl. quam ibi sequutur Butr. nu. 10. & Abb. nu. 18. & Calderin. conf. 2. incip. Statuto Perusino, nu. 3. vers.

verſ. Reperio, de cenſib. Addit Abb. hic loco ci-
tato, hodie Imperatorem recognoſcere Impe-
rium ab Eccleſia; ideoque ab Eccleſia coronari,
& confirmari, & Imperium de gente in gentem
per Eccleſiam transferri, vt fuit olim transla-
tum de Græcis in Germanos, c. Venerabilem, de
elect. Cuius quidem translationis veritatem plu-
ribus Romanorum Pontificum atteſtationibus,
& ipſorummet Principum confeſſionibus com-
probat, & à mendacijs, & impoſturis Matthiæ
Flaccij Illyrici lariſſimè vendicat Cardin. Bel-
larm. tom. 1. Controuer. lib. 1. de translatione
Imperij à Græcis ad Germanos per tot. Hinc
18 etiam fit vt nulla ratio habenda ſit ſolemnitatis
ab Imperatore introductæ in alienatione bono-
rum Eccleſiæ, vt in Auth. Hoc ius porrectum,
C. De ſacroſ. eccleſ. prout tenet Abb. d. num. 10.
& Dec. num. 91. poſt Innoc. in c. 1. num. 2. verſ.
19 Nam ſtatuta legalia, de reb. eccl. non alien. &
idem Abb. in c. Nulli, in fin. eod. tit. & in c. In
præſentia num. 28. verſ. Ego in hoc dubio, de
probat. vbi eadem ratione concludit iura ciuilia
quæ loquuntur de emphyteuſi Eccleſiæ non de-
20 bere obſeruari. Et eodem modo diſpoſitio l. Ad
inſtructionem, C. De ſacroſ. eccleſ. ſeruari non
debet, vt tradunt Bartol. & DD. in d. l. Ad in-
ſtructionem, & plenè Barbat. conſ. 1. lib. 3. &
conſ. 29. lib. 4. & Dec. hic num. 42. & ſeqq. poſt
gloſſ. in c. Generaliter, §. Nouarum, in ver. Col-
lationibus, 16. qu. 1. Abb. conſ. 3. Caſus ſuper
quo, lib. 1. & ſcripſi plenius in c. Non minus,
nu. 50. infr. de imm. eccleſ.

21 Vſque adeò autem leges ſæculares nomina-
tim diſponentes de perſonis eccleſiaſticis, & ea-
rum bonis etiam in earum fauorem ſunt nullæ,
vt clerici ne ex vi quidem directiua rationis ad
illarum obſeruantiam teneantur, vt ſenſit hic
Abb. num. 10. verſ. Et credo, dicens eiuſmodi le-
ges non eſſe obſeruandas etiam de honeſtate,
cum ſint nullæ tanquam conditæ à non habente
22 poteſtatem. Facit quod notat Iaſ. in l. Cum quis
nu. 7. C. De iur. & fact. ignor. vbi tenet ex actu
ipſo iure nullo, & cui lex reſiſtit, nec naturalem
23 oriri obligationem. Eiuſmodi autem legibus Sa-
cri Canones vehementer reſiſtunt, ita vt earum
conditores etiam ſententiæ excommunicationis
ſubijciant, vt in c. Nouerint, infra, de ſent. ex-
comm. & dictum eſt ſupra, nu. 4. verſ. Et eo ma-
gis. An autem clerici teneantur vi directiua ad
obſeruantiam legis generaliter latæ abſque vlla
mentione perſonarum eccleſiaſticarum, dicam
plenè in quæſt. ſeq. num. 26.

24 QVÆRO. Suppoſito Principis ſæcularis edi-
cto ad bonum publicum lato de armis non fe-
rendis, aut domi retinendis,

Primò, An clerici ex Epiſcopi licentia poſſint
eadem arma deferre, & retinere, ita vt eiuſmo-
di licentia non ab eodem Principe, ſed ab Epi-
ſcopo tantum ſit eis concedenda.

Secundò, An Principis familiæ in eccleſijs, &
alijs locis eccleſiaſtica immunitate gaudentibus
arma perquirere, vel inde à quouis auferre li-
ceat.

Tertiò, An Epiſcopi familia de ipſius Epiſco-
pi licentia impunè vti poſſit quouis armorum
genere perinde ac familia Principis ſæcularis.

25 Quoad primam quæſtionem ardua eſt dubita-
tio an clerici eiuſmodi edicto ligentur? Sunt
enim qui putant ligari non modo vi directiua ra-
tionis, ſed etiam coactiua, ita vt ſi arma con-
tra Principis laici prohibitionem detulerint,
poſſint ciuiliter puniri à ſæcularibus iudicibus,
inter quos recenſentur Io. Fab. in l. Addictos,
per illum textum in ver. Vlrio procedat, C. De
Epiſc. audien. Aufrer. in tract. de poteſt. ſæcul.
ſeu in Repet. Clem. 1. de off. ordin. num. 21. verſ.
Decimotertiò fallit, in ver. Armorum. Guilielm.
de Benedict. in Repet. c. Raynutius, in ver. Et
vxorem nomine, fol. 87. num. 36. Io. Redin. in
tract. de Maieſt. Princip. in ver. Non armis ſo-
lum decoratam, 2. par. num. 162. & ſeq. inter
Tract. communes fol. 152. vbi nititur hanc opi-
nionem tueri, & rationibus, & authoritatibus,
quas in præſentia refellere non oportet, vt infe-
rius patebit.

26 Alij verò quamplures arbitrantur clericos te-
neri tantum edicto laicali vi directiua rationis;
ita vt propterea poſſint quidem à curia ſæculari
armis ſpoliari, ſed non puniri, etiam ciuiliter,
cum hoc ſit iuriſdictionis, quam non habent ſæ-
culares in perſonas eccleſiaſticas. Ideoque pœ-
nam eſſe petendam à iudice eccleſiaſtico tantum.
Atque huiuſmodi ſententiæ ſunt Io. de Plat. in §.
Item lex Iulia, inſtit. de publ. iudic. Io. Lup. in
Repet. c. Per veſtras in 2. notab. §. 1. num. 13. de
donat. inter vir. & vxor. Afflict. in conſt. Inten-
tionis, nu. 13. ad fin. de illicit. port. armor. Co-
uarr. practicar. quæſt. in 33. quæſt. num. 7. & var.
reſol. c. 20. in fin. Menoch. de arbitr. iud. caſ. 394.
num. 31. & ſeq. Clar. in §. fin. qu. 36. verſ. Vlte-
rius quæro, vbi teſtatur hanc eſſe magis com-
munem opinionem. Sot. in 4 diſt. 25. qu. 3. art. 2.
concl. 4. Farinac. de Armis qu. 8. nu. 96.

27 Quorum plerique probant vſque adeò licere
familiæ ſæculari clericos cum armis deprehenſos
abſque metu excommunicationis apprehende-
re, atque armis ſpoliare, vt nec deinde teneantur
eadem arma reſtituere iudici eccleſiaſtico, vti
opinantur Couar. Clar. & quidam alij locis cita-
tis, vbi Couarr. [Cenſeo (inquit) clericum
quemcumque arma prohibita portantem poſſe
per ſæcularem iudicem, & miniſtrum laicæ iu-
riſdictionis armis his ſpoliari, & priuari abſque
vllo metu excommunicationis: hoc enim ad
ſæcularem iudicem, & Reipublicæ Rectorem du-
bio procul pertinet, nec compelli poterit iudex
ſæcularis à iudice eccleſiaſtico arma illa reſti-
tuere; ſiquidem laica lex arma prohibere po-
tuit, eaque prohibitio clericos etiam complecti-
tur, vt probauimus ſuperiùs, & licet non poſſet
iudex ſæcularis punire clericum arma prohibita
portantem, pœna etiam pecuniaria; ipſa tamen
28 arma quibus armatus deprehenſus clericus eſt,
iuſtiſſimè poteſt eidem auferre, nec eſt lex diui-
na, vel humana quæ contrarium probet. Imò
hæc conſuetudo, aut tacita iuris permiſſio ſan-
ctiſſima eſt, atque in maximam vergit Reipu-
blicæ vtilitatem.] Hactenus Couarr.

29 Quæ opinio ſupponit illud principium, quod
lex ciuilis generaliter lata ad bonum publicum
& commune tam laicorum, quàm clericorum
vtilitatem, etiam clericos comprehendat, ſaltem
vi directiua, & ex vi dictaminis rationis, cum
& ipſi ſint ciues, & membra Reipublicæ. Quod
docuit gloſ. in c. Generaliter, in ver. Neceſſita-
tis, 16. qu. 1. Salic. in Authen. Caſſa & irrita,

nu. 12. C. De sacros. eccles. Calder, cons. 5. col. 3. vers. Ad hoc tamen clerici hoc fit. Barbat. cons. 3. col. 12. vers. Et dicit quod statuta lib. 3. Abb. in c. Non minus, col. fin. prope fin. vers. Fateor tamen quod si clericus, de immun. eccles. Paul. de Castr. in l. Ad instructionem, C. De sacros. eccl. Natta cons. 321. num. 4. Guiliel. de Benedict. in d. c. Raynutius, in ver. Et vxorem nomine Adalasiam, num. 70. Bellam. cons. 45. in princ. post Innoc inter consilia eiusdem Bellam. cons. 46. nu. 4. & cons. 47. vers. Super sexto articulo. Idq; alijs relatis susius comprobat Dominus meus Io. Franciscus Fagnanus in tract. de iust. & valid. censur. Pauli V. par. 3. ver. Quintò arguitur. Ideoque Card. Bellarm. tom. 2. Controuers. lib. 1. c. 28. An clerici sint liberi à iugo potestatis sæcularis, in secunda propositione, cum primò docuisset clericos quoad vim rationis directiuam, non autem coactiuam ligari constitutione Principis iubentis neminem noctu cum armis incedere, subdit deinde: [Nam clerici præterquam quod clerici sunt, sunt etiam ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ: igitur vt tales viuere debent ciuilibus legibus: Non sunt autem aliæ, quam quæ à Magistratu politico latæ sunt, Gregor. de Valent. tom. 4. disp. 9. qu. 5. punct. 4. in princ. Igitur illas clerici seruare debent; alioquin magna confusio & perturbatio in Republica orietur, si clerici non seruarent politicas leges in rebus humanis, & politicis.] Hæc Bellarmin.

Quæ tamen non transeunt absque difficultate, & in contrarium valde vrget text. in l. Placet. C. De episc. & cler. vbi dicitur, Clerici cum publicis actionibus vel ad Curiam pertinentibus, cuius corpori non sunt annexi nihil commune habeant; Per quem text. Abb. in c. Non minus, in fin. de Immun. eccles. tenet clericos non esse de vniuersitate laicorum, allegat Innoc. in c. Dilecta, de excessib. Prælat. & sequuntur Thom. Parpal. in repet. d. l. Placet, & Io. Maur. in repet. l. vnic. C. De mulier. & in quo loco, lib. 10. Quod absque dubio procedit in odiosis, in quibus clerici non veniunt appellatione populi, c. Si sententia, de sent. excomm. in 6. & est communis opinio, vt testatur hic Dec. n. 36. licet secus sit in fauorabilibus, cap. Dilecti, de for. compet. & ibi Abb. num. 3. in 2. notab. Anchar. Imol. & Abb. in c. 1. de præb. Prępos. in cap. De ijs, 32. dist. Dec. hic eod. n. 36.

Verùm esto sententia Couarr. & aliorum vera sit in ea parte, in qua affirmat clericos ligari edicto Principis ex dictamine, & vi directiua rationis tantum. At certè nullo iure defendi potest in alia parte, in qua vult clericos posse à Curia sæculari apprehendi, atque armis spoliari: nam aut executor, vel officialis Curiæ apprehendit clericum, eumque armis vi spoliat de facto, & tanquam priuata persona; & tunc non excusatur à violenta manuum iniectione. Nam sicut non liceret alteri priuato clericum sistere, repellere, dimouere, aut aliquid ex eius manibus per vim abstrahere absque incursu censurarum Canonis, Si quis suadente, 17. q. 4. vt illic omnes notant; & in c. Peruenit, & in c. Tua nos, de sent. excomm. ita nec licebit hoc ministro sæculari, si de facto, & tanquam priuatus procedat: textus est singularis in c. Si verò, il 2. in fin. de sent. excomm. cui responderi non potest, vt inquit Aretin. in c. Cum non ab homine, de Iudic. vbi propterea miratur de DD. contrarium asserentibus contra casum illius decretalis: & cum eo transit Felin. in d. c. Si verò, nu. 2. vers. Contrariam partem: sin autem clericum sistat, & armis priuet tanquam officialis, & executor Curiæ sæcularis; tunc negari non potest quin huiusmodi actus sit iurisdictionis, cum procedat à Curiæ ministro tanquam ministro, & de mandato iudicis sæcularis: executio enim est pars iurisdictionis, c. Si delegatus, de offic. deleg. in 6. Io. de Anan. in c. Significasti, in fin. inf. eod. titul. Quinimò quoad personas, alioquin non subditas in multis casibus iura permittunt cognitionem, sed non executionem, vt l. A D. Pio, ff. De re iudic. gloss. 1. in Clem. 1. de for. compet. fusè Anchar. in c. Eam quæ, num. 15. de reg. iur. in 6. Et patet ex notatis per Innoc. in d. c. Significasti, in fin. Vnde palam est tam ipsum executorem, qui clericum armis spoliat, quam iudicem mandantem incidere in excommunicationem statutam in c. Vt famæ, de sent. excomm. & in Bulla Cœnæ, c. 17. vt in specie aduertit Nauarr. in man. c. 27. n. 71. & Bellarm. tom. 2. contro. lib. 1. c. 28. An clerici sint liberi à iugo potestatis sæcularis, in 2. propositione.

Nec vrget ratio quod Clerici sint membra Reipublicæ ciuilis, & quod non deceat eos publicam tranquillitatem perturbare; nam hæc ratio solum concludit eos teneri ex rationis dictamine ad obseruantiam legis sæcularis, vt censent Authores postremo citati; sed inde non potest inferri, vt si eam non obseruent, sint eis arma auferenda per familiam sæcularem: habent enim suos iudices ecclesiasticos, à quibus apprehendi, armis spoliari, ac pro modo culpæ coerceri, & puniri valeant. Vnde opinio Couarr. tanquam periculosa ob metum censurarum minus vera, & quæ aduersatur ecclesiasticæ libertati nullo modo esset sequenda in practica, nec eam sequi solent iudices timoratæ conscientiæ; cum præsertim non desint authores maximè ex recentioribus qui eam refellunt.

Cæterum in solutione dubitationum, de quibus agitur, non est opus de veritate dictarum opinionum vberiùs disserere; nam etsi edictum Magistratus sæcularis arma prohibentis obliget clericos vi directiua rationis: non tamen hinc sequitur vt Episcopus non possit ex iusta causa licentiam deferendi arma eodem edicto prohibita suis subditis impertiri.

30 Neque enim fas esset clericis iudicem sæcularem adire pro huiusmodi licentia obtinenda, à quo iure Diuino, & humano exempti sunt, vt latè

31 ostensum est supra num. 10. Et cum Princeps sæcularis possit eam suis subditis in suo territorio tribuere, nulla ratio suadet cur non idem liceat Episcopo, cum & ipse habeat merum imperium in sua diœcesi, c. Si quis episcopus, & ibi gloss. in ver. Quia alibi, 2. qu. 7. Gundisal. de hæret. quæst. 11. num. 16. & seq. ideoque posse Episcopum huiusmodi licentiam concedere, supponit Præpos. in c. Clericum, 50. dist. Mars. in pract. crim. §. Pro complemento, sub num. 4. & Guido Papa decis. 437. n. 3.

32 Cùm itaque Episcopus possit hanc licentiam impertiri, manifestum etiam erit non legem lai-

cam

cam prohibentem, sed ecclesiasticam concedentem esse quoad clericos obseruandam: neque enim est habenda ratio legis sæcularis quando opponitur canonicæ, c. 1. vbi gloss. & DD. de non. oper. nunc. Bero. cons. 196. nu. 23. lib. 1. & in materia Cardin Bellarm. tom. 2. Controuers. lib. 1. c. 27. An clerici sint liberi à iugo potestatis sæcularis in 2. proposit. vbi affirmat Clericos ne vi quidem directiua rationis ligari huiusmodi lege ciuili, quando aduersatur ecclesiasticæ: atque ita cum pugnent hoc casu prohibitio laici, & concessio ecclesiastici, lex vtriusque obseruanda erit quoad suos subditos, gloss. in c. Possessor, de reg. Iur. in 6. & ibi Io. Andr. in Mercurial. Anton. de Butr. in c. Clerici, num. 12. vers. Si materia est mixta, & ibi etiam Abb. n. 2. de Iudic. Felin. hic n. 43. & scripsi plenius in c. 1. n. 27. insr. de Pact.

33 Neque obstat quod cum Princeps sæcularis possit suo edicto clericos ligare, saltem ex rationis dictamine, poterit quoque illos à nexu huiusmodi obligationis absoluere: atque ita licentiam deferendi arma concedere cum eadem sit soluendi & ligandi potestas, cap. Verbum, de pœnit. dist. 5. cap. Cum inferior, de maior. & obed. Feder. de Sen. cons. 14. num. 4. vers. In 2. quæst.

34 Nam respondetur clericos duobus modis ab edicto huiusmodi absolui posse. Primò cum Princeps generaliter reuocat legem, quam condiderat de armis non deferendis: & tunc non est dubitandum: quin etiam clerici sint soluti à lege, cui ex vi rationis subijciebantur. Sublata enim est vis legis ex ipsius conditoris reuocatione; in gl. c. In istis, § Leges, 4. dist. Bart. in l. Omnes populi, in fin. de iust. & iur. gloss. & DD. in c. 1. supra eod. vbi in specie Dec. n. 37.

Deinde absolui possunt clerici à dicta obligatione nominatim, cum scilicet Princeps relaxat legis vinculum in specie quoad clericos per concessionem licentiæ, & hoc non licet. Ratio est quia quæcumque lex sæcularis quæ specialiter, & nominatim de clericis, vel rebus ecclesiasticis statuit etiamsi in eorum fauorem sit lata, nulla est ex defectu potestatis. Sic probat textus expressus hic in illis verbis, *quod ecclesiarum etiam respiciat commodum, & fauorem*, Et latius dictum est supr. in 2. concl. Ergo quemadmodum non posset laicus clericis nominatim prohibere armorum delationem, ita nec poterit illis hanc licentiam specificè impertiri, cum vtroque casu careat iurisdictione, à qua potestas statuendi dependet, l. fin. ff. De Iurisd. omn. Iudic.

35 Quod euidenter alia etiam ratione probatur. Nam non est dubitandum, quin vsus armorum lege canonica sit clericis interdictus: id enim sancitum est in c. Clerici, vbi gloss. & omnes notant insr. de vit. & honest. Cleric. in Clem. 1. eod tit. & in can. Clerici, & seqq. 23. q 8. quod latius prosequitur Marsil. in practic. crim. §. Pro complemento huius operis, num. 1. & seq. &
36 Menoch. de arbitr. Iud. casu 394. n. 31. Itaque si admittamus clericos ligari etiam edicto laicali de armis non deferendis: manifestum erit illos constringi hac in re duplici vinculo obligationis; id est ciuilis, & canonicæ. At Princeps sæcularis vtcumque tollere possit vinculum à se iniectum sublata suæ legis obligatione: nulla tamen ratione poterit eximere clericos sibi aliàs non subditos ab obligatione iuris canonici: facultas enim est iusta causa super hoc iure dispensandi, non sæcularibus potestatibus, sed ecclesiasticæ tantum est à Christo Domino attributa c. Translato, vbi Abb in Summ. & cæteri notant infr. eod. & habetur 96. dist. per tot. DD. in c. Per venerabilem, qui Fil. sint legit. Specul. in tit. De legat, §. Postremo, vers. Sed illud quæritur, cum alijs adductis per Ruin. cons. 75. Quia de pluribus quæritur, num. 2. vol. 3. Atque hinc patet clericis nihil prodesse licentiam cum armis incedendi à sæculari potestate impetratam, sed opus esse vt nexus iure canonico iniectus ab ecclesiastico iudice relaxetur.

37 Ad secundam quæstionem videtur respondendum non licere officialibus laicis in ecclesijs, & alijs ecclesiasticis locis immunibus arma vetita
38 perquirere, vel inde auferre. Nam cum perquisitio, & ablatio illa sit actus Iurisdictionis contentiosæ, non potest à iudice laico exerceri in Ecclesia, quæ est extra territorium ipsius l. 2. in fin. C. De Summ. Trinit. & fid. Cath. Paul de Castr. in l. Si quis in hoc genus, num. 3. C. De episc, & Cler. Abb. in c. Inter alia, num. 29. de Immun. eccles. Atque ita expressè statuitur in l. Pateant, C. De his qui ad eccl. confuger. in hæc verba. [Hos verò qui templa cum armis ingredi audent, ne hoc faciant præmonemus; aliàs statim eos vt arma deponant authoritate Episcopi à solis clericis securius conueneri præcipimus.] & infra. [Etsi Ecclesiæ voce moniti per tot, tantorumque denunciationes renuerint arma relinquere: iam clementiæ nostræ apud eum, & episcopum causa purgata, armatis, si ita res exegerit, intromissis abstrahendos esse cognoscant.] Ad idem Concilium Tolet. relatum in c. Diffiniuit 17. quæst. 4. cuius hæc sunt verba. [Diffiniuit S. Concilium, vt nullus audeat confugientem ad Ecclesiam, vel residentes abstrahere aut quodcumque nocibilitatis, vel damni, seu spolij residentibus in loco sancto inferre.] Ad idem text. in c. 1. infr. de Immun. eccles. & in c. 2. eod. tit. in 6.

Et quamuis Couarr. variar. resol. lib. 2. c. 20. sub n. 18. relatus à Foller. in praxi crim. canon. c. Miscellanea quædam num. 30. sentiat Iudicem laicum etsi non possit fugientes ad ecclesiam inde inuitos abducere: posse tamen ab eis arma prohibita etiam intra Ecclesiam auferre, eo quod cum arma deferens intra ecclesiam delinquat, à iudice sæculari sit puniendus, aut saltem armis spoliandus: eius tamen opinio est contra iura superius expressa, nec vlla valida ratione fulcitur. Leuissima enim est illa ratio, quod deferens arma delinquat in ecclesia. Tum quia quatenus etiam hoc delictum esset tale, vt priuaret delinquentem immunitate ecclesiæ, non tamen hinc sequeretur (vt male inquit Couarr.) vt abstractio vlla fieri posset à Curia sæculari, sed ab ecclesiastica tantum, iuxta d. l. Pateant, & Constitutionem Gregorij XIV. hac de re editam. Tum
39 quia non quodcumque delictum in ecclesia perpetratum priuat immunitate ecclesiastica, etsi sit graue, sed homicidium tantum vel mutilatio vt expressè statuitur in c. fin. de Immun. eccles. & in prædicta Gregorij Const. & quemadmodum
40 Ecclesia est immunis quoad personas ad cam-

con-

confugientes ; ita & quoad bona, vt etiam probatur in d. c. Sicut, 17. q. 4. ibi [aut personam hominis, vel bona eius inde subtraxerit,] & in c. Quisquis, ibi: [aliquid inde eripiendo, vel
41 auferendo:] neque enim immunitas fuit ecclesiæ concessa intuitu personæ confugientis, sed ob honorem, & reuerentiam quæ ipsi Deo, atque eius ecclesiæ debetur, vt per Vasquez de success. creat. lib. 3. §. 22. limitat. 17. num. 55. Remig. de Immun. eccles. num. 5. & probatur in d. c. 2. de Immun. eccles. in c. Reum ad Ecclesiam, & in cap. Si quis, il 4. 17. q. 4. atque ex eis censet Remig. & bene iudices, vel officiales arma in ecclesia perquirentes incidere in pœnas violantium Ecclesiæ immunitatem.

42 Ad tertiam quæstionem videtur similiter respondendum familiam Episcopi quouis genere
43 armorum impunè vti posse, perinde ac familiam Curiæ sæcularis. Nam lex ciuilis prohibens generaliter vsum armorum, vt C. Vt armorum vsus, lib. 11. & in rubr. de Fabri. end. lib. & in Auth. de armis, §. Si autem, non comprehendit familiam Episcopi, vt scripsit Bald. in l. 3. §. Ait enim, ff. De offic. præf. Vigil. vbi ex textu illo, Nota (inquit) officiales communis posse & debere portare arma: & idem puto de familia Episcopi cum ipse habeat imperium in sua diœcesi: & sequuntur Marsil. in pract. crimin. in ver. Pro complemento, nu. 5. Socin. reg. 30. in 1. Fall. Barbat. de Cardin. legat. qu. 5. num. 17. Amad. de Syndic. num. 92. vbi propterea reprehendit quemdam iudicem, qui iussit capi familiarem Episcopi pro delatione armorum: & Menoch. de arb. iud. casu 394. n. 6.

44 Quæ conclusio iisdem fere nititur fundamentis quibus primæ quæstionis solutio: nam cum familia Episcopi sit exempta à iuridictione sæculari, ac de foro ecclesiæ c. fin. & ibi omnes notant de offic. Archid. Dec. in cap. Cum non ab homine, num. 4. de iudic. de communi Abb. in c. 2. num. 6. vers. In familia verò Episcopi, de foro competen. tenetur seruare legem Episcopi vsum armorum concedentis, non edictum laici prohibentis, vt de clericis supra probauimus.

Neque his obstat quod Episcopus pro executione iustitiæ debeat implorare auxilium brachij sæcularis, c. Administratores; & cap. Principes, 23. q. 5. & quod sicut pro spiritualibus debent Principes recurrere ad ecclesiam, ita in temporalibus debeant Prælati recurrere ad Principes sæculares, c. Cum ad verum, & c. Imperator, 96. dist. nec promiscuis actibus sunt eorum officia perturbanda, l. Consulta Diualia, Cod. De testam. Pulchrè Oldrad. cons. 83. incipien. An Episcopus, per tot. Nam respondetur hoc idem obseruare inter sæculares iudices, vt vnus imploret auxilium alterius, vbi vires ipsius non sufficiunt ad exequendum quod sibi incumbit: text. est in l. Si quis in hoc genus, C. De Episc. & Cler. sed & iudices sæculares in subsidium inuocant auxilium Ecclesiæ, vbi per se non possunt suos subditos coercere, vt notat Innocent. in c. Licet ex suscepto, infra de foro compet. Ergo hinc non bene infertur vt Ecclesia non habeat potestatem exequendi etiam per suos ministros. Et propterea iura non statuunt præcisè, vt Episcopus teneatur implorare brachium sæculare, sed adiectis verbis *si opus fuerit*, vt in c. 1. ibi: Et cum opus fuerit publicum conuocent auxilium de offic. ordinar. in c. Periculoso, §. vlt. vers. Innocato si opus fuerit, &c De statu Regular. lib. 6. innouato à Concilio Trid. in cap. 5. sess. 25. De Regular. & sæpe alibi. Per quod insinuant esse arbitrarium Episcopo ad brachij sæcularis inuocationem confugere, cum sibi vires non suppetunt ad iustitiam exequendam: item non obstat quod Ecclesiæ sit interdicta executio gladij temporalis, cum Petro Dominus dixerit, Conuerte gladium tuum in locum suum, vt legitur & notatur in c. Nouit, de iudic. & in summa 23. q. 8. & arma clericorum sint lacrymæ & orationes, c. Conuenior, ead. can. & quæst.

Respondetur enim ecclesiam non habere gladium materialem ad mortem alicui inferendam, vel membri mutilationem. Et in hunc sensum accipienda sunt iura in contrarium adducta, vt plenè notatur in cap. Cum non ab homine, de iudic. & in c. Nouimus, de verb. signif. An secus est ad exequendam iustitiam sibi incumbentem, vt patet ex Clem. 2. §. fin. de hæret. vbi tribuitur facultas Inquisitoribus hæreticæ prauitatis, vt possint armatos officiales habere. Ex quo innuitur penes ecclesiam esse hanc potestatem vtendi officialibus armatis in criminibus ad suum forum pertinentibus; alioquin non potuisset ea Inquisitoribus concedere. Ad hoc Extrauag. Vnam Sanctam, de maior & obed. Atque ita contrarias oppositiones Abbatis in d. cap. Significasti, de off. delegat diluit Gundisal Villadiego de hæret. q. 11. n. 16. adijciens sic obseruare communem vsum.

Adde quod ex decreto Concilij Trident. in c. 3. sess. 25. Episcopus antequam vtatur gladio excommunicationis debet ad executionem realem vel personalem etiam contra laicos procedere per suos proprios, vel alienos executores. Quod necessariò supponit eum vti posse officialibus armatis cum personarum districtio vix, ac ne vix quidem fieri possit sine ministerio armorum.

Neque vero hac in re videtur hodie subesse vlla difficultas; nam etsi olim esset opinio ab aliquibus controuersa in d. c. Cum non ab homine, de iudic. An liceret Episcopis habere familiam
45 armatam nihilominus S. Congregatio Episcoporum, iam sæpius probauit sententiam Episcopis fauentem veluti grauioribus authoritatibus, & solidioribus rationibus munitam; censuitque Episcopum non solum posse, sed debere etiam habere familiam armatam immunitate ecclesiastica gaudentem. Idemque respondit S. Congreg. Concilij ab Episcopo Serano consulta sub die 23. Nouembris 1613. Quamobrem non videtur amplius dubitandum quominus possit Episcopus vsum armorum cuiusvis generis suis officialibus pro executione iustitiæ concedere ad instar Principis sæcularis.

Præsertim verò quia eandem sententiam in fortioribus terminis, idest in familiaribus Episcopi, etiam non necessarijs pro executione iustitiæ hoc ipso tempore probauit Curia in memorabili casu Reipublicæ Lucanæ: nam vexilliferi, antiani, ministri, & officiales, qui pro tempore extiterunt denunciati fuerunt excommunicati ab Episcopo ciuitatis Castelli commonitorio Apostolico in vim specialis facultatis desuper

habitæ

habitæ per litteras in forma Breuis sub die 23. Februarij 1640. Ciuitas verò eum vniuerso dominio Lucano supposita fuit ecclesiastico interdicto propterea quod duos familiares Cardinalis Episcopi cum armis deprehensos, & duos eiusdem Cardinalis fratres germanos in depressionem, & violationem ecclesiasticæ libertatis carceribus mancipauerint, & eumdem Commissarium à S. D. N. Vrbano VIII. illuc ablegatum admittere recusauerint, vt in sententia declaratoria sub die 29. Martij, & in alia interdictoria 5. Aprilis 1640. Confert text. in l, 1. §. Sed & si quæ leges, Cod. De veteri iur. enucl. & dicta per Cardin. Zabar. cons. 136. num. 1. vers. Præmitto quod etiam, & per Lap. alleg. 55. num. 3. vers. Istam opinionem sequitur Romana Curia.

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Ex parte.

S V M M A R I V M.

1 *Statutum non valet, per quod cultus diuinus sine causa diminuitur, etiamsi in forma communi à Papa fuerit confirmatum. & num. 3. & 4.*

2 *Præbendarum numerus per constitutionem Canonicorum restringi non potest si ecclesiæ reditus non sint diminuti.*

3 Inhiare *quid sit.*

4 *Confirmatio in forma communi, quid operetur.*

5 *Confirmatio subreptitia non conualidat præbendarum suppressionem nullam.*

6 *Præbendarum reductio inualida non impedit vacationem præbendæ in remanentibus vltra numerum.*

7 *Impetratio beneficij ex taciturnitate suppressionis nullæ non redditur subreptitia.*

8 *Præbendarum numerus reduci potest à Canonicis authoritate Episcopi si Ecclesiæ reditus diminuti sint.*

9 *Fallit si præbendæ non ab Episcopo, vel Capitulo, sed ab alijs fuerint dotatæ. & nu. 15. & 29.*

10 *Item fallit si præbendarum numerus fuerit ordinatus, aut confirmatus authoritate Apostolica. & num. 16.*

11 *Vel iuratus à Canonicis. ibid.*

Item fallit si negotia Episcopi, & Capituli sint communia.

12 *Et quid post Concilium Tridentinum. & nn. seqq.*

13 *Præbendarum numerum an, & quando Episcopus possit restringere in vim Concilij Tridentini, & in quibus ius commune fuerit à Concilio alteratum, seu declaratum.*

14 *Præbendas non potest hodie Episcopus supprimere, si illarum tenuitati prouidere possit per vnionem beneficiorum simplicium.*

15 *Præbendas patronatus laicalis Episcopus supprimere non potest sine consensu patroni. Secus si sint patronatus ecclesiastici.*

17 *Præbendarum numerum Episcopus potest ex causa reducere, sed non tenetur. Nec Metropolitanus potest in hoc supplere.*

18 *Abbatibus, & alijs inferioribus etiam exemptis, & iurisdictionem quasi Episcopalem habentibus non licet præbendas supprimere ex c. 15. sess. 24.*

19 *Nec Capitulo Sede vacante.*

20 *Missas, & Anniuersaria, aut eleemosynas pauperibus erogandas, an Episcopus ex causa tenuitatis reducere possit de iure communi.*

Et an ex Concilio Tridentino. num. 30.

21 *Papa solus alterare potest vsum illorum, quæ per fideles donata sunt, vel relicta.*

22 *Commutatio voluntatis ab inferiori à Principe regulariter fieri non potest.*

23 *Et quid si prouentus hæreditatis non sufficiant ad onera adimplenda. & n. 25.*

24 *Missarum onera beneficio incumbentia Episcopus reducere non potest.*

25 *Missarum onera beneficio iniuncta, an Episcopus moderari possit si reditus postea diminuti sint. & nn. seqq.*

Quid si eiusmodi reditus spectent ad hæredem. ibid.

Et quid si spectent ad beneficiatum. n. 27. & seqq.

26 *Onus pro rata minuitur reditibus diminutis.*

27 *Voluntas testatoris potest ab Episcopo in alium pium vsum commutari, si de iure, vel de facto adimpleri non possit.*

28 *Commutandi vltimas voluntates si quæ facultas de iure Episcopo competebat, non est sublata à Concilio Tridentino.*

30 *Anniuersaria, & officia defunctorum Episcopus potest reducere ad præscriptum Concilij Tridentini cap 4. sess. 25.*

31 *Eleemosynas pauperibus erogandas Episcopus reducere non potest in vim cap. 4. sess. 25. Concilij Tridentini. & nn. seqq.*

32 *Dispensandi facultas vt fauorabilis est amplianda, nisi agatur de præiudicio tertij.*

33 *Dispensandi potestas in simplicibus non extenditur ad mixta.*

34 *In Missis, vel Anniuersarijs, aut eleemosynis reducendis quis ordo seruari debeat.*

1 EX PARTE. Non valet statutum, per quod cultus diuinus sine causa diminuitur, etiamsi in forma communi à Papa fuerit confirmatum. Hoc dicit. Vel specialius. Non possunt Canonici sine causa restringere numerum Canonicorum, seu præbendarum. Diuiditur ab Host. in duas partes. Prima ponit factum corrigendum. Secunda correctionem, ibi, *Nolentes*.

2 Nota ex decretali duas conclusiones, quarum prima est negatiua, videlicet. Statutum Capituli restringens numerum Canonicorum, seu præbendarum non valet si ecclesiæ reditus non sint diminuti: & ita hic est casus secundum Abb. Antiq. Panormit. Aretin. & Felin. & notant gl. 2. Innoc. in princ. in ver. Diminuti, & communiter Doctores. Cuius conclusionis duplex ratio colligitur ex textu. Prima est, quia huiusmodi statutum procedit ex radice auaritiæ: nam, vt legitur in c. fin. de concess. præben. lib. 6. quantò inter pauciores cuiusuis ecclesiæ diuiduntur prouentus, tantò maiores fieri possunt singulorum percipientium portiones. Simile in c. Cum M. supra eod. Et hanc rationem indicat littera ibi,
3 *proprijs commodis inhiantes*; id est cupiditati intendentes secundum glos. 1. Inhiatio enim est vehemens cupiditas, vt l. 1. C. De petit. bonor. sublat. lib. 10. Eodem loquendi modo vtitur textus in

in c. fin. ibi, *turpe lucrum inhiantes*, 20. quæst. 3. & in c. Ex parte, in fin. ibi, *lucris temporalibus inhiare*, infra, de censib. & in l. Per diuersas, C. Mandati, ibi, *alienis rebus, fortunisque inhiantes*, cum simil. vt hic per Dec. num. 1. Secunda ratio est, quia hoc statutum cedit in diminutionem diuini cultus, vt patet ibi, *Nolentes diuini numinis minui cultum, sed potius augmentari.* Ad idem c. Vasa, cum glos. in ver. Succreuit, de consecr. dist. 1. Atque ita nisi rationabilis causa subsit, non valet statutum diuini cultus diminutiuum, vt dicunt in Summa huius textus Io. And. Bald. Bellam. Butr. Card. Anchar. Imol. & Io. de Anan, ad hoc l. In nouis, ff. De constit. Princip. secundum Innoc. hic in princ. & Host. nu. 2. Nec obstat textus in c. vlt. de relig. domib. Quoniam illud fit ibi propter honorem ecclesiæ, ne nimia religionum diuersitas confusionem inducat, secundum Io. Andr. hic nu. 8. & Imol. in 2. notab.

4 Procedit autem hæc prima conclusio etiamsi statutum restringens numerum Canonicorum, fuerit à Sede Apostolica confirmatum in forma communi. De hac enim confirmatione intelligitur hoc capitulum ibi, *non obstante confirmatione à nobis obtenta*, nam talis confirmatio sub communi forma nihil noui tribuit, c. Cum dilecta, § Nos igitur, de Confirm. vtil. vel inutil. c. Quia diuersitatem, in fine, de concess. præben. & c. Ex parte il primo, de priuileg. & tenet hic glos. in ver. Confirmatione. Host. num. 6. Io. Andr. Bald. Butr. Cardin. Anchar. Imola, & Io. de Anan. omnes in princip. Sed dices; Ad quid igitur huiusmodi confirmatio membranas occupat? Respondet Bald. num. 19. dicens: Confirmatio facit de aliquo validius, vt non possit reuocari per statuentes; sed de nullo non facit aliquod, nisi Papa apponeret clausulam, *non obstan.* & ex certa scientia scriberet, vel in contradictorio examine decerneret, vt l. Adoptio, ff. De adopt. Et est ratio secundum eum, quia illud, quod non est confirmabile de iure, non præsumitur per incuriam confirmatum, vt l. 2. § Ne quis à Principe, ff. Ne quid in loco publ. l. Meminerint, C. Vnde vi, & c. Qualiter, & quando,
5 il primo, de accusation. Potest etiam intelligi hoc cap. de confirmatione subreptitiè impetrata, eo quod statuentes mentionem non fecerint de statuto antiquo, nec de reditibus ecclesiæ non diminutis: talis enim confirmatio non validat præbendarum suppressionem nullam. Arg. c. 2. de rescript. & tenet hic glos. in ver. Confirmatione. Innoc. in eod. ver. Host. nu. 4. vers. Nec etiam prodest, & num. 7. Io. Andr. in fine. Butr. cum & reliqui post eos. Et idem est si non meminerint de assensu Episcopi neglecto, c. Cum consuetudinem, de consuetud. secundum Innoc. & Io. Andr. locis citatis, & Card. num. 2. vers.
6 Et de consensu. Et nota hoc statutum non obstante confirmatione sub communi forma impetrata vsque adeo esse nullum, vt restrictio numeri non impediat vacationem præbendarum in restamentibus vltra numerum, vt probat littera, ibi, *præbendas, quas à tempore vltimi statuti inueneritis vacasse in Ecclesia memorata*; Et nota Butr. num. 6. & Bald. num. 3. qui ex hoc notabiliter infert vt si quis post vltimum statutum re-
7 stringens numerum impetrauerit vacaturam facta mentione numeri antiqui, & non noui, valeat impetratio, quia nouus numerus non est numerus iuris, sed facti, de quo non oportet mentionem facere. Ergo taciturnitas suppressionis inualidæ subreptionem non inducit, ad hoc c. Non præstat, de regul. iur. lib. 6. & vide bonam glossam in c. Cum nostris, in ver. Non vacarent, de concess. præben. Rota in antiq. decis. 176. alias 69 de rescript. quæ incipit, Nota quod de gratia aduersarij, quæ nulla est, non teneor in gratia mea facere mentionem. Gemin. cons. 120. num. 4. vers. Item de iure istius. Felin. plenè in c. Ex tenore, num. 2. & seqq. post gloss. 2. ibi in fin. de rescr.

8 Secunda conclusio est affirmatiua, & colligitur à contrario sensu ex illis verbis, *licet eius non sint diminuti reditus*, videlicet, possunt Canonici aliquot præbendas supprimere, easque ad pauciorem numerum reducere Episcopi authoritate si Ecclesiæ reditus diminuti sint. Arg. c. Quoniam, infra, de vita, & honest. Cleric. & tenet hic glos. 1. Host. num. 2. in ver. Diminuti. Card. nu. 2. in 1. quæst. Abb. & Aretin. ambo in 2. notab. & ita communiter teneri testatur Cardin. in c. Cum accessissent, in 4. quæst. supra eod. Nec mirum, quia auctis facultatibus Ecclesiæ augeri potest Canonicorum numerus authoritate Episcopi, c. Cum M. & ibi plenè notatur, supra, eod. & arg. c. Quanto, de censib. c. In nouo, 21. dist. & l. In ecclesijs, C. De Episc. & cler. Ergo eadem authoritate diminui potest reditibus diminutis; quia omnis res per quascumque causas nascitur, per easdem dissoluitur, c. 1. de regul. iur. & l. Nihil tam naturale, ff. eod. & eadem authoritas, quæ requiritur in constructione actus, requiritur in illius destructione, c. Verbum, de pœnit. dist. 1. Roman. cons. 65. Viso themate, num. 4. vers. Hoc enim, & cons. 116. Viso, in princ. & sicut in augmento numeri, ita & in illius conseruatione facultates ecclesiæ sunt considerandæ, vt c. 1. & c. Authoritate, de instit. secundum Host. hic num. 3. vt idem operetur oppositum in opposito quod propositum in proposito, l. Si ex toto, ff. De legat. primo, l. 3. §. fin. l. 4. & l. Legata, in fine, ff. De adimen. legat. Non obstat textus in c. fin. de verbor. significat. Nam, vt respondet Compostell. & post eum Cardin. in d. c. Cum accessissent, in 4. quæstione ibi, *voluntariè fuit petita confirmatio Sedis Apostolicæ*; Et eodem modo respondet ad c. Cum olim, de consuetud. Fatetur enim vtile esse, vt in talibus authoritas Papæ interueniat, & concordat hic Vincentius,

9 Hæc tamen secunda conclusio procedit, dummodo præbendæ fuerint dotatæ ab Episcopo, vel Capitulo; secus si ab alijs, quia tunc in præiudicium Patroni, qui illas fundauit, vel dotauit, nequeunt Episcopus, & Capitulum illas supprimere, & ad pauciorem numerum reducere, vt c. Monasterium, & c. Rationis, & ibi notatur 16. quæst. 7. & tenent Innoc. & Compostell. in c. Cum accessissent, sup. eod. Bellam. ibid. nu. 7. vers. Sed numquid. Cardin. in 5. quæst. & Abb. num. 4. in fin. & num. 5. & Host. hic num. 9. vers. Et hoc est verum. De quo latius dicam infra, num. 15. & num. 29.

10 Rursus procedit eadem conclusio, si Canonicorum numerus fuerit in Ecclesia iudicio Episcopi

scopi

scopi ordinatus iuxta textum in l. In Ecclesijs, Cod. De Epis. & cler. Secus si ab initio institutus fuerit, vel postea confirmatus authoritate Apostolica eum clausula decreti irritantis, quia tunc d. Canonicis anthoritate Episcopi restringi non potest. Arg. c. Cum venissent, de iudic. c.1.& 2. de confirm. vtil. vel inutil. c. Omnis res, de reg. iur. & l. Nihil tam naturale, ff. eod. Et idem est si nnmerus fuerit iuratus, vt c. Dilecto, de præben. & ita intelligunt hanc decretalem Hostien. num.2. & 4. Collect. & Bellam. ambo num. 2. & idem Bellam. in d. c. Cum accessissent, nnm. 7. vers. Sed numquid, & ibi etiam Card. in 5. quæstione, supra, eod. de quo tamen dic plenins; vt ibi scripsi.

11 Demnm procedit conclusio prædicta si negotia Episcopi, & Capituli sint diuisa: secus si sint communia, quia tunc non potest Capitulum præbendas supprimere, etiam authoritate Episcopi, ne sit anthor in facto proprio, l. Pupillus, ff. De author. tutor. & Clem. Si vna, de reb. eccl. non alienan. & tenent hic Host. num.4. vers. Item nec authoritate Episcopi. Hentic. Boich post princ. vers. Sed si quætis, in d. c. Cnm accessissent, nu. 2. vers. Sed si quæris, vbi etiam Abb. num.5. sup. eod. glos. in d. Clem. Si vna, in ver. Mensæ suæ. Quam ibi sequuntur Card. nu.1. & reliqui omnes, de quo tamen dic vt plenè scripsi in c. Exposuisti, de præb.

12 Sed hodie in his seruari debet decretum Concilij Tridentini cap.15. sess.24. quo statuitur, [vt in ecclesijs cathedralibus, & collegiatis insignibus, vbi frequentes, adeoque tenues sunt præbendæ simnl cum distributionibus quotidianis, vt sustinendo decenti Canonicorum gradui, pro loci, & personarum qualitate non sufficiant, liceat Episcopis cnm consensu capituli, vel aliquot simplicia beneficia, non tamen regularia, ijs vnire; vel si hac ratioue prouideri non possit, aliquibus ex ijs suppressis cum patronorum consensu, si de Iure patronatus laicorum sint, quarum fructus, & prouentus reliquarum præbendarum distributionibus quotidianis applicentur, eas ad pauciorem numerum reducere; ita tamen vt tot supersint, quæ diuino cultui celebrandu, ac dignitati Ecclesiæ commodè valeant respondere, non obstantib. quibuscumque constitutionibus,

13 & priuilegijs.] Hæc ibi. Ex quo contextu omisso vnionis remedio, de qno egi latissimè in d. c. Exposuisti, de præb. Quod spectat ad materiam suppressionis obsernandum est ius commune fuisse in multis alteratum, seu declaratum à Concilio. Primò enim Concilium volnit præbendarum suppressionem fieri posse ab Episcopo in cathedralibus, & collegiatis insignibus dumtaxat, vt patet ex princ. d. c. 15. Non autem in non insignibus, quod non reperiebatur cautum de inre communi. Deinde noluit Concilium fieri posse hanc suppressionem in prædictis ecclesijs omnibus; sed in illis tantum, vbi præbendæ essent frequentes. Quod de iure communi saltem expressè cautum non erat. Vnde Episcopus hodie non potest præbendas supprimere, & ad pauciorem nnmerum reducere, nisi tot supersint, quæ sufficiant ad diuinum cultum peragendum, & dignitatem Ecclesiæ conseruandam, vt patet in d. c.15. ibi, *frequentes*: nec non ibi, *ita tamen vt tot supersint*. Præterea Concilium voluit licere Episcopo numerum præbendarum restringere ex causa tenuitaris redituum non distinguendo an reditus fuerint tenues ab initio, an postea diminuti fuerint: cum tamen ius commune disposuerit in eo tantum casu, in quo reditus ex post facto sint imminuti, vt patet in hac decretali. Similiter ius commune non exigebat, saltem expressè, vt essent tenues nisi præbendæ, vt hic patet: at ex Concilio oportet vt tales sint non solùm fructus præbendæ, sed etiam distributiones, vt patet in d. cap. 15. ibi, *tenues sunt præbendæ, simul cum distributionibus quotidianis*. Quamobrem si solæ distributiones essent tenues, deueniendum non esset ad suppressionem, sed Episcopus vti posset remedio cap. 3. sess. 21. vt

14 S. Congregatio declarauit. Insuper iure communi inspecto vbi facultates Ecclesiæ erant diminutæ, poterat Episcopus cum capitulo immediatè procedere ad suppressionem præbendarum: sed ex Concilio Episcopus debet primò consulere præbendarum tenuitati per vnionem beneficiorum simplicium; atque hoc remedio deficiente, tunc demum confugere potest ad aliud remedium suppressionis præbendarum: illa enim alternatiua, vel qua Concilium vtitur in d. c. 15. non est electionis, sed ordinis, vt clarè ostendit conditio illa, quæ immediatè subsequitur, videlicet *si hac ratione prouideri non possit*. Ad hoc c. Metropolitano, & ibi gloss in ver. Ex Presbyteris, 63. dist. & quod scripsi in c. Inter cæteras,

15 num. 47. de rescript. Ad hæc Concilium in illis verbis, cum patronorum consensu, approbauit opinionem Innocentij, & Compostellani, de qua supra num. 11. asserentium non posse Episcopum præbendas supprimere si fuerint ab alijs fundatæ, vel dotatæ: & in sequentibus verbis, *si de iurepatronatus laicorum sint*, eamdem opinionem limitauit, seu declarauit procedere in præbendis patronatus laicalis dumtaxat; vnde si fuissent dotatæ de bonis ecclesiasticis etiam ab alijs quàm ab Episcopo, vel Capitulo secundum ea, quæ notantur in c. Cum autem, de Iurepat. & in cap. Vnico, in fine; eod. tit. lib. 6. tunc ex decreto Concilij à contrario sensu posset Episcopus concurrentibus requisitis illas supprimere, & ad pauciorem numerum reducere, etiam sine consensu patroni ecclesiastici; quod est valde notabile: & vide bonam glossam in c. Cum dilectus, in ver. Quempiam præsentare, vers. Sed

16 numquid, de Iurepatron. Amplius in derogatione illa, non obstantibus quibuscumque constitutionibus, & priuilegijs, S. Synodus non obscurè sustulit opinionem Hostien, & aliorum, qui dixerunt reductionem numeri præbendarum ab Episcopo, & Capitulo fieri non posse, si eiusmodi numerus fuerit ordinatus ab initio, aut postea confirmatus authoritate Apostolica. Cum enim talis ordinatio, vel confirmatio nihil sit aliud, quàm constitutio, vel priuilegium; vtique dum Concilium constitutionibus, & priuilegijs derogauit, in necessariam consequentiam permisit Episcopis, vt possent ex causa numerum præbendarum restringere, non obstante ordinatione, vel confirmatione Apostolica. Accedit quod cum cathedrales, & collegiatæ ecclesiæ non erigantur nisi à sede Apostolica, & in illarum erectione semper consueuerit præfiniri numerus præbendarum; si Episcopus non posset illarum numerum redu-

reducere, prouisio Concilij esset superuacua,
contra textum in c. Commissa, de elect. libr. 6.
17 cum simil. Ponderatis quoque illis verbis Con-
cilij, *liceat Episcopis*. S. Congreg. censuit præ-
bendarum tenuitati cathedralis, vel collegiatæ
insignis posse Episcopum prouidere, iuxta c. 15.
sess.24. sed non teneri, nec Metropolitanum in
hoc posse supplere. Atque ita reprobauit opi-
nionem Hostien. hic num. 4. qui putauit in casu
huius cap. posse haberi recursum, non solum ad
Papam, sed etiam ad Metropolitanum per cap.
Nullus, de Iurepatron. Et approbauit contra-
riam opinionem Ioan. Andr. de qua per Bellam.
hic num. 2. vers. Sed in hoc quod dicit; quia
hic casus non est de his, qui notantur per gloss.
in c. Pastoralis, de offic. ordin. & per Io. Monach.
18 in c. 1. De supplen. neglig. Prælat. lib. 6. Ac de-
mum hæc decretalis cum decidat Canonicis non
licere præbendas supprimere quando ecclesiæ
reditus non sunt diminuti; à contrario sensu
probat id licere Canonicis si reditus imminuti
sint. Sed quia mentionem non facit de Episcopo,
gloss.2. Host. num.2. & Doctores supplent, Epi-
scopi authoritate, non autem propria. Verum
hoc explicitè declarauit Concilium. Vnde S.
Congreg. censuit Abbatibus, vel Archidiaconis,
qui sunt principales dignitates in collegiatis ec-
clesijs, & ad quos tanquam ad ordinarios infe-
riores pertinet collatio præbendarum, non lice-
re præbendas supprimere in vim cap.15. sess. 24.
Sed Episcopo tantum cum consensu Capituli, si
modò ipsa Collegiata sit insignis, & seruentur
alia, de quibus in d. c. 15. Et aliàs censuit Ab-
bati iurisdictionem quasi episcopalem habenti,
etiamsi exemptus sit, ac ordinarius ecclesiæ col-
19 legiatæ, etiamsi in dicta ecclesia concurrant om-
nia requisita cap.15. sess. 24. non licere Canoni-
catus supprimere. Et eodem modo censuit hanc
facultatem non competere Capitulo sede va-
cante.

20 Nunc cum in superioribus firmatum sit licere
Episcopo cum consensu Capituli ob redituum
tenuitatem reducere numerum Canonicorum,
seu præbendarum; hinc sumpta occasione inue-
stigandum est an similiter ex eadem causa tenui-
tatis eidem liceat reducere onera Missarum, seu
Anniuersariorum, aut eleemosynæ pauperibus
erogandæ. Sæpe enim contingit vt ex testato-
rum dispositionibus hæredes teneantur per sa-
cerdotes peculiares, Anniuersaria pro defunctis,
vel Missas quotidianas, seu certis diebus cele-
brare; & interdum etiam eleemosynas pauperi-
bus distribuere, & consimilibus oneribus mul-
toties etiam grauantur in fundationibus benefi-
ciati futuri. Verum quandoque euenire solet vt
fructus hæreditatis, vel beneficij non sufficiant
pro omnibus oneribus à fundatore, seu testato-
re impositis supportandis. Vnde ad locorum
Ordinarios per grauatos recurritur, vt oppor-
tunè prouideant, maximè iuxta facultatem sibi
traditam à Concilio Tridentino c.4. sess.25.

Quamobrem circa prædicta dubitatur primò
an Episcopus de iure communi facultatem ha-
beat reducendi, ac moderandi non solum onera
Missarum celebrandarum, & Anniuersariorum,
sed etiam eleemosynæ pauperibus erogandæ.
Secundò, an id saltem possit auctoritate Concilij
Tridentini cap.4. sess.25. Tertiò, quatenus pos-
sit, quo ordine debeat moderationem facere,
videlicet an in ipsis Anniuersarijs, vel Missis quo-
tidianis, seu potius in eleemosynis.

21 Ad primum dubium respondetur reductionem,
seu moderationem onerum prædictorum, cum
respiciat commutationem piæ voluntatis, soli
Romano Pontifici esse reseruatam. Textus est
clarus in Clem. Quia contingit; & ibi gloss. in
ver. Sedis Apostolicæ, de relig. domib. ibi;
[Nota per hanc litteram solum Papam alterare
posse vsum illorum, quæ per fideles donata sunt,
vel relicta.] Quam glossam sequuntur ibi Card.
in 10. notab. & in 2. oppos. n.9. & q. 4. num.13.
Imola num.16. Abb. num 3. in ver. Solus Papa,
Vitalin. num.17. & reliqui omnes. Quod etiam
supponit Concilium Tridentinum cap. 6. sess. 22.
22 Dispositio enim testatoris vt lex debet seruari,
cap. Vltima voluntas, & ibi gloss. vnic. 13. qu.2.
§. Disponat in Auth. de nupt. quam non potest
inferior à Principe tollere, l. Si quis ad decli-
nandam, §. Sin autem, C. De Episc. & Cler.
cap. A nobis, & ibi Abb. num.4. & Conatr. n.7.
de testam. Et hanc sententiam in proposito non
obscurè probauit Concilium Tridentinum in
d. c. 4. sess. 25. Dum facultatem reducendi onera
Missarum tribuit Episcopo non simpliciter, &
absolutè, sed in diœcesana Synodo: nam si hæc
reductio, & moderatio de iure Episcopis licuis-
set, vtique Concilium, quod emanauit ad am-
pliandam facultatem Episcoporum, non eam
restrinxisset ad tempus Synodi diœcesanæ. Arg. l.
legata inutiliter, ff. De adim. legat. l. Quod fa-
uore, C. De legib. & c. Quod ob gratiam, de
23 reg. iur. lib.6. Quod si prouentus hæreditatis non
sufficiant ad implenda omnia onera iniuncta,
videtur posse inferior à Principe facere dictam
moderationem vsque ad ea quæ possunt ex dictis
reditibus adimpleri, l. Legatam municipio, ff.
De administr. rer. ad ciuit. pertin. & ibi gloss.
vnica, quæ adducit. concord. c. Nos quidem, de
testam. & notat Cardin. vbi supra qu.4. & 5. ne-
que enim hoc casu hæres potuit plus grauari,
quam fuerit honoratus. Arg. l. Imperator, § Cum
24 quidam, & ibi Bart. ff. De legat.2. Cæterum secus
dicendum est quoad onera beneficijs in eorum
fundatione iniuncta, quæ seruari mandat Conci-
lium Trid. sess. 25. cap. 5. Et merito: nam fun-
datio, & dotatio illa habet se per modum quasi
contractus vltrò citroque obligatorij, seu dona-
tionis sub modo; quam cum Episcopus admise-
rit, & prouisus dum institueretur non recusaue-
rit, non potest modò onus detrectare. Arg. d. l.
Imperator. §. Enimuerò, imputetque sibi bene-
ficiatus si passus est se ad tenuem ordinari eccle-
siam seu beneficium, c. Conquerente, & ibi Do-
ctores, de Cler. non residen. gloss. in c. Clericus
victum, in ver. Vigilijs, 91. dist. Hinc S. Congre-
gatio Concilij censuit non esse concedendum
indultum, quod petebatur, reductionis onerum
Missarum beneficio incumbentium; tum quia
Concilium iuncta declaratione ipsius Congrega-
tionis non permittit reductionem Missarum,
quarum celebratio in fundatione beneficij iniun-
cta fuit; tum quia ex hoc fideles scandalizaren-
tur, & à fundationibus retraherentur; tum
quia cessant causæ Concilij quod non reperiantur
qui tale onus subire velint, cum beneficiati acce-
ptantes beneficia sponte onus etiam susceperint.

Quod si

25 Quod si à principio erant quidem sufficientes, sed postea imminuti sint, adeò vt non sufficiant ad onera supportanda, tunc in quantum huiusmodi redditus spectant ad hæredem, poterit fortè ordinarius illa moderari, quia videtur hæres institutus vt ex reditibus ipsis curet hæc & hæc obseruari; vnde sufficit vt adimplenda curet, quæ potest ex erogatione omnium prouentuum;
26 nam tunc imminutis reditibus, imminutum dicitur & onus, ex gloss. trita in l. Plautius in glos. fin. ff. De condit. & demonstr.
27 At respectu ipsius beneficiati duo casus videntur distinguendi. Primus est respectu eleemosynarum, quas ipse beneficiatus tenetur alijs Sacerdotibus erogare pro Missis celebrandis; & hoc primo casu si reditus beneficij sint adeo imminuti, vt non sufficiant ad huiusmodi onera adimplenda, similiter videtur posse ordinarius illa moderari, quia quotiescumque pia voluntas testatoris siue de iure, siue de facto adimpleri non potest, tunc per Episcopum vna cum hærede, vel executore potest in alium pium vsum commutari: textus est clarus in cap. Nos quidem, de testam. vbi id notant Innocent. num. 1. in ver. Per testatorem, Host. num. 5. in ver. Et alibi placet. Io. Andr. n. 7. in gloss. Et alibi placet, Butr. n. 4. & Abb. num. 6. Ad idem textus in d. l. Legatam, ff. De administr. rer. ad ciuit. pertin. & in l. Legatum ciuitati, vbi Bart. nu. 2. 3. & 4. prosequitur eamdem theoricam, ff. De vsufruct. leg. Ad quod facit optimè decretum Concilij Tridentini, cap. 8. sess. 25. vbi statuitur vt si hospitalia ad certum peregrinorum, aut infirmorum, aut aliarum personarum genus fuerint instituta, nec in loco vbi sunt dicta hospitalia similes personæ, aut perpaucæ reperiantur; fructus illorum in alium pium vsum, qui eorum institutioni proximior sit, ac pro loco, & tempore vtilior conuertantur ab Ordinario cum duobus de Capitulo per ipsum deligendis; & ita in specie nostra tenent Felin. in c. Cum accessissent, num. 19. in fin. supra eod. & Roch. de Curte post alios in tract. de Iurepatr. in ver. Pro eo quod, qu. 15. vbi concludit posse Episcopum reducere onera Missarum beneficio incumbentia si eleemosynæ pro illarum celebratione erogandæ sint adeo diminutæ, vt ad onera supportanda non sufficiant. Quamobrem si in aliqua ecclesia essent celebrandæ plures Missæ quotidianæ, & Rector ecclesiæ siue ex lege fundationis, siue ex testatoris præscripto teneretur ex reditib' beneficij eleemosynas tribuere pro illis celebrandis, si eiusmodi reditus postea diminuti essent, fortè beneficiatus non teneretur nisi tot eleemosynas erogare, quot caperent fructus beneficij, iuxta moderationem Episcopi, & non vltra. Etenim cum non teneatur ex bonis patrimonialibus has eleemosynas tribuere, sed ex fructibus beneficij tantum; vtique si fructus huiusmodi ad illas non sufficiant; & sic voluntas testatoris, nec de iure, nec de facto adimpleri possit; intrat facultas ordinarijs attributa in d. c. Nos quidem, & ibi dixi in 4. notab. & conferunt, quæ de hærede dicta sunt supra,
28 num. 23. & 25. Neque verò hæc facultas competens Episcopo de iure communi videtur sublata à Concilio in c. 4. sess. 25. Quia cum emanauerit ad ampliandam Episcoporum authoritatem in huiusmodi reductionibus, non est verisimile vt voluerit illius diminutionem inducere. Arg. d. l. Legata inutiliter, ff. De adimen. legat. cum alijs supracitatis num. 22. in fin.

Decretum verò cap. 5. eiusdem sess. quod iubet vt oneribus beneficio incumbentibus non derogetur, recipit declarationem à iure communi, & à cap. 8. vers. Quod si, sess. 25. vt locum habeat si onera huiusmodi de iure, vel de facto adimpleri possint, alias secus. Et hanc interpretationem iampridem videtur admisisse Sac. Congregatio: nam consulta an facultas commutandi vltimas voluntates de iure communi Episcopo competens censeatur sublata per speciale remedium cap. 4. sess. 25. quo cauetur vt Episcopus circa hæc in diœcesana Synodo prouideat: respondit non esse sublatam si quæ Episcopis de iure communi competebat circa vltimarum voluntatum commutationem.

Secundus casus est respectu Missarum, quas beneficiatus per seipsum celebrare tenetur. Et hoc casu etiamsi reditus beneficij postea diminuti fuerint, non videtur Episcopus vllam facultatem habere illas reducendi, ex glos. citata in c. Clericus victum, 91. dist. quæ hanc reductionem nec Episcopo videtur concedere. Et est ratio, quia cum hoc casu pia voluntas testatoris, vel fundatoris tam de iure, quam de facto per ipsum beneficiatum impleri possit; non est cur liceat Episcopo illam commutare; sed hæc facultas est soli Papæ reseruata ex dicta Clem. Quia contingit, de relig. domib. vt abundè ostensum est su-
29 pra. Nec prædictis obstat hæc decretalis cum glos. in ver. Diminuti, & c. Cum accessissent, cum sua glos. in ver. Confirmata, supra, eod. Quoniam imminutis redditibus tunc demum possunt præbendæ ad pauciorem numerum reduci authoritate Episcopi, quando illarum numerus fuit ab ipsis ecclesijs, vel ecclesiam ordinantibus, seu gubernantibus institutus, & determinatos, vt in l. In ecclesijs, C. De Epis. & cler. & in Auth. Vt determinatus sit numer. Cleric. in rubro, & nigro collat. 1. & in c. 1. de instit. Secus si sit institutus à patronis in beneficiorum fundatione, vt plenè ostensum est supra num. 9. & 15. Atque ita argumentum ex his iuribus desumptum in oppositum retorquetur, vt quemadmodum Episcopus facultatem non habet reducendi numerum præbendarum, ita nec numerum Missarum eis annexum, quando ex lege fundationis est præfinitus, vt idem sit iudicium de corpore beneficij, ac de oneribus illi annexis. Arg. c. Si quis obiecerit, 1. qu. 3. l. Cum principalis, ff. De reg. iur. & reg. Accessorium, lib. 6.

30 Ad secundum dubium cum clara sit dispositio Concilij in d. c. 4. sess. 25. tribuentis Episcopo facultatem reducendi in Synodo diœcesana numerum Missarum, quæ in aliquibus ecclesijs ex varijs defunctorum relictis imposita sunt, si numerus sit adeò magnus, aut eleemosynæ pro illis celebrandis sint adeò tenues, vt non facilè inueniatur qui velit huic se muneri subijcere; idem videtur respondendum de anniuersarijs; omnia enim facta sunt, glos. 1. in c. Cum creatura, de celebr. Missar. nec est ratio quare anniuersaria subtrahantur ab ipsa Concilij dispositione. Et propterea Sac. Congregatio censuit d. c. 4. sess. 25. habere locum etiam in reductione officiorum

pro defunctis. Et in indiuiduo cum Capitulo cathedralis Neapolitanæ pro tenui eleemosyna incumberet onus celebrandi tot anniuersaria, vt ad remedium Concilij in d. c.4. recurrendum foret, & hæsitaretur de facultate Archiepiscopi, eo quod in d.c.4. fieret mentio de Missis tantum, & non de Anniuersarijs: Sac. Congregatio ad ipsius Capituli consultationem rescripsit Archiepiscopo in hæc verba. [Cum ex libello hoc Capituli istius Cathedralis nomine oblato cognitum esset ab Illustrissimis Cardinalibus, qui sacra Tridentini Concilij decreta interpretantur, dubitari abs te an eiusdem Concilij decretum sessione 25. c.4. intelligatur etiam de Anniuersarijs; ij Amplitudini tuæ significandum censuerunt, decretum prædictum in sacrorum etiam Anniuersariorum reductione locum habere, vt in margine ipsius libelli adscriptum est. Quamobrem Amplitudo tua præfati Canonis authoritate in casu proposito vti non dubitabit, &c.] 26. Nouembris 1583. Philippus Boncompagnus Card. S. Sixti.

Recipit tamen hæc facultas moderandi Missas, & Anniuersaria duplicem limitationem. Altera est vt procedat tantummodo in oneribus impositis ante Concilium. Altera vt locum non habeat in obligationibus Missarum, quæ impositæ sunt Capellis erectis in titulum, vt ex ipsius Sac. Congregationis sententia dixi in c. Significatum, num. 15. de præben.

31 Verum quoad moderationem eleemosynarum pauperibus erogandarum verius videtur à Concilio nullam facultatem Episcopis attributam

32 fuisse: nam quamuis dispensatio prout respicit personam, cui dispensandi facultas conceditur, sit tanquam fauorabilis amplianda, vt notat Anton. de Butr. in c. Nisi eum pridem, §. Personæ verò, num.36. de renunc. & Felin. in c. Postulasti, in 4. limit. de rescript. tamen hoc fallit quando agitur de præiudicio tertij, vt ibi per Felin. vers. Secundus casus, sicut contingit hoc casu. Item dicta conclusio non ita admittitur vt facultas concessa in vno genere extendatur ad aliud genus, vt per Nauarr. in Manuali cap.12. nu.79. vt similiter hoc casu accederet, si Episcopus facultatem sibi concessam quoad moderationem Missarum vellet extendere ad moderationem

33 eleemosynarum. Accedit ad prædicta communis conclusio Canonistarum asserentium potestatem dispensandi in simplicibus concessam non extendi ad mixta. Felin. in c. Atsi clerici, §. De adulterijs, notab. 8. & 9. de iudic. & ita Sac. Congregatio censuit ordinarium ex cap. 4. sess. 25. non posse diminuere onus à testatore impositum hæredibus, vt certis diebus eleemosynas erogent.

34 Ad tertium dubium cum Episcopus, vt prædixi, facultatem non habeat ex Concilio nisi quoad Missas, & Anniuersaria; dicendum videtur debere eum moderari Anniuersaria potius, quam Missas quotidianas, plus enim suffragij capiet anima defuncti si pro eleemosyna decem iuliorum celebrentur pro ipsa decem Missæ per decem sacerdotes, quàm si pro eadem fiat vnum anniuersarium cum interuentu viginti, aut plurium sacerdotum, quia suffragium, quod prouenit ex virtute sacrificij, & operis operati multum præponderat ei, quod prouenit ex virtute meriti, & operis operantis, c. Vtrum, de consecr. dist. 2. & est vnanimis Theologorum, & Canonistarum sententia, vt scripsi latissimè post alios in c. Fraternitatem, de sepultur. & inde prouenit vt præferenda sit hæc solutionis, seu satisfactionis conditio, quæ ex virtute sacrificij proficiscitur, cum debitori in Purgatorio existenti sit magis vtilis. Arg. l.1. & 3. ff. De solut. Suffragia enim prosunt per modum solutionis debiti, vt per D.Thomam in 4.dist.45. qu.2. art.4. qu.2. ad 1. Quod si Episcopus haberet facultatem moderandi etiam eleemosynas pauperibus erogandas, similiter consultius foret ab ea moderationem exordiri, quia ex dicta erogatione defuncti anima minus habebit suffragij, quàm si ex eadem eleemosyna missæ, vel anniuersaria celebrentur, c. Non æstimemus, c. Animæ defunctorum, & c. Tempus, 13. qu. 2. & hoc eadem ratione, de qua in d. l.1. & l. 3. ff. De solut. Et hunc ordinem in reductionibus seruandum aliàs probauit Sac. Congregatio Concilij. Censuit enim si Rectori beneficij ex fundatione incumbat onus celebrandi, & faciendi eleemosynas, & ob redituum tenuitatem facienda sit reductio ab habente potestatem, potius reducendas esse eleemosynas, quam Missas, vel Anniuersaria.

DE CONSTITVTIONIB.

Cap. Quoniam.

SVMMARIVM.

1 *Lex nihil debet obscurum, vel ambiguum continere.*
Declaratur. num. 3. vers. Non tamen intelligas.
2 *Lex habens plures intellectus allegari non debet ad decisionem causarum.*
3 *Sententia lata contra casum legis, vel statuti de cuius intellectu probabiliter dubitatur non dicitur continere errorem expressum.*
4 *Constitutio futura respicit, non præterita, nisi in ea de præteritis caueatur.*
5 *Constitutio quid sit, & an illius appellatione veniant declarationes Apostolicæ.*
6 *Congregationis Concilij declarationes an habeant legis authoritatem ita vt obligent in vtroque foro. & nn. seqq. vsque ad num.69.*
7 *Congregationis Concilij institutio, & facultates. & num.35. & seqq.*
8 *Congregationis Concilij authoritas in decretis Tridentini Concilij interpretandis est Apostolica, & facit ius quoad omnes. & nn. seqq.*
9 *Constitutiones factæ authoritate Papæ censentur Papales, & ab inferioribus reuocari non possunt.*
Declarationes editæ Principis authoritate habent vim Constitutionis generalis. ibid. vers. Et in terminis.
10 *Declarationes à Congregatione Concilij fieri debent consulto Romano Pontifice, & cur.*
11 *Consultatio Papæ etiam edita in aliquo particulari casu facit ius commune inter omnes.*
Dubia emergentia in audientia Papæ referenda sunt ad ipsum Apostolicum. ibid.

Ver-

12 Verbum, decernere, necessitatem inducit, & referri potest eam ad nouæ legis editionem, quàm ad legis iam editæ declarationem.

13 Cardinalium authoritas in dubijs & causis decidendis tam ex veteri, quam ex nouo Testamento causam trahit.

Intellectus c. Per venerabilem. §. Rationibus, qui fil. sint legit. ibid.

14 Declaratio legis ab eo facta qui à Principe authoritatem habet legem interpretandi essentialiter non differt à lege declarata.

15 Declarans non inducit ius nouum, sed tantum manifestat quod prius latebat.

Enucleare quid sit. ibid. vers. Quod satis confirmant.

16 Interpretatio statuti dicitur statutum si sit intrinseca & substantialis, & inseparabilis à statuto. & num.19.

17 Declarare quid sit.

18 Verba resoluere, decidere, respondere, quid importent.

19 Interpretatio quid sit, & quid differat à declaratione.

20 Congregatio Concilij in suis rescriptis frequentius vtitur verbo censuit, & cur.

21 Declarationes Congregationis Concilij insunt Concilio, & obligant in vtroque foro ex vi legis declaratæ.

22 Decreta Apostolica, & Conciliaria obligandi vim habent etiam sub reatu mortalis peccati.

23 Qualitates omnes, quæ insunt legi declaratæ, censentur inesse illius declarationi.

24 Baptizati à Caluinistis, sunt verè baptizati, nec sunt iterum baptizandi etiam sub conditione.

25 Matrimonium contractum coram Parocho etiam inuito, &c. aut ex alia causa vocato; adhibito tamen ad illum actum; aut interdicto; vel non sacerdote, validum est. & n. seq.

27 Procuratio post Concilium Tridentinum non debetur Episcopo visitanti Ecclesias, & loca pia suæ ciuitatis.

28 Sacerdos excommunicatus, & denunciatus non potest sacramentaliter absoluere pœnitentem etiam in articulo mortis.

29 Episcopi non possunt absoluere in casibus occultis in Bulla Cœnæ Sedi Apostolicæ reseruatis.

30 Item post Bullam Pij V. nequeunt absoluere Moniales in materia clausuræ secretò delinquentes.

31 Episcopi absoluentes, ac dispensantes in casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, incidunt in Bullam Cœnæ.

32 Episcopus non potest dispensare cum vero bigamo ad primam tonsuram, aut beneficia simplicia.

33 Ignorantia iuris dubij an, & quando excuset.

34 Legem Canonicam malè intelligens non peccat mortaliter, nisi post declaratam eius obscuritatem.

35 Congregationis Concilij stylus in dubijs decidendis, & causis expediendis.]

36 Congregatio Concilij inhibet officialibus Vrbis in causis Conciliaribus, in quibus habet iurisdictionem priuatiuè quoad omnes.

37 Congregatio Episcoporum de ijs quæ ad interpretationem Concilij pertinent, aut de ipsis Congregationis Concilij decretis cognoscere non potest.

38 Stylus in causis Rotalibus cum dubia emergunt ad interpretationem Concilij pertinentia. & n. seq. & num.72.

39 In commissionibus causarum, quando in supplicatione non exprimitur articulus certus iuris, iubetur addi clausula, Dummodo non agatur de interpretatione decretorum Concilij.

40 Citatio partis in declaratione legis an, & quando requiratur.

41 Papa dat litteras in forma Breuis, & Auditor Cameræ monitoria pro obseruatione declarationum Congregationis Concilij. & num.70.

42 Lex ante probibitionem non ligat.

43 Declarationes Congregationis Concilij non requirunt publicationem. & nn. seqq.

44 Declaratio legis etiam obscuræ, ac dubiæ publicationem non requirit.

45 Declaratio triplex, & propriè fit super dubio: ibid. vers. Et sanè.

Declaratio legis trahitur etiam ad præterita, imo & ad pendentia. & nu. 53. & seqq.

46 Ignorantia declarationum Congregationis Concilij an, & quando excuset. & n.50.

47 Constitutiones Apostolicæ ante illarum publicationem an, & quando ligent ignorantes.

48 Lex declarata intelligenda erat iuxta declarationem habentis authoritatem eam declarandi, etiã antequam declaratio emanasset.

49 Ignorantia iuris dubij non excusat, quando consuli possunt peritiores.

50 Ignorantia iuris an, & quando excuset.

51 Constitutio noua etiam ante publicationem ligat eos, qui illius habent notitiam.

52 Constitutiones Papales non continentes tempus, & locum, an valeant.

In declarationibus Congregationis Concilij non consueuit apponi tempus, neque locus, & cur. ibid. & nn. seqq.

53 Declaratio legis habet vigorem ex tempore legis declaratæ.

54 Excommunicatus per declarationem amplius non ligatur, cum ab initio ligatus non fueris.

55 Canones Concilij Trid. circa dogmata iuris diuini sunt declarationes, & ideo non incipiunt obligare à Kal. Maij 1564. Sicut alia decreta reformationem concernentia; sed à diuina institutione.

56 Declarationes Congregationis Concilij an careant legis authoritate, eo quod aliquando videantur sibi contrariæ.

57 Episcopi comprouinciales nec personaliter, nec per Procuratorem tenentur accedere ad Metropolitanam Ecclesiam non obstante contraria consuetudine etiam immemorabili.

58 Concursus non requiritur in parochiali iuris patronatus mixti laicorum, & ecclesiasticorum.

59 Declarationibus Congregationis Concilij impressis vel manuscriptis sigillo, & subscriptione carentibus an, & quæ fides sit adhibenda.

60 Interpretatio legis quotuplex sit.

61 Congregationis Concilij interpretatio non est probabilis tantum, sed necessaria. & n.63.

62 Innocentius IV. Pater iuris, & cur.

64 Iurisdictiones omnes sunt principaliter apud principem, tanquam apud fontem.

65 Congregatio Concilij respondet ad dubia iuris; ea vero quæ factum concernunt rejicit ad iudices ordinarios.

66 Declarationes Congregationis Concilij quamuis edantur in aliquo speciali casu, tamen faciunt ius quoad omnes.

67 Sententia Principis declaratoria iuris habet vim generalis statuti.

Con-

68 *Congregationis Concilij rescripta sunt veluti responsa prudentum.*

69 *Congregatio Concilij occasione visitationis Liminum, & recognitionis Conciliorum Prouincialium, respondet etiam ad dubia non Conciliaria.*

70 *Rota Romana testimonium de authoritate resolutionum S. Congregationis Concilij, & num. 71, & 72.*

QVONIAM. Constitutio futura respicit non præterita, nisi in ea de præteritis caueatur. Hoc dicit, secundum omnes. Diuiditur in tres partes. Prima ponit in genere declarationis causam. Secunda declarationem ibi, *declaramus*. Tertia declarationis rationem ibi, *cum leges*.

1 Nota primo ibi, *nihil debet obscurum, vel ambi-*
guum continere; legē seu constitutionem quamuis
non feratur nisi super dubio, l. Labeo, ff. De Car-
bon. edict. tamen debere esse claram, cap. Erit
autem lex, 4. dist. ibi: *manifesta quoque ne aliquid*
per obscuritatem in captionem contineat, id est ne
aliquis possit eam captiosè interpretari, vt ibi ex-
plicat glo. vel ne per obscuram constitutionem in
laqueum incidamus, c. De viduis, 27. q. 1. Vnde
nihil est tam proprium legum sicut claritas, vt in
2 Auth. de testam. imperf. §. Nos igitur, ideoque
statutum quod est ambiguum non meretur in
causis allegari secundum Bald. hic n. 13. & lex
habens varios intellectus allegari non debet ad
decisionem causarum, l. In ambiguo, & ibi Bart.
num. 2. ff. De reb. dub. Iason. in rubr. num. 21.
& seq. ff. De transact. Idemque in statuto & con-
stitutione tradit Felin. supra in procem. num. 2. &
3 sententia lata contra casum legis, vel statuti de
cuius intellectu probabiliter dubitat, non dicitur
continere errorem expressum, vt notat Bart. in
l. Cum prolatis, ff. De re iudic. & Bald. hic n. 14.
Decian. cons. 32. nu. 24. lib. 2. & Vant. de nullit.
ex defectu processus, num. 118. vers. Et præmissa
intellige; dicitur autem obscurum quantum ad
litteram, ambiguum quantum ad mentem, se-
cundum Ioan. Andr. & Card. hic qui etiam re-
ferunt illud Hieronymi in Oseam, videlicet:
[Obscuritas tribus modis nascitur, aut rerum
difficultate, aut magistri imperitia, aut discentis
nimia tarditate.] Non tamen intelligas secun-
dum Ioan. Andr. legem ita claram esse debere,
vt nihil dubium relinquatur, quod præcipuè patet
ex eo quod ibi debet esse generalitas, d. c. Erit
autem lex, 4. dist. c. Cum omnes, infr. eod. glo.
in rubr. hoc tit. lib. 6. Generalitas vero obscuri-
tatem inducit, l. Ita fidei. ff. De Iur. fisc. cap.
Venerabilibus, infr. de confir. vtil. vel inutil. Sed
ideò dicitur non esse obscura quia ad conditorem
poterit haberi recursus pro declaratione, & ita ni-
hil remanebit ambiguum, l. fin. C. De leg. &
cum Ioan. Andr. transeunt hic Butr. Cardin. &
alij. Verumtamen dicit Bart. in l. Omnes populi,
num. 56. vers. 3. Quæro, ff. De iust. & iur. non
recurri ad Principem pro interpretatione, nisi in
subsidium, cum scilicet alia interpretatio quæ
congrua sit haberi non potest, & seq. Dec. in l.
In ambiguis, la 2. num. 1. ff. De reg. iur. de quo
scripsi plenè in c. Cum venissent, infr. de iudic.

4 Secundò nota constitutionem respicere futura tantum, & non præterita; concordat text. in cap. Cognoscentes, supra eod. c. 1. 31. dist. cap. Præposuilli, 82. dist. l. Leges. C. De legib. Quinimò trahere leges ad præterita est quædam calumnia l. penult. C. De Decurion. lib. 10. ibi; cum conueniat leges futuris regulas imponere non præteritis calumnias excitare, & notat hic Bald. num. 19 Fallit tamen hæc regula præcipuè in duobus casibus. Primus est cum in constitutione expressè cauetur vt trahatur etiam ad præterita, vt hic, & in c. Sic quidam, 10. qu. 1. & in cap. Cum in cunctis, inf. de elect. Secundus est si constitutio sit declaratoria: hæc enim ex sui natura etiam præterita comprehendit, c. fin. infr. De fil. Presb. c. pen. De cons. eccl. vel alt. & plenè dicam inf. num. 45. & seqq. & propositio non eget publicatione vt similiter dicam, infra num. 45. & seqq.

Vltimò nota ex principio litteræ, constitutiones Apostolicæ sedis astringere omnes, ad idem c. 1. supra eod. c. Si quis omne, 1. qu 7. c. Si Romanorum, 19. dist. & c. Nolite, 11. dist. cum concord.

5 Quid de declarationibus? Non videtur, quia constitutio dicitur à *con* quod est simul, & *statuo*, quasi *simul statutio*; vel dicitur communis statutio, vt inquit gloss. in rubr. hoc titul. lib. 6. Statuere autem ex propria significatione est ius nouum inducere, Clem. fin. §. fin. De rescr. glo. in extr. Suscepti. Ioan. XXII. in ver. Statuimus, de elect. At declaratio ius nouum non inducit, sed tantum explicat ius antea editum, l. Hæredes palam, §. Quod verò, & §. Sed etsi notam, ff. De testam. cap. Cum tu, cum ibi not. de vsur. & dicam plenius inf. n. 12.

Respondeo, si declarationes sint editæ immediatè à summo Pontifice absque dubio ligant omnes, c. 1. De Bigam. lib. 6. cap. 1. De priuil. eod. lib. Nec obstat verbum *constitutio*, quia quamuis strictè accipiatur prout differt ab alijs partibus iuris scripti, & tunc nihil aliud sit quam quod Princeps statuit, & ordinat animo condendi legem, vt instit. de iur. nat. §. Sed & quod Principi placuit: tamen in latiori significatione complectitur etiam responsa prudentum, & alias partes iuris scripti, & sic etiam declarationes, vt declarat gloss. præalleg. in rubr. huius tit. lib. 6. quam ibi sequuntur Gem. Anchar. & Franc. Vnde declarationes quoque dicuntur constitutiones non quidem noui iuris promulgatoriæ, sed iuris præexistentis declaratoriæ, vt probatur in c. fin. de fil. Presb. & in c. pen. de cons. eccl. vel alt. & not. Io. Andr. in c. 1. in princ. in ver. Diffinimus, de priuil. in 6. dicens non esse curandum quod ille text. dicat, *decernimus* quia licet sit declaratio, tamen est constitutio, & cum eo transeunt ibi Gem. & alij. Sin autem declarationes emanauerint non immediatè à summo Pontifice, sed de illius authoritate, dic latissime, vt in quæsito seq.

6 QVÆRO, Vtrum declarationes sacræ Congregationis Cardinalium Concilij Tridentini interpretum obtineant legis authoritatem, adeo vt non solum in exteriori iudicio, sed etiam in foro animæ obligandi vim habeant.

Emersit nuper hæc quæstio, quia nonnulli Episcopi innixi sententiæ scriptorum aliquot recentiorum visi sunt existimare sacræ Congregationis Concilii declarationes, etsi magnum

habe-

habeant pondus authoritatis, earumque præcipua habenda sit ratio in dubijs, & causis decidendis; tamen legis vigorem non obtinere cum promulgari non consueuerint, & nondum sanxerit Romanus Pontifex, vt tanquam leges recipiantur. Quod tamen longe aliter se habere patebit ex his, quæ de S. Congregationis institutione, & authoritate; de ipsarum declarationum natura, ac vi; deque obseruantia, ac stylo inferius dicentur.

Primum igitur Pius IV. anno 1563. 7. Calend. Februar. in constitutione quæ incipit. Benedictus Deus: posteaquam confirmauit Oecumenicam Tridentinam Synodum; mox ad euitandam peruersionem, & confusionem, quæ oriri posset, si vnicuique liceret in decreta Concilij commentaria, & interpretationes suas edere, inhibuit omnibus tam Ecclesiasticis quam laicis, Prælatis quidem sub interdicti ingressus Ecclesiæ; alijs vero sub excommunicationis latæ sententiæ pœnis, ne quis sine eius authoritate auderet vllos commentarios, glossas, annotationes, scholia, nullumue omnino interpretationis genus super ipsius Concilij decretis quocumque modo edere, difficultatesque, & controuersias quæ ex ijs decretis exorirentur sibi, ac sedi Apostolicæ declarandas, & decidendas reseruauit. Et subinde idem Pius IV. in constitutione incipiente, Sicut ad sacrorum Conciliorum, edita anno 1564. 15. Cal. Aug. declarauit eiusdem Concilij decreta omnia ad reformationem, iusque positiuum dumtaxat spectantia à Cal. Maij eiusdem anni 1564. omnes obligare cœpisse, neque post eam diem excusationem cuiusquam, quod ea ignorauerit, admittendam.

7 Hoc ipso tempore initium habuit S. Congregatio Concilij sub eod. Pontifice Pio IV. qui cum paulo ante edidisset nonnullas constitutiones, & ordinationes concernentes reformationem sacræ Pœnitentiariæ, Vicarij Vrbis, Camerarij, Auditoris Cameræ, Palatij Apostolici causarum Auditorum, Gubernatoris, aliorumque Vrbis & Romanæ Curiæ Tribunalium, & officiorum; deputauit octo S. R. E. Cardinales, qui easdem constitutiones, & pariter decreta Tridentini Concilij per quoscumque Tribunalium prædictorum iudices, & officiales sub excommunicationis latæ sententiæ, ac priuationis officiorum, & alijs eisdem Cardinalibus benè visis eo ipso incurrendis pœnis firmiter & cum effectu seruanda curarent, nisi tam in executione dictorum decretorum Concilij, quam dictarum constitutionum aliqua dubietas, aut difficultas emergeret; quo casu ad sanctitatem suam referrent, vt in motu proprio incipien. Alias nos, edito eo anno 1564. 4. Nonas August. Itaque sacra Congregatio ab initio Tridentinij Concilij decretis non interpretandis, sed exequendis dumtaxat, præfecta est: sed pauló post cum multis consultationibus respondisset ad Concilij intelligentiam pertinentibus, & dubitatum esset de illius facultate ob prohibitionem Pij IV. in constitutionibus supra editis: Pius V. indulsit eidem, vt posset decidere casus, quos tanquam claros putaret decidendos; quos vero tanquam dubios existimaret referendos, Sanctitati suæ referret: prout in eam vsque diem fecerat: moxque ipsi Congregationi ampliores etiam facultates pro decidendis causis, & controuersijs Concilij interpretationem concernentibus, idem Pius V. attribuit, vt in libris eiusdem Congregationis adnotatum reperitur manu Cardinalis Carafæ. Crescente vero causarum, & negotiorum mole, quæ ex omnibus terræ partibus ad eam confluebant, constitutum est vt pro faciliori expeditione quatuor Cardinales ex corpore generalis Congregationis delecti frequentius conuenirent sub nomine Congregationis particularis. Quam quidem Congregationem Sixtus V. die 8. Maij 1586. declarauit in præteritum potuisse, & in futurum posse expedire casus alias decisos in Congregatione generali, atque etiam eos, quos pro claris haberet ex omnium sententia.

Post hæc idem Sixtus V. in bulla, quæ incipit Immensa æterni Dei, §. Deo autem Patri, edita 11. Cal. Febr. 1587. eorum quidem decretorum, quæ ad fidei dogmata pertinent interpretationem sibi ipsi reseruauit, ac postea subdit: Cardinalibus vero præfectis interpretationi, & executioni Concilij Tridentini, si quando in his quæ de morum reformatione, disciplina, ac moderatione, & ecclesiasticis iudicijs, alijsque huiusmodi statuta sunt, dubietas, aut difficultas emerserit, interpretandi facultatem, nobis tamen consultis, impartimur. Ac deinde attribuit eidem Congregationi alias facultates, nempe prouinciales & diœcesanas Synodos in vsum inducendi: Item prouincialia Concilia expediendi, & recognoscendi: Prælatorum Limina visitantium postulata audiendi: adijciens, vt quæ Congregatio ipsa per se posset, ex charitatis, & iustitiæ norma expediret, maiora ad sanctitatem suam referret. Præterea statuit vt Congregatio haberet authoritatem promouendi reformationem Cleri, & Populi, nedum in Vrbe, & statu Ecclesiastico temporali, sed etiam in vniuerso Christiano orbe. Et in declarationibus editis paulo post idem Pontifex disposuit, vt Cardinales Congregationum iam erectarum, inter quas Congregatio Concilij sibi viros sacræ Theologiæ & Pontificij, ac Cæsarei iuris peritos in Consultationibus adhiberent, vt quæ iustitiæ, atque æquitati consentanea maximè essent, decernerentur; grauiora verò quæcumque ad se, vel successores suos deferrentur: & in alijs declarationibus in Consistorio editis die 11. Maij 1588. in fin. decreuit, vt si alicui Congregationi occurreret pro rebus ad ipsam Congregationem spectantibus brachio sæculari indigere, tunc recurreretur ad Gubernatorem, Auditorem Cameræ, Vicarium, siue ad alium iudicem, qui præceptis ab ipsa Congregatione factis obedire teneretur: vt in Bullar. tom. 2. fol. 616. & seq. Ac demum, vt omittamus alias facultates, quæ ad rem præsentem non pertinent, Greg. XIV. per litteras in forma Breuis eidem Congregationi impertitus est authoritatem scribendi nomine Papæ.

8 His ita constitutis, manifestum videtur declarationes S. Congregationis Concilij vim legis obtinere, & in vtroque foro obligare: cuius quidem assertionis veritas nititur præcipue his fundamentis.

Et primo cum facultas Concilium Tridentinum interpretandi sit sedi Apostolicæ reseruata per

per Constitutionem Pij I V. initio relatam; & Sixtus V. in sua constitutione hanc interpretandi facultatem ipsi Congregationi impertitus fuerit: iam Congregatio in his decretis interpretandis non sua, sed Papæ vtitur auctoritate: nam quotiescumque Papa tribuit aliquam facultatem alteri, qui eam prius non habebat, tunc authoritas illa intelligitur esse Apostolica, cap. Cum aliquibus, de rescriptis, in 6. Ex quo textu hanc regulam desumunt Arcbid. Ioan. Mon. Ioan. Andr. Anchar. & alij omnes. Ideoque S. Congregatio multoties inscribitur Tridentini Concilij Sanctissimi Domini nostri authoritate, seu Apostolica authoritate interpres. Et concordat tex. in cap. Si eum, de præb. in 6. ibi: [Talis receptus huiusmodi nostra authoritate mandati, non legati, sed nostra intelligitur authoritate receptus]: & in c. Hi qui, in fin. eod. tit. & lib. in illis verbis: [Eum quoque qui ad mandatum legati, vel alterius authoritate Apostolica sibi specialiter in hac parte concessa fungentis recipitur; authoritate Apostolica receptum esse dubium non existit.] Ad idem est textus formalis, qui claré hanc sententiam probat, in l. 1. C. De veter. iur. enucl. Nam ibi in §. Nostram autem consummationem, Iustinianus prohibet ne ad suum Codicem edantur Commentaria; sicut Pius I V. sua constitutione prohibuit ad decreta Tridentini Concilij: & in §. His itaque collectis, dicit prudentibus interpretandarum legum authoritatem sacratissimos Principes tribuisse; quemadmodum illam Sixtus V. attribuit Congregationi, demum in §. Sed neque, Imperator declarat prudentum interpretationes habere legis authoritatem, tanquam, inquit, si eorum studia ex principalibus constitutionibus profecta, & à nostro diuino fuerint ore perfusa; & mox reddit rationem; quia merito omnia nostra facimus, quibus authoritatem impartimur. Quam rationem in his terminis adducit etiam Io. Monachus, in d. cap. Cum aliquibus, num 15. de rescriptis in 6. & illa vtitur Bonifacius VIII. in cap. Si Apostolica, ibi: certum est quod cum ipsa prouisio ipsius legati post impertitam à nobis authoritatem, nostra censeatur effecta, &c. de præben. eod. lib. quem text. ad hoc allegat, Dec. post Abb. in cap. Cum accessissent, num. 8. sup. eod. & cum Papa sit causa, & origo authoritatis Congregationis, debet etiam esse causa causati, id est interpretationum ab ea editarum, l. Manumissiones, ff. De inst. & iure, cap. fin. De iniur. Iason, in l. Si pecuniam, num. 21. ff. De cond. caus. data, actus enim tribuitur primæ causæ, l. Item eorum, §. Si decuriones, ff. Quod cuius, vniuer. nom. c. Litteris, de rescript. Bart. in l. Vnum ex familia, §. Si rem, de leg. 2. & Papæ ordinanti, non exequenti: vt est casus in

9 d. c. Litteris, Rom. cons. 366. in princ. Et propterea constitutiones authoritate Papæ editas ab eo qui aliàs potestatem statuendi non habebat censeri Papales, & ab inferioribus reuocari non posse determinat Bart. in l. Omnes populi, n. 33. vers. Iuxta prædicta quæro, ff. De iust. & iure, & idem Bart. in l. 2. in fin. C. De oper. lib. Bald. in l. Ex placito, col. 2. C. De rer. permut. Felin. in c. Cum accessissent, nu. 9. supra eod. vbi Dec. num. 16. vers. Secundò, conclusio, testatur hanc conclusionem ab omnibus simpliciter teneri. Pro qua consuluit Lud. Rom. cons. 116. vbi nu. 1. in fin. reddit rationem, quia cum authoritate superioris inferior statuerit, non ipse hoc fecisse videtur, sed ille cuius authoritate hoc factum est. Et Nauarr. cons. 8. in 1. quæst. De constit. vbi respondit constitutiones editas à Capitulo generali in vim priuilegiorum ordinis tolli non posse à Capitulo repræsentatiuo Capituli generalis, imò neque ab ipso generali Capitulo; quia, inquit, cum editæ fuerint authoritate Apostolica, facta illa sunt facta Papæ, & inferior non potest tollere facta superioris. Et propius ad rem nostram declarationes, seu interpretationes factas ab eo qui habet authoritatem à Principe habere vim constitutionis generalis tradit gloss. communiter approbata in l. 1. in ver. Iusque in fin. C. De legib. per tex. qui maximè congruit Cardinalibus in l. Non ambigitur, ff. eod. in l. 1. ff. A quib. appell. non liceat, in §. Lex est, inst. de iur. nat. Item in l. Formam, ff. De offic. Præf. Præt.

10 Secundò Sixtus V. dat facultatem Congregationi Concilium interpretandi, adiectis verbis: Nobis tamen consultis. At huiusmodi verba superuacanea essent si Congregationis interpretatio non haberet legis authoritatem: neque enim est opus, vt cum magistri, aut iudices interpretantur canones, aut leges ante interpretationem consulant Principem, l. Vnica, C. De profess. qui in Vrb. Constant. lib. 12. l. Non possunt, ff. De legib. gloss. in cap. 1. in ver. Interpretatus, de postul. Præl. Innoc. in cap. Cum speciali, de appell. Syluest. in ver. Opinio, num. 2. vers. Quia iudex potest interpretari. Et de Tridentina Synodo cautum est expressè in cap. 2. sess. 25. De reform. ibi: ab ijsdem Vniuersitatibus Canones, & decreta huius sanctæ Synodi integrè recipiantur; ad eorumque normam Magistri, Doctores, & alij in eisdem Vniuersitatibus, ea quæ Catholicæ fidei sunt doceant, & interpretentur, seque ad hoc institutum initio cuiuslibet anni solemni

11 iuramento obstringant. Dicendum est igitur idcirco Pontificem voluisse prius se consuli à Congregatione, vt illius declarationes maiorem acciperent roboris firmitatem ex Pontificia consultatione, & facerent ius quoad omnes, ad quod est tex. notab. in cap. Ex multa, de voto, ibi: In consultatione nostra ius editur: & notat gloss. in c. Ex tua, in ver. Consultationem, de fil. Presb. & gloss. fin. in c. Consultationi, de temp. ordin. Cardin. in Clem. vlt. in 2. opp. de præben. Abb. in c. Venerabilis, in 2. col. de indic. Felin. in c. 1. n. 17. vers. Et per istam declarationem, supra eod. Propterea enim cum dubia emergunt in audientia Papæ, referendum est ad ipsum Apostolicum, vt inquit Bald. in l. Cum de nouo in fin. C. De leg.

Tertiò, constitutio eadem agit primò de authoritate interpretandi dubia, quæ pertinent ad fidei dogmata, & hanc Pontifex sibi reseruat. Deinde agit de authoritate interpretandi dubia, quæ spectant ad morum reformationem, disciplinam, ac moderationem & ecclesiastica iudicia. Et hanc sacræ Congregationi impartitur: sed authoritas interpretandi, quam in primo casu Papa sibi reseruat, est Apostolica, & facit ius quoad omnes, c. 1. De iuram. calum. c. Sunt quidam, 25. qu. 2. Syluest. in ver. Interpretatio,

num. 2

nu. 2. Ergo & authoritas interpretandi, quam in secundo casu tribuit Congregationi c. Maiores, ibi: tota authoritas intelligenda est de adultis, ne ad alios prima, & ad alios secunda clausula referatur, de Baptis. vbi Ant. de Butr. nu. 7. notat clausulam in dubio indiuiduè prolatam censeri ne diuerso iure censeatur. Et idem Butr. in c. Per venerabilem, in princ. in 6. not. Qui fil. sint legit. vbi ex eo textu similiter notat eamdem vim non posse censeri iure diuerso, etiamsi consideretur prout applicatur ad diuersos respectus. Et confirmatur, quia exceptio Apostolicæ authoritatis interpretandi dubia ad fidem pertinentia, quam Papa sibi reseruat declarat regulam secundæ authoritatis interpretandi dubia ad reformationem spectantia, quam tribuit Congregationi, esse similiter intelligendam de authoritate Apostolica. Nam, vt inquit Bald. cons. 407. num. 2. vers. Secundò quæritur, lib. 5. de natura exceptionis est vt eximat se à genere, & declaret prædicata generis esse debere eiusdem qualitatis cum exceptione: aliàs exceptio non esset de regula, contra textum in l. Nam quod liquidè, §. fin. ff. De pen. leg. & esset derisoria, vt dixit Paul. de Castr. cons. 79. num. 3. lib. 1.

Quartò in declarationibus à Xisto V. vt supra editis statuitur, vt quæ pertinent ad reformationem, à Congregatione prò iustitia, & æquitate
12 decernantur. Verbum autem *decernere* necessitatem inducit, c. Inter cætera, & c. Dilecti, in fin. vbi notatur, de præben. c. Decernimus, vbi Felin. de iudic. glo. & Cardinalis in Clem. Eos, de Regul. Et quamuis in strictiori significatione referatur ad nouæ legis editionem, tamen se compatitur etiam cum verbo *declarare*, & in sui latitudine aptum est importare etiam legis iam editæ declarationem, textus est in c. Constitutionem, ibi: Declarantes decernimus, de sent. excomm. in 6. & in c. 1. & ibi Gem. in 2. not. de Cler. ægrot. eod. lib. Et propterea Sacræ Congregationis resolutiones, etiam decreta aliquando appellari consueuerunt. Et eodem spectat, quod in prædicta Constitutione legitur, vt quæ Congregatio ipsa per se poterit, ex Charitatis, & Iustitiæ norma expediat, maiora ad Pontificem referat.

Quintò, sub eadem oratione, & verborum structura tam in eadem Sixti Constitutione, quam in alijs litteris Apostolicis eadem Congregatio passim dicitur assumpta, seu præfecta decretis Tridentini Concilij interpretandis & exequendis. Sed authoritas exequendi inducit quoad omnes parendi necessitatem, vt patet in Constitutione Pij IV. in princ. relata, in qua pro Concilij executione tribuitur Congregationi amplissima authoritas procedendi pœnis, & censuris Ecclesiasticis etiam vsque ad officiorum priuationem. Ergo & authoritas interpretandi per regulam l. Iam hoc iure, §. fin. ff. De vulg. & pupill. & l. fin. Cod. De sent. de qua per Dec. in c. Nouit, num. 56. infra, de iudic. Veritas enim orationis de pluribus loquens regulata ab eodem verbo operatur, vt æqualis sit determinatio quoad omnes. l. Hæreditatem, & l. Quamuis, C. De impuber. & alijs substit. Bald. in l. In testamento, C. De milit. test. quod pluribus exemplis confirmat Florian. à S. Petro cons. 14. num. 9. & seq. per totum. Et cum vtrumque ius interpretandi, & exequendi manauerit ab eodem fonte Apostolicæ potestatis, succedit dictum Bald. relatum à Felin. in c. Translato, num. 6. supra eod. Quod propter simultaneam originem species diuisæ in vnam naturam annectuntur. Et quæ procedunt à pari potentia & virtute sunt vnius effectus. l. 1. §. Non esse, ff. Ne quid in loco publ. Petr. Brixien. in Repert. in ver. Effectus.

Sextò facultates quæ in eadem Sixti Constitutione, & in declarationibus postea editis conceduntur Sacræ Congregationi omnes inducunt necessitatem, veluti præcipiendi, vt Prouincialia Concilia ex omnibus mundi partibus ad eam referantur: illaque recognoscendi, & emendandi, atque in vsum inducendi vnà cum Synodis diœcesanis: Item promouendi reformationem Cleri, & Populi, nedum in Vrbe & statu Ecclesiastico, sed etiam in vniuerso Christiano orbe; atque aliæ quæ ibi recensentur. Ergo idem dicendum de interpretandi facultate. Vniformis enim debet esse cuiuslibet authoritatis intellectus, vt inquit glo. in c. Maiores, in princ. in ver. Tota authoritas, de Baptis.

Septimò, ex litteris in forma Breuis Gregorij XIV. quarum initio meminimus, Sacra Congregatio authoritatem habet scribendi nomine Papæ; ergo ambigendum non est quin eius rescripta censeantur Papalia, & Apostolica, vt constat ex d. c. Cum aliquibus, in 2. respons. de rescript. in 6. & c. Hi qui, de præben. eod. lib.

13 Octauò, Cardinalium authoritatem in dubijs, & causis decidendis censeri Apostolicam, & tam ex veteri, quam ex nouo testamento causam trahere apertè probat textus valde singularis, in c. Per venerabilem, §. Rationibus, qui fil. sint legit. vbi Innocentius III. exponens verba illa Deuteronomij: Si difficile, & ambiguum apud te iudicium esse perspexeris inter sanguinem, & sanguinem; causam, & causam; lepram, & lepram, & iudicium inter portas tuas videris variari, venies ad sacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore, qui iudicabunt tibi iudicij veritatem, & facies quæcumque dixerint, qui præsunt loco, quem elegerit Dominus sequerisque eorum sententiam: sic ait. Sunt autem sacerdotes Leuitici generis fratres nostri, qui nobis iure Leuitico in executione sacerdotalis officij coadiutores existunt. Quæ quidem verba de Cardinalibus esse intelligenda tradunt ibi Io. Andr. col. 3. in ver. Fratres nostri. Anchar. num. 18. & Abb. num. 19. Specul. in tit. De legato, §. Sequitur, num. 2. Et hanc authoritatem non de Episcopis, sed de Cardinalibus intelligendam esse clare constat ex Epistola decretali Eugenij IV. ad Archiepiscopum Cantuariensem, quæ incipit, Non mediocri, data Florentiæ, vbi Eugenius præsidebat in Concilio Florentino. Anno sui Pont. 8. in vers. Imo, vt inquit, Innocentius III. In quem sensum etiam accipitur à Sixto V. in Constitutione, quæ incipit, Postquam verus, edita 3. Non. Decembris 1586. vers. Vt inter sanguinem, & sanguinem, causam, & causam, &c. vbi propterea, inquit, Cardinalium verba, & responsa pro oraculis; monita, & præcepta ab Vniuersis Christianis regulas, ac normam rectè viuendi, rectèque sentiendi existimari. Quinimò ex eo tex. in ver. Angelos, colligit Gotfr. Cardinales participare in plenitu-

dinæ potestatis. Et cum eo transit ibi Io. Andr. coll. introd. ver. Angelos. Quod citra controuersiam vendicat sibi locum in Cardinalibus à Summo Pontifice decidendi authoritatem habentibus, quemadmodum habent Cardinales Sac. Congregationis Concilij; tunc enim propriè verificantur simultanea illa verba Deuteronomij: Ipsi, id est Summus Pontifex, & eius fratres Cardinales, seu Cardinales ab ipso authoritatem habentes iudicabunt tibi iudicij veritatem. Eorum autem decisioni necessariò parendum esse apertè ostendunt subsequentia verba: Et facies quæcumque dixerint, sequerisque eorum sententiam, &c. Hinc Cardinalis Palcot. de Sacri Consistorij Consultat. par. 5. qu. 40. dixit Congregationes Cardinalium, quas Summi Pontifices, & præsertim Sixtus V. ad caussarum difficultates ipsius auctoritate cognoscendas, & definiendas instituerunt, esse tanquam filias Consistorij ab eo veluti fonte promanantes. Et quemadmodum sol non solum ipse lucet, verum etiam stellis lumen impertitur, quo & cælum ornant, & illuminant orbem vniuersum; sic Summum Pontificem non suis decretis modo Ecclesiam per seipsum docere, & moderari; verum etiam ita Cardinales sua tum auctoritate fulcire, tum potestate augere, vt sociatis laboribus facile omnes difficultatum nodos dissoluant.

14 Nonò, declaratio legis ab eo facta, qui à Principe, seu legis conditore ius habet legem interpretandi, essentialiter non differt à lege declarata. l. Hominis, & rei, §. Verbum ex legibus, ff. De verb. signif. l. Qui testamento, §. Mulier, in ver. Argumento, ff. De testam. Abb. cons. 75.

15 num. 6. vers. Nam mens legis, lib. 1. Ergo eamdem authoritatem, & obligandi vim habet quam ipsa lex. Nam qui declarat, nouum ius non inducit, sed tantum detegit, quod prius latebat. l. Hæredes palam, §. Quod verò, & §. Sed etsi notam, ff. De testam. vbi Vlpianus ait: Quod vero quis obscurius in testamento vel nuncupat, vel scribit, an post solemnia explanari possit, quæritur? vt puta Stichum legauerat, cum plures haberet; nec declarauit de quo sentiret: Titio legauit, cum multos Titios amicos haberet, &c. poterit-ne postea declarare de quo senserit? Et puto posse; nihil enim nunc dat, sed datum significat. Atque ita ibi esse casum ad litteram. Bellam. decis. 746. col. 5. vers. Ideo talis dicitur propria declaratio. Idem probatur in proœmio Sexti, ibi: Nunc antiquorum declaratione, nunc verò nouorum editione iurium. In Clem. Exiui, vers. Horum autem, de verbor. significat. & in Clem. fin. ibi, ipsam declarare, ac quædam adijcere, de iurepatr. Et per hæc iura ita scripserunt. Gemin. cons. 72. num. 1. quem refert, & sequitur Philipp. Prob. qui in hanc rem plura cumulat ad Ioan. Monach. in c. 1. de priuil. lib. 6. Anchar. cons. 65. nu. 3. & Fulgos. cons. 147. in fin. vers. Ad secundum.

Quod satis confirmant duæ similitudines, quibus inter alias vtuntur Iurisconsulti in exprimenda declarationis natura. Altera ducta est à nucleo, qui tener in nuce clauditur, eaque confracta enucleatur, vnde illud Plauti. Qui ex nuce nucleum esse vult, frangat nucem. Enucleare igitur est quasi nucleum alicuius rei eruere, & quia lex cum explicatur, eius perplexitas, & dubietas instar nucis frangitur, enucleari dicitur. Ideoque gl. in rubr. digestorum, in ver. Enucleati, explicat id esse per similitudinem dictum à nuce & nucleo, & Alber. in Diction. Enucleare, inquit, vetus ius, id est extra nucleum obscuritatem ponere. Altera ducitur à spicis, & granis, qua vtitur Raphael Fulgos. cons. 157. in fin. vers. Ad secundum, dicens eum qui declarat nihil de nouo referre, sed iam relatum significare; exemplo eius qui excutit grana ex spicis, quia non dicitur nouam speciem facere, sed eam quæ erat, declarare. l. Adeò, §. Cum quis, ff. De acquir. rer. dom. vbi Caius: cum grana quæ spicis continentur perfectam habeant suam speciem; qui excutit spicas, non nouam speciem facit, sed eam quæ est detegit. Eodem exemplo vtitur Ægid. Bellam. d. decis. 796. col. 2. & Vitalin. in Clem. vnica, §. Nos itaque, num. 22. de iure iur. Quemadmodum igitur cum nucleus ex nuce, & grana ex spicis eruuntur speciem non mutant, sed sunt idem nucleus, & eadem grana; ita & declaratio cum ex visceribus legis educitur, nihil est aliud quam ipsa lex. Idque apertè

16 docuit Bald. in c. 1. num. 52. supra eod. allegans ad hoc gloss. ord. quam dicit non esse alibi in l. Qui testamento, §. Mulier, ff. De testam.

Quibus etiam consonat quod Sacræ Congregationis rescripta appellari consueuerunt declarationes, resolutiones, decisiones, interpretationes, responsa; his enim rescribendi modis vti solet, nempè declarauit, respondit, censuit, &c.

17 Declarare autem nihil est aliud, quam aperire, seu manifestare super aliqua lege, seu Constitutione intellectum, siue sensum, quem habuit Princeps tempore editionis legis, quando scilicet lex est obscura, vel erratur in eius intellectu, vt apud Paul. de Castr. post cons. 339. in alleg. ad cons. 340. col. 1. vers. Non obstantibus prædictis, lib. 1. Vnde & Oldrad. cons. 318. in fin. vers. Ad articulos, dicit effectum declarationis esse verbum obscurum clarius explicare, quod colligitur ex hac decretali, ex c. 1. de libell. oblat. & Clem. 1. §. 2. de Summ. Trinit. & fid. Cath.

18 Similiter resoluere nihil aliud est quam modum ambiguitatis explicare, seu enodare, c. Inter alia, de sent. excomm. l. fin. C. De leg. vnde legis obscuritas appellatur nodosa, id est inuoluta in proœm. Clem.

Item decidere cum proprie idem sit quod abscindere, seu succidere per translationem significat rem dubiam dirimere; nam cum lex declaratur, quasi certum à dubio secernitur, & obscurum succiditur. Ac propterea in eod. proœm. Clem. legis declaratio appellatur decisio lucida suæ nodosæ ambiguitatis. Et mox subnectitur: Necessaria est superioris authoritas, vt tollat ambigua, lites auferat, altercationes dirimat, & obscura succidat, & in c. vnic. de bigam. in 6. legitur, altercationis antiquæ dubium præsentis declarationis oraculo decidentes.

19 Item interpretatio vt diffinit Bald. supra in proœm. num. 95. est sermonum difficilium, vel perplexorum expositio, vel secundum Syluest. in ver. Interpretatio in princip. est vnius verbi per aliud, vel vnius sententiæ per aliam declaratio; Propriè tamen loquendo cum exprimimus illud, quod verbis legis comprehenditur, legem non in-

interpretamur, sed declaramus, vt notat Bart. in l.Gallus, §.Etiamsi, num. 1. ff. De liber. & Posthum. Vnde, vt Bald. inquit in cons. 212. in princ. & vers. Et est vulgaris doctrina, lib. 5 Ea quæ veniūt per modum declarationis verè & propriè inesse dicuntur. Qui enim explicat nil noui facit, sed discooperit. Ea vero quæ veniunt per modum suppletionis, per interpretationem insunt non verè, & propriè, & in c. 1. nu. 52. sup. eod. dixit, interpretationem statuti esse statutum, si sit intrinseca, & substantialis, & inseparabilis à statuto. Hæc enim est mera declaratio, secus si sit argumentalis, vel extrinseca, quæ dicitur interpretatio, vel potius correctio, seu enodificatio, iuxta textum in l. 1. §. Qui operas, iuncta gl. in ver. Interpretatione, ff. Ad Tertul. & not. gloss. 2. in l. 1. ff. De orig. Iur. Paul. de Castro cons. 338. nu. 2. & cons. 340. nu. 8. lib. 1. Verbo autem *respondit* vtebantur prudentes qui consultationibus respondebant, vt habetur in c. Responsa prudentum, 2. dist. & in §. Responsa, instit. de iur. nat. Ideoque iurisconsultus in l. fin. ff. De author. tutor. Responsum, inquit, habes, scis, quid agere debes.

20 Verbo itidem *censuit* olim vtebatur Senatus, cum de re aliqua sententiam dicebat, vt l. Senatus, ff. De contrahen. empt. & l. Censeri, ff. De donat. cau. mor. cum Concord. Hoc autem verbo frequentius vtitur Sac. Congreg. & quidem congruè, cum Cardinales authoritatem habeant Senatorum, vt inquit Innoc. in c. Cum te, de re iudic. sub n. 5. per tex. in c. Ecclesia, 16. q. 1. & Specul. in tit. De legato, §. Sequitur, nu. 1. in fin. per c. Constantinus, 96. dist.

Ex quibus rescribendi formulis cum similiter satis liqueat sacræ Congregationis declarationes editas Apostolica authoritate nihil aliud esse essentialiter, quam decreta ipsa Concilij ex se obscura, ac dubia, seu, vt ait Vitalin. in eod. procem. Clem. §. Nunc igitur, nu. 32. male ab aliquibus intellecta, explicatione dilucidata, & clarificata:
21 hinc necessariò sequitur vt obligandi vim habeāt perinde ac decreta ipsa declarata, quod expressè asseruit Paul. de Castr. cons. 339. col. pen. num. 5. vers. 5. Quæritur, lib. 1. vbi ait vim omnem, quæ inest dispositioni declaratæ censeri etiam inesse illius declarationi. Et ante eum Oldrad. cons. 263. num. 2. & seq. vers. Et aduertendum est. Subdens declarationem esse dependentem, implicitam, &
22 consequentem ad declaratum. Explorati autem iuris est decreta Apostolica, & Conciliaria generaliter omnes obstringere in vtroque foro, etiam sub reatu mortalis peccati, c. De his, il primo, in fin. 50. dist. c. Quia, 64. dist. c. Nulli fas est, vbi hoc tenet Hugo, 19. dist. c. Si quis omnem, 19. quæst. 7. c. Violatores, 25. q. 1. cap. 1. 15. dist. Archid. in c. Detestanda, num. 4. de concess. præbend. in 6. quem refert, & sequitur ibi Gemin. in princip. vers. An scienter faciens contra præceptum, vel prohibitionem Canonis peccet mortaliter. Felin. supra in cap. 1. nu. 11. glos. & DD. in c. Nam concupiscentiam, supra eod. & in rubr. de obseru. ieiūn. Et de Tridentino Concilio satis constat ex Constitutione Pij IV. quam initio retulimus; & ex alia eiusdem, quæ incipit, In Principis Apostolorum. Et quamuis constitutio vt obliget sub mortali debeat præcipere, aut prohibere, vt aduertunt Authores proximè citati. Declarationes autem nihil præcipiant, aut prohibeant, sed tantum significent quid agi oporteat, vt dictum est: tamen satis est vt præcipiant, aut vetent decreta ipsa Concilij, cui declarationes ipsæ insunt:
23 nam qualitates omnes legis declaratæ censentur inesse illius declarationi, textus est in l. Nihil, & ibi Bart. in princ. ff. De coniungen. cum emancip. liber. & in Auth. de filijs ante dotalia instrumenta natis, ad fin. Roman. cons. 93. num. 4. vers. Quia in lege noua. Paul. de Castr. d. cons. 339. col. fin. n. 5. vers. Quinto quæritur, lib. 1. Et obligatio ad culpam & pœnam oritur ex lege declarata, nō ex declarante, vt declarat Vitalin. in Clem. vnica, n. 7. de immun. Eccles. Et probatur in l. Asse toto, vbi id notat Bart. in Summ. ff. De hæred. instit.

Quod clariùs patebit si recenseantur aliquot exempla declarationum Sac. Congreg. ad rem pertinentium.

24 Primò igitur cùm decreto Concilij can. 4. sess. 7. de Bapt. diffinitum sit, vt si quis dixerit baptismum, qui etiam ab hæreticis datur In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti cum intentione faciēdi quod facit Ecclesia non esse verum Baptismum, anathema sit: magnopere hæsitatum est de baptismo Caluinistarum: nam cum hi nullam vim, efficaciam, ac virtutem tribuant Baptismo: videbatur illis deesse intentio, saltem vniuersalis faciendi quod facit Ecclesia. Et tamen compluribus Theologis consultis, & articulo pro rei grauitate maturè discusso Sac. Congregatio Concilij authoritate sibi tributa censuit baptizatos à Caluinistis verè baptizatos esse, vt iterum baptizandi non sint etiam sub conditione, si non sint baptizati. Concilium ergo etsi generaliter dicat baptismum hæreticorum esse verum baptismum, si habeant intentionem faciendi quod facit Ecclesia tamen non aperit qualis esse debeat huiusmodi intentio, & an in hæreticis Caluinistis eadem intentio concurrat, nec ne, sed Sac. Congregatio ita declarauit. Quis ergo baptizatum à Caluinistis, qui quamuis haberet notitiam declarationis à Congregatione vt supra editæ: tamen faceret se iterum baptizari, auderet excusare à mortali culpa, & sacrilegio, de quo in c. Qui bis, & c. Eos, de consecr. dist. 4. & c. 2. de Apost. & reiter. baptis.

25 Simili modo ad decretum c. 1. sess. 24. de refor. matrim. Sacra Congregatio declarauit validum esse matrimonium contractum coram Parocho etiam inuito, & per vim adhibito, quāquam nihil eorum, quæ agebantur vidit, & intellexit, si affectauit non intelligere, vt in Parocho qui sibi aures obturauerat; etiamsi ex alia causa vocatus, adhibitus tamen ad illum actum: Item coram Parocho tam viri, quàm mulieris, etiam in aliena Parochia; imo etsi Episcopus illi matrimonium
26 interdixerit: Item coram Parocho etiam minoribus tantum Ordinibus initiato. Fingamus nunc pœnitentem contraxisse matrimonium cum muliere aliquo ex prædictis modis, & postea quasi non seruauerit formam Concilij, de facto aliam duxisse, quis Sacerdos auderet eum sacramentaliter absoluere, si ille posthabita legitima vxore adhuc vellet commisceri adulteræ? Et tamen Concilium hoc expressè non aperuit, sed tantum ita interpretata est Sacra Congregatio. Quo loco illud est notatu dignum, quod Nauarr. quamuis cons. 9. de clandest. desp. optimis rationibus sentiret validum esse matrimonium contractum coram Parocho non Sacerdote, non obstantibus

verbis d. c. 1 vel alio Sacerdote: tamen quia audiuit, licet falso, Sacram Congregationem inclinasse in cotrariam partem; cons. seq. professus est se non audere recedere à sentẽtia in quam per errorem credidit Sac. Congregationem inclinasse.

27 Rursus etsi de iure communi Episcopus possit
accipere procurationem etiam cum visitat Ecclesias, & loca pia suæ ciuitatis, c. Venerabili, vbi glos. in ver. Cœnomanensi, de cens. tamen Sacra Congregatio resoluit Episcopo id non licere post decretum cap. 3. sess. 24. licet verbis Concilij non adeò clare id exprimatur. Eos vero, qui in casu prædicto, aut in alijs non permissis procurationem exigere præsumpserunt; non modo Sac. Congregatio acriter corripuit, atque ad restitutionem eius, quod indebitè acceperunt, coegit; sed Sanctissimus aliquando etiam dupli pœna mulctauit iuxta tex. in c. Quia plerique de immun. Eccles. Ad quam quidem restitutiónem adacti sunt etiam Episcopi, qui contra declarationem S. Congregat. prætextu consuetudinis mulctas pecuniarias sibi, aut suis officialibus applicarũt, & tamen ea consuetudo nullibi reperitur expressè sublata à Conc.

28 Ad hæc quamuis sess. 14. de sacram. Pœnit. c. 7.
de cas. reseru. diffinitum sit, vt nulla sit reseruatio in articulo mortis; atque ideo omnes Sacerdotes quoslibet pœnitentes à quibusuis peccatis, & censuris absoluere possint: tamẽ Episcopus Valentin. petijt declarari, vtrũ pœnitẽtes in articulo mortis constitutos possit in casibus reseruatis absoluere quilibet Sacerdos, etiã excõmunicatus, & denunciatus, vt tenuit Nauar. de regul. Confessariorum, c. 27. n. 272. vers. Quod per eadem verba, fol. 551.

Congregatio Generalis. Moron. Alciat. Senon. M. Alt. Alban. S. Sixt. censuit, Non posse. Quia cõmunis opinio videtur illa, quod tales excõmunicati non possint, etiã in casu necessitatis. Magist. Sent. in 4. dist. 19. S. Th. in 3. p. q. 1. art. 2. q. 2. ad 3. Durand. in 4. dist. 19. q. 1. art. 3. Turrecr. in c. 1. n. 3. de Pœnit. dist. 6. S. Ant. in 3 p. tit. 14. c. 19. §. Quintadecima conditio. Bacchon. in 4. dist. 15. q. 2. art. 2. Scot. in 4. dist. 19 q. vnic. ar. 4. Riccard. in 4. dist. 18. ar. 9. q. 3. Alex. de Ales in 4 p. q. 20. memb. 8. ar. 2. Nauar. in Manuali, c. 26. n. 26 Facit c. Audiuimus, 24. q. 1. Abbas in c. cum Clericis, de Ordin. ab Episcopo, qui ren. Decius in l. more, ff de Iurisd. omnium Iudic. Licet contra teneant Palud. Siluest. & Sotus. Nec obstat c. 7. de Cas. reseru. quia debet intelligi de omnibus Sacerdotibus in vnitate Ecclesiæ viuentibus, referendumq; ad eos Sacerdotes: de quibus eodem c. 7. in 1. & 2. par. agitur, qui habent vel Ordinariam, vel delegatam potestatem. De hac quæstione scripsi latissimè in c. Non est vobis, infra de sponsal.

29 Demum vt alia omittamus cum Sac. Congre-
gatio declarauerit ex Bulla Cœnæ sublatam esse
facultatem Episcopis tributam decreto Concilij
c. 6. sess. 24. & similiter ex Bulla Pij V, ademptam
30 esse facultatem Episcopis competentem in vim
d. c. 6. absoluendi Moniales secretò delinquentes
in materia clausuræ; nemo affirmaret lethali cul-
pa vacare Episcopos, qui ab hæresi occulta, & ab
alijs casibus occultis per easdem Bullas Sedi A-
31 postolicæ reseruatis, auderent absoluere. Quini-
mò nec excusandi essent à censuris latis in eadem
Bulla Cœnæ Domini contra vsurpantes iurisdi-
ctiones, ac iura ad Sedem Apostolicam pertinen-
tia, vt in his, & similibus casibus multoties datæ
32 sunt litteræ ad Episcopos. Et in specie cum qui-
dam Episcopus cum sibi subdito vero bigamo
dispensasset super bigamia, eique primam ton-
suram, & beneficium simplex contulisset contra
sententiam Sac. Congregationis, quæ declarauit
Episcopo hanc facultatem non competere, quam-
uis Congregatio niteretur eum excusare; tum
quia pœna suspensionis à iure imposita non vi-
detur latæ sententiæ, sed ferendæ; tum quia su-
per hoc articulo primarios Doctores maximè
dissidere: tamen Sixtus V. in Concistorio respon-
dit significandum Episcopo ipsum esse suspensum
à collatione Ordinum: Item promotum incidisse
in pœnas iuxta declarationem Congregationis,
licet adiecerit se benignè acturum cum vtroque,
vbi absolutionem, & dispensationem peterent.

Quod si dicas in supradictis casibus, & alijs
consimilibus obligationem non oriri ex eo quod
ita Sacra Congregatio declarauerit, sed ex eo
quod ita Concilium disposuerit, fateor ita esse;
quia declarationes intrinsecè insunt Concilio, &
obligatio ex Concilio ipso proficiscitur, vt latè
ostensum est supra; & post Abbatem declarat hic
Felin. n. 4 In hoc tamen consistit differentia quod
cum post declarationem super aliquo decreto
editam, ius quod ex eo decreto oritur dicatur
clarũ; eius ignorantia amplius allegari nõ potest;
sicut aliquando allegari potuisset ante ipsam de-
clarationem. Manifestum est enim ignorantiam
33 iuris dubij, ac difficilis intellectu in aliquibus
casibus excusare, quemadmodum docent Innoc.
in c. Per tuas, nu. 2. col. 2. de Simon. Card. in Clem.
fin. in 4. quæst. de reg. Felin. in c. 1. col. 7. de re
34 iudic. & Nauarr. cons. 7. de regul. Et propterea
male intelligens legem Canonicam non peccat
mortaliter, nisi post declaratam eius obscurita-
tem. Felin. in d. c. Per tuas, il 2. n 6. vers. Quinta cõ-
clusio, de simon. post Innoc. ibi ad fin. & Bald. in
l. Ab eo, in 3. col. C. Quomodo, & quando iudex.
35 Decimo, & vltimo his omnibus accedit vsus,
& longissima obseruantia Summis Pontificibus
scientibus, & approbantibus. Nam & in eorum
præsentia Congregationes Concilij multoties
haberi consueuerunt, vt in specie obseruatum
fuit tempore Clementis VIII. Et aliàs quoties-
cumque emergentia dubia nondum decisa resol-
uuntur, ad præscriptum Constitutionis Sixti V.
de omnibus consueuit fieri relatio Papæ à Cardi-
nali Præfecto, vel à Secretario Congregationis,
vt ego ipse diù obseruaui, licet id in declaratio-
nibus exprimi nec opus sit, nec semper soleat.
36 Qui restari etiam possum, Sac. Congregationem
frequenter inhibuisse Auditori Cameræ, ac Vice-
gerenti, & illis significasse, vt suas moderaren-
tur inhibitiones, seu monitoria, eosque semper
promptè paruisse, cum Congregationis iurisdi-
ctio in materijs Conciliaribus sit priuatiuà quoad
37 omnes. Et Greg. XIII. dixit nunquam suæ inten-
tionis fuisse committere Episcoporum Congre-
gationi, vt de ijs, quæ ad interpretationem Con-
cilij pertinerent, aut de ipsis Congregationis
Concilij decretis cognosceret. Illud autem se
rectè meminisse ait Sanctitas Sua commisisse Cõ-
gregationi Concilij ea omnia, quæ ad Concilium
interpretandum pertinent, vt est adnotatum in
libris publicis Sac. Congreg. tom. 10. fol. 557.
38 In casibus autem Rotalibus etsi aliquando si-
gnificatum fuerit Ponenti, vt partes remitteret

ad

ad Congregationem; illud tamen ferè ſemper obſeruatum eſt, vt quoties incidit quæſtio ſuper intelligentia alicuius decreti Concilij ſi caſus ſit dubius, & alias à Congregatione non deciſus à Rota ipſa aut Congregationem conſulat, aut ſignificet partibus, vt ipſæmet adeant Congregationem, à qua vbi reſolutionem obtinuerint, redeunt poſtea cum ipſa ad Rotam pro cauſæ expeditione. Imò idem Greg. die 7. Iunij 1574.
39 audita Congregatione iuſſit ſignificari Cardinali Aquauiuæ, vt quando in ſupplicationibus non exprimitur articulus certus iuris, ſuper quo cognoſcendum eſt, ſed in genere, & confuſè petitur commiſſio cauſæ addatur ſemper hæc clauſula. Dummodo non agatur de interpretatione decretorum Concilij. Et die 14. April 1581. dixit non eſſe tractandum in Rota ſuper reſolutionibus Congregationis.

40 Item quamuis in declaratione legis citatio partis non requiratur. Oldrad. conſ. 293. in princ. c. Olim, vbi id notat. Innoc. de ver. ſignif. Paul. de Caſtr. conſ. 338. num. 1. col. 5. verſ. Prætrea tunc videtur pars citanda, tamen cum declarationes eduntur ad inſtantiam partis: S. Congregatio conſueuit audire quorum intereſt, & dare etiam litteras ad Epiſcopos, vt moneant partes ad iura ſua in Congregatione deducenda. Quod præcipuè obſeruat cum dubia proponuntur in concreto, & decreta Concilij caſibus particularibus applicantur propter varias factorum circumſtantias, veluti ſi quæſtio ſit, an tale ius patronatus ſit à Concilio ſublatum; an in tali examine per concurſum fuerit ſeruata forma à Concilio præſcripta; an certa Eccleſia vel Hoſpitale poſſit ab Epiſcopo viſitari, & alia id genus. Porrò in ſimilibus caſibus tametſi agatur de declaratione; tamen requiri citationem partis ſatis colligitur ex his, quæ ſcripſit Bald. in l. fin. n. 2. & ſeqq. C. De leg. Alex. conſ. 11. num. 1. & ſeqq. lib. 7. Marian. Soc. conſ. 72. col. 2. per tex. in l. Eius qui delatorem, ff. De iure fiſci, & Philipp. Prob. ad Monach. in c. 1. num. 8. De priuil. in 6.

41 Vt autem declarationes debitæ executioni demandentur, S. Congregatio non ſolum præcipere conſueuit, ſed etiam in contumaces, & refractarios animaduertere pœnis, & cenſuris Eccleſiaſticis. Et à Secretaria Breuium paſſim expediuntur litteræ Apoſtolicæ, & ab Auditore Cameræ Monitoria pro obſeruatione declarationum à Congregatione aditarum. Quas itidem Epiſcopi, & Sedis Apoſtolicæ Nuntij, quin & S. R. E. Cardinales, & de latere Legati ſuſcipiunt, & exequuntur. Imò cum olim Alphonſus prouiſus de Canonicatu in Eccleſia Oxomen. qui ab Epiſcopo erat erectus pro Theologo, obtinuiſſet declarari à S. Congregatione, quod decretum, c. r. ſeſſ. 5. non comprehendat præbendas ſedi Apoſtolicæ reſeruatas; opponebatur apud auditores Regij Conſilij, quod de tali declaratione aut per Breue ſub annulo piſcatoris, aut per Bullas plumbeas conſtare deberet: ideoque Alphonſus adijt S. Congregationem pro remedio: Congregatio parua cenſuit referendum Sanctiſſimo ſi velit Nuntium curare, vt litteræ Card. S. Sixti mittantur executioni, prout in alijs, an velit concedere Breue, vt litteris illis fides præſtetur, die 13. Februarij 1577. Sanctitas ſua dixit, quod ſcribantur litteræ ad Nuncium, vt teſtetur Regi, & cui opus erit, quod decreta Congregationis Concilij ſolita ſunt ſignificari ſolis litteris; & ita hactenus executæ ſunt ſemper, nec opus eſſe Breue. Congregatio parua cenſuit poſt ver. Litteris, addenda eſſe hæc verba, ſcilicet Cardinalis S. Sixti.

42 Sed prædictis obijcitur primò. Declarationes S. Congregationis non conſueuerunt publicari; neque enim affiguntur ad valuas in locis publicis, vt moris eſt in conſtitutionibus Apoſtolicis, ſed ſimpliciter eduntur partibus quarum intereſt, ſigillo, & ſubſcriptione munitæ. Ergo non ligant, vt in Autheut. vt factæ nouæ conſtit. Nam leges inſtituuntur, cum promulgantur; firmantur cum moribus vtentium approbantur, c. In iſtis, §. Leges, 4. diſt. per quem textum Paul. & Matth. relati à Cardin. in procem. Clem. in verſ. Vniuerſitati, num. 1. dicunt tria requiri ad eſſe legis, primò vt inſtituantur, ſecundò vt promulgentur, tertiò vt moribus vtentium approbentur; ac ſi quid horum deficiat non eſſe legem; quamuis gloſſ. magna ibi poſt med. teneat publicationem eſſe vltimum actum perficientem legem per tex. in l. Humanum, C. De leg. idque verius eſſe affirmat Cardin. vbi ſupra & eſt ex mente Diui Thomæ, in 1. 2. quæſt. 90. art. 4. relati à Nauarr. conſ. 1. verſ. Quintò dico, de conſtit. Quod procedit etiam in conſtitutionibus Apoſtolicis, c. 1. vbi gloſſ. in ver. Solemniter editur, de Poſtul. Præl. c. Nouerit, vbi etiam gloſſ. in ver. Infra duos menſes, de ſent. excomm. gloſſ. & DD. in c. 2. Vbi in ſpecie Felin. num. 7. ſup. eod. Et de declarationibus S. Congregationis tradit Petrus de Ledeſma in Summ. tom. 1. De Sacram. Pœnit. c. 13. difficult. 7. Affirmans ob defectum publicationis eas non habere legis authoritatem.

43 Verum hæc obiectio tollitur quia ſolemnitas publicationis exigitur quidem in legis editiona, idque ſeruat etiam S. Congregatio in decretis, quæ per modum nouæ legis ab ipſa eduntur, vt patet in decretis de Apoſtatis, & eiectis, de rebus regularium non alienandis, de celebratione Miſſar. & alijs huiuſmodi. At ſecus eſt in legis declaratione, vt tradunt hic communiter Canoniſtæ & in procem. Clem. quia cum legis declaratio non faciat nouum ius, ſed tantum manifeſtet quod prius erat, vt latè oſtenſum eſt ſupra n. 12. & ſeqq. & lex declarata ab initio promulgata fuerit, ſolemnitas publicationis ſemel adhibita in principali diſpoſitione, non eſt vlterius repetenda in illius declaratione. Ita declarat Bart. in l. Hæredes palam, §. Si quid, col. 2. verſ. Venio ad ſequentem gloſſam, vbi etiam Imol col. 1. verſ. Quarto quot teſtibus, Aret. col. 1. in 2. not. Bald. in §. Sed ſi notam, in fin. verſ. Quartò, & vltimò nota, & Ang. in verſ. Ibi & etiam, ff. De teſtam. Bellam. deciſ. 746. col. 5. verſ. Tertio fuſius probatur hoc, Rebuff. in pract. de non toll. iur. quæſt. in gloſſ. 3. Rom. conſ. 482. num. 7. verſ. Et pro hoc, quia videmus. Atque ita defectum publicationis non impedire quo minus declarationes S. Congregationis habeant legis authoritatem, ex recentioribus tradit Rodriq. de Regul. tom. 1. q. 11. art. 2. & 3.

Quod procedit etiamſi lex declarata ſit prorſus obſcura, & dubia. Nam nihilominus in illius declaratione publicatio non requiritur vt clarè probatur d. l. Hæredes palam, §. Quod vero, vbi diſpoſitio erat ambigua, vt niſi teſtator

illam

illam declarasset, propter incertitudinem fuisset nulla, vt est tex. in l. Si ita fuerit legatum, ff. De reb. dub. & l. 3. §. Si duobus, ff. De adim. leg. Et tamen in §. Quod verò, deciditur illius declarationem fieri posse absque solemnitatibus requisitis; & satis esse, vt solemnia præcesserint in dispositione declarata; atque in hunc sensum DD. communiter illum tex. intepretantur. Ad idem est tex. apertus in l. Asse toto, ff. De hæred. instit. vbi testator cauit. Quem hæredem Codicilis fecero, hæres esto. Et ita persona hæredis erat prorsus incerta. Et tamen quia in Codicillis Titium hæredem instituit; institutio valet, licet Codicillis dari hæreditas non possit, vt ibi deciditur. Ergo solemnitas testamenti requisita in institutione hæredis non requiritur in illius declaratione.

Et sanè mirum est quosdam ex Theologis affirmare declarationes S. Congregationis esse publicandas, cum decreta Concilij sunt dubia, non autem cum sunt clara, vt Salas de legib. trac. 14. disp. 21. qu. 97. sect. 12. vers. Quintò colligunt. Imò enim oppositum potius dicendum fuisset; Nam semper declaratio propriè loquendo fit super dubio d. §. Sed si notam, alias non diceretur propriè declaratio, sed potius noua constitutio, vel correctio, vt explicat Paul. de Castr. cons. 22. num. 4. vers. Nam sempee declaratio, lib. 1. Petr. de Anchar. cons. 127. num 3. vers. Nec talis dicitur propriè declaratio. Et idem Paul. de Castr. cons. 340. num. 1. lib. 1. vbi ait declarationem tribus modis fieri. Primò modo propriè cum Papa, vel alius declarat illud quod est dubium in iure; & hæc est mera declaratio quæ non facit nouum ius, sed factum declarat. Secundò per modum correctionis super eo quod certum est. Tertiò per modum modificationis, vel augmenti: & his duobus casibus dicitur noua constitutio; non autem declaratio, quia supponitur res certa, & quę certa sunt declaratione non indigent, l. Ille, aut ille, §. Cum in verbis, ff. De leg. 3. cum concord. per eum alleg. Ergo solemnitas publicationis potius adhibenda est cum declaratio fit super lege clara, quæ dici potest noua lex, seu correctio legis antiquæ, quam cum fit super lege dubia, quæ verè, & propriè dicitur declaratio.

45 Huius conclusionis intrinseca ratio est, quia cum certum sit leges futuris tantum dare formam negotijs, vt hic & c. 2. sup. eod. & l. Leges, C. De legib. ideircò nouæ constitutiones publicari debent, vt omnes intelligant se à tempore publicationis, vel post duos menses teneri ad illarum obseruantiam, vt declarat gloss. in d. c. 2. in ver. Ante prohibitionem, & Vital. in procem. Clem. vers. Nunc igitur: ac hæc ratio cessat in propria constitutionis declaratione, quia non incipit obligare ex eo tempore quo fit, sed trahitur etiam ad præterita, vt in Auth. de fil. ante dotal. instrum. nat. § 1. & in l. Asse toto, ff. De hæred. instit. gloss. fin. in princ. in data Sexti libri. Bald. in l. Non dubium, in 2. col. C. De legib. Felin. hic num. 4. vbi Dec. n. 44. dicit implicare contradictionem, & repugnantiam quamdam, vt sit constitutio declaratoria, & non habeat locum in præteritis. Quinimò trahitur etiam ad negotia pendentia, Anchar. in procem. 6. num. 6. Vital. in d. §. Nunc igitur, num. 32. in procem. Clem. Et propterea cum Rota in causis in eo Tribunali pendentibus consulit S. Congregationem super aliquo articulo conciliari, postea consueuit causam expedire iuxta Congregationis declarationem. Ergo constitutio declaratoria non eget publicatione, quia cum extendatur ad præterita, & pendentia, frustra expectaretur lapsus duorum mensium à publicatione. Ita formaliter dicit Felin. in d. c. 2. n. 8. in 6. limit. sup. eod. subdens ita ibi omnes sentire: facit c. Cum contingat, de off. de leg.

46 Nec refragatur quod absque publicatione, declarationum notitia haberi non possit, & iniquum videatur, vt ignorantes ad illarum obseruantiam teneantur, l. vlt. ff. De decret. ab ordin. faciend. l. Si ignorantes, ff. Locati, Archid. in c. Si Apostolicæ, in gl. Decernat, de præb. in 6.

47 Siquidem respondetur primò constitutiones Apostolicas obligare ignorantes etiam ante illarum publicationem quoad obseruantiam, qua ligantur subditi etiam ignorantes, vt obseruent tempore scientiæ veræ, vel præsumptæ, non autem ad pœnam quasi contemptores: non enim possunt dici contemptores veri, vel præsumpti ante publicationem debite factam. Ita respondet ad litteram Vital. in procem. Clem. §. Nunc igitur, paulò ante, num. 22. vers. Et ideò quia talis obiectio: & est ex mente Bald. in c. 1. num. 17. supra eod. Vbi ait constitutionem esse arctatiuam ignorantiæ, saltem propter naturalem iustitiam, & posse arctare actum, sed non agentem, quia parcitur ignoranti in pœnis.

48 Respondetur secundò, legem declaratam fuisse intelligendam iuxta declarationem habentis authoritatem eam declarandi, etiam antequam declaratio emanasset. Ita tradit gloss. in c. Sicut nobis, in ver. Respondemus, de verb. Signif. & est textus singularis in Authen. de raptor. mulier. quæ raptor. nu. in fin. ibi: tanquam si lex nostra ab initio cum tali interpretatione promulgata fuisset: quem textum ad hoc propositum dicit meliorem de iure Felin. hic num. 4. in 2. fall. Vnde, cum decreta Concilij etiam circumscriptis Congregationis declarationibus essent à principio intelligenda, & obseruanda ad eum modum, quo Congregatio ipsa interpretata est, defectus publicationis declarationum, & consequenter illarum ignorantia iustam excusationem non parit. Qua de re innumera exempla afferri possent, sed satis erit vnicum attulisse. Episcopus vltra montes in vim c. 12. sess. 24. pronunciauit irritam esse collationem canonicatus nullum sacrum Ordinem annexum habentis in Collegiata Ecclesia, ea quod prouisus non exegisset annum vigesimum ætatis suæ; Idque contra resolutionem S. Congregationis, quæ declarauit Concilium in d. cap. 12. Nihil disposuisse circa ætatem ad obtinendos Canonicatus in Ecclesijs Collegiatis. Quæsitum est an sententia Episcopi sustineatur ex eo quod ipse habuerit ignorantiam inuincibilem prædictæ declarationis. Et manifestum est non sustineri, quia si licuit Episcopo ignorare declarationem non publicatam; non tamen licuit ignorare decretum Concilij, quod etiam ante Congregationis declarationem ita erat intelligendum, cum declaratio non faciat aliquid noui. Et ignorantia potuit quidem excusare à pœna, sed non validare actum nullum, vt sunt iura aperta in c. Si postquam

quam, in c. Dudum, §. Hos igitur, in c. Si beneficium, & in c. penult. vers. Licet ab ignorantibus, de praeb. in 6. & eadie Archid. in cap. Si Apostolicae, circa med. eod. tit. & lib. & Felin. in c. 2. num. 7. vers. Quarto limita, sup. eod. Et secundum praeallegata resolutionem se vidisse indicari in Hispan. testatur Eman. Rodrig. de Regul. tom. 1. qu. 11. art. 2. Quinimò Sixtus V. non excusauit à poena suspensionis Episcopum, qui ignorans declarationem Congregationis dispensauit eum bigamo ad primam tonsuram, & beneficia simplicia, vt dictum est supra num. 33.

49 Quod si quid in decretis Concilij aliquid obscurius dictum videatur; non tamen propterea ab illius obseruantia quisquam excusetur, cum super eo possit, ac debeat sedem Apostolicam consulere, vt cauetur in constitutione Pij IV. initio relata; certum est enim ignorantiam iuris dubij non excusare, cum consuli possunt peritiores, l. Regula, in princ. vers. Sed iuris ignorantia, ff. De iur. & fact. ignorant. Specul. in tit. De Summ. Trinit. num. 6. Anton. de Butr. consi. 18. in fin. vers. Aut enim errauit.

50 Respondetur 3. Statum praesentia quaestionis esse an declarationes S. Congregationis obtineant vim legis; & quoad hoc certum est, illarum vim non impediri ex eo quod publicatae non fuerint, cum ad hoc sufficiat promulgatio legis declaratae, vt ostensum est supra. An autem supposita illarum vi, & efficacia obligandi excusentur ab earum obseruantia, qui earumdem notitiam non habent; alterius est iudicij; in hoc enim articulo examinandum esset an ignorantia sit affectata, vel crassa, aut probabilis, seu inuincibilis: quinam sint qui cuiusmodi erroris, vel ignorantiae praetextu se excusant, num Episcopi, vel alij rerum ecclesiasticarum periti, quibus non licet ius, in quo versantur ignorare; an vero milites, minores, ac rudes. Rursus an ius quod ignoratur sit dubium, an clarum; habenda etiam esset locorũ ratio, & distantiae ab Vrbe; non enim idem iudicium statuendum esset de eo qui Romae, ac de eo qui in remotioribus Prouincijs moram traheret, vt in Auth. Vt factae nouae con. f. §. Ne igitur, ibi in prouincias directa, &c. & aduertit Vital. in procem. Clem. §. Nunc igitur, num. 28. Item distinguendum esset inter forum interiorẽ quoad Deum, & forum exteriorem quoad Ecclesiam, vt ex D. Thom. fusè explicat Nauarr. conf. 2. in princ. de constit. Et alia huiusmodi, quae copiosè cumulantur ab Ant. Gabr. in concl. Ignorantia praesumitur, quae est quinta: & in concl. Ignorantia excusat, quae est sexta: & concl. seq. tit. De reg. iur. quae tamen ad praesentem quaestionem non pertinent, non enim sequitur: non habentes notitiam declarationum S. Congregationis propter ignorantiam excusantur ab illarum obseruatione, Ergo Congregationis declarationes non habent legis authoritatem: sicut non sequitur, Ignorantes in aliquibus casibus

51 excusantur ab obseruatione legis. Ergo lex vim obligandi non habet. Praesertim verò, quia etiam noua constitutio, quamuis ante publicationem non liget ignorantes saltem respectu poenae, valet tamen, & ligat eos, qui illius habent notitiam, vt videtur textus in c. 1. in vers. Nec obstaret, de concess. praebend. libr. 6. & videtur communis traditio, vt patet ex allegatis per Felin. in c. 2. num. 7. in 2. fall. sup. eod. Quandoquidem secundum Feder. de Sen. conf. 211. circa finem, nu. 3. vers. Item est aduertendum, vsque in fin. ne noua quidem lex, seu constitutio requirit ad sui esse publicationem, sed tantum ad effectum, vt liget ignorantes: & sequitur Abb. conf. 35. in princ. lib. 2. Quae tamen ex abundanti dicta sint, quia hoc casu non versamur in nouae legis editione, sed in legis iam editae declaratione, quae declaratio ligat etiam ignorantes ex tempore editionis legis declaratae, vt ostensum est supra.

52 Obijcitur 2. Constitutiones Papales continere debent tempus, & locum, aliàs non valent, vt in procem. Clem. vers. Datum, vbi id notat Vital. num. 2. & l. Si beneficium, C. De diuers. rescript. sed in declarationibus Congregationis quę eduntur partibus in forma authentica regulariter non consueuit apponi tempus, neque locus. Ergo non valent.

At similiter haec obiectio tollitur, quia haec solemnitas temporis, & loci, quatenus requiratur, de quo articulo aliter loquitur Bald. in 1. constit. Cod. Requiritur tantum in nouae legis editione, non autem in legis iam editae declaratione; nimirum quia declaratio retrotrahitur

53 ad tempus conditae legis, cui intrinsecè inest, & ab illius promulgatione obligandi vim habet, l. Asse toto, ff. De haered. instituend. Bartol. in l. Omnes populi, ff. De iust. & iur. in 5. quaest. principali, Ioan. Andr. in addit. ad Specul. in tit. De testam. col. penult. vers. Hoc etiam nota. Et in c. Licet causam, col. 3. vbi etiam Butr. vers. Ex his deciditur, de probat. Paul. de Castr. conf. 340. lib. 1. & in d. l. Haeredes palam, §. Et si quid post, col. 2. ff. De testam. vbi propterea infert declarationes à Pontifice editas super gratijs ab eo factis valere, & praeiudicare eis, quibus erat iam ius quaesitum, quasi illud quod declaratur à principio dictum fuisset; à primordio enim tituli posterior formatur euentus, vt in his terminis constitutionis declaratae dixit Anchar. conf.

54 65. nu. 3. Et propterea excommunicatus per declarationem amplius non ligatur, cum ab initio ligatus iam fuerit, sed solum declaratur, vt ab alijs vitetur. Rom. conf. 482. & Prob. in d. c. Volentes, de priuil. in 6. post Gem. in c. Episcoporum, eod. tit. & lib. vers. Sed posset saluari; vbi si delictum inquit exemptorum esset notorium, & ex tali delicto ipso facto incurrerent excommunicationem ex iuris dispositione, tunc Ordinarij locorum possent illos denunciare excommunicatos ad finem vt per suos subditos euitentur. Nec dici potest, quod tunc imponant eis poenam, quia illa est à iure inducta, nec denunciatio aliquid addit. Et sequitur ibid. Franc. vers. Si tamen ex delicto, Marian. Socin. in c. Accepimus col. 11. vers. Secundum Lapum, de priuil. & Felin. in c. Non potest, num. 3. de re iudic.

55 Vnde etiam factum putamus vt Pius IV. dum in constitutione in princ. relata declarauit Tridentini Concilij decreta coepisse obligare à Calend. Maij anno 1564. restrinxerit se ad decreta pertinentia ad reformationem & ius positiuum dumtaxat. Nam summus Pontifex cum sit supra omne ius humanum positiuum, c. Proposuit, de concess. praeben. S. Thom. quolib. 4. art. 13. & absolutè possit noua decreta condere, ac vetera etiam conciliaria abrogare, c. Significasti, & c. Inno-

Innotuit, de elect. Turrecrem. in c. Sicut, nu. 7. 15. dist. vtque decretis reformationem, ac ius positiuum concernentibus iure potuit annectere tempus, à quo inciperent obligare, c. Cum singula, de præb. in 6. c. Nouerit, de sent. excom. Dec. in c. 2. num. 37. supra eod. Vital. in §. Nunc igitur, num. 30. in proœm. Clem. At verò præcepta diuina cum Ecclesia possit tantum interpretari, & declarare, non autem tollere, seu immutare, c. Maiores, de Baptis. c. Sunt quidam, 25. qu. 1. glos. fin. Archid. Turrecrem. & Præpos. in d. c. Sicut, 15. dist. S. Thom. vbi sup. meritò doctrinæ editæ à Patribus in Concilio circa dogmata, tempus à Pio IV. non est adiectum; quia nimirum cum non sint ius nouum, sed iuris diuini declarationes, vt in d. c. Sunt quidam, non incipiunt obligare ab eo tempore, quo fuerunt in Concilio editæ, aut promulgatæ, sed à diuina institutione, vt clarè probatur in c. Cum tu, de vsur. vbi cum quidam vsurarij contenderent se non teneri ad vsurarum restitutionem, nisi post publicationem prohibitionis decreti Concilij Lateranensis. Alexander III. respondit illos teneri restituere siue ante, siue post interdictum vsuras extorserint; quia cum hoc diuinum sit præceptum, lex Pontificia est iuris diuini declaratoria, non noui iuris promulgatoria; ideoque non incipit obligare ab eo tempore, quo publicatur, sed trahitur etiam ad præterita, vt not. ibi glo. in ver. Siue post, quam Doctores communiter sequuntur. Item glossa hic in ver. Futura, & Felin. num. 4. Et tradunt in c. Cum Christus, de hæret. Io. Andr. Butr. & Anchar. omnes in princ. Card. num. 2. in fin. vers. Nam Constitutio hæc cum sit iuris diuini, debet respicere præterita. Et Abb. in fin. vers. Et ex hoc infertur. Et propterea Patres in his quæ ad fidem pertinent vsi non sunt verbis nouum ius inducentibus, sed iuris præexistentis declarationem importantibus, qualia sunt, Sancta Synodus definit, declarat, tenet, profitetur, docet, damnat, anathematizat, & alia his similia.

Non est igitur opus vt declarationibus Sacræ Congregationis adijciatur tempus, aut locus, cum incipiant obligare à tempore publicationis Concilij, & qualitates omnes, quæ insunt Concilio censeantur inesse illius declarationibus, vt latè in Superioribus monstratum est, præsertim num. 21. 23. 45. & 48.

56 Obijcitur tertiò. Multæ solutiones Sac. Congregationis sibi contrariæ inueniuntur, vt patet ex declarationibus impressis, & manuscriptis, quæ circumferuntur. Ergo vim obligandi non habent, l. Vbi repugnantia, ff. De regul. iur. Lex enim debet esse possibilis, c. Erit autem lex, 4. dist. & reg. Nemo potest, de regul. iur. in 6. Nam impossibile est contrarijs declarationibus assensum præbere, aut obtemperare, l. In ambiguo, ff. De reb. dub.

At respondetur multas etiam leges reperiri sibi contrarias, nec tamen inde licet inferre vt careant virtute obligandi, cum debeant inuicem conciliari, si congruè id fieri possit, c. Litteras, de rest. spol. §. His ita respondetur, 25. quæst. 2. c. 1. de cognat. spirit. Nam conueniens est iura iuribus concordare, c. Cum expediat, de elect. in 6. l. Præcipimus, C. De appell. glos. in c. Cum dilectus, in ver. Iure communi, de consuet. præsertim cum multæ declarationes videantur sibi contrariæ, quæ tamen deprehenduntur tales non esse, si factorum diuersitas, & circumstantiæ sedulo expendantur. Quod si ad concordiam reduci nequeant, posteriores derogant prioribus, l. Sed & posteriores, C. De leg. c. 1. de Constit. in 6. Et de decis. sibi contrarijs censet Io. Franc. Pauin. in præludijs Extrauag. Ioan. XXII. col. 3. vers. Decisiones.

Deinde respondetur falsam, & commentitiam esse hanc multiplicem declarationum repugnantiam; quandoquidem spatio quindecim ferè annorum, quo fuimus Sac. Congregationis Concilij à secretis, nunquam contigit, vt Congregatio ex deliberatione retractauerit vllam resolutionem priùs editam. Nec anteactis temporibus in scripturis, & libris publicis vsquam reperi eam ex proposito recessisse à decisis, nisi in duobus

57 casibus. Nam cum ante censuisset decretum Concilij c. 2. sess. 24. quo disponitur ne in posterum Episcopi Comprouinciales ad Metropolitanam Ecclesiam accedere inuiti compellantur; intelligendum esse de personali accessu ipsorum Episcoporum, non autem de Procuratore mittendo: postea tamen die 17. Iulij 1578. de eadem re maturius deliberans censuit Concilium liberasse suffraganeos etiam ab onere mittendi Procuratorem non obstante contraria consuetudine etiam immemorabili. Sed quia prius diuersum senserat, dixit referendum Sanctissimo qui probauit sententiam posteriorem Congregationis, iussitque dari litteras ad Episcopos, præsertim Regni Neapolitani, quibus eis significaretur. Etsi aliàs Sac. Congregatio aliud censuisset; tamen postea perpensis alijs rationibus, & facta relatione Sanctitati Suæ ita fuisse decretum. Et

58 iterum cum antea declarasset in Parochialibus iuris patronatus mixti laicorum, & Ecclesiasticorum requiri formam examinis per concursum; tamen postea animaduertens in mixto præualere qualitatem, quæ magis fauet patronatui; facta relatione Sanctissimo, ac de eius mandato iterum articulo discusso recessit à prima declaratione. Aliàs verò dubia semel resoluta in Congregatione ne consueuerunt quidem denuò proponi, ne dum retractari. Quod est etiam iuri consonum; nam semel interpretatum non potest iterum interpretari, quia rei declaratæ nihil addi potest, vel detrahi, vt dicit gloss. ordinar. in l. Quidquid adstringendæ, ff. De verbor. oblig. quod non reperitur alibi secundum Bald. in c. 1. n. 57. supra eod. & omnes scribentes in d. l. Quidquid adstringendæ, allegant illum textum pro singulari secundum vnam lecturam in ver. Nec rursus, ad hoc quod habens potestatem interpretandi non potest interpretari nisi semel tantum.

Vnde etiam colligitur falsum esse quod vulgus credit S. Congregationem idcirco non permittere, vt suæ decisiones imprimantur, ne impediatur illas reuocare pro rerum, ac temporum diuersitate, neue appareat illarum contrarietas. Etenim hæc impressionis prohibitio alias habet altiores, ac rationabiles causas, quas hic recensere non oportet. Et quamuis longissimi temporis cursu mutatis personis Congregationis ob varios hominum sensus possibile sit, vt in aliquo articulo resoluatur contrarium eius, quod ignoratur prius resolutum fuisse; tamen hic casus,

meo

meo tempore, quod meminerim unoquam accidit, & ferè vix potest accidere, tum quia Cardinalium, Præfecti, aut Secretarij mutationes ob mortem, vel aliam causam non fiunt repentè omnium simul, sed semper supersunt multi habentes notitiam præteritarum declarationum: tum quia scripturæ sunt adeò benè digestæ, ac dispositæ per materias, titulos, tempora, ac diœceses, vt quotiescumque aliquod nouum dubium disputandum proponitur, breui, ac parvo labore dignosci possit an aliquid circa illud
59 prius diffinitum fuerit. Nec refert quod in declarationibus manuscriptis, vel impressis, quæ deferuntur per manus, multæ appareant contrariæ; siquidem illis non est fidendum, cum quamplures sint apocriphæ, aut falsæ, & vndique scateant erroribus; vt propterea mirum non sit, si Sac. Congregatio die 27. Aprilis 1621. de mandato Greg. XV. decreuerit huiusmodi declarationes Indici librorum prohibitorum esse adijciendas. Ergo decisionibus quæ Congregationis nomine inscribuntur fides adhibenda non erit, nisi appareant manu Cardinalis Præfecti, & Secretarij subscriptæ, & consueto sigillo obsignatæ. Tantum præbere possunt causam viris prudentibus, ac timoratæ conscientiæ inquirendi de illarum veritate, de qua si probabiliter constaret ex alicuius fide digni testimonio, licet non authenticè, non esset laudandus, qui illius veritate aliter non inuestigata auderet contrarium docere, vt faciunt nonnulli ex Theologis, qui relatis verbis multarum declarationum, Summorum Pontificum, aut Congregationis, vt illas euitent, consueuerunt indistinctè respondere: De illis nobis non constat authenticè: atque ita liberè contrariam sententiam tuentur. Quod certè vix abest ab irreuerentia, ac temeritate. Quinimò, vt inquit Salas de leg. tract. 14. disp. 21. q. 97. sect. 12. in fin. rectè facit iudex, qui declarationes S. Congregationis, quas inuenerit apud aliquem probatum Authorem, vt veras habuerit, & sequatur, etiamsi nec à parte allegentur, nec producantur: adijciens, In foro conscientiæ teneri vnumquemque eas sequi, si de illis sufficientem notitiam habuerit: iuxta ea quæ tradit Nauarr. cons. 1. n. 12. & per totum de Constit.

60 Obijcitur quartò: Interpretationum quatuor sunt species quarum meminit glo. & Abb. in c. 1. de postul. Præl. Item gloss. fin. in c. Sicut, §. 1. 11. quæst. 1. & in l. Si de interpretatione, ff. De leg. Prima interpretatio est generalis, & necessaria, & in scriptis redigenda vt Principis. Et hæc facit ius quoad omnes, vt hic & in c. Constitutionem, de sent. excomm. in 6. & c. Inter alia, inf. eod. tit. Secunda est generalis, & necessaria, sed non in scriptis redigenda, vt consuetudinis, c. Cum dilectus, de consuet. & d. l. Si de interpretatione. Et hæc ad præsentem quæstionem non pertinet. Tertia non est generalis, sed necessaria, & in scriptis redigenda, vt iudicis, l. Non possunt, ff. De legib. Quarta nec generalis est, nec in scriptis redigenda, nec necessaria, sed probabilis tantum, vt Magistrorum, l. Vnica, C. De profess. qui in vrb. Constantinop. lib. 12. cum Concord. de quibus ibi per Luc. de Penn.
61 Dum autem dicimus Congregationem habere authoritatem interpretandi Concilium, hoc videtur intelligendum de vltima specie interpretationis, id est probabilis, quam cæteris Doctoribus Pius IV. sua Constitutione interdixit, vt videntur innuere illa verba: [glossas, commentaria, vllumue interpretationis genus.] Ad exemplum Nicolai IV. in c. Exijt qui seminat, §. Itaque sub pœna, de verb. signif. in 6. quam Constitutionem propterea nemo ausus est interpretari, vt ibi notat gloss. adeo vt necesse fuerit vt Ioannes XXII. illam prohibitionem suspenderit in Extrauag. Quia nonnunquam, eod. tit. Nec non exemplo Iustiniani, qui in l. 1. C. De veter. iur. enucl. sui Codicis interpretationem prohibuit his verbis. [Nullis iurisperitis in posterum audere commentarios illi applicare, & verbositate sua supradicti Codicis compendium confundere; quemadmodum in antiquioribus temporibus factum est, cum per contrarias interpretantium sententias totum penè ius conturbatum est.]

Nec tollit obicem quod Sac. Congregationis authoritas emanauerit à Summo Pontifice. Nam & Papæ interpretatio nonnunquam probabilis est; & non necessaria, vt not. Io. Andr. in addit.
62 ad Specul. in rubr. Ne sede vacante, vbi propterea ait Innocentium IV. vere fuisse Patrem iuris, quia pauit nos duplici pabulo, scilicet solemni apparatu, vt Magister, in quo eius authoritas est probabilis tantum; & Constitutionibus, quas fecit vt Pontifex, & nunc habemus in 6. lib. Decretalium, in quibus authoritas illius necessaria est. Quod multo magis videtur procedere in interpretationibus Sac. Congreg. quia cum absque speciali Sanctissimi facultate legem condendi authoritatem non habeat, nec videtur habere interpretandi ea interpretatione, quæ necessaria, & generalis dicitur, & vim legis obtinet; nam eius est iura interpretari, cuius est condere, §. Ex his, 11. qu. 1. c. Inter alia, de sent. excommun. c. fin. de concess. præb. l. fin. C. De legib. Vnde in Constitutione Sixti V. de qua supra in princ. legitur ad Summum Pontificem tantummodo spectare generalia Concilia indicere, confirmare, interpretari.

Atque ita declarationes Sac. Congreg. Concilij esse tantum, vt inquiunt, doctrinales, neque illis esse necessario standum affirmat (nullum tamen adducens fundamentum) Thom. Sanchez de matrim. tom. 3. lib. 8. disp. 2. num. 10. Petr. de Ledesm. in Summ. tom. 1. de Sacram. Pœnit. c. 13. difficult. 7. Alphons. de Vega in Summ. to. 1. c. 62. casu 40. Villalobos, & alij nonnulli Theologi.

63 Cæterum ad hanc quoque obiectionem patet responsio ex dictis à num. 8. vsque ad nu. 42. vbi decem fundamentis latissimè probatum est Sacræ Congregationis authoritatem esse Apostolicam; eiusque interpretationem non esse tantum probabilem, sed necessariam, quæ in scriptis redigitur, & obligat omnes generaliter in vtroque foro, Et sanè cum in proœmio dictæ Bullæ Sixtus V. primò dixerit decretorum Tridentini Concilij interpretationem ad singularem Summi Pontificis authoritatem tantummodo pertinere, ac deinde immediatè hanc interpretandi authoritatem Congregationi impertitus fuerit; patet manifestè eum tribuisse Congregationi ius faciendi interpretationem illam, quæ singulariter pertinet ad Summum Pontificem, & sic generalem & necessariam iuxta tex. hic, & in d. l. fin. vbi id no-

tat Bald. C. De legib. Præsertim verò quia cum Sixtus V. in declarationibus editis post institutionem Congregationum à se erectarum disponat, vt Cardinales sibi viros Sacræ Theologiæ, & Pontificij, ac Cæsarei iuris peritos in consultationibus adhibeant apertè distinguit interpretationem Congregationis ab interpretatione Magistrorum. Quod, vt inquit Card. Paleott. de sacri Consist. consult. par. 5. qu. 40. vers. Quare vt antea, consonat cum veteri instituto Oecumenicorum Conciliorum, in quibus non solum conueniebant Patriarchæ, Archiepiscopi, & Episcopi, qui ius suffragij definitiui habebant, sed Presbyteri etiam, & Diaconi sæpe adhibebantur, qui sententiam consultiuam dicebant, ac Patrum deliberationes consilijs studijsque suis iuuabant. Et confirmatur quia in ijsdem declarationibus in principio, vt dictarum Congregationum expeditiones validæ existant decernitur vt Cardinales in qualibet Congregatione non sint pauciores tribus. Hæc autem ratio validitatis expeditionum inepta esset, si Congregationis authoritas esset tantùm doctrinalis, vt Magistrorum.

64 Sed vrgebis. Iudices, ac Magistratus vniuersi authoritatem habent à Principe, apud quem sunt principaliter iurisdictiones, tanquam apud fontem, à quo fluunt, & refluunt sicut flumina ad mare, vt inquit formaliter Bald. in c. 1. §. Ad hoc, num. 12. de pact. iuram. firm. aliàs est sub titulo de allodijs in vsib. feud. & Gram. decis. 46. in princip. adeo vt nec minima iurisdictio possit conferri, nisi authoritate Principis mediata, vel immediata, vt notatur in l. Et quia, ff. De iurisd. omn. iud. in l. Priuatorum, C. eod. tit. per Innoc. in c. Cum ab Ecclesiarum, inf. de off. ordin. & tradit Bald. in d. §. Ad hoc, nu. 2. & tamen diffinitiones, & interpretationes Iudicum legis vigorem non habent, sed inducunt tantum parendi necessitatem in ea particulari causa in qua emanant, l. Paulus, la prima, ff. De re iudic. & d. l. Non possunt, ff. De legibus. Innoc. in c. Cum speciali, sub num. 4. de appell. quem ibi sequuntur Ioann. Andr. col. 3. vers. Quidam dicunt, & Ant. de Butr. num. 11. vers. Dicit tamen Innocentius. Bald. in l. Cum de nouo, in princ. C. de leg. Ergo similiter etsi sacra Congregatio habeat decidendi authoritatem à Principe; tamen illius interpretatio videtur tertiæ speciei, id est illius, quæ generalis non est, licet sit necessaria, & in scriptis redigenda vt iudicis. Vel certe quatenus illius declarationes habeant legis authoritatem, id videtur procedere in illis tantum, quæ generaliter, & per modum legis eduntur, non autem in illis, quæ fiunt in aliquo speciali casu.

65 At facilis est responsio. Quia iurisdictio alijs Iudicibus attributa regulariter restricta est ad certos limites personarum, aut territorij, extra quos non extenditur, l. fin. ff. De iurisd. omnium iudic. Nam sicut Prætor vniuersam iurisdictionem mandare alij potest, ita & in personas certas, vel de vna specie potest, vt legitur in l. Prætor, ff. eod. At sacra Congregatio fuit generaliter assumpta à Summis Pontificibus ad decreta Tridentini Concilij interpretanda; & propterea decidit non solum casus particulares, & in concreto, sed vt plurimum aperit sensus, & mentem Sanctæ Synodi generaliter, & in abstracto. Ea verò, quæ in facto consistunt reijcit ad Iudices ordinarios. Vnde eatenus se extendit illius authoritas, quatenus protenditur latitudo decretorum Concilij, quibus declarationes intrinsecè insunt, vt ostensum est supra.

66 Et ideo cum Congregatio declarauit decretum Concilij c. 6. sess. 23. ademisse clericis non habentibus requisita ibi præscripta, priuilegium fori dumtaxat, sed nihil disposuisse de priuilegio Canonis. Item cum declarauit ad obtinendum simplex beneficium ecclesiasticum sufficere ex eo decreto decimumquartum annum inchoatum: & è conuerso ad obtinendas dignitates quibus animarum cura nulla subest in Cathedralibus, vel Collegiatis Ecclesijs ex decreto c. 12. vers. Ad cæteras, sess. 24. requiri annum vigesimum secundum completum, & in alijs innumeris casibus: quamuis declarationes editæ fuerint ad consultationem Episcoporum, aut partium litigantium in aliquo speciali casu: tamen nemo dixerit non esse generaliter obseruandas, cum decreta illa Concilij, quæ generaliter ligant omnes, habeant semper in ventre sensum, seu intellectum illum, quem sacra Congregatio sua declaratione manifestauit.

67 Et propterea videmus sententiam Principis, quæ venit ad declarandum aliquod dubium iuris, quamuis lata fuerit inter partes, & in casu particulari; tamen facere ius quoad omnes, quia non solum habet vim sententiæ, sed etiam generalis statuti, vt decidit Bald. per illum text. in l. fin. num. 1. C. De legib. Et in proprijs terminis cum Pontifex, vel authoritatem habens ab ipso respondet ad consultationem alicuius in aliquo particulari casu, responsum illud facere ius commune inter omnes: Est textus apertus in c. Ex multa, de voto, per quem tex. ita determinat gl. in c. Ex tua, in ver. Consultationem, de fil. presbyt. & Felin. alios allegans in c. In, 17. supra eod. Quibus accedit quod etsi ad hanc interpretationem faciendam desideraretur præcisa authoritas legis condendæ; illa tamen non deesset, quia Congregatio ex Bulla Sixti in his, quæ morum reformationem concernunt, authoritatem habet pro iustitia, & æquitate decernendi quæcumque sibi visa fuerint in vniuerso orbe. Vnde sicut Princeps authoritatem habet vbique, & quoad omnes, sic & is, qui authoritatem habet ab ipso, vt post Iacob. de Belutio dixit Io. And. in c. Per venerabilem, col. 1. qui fil. sint legit.

68 Quamobrem vt concludamus, Sacræ Congregationis rescripta sunt veluti responsa prudentum: nam, vt olim prudentes, respondet diffinitiuè consultationibus eorum, qui illius sententiam exquirunt circa intelligentiam decretorum

69 Concilij. Occasione autem visitationis Liminum, & emendationis Conciliorum Prouincialium consueuit respondere Episcopis eam consulentibus super omnibus dubijs ad Ecclesiarum regimen pertinentibus etiam non Conciliaribus. Constat autem eorumdem prudentum responsa vim legis obtinere c. Responsa prudentum, 1. dist. l. Ius autem ciuile, ff. De iust. & iur. §. Responsa, instit. de iur. natur. & l. 1. §. Sed neque, C. De veter. iur. enucl. Valet enim illatio: Ita ait Celsus Iurisconsultus; ergo ita est, l. 1. vbi Bart. Bald. Ang. Paul. de Castr. Alex. Ias. & cæteri notant, ff. Si cert. pet.

Hanc

Hanc autem Sac. Congregationis authoritatem DD. quoque passim reuerenter agnoscunt. Nam Nicolaus Garz. de benef. tom. 1. in præfat. [Quod attinet (inquit) ad declarationes S. Congregationis certum est eas non esse declarationes doctrinales, sicut latas à Doctoribus, & Iurisperitis, vt aliqui Theologi perperam dicunt, sed esse declarationes definitiuas, seu decisiuas vim legis habentes, & vt leges recipiendas vtpote latas ex Commissione Papæ, & à personis habentibus interpretandi, & respondendi facultatem à Principe, vt apparet ex Bulla Sixti V. quæ est in parte secunda Bullarij in ordine septima, vbi habetur facultas dictæ Congregationis.] Et eadem Sac. Congregatio cuidam Abbatissæ Messanensi sic respondit: Eadem ratio habenda est de his, quæ scribuntur à Cardinalibus sacræ Congregationis Concilij Tridentini nomine ipsius Congregationis, ac si à Papa scripta essent, & alias sic censuit: decreta, & litteræ Congregationis Concilij semoris litibus sunt executioni demandanda, nec super his sententia, nec decretum aliquod est faciendum. Et ita super declarationibus Sac. Congregationis Papa statim dat Breue, & Auditor Cameræ Monitorium in earum executionem. Et Rota eas absque vlla controuersia, & disputatione amplectitur, suscipit, & obseruat, vt praxis ostendit. Et quamuis declaratio sit facta ad instantiam alicuius, seu in casu particulari; tamen facit ius quoad omnes, & in vniuersum. Hæc ille.

Similiter Eman. Rodriq. de regul. tom. 1. q. 11. ar. 1. & 2. affirmat has declarationes si authenticę habeantur in iudicio, & extra esse obligatorias, & dicendas esse definitiuas, quæ vt tales imponunt necessitatem, & in scriptis rediguntur sicut declarationes ipsius Principis legislatoris, & testatur secundum eas in Tribunalibus iudicari.

Sed & Ludouicus Miran. in Manual. Prælat. to. 2. quæst. 26. ar. 11. reiecta opinione quorumdam, qui in Hispania contrarium asserebant, concludit declarationes sacræ Congregationis authentico sigillo, & subscriptione munitas non solum habendas esse vt doctrinales, verum etiam vt iudiciales, & in vtroque foro obligare, & secundum ipsas in omnibus Tribunalibus iudicari debere. Eo quod cum Cardinales faciant huiusmodi declarationes ex commissione Summi Pontificis, & ipsius auctoritate; eadem lege, qua iubemur Papalem declarationem recipere, tanquam certam, & veram, eadem iubemur etiam recipere easdem declarationes explicantes mentem, & intentionem legislatoris.

71 Idem censet Io. de Salas, de legib. tr. 14. q. 97. disp. 21. sect. 12. dicens declarationes dictæ Congregationis non vt probabiles, & doctrinales dumtaxat habendas esse, sed vt authoritatiuas, & necessarias tamquam si ab ipso Papa editæ fuissent, & ideo habere vim obligandi in vtroque foro tam in iudicio, quàm extra, non solum pro illis personis, ad quarum instantiam fiunt, seu in illo speciali casu, cui Congregatio respondet, sed vt leges generales in similibus omnibus: idque probaui tum ex verbis constitutionis Sixti V. in quibus Papa eamdem, quam ipse babet, interpretandi, & exequendi facultatem Congregationi impartitur; maximè quia illa exceptio dubiorum, cum debeat esse de regula legis, id manifestius reddit: tum ex consultatione Papæ, quia ex ea, etiamsi sit super particulari casu, ius generale editur, iuxta textum in c. Ex miu. 1a, ce voro allegat pro hac sententia Eman. Rodrig. & Nicolaum Garziam, loc. citatis, Item in praxi Episcopali part. 1. ver. Authoritas, ac præterea Rotam decis. 482. 743. & 750. part. 1. & decis. 325. par. 2. diuers. in quibus Rota iuxta declarationes Cardinalium iudicauit, refert etiam licet mutilatè verba alterius decisionis Rotæ in causa Tudent. iurisdictionis, 28. Nouembris 1607. coram Cardinali Sacrato quæ sic se habent. Cum fuisset pro parte Moderni Episcopi data quædam declaratio S. Congregationis super interpretatione Concilij Trid. Rota quæ solet acquiescere resolutionibus S. Congregationis negatiuè respondit. Cæterum cum fuerit repertum, quod illa non erat resolutio S. Congregationis, sed quædam annotatio bon. me. Card. Carafæ: iterum proposui dubium, & Domini affirmatiuam sententiam amplexi fuerunt. Impressa est hæc decis. in Rep. c. 3. decis. 166. n. 1. & subdit Salas se huiusmodi verba retulisse nesciens an alibi tam expressum, aut graue testimoniū pro declarationib. S. Congreg. reperiatur. Sed expressius hoc habetur in decisione Romana Capellaniæ, 2. Ianuarij 1589. coram Cardinali Pampbilio, in hæc verba: Domini attenta resolutione Illustrissimorum DD. S. Concilij Interpretum in causa Pistorien. quod præsentandus non debeat esse Presbyter ex eo quod in fundatione dicatur Capellanum debere celebrare diuina Officia, &c. recesserunt à resolutis in hac causa, & dixerunt Capellaniam non esse Sacerdotalem. Quam quidem decisionem ad litteram retuli in c. 1. n. 73. infra de ætat. & qualit. Deinde addit Salas, vbi supra in vers. Quartò colligo, effectum obligandi, quem habent prædictæ declarationes, non solum esse quoad futura, sed etiam quoad præterita, quia hoc est de natura legis declaratoriæ, & potius ligat constitutio antiqua, quam noua declaratoria: secundum glos. in Clem. Statutum, in ver. Declaramus, de elect. & ibi Card. q. 2. gloss. in c. 11. de decim. in ver. Declaramus, lib. 6. & Abb. hic num. 8. & sententias contra declarationes S. Congregationis latas, esse ipso iure nullas, vt ibi per eum in vers. Sextò colligunt. Id ipsum censent & alij Recentiores. Nec aliud sentit Basil. Pont. in tract. De matrim. lib. 5. c. 13. §. 1. n. 7. ab aliquibus perperam allegatus pro contraria sententia. Tantum enim, ait, non obstant decisiones Rotæ, quas pro sua sententia Menochius refert; his enim ego oppono Congregationis declarationes, quæ maius pondus authoritatis habent.

72 His demum addo Rotam in causa Fulginaten. hæreditatis 14. Februarij 1650. coram R. P. D. Verospio, cuius hæc sunt verba: Prædicta verò certiora redduntur ex resolutione S. Congregationis Concilij Tridentini in vna Meliten. sub die 10. Maij 1608. qua Eminentissimi Patres responderint professionem ab huiusmodi Equitibus obedientiæ nuncupatis emissam nullius esse roboris, atque momenti ad obligandum ipsos Religioni, nisi eorum institutio per Apostolicam Sedem fuerit approbata, vel ab eadem Eminentissimus magnus Magister legitimam ad id facultatem obtineat. Quorum responsa non solum futuris imponendi finem controuersijs vim obtinent, sed

iustam quoque per se ferunt interpretationem in præcedentibus casibus hactenus non decisis, neque in iudicium deductis pari ratione seruandam, iuxta gloss. in procem. Clem. in verb. De cætero, Salas de legib. quæst. 97. tract. 4. sect. 12. vers. 5. Colligo, vbi loquitur in specie de resolutionibus S. Congregationis prædictæ. Rota coram Gregorio decis. 310. num. 7. & decis. 317. num. 32 par. 4. tom. 2. recent. & in Mileuitana Antianitatis, 26. Maij 1650. in §. Non obstat quod prædicta ordinatio coram Reuerendissimo D. meo Decano, & ab hoc Tribunali semper magna cum reuerentia suscipi solent, vt dictum fuit in Aversan. Beneficiorum, 3. Iulij 1606. coram Cardinali Sacrato: & coram Buratto dec. 479. num. 2. & in Meten. Abbatiæ, 19. Iunij 1628. coram D. meo Decano. Et in Maioricen. Parochialis, 13. Iunij 1646. coram R. P. D. meo Celso. Et in alijs relatis in Calaguritan. Clauis, 12. Ianuarij 1648. in vltimo, §. Coram R. P. D. meo Corrado. & in Oppiden. Processionum, 18. Maij 1646. in §. Et hæc iuris dispositio coram me.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Cæterum.

S V M M A R I V M.

1 *Rescriptum secundum in eodem negotio ab aduersario impetratum non valet, si de primo non faciat mentionem, & primum remanet in suo robore. & n. 3.*

2 *Rescriptum secundum non valet, si taceat primum fuisse impetratum communi consensu. & n. 14.*

4 *Rescriptum primum si non fuit præsentatum, & illius authoritate facta citatio valet secundum prius præsentatum, licet de primo mentionem non faciat.*

5 *Rescriptum secundum ad lites non faciens mentionem de primo an sit ipso iure nullum, an verò sit annullandum ope exceptionis.*

Et quid in litteris beneficialibus, & gratiosis. n. 8.

9 *Subreptio non inficit litteras contentiosas ipso iure, sed ope exceptionis.*

10 *Secus si litteræ sint gratiosæ.*

11 *Rescriptum secundum si faciat mentionem de primo, valet secundum, & non primum.*

12 *Rescriptum secundum faciens mentionem de primo an tollat primum ipso iure.*

13 *Gratia secunda quamuis faciat mentionem de prima, tamen non tollit primam, nisi in secunda fuerit expreßè derogatum regulæ de iure quæsito non tollendo. & n. 17.*

14 *Rescriptum secundum non sufficit vt faciat mentionem de primo, nisi etiam faciat mentionem de illius qualitatibus, quæ reddidissent Principem difficiliorem ad secundas litteras concedendas.*

15 *Subreptionem inducit omne tacitum, quo expresso princeps non tam facilè dedisset litteras.*

16 *Princeps, si in secunda gratia non fuerit facta mentio de qualitatibus primæ, præsumitur circumuentus.*

18 *Regulæ de iure quæsito non tollendo Papa non censetur velle derogare quibuscunque vtatur verbis, & clausulis, nisi eidem regulæ expreßè deroget. & n. 26.*

19 *Amplia primò etiamsi Papa habuerit certam scientiam ex narratis de præiudicio tertij.*

20 *Amplia secundò in iure quomodolibet quæsito, & ex priuilegio.*

Amplia tertiò, etiam in gratia motu proprio. n. 22.

Amplia quartò, etiamsi Papa processerit de plenitudine potestatis. n. 23.

Amplia quintò etiamsi generaliter derogauerit constitutionibus Apostolicis, & regulis Cancellariæ etiam cum clausula, quorum tenores. *n. 26.*

Limita primò, in gratia ex sui natura præiudiciali. n. 28.

Limita secundò, in gratia quæ fit ob publicam vtilitatem. n. 32. & n. 48.

21 Quomodolibet *dictio, includit omne ius quantumcunque minimum.*

24 *Clausula* de plenitudine potestatis *operatur etiam in præiudicium tertij. fallit vt n. 25.*

25 *Protestatio de qua in regula de non tollendo ius quæsitum tollit consensum, & voluntatem Papæ ab actu gerendo.*

27 *Clausula derogatoriæ in litteris Apostolicis semper apponi consueuerunt.*

29 *Gratia ex sui natura præiudicialis quando dicatur. & n. 30. & 31.*

30 *Scientia Papæ de præiudicio tertij si proueniat ex narratis, non sufficit ad tollendum ius quæsitum sine expressa derogatione regulæ.*

31 *Protestatio cedit facto omnino contrario.*

33 *Studia litterarum pertinent ad communem vtilitatem.*

34 *Priuilegio concesso miserationis causa renunciari non potest.*

35 *Officium obtinens ad sui vitam, si euadat cæcus, an valeat prouisio de eodem officio alteri facta sine derogatione regulæ de iure quæsito non tollendo, latè discutitur, vt num. seqq. vsque in finem.*

36 *Officia ex sui natura regulariter sunt perpetua, præsertim si concedantur ad vitam.*

37 *Officialis perpetuus sine iusta causa de potestate ordinaria amoueri non potest.*

38 *Regula de non tollendo ius quæsitum obstat secundæ gratiæ de officio prius alteri ad vitam concesso.*

39 *Cæcitas non est iusta causa remouendi aliquem ab officio prius obtento.*

Quamuis sit officium ecclesiasticum. n. 43.

Et quamuis detur principaliter propter exercitium, & non propter dignitatem n. 62. & n. seqq. vsque in finem.

40 *Cæcus qui perdit visum non perdit officium.*

41 *Senatorium ordinem retinet, & iudicantis officio fungitur.*

Retinet magistratum prius acceptum ibid.

42 *A tutela non remouetur, sed datur illi curator, vel coadiutor. & n. 73.*

43 *Mutus Archidiaconus, qui amisit officium linguæ, non remouetur ab officio.*

44 *Idem si amiserit officium oculorum.*

45 *Officialis electus, qui ante confirmationem euasit cæcus, debet in eodem officio remanere, illudque per alium exercere. & n. 58.*

46 *Officium obtinens siue gratuitum, siue onerosum, si fiat inhabilis, non priuatur officio, sed inseruit per substitutum, & retinat stipendia sua.*

47 *Etiamsi officium requirat industriam personæ.*

50 *Coadiutoria concernit principaliter publicam vtilitatem,*

tem, non autem remotio officialis infirmi ab officio.

51 *Prælatus etiam inuitus cogi potest ad cedendum, quando subest periculum destructionis ecclesiæ, dummodo detur ei bonum conc ambitum.*

52 *Vtilitas publica præfertur priuatæ.*

53 *Coadiutoriæ gratia cur non requirat derogationem regulæ de iure quæsito non tollendo.*

54 *Infirmi remotio ab officio, vel beneficio est contra ius, & vtilitatem publicam. & n. seqq.*

55 *Afflictis afflictionem addere peccatum est.*

56 *Rex Portugalliæ inhabilis à Regno non remouetur, sed datur illi coadiutor à Romano Pontifice ob publicam vtilitatem.*

57 *Officio, vel beneficio suo quem priuare sine culpa, peruersum est, & contra ecclesiasticam censuram. & n. seq.*

59 *Cæco est miserendum, & de nouo subueniendum.*

60 *Dementia non est iusta causa remouendi ab officio perpetuo, sed solum dandi coadiutorem.*

61 *Repetitio nunquam fieri intelligitur etiam in eadem clausula quando ex illa resultat aliquid exorbitans à iure communi.*

62 *Infirmus ab officio remoueri potest de potestate ordinaria quando officium datur principaliter non propter dignitatem, sed propter exercitium.*

Contrarium n. 73. & seqq. vsque in fin.

Declaratur primò, vt procedat in officio temporali, non autem in spirituali, & perpetuo. n. 65.

Declaratur secundò, vt procedat in officiali, qui ex propria culpa in morbum incidit. n. 68.

Sed contra, secundum Canones. n. 69.

Declaratur tertiò, vt procedat in remotione ab administratione, non autem à titulo, & habitu officij num. 70.

Declaratur quartò, vt non procedat stante consuetudine inseruiendi per substitutum. n. 78.

Declaratur quintò, vt non procedat in officiali, qui factus est cæcus. n. 80.

Intellectus legis si quos iudices, C. De off. Præfect. Præt. orient. n. 63. & seqq. vsque in fin.

63 *Iudices propter longinquam infirmitatem inutiles ab administratione remouentur, & alij in eorum locum subrogantur, contrarium. n. 67. & 73.*

Declaratur multis modis vt num. 65. & seqq. vsque in finem.

64 *Iudex datus mutari iubetur si propter infirmitatem diu fuerit impeditus.*

Procedit in iudice delegato. n. 71.

66 *Leges debent imitari Canones, sed non è conuerso.*

67 *Iudex propter furorem, vel cæcitatem superuenientem non debet remoueri.*

68 *Officialis, qui ex propria culpa in morbum incidit, remouetur ab officio secundum leges.*

69 *Secus secundum Canones.*

70 *Iudices ob aduersam valetudinem inutiles remouentur ab administratione, sed non ab officio.*

71 *Delegati iurisdictio de facili per ordinarium iudicem reuocatur.*

72 *Iudicium soluitur vetante eo, qui iussit iudicare.*

73 *Tutor factus inutilis propter aduersam valetudinem non remouetur, sed datur illi coadiutor.*

74 *Episcopatus est nomen oneris, non honoris.*

75 *Infirmi siue Episcopi, siue Parochi, siue simplices beneficiati, siue officiales, non remouentur, sed eis dantur coadiutores, & n. seqq.*

76 *Officia perpetua, & spiritualia regulantur per omnia, vt beneficia ecclesiastica.*

77 *Imò difficilius quis remouetur ab officio, quàm à beneficio.*

79 *Officiales collegiorum vrbis ægritudine, vel senio, aut aliàs legitime impediti, ex consuetudine inseruiunt per substitutum, sibique emolumenta percipiunt.*

80 *Lex generalis posterior non tollit legem specialiter loquentem, sed distinguitur, & limitatur per legem antiquam.*

81 *Cæcus non potest dici inhabilis ad officium, vel magistratum, nec respectu tituli, nec respectu exercitij. & n. seqq. vsque in finem.*

82 *Non excusatur à Concilio, vel patrocinio.*

83 *Si sit sapiens, cogi potest ire ad consilium, & consulere.*

84 *Non priuatur voto, quod aliàs haberet, si cæcus non esset.*

85 *Non dicitur inhabilis ad legendum, vel scribendum, cum à lege sit habilitatus ad hæc implenda per substitutum.*

86 *Cæcis vis ingenij, & intellectus perspicacior est, & n. seqq.*

87 *Iudicandi munus magis consilio prudentis viri, quàm corpore explendum est.*

1 CÆTERVM. Si in secundo rescripto
de primo rescripto aduersarij eiusdem
causæ non fit mentio, valet primum:
2 aliter valet secundum, & si primum
communi consensu fuit obtentum, non valet secundum hoc tacito impetratum. Hoc dicit Ioa. Andr. Bald. Bellam. Butr. Cardin. Anchar. Abb. Ioan. de Anan. Felin. & Dec. & sunt tres partes, quæ per se patent: secunda ibi *si verò*, tertia ibi *verum*.

3 Nota ex hac decretali tres regulas in materia rescriptorum scitu necessarias, & vsu forensi admodum frequentes. Prima regula est si secundæ litteræ in eodem negotio ab aduersario impetratæ, de primis non faciant mentionem, primæ remanent in suo robore, & secundæ non valent. Hæc regula habetur in prima parte text. & validitas primarum litterarum probatur ibi: *Peiores iudices ad decisionem causæ procedere possunt.* & nullitas secundarum, ibi: *nec secundæ litteræ obtinent alicuius roboris firmitatem.* Ratio huius primæ regulæ, quia si princeps recordatus fuisset primarum litterarum, secundas vtique non concessisset. Ideoque secundæ non valent ex defectu intentionis, vt cap. Ex parte, il 1. infra de offic. deleg. ibi: *si memores fuissemus nos pro prædicto N. litteras direxisse, pro aduersario nullatenus scripsissemus.* Ad idem cap. In nostra infr. eod. cap. Ex litteris de off. deleg. Quare hanc regulam ponunt hic gloss. post casum, Ioan. Andr. Bald. & omnes in summ. text.

4 Declara tamen hanc primam Regulam dummodo primæ litteræ fuerint præsentatæ, & illarum auctoritate fuerit facta citatio, aliàs enim valerent secundæ; quæ primò fuerunt præsentatæ, etiamsi in eis de primis litteris nulla mentio facta esset, cap. Vt debitus: & ibi notatur in glos. in verb. Assignatæ, infra de Appel. gloss. 1. & 2. hic Bald. num. 1. & plerique alij. Plures alias declarationes ad hanc regulam vide hic plenè per Felin. à n. 2. vers. Limita decem modis.

5 An autem secundum rescriptum non faciens men-

mentionem de primo impetrato super eadem causa ab aduersario sit ipso iure nullum, necne, sunt opiniones. Abb. hic num. 5. refert Compostel. tenere secundum esse ipso iure nullum, & pro eo dicit optimè facere hanc litteram ibi: *nec secundæ litteræ obtinent alicuius roboris firmitatem.* Quę verba cum sint præsentis temporis, videntur inducere nullitatem ipso iure: ad gloss. in reg. de pœn. de regul. iur. libr. 6. & in l. In criminali in verb. Habeatur, Cod. De iurisdict. omn. iudic.

Sed tu aduerte; nam Compostell. non fuit in hac opinione, imò cum Innocentio oppositum censuit, vt mox dicetur: & forte Abb. voluit allegare Tancredum, qui, vt refert Hostien. hic num. 1. in verb. Secundæ litteræ, tenuit secundas litteras non facientes de primis mentionem esse ipso iure nullas, motus ex antiqua compilatione, in qua dicebatur, nec secundæ litteræ de iure obtinent, &c. exponebat enim de iure, id est ipso iure, & eum sequitur hic Andr. Siculus, sed contrariam opinionem, idest secundum rescriptum ad lites non esse nullum ipso iure, sed annullandum per sententiam, adeo vt per tale rescriptum detur iurisdictio, & teneat processus secũdi iudicis, si ex aduerso non excipiatur, tenuit Goffr. hic, qui ad motiuum Tancr. respõdet, verba illa de iure ex compilatione, qua vtimur, fuisse sublata ad confundendam illius opinionem, vt refert Host. vbi supra. Idem tenuerant hic Philippus, Petr. de Sampsone relati à Cardinali, nu. 3. Innoc. num. 2. in verb. Nec secundæ, & num. 3. Compostell. in fin. princ. ver. Secutius, & iustius. Abb. Antiq. num. 2. Host. dicto num. 1. in verb. Secundæ litteræ, Ioan. Andr. num. 6. Bald. num 4. Card. d. num. 3. Abb. Sicul. num. 5. vers. Tertia opinio, dicens hanc opinionem esse communem fere omnium DD. & Felin. num. 10. dicens ita tenere omnes DD. hic excepto Andrea Siculo,
6 cuius motiuis respondet. Pro hac opinione inducitur cap. Si autem, & cap. Plerumque infra eod. in quibus patet secundum rescriptum subreptitiè impetratum ob taciturnitatem primi valere post annum data negligentia primi impetrantis: ergo non fuit nullum ab initio, alioquin tractu temporis non potuisset conualescere, vt in regula Non firmatur, de reg. iur. lib. 6. Quæ inductio approbatur hic ab omnibus, vt attestatur Felin. in cap. Ad audientiam, il 2. num. 17.
7 §. Litteræ ad lites infr. eod. & ad hunc tex. & similia iura, quæ videntur obstare huic opinioni responderi potest, secundum rescriptum non habere roboris firmitatem, seu esse nullum inspecto effectu: nam id, quod ope exceptionis potest annullari, potest dici largo modo nullum, vt l. Si dari stipuler. ff. de verb. obligat, secundum Abb. hic num. 8. facit tex. in l. 1. in princ. iuncta expositione Bald. in verb. Nulla, ff. De offic eius, cui mandata est iurisdictio, vel plenius responde, vt hic per Felin. n. 10.

8 Limita communem opinionem, vt procedat in rescriptis ad lites, seu litteris iustitiæ, iuxta terminos huius decretalis: secus verò in litteris beneficialibus, seu gratiosis; nam secundæ non facientes mentionem de primis sunt ipso iure nullæ, cap. Constitutus infra eodem, cap. Cum olim, de re iudicata, cum concordant. Ratio
9 differentiæ est, quia litteræ contentiosæ per subreptionem non annullantur ipso iure, sed veniunt annullandæ ope exceptionis, dicto cap. Si autem, & cap. Plerumque infr. eodem, cap. Vt debitus, de appell. Abb. hic num. 6. Latè Host in Summ. hoc tit. §. Quæ possunt obijci, vers. Sed nunquid processus, Compostell. in cap. Super litteris, num. 6. vers. Primo casu infr. eod. Rota decis. 13 incip. Vtrum si sit delatũ, hoc tit. in antiq. & decis. 151. incip. Si aliquis iudex, aliàs 63. de appell. in antiq. & in recent. decis. 582. num. 2. par. 2. Seraph. decis. 513 num. 7. At verò in beneficialibus, & gratiosis litteræ subreptitiæ sunt ipso iure nullæ, cap. Ad audientiam, il 2. infra eod. Clem. 1. de præb. cap. Si motu proprio, eod. tit. lib. 6. Abb. hic num. 6. vers. Nam scire debes, aliam conclusionem. Et tenent gloss. fin. Innoc. & omnes in d. c. Ad audientiam, vt ibi dixi in vlt. not. n. 20. & seqq.

11 Secunda regula est: si secundæ litteræ faciunt mentionem de primis, valent secundæ, & non primæ; habetur hæc regula in secunda parte huius tex. ibi: *si verò in secundis litteris.* Et eam ponunt Ioan. Andr. & reliqui post eum, in Summ. tex. gloss. in verb. Iudicio. Innoc. num. 6. & alij communiter, Ratio huius secundæ regulæ est quia cùm hoc casu constet de intentione Principis volentis primas litteras reuocare, & de potestate non sit ambigendum, posteriores derogant prioribus, cap. Bonæ, ibi: *respondemus igitur, quod posteriores debent prioribus præiudicium generare*: de confir. vtil. vel inutil. cap. 1. Cum ibi not. de cons. lib. 6. l. Pacta nouissima, C. De pactis.

12 An autem secundum rescriptum faciens mentionem de primo tollat primum ipso iure, adeo vt processus factus super primo sit nullus, est ardua quæstio, quam prolixè examinat Abb. hic. n. 10. ad eum recurre.

13 Limita hanc secundam regulam, nisi secundæ litteræ auferant ius tertio quæsitum ex primis litteris; quia tunc non valent secundæ, etiamsi de primis faciant mentionem, nisi expressè in secundis fuerit derogatum regulæ Cancellariæ de iure quæsito non tollendo, Card. Seraph. dec. 1082. & latius dicam infr. n. 18.

14 Tertia est regula & quidem valde notabilis: non sufficit vt secundæ litteræ faciant mentionem de primis, sed amplius requiritur vt in eis fiat mentio de illarum qualitatibus, quæ si fuissent expressæ reddidissent Principem difficiliorem ad secundas litteras concedendas. Hæc regula similiter probatur clarè ex tertia parte textus nostri ibi: *verum.* Nam si primæ litteræ fuerunt impetratæ de communi consensu, non valent secundæ; quamuis de primis faciant mentionem; nisi etiam in eis exprimatur illa qualitas, quod primæ fuerint impetratæ de consensu partium. Et ita intelligunt hoc cap. gloss. in verb. De commissione, dicens esse nullas secundas litteras, quamuis de prima commissione fecerint mentionem, si tacuerunt quod de communi consensu fuerit impetrata. Abb. Antiq. num. 2. in verb. Verum, Host. num. 3. in eod. verb. Bald. num. 14. Abb. Siculus, num. 3. Ioan. Andr. Bellam. Butr. & omnes in Summ. tex. & hanc regulam pluribus confirmat Cardin. cons. 136. Factum sic se habet. Vacantibus Canonicatu, &c. n. 9. & cons. 142. Punctus quæstionis, n. 6. & 7. Alex. cons. 111. Perspectis litteris, num. 2. lib. 6. Concordat, cap. Dile-

Dilectus, il primo infra eod. cap. Coram, iuxta secundum intellectum, de off. deleg. cap. 2. ibi; [Quoniam in posterioribus litteris non fuit mentio facta priorum, nec in eis, &c.] de dol. & contumac. cap. Inter monasterium, ibi: [Tum etiam quoniam de priuilegijs Apostolicæ Sedis, & processu negotij coram primis iudicibus nihil in secundis litteris dicebatur, quod si fuisset expressum obtinere minimè potuissent,] de re iudic. cum multis concord.

15 Ratio huius tertiæ regulæ est, quia omne tacitum, quo expresso Princeps non tam facilè dedisset litteras, reddit rescriptum subreptitium, cap. Super litteris, cum materia, & cap. Postulasti, infra eod. Abb. hic num. 3. vers. Ratio est, Cassad. dec. 12. num. 14. de præb. Rota dec. 739. num. 1. par. 2. & dec. 670. num. 4. par. 4. rec. & aliàs passim. Quæquidem subreptio licet in contentiosis non annullet rescriptum, nisi fuerit exceptum: tamen in beneficialibus, & gratiosis reddit gratiam ipso iure nullam, vt ostensum est supra num. 10.

16 Et per hoc aliàs dixi secundam gratiam de officio prius alteri collato cum clausula *ad tui vitam*, ab eodem Pontifice factam non valere, cùm in ea non fuisset expressum, quod prima ab eodem emanauerat cum illa qualitate, *ad tui vitam*, de quo si Papa recordatus fuisset, verisimiliter secundam gratiam vel nullo modo, vel certè non tam facilè concessisset. Ideoque secunda gratia est subreptitia, ac nulla, & Princeps præsumitur circumuentus per supradicta, & per tex. in cap. Cum olim ibi: [Contra pronunciationem suam contulit, sicut credimus, circumuentus,] infra de re iudic. cum ibi not. per Felin. num. 2. vers. Ideo infert, quod gratia secunda, & in cap. Constitutus, ibi: Cum de hoc memoratus P. non fecisset in suis litteris mentionem, intelligendum erat circumuenisse prædecessorem nostrum, & dictas litteras veritate tacita impetrasse, infra hoc titulo.

17 Cæterum aduerte, quia hodie non sufficit, vt in secunda gratia fiat mentio de prima cum illius qualitatibus; sed amplius requiritur, vt expressè, & nominatim derogetur regulæ Cancellariæ 18. de non tollendo ius quæsitum: alioquin secunda gratia est ipso iure nulla. Hæc conclusio est Mohedan. decis. 7. per totam maximè num. 6. de restit. spol. vbi resoluit collationem officij custodis pontis, & portæ Salariæ factam à Papa cum clausula, *non obstante collatione per nos alteri facta*, nullum præiudicium intulisse primo officiali, & obstare regulam de iure quæsito non tollendo; & allegat Bart. qui idem tenet in l. Prædia, num. 2. C. De locat. prædior. lib. 11. & Bald. in auth. Hoc inter liberos, num. 3. vers. De clausula autem, C. De testam. concordat Buratt. decis. 421. num. 1. Quinimò non valere secundam gratiam de officio priùs alteri ad vitam concesso, etiamsi in ea fuerit facta expressa, & indiuidua derogatio primæ gratiæ, & intrare prædictam regulam de iure quæsito, cui derogatum non fuerat, tenuit Rota in causa Bononien. Portæ Palatij coram Litta, vt latiùs dicam infra num. 38.

18 Neque obstat si dicas regulam non intrare vbi constat Papam voluisse auferre ius alteri quæsitum, quoniam de hoc quæritur an voluerit; & propter protestationem in regula appositam constat nolle, quibuscumque vtatur verbis, & clausulis, nisi expressè deroget regulæ. Sarnen. in proœm. dictæ regulæ qu. 5. num. 3. & fuit dictum in causa Burgensi iuris sepeliendi coram Cæsare de Grass. 10. Iunij 1575. quæ habetur in tit. de rescr. decis. 9. & sequitur Seraph. dec. 1082. num. 6. & 7.

19 Amplia primò hanc conclusionem, vt locum habeat, etiamsi Papa ex narratis in litteris habuerit certam notitiam præiudicij tertij; vt plenè firmauit Rota coram Cæs. de Grass. in d. dec. 9. de rescript. per totam, & in recent. dec. 607. nu. 5. par. 3.

20 Amplia secundò in iure quomodolibet quæsito, etiam ex priuilegio. Sarnen. super reg. de
non tollen. ius quæs. qu. 15. circa fin. Gozzadin.
cons. 14. num. 22. Roland. cons. 2. num. 23. lib. 4.
latè Cæs. de Grass. decis. 1. per totam, in verb.
21 significat. Seraph. d. decis. 1082. nu. 2. Nam dictio, *quomodolibet*, in regula apposita includit omne ius quantumcumque minimum, glos. in Clem. 2. in verb. Quomodolibet, de sent. excommun. Paris. cons. 58. nu. 10. lib. 1. Seraphin. vbi supra, num. 3.

22 Amplia tertiò etiamsi Papa secundam gratiam fecerit motu proprio, & ex certa scientia. Mohed. d. decis. 7. nu. 1. & 2. de restit. spoliat. Cæs. de Grass. d. decis. 9. de rescript. nu. 14. nam motus proprius non firmat priuilegium contra ius alterius, vt dixi in cap. Causam quæ, num. 18. & seqq. infra eod.

23 Amplia quartò, etiamsi Papa processerit de
plenitudine potestatis; nam etsi clausula *de pote-*
24 *statis plenitudine* operetur in tertij præiudicium,
vt voluerunt Paris. cons. 5. num. 91. & cons. 30.
25 nu. 46. lib. 4. & Gozzadin. cons. 5. nu. 25. & seqq. tamen hoc non habet locum in terminis regulæ, in qua protestatio tollit consensum, & voluntatem ab actu gerendo, vbi ei non derogatur; & ita nulla potest alia formula introduci, per quam possit dici constare de mente Papæ, nisi faciat regulæ mentionem. Quæ sunt formalia verba Cardinal. Seraphin. in præcitata decis. 1082. n. 9. vbi etiam subdit ita decisum fuisse coram Blanchetto in vna Mediolanensi fructuum 24. Aprilis 1592. in proprijs terminis huius regulæ.

26 Amplia quintò etiamsi in gratia secunda fuerit generaliter derogatum constitutionibus Apostolicis, & regulis Cancellariæ in contrarium facientibus etiam cum clausula, Quorum tenoris. Nam nihilominus Rota semper tenuit huiusmodi generales derogationes non sufficere, quia regulæ de iure quæsito non tollendo specialiter, & indiuiduè est derogandum. Put. decis. 265.
lib. 2. & fuit dictum in Bononien. vsusfructus 23.
Maij 1625. coram Coccino circa med. vers. Aut
nititur, vbi allegantur decisiones concordantes,
27 & eo magis quia clausulæ derogatoriæ in litteris Apostolicis semper apponi consueuerunt. Put. decis. 418. num. 4. lib. 2. vnde si clausulæ generales sufficerent ad derogandum regulæ, in omni gratia censeretur illi derogatum, & regula redderetur omnino inanis, & elusoria, cap. Commissa, de elect. lib. 6.

28 Limita nunc propositam conclus. vt non procedat in gratia ex huiusmodi natura præiudiciali, & de indubitata concedentis scientia, quia in tali gratia non potest de ignorantia Papæ, aut subreptio-

reptione dici, ex quo Papa scit per eam tertio
præiudicari propter ius certum, de quo præsu-
mitur habere notitiam, vt dicit Bald. in l. fin.
num. 9. C. Sententiam rescin. non posse, & ideo
non requiritur derogatio regulæ, quæ est funda-
ta in defectu intentionis, sed sufficit actus con-
trarius ad remouendam priorem voluntatem in
protestatione regulæ positam, c. Sollicitudinem,
in fin. de appell. cap. Cum accessissent, & cap.
Cum M. Ferrariensis, de Constit. cum similibus,
vt per Rotam de off. deleg. decis. 15. in fin. & de
caus. poss. & propriet. decis. 6. in nouis. & latissi-
mè per Felin. in d. cap. Cum M. num. 77. & ita
in pluribus causis firmauit Rota, vt coram Card.
Seraph. dec. 762. num. 4. & dec. 1445. num. 6. &
in recen. dec. 174. num. 1. 2. & 3. par. 1. vbi alle-
gantur aliæ decisiones concordantes, & dec. 607.
num. 4. par. 3. & dec. 21. nu. 25. par. 6. & in dicta
Bononien. vsusfructus 23. Maij 1625. vers. Non
obstat quod hæc gratia coram Coccino.
29 Dicitur autem gratia præiudicialis ex sui na-
tura, quando pernecessariò implicat præiudicium
tertij, ita vt sola gratia secum afferat præiudi-
cium in necessariam consequentiam, & Papa il-
lud agnoscit ex natura gratiæ, vt dicitur in præ-
alleg. decisionibus cuius generis sunt exemptio
à decimis, prout loquitur Cassad. decis. 1. de pri-
uileg. Seraph. decis. 762. num. 4. & exemplificant
præcitatæ decisiones. Item exemptio à iurisdi-
ctione Episcopi, in quibus terminis Corn. con-
sil. 86. num. 16. lib. 4. Item commutatio vltimæ
voluntatis, vt d. dec. 11. num. 25. par. 6. recent.
Item vnio, & erectio, Seraph. d. dec. 1445. nu. 6.
Item secularizatio Ecclesiæ regularis, vt d. dec.
174. num. 1. par. 1. recent. Item dismembratio,
in d. Bononien. vsusfructus vers. Non obstat, quod
30 hæc gratia. Nec prædictis refragatur, quod non
sufficiat scientia Papæ, sed vlterius requiratur de-
rogatio regulæ. Cæs. de Graff. d. dec. 3. de rescr.
& in Cæsaraugustana iurisdictionis 13. Iunij 1594.
coram Card. Seraph. & dictum est supra in prima
ampliatione, quoniam non loquuntur de scien-
tia, quæ oritur ex natura ipsius rei quæ geritur,
sed ex scientia desumpta ex narratis, circa quæ
Papa faciliùs potuit circumueniri, quia in nar-
rando possunt adesse suggestiones, quæ dicuntur
tam si verum, quàm si falsum narretur, vt dici-
tur in d. decis. 3. de rescr. num. 44. & ideo bene
requiritur derogatio, quia deficit voluntas Papæ
etiamsi vera narrentur, ne per suggestiones tol-
latur ius tertij, vt dicitur in regula; & in his ter-
minis procedunt decisiones in contrarium alle-
gatæ. At secus est, vbi Papa intelligit præiudi-
cium ex natura ipsius gratiæ, vt bene in d. de-
cis. 607. num. 5. par. 3. recent. & in d. Bononien.
vsusfructus d. vers. Non obstat quod hæc gratia.
31 Rursus gratia, quæ de sui natura non est præ-
iudicialis, non habet tantam repugnantiam cum
regula, sicut ipsamet gratia præiudicialis. Cum
enim præiudicium in illa sit accidentale, stante
protestatione, de qua in regula, dici potest Pa-
pam intellexisse gratiam facere, si & quatenùs ces-
set præiudicium tertij. Verum in gratia præiu-
diciali ex sui natura non potest cadere huiusmo-
di interpretatio, quia sublato præiudicio cessat
omnino gratia; & consequenter cum veniant in
concursum protestatio, & factum, necesse est, vt
protestatio cedat facto omnino contrario, ex tra-
ditis per Bart. & alios in l. Non solum, §. Morte,
ff. De nou. oper. nunciat. & notatur in d. dec. 174.
num. 3.
32 Deinde limita eandem conclusionem in gra-
tia, quæ fit ob publicam vtilitatem, in qua de-
rogatio regulæ non requiritur, quia per eam non
censetur præseruatum ius particulare in concur-
su iuris publici cui cedere debet. Arg. l. Item
si verberatum, §. 1. ff. De rei vendit. l. Lucius, ff.
De euict. plenè Anton. Gabr. comm. concl. in
titul. De iure quæsit. non tollen. concl. 2. num. 1.
& in terminis regulæ tradunt Sarnen. super dicta
regula qu. 19. & decis. penult. lib. 2. Anton. Augu-
stin. in Repert. super d. reg. nu. 8. Rebuff. super
eadem reg. gloss. 6. num. 30. in verb. Etiamsi mo-
tu proprio, & fuit multoties resolutum in Rota,
33 vt decis. 759. num. 1. par. 1. diuers. quæ loquitur
in terminis indulti concessi pauperibus Collegij
S. Iacobi suscipiendi gratis gradum Doctoratus
in Collegio Vniuersitatis; & fuit consideratus
fauor publicus, tum quia litterarum studia ad
communem pertinent vtilitatem, vt in procem.
34 Gregor. vers. Ad communem. Tum quia fuit
concessum miserationis causa cui renunciari non
potest, ex Felin. in c. Si diligenti, num. 16. de
for. compet. Item coram Card. Seraph. dec. 762.
nu. 5. vbi dicitur ita fuisse resolutum in Salaman-
tina Priuilegiorum 14. Nouembris 1583. & in
Granaten. Hospitalis 26. Maij 1583. coram Bra-
uo. Item in recent. dec. 174. num. 7. par. 1. quæ
loquitur in sæcularizatione facta per Papam ob
bonum publicum, & reformationem Ecclesiæ
Cæsaraugustanæ.
35 Ex facto quæsitum est, A, per litteras Aposto-
licas fuit prouisus de officio cum clausula ad sui
vitam, & cum deinde luminibus orbatus esset;
de eodem officio per similes litteras prouisus fuit
B. An secundæ gratiæ obstet regula de iure quæ-
sito non tollendo?
36 Videtur respondendum obstare, quia cum re-
gulariter officia ex sui natura sint perpetua, Cal-
derin. cons. 3. de rescriptis. Guidopap. dec. 495.
nu. 1. præsertim quando conceduntur ad vitam,
ad tex. in l. 1. & ibi glos. 1. ff. Pro socio, & notat
Abb. in cap. Cum inter R. in 3. notab. de elect.
& in cap. Ad nostram, num. 7. de confirm. vtil.
37 vel inutil. Primò officiali fuit ius quæsitum in
tantum, vt sine iusta causa de potestate ordinaria
non potuerit amoueri, vt latissimè deducit Bo-
lognett. cons. 3. Roman. cons. 467. Menoch. de
arbitrar. qu. 55. lib. 1. in addit. nu. 8. Carol. Tapia
in l. fin. C. De Constit. Princip. cap. 9. à num. 75.
38 vsque ad num. 95. par. 2. Ideoque secundæ gratiæ
de eodem officio alteri factæ, proculdubio ob-
stat regula de iure quæsito non tollendo, vt in
terminis terminantibus resoluit. Rota in Bono-
nien. officij Portæ Palatij 5. Nouembris 1594.
coram Litta, quæ est decis. 334. par. 4. diuers. &
concord. Mohedan. decis. 7. maximè nu. 6. de re-
stit. spol. & Burat. dec. 425. nu. 1.
39 Cæcitas autem superueniens non est iusta cau-
sa remouendi quem ab officio prius obtento, vt
40 l. Infamia ibi: non etiam amissionis oculorum
casus quæsitum tibi adimit honorem, C. De De-
curion. lib. 10. quem tex. sic summat Bart. qui
41 perdit visum, non perdit officium l. 1. §. Quam-
uis autem, ibi: Cæcus & Senatorium ordinem
retinet, & iudicandi officio fungitur. & infra
me-

melius est, vt retinere quidem dicamus iam ac-
ceptum magistratum posse, ff. De postulando,
43 & l. Cæcus, ff. De iudicijs. Sed & tutor lumini-
bus captus non remouetur à tutela, sed datur il-
li curator, vel coadiutor, l. Etiamsi tutor. ff. De
author. tutor. l. Post susceptam, ff. De excus. tu-
tor. & l. Solet, & ibi Bart. num.2. & 3. Bald. in
princ. & Legistæ, ff. De tutel. & Canonistæ in
cap. fin. de supplen. neglig. Prælat. lib. 6. vbi in
specie Archid. num.2. circa fin. vers. Et quod ta-
lis Abbas. Io. Andr. eod. num. vers. Item tuto-
ri longa ægritudine impedito datur curator. Ge-
min. col.2. eod. vers Butr. num.4. Philipp. Prob.
ad Monach. nu.2.

Quod locum habet etiam in officijs, & digni-
tatibus Ecclesiasticis, vt cap. fin. infr. de cleric.
43 ægrot. Nam cum tex. ibi decidat non esse remo-
uendum ab officio Archidiaconum, qui amisit
officium linguæ: glos. ibi dicit idem esse si ami-
44 serit officium oculorum, & sequuntur Hostien.
in princ. Io. Andr. num. 14. Henric. Boich nu.4.
Butr. num. 19. & Card. in 2. quæst. num.3. Abb.
in cons. 45. per totum, maximè num.3. lib.1. vbi
45 consuluit electum ad officium, qui eo interim
antequam confirmationem obtineret, euasit cæ-
cus, debere in eodem officio remanere, illudque
per alium exercere, & eum sequitur Vant. de
nullit. ex defect. iurisd. deleg. num. 42. & 43. Et
generaliter in quocunque officio id ipsum pro-
bat Bolognett. d. cons.3. num.12. vbi quod licet
46 rectè à principio gratiam, vel officium gratui-
tum, vel onerosum quis receperit: tamen si po-
stea perpetuo morbo inhabilis effectus fuerit,
non poterit officio priuari; sed si officium con-
cessum non habet adminidrationem, tunc reti-
nebit honorem, & emolumenta, onus verò de-
ponet: sin autem administrationem habeat, in-
seruiet per substitutum, & habebit ipse officium,
47 & stipendia sua, etiamsi esset officium requirens
industriam personæ. Et idem repetit nu.39. sub-
dens ita pulcrè determinate Mayner. in l. Nemo
potest num.79. ff. De reg. iur.

48 Nec prædictis obstat motiuum; quod cum
primus officialis ob superuenientem cæcitatem
desierit officium exercere, ne illud publico in-
commodo subiaceret, fuerit eidem datus coadiu-
tor, qui quidem coadiutor postea idem officium
obtinuit cum emolumentis: & ita hæc secunda
gratia videatur facta ex causa publicæ vtilitatis,
in qua propterea non requiritur derogatio regu-
læ de iure quæsito non tollendo, secundum ea,
quæ dicta sunt supra in secunda limitatione nu-
mer.32.

50 Nam respondetur rationem publicæ vtilitatis
posse tantum considerari; prout hic fuit conside-
rata, in datione coadiutoris, non autem in pro-
uisione officij; & ratio differentiæ est, quia gra-
tia coadiutoriæ datur principali propter publi-
cam vtilitatem, vt scilicet per eam sit consultum
officio, & populo, cap. Ex parte, in fin. de cler.
ægrot. Abb. in cap. Tua nos, nu.4. eod. tit. Rot.
dec.114. num.12. cum seqq. par.6. recen. At verò
in prouisione officij hæc ratio est impertinens,
quia nullum est publicum incommodum, quod
officialis infirmus titulum, & habitum officij
retineat, dummodo adsit alius; qui illius vices
suppleat, & onera officij supportet, vt per Abb.
vbi supra. Quam differentiam inter hos duos
casus apertissimis verbis constituit pater Iuris,
& organum veritatis Innocentius in cap. Nisi
cum pridem num.4. in verb. Malitiam, vers. Nos
dicimus, de renunc. Nam primò ibi firmat pro-
51 pter malitiam populi, quando subest periculum
destructionis Ecclesiæ, Prælatum etiam inuitum
cogi posse ad cedendum Prælaturæ, dummodo
52 detur ei bonum concambium, quia vtilitas pu-
blica præfertur priuatæ. Deinde opponit quod
imo vtilitas priuata præferatur publicæ, quia
furiosi, & alij infirmi ab officio non remouentur,
vt cap.1. cap. Quamuis, cap. Qualiter, & cap.
Cum percussio, 7. qu.1. Et tandem soluit per hæc
præcisa verba. [Dic quod in cap. Prædictis non
præfertur priuata vtilitas publicæ; imo vtraque
vtilitas ibi seruatur, priuata in eo quod infirmus
remanet in dignitate; & publica in eo, quod in-
firmo datur coadiutor.] Ita Innocent. quem ibi
totidem verbis sequuntur Host. nu. 24. Io. And.
num.47. vers. Non obstat, quod infirmi non re-
mouentur. Bellam. num. 4. vers. Sed oppono.
Butr. nu. 21. vers. Nec obstat. Abb. nu.11. eod.
vers. Card. in §. Propter malitiam, num. 1, qu.4.
in fin. Et hæc est ratio cur in coadiutoria non re-
quiratur derogatio regulæ de iure quæsito nō tol-
lendo, nempe quia gratia coadiutoriæ quæ respi-
cit fauorem publicum, est iuri communi confor-
mis, & nemini præiudicat, vt dicitur in d.dec.114.
54 nu.12. par.6. rec. At verò remotio infirmi à qui-
busuis beneficijs, vel officijs est contra ius, &
vtilitatem publicam. Quod clarè deducitur ex
cap. Scripsit, 7. quæst.1. vbi sic legitur; Omnino
iniustum est, vt honore suo priuetur ægrotus;
atque ideo hoc per nos fieri nullatenus potest,
ne peccatum in mea anima ex eius depositione
55 veniat. Idem deducitur ex cap. Cum percussio,
immediatè sequenti, ibi: [Non debet à nobis addi
flagellatis afflictio (scilicet in subtractione bene-
ficij) ne nos culpæ, quod absit, offensa respiciat,
id est sequatur nos, & arripiat, quia si flagellatis
addimus afflictionem, peccamus, vt exponunt
Archid. & Turrecrem. Vnde glos. ibi format ca-
sum in clerico, qui ob ægritudinem priuatus
fuerat beneficio: & subdit, quod Gregorius su-
per hoc querela pulsatus præcepit, vt omnia ei
restituerentur; quia, inquit, si pro ægritudine
Ecclesia priuaretur, & Deus offenderetur, & alij
non inuenirentur hoc exemplo deterriti qui vel-
lent Ecclesiæ militare.] Hactenus verba glossæ.
Ex quibus constat tantum abesse vt sit fauor pu-
blicus priuare ægrotum, vt potius hoc aduerse-
tur publicæ vtilitati propter rationem glossæ, quæ
desumpta est ex cap.1. de Cler. ægrot. vnde Abb.
ibi in 3. notab. sic ait: [Existenti in infirmitate,
& sic in impotentia seruiendi non debet subtrahi
beneficium, ne ex hoc turbetur status Ecclesiæ.]
Et similiter Roman. cons.467. num.7. vers. Quartò
per tex. in d. cap. 1. dicit remotionem officialis
sine culpa tendere non ad conseruationem, & bo-
num statum officij, sed potius ad eius subuersio-
nem eo considerato, quod difficulter reperiretur,
59 qui hoc officium subiret regiminis.] Ad idem
est tex. in cap. Grandi, de supplenda negligentia
Prælat. lib.6. vbi Regi Portugalliæ inhabili Papa
dat coadiutorem perpetuum ob publicam Regni
vtilitatem; & tamen per hoc non censetur voluis-
se Regnum à Rege abdicare, sed tantum publicæ
vtilitati consulere per deputationem administra-

toris, vt ibi deciditur in vers. Per hoc autem.
Ac demum in quocumque officio idem deduci-
tur ex cap. Satis peruersum, 56. distinct. vbi di-
citur: satis peruersum, & contra ecclesiasticam
probatur esse censuram, vt quis priuetur, quem
sua culpa, vel facinus ab officij, quo fungitur,
gradu non deijcit. Et tam in officijs, quàm in
beneficijs formant ibi casum gloss. Archidiacon.
& Turrecrem, & per illum text. Rebuff. in tract.
nominat. qu. 21. num. 65. dicit peruersum esse, vt
sine culpa quis priuetur per Papam suis officijs,
vel beneficijs: & eodem modo Roman. dicto
cons. 467. num. 1. per illum text. dicit satis per-
uersum, & consequenter iniquum esse, vt Rector
hospitalis sine culpa ab officio remoueatur: &
eum sequitur Menoch. de arbitr. q. 55. lib. 1. in
58 addit. num. 8. & in terminis nostris Abb. cons. 47.
num. 3. lib. 1. dicit esse contra dictum cap. Satis
peruersum, vt electus ad officium ciuile, & non-
dum confirmatus remoueatur ab officio ex cau-
sa superuenientis cæcitatis, ne addatur afflictis
afflictio, & sine culpa sua quis priuetur iure suo,
59 cum sit potius cæcis miserendum, & eis de nouo
subueniendum, vt cap. Licet, de censibus. Hæc
Abb. quem sequitur Vant. de nullit. ex defect.
60 iurisd. deleg. num. 42. & 43. Quinimo Petr. de
Anchar. in cons. 188. num. 7. plenè consuluit, nec
perpetuam dementiam, ex qua officialis reddi-
tur prorsus inhabilis, esse iustam causam remo-
uendi eum ab officio, sed solum dandi coadiu-
torem: & loquitur in Generali Humiliatorum
amoto per Papam ex causa dementiæ ab officio
Generalatus.

71 Et ex his patet causam publici incommodi
iure optimo fuisse prætermissam in secunda gra-
tia prouisionis officij, quia cum ex ea inducere-
tur priuatio primi officialis, huiusmodi priua-
tioni, quæ iuri communi, & fauori publico ad-
uersatur, talis causa adaptari non potest. Quo
fit vt eadem causa expressa in coadiutoria ne-
quaquam possit censeri repetita in prouisione
officij, quia talis repetitio nunquam fieri intelli-
gitur in eadem oratione, quando ex illa resultat
aliquid exorbitans à iure communi & contra
ius tertio quæsitum, vt optimè deducit Ruin.
cons. 153. num. 12. vol. 3.

62 Rursus non obstat aliud motiuum, quod offi-
cialis factus inhabilis propter ægritudinem re-
moueri possit de potestate ordinaria (& sic abs-
que derogatione regulæ de iure quæsito non
tollendo) quando officium datur principaliter
non propter dignitatem, sed propter exercitium,
63 vt in hoc casu ex Alciato, de præsumpt. regul. 3,
præsumpt. 19. num. 7. qui hoc firmat per tex. in
l. Si quos iudices, C. De off. Præf. Præt. orien.
vbi iudices propter aduersam, & longinquam
corporis valetudinem inutiles ab administratio-
64 ne remouentur, & vice eorum alij subrogantur:
& in l. Si longiùs, ff. De iudicijs, vbi iudex da-
tus mutari iubetur si propter infirmitatem diu
fuerit impeditus.

65 Nam ad prædictas leges, & consequenter ad
hanc doctrinam Alciati primo loco respondet
Hugo in cap. Si quis Abbas, 18. q. 2. & post eum
Archid. in cap. fin. nu. 2. vers. Item pro illorum
sententia, de supplen. neglig. Prælat. lib. 6. &
Turrecrem. in cap. Scripsit, art. 1. in responsione
ad primum & secundum argum. vers. His habi-
tis, 7. q. 1. per hæc præcisa verba, videlicet quod
leges tales loquuntur de honore temporali; Ca-
nones verò de spirituali, & perpetuo, & alia
66 est in sæcularibus causis, alia in diuinis; & leges
debent imitari Canones, & non è conuerso. Hæc
ex illis. Quamobrem cum officium, de quo agi-
tur, sit perpetuum, administrationemque in foro
conscientiæ, & ordinem sacrum habeat anne-
xum: consequens est, vt in remotione ab huius-
modi officio non sint seruandæ illæ leges, sed sa-
cri Canones, qui officialibus infirmis dari iu-
bent coadiutores, vt de Cler. ægrot. per tot. &
c. Vnic. eod. tit. lib. 6.

67 Præterea, vt subdit Turrecrem. vbi supra,
dictæ leges habent alias contrarias leges, in qui-
bus continetur, quod propter furorem vel cæ-
citatem superuenientem iudex, vel magistratus
non debet remoueri, vt ff. De stat. homin. l. Qui
furere, & ff. De postulan. l. 1. §. Quamuis autem,
& ff. De iudicijs, l. Cæcus.

68 Deinde respondetur doctrinam Alciati, & per
citatas leges intelligi debere in officiali, qui ex
propria culpa in morbum incidit, non autem
in eo, qui sine culpa sua factus est inutilis, quia
talis non remouetur, sed datur illi Coadiutor. &
ita declarat Archidiac. in d. c. fin. n. 2. vers. Po-
test dici, & post eum Ioan. Andr. ibidem, num. 1.
vers. Ad quæ, & Butr. num. 2. in fin. vers. Quia
id verum, Magnes. in l. Nemo potest, num. 80. ff.
De reg. iur. licet secundum Canones infirmitas
69 excuset à priuatione tituli, & emolumentorum,
etiamsi ex propria culpa prouenerit. Couar. lib. 3.
var. resol. cap. 13. num. 8. & scripsi in cap. Vt
Abbates, nu. 36. de ætat. & qualit. & in c. Licet,
n. 147. de præb.

70 Tertio loco responderi potest tex. in dicta l. Si
quos iudices, C. De off. Præf. Præt. orien. non
loqui de remotione iudicum inutilium ab offi-
cio, sed ab administratione, vt verba ipsa so-
nant, & dum subiungit: & eorum vice alij sub-
rogentur, hoc similiter exponi debet retento eo-
dem themate, scilicet in administratione, prout
similia verba in his terminis exponit Abbas, in
cap. Tua nos, num. 4. de Cleric. ægrot. & ante
eum Archid. in d. c. fin. n. 2. vers. Si tamen bene
71 aduertas de supplen. neglig. Præl. lib. 6. Textus
verò in d. l. Si longiùs, ff. De iud. loquitur in
iudice delegato, cuius iurisdictio de facili per
72 ordinarium iudicem eum delegantem reuocatur,
cum iudicium soluatur vetante eo, qui iussit iu-
dicare, vt l. Iudicium, ff. De iudic. & quod de
tali iudice loquatur, clarè colligitur ex verb. Ibi
posito, *datus*, quod exponitur, idest delegatus,
vt l. Index, & l. A iudic. ff. eod. secundum Ar-
chidiac. loc. cit. vers. Sed posset responderi, quod
lex, si longiùs.

73 Quarto loco responderi potest Alciati doctri-
ctrinam confundi ex eo, quod secundum leges
tutor nullam habet dignitatem, sed datur princi-
paliter propter administrationem, l. 1. ff. De tutel.
& de administrat. tutor. per tot. & tamen Tutor
factus inutilis propter aduersam valetudinem
non remouetur, sed datur ei coadiutor, vt l. So-
let, ff. De tutel. & latiùs dictum est supra, n. 42.
74 & secundum Canones etiam Episcopatus datur
principaliter propter exercitium, cum sit nomen
oneris, non honoris, vt dicitur in cap. Qui Epi-
scopatum, 8. qu. 1. & officium Parochi similiter
datur

datur principali propter exercitium curæ animarum, cap. Quia nonnulli, de Cleric. non
75 resident. & generaliter quodcunque beneficium datur principaliter propter officium, cap. fin. de rescr. lib. 6. & tamen nec Episcopi, nec Parochi, nec simplices beneficiati propter morbum incurabilem à suis beneficijs remoueri possunt, sed eis coadiutores adiungi debent cap. Scripsit, cap. Quamuis, cap. Petijsti, 7. qu. 1. & de Cler. ægrot. per tot. & cap. Vnic. eod. tit. lib. 6. & la-
76 tiùs ostensum est supra n. 44. 54. & seqq. Quare idem protsus dicendum in officio, de quo agitur, quod cum sit perpetuum, & collatiuum, & annexum habeat ordinem sacrum, regulatur per omnia, vt beneficium ecclesiasticum, secundum Sarnen. in regul. de infirm. qu. 22. vers. Aut loquimur de officio, & ante eum Federic. de Senis cons. 20. in ciuitate Petusij, n. 3. vers. Sed quod officio Pœnit.
77 Imò difficiliùs remouetur quis ab officio perpetuo, quàm à beneficio, vt latè probat Bologn. d. cons. 3. n. 125. & 131.
78 Quinto loco respond. eandem Aleiati doctrinam non applicari casui nostro, quia ex antiqua obseruantia, & stylo officiales Collegij, de quo agitur, legitimè impediri etiam per senium, & inhabilitatem perpetuam officiorum suorum titulos indifferenter retinuerunt inseruientes per substitutum, sibique emolumenta perceperunt. Qui quidem stylus est conformis Bullæ Pij V. 83. §. 12. & consonat etiam cum obseruantia alio-
79 rum collegiorum. Nam vt omittamus sacræ Rotæ Auditores, idipsum seruatur in Aduocatis Consistorialibus, & in Cantoribus Cappellæ Pontificiæ, qui licet constituantur principaliter propter exercitium: tamen ob superuenientem ægritudinem, vel senium non remouentur, vt est notorium, & in Cantoribus constat ex Bulla Sixti V. 38. In suprema.

Vltimò, alijs omissis, ad Alciati doctrinam respondetur, præcitatas leges non habere locum in officiali cæco, quia cum generaliter statuant, vt officiales propter morbum inutiles remoueantur; & in cæco specialiter sit cautum, vt iudicantis officio fungatur, retineatque magistratum prius acceptum, vt d. l. Cæcus, ff. De iudic. & l. Ptima, ff. Quamuis autem, ff. De postul. in-
80 telligi debent de alijs infirmis, non autem de cæcis; quia lex generalis posterior non tollit legem specialiter loquentem. Dyn. cons. 27. nu. 3. vers. Item ex hoc resultat. Bart. in l. Huius, in fin. ff. Ad Turpil. & alij apud Ant. Gabr. commun. concl. tit. De legibus, concl. 1. num. 6. & 10. Sed potiùs distinguitur, & limitatur per leges antiquas, ne videatur illas corrigere. Castill. cons. 10. In facto supponitur, n. 5. vers. Ad testamentum, vbi dicit omnes DD. ita tenere, & eò magis, quia cum leges prædictæ loquantur de officiali inutili, hæc verba non adaptantur cæco, & consequenter nec illorum dispositio, l. 4. §. Toties,
81 ff. De damn. infect. Nam cæcus non potest dici inutilis ad officium, vel magistratum quandoquidem aut consideramus titulum, & habitum ipsius officij: & hoc respectu planum est nec in cæco, nec in quouis alio infirmo vllam reperiri inhabilitatem. Et in hoc concordant gloss. 1. Bart. Bald. Angel. & omnes in d. l. Cæcus, ff. De iudic. & gloss. 1. & communiter Canonistæ in c. fin. de Cler. ægror. & optimè probat Bolognett. dicto cons. 3. num. 33. Aut consideramus vsum,
82 & exercitium officij: & hoc respectu similiter planum est cæcum nullatenus esse inutilem ad ea, quæ consilio implenda sunt, vt l. 1. C. Qui morb. se excus. lib. 10. & in l. 2. §. Corporis debilitas, ff. De vacat. muner. vnde, vt ait gloss. in d. l. 1. in verb. Personalium, cæcus à consilio, vel patrocinio non excusatur, quia ingenio pollet, cum
83 vim natura negauit. Imò si sit sapiens compelli poterit ire ad Concilium, & consulere, secundum Ioan. de Anan. in cap. Licet, num. 4. infra de cen-
84 sibus: & Sacra Congregatio Concilij iam declarauit ex cæcitate superueniente quem non priuari voto, quod aliàs haberet, si cæcus non esset.
85 Et quamuis nudum, & rude ministerium legendi, scribendique, quod magis corpore, quam ingenio expletur, cæcus per seipsum præstare nequeat: tamen potest illud adimplere per substitutum exemplo iudicis cæci, qui scribit, ac legit sententiam per alium, Bald. in l. fin. num. 4. vers. Sed pone, C. De sent. ex pericul. recitand. Bart. Bald. & Angel. in d. l. Cæcus, ff. De iudic. Lucas de Penna, in d. l. 1. num. 8. & 9. C. Qui morb. se excusant, lib. 10. Nec propterea dici, aut censeri potest inhabilis, vt in fortioribus terminis latè deduxit Bolognett. d. cons. 3. num. 35. vbi pluribus ostendit infantem nec respectu exercitij posse dici inhabilem ad officium sibi delatum, ea potissimum ratione, quia à lege datum fuit remedium, vt per alium administret, & qui per alium facit, per se ipsum facere videtur. Et ideo tanquam inhabilis non potest officio priuari, quia is, qui à lege habilitatus est, non potest dici, nec reputari inhabilis: vt latiùs per eum confert tex. in cap. Ad audientiam, & ibi bona glossa in verb. Infirmitas, de Cler. non residen. & gloss. vlt. in cap. 1. de Cler. ægror. Quod si hoc est in infante, qui prorsus caret vsu rationis.
86 multò fortiùs obtinebit in cæco, cui vis intellectus, & ingenij perspicacior est, vt per gloss. in d. l. 1. C. Qui morb. se excus. lib. 10. satis enim est, vt oculis intellectus cernat, ac iudicio suo
87 quid agendum determinet, cum munus indicandi magis consilio prudentis viri, quàm corpore explendum sit, vt ait Vant. de nullit. ex defect. iurisd. delegat. n. 43. Qua de re plura exempla congerit Tiraquell. de iur. primogen. quæst. 22. n. 15. tom. 1. & curiosum exemplum ponit Ioan. de Anan. post. Ant. de Butr. in c. Licet, n. 3 & 4. inf. de censibus.

Et ita pronunciatum fuit sub die 12. Iulij 1649. in causa Romana Correctoris sacræ Pœnitentiariæ per Eminentissimos DD. S. R. E. Cardinales Lantem, Queuam, & Cherubinum iudices delegatos appellat. remota: & sententia fuit executioni demandata vigore specialis commissionis Sanctissimi mandati expediti sub die 21. Augusti immediate sequentis.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Inter cæteras.

S V M M A R I V M.

1 REScriptum impetranti sufficit alterum probare ex disiunctiuè narratis.
2 Alternatiua vt verificetur satis est alteram partem esse veram.
3 Clericus beneficiatus gaudet priuilegio fori, licet clericalem habitum, & tonsuram non deferat, & Ecclesiæ non inseruiat.
Alternatiua dispositio vnum in effectu continet. ibid.
4 Alternatiuè petens non dicitur præcisè alterum petere.
5 Iurans non venire contra contractum an sit periurus, si petat pretium suppleri, vel contractum rescindi.
6 Prohibitum simpliciter an sit etiam prohibitum alternatiuè. & n. 9.
7 Alternatiua ambiguitatem, & obscuritatem inducit.
8 Iuramentum potest remitti ab eo, in cuius fauorem est iuratum.
Alternatiua petitio pendet à voluntate debitoris, cuius est electio. ibid.
9 Alternatiua posita inter personas resoluitur in coniunctiuam, & requirit concursum vtriusque copulati.
10 Alternatiua negatiua vt verificetur an sufficiat alterum non factum esse; an verò requiratur vt neutrum sit factum.
11 Dictiones, vel, & aut, sunt propriè, & simpliciter alternatiuæ, quæ verba, & sensum disiungunt.
12 Dictiones, seu, & siue, non sunt alternatiuæ propriè, & simpliciter, sed habent naturam mixtam.
13 Et sunt indifferentes ad disiunctam, & coniunctam.
Contrarium. num. 21.
Declaratur. num. 34. & seq.
14 In dispositione fauorabili, vt in legatis stant ampliatiuè; in non fauorabili, vt in contractibus, stant disiunctiuè.
Contrarium. num. 17.
15 Intellectus l. Si quis ita legauerit, ff. De aur. & arg. leg. & num. 17. 24. & 27.
16 Legatum pecuniæ, quæ habetur Perusij, seu Paduæ, an comprehendat vtramque. & num. 24.
Et quid si loco dictionis, seu, posita sit dictio, vel, num. 34.
17 Dictio, seu, ex sui natura est augmentatiua.
Contrarium. num. 21.
18 Interpretatio lata fit etiam in odiosis quatenus patitur verborum proprietas.
19 Interpretatio stricta fit in legatis vt minus grauetur hæres quàm fieri possit.
20 Intellectus l. In testamentis, ff. De regul. iur.
21 Dictio, seu, regulariter est disiunctiua, seu alternatiua.
22 Legato equo albo, seu nigro, alter tantùm debetur.
23 Dictio, siue, propriè importat alternatiuam, seu disiunctiuam.
24 Dictio, seu, iuncta cum relatiuo auget dispositionem.
25 Legatis libris impressis, seu manuscriptis, debentur omnes.
26 Participium resoluitur in suum verbum cum relatiuo.
27 Dictiones, seu, & siue, quando ponuntur inter illa, quæ habent conformitatem, & conuenientiam, stant ampliatiuè.
Inter synonyma stant expositiuè pro id est. n. 30.
Inter genus, & speciem stant coniunctiuè, seu expositiuè, n. 31.
28 Portus. De Portu idem indicatur, quod de Vrbe.
29 Legatum Digesti veteris, seu Infortiati vtrumque comprehendit.
32 Dictiones, seu, & siue, ad vitandum absurdum quamuis verba disiungant, sensum tamen coniungunt.
33 Augent, disiungunt, & exponunt prout suadet mens disponentis, & subiecta materia. & n. seq.
34 Habent symbolum cum coniuncta, in quam faciliùs transeunt, quàm dictiones, aut, & vel.
35 Falsitas, vel subreptio in vno ex disiunctiuè narratis non vitiat rescriptum.
36 Filius sacerdotis non concluditur in sacerdotio genitus.
37 Ioannis Andreæ pater quis fuerit.
38 Filius sacerdotis non excluditur à beneficio, nisi probetur genitus post ordinem sacrum.
39 Fallit si agatur de beneficio paterno.
40 Item fallit in Ecclesia Orientali.
41 Obligatus ad duo alternatiuè potest præstare quod maluerit vt liberationem consequatur.
42 In alternatiuis electio regulariter est debitoris.
43 Fallit in legatis alternatiuis, quorum electio in dubio est legatarij.
44 Item fallit in pœnis alternatiuè appositis, quarum electio est iudicis, non rei, nisi in casibus, &c.
45 Examinatores Synodales an sint necessariò eligendi Magistri, Doctores, aut Licentiati; an verò sit in optione Episcopi eligere alios clericos his qualitatibus carentes, & n. seq. vsque in fin.
46 Alternatiua regulariter est electionis, non ordinis.
47 Fallit si sit posita inter diuersas personas, & in primò nominatis subsit maior ratio.
48 Disiuncta posita inter personas, inter quas cadit affectio ordinata, non resoluitur in coniunctam.
49 Vicarius Capituli Sede vacante non potest eligi non Doctor, aut Licentiatus, nisi in defectum aliorum his qualitatibus præditorum.
50 Regulares non graduati an possint eligi in Examinatores Synodales existentibus graduatis.
51 Regulares deputari non possunt Iudices Synodales, aut Conseruatores, nisi habeant qualitates requisitas.
52 Qualitates actu requisitæ debent actu concurrere, nec sufficit aptitudo.
53 Dictio, etiam, impleat casum magis dubitabilem.
54 Concursus habitus coram Examinatoribus non Magistris, seu Doctoribus, aut Licentiatis in Theologia, vel Iure Canonico, non est nullus.
55 Doctor ignarus perinde ac nullus.

1 INTER CÆTERAS. Ex disiunctiuè narratis in rescripto sufficit impetranti alterum probare. Hoc dicit secundum Io. Andr. & Doctores communiter. Vel clariùs secundum Abbatem. Si Papa mandat in rescripto de duobus inquiri alternatiuè ad certum effectum consequendum, sufficit alterum probari. Communis diuisio. Consultatio, & responsio. Secunda ibi, *Huic*. Et prima pars subdiuiditur. Nàm primò ponitur quæstio. Secundò declaratio ibi, *Puta*.

2 Nota primò ad verificationem disiunctiuæ, seu alternatiuæ sufficere alteram partem esse veram. Et ad hoc quotidie allegatur hæc Decretalis, concordat c. In alternatiuis, de regul. iur. lib. 6. l. Si quis ita stipulatus fuerit, & l. Si quis
3 ita stipuletur, ff. De verbor. obligat. Hinc censuit Sac. Congregatio Concilij Clericum beneficiatum fori priuilegio gaudere, licèt careat requisitis habitus, & tonsuræ clericalis, & seruitij Ecclesiæ, quia Tridentini Concilij decretum in c. 6. sess. 23. loquitur alternatiuè ibi. [Nisi beneficium ecclesiasticum habeat, aut clericalem habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ ex mandato Episcopi inseruiat.] Et sic sufficit alteram partem alternatiuæ verificari per regulam huius Decretalis. In alternatiua enim dispositione vnum in effectu continetur, l. Cum illud, ff. Quan. dies leg. ced. l. Si illud, vbi Bald. ff. De
4 legat. 2. Vnde qui alternatiuè petit, non dicitur præcisè alterum petere, §. Huic autem, instit. de
5 action. & hic notat Dec. in 3. notab. qui propterea, num. 23. infert videri dubitabile dictum Baldi in l. Quæ, sub conditione, §. Si quis, ff. De condit. instit. quem hic refert, & sequitur Felin. ad finem vers. Et memento in æternum, videlicet quòd qui iurauit non venit contra contractum; potest nihilominus petere vt pretium sibi suppleatur, in quo fuit deceptus. Sed si peteret
6 alternatiuè pretium suppleri, vel contractum rescindi, esset periurus; quia illud, quod est simpliciter prohibitum, est etiam prohibitum alternatiuè. Et idem dixerunt Cyn. & Angel. in l. 2. in 6. quæstione, C. De rescinden. vendit. Hoc inquam dictum secundum Dec. non videtur verum; tum quia, vt prædixi, petens alternatiuè, non dicitur præcisè alterum petere: imò alter-
7 natiua ambiguitatem, & obscuritatem inducit, vt est textus in l. Prætor edixit, §. Quod autem, ff. De iniur. in l. Vbi autem, §. Qui id, ff. De verbor. obligat. & notat Bartol. in l. Stipulationes non diuiduntur, in vltima quæst. ff. eod. tum quia qui petit alternatiuè pretium suppleri, vel contractum rescindi, non videtur venire contra promissionem, quia quamuis simpliciter, & absolutè promiserit non contrauenire; hoc tamen intelligi debet contra voluntatem eius, in cuius
9 fauorem iurauit; alioquin eo volente, benè potest contractus rescindi, cum ipse iuramentum sibi præstitum remittere possit, c. 2. de sponsal. Oldrad. cons. 241. Factum tale, in fine, vers. Tertio quid plus. Et est communis opinio, vt testantur Raphael Fulgos. cons. 39. Ad primum, in princ. & Alexan. cons. 125. Visis, & consideratis, num. 2. vers. Secundò quia iuramentum, lib. 1. & pleniùs cons. 59. Viso instrumento, in princ. lib. 1. & num. 7. vers. Non obstat tertium. Quamobrem petitio alternatiuà, quæ in effectu pendet à voluntate debitoris, cuius est electio, l. Plerumque, in fine, ff. De iur. dot. & d. reg. In alternatiuis, non videtur esse prohibita. Nec verum est quod prohibetur simpliciter, censeri etiam prohibitum alternatiuè: uam in contrarium est casus in l. Adigere, §. 1. ff. De iurepatr. & in l. fin. §. Is qui, ff. Qui, & à quibus. Et est glos. in c. Multorum, in ver. Aut certè, 27. qu. 2.

9 Prædicta autem Regula, videlicet In alternatiuis satis esse alteram partem esse veram, tres recipit declarationes.

Primò enim declaratur, seu restringitur vt non procedat in alternatiua, quæ ponitur inter personas, quia tunc resoluitur in copulatiuam: & sic requiritur concursus vtriusque copulati, textus est in l. Cum quidam, C. De verbor. significat. Vnde si testator instituat hæredem Titium, aut Seium, ambo erunt hæredes, vt ibi est casus. Et similiter si Papa conferat beneficium Titio, aut Seio, vtrique debetur beneficium, & vno recusante, accrescit alteri; & dictio, *vel*, eodem modo tunc ponitur copulatiuè. Ita notabiliter per d. l. Cum quidam, resoluunt Archid. & Gemin. in c. Pastoralis, 7. qu. 1. & sequitur Felin. hic num. 16. vers. Fallit primò.

Cæterùm hæc declaratio recipit octo notabiles sublimitationes, quas ponit Ias. in d. l. Cum quidam ad quem remisisse sufficiat.

10 Secundò prædicta regula declaratur procedere si alternatiua concipiatur per verba affirmatiua, vt in exemplo hic posito in littera, & in l. Plerumque, in fine, ff. De iur. dot. Secus si per verba negatiua, quia oportet vt neutrum contingat. Textus est in d. l. Si quis ita stipulatus, in fine, ff. De verbor. obligation. vbi si promittis te daturum si nauis non venerit, aut Titius consul factus non fuerit, ad hoc vt non tenearis, requiritur vtrumque non factum esse. Ad idem textus in l. Si is qui ducenta, §. Vtrum, ff. De reb. dub. vbi si sic concipiatur stipulatio, si illud, aut illud factum non erit, oportet vt neutrum factum sit. Et tenent hic Card. num. 4. in prima oppos. & Abb. in 3. notab. num. 2. Idem tenet Angel. in d. l. Si quis ita, & Marian. Socin. cons. 52. Vt veram, col. penul. relatus hic à Dec. num. 26.

Contrarium tenet Imol. hic, & in l. Si ita quis stipuletur, vbi etiam Alexand. ff. De verb. oblig. quia siue sermo sit affirmatiuus, siue negatiuus, dispositio effectum habet verificata altera parte, vt in d. l. Si quis ita stipulatus. Et est ex mente Dyni in d. reg. In alternatiuis, vers. Ad secundam partem oppono, vbi dicit esse differentiam inter alternatiuam affirmatiuam, & alternatiuam negatiuam, quia in affirmatiua sufficit alterum fieri; in negatiua oportet alterum non fieri; tamen idem esse in vtraque, si consideretur effectus; quia in affirmatiua sufficit alterum affirmatiuè; in negatiua sufficit alterum negatiuè. Tu distingue. Aut quæritur an in alternatiua negatiua sufficiat alterum adimpleri quoad effectum vt committatur stipulatio; Et conclusio sit non esse differentiam, An alternatiua affirmatiuè, vel negatiuè concipiatur: quia vtroque casu, si alterum verificetur, committitur stipulatio, vt in exemplo proximè relato. Et in hoc primo casu loquitur Dyn. vbi supra. Aut quæritur, an sufficiat alterum adimpleri quoad effectum

fectum vt stipulatio non committatur; & conclu-
dendum est non sufficere, sed oportere vt neu-
trum fiat. Vnde in exemplo, de quo supra, pro-
mitto decem, si nauis non venerit, aut Titius
consul nou fuerit, si neutrum contingat, non
committitur stipulatio, nec sum obligatus. Ità
in effectu distinguunt hic Felin. nu. 16. vers. Fallit
quarto, & Dec. nu. 26. qui propterea dicunt ca-
uendum esse ab Abbate, dum in suo exemplo,
videlicet, Dabo decem si Imperatur non venerit
in Italiam, vel filius mihi non nascatur, dixit
non sum obligatus, si alterum accidat; debuit
enim dicere si neutrum accidat. Et hoc sic de-
claratur, quia si alterum fiat ex alternatiuis, sti-
pulatio committitur, vt dictum est. Ergo à con-
trario sensu si alterum non fiat, non committi-
tur stipulatio. Et vt verum sit hoc, id est alte-
rum non factum esse, necesse est vt neutrum fiat;
Et ita ad hoc vt non oriatur obligatio, copulati-
uè requiritur vt neutrum fiat. Sed certè Abbas
in meo codice non dicit illud, ad quod eum al-
legant Felin. & Dec. videlicet, Non sum obliga-
tus si alterum accidat. Sed dicit, Non sum obli-
gatus si neutrum istorum accidat. Et ita con-
cordat cum ipsis.

Aduerte tamen, quia hæc distinctio procedit
si alternatiua concepta verbis negatiuis sit posita
in conditione, vt in exemplo superiùs posito,
Dabo decem, si nauis nou venerit, aut Titius
consul factus non fuerit; tunc enim ad hoc vt
sim obligatus sufficit vt alterum fiat; & ad hoc
vt non sim obligatus, requiritur vt neutrum fiat.
At secus est si alternatiua negatiua proferatur
purè, & simpliciter, verbi gratia: Promitto
contractum non rescindere, aut pretij supple-
mentum non petere: tunc enim non sufficit vt
vnum non faciam, sed teneor neutrum facere.
Quod breuiter, & dilucidè explicat Io. Andr. in
d.c. In alternatiuis, in princ. de regul. iur. lib. 6.
in mercurial. Intellige, inquit, regulam de qua
ibi, de alternatiuis affirmatiuis; in negatiuis
enim requiritur vt neutrum fiat, l. Si quis ita, ff.
De verbor. obligat. secundum Dynum. Decla-
ro; quia sicut affirmatiua vult alterum fieri; ita
negatiua vult alterum non fieri, & sic neutrum
fieri. Et sequitur Philipp. Franc. nu. 1. in 2. no-
tab. Quamobrem lapsi sunt Doctores, qui abso-
lute dixerunt non esse differentiam inter alterna-
tiuam affirmatiuam, & negatiuam. Imò enim
qui promittit hoc, vel illud facere, satis est vt
alterum faciat. At qui promittit hoc, vel illud
non facere, non sufficit vt non faciat vnum, sed
tenetur vtrumque non facere.

11 Tertiò prædicta regula, id est, in alternatiuis
sufficere alterum adimpleri, declaratur procede-
re in alternatiua propria, & simplici, quæ scili-
cet tam sensum, quàm verba disiungit, qualis
est dictio, *vel*, vt hic in textu, & in l. Pediculis,
§. Argento, ff. De aur. & arg. leg. & in l. Cum
quidam, in princip. C. De verbor. signif. & tenet
Bartol. in l. Si quis ita legauerit, ff. De aur. & arg.
leg. vbi per dicta iura reprobat Cynum dicentem
dictionem, *vel*, non esse alternatiuam simplici-
ter, & ideo vtrumque requirere. Talis etiam est
dictio, *aut*, vt clarè probatur in d. l. Si quis ita,
in l. Si is qui ducenta, §. Vtrum, ff. De reb. dub.
in l. Prætor edixit, §. Quod autem, ff. De iniur.
& in l. Vbi autem, ff. De verb. obl. & in hoc con-
sentiunt omnes,

12 Sed aliud dicendum est in alternatiua impro-
pria, & non simplici, sicuti est dictio, *seu*, & di-
ctio, *siue*, quæ appellantur subdisiunctiuæ, &
habent naturam mixtam, cum aliquando ha-
beant naturam alternatiuæ, aliquando coniun-
ctiuæ, vt inquit Bartol. in l. Si quis ita legauerit,
post med. vers. Quædam est dictio disiunctiua,
13 ff. De aur. & arg. leg. Abb. hic num. 4. & Bald.
nu. 14. dicens dictionem, *seu*, esse indifferentem
14 ad disiunctam, & coniunctam. Et in his dictio-
nibus Bartol. loco citato distinguit, sic. Aut ver-
samur in dispositione fauorabili, vt in legatis, in
quibus fit plenior interpretatio, quàm in contra-
ctibus, l. In testamentis, ff. De regul. iur. Et di-
ctiones huiusmodi stant copulatiuè. Et ita pro-
15 cedit illa lex. Si quis, ita, vbi si legauero vxori
mundum, ornamenta, seu quæ eius causa para-
ui, omnia debentur: nam fauore legati secun-
dum Bartol. disiuncta, *seu*, accipitur pro con-
iuncta. Aut versamur in dispositione non fauo-
rabili, vt in contractibus. Argum. l. Veteribus,
ff. De pact. & c. Contra eum, de regul. iur. lib. 6.
Et dictiones, *seu*, & *siue*, stant alternatiuè, sicut
dictio, *aut*, prout de dictione, *siue*, est textus in
l. Si ita quis stipuletur, ff. De verb. oblig. de quo
latius per eundem Bartol. in d. l. Si is qui ducen-
ta, §. Vtrum, ff. De reb. dub. & hanc distinctio-
nem sequuntur hic Imol. num 6. vers. Aut loqui-
mur in alternatiua hominis. Abb. nu. 4. & Felin.
in penult. col. num. 16. in 3. fall. & idem voluit
Bald. in d. l. Si quis ita legauerit, & Roman. post
alios in cons. 363. Petitur, num. 2. vbi apostilla
in ver. Ampliationem citat plurimos, & est com-
munis declaratio, vt inquit Dec. hic alios citans
16 sub num. 27. Vnde si testator legat pecuniam,
quam habet Perusij, seu Paduæ, vtraque pecu-
nia venit in legato, vt idem Bald. firmat. in l. pe-
nult. in nona oppositione, vers. Et hoc facit, C.
De verbor. signif. dicens esse nouum dictum, &
mente tenendum, quem sequitur Brixiensis in
Repertorio in ver. Seu.

17 Sed tu aduerte; nam tex. in d. l. Si quis ita
Legauerit, ff. De aur. & arg. leg. non fundat se
in eo quod materia sit fauorabilis, sed in natu-
ra ampliatiua dictionis, *seu*, dum dicit: hoc
enim verbum, *seu*, ampliandi legati gratia posi-
tum est: & ita dictionem, *seu*, ex sui natura esse
augmentatiuam, per illum textum firmat Abb.
hic num. 4. Calder. cons. 548. in fine, aliàs 4. de
verb. signif. Roman. d. cons. 363. nu. 2. dicens de
hoc esse casum in d. l. Si quis ita, & allegat glos-
sam in c. Ego Ludouicus, in ver. Seu, 63. dist. &
Io. Andr. in c. Licet, de offic. Vicar. & sequitur
18 Crauetta cons. 105. num. 6. Quare si hoc est ex
propria verbi significatione, perinde locum ha-
bere debet in materia odiosa, atque in fauorabi-
li, quia etiam in odiosis fit lata interpretatio qua-
tenus patitur verborum proprietas, l. Cum lege,
vbi Aret. ff. De testam. & not. Calder. cons. 1. de
19 consang. & affinit. Præterea non videtur verum
materiam legatorum, de qua ibi agitur, esse fa-
uorabilem. Imò enim regula est in contrarium,
cum in legatis fieri debeat stricta interpretatio.
Ideoque in dubio videtur legatum quod mini-
mum est, l. Nummis, ff. De leg. 3. l. Apud Iulia-
num, aliàs in c. Idem Iulianus, §. Seio, de leg. 1.
Testator enim censetur voluisse minus grauare
hæredem, quàm fieri possit, l. Vnum ex familia,

20 §. Si rem, de leg. 2. Nec obſtat textus, quem Imola allegat in l. In teſtamentis, ff. De reg. iur. Nam illa regula non videtur procedere in legatis, quæ licet in Teſtamento relicta ſint; tamen ſtrictè interpretari debent, vt prædixi; vnde glo. quæ ibi ponit exemplum in legatis, non benè dicit, & eam reprobat Dec. ibidem num.4. Sed & Bartol. in l. Cum auus, ff. De condit. & demonſt. videtur intelligere illam legem reſpectu inſtitutionis, quia inſtitutio eſt caput teſtamenti, §. Ante hæredis, inſtitution. de leg. Et ideo latior interpretatio fit in teſtamentis, quàm in legatis, vt not. glo. fin. in l. Si plures, ff. De condit. inſtit.

21 Tu conclude dictionem, *ſeu*, regulariter eſſe diſiunctiuam, ſeu alternatiuam, c. Litteras, de deſponſ. impub. c. Paſtoralis, de cau. poſſeſſ. & propr. Clem. Non poteſt, de procur. c. vlt. in fin. 75. diſt. & notat Archid. in c. Ego Ludouicus, ad finem. 63. diſt. Calder. conſ.248. circa med. verſ. Idem probat dictio, *ſeu*, aliàs 27. de præb. Gemin. conſ.32. num.11. verſ. Cum dictio, *ſeu*, diſiunctionem ſignificet. Roman. conſ. 179. nu.7. verſ. Ex quibus quidem verbis, maximè ex dictione, *ſeu*, quæ regulariter eſt alternatiua, vbi Horat. Mandoſ. in apoſtilla, in ver. Regulariter, plura cumulat; & idem Roman. conſ. 65. ad fin. vbi dicit naturam dictionis, *ſeu*, eſſe diſiunctiuam; & ideo non eſſe ad improprietatem, id eſt ad coniunctionem trahendam. Alex. conſ. 79. num. 5. lib.5. dicens dictionem, *ſeu*, eſſe diſiunctiuam, ſicut dictio, *aut*, & poni inter diuerſa. Crauett. conſ. 967. num.3. cum ſeq. vbi ait hanc propriè dici dictionem alternatiuam, quia de ſui
22 natura hoc importat. Vnde ſi teſtator legat equũ album, ſeu nigrum, alter tantum debetur, quia non videtur ſenſiſſe de pluribus, vt inquit Bald. hic num.13. quem ſequitur Dec. num.28. verſ. Et illud expreſsè.

23 Et idem dicendum de dictione, *ſiue*, vt in l. Si quis ita ſtipuletur, ff. De verbor. oblig. & tradit Imol. in conſ.14. num.3. vbi ait dictionem, *ſiue*, propriè importare diſiunctiuam, ſeu alternatiuam. Vnde Marian. Socin. hic dicebat nunquam ſibi ſuaderi potuiſſe, vt ſi quis legauerit fundum talem, ſiue domum talem, vtrumque debeatur, quia hoc videtur contra mentem teſtatoris.

24 Sed fallit primò hæc regula, quando dictio, *ſeu*, iungitur cum relatiuo, quia eo caſu auget, & ampliat diſpoſitionem, l. Ea tamen adiectio, ff. De leg.3. Vnde ſi teſtator legat vxori mundum, & ornamenta, ſeu quæ eius cauſa parata ſunt, debentur omnia. Et in hoc caſu loquitur textus in d. l. Si quis ita legauerit, ff. De aut. & arg. leg. Secundum intellectum, quem ponit Bartol. Socin. in l. Si is qui ducenta, §. Vtrum, ff. De reb. dub. Quamobrem ſi legetur pecunia, quæ habetur Patauij, ſeu Peruſij, vt in exemplo Baldi, de quo ſupra nu. 16. debetur vtraque; quia perinde eſt ac ſi legata fuiſſet pecunia, quæ habetur ſeu Patauij, ſeu Peruſij.

Nec obſtat ponderatio Decij hic nu. 28. quod ſcilicet textus in d. l. Si ita quis, faciat vim ſimpliciter in illa dictione, *ſeu*, quæ eſt ampliatiua, non autem in relatiuo; Imo enim non facit vim ſimpliciter, & abſolutè in ſola natura dictionis, *ſeu*, ſed in modo, quo fuit adiecta; non enim dicit per verbum, *ſeu*, legatum ampliari; ſed dicit verbum illud *ampliandi legati gratia* poſitum eſſe. Et ſic ponderat potius modum poſitionis, ſeu adiectionis, quàm naturam verbi. Vnde congruè dici poteſt habuiſſe relationem relatiui.

25 Et per hoc puto idem dicendum ſi teſtator vteretur participio, veluti ſi diceret: Lego libros meos impreſſos, ſeu manuſcriptos. Idem enim eſt ac ſi dixiſſet, lego libros meos, qui ſunt im-
26 preſſi, ſeu manuſcripti; cum participium reſoluatur in ſuum verbum cum relatiuo, vt not. glo. in Clem.1. in ver. Si dignitatibus, de præb. Bartol. in l. Centurio, ff. De vulg. & pupill. & in l.1. ad fin. ff. De condition. & demonſtr. Alex. conſ.7. num.16. lib.7. & ita libri omnes veniunt in legato, per ſupradicta.

27 Fallit ſecundò propoſita regula quando dictio, *ſeu*, vel, *ſiue*, ponitur inter illa, quæ habent conformitatem, & conuenientiam, ita vt non ſint omninò diuerſa; tunc enim non ſtat alternatiuè, ſeu diſiunctiuè, ſed ampliatiuè, vt hic per Dec. num.28. verſ. Vnde poſtremò cogitabam. Et ita ſecundum eum poteſt intelligi textus in d. l. Si quis ita legauerit, ff. De aur. & arg. leg. Nam mundus, & ornamenta mulieris, de quibus ille textus loquitur in primo exemplo, ſatis dicuntur parata vxoris gratia, l. Augumento, §. Ornamenta, & §. Mundus, ff. eod. Et idcirco cum teſtator legauit mundum, & ornamenta, ſeu quæ vxoris gratia parata ſunt; illa dictio, *ſeu*, poni-
28 tur augmentatiuè. Et idem patet in ſecundo exemplo, id eſt cum teſtator legauit vina, quæ erant in vrbe, ſeu in portu. Nam de portu idem eſt iudicium, quod de vrbe, l. Cæſar, ff. De publican. & c. Vbi periculum, §. Porrò, de elect. lib. 6. Et quia vinum in portu deſtinatum erat ad ciuitatem; idcirco reputabatur eſſe in ciuitate, vt not. Bald. in l. Ex facto proponebatur, ad fin. ff. De hæred. inſt. & Alber. in l.1. §.1. ff. De offic. Præf. vrb. Non igitur mirum, ſi dictio, *ſeu*, ibi ſtet ampliatiuè. Ad idem textus in c. 1. §. Verùm, de ſtat. regul. lib.6. ibi, [ab aliquo Principe, ſeu domino temporali,] in l. fin. §. Sunt munera, ff. De muner. & honor. ibi; *ciuilia, ſeu publica*, & in l.1. ff. De his quib. vt indign. ibi, legato, ſeu fideicommiſſo. Hodie enim hæc per omnia ſunt exæquata, vt in l.1. ff. De leg.1. Ad idem allego gloſſam notabilem in c. Bonæ memoriæ, il primo, in ver. Nominationem, quæ eſt glo. fin. inf. de poſtul. Prælat. dum ponderat idcirco textum ibi dicere poſtulationem, ſeu nominationem, quia talis nominatio ſatis ſimilis eſt poſtulatio-
29 ni, imò quaſi idem eſt. Et ad hanc ſpeciem videtur poſſe referri quod ait Cremen. ſingul. 56. lego Digeſtum, videlicet, ſi legetur alicui Digeſtum vetus, ſeu Infortiatum; dictionem, *ſeu*, augere, & vtrumque deberi. Sequitur Ludouic. Gomes, in §. Sed iſtæ, poſt num.38. inſtit. de action. & Horat. Mand. ad Rom. conſ.363. in ver. Ampliationem.

30 Fallit tertiò, cum dictio, *ſeu*, ponitur inter ſynonyma, ſeu idem importantia, quia ſtat expoſitiuè, ſeu declaratiuè. Clemen. Si Romanus, de præb. Clem.2. de vit. & honeſt. cler. Clemen.1. de cenſib. Concil. Tridentin. cap. 10. ſeſſ.7. ibi, dimiſſorias, ſeu reuerendas in c. 1. ſeſſ. 24. ibi, *Examinis*, ſeu *inquiſitionis*, & paſſim alibi. Gemin. conſ.115. ſuper dubio, n.7. Bald. conſ.218. Statuto, num.3. verſ. Si autem ponitur, lib. 2. & conſ 203. Punctus quidam, num. 2. lib. 5. Paul.

de

de Castr. cons. 379. Primò videndum, col. 2. vers. Tertiò dico, lib. 1. Socin. Iun. in l. Centurio, num. 174. vers. Ad secundum, ff. De vulg. & pupill. Quod maximè procedit, ne in dispositione superfluitas inducatur, vt per Paul. de Castr. loc. cit. Et idem dicendum de dictione, *siue*, quæ cum ponitur inter synonyma, exponitur pro, id est, vt cum dicitur Alexander, siue Paris, l. Ad protegendam, & ibi glo. 1. C. De in litem dand. tut. & notat Bart. in d. l. Si quis ita legauerit, post med. vers. *Quadam* est dictio disiunctiua. Licet Dec. hic num. 31. in prædicto exemplo dixerit dictionem, *siue*, augere, quod non est verum, quia Alexander non est alius à Paride, ac proinde dictio, *siue*, non auget, sed exponit.

31 Fallit quartò, cum dictio, *seu*, ponitur inter genus, & speciem, quia resoluitur in coniunctam, vt l. Sæpè ibi, dari, seu donari, ff. De verb. signif. & firmat Bartol. in l. Quintus, la prima, per illum textum num. 3. ff. De aur. & arg. leg. & sequuntur Doctores hic. Similiter & dictio, *siue*, cum ponitur inter genus, & speciem stat expositiuè pro id est, vt per eundem Bartol. in cons. 41. Statuto ciuitatis, num. 3. vers. Et quod ponatur, lib. 2. vbi apostilla in ver. Præcedit genus, dat concordantes.

32 Fallit quintò si aliàs sequeretur absurdum: nam ad illud vitandum, dictiones, *seu*, & *siue*, quamuis verba disiungant, sensum tamen coniungunt, vt tradit Paul. de Castr. cons. 318. Viso, & examinato, num. 4. lib. 1.

33 Fallit sextò, vbi apparet de mente disponentis, quia tunc dictiones, *seu*, & *siue*, possunt importare coniunctionem, item disiunctionem, siue disgregationem, & quandoque expositionem, prout aliæ coniunctiones, vt firmat Bald. cons. 229. Primum dubium, num. 2. vers. Secundum punctum, lib. 1. Imol. cons. 44. num. 3. vbi dicit dictionem, *siue*, propriè importare disiunctiuam, seu alternatiuam; sed importare coniunctionem, vbi constat de mente proferentis. Vnde vt notabiliter inquit Bald. hic num. 2. tene pro firma regula, quod semper ad intentionem disponentis est recurrendum, vt solemniter notat Bernard. in c. Ex parte, in glos. 1. supra eod.

34 Ex his patet Doctores circa dictiones, *seu*, & *siue*, esse admodum varios, alij enim dicunt illas ex sui natura esse augmentatiuas; alij censent esse ex propria significatione alternatiuas, seu disiunctiuas: alij verò asserunt eas habere naturam mixtam, & esse indifferentes ad coniunctam, & disiunctam; fateor tamen eas habere symbolum, & conuenientiam quandam cum coniuncta; vnde in eam faciliùs transeunt, quam dictiones, *aut*, & *vel*, quæ strictè sunt alternatiuæ. Et propterea quamuis superius firmatum sit legatum pecuniæ, quæ habetur Perusij, seu Paduæ vtrumque comprehendere; secus tamen est si legetur pecunia, quæ habetur Perusij, vel Paduæ, quia altera tantum debetur, nec alternatiua; *aut*, transit in coniunctam, cum hoc non reperiatur iure cautum, prout hic firmant Imol. & Felin. quidquid contra senserit Card. item Cyn. & Alber. de Rosate in l. Cum quidam, C. De verb. signif. Nam Cyni opinionem dixit esse falsissimam Bartol. in l. Si is qui ducenta. §. Vtrum, ff. De reb. dub. & sequitur Ias. in d. l. Cum quidam. Et ita secundum eum textus in d. l. Si quis ita legauerit, procedit tantùm in dictione, *seu*, & *siue*, quæ licet regulariter sint alternatiua, facilè tamen transeunt in coniunctam. Vnde quatenus habeant mixturam disiunctæ, & coniunctæ; proximiùs tamen accedunt ad naturam disiunctæ, seu alternatiuæ, & in ea magis inealescunt, vt de Hermaphrodito dicitur in l. Quæritur, ff. De stat. homin. & in c. Si testes, §. Hermaphroditus, 4. qu. 3. licèt quandoque augeant, quandoque exponant, prout suadet mens disponentis, & subiecta materia, vt declarat Ægid. Bellam. cons. 39. num. 7. & 8. & Felin. hic num. 3. qui ad hoc quamplurimos cumulat, licet satis confusè.

35 Secundò nota rescriptum, in quo duo alternatiuè narrantur, non esse subreptitium ex eo, quod alterum sit falsum, & sic falsitas, vel subreptio in vno ex disiunctiuè narratis non vitiat rescriptum, & vtile per inutile non vitiatur secundum Ægid. Cremonen. quem hic sequuntur Io. Andr. num. 7. Baldus, num. 1. vers. Nota quod alternatiua. Butr. num. 2. & Cardin. num. 2. & 3.

36 Tertiò nota non valere illationem, Quis est fi-
lius sacerdotis: ergo est in sacerdotio genitus;
37 Sicut contigit in Io. Andrea, cuius pater erat
magister grammaticæ, eumque genuit antequam
esset in Presbyterum ordinatus, vt idem de se ip-
so refert in addition. ad Specul. in Rubr. de fil.
Presbyter. vt se defenderet aduersus eos, qui ip-
sum sputium adstruebant. Ad hoc bonus textus
in c. Ad extirpandas, & quod ibi dixi nu. 4. infra
de fil. Presbyter. & in l. 2. §. In filijs, ff. De De-
curion. vbi natus ante Decurionatum est filius
38 Decurionis. Vnde infertur vt ad repellendum
aliquem à beneficio non sufficiat probare pro-
mouendum esse filium sacerdotis, nisi etiam pro-
betur post sacerdotium genitus, vt hic per Butr.
num. 4. & Abb. in 1. & 2. notab. Et intellige sa-
cerdotium pro ordine sacro, cum hodie Subdia-
conatus annexum habeat votum solemne conti-
nentiæ, c. 1. infra, qui cler. vel vouen. & c. vn.
39 de voto lib. 6. Fallit si ageretur de beneficio pa-
terno; quia tunc satis esset probare eum filium
sacerdotis, licet non procreatum in sacerdotio,
cum filius etiam legitimus prohibeatur imme-
diatè succedere in beneficio patris, vt est casus
in c. Ad extirpandas, de fil. Presbyt. & hic de-
clarant Abb. num. 1. Felin. n. 2. vers. Et ad istum
40 textum, & Dec. num. 6. Item fallit si esset filius
genitus ex sacerdotio in Ecclesia Orientali, quæ
votum continentiæ non admisit, c. Nicæna, 31.
dist. & c. Cum olim, de cler. coniug. Felin. eod.
num. 2. in fine.

41 Quartò nota esse in optione illius, qui ad duo
alternatiuè tenetur, alterutrum præstare vt libe-
rationem consequatur, l. penult. C. De condict.
indeb. & c. Referente, infra, de præb. cum alijs
hic allegatis in glo. in ver. Istorum, quam com-
42 muniter DD. recipiunt. Et sic in alternatiuis
electio regulariter est debitoris, reg. in alternati-
uis, de reg. iur. lib. 6. l. Plerumque, §. fin. ff. De
iur. dot. & §. Huic autem qui loco, inst. de act.
cum similibus.

43 Fallit hæc regula multipliciter, vt hic per DD. præsertim Felin. nu. 4. Sed præcipuè recipit duas notabiles limitationes. Prima est vt non procedat in legatis alternatiuis, ita glo. in l. Lucio, in ver. Vendicare, ff. De legat. 2. quæ notabiliter di-

cit

vt in legatis alternatiuis electionem esse hæredis, si ad eum verba dirigantur, puta; Hæres dato; sed si dirigantur ad legatarium, ipsius esse electionem, vt si dicatur, Tu legatarie percipito. Verùm si testator vtatur verbo, *lego*, quod est indifferens, vel simili, in dubio electionem esse legatarij,& non hæredis. Quam glossam reputat singularem, & meliorem de corpore iuris. Imol. hic num.5. & Felin. d. num.4. vers. Facit glossa, & Alex. in l. Qui duos, ff. De leg. 1. Idem tenet Dyn. in d. reg. In alternatiuis,& Bald. in d. l. Lu-
44 cio. Secunda limitatio est vt non procedat in pœnis alternatiuè appositis, quia non datur optio reo, & sic debitori, sed iudici, glo. fin. in c. A crapula, infra, de vit. & honest.cleric. quam sequuntur Io. Andr. & communiter Doctores, vt ibi testatur Abb. nu.4. & sequitur Felin. hic plurimos cumulans, num.5. vers. Fallit quintò, vbi amplius hanc fallentiam restringit decem modis, quos per te videas.

Vltimò nota alternatiuam regulariter esse electionis, non ordinis. De quo tamen dic latius vt in quæstione seq. Et de his duabus speciebus alternatiuæ, vide glossam vnicam in regula Sexti, In alternatiuis.

45 QVÆRO cùm decreto Concilij Tridentini c.18. vers. Sint verò, sess. 24. statutum sit vt Examinatores Synodales pro parochialibus conferendis sint Magistri, seu Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut Iure Canonico, vel alij clerici, seu regulares etiam ex Ordine Mendicantium, aut etiam sæculares, qui ad id videbuntur magis idonei: nunquid inter diuersa personarum genera ibi alternatiuè expressa optio sit Episcopo tributa, vel potius ordo præscriptus, adeo vt clericos gradu Magisterij, Doctoratus, aut Licentiaturæ carentes eligere non debeat, vbi aliorum his qualitatibus præditorum copia suppetat.

46 Videtur respondendum alternatiuam, *vel*, quæ habetur in d. vers. Sint vero, præscribere ordinem, non electionem, & Episcopum ad secundam partem alternatiuæ peruenire non debere quandiu primæ possit esse locus.

Primo quidem, quia etsi alternatiua regulariter electionem tribuat, & alteram eius partem adimplere sufficiat, vt hic; & in c. Cum plures, vbi glo in ver. Forma, de off. deleg. lib. 6. cum concordantibus, de quibus supra in 1. notabili
47 tamen quando est posita inter personas habentes diuersas qualitates, & in primò nominatis subest maior ratio, quàm in posterioribus in secunda parte alternatiuæ comprehensis; tunc alternatiua ordinem inducit, non electionem; & ad secundam partem alternatiuæ peruenire non debet nisi in subsidium, & in defectum primæ. Ita probat textus in c. Metropolitano, iuncta glossa in ver. Ex presbyteris, 63. dist. vbi cum textus iubeat vt Metropolitano defuncto, in eius locum subrogetur alius ex Presbyteris, vel Diaconis; glo. notat illis verbis esse designatum ordinem, vt ex Diaconis Metropolitanis non eligatur, nisi
48 desint Presbyteri. Idem probat textus in l. Hæredes mei, §. fin. ff. Ad Trebell. vbi fideicommissum relictum alternatiuè nepotibus, vel cæteris cognatis non debetur cæteris cognatis donec extent nepotes, qui prædilecti præsumuntur, & in l. Cum Pater, §. penult. ff. De leg.2. vbi disiuncta posita inter personas, inter quas cadit affectio ordinata, non resoluitur in coniunctam, vt ibi per Bartol. Vnde si testator mandet aliquid dari liberis, aut iis deficientibus, consanguineis, aut affinibus; sequimur ordinem, vt ait glo. in d.c. In alternatiuis, vers. Sunt tamen quædam alternatiuæ, in quibus debet ordo seruari. Id ipsum colligitur ex l. Si fundum sub conditione, §. His verbis, de leg.1. & c. Mandato, de præbend. lib.6. & not. glo. in c. Licet, in verb. Vel in Parochiali, de sepultur. in 6. quam ibi Io. de Lignano relatus à Franc. testatur esse communiter approbatam. Felin. in c. Cum dilectus, nu.4. vers. Et dicit glossa, infra eodem. At in casu nostro maior ratio subest in Magistris, Doctoribus, & Licentiatis pro illorum idoneitate, quàm in simplicibus clericis. Ergo ordo scripturæ spectandus est, ità vt hi eligi non debeant, nisi vbi illi deficiant.

Secundò, idem suadetur, quia aliàs prima pars alternatiuæ esset otiosa, nisi designaret ordinem; & satis suisset tribuere Episcopo facultatem eligendi clericos sæculares, vel regulares idoneos. Ad quod absurdum vitandum fateri necesse est secundam partem alternatiuæ esse subsidiariam: nam ne syllaba quidem in legibus debet esse superflua, secundum Bald. in rubr. C. De contrahen. empt. quæst 9 quin potius debent verba intelligi impropriè, & contra eorum naturam, quam vt nihil operentur, c. Si ciuitas, de sent. excom. lib. 6. Abb. in c. fin. num. 8. de præb. & in cons.32. col.1. post med. lib.2.

49 Tertiò, id confirmari potest, quia aliàs Sac. Congreg. Concilij idem videtur sensisse circa intellectum, tex. c.16. sess.24. vbi iubetur eligi Vicarius Capituli sede vacante, qui sit saltem in Iure Canonico Doctor, vel Licentiatus, vel aliàs quantum fieri poterit idoneus. Declarauit enim nisi desint Doctores, & Licentiati, non posse eligi alium his qualitatibus carentem.

Non obstat, quòd illa verba posita in fine secundæ partis alternatiuæ videantur tribuere facultatem præferendi non Doctores, & non Licentiatos, si sint magis idonei, Doctoribus, & Licentiatis: quia respondetur, vel illa verba posita in fine ex regula vulgata referri ad totam clausulam, ita vt eligi debeant magis idonei ex singulis gradibus ibi expressis; vel si referenda sit ad secundam partem alternatiuæ tantùm, hoc importare vt cum in defectum habentium qualitates expressas in prima parte alternatiuæ peruenitur ad personas expressas; in secunda ex eis eligantur, qui ad id magis idonei videbuntur: Et sic illa verba non aduersantur suprapositæ opinioni.

50 Item non obstat, quòd cum in secunda parte habeatur mentio Regularium, quorum plures Religiones non habent institutum hos gradus conferendi, sequeretur, secundum hanc opinionem, vt Episcopus deberet præferre Graduatos plerumque non admodum litteratos Regularibus longè doctioribus, qui ad gradus huiusmodi ex Religionis instituto non promouentur. Quia respondetur hoc absurdum vitari, si ita intelligamus Concilium vt ex illis Religionibus, quæ his gradibus carent, possint assumi non habentes eas qualitates, etiamsi alij graduati non desint: nam in illis fortè non videtur necessarium hos

gradus requirere, cùm eos assequi ex instituto Religionis prohibeantur.

Deinde respondetur Concilium absolutè voluisse vt primo loco deputarentur Magistri, seu Graduati; quia cum hi studiorum cursus peragere, & in publicis functionibus litteraturæ periculum facere consueuerint; eos iuris præsumptione sufficienter idoneos iudicauit, à qua quidem iuris præsumptione quemadmodum noluit posse recedi ex eo, quod alij aptiores, & doctiores reperirentur ex clero sæculari, cùm alternatiua, vt dictum est, sit ordinis, non electionis: ita nec censendum est voluisse vt posset recedi ex eo, quod aptiores reperirentur ex clero Regulari; vtrosque enim sub vna, & eadem oratione, ac determinatione Concilium complectitur. Vnde succedit regula l. Iam hoc iure, §. fin. ff. De vulg. & pupill, & l. final. C. De sent. de qua per Dec. in c. Nouit, nu. 56. de iudic. Nec videtur inconueniens vt Episcopus carere debeat in hac functione ministerio Regularium, qui ex instituto hos gradus suscipere non solent. Quandoquidem Patres Concilij non latebat multas Religiones extare eiusmodi instituti. Vnde si voluissent eos comprehendere, expressissent. Argum. l. Vnicæ, § Sin autem ad deficientis, C. De caduc. tollen. & c. Ad audientiam, vers. Nam si intelligeremus, de decim. eiusmodi enim expressio parum de membrana occupasset, vt inquit Oldr. cons. 266.

51 num, 10. Et quemadmodum absurdum non est vt Regulares quamtumuis idonei non possint esse Iudices Synodales, si careant qualitatibus requisitis in c. Statutum, de rescript. in 6. vt in Clemen. 2. eod. tit. nec iudices conseruatores, si non habeant requisita c. fin. de offic. deleg. eod. lib. & Constitutionis Gregorij X V. de Conseruatoribus: ita nec videtur absurdum vt non possint esse Examinatores Synodales, nisi deficientibus Magistris, aut Graduatis: nam vbi lex

52 certas qualitates actu requirit, debent illæ qualitates actu concurrere, nec sufficit aptitudo. Abb. in c. Cum in cunctis, §. Inferiora, num. 10. de elect. gloss. & DD. in d. c. Statutum, & Roman. cons. 216. Electio, num. 3. 5. & seq. Quinimo in Religionibus Monasticis gradus Magisterij, Doctoratus, & alij similes non sunt in vsu. Et tamen Monachos, Graduatis non deficientibus, Concilium apertè excludit in d. c. 18. sess. 24. vt indicant verba illa, *etiam ex Ordine Mendicantium*, quæ posita sunt ad differentiam non Mendicantium. Ergo si Concilium existentibus Graduatis, in Examinatores Synodales noluit deputare, posse Monachos, licet ex eorum instituto hos gradus suscipere non soleant; eodem modo dicendum est noluisse vt deputari possent Regulares, etiam ex illis Ordinibus Mendicantium,

53 qui simile habent institutum. Præsertim verò quia in Mendicantibus maior suberat ratio dubitandi quin deputari possent, vt innuunt eadem verba, *etiam ex Ordine Mendicantium*; ponderando particulam, *Etiam*, quæ implicat casum magis dubitabilem, c. Tanta, de simon. Gemin. cons. 65. num. 8. vers. Sed dictio.

54 Cæterùm aduerte, quia etsi Episcopus eligere debeat Examinatores prædictis qualitatibus insignitos, si eorum copia suppetat; non tamen sequitur vt si alios clericos idoneos eligat, concursus propterea sit nullus: nam Sacra Congregatio Concilij aliàs consulta in casu Montis Regalis, an concursus habitus coram Examinatoribus synodalibus non Doctoribus, vel Magistris, aut saltem Licentiatis in Theologia, vel Iure Canonico sit nullus, cùm præsertim alij extant his qualitatibus prædìti: Die 2. Augusti 1607. respondit debuisse quidem eligi Examinatores, qui sint Magistri, siue Doctores, aut Licentiati in Theologia, aut Iure Canonico. Cæterum etiam si his qualitatibus careant, concursum non esse propterea nullum.

55 Illud prætcrea omittendum non est, si alicubi non reperiantur Doctores, nisi prorsus imperiti; eo casu licere Episcopo, prætermissis Doctoribus, alios clericos magis idoneos deputare siue sæculares, siue regulares, vt aliàs in electione Vicarij Capitularis respondit Sac. Congregatio: approbauit enim electionem factam de Vicario non Doctore, nec Licentiato aliàs idoneo, cùm ibi non extaret nisi vnicus Doctor, isque omninò imperitus: Doctor enim ignarus perinde ac nullus. Felin. post alios in c. Clerici, nu. 1. vers. Verum autem Doctor titulo tantum, inf. de iud.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Eam te.

SVMMARIVM.

1 *Sede vacante si Papa tribuat Capitulo vel vicesgerenti, vt prebendam conferat, Episcopus ibi creatus mandatum adimplere tenetur.*

2 *Capitulo si diriguntur monitoria, vel praeceptoria super receptione alicnius, & ad Episcopum spectat receptio, Episcopus, qui tempore data erat de Capitulo, exequi tenetur.*

3 *Promotus non dicitur quis ante consecrationem, licet sit electus, & confirmatus, vel prouisus. & num. 5. 9. & 15.*

Contrarium. num. 23. & seqq.

Declaratur. num. 30. & 38.

4 *Episcopi promoti in Curia an ex Bulla Vrb. VIII. teneantur se conferre ad residentiam infra mensem computandum à die prouisionis, an verò à die consecrationis. & nn. seqq. vsque in finem.*

6 *Episcopus non dicitur ante consecrationem, sed electus. & n. 28.*

Declaratur duobus modis, vt n 30. & 38.

7 *Electio, & consecratio vnum faciunt Episcopum.*

8 *Pontifex non dicitur ante consecrationem.*

9 *Prouisus à Papa ante consecrationem non dicitur Episcopus, sed electus.*

Declaratur. n. 30. & 38.

10 *Archiepiscopus appellari non potest ante susceptionem Pallij.*

11 *Papa ante consecrationem, & coronationem ex stylo non scribit nomen suum, nec Pontificatum in data, sed vtitur dimidia Bulla, & appellat se electum. & n. 13.*

12 *Asserentes tamen eum non debere se Episcopum, sed electum inscribere, sunt eo ipso excommunicati.*

14 *Imperator non dicitur ante coronationem.*

15 *Prouisio, seu pronunciatio Papæ in Consistorio habet*

bet vim electionis, & confirmationis.

16 *Episcopi, vel Pontificis appellatione in materia pœnali non venit electus confirmatus ante consecrationem.*

Contrarium. n.25.

17 *Ciuitas interficiens electum non incidit in pœnam interficientis Episcopum.*

18 *Promoti in Curia ad Episcopatum tenentur visitare Cardinales præsentes.*

19 *Lex debet esse rationabilis, & possibilis, aliàs non est obligatoria.*

20 *Episcopi aqua ex causa possunt singulis annis duos, vel tres menses ab Ecclesia abesse. & n.36.*

21 *Et hæc facultas non fuit eis adempta per Constitutionem Vrbani VIII super residentia.*

22 *Et illa vti possunt à principio sua promotionis, etiam antequam se conferant ad residentiam.*

Contrarium. n.37.

24 *Prouisi à Papa etiam ante consecrationem appellantur promoti. & n.27.*

25 *Prouisi nondum consecrati accedentes ad Ecclesias, & administrantes ante leuatas Bullas incidunt in pœnas Extrauag. Iniuncta, de elect.*

26 *Constitutio in fauorem animæ recipit latam interpretationem, licet sit exorbitans, & pœnalis.*

29 *Præfecti Cathedralibus Ecclesijs dicuntur etiam non consecrati.*

30 *Episcopi appellatione venit etiam electus quando in eo militat eadem ratio, quæ in consecrato.*

31 *Episcopus electus, & confirmatus tenetur personaliter residere, sicut consecratus. & nn. seqq. & num. 40.*

32 *Et inter eum, & eligentes contrahitur spiritualé coniugium.*

33 *Episcopus electus, & confirmatus ante consecrationem non potest exercere ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, sed ea solum, quæ sunt iurisdictionis.*

34 *Formula, qua vtitur Papa in promouendis Episcopis in Consistorio.*

35 *Parochus tenetur personaliter residere etiamsi nondum sit promotus ad sacerdotium.*

37 *Abscedere non dicitur, qui priùs non resedit.*

38 *Episcopi appellatione venit tantum consecratus in concernentibus exercitium, & decorem ordinis Episcopalis.*

39 *Sed in concernentibus iurisdictionem venit etiam electus confirmatus, vel prouisus per Papam.*

41 *Electus confirmatus potest dare licentiam clerico se absentandi à Parochiali studiorum causa.*

1 EAM TE. Intellectus huius capitis est admodum inuolutus, maximè propter scripta intricata Innocentij; & legitur quinque modis, vt hic per Cardinalem in 3. 4. & 10. oppositione communiter tamen sic summatur. Si vacante Sede Papa scribat Capitulo, vt præbendam conferat, Episcopus ibi creatus mandatum adimplere tenetur. Hoc dicit Io. Andr. Bald. Bellam. Butr. Anchar. Imol. Abb. & Io. de Anan. Sed iuxta quartam lecturam Innocentij, quam dicunt communiter approbatam Cardin.& Abb. in princ. & Ripa n.44. circa fin. vers. Quartus fuit intellectus, hoc intendit. Si vacante Sede scribitur Capitulo tanquam gerenti vices Episcopi, vt præbendam alicui conferat, si creatur Episcopus nondum executo mandato, & ad eum spectat collatio præbendarum, illud adimplere tenetur. Aduertendum tamen quia in dubio mandatum factum Capitulo Sede vacante censetur factum Capitulo vt vices gerenti: vnde procedit lectura Ioan. Andr. vt benè hic per Henr. Boic. num.8. & Ripam, in princ. & num. 48. Vel melius iuxta quintam lecturam, de qua per Cardinalem in princ. & in 10. oppos. si Capitulo diriguntur Monitoriæ, vel Præceptoriæ super receptione alicuius,& ad Episcopum spectat receptio, Episcopus, qui tempore datæ erat de Capitulo, exequi tenetur, & secundum hanc lecturam. quæ magis consonat rationi ponderatæ in littera, ibi, [quod nullatenus fecisse deberes, si datam litterarum diligentiùs attendisses]: textus videtur procedere de plano. Continet autem quinque, vt dicebat Host. mandatum, executionem, canillationem, reprehensionem, & antipophoram.

3 Nota primò, ibi: *Ante suam promotionem* iuncto fine ibi, *Nec adhuc esses consecratus*. Episcopum electum, & confirmatum ante consecrationem non dici promotum ad Episcopatum; & ita ex hac littera deducit Franc. Vercellensis, cum quo transeunt communiter DD. vt latiùs dicam infr. n. 5.

4 Et ex hoc infero ad quæstionem, quæ nuper contigit in facto. Vrbanus VIII. fan. mem. in Bulla super residentia Episcoporum edita die 14. Decembris 1634 quæ incipit sancta Synodus: statuit, vt iam Præfecti Cathedralibus, vel maioribus Ecclesijs etiam S. R. E. Cardinales se itineri committant, & ad residentiam conferant infra vnum mensem, si in Vrbe existant; infra duos, si extra Vrbem in Italia; si extra Italiam infra quatuor computandos à die publicationis Bullæ: nondum antem Præfecti infra prædictos terminos computandos à die eorum promotionis sub pœna amissionis facultatis testandi, & alijs pœnis in constitutione expressis. Quæsitum est, an verba illa, à die promotionis, intelligi debeant à die consecrationis, an verò à die propositionis, & prouisionis in Consistorio, ita vt prouisus in curia, & non consecratus si infra mensem non contulerit se ad residentiam, incidat in pœnas constitutionis.

5 Et quidem verba illa, à die promotionis, esse exponenda, id est à die consecrationis, videtur suaderi posse, quia non dicitur quis promotus ante consecrationem, licet sit electus, & confirmatus, vt probatur in hoc cap. Coniungendo, principium ibi, *Ante tuam promotionem*, cum fine ibi, *Nec adhuc esset consecratus*: & originaliter ex hac littera deduxit Franc. Vercell. quem postea sequuti sunt Ioan. Andr. num. 3. Bellam. in princ. in vers. Promotionem. Butrius, Cardin. Anchar. Imol. Abb. & Felin. omnes in 1. notab. Ioan. de Selua in tr. De Benef part. 1. quæst. 2. num. 48. vbi ex hoc infert, vt si in priuilegio fiat mentio de promotis, non veniant electi non consecrati, per tex. hic. Similiter ante

6 consecrationem non dicitur Episcopus, sed electus, c. Tam litteris, & ibi Abb. in 1. notab. de testib. cap. Tua nuper. ibi, Episcopo, vel electo. De his, quæ fiunt à Prælatis sine cons. Capit. Vbi etiam Abb. in 1. not. Gloss. 1. & DD. in c. 1. de Relig. domibus, cum similibus,vt hic per Felin.

7 col. 2. in fin. vers. Cum istis concordant, & benè

probatur in rubrica de Translat. Episc. vel elect.
Et merito, quia electio, & consecratio vnum
8 faciunt Episcopum, vt dicit tex. in cap. Sicut,
40. distinct. Non etiam appellatur Pontifex, vt
per gloss. in Clem. 2. in vers. Pontificum, de
celebrat. Missar. cum qua concordant ibi Paulus,
Ioan. de Lignan. Imol. & Cardin. in 3. quæst. &
Ioan. de Selua de Benef. part. 1. d. qu. 2. nu. 48.
9 Quod locum habet non modò in canonice ele-
ctis, & confirmatis, sed etiam in illis, quos Papa
pronunciauit Episcopos, quia ante consecratio-
nem vocantur electi, vt notat Abb. in cap. Tua,
num. 2. vers. Et idem dic hodie: de his, quæ fiunt
à Prælat. sine cons. cap. & in cap. Cum in cun-
ctis, §. Cum verò, num. 6. de elect. Felin. hic
nu. 3. vers. Tertiò, extende, Ioan. de Selua d. q. 2.
10 num. 48. vers. Idem esset in illis. Quemadmodum
nec ante susceptionem Pallij potest aliquis ap-
pellari Archiepiscopus, cap. Nisi, infra de Au-
thorit. & vsu Pall. cap. Quod autem, de elect.
11 Nec electus in Papam ante benedictionem, co-
ronationem, & consecrationem ex stylo intitula-
tur Pontifex, nec scribit Pontificatum in data,
vt notat gloss. super data sexti in ver. Pontifica-
tus. Item gloss. in fin in procem. Clem. Licet, vbi
primum à duabus partibus Cardinalium vocem
habentium eligitur, Præsulatum assumat, c. Li-
cet, de vitanda, & ibi dixi num. 5. de elect. & in
12 cap. Significasti, num. 32. eod. tit. & asserentes
eum ante suæ coronationis insignia se non debe-
re Episcopum simpliciter, sed electum inscribere,
sententiam excommunicationis incurrant, vt in
13 extrauag. Quia nonnulli, de sent. excom. de qua
stupet gl. ibi nouitet facta. Quia de stylo Curiæ
etiam moderno ante cōsecrationem non exprimit
Papa in Bulla nomen suum, sed dimidia Bulla
vtitur, & se electum appellat, ideò de illa extrau.
iudicet Apollo, vt inquit Felin. hic num. 6. simi-
14 liter electus in Imperatorem non dicitur Impera-
tor nisi corona suscepta, l. antepenult ff. De
militar. testam. l. Bene à Zenone, C. De quadr.
præscript. Glossa præallegata super data Sixti in
ver. Pontificatus. Item gloss. in Clem. 1. circa
medium, vers. Ego enim, in vers. Futurus, de
iureiur. & Angelus in d. l. Bene à Zenone, de
quo ibi egregie per Salicetum, num. . . . Oldrad.
cons. 180. incip. Quæstio est vtrum Imperator
ante coronationem, per totum, dixi in d. cap. Licet
de vitanda, num. 7. de elect. & alia plura his simi-
lia congerunt hic Felin. num. 2. Ripa, num. 5.
15 Si igitur electus, & confirmatus ante conse-
crationem non potest dici promotus; ergo nec
pronunciatus à Papa in Consistorio, quia talis
pronunciatio, seu prouisio Papalis habet vim
electionis, & confirmationis, secundum Innoc.
in cap. Cum olim, in princip. de caus. possess. &
propriet. gloss. in cap. 1 in ver. Prouisionem, de
elect. lib. 6. vbi quod Papa prouidendo eligit, &
confirmat. Abb. in d. c. Tua, n. 2. vers. Et idem
dic hodie, de his quæ fiunt à Prælat. & in d. cap.
Cum in cunctis, §. Cum vero, num. 3. vers. Sed
quæro, de elect. vbi quod Papa creat Episcopos
solo verbo; & talis creatio dicitur prouisio, quæ
habet vim electionis, & confirmationis: alios
citat Felin. hic num. 3 vers. Differunt tamen
& consequenter Bulla Vrbani VIII. quæ de pro-
motis loquitur, non debet extendi ad prouisos
non consecratos; nam quibus non conueniunt
legis verba, neque ipsa dispositio conuenire vide-
tur, l. Si seruum, §. Non dixit Prætor. ff. De
16 aqua quotid. & Hostien. l. 4. §. Toties, ff. De
damn. infect. & eò magis quia Bulla est pœnalis:
in materia autem pœnali appellatione Episcopi,
vel Pontificis minime venit electus, & confirma-
tus, si nondum sit consecratus, vt notat gloss. in
Clem. Si quis suadente, in ver. Quemuis Pontifi-
cem, de pœnis: & Bald. in l. Si nondum, post
17 princip. C. De furt. vbi quod ciuitas interficiens
electum, non incidit in pœnam interficientis
Episcopum, de qua in cap. Ita nos, 25. quæst. 2.
& cum sequitur Felinus hic num. 1. in princ. vers.
Vnde Bald, quibus accedit, quod per extrauag.
Iniunctæ, de elect. Episcopi tenentur Bullas suæ
promotionis expedire, & antea prohibentur ad
Ecclesias sibi commissas accedere, aut in illarum
18 administratione se immiscere: & ex constitutio-
ne 7. Leonis X. in Concilio Lateranensi edita,
quæ incipit Supernæ, in §. 6. Promoti visitare
tenentur Cardinales, qui præsentes in Curia fue-
rint, in Bullar. to. 1. pag 475. & plerumque debent
alia etiam negocia in Curia explicare. Quæ vix
19 fieri possent infra spatium vnius mensis. Vnde
non est verisimile, vt Pontifex voluerit eos ar-
ctare, vt infra tam breuem terminum ab Vrbe
abscedant. Arg. l. Titius, §. Final. ff. De excusat.
Tut. Roman. cons. 410. Vt clarior, num. 1. Quia
lex debet esse rationabilis, & possibilis; aliàs non
esset obligatoria, cap. Erit autem lex, 4. distin.
Nec transgressio eius imputaretur ad pœnam, vt
20 ibi per gloss. in vers. Possibilis, quinimò cum
ex Concilio Trid. Episcopi tres menses singulis
annis à suis Ecclesijs abesse liceat, dummodò id
21 æqua ex causa fiat, vt in c. 1. §. Quoniam autem,
sess. 23. Et hæc facultas non fuerit illis adempta
per Constitutionem Vrbani, vt aliàs fuit decla-
22 ratum: nihil prohibet, quominùs huiusmodi fa-
cultate vti possint in princ. anni suæ prouisionis
ante quam munus consecrationis suscipiant, &
se ad residentiam conferant.
23 Verum his non obstantibus dicendum videtur
terminos præscriptos in Bulla Vrbani ad com-
mittendum se itineri, & conferendum se ad resi-
dentiam esse computandos à die prouisionis, seu
pronunciationis factæ per Papam in Consistorio,
non autem à die consecrationis; quia verbum
promotionis, quo Bulla vtitur, ex proprietate
vocabuli comprehendit etiam electos, & confir-
matos, vt est textus in cap. Cum in cunctis, §.
Inferiora, vers. Hoc sanè, de electione iuncta
gloss. quæ exponit, vers. Promoti, idest electi, &
confirmati, sed non ordinati: & concordant ibi
Innoc. Compostell. & Host. facit tex. in c. Super
his, de accusat. & cap. Non magnopere, in fin.
& cap. Vltimo, in fin. Ne Cler. vel Monach. &
24 ita per hæc iura firmant hic Dec. num. 7. & Ripa
num. 1. Ego præter eos allego duo iura, quæ irre-
fragabiliter conuincunt, Prouisos, seu Pronun-
ciatos à Papa in Consistorio appellari promotos,
etiam si nondum fuerint consecrati. Primum,
est in extrauag. Iniunctæ, de elect. in illis verbis,
Episcopi, & Abbates, qui apud dictam Sedem
promouentur, aut confirmationis, consecratio-
nis, vel benedictionis munus recipiunt, nec non
ibi: eorum promotionem, confirmationem, seu
25 benedictionem: per quem textum tollitur etiam
motiuum, de quo supra num. 16. quod appella-
tione

tione Episcopi, vel Promoti in pœnalibus non veniat non consecratus. Nam dicta extrauag. Iniunctæ, imponit pœnas Episcopis accedentibus ad Ecclesias sibi commissas, & administrationem suscipientibus ante expeditas Bullas; & tamen comprehendit etiam promotos in curia, seu promissos per Papam, nec non electos, & confirmatos etiam non consecratos, cum de illis, & de consecratis loquatur disiunctiuè. Vnde si promoti, & nondum consecrati ad Ecclesias se conferrent, & bonorum Ecclesiasticorum administrationi se immiscerent, proculdubio inciderent
26 rent in pœnas ibi statutas. Præterquam quod cum materia residentiæ concernat vtilitatem animæ, etsi Constitutio Vrbana aliàs esset exorbitans, & pœnalis; tamen reciperet extensionem, vt notat Ioan. Andr. in c. Ex tenore, num. 5. vers. Illa enim constitutio. Qui fil. sint legit. vbi singulariter ait, constitutionem; etsi videatur odiosa, quia pœnalis; tamen fauorabilem esse, si sit indicta in animarum fauorem, & ideò illius pœnam non esse restringendam, sed dilatandam. Sequitur Sarnen. alios citans in regul. de verisimili, in 1. quæst. num. 3. vers. Istis tamen non obstantibus. Et nihilominus etiam in pœnalibus fit lata interpretatio, quatenus patitur verborum proprietas, vt dixi in c. Inter cæteras, num. 18. supra eod. præsertim cum in prouisis, & consecratis militet eadem ratio, vt
27 patebit infra, num. 31. Alterum est ius nouissimum Concilij Tridentini, sess. 7. cap. 9. Vbi sic legitur: ad maiores Ecclesias promoti munus consecrationis infra tempus à iure statutum suscipiant. Ecce igitur tex. rotundus, quod promoti dicuntur esse non consecrati.

Nec obstat hæc decretalis, quoniam non probat id, ad quod eam inducit Franciscus Vercell. & sequaces supracitati num. 5. vt bene aduertunt hic Dec. Ripa, & Ioan. de Anan. omnes in primo not. Nam tempore datæ litterarum vacabat Sedes. Ergo iste non erat electus, & confirmatus, quia sic Sedes non vacasset, cap. Transmissam, infr. de elect. & dum tex. dicit, nec adhuc esset consecratus, debet intelligi, nec electus.

28 Addo quod præcitati Doctores videantur habuisse bonum intellectum, non enim dixerunt absolutè aliquem non dici promotum ante consecrationem, sed dixerunt Episcopum non dici promotum. Vnde sensus est, quod non consecratus non dicitur promotus Episcopus, quia electus, & confirmatus, licet dicatur promotus, adhuc tamen non dicitur Episcopus. Idque satis apertè præter alios declarauit Imola in 1. notab. dum ait: Nota quod ante consecrationem non dicitur quis promotus in Episcopum, licet sit electus, & confirmatus: nam ante confirmationem non debet appellari Episcopus, sed electus, dum sit confirmatus.

29 Præterea constitutio Vrbani non loquitur explicitè de Episcopis, quorum appellatione, vt prædixi, regulariter veniunt solum consecrati: sed ad instar Concilij Tridentini, cap. 1. vers. Ne verò, sess. 23. loquitur de Præfectis Cathedralibus, vel maioribus Ecclesijs, quorum appellatione absque dubio veniunt etiam non consecrati, vt clarè probatur in decreto eiusdem Concilij d. sess. 23. cap. 2. vbi sancta Synodus statuit per hæc formalia verba, videlicet, Ecclesijs Cathedralibus, seu Superioribus quocumque nomine, ac titulo Præfecti si munus consecrationis intra tres menses non susceperint ad fructuum perceptorum restitutionem teneantur. Et ita euidenter patet Præfectos Ecclesijs Cathedralibus propriè dici ante consecrationem: & consequenter dum Bulla Vrbani præscribit eisdem Præfectis terminum ad conferendum se ad residentiam, computandum à die eorum promotionis, debet intelligi de illa promotione, quæ fit à Papa in Consistorio ante consecrationem, & cum mysterio Bulla ad instar Concilij Tridentini non Episcopi, sed Præfecti nomen adhibuit, vt fortè sub moueret dubitationem, quæ fieri potuisset de computatione temporis à die consecrationis.

30 Et nihilominus etiam si Bulla nominatim loqueretur de Episcopis: tamen Regula illa, quod Episcopi appellatione non venit electus, & confirmatus non consecratus, recipit duas notabiles limitationes, quæ optimè adaptantur casui, de quo nunc agitur.

Primò enim limitatur nisi in electo militet eadem ratio, quæ militat in consecrato: tunc enim appellatione Episcopi venit etiam electus, vt per gloss. in Clem. 1. in ver. Episcopis de for. compet. & ibi Abb. nu. 2. & tunc promotus dicitur etiam non consecratus: & ita per illam glossam probat hanc limitationem Felin. hic, num. 1. col. 2. post princ. vers. Et adde gloss. & ante eum Marian. Socin. in sua disput. quæ incipit, A sacrosanctæ: & est tertia in ordine reddens rationem, quia stante rationis identitate non dicitur fieri extensio, sed comprehensio: & eum sequitur idem Felin. hic num. 5. col. 5 post medium, vers. Res-
31 pondet ad glossam: in materia autem residentię, de qua loquitur Constitutio Vrbana, nulla est differentia inter electum, confirmatum, seu pronunciatum à Papa, & consecratum, vt probat
32 tex. in c. Inter corporalia, §. Sicut enim, de translat. Episcopi per hæc formalia verba: [Sicut enim Episcopus consecratus sine licentia Romani Pontificis suam non debet Ecclesiam derelinquere, sic & electus confirmatus, cum non debeat in dubium reuocari, quin post electionem, & confirmationem Canonicam inter personas eligentium, & electi coniugium sit spirituale contractum, cui profectò Episcopalis dignitas nihil addit. & infra. Vnde cum non sit maius vinculum Episcopi ad Ecclesiam quàm electi, maximè cum fuerit confirmatus, imò idem penitus, & non aliud: idem iuris obtinet
33 in vtroque.] Hæc ibi. Et quamuis ante consecrationem non habeat potestatem ordinis, quæ in consecratione tantum confertur, tamen assequitur plenariam in spiritualibus, & temporalibus administrationem, cap. Transmissam, de
34 elect. & Papa in Consistorio facta propositione per Cardinalem relatorem pronunciat Episcopum, per hæc formalia verba. [Auctoritate Dei omnipotentis, Patris, & Filij, & Spiritus sancti, & Beatorum Apostolorum Petri, & Pauli, ac nostra, Ecclesiam N. de persona N. prouidemus, ipsumque illi in Episcopum præficimus, & Pastorem, curam, & administrationem ipsius eidem in spiritualibus, & temporalibus plenariè committen.] & Cardinalis relator firmat schedulam, quam mittit Vicecancellario per similia verba, vt refert Flamin. Parisi. de resignat. Benef. lib. 8.

lib.8. q.5. n.33. & 35. Quamobrem cùm etiam
ante consecrationem sit Pastor, & curam habeat
animarum, vtique tenetur oues suas agnoscere,
& pascere præcepto diuino;& consequenter apud
Ecclesiam suam personaliter residere, vt in Con-
35 cilio Tridentino, cap. 1. sess.23. & est simile in
Parocho, qui habet regimen animarum, & tene-
tur personaliter residere etiamsi non sit promo-
tus ad Sacerdotium, vt cap Licet Canon. §. Is
etiam, de elect. lib. 6. & ibi notat. Butr. in 3.
norab. Anchar. in 2. Gemin. in d. § Is etiam,
vers. Quæro quando dicatur, & Franc. ibid. n.3.
in fin. vers. In eodem glossa.

36 Et confirmatur, quia Episcopis ex Concilio,
dicto cap. 1. §. Quoniam, sess.23. non licet lon-
giori spatio, quàm duorum, vel trium mensium
singulis annis ab Ecclesia abesse. Quod si Bulla
Vrbani VIII. non arctaret prouisos ad residen-
dum nisi post mensem à die consecrationis, ha-
berent omnes primo anno ad minus quatuor
menses absentiæ: nam tres menses habent ad
suscipiendum munus consecrationis, cap. Quo-
niam, 75. distinct. cap. Quoniam, 100. distinct.
Concil. Trid. sess. 23. cap. 2. & alium mensem
haberent ex Bulla; quod esset absurdum, quia cùm
Constitutio emanauerit in fauorem residentiæ,
non debet in eius dispendium retorqueri, l. Quod
fauore, C. De legib. cap. Quod ob gratiam, de
regul. iur. lib.6 nec operari contrarium eius, ad
quod inducta est, l. Legata inutiliter, ff. De
37 adimen. legat. cum simil. Nec verum est promo-
tos ad Episcopatum posse sumere tres menses
absentiæ in principio anni suæ promotionis. Quo-
niam Concilium, in d. § Quoniam, intelligi de-
bet de Episcopis residentibus, qui à suis Ecclesijs
abscedunt; non autem de illis, qui nunquam ad
residentiam se contulerunt, vt patet ibi, statim
reuersuri sunt, l. Plerique, ff. De rit. nupt. l. Vir
mulieri, ff. De donat. inter vir. & vxor. & l. 3. ff.
De diuort. nec non ibi, abscedentium, quod verb.
necessariò supponit Episcopos antea in suis Ec-
clesijs resedisse, ac deinde ab illis recessisse, vt l.
Vnica, C. De Colon. Palest. lib. 11. Nec obest
angustia temporis vnius mensis supra pondera-
ta, nu. 18. quia ad expediendas Bullas sufficiunt
dies circiter viginti, & interea potest promotus
se expedire à visitatione sacri Collegij, & alijs in
in Curia peragendis; & expedit animarum sa-
luti, vt quantocyus ad residentiam se conferant.

38 Secundò limitatur suprascripta Regula, vt
locum habeat solummodò in spectantibus ad
exercitium, & decorem ordinis Episcopalis in qui-
bus appellatione Episcopi venit tantum consecra-
tus, cap. Transmissam, cum ibi notatis de elect.
& tradit Butr. in cons. 19. Quia hic agitur: cum
alijs hic congestis per Felinum, num. 1. col. 3. in
39 princ. vers. Et ideò dicit Butrius, secus verò si
materia subiecta concernat iurisdictionem Epis-
copalem, quia cum hæc cadat in electo confir-
mato, vt d. cap. Transmissam, cum gloss. in ver.
De talibus, dispositio loquens de Episcopo veri-
ficatur etiam in electo confirmato, seu prouiso,
licet non consecrato, vt notat gloss. in d. Clem.
1. In ver. Episcopis, & ibi Abb. num. 2. de foro
competenti. Cardin. post Zenzelinum in Clem. 1.
in 6. quæst. De pœnis. Felin. alios referens hic
num. 5. vers. Restringuntur. Ioan. de Selua, de
40 Benef. part. 1. quæst. 2. num. 49. Hoc autem casu
versamur in materia residentiæ, quæ non prære-
quirit ordinem Episcopalem, imò potest, ac de-
bet fieri à prouisis etiam non ordinatis, vt in d.c.
Licet Canon. §. Ius etiam, de electione lib. 6. &
41 fusiùs ostensum est in præcedenti limitatione. Fa-
cit quod notat Ioan. Andr. in c. Cum ex eo, ibi:
& per id idem dicendum in electo, de elect. lib. 6.
vbi tenet, electum confirmatum posse dare licen-
tiam clerico se absentandi à Parochiali per se-
ptennium studiorum causa, licet ille tex. loqua-
tur de Episcopis: & eum sequuntur Felin. & Io.
de Selua, locis citatis. Ex quibus patet etiam re-
sponsum ad obiecta: & ita fuit obseruatum in
casu bon. mem. Ludouici Rodulphi, Episcopi
Pactensis, qui cum in morbum incidisset post
mensem à die propositionis in Consistorio, sed
infra mensem à die suscepti muneris consecratio-
nis, & paulò post in Curia obijsset, eius bona
tanquam spolia Cameræ Apostolicæ applicata
fuerunt, nulla habita ratione facultatis testandi,
quam obtinuerat à felicis record. Vrbano VIII.
& adde quod de hac Bulla super residentia scripsi
in c. Qualitate, à n.11. vsque in fin. de Cler. non
residen.

De materia decretalis videlicet quando Papa
Sede vacante, vel plena mandat Capitulo, vel
Episcopo, vt aliquem recipiant in Canonicum,
& in Fratrem, eique præbendam conferant, num-
quid mandatum possint, aut debeant adimplere,
vide magistralem distinctionem Baldi hic, n. 34.
& Henric. Boic. num. 6. vers. Si quis quando
Papa.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Ad audientiam il 1.

SVMMARIVM.

1 Latinitas falsa vitiat rescriptum Papæ.
Amplia etiamsi falsa latinitas sit in vno tantum ex Capitulis separatis. n. 4.
Limita si sit in supplicatione, & narratiua partis. num. 8.
2 Litteræ Apostolicæ deficiendo in figura litterarum deficiunt in figura substantia.
3 Et præsumuntur falsificata præsumptione iuris, & de iure.
5 Scripturæ fides est indiuisibilis.
Declaratur. num. 13.
6 Subreptio in vna parte non vitiat totum rescriptum in partibus separatis.
7 Declara quando est in parte, quæ non causat principaliter concessionem gratiæ.
9 Litteræ Apostolicæ facultatis testandi, & transferendi pensiones an ex omissione registrationis in Camera censeantur nullæ quoad vtramque facultatem testandi dumtaxat.
10 Registrationis omissio adimit fidem Breui Apostolico quoad facultatem testandi, sed non quoad facultatem transferendi pensiones.
11 Scriptura continens capitula separata, quamuis non probet quoad vnum, potest tamen probare quoad aliud.

Nisi

12 *Nisi defectus proueniat ex dolo illius, à cuius au-*
ctoritate fides scriptura dependet.
14 *Instrumenti vnius falsitas & defectus fidei influit*
etiam in alia instrumenta.

1 AD AVDIENTIAM. Falsa latinitas
vitiat rescriptum Papæ; Hoc dicit, Io.
Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anch.
Imol. Abb. Io. de Anan. Barbat. Felin.
2 & Dec. & sic litteræ Apostolicæ deficiendo in fi-
gura litterarum deficiunt in figura substantiæ, vt
inquit Bald. hic num 2. Ratio decretalis est, quia
rescriptum Papæ transit per multas manus, &
magna maturitate decoquitur, cap. Apostolicæ,
& ibi gloss. 135. q. 4. Io. de Imol. cons. 133. Viso
rescripto, num. 5. nec est verisimile vt aliquis ex
officialibus non viderit falsam latinitatem, &
illam non emendauerit, vt hic in gloss. vnica.
3 Ideoque rescriptum huiusmodi præsumitur extra
voluntatem, & cancellariam Principis, & ab
alijs fuisse falsificatum, vt ait gloss. & Felin. hic
num. 2. Imò hæc est præsumptio iuris, & de iure.
vt respondit Ludouicus Romanus cons. 376. Quæ-
stio est nunquid, num. 11. in fin.
4 Et intellige regulam huius tex. etiamsi falsa
latinitas sit in vno tantum ex capitulis separatis,
adhuc enim rescriptum vitiatur in totum, quia
5 tota auctoritas & fides defuit, cum fides scriptu-
ræ sit indiuisibilis, vt patet in tex. ibi: fidem te
nolumus adhibere: & in cap. Si ad scripturas,
9. distinct. & in cap. Pura, & simplex 3. q. 9. Et
hic firmant Bald. num. 15. & Felin. num. 2.
6 Nec obstat text. in cap. Si eo tempore infra
eod. lib. 6. vbi subreptio in vna parte non vitiat
totum rescriptum in partibus separatis. Quo-
niam aliud est subreptio in tacendo verum, vt
7 ibi, aliud in exprimendo falsum, vt hic: nam
subreptio non impedit quin constet de volunta-
te Principis in capitulo separato quando est in
parte, quæ non causat principaliter concessio-
nem gratiæ, sed Papa aliunde mouetur. At fal-
sa grammatica operatur, vt totum rescriptum
videatur extra voluntatem Principis, secundum
ea, quæ dicta sunt supra num. 1. & ita post Ab-
batem in cap. Sedes, infra eod. Ad prædictam
obiectionem respondet Felin. hic nu. 2. qui am-
plius ad regulam huius decretalis ponit quinque
ampliationes, & 11. limitationes, quas per te
8 videas. Et vltra eum limita duodecimò eandem
regulam, vt locum habeat si falsa latinitas sit in
parte, in qua Princeps rescribit: secus verò si sit
in supplicatione, & narratiua partis, vt per Io.
de Imol. d. cons. 133. n. 5.
9 Ex facto quæsitum est an litteræ in forma Bre-
uis quibus tribuitur facultas testandi, & transfe-
rendi pensiones, ex omissione registrationis in
Camera censeantur nullæ quoad vtramque facul-
tatem, an verò quoad facultatem testandi dum-
taxat.
10 Facultas testādi, quæ registrari debet in Camera
nullam habet connexitatem cum facultate trans-
ferendi; ideoque omissio registrationis, etsi adi-
mat fidem Breui quoad facultatem testandi, non
11 tamen censetur illam adimere quoad facultatem
transferendi: nam quoties separata sunt Capi-
tula, quamuis ex aliquo defectu scriptura non
probet quoad vnum, potest tamen probare quoad
alia, gloss. in l. Si ex falsis, in verb. Nisi forte, C
De transact. quam dicit Alex. ibidem, num. 4. in
12 iudicijs obseruari; & omnes ad eam recurrere.
Quod sine dubio procedit quando defectus non
prouenit ex dolo illius, à cuius authoritate fides
scripturæ dependet, prout non prouenit in casu
nostro. Rota decis. 3. de fide instrum. in antiquis.
Bart. Angel. & alij apud Anton. Gabr. comm.
concl. de crimin. concl. 3. num. 2. Legistæ, in d. l.
Si ex falsis, & Canonistæ in cap. Fraternitatis,
infra de hæreticis. Dec. in cons. 317. num. 7.
& 8.
13 Neque obstat quod fides instrumenti sit indiui-
sibilis, vt dictum est supra num. 5. quia respon-
detur id procedere quando agitur de defectu fi-
dei personæ adstruentis fidem instrumento; tunc
enim si personæ non creditur, vt puta notario
in vno Capitulo, nec credi etiam debet in alio,
cum ab eiusdem personæ authoritate dependeant.
14 Imò, quod plus est, falsitas, & defectus fidei vnius
instrumenti influit etiam in alia instrumenta.
Ita loquuntur Doctores in l. Si ex falsis: Et ita
accipi debet quod dicitur fidem instrumenti esse
indiuisibilem. At in casu nostro fides vnius par-
tis Breuis, scilicet facultatis testandi non profi-
ciscitur à persona, quæ Breue confecit, sed à re-
gistratione omissa, quæ subsequi debebat: & ita
cessat ratio indiuiduitatis fidei quam Doctores in
falsitate instrumenti considerant.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Causam quæ.

SVMMARIVM.

1 *ORdo rescripti interpretationem recipit à*
iure communi.
2 *Clausula in rescripto posita debet ad statū*
iuris reduci vbicunque sita reperiatur.
3 *Ordo sensus, & intellectus magis seruandus, quàm*
abusiuus ordo verborum.
4 *Rescriptum Principis debet reduci ad terminos iuris*
communis, etiam impropriando verb. Et quid in
priuilegijs. n. 7. & seqq.
5 *Rescripta contra ius elicita, nisi aliud appareat de*
voluntate Principis, non valent. & num. 31.
6 *Rescriptum conceditur ad iuris communis obseruan-*
tiam: aliàs transit in priuilegium.
8 *Priuilegia sunt restringenda, vt minus lædant ius*
commune, quàm fieri possit, dum tamen aliquid
conferant quantumcunque minimum. & nu. 24.
& 26.
9 *In quantum tangunt ius concedentis sunt latissimè,*
interpretanda.
10 *Sed inquantum tangunt ius tertij, sunt restrin-*
genda. & num. seqq.
11 *Gratia Principis ita est interpretanda, vt non no-*
ceat tertio.
12 *Amplia primò etiam in gratia concessa miserabili-*
bus personis.
13 *Amplia secundò etiam in gratia concessa Regibus.*
Amplia tertiò etiamsi præiudicium sit modicum,
num. 15. sed contra, num. 16.
Amplia quartò etiam quando rescribitur motu pro-
prio, num. 17.

Ani-

Amplia quintò, etiamsi aliàs gratia nihil conferret. num. 24. & 26.
Amplia sextò, etiamsi oporteat recedere à proprietate verborum. n. 27.
Limita, nisi verba sint adeo clara, vt cesset omnis ambiguitas. num. 34.
14 *Priuilegia Regum in dubio sunt interpretanda, vt minus derogent iuri communi & superioritati Pontificia.*
18 *Motus proprius non firmat priuilegium contra ius alterius.*
19 *Licet praseruet à subreptione, non tamen operatur remotionem iuris alieni.*
20 *Princeps non intendit, iuri alterius derogare.*
21 *Clausula ex certa scientia & de plenitudine potestatis stante intentionis defectu nihil operatur.*
22 *Intentionis defectus semper opponi potest, licet in motu proprio sublata sit facultas de eo dicendi.*
23 *Onus tamen probandi incumbit allegant.*
25 *Verba rescripti tolerabilius est vt nihil operentur, quàm vt aliquis indebitè damnum patiatur.*
26 *Priuilegium, vbi non agitur de praiudicio tertij, non debet adeo strictè interpretari, vt nihil operetur.*
28 *Clausula, Non obstante collatione alteri facta, intelligitur de collatione inualida, ne tertiò praiudicetur.*
29 *Rescripti verba, quod aliquis sit priuatus beneficio propter crimen non inducent priuationem ipso iure, impropriantur, & exponuntur, quod sit priuandus.*
30 *Princeps rescribens scienter contra ius tollit iuris obstaculum.*
31 *Contrarium.*
32 *Declaratur.*
33 *Princeps rescribendo simpliciter contra ius prasumitur circumuentus.*
34 *Verba clara interpretationem non admittunt.*
35 *Regula de iure quasito non tollendo debet expressè derogari, nec sufficit scientia Papa implicita, vel explicita ex narratis quod agebatur de praiudicio tertij.*
36 *Nec vlla formula introduci potest, per quam dici possit constare de mente Papa volentis tertiò praiudicare, nisi faciat regula mentionem.*
37 *Fallit in gratia ex sui natura praiudiciali.*
38 *Item fallit in gratia, qua fit ob publicam vtilitatem.*

1 CAVSAM QVÆ. Ordo rescripti interpretationem recipit à iure communi: Hoc dicit. Io. Andr. Bellam. Butr. Card. Anchar. Imol. Abb. & Ioan. de
2 Anan. vel aliter secundum Ant. de Butr. Abb. & Felin. clausula in rescripto posita debet ad statum
3 iuris reduci, vbicunque sita reperiatur, vel pleniùs secundum Bald. ordo rescripti recipit interpretationem ob ordine præfixo de iure communi: & verba præposita, vel postposita idem significant: & ordo sensus, & intellectus magis seruandus, quàm abusiuus ordo verborum. Diuiditur in duas partes, in prima ponitur partis conquestio, in secunda responsio, ac iudicis instructio; ibi, *nos volentes*.

4 Nota primò, ex hac decretali notabilem theoricam, quod rescriptum Principis debet reduci ad terminos iuris communis, etiamsi oporteat id facere per impropriationem verborum; prout ex hoc tex. deducunt Abb. & Decius ambo in primo notabili, & notat gloss. in cap. Paratus in verb. Si verba, 23. q. 1. quæ per hunc text. dicit, verba in rescripto posita iuri, & æquitati esse conformanda, licet verba non patiantur. Oldrad. cons. 268. Quæstio est vtrum, n. 5. Calder. cons. 2. Si mandatur, num. 4. de rescript. dicens rescripta debere interpretari secundum ius etiam si quantum ad verba videantur discrepare à iure communi, & de hoc esse casum in hac decretali, & in cap. Super litteris, infra eodem, & in cap. Super quæstionum, §. Si verò, de off. deleg. Ad quod plura more suo cumulat hic Felin. n. 5. & seqq.

5 Rationem huius conclusionis assignat Calder. vbi supra, quia rescripta contra ius elicita, nisi aliud appareat de voluntate Principis, non valent, l. Rescripta, C. De precib. Imper. offer. cap. Rescripta, 25. qu. 2. ergo in quantum possunt, reduci debent ad ius commune.

6 Aliam rationem reddit Abb. hic num. 1. quia rescriptum conceditur ad iuris communis obseruantiam, nec debet aliquid continere contra ius: nam tunc esset priuilegium, vt notat gloss. in cap. 1. in verb. Noscatur, in fin. de constitut. lib. 6. & Cyn. in dicta l. Rescripta, C. De precib. Imp. offerend. Igitur ne rescriptum quid operetur contra naturam suam, debet ita, & taliter intelligi, vt iuri communi non obuiet.

7 Et per hanc rationem videtur Abb. sentire, aliud esse dicendum in priuilegijs, quæ conceduntur contra obseruantiam iuris communis, & tenet expressè gloss. hic in verb. Præcedat, dicens verba in rescriptis esse intelligenda secundum ius commune, vt hic, & in concordant. in ea allegatis: secus in priuilegijs, cap. Ad audientiam, in fin. infr. de Decim. cap. In his, de priuil. Idem Innoc. hic num. 2. & Host. num. 10. dicentes in priuilegijs fieri latam interpretationem, l. fin. ff. De constitut. Princip. cap. Olim, de verb. Significat. dummodò à verbis priuilegij non recedatur, cap. Ad aures, infr. de priuileg. cap. In singulis, §. Porrò, de statu Monachor. cum suis concordant.

8 Sed tu dicas priuilegia, in quantum possunt, esse restringenda ad limites iuris, vt quantò minus fieri potest lædat ius commune, vt est tex. in d. l. Si quando, in princip. Cod. De inoff. test. dum tamen ita intelligantur, vt aliquid conferant quantumcunque minimum, per ea, quæ leguntur, & notantur in cap. Olim, de verbor. signif. in d. cap. In his, de priuileg. vt bene per Butr. hic num. 17. Imol. num. 11. vers. Interdum autem, & Dec. num. 3.

9 Et quamuis priuilegia in quantum tangunt ius concedentis latissimè sint interpretanda, per id, quod habetur in cap. Cum dilectus, inf. de consuetudin. Nam quoad concedentem censentur esse beneficia, in quibus fit latissima interpretatio, quando agitur de præiudicio solius concedentis, iuxta not. in cap. fin. infr. de translat. Episcoporum, & in d. cap. Olim, de verbor. si-
10 gnificat. tamen in quantum tangunt ius tertij, sunt restringenda, cap. Pastoralis, infr. de priuil. & not. Innoc. in cap. Cum dilecti, de donat. in cap. Tua, de decim. & in d. c. vlt. de translation. Episcop. Oldrad. d. cons. 268. num. 2. Bald. in l. Nec auus, nu. 2. C. De emancipat. liber. Butr. hic

hic num.18. Imol, num.11. vers. Et prædicta pro-
cedunt, & Felin. nu.10. vers. Et ideo dicit Bald.
Iraque si princeps alicui priuilegium conce-
dit, ipsum sic temperatè, & ciuiliter est intelli-
gendum, vt in quantum fieri potest, sine alterius
iniuria, & iuris alieni præiudicio (præsertim si
per ipsam iuris interpretationem aliqua vtilitas
cui conceditur, afferri possit) intelligatur con-
cessum, quæ sunt formalia verba Oldradi in præ-
alleg. cons.268. num.1.
11 Et generaliter concessiones Principis ita esse
interpretandas, vt non noceant tertio, probant
iura clara in l.2. §.Merito, ibi: nam quoties ali-
quid in publico fieri permittitur, ita oportet per-
mitti, vt sine iniuria cuiusque fiat, ff. Ne quid
in loc. pub. & in l. Impuberi, ibi: priuilegium
militum ad alienam iniuriam porrigi non opor-
tet, ff. De administrat. tutor. & in l. Sed cum ab
hærede, ibi: præsertim si nouum beneficium
cum alterius iniuria postularetur, ff. Ad Trebell.
& in l. Nec auus, ibi: nec in cuiusquam iniu-
riam beneficia tribuere moris est nostri, C. De
emancipat. liber. & in cap. Ex tuarum, insr. de
vsu Pallij, vbi glos. in verb. Permittat, & in cap.
Ad aures, vers. Cum non sit intentionis nostræ,
supra eod. cap. Ex parte il primo, ibi: Si memo-
res fuissemus, & cap. Super eo, ibi: Non tamen
est nostræ intentionis, infr. de off. deleg. cum
plurimis concordant, & notat gloss. 1. in cap. Ec-
ce, 99. distinct. & in cap. Lege, in verb. Diuisio-
nes, 10. distinct. & in cap.1. in verb. Iustitiam,
22. distinct. cum multis similib. vt hic per Felin.
nu.19. vers. Et generaliter. Rota in antiquiorib.
decis.2. num.2. de renunc.
12 Amplia primo, etiamsi priuilegium conces-
sum esset personæ miserabili; nam adhuc intel-
ligendum esset sine præiudicio tertij; neque enim
iura patiuntur vt vnius inopia per alterius iniu-
riam releuetur, nec quod ex pietate aliquibus
miserabilibus personis conceditur, ad iniuriam
alterius redundet, cap. 1. 22. quæst. 2. & cap. 2.
inf. de eccles. ædific. & tradunt Oldr. d. cons. 268.
nu. 8. & Sarnen. in reg. de iure quæsito non toll.
quæst.1. num. 4.
13 Amplia secundò, etiam in priuilegijs concessis
14 Regibus, quæ odiosa sunt, vt per Rebuff. super
concordat. in tit. De Regib. ad Prælat. nominat.
in princ. in glos. in verb. Cathedralibus, & Felin.
hic num.25. & ideo veniunt interpretanda, vt mi-
nus derogent iuri communi, & superioritati Pon-
tificiæ. Caputaq. decis.84. num.6. & 7. par.2.
Amplia tertiò, etiamsi præiudicium sit modi-
cum, glos. in cap. Cum olim, in verb. Præiudi-
cium, infra de consuetudin. Felin. hic num. 10.
vers. Et quæ dicuntur de præiudicio, sed in op-
positum est glos. fin. ad d. l. Nec auus, Cod. De
emancip. liber. quæ exponit verbum, iniuriam,
scilicet magnam; sed parua toleratur. Et allegat
multa iura. Ad idem glos. in d. cap. Ad aures,
in verb. Intentionis, supra eodem, quæ dicit Pa-
pam sic vni concedere beneficium, vt alium non
lædat, vel grauet, saltem grauiter, seu enormi-
ter per iura ibi allegata.
17 Amplia quartò, etiam quando rescribitur mo-
tu proprio, vt not. Host. in cap. Causam quæ, in
princ. in verb. Vobis consultum, infra, de test.
Calderin. in cap. Mandatum, num.24. supra eod.
Abb. in cap.1. num.21. de iudic. Felin. hic nu.10.
vers. Et procedunt hæc. Rota decis 531 nu.25.
Prosp. Fagn. in 1. Decretal.

18 in 3. 4. par. recen. Et quod motus proprius non
firmet priuilegium contra ius alterius, tenent Ab-
bas in cap. Ad aures, num.5. supra eod. Butr. in
cap. Per venerabilem, num.15. infr. qui fil. sint
legit. Præpos. in cap. Quia circa, num.4. de con-
sangu. & affinit. Rota in antiq. dec.445. aliàs 71.
de rescr. & dec.33. nu.6. & 8. de præb. vbi quod
19 motus proprius licet præseruet à subreptione, ta-
men non operatur remotionem iuris alterius
20 Seraphin. dec. 398. num. 6. Ratio quia Princeps
non intendit iuri alterius derogare, cap. Super
21 eo, de off. deleg. cum concord. Et stante defectu
intentionis, clausulæ *ex certa scientia, & de ple-
nitudine potestatis*, nihil operantur. Rota dec.474.
22 num. 18. par. 8. recent. quinimo defectus inten-
tionis semper opponi potest, licet in motu pro-
prio sublata sit facultas de eo dicendi. Seraphin.
23 decis.965. num.14. Onus tamen probandi inten-
tionis defectum incumbit allegganti, idem Seraph.
dec 1484 num. 11.
24 Amplia quintò, etiamsi aliàs priuilegium ni-
25 hil conferret, quia potiùs debet tolerari, vt ver-
ba rescripti nihil operentur, quàm vt aliquis in-
debitè damnum patiatur, quæ sunt formalia ver-
ba Sarn. in reg. de non toll. iur. quæsit. qu.1. n.4.
& qu.21. ad fin. alleg. Ias. post glos. Bart. & alios,
in l. fin. §. In computatione, col. fin. C. De iure
deliber. & Gemin. in cap. Si Papa, in fine princ.
de priuil. lib.6.
26 Vbi tamen non agitur de præiudicio tertij,
priuilegium non debet adeo strictè interpretari,
vt nihil operetur, vt hic per Imol. num. 11. &
Felin. eod. num. vers. Secunda declaratio, & ita
intelligi potest glos. nostra in verb. Præcedat, in
fin. dum vult in priuilegijs non fieri interpreta-
tionem secundum ius, quia illa contra ius con-
ceduntur, cum priuilegium dicatur quasi priuans
legem, seu ius commune, cap. Priuilegia, 3. dist.
& ideo ita debet interpretari, vt aliquid addat
iuri communi d. cap. In his, de priuil. & cap. Ab-
bate, de verb. signif.
27 Amplia sexto & vltimò, etiamsi oporteat re-
cedere à proprietate verborum: nam potius ver-
ba Principis sunt impropriand, quam vt tertio
præiudicium inferant, vt tradit Roman. cons.334.
circa primum, num.1. vers. Secundò idem proba-
tur, dicens de hoc esse casum in cap. Super eo,
de off. deleg. Ruin. cons. 123. Visa facti serie, post
num.12. lib.3. Sigismund. Loffred. cons.39. Qui-
dam Baron. 25. Ias. in l. Ex facto, in 4. notab.
ff. De vulg. & pupill. Bolognett. cons.2. In causa
vertente, nu.38. Sarnen. in reg. de iur. quæs. non
toll. d. qu.1. num.4.
28 Hinc deducitur primò, vt si Papa mandet con-
ferri alicui beneficium non obstante collatione
de ipso alteri facta, hæc verba sint intelligenda
de collatione inualida, non autem de valida, ne
alteri præiudicetur, prout hic firmat Compost.
num. 13. vers. Et per easdem rationes. Subdens
se ita de mandato Papæ sententiam protulisse
apud Mediolanum, quia huiusmodi litteræ sunt
odiosæ, & ambitiosæ, & ius alterius vsurpantes,
& ideo restringendæ, & hanc decisionem Com-
postell. sequuntur hic Io. Andr. Bald. Butr. Imol.
& alij communiter, illamque pluribus exornat
Felin. nu.19. cum multis seqq. & quamuis nu.25.
vers. Considera secundò, videatur dubitare de
illius veritate in puncto iuris, subdit tamen ab
ea in practica recedendum non esse, quia non

habet contradictorem. Quibus adde Mohedan. dec. 7. de rest. spol. vbi vertebatur lis inter duos super officio custodis pontis, & portæ Salariæ, quorum præsens prædictum officium à Papa obtinuerat ad sui vitam. Secundus idem officium postea obtinuerat ab eodem Pontifice cum clausula Motu proprio, & ex certa scientia, & non obstante collatione per nos alteri facta, & cum facultate ingrediendi possessionem propria auctoritate, & Rota resoluit concessionem secundam non valere, & primum officialem spoliatum esse reintegrandum, & num. 6. dixit non obstare clausulam illam, Non obstante concessione per nos alteri facta: nam intelligitur de inualida, licet per errorem alleget Innocentium, cum debuerit allegare Compost.

29 Deducitur secundò, vt si Papa in suis litteris assereret aliquem à iure priuatum esse suo beneficio propter tale crimen, illudque alteri conferret; si tamen de iure non esset priuatus, sed priuandus: prædicta verba deberent impropriari, & reduci ad sensum iuris, id est, vt esset priuandus. Ita notabiliter determinat Felin. hic num. 6. vers.
30 Sed ex ista aurea decisione, & quamuis Petr. de Anchar. cons. 293. incip. Vltra alia, velit vt Princeps disponendo scienter contra ius, tollat iuris obstaculum, l. Idem Vlpianus, ff. De excus.
31 tutor. nihilominus Felin. vbi supra dicit se non credere istud esse tenendum, quia habere aliquem pro priuato suis beneficijs, qui de iure non est priuatus, est disponere contra ius. Verum Papa non intendit contra ius disponere, nisi dicat, non obstante, &c. glos. in cap. 1. in verb. Noscatur, de const. lib. 6. Ergo rescribendo quod sit priuatus, nulliter rescribit, & contra mentem suam. Nec dicatur, derogat iuri ex certa scientia eo ipso quod scribit contra ius. Quoniam si hoc esset, quodcunque rescriptum contra ius valeret indistinctè, cum Papa præsumatur habere omnia iura in scrinio pectoris, cap. 1. de constit. lib. 6. quod tamen constat esse falsum, vt l. Rescripta, Cod. De precibus Imp. offer. cum suis con-
32 cord. Et quamuis possit iuri derogare, tamen id verum est, quando constat de certa scientia, quæ non percipitur ex hoc solo, quod scribat contra ius, quia sequeretur tunc dictum absurdum necessariò, sed percipitur vbi adijcit hoc verbum [ex certa scientia] vel si diceret Titium priuandum volumus haberi pro priuato: Tunc
33 enim apparet Principem scire se derogare, sed rescribendo simpliciter contra ius, præsumitur circumuentus, vt idem Felin. tradit in cap. Nonnulli in 4. fallentia secundæ regulæ vers. Secundò contra istam 4. fallentiam, infra eodem. [Nec dicatur in beneficialibus rescriptum non indigere clausula *non obstante*, quia hoc est falsum, vt idem deduxit in eod. cap. Nonnulli, vers. Fallit nono. Et ista latiùs reassumpsit consulendo in diœcesi Lunensi, in qua vnus impetrauerat Ecclesiam alterius, quia Papa in suis litteris dicebat eum priuatum eo quod sine licentia se absentauerat à cura animarum. Hæc enim non erat sufficiens causa, quæ eum beneficio priuaret ipso iure.] Hæc Felin.

34 Et ex his collige declarationem ad plenam regulam huius textus, quod litteræ Apostolicæ ad intellectum iuris sint reducendæ: procedit enim vbi verba hoc patiuntur; vbi verò nulla est ambiguitas, cessat hæc communis interpretatio, l. Ille aut ille, §. Cum in verbis, ff. De leg. 3. Innoc. hic num. 2. & 3. in fin. Compostell. nu. 10. Abb. in 1. notab. vers. Quod intelligo.

35 Hodie verò vbi agitur de tollendo iure alteri quæsito non sufficit, vt verba litterarum Apostolicarum sint clara, imo nec sufficit vt Papa habuerit scientiam implicitam, vel explicitam ex narratis, quod agebatur de iure tertij tollendo, sed debet nominatim fieri mentio, & indiuidua derogatio regulæ de iure quæsito, vt optimis fundamentis resoluit Rota apud Cæsar. de Grass. decis. 9. aliàs 3. de rescrip. & decis. 1. num. 10. de verb. signif. quæ decisiones fuerunt postea mul-
36 toties approbatæ, Seraph. decis. 1082. num. 6. & seqq. vbi etiam decisum ait nullam aliam formulam posse introduci, per quam possit dici constare de mente Papæ volentis tertio præiudicare, nisi faciat regulæ mentionem, quia protestatio, quam Papa facit in regula, tollit eius consensum, & voluntatem ab actu gerendo vbi ei non derogatur, ex Sarnen. in proœm. regul. quæst. 5. n. 3.
37 Fallit in gratia ex sui natura præiudiciali, in qua non requiritur derogatio regulæ. Rot. in
38 recent. dec. 11 num. 25. par. 6. Item fallit in gratia, quæ fit ob publicam vtilitatem, vt in dec. 174. nu. 7. par. 1. recent. Quæ omnia latius reassumpsi in cap. Cæterum à num. 18. supra eod. vbi plenè videas.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Super litteris.

S V M M A R I V M.

1 *DEcisio huius cap. attenditur etiam inter Legistas.*
2 *Tacens verum, vel exprimens falsum in rescripto, si per malitiam, caret funditus impetratis; si per simplicitatem aut aliàs non obtinuisset rescriptum, & idem aut obtinuisset, & secundum iuris ordinem, Delegatus procedit. & n. 3*
3 *Bona fides abesse præsumitur vbi enormis læsio reperitur.*
4 *Subreptio dolosa vitiat rescriptum in totum, si autem processit ex simplicitate, vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis.*
5 *Subreptio, & obreptio an, & in quo differant.*
6 *Causantur ex duplici causa.*
7 *Mendacium committi potest tam falsum exprimendo, quàm verum tacendo.*
8 *Subreptio, & obreptio quid sit.*
9 *Rescriptum falsum, & obreptitium in quo differant.*
10 *Subreptio dolosa vitiat rescriptum.*
11 *Ampliatur primò, etiamsi impetrans esset sanctus.*
12 *Sed contra.*
13 *Ampliatur secundò, etiam in litteris Beneficialibus.*
Ampliatur tertiò, etiam in priuilegijs. n. 15.
Ampliatur quartò, etiamsi fuerit causa partis rescripti tantum. n. 18.
Et rescriptum contineat plura capitula separata, & subreptio non fuerit causa obtinendi omnia. num. 19.

Maximè in litteris gratiæ. n. 20.
Et in expectatiuis. n. 23.
Ampliatur quintò, siue fuerit commissa exprimendo falsum, siue tacendo verum. n. 25.
Ampliatur sextò, etiamsi non fuerit causa concessionis. n. 33.
Limita primò, nisi subreptio dolosa sit circa ea, quæ non tangunt substantiam, vel formam rescripti. num. 34.
Limita secundò, nisi respiciat vnum tantum ex duobus alternatiuè narratis. n. 35.
Limita tertiò, nisi litteræ fuerint obtentæ motu proprio. n. 37.

24 *Falsitas non præsumitur in litteris ad lites, sicut præsumitur in litteris ad beneficia.*
25 *Mendacium necat priuilegium.*
26 *Subreptio magis vitiat litteras gratiosas, quàm litteras ad Beneficia.*
27 *Subreptio dolosa in gratiosis etiamsi minima sit est attendenda.*
Etiamsi Papa aliàs fuisset concessurus ibidem.
21 *Subreptio faciliùs inficit litteras beneficiales, & gratiosas, quàm rescripta ad lites.*
22 *Subreptio etiam dolosa non vitiat rescripta ad lites ipso iure, sed ope exceptionis, sed litteras gratiosas, & beneficiales vitiat ipso iure.*
23 *Expectatiuæ sunt ambitiosæ, & restringendæ.*
24 *Subreptio non dolosa non vitiat litteras in totum, sed eam partem tantum, cuius fuit causa.*
26 *Expressio falsitatis, & suppressio veritatis facta per dolum æquiparantur.*
27 *Exempla dolosæ subreptionis per falsi expressionem in rescriptis ad lites.*
28 *In litteris Gratiæ.*
29 *Exempla dolosæ subreptionis per veri suppressionem in rescriptis ad lites.*
30 *In litteris gratiæ.*
31 *Dispensatio numquam porrigitur ad defectus suppressos.*
32 *Sufficit tamen exprimente qualitates in genere.*
33 *Subreptio dolosa vitiat rescriptum in totum, etiamsi Princeps aliàs concessisset.*
35 *Intellectus c. Si eo tempore, de rescriptis, lib. 6.*
36 *Alternatiuè petens non censetur præcisè alterum petere, fallit si alternatiua non possit nisi in vno verificari.*
Minor petens alternatiuè sibi prouideri de beneficio curato, vel simplici, censetur se restrinxisse ad simplex, cuius est capax. ibid.
37 *Motus proprius omnem subreptionem excludit.*
Dari tamen potest de defectu intentionis. n. 38.
38 *Subreptio duplex, altera quæ prouenit ex parte impetrantis, altera, quæ oritur ex re ipsa. Primam tollit motus proprius. Secundam non.*
39 *Motus proprius releuat ab onere iustificandi gratiam, sed probato intentionis defectu, nihil operatur.*
Requiritur tamen oris apertio, quando in concessione est sublata facultas contrarium dicendi, vel operandi. ibid. vers. In præiudicium.
40 *Subreptio in dubio an præsumatur dolosa.*
41 *Quid in rescriptis ad lites.*
Et quid in litteris gratiosis. n. 45.
42 *Falsi crimen nemo præsumitur committere propter litteras de simplici iustitia.*
43 *Dolum non præsumitur quis commisisse in re modica.*
44 *Dolus præsumitur in eo, qui in facto proprio non antiquo, neque intricatè falsum narrat, etiam in litteris iustitiæ. & n. 46.*
45 *Subreptio in gratiosis semper præsumitur cum dolo, sed hæc præsumptio est iuris tantum; & ideo potest contrarium probari.*
Et si gratia sit modica, dolus non præsumitur. num. 46.
46 *Dolus in litteris gratiæ præsumitur in eo, qui expressit falsum, vel tacuit verum in facto proprio.*
47 *Ignorantia in facto proprio non præsumitur.*
48 *Falsitas quæ non induxit Principem ad gratiam faciliùs concedendam, sed est superflua, non præsumitur dolosa.*
49 *Idem si vero expresso Princeps difficiliùs concessisset.*
50 *Dolus in eo, qui suggessit falsum, vel tacuit verum in rescripto ex quibus probetur.*
51 *Simplicitati, & imperitiæ parcitur.*
52 *Subreptio per simplicitatem, vel ignorantiam si non fuit causa concessionis, rescriptum non vitiat.*
53 *Quod procedit etiamsi impetrans tacuerit ea, quæ de processu sunt necessariò exprimenda.*
54 *Idem procedit etiam in beneficialibus. Sed vide num. 57.*
Sed fallit si qualitates sint tales, ad quarum expressionem impetrans tenetur de iure communi. num. 57.
Item fallit si subreptio cadat in eo, ad quod verba concessionis non adaptantur, ibid. vers. Motiuum autem.
Item fallit vbi est diuersitas personarum, vel causarum actoris, vel rei. n. 60.
Item fallit si expressio falsitatis facta fuerit non causa demonstrationis, sed causa taxationis. num. 61.
55 *Literæ non vitiantur ex eo, quod impetrans tacuerit beneficium ab alio iniustè possideri, vel per simoniam.*
56 *Et exprimens beneficium cum cura, vel residentia obtinebit beneficium simplex, & residentiam non requirens.*
57 *Subreptitia non est impetratio thesaurariæ sub nomine dignitatis cum sit officium, vers. At secus est.*
Stylus Principis attenditur ad dignoscendum an verisimiliter litteras concessisset, necne. ibid. vers. Ad dignoscendum.
Item attenditur an gratia præiudicium inferat. ibid.
58 *Literæ impetrationis ob taciturnitatem beneficij, etiam modici, vitiantur.*
59 *In litteris beneficialibus non tenetur impetrans facere mentionem nisi de qualitatibus in iure expressis.*
62 *Subreptio per simplicitatem, vel ignorantiam vitiat rescriptum in totum, si sit substantiæ rescripti inductiua.*
Quod à fortiori procedit in beneficialibus, & gratiosis. n. 66.
Item procedit etiam quando subreptio non fuit causa finalis, sed impulsiua. n. 67.
Et quid si alius pro absente litteras impetrauit. num. 71.
63 *Rescriptum inutile fit si talis veritas taceatur, vel talis falsitas exprimatur, qua tacita, vel expressa, Papa litteras non dedisset.*

1 SVPER LITTERIS. Famosum, & difficile, ac varias decidens opiniones. Cardin. Emanauit enim ad declarationem opinionum legistarum insurgentium ex intellectu duarum legum, nempe l. Præscriptione, & l. Et si legibus consentaneum. C. Si contra ius, vel vtil. public. quæ sunt canonizatæ in cap. Præscriptione, & in c. Et si legibus, 25. quæst. 2. eiusque decisio attenditur etiam inter Legistas, ex quo in contrarium non reperitur statutum de iure ciuili, vt declarat Abbas in cap. Licet ex suscepto, num. 10. vers. Quartusdecimus casus, infr. de for. compet. & Dec. hic num. 1. in fin. vers. Et sic emanauit. Item in materia rescriptorum obtinet principatum Ant. de Butr. & notat Bart. in d. l. Præscriptione, num. 3. vers. Certè Domine; & est clauis totius tituli; Abbas Siculus.

2 Summatur varijs modis, qui tamen ferè in idem recidunt. Io. Andr. cum quo concordant Bellam. & Anchar. sic summat: Qui per malitiam tacet verum, vel falsum exprimit in rescripto, caret impetratis: idem in eo, qui hoc fecit ignorantia, vel simplicitate si expresso vero, quod tacuit, vel tacito falso, quod expressit, litteras non habuisset: si verò nihilominus saltem in forma communi litteras habuisset, secundum iuris formam procedet iudex. Bald. summat sic: Qui per malitiam tacet verum, vel exprimit falsum in rescripto, caret funditus impetratis: si verò hoc facit ex ignorantia, vel simplicitate, si quidem non erat verisimiliter concessurus, similiter non valet: sed si saltem in forma communi con-

3 cessisset litteras, secundum iuris formam procedet iudex; & bona fides abesse præsumitur vbi enormis læsio reperitur. Cardin. sic: exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiosè, caret impetratis: si per simplicitatem, aut alias non obtinuisset rescriptum, & idem; aut obtinuisset secundum iuris ordinem, Delegatus procedit. Butr. Imol. & Io. de Anan. Iacob. Zocchius vol. 2. Repet. fol. 208. & Quintil. Mand. vol. 6. in Appendic. fol. 30. Dolosa subreptio rescriptum vitiat indistinctè, temeraria vero subreptio vel ex simplicitate, vel ex ignorantia procedens si est substantiæ rescripti inductiua, totaliter rescriptum vitiat: alias verò si solius formæ specificæ, illam tollit, sed non rescripti substantiam quoad formam communem. Abb. & Ambros. de Vignate vol. 2. Repetent. fol. 211. exprimens falsum, vel tacens verum in rescripto, si malitiosè, caret prorsus impetratis: sed si per simplicitatem, vel ignorantiam, aut obtinuisset vero expresso, vel suppresso falso, saltem litteras in forma communi, & Delegatus procedit seruato iuris ordine, & non speciali forma rescripti; secus si nullo modo litteras habuisset. Vel

4 breuius secundum eundem Abbatem. Guidop. Bero. & Felin. Dolosa subreptio vitiat rescriptum in totum: si autem processit ex simplicitate, vel ignorantia, eatenus vitiat, quatenus fuit causa concessionis. Hoc dicit. Diuiditur in tres partes principales. Prima ponit casum, super quo antiquitus erant opiniones, quas recitat. Secundò illas per distinctionem bimembrem ad concordiam reducit. Tertiò dat regularem doctrinam. Secunda ibi, *Nos igitur*. Tertia ibi, *Nisi forma*.

5 Ad intelligentiam textus præmittendum est primò subreptionem, & obreptionem esse synonyma, & idem importantia, vt probat textus in l. 1. C. Si nuptiæ & rescript. pet. vbi in eodem casu rescriptum appellatur subreptitium, & obreptitium: & ibi illum textum ad hoc ponderat Bald. in princ. in vers. Obreptione, & Dec. in c. Cæterum, num. 28. vers. Sed tamen talis differentia, supra eodem: & Ias. in l. Præscriptione, num. 1. vers. Mihi autem videtur, C. Si contra ius, & quamuis aliqui putent obreptionem esse quando exprimitur falsum, subreptionem verò quando tacetur verum, vt Ias. cons. 5. In themate, num. 1. vers. Imo plus, lib. 1. Alij verò existiment litteras obreptitias dici quando sub inuolucro verborum, puta ironice, vel callidè, seu fraudulenter loquendo effugiunt deliberatam conscientiam Principis; subreptitias verò quando Papa plenè intellexit totum illarum tenorem, sed narratum est falsum, vel suppressum verum: & in hac opinione fuerit Innoc. in c. Cum dilecta, num. 1. 2. & 3. infra eodem, & ibi etiam Ioan. de Imol. num. 10. & Berous hic num. 2. Gemin. cons. 120. Quia in facto, num. 5. in fin. vers. Et sic isto casu, tamen hæc differentia iure non probatur, vt dicit Abbas in eod. cap. Cum dilecta, num. 7. Dec. & Ias. locis citatis: & Quintilianus Mandos. hic num. 5. Imò secundum eos his vocabulis Doctores promiscuè vtuntur, neq; constituunt differentiam inter obreptitium;

&

& subreptitium, & ita magis communiter teneri
attestatur Socin. Sen. in cons. 77. Licet in præsenti,
n. 86. vol. 1. & Mandos. hic n. 5. in fin. Hanc etiam
dicit esse veram opinionem Dec. hic num. 4. qui-
bus adde Calderinum cons. 304. Alias primo,
de feudis. Gemin. cons. 33. Pro examinatione,
in princ. & cons. 63. Dubia suprascripta, in princ.
vers. Secundò præmitto.

6 Præmittendum secundò, subreptionem, vel
obreptionem causari ex duplici causa, videlicet
ex taciturnitate veritatis, & ex expressione
falsitatis, vt patet in textu ibi, *tacita veritate,
vel suggesta falsitate*: & infra ibi, *falsitatis ex-
pressionem, vel suppressionem veritatis*, secun-
dum Anton. de Butr. hic num. 8. & de rescripto
subreptitio notat Bart. in l. Præscriptione, nu. 5.
vers. Quæro vtrum rescriptum subreptitium, C.
Si contra ius: & de obreptitio Bald. ibidem,
num. 16. & seqq. & de vtroque Ias. num. 1. & sic
7 mendacium committi potest tam falsum expri-
mendo, quàm verum tacendo, vt est tex. in cap.
Cum dilecti filij, infr. de accusat. vbi iurans ple-
nam dicere veritatem, tacendo incurrit pœnam
falsi. Butr. hic d. num. 8. & scripsi plenius in c.
Falsidicus, in 2. not. infr. de crimine falsi; &
8 tangam infra num. 26. Subreptio igitur, vel
obreptio est expressio falsi, vel taciturnitas veri,
quo non expresso, vel tacito, Papa nullo modo
literas concessisset, sed potius denegasset, tex.
est hic vers. Si verò, & in c. Dudum, il 2. vers.
Insuper, de elect. Vel concessisset quidem, sed non
ita facilè, vt est textus in cap. Postulasti, infra,
eodem, aut verisimile est concessurum non fuis-
se, vt dicit tex. in cap. 2. de fil. Presbyt. lib. 6. &
notat Gemin. cons. 63. Dubia supradicta: in princ.
vers. Secundo præmitto.

9 Præmittendum tertio, aliud esse rescriptum fal-
sum, aliud subreptitium: nam rescriptum falsum
est, quod caret primordio veritatis, vt l. Cum
filius, §. Hæres, ff. De legat. secundò, veluti cum
rescriptum emanat præter conscientiam Princi-
pis, vel Cancellarij sui ab illis, qui sunt inferiores
personæ, & quæ non sunt ad hoc deputatæ. Obre-
ptitium est illud, quod non caret primordio veri-
tatis, quia scilicet emanauit quidem à Principe,
seu ab eius cancellario, sed tamen fuit menda-
cium in eo insertum; & ita intelligi debent iura
in l. Si quis obrepserit, ff. Ad leg. Cornel. de fals.
& in l. Sed si hac, §. Patronum, ff. De in ius vo-
can. & notat, Cynus in l. Præscriptione, num. 3.
C. Si contra ius vel vtil. publ. Dic breuius secun-
dum Bart. ibi, n. 3. Rescriptum falsum est illud,
quod numquam exiuit de cancellaria Principis.
Obreptitium autem quod est verum in se, sed
causæ in eo insertæ sunt falsæ. Sequitur, Ias. ibid.
num. 1.

His præmissis descendo ad materiam decreta-
lis, & eam prosequar per quatuor regulas princi-
pales ex textu desumptas, adiectis ampliationi-
bus, limitationibus, & exemplis, ex quibus sub-
reptionis materia, quam scribentes passim con-
clamant esse difficilem, ac profundam, remane-
bit, ni fallor, clarè, & dilucidè explicata.

10 Prima regula est: Subreptio dolosa vitiat re-
scriptum. Desumitur hæc prima regula ex textu
nostro in vers. Vt hi, qui priori modo: & notat Io.
Andr. Bald. & omnes in Sum. tex. in primo, mem-
bro, post glos. in ver. Priori modo, Innoc. in
princ. & Hostien. num. 6.

11 Ampliatur primo hæc regula, vt locum habeat
etiamsi rescriptum impetrans esset sanctus, vt est
textus in c. 1. Vt lite pendente: vitiatur enim re-
scriptum, quia propter meritum vitæ non est rece-
dendum à iuris dispositione, & ita per illum tex-
tum notat Bald. in Rubrica Vt lite pendente, in
fin. & Dec. hic nu. 3. licet hoc dictum impugnet
12 Bero. in secunda lectura, num. 16. quia sanctus,
& perfectus dici non potest, qui dolosè falsum ex-
primit, aut veritatem supprimit; allegat textum
in c. Cauete. 22. qu. vlt. & in c. 1. cap. Mihi. 22.
q. 2. sed melius facit c. 1. ibi, vtecque reus est &
qui veritatem occultat, & qui mendacium dicit.
infra de crimine falsi: & multipliciter respondet
ad textum in d. c. 1. vt lite penden. qui videtur
loqui de Beato Thoma Cantuariensi.

13 Ampliatur secundò, vt locum habeat non mo-
do in rescriptis ad lites, de quibus specificè loqui-
tur hoc c. Sed etiam, & multò fortius in literis be-
neficialibus, quia facilius redduntur nullæ, vt di-
cam infra num. 21. & quia sunt magis odiosæ, c.
Quamuis, de præben. lib. 6. & hic firmant Butr.
num. 27. Abb. nu. 2. in primo notat. Barbat. n. 25.
Dec. n. 16. & Bero. in prima lectura, n. 4. & 39.
14 & in secunda nu. 61. & 62. & in hoc concordant
omnes à fortiori, vt inquit Felin. hic nu. 1. vers.
In litteris gratiæ, & num. 5. facit tex. in c. Acce-
dens, de crimine falsi: vbi in litteris ad lites non
ita præsumitur falsitas, sicut in beneficialibus, &
ibi Innoc. in princ. arguit, quod si quis suggessit
falsum in litteris de simplici iustitia non præsu-
mitur dolosè fecisse, secus in literis gratiæ, quia
dolus ex perspicuis indicijs probatur, l. Dolum,
C. De dolo, & cum Innoc. concordant ibi Ho-
stien. num. 8. Io. Andr. nu. 21. Bellam. n. 22. vers.
Hostien. dicebat. Cardin. num. 18. Imol. num. 8.
vers. Hostiensis vero, & Abbas, num. 7.

15 Ampliatur tertiò, vt à fortiori locum habeat
etiam in priuilegijs, quia mendacium necat pri-
uilegium, vt inquit Bald. per illum textum, in l.
Et si, in princ. C. Si contra ius, exemplum in eo,
qui feudum impetrauit, vel remissionem crimi-
nis mendaciter narrando se strenuum militem, &
multos latrones apprehendisse, vel transfugas in-
16 dicasse, vt ibi notant glos. r. Paul. de Castro, &
alij scribentes, dixi a fortiori, quia subreptio ma-
gis vitiat literas gratiosas, quàm literas ad be-
neficia, vt voluit glos. 2. in cap. Non potest, de
17 præben. lib. 6. & est bonus textus in cap. 1. & 2.
de filijs Presbyt. eod. lib. Bero. hic num. 39. Vnde
subreptio in gratiosis etiamsi minima sit, est at-
tendenda. Rota decis. 435. num. 1. p. 3. recent.
etiamsi Papa aliàs fuisset concessurus, Puteus, dec.
424. lib. 1. Rota vbi supra.

18 Ampliatur quarto, etiamsi dolosa subreptio
fuerit causa partis rescripti dumtaxat, quia nihi-
lominus vitiat rescriptum in totum, & hoc in pœ-
nam dolosi, vt in tex. ibi. In suæ peruersitatis
pœnam nullum ex illis literis commodum conse-
quatur. Et ita delegatus nec de causa cognoscere
poterit, secundum specialem, vel fauorabilem
formam traditam in literis, puta vt summariè,
ac simpliciter procedatur, nec etiam iuxta iuris
ordinem, secundum Io. Andr. num. 10. in ver.
19 Protius. Et ex hoc secundum Abbatem hic nu. 2.
nota textum apertum, quod subreptio dolosa vi-
tiat omnia contenta in rescripto, licet rescriptum
con-

contineat plura capitula separata, prout hic
etant forma, & substantia rescripti, etiamsi sub-
reptio non fuerit causa obtinendi omnia, quod
est valde notabile, secundum eum. Idem Bar-
bat. nu. 25. Quod latius prosequitur Bero. à n. 5.
vsq. ad num. 9. respondendo ad obiecta Philippi
Decij.

20 Quod si hoc habet locum in literis conten-
tiosis, fortiùs debet obtinere in literis gratiæ, vt
per Abbatem vbi infra, & cum eo consentiunt
hic Bero. nu. 13. & Quint. Mendos. num. 7. vers.
21 Ampliant. vol. 6. Repetent. in Appendic. fol. 31.
Ratio est secundum Abbatem, d. n. 2. & in c. Cæ-
terum, num. 6. vers. Nam scire debes, supra eo-
dem. Quia subreptio facilius inficit litteras Be-
neficiales, & gratiosas, quàm rescripta ad lites;
22 illæ enim per subreptionem vitiantur ipso iure,
hæc verò ad lites per subreptionem etiam dolo-
sam regulariter non vitiantur ipso iure, sed ope
exceptionis. c. Si autem supra eodem, & infra c.
Plerumq;. Bellam. d. 485. Processus factus, Innoc.
Butr. & Abb. in c. Cæterum, supra eodem cum
similibus, vt dixi in c. Ad audientiam, post Feli-
num ibi num. 17. vers. Literæ ad lites, infra eod.
& est communis opinio, vt hic attestatur Bero.
num. 53. vers. Verum antequam, & nu. 37.

23 Quæ ampliatio præcipuè vendicat sibi locum
in literis expectatiuis, quia sunt ambitiosæ, &
restringendæ; & ideo per subreptionem dolosam
vitiantur in totum, c. Quamuis, il p. de præben.
lib. 6. iuncto cap. 2. infra de concess. præben. &
c. s. eodem tit. lib. 6. Bero. hic nu. 43.

24 Et ex hoc collige limitationem notabilem ad
textum in c. Si eo tempore, de rescriptis lib. 6.
Vt procedat quando subreptio non fuit dolosa 1.
tunc enim vitiat solum illam partem gratiæ, cu-
ius fuit causa, & non reliqua contenta in rescri-
pto, secundum Abbatem, hic n. s. vers. Ex quo
collige, & ita etiam limitari debet quod ait Ant.
de Butr. in c. Exhibita, circa fin. vers. Ex his de-
ciditur, de Iudic. videlicet rescriptum non vitiari
in totum, si ex copulatiuè narratis in rescripto
vna pars sit falsa: nam si malitiosè illa copulatiuè
narrata sint, in totum deferent rescriptum vitia-
te. Vel secundò & melius ad textum, in d. c. Si eo
tempore, responde, vt dicam infra in s. limitat.
huius 1. regulæ, n. 35.

25 Ampliatur 5. supradicta regula, vt locum habeat
siue subreptio fuerit commissa exprimendo fal-
sum, siue tacendo verum; parificantur enim quoad
hoc taciturnitas veri, & suggestio falsi, vt est ca-
sus apertus hic, vers. Qui priori modo, (idest per
fraudem, secundum gloss. Innoc. & Host.) falsita-
tem exprimunt, vel supprimunt veritatem in suæ
peruersitatis pœnam nullum ex illis literis com-
modum consequantur, & notaq; Cardin. in 12.
not. Abb. nu. 2. vers. Et nota quod hæc parifican-
tur, Dec. n. 4. vers. Tertiò. Io. Andr. Bellam. Butr.
26 Anchar. & omnes in summ. tex. in 1. membro,
& in specie Ambr. de Vignate, vol. 2. Repetent.
fol. 211. qui summat sic, Mendax precator dolo-
sus, idest dolo tacens verum, vel exprimens fal-
sum, in totum caret impetratis. Facit ad hoc quia
non solum dicendo, sed etiam tacendo commit-
titur mendacium, l. Ea quæ commendant. vbi
Bart. num. 1. hoc inducit ad testes. ff. De contra-
hend. empt. Ias. in l. Præscriptione, in 2. not. C.
si contra ius, vel vtilitatem publicam, & hic iun-
ge quæ dixi supra nu. 7.

27 Exemplum dolosæ subreptionis per falsi ex-
pressionem in rescriptis ad lites habetur in c. Se-
des, §. Si quis vero supra eod. item secundum
Bald. hic nu. 7. exemplum in eo, qui dicit se mi-
serabilem personam; & ideo impetrauit procedi
summariè, & de plano: nam si persona misera-
bilis non est, rescriptum ei non prodest, quia cal-
lidè mentitus est paupertatis ingenium, vt l. 1.
28 C. de Mendic. validis, lib. 11. In literis autem gra-
tiosis habetur in cap. Ad aures supra eodem, &
in cap. Si proponente 1 infra eodem, & in cap.
Ex literis de transact. in eo, qui dixit se Clericum,
cum nondum esset tonsuratus.

29 Exemplum dolosæ subreptionis per veri sup-
pressionem in rescriptis ad lites, est in litigioso,
qui dolosè impetrat secundum rescriptum nulla d.
prima facta mentione. c. Cæterum, & c. Ex tenore,
supra eod. c. 2. De dolo, & consum. vel qui tacuit
processum habitum super eodem negotio. c. Inter.
de re iudic. vel de litis pendentia, cap. Causam, il
2. de testib. Item secundum Baldum hic sub n. 7.
Pone exemplum in muliere, quæ impetrauit re-
scriptum super actione de dote, cum essent nuptiæ
incestuosæ, vt l. Si quis incest. C. De incest. nupt.
Item in eo, qui impetrauit tanquam filius, cum
30 esset spurius, vt l. Si qua illustris. C. Ad Orficia-
num. In literis autem beneficialibus exemplum
habes in cap. Ad aures, & in c. Cum adeo: supra
eodem, & in c. Si motu proprio, de præben. lib. 6.
secundum Cardin. hic num. 13. in 3. quæst. post
Goffred. & Host. nu. 6. in vers. Priori, & num. 8.
31 in ver. supprimunt. Abb. Antiq. num 3. Io. Andr.
num. 4. Item secundum Bal. nu. 7. in fin. In lite-
ris gratiosis potest poni exemplum in eo, qui fecit
se legitimari tanquam simplicem naturalem, cum
esset incestuosus: nam ad defectus suppressos nun-
quam porrigitur dispensatio, sed oportet expri-
mi qualitatem defectuum, l. Sed si hac. §. Patro-
32 num, ff. De in ius voc. sufficit tamē exprimere qua-
litatem in genere, puta quod sit illegitimè notus,
licet non dicat ex moniali, vel Monacho, secun-
dum Bald. hic num. 8.

33 Ampliatur 6. etiamsi expressio falsi, vel tacitur-
nitas veri non fuerit causa concessionis, propterea
quod eo non expresso, vel tacito Papa nihilomi-
nus literas concessisset, hæc enim distinctio an
Papa verisimiliter dedisset literas necne, adhibe-
tur hic tantum in 2. reg. videlicet quando sub-
reptio committitur per simplicitatem, vel igno-
rantiam: at vbi committitur per dolum, vel ma-
litiam, subreptio indistinctè vitiat rescriptum, &
innuit gloss. hic in ver. Nullatenus, dum ait, non
distingui hoc casu quæ falsitas sit expressa, vel
veritas occultata, sed sufficere, vt per malitiā hoc
fecerit, & tenet expressè Innoc. in princ. in ver.
Cognoscet, ibi: Plus dicimus, quia si etiam il-
lud per fraudem obtineat, quod aliàs obtenturus
est, non valet. l. Et si C. Si contra ius, & cum In-
noc. concordat hic Io. Andr. num. 12. Imola n. 5.
Abb. in 1. not. Barbar. num. 24. Bero, num. 13. &
Quintil. Mandos. num. 7. Dec. in c. Sedes, in 4.
not. supra eod. Bellam. d. 4. num. 1. Mohed. d. 8.
de rescript. vbi decisum fuit gratiam dispensatio-
nis vitiari per falsam expressionem ætatis quinq.
annorum, licet non fuerit necessaria, & Papa aliàs
concessisset, & gratia non sit fundata in d. ætate;
quia in gratiosis, & in facto proprio præsumitur
dolus, qui vitiat gratiam. Ratio est odium ipsius
dolo-

dolosi, Butr. hic num. 3. vers. Ratio primæ. Hæc enim est pœna exprimentis falsum, vel tacentis verum per dolum, vel malitiam, quia reddit se indignum gratia, & ideo indistinctè caret impetratis: sic probat hæc decretalis ibi, in suæ peruersitatis pœnam.

34 Nunc limita 1. regulam superiùs propositam, vt locum non habeat si subreptio non fuit causa formæ, nec substantiæ, nec alicuius de contentis in literis, vt quia in illis aliquid falsum dolosè, & scienter expressum fuerit, quod nihil de contentis in literis concernebat, sed erat omnino extra materiam in illis positam: nam talis subreptio literas instítiæ, vel gratiosas nec in totum, nec in partem vitiat, vt hic probatur à contrario sensu, & est de mente Abb. hic à contrario, secundum Bero. in 1. lectura, num. 43. & in 2. num. 53. Ad hoc quod notant Innoc. & Host. in c. Ex literis, ins. de transact. Quod si subreptio scienter commissa fuerit, quæ non sit causa concessionis, nullo modo vitiat literas, & impetrans illarum vigore potest beneficium obtinere.

35 Limita 2. nisi plura in rescripto fuerint narrata alternatiuè, quia tunc si subreptio etiam respiciat vnum, illud tantum vitiat, non autem alia in quibus nulla fuit commissa subreptio, vt notabiliter voluit Antonius de Butr. in d. c. Exhibita prope finem, vers. Et si quidem, dicens hoc esse planum, & Bero. hic in 1. lectura, num. 7. post med. vers. Verum nota, licet Butrij mentionem non faciat, & ita potest intelligi textus in c. Si eo tempore, infra eod. lib. 6. nam Papa ibi dedit literas ad duo alternatiuè narrata, videlicet ad beneficium curatum, vel ad beneficium simplex. Vnde quamuis gratia de beneficio curato esset subreptitia propter defectum ætatis in literis non expressum, non tamen propterea vitiatur gratia de beneficio simplici, circa quod nulla fuit subreptio, cum impetrans haberet ætatem requisitam ad illud obtinendum, & est ratio, quia ad veritatem alternatiuè sufficit alteram partem esse veram. l.

36 Ita stipulatus. ff. De verbor. obligat. c. Inter cæteras, supra eodem, & quamuis alternatiuè petens non dicatur præcisè alterum petere. § Huic autem, institut. de Action. Dec. in d c. Inter cæteras, in 3. not. tamen quando dispositio alternatiua ab initio non potest nisi in vno verificari, simpliciter de illo solo facta censetur, arg. l. Si duo, ff. De ver. obligat. Vnde minor, qui tacendo defectum ætatis, petijt sibi prouideri de beneficio curato, vel de simplici, censetur præcisè suam petitionem restrinxisse ad beneficium simplex, cuius est capax; ac proinde gratia de simplici non vitiatur, d. c. Si eo tempore, Quod nota perpetuò ad intellectum illius textus.

37 Limita 3. nisi literæ fuerint obtentæ motu proprio Papæ, quia tunc subreptio etiam scienter facta non vitiat, & hoc propter virtutem motus proprij ipsius Principis, quæ omnem subreptionem excludit. Clemen. si Romanus de præben. c. Si motu proprio, eodem titulo lib. 6. secundum Bero. hic in secunda lectura, n. 42. Rota dec. 353. n. 1. par. 4. recent.

38 Cæterum aduerte quia subreptio est duplex, altera, quæ prouenit ex parte impetrantis, altera, quæ oritur ex re ipsa. Primam tollit motus proprius; secundam non; Bellam. d. 392. & d. 475. Vitalin. in Clem. Per litteras, num. 11. & 12. de præben. Felin. in c. In natura, in 10. Corrolar. de rescript. Card. Seraph. d. 398. n. 5.

Rursus aduerte, quia etsi contra litteras motu proprio obtentas non possit dari de subreptione, vt prædixi, tamen potest dari de defectu intentionis, qui subreptioni æquiparatur, vt in præallegata decisione Seraphini 398. num. 2. Imò quod est subreptio in gratia facta ad supplicationem partis, est defectus intentionis in gratia facta motu proprio, vt dicitur in decis. 119. n. 6.

39 part. 5. recent. Et quamuis motus proprius releuet impetrantem ab onere iustificandi gratiam, quæ solùm innititur voluntati, & verbo Papæ, Achil. decis. 10. de probat. Put. d. 101. lib. 3. Cardin. Seraph. disp. 1484. num. 10. & in recent. d. 633. num. 3. & d. 645. num. 2. par. 1. tamen non impedit, quin ex aduerso possit dari de defectu intentionis Papæ; eoq; probato motus proprius nihil operatur. Bald. in l. Imperialis, §. Si miles, C. De nupt. Bellam. disp. 392. Cassador. d. 4. vers. Non tamen, de pens. cum alijs relatis in præalleg. d. 119. num. 3. par. 5. recent. Aduertetamen quia requiritur oris, apertio quando in concessione est sublata facultas contrarium dicendi, vel opponendi, & interpretandi Caputaq. d. 134. num. 4. par. 3. Put. decis. 50. num. 5. lib. 1. & d. 377. in fin. lib. 3. Seraph. dec. 351. & 764. n. 1. Rota d. 157. n. 14. part. 6. recent.

40 Modo pro absolutione huius primæ regulæ duo supersunt inuestiganda. Primum est, An subreptio in dubio præsumatur dolosa ad effectum, vt probans subreptionem releuetur ab onere probandi dolum. Secundum qualiter dolus probetur.

41 Circa primum distinguendum est inter rescripta ad lites, & litteras gratiosas: nam in rescriptis ad lites subreptio in dubio non præsumitur dolosa, & qui fraudem, vel dolum allegat, probare debet, l. Quoties, §. Qui dolo, ff. De prob. nam quilibet præsumitur bonus donec probetur malus, c. Vnic. infr. de Scrutin. c. Dudum, de præsumpt. l. Meritò, ff. Pro socio, & hic firmant gloss. in ver. Priori modo, & gloss. seq. Innoc. in princ. in ver. Facta fuerit, vers. Et debet probare dolum, qui allegat. Abb. Antiq. num. 3. in eodem vers. Host. n. 7. Ioan. Andr. nu. 21. Bald. nu. 14. & alij communiter. Caputaquen. d. 320.

42 num. 1. & 2. par. 3. Et pro hac opinione est textus optimus in c. Accedens, infr. de crimine falsi, quem sic summat Abbas Antiq. propter literas de simplici iustitia nemo præsumitur committere crimen falsi: & ibi gloss. 1. & Innoc. in princ. & Host. num 4. inde sumunt argumentum, quod si quis suggessit falsum in litteris de simplici iustitia, non præsumitur dolosè fecisse. Ratio est, quia de facili possunt obtineri, vt ibi dicitur: nec

43 in re modica præsumitur quis dolum commisisse, l. Si oleum, §. Vlt. & l. seq. ff. De dolo, est

44 tamen vnus casus, in quo in rescriptis ad lites præsumitur dolus, videlicet quando sunt magnæ coniecturæ doli, vt si est falsitas in narratione facti proprij, non antiqui, neque intricati, vel si sunt litteræ magni ponderis. Et idem de similibus coniecturis, vt hic pulchrè per Abbatem nu. 7. vers. Sed tu conclude, & Felin. nu. 5. vers. Est etiam vnus casus.

45 In litteris autem gratiosis stat regula in oppositum, quia expressio falsi, & taciturnitas veri sem-

semper præsumitur cum dolo, secundum Innoc. in d.c. Accedens, in princ. de crimine falsi: & quãuis loquatur si gratia sit magna: tamen in gratiosis in dubio dolum præsumi sentit simpliciter idem Innoc. in c. Dilectus, il 1. num. 2. infra eodem Cassador. d. 10. num. 3. de præben. Mohedan. decisione octaua, de rescripr. Seraphin. d. 20. num. 4. Rota d. 155. num. 5. p. 4 recent. & sequitur Felin. hic num. 5. vers. Et quod in gratiosis, qui tamen subdit hanc præsumptionem non esse iuris, & de iure; & ideo posse probari subreptionem dolo caruisse. Sed Host. in d. c. Accedens num. 3. vers. Si verò dicit In litteris gratiosis esse attendendam qualitatem gratiæ, & personæ impetrantis, & secundum hoc contra ipsum præsumendum esse plus, vel minus, & cum
46 Host. concordant ibi Io. Andr. & quod in gratia modica dolus non præsumatur tenet Bellam. hic num. 22.

Rursus attendendum an impetrans suggesserit falsum in facto proprio, quia in literis gratiæ præsumendum est contra ipsum, vt patet in l.
47 Quisquis. C. De rescinden. vendit & notat gloss. 1. in d. c. Accedens, ibi, sed pone quod falsum affirmet circa rem propriam, cuius notitiam habuit, præsumitur 1. contra ipsum, quia non præsumitur quis ignorare factum propriæ rei, & cum gloss. concordant ibi Host. num. 4. vers. Sed quid si circa factum proprium, Butr num 7. vers. Sed pone, dicit gloss. Mohed. decis. 8. de rescripr. Accorambon. d. 17. lib. 1. Seraph. d. 601. num. 2. Rota d. 295. num. 13. p. 6. rec.

48 Sunt tamen duo casus, in quibus subreptio in beneficialibus non præsumitur dolosa, secundum Felin. hic num. 5. vers. Sunt tamen. Primus est quando falsitas non est talis, quæ verisimiliter debeat inducere Papam ad gratiam faciliùs concedendam, sed est superflua, quia tunc in dubio non præsumitur dolosa, cum dolus sit quædam machinatio exquisita. l. 1. ff. De dolo, quæ in superfluis, & inutilibus non est verisimilis. Bellam. d. 4. quæ incipit Falsi expressio non dolosa.

49 2. Casus est quando falsitas est circa illud, quod si esset verum, potius debuisset Principem retrahere à concessione, puta dixit sacristiam esse dignitatem, cum non esset; nam si esset dignitas, Princeps difficiliùs concessisset, & si non esset, faciliùs concessisset, talis ergo falsitas non præsumitur dolosa. Rota in Antiquior. d. 19. in tit. de Præben. Bellam. d. 115. incipien. Falsa expressio litis pendentiæ.

50 Circa 3. idest qualiter dolus, seu fraus, vel malitia probetur, generaliter dicendum est probari ex perspicuis indicijs, vt est tex. in l. Dolum. C. De dolo, puta ex qualitate personæ & ex forma rescripti, vt dicit gloss. hic in ver. Nullatenus, vers. Sed qualiter probetur malitia, specialiter autem, vt verbis vtar Hostiensis, hic num. 8. Probabitur hæc fraus eo ipso, quod impetrans probatur sciens, l. Verius. ff. De probat, & l. Non omnes. §. à Barbaris. ff. De re militari, & l. Dolum. C. De dolo. Ergo probata scientia, fraus probata intelligitur, nisi in communi forma impetretur, vt
51 c. Accedens 1 infra de crimin. falsi; ita Host. qui tamen statim declarat dictum suum procedere in homine curioso, & diligenti; secus verò si sit simplex homo, quia tali subueniendum est, licet probetur scientia. c. 3. de consecrat. distinct. 2. c. Cum vniuersorum infra de rerum permut. neque enim obest quod per simplicitatem commissum est, vt l. 1. §. vlt. ff. De ventre inspic. Item imperitiæ parcitur. l. Cum de indebito. §. 1. ff. De probat, & l. 1. §. vlt. ff. De edendo, cum concord. de quibus per eum num 5. Sed tandem hanc distinct. non admittit nisi per aliquas coniecturas releuetur, quod committitur arbitrio iudicis ne viam aperiamus, &c. Arg. c. Nonnulli, infra eod. & c. Vnici: infra vt beneficia ecclesiastica, quibus verbis intendit Host. vt probata scientia, censeatur probata malitia, & si impetrans sit homo simplex, nisi per aliquas coniecturas arbitrio boni iudicis releuetur, & cum ipso concordant Io. Andr. num. 21. & alij supra citat. num. 14.

52 2. Regula expressio falsitatis, vel taciturnitatis veritatis ex simplicitate, vel ignorantia proueniens, si non sit causa concessionis, eo quod expressa veritate, vel tacita falsitate, Princeps nihilominus literas concessisset, rescriptum non vitiat. Habetur hæc reg. ex verbis textus ibi: Si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamuis fuisset tacita, vel expressa, Nos nihilominus literas dedissemus, &c. Et eam ponit Innoc. n. 1. vers. 2. reg. Host. n. 10. Io. Andr n. 25. Bellam. num. 13. vers. Aut tacita veritate. Butr. num. 3. vers. 3. reg. & num. 6. Cardin. num. 13. in 3. & 4. reg. Anchar. num. 4. Imol. nu. 6. vers. Nota quod vbi: Bellam. d. 4. & 115. Cassador. d. 12. num. 15. de præben.

53 Amplia primò hanc 2. reg. vt locum habeat etiamsi impetrans tacuerit ea, quæ de processu sunt necessariò exprimenda, quia valent literæ etiamsi tale quid sit omissum, quo expresso Princeps nihilominus literas concessisset, vt determinat. Innoc. hic num. 1. in ver. In communi forma, arg. c. Oblatæ infra de appellat. licet alij contra.

54 Amplia secundò etiam in beneficialibus, vt est textus in c. Dudum, vers. Considerantes, de præb. lib. 6. qui in materia beneficiali expresse vult. vt taciturnitas alicuius qualitatis, qua expressa nihilominus Princeps literas concessisset, non vitiet eas. Ad idem textus in c. Si pro Clericis pauperibus, eod. tit. & lib. vbi taciturnitas defectus sacrorum Ordinum non vitiat litteras, ex quo impetrans intra tempora à iure statura potest promoueri ad Ordines, quos requirit beneficium. Et per hæc iura tradit Felin. hic num. 2. Bellam. d. decis. 4. Cassador. d. 12. num. 15. de præben. Cæsar. de Grass. d. 8. num. 2. eod. tit. Rota d. 439. num. 6. p. 4. & d. 24. n. 4. vers. Sa-
55 ne hæc ratio, p. 5. & d. 140. n. 7. & d. 222. n. 23. p. 7. recent. Hinc fit, vt si taceatur beneficium ab alio iniustè possideri, vel per simoniam, non vitientur literæ, vt notant Innoc. & Host. in c. Ex litteris,
56 de transact. & qui narrauit beneficium cum cura, vel residentia, obtinebit beneficium simplex, & residentiam non requirens, quia multò potius Papa hoc concessisset. Rota decis. 73. Papæ supplicat. alias 562. de rescripr. in Antiquis, & Felin. hic num. 2. vers. Et ad idem Rota. Verum ta-
57 men gloss. in c. Si motu proprio, in vers. Taceat, de præben. lib. 6. tenet hoc cap. in 2. reg. non habere locum in beneficialibus, quia non sufficit, vt Papa verisimiliter voluerit prouidere, sed requiritur prouisio, & facta in vno casu, non por-

rigi

Igitur ad alium, cap. Susceptum, infra eod. lib. 6. & opinionem gloss. dicit videri veriorem Dec. hic num. 18. vers. Et ideo verior videtur. De qua plenius differit Bero. num. 49. vers. Contrarium, & n. 51. vers. Secunda tamen opinio. Sed non videtur recedendum à 1. opinione, quam passim servat Rot. vt in præcitatis decisionibus.

Motiuum autem glossæ posset procedere si subreptio caderet circa id ad quod verba literarum non adaptantur. Vnde si quis exprimat dignitatem cum sit beneficium simplex, non valent litteræ, licet Papa simplex beneficium faciliùs contulisset, quia dignitatis appellatione non veniunt beneficia simplicia, c. Si fortè, iuncta gl. in ver. Dignitatem, de elect. lib. 6. & simili modo impetrans præbendam integram, non poterit obtinere dimidiã, licet dimidiam faciliùs impetrasset, quia appellatione integræ præbendæ non venit dimidia, tex. est in c. Cui, de non sacerdotali: de præb. eod. lib. & in litteris ad beneficia tanquam ambitiosis non fit extensio de casu ad casum, etiam ex maioritate rationis, nec valet arg. de maiori ad minus etiam affirmatiuè, vt in d. c. Cui de non sacerdotali: & in c. Quamuis de præben. lib. 6. & in c. Susceptum: de rescriptis, eod. lib. & notat Bero. hic num. 44. post princ. vers. Hæc ratio non placet, in 1. lectura, & in 2. num. 55. & in hoc casu intrat ratio glossæ quod non sufficiat, vt Papa voluerit prouidere, sed necessaria sit prouisio. At secus est si subreptio fit circa qualitatem beneficij, quam si Papa sciuisset, eodem modo, vel faciliùs concessisset: tunc enim non applicatur motiuum glossæ, quod non sufficiat, vt Papa voluerit prouidere, sed requiratur prouisio; quoniam Papa tunc verè prouidit de beneficio, licet eius qualitatem ignorauerit; quam tamen si sciuisset, eadem vel maiori facilitate prouidisset; & ideo subreptio non vitiat, vt d. c. Dudum, & ibi gloss. in ver. De ipsa, & in c. Si pro Clericis, de præben. lib. 6. & tenet Rota diss. 11. nu. 16. p. 6. rec. Caputat. dec. 160. nu. sup. 1. vbi allegat Romanum cons. 194. in 2. dubio, & Crauett. cons. 2. n. 17. & 19. Quo fit vt siquis impetrauerit Thesaurariam in certa Ecclesia sub nomine dignitatis, cum esset Officium, talis subreptio non vitiet litteras, vt pro maiori parte tenuerunt Domini de Rota dec. 383. alias 4. Quidã obtinuit, de rescr. in Antiquis; quia si fuisset narratum illud esse officium, Papa eodem modo, imò faciliùs dedisset, cùm facilius consueuerit conferre beneficia minora, quæ sonant in Officium, quàm Dignitates, & faciliùs beneficia simplicia, quàm Curata, vt in c. Ad aures, supra eod. & in c. Gratia eod. tit. lib. 6. & illam decisionem sequuntur hic, & pluribus confirmant Abb. num. 6. vers. Et ad prædicta. Dec. & Bero. in 1. lectura, 45. & in 2. n. 54. & seqq. Ad cognoscendum autem quæ sint illa, quibus expressis Papa verisimiliter gratiam concessisset, vel non concessisset, attenditur communis stylus Principis, vel vsus Cancellariæ; item probabilis coniectura, vel communis vsus aliarum litterarum, quas Principes concesserunt, vel consueuerunt concedere, aliàs numquam deprehendi posset, num Princeps fecisset gratiam, si fuisset expressum, nec ne? forte enim fecisset, & forte non, vt bene per Lapum allegat. 89. Duo Prælati. Quod latius prosequitur Felin. hic nu. 8. vers. In 1. reg. & consuit. Rota apud Cassad. d. 12.

num. 14. de præben. & in rec. d. 105. num. 1. & 3. & d. 739. n. 1. part. 2. Potissimum verò attenditur, an gratia præiudicium inferat, quia tunc præsumptio est Papam vel non concessurum, vel difficiliùs, vt dicitur in præallegata d. 105. num. 3. & tenet Cardin. cons. 96. Videtur vnio, num. 8.

58 Limita 1. hanc 2. reg. vt locum habeat dummodo qualitates non expressæ sint tales, ad quarum expressionem non tenetur impetrans de iure communi: secus si sint tales, de quibus impetrans debuit de iure mentionem facere, quia tunc taciturnitas earum vitiat, etiamsi aliàs Papa omnino litteras concessisset, ita procedit tex. in cap. Si motu proprio, de præben. lib. 6. vbi taciturnitas beneficij prius obtenti, quantumuis modici vitiat litteras impetrationis. Hoc enim procedit quia de obtento etiam modico de iure est facienda mentio, vt ibi in glossa penult. & post Dominicum declarat Felin. hic nu. 2. vers. Limita 1. &

59 Dec. num. 18. & regula est, quod non tenetur impetrans facere mentionem in litteris beneficialibus, nisi de qualitatibus in iure expressis, Felin. vbi supra qui allegat Calder. cons. 6. de præben. & Domin. in c. Postulasti, infra eodem.

60 Limita 2. vt non procedat vbi est diuersitas personarum, vel causarum actoris, vel rei, quia tunc etiamsi super tacito fuissent datæ litteræ, nihilominus rescriptum obreptitium vitiatur. Ita Calder. cons. 11. Episcopus Delegatus, de sententia excom. allegat cap. Significante, infra eodem, & sequitur Felin. hic num. 1. circa finem, vers. Et dicit quod regula.

61 Limita 3. dummodo ea, quæ sunt expressa circa qualitates beneficij, expressa sint causa demonstrationis, subreptio non dolosa non obest, si Princeps nihilominus concessisset; secus vero si expressa essent causa taxationis; quia tunc rescriptum beneficiale non potest reduci ad ea, quæ si fuissent bene expressa, non retraxissent Principem à concessione literarum, Rota d. dec. 4. num. 5. vers. Alij tamen, de rescript. in antiquis. Domin. in cap. Postulasti, infra eodem: & hic notant Felin. num. 3. vers. Limita 4. Dec. nu. 18. vers. 3. & Bero. in 1. lectura num. 44. & in 2. n. 56. Quando autem aliquid dicatur expressum causa demonstrationis, vel taxationis, vide per eundem Bero. num. 45 in prima Lectura, & in secunda num. 57.

62 Tertia regula; Expressio falsitatis, vel suppressio veritatis per simplicitatem, vel ignorantiam vitiat rescriptum in totum, si sit substantiæ rescripti inductiua, seu fundamentum, vel causa totius concessionis, idest si Princeps tacita falsitate, vel expressa veritate, nullo modo dedisset litteras. Desumitur hæc tertia regula ex littera huius textus, ibi; Si verò per huiusmodi falsitatis expressionem, vel suppressionem etiam veritatis litteræ fuerint impetratæ, qua tacita, vel expressa nos nullas prorsus litteras dedissemus: & eam ponunt hic Innoc. num. 4. in vers. Si verò tertia regula; Host. num. 10. vers. Vel per simplicitatem, Ioan. Andr. num 11. & notant Abb. num. 4. & 6. Felin. num. 6. vers. Limita 5. & Dec. num. 8. in 3. notab. & idem Abbas in c. Constitutus in 2. notab. & in c. Sedes, num. 4. supra eodem: & in c. Ad audientiam, num. 14. & ibi Felin. num. 22. in 3. ampliat. infra eod. Franc. in c. Si eo tem-

pore, nu. 4. de rescriptis, lib. 6. Bellam. dist. 4. num. 1. & probatur ratione euidenti, quia deest voluntas concedentis, à qua dependet substantia rescripti: nam, vt ait glossa hic in ver. Litteras dedissemus, simplicitas, & ignorantia non prodest circa huiusmodi literas impetrandas, imò ad hoc vt rescriptum teneat, nihil debet supprimi ex ijs, quæ mouere possunt animum Principis ad dandum rescriptum, vel denegandum. Et in-
63 fra immediatè ponit quamplurima exempla, & in fine dat generalem theoricam his verbis: [& generaliter vbicumque talem veritatem tacuit, vel talem falsitatem expressit, qua tacita, vel expressa, Papa literas non dedisset, rescriptum inutile fit;] at cum glossa concordant Hostien. num. 10. Ioan. Andr. nu. 25. vers. Aut id factum, Bellam. n. 13. post med. vers. Aut non habuisset. Butr. num. 3. vers. Tertia regula, & num. 5. Card. num. 13. vers. Quinta regula, Anchar. num. 4. vers. Et tunc aut ex falsitate, Imol. num. 6. vers. Secus si Delegatus, Abbas in 2. notab.

64 Exempla huius 3. regulæ, secundum Innoc. hic num. 4. in vers. Nos nullas, habentur in cap. Ad aures, de cohabitat. cleric. & mulier. in c. Super eo, & in c. Cum olim, de re iudicat. in c. Inter dilectos. de fide instrum. in c. Cum adeo, & in c. Constitutus, supra eodem: in c. Ex literis, de transact. & in l. final. C. Seot. rescindi non non posse.

65 Aliud exemplum quando in totum vitietur rescriptum propter subreptionem, vel obreptionem ex ignorantia, vel simplicitate poni potest, si impetretur rescriptum commissionis causæ ab ipso Papa super re feudali non facta mentione, quod feudalis sit: quia tunc Papa verisimiliter se non intromisisset super re feudali, nisi fortè in defectum non administratæ iustitiæ, ex quo ad dominum feudi talis cognitio spectabat, vt in constitutione Federici: Hac edictali, §. Præterea, cap. Cæterum, & c. Nouit. de iudicijs, cap. Ex transmissa, & c. seq. de for. compet. Vnde quia hæc subreptio, & taciturnitas fuit causa totius concessionis, rescriptum corruit in totum, licet ignorantia, vel simplicitas, non autem dolus interuenerit, vtroque enim casu literæ pariter vitiantur: nam etsi dolus præponderet simplicitati, & ignorantiæ, tamen idem erit effectus, quando subreptio fuit causa totius concessionis, vt bene per Quintil. Mandos. in repet. hujus cap. num. 7. in fin. vers. Exemplum, tom. 6. Repeten. in Append. fol. 31.

66 Ampliatur primò hæc tertia regula, vt à fortiori locum habeat in literis beneficialibus, & gratiosis, vt concludit Abbas hic in 2. not. Felin. nu. 6. vers. Limita quintò, & Dec. n. 17. Seraph. d. 734. num. 7. Rota d. 94. num. 60. & 61. par. 7. recent. & conferunt quæ dixi supra n. 21.

67 Ampliatur secundò, vt locum habeat non solum quando subreptio fuit causa inductiua, & finalis ipsius concessionis, sed etiam quando fuit causa impulsiua, vt quia Princeps etiam cessante subreptione fuisset quidem concessurus, sed non ita de facili, seu de leui, & sic subreptio fuit causa impellens; nam nihilominus saltem in gratiosis subreptio vitiat, vt est textus in cap. Postulasti, in illis verbis, *de leui non scribimus*: & ibi ponderant Doctores, infr. eod. & tenet gloss. in c. fin. in figuratione casus, de filijs Presbyter. lib. 6. & ibi Prob. in Addit. ad Monach. num. 3. vers. Ipso iure. Abb. hic nu. 7. & in c. Ad aures, num. 4. supra eod. Gemin. in cap. Dudum, num. 15. de præben. lib. 6. & ibi Anchar. num. 3. & Franc. ad fin. Imol. in d. cap. Postulasti, num. 4. & ibi etiam Felin. num. 1. Calder. cons. 13. An possidens, in tit. De rescript. Alexand. cons. 95. Requisitus, num. 8. vers. Non obstant supra allegata, lib. 7. & cons. 161. Visis narratis, num. 5. vers. Quia literæ gratiosæ, eod. lib. & millies resoluit Rota, vt apud Cassad. d. 12. num. 14. de præben. Put. d. 231. num. 2. lib. 1. Seraph. d. 19. num. 2. vbi decidit resignationem esse subreptitiam si quis in interpretatione beneficij dicat se esse Romanum, & postea in resignatione dicat se esse forensem, quia propter huiusmodi narratiuam Papa motus fuit ad faciliùs concedendum, quàm si narrasset se esse ciuem Romanum, cum hoc casu opus esset derogatione: & apud Burat. decis. 55. num. 6. & d. 510. num. 7. & in recent. d. 418. num. 1. par. 1. & d. 670. nu. 4. par. 4. & d. 94. num. 60. & 6. par. 7. & d. 739. n. 1. par. 2. vbi resoluit reseruationem pensionis non facta mentione alterius pensionis super eodem beneficio reseruatæ esse subreptitiam, ac nullam; quia si Papa sciuisset dictam pensionem, vel non concessisset secundam, cum non soleant duplici onere grauari beneficia, ad notata in c. Mandatum, infra eod. Cassador. d. 3. de pens. cum alijs ibi allegatis: vel saltem difficiliùs concessisset, quod sufficit ad causandam subreptionem, atque inde nullitatem gratiæ. Socin. Senior. cons. 260. num. 2. Corn. cons. 245. num. 6. lib. 1. Crauetta cons. 296. num. 3.

68 Sed tu aduerte, quia hæc conclusio non procedit quando subreptio prouenit ex ignorantia probabili; tunc enim taciturnitas eius, quo expresso rescriptum non ita facilè fuisset obtentum, illud non vitiat; vt efficaciter probat textus in c. Gratia, de rescript. lib. 6. tenendo prout communiter tenetur, quod non ponat casum specialem: nam si Papa ibi sciuisset de alio beneficio, non ita facilè concessisset; & tamen quia illa taciturnitas erat cooperta iusta ignorantia, rescriptum valet: & ita illum textum ad hoc ponderant Abb. num. 5. Felin. num. 6. vers. Limita secundò, ex quo sequitur magna limitatio ad regulam d. cap. Postulasti, in vers. De leui, videlicet quod tacere id, quo expresso Princeps non ita facilè rescripsisset, vitiat rescriptum: nam hæc regula non obtinet quando taciturnitas prouenit ex iusta ignorantia, vt per Felin. vbi supra.

69 Pro concordia potest dici primam opinionem glossæ, & sequacium procedere quando tacetur id, quod de iure erat exprimendum in literis; tunc enim taciturnitas vtcumque non dolosa vitiat literas, etiamsi Papa eo expresso concessisset, quamuis non facilè, vt cap. Si motu proprio, de præben. lib. 6. & constat ex dictis supr. num. 58. Secus verò si per ignorantiam taceatur id, de quo non est cautum in iure, vt debeat exprimi; quia tunc literæ non vitiantur, licet eo expresso difficiliùs fuissent obtentæ: ita glossa in Clem. 1. in ver. Vel alteri, paulò post princ. de præben. Calder. cons. 6. ad fin. vers. Per prædicta, eod. tit. & cons. 10. de rescript. & cons. 1. n. 3. de filijs Presbyter. Felin. hic num. 2. vers. Et regula est.

est, & in c. Postulasti, num. 1. vers. Declara etiam, infr. eod. Rota d. 32. Extra Rotam, n. 5. de rescript. in nouis. vbi ait: [Non omnia tacita, quorum expressio mouere potuisset ad denegandum gratiam, vitiant; sed ea solum, de quibus reperitur expressum, vel de quibus in iure est cautum, vt eis expressis eam gratiam nullatenus concessisset;] & ideo concessio facta per Papam criminoso valet ipso iure, cap. Inter dilectos, de excess. Prælat. c. Accedens, de accusat. & notat præcitata glos. in Clem. 1. & tamen si fuisset crimen expressum, hoc valde potuisset mouere ad denegandum, c. Eam te, de ætat. & qualit. cum simil. concordat. Bellam. d. 697. Conclusio extra Rotam, num. 4. & 6. Caputaq. d. 310. num. 3. par. 1. Mohedan. d. 7. de rescript. Rot. d. 105. n. 2. par. 2. recent. Nauar. cons. 1. qu. 11. de constit. & cons. 2. num. 5. de rescript. & in alijs pluribus.

70 Verum huic concordiæ adhuc fortiter obstat textus in d. c. Gratia, de rescript. lib. 6. nam ibi deciditur, vt impetrans beneficium à Papa tacito alio, quod sibi absenti collatum fuerat ab Ordinario, possit vtrumque retinere si sint compatibilia; si verò incompatibilia sint, habeat optionem retinendi quod maluerit: & redditur ratio decisionis, quia tempore impetrationis nesciebat, & tamen fuit ignoranter tacitum beneficium, quod de iure erat exprimendum, d. c. Si motu proprio, de præb. lib. 6. Ergo subreptio ex iusta ignorantia proueniens non vitiat literas, etiamsi fuerit tacitum id, quod de iure erat exprimendum.

Doctores dant varias solutiones, vt per Ioan. Andr. in d. cap. Gratia, num. 2. & hic per Butr. num. 27. Abb. num. 5. & Bero. in prima lectura, num. 41. Sed placet solutio ipsius Beroij, num. 42. videlicet quod ibi subreptio ex iusta ignorantia proueniens idcirco non vitiat literas ad beneficia, quia ex ignorantia tacitum fuit beneficium, in quo impetrans ius in re non habebat, sed tantum ius ad rem; nam fuerat collatum beneficium absenti, & ignoranti per Ordinarium, quo casu absenti non aquiritur ius in beneficio, saltem in re, & irreuocabiliter, nisi post ratificationem, vt cap. Si tibi absenti, de præben. lib. 6. & ideò subreptio proueniens ibi ex tam probabili ignorantia non vitiat literas, quia, ad hoc vt vitiet, debet taceri beneficium, in quo impetranti est acquisitum ius in re quantumcumque simodicum: & ita procedit textus in d. c. Si motu proprio, de iure autem ad rem non est facienda mentio in literis. Clem. Gratiæ, de rescript. & hæc est ratio, cur in d. c. Gratia, subreptio ex tolerabili ignorantia proueniens non vitiat, quia fuit tacitum id, quod de iure exprimendum non erat, licet eo expresso Papa non ita facilè literas concessisset.

71 Limitant nonnulli hanc tertiam regulam, vt non procedat si alius pro absente literas impetrauit, quia subreptio non nocet absenti, & ignoranti. Rota d. 68. D. Vrbanus V. de rescript. in antiq. quam sequitur hic Felin. nu. 7. & Bart. Socinus cons. 270. Consideratis, ad fin. sed eam confutat Dec. num 9. quia intentio rescribentis attenditur, & non ignorantia partis, licet probabilis. Adde tu, quod subreptio vitiat etiam quando alius pro eo impetrauit, vt probat textus in c. Si eo tempore, ibi, [secus si ad petitionem illius, vel alterius pro eo oblatam,] de rescrib. lib. 6. vbi hoc tenent Anch. in 3 not. & Franc n. 3.

72 4. Regula: Subreptio per simplicitatem, vel ignorantiam, quæ non fuit causa totius concessionis, sed partis illius dumtaxat, rescriptum non vitiat, in totum sed eatenus tantum, quatenus fuit causa concessionis. Colligitur hęc 4 reg. quæ in ordine literæ est 2. ex illis verbis: Nota si talis expressa sit falsitas, vel veritas occultata, quæ quamuis fuisset tacita, vel expressa, nos nihilominus, saltem in forma communi literas dedissemus, Delegatus non sequens formam in literis ipsis appositam secundum ordinem iuris in causa procedat. Et sic rescriptum non vitiatur quoad substantiam, quia subreptio non fuit substantiæ rescripti inductiua, ex quo Papa in forma communi literas concessisset, sed vitiatur quoad formam, seu modum procedendi, quia subreptio fuit ipsius formæ inductiua; & ideo delegatus non procedit secundum formam rescripti, sed secundum iuris ordinem; & ita hanc regulam ponunt hic Abb. Antiq. n. 3. vers. Qui per simplicitatem, Io. Andr. n. 8. Butr. n. 3. vers. Tertia regula Cardin. num. 13. in 3. & 4. reg. Imol. in princ. Abb. Siculus in 2. not. & n. 4. vers. Secunda regula, Felin. num. 2 Dec. n. 8. in 3. not. & Quint. Mandos. num. 7. Io. Andr. Bald. Bellam. & omnes in

73 sum. tex. Et simplicitas propriè respicit ius, ignorantia verò respicit factum, secundum Abb. An-

74 tiq. num. 2. & Io. Andr. num. 11. & ratio huius reg. est secundum Anton. de Butr. num. 3. vers. Ratio secundæ; & Io. de Imol. col. 4 post medium, vers. Et illam opinionem; quia vitium eatenus actum vitiare debet, quatenus ingreditur actus substantiam, vt sic quantitas infirmitatis actus mensuretur quantitati vitij; & hoc rationabile. Si ergo subreptio causat formam solam, illam tantum vitiat relicta substantia, & sequitur Rota d. 169. num. 8. vers. Et bene applicatur elegans doctrina Butrij p. 7. recent.

75 Exemplum in creditore, qui impetrauit rescriptum contra debitorem, narrando per ignorantiam, vel simplicitatem ex statuto, vel consuetudine causas in 1. instantia cognosci simpliciter, & de plano; quod falsum erat, cum verè in illa patria procederetur in causis via ordinaria, non autem summaria, ac priuilegiaria, & quæ tollat plura substantialia iudicij, iuxta textum in Clem. Sæpe de ver. signif. & in Clem. Dispendiosam, de iudicijs; & sic ignorantia, vel simplicitas impetrantis narrando huiusmodi consuetudinem, vel statutum, fuit causa inductiua formæ rescripti, idest procedendi summariè, & de plano; & ideo hęc forma vitiatur, quia si Papę non fuisset narratum de huiusmodi consuetudine vel statuto, sub tali forma literas non concessisset; sed non fuit inductiua substantiæ rescripti, quia etiam cessante statuto, vel consuetudine Papa in communi forma concessisset literas, & ideo non vitiatur rescriptum quoad substantiam, sed perinde est ac si causa simpliciter commissa fuisset absque illis clausulis insolitis. Iudex igitur delegatus vigore huius rescripti non procedet summariè secundum formam rescripti, sed via ordinaria, & iuris ordine seruato, iuxta textum in l. 1. & in Auth. Offeratur, C. De lit. contest. & in l. Prolatam. C. De senten. & in c. Quoniam contra, infra de pro-

bat. Et hoc exemplum posuit hic Host. num. 10.
& post eum Io. Andr. num. 8. vers. Item in vtro-
que, & Mandos. num. 7. & alia plura exempla
recenset idem Io. Andr. eodem num. 8. & Bald.
in l. Præscriptione, num. 16. & seqq. C. Si con-
tra ius, vel vtilit. publicam, quæ hic non transcri-
bo, sed per te videas.
76 Ampliatur hæc 4. reg. vt procedat etiam in li-
teris ad beneficia, in quibus pariter subreptio non
dolosa, quæ fuit causa vnius rei illam solam vi-
tiat, & non aliam, cuius non fuit causa. Ita fir-
mant hic Butr. Imol. Domin. & Abb. relati à Fe-
lin. num. 2. & idem Dominicus latè in repeti-
tione, cap. Postulasti: infra eod. Rota dec. 4.
Quidam obtinuit. de rescriptis in Antiquis, &
77 Calder cons. 2. eod. tit. & probatur secundum
Abb. & Felin. in c. Si eo tempore, de rescript.
lib. 6. vbi subreptio circa ætatem impetrantis
beneficium Curatum vitiat literas quoad ipsum
beneficium, non autem quoad beneficium sim-
plex, in quo nulla fuit subreptio.
78 Limitatur primò, hęc quarta regulæ nisi obten-
tum per subreptionem habeat connexitatem cũ
reliquis, quia tunc ratione connexitatis subre-
ptio vitiat omnia, textus est in cap. Constitutus,
supra eod. qui loquitur in literis ad beneficia, &
notat Abbas hic nu. 5. vers. Hoc verum, & post
eum Felinus, num. 2. vers. Limita 2. qui idem pu-
tant in literis iustitiæ, arg. c. Si super, de Offic.
Delegat. lib. 6. & sic intendunt, vt etiam si illa
connexa sint talia, quibus expressis omnino lite-
ras concessisset, nihilominus in illis non valent
literæ propter connexitatem, quam habent cum
partibus literarum subreptitiè obtentis. Quod
bene nota, & idem Abb. in c. Sedes num. 4. vbi
etiam Felin. num. 2. supra eodem, Franc. in c. Si
eo tempore, num. 4. de rescript. lib. 6.
79 Limitatur secundò, vt non procedat in priui-
legijs, quia per subreptionem etiam non dolosam
vitiantur indistinctè, vt hic firmant Butr. Imol. &
Domin. relati à Felino num. 3. qui allegant Cy-
num, & Iacobum Butrigar. in l. Præscriptione.
C. Si contra ius, vel vtilit. public. & Io. Andr. in
c. Cum dilecta, infra eodem: & rationem red-
dunt, quia priuilegium est lex priuata, & mens
generalis, & specialis concedentis in priuilegio
est præcisa, quia præcisè intendit priuilegium
concedere. Sed in literis contentiosis mens gene-
ralis rescribentis est inquirere, vt Iustitia mini-
stretur: & specialis est circa formam, ideoque
vitium formæ non vitiat substantiam. Sed tu ad-
uerte, quia, vt dicit Imola, etiam in literis benefi-
cialibus mens Papæ est præcisa, quia præcisè in-
tendit beneficium conferre: & tamen in huius-
modi literis subreptio non dolosa, quæ fuit causa
vnius rei illam solam vitiat, & non aliam, cuius
non fuit causa, vt dictum est supra num. 76. ergo
idem dicendum in priuilegijs: in materia enim
subreptionis priuilegia, & literæ beneficiales pa-
rificantur, vt tenet Innoc. in c. Cum dilecta nu. 3.
vers. Quamuis in alio casu: infra eodem, & Abb.
hic num. 5. Vnde meritò prædictam limitatio-
nem reprobat hic Felin. num. 3.
In glossa magna nota bene hanc glossam, quia
est Magistra, & docet quæ sint exprimenda in re-
scripto, vt vitetur subreptio: & in materia vide
decem regulas cum ampliationibus, & limitatio-
nibus, quas collegit Felin. hic à n. 8. vsque in fin.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Nonnulli.

S V M M A R I V M.

1 *Reus coram delegato Papæ trahi non potest vltra duas dietas.*
2 *Episcopi, Archiepiscopi, & Legati an possint causas delegare vltra duas dietas.*
3 *Episcopus extra diœcesim causas audire, aut delegare non potest.*
4 *Reus in qualibet parte diœcesis citari potest coram delegato ab Episcopo etiam vltra duas dietas. & num 6.*
5 *Metropolitanus non potest causas audire, vel committere, nisi in diœcesi sua vel in diœcesi iudicis à quo fuit appellatum.*
6 *Dietæ non computantur à loco vbi reus domicilium habet, sed à finibus suę diœcesis.*
7 *Si agatur actione personali.*
8 *Et quid si actione reali, aut personali in rem scripta, vel quæ datur ad certam rem.*
9 *Reus tantum gaudet beneficio vt trahi non possit vltra duas dietas, non autem actor.*
10 *Actor originalis si fiat reus in iudicio reconuentionis, aut appellationis, vel aliàs, citari potest etiam vltra duas dietas à finibus suæ diœcesis.*
11 *Actor in iudicio reconuentionis dicitur potius, citare, quam citari.*
12 *Reus conueniri potest vltra duas dietas, si partes expressè consentiant in iudices remotos.*
13 *Idem si Papa rescribat ex certa scientia.*
14 *Rei ex stylo ad curiam trahuntur vltra duas dietas, nisi sint priuilegiati.*
15 *Dietæ hodie restrictæ sunt ad vnam tantum, vltra quam si fiat delegatio, non valet sententia.*
16 *Dietarum tria sunt genera, & de quibus dietis hæc constitutio intelligatur. & n. seqq.*
17 *Hostiensis ex villa Secusia oriundus.*
18 *Verba ex communi vsu loquendi sunt accipienda etiam contra naturam vocis.*
19 *Arbitrium iudicis succedit in his tantum, quæ à lege non sunt determinata.*
20 *Abbates benedicti an possint tonsuram, & minores ordines conferre sæcularibus, in quos habent ordinariam iurisdictionem, non obstante cap. 10. sess. 23. Concilij Tridentini. & num. seq. vsque in finem.*
21 *Concilio generali debet expressè, & specialiter derogari, nec sufficit generalis derogatio.*
Contrarium num. 37. vers. Nec est omittendum.
Declaratur. num. 28. & seq.
22 *Regulares possunt sęcularium confessiones audire absque Episcopi licentia quoties Episcopus eam exhibere recusauerit. Contrarium n. 43.*
23 *Priuilegia in corpore Iuris clausa non censentur sublata per generalem priuilegiorum derogationem.*
Contrarium. num. 38.
Declaratur. num. 41.
24 *Priuilegium conferendi minores Ordines concessum Abbatibus in VII. Synodo generali. expenditur.*
Intellectus cap. Quoniam, 79. dist. ibidem & num. seq.

Abba-

35 *Abbatum priuilegium ordinandi seculares, in quos habent ordinariam iurisdictionem, an sit insertum in corpore Iuris. & n. 27.*

36 *Abbas, si sit Presbyter, & benedictus, potest Nouitio sui monasterij primam clericalem conferre tonsuram, licet consultius sit vt abstineat.*

38 *Conciliaria decreta non includuntur in derogationibus generalibus, si derogationes huiusmodi ponantur in literis gratiæ, & rescriptis contra ius.*

39 *Constitutio posterior tollit priorem directè contrariam etiam Conciliarem, licet de illa mentionem non faciat.*

30 *Concilia generalia habent clausulam derogatoriam ad sequentia rescripta contraria, non autem ad sequentes constitutiones, etiamsi sint solius Papæ.*

31 *Concilij generalis posterius decretum tollit primum contrarium, quamuis generali Concilio expressè non deroget, aut de illo mentionem non faciat. & num. seqq. & num. 35. vsque ad n. 38. & nu. 42. vsque ad n. 49.*

32 *Rescriptum contra generali Concilium cur non valeat nisi Concilio fuerit specialiter derogatum. & n. seqq.*

33 *Lex Canonica, vel ciuilis habens clausulam derogatoriam non tollitur per contrarium rescriptum nisi fiat mentio de illa specialiter, vel per verba æquipollentia.*

34 *Litteræ Apostolicæ, in quibus generale Concilio non derogatur, sunt inualidæ, non ex defectu potestatis Papæ, qui est supra Concilium, sed voluntatis. & n. 44.*

36 *Testamentum primum habens clausulam derogatoriam, rumpitur per secundum, in quo sit clausula generalis, Non obstantibus quibuscumque alijs testamentis.*

87 *Intellectus c. Domino sancto. 50. dist.*
Constitutiones Conciliares si inuicem sint contrariæ, quænam ex illis seruari debeat. ibid.

38 *Priuilegijs clausis in corpore iuris multo magis censetur derogatum, quàm non insertis.*

39 *Derogatio generalis nunquam operatur circa ignorata in facto consistentia.*

40 *Priuilegium insertum in corpore iuris facit ius commune inter nominatos, & de eo iudicatur quoad effectum derogatorium, sicut de iure.*

41 *Lex specialis in materia, in qua est priuilegium clausum in corpore iuris, tollit illud etiamsi de eo non faciat mentionem.*

42 *Concilium Tridentinum antiquioribus Concilijs, aut priuilegijs clausis in corpore Iuris non consueuit nominatim derogare, quod pluribus exemplis ostenditur. & seq.*

44 *Concilia omnia œcumenica manant ex eodem fonte Apostolicæ potestatis, sine qua non habent firmamentum.*

45 *Canonibus Apostolorum præiudicatur per posteriores Canones.*

46 *Conciliaria decreta ita sunt interpretanda, vt non sint inania, & elusoria.*

47 *Præsumptio validitatis actus dicitur aliarum præsumptionum regina.*

48 *Clausula, Ex certa scientia, & de plenitudine potestatis; item clausula, Quorum tenores, in generali priuilegiorum derogatione annullant etiam priuilegia habentia clausulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones.*

1 NONNVLLI. Per litteras Apostolicas de hac constitutione mentionem non facientes non potest quis trahi vltra duas dietas extra suam diœcesim, nisi de consensu partium litteræ fuerint impetratæ: Hoc dicit vsque ad §. Sunt & alij, & diuiditur in tres partes. Primò, ponit abusum impetrantium iudices remotos. Secundò, prouidet ibi, *cum autem*. Tertiò, excipit ibi, *Nisi*.

Nota primò, per iudicem delegatum à Papa quem trahi non posse vltra duas dietas. Hæc enim constitutio loquitur in delegatis Sedis Apostolicæ, vt probat littera ibi, *gratia Sedis Apostolicæ*
2 *abutentes*. Et infra ibi, *per litteras Apostolicas*. Quid in delegatis ab inferioribus? Innocentius hic num. 5. tenet ordinarios, scilicet Episcopos, Archiepiscopos, ac etiam Sedis Apostolicæ legatos bene posse vltra duas dietas trahere litigantes, cum id non reperiatur eis prohibitum. Sed alij contradicunt quoad delegatos à Metropolitanis, & Legatis Apostolicæ Sedis, quos quidem delegatos dicunt debere obseruare, quod delegati Apostolici seruant. arg. c. In causis, de re iudic. vt refert hic Compost. num. 4. in ver. Per litteras. Tr dic in legatis Sedis Apostolicæ communem opinionem esse contra Innocentium vt scilicet trahere non possint vltra duas dietas. Abb. Antiq. in eod. ver. num. 3. Host. num. 13. Io. Andr. num. 9. Abb. Siculus num. 3. in fine, & reliqui omnes. Rationem reddit Abb. Antiq. quia cum legati nequeant contra Concilium dispensare, c. Dilectus. c. Dilecto, & c. Venerabilis, de præben. hanc regulam obseruabunt (editam scilicet ab Innocentio III. in generali Concilio, vt patet in suprascriptione) in Delegatis à Metropolitanis. Host. hic eod. num. 13. sentit cum Innocen. vt scilicet non arceantur hac constitutione, eo quod ordinarij communiter non habeant prouincias admodum diffusas; vnde non potest de facili reus enormiter grauari; nec est considerandus casus specialis contrarius si occurrat. arg. c. Erit autem lex. 4. dist. Sed Abb. Antiq. distinguit; nam aut Metropolitanus vult in propria persona, vel in sua curia examinare causam, & potest trahere litigantes etiam vltra duas dietas; quia ex tota prouincia confluitur ad iudicium Metropoliticum. c. Scitote 6. q. 3. Aut vult negotium delegare, & satis æquum est vt delegatus extra diœcesim vltra duas dietas non citet, & sic moderabitur Archiepiscopus suos delegatos secundum constitutionem Ecclesiæ Romanæ: nam satis indignum est quemquam Pontificum, vel ordinum sequentium hanc obseruantiam refutare, quam beati Petri sedem sequi viderit, & docere. c. Basilicas, de consecr. dist. 1. idem concludit in Episcopis.
3 Sed certè hæc constitutio, quæ permittit vt Delegatus citare possit infra duas dietas à finibus diœcesis applicari non potest delegato ab Episcopo Diœcesano; quia Episcopus nec infra vnam dietam extra fines suæ diœcesis potest causas delegare. c. Episcopum [illegible] cum duob. seqq. q. 2. c. Placuit. 7. q. 1. & Clem. 1.
4 de foro compet. cum multis simil. In Episcopis ergo teneas quod statuitur in c. Cum Episcopus, de off. Ordinar. lib. 6. vt scilicet tam per se, quam per alium possint causas audire, & tribunal erigere in qualibet parte suæ diœcesis, dummodo
5 non in loco exempto. Et in Metropolitanis serua

quod

quod statutum est in c. Vt litigantes, eod. tit. &
lib. vt hic per Io. Andr. num. 9. & Abb. num. 4.
Quocumque enim subditi trahantur, dummodo
non extra suam diœcesim, non possunt conqueri,
nec læditur mens huius constitutionis, quæ non
prohibet reum citari nisi vltra duas dietas extra
diœcesim. secundum Abb. hic num. 2. & mox
subijciam.
6 Secundò nota ibi, *extra diœcesim*; dietas non
esse computandas à ciuitate, vel oppido, vbi reus
domicilium habet, sed à finibus suæ diœcesis, vt
hic, & apertiùs in c. Statutum. §. Cum verò vers.
Nullus: infra eod. lib. 6. Rationem reddit Io.
Andr. hic num.8. & Abb. num. 2. quia nullum
grauamen infertur ex impetratione iudicis intra
diœcesim, cum per totam diœcesim trahi possit
7 coram Ordinario, vt in d. c. Cum Episcopus, de
off. ordin. in 6. Quod tamen verum est si agatur
actione merè personali, quæ scilicet non est in
rem scripta, nec datur ad certam rem, vt actio le-
gis Aquiliæ, ex stipulatu, & consimiles. Tunc
enim computantur dietæ à finibus diœcesis vbi
8 reus habet domicilium, vt hic. Secus verò si aga-
tur actione reali, aut actione personali in rem
scripta, vt sunt interdicta, quæ licet personalia
sint, in rem tamen scripta sunt, vt l. 1. §. penult.
ff. de interdic. & notatur in l. 3. §. Est autem, ff.
ad exhiben. vel si agatur actione personali, quæ
datur ad certam rem, vt actio depositi, commo-
dati, & similes: his enim casibus computantur
dietæ à loco vbi res sita est, vt infra in c. Proxi-
mo, secundum opinionem glossæ in d. c. Statu-
tum. §. Cum verò, in ver. Vnam dietam, infra eod.
lib.6. Innoc. hic n.3.& 4. & hoc propter odium
trahentium ad extraordinarios iudices: nam
aliàs bene licet in reali actione reum conuenire
vbi habet domicilium, licet alibi res sita sit, l. fin.
C. De præscript. long. tempor. vel secundum
Compostell. quando agitur actione reali, aut
personali in rem rescripta, vel ad certam rem, fit
computatio non tantum à loco, vbi res sita est;
sed etiam à diœcesi, vbi reus domicilium habet.
Vnde si à fine diœcesis, in qua est res, essent vl-
tra quam duæ dietæ vsque ad locum, ad quem
citatur reus, non autem à fine diœcesis, in qua
reus domicilium habet; per huiusmodi citatio-
nem non læderetur hæc constitutio, arg. infra, c.
proximo ibi: [ex hoc videatur domicilium ha-
bere, &c.] qui textus innuit, vt si ibi habeant do-
micilium, bene possunt à fine illius diœcesis
computari dietæ; & tamen ibi actione reali; sci-
licet super ecclesia actor intendebat agere; atq;
ita erat in potestate illius computare dietas, vel à
loco rei sitæ, vel à loco domicilij conuenti, si
hoc impetranti expediret, quantum ad hoc vt
reus non posset conqueri, quod vltra duas dietas
traheretur.
9 Tertiò nota ex illis verbis, *vt reus fatigatus la-
boribus, & expensis liti cedere, vel importunitatem
actoris redimere compellatur*. Hanc constitutionem
fuisse editam in fauorem rei: solus ergo reus pro-
hibetur trahi extra diœcesim vltra duas dietas.
Quod statutum est in fauorem ordinariæ iuris-
dictionis, arg. c. Vt debitus, de appellat. & in
odium impetrantium, vt hic patet, secundum
Host. nu. 3. & quia reus fauorabilior est, quàm
actor. l. Fauorabiliores. ff. de reg. iur. & quia
actor sequitur forum rei. c. Cum sit generale, in-
fra, de foro compet. & hoc intelligendum de reo
originaliter. Actor verò originalis licet in pro-
gressu litis fiat reus, bene potest trahi vltra
duas dietas à finibus diœcesis suæ, dummodo
non trahatur vltra duas dietas à finibus diœcesis
10 rei. Vnde si Romanus conueniat Anglicum vltra
duas dietas à domicilio Romani, & postea An-
glicus reconueniat Romanum coram eisdem iu-
dicibus: benè citabitur Romanus vltra duas die-
tas à suo domicilio, sed non à domicilio rei, idest
Anglici, vt exemplificant hic Innoc. & Compost.
in princ. eum quibus Host. Io. Andr. & cæteri
transeunt. Idem dicendum si reus non reconue-
niat, sed cum actor, qui dedit libellum, desistat,
reus vult vt procedatur in causa; quod potest
reus. Auth. Quod semel, C. Quomod. & quando
iud. vel cum actor litteras præsentauit, & vult su-
persedere; reus verò vult vt procedatur per eas,
cum factæ sint communes; quod similiter potest
reus, vt notatur in c. Ex conquestione, de rest.
spoliator. In omnibus enim his casibus, & simi-
libus bene trahi posset actor, qui modò est reus,
vltra duas dietas à finibus suæ diœcesis, sed non
à finibus diœcesis rei, secundum Compost. nu.1.
vers. Item etsi reus. Idemque obseruandum si
reus fiat actor in causa appellationis, vel alio
modo; quia non propterea trahi poterit vltra
duas dietas extra suam diœcesim, cum reo ori-
ginali hoc beneficium sit concessum. Subdit ta-
11 men Innocentius, quod actor dicitur potiùs ci-
tare quàm citari, idest, actor cum reconuenitur,
non dicitur trahi, quia potius alium traxit; & sic
non habet locum littera ibi, *trahi possit*, vt expli-
cat Cardin. n.3. vers. Dicit tamen Innocentius.
12 Quartò nota in vers. Nisi, duos casus in quibus
reus trahitur vltra duas dietas coram Delegato
Apostolico. Primus est cum de partium consen-
su litteræ impetrantur, quod intellige si partes
expressè consentiant in iudices remotos, secun-
dum Abb. num. 4. idque fuerit expressum in De-
legatione Papæ, Cardin. cons. 71. in princ. Secun-
13 dus est, cum Papa ex certa scientia rescribit con-
tra ius: quod facere censetur cum de hac consti-
tutione in litteris mentionem facit, vt per Butr.
14 num.7. Tertium casum addit Compost. videlicet
cum causa delegatur in curia: nam de stylo cu-
riæ non habet ibi locum hæc decretalis: & se-
quuntur Io. Andr. Butr. Imol. & Felin. limitan-
tes, nisi aliquis esset priuilegiatus; non enim
trahi posset vltra duas dietas, tamen non facta
mentione de priuilegio: nam si de priuilegio
Papa notitiam habuisset, verisimiliter ipsum
seruare voluisset, aut saltem difficilius rescripsis-
set. Quæ ratio cessat cum dat rescriptum in cu-
ria contra non priuilegiatum; & ita refert Com-
post. se obtinuisse. Alios octo casus, in quibus
exceptio de duabus dietis locum non habet, pro-
15 sequitur Felin. num.30. Sed extra ipsos reus trahi
non poterit extra diœcesim vltra duas dietas,
hodie vltra vnam, vt est expressum in c. Statutum,
§. Cum verò, de rescr. lib.6. & ibi notat glos. in
ver. Vnam dietam, Ioan. Andr. hic num.7. Butr.
num 9. Abb. num. 3. Cardin. cons. 71. in princ.
vbi respondit, si Delegatio Papæ simpliciter fiat
vltra vnam dietam absque expressione, senten-
tiam non valere: & num.2. in 2. dubio dicit pos-
se opponi de nullitate, etiamsi talis sententia fue-
rit confirmata.

Dietas

16 Dietas autem intellige non legales, secundum quod viginti milliaria computantur pro dieta, l. Tertia, ff. De verb. signif. l. Vicena, ff. Si quis cautione nec speciales, seu singulares, id est, eorum qui vtuntur diplomate felici, & de duabus dietis faciunt vnam, l. Continuus, §. Cum ita, inocta glos. in ver. Diplomate, ff. De verbor. obligat. quales se dicit sæpius expertum fuisse Hostien. hic num. 7. Sed intellige vulgares, id est
17 secundum consuetudinem regionis, de quibus plura exempla ponit Hostien. & in specie à villa Fecusia, aliàs Secusia, vnde asseriese originem duxisse, vsque ad Taurinum. Siquidem nomina ex communi vsu intelligenda sunt, c. Ex litteris il 1. infra de Sponsal. non enim ex opinionibus singulorum, sed ex communi vsu nomina exaudiri debent, l. Labeo, ff. De suppellect. leg. & lex debet patriæ conuenire, cap. Erit autem lex, 4. distinct. cum consuetudo sit optima legum interpres, c. Cum dilectus, de consuet. l. Si de
18 interpretatione, ff. De legib. vnde magis statur vsui, quàm significationi vocis, l. Vxori, in princ. ff. De legat. 3. de quo plenius notatur in c. Illud, 12. dist. & ita concludit hic glos. in ver. Vltra duas dietas, Innoc. nu. 2. Compost. eod. n. & hoc dictum sequuntur communiter DD. vt dicit Abb. num. 6. Nec multum discrepat Hostien. num. 10. qui putat hoc esse arbitrarium, ita tamen vt arbitrium reguletur secundum consuetudinem regionis. Quid enim, inquit, si traham te per mediam leucam vltra duas dietas vulgares? Quid si traham te satis vltra leucam ? & quid si nec vulgares apparcant? puta citatur quis in montanis, quò nunquam; aut perrarò vadunt homines. Et quidem exceptio in hyeme locum habet, & in æstate non potest opponi, vt si Mauriamen. ciuis Ebrudunum citetur. Certe quod legibus omissum est, non omittet religio iudicantis, l. Quæsitum, ff. De testib. qui & qualitatem regionis considerabit, l. Præsides, ff. De ferijs, & cum hac opinione Host. transit etiam Ioan. Andr. num. 32. & consentiunt Butr num. 10.
19 & Abb. num. 6. qui tamen tenent in defectum vulgarium non esse locum arbitrio iudicis, sed recurrendum esse ad legales; quia iudicis arbitrium succedit in his, quæ à lege non sunt determinata, l. 1. ff. De iure deliber. cap. De causis, infra de off. Deleg. & hoc tenet glos. in cap. Cupientes, in ver. Commodè, de elect. lib. 6. & Archid. in d. c. Statutum, de rescr. in 6. An autem potius attendi debeat via terrestris, quàm maritima si dietæ sint diuersæ per terram, & aquam, vide Archid. in d. c. Statutum. §. Cum autem, & Butr. eod. n. 20.

Vltimò nota ex hoc textu iuncta suprascriptione, litteras Apostolicas impetratas contra constitutionem in generali Concilio editam, vel habentem clausulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones non valere, nisi de constitutione ipsa faciant mentionem. Butr. hic num. 7. & Felin. num. 2. de quo latius dicam infra nu. 21. Hinc inferunt aliqui moderni vt decretum Concilij Tridentini in c. 10. sess. 23. adimens Abbatibus facultatem conferendi sæcularibus tonsuram, & minores Ordines, non valeat, cum non faciat mentionem constitutionis septimæ Synodi, de qua in c. Quoniam, 69. dist. Hunc articulum plenè examino in quæstione sequenti, vbi explico materiam derogationis ad contrarias constitutiones, vel priuilegia.

20 Reuoco igitur in dubium an facultas quam habent Abbates, Presbyteri & benedicti conferendi primam tonsuram, & minores Ordines sæcularibus in quos habent Ecclesiasticam, & quasi Episcopalem iurisdictionem, fuerit sublata decreto Concilij Tridentini in c. 19. sess. 23.

Præsens controuersia non pertinet ad validitatē ordinationis, seu impressionem characteris; de hoc enim diffusè egi in c. 1. supr. de suppl. neglig. Prælat. in quæstione, An Prælatus inferior sæcularis habens facultatem à Sede Apostolica post Concilium Tridentinum conferendi primam tonsuram, & minores Ordines aliquibus personis sæcularibus tantùm, si conferat alijs, quam expressis in litteris Apostolicis, imprimat characterem, necne: sed quæritur hoc loco an Abbas benedictus licitè, ac ritè possit ordinare suos subditos sæculares, adeo vt non solùm ordines conferat, sed etiam ordinum exeutionem. Et quamuis articulus videatur indubitabilis, eo quod decretum Concilij in d. c. 10. sess. 23. disertis verbis statuat vt Abbatibus non liceat imposterum alicui, qui regularis subditus sibi non sit, tonsuram, vel minores ordines conferre, nec litteras dimissorias clericis sæcularibus, vt ab alijs ordinentur, concedere, sed horum omnium ordinatio ad Episcopos, intra quorum diœcesis fines existūt pertineat, non obstantibus quibusuis priuilegijs: tamen non desunt ex recentioribus Theologis, qui opinentur contrarium. Nam Sanchez in opuscul. moral. tom. 2. lib. 7. cap. 1. dub. 19. n. 20. vers. Sed hoc non caret difficultate, libere affirmat Abbates benedictos hodie eo decreto non obstante licitè posse etiam sæcularibus suis subditis conferre tonsuram, & minores Ordines, ac litteras dimissorias concedere, innixus praecipuè duobus fundamentis.

21 Primum est quia cum priuilegium minores Ordines conferendi fuerit concessum Abbatibus in generali Concilio, nempe in septima Synodo cap. 14. non censetur sublatum per generalem priuilegiorum derogationem Concilij Tridentini: oportet enim vt generali Concilio expresse, & specialiter derogetur per clausulam *non obstante aliqua lege, vel constitutione etiam in Concilio generali edita*, iuxta textum hic, & in cap. Ex parte, vbi est casus, ibique notant Hostien. & alij communiter de Capell. Monach. & in c. Eam te, de ætat. & qualit. Archid. in c. 1. in ver. Noscatur, de constit. in 6. Bald. in l. Humanum, C. De leg. Iacobatius de Concilio lib. 5. art. 18. Felin. hic num. 2. Roman. cons. 436. num. 11. in fin. vers. Primo ex eo, Capra cons. 157. num. 11. & seq. Couar. lib. 4. variar. resol. c. 16. n. 16. vers. Sed & ex his dissinitionibus.

22 Quo fundamento motus Nauarr. in Man. c. 27. num. 265. opinatus est priuilegium concessum Religiosis in Clem. Dudum, §. Si verò, ijdem Prælati de sepult. nempe audiendi confessiones sæcularium absque Episcopi licentia quoties Episcopus eam exhibere recusauerit, non fuisse sublatum decreto Concil. Trident. c. 15. sess. 23. eo quod etsi ibi dicatur non obstante quocunque priuilegio, non tamen dicitur non obstante priuilegio generalis Concilij.

23 Secundum fundamentum est quia priuilegium hoc

hoc concessum Abbatibus est insertum in corpore Iuris, nempe ordinandi in c. Quoniam, 69. d. c. Cum contingat, de ætat. & qualit. cum concord. & dimissorias concedendi in c. Abbates, de priuil. in 6. In generali autem priuilegiorum derogatione, qualis est quæ habetur in fine d. c. 10. sess. 23. non comprehenditur priuilegium in corpore Iuris clausum, gloss. in Auth. Qua in prouincia, in ver. Illic in fine, quam ibi sequitur Bartol. in 2. oppos. & Bald. vers. Tertia solutio, C. Vbi de crimin. agi oportear, glos. in authen. Vt omnes obediant iud. in ver. Priuilegio, coll. 5. Bart. in Extrauag. Ad reprimendum, in vers. Non obstantibus, nu. 11. Roman. cons. 498. In casu quo quæritur, num. 14. in fin. & num. 15. vers. Quo verò ad secundum caput, Butt. in cap. fin. in 4. col. vers. Sed est dubium, de foro compet. Rip. in c. 1. Ante, num. 56. supra eod. Felin. hic num. 26. vers. Duodecima conclusio, Dec. cons. 164. num. 4. Vnde cautela est vt priuilegiatus super immunitate faciat eam inseri in statutis: quia tunc noua impositio ei derogans non operabitur nisi etiã faciat mentionem de insertione, secundum Paul. de Castr. in d. auth. Qua in Prouincia, & Cepoll. cautela, 76. intip. Domini, & Principes. Ad idem est glos. 2. in §. Omnes, in ver. Compelluntur, & ibi Bald. & Paul. de Castr. ff. De iudic. Felin. post alios in c. 1. num. 12. vers. Vnum in propositis benè nota, sup. eodem.

Cæterum his non obstantibus nullatenus est recedendum à dispositione clara d. c. 10. sess. 23. nam duo fundamenta, quæ ad eam elidendam vt supra afferuntur, neque in facto, neque in iure vllam habent subsistentiam.

24 Et quod pertinet ad factum, obseruandum est in V I I. Synodo generali c. 14. statutum esse his verbis: [Lectoris autem manus impositione licentia est solummodo in proprio monasterio faciendi, si dumtaxat eidem Abbati manus impositio facta noscatur ab Episcopo secundum morem præficiendorum Abbatum, dum constet illum esse Presbyterum.] Ex quo contextu colliguntur tres conditiones, quæ necessariò exiguntur ad hoc vt Abbas possit ritè, & rectè ordinare. Prima est, vt sit Presbyter, vt in vers. Dum tamen constet. Secunda, vt sit solemniter benedictus; id enim importat manus impositio, de qua Synodus loquitur, cap. Manus, 1. q. 1. & notat glos. in c. Quoniam, in verb. Impositio, 69. dist. Et hæ duæ conditiones pertinent ad validitatem

25 ordinationis, vt ibi per Archid. & DD. Tertia est quæ pertinet ad ordinationem ritè celebrandam, vt scilicet Ordines conferat suis subditis regularibus tantùm. Quæ conditio satis clarè desumitur ex illis verbis, *solummodo in proprio Monasterio*: secundum Specul. tit. De priuil. n. 5. vers. Item nequeunt primam tonsuram conferre nisi conuersis, &c. Et quamuis possit ordinare etiam Monachos alterius monasterij si fuerit inuitatus, secundum glos. ibi in ver. Monasterio, Item eos, in quos habet ordinariam, & quasi Episcopalem iurisdictionem: hoc tamen non est ex dispositione V I I. Synodi, quæ restricta est ad Monachos proprij monasterij; sed ex indulto Summorum Pontificum, vt mox dicetur. Itaque cum Concilium Tridentinum in d. c. 10. sess. 23. quoad hoc concordet cum decreto V I I. Synodi generalis, vt scilicet Abbatibus non liceat tonsuram, vel minores Ordines conferre, nisi suis subditis Regularibus, vel quod idem est, solummodo in proprio monasterio, vt loquitur V I I. Synodus: nescitur quo spiritu asseratur decretum Tridentini Concilij non valere, eo quod non deroget priuilegio V I I. Synodi: manifestum est enim derogationem non fieri nisi ad contraria. Atque ita ex facto corruit hoc primum fundamentum.

Similiter nec videtur in facto subsistere vt priuilegium hoc ordinandi subditos sæculares sit insertum in corpore Iuris: nam d. c. Quoniam, 69. dist. quod est desumptum ex V I I. Synodo, non loquitur nisi de subditis Regularibus, vt ostensum est supra. Item decretalis Innocentij I I I. in cap. Cum contingat. de ætat. & qualit. dum loquitur de laicis, qui ad monasteria conuolantes à suis Abbatibus tonsurantur, intelligitur de transeuntibus ad monasteria, vt ibi conuertantur, & fiant Monachi, vt hæc ipsa verba explicat glos. in c. Abbates, in ver. Connolauerint, de priuil. in 6. Vnde cum textus loquatur

26 de nouitijs, qui veniunt Regularium appellatione, c. Religioso, & ibi Archid. de sent. excom. in 6. quoad hoc decretalis non discrepat à decreto Concilij Tridentini: iam enim Sacra Congregatio pro maiori parte existimauit d. c. 10. non obstare quominus Abbas Presbyter, & benedictus possit nouitio sui monasterij clericalem conferre tonsuram; tametsi adieceriț consultius esse, vt ab huiusmodi ordinatione abstineat: quod Concilium præbet etiam glos. in d. c. Abbates, in eodem, ver. Conuolauerit, in addit. Datur (inquit) Concilium quod hoc non fiat infra annum probationis, quia certum est quod postea exire posset, & transfieri, quæ præcauenda est. Vnde illa decretalis Innocentij I I I. restringitur ad subditos regulares dumtaxat, quod etiam ex eo apertiùs colligitur quod in illa recensentur ad litteram verba V I I. Synodi generalis; vnde sequitur vt sit intelligenda de regularibus tantùm, ad quos restringitur VII. Synodus,

27 & non de sæcularibus. Eodem modo decretalis Alexandri I I I. in c. 1. de suppl. negl. Præl. quæ tribuit Abbatibus Cisterciensibus facultatem benedicendi suos Monachos, & alia, quæ ad officium huiusmodi pertinent exercendi, si Episcopus tertiò requisitus substitutos Abbates benedicere recusauerit, restringitur ad subditos regulares. Ideoque glos. fin. verba illa [& alia, quæ ad huiusmodi officium pertinent] exponit, scilicet vt conferant lectoratum in proprio Monasterio, & allegat textum in d. c. Cum contingat, & in d. c. Quoniam, demum decretalis Alexandri I V. in d. cap. Abbates, de priuil. in 6. disponit quidem vt Abbatibus non liceat alijs, quàm monasteriorum suorum conuersis, & qui ad illa conuolauerint, & in quos ecclesiasticam, & quasi Episcopalem iurisdictionem obtinent, primam clericalem conferre tonsuram, nisi eis id competat ex pleno Apostolicæ Sedis indulto, & vt dicit ibi glos. in ver. Quasi Episcopalem, si Abbas in parochia sua, vel alio loco habet iurisdictionem in spiritualibus, quod aliàs de iure debet habere Episcopus, etiam puros laicos, nec conuersos, nec conuertendos poterit clericare, sed tamen hoc priuilegium non competit

Abba-

Abbatibus in vim prædictæ decretalis, quæ po-
tiùs venit limitatiuè, seu restrictiuè ad priuile-
gia Abbatum, quàm vt noua illis conferat; vt
indicant verba illa, [nec eis licitum sit alijs, quàm
monasteriorum suorum conuersis, &c.] Et cùm
Abbates, nec de iure communi, nec ex priuilegio
canonis habeant iurisdictionê quasi Episcopalem
in laicos; sed solus Episcopus; vt dicit gl. præ-
alleg. & est tex. in cap. Cum Episcopus, de off.
ord. lib. 6. cum multis similibus; sequitur vt
Abbates possint ordinare subditos sæculares, non
ex priuilegio vllo in corpore iuris clauso; sed
solùm in vim iurisdictionis quasi Episcopalis,
quam habent ex Indulto Apostolico in iure non
inserto, in quo includitur etiam facultas tonsu-
randi laicos iuxta declarationem prædictæ decre-
talis Alexandri IV.
28 Sed quatenus in facto verum esset facultatem
ordinandi Clericos sæculares competere Abbati-
bus ex indulto VII. Synodi, seu aliorum Cano-
num: tamen de iure duo fundamenta in contra-
rium adducta nullatenus consistunt: nam propo-
sitio illa quod in derogationibus generalibus
litterarum Apostolicarum non includantur de-
creta Conciliaria, nisi illis specialiter derogetur,
non habet locum nisi in litteris gratiæ, & rescri-
ptis contra ius: & ita procedunt duæ decretales,
in quibus eadem propositio principaliter funda-
tur: altera scilicet in cap. Ex parte, de Capell.
Monach. vbi Abb. & Conuen. Riuen. asserebant
se per litteras Apostolicas obtinuisse, vt possent
singuli Monachi in singulis eorum Prioratibus
commorari contra dispositionem generalis Con-
cilij Lateranensis sub Innocentio III. Altera
hic vbi disponitur, ne quis trahi possit vltra
duas dietas in vim rescripti Apostolici, nisi in
eo fiat mentio de hac constitutione ab eodem
29 Innocentio III. edita in generali Concilio: at
secus est in constitutionibus generalibus; quia
posterior indistinctè tollit priorem directè con-
trariam; licet de illa mentionem non faciat;
textus est expressus in c. 1. de constit. in 6. ibi
[Romanus Pontifex, qui iura omnia in scrinio
pectoris sui censetur habere, constitutionem
concedendo posteriorem, priorem, quamuis de
ipsa mentionem non faciat, reuocare noscatur.]
Atque ita expressè distinguit, & declarat glo. in
ver. Noscatur, dicens d. c. Ex parte, cap. Non-
nulli, & alia iura superius citata non esse con-
traria: illa enim loquuntur de rescriptis datis
contra legem, quæ non valent, nisi in ipsis fiat
mentio de lege: At prædictum c. 1. de secunda
lege loquitur, quæ primam tollit directè con-
trariam, licet de illa non faciat mentionem. Et
potuit esse ratio, vt subdit glossa, quia matu-
riùs, & deliberatiùs fit legis promulgatio, quàm
rescripti concessio, vt in proœmio 6. in fine.
Id ipsum censent in d. c. 1. Archid. col. 1. in
vers. Reuocare noscatur, & vers. Vel dic planius,
vbi ait hoc præcipuè habere locum in rescriptis,
quæ impetrantur contra Concilia generalia. Io.
Mon. sub num. 1. vbi opponit de d. c. Ex parte,
& soluit dicens; [Ibi est casus diuersus; non
aduersus 1. & est ratio diuersitatis inter dictos ca-
sus: ibi loquitur quando rescriptum datur con-
tra ius commune; quia tunc non videtur Prin-
ceps tollere legem per rescriptum, nisi faciat
mentionem de ea; secus de constitutione, quæ
est primæ aduersa, quia lex fit cum magna solem-
nitate; vt l. Humanum, C. De leg. & ideo Prin-
ceps deliberatus de condendo iure alicui primo
aduerso primum tollit; non sic mandando rescri-
ptum, quod cum tanta deliberatione non datur.]
Hæc Io. Mon. & sequitur ibidem Gemin. col. 5.
circa med. in gl. 3. ac reliqui omnes. Et idem
Gemin. in c. Vtsi ocium, §. Denique, in 2. not.
de hæret. in 6. Imol. & Clem. 1. in vir. not. de
sepult. & declarat Alex. conf. 111. Perspectis,
num. 1. vers. Circa primum dubium, lib. 6. Et
in rescriptis contra ius loquitur Baldus in d. l.
Humanum, col. 3. vers. Sed Dominus, C. De leg.
Felin. hic num. 5. in prima Fallen. & alij supra
in contrarium adducti, num. 21. Et in dispensa-
tionibus contra Concilium generale Couarr.
variar. resol. lib. 4. c. 16. num. 16. vers. Sed & in
30 his diffinitionibus. Ex quibus apparet constitu-
tionem Apostolicam contra decreta generalis
Concilij valere, quamuis Concilio non deroget,
aut de illo mentionem non faciat; idque etiamsi
constitutio posterior sit solius Papæ; quia gene-
ralia Concilia habent clausulam derogatoriam
ad sequentia rescripta, non autem ad sequentes
constitutiones. Philipp. Prob. ad Monach. in
cap. 1. num. 3. de const. in 6. & ante eum Oldrad.
cons. 328. Ad idem, num. 5. & alij proximè citati.
Et quamuis nonnunquam etiam in constitutio-
nibus, quæ per modum legis vniuersalis edun-
tur; fiant derogationes ad contraria decreta in
generali Concilio promulgata; id tamen cense-
ri debet factum ad abundantiorem cautelam;
non quod derogatio sit necessaria, vt ex prædi-
31 ctis constat. Verùm si decreto generalis Concilij
opponatur aliud decretum posterius editum in
alio Concilio generali, vt nunc supponitur, res
videtur esse extra omnem difficultatem. Primò
32 quia ideirco in derogationibus generalibus litte-
rarum Apostolicarum non includuntur decreta
Conciliaria; quia cum hæc edantur in generali
Concilio summa cum deliberatione, ac maturi-
tate; & è conuerso à Summis Pontificibus non-
nunquam litteræ contra ius per occupationem,
vel importunitatem extorqueantur, quas verisi-
militer non concessissent, si ad contrariam dis-
positionem conciliarem animum applicassent:
propterea ijdemmet Pontifices sanxerunt, vt eo-
rum rescripta, quæ decretis alicuius Concilij
generalis aduersantur vigorem non habeant, nisi
in eis fuerit derogatum generali Concilio. Quod
constat ex responso Honorij III. in d. cap. Ex
parte, de Capell. Monach. vbi decernens non
valere litteras gratiæ à quibusdam Monachis im-
petratas contra Concilium Lateranense, de quo
in c. 2. de stat. Monach. cuius nulla mentio fa-
cta fuerat; rescribit vt infra, videlicet, huiusmodi
litteras ab Apostolica Sede non credimus ema-
nasse; quod si per occupationem forsitan ema-
nauerint, nolumus per hoc derogari Concilio
supradicto: vbi gloss. in ver. Occupationem,
dicit tales litteras præsumi extortas, vel per occu-
pationem Romani Pontificis, vel per importuni-
tatem petentium: Ad quod confert textus, in
cap. Si quando, supra eodem, vbi Alex. III. re-
scribit Episcopo Rauennaten. vt si quando ali-
qua eidem à Sede Apostolica dirigantur; quæ il-
lius animum exasperare videantur, aut pareat
rescripto, aut causam rationabilem assignet, qua-

re patere non possit; quia, inquit, patienter sustinebimus, si non feceris quod praua nobis fuerit insinuatione suggestum. Quamobrem quod in litteris gratiæ non censeatur derogatum generali Concilio, suadent rationes tam ex parte ipsius Concilij, quàm ex parte Papæ rescribentis. Ex parte Concilij; quia cùm statuta ibi edautur matura discussione, & vnanimi tot Patrum consensu, æquum non est vt ejs indeliberatè derogetur per speciales posteriores litteras. c. Ecclesia vestra il 2. de elect. vbi Gregor. IX. agens de forma electionis à Concilio Lateranensi præscripta: [Neque enim, inquit, credendum est Romanum Pontificem, qui iura tuetur, quod aliàs excogitatum est multis vigilijs, & inuentum, vno verbo subuertere voluisse.] Vnde Oldr. cons. 326. Quod articuli, nu. 1. in fin. dicit [præsumi non posse quod Dominus Papa iuri nedum publico, sed quasi diuino cum solemnitate, videlicet in sacris generalibus Concilijs promulgato, sub tali taciturnitate voluerit derogare, cum etiam sit legali prouisione statutum, vt rescriptum nedum contra ius diuinum, sed etiam contra ius publicum impetratum extorquendum sic de manibus impetrantis, l. 3. C. De sacris largitionibus] Et infra: [Calumniosum est ergo dicere huiusmodi sacra Concilia tali dissimulatione fuisse sublata, faciliùs enim tolluntur simplices decretales, & constitutiones, quas solus Papa promulgat, quàm vnaquæque ea Concilija cum multitudine, & ex authoritate tot solemnium personarum, & de ipsarum sensu, & consilio. & tot firmata capitibus promulgata.] Et d. cons. 328. n. 3. [Non enim (inquit) esset conueniens, vt vallata fortiori vinculo, scilicet Concilij generalis, sic de facili tollerentur, sicut alia, quæ non sunt tanto vinculo roborata.] Hæc Oldrad.

33 Et generale est vt cum lex Canonica, vel ciuilis habet clausulam derogatoriam, non valeat contrarium rescriptum, nisi faciat mentionem de illa specialiter, vel saltem per verba æquipollentia, vt hic; vbi Felin. n. 2. in c. fin. infra eod. & in c. Vnico; & ibi Ioan. Andr. & DD. de excess. Prælat. in 6. Anchar. cons. 255. In quæstione, col. 3. Sed neque ex parte Papæ rescribentis censetur derogatum Concilio, tum quia rescripta huiusmodi præsumuntur ab ipso obtenta pro occupationem, vt dicitur in d. c. Ex parte, de Capell. Monach. Vnde censentur non emanasse ab Apostolica sede, idest de scientia Papæ, vt ibi explicat gl. in ver. Asserunt. ad hoc c. Si quando de sent. excomm. ibi [cum per ignorantiam, vel negligentiam, aut occupationem nimiam, vel etiam per subreptionem contingat huiusmodi litteras impetrari.] tum quia præsumuntur extorta per ambitionem, & importunitatem, iuxta tex. in c. Tuæ fraternitatis, de Presb. & in l. 1. C. De petitionibus bon. sublat. lib. 10. vbi per importunitatem non concedenda sæpè concedimus, dicit Imperator, & notat gl. in d. c. Tuæ in ver. Importunitatem. Et Gemin. cons. 36. quod collatio num. 2. vers. Quod non præsumitur, vbi ait Papam non ita de facili derogare Constitutionibus Conciliaribus,
34 & præsumi circumuentum. Vnde quòd litteræ Apostolicæ contra generale Concilium non valeant, non prouenit ex defectu potestatis Papæ, qui est supra Concilium, c. 1. 25. q. 1. c. Innotuit, & c. Significasti, de elect. Couarr. lib. 4. variar. resol. c. 16. num. 16. & dixi latè in d. c. Significasti. Sed ex defectu voluntatis, quia vult illas non valere, nisi in eis expressè fuerit derogatum Concilio, vt deciditur in d. c. Eam te, de ætat. & qual. eo quod etsi solutus sit legibus; tamen secundum leges viuere debet, d. c. Significasti, & l. Digna vox. C. De leg. vt in proposito dixit Oldrad. d. cons. 326. num. 4. & cons. 328. num. 1. Nec per rescripta quælibet intendit detrahere vtilitati publicæ, vel priuatæ, l. fin. C. Si contra ius vel vtilitatem publicam, l. Nec damnosa, & l. Rescripta. C. De Prec. Imper. offer. quæ sunt canonizatæ, 25 q. 2.

35 At huiusmodi rationes omnes cessant cum generali Concilio opponitur aliud Concilium generale; nam quod pertinet ad solemnitatem, vtrumque est celebratum pari consilio, & maturitate, & vtrumque censetur vallatum eisdem clausulis derogatorijs. Felin. post alios hic num. 2. vers. Et nota quod omnis Constitutio. Vnde cùm par sit vinculum vtriusque, ratio postulat, vt posterius deroget primo; quia nihil tam naturale est quàm eo genere quodque dissolui, quo colligatum est, l. Nihil tam naturale. ff. De regul. iur. vt in his terminis considerat Oldrad. d. cons. 326.
36 num. 3. Et propterea quamuis primum testamentum habens clausulam derogatoriam non rumpatur per secundum, tamen rumpitur, si in secundo adsit clausula generalis, Non obstantibus quibuscunque alijs testamentis, l. Si quis in princ. testam. & ibi Bart. & DD. de leg. 3. Card. in Clem. 1. in 3. quæst. de sepulc. & Bened. Capra cons. 31. Punctus. Latissimè Barbat. in c. Cum esses, col. 37. de testam. Et quamuis ab emptione, quæ non tantum consensu, sed etiam traditione est roborata, non discedatur solo consensu; tamen disceditur omnino si in contrarium retraditio subsequatur, l. Ab emptione. ff. De pact. Oldrad. vbi supra. Et generaliter quibuscunq; ferè modis obligamur, ijsdem in contrarium actis liberamur, vt Paul. ait in l. Ferè. ff. De regul. iur. facit tex. in l. Pacta nouissima. C. de pactis in l. Cum de nouo, & l. Sed & posteriores. ff. De leg.

Similiter decreta in secundo generali Concilio palam est non posse dici extorta per occupationem, vel importunitatem: non per occupationem, quia Episcopi in Concilio congregati alijs negotijs non vacant, quàm pertinentibus ad celebrationem illius, non per importunitatem, vel ambitionem, quia singuli articuli præuio accurato examine, ac discussione suffragijs Patrum diffiniuntur. §. Synodus autem, 15. dist. facit. c. Prudentiam, de off. Deleg. sequitur ergo vt constitutio conciliaris posterior deroget contrariæ antiquiori, licet de illa mentionem non faciat.

37 Neque obstat textus in c. Domino sancto, in fine 50. dist. vbi Isidorus scribit: quotiescunque in gestis Conciliorum discors sententia inuenitur, illius Concilij magis teneatur sententia, cuius aut antiquior, aut potior extat authoritas: Nam respondetur præd. authoritatem procedere quando ambæ constitutiones sunt particulares, & locales, iuxta textum in c. In Canonibus, 19. dist. secus si ambæ constitutiones Conciliares sint generales, quia semper posterior præiudicat priori, vt in c. 1. extra de cognat. spirit. Ita formaliter

liter

liter declarat gl. in d. c. Domino, in ver. Discors. Et quamuis hæc solitio non placeat ibi Præpositο, eo quòd si cõstitutiones sint diuersorum locorum, vnaquæque seruari debet in suo loco; si sint eiusdem loci, posterior derogat priori; tamen textus intelligi potest de Concilio antiquiori dignitate, & authoritate, non autem de antiquiori quoad tempus tantùm; quia tunc posterius generale derogat primo; secundum Hugon. & Archid. num. 4. Vnde Turrecrem. 161. num. 2. & idem Præpositus n. 6. [Si dissonantia quæ reperitur in canonibus vniuersalium Conciliorum sit circa ea, quæ sunt iuris positiui, vt puta circa regimen humanæ vitæ aut disciplinam Ecclesiasticam, concludunt absolutè standum esse constitutioni posteriori Conciliorum; quia cum huiusmodi agibilia humana habeant materiam variabilem, pro loco, tempore, & conditionibus personarum; sæpè statuta priorum Conciliorum temperantur, supplentur, atque etiam corriguntur per posteriora Concilia.] Hæc illi; vnde August. cuius est, hæc conclusio, lib. 2. de baptis. contra Donatistas ait [sæpè priora Concilia à posterioribus emendari cum aliquo rerum experimento aperitur quod clausum erat, & cognoscitur quod latebat.] Ergo vt Turrecrem. & Præpos. subdunt locis cit. in talibus non habet locum antiquitas, quantumcumque magnæ fuerit authoritatis, quoniam aliqua superioribus temporibus erant conuenientia, quę nostris plurimum dispendiosa essent, idest quasi impossibilia. c. Non debet, cum vulg. de consang. & affinit. sicut patet in canonibus Apostolorum circa dispositionem clerici fornicarij. Patet etiam de Concilio illo præstantiss. Niceno, cui circa dispositionem sedium Patriarcalium præiudicatum est per Concilium vniuersale VI. vt in c. Renouantes. 22. dist. & illi statur, & præiudicatur Niceno, licèt sit antiquioris, & potioris authoritatis, & de eo nulla ibi mentio facta fuerit. De intellectu autem d. c. Domino sancto. 15. dist. vide plenissimè ibi per Turrecrem.

Nec est omittendum secundum Innoc. in d. c. Ex parte, in ver. Mentio, de Capell. Monach. verum non esse in litteris, quas Papa concedit, indistinctè esse faciendam mentionem de iure, etiamsi sint statuta Conciliorum, eiusque opinio quatenus affirmat quoad derogationem non esse constituendam differentiam inter constitutiones conciliares, & alias constitutiones, fortè verior est secundum Felin. hic sub num. 3. vers. Sed non videtur verum qui ex mente Innocentij in contrarium retorquet textum in c. Eam te, de æt. & qualit. & in d. c. Ex parte, quem itidem contrarium probare obseruat etiam Alex. cons. 111. Perspectis, num. 6. lib. 6. Et quamuis vt Felin. subijcit, non sit de facili recedendum à contraria sententia Archid. 3. quam videtur sequi totus mundus. & tenet Rota apud Cassad. decis. 2. n 8. vers. Pro decisione, de Præb. tamen cum illa non transeat absque contradictione, ac difficultate; non debemus eam extendere extra casum litterarum contra ius, in quo Archidiaconus loquitur. Concludendum est igitur per dispositionem posteriorem Concilij generalis indistinctè censeri sublata decreta contraria antiquorum Conciliorum, licet de illis mentio facta non fuerit. Et hanc sententiam alias probauit S. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini Interpretum. Nam cum Episcopus Tarraconen. quæsiuisset an dispensationes quæ in cap. De multa. (Quod est generalis Concilij Lateran. sub Innoc. III.) de præben. pro legitimis habentur, videlicet circa sublimes, & litteratas personas censerentur reuocatæ per Concilium Tridentinum, sess. 24. c. 17. ibi. [quibuscumque dispensationibus non obstantibus, [cum de eis nonfuerit habita mentio specialis: Sac. Congregatio censuit comprehendi etiam dispensationes, de quibus in d. c. De multa, nec opus fuisse speciali mentione, aut derogatione iuris communis.

38 Quod verò spectat ad priuilegia, multo magis debet censeri derogatum insertis in corpore iuris, quàm non insertis: nam etsi priuilegijs Canonum difficilius consueuerit derogari, l. Eius militis, §. Militia missus, ff. De militar. testam. tamen quoad non inserta allegari potest defectus intentionis Papæ propter illorum ignorantiam, vel obliuionem, vt constat ex c. Ex parte, &c. est in Deleg. in illis verbis: [Si memores fuissemus nos pro prædicto N. litteras direxisse, aducisirio, nullatenus scripsissemus.] Quæ quidem ignorantia præsumi non potest de insertis in corpore

39 iuris. Et hæc est ratio cur Pontifex per posteriorem constitutionem censeatur tollere priorem contrariam, licet de illa mentionem non faciat; & tamen non censeatur tollere particularia statuta, vel consuetudines, iuxta textum in cap. 1. de constitut. in 6. generalis enim derogatio non operatur circa ignorata in facto consistentia. Tiber. Decian. consf. 40. num. 87. & seqq. lib. 3. Et in terminis ob hanc rationem ita tenet Franc. in d. cap. 1. num. 5. vers. Limita tamen, dicens priuilegium in corpore iuris clausum reuocari per contrariam constitutionem, etiamsi de illo non fiat specialis mentio, cum præsumatur scientia illius, sicut & iuris communis. Et sequitur. Felin. in cpa. 1. num. 11. vers. Fallit 3. supra eodem, vbi similiter concludit priuilegium derogans iuri communi in Corpori iuris clausum tolli per contrariam dispositionem, etiam nulla facta mentione priuilegij, quia illius mentio non est necessaria, sicut nec iuris communis: non sic vbi primum est extra corpus, quia præsumitur Papæ incognitum: subdens ita tenere communiter Doctores, sicuti etiam testatur Decius ibid. num. 52. vers. Et prædictæ conclusiones. Et, quamuis contrarium sentiant in d. c. 1. Abbas & Barbat. tamen secundum Felin. tutius est tenere communem. Et ab ea non esse recedendum dicit etiam Dec. eod. num. 52. in fin. quam etiam tenet Geminianus in cap. Ignorantia, num. 6. vers. Item illo respectu, 38. dist. & in c. 1. vers. Quæro quia, de constitut. in 6.

40 Principalis ratio est secundum Felin. & Dec. vbi supra, quia si facienda sit mentio priuilegij inserti in corpore iuris, id non alia de causa potest contingere, nisi quia priuilegium sic insertum facit ius commune inter nominatos, vt per gl. 4. in in c. Constitutionem, de reg. in 6. & in Clem. Dudum, §. Verùm, in ver. De iure, de sepul. & per Ioan. Andr. post Hostien. in c. Ex parte, il primo, num. 3. super ver. Cæteris, de Decim. sed iuris communis non est facienda mentio, cap. 1. de cognat. spirit. & de cap. 1. de constitutione in 6. & tradit Innoc. & omnes

in dicto capite 1. supra eodem, vbi in specie Felin. num. 11. in 2. fallen. Ergo nec priuilegij inserti in corpore iuris: nam quoad effectum derogatorium ita iudicatur de priuilegio in iure clauso, sicut de iure, glos. in c. Vt circa, §. 1. in ver. Corporali, vers. Item priuilegium, de elect. in 6. & ibi Gemin. & Franc. in d. c. 1. vers. Limita tamen, de constit. in 6. Ideoque per generalem derogationem, quæ habetur in fin. cap. Alma mater, de sent. excomm. in 6. sublatum fuit priuilegium Templariorum, & Hospitalariorum in corpore iuris insertum, nempe in cap. Vt priuilegia, infra de priuil. secundum glos. & Archid. in d. c. Alma mater, in ver. Concessis, Abbas verò loquitur secundum opinionem illorum, qui tenent in priuilegio esse derogandum iuri communi, quæ tamen opinio reprobatur, & fundamentum eius tollitur, quia eo ipso quod datur priuilegium, videtur iure communi derogatum, vt notat Bald. in l. Item Lapilli, col. 5. vers. Et nota, ff. De rer. diuis. Et ita ad opinionem Abbatis respondet Dec. in d. cap. 1. nu. 12. vers. Sed dicendum est, præterea Abbas & Barbat. mouentur ea speciali ratione, quia in Principe non est verisimilis recordatio priuilegij in corpore iuris clausi propter importunitatem impetrantium. At hæc ratio, quidquid sit de illius veritate, militat tantum in priuilegijs, & litteris gratiæ, quæ conceduntur contra priuilegia in iure inserta, non autem in derogatione priuilegiorum, quæ fit in generali Concilio, vt dictum est supra num. 15.

41 Neque obstant authoritates in contrarium adductæ supra num. 3. siquidem procedunt tantùm quando lex, vel Princeps reuocat generalia priuilegia; eo enim casu cum per huiusmodi reuocationem non tollat ius commune; consequens est vt nec tollat priuilegia in iure inserta, quæ sortiuntur naturam iuris communis. Vnde eo casu cum derogatio priuilegiorum possit referri tam ad inserta, quàm non inserta; ex verisimili mente referri debet potius ad non inserta. At secus est si fiat lex specialis in materia, in qua est priuilegium in corpore iuris clausum, vt in casu nostro, in quo Concilium Tridentinum edidit speciale decretum in d. c. 10. sess. 23. contra ius, quod habent Abbates ordinandi Clericos sæculares, in quos habent quasi Episcopalem iurisdictionem iuxta c. Abbates, de priuil. in 6. hoc enim casu sicut ius commune, ita priuilegium in iure clausum tollitur per generalem priuilegiorum derogationem: ita singulariter determinat Bart. in Extrau. Ad reprimendum, in vers. Non obstantibus, col. fin. quem refert, & sequitur Felin. in d. c. 1. nu. 12. in fin. vers. Salno nisi condendo legem: & apertiùs declarat Dec. ibi num. 53. his verbis: [Patet ex prædictis quod faciliùs derogatur priuilegio inserto in corpore iuris, quàm non inserto: & hoc procedit quando tollitur ius commune; tunc enim tollitur faciliùs insertum, quia ius commune reputatur, secus est quando non tollitur ius commune, sed tollitur priuilegium; quia tunc faciliùs tollitur non insertum, quia est priuilegium propriè, & simpliciter, quàm tollatur insertum, quod non videtur priuilegium simpliciter, ex quo de eo iudicatur idem, quod de iure communi] Hæc Dec. subdens hoc secundo casu habere locum glossas quæ volunt vt si tollantur priuilegia, non videantur tolli inserta in corpore iuris. Præterea contraria opinio procedit tantùm in priuilegio speciali in iure clauso, cui non intelligitur derogatum per constitutionem iuris communis, nisi de eo fiat specialis mentio. At secus est in priuilegio generali, quale est priuilegium concessum Abbatibus ordinandi Clericos sæculares, in quos habent Episcopalem iurisdictionem: quia vtcunque sit insertum in corpore iuris, nempe in d. c. Abbates, de priuil. in 6. tamen censetur sublatum per posteriorem constitutionem illi contrariam, etiã nulla facta mentione priuilegij. Ita post alios distinguit, & declarat Philipp. Franc. in d. c. 1. n. 5. vers. Quod tamen intelligit, de const. lib. 6.

42 Valde confirmantur prędicta ex stylo Tridentinæ Synodi, quæ antiquioribus Concilijs, vel priuilegijs in corpore iuris clausis nominatim derogare non consueuit, si quando contra illa ex iustis, & rationabilibus causis aliquid statuendum duxit. Vnde in c. 2. sess. 25. de regul. correxit decretum Concilij Lateranensis, de quo in cap. Monach. de stat. Monach. quatenus permitteret Monachis habere peculium de licentia Abbatis, vt Sacra Congregatio Concilij, aliàs declarauit aduersus sententiam Nauarr. & scripsi latissimè, in d. c. Monach. tamen generali Concilio neque ibi derogatur, neque in c. 22. vbi ponuntur amplissimæ derogationes quoad decreta omnia illius sess. eodem modo in cap. 6. eiusdem sess. 25. de regul. ex sententia Sac. Congregationis in electionibus Superiorum regularium sublata fuit forma eligendi per compromissum, vel quasi per inspirationem à generali Concilio præscripta in c. Quia propter, de elect. Et tamen de Concilio Lateranensi nulla fit mentio. Et in c. 2. sess. 24. dum præcipitur vt prouincialia Concilia quolibet saltem triennio celebrentur; tollitur obligatio ea celebrandi singulis annis inducta per constitutionem Innocentij III. editam in generali Concilio, de qua in c. Sicut, de accusat. Atque, vt alia omittamus, dum in c. 12. sess. 23. præfinijt ætatem vigesimi secundi anni inchoati ad Subdiaconatum, & vigesimi tertij ad diaconatum, abrogauit dispositionem Concilij Viennensis, qua constitutum erat, vt quis liberè posset in decimooctauo ad Subdiaconatus, & in vigesimo ætatis suæ anno ad Diaconatus ordines promoueri. Et tamen in eod. c. 12. Nullam fecit mentionem Viennensis Concilij. Sed & in priuilegijs clausis in corpore iuris idem omnino obseruat S. Synodus siue illa sint conciliaria, siue non. Ac
43 propterea, in c. 15. sess. 24. contra opinionem Nauarri, de qua supra n. 2. ex sententia ibidem Sacræ Congregationis sustulit priuilegium Clementis V. concessum regularib. in Concil. Viennensi, de quo in Clem. Dudum, §. Si verò ijdem Prælati, de sepult. audiendi scilicet confessiones sæcularium sine ordinariorum licentia quoties ordinarij eam exhibere recusauerint. Et in c. 6. vers. Is autem, sess. 23. ademit clericis non habentibus requisita ibi præscripta fori priuilegium, ordini Clericali concessum etiam in Concilio, Parisiensi, vt habetur in c. 2. de for. comp. Et tamen nemo vnquam in dubium reuocauit validitatem decreti Concil. Trid. ex eo quod Parisiensi Concilio non derogauerit. Rursus in c. 17. sess. 24. ademit Cardinalibus priuilegium retinendi

di

di ex dispensatione Apostolica plura beneficia curam animarum habentia in corpore iuris clausum, de quo in Extrau. Io. XXII. Execrabilis, de præb. nam & Extrauagantes prædictæ sunt pars corporis iuris, vt Gregorius XIII. in sua constitutione declarauit. Item per generalem derogationem, quæ habetur in c. Vnico sess. 22. de obseruan. & euit. in celebr. Miss. sublatum est priuilegium fratrum Prædicatorum, & Minorum celebrandi Missam in altari viatico absque Diœcesani licentia, de quo in c. In his, de priuil. vt censent Nauarr. in Man. c. 25. num. 82. in fin. Suarez tom. 3. disp. 81. sect. 3. in fin. Henriq. in summ. lib. 9. c. 27. num. 2. in gl. littera S. & latè probatum est, in c. In his infra de priuil. in quæstione, vtrum fratres Prædicatores in claustro monasterij sui ordinis possint in altari portatili Missam celebrare etiam inuito Episcopo diœcesano: vbi alia exempla his similia congessimus.

In his ergo & plurimis alijs casibus, in quibus Tridentina Synodus non derogauit contrarijs decretis aliorum Conciliorum, aut priuilegijs Canonum, si diceremus illius dispositionem non valere, id aut contingeret ex defectu potestatis,
44 aut voluntatis. Non primum, quia vtriusque Concilij generalis æqualis est authoritas, & par in parem non habet imperium. c. Innotuit. de elect. omnia enim Concilia œcumenica manant ex eodem fonte Apostolicæ potestatis, sine qua non habent firmamentum, vt habetur 22. dist. per tot. c. 1. & seq. 17. dist. c. Ideo. 2. q. 6. & c. Significasti de elect. & tradit post alios Couarr. variar. resol. libr. 4. cap. 16. num. 6. Itaque in dispositionibus huiusmodi non habentibus clausulam derogatoriam non negari potentiam derogandi scripsit Gemin. in c. 1. in 6. col. vers.
45 Ego credo, de Constit. in 6. & Felin. hic post alios num. 5. in 6. ampl. Ideoque etiam Canonibus Apostolorum per posteriores Canones præiudicatur. c. Prebyter. 82. dist. gl. in c. Domino sancto. in ver. Discors, 50. dist. vbi etiam declarat quomodo fieri possit vt vnus Canon iustè aduersetur alteri, cum omnes sint promulgati instinctu Spiritus sancti. Neque secundum, quia cum in generali Concilio constitutiones dici non possint extortæ per occupationem, vel importunitatem, aut circumuentionem, vt superius dictum est: defectus voluntatis aut oriri potuisset ex ignorantia antiquorum Conciliorum, vel Canonum; & absurdum est de tot Patribus hoc asserere: imo enim quod à pluribus quæritur sapientibus facilius inuenitur, c. De quibus, 20. dist. & per ampliores homines perfectissima veritas reuelatur, l. vlt. ad fin. C. De fideicomm. & c. Extra conscientiam. 64. dist. gl. in c. Prudentiam, in ver. Plurimorum, infra de off. deleg. aut quia per errorem crediderint illis non fuisse specialiter derogandum; & hoc ex iisdem rationibus conuincitur esse calumniosum. Error enim iuris in Concilio generali non est tolerabilis. Oldrad. cons. 326. num. 15. vers. Ex quo etiam conuin-
46 citur. Aut denique quia non habuerint intentionem, seu voluntatem illis derogandi; & secundum hoc voluissent facere actum inanem, & elusorium, quod similiter non est dicendum. Nam, vt ait Oldrad. d. cons. num. 4. [in his quæ in generali Concilio cum tanta maturitate, & solemni deliberatione transeunt, seu examinatione eliminantur, nihil est, nec esse debet quod frustra membranas occupet.] Hæc ille. Nec Synodus censenda est elegisse viam, per quam eius iudicia possint subuerti. l. 3. ff. De testam. milit. l. Quoties. la 2. ff. De reb. dub. Bart. in l. Seiæ. §. Caio,
47 de fund. instr. Et hanc coniecturam validitatis actus esse cæteris potentiorem scripsit Ruin. cons. 72. nu. 4. vol. 2. & Dec. in l. In testamento, n. 12. C. De testam. milit. Quinimmo eam dicit esse reginam aliarum interpretationum, Ceph. cons. 35. num. 49. & Card. Mant. de coniect. vult. volunt. lib. vult. tit. vult. num. 13. Quæ coniectura eo magis sumenda est in casu præsenti, quia si decreta Trident. Concilij ex hoc defectu specialis derogationis non valerent, magna eiusdem Concilij pars subuerteretur, quod quàm sit absurdum, nemo non videt.

48 Ex abundanti quatenus derogationes Tridentinæ Synodi non sufficerent, extat motus proprius Pij IV. incipien. In Principis Apostolorum, 13. Kal. Mart. 1565. in quo amplissimè derogatur priuilegijs, & indultis omnibus, ac si de verbo ad verbum essent inserta in his, quæ decretis Tridentini Concilij contrariantur. Hæc autem clausula sufficit ad derogandum legi contrariæ habenti clausulam derogatoriam ad rescripta, sicuti habent Concilia generalia, non solùm si apposita fuerit in generali constitutione; sed etiam in priuilegijs, & litteris gratiæ, vt tradit Ant. de Butr. in c. 1. supra eod. Bart. in l. Si quis, in princ. testam. de leg. 3. idemque operatur clausula ex certa scientia, & de plenitudine potestatis apposita in litteris Pij IV. vt per Alex. cons. 111. Perspectis lib. 6. vbi consuluit pro quatuor Cardinalibus creatis à Paulo II. per litteras in forma breuis exhibitas post obitum eiusdem Pontificis: & latissimè respondit eas litteras valere, & per clausulas antedictas fuisse sufficienter derogatum Extrauaganti Eugenij IV. incipien. In eminenti, habenti clausulam derogatoriam, & annullatiuam eorum, quæ in contrarium fierint. Quemadmodum autem pro litteras gratiæ cum clausula, Quorum tenores, vel, ex certa scientia, derogatur contrarijs constitutionibus generalibus etiam habentibus clausulam derogatoriam ad rescripta: ita per constitutionem generalem habentem aliquam ex prædictis clausulis derogatur contrarijs priuilegijs, quamuis habeant clausulam derogatoriam ad sequentes contrarias dispositiones, Felin. hic num. 5. in secunda, fallen. & num. 6. in fin. vers. Sed vbi agitur, Rom. cons. 327. num. 8. vers. 2. respondeo, vbi probat sufficere derogationem in genere cum clausula, pro expressis, quando Papa rescribit motu proprio, vel per modum legis generalis, aut ex certa scientia, & ibi apostilla citat plures, & testatur de communi opinione; aliàs enim Papa non posset derogare validè, vt considerat Feder. de Sen. cons. 47. Habita super casu, num. 2. Si diceremus, inquit, quod generalis derogatio priuilegiorum antecedentium non sufficeret, iam indifferenter auferetur Papæ potestas tollendi, & derogandi priuilegijs derogatorijs; quod nefas est sentire. Ideo dicimus quod per sufficientia generalia derogatoria posita in lege, vel Canone, vel decretali, vel alio priuilegio, derogatur specialibus priuilegijs quantuncumque habentibus speciales clausulas derogatorias,] allegat. c. Quia

sæpè,

sæpè, de elect. c. Vt officium, de hæret, & c. 1. De sent. excomm. in 6. Et sequitur Dec. cons. 164. Viso tenore in princ. dicens sic seruari de stylo curiæ; & similiter testatur de communi, post Io. de Ann. cons. 56.

Hactenus ostendimus decretum Concilij Tridentini, in d. c. 10. sess. 23. frustra oppugnari ex hoc capite, quod septimæ Synodo generali, aut priuilegijs Canonum non derogauerit.

49 Sed alij pauló modestiùs non audent affirmare decretum illud esse nullum, sed ad dicunt in eo non comprehendi Abbates, qui habent iurisdictionem ordinariam, & quasi Episcopalem in Parochos, & Parochianos priuatiuè ad Episcopum; ita Stephanus Gratianus discept. forens. tom. 2. c. 212. per tot, & alij recentiores. Sed hanc quoque opinionem falsam esse probauimus in c. Significasti, infra de off. Archid. vbi plenè videas.

An autem constitutio edita à Papa in generali Concilio dicatur Conciliaris quoad effectum derogationis dixi latissimè in c. Ex parte, de Capell. Monachor.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Ad audientiam.

S V M M A R I V M.

1 *Impetrans an teneatur facere mentionem de litteris ad beneficia prius renunciatis.*

2 *Impetratio beneficij vacantis non facta mentione receptionis vigore litterarum ad vocatura, valet si receptus velit renunciare iuri, quod habet ex priori receptione.*

3 *Impetrans non tenetur facere mentionem de beneficio iam resignato.*

4 *Expectans potest renunciare litteris impetratis, & earum commodo non solùm expressè, sed etiam tacitè.*

5 *Expectans nullum contrahit vinculum spirituale cum beneficio, quod expectat, nec habet ius in re.*

6 *Expectans an possit renunciare litteris pro pecunia sine labe simoniæ. & num. seq. vsque ad nu. 13.*

7 *Litteræ ad beneficia an conferant ius spirituale, & num. seqq.*

8 *Expectans non consequitur ius in re, nec ius ad rem, sed ius quoddam præparatorium ad beneficium obtinendum.*

9 *Imò consequitur ius ad rem.*

10 *Et quamuis non habeat ius spirituale completiuè; habet tamen initiatiuè.*

11 *Simonia non committitur si purè renuncietur litteris ad vacatura, & postea reseruetur renuncianti annua pensio.*

12 *Dummodo tamen hæc explicentur authoritate superioris.*

13 *Simoniacum non est in pactum deducere etiam in spiritualibus ea, quæ præcipiuntur à iure, dummodo deducantur eo modo, quo tacitè insunt, num. 17.*

14 *Expectans non potest secundum beneficium adipisci, nisi renunciet litteris.*

15 *Beneficium secundum volens obtinere potest in pactum deducere resignationem primi.*

16 *Propter concursum iuris quandoque quid annectitur ad naturam alterius.*

17 *Simoniacum est ex pacto sepulturam eligere in eo loco, in quo quis de iure sepeliri debet.*

18 *Item deducere in obligationem ciuilem, id quod debetur naturaliter tantùm.*

19 *Simoniam an committat qui debitori suo dat aliquid spirituale vt quod suum est recuperet.*

20 *Litteræ beneficiales subreptitiæ sunt ipso iure nullæ.*

21 *Et de facto reuocari debet quidquid illarum vigore intentatum est.*

22 *Processus habitus per litteras subreptitias est ipso iure nullus, & potest detecta subreptione quandocunque reuocari.*

23 *Beneficium possideri non potest, nisi canonicè habeatur.*

24 *Littera in beneficijs per subreptionem obtentis est loco tituli.*

25 *Tacitæ conditionis defectus impedit litteras ne producantur in esse.*

26 *Subreptio vitiat priuilegia, & beneficia Principum ipso facto.*

27 *Subreptio vitiat litteras gratiosas, etiamsi ignoranter, & per simplicitatem fuerit subreptum.*

28 *Litteræ contentiosæ per subreptionem non vitiantur ipso iure, sed annullari debent ope exceptionis.*

29 *Rescriptum subreptitiè impetratum ob taciturnitatem primi non est nullum.*

30 *Processus in vim litterarum subreptitiarum ad lites valet parte non opponente.*

31 *Rescriptum subreptitium tribuit iurisdictionem, si de subreptione oppositum non fuerit. & n. 38.*

32 *Litteræ contentiosæ super beneficijs quoad subreptionem regulantur sicut aliæ litteræ contentiosæ.*

33 *Processus super executione litterarum beneficialium habitus per iudicem principaliter deputatum super contentione beneficiali valet, si de subreptione non fuerit oppositum.*

34 *Processus habitus coram executore litterarum beneficialium subreptitiè impetratarum an valeat. & n. seqq.*

35 *Executor cum assumit partes iudicis iudicatur de eo sicut de iudice.*

36 *Processus venit accessoriè ad gratiam, & ideo vitiatur ad limites ipsius gratiæ.*

37 *Subreptio cur magis inficiat litteras gratiæ, quàm iustitiæ.*

38 *Iurisdictio an tribuatur per litteras subreptitias.*

39 *Falsæ litteræ nullam conferunt iurisdictionem.*

40 *Pensio an sit beneficium, & veniat beneficij appellatione, latissimè examinatur vsque ad n. 121.*

41 *Pensionum duæ sunt species.*
Intellectus cap. Conquerente, de Cler. non residen. ibidem.

42 *Pensio cessante fraude super fructibus Ecclesiæ constitui potest nomine beneficij.*

43 *Beneficium super alio beneficio creari potest, dummodo id fiat sine labe simoniæ, & absque scissura beneficij.*

44 *Pensio, quæ in titulum beneficij assignatur, verè, & propriè est beneficium ecclesiasticum.*

45 *Et diffinitur sicut beneficium.*

46 *Item de illa fieri debet mentio in litteris, sicut de beneficio.*

Item

47 Item simoniacum est pro ea obtinenda pecuniam dare.
48 Pensio quid sit, & unde dicatur. & n. seq.
49 Pensio pendet formaliter à beneficio, à quo detrabitur, sicut usufructus à proprietate.
50 Pensio, quæ simpliciter constituitur super fructibus Ecclesiæ, & alicui assignatur authoritate superioris, an sit beneficium, & beneficij nomine intelligatur. & seq. usque ad n. 74.
Referuntur authores, & argumenta pro opinione affirmatiua. ibid. & n. seqq.
51 Pensionis facienda est mentio in litteris ad beneficia, sicut & beneficij.
52 Pensio repræsentat ipsum beneficium.
53 Dictio, alius, implicat similia.
Nisi per alia iura declaretur aliquid non esse simile. num. 56.
Item denotat diuersitatem in supposito, & identitatem in substantia, & est implicatiua eiusdem generis. n. 55. & 65.
54 Nullum simile est idem.
57 Subrogatum sapit naturam eius, cuius loco subrogatur.
58 Sed non est idem cum subrogato.
59 Patrimonium, ad cuius titulum quis ordinatur, quamuis beneficium repræsentet, non tamen est beneficium.
60 De Præstimoniis an debeat fieri mentio in litteris & num. 62.
61 Hospitale an sit beneficium, anve de eo in litteris sit facienda mentio. & n. 63.
64 Referuntur authores, & fundamenta pro sententia negatiua.
66 Pensio non includitur in mandato de prouidendo alicui de beneficio usque ad certam summam.
Intellectus c. Quamuis, de præben. lib. 6. ibidem. & n. seqq.
67 Beneficium curatum in mandato de prouidendo non comprehenditur beneficij appellatione.
68 Ecclesiarum ciuitatis appellatione in litteris beneficialibus non includitur Cathedralis.
69 Pensio ex stylo Concilij Tridentini non habetur pro beneficio. & n. 130.
70 Dictio, verò, est aduersatiua præcedentium, & aduersatur in iure, & in facto.
71 Pensio est stipendium merè temporale nihil habens spiritualitatis annexum, & cadere potest etiam in laicum. & n. 81. & 128.
72 Item potest pretio constitui, transferri, ac redimi sine labe simoniæ.
73 Nec de illa fieri debet mentio in litteris.
74 Pensio, quæ hodie ex stylo assignatur loco beneficij, an sit beneficium ecclesiasticum, & veniat illius appellatione. & n. seq. usque ad n. 121.
75 Non est quid merè temporale, sed spirituale, vel spirituali annexum, & prærequirit clericatum instar beneficij. & n. 81.
76 Nec reseruari debet nisi in habitu Clericali, & tonsura incedentibus, præterquam si non excedat sexaginta ducatos auri de Camera.
77 Clericatus tamen requiritur, etiamsi pensio sexaginta ducatos non excedat.
78 Laico reseruari non potest nisi per Papam.
79 Pensionarij olim non tenebantur ad horas; sed hodie ex constitutione Pij V. obligantur ad officium paruum B. M. Virginis.
80 Pensio datur hodie propter officium, sicut beneficium.
81 Et in Rotæ auditorio receptum est ut non sit quid profanum, sed annexum spirituali.
82 Simoniacum est pensionem constituere, vel transferre, aut redimere pecunia interueniente.
83 Pensio extingui non potest anticipatis solutionibus sine authoritate Papæ.
84 Gratis tamen remitti, & condonari potest in totum, vel in parte, simpliciter, vel ad tempus.
85 Subsidium charitatiuum soluitur de pensione sicut de beneficio.
86 Seminarij taxa solui debet ex fructibus non modò beneficiorum, sed etiam pensionum.
87 Pensionarij tenentur ad Collectam per Clericos soluendam sicut cæteri beneficiati.
88 Annata sicut soluitur de beneficijs excedentibus viginti quatuor ducatos; ita hodie de pensionibus ultra summam ducatorum quatuordecim. & n. seq.
89 Et in expeditione litterarum prouisionis beneficij, super quo est pensio reseruata, soluitur detracta pensione.
90 Illegitimus sicut non est capax beneficij, ita nec pensionis sine dispensatione.
91 Pensio extinguitur per professionem regularem pensionarij.
92 Item per contractum matrimonij.
93 Et quid si pensio fuerit reseruata laico de Ecclesia bene merito, aut pro seruitio Ecclesiæ impenso, vel impendendo.
94 Et quid si fuerit reseruata Clerico pro temporali seruitio.
Et in gratia pensionis an fieri debeat mentio tam de beneficijs, quàm de alijs pensionibus ibidem vers. Sextò facit. & n. 116.
95 Pensionis fructus, sicut & beneficij licitè vendi, & locari possunt dummodo non ad vitam, vel ultra triennium sine authoritate Papæ.
96 Pensionarius sine beneplacito Apostolico non potest constituere pro pecunia procuratorem irreuocabilem ad fructus pensionis exigendos.
97 Cancellaria habet pensionarios pro beneficiatis, & vult in litteris fieri mentionem de pensionibus, sicut de beneficijs. & n. 132.
98 Beneficium ecclesiasticum ex sui natura debet esse perpetuum. & n. 118.
99 Pensio non vacat, sed extinguitur morte pensionarij, sicut usufructus morte usufructuarij.
100 Beneficium requirit canonicam erectionem, aliàs non est beneficium.
Vicarius perpetuus constitui non potest sine erectione tituli Vicariæ. ibidem.
101 Pensio Clerico assignari potest sine ulla erectione, aut canonica institutione.
102 Pensionarius non dicitur sponsus Ecclesiæ, nec ullum spirituale coniugium, vel quasi cum Ecclesia contrahit.
103 Beneficiatus intitulatur, & obligatur Ecclesiæ.
104 Titulus, & beneficium pro eodem assumuntur.
105 Pensionarius non intitulatur, nec ad residentiam tenetur.
106 Beneficium quamuis resignari non possit; pensio tamen potest extingui sine superioris authoritate.
107 Diffinitio quid sit.
108 Quidditatem rei ostendit.
109 Et differentiæ specierum non cognoscuntur nisi per diffinitionem.
110 Beneficium quid sit.

111 *Nomen debet esse consequens rei.*

112 *Pensio ex sententia Rotæ est quoddam ius temporale, id est ad tempus separatum, & formale per se distinctum à beneficio.*

113 *Pensio in materia odiosa, & strictè intelligenda non venit beneficij appellatione.*

114 *Etiamsi beneficium exprimatur per dictionem universalem,* quodcunque.

Secus si materia sit fauorabilis. ibid. & n. 117. 123. 124. 131. & 134.

115 *Pensionem transferens, aut redimens pro pecunia sine authoritate Papæ, quamuis simoniam committat, non tamen incidit in excommunicationem Extrau. 2. de Simon.*

116 *Beneficiorum etiam manualium fieri debet mentio in litteris.*

117 *Pensio in materia fauorabili venit beneficij ecclesiastici appellatione non ex proprietate vocabuli, sed per interpretationem extensiuam. & n. 129.*

118 *Beneficia manualia verè, & propriè non sunt beneficia.*

119 *Etiamsi authoritate Episcopi sint fundata.*

120 *Capellania si ex perpetua fiat amouibilis ad nutum, desinit esse beneficium.*

121 *Clericus primæ tonsuræ, qui beneficium ecclesiasticum à se possessum resignauit, reseruata sibi pensione, an gaudeat priuilegio fori, licèt in habitu, & tonsura non incedat. & n. 127. & seqq.*

122 *Constitutio Clementis VII. adimens in criminalibus priuilegium fori Clericis dominij Reipublicæ Venetæ refertur.*

123 *Clericus pensionem obtinens an veniat appellatione Clerici non beneficiati, de quo prædicta constitutio loquitur.*

124 *Regressum habens dicitur habere ius ad beneficium.*

125 *Constitutio exorbitans strictè intelligi debet vt minus lædat ius commune quàm fieri possit.*

126 *Fori priuilegium Clericis indultum est de iure diuino.*

131 *Pensionarius ex declaratione Gregorij XIII. censetur beneficiatus ad effectum gaudendi priuilegio fori ecclesiastici.*

133 *Homicida voluntarius, eiusve socius potest obtinere, & obtentas retinere pensiones absque dispensatione, non obstante cap. 7. sess. 14. Concilij Tridentini.*

135 *Episcopus non potest quemquam ad sacros Ordines promouere ad titulum pensionis, nisi pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum.*

136 *Pensio non est titulus ad Ordines sacros, nisi dispensatiuè.*

137 *Tonsuræ collatio facta ab Episcopo familiari suo triennali valida est, si statim ei reseruata fuit pensio.*

1 AD AVDIENTIAM. il secondo Si habens litteras Papæ ad beneficium, eis propter annuam pensionem renunciat, non valent literæ beneficiales per eum hoc tacito impetratæ. Hoc dicit. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur facti narratio, in secunda prouisio, ibi, *fraternitati.*

Nota primò ibi, *annuas pensiones, seu alia beneficia*, appellatione beneficij non venire annuam pensionem, quæ reseruatur super fructibus Ecclesiæ. Sed de hoc latissimè dicam infra in prima quæstione.

Secundò nota ibi, *de illis mentione non habita*, impetrantem teneri mentionem facere non tantùm de beneficijs obtentis, vt in c. Postulasti, supra eod. sed etiam de litteris priùs impetratis ad beneficium, etiam extinctis, erant enim hoc casu extinctæ per renunciationem. c. Sane de renunc. & c. Cum pridem, de pact. Et tamen de illis oportuit fieri mentionem, vt hic per Goffr. & Host. n. 4. in ver. Occasione, Cardinal. num. 1. in quarto notab. & Abb. num. 4. reddentes rationem, quia ex quo per litteras consequi poterat beneficium, & per eum stetit quominus consequeretur; perinde est ac si consequutus fuisset, vt in Reg. sexti, Cum per eum. Quoniam qui ad rem actionem habet, ipsam rem habere videtur, vt l. Qui actionem. ff. de regul. iur. & l. Nemo videtur. ff. De in integ. restitut. Vnde quasi beneficium habentes, aliud impetrare non possunt. Item secundum Abb. omne tacitum, quo expresso Princeps aut nullo modo, aut difficiliùs concessisset litteras, subreptionem inducit. c. Postulasti, supra eod. sed si Princeps sciuisset impetrantem habuisse litteras, & eis renunciasse, vtique secundas non concessisset, saltem ita facilè; præsertim cum vigore
2 primarum obtinuerit annuam pensionem. Hæc conclusio quod de litteris extinctis facienda sit mentio, non videtur vera. & contrarium in fortioribus terminis tenet Innocen. in c. In nostra, num. 4. infra eodem. Nam secundum eum, si Canonicus postquam vigore litterarum receptus est ad vacaturam præbendam, impetrauit litteras de beneficio vacante, mentione non habita de priori receptione, valent secundæ litteræ, si velit renunciare iuri, quod habet ex priori receptione. Quia, (inquit,) non credimus hanc veritatem suppressam talem, qua expressa, litteras non habuisset, argum. c. Pastoralis 7. q. 1. c. Cum secundum, infra de præben. & argum. c. Super
3 litteris, supra eodem. Præterea de beneficio resignatò, quod plus est, non est facienda mentio in impetratione secundi beneficij. Et hoc seruat curia. Ergo nec facienda est mentio de litteris ad vacaturam præbendam priùs renunciatis, quod minus est, c. Quoniam de concess. præben. lib. 6. argum. c. Ex parte, il tertio, infra de decim. Demùm à priori sententia recedit Abb. in c. Pax, infra eod. sub num. 9. col. penult. vers. Credo etiam, vbi firmat de litteris priùs purè renunciatis non esse opus mentionem facere in secundis, subdens hoc sensisse ibi Innocentium in fortioribus terminis. Nec secundùm eum obstat hæc Decretalis, quia impetrans consequutus fuerat pensionem, vel aliud beneficium vigore primarum litterarum; ideóque tenetur de illis mentionem facere, secus si nihil fuisset consecutus. Et ad hoc facit hic textus à contrario sensu, & sequitur Fel. hic num. 1. vers. Adde quæ dixi, & in d. c. Postulasti, supra eod.

4 Tertiò, nota duas differentias inter expectantem vigore mandati Apostolici de prouidendo, & intitulatum in beneficio. Prima differentia est, quia expectans potest pro libito renunciare litteris impetratis, & earum commodo non solùm expressè, vt hic patet, sed etiam tacitè, vt in c. Veniens, & c. Sane, infra de renunc. At verò intitulatus non potest beneficio renunciare sine licentia superioris, c. Admonet, & c. Quod in dubijs, eod. tit. Abb. hic num. 3. Ratio differen-

tiæ

tiæ est, quia inter beneficiatum, & Ecclesiam
vinculum spirituale contrahitur, quod sine au-
thoritate superioris dissolui non potest. c. Sicut in
vnaquaque. 21. q. 2. c. Inter corporalia. c Quan-
to, & c. fin. de transl. Episc. & c. Nisi cum pridem.
§. Verùm, ibi, non debes deserere sponsam tuam,
cui designendo manum apud extraneam te fide
5 media copulasti, de renunciat. At expectans nul-
lum contrahit vinculum spirituale cum bene-
ficio, quod expectat, nec babet ius in re,
vt in capit. Quoniam, de concess. præbend. li-
bro 6. & fusius patebit infra num. 7. & sequen-
tibus.

6 Altera differentia est, quia expectans potest
renunciare litteris Apostolicis pro pecunia, seù
alia re temporali sine labe simoniæ, vt hic vide-
tur probari, quia Pontifex non reprobat annuam
7 pensionem ab impetrante receptam. Et est ratio,
quia per litteras ad beneficium obtinendum non
dicitur quis consequi ius spirituale, ex quo ad-
huc non est receptus in Canonicum, nec dum
beneficium est assecutus. Et ità, licet vacillando,
concludit glo. hic in ver. Renunciantes, quam
dicit esse mirabilem Abb. num. 6. & nunquam
obliuioni tradendam propter illius authorita-
tem. Idem videtur sentire Bald. num. 2. in ver.
Beneficio litteratum. Nam, vt ipse ait, textus
non dicit beneficio Ecclesiastico, quia nondum
illud erat adeptus, sed adepturus, quasi dicat re-
nunciauit officio iudicis, quod oritur ex litteris
obtentis super prouisione; & ideo non est simo-
nia, quia ius spirituale nondum erat formatum.
& infra nu. 7. concedit non committi Simoniam,
si hoc fiat iussu, & authoritate Episcopi, vel re-
dimendo suam vexationem, argum. l. Furti. §.
Qui iussu, & l. Quoniam. ff. De infam. At verò
intitulatus renuncians beneficio pro pecunia, vel
commodo temporali, absque dubio inuoluitur
crimine Simoniæ. c. Cum pridem, & c. fin. infra
de pact. glo. in ver. Dimittere, & DD. in c. Ex
parte, il primo de offic. deleg. Abb. antiqu. hic
8 num. 4. in ver. Renunciantes. Verùm hanc po-
steriorem differentiam refellit Abb. Sicul. num. 6.
vers. Sed contrarium videtur verum, quia impe-
trans etsi per litteras ad vacatura non consequa-
tur ius in re, imò nec ius ad rem; consequitur
tamen quoddam ius præparatorium ad benefi-
cium obtinendum, quod est spirituale, vel spiri-
tuali annexum, Exemplo præsentationis, quæ
est spirituali annexa, quia parat viam ad insti-
tutionem obtinendam, quæ est quid spirituale.
9 Tu dic expectantem licet non consequatur ius in
re, consequi tamen ius ad rem, vt est textus for-
malis in c. Quoniam ex constitutione de concess.
præben. lib. 6. ibi, In quibus non esset quæsitum
ius in re, licet ad rem. Et in Extrauagan. Ioan-
nis XXII. Sedes Apostolica, de offic. deleg. ibi,
Ius ad rem expectantibus ante competens, & ibi
10 glo. in ver. Ius ad rem. Et Bald. hic num. 12. vbi
dicit expectantem quamuis non habeat ius spiri-
tuale completiuè, habere tamen initiatiuè. Qua-
re si huic iure pro commodo temporali renun-
ciet; procul dubio simoniam committit. Et hoc
contra glo. tenet expressè Innoc. nu. 1. Ait enim:
Si pro pecunia, vel aliquo temporali renunciaf-
set litteris, cùm ex eis habeat ius ad petendum
spirituale beneficium, esset simonia, arg. c. prox.
supra eod. Et sequuntur totidem verbis Host. n. 3.
11 in ver. Taliter venditas, Io. Andr. nu. 10. & ple-
rique alij. Subdunt tamen Hostien. & Io. Andr.
esse simoniam si ex pactione partium renuncie-
tur litteris, & assignetur annua pensio; secus si
purè fiat renunciatio ex officio superioris, vel
amicis interuenientibus, & postea reseruetur ei
annua pensio, quia tunc non est simonia. Et ita
intelligunt c. Sanè, & c. Veniens, de renunciat. &
c. Cum pridem, de pactis. Et consentit Bald.
num. 12. qui explicans more suo mentem Inno-
centij, Aut renunciatio, inquit, est facta causa-
tiuè, & est simonia; aut simpliciter, & non in
fraudem; & non est simonia, sed est potius pro-
uidentia æquitatis. Nam æquum est ex quo re-
nunciat, vt fiat sibi aliqua recompensatio, ar-
gum. l. Sed si lege. §. Consuluit. ff. De petit. hæ-
12 redit. Cæterum vt hæc transeant sine vitio, per
superiorem sunt explicanda, secundum Ho-
stiensem.

13 Quartò nota, ea quæ præcipiuntur à iure, in
pactum deduci posse etiam in spiritualibus abs-
que vitio simoniæ. Quod optimè probat hæc
14 littera. Nam expectans de iure non poterat se-
cundum beneficium adipisci, nisi prius renuncia-
ret litteris. Vnde prædicta renunciatio tanquam
iuri consentanea licitè potuit in pactum deduci.
Et secundum hoc expone verbum, *venditas*, idest
tali pacto renunciatas. Ad idem c. Eleuterius, in
princip. & in glo. 1. 18. q. 2. c. Contra morem,
6. distin. c. De Syra, 28. distin. & c. Significasti,
in princip. & in glo. secunda infra de elect. & te-
nent hic glo. in ver. Nunciantes, Innocen. in princ.
Host. num. 3. vers. Vel dic quod ex quo assigna-
batur. Io. Andr. nu. 10. vers. Si verò beneficium,
15 & Felin. alios cumulans, num. 8. Quinimò ob
hanc rationem secundum glo. Innocen. & alios
præalleg. etiamsi quis haberet beneficium, & vel-
let secundum obtinere, in pactionem posset de-
ducere resignationem primi, quia ad hoc de iure
tenetur, & tacitè inest, cum non possit esse du-
plex. c. Cum non ignores, & c. Cum iamdudum,
de præben. cum suis concordant. Ad idem bo-
nus textus in c. Ex parte, il secundo in princip.
de Cler. non resident. vbi patet obligationem
de facienda residentia, quæ de iure inest, posse in
pactum deduci etiam in ipso actu assecutionis be-
neficij. Per quem textum suprascriptam conclu-
sionem firmat Gemin. in cons. 84. num. 14. vers.
16 Non obstat quod ista conditio. Ratio est secun-
dum Anton. de Butr. in c. Cum M. de constitut.
relatum hic à Felin. num. 8. quia propter con-
cursum iuris quandoque quid annectitur ad na-
turam alterius, vt in c. Cæterum, de iudic. cum
simil.

17 Intellige tamen conclusionem vt supra fir-
matam, dummodo id, quod deducitur in pa-
ctum, deducatur eo modo, quo de iure tacitè
inerat; secus si alio modo, quia esset simonia,
puta si ex pacto eligatur sepultura in eo loco, in
quo quis de iure aliàs sepeliri debebat, vt notat
gl. in c. 1. in ver. Apud quos, & in ver. Facienda, de
sepult. lib. 6. quia cum ius sepulturæ concessum à
iure non sit firmum, sed variabile, c. Cum libe-
rum, de sepult. expressio per pactum efficit vt
hoc ius nunc insit alio modo, quàm prius ines-
18 set, vt post Dominicum declarat hic Felin. num. 9.
Et idem dicendum esset, si quis ex pacto deduce-
ret in obligationem ciuilem id, ad quod esset
obligatus naturaliter tantùm; hoc enim simo-
niacum esset, vt per Felin. hic num. 10. qui ad

hoc allegat notata per glossam secundam in c.
Consuluit. in fine, de vsur. & ibi Doctores, maximè, Io. de Anan. & Innn. in c. Tuam, ante mediũ
magnæ Glossæ, de ætat. & qual. & B.Tho. in 2.2.
19 q.28.art.2. in responsione ad secundum argum. Sed
certè D.Tho. eo loci nihil dicit ad hoc propositũ,
sed id videtur docuisse in 4 sent. dist. 25 q.3. art.3.
ad secundum, vbi primò dicit, res Ecclesiæ quãuis
sint aliquo modo Papæ, non esse tamen eius omnibus modis habendi, sicut illud, quod ad manũ habet. At deinde subdit, Non est autem dubiũ quod
simoniam committeret si quis aliquod spirituale
debitori suo daret, vt quod suum est recuperaret;
& ita etiam in proposito Papa à simonia non excusaretur, si (quod absit) spiritualia pro temporalibus rebus Ecclesiarum daret. Quo loco S. Doctor
supponit ita demum esse simoniam, dare aliquid
spirituale debitori suo, si res nõ sit debita omnib⁹
modis, & sic naturaliter, & ciuiliter. Alioquin non
cõgrueret ratio illa, quod res Ecclesię non sint Papæ omnibus modis habendi. Et ita intellige hanc
doctrinam, quæ alias pugnaret cum communi
conclusione Canonistarum quoad ea, quæ præcipiuntur à iure, & tacitè insunt, sicut est restitutio rei alienæ, vt in reg. sexti, Peccatum, licitè
in pactum deduci possunt etiam in spiritualibus.
Quod nota propter ea quæ de hac doctrina D.
Tho. scripsi in c. Tua nos, n.21. infra de simonia.
20 Vltimò nota ibi, *reuocando in irritum*. litteras
subreptitias in beneficialib⁹ esse ipso iure nullas,
vt hic, & apertius in Clem. 1. ibi, [veluti subreptitia nullius est momenti,] de præb. in cap. Si motu
proprio, ibi, [quantumcunq; modicum beneficiũ
taceatur in ea, ipsam veluti subreptitiam vires no-
21 lumus obtinere,] eod. tit. lib.6 & in c 1. & 2. de fil.
presby. eod. lib. adeo vt de facto reuocari possit, &
debeat quidquid vigore harum litterarum intentatum est, etiamsi de subreptione exceptum non
fuerit, vt probatur in hac Decretali, quæ ad hoc
quotidie à Doctoribus allegatur. Et hic tenent gl.
fin. vers. Vel potest dici, Innoc. n.2 in ver. Reuocando. Abb. antiq. n.5. in ver. Irritum, Io. Andr. n 14.
22 Butr. n.5. in vltimo not. dicens processum habitum
per litteras subreptitias esse ipso iure nullum, &
postea detecta subreptione quandocunq; reuocari
Card. n.3. in 5 not. Abb. Sicul. n.5. & n.8 & 9. in fin.
vers. Secundo casu, & alij omnes teste Felin. n.22.
§. Litteræ beneficiales. Idem firmat Innoc. in c. Ad
aures, & in c. Constitutus, per illa iura supr. eod.
Imol in c. Ad hæc in vlt. not. supr. end. & Marian.
Soc. in repet. d. c. Postulasti, in 8. princ. art. Et hanc
regulam constituit Oldr. cons. 81. incip. Quod processus, n.2. vers. Nam subreptio gratiã reddit nullã,
& per consequens processum: vbi allegat hanc Decretalẽ, & cons. 257. Factum tale est, n.40. vers. Præ-
23 terea in dicto rescripto. Rationem verò cur litterę
beneficiales subreptitiæ sint irritæ ipso iure, assignat gl. fin. in eod. vers. Vel potest dici, quia scilicet
beneficium non potest possideri nisi canonicè habeatur, c. Ex frequentib⁹, de instit. Sed isti per fraudem obtinuerunt, & ideo iniustè. Vel secundum
24 Compost. in c. Super litteris, n.19. supr. eod. subreptio in beneficialib⁹ gratiam vitiat propter puritatem, quæ desideratur in beneficijs, & quia in
beneficijs sic obtentis littera est loco tituli. At sine
iusto titulo quis non habet ius in beneficijs. arg.
l. Habere ius, ff. De decur. & l. Si quis sepulchrum,
ff. De relig. & sumpt. fun. Vnde, vt ipse ait, probato
quod littera est iniusta, vel subreptitia, probatur
quod in beneficio per talem litteram obtento quis
non habet titulum iustum, & per consequens ius in
25 ipso beneficio non habet. Vel deniq; secundũ Bald.
in c. Cum ad nos, n.19. vers. Nota diligẽter, sup. eod.
litteræ obreptitiæ ad beneficia idcirco sunt nullę,
quia qui mentitur, facit se indignum, vt in Authen.
Contra qui propriam, C. De non num. pecun. Vnde tacitæ conditionis defectus impedit litteras ne
producantur in esse. Nam idem operatur tacita
26 conditio, quod expressa, vt notatur in l. Item quia,
ff. De pact. Quod autem dictum est de litteris impetratis ad beneficia ecclesiastica, vendicat sibi
locum etiam in alijs priuilegijs, & beneficijs Principum: nam hęc quoq; per subreptionem vitiantur ipso facto, vt in l.1 ff. De natal. restit. & in l. Etsi
legibus consentaneum, C. Si cont. ius vel vtil. publ.
notatur in c. Cum dilectus, sup. eod. & tenet Abb.
hic n.14. vers. Quod autem dixi: & Felin. post alios
n.22. in secunda ampliat. qui hinc infert ad indulgentias subreptitiè impetratas.
27 Rursus procedit communis conclusio vt supra
firmata etiamsi ignoranter, & per simplicitatem
fuerit subreptum, satis est enim vt alias Princeps
verisimiliter non fuisset concessurus, vt in cap.
Constitutus, supra eod. per quem textum sic firmat Abb. hic num.14. vers. Et vitiat subreptio, &
latius in c. Super litteris, sup. eod. Cald. cons.14. de
rescr. Crescen. decis. 10. de præb. Seraph. dec. 160.
n.7. & Felin. hic n.22. qui supradictam regulam
ampliat alio modo, & limitat dupliciter.
28 Cæterùm, vt prædixi, hæc obtinent in litteris
beneficialibus, & gratiosis. At secus est in litteris contentiosis, quia per subreptionem non
vitiantur ipso iure, sed annullari debent ope
exceptionis, vt probatur in c. Si autem, & in
29 c. Plerumque, supra eod. vbi secundum rescriptum
subreptitiè impetratum ob taciturnitatem primi
non est nullũ. Patet, quia si nullum esset, non conualesceret data negligêtia primi impetratoris. Et
hęc inductio ab omnibus approbatur in c. Cęterũ,
supra eodem, vt hic testatur Felin. n.17. §. Litteræ
ad lites. Et hanc differentiam inter litteras beneficiales, & litteras ad lites constituunt gl. Inno. Io.
And. & reliqui supracitati n.21. & Rebuff. in praxi
benef. tit. de differ. inter rescripta gratiæ: & iustitiæ, num.1. Et in rescriptis ad lites huiusmodi
regulam latissimè firmat Host. in summa hoc tit.
§. Quæ possunt obijci, vers. Sed numquid processus authoritate illarum. Compostell. in c. Super
litteris, n.6. vers. Primo casu supra eod. Bald. hic
30 n.10. Mill. in repert. in ver. Rescriptum. §. 34. incipien. Rescriptum ad lites. Rota decis. 13. incipien.
Vtrum si sit delatum, de rescr. in antiquior. vbi tesolnit processum in vim litterarum subreptitiarũ
valere, parte non opponente, & decis. 651. incip. Si
aliquis iudex, alias 65. De appellat. in antiquis,
vbi allegat glossam hic in ver. Irritum, ibi, *contrarium videatur*: latè Bellam. decis. 84. incip.
Executoria, in princ. Caputaquen. decis. 225.
31 part. 5. Seraph. decis. 513. num. 7. vbi firmat rescriptum subreptitium tribuere iurisdictionem,
si non fuerit de subreptione oppositum: allegat.
Innoc. in c. Cum M. in fine, de constit. & Cassad.
decis. 1. de rescr.
32 Sed hic occurrit dubium, quid iuris sit de litteris ad lites super beneficijs, an scilicet quoad
hoc regulari debeant tanquam contentiosæ; an
verò tanquam beneficiales. Compostell. in d. c.
Super litteris, num.6. vers. Et intelligo verum
supra

supra eodem; tenet litteras contentiosas super
beneficijs quoad subreptionem regulari ad eum
modum, quo dictum est supra de alijs contentio-
sis. Et eum sequitur hic Ioan. Andr. n. 14. Quod
etiam sentit, si diligenter expendatur, glos. 1. in
c. Ex parte A. vers. Vel dicas, de testib. dum
dicit ideo in eo casu valuisse litteras tacita veri-
tate impetratas, quia hæc exceptio ab initio non
fuit opposita: & hoc apertius tenet ibi Abb. in
3. notab. & idem Abb. hic ante finem: & Felin.
post eum, num. 17. vers. Ampliatur ista regula.
33 Vnde si deputaretur iudex principaliter super
contentione beneficiali, valeret processus super
executione litterarum beneficialium, quamuis
essent subreptitiæ; si de subreptione non fuisset
oppositum, vt dicunt Abb. & Felin.
34 Sed quid in executore litterarum beneficia-
lium? Respondeo. Aut executor assumit partes
iudicis; aut assumit partes executoris. Si assu-
mit partes iudicis, & procedit causa cognita
puta quia impetrator petijt vt executor compel-
leret Capitulum ad eum recipiendum, & impo-
neret silentium super conditione, & iudicio re-
ctè agitato, & executor pronunciauit, nec ab
eius pronunciatione fuit appellatum. Et hoc casu
processus tenet, ex quo de subreptione non fuit
oppositum, nec appellatum: nam litteræ sor-
tiuntur naturam litterarum ad lites. Ita conclu-
dit Compost. in d. c. Super litteris, supra eodem,
quem hic sequuntur Io. Andr. Butr. Imol. & DD.
35 vt Felin. testatur n. 22. vers. Fallit primò. Ratio est,
quia cùm executor assumpserit partes iudicis, iu-
dicamus de eo sicut de iudice. Sed processus iudi-
cis valet si exceptio subreptionis non fuit opposi-
ta, vt firmatū est supra. Ergo & processus execu-
toris. Si verò executor assumit partes executoris;
tunc processus est ipso iure nullus secundum præ-
dictos, & Abb. cons. 129. super quæstionis ma-
36 teria, nu.... lib.... Et est ratio, quia tunc processus
venit accessoriè ad gratiam, & ideo vitiatur ad
limites ipsius gratiæ, argum. regulæ Accessorium,
de regul. iur. in 6. ad hoc c. Constitutus, supra
eod. & c. Cum nostris, de concess. præben. & c.
Cum olim. de dolo, & contum. & quod proces-
sus veniat accessoriè ad gratiam, est textus in c.
Si super de offic. deleg. in 6. Quam distinctio-
nem in effectu posuit Bald. in l. præscriptione,
col. 4. vers. Ego dico quod etiam, C. Si contra
ius. Nam, vt ipse ait, quando in priuilegijs est
annexa causæ cognitio, puta, Prouideas Titio si
eum idoneum inueneris; statur declarationi
Commissarij factæ causa cognita, licèt non fun-
detur in causa veritatis; & si quis ex hoc grauā-
tur, appellet: allegat Innoc. in c. fin. de præ-
sumpt. & glo. in Clem. 1. de offic. deleg. si au-
tem non est annexa causæ cognitio, sed Princeps
disponit per se ipsum motus ex obreptione impe-
trantis; tunc ipso iure non valet priuilegium
per eum impetratum. An autem, & quando exe-
cutor possit assumere partes iudicis, notant In-
nocen. & DD. in d. c. fin. de præsumpt.
37 Postremò inuestiganda est ratio diuersitatis cur
subreptio magis inficiat litteras gratiosas, quàm
contentiosas: videbatur enim oppositum statuen-
dum fuisse, quia grauior est causa Principem fal-
lere in materia iustitiæ, quàm in materia gratiæ.
Nam per subreptionem in gratia non læditur nisi
Princeps. At in materia iustitiæ non solùm lædi-
tur Princeps, sed etiam tertius cui præiudicium
infertur, arg. c. Super eo, de offic. deleg. & l. 2.
§. Si quis à Principe, ff. Nè quid in loco publ.
Doctores laborant in perquirenda ratione diffe-
rentiæ. Abb. hic dicit huiusmodi rationem non
reperiri in iure expressam. Sed inter rationes,
quæ à Doctoribus assignantur, eam esse satis ap-
parentem, quia facilius conceduntur litteræ de
iustitia, & quia magis videtur ingratus qui niti-
tur obtinere beneficium per subreptionem. Vnde
non mirum si subreptio magis vitiet litteras gra-
tiæ, quàm litteras de simplici iustitia. Sed secun-
dum Felin. hic in fine, meliorem rationem red-
dunt Cardin. & Imol. videlicet quia litteræ ad
beneficia tribuunt ius. At litteræ ad lites tribuunt
iudicem, sed non ius. Vnde cùm priuiæ sint ma-
ioris præiudicij; propterea facilius inficiuntur.
Cogitabam posse assignari aliam rationem di-
uersitatis, videlicet quia in litteris gratiosis cum
non sit pars, quæ possit excipere de subreptione,
impetrans verisimiliter diu pergeret in detentio-
ne beneficij iniustè occupati. Vnde cessante pro-
uisione hominis, necesse fuit vt lex prouideret in-
ficiendo gratiam, vt sic falsus precator consule-
ret conscientiæ suæ, aut per gratiam *perinde va-
lere*, aut per cessionem beneficij, secundum ea,
quæ de intrusis, & titulum non habentibus le-
guntur, & notantur in c. Nisi cum pridem. §. Pro-
pter conscientiam, in glo. in ver. Dumtaxat infra
de renunc. & in c. Ex frequentibus, de institut.
At verò in litteris iustitiæ adest pars cuius interest,
quæ potest opponere exceptionem subreptionis,
& appellare. Vnde stante prouisione hominis non
oportuit vt lex prouideret per irritationem litte-
rarum, ad textum in l. Quandiu, la secunda, ff.
De acquir. hæred. & gloss. magna in l. 2. & ibi
per Cynum, & Bartolum. C. De iure emphyteut.
Hanc materiam subreptionis litterarum, &
processus desuper habiti magistraliter examinat
Compostell. in c. Super litteris, à num. 6. vers.
Quæritur primò; supra eodem. Constituit enim
duo membra principalia. Primum, an & quando
valeat processus habitus super litteris subreptitijs.
Secundum, quando huiusmodi exceptiones de
falsitate suggesta; vel veritate suppressa debeant,
& possint proponi. Et circa primum membrum
distinguit inter litteras iustitiæ ad lites etiam su-
per beneficijs, & inter litteras impetratas ad be-
neficia obtinenda. Item inter priuilegia. Cuius
dicta sunt magni effectus, & quotidie allegantur,
vt inquit Abb. hic num. 10. vers. Et circa hunc
articulum, qui vtrumque membrum distinctio-
nis Compostellani latè prosequitur. Quorum
dicta in effectu resoluit more suo in ampliatio-
nes, & fallentias Felin. num. 17. & seqq. Pulchrè
38 etiam in hac materia loquitur Bald. hic num. 8.
quærit enim cum glossa magna numquid per
litteras subreptitias detur iurisdictio. Et distin-
guit inter litteras gratiosas, & contentiosas. In
gratiosis dicit referre, an iurisdictio detur de vir-
tute litteræ gratiosæ, scilicet cum littera, vel an
seorsum. In primo casu dicit nullam esse iurisdi-
ctionem, quia cum principale sit nullum, Ergo
& potestas ex eo, allegat Innocen. in c. Ad au-
res, & c. Cæterum, supra eod. In secundo autem
casu benè datur iurisdictio secundum eum, sed
elidi potest ope exceptionis, allegat eundem
Innocen. in c. Cum dilecta, supra eodem, quia

principale est validum, & sine vitio, licet acces-
sorium non sit absque vitio, litteras autem con-
tentiosas concludit non esse nullas, & nisi exci-
piatur de subreptione, per eas dari efficacem
39 iurisdictionem. Hoc tamen intellige si litteræ sint
subreptitiæ, prout loquitur Bald. & alij præallega-
ti; secus si sint falsæ, quia tales reuera non sunt lit-
teræ, sicut falsus procurator, non est procurator; &
ideò indistinctè nullam conferunt iurisdictionem,
imò sunt irritæ ipso iure, vt determinat Innoc. in
d. c. Super litteris, in glo. incip. Imò sine forsan.
num. 6. vers. Sed quid si litteræ falsæ dicuntur,
cum vers. sequen. vsque ad finem illius glossæ.
Latè Ægid. Bellam. decis. 84. incip. Executoria,
vbi in fine refert hanc distinctionem posuisse Cy-
nom in l. Præscriptione, in quarta col. C. Si con-
tra ius, & sequitur hic Felin. num. 51. vers. Fallit
septimò. Et circa hanc declarationem vide quod
de quodam Regulari, qui in Hispania litteras
Apostolicas dispensationum matrimonialium
falsificauit, plenè scripsi in c. Super eo, infra de
crimine falsi.

40 QVÆRO nunquid annua pensio sit benefi-
cium, & veniat beneficij appellatione.

41 Obseruandum est pro clariori solutione quæ-
stionis propositæ duas esse species pensionum.
Quædam enim est pensio, quæ assignatur in titu-
lum beneficij Ecclesiastici, vt contingit cum Ec-
clesia reditibus abundat, & caret suffragio mini-
stri, & auctoritate superioris statuitur vt ibi sit
vnum beneficium pro clerico, cui assignetur
pensio, seu portio fructuum eiusdem Ecclesiæ an-
nuatim percipienda. In quibus terminis loquitur
textus in c. Conquerente, infr. de Cler. non resi-
42 den. vt ibi declarat Abb. num. 5. Nam super
fructibus vnius Ecclesiæ constitui potest certum
beneficium assignando certam pensionem ex re-
ditibus Ecclesiæ pro temporalitate beneficij no-
uiter creati, vt idem colligit ex eo textu num. 1.
in primo notab. dummodo id non fiat in frau-
dem, quo casu est locus prohibitioni Concilij ge-
neralis, de qua in c. Extirpandæ. §. Qui verò, in
fine, de præben. ibi Ne quis in fraudem de redi-
tibus Ecclesiæ, quæ curam habere debet proprij
sacerdotis, pensionem alij quasi pro beneficio
conferre præsumat, vt fusius explicat ipse Abb.
eod. num. 5. Itaque cessante fraude super fructi-
bus Ecclesiæ potest constitui certa pensio nomi-
ne beneficij, vt in d. cap. Conquerente notant
Anton. de Butr. in primo notab. Petr. de Anchar.
43 num. 2. & Ioan. de Imol. in primo notab. vbi
ex eo textu deducit super vno beneficio posse
aliud beneficium creari, videlicet vt certa quan-
titas pecuniæ annuatim pro alio beneficio perci-
piatur. Quod verum intelligit, si id fiat absque
vitio simoniæ, & absque scissura beneficij iusta
causa suadente, secundum ea, quæ habentur in
c. Vacante, & c. Maioribus, de præben. & se-
quitur ibi Alexan. de Neuo in primo notab. n. 2.
& 3.

44 Et de hac pensionis specie non ambigitur quin
verè, & propriè sit beneficium Ecclesiasticum,
vt probatur in prædicta Decretali Conquerente.
45 Nec refert quod appelletur pensio, quia non est
vis in nomine, & cum sit titulus beneficij, diffini-
tur sicut beneficium. Ita Cardin. in Clem. 2. §.
Eadem, num. 4. vers. Sed quatenus est benefi-
cium, de supplen. neglig. Prælator. Petr. de An-
char. in c. 1. num. 5. vers. Si igitur prædictæ con-
ditiones, de regul. Iur. lib. 6. Abb. cons. 47 in-
cipien. Illud de iure quæritur, vers. Quartum con-
sideratur, lib. 2. Caccialup. de pension. quæst. 21.
Gigas in eod. tract. q. 1. num. 2. & q. 28. nu. 10.
& quæst. 99. num. 23. Redoan. de simon. secunda
par. c. 14. num. 18. & Couarr. pract. quæst. c. 36.
num. 10. vers. Quartò quoties.

46 Et hinc fit vt de pensione huiusmodi facienda
sit mentio in litteris, perinde ac de beneficio, vt
notat Calder. cons. 30. incipien. An si sacristæ,
in fine, vers. Nec obstat, de præben. Butr. in c.
Postulasti, col. 2. num. 7. vers. Quæritur aliquis,
& ibi etiam Cardin. col. penult. vers. Secundò
quæro, & Imol. col. 5. vers. Potest quæri supra
eod. & Gigas de pension. q. 67. nu. 2.

47 Hinc etiam fit vt quemadmodum de beneficio
Ecclesiastico prouideri debet purè, & sine pacto,
vel conditione, & non pro vllo commodo tem-
porali, aliàs committeretur simonia, c. Quam
pio, 1. q. 2. c. fin. de pact. c. Consulere, de simon.
Eodem modo simoniacum est pecuniam dare pro
huiusmodi pensione obtinenda, vt concludit
Abbas in præalleg. cons. 47. & Gigas de quæst 99.
num. 23.

Hinc demum alia plura deduci possunt, de
quibus plenè ibi per Gigantem d. 1. vsque ad
num. 6.

48 Quædam verò est pensio, quæ simpliciter
constituitur ad tempus super fructibus Ecclesiæ,
& alicui assignatur authoritate Superioris. Quam
Guil. de Monte Laudu. & post eum Cardin. in d.
Clem. 2. §. Eadem, num. 4. de supplen. negl. Præ-
lat. sic diffiniunt, videlicet: Pensio est certa por-
tio ex aliqua mensa, vel beneficio ex causa ad
tempus, non in perpetuum separata, & sequitur
ibidem Imol. col. 3. vers. Circa secundam par-
tem, & Gigas d. q. 1. num. 1. Quæ diffinitio se-
cundum Cardin. conuenit pensioni quatenus est
commodum temporale tantum, & non quate-
49 nus est titulus beneficialis. Et dicitur pensio à
pendeo, quia dependet formaliter à beneficio, à
quo detrahitur, sicut vsusfructus à proprietate,
c. Fin. de pignor. c. Possessiones. 16. q. 1. c.
Quicunque, 25. q. 2. & c. Quamuis, il primo de
præben. lib. 6.

50 Et de hac secunda pensionis specie celebris
est controuersia inter Doctores, num sit bene-
ficium, & beneficij nomine intelligatur. Abbas
51 Antiqu. hic in princip. post Vincen. quem ci-
tat, per hanc Decretalem tenet eum, qui recipit
annuam pensionem authoritate Apostolica, non
posse impetrare litteras ad beneficia, nisi de pen-
sione specialem mentionem faciat. Quod etiam
tenent Io. Andr. num. 4. qui verbum, *De illis*,
supplet, & *de annua pensione per illos obtenta*.
Abb. Sicul. num. 4. vers. Et dicit hic Io. Andreæ,
& Felin. num. 2. in eod. versic. Rationem reddit
Abbas Antiquus, quia nomine beneficij Eccle-
siæ continetur pensio, & quicquid aliud percipi-
tur ab Ecclesia. c. Ex multis, 1. q. 3. c. Possessio-
nes. 16. q. 1. Vnde quemadmodum tenetur im-
petrans facere mentionem de beneficio, c. Postu-
lasti supra eod. ita & de pensione. Et fuit senten-
tia Innocentij in d. c. Postulasti. in fine, ait enim;
Et quod dicit de Vicaria (idest vt de illa sit fa-
cienda mentio in litteris) idem intellige si ha-
beat aliquam possessionem ab Ecclesia, vel re-
ditum,

ditum, vel pensionem, & allegat hanc decreta-
lem. Verùm citati Authores intelligi possunt de
prima specie pensionis, quæ assignatur in titu-
lum beneficij. Et ita authoritatem Innocentij in-
telligit Calder. d. cons. 30. in fine, dicens eam
esse intelligendam de possessione, vel reditu,
quæ assignata fuerunt loco beneficij, quod debe-
batur ratione litterarum, vel aliàs, & quod ita
intellexerit Innocentius, probat hæc decretalis,
quam allegat, & æquiparatio Vicariæ, quæ da-
tur in titulum, alioquin si intelligeretur de alia
pensione, vt Calderin. inquit, non esset benè di-
52 ctum. Et ita etiam potest intelligi Bald. hic in
princip. dum ait: Pensio repræsentat ipsum be-
neficium, argum. l. Final. ff. Mand.

53 Sed clarè Andr. Barbatia solus contra om-
nes, vt inquit Felin. hic in princip. vers. sed An-
dreas Siculus, tenet strictè, & propriè loquendo
appellatione beneficij venire etiam pensionem,
eique subscribunt Paul. Roman. in tract. de pen-
sion. c. 6. nu. 34. & c. 7. nu. 16. & Andr. Gam-
bara in tract. de offic. lega. lib. 6. à num. 309.

Et primò arguit sic. Dictio, *alius*, implicat si-
milia, gloss. & Doctores in c. Sedes, supra eod.
Sed dictio, *alius*, hic ponitur inter pensiones, &
beneficia. Ergo pensiones sunt beneficia.

Sed huic argumento respondetur negando con-
sequentiam. Peccat enim in forma, & hoc tan-
tùm concludit, videlicet, Ergo pensiones sunt
54 similes beneficijs. Et hoc modo concludendo,
argumentum retorquetur. Nam si pensio est si-
milis beneficio, Ergo non est beneficium, quia
nullum simile est idem, l. Quod Nerua, ff. De
pos. & l. Actionis verbo, §. 1. ff. De action. & oblig.
vbi glo. in ver. Obtinent, notat nihil esse id, cui
idipsum simile est. Item aliud est esse tale, aliud
haberi pro tali, vt notat Bartol. in l. Si Maritus,
§. Legis, ff. De adulter.

55 Deinde responderi potest imò dictionem, *alius*,
significare diuersitatem, vt l. Si fugitiui, vbi tex-
tus cum glos. C. De seru. fugit. §. Gallinarum,
instit. de rerum diuis. & in proposito notat Bald.
hic n. 2. Card. in 2. notab. n. 1. & Abb. in 1. not.
Sed de hoc infr. n. 65.

56 Tertio loco respondet Felin. hic, & Ioan. de
Selu. in tract. de benef. 1. part. q. 3. maiorem
propositionem esse falsam, quando per alia iura
est declaratum aliquid non esse simile, vt idem
Felin. not. in d. c. Sedes, supra eodem. Et ita
est in proposito per c. Quamuis, de præb. lib. 6.

57 Secundò arguit sic. Subrogatum sapit naturam
eius, cuius loco subrogatur, cap. Ecclesia, il pri-
mo. Vt lit. pend. cum similibus. Sed pensio sub-
rogatur loco beneficij, Ergo est beneficium.

58 At similiter respondetur negando consequen-
tiam. Nam hæc ratiocinatio concludit tantùm
vt pensio sapiat naturam beneficij, non autem
vt sit beneficium, quoniam quod sapit naturam
alterius, non est id cuius naturam sapit, vt pro-
batur in l. Non solùm, ff. Rem ratam haber. vbi
stipulatio repræsentat actionem; & tamen non est
59 actio. Et est simile in patrimonio, ad cuius ti-
tulum quis ordinatur, iuxta textum in c. Cum
secundum, de præben. quod sapit naturam bene-
ficij; & tamen non est beneficium, vt not. gl. 1.
in c. Tuis, eod. tit. quæ ab omnibus approbatur,
vt inquit Gigas de pension. q. 28. n. 4. vers. Nam
patrimonium. Et patet ex decreto Concilij Tri-
dentini c. 2. sess. 21. vbi beneficium, & patrimo-
nium, ad cuius titulum quis ordinatur, ponuntur
tanquam diuersa.

Tertiò denique arguit sic. De beneficio eccle-
siastico debet fieri mentio, c. Si motu proprio,
de præb. lib. 6. Sed de pensione debet fieri men-
tio, vt hic. Ergo pensio est beneficium. Verùm
hic quoque malè ratiocinatur Barbatia. Nam
vt argumentum concluderet, oporteret vt maior
propositio esset vniuersalis affirmatiua, videlicet:
Omne id, de quo fieri debet mentio in litteris,
est beneficium. Vel negatiuè concepta, idest in
60 litteris non debet fieri mentio. Ergo pensio est
beneficium. Sed arguendo hoc modo, maior
est falsa, tolle instantiam: etiam de præstimonijs
fieri debet mentio, vt tradit Felin. in c. Postula-
sti, supra eodem. Imò & de patrimonio secun-
dum Vincentium, & alios, licet Innocentius, &
communis contra. Et tamen nemo affirmaret
61 hæc esse beneficia ecclesiastica. Rursus fieri de-
bet mentio in litteris de Hospitali, quod datur
in titulum, secundum Cardin. in Clem. 2. nu. 8.
in 10. quæst. de offic. ordinar. & tamen Hospita-
le non est beneficium. Clem. Per litteras de præb.
glos. 1. in Clemen. Si beneficiorum, de decim.
Vnde non sequitur, De aliqua re fieri debet
mentio; Ergo illa res dicitur beneficium. Ita in
effectu respondet Felin. hic, & Ioan. de Selu. d.
62 quæst. 3. Verùm huiusmodi instantiæ non trans-
eunt absque difficultate, quia multi tenent præ-
stimonia, & præstimoniales portiones verè esse
beneficia ecclesiastica, per c. fin. de concess. præb.
lib. 6. inter quos Host. in c. Postulasti, supra eod.
Oldrad. cons. 81. num. 2. & 3. & cons. 140. nu. 1.
2. & 6. Abb. cons. 47. nu. 1. lib. 2. Mill. in repert.
in ver. Beneficij appellatione continentur præsti-
monia. Rebuff. in praxi tit. Sæculare beneficium
quotuplex, num. 16. Nauarr. de oratione c. 21.
num. 9. Et in vniuersa Hispania obseruari vt præ-
stimonia conferantur Clericis in titulum perpe-
tui beneficij, testantur Hoieda de incompat.
benefic. secunda part. cap. 8. nu. 15. Gonzal. ad
regul. 8. Cancellar. glos. 5. §. 2. & Garzias de
benefic. part. 1. c. 3. n. 218. Licet de iure contra-
rium teneant Ioan. Andr. in d. c. Postulasti, n. 3.
Gemin. in c. 1. n. 9. de rer. permut. lib. 6. & alij
plures.

63 Similiter Hospitalia, quæ dantur in titulum,
sunt beneficia, vt in Clemen. Quia contingit, §.
Vt autem de relig. domib. Felin. in c. De quar-
ta, num. 13. de præscript. Vnde an hæc sint vera
vt scilicet de præstimonijs, & hospitalibus sit fa-
cienda mentio. vide per Cardin. in d. Clemen. 2.
in 10. & 11. quæst. de offic. ordinar. fortè me-
liùs responderi posset negando minorem. Imò
enim de pensione, quæ non datur in titulum
beneficij, iure communi inspecto, non est facien-
da mentio in litteris, vt tenet Card. in d. Clem.
2. qu. 9. & latiùs patebit infra num. 73. Nec ob-
stat hæc Decretalis, quia intelligi potest de pen-
sione, quæ in titulum assignatur, & sic primæ
speciei, secundum Cald. supracitatum, n. 46.

Itaque, vt Felinus inquit, consultius fuisset
huiusmodi argumenta non ponere: sed teste Phi-
losopho lib. De cælo, in fine, ad pauca respi-
cientes facilè enunciant. Vnde præter Felin. &
Ioan. de Selu. hanc Siculam garrulitatem redar-
guunt etiam Andr. Gambara in proœmio sui

com-

commenti super constitutione Iulij II. de simon. elect. Roman. Pontif. & Gigas de pension. q. 28. num. 6. ad finem.

64 Contrariam igitur opinionem, videlicet pensionem non esse beneficium, nec venire beneficij appellatione nisi largè, prout beneficium diffinitur esse beneuola actio gaudium tribuens capienti, sequuntur communiter Doctores in c. Quamuis, il 1. de præb. lib. 6. videlicet Archid. col. 2. in ver. Prouideri. Io. Andr. col. fin. in ver. In Glossa Papa noster, Gemin. in vltim. notab. Petr. de Anchar. in 3. notab. & Franc. in 2. Et in hac Decretali Cardin. & Imol. ambo in 1. notab. Abbat. in 1. notab. & Felin. in princip. Staphil. de litteris gratiæ in nona forma expectatiuarum num. 27. Sarnen. in reg. de infirm. q. 16. & de annali q. 21. Caccialup. de pension. q. 12. & vlt. Gig. in eod. tract. nu. 28. Selua de benefic. prima par. q. 9. nu. 11. Car. Paleott. de Nothis, & spurijs c. 58. num. 4. Mandos. regula 19. Cancellariæ q. 11. num. 11. & cons. 55 num. 18. & cons. 139. Nauarr. cons. 1 r. num 8. de Constitut. & Couarr. pract. cap. 36. num. 10. vers. Quartò, quoties.

Quinimò, excepto Andrea Siculo, hanc partem sequuntur omnes, vt testantur Felin. & Gigas locis citatis. Et pensiones propriè beneficia Ecclesiastica dici non posse dixit Rota in causa Brixien. Confidentiæ 5. Iunij 1591. coram Penia. quam ad litteram referunt Moderni de Benef. par. prima, c. 5. num. 52.

65 Pro qua opinione inducitur primò hæc Decretalis in illis verbis; *annuas pensiones, seu alia beneficia*; ponderando dictionem, *alia*, quæ ponitur inter diuersa, iuxta textum in d. l. Si fugitiui. C. De seru. fugit. Quam inductionem probarunt hic Bald. num. 2. Cardin. Abb. & Felin. locis cit. Sed hæc inductio videtur parum vrgere, quia dictio, *alia*, denotat quidem diuersitatem in supposito, sed identitatem in substantia, vt probat Raph. Cuman cons. 46. incipien. Sine disputatione, in princ. vers. Etiam addito. Est enim dictio implicatiua eiusdem generis. l. Quidam relegatus, ff. De reb. dub. & probatur in c. Sacris, infra de sepult. notant gloss. & Doctores in c. Sedes supra eodem, & in d. l. Si fugitiui. Vnde quemadmodum cùm dicitur, Abbates, vel alij Religiosi, non licet inferre vt Abbates non sint Religiosi, Clemen. 1. in princ. de rescr. Item cum dicitur, Decanatus, Archidiaconatus, vel alia beneficia, non benè infertur vt Decanatus, & Archidiaconatus non sint beneficia; quin potius concluditur oppositum, vt in c. Cum in cunctis. §. Inferiora, de elect. ita cum dicitur hic pensiones, seu alia beneficia, non benè infertur vt pensiones non sint beneficia, sed potius infertur oppositum. Et propterea Abb. Antiq. Andr. Sicul. & alij inducunt hanc Decretalem pro contraria opinione ponderantes eamdem dictionem, *alia*,

66 Sed pro hac parte est textus formalis in d. c. Quamuis, il primo de præben. lib. 6. vbi cum mandatur alicui prouideri de beneficio vsque ad certam summam, non includitur pensio. Et ita hunc textum ad hoc allegant hic Io. Andr. nu. 4. in ver. pensiones, Bellam. in princip. in eod. ver. Bald. num. 2. Card. n. 1. in secundo notab. & plerique alij; quinimò Doctores omnes, vt inquit Gigas de pension. q. 28. n. 9. in fine, & nu. 10.

Nec refragatur quod ille textus fundetur in ratione illa, quod litteræ ad beneficia sint ambitiosæ, & strictè intelligendæ, quoniam si ex proprietate vocabuli appellatione beneficij veniret pensio, vtique includeretur etiam in litteris ad beneficia; quia in omni materia quantumcunque odiosa, & strictè intelligenda sit lata interpretatio quatenus requirit verborum proprietas. l. Cum lege, vbi Aretin. ff. De testam. & notat Calder. cons. 1. de consang. & affinit. & Dec. post cum in c. Inter cæteras, nu. 28. supra eod. Et per hoc patet responsio ad obiectum Gigantis d. q. 28. n 6. in fine, vers. Prima opinio.

67 Neque vrget si dicas cum Gigante d. q. 28. nu. 6. in mandato de prouidendo, de quo loquitur ille textus, appellatione beneficij non comprehendi beneficium Curatum, vt deciditur in c. Cum in illis, de præben. lib. 6. & tamen nemo dixerit beneficium curatum non esse propriè beneficium. Ergo eodem modo ex eo quod in litteris ad beneficia non cõprehendatur pensio, non licet inferre vt Pensio non sit beneficium. Etenim replicari potest quòd Curatum beneficium non comprehendatur in mandato de prouidendo, non prouenire ex eo quod beneficium curatum non sit propriè beneficium, sed quia est speciali nota dignum, & Papa non censetur voluisse illud sub tali generalitate includere, vt notant Doctores in d. c. Cùm illis, & est bona glossa in
68 Clem. Per litteras, in ver. Prouideri, de præben. sicut in litteris beneficialibus appellatione Ecclesiarum ciuitatis non venit Cathedralis, non quia non sit propriè Ecclesia; sed quia propter illius honorem Papa non vult illam includi sub tali generalitate, vt formaliter dicitur in d. c. Quamuis, in vers. Quanquam. At non sic est in pensione, quia non ideò non includitur in litteris ad beneficia quod sit speciali nota digna, cum minus sit pensio, quàm beneficium, sed quia litteræ ad beneficia sunt ambitiosæ, & strictè intelligendæ. Et hanc rationem ibi exprimit textus Quasi dicat, cum pensio propriè non sit beneficium, & in materia ambitiosa, sicuti sunt litteræ ad beneficia, non sit facienda extensio vltra propriam significationem vocis: propterea in mandato de prouidendo beneficij appellatione pensio non includitur. Et ita arbitror saluari posse communem inductionem illius Decretalis.

69 Pro eadem opinione inducuntur etiam aliquot decreta Concilij Tridentini, videlicet c. 2. sess. 21. vbi primò agitur de beneficijs, ad quorum titulum Clerici sacris Ordinibus initiantur, ibi; *beneficium Ecclesiasticum*; &c. ac deinde subiungitur, Patrimonium *verò*, vel pensionem,
70 &c. Ponderanda est enim illa dictio; *verò*, quæ est aduersatiua præcedentium, c. 1. §. Qui verò, & ibi gloss. in ver. Etiamsi, & Doctores notant de regular. lib. 6. Bald. cons. 412. Verba testamenti, per totum, lib. 1. & aduersatur in iure, & in facto, vt notat Abb. cons. 63. Videtur primo, in fine, lib. primo. Ad idem Decretum Concilij in c. 18. §. Ad hanc autem portionem, sess. 23. & in c. 15. sess. 25. vbi similiter pensio, & beneficium ponuntur tanquam diuersa; ibi, *beneficium aliquod ecclesiasticum*, & ibi, *nec pensiones, &c.* Nititur autem opinio communis hac præcipua ratione; quia pensio huius speciei est

stipen-

stipendium merè temporale nihil habens spiritualitatis annexum, cuius propterea, iure communi inspecto, etiam laicus est capax, vt notant Bald. Felin. & alij hic Gemin. Franc. & reliqui supracitati num.64 Lauren. in c. Possessiones, 16. q. 1. Cardin. in Clem. 2. num. 7. qu. 9. vers. Contrarium, de offic. Ordinar. Gigas de pension. q. 1. n. 1. & q. 21. 33. & 51. n. 2. Ripa in cap. 2. n 128. de iudic. Burlatt. cons. 178. n. 27. lib. 2. Rebuff. de pacif. possessor. à num. 150. aliàs 132. Cæsar de Grassis decis. 91. num. 5. & decis. 114. num. 8. Qualis est pensio, quæ laico assignatur in stipendium pro seruitio temporali, puta pro patrocinio, pro pulsandis campanis, aut aperiendo fores Ecclesiæ, vel aliàs pro remuneratione laborum, de quibus plenè per Hostien. Ioan. Andr. & Doctores in cap. Super inordinata, infra de præb. Dixi in c. Cum in cunctis à n. 90. de elect. Pensio enim huiusmodi est omnino prophana, vnde non mirum si cadere possit etiam in laicum vt per Gigan. q. 67. num. 2. Duaren in tract. De benef. lib. 6. c. 4. & Mandos. in reg. 19. Cancell. q. 11. n. 2. & de signat. gratiæ, tit. de pension. in princip.

72 Hinc deducunt multi pensionem hanc simplicem pretio constitui, transferri, ac redimi posse sine labe simoniæ, vt post seriam, & prolixam disputationem in translatione concludit Gigas, qu. 99. & in extinctione, seu redemptione q. 45. & 87. & ante eum Hieron. Paul. in pract. Cancel. vers. Quod pensiones quæ constituuntur. Rebuff. in repet. c. Extirpandæ, §. Qui verò, in 6. not. in materia pensionis ad finem de præb. Duaren. in tract. de beneficijs lib. 6. c. 4. §. Annua huiusmodi, Redoan. de Simon. 2. part. cap. 14. nu. 15. Bursatt cons. 126. num. 90. ad finem, lib. 2. Et ex Theologis Card. Caiet. in 1. tom. opusc. tract. 31. respon. 10. & Medin. in Summ. lib 1. cap. 14. §. 22. De quo tamen vide quod dicam infra n. 75. & 81.

73 Hinc etiam deducunt alij de hac simplici pensione non esse faciendam mentionem in impetratione beneficij; Quia iura non præcipiunt in litteris mentionem fieri nisi de beneficio, cap. Si motu proprio, de præben. lib. 6. Clemen. 2. de offic. Ordin. vbi hoc tenent de Eleaz. & Zenzelin. & post eos Cardin. num. 7. quæst. 9. Imol. col. penult. vers. An impetrans. Et in cap. Postulasti, supra eod. Ioan. Andr. & Henr. Boich. num. 5. Butr. num. 7. Cardin. num. 5. & Felin. num. 8. in 3. declaratione, & 30. Corollar. Mill. in repert. in ver. Gratia, vers. Decimosexto, Hieronym. Paul. in pract. Cancell. in notabil. super vacantibus non reser. vers. Gratiam beneficij impetrans. Capella Tholosana decis. 473. & ita seruat Rota, vt nouissimè testatur Gonzal. ad regul. 8. Cancel. in gl. 5. §. 5 à n. 16.

74 Sed maior est difficultas, Quid dicendum in pensionibus, quæ hodie ex stylo curiæ assignantur loco beneficij, vt quis commodiùs sustentari valeat, vel ex causa resignationis, seu cessionis, ne exinde resignans nimium dispendium patiatur. De his enim non immerito ambigitur an dici possint beneficia Ecclesiastica, & veniant beneficij Ecclesiastici appellatione.

75 Pro opinione affirmatiua facit primò, quia huiusmodi pensiones non sunt quid merè temporale, sed potius spirituale, aut spirituali annexum dependenter, seu consequenter instar beneficij. Patet, quia quemadmodum beneficium ecclesiasticum prærequirit clericatum, c. Cum adeo, & ibi glos. in ver. Nec Clericus, supra eodem, c. Ex litteris, infra de transact. c. 2. de institution. Et hac ratione dicitur spirituale, seu spirituali annexum dependenter, vt docet S. Tho. in 2. 2. q. 100. art. 4. & ibi expositores. Soto de iust. & iur. lib. 9. quæst 1. art. 1. Nauarr. in Man. c. 23. num. 108. & scripsi latissimè in c. Cum pridem, in 3. quæst. & num 60. infra de pactis. Ita & pensio Clericatum præ requirit ex stylo Curiæ notissimo, de quo testantur Redoan. de Simon. 2. part. cap. 14. num. 13. Nauarr. cons. 63. nu. 5. de Simon. & Rota decis. 139. lib. 3. par. 3. diuers. Et hodie est expressum in constitutione Pij V. incipien. Sacrosanctum, de reuocatione priuilegiorum circa pensiones obtinendas, & transferendas per laicos, Bigamos, Clericos coniugatos, &c. in Bullar. tom. 2. pag. 269. & in consti-
76 tutione Sixti V. incipien. Cum Sacrosanctam, de habitu, & tonsura per Clericos, seu Milites Beneficia, vel etiam pensiones obtinentes deferendis. In Bullar. eod tom. pag. 653. vbi statuitur vt Clerici obtinentes pensiones debeant tonsuram, & habitum Clericalem, vestes scilicet talares iugiter deferre; alioquin non gestantes dictum habitum Clericalem pensionibus sint ipso facto priuati, & pensiones extinctæ, &c. & in futurum nonnisi actu Clericis in habitu Clericali, & tonsura incedentibus pensiones reseruentur, cum decreto irritante, &c. Atque ita ex hac posteriori constitutione non tantùm prærequiritur clericatus ad pensiones obtinendas, sed etiam vt pensionarij iugiter incedant in habitu, & tonsura, præterquam si pensiones insimul non ex-
77 cedant summam sexaginta ducatorum auri de Camera, in quibus tamen requiritur clericatus, licèt non delatio habitus, & tonsuræ, vt idem Sixtus postea declarauit in alia constitutione,
78 quæ incipit Pastoralis. In Bullar. d. tom. 2. pag. 654 Quamobrem vsu receptum est vt pensio non possit laico reseruari, nisi per Romanum Pontificem, teste Rebuff. de pacif. possessor. num. 153. aliàs 135. Et Nauarr. cons. 34. de præb.

79 Secundò, pro eadem opinione facit quia ex constitutione Pij V. incipien. Et proximo, In Bullar. tom. 2. pagina 247. Pensionarij obligantur ad recitandum officium paruum Beatæ Mariæ Virginis, licet prius ad Horas non tenerentur, vt tradit Gigas de pension. qu. 30. vbi refert ita etiam tenuisse Hieronymum Paulum practicum Curialem auctorem libelli, qui inscribitur Prouinciale omnium Ecclesiarum, fol. 48. vers. Quod pensiones, in fine, & Gomes.
80 in regul. Cancellar. de infirm. resignant. qu. 16. Ergo pensio datur hodie propter officium sicut beneficium, iuxta tex. in c. fin. de rescr. lib. 6. cum concord. de quibus ibi in glos. in ver. Datur, vt per Nauarr. de restitut. lib. 2. c. 2. num. 200. & statutum est in Concilio Lateranensi nouissimo sub Leone X. sess. 9. §. Statuimus quoque, adeò vt propterea post memoratas constitutiones Henriquez in summa lib. 13. c. 13. §. 2. Dixerit pen-
81 sionem dari titulo ecclesiastico. Quare pensionem hodie non esse quid mere temporale, sed spirituali annexum probarunt Nauarr. cons. 59. Quidam Canonicus, cons. 62. Status propositæ

quæ-

quæstionis, num. 2. & 3. vbi num. 3. dicit Zabarellam, Caiceanum, & alios, qui dixerunt pensionem esse ius merè temporale, parum cautè loquutus fuisse: & consf. 65. Fuit reseruata, num. 1. de Simon. Et in Man. cap. 23. num. 111. Hieron. Gabriel. consf. 191. num. 8. lib. 2. Redoan. de Spol. eccles. cap. 14 §. Ex his, à num. 6. Mandns. reg. 19. Cancellar. quæst 11. n. 11. Cardin. Tolet. in summa lib. 5. c. 9. Et hodie iam receptum est in Rotæ Auditorio pensionem non esse quid prophanum, sed annexum spirituali, vt patet in causa Britonorien. Commendæ, 12. Decembris 1588. coram Gipsio, vt referunt moderni de resignat. beneficior. lib. 6. q. 4. n. 54. & in tract. De benef. part. 1. c. 5. n. 19. & habetur apud Farinac. consf. lib. 1. decis. 63.

82 Tertiò pro eadem opinione facit, quia sicut simoniacum est pro pecunia beneficium ecclesiasticum conferre, vel permutare, aut resignare, c. Cum pridem, & c. Fin. de pact. c. Si quis dator, cum duobus sequentib. c. Si quis obiecerit, & c. Saluator. 1. q. 3. eodem modo simoniacum reputatur pensionem constituere, vel transferre, aut redimere pecuniæ interuentu, vt tenent Adrian. quodlib. 4. ad 5. Cordub. lib. 1. q. 21. punct. primo, Sayr. de Censur. lib. 2. c. 5. num. 15. & alij recentiores apud Garaiam de benef. par. 1. c. 5. num. 20. post Paul. Roman. & Andream Gambar. supracitatos num. 53. Quinimò, vt inquit Nauarr. d. consf. 59. num. 1. de simon. Pensio non potest iustè emi secundum omnes, nec redimi secundum ferè omnes absque auctoritate Apostolica, contra Caietanum sentientem pensionem esse ius merè temporale, & ideò esse redimibile pecunia, in primo tom. opusculor. tractat. 31. responsf. 10. Et hoc ipsum respondit idem Nauarr. d. consf 61. in eo, qui pensionem sibi reseruatam ad vtilitatem alterius Curialis de ipsius Curialis consensu soluta eidem certa pecuniæ quantitate in alium transtulit. & consf. 65. in pensionario habente facultatem transferendi, qui intendebat transferre reseruata sibi facultate exigendi quoad

83 viueret, eod. tit. de simon. Quam sententiam & Rota amplexa est in causa Pharen. pensionis. 24. Ianuarij 1578. coram Clemen. VIII. quæ habetur in impressis decis. 454. nu. 7. par. 1. diuersor. vbi tenuit pensionem extingui non posse anticipatis solutionibus sine auctoritate superioris, post Præpos. in c. Agathosæ in fine, 63. distin. Sarnen. in regula de infirm. q. 16. & Gigas de pens. quæst. 45. Et adde eundem Gigantem q. 87. vbi expressius tenet pensionem redimi non posse pro tot anticipatis solutionibus sine authoritate Papæ. Et ita se habet stylus Curiæ, qui facit ius: teste eodem Nauarr. d. consf. 61. in fine, & consf. 11. incip. N.

84 pressus admodum ære alieno, in tit. de reb. Eccles. non alienan. licet pensio vti debitum pecuniarium possit gratis remitti, & condonari in totum, vel in parte, simpliciter, vel ad tempus sine authoritate superioris, vt tenet Præpos. loco citato. Gig. quæst. 45. & Nauarr. d. consf. 11. vers. Respondeo primo.

85 Quarto facit pro eadem opinione, quia de pensione loquitur subsidium charitatiuum, sicut de beneficio, vt per Bellenc. in tract. de subsid. charit. q. 75. Caccialup. in tract. de pension. q. 12.

86 & Gig. in eod. tract. q. 49. Quemadmodum & taxa pro seminario solui debet ex fructibus non modò beneficiorum, sed etiam pensionum,

87 vt in decreto Concilij Tridentini c. 18. vers. Ad hanc autem portionem, sess. 23. Et generale est vt pensionarij teneantur ad collectam per Clericos soluendam ex fructibus beneficij, sicut cæteri beneficiati, vt pluribus probat Gigas q. 28. n. 19. vers. Tertiò limita.

88 Similiter de pensionibus soluenda est annata in expeditione litterarum reseruationis, sicut soluitur de beneficijs excedentibus valorem viginti quatuor ducatorum auri de Camera. Et

89 ita obseruat Curia. Imò stylus habet vt quando alicui prouidetur de beneficio, super cuius fructibus est alicui reseruata annua pensio, tunc in expeditione litterarum prouisionis beneficij soluatur annata detracta pensione. Et quidem annata ante tempora Leonis X. soluebatur propensionibus excedentibus prædictam summam viginti quatuor ducatorum; sed tempore ipsius Leonis statutum fuit vt annata solueretur ex pensionibus ascendentibus ad ducatos duodecim, vt testatur Gigas quæst. 26.

90 Et eodem modo sicut illegitimè natus non est capax beneficij ecclesiastici sine dispensatione, c. Litteras, & de fil. presbyter. c. 1. eodem tit. lib. 6. ita pariter sine dispensatione non est pensionis capax, vt concludit Gigas quæst. 16. per totam.

91 Quintò, facit quia sicut beneficia ingressi religionem sequuta professione vacant, c. Beneficium, de regular. lib. 6. ita extinguitur pensio per professionem Pensionarij, quia verbum, beneficium, positum in ea decretali intelligitur largè de quocunque beneficio, vt ibi notant Io. Andr. Gemin. & Franch. in principio. Et ita in pensione firmat Gigas q. 57. num. 5. vers. In contrarium, & num. 6. dicens hanc sententiam esse de

92 iure veriorem. Item sicut per contractum matrimonij per verba de præsenti vacant omnia beneficia Clerici in Minoribus constituti, c. Primo, & ibi gloss. 1. & Doctores infra de Clericis coniugat. Ita etiam per contractum matrimonij extinguitur pensio Clerico assignata ex causa resignationis, aut cessionis, vel vt commodius sustentari valeat, de qua nunc agimus, vt concludit Caccialup. de pension. quæst. 30. & vlt. vers. Et pro declaratione materiæ. Put. decis. 469. lib. 2. Ioaunes Paulus decis. 188. lib. 2. Couarr. in 4. Decretal. secunda, par. c. 6. §. 3. n. 6. Iulius Clauis in pract. crimin. §. fin. q. 73. num. 5. & Gigas q. 54. num. 4. vbi amplius testatur hanc opinionem amplecti Curiam Romanam, & sibi ipsi in facto accidisse, quia postea quam matrimonium contraxit, quasdam pensiones amisit sibi tanquam Clerico in minoribus reseruatas

93 per Clementem VII. licèt secus sit in pensione assignata laico de Ecclesia benemerito, quod fieri potest iuxta terminos, in quibus consuluit Oldrad. consf. 226. incipien. Quidam Episcopus. Aut pro seruitio Ecclesiæ impenso, vel impendendo, puta aduocato pro patrocinio, & defensione, vel pro alijs causis temporalibus de quibus per Host. & DD. in c. Super inordinata, infra de præben. Hoc enim casu per contractum coniugij pensio non extinguitur, vt post Guilel. de Monte Laud. in Clem. 1. de reb. Eccles. non

94 alien. firmant ibi Cardin. q. 18. & Imol. col. 6. vers. Sed numquid aduocatus, quemadmodum nec

nec extinguitur si fuerit assignata clerico pro-
seruitio, vel officio temporali, vt notant Lauren.
Cardin. & Imol. in Clemen. 1. §. An eadem, de
supplen. neglig. Prælat. & post eos Gigas d.q.54.
num. 3. vers. Primo casu.
Sextò facit quia sicut in impetratione benefi-
cij fieri debet mentio de obtentis, c. Si motu
proprio, de præb. lib. 6. cum concordant. ita
& in gratia pensionis, quæ clerico assignatur
loco beneficij vt commodius sustentari valeat,
facienda erit mentio de beneficijs, & alijs pen-
sionibus, nisi in gratia reseruatæ sint motu pro-
prio, vt super Episcopatibus, vel ex causa resi-
gnationis, seu cessionis; & ita seruatur de con-
suetudine, & stylo curiæ, vt testatur Garzias de
benefic. par. 1. cap. 5. num. 85. Ideoque in pen-
sionibus pro Palatinis apponi consueuit hæc
clausula, videlicet, [Et cum indulto quod pensio
per præsentes reseruata loco beneficij Ecclesia-
stici non cedat, nec in numero beneficiorum,
seu pensionum, etiam sub eodem tecto consisten-
tium intret, vel illius taciturnitas in impetra-
tionibus aliorum beneficiorum, seu pensionum
deinceps faciendis subreptionem, aut nullitatem
aliquam faciat.]
95 Septimò, pro hac parte facit, quia sicut fructus
beneficij quamuis licitè vendi, & locari possint,
vt in c. Vestra, de locat. tamen vendi, aut locari
nequeunt ad vitam propter prohibitam rerum
ecclesiasticarum alienationem, vt notat glos. in
Clem. 1. in ver. Vnius, de reb. Eccles. non alienan.
Imò nec vltra triennium, vt in Extrauag. Ambi-
tiosæ, eod. tit. Ita quamuis & fructus pensionis
licitè vendi, & locari queant; id tamen fieri non
96 potest ad vitam, vt firmat Nauarr. in præalleg.
cons. 11. de reb. Eccles. non alienan. vbi pluribus
consuluit non licere Pensionario pro pecunia con-
stituere aliquem Procuratorem irreuocabilem ad
fructus pensionis exigendos, vita eiusdem pen-
sionarij durante, sine autoritate Apostolica. Quod
malè seruatum intellexi à nonnullis Curialib. qui
ad sui vitam constituerunt procuratores, vt in rem
propriam, ad exigendam pensionem, recepta ab
97 ipsis certa pecuniarum quantitate. Vltimo, omis-
sis alijs, facit pro hac opinione, quia Cancellaria
habet pensionarios pro beneficiatis, & vult in
litteris mentionem fieri de pensionibus, sicut de
beneficijs, vt patebit in quæstione sequenti n. 132.
Et contraria opinio vera est tantummodo in pen-
sione, quæ non assignatur loco beneficij, sed in
stipendium, in qua loquuntur plerique ex Aucto-
ribus præcitatis num. 73. vt declarauit Andr. Gam-
bata de offic. leg. lib. 6. num. 323. Gigas de Pen-
sion. quæst. 67. conclus. 2. Mandos. de Signatura
grat. tit. de pension. in princip. vers. Hinc dicimus.
Item procedit eadem opinio in pensione, quam
quis habet à laico pro titulo Ordinum, de qua
loquitur Rota decis. 39. de rescript. in antiquis,
& decis. 9. de præben. in antiquior. & Felin. in
c. Postulasti, nu. 8. in tertia declarat. & in 30. co-
rollar. supra eod.
Verùm his non obstantibus, arbitror dicendum
nec pensiones, quæ hodie ex stylo Curiæ Clericis
reseruantur, esse beneficia Ecclesiastica, nec pro-
priè, & strictè loquendo venire beneficij ecclesia-
stici appellatione. Quod multipliciter probo.
Et primò. Beneficium ecclesiasticum ex sui natu-
98 ra debet esse perpetuum, c. Præcepta, 55. distin.
Prosp. Fagn. in c. Decretal.

c. Sanctorum, 70. distin. c. Veniens, de fil. Presbyter.
c. penult. de Cler. ægrotan. & notatur in c. Si gra-
tiosè, de rescript. in 6. Lap. alleg. 9. incip. Dispu-
tat, num. 3. Petr. de Anchar. in c. 1. num. 4. de
regul. iur. in 6. Cassad. decis. 4. num. 2. & decis. 12.
nu. 9. de præben. plenè Francisc. Marc. decis. Del-
phin. 1071. lib. 1. & decis. 1120. num. 22. pensio
autem non est perpetua, sed temporalis; extin-
99 guitur enim morte Pensionarij, cui soluitur, sicut
vsusfructus morte vsufructuarij, §. Finitur, Instit.
de vsufruct. l. Antiquitas, C. de vsufruct. & habit.
Vnde in litteris reseruationis pensionis semper
apponitur clausula, [Tibi, quoad vixeris, vel pro-
curatori tuo legitimo annis singulis persoluen-
dam.] vt per Gigan. de pension. q. 1. num. 5. &
quæst. 12. in princip. Nec pensio vacat per obitum
Pensionarij, sed extinguitur vt prædixi, ac proin-
de vt vacans impetrari non potest. At beneficium
ecclesiasticum vti perpetuum vacat, & alteri con-
fertur, c. 2. cum duobus sequentibus, c. Ex tenore,
& c. fin. inf. de concess. præben. cum multis simi-
libus. Secundo beneficium ecclesiasticum requi-
100 rit canonicam erectionem, aliàs non est beneficiũ,
c. Nemo, de consecr. distin. 1. c. 1. 22. distin. Vnde
Sacra Congregatio Concilij aliàs respondit Vica-
rios perpetuos constitui non posse in vim, cap. 7.
sess. 7. absque erectione tituli Vicariæ. Item be-
neficium sine canonica institutione obtineri non
potest, vt in regula Beneficium, de regul. Iur. lib. 6.
Sed ecclesiastici prouentus annuatim à Clerico
101 percipi possunt sine vlla erectione, aut canonica
institutione; quia ex eo non dicitur quis propriè
beneficiatus, vt inquit glos. notabilis in d. c. Be-
neficium, in princip. per textum in c. Quicunque
suffragio, 12. quæst. 2. c. Possessiones, 16. quæst. 1.
c. Clerici, & c. Si Episcopus, quæst. 3. & c. Quoniam
de Magistr.
Tertiò, inter beneficiatum, & ecclesiam con-
102 trahitur matrimonium spirituale, c. Sicut in vna-
quaque, 21. quæst. 2. c. Inter corporalia, c. Quan-
to, & c. fin. de transl. Episc. c. Requisisti, de testam.
vel quasi matrimonium, vt not. glos. 1. in c. Ne
pro defectu, infra de elect. Butr. in c. fin. num. 15.
de postul. Prælat. & dixi plenius in d. c. Quanto,
num. 7. At Pensionarius non dicitur Sponsus Ec-
clesiæ, nec vllum spirituale coniugium cum Ec-
clesia contrahit, vt in dict. c. Possessiones, cum
alijs allegatis num. præced.
103 Quarto, vt inquit Petr. de Anchar. in c. Quam-
uis, il primo, in 3. not. de præben. lib. 6. propter
beneficia quis intitulatur, & obligatur Ecclesiæ;
& tenetur ad continuam residentiam, cap. fin. de
104 Cler. non residen. Adde textum in vsibus feudor.
lib. 1. tit. 6. in princ. vbi pro eodem assumuntur
beneficium, & titulus beneficialis, sicut etiam
105 communiter vsu receptum est. Sed per pensio-
nem quis non intitulatur, nec ad residentiam te-
netur, dict. c. Possessiones, & c. Illud, 2. quæst. 6.
Et hanc idem Anchar. dicit esse rationem deci-
dendi in ea Decretali.
106 Quintò, beneficium ecclesiasticũ resignari non
potest sine Superioris authoritate, c. Admonet, de
renunc. Idque propter rationes superiùs expressas
in tertio, & quarto fundamento. Sed pensio etiã
Clerico assignata iuxta hodiernum Curiæ stylum
remitti, & condonari potest sine vlla authoritate
Superioris, dummodo pure, & liberaliter id fiat,
vt dictum est supra num. 84.

107 Sextò, quorum diuersa est diffinitio, diuersa
quoque est substantia. Nam diffinitio teste Boe-
tio, est oratio cuiuscunque rei substantiam de-
monstrans, vt refert glos. in l. Omnis diffinitio,
108 ff. de regul. Iur. & quidditatem rei ostendit, vt in-
quit Aret. in l. Moribus, col. 2. vers. Secundo nota
109 argumentum, ff. de vulg. & pupill. Et differentiæ
specierum non cognoscuntur nisi per diffinitio-
nem, l. 1. C. De iure emphyt. l. Qnæfitum, in princ.
ff. de fundo instructo, & l. Si quintus, §. Cum
aurum, ff. de aur. & arg. legat. Ad hoc l. 1. §. 1.
ff. de dolo. Institut. de tutel. in princip. & c. Cum
110 causam, inf. de raptor. Sed diffinitio pensionis,
de qua supra nu. 48. multum differt à diffinitio-
nibus beneficij ecclesiastici, quas ponunt Io. de
Selua in tract. de benef. part. 1. quæst. 1. Duaren.
lib. 2. c. 4. Cotas. part. 1. c. 2. num. 1. Card. Tolet.
in Summa lib. 5. c. 76. Nauar. de reditib. Ecclesiast.
quæst. 1. monit. 55. nu. 4. Moderni de re beneficiar.
111 lib. 1. q. 3. nu. 1. & alij complures. Ergo necesse
est aliud esse pensionem, & aliud beneficium eccle-
siasticum, & consequenter pensionem non venire
beneficij ecclesiastici appellatione, ad l. Si idem,
C. de Codicill. Nam nomen debet esse consequens
rei, Institut. de donat. §. Est & aliud, c. Si offi-
cia, 59 distin. Vnde illud, Si re priueris, nec nomen
habere mereris, l. fin. C. de senten. ex peric. reci-
tan. c. Cleros, & ibi Archid. 21. distin. & c. Non
omnis, 2. q. 7.

112 Septimò, vt dixit Rota decis. 425. par. 1. diuer-
sor. Pensio quamuis sit spirituali annexa; tamen
est quoddam ius temporale, idest ad tempus se-
paratum, & formale ac per se distinctum ab ipso
beneficio.

113 Vltimò, alijs omissis, Pensiones nostri temporis
non esse beneficia, nec propriè comprehendi sub
nomine beneficij ecclesiastici inde patet manife-
stè, quòd in materia odiosa, & strictè intelligen-
da, appellatione beneficij nunquam venit pensio:
icatus est clarus in d. c. Quamuis, il primo, de
præben. lib. 6. & patebit in quæstionibus sequen-
114 tibus. Quod procedit etiamsi beneficium expri-
matur per dictionem vniuersalem, *quodcunque*,
vt ibi probatur in vers. Et ideò, in fine, quod plu-
ribus exornat Gigas de pension. q. 28. num. 16.
Atqui si pensio esset verè, & proprie beneficium
ecclesiasticum, vtique comprehenderetur appel-
latione beneficij etiam in materia odiosa, & stri-
ctè intelligenda, vt ostensum est supra num. 66.
vers. Nec restragatur. Et hanc partem tenent com-
muniter Doctores, concedunt enim pensionem
esse propriè beneficium in eo tantùm casu, in quo
pensio assignatur in titulum beneficij, vt patet ex
dictis supra num. 44. Et probatur per textum in
Clem. 2. §. 1. iuncto §. Cæteri verò, in ver. Quod-
cunque, de vit. & honest. Clericor. Nam ibi Cle-
ricus contraueniens illi Constitutioni est suspensus
à perceptione fructuum beneficij, quod obtinet
per sex menses, nec appellatione beneficij ibi ve-
nit pensio. Et in §. Cæteri Saeetdotes, non bene-
ficiati vtentes virgata veste, dicit ibi textus, red-
duntur inhabiles ad quodcunque beneficiū eccle-
siasticum obtinendū. Glossa verò in d. ver. Quod-
cunque, dicit appellatione beneficij comprehendi
pensionem, quæ in titulum datur. Ergo quæ non
datur in titulum non comprehenditur. Et ita
hunc locum expendit Gigas de pension. quæst. 94.
num 4.

Non obstant argumenta contraria. Nam ad
primum, secundum, & tertium respondetur con-
cedendo pensionem hodie non esse quid merè
temporale, sed spirituali annexum, idest benefi-
cio, & dari propter officium; Ideoque Simoniam
committi in pensione sicut in beneficio. Sed hinc
non sequitur vt pensio propriè sit beneficium.
115 Quod inde apparet manifeste, quòd pensionem
transferens, aut redimens pro pecunia sine aucto-
ritate Romani Pontificis, quamuis committat si-
moniacam prauitatem; tamen non incidit in ex-
communicationem latam in Extrauag. secunda de
Simon. quia ibi non excommunicātur nisi Simo-
niaci in ordine, & beneficio, secundum receptam
sententiam, de qua testatur Nauarr. dict. cons. 65.
num. 1. vers. Secundo quod dici posset, de Simon.

Ad quartum, & quintum respondetur ex eo
quod de pensione sicut de beneficio soluatur cha-
ritatiuum subsidium, collecta, vel taxa; & quod
pensio sicut beneficium vacet per professionem,
& matrimonium, hoc tantùm inferri vt pensio in
illis casibus sit similis beneficio, & eodem iure
cum beneficio censeatur, non autem vt sit bene-
ficium. Quod inde etiam apparet, quia Hospi-
talia quoque, Confraternitates, & Collegia ad
eiusmodi taxam tenentur, vt in d. c. 18. sess. 23.
& tamen non sunt beneficia, vt superius tetigi-
mus, num. 61.

Ad Sextum patebit solutio ex responsione ad
vltimum.

Ad Septimum itidē respondetur ex eo quod fru-
ctus pensionis sicut beneficij ad vitam vendi, aut
locari nequeant, hoc tantùm sequi vt eiusmodi
fructus veniant appellatione rerum ecclesiastica-
rum, non autem vt pensio sit beneficium,

116 Ad vltimum denique respondetur Cancellariā
habere pensionem pro beneficio ad illum effectum
tantùm vt de pensione sicut de beneficio facien-
da sit mentio in litteris, non autem generaliter,
& indistinctè. Ratio autem cur in eo casu pensio
reguletur instar beneficij, ea esse potest, quia
Papa non ita de facili prouideret eum, qui nihil
haberet ex prouentibus Ecclesiasticis, arg. c. Po-
stulasti, supra eodem. Ac propterea de pensioni-
bus, sicut de titulis beneficialibus oportet men-
tionem fieri, quemadmodum & de beneficijs ma-
nualibus, licèt propriè non sint beneficia, vt pa-
tebit infra num. 118. fieri debet mentio, vt notat
Calder. cons. 9. de rescript. Ripa in c. Ad aures,
num. 12. supra eod. Selua, de benef. tertia part.
quæst. 11. num. 8. Rebuff. de nomin. q. 9. num. 27.
& Rota in causa Segnntina Thesaurariæ, 19. Apri-
lis 1596. coram Orano.

Dnnum argumenta omnia in cōtrarium addu-
cta huc spectant vt pensio hodie in multis casibus
reguletur instar beneficij, vbi scilic. id suadet sub-
iecta materia, non autem, vt ex proprietate
vocabuli comprehendatur appellatione beneficij
ecclesiastici.

117 Quamobrem concludendo, & opiniones con-
ciliando videtur sic distinguendum. Aut versa-
mur in materia odiosa, & strictè intelligenda; &
procul dubio beneficij appellatione non venit
pensio. Aut versamur in materia fauorabili; &
tunc pensio includitur appellatione beneficij non
solum accipiendo nomen beneficij in genere
prout est beneuola actio tribuens gaudium ca-
pienti, (de hoc enim ineptum esset dubitare,
cum

cum qualibet Principis liberalitas, seu gratia etiam prophana, & laicalis dicatur beneficium, vt donatio rei temporalis, c. Cum dilecti, infra de donat. Dixi in c. Olim. de verbor. signific.) sed etiam accipiendo nomen beneficij in specie pro beneficio spirituali, & ecclesiastico, vt per Gigant. q. 94. num. 8. vers. Imò largo modo pensio dici potest ecclesiasticum beneficium. Pro qua distinctione induco textum in d. c. Quamuis, il primo de præben. lib. 6. Nam ibi deciditur in litteris ad beneficia pensionem non includi ob illam rationem, quod litteræ huiusmodi sunt ambitiosæ, & restringendæ. Ergo à contrario sensu si materia sit fauorabilis, & latè interpretanda beneficij nomine veniet etiam pensio. Idque non ex proprietate vocis, sed per interpretationem extensiuam, vt per Gigan. quæst. 58,
118 num. 28. vers. Secundo limita, sicut in materia fauorabili appellatione beneficij includuntur etiam beneficia manualia, quæ tamen verè, & propriè non sunt beneficia, vt tenent Staphil. de litteris gratiæ, nona forma expectatiuæ. n. 29. Gambar. de offic. leg. lib. 4. rubr. t. n. 5. Ludouic. Gomez. de expectatiuis, nu. 94. Duaren. in tract. de benefic. lib. 2. c. 4. vbi ait Prioratus claustrales beneficijs non annumerari, quia perpetui non
119 sunt. Quintanaduen. lib. 1. Ecclesiasticor. c. 3. num. 12. & Nauar. cons. 5. de præb. & cons. 8. num. 7. de iurepatr. dicens Capellaniam sic fundatam etiam authoritate Episcopi non esse beneficium; & cons. 9. de offic. ordinar. & cons. 27.
120 de præben. vbi ait Capellaniam desinere esse beneficium si ex perpetua fiat ad nutum amouibilis. Et hanc distinctionem inter materiam odiosam, & fauorabilem in proposito sæpius probauit sacra Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum. Quinimò & Gregor. XIII. vt patebit infra num. 129. 131. & 134.
121 Secundò QVÆRO, vtrum in decreto Concilij Trident. c. 6. sess. 23. qua parte statuitur vt Clericus prima tonsura initiatus, aut etiam in minoribus ordinibus constitutus fori priuilegio non gaudeat, nisi beneficium ecclesiasticum habeat, vel habitum, & tonsuram deferens alicui Ecclesiæ de mandato Episcopi inseruiat, appellatione beneficij Ecclesiastici veniat pensio.
122 Hanc quæstionem format Hieronymus Gigas in tract. suo de pension. quæst. 94. num. 8. in terminis constitutionis Clementis VII. emanatæ ad instantiam Reipublicæ Venetæ infrascripti tenoris, videlicet: Statuimus, & ordinamus quod de cætero post trimestre à die publicationis præsentium computandum tam coniugati, quam alij dicti dominij Clerici etiam ad minores ordines promoti non beneficiati, nec in sacris Ordinibus constituti cuiuscunque Dignitatis, status, gradus, ordinis, vel conditionis fuerint, priuilegio Clericali in criminalibus dumtaxat gaudere nequeant. Sed tales clericali charactere insigniti, ac in minoribus ordinibus constituti non beneficiati, & alij, qui ætatis legitimæ ad Ordines sacros suscipiendos, si Ordinem sacrum non susceperint, delinquentes pro tempore per iudices sæculares capi, inquiri, & iuxta eorum demerita omnibus pœnis, quibus meri laici delinquentes de iure puniri deberent, liberè, & licitè puniri possint, nec se sub prætextu priuilegij Clericalis tueri, & defendere, & ad Curiam ecclesiasticam
123 recurrere valeant. Et dicit Gigas sæpius se consultum fuisse an in prædicta constitutione appellatione Clerici non beneficiati veniret Clericus cui reseruata fuit annua pensio super fructibus alicuius ecclesiastici beneficij, & respondisse negatiuè, motus ex conclusione, quam superiùs firmauerat, quod in materia fauorabili, qualis est hæc priuilegij fori, appellatione Clerici beneficiati venit etiam Clericus, qui nullum possidet ecclesiasticum beneficium, habet tamen, & percipit annuam pensionem sibi authoritate Apostolica reseruatam super fructibus alicuius ecclesia-
124 stici beneficij, Mensæ, vel Dignitatis. Quod quidem responsum confirmat ea ratione, quia Clerico, cui pensio reseruatur, vt plurimum datur in litteris reseruationis pensionis regressus ad beneficium ob non solutionem pensionis, iuxta stylum curiæ, & propter huiusmodi regressum dicitur habere ius ad beneficium, allegat Æneam de Falconib. in tract. suo de reseruat. in 47. effectu, num. 10. & 11. licèt hæc ratio non sit vniuersalis, quia non comprehendit nisi Clericos, quibus reseruatur pensio ex causa resignationis beneficij; & hos non omnes, sed illos tantùm, quibus in litteris Apostolicis datur huiusmodi
125 regressus. Præterea secundum Gigantem, cum antedicta constitutio exorbitet à iure communi, quippe quæ restringit priuilegium fori Clericalis à iure communi indultum, strictè intelligi debet vt minus lædat ius commune quàm fieri possit, vt per Doctores in c. Causam, quæ supra eodem, Imò secundum ius commune intelligi, & interpretari debet, vt notatur in l. Ex facto, in princ. vbi Imol. & Alex. ff. De vulg. & pupill. substit. Ac demum in exorbitantibus non fit extensio. c. Quæ à iure, de reg. iur. lib. 6. & notant gloss. & Doctores in l. Si constante, in princ. vbi Alexand. ff. Sol. matrim. Ergo verba illa, *non beneficiati*, in dicta constitutione intelligenda sunt de Clericis, qui non habent aliquod beneficium, neque
126 ecclesiasticam pensionem. Hæc autem præcipuè vendicant sibi locum in casu constitutionis prædictæ, quia priuilegium Clericale est Clericis indultum de iure diuino, vt est textus in c. Si Imperator. & ibi glossa in ver. Et discuti, 96. distin. Calderin. in repetit. c. Perpendimus, de senten. excomm. Cardin. in Clem. 1. q. 1. de offic. ordinar. Abb. in c. Proposuit, col. 3. vers. Ex quo infertur, de concess. præb. Præpos. in c. In istis, in fine 4. distin. & scripsi plenius in c. Ecclesia S. Mariæ, supra de constitut. Quamobrem vt minus lædatur ius commune, in terminis constitutionis prædictæ Clericus pensionem habens be-
127 neficiatus censeri debet. Eamdem opinionem in terminis Concilij Tridentini tenet Salzedo dicens ita fuisse in supremo Concilio iudicatum, in practica criminali canonica c. 67. num. 10. Et quamuis in vltima editione anni 1594. affirmet Illustrissimos Cardinales sacræ Congregationis contrarium iudicasse, existimantes d. c. 6. Concilij quoad priuilegium fori non comprehendere Clericum, cui fuit reseruata pensio in fructibus alicuius beneficij, prout testatur Flamin. Paris. de resignat. benefic. lib. 1. q. 10. in fine, & lib. 2. q. 15. num. 15. & Nicolaus Garzias de benefic. par. prima cap. 5. n. 70. Veritas tamen aliter se habet.
138 Nam dubitatum fuit à quodã clerico Veliternę

dioecesis, qui erat clericus primæ tonsuræ, & beneficium ecclesiasticum à se possessum, reseruata sibi pensione, resignauerat, an gauderet priuilegio fori, licet in habitu, & tonsura non incederet; die sexta Decembris 1576. sacra Congregatio nihil decreuit: Nam primo aspectu videbantur obstare verba Concilij, ibi, *beneficium ecclesiasticum habeat*. Et sic re ipsa corpus beneficij; Pensio autem non est huiusmodi, quæ

129 consistit in mera temporalitate. Item quamuis appellatione beneficij veniat pensio largo modo; tamen clarum est propriè non venire, c. Quamuis, de præben. in 6. vbi si Pontifex mandat alicui prouideri de beneficio, non potest dari pensio nisi expressè fiat mentio pensionis in litteris. Staphil de litteris gratiæ, quæst. 28. c. 6. c. Ad audientiam, de rescript. vbi omnes, excepto Barbatia, dicunt pensionem strictè non venire appellatione beneficij, in materia fauorabili venire: sed non est fauor vt gaudeat in habitu, & ton-

130 sura non incedens. Vltimò, Concilium non intellexit appellatione beneficij venire pensionem, vt in c. 2. sess. 21. c. 18. sess. 23. c. 15. sess. 25. tamen quia in terminis adest decisio Gigan. q. 94. quæ in praxi obseruatur Neapoli, Venetijs, & alibi, & in dubio iudicandum pro foro ecclesiastico, censuerunt Patres amplius deliberandum, die 13 Decembris 1576. sacra Congregatio præuidit aliquas difficultates futuras in decisione huius quæstionis; quia iure veteri, & verbis c. 6. sess. 23. & solito modo loquendi Concilij non videtur Pensionarius comprehendi appellatione habentis beneficium. Quia tamen consuetudo & Venetijs, & Neapoli stat pro pensionario, iuxta decisionem Gigantis, licèt quoad consuetudinem ea Romæ non probetur, nec in statu ecclesiastico, & consuetudo vnius loci ad alium non extendatur: sacra Congregatio censuit non expedire decidere istum casum, sed ad Sanctissimum remittere decidendum.

131 Sanctissimus audita relatione Congregationis, die 18. Decembris 1576. declarauit Pensionarium censeri beneficiatum ad effectum gaudendi priuilegio fori ecclesiastici, de quo Concilium

132 loquitur. Idque duabus rationibus. Primò, quia Cancellaria habet Pensionarium pro beneficiato, ideò vult exprimi in Bullis pensiones sicut beneficia. Secundo quia Pius V. Bulla sua coegit pensionatum ad dicendum officium, saltem Beatæ Mariæ.

Vnde postea sacra Congregatio consulta, An clericus primæ tonsuræ, qui in habitu incedit, habetque tanquam clericus pensionem, sed non beneficium, nec Ecclesiæ iussu Episcopi deseruit, gaudeat priuilegio fori? Censuit gaudere ad instar obtinentis beneficium. An autem præallegatum Concilij decretum in c. 6. sess. 23. in princ. vbi statuit vt nullus ante decimum quartum annum beneficium possit obtinere, appellatione beneficij comprehendat pensionem, dixi in c. Cum in cunctis num. 102. infra de elect.

133 Tertiò QVÆRO; An homicida voluntarius, eiusve socius possit obtinere, & obtentas retinere pensiones absque dispensatione, non obstante cap. 7. sess. 14. quod de beneficijs tantum loqui videtur.

Die 11. Iulij 1577. proposito hoc dubio Congregatio generalis omnium sententijs censuit d. c. 7. non comprehendi pensiones, tamen faciendum verbum cum Sanctissimo, & in memoriam reuocandum quod Cancellaria in Bullis dicit cum retentione quorumcunque beneficiorum aliàs compatibilium, & pensionum. Referentibus die 19. Iulij 1577. Cardinalibus Morono, & Alciato sanctitas sua non habuit pro bono argu-

134 mento quod Cancellaria ita exprimat; id enim fit ad maiorem declarationem. Tamen dixit in materia fauorabili, vt illa priuilegij fori, appellatione beneficij venire pensionem. Die 8. Augusti 1577. Congregatio generalis cum hæc essent relata, dixit seruandam esse hanc distinctionem, & ita rescribendum.

135 Quartò QVÆRO; an Clericus possit ab Episcopo sacris Ordinibus initiari ad titulum annuæ pensionis, sicut potest ad titulum beneficij ecclesiastici.

Solutio; Si agatur de pensione, quæ assignatur in titulum beneficij, & sic primæ speciei, de qua egimus supra in prima quæst. num. 41. extra dubium est ad illius titulum posse Clericum promoueri, quia talis pensio est verè, & propriè beneficium ecclesiasticum, vt illic firmauimus. Sed si agatur de pensione secundæ speciei, quæ in stipendium assignatur ad tempus super fructibus alicuius Ecclesiæ, dicendum est Episcopum non posse ad titulum talis pensionis quemquam promouere, nisi ad eum modum, quo potest Clericos ordinare ad titulum patrimonij, idest pro necessitate, vel vtilitate Ecclesiæ. Ita expressè statuitur decreto Concilij Tridentini in c. 2. sess. 21. ibi, [Patrimonium verò, vel pensionem obtinentes ordinari posthac non possint nisi illi, quos Episcopus iudicauerit assumendos pro necessitate, vel commoditate Ecclesiarum suarum,] & aduertit Nauarr. cons. 14. incipien. Quæsitum

136 est, num. 2. vers. Tum quia Concilium, de tempor. ordin. Vnde sacra Congregatio iam pridem respondit pensionem non esse titulum ad sacros Ordines nisi dispensatiuè. Sed & iure communi inspecto, quamuis pensio assignata sit Clerico pro titulo recipiendorum Ordinum; Non tamen censetur titulus beneficialis, de quo in c. Tuis, de præben. vt tradit Gigas de pension. q. 33. in princip. Cæterùm subsistente causa necessitatis, vel vtilitatis Ecclesiæ, etsi Clericus possit ordinari ad titulum pensionis, tamen cogi non potest ad Ordines suscipiendos, quia in c. Quæria, infra de ætat. & qualit. vbi Clerici beneficiati ex causa necessitatis, vel vtilitatis compelluntur recipere Ordines suis beneficijs non annexos, appellatione beneficij non venit pensio; vt ibi dixi num. 28.

137 Vltimò QVÆRO, an in decreto Concilij Tridentini c. 9. ibi, *& beneficium statim re ipsa illi contulerit*, sess. 23. appellatione beneficij veniat pensio.

Contigit hic casus in Episcopo Brixiensi, qui vt suum familiarem decennalem ad pensionem obtinendam capacem redderet, primam tonsuram eidem contulit absque litteris dimissorialibus Patriarchæ Venetiarum; subsecuta statim dictæ pensionis reseruatione. Et cum dubitaretur an valida esset tonsuræ collatio, sacra Congreg. Concilij censuit tonsuram collatam ab Episcopo familiari suo decennali validam esse si statim ei reseruata fuit pensio. Itaque appellatione bene-

beneficij, de quo loquitur, d. c. 9. sess. 23. cum materia illa sit fauorabilis, ex sententia sacræ Congregationis comprehenditur etiam pensio.

DE RESCRIPTIS.

Cap. Edoceri.

S V M M A R I V M.

1 *Abbas in causa monasterij conuenitur per rescriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu, nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis, & conuentus bona essent distincta omnino.*

2 *Mensa conuentualis instituenda est distincta, & separata ab Abbatiali in omnibus monasterijs commendatis.*

3 *Mensa Abbatialis à conuentuali separari non debet in monasterijs, quæ dentur in titulum.*

4 *Commendatarij monasteriorum an possint se immiscere in his, quæ concernunt regularia instituta.*

1 EDOCERI. In causa monasterij conuenitur Abbas per rescriptum, in quo nulla fit mentio de conuentu, nec propter hoc appellari potest, nisi Abbatis, & conuentus bona essent distincta omnino. Hoc dicit Abbas Siculus, Communis diuisio. Secunda ibi, *super quo*. Et primo ponit duas quæstiones, Secunda ibi, *ac licet*. Item pars secunda duo facit; Primò, soluit illas duas quæstiones, & causam reddit. Secundò excipiendo declarat solutionem, ibi, *nisi fortè*. Ioan. Andr.

In textu ibi, *Abbatis, & conuentus negotia essent omninò discreta*. Nota in monasterio aliquando mensam Abbatialem esse distinctam à mensa conuentuali. Quod si quæras an expediat hanc distinctionem inducere, aut approbare conuentiones, seu concordias eam inducentes, sic distingue; Aut monasterium est commendatum, & seruanda est dispositio Bullæ 18. Gregorij XIII. Superna, §. 9. in Bullar. tom. 2. pag. 381. qua decernitur, vt in omnibus monasterijs, quæ commendata reperiuntur, & in posterum commendabuntur, etiam S. R. E. Cardinalibus, vbi non fuerit, instituatur mensa conuentualis ab Abbatiali mensa distincta, & separata, vt ibi plenius videre est. Et quamuis Bulla loquatur tantum de monasterijs ordinis Cisterciensis: tamen conueniens est vt seruetur etiam in alijs ordinibus Monachorum. Ratio, est quia cum commendatarij sint Clerici sæculares, non decet, vt sint cum Regibus commixti, nemo enim potest ecclesiasticis officijs simul, & monachali regulæ deseruire, C. Nemo, 16. quæst. 1. & sicut dicitur in Concilio Hispalensi, in vno, & eodem officio non debet esse dispar professio, dicente Moyse, Non arabis in boue simul, & asino, idest homines diuersæ professionis in vnum non sociabis; nam cohærere, & coniungi non possunt, quibus vota, & studia sunt diuersa, c. In noua 16. q. 7. & dispares mores, (inquit Tullius de Amicitia) disparia studia sequuntur, quorum dissimilitudo dissociat amicitias. Vnde & de iure communi si non professus eligitur ad regimen Ecclesiæ regularis, cassatur electio, consuetudine in contrarium non obstante, vt est casus in c. Cum causam, de elect. & decreto Concilij Trid. sess. 14. cap. 10. statuitur, vt regularia beneficia in titulum regularibus prouideri consueta conferantur tantùm Religiosis illius ordinis, ne vestem lino, lanaque contextam induant, & in c. 21. sess. 25. de Regular. disponitur, vt monasteria commendata, quæ imposterum vacabunt, non nisi Regularibus spectatæ virtutis, & sanctitatis conferantur. Non ergo videtur decens esse, vt Clericus sæcularis, cum Monachis coniungatur, & communi mensa vtatur cum eis.

Aut monasterium non datur in commendam, sed in titulum; & hoc casu separatio mensæ Abbatialis à conuentuali fieri non debet, quia est contra Regulam S. Benedicti, secundum quam inter Abbatem, & Monachos omnia sunt communia, & in dispositione Abbatis cuncta sunt posita, vt in c. Cum ad monasterium. §. Abbas de stat. monachor. Item Abbas, & Monachi constituunt vnum corpus, cuius Abbas est caput, Monachi verò membra vt hic pater, & 18. qu. 2. per tot. Colleg. Paduan. cons. 2. num. 26. & seq. post Concilia Cardinalis Zabarellæ. Non licet autem à capite membra recedere, cap. non decet, 12. dist. cap. cum non liceat de præscript. cap. Nouit, & ibi gloss. in verb. Non decet, de his quæ fiunt à Prælatis. Quamobrem iure optimo in casibus contingentibus sacra Congregatio rerum Consistorialium sæpius improbauit conuentiones pro separatione mensæ Abbatialis à conuentuali, & in specie in causa Cracouien. transactionis, seu separationis mensæ inter Abbatem, & Monachos monasterij Capriunicen. ordinis Cistercien. 16. Maij 1652.

Extra QVÆRO, an commendatarij monasteriorum possint se immiscere in his, quæ concernunt Regularia instituta. Solutio patet ex litteris in forma Breuis fel. rec. Innocentis X. quarum tenor talis est, videlicet.

INNOCENTIVS PAPA X.

Ad futuram rei memoriam.

PASTORALIS Officij nobis diuinitus commissi partes esse cognoscimus, vt Religiosorum virorum in humilitatis spiritu sub suaui Religionis iugo Altissimi obsequijs mancipatorum commodis, & felici directioni intendentes, illos à dispendijs quibuslibet quantum nobis ex alto conceditur, asseramus. Sanè pro parte dilecti filij Claudij Abbatis generalis Ordinis Cisterciensis per eius procuratorem nobis nuper expositum fuit, quod licet peculiaria Ordinis prædicti priuilegia à quampluribus Romanis Pontificibus, & signanter à Fel. rec. Pio II. Sixto V. Innocentio VIII. Pio IV. Pio V. & Greg. VIII. Prædecessoribus nostris concessa, & confirmata respectiuè disponant ac declarent, quod commendatarij monasteria d. Ordinis in commendam obtinentes nullam in monasteria sibi commendata quoad eorum monachos iurisdictionem exerceant,

ceant, sed visitatio ad Abbatem Cistercij, & quatuor primores quemlibet in sua generatione iuxta formam antiquam priuilegiorum pertineat, ac Monachi ipsorum monasteriorum commendatorum d. Abbatem Cistercij, & primos quatuor, ac eorundem commissarios ad eamdem visitationem recipere, & in eorum manibus professionem emittere debeant: commendatarij verò ne quempiam propter delictum ejiciant, sed quotiescunque Monachi quid admiserint, quod quidem animaduersione dignum sit, id quamprimum Priori claustrali, vel Commissario significent, qui correctionem iuxta ordinis præd. statuta faciat; ac demum Prior, & Subprior in ijsdem commendatis, seu commendandis monasterijs officiales spirituales dicti ordinis professi, & non sæculares per commendatarios, etiamsi S. R. E. Cardinales fuerint instituantur: Et prætcrea Concil. Tridentini decreto sess. 25. cap. 20. statutum reperiatur, vt Priores claustrales, aut in Prioratibus conuentum habentibus superiores, qui correctiones, & spirituale regimen exercent, à capitulis generalibus, vel ipsorum ordinum Visitatoribus instituantur: Ac insuper à Congregatione venerabilium fratrum nostrorū eiusdem S. R. E. Cardinalium negotijs, & consultationibus Episcoporum, & Regularium præposita resolutiones præmissis, ac constitutionibus Apostolicis innixæ emanauerint die secunda Augusti 1647. quibus tunc existenti nostro, & sedis Apostolicæ in regno Poloniæ Nuncio iniunctum fuit, vt serio inuigilaret, ne commendatarij huiusmodi, & signanter dilectus pariter filius Alexander Donhoff commendatarius monasterij Andreouien. Ordinis præfati Cracouien. diœc. circa officialium electiones, vel circa Monachorum vitam, & mores, cæteraque institutum regulare spectantia se ingererent: Nihilominus ijdem commendatarij passim, & imprimis præfatus Alex. Donhoff in vim litterarum Apostolicarum super eorumdem monasteriorum commendis expeditarum, in quibus huiusmodi monasteriorum cura, regimen, & administratio tam in spiritualibus, quàm temporalibus plenariè committitur, prætendunt ius instituendi, ac destituendi Priores, & Officiales claustrales visitandi, corrigendi, statuendi, ordinandi, & exercendi ea, quæ institutum regulare contingunt; eorundemque commendatariorum nonnulli non contenti redditibus, ac fructibus, quorum maiorem partem ex opulentioribus dicti Ordinis monasterijs colligunt, in alienam insuper messem veluti in electiones, ac depositiones Priorum ac Subpriorum, aliorumque Officialium, ac etiam in visitationes, & Monachorum correctiones falcem mittere præsumentes, prædicta priuilegia, & constitutiones Apostolicas contemptui habent in graue eiusdem Claudij Abbatis, imo vniuersi ordinis prædicti iurium præiudicium, quare idem Claudius Abbas nobis humiliter supplicari fecit, vt in præmissis opportunè prouidere de benignitate Apostolica dignaremur. Nos igitur d. Claudium Abbatem specialibus fauoribus, & gratijs prosequi volentes, & à quibusuis excommunicationis, suspensionis, & interdicti, alijsque ecclesiasticis sententijs, censuris, & pœnis à iure, vel ab homine, quauis occasione, vel causa latis, si quibus quomodolibet innodatus existit, ad effectum præsentium dumtaxat consequen. harum serie absoluentes, & absolutum fore censentes, huiusmodi supplicationibus inclinati de prædictorum Cardinalium consilio inhærentes prællegatorum summorum Pontificum Prædecessorum nostrorum priuilegijs Ordini Cisterien. huiusmodi concessis, ac decreto eiusdem Sac. Collegij Concilij Tridentini, ac resolutionibus alias desuper factis Apostolica auctoritate tenore præsentium declaramus, decernimus, ac statuimus non licere commendatarijs, Priores, Subpriores, aut Officiales claustrales instituere, ac destituere, visitare monachos, eosdemque corrigere, nec facultates eisdem in litteris Apostolicis concessas, & expressas, prout supra ad ea, quæ institutum regulare concernunt, ac tenore prælibatorum priuilegiorum, & Sac. Concilij dispositione monastico regimini relinquuntur, trahi posse, ac debere. Ideoque dilectis filijs nostris, & Sedis prædictæ Nuncijs, siue etiā locorum ordinarijs, vel dicti ordinis conseruatoribus per easdem præsentes iniungimus, vt quotiescunque requisiti fuerint ab huiusmodi vexationibus, ac violentijs manifestis commendatarios per censuras, & alia iuris remedia, implorato etiam si opus fuerit brachij sæcularis auxilio, cohibeant, & compescant, salua semper in præmissis auctoritate Congregationis eorundem Cardinalium. Decernentes præsentes litteras semper firmas, validas, & efficaces existere, & fore, ac ab omnibus, ad quos spectat, & pro tempore spectabit inuiolabiliter obseruari. Sicque in ijsdem præmissis per quoscunque iudices ordinarios, & delegatos etiam causarum Palatij Apostolici auditores iudicari, & definiri debere, ac irritum, & inane quidquid secus super his à quoquam, quauis auctoritate scienter, vel ignoranter contigerit attentari. Non obstan. præmissis, ac rec. men. Bonifacij Papæ VIII. de vna, & in Concilio generali edita de duabus dietis, dummodo vltra tres dietas aliquis authoritate præsentium in iudicium non trahatur, alijsque Apostolicis, ac in vniuersalibus prouincialibusque Concilijs editis generalibus, vel specialibus constitutionibus, & ordinationibus, necnon præfati Ordinis etiam iuramento confirmatione Apostolica, vel quauis firmitate alia roboratis statutis, & consuetudinibus, priuilegijs quoque indultis, & litteris Apostolicis in contrarium præmissorum quomodolibet concessis, confirmatis, & innouatis. Quibus omnibus, & singulis, illorum tenores præsentibus pro expressis haben. illis alias in suo robore permansuris, ad præmissorum effectum specialiter, & expressè derogamus, cæterisque contrarijs quibuscunque. Volumus autem, quod præsentium transumptis etiam impressis, manu alicuius Notarij publici subscriptis, & sigillo personæ in ecclesiastica dignitate constitutæ munitis eadem prorsus fides in iudicio, & extra adhibeatur, quæ præsentibus ipsis adhiberetur si forent exhibitæ, vel ostensæ. Datum Romæ apud S. Mariam Maiorem sub Annulo Piscatoris, die 25. Septembris 1654. Pontificatus nostri, anno decimo.

Similes litteræ expeditæ fuerunt pro Monachis Camaldulensibus sub die 20. Martij 1657.

DE

DE RESCRIPTIS.

Cap. Dilectus.

S V M M A R I V M.

1 *REscriptum super restitutione beneficij non valet tacita causa excommunicationis, & priu tionis impetrantis. & n. 7.*

2 *Iudex admitti debet ad defendendam sententi m suam.*

3 *Iudici etsi non fiat iniuria per appellationem; fit tamen aliquale praeiudicium ex retractatione sententiae.*

4 *Iudex, qui male iudicauit, qualiter sit puniendus.*

5 *Iudex à quo regulariter non est citandus in causa appellationis, si processerit per requisitionem, seu ad instantiam partis.*

6 *Secus si ex officio.*

7 *Agens possessorio recuperandae repellitur exceptione amotionis à beneficio, & excommunicationis.*

8 *In rescripto non sufficit f ctum narrare, nisi causa f cti adijciatur, quam iudex praetendis.*

9 *Et de pluribus causis facienda est mentio, si plures sint.*

10 *Modus itidem exprimendus si causam dandi, vel negandi praestaret.*

11 *Rescriptum non valet cum processus supprimitur.*

12 *Res riptum redditur subreptitium non solum tacendo id quod est factum, sed etiam tacendo quomodo, & ex qua caus sit factum.*

13 *Princeps ex generalitate facilè potest circumueniri.*

14 *Visitator generaliter datus à Papa potest Clericos beneficijs priuare propter eorum graues, & manifestos excessus.*

15 *Declaratur procedere si hoc habeat ex litteris delegationis, aliàs secus. & n. seqq.*

16 *Delegatus non potest beneficio priuare, nisi hoc exprimat commissio ei fact .*

17 *Visitator, & iudex censetur vti potestate, per quam actus sustinetur.*

18 *Visitatores generales possunt inquirere, & referre, sed non priuare.*

19 *Intellectus cap. In singulis, de statu Monachor. & num.*

20 *Priuatio benefi ij est poena ordinaria, quae non imponitur nisi pro grauissimo crimine praeuia citatione, & legitimis exceptionibus discussis.*

21 *Priuatus à iudice non seruante ordinem iudiciarium potest petere restitutionem tamquam spoliatus.*

22 *Visitator datus à Papa censetur datus ad corrigendum.*

23 *Visitator potest à beneficijs suspendere. & n. seq.*

24 *Correctio an depositionem contineat.*

25 *Visitator an possit contra contumaces ad poenam priuationis procedere.*

26 *Episcopus visitans loca exempta, vel nullius dioecesis in vim Concilij Tridentini an possit causas ordinari s cognoscere, ac diffinire. & n. seq. vsque in fi .*

27 *Visitationis finis qui sit.*

28 *Visitatio & correctio fit ad poenitentiam, & extra formam iudicij. & n. 40. 42. & seq.*

29 *Appellatio in his, vbi de visitatione, & morum correctione agitur, ad effectum suspensiuum non admittitur, nisi modus excedatur.*

30 *Appellatio in causis ordinarijs admittitur ad vtrumque effectum, etiamsi in visitatione dioecesis cognoscantur. & n. 32.*

31 *Episcopus extra visitationem nullam habet iurisdictionem in locis nullius dioecesis. & n. 35.*

32 *Appellationis remedium ad innocentiae praesidium institutum.*

33 *Visitatores licet procedant sine strepitu, & figura iudicij; tamen legitimae defensiones semper sunt saluae.*

34 *Defensio à iudice, vel à Principe tolli non potest.*

35 *Episcopus in loco exempto non potest tribunal erigere.*

36 *Visitatio debet ab Episcopo quàm celerrimè absolui, debita tamen cum diligentia.*

37 *Sententia non nimia festinatione, ac praecipitanter ferenda est.*

38 *Et debent saltem praecedere termini substantiales.*

39 *Archiepiscopus in visitatione prouinciae Episcopo negligente potest in criminibus notorijs procedere, & poenas ordinarias imponere.*

41 *Episcopus in visitatione Capituli exempti potest sine adiunctis punire crimina, sed non poena ordinaria.*

42 *Visitatoris Regularium officium est absque iudiciorum strepitu intendere regulari disciplinae, & reformationi Ordinis.*

43 *Procuratio non debetur visitatori, qui vadit pro causis expediendis.*

44 *Episcopus in visitatione potest imponere poenas non ordinarias, sed eas tantum quae morum correctionem respiciunt.*

45 *Causae ordinariae extra visitationem sunt cognoscendae.*

46 *Episcopus in visitatione ecclesiae exemptae non debet ad specialem inquisitionem descendere, nec sententias ferre.*

1 DILECTVS. il primo. Rescriptum impetratum super restitutione beneficij non valet, si de causa excommunicationis, & amotionis impetrantis mentionem non faciat, hoc dicit secundùm Ioan. Andr. & omnes. Diuiditur in duas partes: In prima ponitur facti narratio. In secunda iudicis instructio: ibi, *nos igitur*. Secundum Host. Duo Presbyteri propter euidentes excessus ecclesijs priuantur. In communi forma impetrant vt restituantur: litterae viribus carere pronunciantur.

2 Nota primò ex eo quod hic visitator, qui sententiam priuationis tulerat, denunciauit Papae argumentum quod iudex est admittendus à superiore ad defendendam sententiam suam, prout hic colligunt Goffred. Host. num. 1. in vers. Quod cum ipse. Io. Andr. num. 2. in ver. Intimauit. Bald. num. 4. Butr. num. 6. Cardin.
3 & Anch. ambo in primo notab. & Abb. num. 6. Nam etsi iudici non fiat iniuria ex eo quod litigatores ad appellationis remedium conuolauerint, vt l. Et in maioribus, C. De appellat. tamen

men infertur ei aliquale præiudicium ex retractatione sententiæ, arg. l. A sententia. ff. Eod. tit.
4 Præterea interest iudicis sententiam suam tueri, quia obesset ei si deprehenderetur iniquo animo pronunciasse. Hoc etiam 11. q. 6. nam litem fecisset suam, & condemnaretur in veram æstimationem. l. Si filius familias, ff. De iudic. l. 2. C. De pœn. iudic. qui malè iudic. Quod si per imperitiam, in quantum superiori æquum, & bonum videretur, vt instit. de obligat. quæ ex delict. nascun. in princ. l. vlt. ff. De var. & extraord. cognit. Sin autem per sordes, vel per gratiam iniquè iudicasset, suspensus esset per mensem ab officij executione, in æstimatione litis nihilominus condemnandus, vt in c. Æterni. §. Si quis, de senten. & re iudic. lib. 6. ob quas rationes repellendus non esset iudex, qui sponte se offerret ad instruendum superiorem super processu, & sen-
5 tentiam suam defendere niteretur. Dixi, qui sponte se offerret, quia regulariter iudex non est citandus, cùm ex reuocatione sententiæ non inferatur ei directum & notabile præiudicium, c. Venerabilibus in princ. de sent. excom. lib. 6. & notat Innoc. in c. In nostra, de procurat. & in c. De cætero, de transac. Io. Andr. & omnes hic, teste Felin. num. 3. Cæterum hoc declaratur verum esse si iudex processerit per inquisitionem, & ad instantiam partis, vt in d. c. Venerabilibus, & est communis opinio vt testatur Felin. hic n. 4. vers. Sed non est recedendum, quidquid contra scripserit Salic. in l. fin. in fine. C. Si reus, vel accus. mort. fuer. Cuius motiuis breuiter respon-
6 det Felin. d. num. 4. Secus autem est si iudex processerit ex officio, quia debet citari, vt sententiam suam defendat. Tum quia tenet locum partis; Tum etiam quia sua interest ne postea puniatur, si comperiatur processisse iniquo animo, vel per impudentiam, vt probatur in eod. c. Venerabilibus. Secundum Abb. hic num. 6. & Felin. num. 4. & notat. gl. in c. Cum speciali, in ver. Coram superiore, infra de appellat. Alias quinque declarationes ad prædictam regulam, quod iudex non sit citandus, ponit idem Felin. à num. 5. vers. Secunda declaratio vsque ad nu. 10.
7 Secundò, nota duas causas inficientes rescriptum ad lites. Altera est cùm impetratur super restitutione beneficij, & impetrans non exprimit se per sententiam fuisse eodem beneficio priuatum. Altera cum excommunicatus impetrat non facta mentione excommunicationis. Tres rationes huius subreptionis assignat gl. in ver. Excõmunicationis. Prima est, quia tacuit processum iudicis. c. Inter, de re iudic. Secunda, quia tacuit vitium suum; quod si expressisset, nullas litteras obtinuisset, cum ei interdicatur agere, c. Intelleximus de iudic. c. Pia, de except. lib. 6. secundum Innocen. n. 2. in eod. ver. Tertia, quia ingessit se excommunicationi fidelium, propter quod puniendus est, c. Illud. §. Illud autem, de Cler. excom. ministr. & c. Placuit 11. q. 3. Et hinc collige duas exceptiones, quæ admittuntur contra agentem possessioni recuperandæ, videlicet sententiam priuationis, & excommunicationis secundum Anton. de Butr. num. 4. & 5.
8 Tertiò nota ibi, *causam*, in rescripto super restitutione beneficij non solum esse exprimendam sententiam priuationis, & excommunicationis, sed etiam ipsius sententiæ causam. Non
enim, vt inquit Innoc. num. 1. in ver. Sine causa sufficit factum narrare, vt expoliationem, nisi quis narret causam facti, quæ si expressa fuisset, Papa verisimiliter litteras non concessisset, vt hic, & in l. 2. C. De adopt. Idem notat gl. 1. dicens non sufficere in litteris Papæ seriem facti narrare nisi causa facti adijciatur, arg. c. Occidit, 23. q. vlt. & c. Cum causa, infra, de testib. cum alijs in gl. allegatis, & consentit Io. Andr num. 7. in ver. Amotionis, & Cardin. num. 2. in 6. notab. Quod procedit etiamsi causa verè non subsit. Nam nihilominus fieri debet mentio de illa, quam prætendit visitator: præsumitur enim quis dolosè seriem negotij tacere, si mentionem non facit de causa, quam iudex prætendit. c. Super eo, de cohabit. Cleric. & mulier, per Inn. hic num. 2. in ver. Iuribus carere, & Host. nu. 4.
9 vers. Item nota, quod non sufficit, & Cardin. n. 5. in tertia oppositione, adeo vt etiam de pluribus causis facienda sit mentio, si plures sint, aliàs non valeret absolutio, vt hic & in cap. Ex parte, infra de offic. ordin. & in c. Cum pro causa, de sent. excomm. secundum Goffred. hic, & Host. num. 3. in ver. Suæ causæ. Roman. cons. 272.
10 Commissio impetrata, in fine. Quinimo secundum Innocentium exprimendus est etiam modus facti, quando modus causam daudi, vel negandi præstaret. l. Vt responsum. C. De transact. Nam aliter Princeps rescriberet si actum esset per viam accusationis, aliter si per viam inquisitionis. arg. c. In primis, 2. q. 1. c. Qualiter, il secundo de ac-
11 cusat. & c. Licet, de Simon. Itaque rescriptum non valet cùm processus supprimitur. c. Inter monasterium, de senten. & re iudic. secundum
12 Host. hic num. 4. vers. Item nota quod non valet. Et ex prædictis collige notabilem theoricam, videlicet rescriptum reddi subreptitium non solum tacendo id quod est factum, sed etiam tacendo quomodo, & ex qua causa sit factum, omissio enim modi & formę vitiat dispositionem, vt l. Qui Romæ. §. Flauius Hermes. ff. De ver-
13 bor. obligat. & c. Pisanis, de restit. spoliat. Rationem assignant Roman. & Felin. vbi supra, quia ex ea generalitate, quæ obscuritatem parit, potest Princeps facilè circumueniri. l. fin. ad fin. ibi, Falsò sermone se iactat. C. De dot. promiss.
14 Quartò nota ibi, *duxerit amouendos*, generalem visitatorem posse clericos beneficijs priuare propter eorum graues, & manifestos excessus, iuxta textum in c. Inuentum 16. q. 7. prout hic notant Petr. Ægidius, & Abb. Antiq. num. 2. Bald. nu. 3. in secundo notab. Petr. de Anchar. num. 2. in secundo notab. Anton. de Butr. in primo notab. dicens Visitatores generales datos generaliter in Ecclesijs ciuitatis diœcesis, habere potestatem procedendi vt Inquisitores vsque ad sententiam priuationis à beneficio. & sequitur Abbas Siculus dicens Visitatorem datum ad corrigendum, posse priuare beneficijs, & Felin. num. 2. Idem firmat Feder. de Sen. cons. 55. Per visitatores, & idem Feder. cons. 145. Ioannes Episcopus in tertia col. num. 2. vbi amplius tenet Visitatores posse deponere causa subsistente. Quod etiam tenent hic Io. Andr. & Collectar. prout illos refert Bald. n. 6. circa finem. Quod intelligunt Petrus, Ægidius & Abbas dummodo Visitator sit datus à Papa, prout hic datus fuerat, vt probatur circa princ ibi, *commisimus*, alias secus, vt in c. In singulis,
de

de statu Monach. & consentiunt alij præallegati. Item hoc intelligit Felin. d. num. 2. dummodo visitator hoc faciat præmissa citatione, & legitimis exceptionibus discussis. Et ita intelligit Federicum locis citatis.

Mouentur omnes, quia nomine visitationis continetur correctio: propterea enim institutus visitatio, vt corrigantur qui fuerint corrigendi, arg. c. Ea quæ, vers. Et tam in spiritualibus, & vers. Si verò Abbates, infra de statu Monachor. Nec possent forsan corrigi, nisi à beneficio amouerentur. Vnde consequens est vt visitator possit clericos & à beneficio remouere etiam quos visitando reperit criminosos, vt hic, & in c. Ex litteris, de excess. Prælat. in c. Ad petitionem, de accusat. in cap. Cum I. & A. de re iudic. & in cap. 1. de offic. Vicar. lib. 6. Non obstat textus in c. 1. de tempor. ordinat. quia loquitur in occultis criminibus; textus autem noster in manifestis, vt patet ibi, Et manifestos, secundum Io. Andr. & Butr. num. 8.

15 Sed tn aduerte, quia etsi plerique ex Doctoribus præallegatis simpliciter dicant generalem Visitatorem datum à Papa posse clericos criminosos à beneficijs amouere; tamen hæc conclusio procedit tantum in duobus casibus.

Primus est cum visitator hoc habet in facultatibus. Quod non obscurè sentit Host. hic num 2. in ver. Amouendos, dum dicit generales visitatores non posse à beneficijs amouere nisi sint delegati, idest nisi hoc habeant ex litteris delegationis; & ita intelligit text. in d. c. Cum I. & A. de sent. & re iudic. & in cap. Qualiter, il secundo de accusat. prout illum declarat Cardin. hic n. 5. in prima oppositione. Idem tenet Feder. de Sen. d. cons 145. vbi tamdem concludit cum Lapo, visitatorem simpliciter datum non posse deponere, nisi in suo mandato dicatur, *inquirat, & corrigas*. Et consentit Imola in Clem. Attēdentes, in 6 col. de statu Monach. & Felin. hic num. 2. confert quod notat Io. And. in c. 1. de homicid.
16 lib. 6. dum dicit delegatum non posse aliquem priuare beneficio, nisi hoc exprimat commissio ei facta, sicut fiat expressum in c. Quia diuersitatem, de concess. præben. & in c. Cum dilecti, de accusat. & sequitur Cardin. post Paul. in Clem. Attendentes. §. Visitatores, num. 4. in 6. quæstione, vers Oppono ad hoc, & vers. Et ex hoc non expedit respondere, de statu Monach. Et in hoc primo casu intelligo hanc decretalem, supponendum est enim Abbatem S. Sephani in sua commissione habuisse hanc facultatem amouendi clericos à beneficijs ob eorum graues, & manifestos excessus. Neque dicas hunc intellectum esse diuinatiuum, cum de hac facultate nulla habeatur mentio in littera: obseruandum est enim de potestate Abbatis hic non fuisse dubitatum, sed tantummodo de subreptione litterarum, eo quod impetrans non fecisset mentionem de causa amotionis, & excōmunicationis. Vnde in reliquis supponendum est Abbatem fuisse legitima potestate suffultum; alioquin à beneficio amouere non potuisset, vt bene considerat Cardin. num. 5. vers. Et vult hæc solutio, vbi ait. [Iste Abbas erat etiam delegatus, seu datus index, seu inquisitor super hoc, & hæc vera solutio, sed diuinat. Verùm dic quod hic non disputatur de potestate Visitatoris, sed præsupponitur quod habebat. Quando autem non est sibi tributa specialis potestas, comparari postea officiali Episcopi. qui etiam non amouet à beneficio, c. 5. de offic. Vicar. lib. 6.] Hæc ille. Et ita etiam potest intelligi textus in c. fin. infra de statu Monach. Idcircò enim Visitatores illi priuare possunt beneficijs non exemptos, quia clarè ibi hoc reperitur eis commissum.

17 Secundus casus, in quo Visitator potest clericos beneficijs priuare, est cum simul est visitator, & iudex; cum enim eo casu duplicem habeat potestatem, videlicet visitatoris, & iudicis; dum priuat clericum beneficio, censetur vti ea potestate per quam actus sustinetur, & sic iudicis, arg. l. 2. § 1. vers. Perinde. ff. de iudic. & fuit theorica Bald. in l. Non codicillum, nu. 7. C. De testam. vt scripsi plenius in c. Cum tempore, num. 35. 38. & 39. & seq. infra de arbitr. Et in proposito tenet Butr. hic num. 8 vbi dicit visitatorem non iudicem quamuis generaliter datum à Papa non posse deponere; secus si sit Visitator index delegatus. Itaque si Visitator sit etiam iudex delegatus, potest procedere ad sententiam priuationis: intelligo si hoc habeat in commissione. Atque ita hic casus coincidit cum primo. Sin autem sit ordnarius; tunc absolute potest, seruatis tamen seruandis, amouere clericos à beneficio, etiam in visitatione, & actus sustinetur in radice ordinariæ iurisdictionis, licet non debeat, cum teneatur visitationem celeriter absoluere, vt dicam
18 Infra num 36. Sed extra hos duos casus constituenda est regula in contrarium, videlicet generalem visitatorem non posse quemquam à beneficio amouere. Quod tenent hic Innoc. num. 1. Host. num. 2. Io. Andr. num. 5. omnes in ver. Amouendos. Bald. num. 6. dicens cum Innocentio generales Visitatores posse inquirere, & referre, sed non priuare; allegat simile in l. fin. ff. De offic. Præfec. vigil. & l. Solet. ff. De offic. Proconsul. Idem firmant Lap. Feder. de Sen. Cardin. Imola, & Felin. supracitati num. 14. latè idem Cardin. post Paul. de Eleazar. in Clem. Attendentes. §. Visitatores, nu. 4. in 6. quæstione de statu Monach. vbi tandem concludit pro hac parte.

19 Fundatur principaliter hæc opinio secundum omnes in c. In singulis. § Ordinentur, vers. Ita quod si rectorem, de statu Monach. vbi est expressum visitatores non posse penitus ab administratione amouere, sed debere Episcopo denunciare vt amoueat. Nec refert quod ille textus non procedat in Visitatoribus datis à Papa, sed ab alijs dumtaxat, vt hic dicunt Petr. Ægid. & Abb. supracitati num. 14. Quoniam hæc differentia non probatur iure, vt inquit Cardin. hic num. 5. vers. Sed hæc diuersitas inter datum à Papa. Quinimò si bene aduertatur, ille textus loquitur in Visitatore Apostolica auctoritate delegato, vt indicat littera ibi; vice nostra studeant visitare, vbi gl. exponit verba illa, *vice nostra*, idest tamquam delegati authoritate illius constitutionis, & Host. num. 1. in eod. ver. Tanquam delegati à nobis.

20 Deinde fundatur hæc opinio quia priuatio beneficij est pœna ordinaria, quæ non imponitur nisi pro grauissimo crimine præuia citatione in iudicio ordinario, & legitimis exceptionibus discussis, c. Inuentum 16. q. 7. & ibi Hugo, Archid.

ehid. & Bellam. omnes in ver. Seueritate, c. Satis
peruersum, & ibi gl. vnica 56. dist. & notat hic
21 Fin. nu. 2. adeo vt priuatus à iudice non seruante ordinem iudiciarium possit petere restitutionem tamquam spoliatus, c. Ad petitionem ibi, [etsi restituendus foret propter iudiciarium ordinem non seruatum,] infra, de accusat. & c.
22 In primis 2. q. 1. At Visitator non iudex non potest in visitatione cognoscere caussas ordinarias, & requirentes iudicialem indaginem, vt dicam plenissimè in quæstione sequenti à num. 25. vsque in finem. Ergo nec potest infligere hanc pœnam priuationis beneficij. Nec refragatur ratio Petri de Sampsone, Ægidij Cremonensis, & Abbatis Antiqui, quod Visitator datus à Papa sit datus ad corrigendum, & forte visitatus non possit corrigi, nisi amoueatur à beneficio. Quoniam hinc non sequitur vt visitator possit excedere limites visitationis, & correctionis, quæ fit ad pœnitentiam, & extra formam iudicij vt
23 dicam infra num. 28. & 40. vsque in finem. Et visitatum alioquin incorrigibilem poterit ab administratione beneficij amouere, seu à beneficio ad tempus suspendere, sed non priuare titulo, seu à beneficio deponere, vt in simili notat glossa in d. c. Ad petitionem, in ver. Modus probandi, in fine. Suspensio enim huiusmodi fieri potest etiam extraiudicialiter, & ob crimen occultum, vt hodie sancitum est decreto Concilij Tridentini in c. 1. sess. 14. vt scripsi pleniùs in c. Ex tenore, & in c. Ad aures, infra de tempor. ordinat. Non
24 obstat quod verbum *correctionis* etiam depositionem contineat, arg. c. Contumaces 50. dist. & notat gl. 1. in c. Querenti, de verbor. significatione, & Cardin. in d. Clemen. Attendentes. §. Visitatores, in 6. quæstione post princ. de statu monachor. Siquidem hoc procedit si subiecta materia hoc suadeat; aliàs secus, vt patebit ex dicendis infra num. 28. Vel secundum Hugonem verba illa, *peregrina eis communio tribuatur*, non intelliguntur per amotionem ab officio, & beneficio, sed per suspensionem, vt notatur in d. c. Contumaces, in glo. in ver. Neglexerint.
25 Et hinc fortè colligi potest notabilis limitatio ad regulam superiùs propositam, vt scilicet contra contumaces, maximè si sint notorij, possit Visitator procedere etiam ad pœnam priuationis, cùm eo casu non sit opus procedere seruata tela iudiciaria. Ita singulariter post Lap. notat Cardin. loco proximè citato per d. c. Contumaces. c. Si quis, 81. dist. c. Eleutherius 18. q. 2. c. Sciendum 8. q. 1. c. Si quis tumidus 25. q. 7. & c. Si apud, 23. q. 5.
26 QVÆRO, An Episcopus visitans ecclesias exemptas, vel nullius diœcesis in vim Concilij Tridentini, c. 8. sess. 7. & c. 9. sess. 24. possit processus iudicialiter conficere, causasque ordina-
27 rias cognoscere, ac diffinire. Videtur respondendum non posse. Nam visitationum omnium præcipuus scopus est sacram, orthodoxamque doctrinam expulsis hæresibus inducere, bonos mores tueri, prauos corrigere, & populum cohortationibus ad religionem, patientiam, innocentiamque accendere, cap. 1. §. Florentinum, 85. distinct. c. Placuit, 11. q. 1. c. In singulis, & c. fin. de statu Monach. cap. Romana, §. Sanè, de cens. in 6. & habetur disertis verbis in cap. 3. sess. 24. Concilij Tridentini, §. Visitationum autem. Hæc autem non strepitu iudiciali, sed paternis admonitionibus, & extraiudiciali correctione potius perficiuntur, vt in cap. 1. sess. 13.
28 Visitatio enim, & correctio fit ad pœnitentiam, & extra formam iudicij, Arg. cap. Si homo, 27. qu. 1. & c. Cum beatus, 45. dist. & notat. glo. in c. Ad nostram, in ver. Minus, infra de appellat. Quam sequuntur ibi Tancred. & Vincen. Host. in fin. Anchar. num. 4. Abb. n. 7. & alij communiter. Idem dixit Calder. cons. 455. aliàs 13. vers. Nam visitatio. Vnde ex fine huiusmodi satis probatur in visitatione non esse iudicialiter procedendum.
29 Secundò idem probatur, quia in his vbi de visitatione, & morum correctione agitur, non admittitur appellatio ad effectum suspensiuum, nisi modus excedatur, c. Licet, vbi gl. 1. & fin. & c. Irrefragabili, de offic. ordin. d. c. Ad nostram, vbi Innoc. & omnes notant de appellat. & hodie statutum est decreto c. 10. sess. 24. eiusdem Con-
30 cilij. Sed in causis ordinarijs admittitur appellatio ad vtrumque effectum deuolutiuum, & suspensiuum, iuxta c. 1. sess. 13. & cap. 20. sess. 24. etiamsi in visitatione diœcesis cognoscantur, vt
31 sæpius censuit S. Congregatio. Ergo dum Episcopus has causas iudicialiter cognoscit, excedit modum visitationis, atque transgreditur limites suæ facultatis, quia extra visitationem nullam habet iurisdictionem in locis nullius diœcesis, vt patet ex decreto d. c. 9. sess. 24. & sæpius fuit resolutum.
Et confirmatur; quia aut à sententia diffinitiua Visitatoris datur appellatio, aut non datur. Si dixeris dari appellationem, hoc est contra decretum Concilij in d. cap. 10. & iura proximè citata, quib' interdicitur appellatio in causis visitationum. Item sic nullus esset fructus visitationis,
32 quia decreta omnia per appellationem suspenderentur. Si dixeris non dari, hoc est contra d. c. 1. sess. 13. & d. c. 20. sess. 24. & contra omnia iura, quæ dicunt à sententia diffinitiua, vel diffinitiuæ vim habente posse appellari ad vtrumque effectum suspensiuum, & deuolutiuum, cap. De appellationibus, c. Dilectus, & c. Vt debitus, de appellat. & cap. Romana, eod. tit. lib. 6. cum mult. simil. Item esset in facultate Visitatoris cognoscendo, & diffiniendo in visitatione causas ordinarias præripere omnibus litigantibus remedium appellationis, quod ad innocentiæ præsidium iura instituerunt, vt in d. c. 1. sess. 13. & ad corrigendam iudicantium iniquitatem, vel
33 imperitiam, vt in l. 1. ff. De appellat. & tamen, vt inquit Feder. de Sen. cons. 55. Per Visitatores, num. 1. vers. Sed certum est, quomodocumque, & qualitercumque Papa mandet per Visitatores procedi siue simpliciter, siue de plano, & sine strepitu, & figura iudicij, siue præcisè scribat, semper legitimæ defensiones sunt saluæ, cap. Ex parte, il secundo de off. deleg. Clem. Pastoralis, in fine, de re iudic. & l. Sæpè, ff. De verbor.
34 obligat. Plurimum enim claudicaret iudicium, si audiretur impugnatio, & non defensio, quæ à iure prouenit naturali, & quam iudici siue Principi tollere non licet, vt in d. Clem. Pastoralis, & c. Cum inter, de except. Superest igitur, vt in visitatione nullatenus possint causæ ordinariæ cognosci, & diffiniri.
35 Tertiò idem suadetur, quia iure communi in-

inspecto non licebat Episcopo in loco exempto tribunal erigere, aut iurisdictionem exercere, c. Luminoso. 18. q. 2. c. Cum Episcopus, vbi gl. in ver. Non exempto, de offic. ordin. in 6. Concilium verò vt in iisdem locis ecclesiasticã disciplinam conseruaret, ac restitueret, concessit Episcopis ius visitandi tamquam sedis Apostolicæ delegatis, iuxta d. c. 8. sess. 7. & d. c. 9. sess. 24. Vnde reliqua iurisdictio ordinaria remanet salua inferioribus Prælatis, vtpote illis non adempta decretis Concilij, l. Præcipimus, in fine. C. De appellat. Et est text. in c. Fratres. §. Quod si contra, 16. q. 1. Quod si Episcopi in visitatione possent causas ordinarias diffinire, Concilium non nudum ius visitandi, sed ordinariam quoque iurisdictionem eisdem tribuisset; esset enim in eorum facultate causas omnes decidere in visitatione in fraudem priuilegij exemptionis contra text. in c. Quanto, vbi gl. notat in ver. Fraudem, in fra de priuileg.

36 Quartò Episcopus debet visitationẽ quam celerrimè absoluere, ne inutilibus sumptibus cuiquam grauis onerosusue sit, vt statuitur in c. 3. sess. 24. ibi: Studeant quam celerrimè, debita tamen cum diligentia visitationem ipsam absoluere, & in Concilio Toletano c. 4. quod refertur in c. In-

37 ter cætera, 10. qu. 3. decernitur vt Episcopus diœcesim visitans non amplius quam vna die per vnam quamque basilicam temorandi licentiam habeat. Sed causas ordinarias debet Episcopus, ac iudex matura deliberatione examinare, & sententias non nimia festinatione, ac præcipitan-

38 ter ferre. c. Cum ex litteris, inf. de in integr. restit. Clem. Pastoralis. §. Verum de re iudic. & debent saltem præcedere termini substantiales. Cassad. decis. 8. de rescr. Rota decis. 1278. par. 3. diuers. Imò satis est vt causa infra biennium à die motæ litis terminetur, iuxta c. 20. sess. 24. Vnde ex hac contraria procedendi ratione in visitatione, atque in causis ordinarijs manifestè apparet causas ordinarias non esse in visitatione cognoscendas.

39 Quintò; speciale est in criminibus notorijs cum Episcopus est negligens, vt Archiepiscopus, visitans prouinciam possit de his criminibus cognoscere, & pœnas ordinarias imponere. c. Romana, §. Sanè, vers. Notoria verò crimina, de appellat. in 6. Ergo in contrarium est ius commune. l. Ius singulare, ff. De legib.

40 Sextò, hæc opinio satis probatur in d. §. Sanè vbi Prælatus in visitatione iubetur ea, quæ ad eius officium spectant, absque coactione, & exactione qualibet iuramenti ad emendationem per salubria monita nunc lenia, nunc aspera, iuxta datam à Deo prudentiam diligenter intendere.

Septimò, idem videtur probari decreto c. 6. sess. 25. Concilij Tridentini vbi constituitur differentia an Episcopus visitet capitula ecclesiarum exempta; an verò procedat extra visitationem. Et in visitatione quidem dicitur posse solus pro-

41 cedere; extra visitationem verò non nisi adhibitis duobus de capitulo. Et sacra Congregatio eiusdem Concilij interpres iam declarauit Episcopum in visitatione capituli posse solum crimen aliquod corrigere, & punire, non tamen pœna ordinaria, sed ea potius, quæ morum emendationem respiciat. Quod si compilato processu formato iudicio, prout iuris fuerit, contra aliquem capitularem in visitatione Episcopus procedere voluerit, seruandam esse formam traditam c. 6. sess. 25. vt non solus, sed adhibitis deputatis procedat. Patet igitur idem esse in visitatione procedere iuris ordine seruato, & extra visitationem causas cognoscere.

Octauò, pro hac sententia est textus expressus in c. In singulis. §. Ordinentur, infra de statu Monach. vbi Concilium generale præcipit vt in Capitulis prouincialib. regularium deputentur religiosæ personæ, quæ singulas Abbatias eiusd. regni, seu prouinciæ non solum Monachorum, sed etiam Monialium tamquam delegati auctoritate illius constitutionis studeant visitare, corrigentes, & reformantes, quæ correctionis, & reformationis officio viderint indigere. Et mox subdit: [ita quod si rectorem loci cognouerint ab administratione penitus amouendum, denuncient Episcopo proprio vt illum amouere procuret. Quod si non fecerit, visitatores hoc referant ad Apostolicæ Sedis examen.] Ex quibus verbis patet Visitatores non posse beneficijs priuare. Nec mirum; quia causa hæc priuationis est ordinaria, & iudicialem requirit indaginem, vt dictum est supra num. 20. Atque ita per textum in d. c. In singulis firmant Innoc. Host. Io. Andr. Butr. Cardin. & alij plures, quo citaui supra num. 18. Et ad hanc decretalem, & ad alia iura, quæ videntur tribuere Visitatoribus potestatem amouendi à beneficio responde, vt dixi supra, num. 16.

42 Nonò, hoc tenet Io. Andr. inter consil. Feder. de Sen. cons. 592. col. 1. sub num. 1. vers. Ad hoc respondeo, vbi consuluit Visitatores ordinatos a Capitulo prouinciali Monachorum ordinis S. Benedicti posse quidem visitare monasteria Monialium habitus nigri; [sed absit (inquit) quod tribunal teneant, vel iudicialiter cognoscant, est enim ipsorum officium absque iudiciorum strepitu intendere regulari disciplinæ, & reformationi ordinis.] Quod probat etiam Io. de Imola in c. 1. de cens. in 6. vbi ait, Visitatorem non posse procedere iudicialiter per viam fori contentiosi, sed extraiudicialiter per modum fori pœnitentialis, & videtur esse ibi aperta decisio

43 Innoc. in ver. Visitatis, ibi: [Visitare intellige etiamsi vadat causa consignandi pueros in fronte, vel consecrandi ecclesias, vel pro quocumque alio negotio communi, &c. Secus autem si pro causis expediendis eat.] Sentit ergo Innocentius Episcopum, dum causas cognoscit, & expedit, non censeri visitare, ac propterea eidem non deberi procurationem, & sequitur ibidem Anchar. num. 4. vers. Secus, secundum Innocentium, si vadit pro causis expediendis.

44 Vltimò, etsi nonnulli recentiores contrarium senserint, in hanc sententiam videtur sæpius respondisse sacra Congregatio Concilij: nam olim à capitulo Segobicensi consulta, An, & ad quæ genera pœnarum posset Episcopus se extendere in visitatione, & ad pœnam ordinariam delicti procedere; respondit posse imponere pœnas non quidem ordinarias, sed eas tantùm, quæ morum correctionem, & emendationem respiciunt. Et

45 Archidiacono Iuuenacensi postulanti an Episcopus in visitatione posset causas ordinarias cognoscere; respondit causas ordinarias extra vi-

46 sitationem esse cognoscendas. Ac demum die 2.

Februarij 1607. præcepit Episcopo Tornacensi, vt in visitatione Collegiatæ Ecclesiæ exemptæ contineret se intra limites notissimos visitationis, itavt neque ad specialem inquisitionem descenderet, nec processus conficeret, nec sententias ferret; sed in his, quæ morum correctionem, atque emendationem respiciunt, sine iudicij strepitu decerneret.

DE CONSVETVDINE.

Cap. Consuetudines.

S V M M A R I V M.

1 *Consuetudo inferens grauamen Ecclesijs, seu eis onerosa non tenet. & n. 3.*
2 *Et de facto reuocari debet. n. 4.*
4 Remittere *verbum quid importet.*
5 *Consuetudo vt sit seruanda, debet esse rationabilis, & Religioni conueniens.*
6 *Consuetudo Ecclesiæ præiudicialis ratione caret. & n. 33.*
7 *Statutum inferens grauamen Ecclesijs non valet, etiamsi sit legati de latere. n. 9.*
8 *Consuetudo, & statutum non differunt, nisi sicut tacitum, & expressum.*
10 *Consuetudo vt dicatur Ecclesijs onerosa non sufficit qualecunque præiudicium, sed requiritur magnum.*
11 *Quod iudicis arbitrio relinquitur.*
Et quid post Bullam Vrbani VIII. num. 21. & seq.
12 *Læsio enormis, vel magna indicatur iudicis arbitrio.*
13 *Ecclesia tenetur tolerare incommoda non multum lædentia propter consuetudinis authoritatem.*
14 *A consuetudine sine magna causa non est recedendum.*
15 *Minima, seu modica in remedijs ordinarijs attenduntur.*
16 *Fallit propter authoritatem consuetudinis.*
17 *Consuetudo, qua Parochus tenetur suis parochianis in Paschate dare Agnum paschalem, vel pastum, aut certa die candelas de cera alba, an valeat. & n. 18.*
19 *Et quid in consuetudine, qua Plebanus dare debet cuilibet parochianorum certas libras carnis porcinæ ante solutionem decimarum.*
22 *Modica præiudicia non magnopere curat lex.*
23 *Fallit si dispositio concepta sit verbis vniuersalibus. & n. seqq.*
24 *Verba vniuersalia comprehendunt etiam minima.*
25 *Constitutio loquens per verba vniuersalia, & geminata non recipit interpretationem restrictiuam à iure communi.*
26 *Consuetudo grauans clericos, eorumque bona patrimonialia an sit nulla. & n. seqq.*
Et quid post Bullam Vrbani VIII. n. 31.
27 *Bona patrimonialia Clericorum an gaudeant priuilegio bonorum Ecclesiæ.*
28 *Præscriptio in bonis patrimonialibus Clericorum de iure communi currit sicut in bonis laicalibus.*
Et quid post Bullam Vrbani VIII. & n. 3.
29 *Consuetudo vt clericus testari possit de fructibus suæ præbendæ percipiendis post eius abitum vsque ad annum, valida est.*
30 *Restitutio in integrum non datur Clerico ratione læsionis in bonis patrimonialibus, vel in redditibus Ecclesiarum ei debitis.*
32 *Consuetudines Ecclesijs præiudiciales per hoc cap. sublatæ, quæ sint. & num. seqq. vsque ad num. 58.*
Quid si consuetudo sit inter laicos. n. 33.
Et quid si præiudicet Ecclesiæ aliter, quàm respectu immunitatis, aut libertatis Ecclesiasticæ. n. 34.
Et quid in consuetudine interpretatiua. n. 35.
Et quid in consuetudine inductiua decem, vel viginti annorum. n. 37. & 42.
Et quid in centenaria. n. 40.
Et quid in quadragenaria n. 41.
Et quid in immemorabili. n. 48.
Et quid si cum immemorabili concurrat fama priuilegij. n. 52.
33 *Consuetudo multùm grauans Ecclesiam est nutritiua peccati, & imperscriptibilis.*
35 *Consuetudo interpretatiua non censetur sublata per statutum tollens consuetudinem.*
36 *Consuetudo interpretatiua fauorabilior est, quàm inductiua, & sufficit probare obseruantiam sine præscriptione.*
37 *Consuetudo minoris temporis, quàm annorum quadraginta, contra Ecclesiam non procedit. & n. 42.*
38 *Et quid si consuetudo non sit specialiter contra Ecclesiam, sed generaliter contra omnes.*
39 *Consuetudo laicorum non potest clericos abstringere.*
40 *Centenaria consuetudo, vel præscriptio procedit etiam contra Ecclesiam Romanam concurrentibus de iure requisitis.*
41 *Consuetudo, vel præscriptio quadragenaria obtinet contra Ecclesiam. & n. 44.*
43 *Nisi magnum illi afferat præiudicium.*
45 *Beneplacitum Apostolicum ex cursu triginta annorum cum obseruantia subsequuta, præsumitur etiam contra Ecclesiam de iure communi.*
46 *Siue fuerit reseruatum, siue non.*
47 *Secus post Bullam Vrbani VIII.*
Negatiua sufficienter probatur ex registro, in quo dispositio, de qua agitur, non reperitur descripta. ibid.
48 *Beneplacitum quamuis præsumatur ex obseruantia triginta annorum, etiam vbi agitur de magno præiudicio; tamen ex registro probari potest non interuenisse.*
49 *Immemorabilis potest Ecclesijs præiudicare, quia habet vim tituli.*
50 *Contrarium.*
Declaratur. n. 52.
51 *Immemorabilis non habet vim priuilegij quando est à iure reprobata, vel quando est in materia, in qua non est verisimile, vt Papa aliquem priuilegiauerit.*
52 *Immemorabilis consuetudo, vel præscriptio præiudicialis Ecclesiæ, quibus casibus tollatur per constitutionem Vrbani VIII.*
53 *Immemorabilis à iure reprobata non sustinetur post Bullam Vrbani VIII. etiam concurrente fama priuilegij Apostolici.*
54 *Laicus est incapax iuris conferendi etiam ex conditione in limine fundationis, vel ex immemorabili,*

nisi

nisi fama priuilegij concurrat

55. *Item nullo vnquam tempore potest præscribere ius decimandi, nisi concurrente fama priuilegij.*

56 *Item nec per immemorabilem acquirit ius nominandi capellanos amouibiles in parochialibus Ecclesijs, nisi cum prædicta fama.*

57 *Secus post Bullam Vrbani VIII.*

58 *Papæ officium est Ecclesiarum idemnitati consulere, & perniciosas consuetudines extirpare.*

59 *Constitutio Vrbani VIII. improbans, & cassans quæcumque præiudicialia Sedi Apostolicæ, vel iurisdictioni, immunitati, aut libertati Ecclesiasticæ, Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis, earumque bonis, ac iuribus, per partes refertur. & n. n. seqq. vsque in fin.*

61 *Legati, Ministri Apostolici, & feudatarij sine speciali mandato Papæ non possunt quidquam præiudiciale Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis facere, seu tolerare.*

63 *Bulla cœnæ Domini publicatur quotannis ad damnanda, & euitanda Ecclesijs, & personis Ecclesiasticis præiudicialia cum eorum vsibus, & obseruantijs, etiam immemorabilibus. & n. 74.*

65 *Constitutionibus Apostolicis ad sustinenda Ecclesijs præiudicialia obijci non potest, quod non sint publicatæ, vel vsu receptæ.*

66 *Libri continentes opiniones damnatas, vel minus legitimas Bullarum interpretationes, etiam permissu Legatorum editi non sunt attendendi.*

67 *Molestiæ Legatis, & Nuncij illatæ in denegando ingressum in prouinciam, vel eorum facultates impediendo, ac eos expellendo, damnantur.*

68 *Collectæ Ecclesiæ, ac personis Ecclesiasticis, earumque bonis sine Apostolica authoritate per laicos, vel alios imponi, & exigi non possunt etiam à sponte dantibus.*

69 *Laicorum attentata contra Ecclesias, ac personas Ecclesiasticas, etiam ab immemorabili, & cum fama priuilegij sunt ipso iure nulla.*

70 *Immunitatis, & libertatis Ecclesiasticæ violationes generaliter improbantur. & n. 72.*

Et ad cautelam reuocantur cum consuetudinibus etiam immemorabilibus, & cum fama priuilegij. n. 74.

71 *Inuestituræ, pignorationes, & aliæ dispositiones temporales de bonis Sedis Apostolicæ, vel inferiorum Ecclesiarum prorogari, aut perpetuari non possunt.*

72 *Immunitati Ecclesiasticæ, & Ecclesijs, ac personis Ecclesiasticis, earumque bonis præiudicialia quęcunque sunt irrita, nec vnquam fuerunt conualidata, etiam ex immemorabili, cum fama priuilegij, scientia, & permissione Romanorum Pontificum.*

74 *Et ad cautelam reuocantur.*

75 *Et Ecclesię in integrum restituuntur.*

76 *Enunciatiuæ iurispatronatus, & quędam alię per iniuriam ministrorum in expeditionibus litterarum inserta, declarantur erroneę. & n. seq.*

77 *Principes priuilegia impetrantes obligantur ex stylo ad tuendam immunitatem Ecclesiasticam.*

78 *Status vltimus Ecclesiarum, earumque virium non est attendendus, vbi de antecedenti contrario statu constat.*

79 *Interpretatio gratiarum, & dispositionum Apostolicarum in fauorem supremorum Principum Regularibus, & alijs quibuscunque interdicta est sub pœna excommunicationis latę sententię.*

1 CONSVETVDINES. Duos habet intel-
lectus, iuxta primum, & communem,
hoc dicit. Consuetudo inferens graua-
2 men Ecclesijs, seu eis onerosa, non
tenet. Sed iuxta secundum, quem Abb. dicit esse
magis singularem, hoc intendit, Consuetudo in-
ferens grauamen Ecclesijs, debet iudicis officio
tolli. Breue est, & diuisionem non patitur.
3 Nota primo, ex hac decretali, & numquam
obliuiscaris generalem regulam in fauorem Ec-
clesiarum, secundum Abb. & Decium in primo
not. videlicet consuetudinem in Ecclesiarum præ-
4 iudicium, & grauamen induci non posse: nam
verbum *remittere*, hic positum, exponitur, idest
tollere, & non secundũ eas iudicare, secundum In-
noc. in ver. Remittere, cui subscribunt Io. Andr. &
Card. ambo num. 2. vel radicitus extirpare, se-
cundum Abb. Antiq. in eodem ver. & Host. nu. 8.
& sic supponunt Doctores huiusmodi consuetudi-
nes non de iure, sed de facto tolli, ac extirpari
debere tanquam illicitas, & perniciosas corru-
ptelas; & ita declarat explicitè Cardin. hic nu. 2.
vers. Et secundum prædicta, dicens; [Et quam-
uis per tales consuetudines non ligentur Eccle-
siæ, tamen quia quandoque, de facto grauan-
tur, ideo reuocari debent.] Ad hoc cap. Mala, 8.
dist. & c. Bonæ rei. 12. q. 2. & hic intellectus,
quem Abb. hic in princ. fatetur esse communem,
hodie reperitur canonizatus in constitutione
san. mem. Vrbani VIII. de qua infra num. 59.
nam in §. Nec non reliqua, de quo infra in sum-
mario, num. 72. consuetudines in præiudicium
Ecclesiarum declarantur esse ipso iure nullæ, &
quamuis postea cassentur, & reuocentur; id ta-
men dicitur fieri ad abundatiorem cautelam,
& quatenus foret opus, & nihilominus illicitæ,
irrationabilesque declarantur in §. Et quatenus
foret opus, vt patebit infra in summario nu. 74.
Pone casum in c. 1. infra de his, quæ fiunt à
maiori parte Cap. secundum Innoc. & Abb. hic
in princ. vel secundum Host. num. 5. Pone exem-
plum in c. Clericis, de iudic. in c. Non minus, &
in c. Aduersus, de immunit. Eccles. & in c. No-
uit, de sent. excom. Alia quinque exempla con-
suetudinum Ecclesijs præiudicialium, ac repro-
batarum habes in præall. constitutione Vrbani
in §. Molestias quoque, vt infra in summario n. 67.
5 & seq. & quatuor alia exempla in §. Insuperque,
vt in eod. summario, num. 76. & 77. Ratio præ-
dictæ regulæ, ac decisionis huius decretalis ea
est, quia consuetudo vt sit seruanda, debet esse
rationabilis, & Religioni conueniens, c. Erit autẽ
lex, 4. dist. & arg. l. Sunt personæ. ff. De religios.
& sumpt. funer. nam cum illa sit ius quoddam
moribus institutum, quod pro lege suscipitur,
cum deficit lex, c. Consuetudo, 1. dist. l. De qui-
bus. ff. De legib. sicut lex debet esse rationabilis,
& Religioni conuenire, ita & consuetudo; alio-
quin dicenda est potius corruptela, & non ser-
uari, sed magis extirpari debet, d. c. Mala 8. dist.
6 & c. fin. infra eod. At consuetudo Ecclesijs one-
rosa, seu præiudicialis, ratione caret. c. 1. infra
de his quæ fiunt à maiori par. Cap. c. Ad audien-
tiam. c. Cum inter nos, & venerabilis, infra
eod. & c. Cum causa, de sent. & re iudicat, gloss.
vn. hic Host. num. 6. & 7. & Abb. in 1. not. vers.
Et si quæretur de ratione, Io. Andr. supra in ru-
brica, num. 16. vers. Nec obstat, & patet ex me-
mo-

motata Bulla Vrbani in §. Nec non reliqua, & §. Et quatenus foret opus: vt infra in summario, num. 72. & 74. Item cum consuetudinis sit nutrire publicam vtilitatem, quæ consistit in sacris, & sacerdotibus, l. 1. §. 1. ff. De iust. & iure vtique si sit Ecclesijs damnosa, Religioni non est conueniens, & per consequens irrationabilis est. vt in effectu ratiocinatur Butr. hic nu. 3. & 6. & Abb. loco citato.

7 Extenditur autem regula huius textus, vt procedat etiam in statuto Episcopi, quod si inferat
8 grauamen Ecclesijs, non valet: idem enim est effectus consuetudinis, & statuti; & vtrumque procedit ab ead. causa efficiente, nec differunt nisi sicut tacitum, & expressum; quia consuetudo causatur à consensu tacito, constitutio ab expresso, vt l. De quibus. ff. De legib. & ita post Goffred. hic firmant Host. in fin. Cardinal. nu. 1. Anchar. eod. num. vers. Quid in constitutione, & Abb. in primo not. vers. Per quod arguo: & idem Host. in c. Quæ in Ecclesiarum, num. 4. su-
9 pra de constitut. Quinimo hoc vendicat sibi locum etiam in statutis Legati de latere, vt patet in ead. Constitutione Vrbani VIII. §. Nihilominus, qua declarantur irrita, & ad cautelam reuocantur quæcunque Ecclesijs præiudicialia à legatis, & alijs ibi expressis emanata etiam per viam declarationis, vel constitutionis, vt patebit infra in summario, num. 64. & vide quod legitur, & notatur in c. Dilectus, infra de offic. legat.

10 Cæterum cum hæc decretalis reprobet consuetudinem, quæ infert grauamen Ecclesijs, ambigui iuris est de quo grauamine hoc sit intelligendum. Nam Bellam. hic in 2. quæstione fatetur se de hoc semper hæsitasse, & audiuisse dubitari etiam per maiores, nec se vidisse hoc à quoquam clarè decisum: Nimis enim generalis est regula, quam tradit hæc decretalis, & patet, quia omnes consuetudines præiudicantes Ecclesijs etiam approbatæ in iure ipsis Ecclesijs grauamen inducunt. Doctores tamen conueniunt in restringenda generalitate huius regulæ, licet non ead. verborum formula vtantur. Nam gloss. hic in princ. & Io. Andr. num. 2. intelligunt textum de consuetudine, quæ multum lædit Ecclesiam, Host. nu. 5. explicat verbum, *grauamen*, scilicet enorme, & onerosum, Collectar. num. 3. & Abb. n. 5. requirunt magnum, Bellam. d. q. 2. magnum, & notabile, Cardin. in 2. oppositione quod grauat immodicè. Abb. in primo not. non modicum, & consl. 72. In negotio, num. 3. lib. 1. ait, Non quamlibet consuetudinem contra Ecclesiam esse nullam, sed illam, quæ magnum præiudicium affert, & nulla ratione fulcitur, & Decius hic in primo not. restringit textum ad consuetudinem multum grauantem.

11 Placet tamen opinio Bellam. loco citato, videlicet in grauaminibus determinatis à iure, & in his, quæ sunt consimilia determinatis, standū esse iuris dispositioni, in alijs vero quamuis grauamen debeat esse magnum, seu notabile, secundum Doctores; tamen hoc iudicis arbitrio dijudicandum relinquitur, arg. c. In causis, infra de offic. De-
12 legat. secundum Bellam. sic læsio enormis, vel magna indicatur iudicis arbitrio, vt patet ex cumulatis à Menochio de arbitr. iudic. lib. 2. cent. 1. cas. 72. num. 5. & cas. 74. num. 4.
13 Tenetur ergo Ecclesia propter authoritatem consuetudinis tolerare incommoda non multum
14 lædentia, prout est casus hic, iuncta gloss. secundum Cardinal. in 2. oppos. neque enim à consuetudine est recedendum sine magna causa. l. In
15 rebus. ff. De constitut. Princip. c. Cum consuetudinis, infra eod. Et quamuis in remedijs ordinarijs curetur etiam de modico, c. vlt. 14. q. vlt. c. Si proponente, de rescript. Card. supr. in
16 proœm. in ver. Volentes, in 2. Tamen hoc fallit propter consuetudinis authoritatem, vt hic per eundem Cardin. in 2. oppositione.
17 Et ex hoc soluitur quæstio de consuetudine, quæ alicubi viget, vt Parochialium Ecclesiarum Rectores teneantur suis Parochianis in Paschate dare agnum paschalem, vel pastum, vel quid simile: nam secundum Cardin. hic prope finem, si quod traditur, est tale, vt inde Ecclesia multum grauetur, non valet consuetudo; aliàs secus, per præd. & arg. c. Cum Apostolus, infra de cens.
18 Ex hoc etiam infert Feder. de Sen. cons. 155. incipien. Quæro an laici, vt valeat consuetudo, quod Presbyter debeat certa die dare Parochianis candelas de cera alba, quia consuetudo huiusmodi est modicum præiudicialis, & sequitur Decius hic num. 2.
19 Sed è conuerso non videtur subsistere consuetudo, quæ dicebatur vigere in Castro Corsiani, quod Plebanus cuilibet Parochianorum dare deberet certas libras carnis porcinæ ante solutionem decimarum, quia multum grauat Ecclesiam vt hic per Abb. num. 2.
20 Porrò supradicta distinctio inter magnum, & modicum præiudicium procedit de plano in ter-
21 minis iuris communis. Verum post constitutionem Vrbanam, de qua infra num. 59. non videtur transire absque difficultate, quia Pontifex dum reprobat consuetudines Ecclesiæ præiudiciales, vtitur verbis vniuersalibus, ac geminatis, vt patet in §. Nihilominus, vbi irrita esse declarat omnia & singula ecclesijs quomodolibet præiudicialia & quibusuis, & ex quauis causa quandocunque, qualitercunque, & quomodocunque, emanata, vt infra in summario, num. 64. & in §. Nec non reliqua, num. 72. ibi *omnia quæcunque, & qualiacumque Ecclesijs, &c. quomodolibet præiudicialia.* Quæ quidem verba videntur comprehendere quodcunque præiudicium cuiuscunque sit qualitatis, ex notatis per gloss. in c. Vt circa, in ver. Omnia, & singula, de elect. lib. 6.
22 & per Iasonem in l. Titia. §. fin. num. 3. ff. De verbor. obligat. Nec refert, quod de his, quæ sunt modici præiudicij non magnopere curet lex,
23 vt pluribus exemplis fusè probat Crauetta cons. 182. Videtur, num. 15. Quoniam hoc non pro-
24 cedit vbi verba sunt vniuersalia. Tunc enim etiam minima veniunt in dispositione, vt plenè per eundem Crauet. conf. 194. Verba transactionis, col. antepenult. vers. Secundo, & vers. Tertio, & cons. 228. Iafredus num. 12. vers. Octauò consi-
25 dero. Et quamuis constitutio aliàs non esset intellegenda de quolibet præiudicio, sed de graui, & magno dumtaxat, vt sic reciperet restrictionem, & interpretationem passiuam à iure communi, ad l. 2. C. De noxal. tamen secus dicendum videtur hoc casu propter verba vniuersalia, & geminata, quæ impediunt constitutionem recipere interpretationem restrictiuam, vt voluit Salic.

Ilc. in d. l. 2. quem refert, & sequitur Alex. cons.
118. In casu, num. 5. vers. Et tantò magis, lib. 5.
& cons. 35. Viso themate, num. 8. & 9. lib. 6. la-
tissimè Crauetta in præcitato cons. 194. per to-
tum. Tamen hac de re sanctissimus esset consu-
lendus, cum interpretatio huius Bullæ sit cuilibet
interdicta, & ante declarationem Apostolicam
sine vlla distinctione ad litteram sit intelligenda,
vt infra in summario, num. 79.

26 Vlteriùs QVÆRITVR, An dispositio huius de-
cretalis improbans consuetudines Ecclesijs one-
rosas vendicet sibi locum in clericis, eorumque
bonis patrimonialibus.

27 Opinionem affirmatiuam videtur sequi Host.
hic num. 5. & Ioan. Andr. num. 1. nam super
vec. Ecclesijs, addunt idem in Clericis, per c.
Clericis, infra de iudic. & ex hoc inferunt Ant.
de Butr. num. 5. Io. de Imol. num. 1. & Io. de
Anan. num. 2. vt non valeat consuetudo grauans
bona patrimonialia Clericorum, cum hæc gau-
deant eod. priuilegio, quo gaudent res Eccle-
siarum, vt notat gloss. in c. Ex litteris in ver.
obligata, infra de pignor. ita vt propterea sicut
res Ecclesiæ à laicis collectari non possint, ita
nec bona patrimonialia Clericorum, secundum
eos.

Sed contrariam opinionem amplectitur Abb.
hic num. 3. vers. Sed tu aduerte, non enim sub-
sistit fundamentum, quod bona Clericorum fru-
antur eodem priuilegio, quo res Ecclesiarum,
imo contrariam regulam firmat idemmet Butr.
in c. Si diligenti, de præscript. vbi asserit eodem
priuilegio Clericorum bona regulariter non po-
tiri, nisi in casibus in iure expressis, licet quoad
collectas eod. priuilegio gaudeant, quia hic casus
est expressus in iure, vt c. Final. de vit. & hone-
stat. Clericor. & fatetur Abb. hic d. num. 3. vers.
Fateor tamen. Vnde ipse putat hoc cap. non ex-
28 tendi ad bona patrimonialia Clericorum, non
ob regulam suprascriptam; non quia videmus
huiusmodi bona non frui priuilegio rerum Ec-
clesiasticarum quoad præscriptionem: nam contra
Ecclesiam non currit præscriptio, nisi quadra-
genaria, vt in c. De quarta, Infra de præscript.
& in Auth. Quas actiones. C. De sacros. Eccles.
At contra bona patrimonialia Clericorum currit
præscriptio, sicut in bonis laicalibus, vt notat
19 gloss. 1. in c. Possessiones, 16. q. 4. Tum ex do-
ctrina Io. Andr. in reg. Nemo potest, lib. 6. in
Mercur. vbi pluribus firmat valere consuetudi-
nem, vt Canonicus possit testari de fructibus
suæ præbendæ percipiendis post eius obitum vs-
que ad annum. Et dicit non obstare hoc capitulū,
quia in casu quæstionis ab eo formatæ non præ-
iudicabatur Ecclesiæ, vt hic, sed successori in
præbenda, & sic apertè sentit Io. Andr. valere con-
suetudinem inferentem grauamen ne dum bonis
30 Clericorum patrimonialibus, sed etiam rediti-
bus, qui eis debentur occasione Ecclesiæ: Tum
denique quia non ita iudicis officio succurritur
bonis Clericorum sicut bonis Ecclesiarum; ideo-
que Clericus in bonis patrimonialibus non petit
restitutionem in integrum ratione læsionis, nec
in Ecclesiarum reditibus ei debitis, prout sentit
gloss. in Clem. vn. in ver. Ecclesia, de in inte-
grum restit. & tenet Speculator, in tit. de restit. in
integrum. §. Qualiter, nu. 7. vers. Sed numquid
Clericus. Non obstat d. c. Clerici, de iudicijs.
Quoniam, vt respondet Abbas, ille textus non re-
probat consuetudinem, nisi respectu priuilegij
ipsis Clericis tributi in fauorem totius ordinis
Clericalis; & ita etiam secundum eum intelligi
debent Host. & Io. Andr. loc. cit. quia loquuntur
de Clericis ipsis, non autem de eorum bonis pa-
trimonialibus.

31 Tu dicas primam opinionem hodie reperiri
approbatam in sæpius citata constitutione Vr-
bani VIII. in qua reprobantur, & irritæ decer-
nuntur non solum consuetudines Ecclesijs, sed
etiam personis Ecclesiasticis, earumque iuribus,
bonis, & fructibus præiudiciales, vt in §. Nec non
reliqua, & constabit infra in summario, num. 72.
& sic non solum Clerici, sed etiam eorum bona
patrimonialia, siue per viam declarationis, siue
extensionis, hodie procul dubio comprehendun-
tur in dispositione huius decretalis, & ponderan-
dum, quia textus in c. Non minus; de immunit.
Eccles. loquitur simpliciter per illa verba; *de
bonis Ecclesiarum, & Clericorum*, & tamen
ex illa decretali eliciunt omnes quoad immunita-
tem à collectis eod. priuileg. potiri res Ecclesia-
rum, & bona patrimonialia Clericorum, vt ibi
dixi in 6. not. Ergo fortius idem dicendum quo-
ad dispositionem huius cap. in terminis consti-
tutionis Vrbani, quæ de Clericis, eorumque
bonis, iuribus, ac fructibus explicitè loquitur:
similiter gloss. vlt. in d. c. fin. de vita, & honestat.
Clericor. propter illa verba, quæ habentur ibi in
textu, de facultatibus suis, generaliter ait, res
Clericorum, & Ecclesiarum eod. priuilegio gau-
dere.

32 Vltimò QVÆRITVR, de quibus consuetudi-
nibus hoc capitulum intelligatur.

33 Excludam casus non dubios. Certum est pri-
mò textum esse generaliter intelligēdum, etiamsi
consuetudines Ecclesijs onerosæ sint inter laicos,
secundum Cardin. hic num. 2. vers. Et secun-
dum prædicta: nam etsi regulariter Papa de laicis
non iudicet, c. Nouit. de iudic. hoc tamen fallit
ratione peccati, vt ibi, & hic, & ex hoc dicto Car-
din. singulariter notat consuetudinem inducen-
tem Ecclesijs magnum grauamen esse peccati
nutritiuam, & consequenter impræscriptibilem,
secundum ea, quæ leg. & not. in c. fin. infra eod.
& scripsi in c. Extirpandæ in 1. not. infra de
34 præben. & adde quæ dixi supra num. 6. Rursus
certum est, hunc textum non restringi ad liber-
tatem Ecclesiasticam, quia generaliter loquitur;
& ponderat grauamen, quod infertur Ecclesijs
ex consuetudine, secundum Abb. hic in 1. not. vers.
Et pondera. Et hodie expeditum est in præcitata
Bulla Vrbani VIII. in qua reprobantur consue-
tudines præiudiciales non modo iurisdictioni, vel
immunitati, aut libertati Ecclesiæ, sed generaliter
Ecclesijs, personis Ecclesiasticis, & earum bonis;
vt infra in summario, num. 72.

35 Secundò, manifestum videtur ex hoc cap. su-
blatam non esse consuetudinem interpretatiuam,
de qua in l. Si de interpretatione. ff. De leg. &
in c. Cum dilectus, infra eod. quia textus intelli-
gi debet de consuetudine propriè sumpta, quæ
est contra ius: consuetudo autem interpretatiua
iuri non aduersatur; ideoque non censetur su-
blata per statum tollens consuetudinem, vt con-
sulendo tenet Dec. cons. 11. Quoniam iudican-
36 tium, num. 10. & post eum Decian. cons. 114.

Post

Post absolutum, num. 28. lib. 3. Huiusmodi enim
consuetudo interpretatiua, seu iuris præexistentis
declaratiua fauorabilior est, quàm consuetudo
dispositiua, ideoque in ea sufficit probare ob-
seruantiam sine præscriptione, vt originaliter
voluit Nicolaus de Matarellis, quem refert, &
sequitur Ant. de Butr. in c. vlt. nu. 47. vers. Ex
his dicit Nicolaus, infra eod. Alex. cons. 8. Et
aduerte, num. 7. & seq. lib. 2. plenè Aymo cons.
201. Præsupponitur, num. 11. & 12. & resoluit
Rota apud Put. decis. 283. lib. 1. & decis. 256.
num. 6. & 7. part. 2. diuers. quod nota etiam pro
intellectu præcitatæ constitutionis Vrbani.
37 Tertiò, si loquamur de consuetudine inducti-
ua si illa sit decem, vel viginti annorum, res est
extra dubium, quia contra Ecclesiam talis con-
suetudo non procedit, c. Placuit, §. Potest, 16.
q. 3. & notat Innoc. in d. c. Cum dilectus, nu. 5.
in ver. Talis, infr. eod. vbi ait, consuetudinem
contra Ecclesiam oportere esse præscriptam, &
sic non minoris temporis, quàm annorum qua-
38 draginta, & sequitur ibi Cardin. num. 12. in
6. quæst. Nisi fortè consuetudo non esset speciali-
ter contra Ecclesiam, sed generaliter contra
omnes; quia tunc sufficerent decem anni etiam
39 contra Ecclesiam secundum Innocen. quod dicit
esse notandum. Cardin. vbi supra, sed alij con-
tra, & bene secundum Host. ibidem num. 16. &
Ioan. Andr. num. 13. quia consuetudo laicorum
non potest Clericos astringere, vt notat idem
Ioan. Andr. supra in Rubr. num. 10. vers. Nec
obstat.
40 Quartò de centenaria consuetudine, vel præ-
scriptione similiter non est ambigendum, quia
procedit etiam contra Ecclesiam Romanam, vt
in Auth. Quas actiones, C. De sacros. Eccles.
quæ est canonizata in c. Nemo, 16. qu. 3. & id-
circo concurrentibus de iure requisitis, hodie
reperitur expresse præseruata in ead. constitu-
tione Vrbani VIII. in §. Non intendimus, vt infr.
in Summario, n. 81.
41 His præhabitis duo dubia supersunt exami-
nanda. Primum est, an hæc decretalis sustulerit
consuetudinem quadragenariam. Secundum, an
sustulerit immemorabilem.
Circa primum pro parte affirmatiua facit,
quia consuetudo si sit præscripta spatio annorum
quadraginta, obtinet etiam contra Ecclesiam,
c. Cumana, infr. de elect. c. Cum Ecclesia Sutri-
na, & ibi notatur, de caus. possess. & propriet.
& notat Innoc in cap. Cum dilectus, num. 5. in
ver. Talis, infr. eod. quem ibi sequuntur Host.
num. 16. Ioan. Andr. num. 13. Cardin. num. 12.
in 6. quæst. & alij communiter. Idem Io. Monac.
in c. Generali, num. 7. de elect. lib. 6. vbi firmat
consuetudinem posse Ecclesijs præiudicare si sit
infra hominum memoriam, & sic annorum
quadraginta.
42 In oppositum est veritas, quia si hoc cap. In-
telligeretur de consuetudine infra quadraginta
annos, esset de indubitabili, contra textum in
l. Habeo, ff. De Corbon. edict. Nam talis con-
suetudo nullo casu procedit contra Ecclesiam,
sed tantum contra laicos, C. Quæ sit long. con-
suet. per totum, & l. 2. ff. De aqua pluu. arc. &
notant Innocen. Host. & Ioan. Andr. loc. cit. &
dictum est supra num. 37. Ergo superuacaneum
43 fuisset illam tollere. Nec obstat, quod consue-
tudo quadragenaria procedat etiam contra Ec-
clesiam, vt in contrario: Quoniam hoc locum
non habet si Ecclesiæ magnum inferat grauamen
vt hic. Hodie cessat omnis difficultas, quia vt
patebit infra num. 80. in constitutione Vrbani in
§. Præsentes quoque, disertis verbis reprobatur
consuetudo, & præscriptio Ecclesiæ præiudicia-
lis, etiamsi sit quadraginta annorum: & quam-
uis postea in §. Non intendimus, præseruetur
centenaria simpliciter, & immemorabilis in
casibus ibidem exceptis: tamen quoad quadra-
genariam nulla fit præseruatio, vt infra in Sum-
mario, num. 81. & sic indistinctè remanet subla-
ta. Arg. l. Præcipimus, in fin. C. De appellat. &
l. Sancimus, C. De testam.
Ex quibus etiam constat hodie non procedere
quod ait Bellam. hic num. 1. videlicet hoc cap.
non habere locum in præscriptione, quæ in-
duci potest etiamsi sit Ecclesiæ onerosa, vt in
Auth. Quas actiones, C. De sacros. Eccles. & in
c. 1. de præscript. lib. 6. Contrarium enim liquidò
apparet ex memorata constitutione, quæ ex-
presse loquitur tam de consuetudine, quàm
44 de præscriptione. Et quamuis fateor hoc per-
quam durum esse, cum iura omnia admittant
præscriptionem quadragenariam, etiam contra
Ecclesiam, vt cap. De quarta, ibi glos. 1. & DD.
c. Ad aures, & c. Illud autem, infra de præscript.
cum sexcentis similibus: tamen ita lex scripta
est, l. Prospexi, ff. Qui, & à quibus: vel certè
cessat legis durities ex his, quæ dixi supr. num. 6.
& 33.
45 Hinc etiam constat hodie non obtinere quod
Doctores affirmant ex cursu triginta annorum
cum obseruantia subsequuta præsumi beneplaci-
tum Apostolicum interuenisse etiam contra Ec-
clesiam. Anchar. cons. 136. In consilijs, num. 2.
Alex. cons. 17. Viso instrumento, num 8. lib. 4. &
sæpius resoluit Rota, vt decis. 179. num. 1. par. 2.
diuers. & decis. 202. num. 7. part. 7. Recentior. &
coram Gregor. XV. decis. 52. num. 2. vbi in alie-
natione bonorum Ecclesiæ triginta annos effe-
ctum sortita: & in transactione Put. decis. 355.
num. 1. lib. 1. & in inuestitura Rota decis. 407.
num. 7. part. 4. Recent. & in permutatione fuit
decisum in causa Mediolanen. rescissionis per-
mutationis 10. Ianuarij 1597. coram Cardinali
Pamphilio impressa apud Nicol. Garz. de benef.
part. 12. c. 2. num. 185. & approbata in decis. 694.
num. 5. part. 1. Recent. & in vnione beneficij li-
beri ad beneficium iurispatronatus (quæ est val-
46 de præiudicialis Ecclesiæ) cens. Rota in recent.
decis. 506. num. 2. & 3. part. 2. Quod procedit
siue beneplacitum Apostolicum fuerit reserua-
tum, seu enunciatum, siue non, secundum
communem opinionem de qua testatur Fel in c.
Albericus, n. 4. de testib. & quam multoties pro-
bauit Rota Put. d. decis. 355. num. 2. lib. 1. Serap.
decis. 1042. num. 3. Rota d. decis. 506. num. 3.
part. 2. & decis. 202. num. 7. part. 7. recent. & in
præalleg. Mediolanen. Rescissionis permutatio-
nis.
47 Id inquam constat hodie non obtinere; quan-
doquidem hanc beneplaciti præsumptionem
improbauit Vrbana constitutio in his, quæ sunt
Ecclesijs præiudicialia, etiamsi beneplacitum
fuerit reseruatum, vel promissum, vt infra in
Summario, num. 64. Idque ob eam rationem,
quia

quia confirmationes, approbationes, & beneplacita Papæ, præsertim vbi agitur de præiudicio perpetuo, semper consueuerunt in scriptis expediri, præcipuè per litteras Apostolicas, siue sub plumbo, siue in forma breuis sub annulo Piscatoris; ac proinde si in registris Apostolicis, quæ fideliter custodiuntur, non reperiantur registrata, vel non exhibeantur originalia litterarum Apostolicarum, aut transumpta iuxta formam alterius Bullæ eiusdem Pontificis: inde deducitur, Romanos Pontifices numquam præiudicialia huiusmodi approbasse, vel confirmasse, aut beneplacita desuper concessisse: vt patet in §. Quodque confirmationes, & in §. Minusque inde, & constabit infra in Summario, num. 62. & num. 73.

Hic enim est optimus modus probandi negatiuam, vt firmat Paul. de Castro in Auth. Si quis in aliquo, in fin. C. De edendo, & Ripa in cap. Cum Ecclesia Sutrina, num. 82. de caus. possess. & propriet. Ideoque ex registro denunciationum probatur sufficienter denunciationem non fuisse factam, vt ex facto respondit Bartol. cons. 81. Martinus Forniconis, num. 2. vers. Ista autem negatiua, libr. 1. & similiter si in libro, in quo collationes consueuerunt registrari, non apparet collatio, ex hoc probatur concludenter possessorem esse intrusum, seu titulum non habere, vt voluit Felin. in c. Illud, n. 7. circa fin. vers. Et

48 idem si forte probaretur, de præsumpt. & Ripa loco citato. Et quamuis ex lapsu temporis annorum triginta cum obseruantia præsumatur solemnitas, seu beneplacitum Superioris, etiam vbi agitur de magno præiudicio, secundum Ioan. de Imol. in c. Peruenit, & ibi glos. 1. de empt. & vendit. hoc tamen non impedit quin contrarium probari possit. Et probatur sufficienter eo ipso, quod beneplacitum in registro non reperitur descriptum, vt singulariter declarat Felin. in d. cap. Illud, num. 6. vers. Secundò est aduertendum, & n. 7. de præsumpt. Quod est notatu dignum ad dignoscendam iustitiam prædictæ constitutionis.

49 Circa secundum, An hoc capitulum improbans consuetudinem Ecclesijs onerosam comprehendat immemorabilem, Ioan. Monach. in c. Generali, num. 7. de elect. lib. 6. tenet consuetudinem posse Ecclesijs præiudicare si sit supra hominum memoriam, quia habet vim statuti, vt l. Hoc iure, §. Ductus aquæ, ff. De aqua quotidiana, & æstiua. Similiter Bald. in c. 1. in princ. 6. col. vers. Quaro quanto tempore, qui feud. dar. poss. tenet consuetudinem, cuius initij non est memoria, validam esse, licet sit Ecclesijs onerosa. Idemque firmat Cardin. in Clem. 2. in 8. quæst. de reb. Eccl. non alien. & Dec. hic n. 5.

50 Sed contrarium magis probatur Collectario hic n. 3. circa fin. vbi ait, sententiam Io. Monac. stare non posse, per ea, quæ notantur in cap. 1. infra de his, quæ fiunt à maior. par. cap. & in c. Cum causa, de re iudicat. Hæc posterior opinio reperitur hodie approbata in constitutione Vrbana in §. Nec non reliqua, vbi generaliter declaratur irrita, & ad cautelam cassantur quæcumque præiudicialia non tantum Sedi Apostolicæ, sed etiam Ecclesijs inferioribus, & Ecclesiasticis personis, earumque bonis, & damnantur, reuocanturque contrariæ consuetudines etiā

51 immemorabiles, vt patebit infra in Summario Bullæ, num. 72. & n. 74. Vnde non obstat, quod immemorabilis habeat vim tituli, seu priuilegij d. §. Ductus aquæ, quoniam hoc non procedit, vbi talis consuetudo est à iure reprobata, vt in casu præsenti; tunc enim nec vim priuilegij, nec vim aliquam habet, ita Philipp. Franc. in c. 1. in 2. not. vers. Imò tradit Host. de consuet. lib. 6. & Put. decis. 466. num. 4. lib. 2. quibus adde Felin. in c. Cum ex officij, n. 13. vers. Secundò dico, de præscr. vbi pluribus ostendit titulum priuilegij non probari ex cursu temporis immemorabilis, quando versamur in materia, in qua non est verisimile, vt Papa aliquem priuilegiaurit; quin potius priuilegia, quæ adeò deuiant ab honestate, præsumi falsa, vel subreptitia, vt idem dixit in cap. 2. num. 16. vers. Stylus Curiæ de rescript.

52 Cæterum aduerte, quia in ead. constitutione, in §. Non intendimus. Pontifex declarat se non intendere immemorabilem tollere, nisi in casibus, in quibus per sacros canones, seu Concilia vniuersalia, vel constitutiones, aut dispositiones Apostolicas illa reprobatur, seu illi derogatur, aut aliàs de iure illa non suffragatur, vt infra in summar. num. 81. Et ita etiam limitant opinionem suam Cardinalis, & Dec. locis citatis, dicentes immemorabilem Episcopis onerosam valere, nisi sit expressè reprobata in aliquo casu particulari. Quamobrem dicta constitutio qua parte immemorabilem improbat, fortè parum, aut nihil operatur, cum postea se restringat ad terminos iuris communis.

53 Illud tamen admonendi sumus, quod in illis casibus, in quibus immemorabilis consuetudo reperitur à iure reprobata, hodie sustineri non potest, etiamsi cum ipsa concurrat fama priuilegij Apostolici, cum Bulla Vrbani in præallegat. §. Necnon reliqua sustulerit immemorabilem etiam cum fama priuilegij.

54 Quamobrem etsi laicus sit incapax iuris conferendi, c. Si quis deinceps. c. Per laicos, & c. Laicis, 16. q. 7. adeo vt neque ex conditione adiecta in limine fundationis illud possit acquirere, vt per Lambert. de iurepatr. 1. part. quæst. 9. art. 1. num. 70. 96. & 105. neque ex immemorabili consuetudine, vt firmat Roch. de Curt. in c. fin. hoc tit. sect. 5. n. 44. Lambert. d. tract. in 3. part. lib. 2. q. 1. art. 12. Seraph. decis. 1382. num. 3. tamen de iure communi immemorabilis suffragatur si fama priuilegij concurrat, Felin. in cap. Causam quæ, à num. 2. de præscript. & in c. Cum contingat, num. 4. & 5. de for. compet. Probus ad Monachum in c. Nullus, num. 3. de tempor. ordinat. lib. 6. Aufrer. de potest. sæcular. super Ecclesias regul. 2. num. 25. Balb. de præscript. 1. part. 5. partis principalis, q. 7. à num. 16. Crescen. decis. 1. num. 2. de decim. Put. decis. 365.

55 lib. 1. Similiter quamuis laici sint decimarum incapaces, nec vllo tempore possint illas præscribere, d. c. Causam quæ, de præscript. Rebuff. de decim. q. 10. tamen possunt de iure communi si cum immemorabili concurrat fama priuilegij, vt resoluit Rota, decis. 215. part. 2. diuers. & in recent. dec. 698. num. 2. par. 3. dec. 545. n. 1. par. 4. decis. 22. num. 14. & dec. 56. nu. 1. par. 7.

56 Et eod. modo si ius commune spectetur, laico immemorabilis possessio suffragatur ad nomi-

nandum Capellanos amouibiles in Parochialibus Ecclesijs, quando fama priuilegij concurrit, Bald. d. q. 7. Anton. Gabriel. conclus. prima de præscript. à num. 16.

57 At hæc omnia cessant post constitutionem Vrbani VIII. quia in his, quæ sunt præiudicialia Ecclesijs, dicta constitutio improbat, & annullat consuetudines, & præscriptiones, etiãsi sint immemorabiles, & cum præsensa fama priuilegij Apostolici, idque ob eam rationem, quia cum priuilegia huiusmodi consueuerint in scriptis expediri, probatur negatiua eo ipso, quod in Regiſtris Apostolicis non reperiuntur regiſtrata, aut non exhibentur originalia, vel transumpta: & mens Romanorum Pontificum semper fuit huiusmodi præiudiciales consuetudines numquam approbandi, seu commendandi, nisi de prætensa approbatione, vel confirmatione Apostolica constiterit ex prædictis regiſtris, aut originalibus, vel transumptis, vt in §. Nec non reliqua, & patebit infra in summario, num. 73. Hoc enim modo sufficienter probatur negatiua, vt dixi supra, num. 47. & 48.

58 Porrò cum ad Rom. Pontificis officium spectet Ecclesiarum indemnitati consulere, c. Quæ in Ecclesiarum, supra de constitut. c. 3. infra de arbitr. libertatem, immunitatemq; Ecclesiasticam tueri, cap. 1. de immunit. Eccles. lib. 6. & consuetudines Ecclesijs præiudiciales, ac perniciosas extirpare, vt ex hoc textu notant Anchar. in primo

59 not. Cardin. & Decius vterque in 2. not. Hinc prouidè san. mem. Vrban. VIII. constitutionẽ edidit die 5. Iunij 1641. incip. Romanus Pontifex, quam per partes singulas compendiosè hic referendam duxi, vt vsui esse possit, cum sit de materia admodum graui, & quotidie in praxi occurrente.

60 Diuiditur ergo hæc constitutio, in 8. partes. In prima narrat causam constitutionis, nempe quod aliqui Legati, & Nuncij, alijque sedis Apostolicæ ministri, Gubernatores, ac officiales Cameræ, nec non Barones, & feudatarij præter, vel contra facultates sibi concessas aliqua Sedi Apostolicæ, aut iurisdictioni, vel immunitati, seu libertati Ecclesiasticæ Ecclesijs, ac personis Ecclesiasticis, earumque bonis, & iuribus præiudicialia fecerunt, seu tolerarunt. Quodque gratiæ, & inuestituræ bonorum etiam iurisdictionalium ad Romanam, vel inferiores Ecclesias

61 spectantium ad certas vitas, seu lineas factæ longius proponuntur, vel perpetuantur, cum tamen Legati, & alij prædicti sine speciali Papæ mandato nulla huiusmodi præiudicialia vnquam tacitè, vel expressè facere potuerint, nec Roma-

62 nis Pontificibus illa innotuerint, saltem cum suis circumstantijs. Beneplacita verò Apostolica, maximè vbi agitur de præiudicio perpetuo, semper consueuerint in scriptis expediri; adeo vt si in regiſtris Apostolicis non reperiantur, aut non exhibeantur originalia, vel transumpta iuxta formam alterius constitutionis eiusdem Vrbani edita die prima Iunij 1635. inde deducatur Ro-

63 manos Pontifices nunquam super his beneplacita concessisse. Cum præsertim publicetur quotannis Bulla in die Cœnę Domini pro impugnandis, & euitandis huiusmodi præiudicialibus, quæ propterea fuerunt, ac sunt ipso iure nulla.

64 In secunda parte ibi, *nihilominus*, ad abundatiorem cautelam reprobat, & damnat, & ea ipso nulla esse declarat omnia, & singula acta, decreta, indulta, & declarationes, concordia, & pacta etiam nomine Sedis Apostolicæ inita, alijs nationesque officiorum, ac iurium eiusdem Sedis, Ecclesiarumve inferiorum, & quascunque alias dispositiones Romanæ, seu quibusuis alijs Ecclesijs, ac personis Ecclesiasticis, seu iurisdictioni, vel immunitati, aut libertati Ecclesiasticæ quomodolibet præiudicialia à legatis, & alijs antedictis quomodocunque emanata, etiam per viam declarationis, vel constitutionis, ac sub reseruatione, vel promissione beneplaciti Apostolici etiam cum executione, & longissima ob-

65 seruantia subsequuta, etiam intuitu supremorum Principum ex quacunque causa, etiam transactionis, vel pacis vniuersalis, etiam sub prætextu, quod Bullæ Apostolicæ non sint publicatæ,

66 vel vsu receptæ, aut contrario vsu abrogatæ, etiam in permittendo editionem librorum, vt præfertur, præiudicialium, seu continentium opiniones damnatas, vel minus legitimas constitutionum Apostolicarum interpretationes, vel contra disciplinam Ecclesiasticam.

67 In tertia parte ibi, *Molestias quoque*, damnat, & reprobat, & nulla esse declarat in specie præiudicialia infrascripta. Primo scilicet molestias, & impedimenta Legatis, & ministris Apostolicis per quoscunq; illata in denegando ingressum in prouinciam, vel eorum facultates impediendo,

68 ac eos expellendo. Secundo, collectas, militum hospitationes, & alia onera super Ecclesijs, & locis pijs, ac personis Ecclesiasticis, earumque bonis, seu fructibus per laicos, vel alios quoscunque

69 siue Apostolica authoritate imposita, & exacta etiam à sponte contribuentibus. Tertio, molestationes, carcerationes, & attentata quæcunque à quibusuis laicis contra personas Ecclesiasticas, vel Ecclesias, vel earum bona, siue iura etiam per tempus immemorabile, etiam cum forma priuilegij executioni demandata. Quartò, trans-

70 gressiones Canonum, constitutionum Apostolicarum, & generalium Conciliorum in præiudicium Sedis Apostolicæ, siue iurisdictionis, vel immunitatis, aut libertatis Ecclesiasticæ, seu Ecclesiarum, earumque bonorum, seu fructuum, etiam, vt præmittitur, effectum sortitas.

71 Quintò, prorogationes, & perpetuationes gratiarum, & inuestiturarum ad certas vitas, vel tempus iam elapsum, item pignorationum, venditionum cum pacto redimendi, aliarumque dispositionum de bonis etiam feudalibus, ac iuribus Sedi Apostolicæ, ac inferiorum Ecclesiarum quocunque tempore executioni demandatas.

72 In quarta parte ibi, *Nec non reliqua*, generaliter damnat, & irrita esse declarat omnia quotcunque, & qualiacunque sedi Apostolicæ, vel iurisdictioni, immunitati, aut libertati Ecclesiasticæ, seu Ecclesijs, vel personis Ecclesiasticis, earum iuribus, bonis, & fructibus quomodolibet præiudicialia cum omnibus inde secutis; adijciens illa non fuisse conualidita etiam ex immemorabili tempore cum fama priuilegij Apostoli-

73 ci, iuncta etiam scientia, & permissione Romanorum Pontificum. Nec inde aliquam præsumptionem beneplaciti Apostolici, neque aliquam bonam fidem, possessionem, aut præscriptionem induci posse, nisi de approbatione appareat

74 ex

ex regiſtris Apoſtolicis; quinimo fuiſſe quotannis
reprobata in Bulla cœnæ Domini. Et ad caute-
lam illa reprobat, & damnat, declaratque bene-
placita Apoſtolica ſemper fuiſſe denegata, & qua-
tenus opus foret, ead. præiudicialia reuocat, caſ-
ſat, & annullat cum conſuetudinibus etiam im-
memorabilibus, & forma priuilegij, quas illici-
75 tas, irrationabileſque declarat: Sedemque Apo-
ſtolicam, & inferiores Eccleſias, ac perſonas Ec-
cleſiaſticas in integrum reſtituit.
76 In quinta parte, ibi *inſuperque*, quia quandoque
per miniſtrorum incuriam in prouiſionibus ca-
thedralium narratur, & admittitur præſentatio,
nominatio, vel ſupplicatio, licet de iure part.
non conſtet: & quandoque nonnulla decreta in
prouiſionibus Eccleſiarum apponi ſolita, narran-
77 tur per obitum expiraſſe, cum tamen perdurare
debeant quouſque fuerint adimpleta: quando-
que vero in indultis, & priuilegijs omittuntur
litteræ, quibus impetrantes ex ſtylo ſe obligant
ad tuendam immunitatem, ac libertatem Eccle-
ſiaſticam: & quandoque in expeditionibus gra-
tiæ narrantur factæ in vim concordatorum cum
ſede Apoſtolica initorum, quæ tamen expirarunt:
declarat huiuſmodi narrationes, & admiſſiones
erroneas, ac minime præiudiciales.
78 In ſexta parte ibi, *ſtatumque vltimum*, decla-
rat, & decernit vltimum ſtatutum Eccleſiarum,
locorum iuriſdictionalium, gratiarum & conceſ-
ſionum, iurium Apoſtolicæ Sedis, & inferiorum
Eccleſiarum non eſſe attendendum, vbi de ante-
cedenti contrario ſtatu modo, vel forma præmiſ-
ſis conſtat.
79 In ſeptima parte ibi, *& quatenus*, prohibet qui-
buſcunque etiam regularibus interpretationem,
tam huius conſtitutionis, quàm gratiarum, ac
diſpoſitionum Apoſtolicarum in fauorem ſupre-
morum Principum ſub pœna excommunicatio-
nis latæ ſententiæ, ac nullitatis gerendorum; de-
clarationemque ſibi, ac ſucceſſoribus reſeruat;
& ante declarationem vult Bullam hanc ad litte-
ram eſſe intelligendam.
80 In octaua parte ibi, *Præſentes quoque*. Ponit
clauſulas executiuas, & remouet obſtacula, dero-
gans contrarijs, & in ſpecie regulæ de iure quæ-
ſito non tollendo, & conſuetudini, ſiue præſcri-
ptioni etiam quadraginta annorum, & immemo-
rabili & cum forma priuilegij, cum clauſula
ſublata, & decreto irritanti. Præſeruat tamen
declarationes, in Romana curia factas per Rotã,
vel Cameram, aut alios à Papa ſpecialiter depu-
81 tatos. Item præſeruat centenariam præſcriptio-
nem concurrentibus de iure requiſitis, & imme-
morabilem, niſi in caſibus, in quibus per ſacros
Canones, ſeu Concilia vniuerſalia, vel conſtitu-
tiones Apoſtolicas illa reprobatur, ſeu illi
derogatur, aut aliàs de iure illa non
ſuffragatur; firma tamen re-
manente Bulla Cœnæ
Domini.

DE CONSVETVDINE.

Cap. Quanto.

SVMMARIVM.

1 *Conſuetudo non habilitat Presbyteros ad ea, quæ ſunt reſeruata ordini Epiſcopali.*

2 *Confirmationis Sacramentum conferri poteſt per ſolos Epiſcopos, non autem per ſimplices Sacerdotes.*

3 *Epiſcopis non licet, nec vnquam licuit committere Sacerdoti, vt conferat Chriſma.*

4 *Papa an poſſit dare licentiam non Epiſcopo conferendi Ordines ſacros.*

5 *Conſuetudo Eccleſiæ præualet authoritati cuiuſcunque Doctoris.*

6 *Opinio Butr. & Abb. circa poteſtatem Sacerdotalem refellitur tanquam periculoſa. & n. ſeq. vſque ad n. 20.*

7 *Epiſcopi, & Sacerdotes gradu, ordine, & poteſtate differebant etiam in primitiua Eccleſia. & n. ſeqq.*

8 *Epiſcopi in locum Apoſtolorum, Presbyteri verò in locum Diſcipulorum ſucceſſerunt. & n. 11.*

9 *Promotio non fit niſi de minori ad maius.*

10 *Intellectus c. Olim, 95. diſt.*

Presbyteri olim nomine ab Epiſcopis non differebant, ſed propter ſchiſmata. Facta eſt nominum diſtinctio ibidem. & n. ſeqq.

11 *Epiſcopi, & Presbyteri vnde dicti.*

12 *Presbyteros non differre ab Epiſcopis, Arrianorum fuit hæreſis.*

13 *Maiorum, & minorum Sacerdotum diſcretio, non ab Apoſtolis, ſed ab ipſo Chriſto ſumpſit exordium.*

14 *Sacerdos ſupremus in primitiua Eccleſia conſecrabatur ſpeciali conſecratione, & ad ſpecialem actum.*

15 *Epiſcopi præcipuè pertinet ad hierarchicum ordinem diuina ordinatione inſtitutum.*

16 *Eccleſia effectum Sacramenti impedire non poteſt, quando concurrunt ea, quæ ſunt de neceſſitate Sacramenti.*

17 *Presbyteri conficiunt, & Epiſcopi characterem Confirmationis, & Ordinis conferunt non obſtante Eccleſiæ prohibitione.*

18 *Epiſcopus, vel Sacerdos excommunicatus depoſitus, & degradatus poteſtatem conſecrandi non amittunt.*

19 *Conſuetudo circa poteſtatem Presbyteris tribuendam in his quæ ſunt Ordinis Epiſcopalis nihil poteſt.*

20 *Generalis ordinis Sylueſtrinorum an poſſit ſuis ſubditis Regularibus tonſuram, & minores ordines conferre, vt conſueuit ab immemorabili tempore & n. ſeq. vſque in fin.*

21 *Abbas non poteſt primam tonſuram, & minores conferre niſi ſit Presbyter, & benedictus.*

22 *Abbas non benedictus non poteſt minores ordines conferre, niſi Epiſcopus tertio requiſitus eum benedicere recuſauerit.*

23 *Benedictio Abbatis eſt de ſubſtantia quoad poteſtatem ordines conferendi, ſed non quoad hoc vt electus dicatur Abbas.*

24 *Abbas ante benedictionem potest exercere ea, quæ sunt officij.*
Ordines conferre non est officij tantum, sed ordinis. ibid.

25 *Abbas benedictus conferens minores ordines sæculari, imprimit characterem, secus si non sit benedictus.*

26 *Benedictio proportionaliter id tribuit Abbati, quod consecratio Episcopo.*
Episcopus non consecratus non potest ordines conferre. ibid.

27 *Communicatio priuilegiorum in forma communi non comprehendit facultatem conferendi ordines.*

28 *Communicatio quantumuis ampla, & generalis non comprehendit facultatem ordinandi, cum sit difficillimæ concessionis.*

29 *Abbas non benedictus quamuis ex priuilegio habeat vsum Pontificalium, non tamen potest ordines conferre.*

30 *Consuetudo etiam immemorabilis ordines conferendi non suffragatur.*

31 *Priuilegio multa acquiri possunt, quæ tamen non possunt præscribi.*

32 *Consuetudo conferendi Sacramenta solis Episcopis reseruata improbatur.*

33 *Immemorabilis possessio quando habeat vim tituli.*

34 *Possidere qui non potest, is non potest præscribere.*

35 *Ecclesia per simplicem Sacerdotem non potest reconciliari, & contraria consuetudo est corruptela.*

36 *Ordines minores conferre est ordinis Episcopalis, non autem iurisdictionis.*

37 *Archiepiscopus ante susceptum pallium, & Episcopus non consecratus possunt exercere quæ sunt iurisdictionis tantum.*

38 *Delegari possunt ab Episcopo quæ sunt iurisdictionis, etiam non Sacerdoti, sed non ea quæ sunt ordinis.*

39 *Vicarius capituli sede vacante succedit in his, quæ sunt iurisdictionis, non autem in his, quæ sunt ordinis.*

40 *Degradatio, seu depositio à minoribus ordinibus est ordinis Episcopalis.*
Instituendi, ac destituendi ius manat ab eodem fonte. ibid.

41 *Episcopi declarantur esse Presbyteris superiores, & soli ministros Ecclesiæ ordinare.*

42 *Consuetudo contra Concilia generalia validè introduci non potest.*
Concilia generalia habent tacitam derogationem ad sequentes dispositiones contrarias. ibid.
Priuilegium Papæ contra Concilium absque derogatione non valet. ibidem.

1 QVANTO. Prætextu consuetudinis Presbyteri non possunt in fronte chrismare; hoc dicit secundum Ioan. Andr. Card. Anchar. & Imol. Sed quia hæc littera loquitur indefinitè de Sacramentis, quæ solis Episcopis sunt reseruata, & Sacramentum Confirmationis non ponitur nisi gratia exempli; ideò secundum Ant. de Butr. & Abb. generaliùs sic potest summari. Consuetudo non habilitat Presbyteros ad ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, seu reseruata ordini Episcopali. Diuiditur in duas partes. In prima ponitur præsumptuosa consuetudo. In secunda illius reprobatio ibi, *discretioni.*

2 Nota primo, Sacramentum Confirmationis conferri posse per solos Episcopos, non autem per simplices Sacerdotes, concordat c. Manus, & c. De his, de consecr. dist. 5. c. Quamuis Corepiscopi, 68. dist, & c. vn. §. Per frontis chrismationem, infr. de Sacr. Vnct. vbi dicitur: cum cæteras vnctiones simplex Sacerdos, vel Presbyter valeat exhibere; hanc nonnisi summus Sacerdos, idest Episcopus debet conferre. Et est hodie diffinitum à Concilio Trident. sess. 7. de Confirm. can. 4. Si quis dixerit sanctæ Confirmationis ordinarium ministrum non esse solum Episcopum,
3 sed quemuis simplicem Sacerdotem, anathema sit. Adeò vt propterea ex delegatione Episcoporum non liceat simplici Sacerdoti, nec vnquam licuerit hoc Sacramentum administrare. Et in hoc concordant omnes DD. vt inquit Innocen. hic num. 4. Compost. eod. n. & Bellam. num. 6. licet secus sit in Delegatione Papæ, c. Peruenit, 95. dist. & concludunt hic gl. Innocen. & omnes, de quo pleniùs dicam in d. §. Per frontis chris-
4 mationem. An autem Papa possit dare licentiam non Episcopo conferendi Ordines sacros, Innoc. hic n. 4. recitat secundo loco opinionem Syluestri dicentis posse, dummodo talis habeat ipsos Ordines, quos vult conferre: sed contrarium sentit D. Thom. in 4. dist. 25. q. 1. art. 1. ad 3. ait enim [Papa, qui habet plenitudinem potestatis committere potest non Episcopo pertinentia ad Episcopalem dignitatem, modo illa non habeant relationem ad Corpus Christi verum; ideoque ex eius commissione Sacerdos simplex potest conferre ordines minores, & confirmare; non autem non Sacerdos, nec Sacerdos maiores ordines, qui habent immediatam relationem ad Corpus Christi, supra quod consecrandum Papa non habet maiorem potestatem quàm simplex Sacerdos.] Hæc ille, quem refert & sequitur Turrecr. in c. Psalmista, nu. 3. 23. dist. Et hæc opinio S. Thomæ seruatur in practica, vt inquit Syluest. in ver. Ordo 3. num. 7. idest non apparet Ecclesiam Romanam vnquam demandasse simplici Sacerdoti hanc facultatem conferendi Or-
5 dines sacros. Consuetudo autem Ecclesiæ præualet authoritati cuiuscunque Doctoris, S. Tho. in 2. 2. q. 10. art. 12. Et vide Capreol. in 4. dist. 7. & Bellam. hic n. 7. & DD. in dicto cap. Peruenit, 95. dist.

6 Secundò nota secundum Ant. de Butr. num. 5. in tertio not. & Abb. num. 2. in secundo not. ex ritu Apostolorum impediri impressionem charactetis in sacramento Confirmationis, & Ordinis: Nam, vt ipsi dicunt immediatè post mortem Christi omnes Presbyteri in communi regebant ecclesiam, & sacerdotes ordinabant. c. In nouo, 21. dist. & c. Legimus, 93. dist. nec erant inter eos Episcopi, sed idem Presbyter, quòd Episcopus, vt in c. Olim. 95. dist. sed postmodum ad schismata sedanda ordinauerunt Apostoli, vt crearentur Episcopi, & certa Sacramenta eis reseruarunt, illa interdicendo simplicibus Presbyteris, vt in d. c. Legimus. Verùm hæc doctrina est admodum periculosa, & implicat tres assertiones omninò falsas.

Primò

7 Primò enim in eorum dictis Botr. & Abb. affir-
mant in primitiua ecclesia in collatione sacra-
mentorum nullam fuisse differentiam inter Epis-
copos, & simplices. Sacerdotes, & consequenter
summam potestatem ordinis esse potestatem Sa-
cerdotalem, ita vt omnis sacerdos ex vi potestatis
sacerdotalis possit omnia Sacramenta ministra-
re, Confirmationem, omnes Ordines, omnes
8 benedictiones, & omnes consecrationes imperti-
ri, quod videtur erroneum; quoniam Apostoli,
in quorum locum Episcopi successerunt, d. c. In
nouo 21. dist. fuerũt à Christo instituti gradu, pote-
state, & ordine maiores, & superiores Discipulis,
in quorum locum successerunt Presbyteri, vt per
glo. Lucæ 10. Idque manifestum esse cuilibet fi-
deli dicit Cardin. Turrecrem. in d. c. Legimus,
num. 1. vers. Sed ista opinio. *Nos enim duode-
cim elegit, quos Apostolos nominauit.* Matth. 10.
de quibus in Psalm. 44. *Constitues eos principes*
9 *super omnem terram.* Et in psalm. 138. *Nimis con-
fortatus est principatus eorum.* Quod ipsum colli-
gitur ex electione Matthiæ, qui erat vnus ex Se-
ptuaginta duobus, quem, & Barnabam similiter
Discipulum, vt gloss. dicit Actor. 1. *Statuerunt
orantes quis eorum eligeretur in opus ministerij
Apostolici.* Hinc enim manifestè patet non esse
idem ministerium Apostolorum, & Discipulo-
rum, sed differens statu, & potestate, quando-
quidem si idem status, & ministerium esset Apo-
stolorum, & Discipulorum, frustra Discipulus
diceretur assumi ad id quod iam erat. Ad hoc d.
c. Legimus, 93. dist. vers. Qui prouehitur, de
minori ad maius prouehitur. Et eodem modo
Paulus, & Barnabas inter Discipulos assumptus
est, & consecratus in Episcopum, Actor. 13. quan-
do Spiritus sanctus dixit, *Segregate mihi Paulum,
& Barnabam in opus, ad quod assumpsi eos, tunc
ieiunantes, & orantes, imponentesque eis manus,
dimiserunt eos:* atque ita Paulus, & Barnabas ex
Discipulis consecrati sunt Episcopi. Vnde patet
etiam in primitiua ecclesia extitisse differentiam
gradus, ordinis, & potestatis inter Episcopos, &
simplices sacerdotes, quod fusiùs probat Turre-
crem. in d. c. Legimus, d. num. 5. vers. Verum
inter Episcopum, & Presbyterum semper fuerit
differentia in gradu potestatis, & prælationis.
10 Neque obstat quod in primitiua ecclesia idem
esset Presbyter qui & Episcopus, vt dicitur in
d. c. Olim. 95. dist. nam vt respondet S. Thom. in
2. 2. q. 184. art. 6. ad primum. [De Presbytero,
& Episcopo dupliciter loqui possumus; Vno mo-
do quantum ad nomen, & sic olim non distin-
11 guebantur Episcopi, & Presbyteri: nam Epis-
copi dicuntur ex eo quod superintendunt, sicut
dicit Augustinus 19. Ciuit. Dei, presbyteri autem
in Græco dicuntur quasi seniores. Vnde & Apo-
stolus communiter vtitur nomine Presbyterorum
quantum ad vtrosque, cum dicit 1. ad Timoth. 5.
*Qui benè præsunt Presbyteri duplici honore digni
habeantur*, & similiter etiam nomine Episcopo-
rum. Vnde dicit Actor. 20. Presbyteris Ephesinæ
ecclesiæ loquens, *Attendite vobis, & vniuerso gre-
gi, in quo vos Spiritus sanctus posuit Episcopos rege-
re Ecclesiam Dei*; sed secundum rem semper inter
eos fuit distinctio, etiam tempore Apostolorum,
vt patet per Dionys. c. 5. Eccles. Hierarch. & Lu-
cæ 10. super illud. *Post hæc autem designauit Do-
minus, &c.* Dicit gloss. sicut in Apostolis forma
est Episcoporum, sic & in Septuaginta duobus
Discipulis forma est Presbyterorum secundi or-
dinis. Postmodum tamen ad schisma vitandum
necessarium fuit, vt etiam nomina distinguerен-
tur, vt scilicet maiores dicerentur Episcopi, mi-
12 nores autem Presbyteri. Dicere autem Presby-
teros non differre ab Episcopis, inter dogmata
hæretica numerat Augustinus in lib. de hæres. vbi
quod Arriani dicebant Presbyterum ab Episco-
po nulla differentia debere discerni.] Hæc S. Tho.
similiter Hugo in d. c. Legimus, 93. dist. dicit
ab initio differentiam fuisse inter Episcopos, &
simplices sacerdotes, sicut & nunc est in admini-
stratione, & Prælatione, & in officijs, & in Sa-
cramentis, sed quoad appellationem non fuisse
differentiam, quia communiter, & indifferenter
illi, & isti dicebantur Episcopi, & Presbyteri;
sed quia schismata inceperunt tunc in ecclesia
ex ipsa parilitate nominis; idcirco ad ea submo-
uenda conuenienter statutum est vt sicut potesta-
te differebant, ita & nominibus, c. In illis 80. dist.
& sequuntur in eod. c. Legimus. Archid. num. 5.
Turrecr. num. 2. vers. Nec obstat, & num. 4. vers.
His habitis, & Præpos. n. 1. & idem Turrecrem.
in d. c. Olim. in princip. 95. dist.
13 Secundò, affirmant Butr. & Abb. differentiam
inter Episcopos, & sacerdotes quoad potestatem
consecrationis, & ordinis fuisse introductam ex
ordinatione Apostolorum, quod similiter vide-
tur erroneum. Imo enim, vt legitur in can. Decre-
tis. 21. dist. [Simpliciter maiorum, & minorum
Sacerdotum discretio in nouo testamento ab ip-
so Christo sumpsit exordium, qui duodecim Apo-
stolos tanquam maiores Sacerdotes; & Septua-
ginta duos Discipulos quasi minores Sacerdotes
14 instituit.] Hæc ibi: Quemadmodum enim in ve-
teri lege, quæ figura fuit nouæ, ad Hebr. 7. su-
premus Sacerdos ex ordinatione diuina conse-
crabatur speciali consecratione, & ad specialem
actum vltra simplices Sacerdotes, vt patet Leuit.
8. sic & in noua lege dicendum est ex diuina or-
dinatione constitutum esse vt Episcopus, qui est
summus Sacerdos, consecretur ad specialem
actum, qui ei soli competit, qui est ministros
ordinare, & huiusmodi, quæ solis Episcopis con-
ueniunt. Quo argumento vtitur Gratianus in d.
can. Decretis, vers. Summi enim Pontifices. Et
Turrecrem. in prælleg. c. Legimus, 93. distin.
15 num 4. vers. Secunda conclusio. Quæ multo cla-
riùs procedunt post Concilium Tridentinum,
quod in c. 4. sess. 23. de Sacram. Ordinis iuncto
can. 6. declarat præter cæteros ecclesiasticos gra-
dus Episcoporum, qui in Apostolorum locum suc-
cesserunt, ad hierarchicum ordinem diuina ordi-
natione institutum præcipuè pertinere, & positos,
sicut Apostolus ait, a Spiritu sancto regere Eccle-
siam Dei, eosque Presbyteris superiores esse, ac
Sacramentum Confirmationis conferre, ministros
ecclesiæ ordinare, atque alia pleraque agere ip-
sos posse, quarum functionum potestatem reliqui
inferioris ordinis nullam habent. Et in can. 7.
subijcit anathemati contrarium dicentes. Quam-
obrem hodie hæreticum esse affirmare Episco-
pos non esse Presbyteris superiores ex institu-
tione diuina tenet Vasquez in 3. part. D. Thomæ
tom. 3. disp. 240. cap. 3. num. 26.
16 Tertiò affirmant Butr. & Abb. ex ritu Aposto-
lorum factũ esse vt simplices Sacerdotes admini-
strando

strando Sacramentū Confirmationis, & Ordinis, non imprimant characterem. Quod similiter stare non potest, quia ecclesia non potest impedire effectum Sacramenti, quando concurrunt ea, quæ sunt de necessitate Sacramenti, c. Ordinationes, 9. q. 1. c. Quod quidam 1. q. 1. Vnde si verum esset simpliciter, Sacerdotem ex ordinatione Christi esse verum ministrum Sacramenti Chrismatis, & Ordinis, non potuisset ab ecclesia impediri impressio characteris, neque enim quicunque effectus, puta scandalum, vel schisma potest effectum Sacramenti impedire, vt inquit Turrecrem. in d. c. Legimus, 93. dist. nu. 2. vers.
17 Tertiò probatur conclusio. Et propterea Bellam. hic nu. 9 post Henric. vers. Henricus verò, concludit Presbyteros conficere, & Episcopos characterem Confirmationis, & Ordinis conferre, non obstante quauis Ecclesiæ prohibitione, allegat. Archid. in c. Manus, de consecrat. dist. 5. & Guilel. de Monte Land. in Clement. Plerisque, de
18 elect. & tenet hic expressè Innoc. num. 4. Qua ratione factum est vt Sacerdos & Episcopus etiam excommunicatus, depositus, & degradatus retineat potestatem consecrandi, quia ordinem non amittit, sed tantùm ius consecrandi sibi aufertur; & ideò si consecrat, peccat, sed tamen consecratum est. Episcopus enim non dedit ordinem, sed Deus per ministerium Episcopi, & Deus posset auferre, non Episcopus, quia non est constitutus minister auferendi ordinem, sicut conferendi; quia propter efficaciam consecrationis debet esse ordo perpetuus, vt formaliter inquit D. Thom. in 4. dist. 13. q. 1. art. 1. q. 4. in corp. & ad 2. Et hanc dicit verissimam opinionem Syluest. in ver. Degradatio, num. 9.

19 Tertiò, nota circa potestatē inferioribus Sacerdotibus tribuendā in his quę sunt ordinis Episcopalis, consuetudinem nihil posse; vt hic per Butr. num. 7. Imol. num. 2. in vlt. notab. Abb. nu. 2. & reliquos omnes. An autem hoc vendicet sibi locum si consuetudo sit immemorabilis, dicam plenè in quæst. seq.

20 Ex facto quæsitum est, An generalis Ordinis Syluestrinorum possit suis subditis Regularibus primam tonsuram, & minores ordines conferre, prout ab immemorabili tempore conferre consueuit.

21 Videtur respondendum non posse. Nam ex iuris communis dispositione ad hoc vt Abbas suos subditos ordinibus minoribus initiare valeat, duo necessariò requiruntur, idest vt sit solemniter benedictus, & Presbyter, vt statutum est in septima Synodo relata in c. Quoniam, 69. dist. & in c. Cum contingat, de ætat. & qualit. his verbis: Dummodo ipsis ab Episcopo secundum morem præficiendorum Abbatum manus impositio facta noscatur, & constet eum existere Sacerdotem, per primam tonsuram iuxta formam ecclesiæ datam à talibus clericalis ordo confertur. Ex quibus verbis, præsertim ponderando dictionem illam, *dummodo*, quæ facit dispositionem conditionalem, adeo vt nisi verificetur qualitas illa adiecta, dispositio locum non habeat, c. fin. in fin. de translat. Epis. c. Ex tuarū, in fin. de vsu pall. Gemin. cons. 96. Pro huius dubij declaratione, num. 4. vers. Nam hæc dictio, dummodo, satis clarè colligitur duas conditiones esse necessarias ad hoc vt per primam tonsuram Abbas conferat ordinem clericalem, & inter has conditiones primo loco requiritur, vt ei manus impositio per Episcopum facta sit. Quæ quidem manus impositio nihil est aliud, quam solemnis benedictio: vt illic glos. &
22 Doct. interpretantur. Et dixi in c. Presbyter, de Sacramen. non iteran. Idem probat text. in c. Primo de supplen. negli. Prælat. vbi ita demum Abbas non benedictus potest suos Monachos benedicere, & ordinare, si Episcopus tertiò requisitus eumdem Abbatem benedicere recusauerit; quod indicat semota Episcopi recusatione, Abbatem non benedictum non posse suos subditos ordinare, cum Pontifex illud concesserit in odium Episcoporum, ne propterea in spiritualibus patiantur Monasteria detrimentum propter Episcoporum negligentiam, vt ibi animaduertit gloss. in verb. Alia. Atque ita simplices Abbates, quibus manus impositio per Episcopum facta non est, prorsus carere potestate Ordines conferendi, scripserunt in d. c. Cum contingat. Host. Io. And. Ant. de Butrio. Abb. & alij omnes, Bertac. in tract. de Episcopis lib. 3. par. 2 num. 9. Syluest. in verb. Ordo tertiò sub num. 5. vers. Simplices verò Abbates. Rebuf. in prax. tit. de cleric. & à quibus, & quomodo num. 14. & Gabr. cons. 181. num. 57. in fine, & num. 29. lib. 2. Neque ob-
23 stant DD. in contrarium allegati; quia non dicunt benedictionem non esse de substantia ad effectum conferendi Ordines; id enim esset contra canones superius relatos: sed solum dicunt eam non esse de substantia ad hoc, vt electus dicatur Abbas; nam etiam sine benedictione Abbas est. Atque ita loquitur Card. in Clem. Attendentes, §. Statuimus, quæstione 6. nu. 2. in fin. de stat. monac. Felin. in c. Eam te num. 7. de rescr. Io. de Selua, de benef. q. 38. num 6. & 7. & q. 2. num. 78. & seq. Et quamuis ijdem asserant, Ab-
24 batem ante benedictionem posse exercere ea quæ sunt officij; ordines tamen conferre non est officij tantum, sed ordinis, vt ait Innoc. in d. c. 1. num. 2. de supplen. negli. Prælat. atque ibi etiam Bellam. num. 11. circ. princ. vers. Dicit tamen, & Card. col. 2. ante fin. vers. Et hoc videtur sentire. Nec aliud statuitur decreto c. 10. sess. 23. Conc. Trid. nam ibi tantum prohibentur Abbates conferre ordines cuiquam, qui regularis subditus sibi non sit. Vnde non potest desumi à contrario sensu vt suo subdito regulari cuilibet Abbas possit conferre ordines; sed ita demum si habeat qualitates à sacris canonibus requisitas, cum Concilium hac in parte nihil disponat, recipiatque declarationem, atque interpretationem passiuam à iure communi, l. 2. C. De noxal. glos. Bart. & DD in l. Sciendum. ff. Qui satisd. cog. Atque ita hanc sententiam alias secuta est sacra Congregatio Concilij; declarauit enim secularem tonsuratum ab Abbate benedicto, vel habente priuilegium vt possit ea omnia, quæ potest Abbas benedictus, quamuis ab eo non debuerit or-
25 dinari ob demptam sibi a Concilio iurisdictionem; recepisse tamen characterem: secùs verò si Abbas non esset benedictus, vel tale priuilegium non haberet; cum eo casu prorsus careat ordinandi potestate. Itaque Generalis Syluestrinorum quatenus sit Abbas, quod tamen est satis dubium, vt in facto deducitur, tamen cum non sit benedictus, vt est in confesso, nullo modo potest de iure communi minores ordines conferre,

id

26 idenim proportionaliter præstat benedictio Abbatibus, quod consecratio Episcopis. Felin. in c. Inter monasterium, in princ. de re iudic. & scriptum plenius in cap. 1. in 4. notab. de suppl. neglig. Prælator. ideoque non potest conferre ordines Abbas ante benedictionem, sicut non potest Episcopus ante consecrationem. c. Transmissa vbi glos. in verb. De talibus, &c. quod sicut, §. Præterea, de elect.

Ex priuilegijs autem Generalis similiter non videtur hanc facultatem habere. Nam quod pertinet ad communicationem priuilegiorum quãuis Paulus V. extenderit omnia priuilegia ordinum tam Mendicantium, quàm non Mendicantium ad Congregationem Sylvestrinorum: in litteris tamen Apostolicis adest clausula, dum-
27 modo priuilegia sacris canonibus & Trid. Conc. decretis non sint contraria. Atque ita hæc communicatio non comprehendit facultatem conferendi ordines, quæ in Abbate non benedicto est contra canones, vt in d. c. Quoniam, & c. Cum contingat. Rursus quamuis idem Pontifex concesserit Monasterio Gualdi eiusdem ordinis Nucerinæ diœcesis omnia priuilegia quæ competunt vniuerso ordini sancti Benedicti. Certum est tamen hoc priuilegium extendi non posse ad facultatẽ ordinandi quam habent Abbates sancti Benedicti, quia in eodem Monasterio nullus Abbas degit, sed tantum simplex Prior cui non congruit prædicta facultas, nec vnquam illa vsus est. Vnde cum eam non habeat superior ipsius Monasterij, cui localiter concessum est priuilegium, longè minus illam habebit Generalis, qui nititur sola communicatione, & extentione, eiusdem priuilegij, arg. l. Nemo plus iuris. ff. De reg. iur. cum concord. de quibus ibi per gloss. At præterea absolutum est huiusmodi communicationes quãtumuis amplas, & generales nunquam comprehendere ea quæ sunt Ordinis, cum sint difficillimæ concessionis; vt in specie plenissimè consuluit Ant. de Butr. cons. 19. Quod sæpius fuit approbatum in Rota, & in Congregatione Concilij in casibus contingentibus. Priuilegium verò quod affertur Nicolai IV. tantum concedit Generali vsum insignium Pontificalium his verbis: [Vt tu, & successores tui, qui erunt pro tempore Generales dicti ordinis, mitra decorata, annulo, & alijs quibuscumque Pontificalibus insignijs vti, & post Missarum solemnia super populum benedi-
29 ctionem solemnem elargiri liberè possitis,] &c. Hoc autem priuilegium nullo modo comprehendit facultatem exercendi ea, quæ sunt ordinis, vt probat tex. iuncta gloss. in verb. Tonsuram, in c. Abbates de priuilegijs in 6. ibi enim disponitur, vt Abbas, qui ex indulto Apostolico potest vti Pontificalibus, possit etiam conferre tonsuram suis subditis. gloss. verò, sic hoc intellige, inquit, secundum determinationem d. c. Cum contingat. de Abbate benedicto, & Presbytero, & sequitur ibidem Anch. sub num. 3. Et hanc sententiam probauit sacra Congregatio in Abbate Monasterij beatæ Mariæ de Laude Lauden. diœcesis, censuit enim eiusmodi Abbatem potuisse regularibus sibi subditis conferre primam tonsuram, ac minores ordines, quamuis in indulto Apostolico, quo eidem conceditur vsus Mitræ, & Baculi, nulla de eiusmodi facultate habeatur mentio; dummodo tamen fuerit solemniter benedictus, & Presbyter. Ratio est, quia insignia Pontificalia sunt potius dignitatis, quàm ordinis Episcopalis, & hoc præstant Abbatibus quod gentilitia mulis; vt dicit Io. And. in c. Vt Apostolicæ, de priuileg. & Lapus in c. Quoniam, num. 569. dist. ideoque ex concessione eius non mittitur ad alia, vt in d. c. Abbates, post Flor. tradunt Gem. & Franc. prope fin. & Card. in d. Clem. Attendentes. §. Statuimus, ad se numerum quartum, de stat. Monach.

30 Denique non suffragatur Generalibus, quod ab immemorabili tempore suis subditis minores ordines contulerint, quia ea, quæ sunt ordinis, nullo tempore præscribuntur, vt est textus clarus hic, vbi omnes notant, vt dixi sup. in 3. not. & in terminis Abbatis allegantis consuetudinem pro minorum ordinum collatione, post Ioan. Andr. concludit Arch. in d. c. Abbates, sub num. 2. & Gemin. qui eam consuetudinem irrationabilem appellat, & Henric. Boich in d. c. Cum contingat. in fin.

In Congregatione Concilij habita die 20. Decembris proximi præteriti propositum fuit dubium, An Generalis Sylvestrinorum possit suis subditis regularibus primam tonsuram, & minores ordines conferre. Et quod pertinet ad iuris communis dispositionem censuerunt omnes Generali hanc facultatem non competere; cum non constet eum esse Abbatem, & benedictum, vt requirit text. in c. Quoniam, 69. dist. & in cap. Cum contingat. de ætat. & qualit. Præterea censuerunt, neque ex priuilegio Generalem habere hanc potestatem minores ordines conferendi; quia communicatio priuilegiorum ordinis Sancti Benedicti præterquam quod habet clausulam, [dummodo priuilegia sacris Canonibus, & Tridentini Concilij decretis non aduersentur:] non extenditur ad ea, quæ sunt ordinis, cum sint difficilis concessionis, iuxta cons. 19. Ant. de Butrio. Et priuilegium vtendi insignijs Pontificalibus, quod habent Generales Sylvestrinorum non importat facultatem conferendi minores ordines, text. iuncta glos. in verbo Tonsuram, in cap. Abbates, de priuil. in 6. & alijs censuit S. Congregatio similiter per textum hic, maiori parte Patres existimarunt non suffragari consuetudinem, secundum quam Generales pro tempore dictæ religionis dicuntur ab immemorabili tempore minores ordines contulisse.

31 Sed quia aliquibus visum est immemorabilem consuetudinem habere vim priuilegij Apostolici, c. Super quibusdam, & ibi gl. in ver. Non extat memoria, de verbor. significat. & facere vt præsumatur melior titulus de mundo, vt vbique dicunt DD. quos citat Menoch. cons. 90. num. 65. & cons. 80. n. 43. Rota decis. 249. num. 4. part. 5. recentior. ideo placuit Patribus super hac consuetudine rursus audire Generalem.

In qua dubitatione videtur respondendum, eiusmodi consuetudinem vtcumque immemorabilem non valere. Nam ea, quæ sunt ordinis Episcopalis, nullo vnquam tempore præscribuntur; sed facultas minores ordines conferendi est ordinis Episcopalis: ergo nullo tempore præscribitur: Maior propositio probatur apertè in
32 hac decretali, vbi improbatur consuetudo quorumdam Sacerdotum, qui præsumebant conferre Sacramenta solis Episcopis reseruata; atque

huic

hinc omnes colligunt ea quæ sunt reseruata or-
dini Episcopali non posse acquiri per præscri-
ptionem etiam immemorabilem. Ratio est, quia
simplex Sacerdos absque Apostolico priuilegio
non est capax exercendi ea quæ sunt ordinis Epi-
scopalis; & præscriptio immemorabilis ita de-
33 mum æquipollet priuilegio, & habet vim tituli,
si is qui vult præscribere sit capax: vt notat
expressè Abbas hic num. 2. his verbis. [Notā
vnam regulam mente tenendam, quod ea, quæ
sunt ordinis Episcopalis non possunt acquiri
per inferiorem ex consuetudine quantumcunque
vetustissima: nam possessio temporis, cuius ini-
tij non est memoria, habet vim tituli quando
datur capacitas in exercente, aliàs non.] Et sic
limita, cap. 1. de præscr. lib. 6. & l. Hoc iure, ff.
Ductus aquæ, ff. De aqua quotid. & æstiua. &
allegat. Ioan. Andr. idem dicentem in c. 2. dē
præben. in 6. Idem notat gloss. 1. in c. Illud, 43.
dist. Card. cons. 57. n. 3. Felin. post alios in cap.
Cum contingat, num. 4 vers. Secundò fallit, dē
foro compet. Paris. in c. Cum nobis, num. 41. &
seq. de præscript. Bald. in tract. præscript. in
prima parte quintæ partis principalis in 7. quæst.
num 53. & alij relati ab Anton. Gabr. commun.
concl. lib. 5. de præscr. concl. 1. nu. 16. Et inde
fit vt multa acquiri possint per priuilegium,
quæ tamen non possunt acquiri per præscriptio-
nem immemorabilem, vt notatur in d. c. 2. dē
præb. in 6. in d. c. Causam, & in c. Accedens, de
præscr. & tradit Barthol. Socin. in cons. 260. vol. 2.
num. 22. vers. Videmus enim quod multa priui-
legia concedi possunt, quæ immemorabili præ-
scriptione non quæruntur. Etenim, vt ait Ioan.
Monach. in d. cap. 2. num. 4. Iura quæ dicunt
tempus immemorabile habere vim priuilegij, lo-
quuntur quando cadere potest ius in aliquem
absque authoritate Sedis Apostolicæ expressa:
sed ius exercendi ea, quæ sunt ordinis Episcopa-
lis, non cadit in simplici Sacerdote absque ex-
pressa authoritate Sedis Apostolicæ, vt hic, Ergo
tempus immemorabile quoad hoc non habet vim
34 priuilegij. Ratio est, quia qui non potest possi-
dere, nullo tempore potest præscribere, c. Cau-
sam, de præscr. & c. Sine possessione reg. iur. in
6. Sed simplex Sacerdos, non potest possidere, aut
simpliciter exercere ea quæ sunt ordinis Episco-
palis: vt hic patet. Ergo nec vllo tempore præ-
scribere. Idem probat tex. in c. Aqua, de consec.
eccl. vel altar. vbi Gregorius prohibet ecclesias
35 reconciliari per simplices Sacerdotes, etsi aqua
fuerit per Episcopum benedicta; non obstante,
inquit, consuetudine Ecclesiæ Bracharensis, quæ
dicenda est potius corruptela: atque ex eo textu
similiter eliciunt glos. & DD. ea, quæ sunt ordi-
nis Episcopalis, nullo vnquam tempore posse
præscribi, cum Pontifex reprobet ibi consuetu-
dinem tanquam corruptelam: & de consuetudi-
ne immemorabili loquuntur ibi Vinc. & Ioan.
Andr.
36 Minor propositio, idest, Minores Ordines con-
ferre non esse iurisdictionis, sed Ordinis Episco-
palis probatur per text. expressum in cap. Quod
sicut, §. Super eo, de elect. vbi Innocent. III.
iubet corripi, & castigari Episcopum, qui in
die consecrationis suæ antequam Missarum so-
lemnia finirentur Acolythum ordinauit, & infr.
in §. Præterea reprehendit Archiepiscopum,
qui antequam impetret Pallium, Clericos ordi-
nare festinat. Certum est autem Episcopum ante
consecrationem, & Archiepiscopum ante susce-
ptum pallium posse exercere ea, quæ sunt iuris-
dictionis, non autem ea, quæ sunt ordinis, cap.
Transmissa, vbi not. gloss. & DD. de elect. Sed
Episcopus ante consecrationem, & Archiepisco-
pus ante susceptum pallium non possunt minores
37 ordines conferre, d. §. Super eo, & §. Præterea,
& tradit Bertach. in tract. de Episcopo lib. 3. part.
2. num. 8. Ergo minores ordines conferre non est
iurisdictionis, sed ordinis.

Præterea, quæ sunt iurisdictionis, possunt alteri
Sacerdoti, imo etiam non Sacerdoti ab Episcopo
delegari, non autem ea quæ sunt ordinis Epis-
38 copalis, d. c. Aqua, de consecr. Ecclesiæ vel altar.
ibi, [quia licet Episcopus committere valeat
quæ iurisdictionis existunt, quæ ordinis tamen
Episcopalis sunt non potest inferioris gradus cle-
ricis demandare.] Et c. Si cui. de elect. in 6. sed
potestas conferendi minores ordines non potest
ab Episcopo delegari simplici Sacerdoti, vt om-
nes tradunt in d. c. Aqua, & probat Syluest. in
verb. Episcopus num. 9. Ergo hæc potestas non
est iurisdictionis, sed ordinis Episcopalis.
39 Præterea in cap. Sede vacante, transeunt quæ
pertinent ad Iurisdictionem. c. Cum olim. vbi gl.
in verb. Capitulo de maiori, & obed. sed facultas
minores ordines conferendi non transit in Capi-
tulum sede vacante, vt per gl. in c. Si Episcopus,
de supp. neg. Prælat. in 6. & in c. His quæ de ma-
ior. & obed. Feder. de Sen. cons. 30. col. 2. Ergo
hæc facultas ad iurisdictionem non pertinet.
40 Ad hæc clericos à minoribus ordinibus de-
ponere, seu degradare est ordinis Episcopalis, c.
Episcopus 11. q. 3. vbi gl. in verb. Reliqui. Ergo
& clericos initiare, quia eius est deponere, cuius
est ordinare. c. Nullus primas, 9 q. 2. c. 3. dē
Parochijs, Host. in c. Cum contingat. num. 2. de
foro compet. Ita arguit Bertac. de Episcopis lib. 3.
par. 2. num. 54 & tradit Abbas post gloss. in c.
Transmissa, num. 4. de elect. Idem enim est iudex
recti, & obliqui secundum Philos. 2. de anima.
Turrecr. in cap. Sancta Romana, num. 4. vers.
Tertiò sic, 15. dist.

Rursus minorum ordinum collationem non
esse iurisdictionis tantùm, sed ordinis, tradit ex-
pressè Innocen. in cap. 1. num. 2. de supplen. ne-
gl. Prælat. quem ibi sequuntur Ægid. Bellam. n. 11.
circa princ. & Card. col. 2. ante finem, vers. Et
hoc videtur sentire, & idem scripsit Archid. in
cap. Quoniam, 69. dist. Petr. de Anchar. in c. Ea
quæ, num. 4. de reg. Iur. in 6. & Syluest. in verb.
Ordo sub num. 2. vers. Consuetudo licèt det iu-
risdictionem.

Ac denique hanc esse fidei Catholicæ verita-
tem, diffinitum videtur decreto Conc. 1. Trid.
41 sess. 23. de Sacram. Ordin. c. 4. vbi Episcopi de-
clarantur Presbyteris esse superiores, & ministros
Ecclesiæ ordinare, & alia pleraque peragere
posse, quarum functionum potestatem reliqui
inferioris ordinis nullam habent, & contrarium
asserentes anathematizantur can. 7. Concludit
ergo argumentum initio propositum quod ius
minores ordines conferendi, cum sit ordinis Epis-
copalis, nullo vnquam tempore præscribi possit,
Atque hoc argumento vtitur Archid. in d. cap.
Quoniam, vbi ait, ius conferendi minores ordines
non

non pertinere ad iurisdictionem, sed ad potestatem consecrationis, vel ordinis, ideoque non posse acquiri per consuetudinem. Et loquitur Archidiac. in terminis nostris, de Abbate non benedicto. Atque id ipsum etiam de prima tonsura post Io. Andr. tradit Anchar. in c. Abbates, sub nu. 2. in quinto notab. in fin. de priuil. lib. 6. & hanc consuetudinem irrationabilem appellat ibi Gemin. & Henric. Boich. in d. c. Cum contingat. in fin. de aetat. & qualit. & est communis opinio glo. & DD. in d. c. Aqua de consecr. Ecclesiae vel Altar.

42 Ex abundanti ex alio etiam capite improbatur huiusmodi consuetudo, quia vt Abbas non benedictus conferat minores ordines est contra generale Concilium, videlicet contra septimam Synodum, idest secundam Nicaenam, cap. 14. relatam in d. c. Quoniam, 69. dist. & in d. c. Cum contingat. At contra decreta generalis Concilij non potest valide introduci consuetudo, vel praescriptio, vt in causa Mediolanensi priuilegij fori censuit superioribus annis sacra Congregatio Concilij sequuta opinionem Host. & Io. Andr. in c. Cum laicis, propè fin. de reb. Eccles. non alien. Bald. in tit. de pace Constan. col. 4. §. Imperialis Clementiae, in ver. Mos Romanorum, nu. 22. in fin. & Ias. in l. De quibus, n. 34. vers. Addo quod eodem modo. C. De legib.

Ratio est quia generalia Concilia censentur habere tacitam derogationem ad futuras contrarias dispositiones; Ita vt ex defectu voluntatis nec summi Pontificis priuilegium contra Concilium sustineatur, nisi Concilio expresse derogatum fuerit, tex. est ad litteram in cap. Ex parte, de Capell. Monach. & tradunt Archid. Ioan. Andr. Ioan. Monach. Gemin. Anch. & alij communiter in cap. 1. de constit. in 6. Oldrad. cons. 316. Quod articuli, & Bald. in l. Humanum, in 3. notab. C. De leg. Vnde si contra Concilium generale non valet priuilegium Apostolicum, in quo adest expressus consensus Papae, multò minus valebit consuetudo, quae non habet Papae consensum nisi tacitum, ac praesumptum, vt notat Anchar. in cap. Cum de beneficio, sub n. 2. vers. Secundò quaero, de praeben. in 6. Alia ratio cur non valet consuetudo contra generale Concilium, desumitur ex c. Sicut, 15. dist. eaque vtuntur Host. Ioan. Andr. & DD. in d. c. Cum laicis, vt alibi dixi. Itaque vsus quantumcunque vetustissimus, cui innititur Abbas non benedictus pro minorum ordinum collatione, non solum improbatur ex natura rei, quae ex se imprae scriptibilis est, sed etiam ex vi legis Conciliaris, contra quam legitimè praescribi non potest. Proposito hoc dubio an Generalis Syluestrinorum possit suis subditis regularibus primam tonsuram, & minores ordines conferre: S. Congregatio Cardinalium Concilij Tridentini interpretum re accurato studio semel, atque iterum discussa, censuit non posse, & sic ordinatos characterem non recepisse. Caeterum agendum esse cum S. D. N. Gregorio XV. vt eidem Generali Monasterio S. Syluestri de Montefano, aut S. Benedicti de Fabriano Camerinensis dioecesis residenti ex speciali gratia concedere dignetur hanc facultatem, quam ex longissima consuetudine exercuit conferendi primam tonsuram, & quatuor minores ordines suis subditis regularibus, atque ordines perperam collatos secretò repetendi. Quod cum Sanctissimo relatum esset die 29. Ianuarij 1622. Sanctitas sua benignè annuit.

DE CONSVETVDINE.

Cap. Cum venerabilis.

SVMMARIVM.

1 Consuetudo dimittendi dignitatem, vel ad aliam se transferendi sine superioris licentia non valet. & n. 6.

2 Consuetudine induci non potest, vt electus administret non habita confirmatione à superiore. & n. 7. & 13.

3 Legati de latere possunt esse plures in vna prouincia.

4 Consuetudo non valet, per quam rumpitur neruus Ecclesiasticae disciplinae.

5 Romanae Ecclesiae potestas dicitur neruosa, quia non frangitur, licet in cortice vulneretur.

7 Licentia administrandi ante confirmationem non sufficit petita, nisi fuerit obtenta.

8 Immemorabilis consuetudo dimittendi Praelaturam, vel administrandi non habita superioris licentia non valet.

9 Immemorabilis non habet vim tituli, vbi consuetudo à iure est reprobata.

10 Consuetudo perniciosa est, per quam omittitur inquisitio, quae in confirmatione seruari debet.

11 Electus potest administrare ante confirmationem, si hoc habeat ex priuilegio, vt Cistercienses, & Praemonstratenses.

12 Electi in partibus remotis stante consuetudine possunt administrare ante confirmationem, etiamsi curia sit vltra montes.

14 Electi in concordia extra Italiam, & Papae immediatè subiecti administrare possunt ante confirmationem, nisi esset Legatus in prouincia.

1 CVM VENERABILIS. Non valet consuetudo, per quam Praelatus sine Superioris sui licentia potest dimittere Praelaturam. Hoc dicit secundum

2 Ioan. Andr. & alios post eum, vel pleniùs secundum Abb. Non potest introduci ex consuetudine, vt quis possit dimittere dignitatem sine superioris licentia, vel vt possit electus administrare non habita confirmatione à superiore. Diuiditur in tres partes. In prima ponitur temeraria translatio. In secunda translati excusatio: ibi, *Postmodum*. In tertia excusationis reprobatio: ibi, *Cum igitur*.

3 Nota primò ibi, *Legationis officio fungerentur*. In vna prouincia posse simul esse plures Legatos de latere prout hic erant Episcopus Host. & Cardinalis S. Crucis.

4 Secundò nota ibi, *Non tam consuetudo*: non valere consuetudinem, per quam rumpitur neruus Ecclesiasticae disciplinae. Bald. hic in princ.

5 Vnde dicit Archid. in c. Fraternitatis, num. 3. 34. dist. potestatem Romanae Ecclesiae dici neruosam, quia non frangitur, licet in cortice vulneretur.

6 Tertiò nota, ex hac decretali duos casos, in quibus generalis consuetudo seruari non debet. Primus est dimittendi dignitatem, seu Prælaturam, vel ad aliam se transferendi absque Superioris licentia, vt patet ibi, *propria temeritate migrasse*, & notant Io. Andr. Bald. Bellam. Butr. Card. Anchar. Abb. & Io. de Anan. in summario textus.

7 Secundus est administrandi Prælaturam ante obtentam Superioris confirmationem: quamuis enim hæc littera dicat, nec habita, nec petita: tamen hoc non ideo dixit, quod satis fuisset petere, sed dixit factum narrando, & contemptum aggrauando, vt benè per Ioan. Andr. num. 3. & Abb. num. 4. vers. Oppono. Ad hoc enim non sufficit licentiam petere, nisi obtineatur, vt c.

8 Admonet. c. Quod in dubijs, & c. Nisi cum pridem, infra de renunc. & pondera rationem in textu expressam cur in prædictis duobus casibus consuetudo non sit seruanda, videlicet quia hæc non tam consuetudo, quàm corruptela meritò est censenda, quæ sacris Canonibus est inimica, vt in littera. Ex hoc enim sequitur, vt non valeat, etiamsi sit tanti temporis, vt eius initij non extet memoria: nam quotiescunque lex non solum tollit, sed etiam reprobat, & damnat consuetudinem vel prauam, & irrationabilem, tunc censetur sublata etiam immemorabilis, vt post alios tradit Couar. var. resolut. lib. 3. cap. 13.
9 num. 5. vers. Adnotandum tamen est. Et est ratio, quia etiamsi tempus immemorabile regulariter habeat vim tituli, seu priuilegij, l. Hoc iure. §. Ductus aquæ. ff. De aqua quotid. & æstiu. Hoc tamen fallit vbi consuetudo à iure est reprobata. Ita Franc. in c. 1. in 2. not. vers. Imo tradit Host. de consuetud. lib. 6. Felin. in c. Cum ex officij num. 13. de præscript. Put. decis. 466. num. 4. lib. 2. Quo fit vt Oldrad. cons. 146. Factum tale est, de consuetud. num. 6. vers. Præterea non bene ratiocinatus fuerit: potest priuilegio concedi, vt quis sine confirmatione administret, vt c. 1. infra de suppl. neglig. Prælat. & c. Quia vos, de appellat. & ibi notatur per Host. si potest priuilegio: ergo & consuetudine; sunt enim paria hæc, vt notatur per Innoc. in c. Nouit, infra de Iudic. Etenim æquiparatio ista non procedit vbi consuetudo est à iure improbata, vt
10 hic, & ipsemet Oldrad. tenuit loco inferius citando, num. 12. esset enim perniciosa consuetudo, per quam omitteretur inquisitio, quæ in confirmatione seruari debet. c. Cum nobis, & c. Venerabilem, infra de elect. secundum Compost. hic num. 2. qui refert propter hoc fuisse cassatam electionem Prioris S. Crucis Colubrien. qui annos quinque sine confirmatione administrauerat,
11 licet postea Papa illum restituerit ex gratia. Vnde quidam hoc habent ex priuilegio, vt sine confirmatione administrent, sicut Cistercienses, nam sicut dicitur in patre dante tutorem filio emancipato, quod Prætor eum confirmat sine inquisitione, §. Sed hoc instit. de satisdat. Tutor. & hoc propter confidentiam, quam gerit ius de tutore per patrem dato: Sic potest dici Papam tantam fiduciam habere de aliquibus, vt eis indulgeat, vt etiam sine inquisitione eorum electiones confirmentur, & hæc dicta Compostellani sequuntur hic Ioan. Andr. num. 8. & communiter DD.

12 Rursus etsi idem Oldrad. cons. 9. Posito sine præiudicio, num. 5. vers. Item ponit, consuluerit, electum in Episcopum de consuetudine Portugalliæ statim posse administrare ante confirmationem: tamen hoc ideo dixit, quia Vltramontani in concordia electi possunt illico administrare, etiam circumscripta consuetudine in vim cap. Nihil, infra de elect. Et quia Papa tunc temporis residebat vltra montes, & electus Bracarensis distabat à curia per 30. dietas, & amplius, dubitabatur an esset locus dispositioni d. c. Nihil ita, vt licuisset electo statim administrare, & Oldrad. respondit licuisse stante prædicta consuetudine Portugalliæ. Atque ita tunc non agebatur de consuetudine contra ius, vt in casu huius cap. sed de consuetudine interpretatiua prædictæ decretalis Nihil.

13 Sed quidquid sit in casu Oldradi, generaliter tene quod hic dicitur, scilicet non valere consuetudinem administrandi ante confirmationem Superioris, prout tenuit ipsemet Oldrad. sibi contrarius in cons. 128. Quoniam ad inuestigationem, num. 7. vbi ait huiusmodi consuetudinem esse à iure reprobatam; & ideo nec titulum, nec iurisdictionem conferre; & si aliqui Ordines hoc habent, vt sine confirmatione administrent, id non esse ex consuetudine, sed ex priuilegio. Idem firmant hic gloss. secunda Innoc. nu. 1. Compost. eod. num. vers. Sed licet, Host. num. 6. Ioan. Andr. num. 8. Butr. num. 24. vers. Dic quod consuetudo. Cardin. num. 5. & Abb. num. 6.

14 Fallit hæc regula in speciali casu d. cap. Nihil, infra de elect. videlicet in Prælatis, qui immediatè subsunt Papæ: nam si sint electi in concordia, & sint extra Italiam constituti, ex generali dispensatione Papæ statim administrant, ne scilicet Ecclesia interior patiatur in temporalibus & spiritualibus læsionem, vt ibi in tex. & hic in gloss. penult. & per Innoc. num. 1. vers. Hodie autem. Nisi in partibus remotis essent Legati, quia tunc non haberet locum dispositio d. c. Nihil. cessante nimirum illius ratione, sed esset locus huic decretali, vt sensit Innoc. in fin. dum ait: Sed hic cum in Prouincia essent Legati, à quibus poterat confirmationem habere, non prodest consuetudo. Compostel. nu. 2. Abb. Antiq. Ægid. & Boatin. quos refert, & sequitur Io. Andr. in fin. & Io. de Anan. num. 1. vers. Et colligitur hic.

DE CONSVETVDINE.

Cap. Cum dilectus.

S V M M A R I V M.

1 *Consuetudine introduci potest, vt vna ecclesia de Collegio alterius teneatur sibi Prælatum eligere. & n. 26.*

2 *Monachus in Prælatum electus habet ius prosequendi propriam electionem, etiam in iudicio contentioso.*

3 *Monachus non potest consentire electioni de se factæ ab extraneo Collegio absque sui superioris licentia.*

4 *Capitulum sede vacante potest super iure eligendi litigare.*

Pri-

5 Privilegium potest concurrere cum iure communi.
6 Monachi unius monasterij ex consuetudine possunt sibi vendicare ius eligendi Abbatem in alio Monasterio.
7 Consuetudo est optima legum interpres.
8 Suspensus non potest eligere, nec eligi.
9 Capitulum generale an possit statuere, ut Prælatus Generalis eligi non possit de eadem natione, de qua fuit immediatus prædecessor. & num. seq. usque in fin.
10 Electio Abbatis Generalis tam activa, quàm passiva liberè spectat ad universam Congregationem.
11 Statutum restringens libertatem electionis an sit contra ius. & n. 34. & seq.
12 Capitulum generale non potest statuere contra Canones.
13 Maior pars Capituli non potest præiudicare minori in iure eligendi, sed requiritur omnium, & singulorum consensus.
Declaratur. n. 47. 48. & 50.
14 Capitulum generale non statuit contra ius privatum iuri alterius detrahendo.
15 Maior pars Collegij non sufficit in statutis, quæ fiunt contra ius alicui competens.
16 Ius eligendi Generalem ex corpore totius Congregationis est publicum, quod pacto, vel statuto tolli non potest.
17 Intellectus l. Seyphi, ff. De opt. legat. & n. 50.
18 In electione qualibet eligendus est melior, & vita sanctitate præstantior.
Declaratur. n. 53.
19 Electio de digno omisso digniori regulariter sustinetur, sed peccant sic eligentes.
20 Statutum Principis ut electio fieri non possit de extraneis, vulnerat libertatem electionis.
21 Generali non licet in electione Provincialium, & aliorum officialium aliquos nominatim proponere, ex quibus unus canonicè eligatur.
22 Electio non dicitur libera si facultas eligendi restringatur, ita ut certum genus personarum, imò una persona eligi non possit.
Declaratur. n. 29. 35. 39. & 55.
23 Electio passiva maiorem libertatem requirit quàm activa.
24 Statuta excludentia à beneficijs certum genus personarum dicuntur contra ius.
25 Capitulum generale potest statuere ut electio Generalis fieri debeat ex certo gremio personarum. usque ad n. 39.
26 Consuetudo eligendi Prælatum ex certo genere personarum valet.
27 Statuti, & consuetudinis æqualis est authoritas.
28 Consuetudo in tantum valet, in quantum nititur tacito consensu eius, qui potest ius condere.
29 Statutum restringens electionem ad certum genus personarum sustinetur quatenus concernit præiudicium statuentis.
30 Capitulares possunt iuri electionis passivæ renunciare.
31 Electio de certo genere personarum facta per metum, vel impressionem an valeat.
32 Voluntati nihil est sub cœlo ita contrarium sicut metus.
33 Episcopus cum suo Capitulo potest statuere de iure communi, ut Monachi unius monasterij eligant sibi Prælatum de gremio alterius monasterij.
34 Ut electio ab uno monasterio fiat de gremio alterius non est contra, sed præter ius.
35 Statutum restringens electionem valet si fiat ex iusta causa.
36 Constitutio Capituli generalis, qua cavetur ne in Priores monasteriorum eligantur plures quàm tres de una natione, valida est.
37 Alternativa in electione tam Provincialium, quàm Generalis in pluribus Religionibus etiam non Mendicantibus instituta est.
38 Electio Generalis, quæ in aliquibus Religionibus fit ex singulis provincijs per turnum, an sit rationabilis.
39 Constitutio Capituli generalis excludens personas unius tantum nationis ab electione passiva non est contra libertatem electionis.
40 Matrimonium carnale sicut & spirituale omnimodam libertatem requirit.
41 Conditio si puella non nupserit alicui ex certo genere personarum non est contra libertatem matrimonij, si alij supersint, quibus possit nubere.
42 Statutum adigens ad contrahendum matrimonium cum certo genere personarum, vel prohibens ne puella nubat extra loca, ubi possidet hæreditatem, est nullum.
43 Secus si statutum excipiat tantum certum genus personarum.
44 Statuta civitatum super matrimonio non valent ex defectu potestatis etiam respectu pœnæ.
45 Constitutionibus omnium ferè Ordinum regularium reperiuntur aliqui inhabilitati ad electionem passivam.
46 Prælati regulares habent ius suspendendi subditos à gradibus, & dignitatibus ex quacumque causa etiam occulta, & extraiudicialiter.
47 Capituli maior pars potest ex iusta causa excludere certam nationem ab electione passiva.
48 Maior pars Collegij non potest præiudicare minori, si actus sint voluntarij, secus si necessarij, vel ob publicam utilitatem.
49 Ius eligendi ex Collegio alterius Ecclesiæ non est publicum, sed commune.
50 Maioris partis factum in iure Universitatis, vel Collegij præiudicat minori, secus in iure singulari.
51 Constitutio arctans ad eligendum Abbatem ex gremio certi monasterij intelligitur si ibi reperiatur aliquis idoneus.
52 Electorum libertas non læditur ex eo quod non reperiatur nisi unus idoneus in monasterio, de cuius gremio tenetur eligere.
53 Electio non semper facienda est de digniori simpliciter, sed de digniori quoad aliquid.
54 Iuramenti forma in electione Romani Pontificis quæ.
55 Electionis libertas non violatur si ab ipsismet Capitularibus, quorum interest, restringatur electio.
56 Capitulum generale de iure communi potest constitutiones facere.
57 Verbum, potest, præcedente negatione inducit necessitatem præcisam, & privat potentia.
58 Statuto si caveatur ut minor, vel mulier non possit vendere sine consensu consanguineorum, si aliter vendant, contractus est nullus.
59 Beneficij collatio facta minori quatuordecim annorum est ipso iure nulla, & provisus non facit fructus suos.
60 Statutum concernens favorem publicum à statuentibus

tibus reuocari non potest si fuerit à superiore confirmatum.

61 *Capitulum generale an possit reuocare decreta à se prius edita in vim priuilegiorum Sedis Apostolicæ.*

62 *Statutum concernens publicam vtilitatem, etiamsi confirmatum non fuerit, reuocari non potest à statuentibus,*

63 *Verbum* videbitur, *refertur ad arbitrium boni viri.*

64 *Statutum speciale derogat generali, si ab eo discrepet, aut illi videatur contradicere.*

65 *Species contraria generi siue præcedat genus, siue sequatur, limitat, & restringit genus.*

66 *Statuta si sint contraria, est attendendum speciale, licet non habeat clausulam derogatoriam.*

1 CVM DILECTVS. De consuetudine potest induci, vt vna ecclesia de Collegio alterius teneatur sibi Prælatum eligere. Hoc dicit Hostiensis, diuidit in quinque partes; Sed Io. Andr. in duas. Prima narrat duplicem quæstionem cum partium allegationibus. Allegatio pro electo ibi, *dictus*. Secunda vnam diffinit ibi, *Quia nobis*. Alteram diffiniendam committit, ibi, *cæterum*. Breuius secundum Baldum. Sunt duæ partes. Thema cum allegationibus. Quædam Papæ declaratio, & quædam commissio. Secunda ibi, *Quia nobis*.

2 Nota primo ibi, *litigarent*. Monachus quamuis non habeat proprium, c. Non dicatis, 12. q. 1. tamen electum in Prælatum habere ius prosequendi propriam electionem, etiam in iudicio contentioso, ita vt absque alio mandato possit principaliter super proprietate iuris eligendi litigare in præiudicium eorum, quorum interest. Ad idem text. in c. Cum dilectus supra de rescript.

3 Quod tamen procedit secundùm Petr. de Anchar. & Abb. in princ. si eligatur à Collegio proprio, quia tunc eo ipso quod eligitur, videtur sibi data potestas acceptandi Prælationem. Vnde in acceptatione huiusmodi nullius consensus exigitur. Ad hoc quod notatur in c. Qui tacet, de reg. iur. in 6. in Mercurial. Secus verò si eligatur ab extraneo Collegio, quia cum velle, vel nolle non habeat, non potest consentire electioni de se factæ sine licentia sui Superioris petita, & obtenta. Imo si consenserit, hoc ipso eius electio irritatur. Casus est in c. Si Religiosus, de elect. lib. 6. facit text. in c. Religiosus, de testam. eod. lib.

4 Secundò nota in eodem verbo, Capitulum sede vacante posse super iure eligendi litigare, & est vnus casus in quo quæstio Ecclesiæ potest tractari vacante ecclesia; licet regula sit in contrarium. Ratio est secundum Cardin. & Imol. quia talis quæstio pertinet ad conuentum sine Prælato. Facit quod legitur, & notatur in c. Decretis, supra de rescript.

5 Tertiò nota ibi, *tam de iure communi, quàm priuilegio speciali*, priuilegium posse concurrere cum iure communi, de quo in c. Veniens, de præscript. & in c. Cum personæ, de priuil. in 6. Sed contrarium tenet gloss. in c. Contra morem, in ver. Priuilegio, 100. dist. Dicit Bald. hic num. 4. quoddam esse priuilegium iuri communi contrarium; quoddam iuri communi consonans: vel secundum eum hoc est priuilegium, quia ius commune prius erat violatum in fundatione monasterij per constitutionem diœcesani de consensu patronorum, & sic reuerti ad ius commune quod erat quodammodo sublatum, vocatur priuilegium, vt dicimus de ecclesia Nonantulana. Ad hoc l. Si vnus. §. Pactus, vers. Quoties enim ad ius. ff. De Pact. & sic reparatio status appellatur priuilegium, seu indulgentia.

6 Quartò nota, ibi, *de gremio monasterij*, Karosen. ex consuetudine posse vnum monasterium vendicare sibi ius eligendi Abbatem in alio monasterio. Quid autem sit, si Monachi sint diuersæ Religionis, vel habitus, an Monachus vnius possit eligi in Abbatem alterius, dic vt in Clem. 1. de elect. & in c. Abbate, de verb. signif.

7 Quintò nota, ibi, *quam etiam contra consuetudinem approbatam*, dispositionem ambiguam recipere declarationem ab obseruantia subsecuta, quia consuetudo est optima legum interpres, concordat c. Certificari, de sepult. & l. Si de interpretatione. ff. De legib. Item consuetudo, vt dicit Host. interpretatur, corrigit, immutat, abrogat, & præsumptionem inducit. Quæ singula laté hic prosequitur Cardin.

8 Sexto nota, ibi, *à suspensis, & de suspenso*, suspensum non posse eligere, nec eligi. Ad idem c. Cum inter R. infra de elect. c. Cum bonæ, de ætat. & qual. & c. Postulasti, de cler. excomm. ministr. An autem possit excommunicare, & beneficia conferre, dic vt per gloss. in vec. à suspensis, per Innoc. num. 4 & omnes hic.

Vltimò nota, electionem Abbatis de iure communi spectare ad collegium ecclesiæ, seu monasterij vacantis. De electione actiua non est dubium. c. 1 infra, de elect. & dicam infra proximè. De electione passiua hic videtur casus, de quo in c. Cum ecclesia, de elect. Veritas tamen est passiuam esse liberam circumscripta consuetudine, vel statuto, de quo dic plene in quæstione sequenti.

9 Posito decreto capituli Generalis Congregationis Somaschæ, quo determinatum est, vt postea quam Præpositi Generales Congregationis sui triennalis regiminis tempus expleuerint, successor immediate eligi non possit ex eadem natione, seu statu.

QVÆRITVR, an hoc decretum sit validum, & obseruandum.

Contra decreti validitatem hæc potissimum videntur vrgere.

10 Et primò electio Generalis tam actiua, quàm passiua liberè spectat ad vniuersam Congregationem, vt de electione actiua est textus in c. In. 16. q. 7. in c. Abbatem il primo 18. q. 2. & in c. In ordinatione, 62. dist. & de passiua in c. Abbatem, in monasterio 18. q. 2. & hic, vbi hoc notant Doctores, & in specie Anton. de Butr. in prima lect. num. 7. & in 2. lect. num. 38. & num. 45. Cardin. Zabarell. num. 9. q. 1. glos. 1. in c. 2. vbi Archid. & Turrecr. num. 1. dist. 66. Et quamuis prædicta iura non loquantur de Abbate Generali, sed de Abbatibus singulorum monasteriorum, & nomen Congregatio, ibi significet singularem cuiusque monasterij conuentum; tamen sicut electio Abbatis particularis cuiusque monasterij fieri debet liberè ex corpore Congregationis illius monasterij, de cuius Prælati electione agitur; ita ex eadem ratione electio Generalis, qui toti

Con-

Congregationi præficitur, eligi debet liberé ex corpore totius Congregationis, vt considerat
11 Rota decis. 65. num. 5. par. 1. in recentior. Ergo statutum restringens libertatem electionis est contra ius quod tenet Butr. hic in secunda lectura num. 45. quia inquit, id quod erat voluntatis secundum dispositionem iuris communis, trahitur ad causam necessitatis, quod est directè contra ius commune; & consequenter decretum de quo agitur excludens certam rationem ab electione passiua Præpositi Generalis videtur nullum, ex
12 defectu potestatis, quia capitulum Generale non potest statuere contra canones, sicut nec Episcopus, nec Synodus. c. Quod super his, de maior. & obed. glos. hic in ver. Constitutum, & Butr. in secunda lect. num. 38. & Abb. num. 10. Nauarr. cons. 8. Quæritur primo, n. 1. de const.

13 Secundo, cum quilibet de Congregatione habeat ius vt eligi possit in Generalem, vt superiùs dictum est, maior pars Capituli generalis non potest cuiquam inuitò hoc ius adimere, ex notat. per gloss. communiter approbatam in c. Quia propter, in ver. Vice omnium, de elect. Butr. hic in secunda lect. num. 6. Nauarr. cons. 2. in quadam Religione, num. 3. hoc tit. Sed ad hoc requiritur omnium, & singulorum consensus, quia nemo cogitur iuri suo renunciare inuitus, c. Abbas, inf. Quod met. caus. l. Inuitum. C. De contrah. empt. Host. in d. c. Quia propter, num. 49. & quod omnes tangit, ab omnibus approbari debet l. vlt. C. De auctor. præst. gl. in c. 2. in ver. Ab omnibus. 66. dist. Et in his terminis tradit Rota in prædicta decis. 65. num. 5. in fin.
14 Et Capitulum Generale non statuit contra ius priuatum iuri alterius detrahendo, quia hoc est solius Papæ. c. Quæ in ecclesiarum, de const. c. Constitutus, de relig. domib. c. Statuimus. 16. q. 1. Butr. vbi supra num. 37. Ad quod confert decisio Putei 41. lib. 2. & Saruen. de iure quæs. q. 9. dum volunt vt in competentibus de iure communi sit necessaria derogatio regulæ de iure
15 quæsito non tollendo. Et generaliter in statutis quæ fiunt contra ius alicui competens non sufficere maiorem partem Collegij, seu Vniuersitatis, sed debere omnes esse concordes respondit Angel. cons. 247. incipien. Visis, & examinatis, quem referunt, in c. Cum omnes, de const. Felin. nu. 2. vers. Hanc conclusionem limita primó dicens hanc esse notabilem limitationem ad l. Quod maior. ff. Ad municip. & Dec. num. 36. in 2. lect.

16 Tertiò, hoc ius vt fieri possit electio de corpore totius Congregationis est publicum; & ideo pacto non potest tolli: ergo nec statuto. c. Si diligenti, de for. compat. c. Requisisti, de testam. cum simil. Et ita arguit gloss. hic in ver. Constitutum, & Butr. in 2. lect. nu. 39.

17 Quartò, pro hac parte adducitur text. in l. Scyphis. ff. De opt. legat. vbi Paulus respondit: scyphi electione data, si non omnibus scyphis exhibitis legatarius elegisset, integram ei electionem manere placet. Sicut igitur si vel vna res excludatur á facultate eligendi, electio legatarij non dicitur libera, nec tenet, vt ibi notat gloss. in ver. Integram, & Bart. in princ. ita & multo minus videtur libera electio Capituli Generalis, á qua excluduntur personæ vnius nationis. Quem textum ad hoc propositum adducit Rota, vt dicemus infra in 7. & vlt. fundamento, licet eum alleget sub initio l. Nec solum. ff. De opt. legat.

18 Quintò, in omni electione ille est præferendus, qui cæteris est melior, ac morum & vitæ sanctitate præstantior. c. Licet ergo, 8. q. 1. cum concord. de quibus per gloss. in cap. 2. in ver. Sanctiones, de off. custod. & Lambert. de iure patr. lib. 2. par. 1. quæst. 10 art. 3 num. 5. & 6. At facile potest contingere, vt in natione exclusa ab electione passiua reperiatur aliquis religiosus qui cæteris omnibus dignior, & præstantior sit. Ergo ille erit necessariò eligendus; & consequenter seruandum non erit decretum excludens illum ab electione passiua, vt in proposito considerat Rota decis. 65. num. 8. par. 1. in recent.
19 Et quamuis pro validitate electionis satis sit si dignus eligatur, & electio de digno, omisso digniori sustineatur. c. Monasterium 16. q. 7. c. Cum nobis, de elect. & tradit post alios Couarr. in reg. Peccatum, par. 2. §. 7. num. 3. vers. Sed hoc in hunc sensum, id tamen procedit postquam facta est electio, quæ ex omissione dignioris non retractatur, vt litium occasiones amputentur; sed ante electionem omnia iura clamant, vt meliores, & sanctiores eligantur; & ideò peccant contra iustitiam distributiuam, qui omisso digniori eligunt dignum, vt notant omnes in c. Constitutis, de appellat. S. Thom. in 2. 2. q. 63. art. 2. ad 3. Couarr. & Rota loc. cit. & patet ex constitutionibus huius Congregationis, pag. 30.

20 Sextò, ad hoc adducitur Bald. in c. Cum terra, num. 6. de elect. vbi determinat non valere statutum Principis, vt electio fieri non possit de extraneis, etiamsi in Patria inueniantur multi dignissimi; quia, inquit, licet hoc sit honestum, tamen vulnerat libertatem, quia nimis arctat eam.

21 Et confirmatur ex declaratione olim edita á sacra Congregatione Concilij. Nam consulta á Generali Ordinis S. Augustini an liceat eidem Generali in electione Prouincialium, Priorum, aliorumque officialium facienda aliquos nominatim proponere, ex quibus vnus canonicé per secreta suffragia ad officium eligatur, respondit non licere, de qua videtur casus in d. c. Cum terra, de elect.

22 Vltimó, in proprijs terminis constitutionis excludentis certum genus personarum ab electione passiua, adducitur Rota in præalleg. decis. 65. num. 6. par. 1. in recentior. cuius hæc sunt
5 verba; [Cum in electione requiratur summa libertas, & ab ea debeat longé abesse omnis coactio, & restrictio.] d. c. Cum dilectus, in fin. ibi, *liberam habeant*, &c. Si facultas eligendi restringitur, ita vt certum genus personarum, imo vna persona eligi non possit, non dicitur libera electio. l. Nec solum, l. Imo, ff. de opt. leg. Bald. in tract. de schismate, quem posuit post tit. C. De edicto D. Hadriani tollen. num. 12. vers. Est & tertium, & in l. fin. §. Sed etsi quis, num. 26. C.
23 Communia de legat. Præsertim quia maior libertas requiritur in electione passiua quám in actiua, vt per Butr. hic num. 26. in prima lect. & num. 25. & 45. in secunda lect. & Imol. sub n. 1. Idem Butr. in c. Cum inter. il certio num. 11. de
24 elect. Et facit, quod de iure quilibet potest eligi, & institui dummodo sit idoneus. c. Ad decorem, de institut. Et propterea statuta excludentia á bene-

beneficijs certum genus personarum dicuntur
contra ius. Butr. hic num. 38. cum duob. seqq. in
2. lect. & sæpissime fuit in Rota resolutum.
25 Sed his non obstantibus respondendum vide-
tur decretum, vt proponitur, editum à Capitulo
Generali esse validum, & seruandum ex duobus
præcipuè fundamentis.

Primum fundamentum est, quia Capitulum
Generale, de cuius authoritate in condendis sta-
tutis non est ambigendum, tam ex constitutioni-
bus Ordinis, quam de iure communi, c. 1. & ibi
gloss. in ver. Constitutum, de his quæ fi. à ma-
ior. par. Capit. c. In singulis. §. Huiusmodi, &
§. Si vero, de stat. Monach. DD. in c. Cum omnes,
de const. potest statuere, vt electio Generalis fieri
debeat ex certo gremio personarum. Ergo mul-
to magis potest statuere vt ex pluribus Nationi-
bus Congregationis excludantur ab electione
passiua Religiosi vnius nationis tantum; quia
hoc secundo casu minus restringitur libertas ele-
ctionis, quàm in primo, vt ex se patet.
26 Assumptum probatur primò, quia de consue-
tudine induci potest, vt Capitulum vnius eccle-
siæ eligat sibi Prælatum ex collegio alterius ec-
clesiæ; & sic valet consuetudo eligendi Prælatum
ex certo genere personarum. Casus est hic, vbi
id notat Abb. Antiq. Io. Andr. Bald. Butr. Imol.
Cardin. Anchar. Abb. Sicul. & reliqui omnes in
princ. Et concordat text. in c. Abbate, & ibi gl.
in ver. Consuetudinem, de verb. signif. ergo id
potest induci etiam ex statuto Capituli: & ita
arguit Abb. in c. Licet, num. 12. de elect. & est
ex mente Innocen. Compostell. & aliorum, de
quibus infra num. 33. vers. Quinto probatur, dum
ad probandam validitatem statuti restringentis
electionem ad gremium certi monasterij addu-
cunt textum in d. c. Abbate, de verb. signif. qui
27 loquitur de consuetudine, seu præscriptione: æqua-
lis enim est authoritas vtriusque gloss. in c. fin.
in ver. Vilis auctoritas, infra eod. Imo maior
auctoritas iuris scripti, quàm iuris non scripti,
l. 2. C. Quæ sit longa consuet. ex qua desumptus
est textus in d. c. fin. & in c. Consuetudinis 11.
28 dist. Ratio est, quia in tantum valet consuetudo,
in quantum nititur tacito consensu eius, qui po-
test ius condere. l. De quibus vers. Nam cum ipsæ
leges. ff. De legib. & in proposito obseruat Dec.
in c. Licet, de vitanda, num. 43. de elect. non
debet autem esse minor virtus expressi consensus
statuentis, quàm taciti, imò maior, arg. l. Cum
ex filio. § Filio, & quod ibi notat Bart. ff. De
vulg. & l. Expressa nocent. ff. De regul. iur. c.
Constitutionem, vers. Sed expressè de regul. in 6.
Ergo si valet consuetudo Capituli de eligendo
ex certo genere personarum, multo magis valet
statutum.
29 Deinde probatur assumptum, quia statutum
restringens electionem ad certum genus persona-
rum; quamuis esset contra ius; & ideò non va-
leret in præiudicium tertij, vt dictum est in primo
& secundo arg. contrario: sustinetur tamen qua-
tenus concernit præiudicium statuentis, vt in sta-
tuto Episcopi de electione facienda ex gremio
certi monasterij tradit gloss. hic in ver. Constitu-
tus, quod dicit esse benè notandum Butr. in 2.
lect. num 41. quia limitat cap. Quod super his,
de maior. & obed. Et cum gloss. consentiunt hic
Innoc. Abb. Antiq. Compostell. Bellam. Car-
din. & alij communiter: ergo cum in hoc statuto
non agatur nisi de præiudicio Capituli statuen-
30 tis, sequitur vt absolutè sit validum. Ratio est,
quia Capitulares qui habent ius electionis pas-
siuæ, benè possunt huic iuri renunciare. c. In præ-
sentia ad finem, de renunciat. c. Ad Apostolicam,
de regul. c. Si terra, de priuileg. gloss. fin. in c.
Cum venisset, de testib. Dec. in c. Cum accessis-
sent, num. 24. de const.
31 Tertiò, idem assumptum probatur ex doctrina
Abb. in c. Cum terra, num. 3. de elect. vbi tenet
valere electionem factam per metum, seu impres-
sionem; quando electores non compelluntur eli-
gere certum, sed aliquem de certo genere perso-
narum, nec per hoc tolli libertatem eligendi, &
idem Abb. in c. Licet, num. 12. eod. tit. vbi dicit
electionem validam esse, si electores compellan-
tur eligere de certo genere personam, quia non
amittitur omninò libertas eligendi, sed restrin-
gitur. Et adducit simile de consuetudine, quæ po-
test arctare ius eligendi puta ad certum genus
personarum, sed non potest tollere libertatem re-
manente potestate eligendi, vt probatur in d. c.
Cum terra, & ibi per Io. Andr. iuncto textu
hic.

Et quamuis de hac Abbatis doctrina in casu
metus, seu impressionis meritò dubitari possit,
& contrarium determinet Bald. in l. fin. §. Sed
etsi quis, num. 26. C. Communia, de legat. &
fusiùs in suo consilio schismatis, quod posuit post
32 rubricam C. De edict. D. Hadrian. tollen. num. 15.
eo quod nihil sub cælo sit ita contrarium volun-
tati, sicut metus, & implicet contradictionem
& repugnantiam quamdam, vt sit electio, & non
sit libera, vt ibi per eum, & in d. c. Cum terra
num. 12. & per eumdem Abb. ibid. num. 2. ta-
men si omni metu, & impressione cessante ijdem-
met electores se adstringant per viam statuti ad
electionem faciendam ex certo genere persona-
rum, doctrina Abbatis videtur omninò admit-
tenda. Et propterea Dec. in d. c. Licet, dum re-
probat opinionem Abbatis dicit non valere illa-
tionem à consuetudine Capituli ad statutum
Principis, quia illa habet consensum tacitum
illius, de cuius præiudicio agitur. Sentit ergo
Decius si Capitulum consentiat, vt in casu nostro,
non esse constituendam differentiam inter con-
suetudinem, & statutum. Et nihilominus Panor-
mitanum esse receptum simpliciter testatur Na-
uarr. cons. 7. num. 1. de const.
33 Quartò, probatur authoritate Innocentij hic
num. 2. vbi reprobans opinionem glossæ dicit se
non videre quare Episcopus cum suo Capitulo
non possit ordinare, vt Monachi vnius monaste-
rij eligant sibi Prælatum de gremio alterius mo-
nasterij, c. Quanto, de his quæ fiu. à Præl. c. Ca-
tholica, 11. dist. & est satis expressum secundum
34 eum in c. Abbate, de verb. signif. Et cum Inno-
centio videtur transire Abb. Antiq. n. 3. vers. Ad
glossam Licet Episcopus, & apertius Bernard.
Compostell. num. 1. & 2. dicens non esse contra
ius, vt vnum monasterium de aliquo eligat, licet
sit præter ius. Quod patet ex eo quia hoc ius
præscribitur, vt in d. c. Abbate. At non præscri-
beretur si esset contra ius: c. Massana, de elect. &
sequitur Cardin. Bellam. num. 3. vers. Dicit ta-
men Innocentius. Si ergo secundum eos valet sta-
tutum Episcopi arctans electionem ad certum
genus

genus personarum in præiudicium Monachorum
non consentientium, multo magis valere debet
idem statutum si capitulariter fiat ab ipsismet re-
gularibus de quorum præiudicio agitur. Nam
Canonistæ inter se discordes in hoc vnanimes
conueniunt in hac decretali, vt statutum valeat,
quatenus concernit præiudicium statuentis, vt
dictum est.
35 Quintò, quando statutum restringens electio-
nem editur ex iusta causa, consentiunt omnes,
esse validum, etiamsi fiat ab Episcopo, non ob-
stante Monachorum præiudicio, in terminis iuris
communis, & circumscriptis exemptionibus,
gloss. Innoc. Compostell. Cardinal. Abb. & alij
communiter hic per text. in c. Vt nostrum, Vt
eccles. benef. c. Dudum, de reb. eccles. non alie-
nan. lib. 6. & c. Constitutis, infra de appellat.
Decretum autem de quo agitur supponitur fa-
ctum pro publica quiete, & fuit editum à Capi-
tularibus, quorum interest.
36 Sextò, ad idem assumptum probandum ad-
ducitur Nauarr. d. cons. 7. incipien. Capitulum
Generale, de const. vbi in his ferè terminis consu-
luit valere constitutionẽ Capituli Generalis mul-
tarum Nationum, qua cauetur ne in Priores mo-
nasteriorum eligantur plures, quàm tres de vna
natione. Tum quia ex pluribus causis potest esse
rationabilis, vt ibi per eum; tum quia statutum
Collegij Bononiensis, & aliorum multorum in
Hispania cautum est, ne ex eadem ciuitate eli-
gantur plures collegæ, & ne ex eadem diœcesi
plures, quàm duo. Tum quia valet consuetudo,
vt Abbas vnius monasterij eligatur solùm, de
gremio alterius. Et ex alijs fundamentis ibi ad-
ductis, subdens non restringi libertatem electio-
nis ex eo quod restringatur electio ad certum
genus personarum ex Panormit. superiùs relato
in vers. Tertiò. idem assumptum, num. 31. Vnde
& Papa secundùm eum eligitur tantum de Col-
legio Cardinalium, & in Hispania non confe-
runtur beneficia, nisi Hispanis, & in Gallia nisi
Gallis.
37 Ac demum probatur assumptum ex multarum
religionum obseruantia. Etenim plura Capitula
Generalia Ordinis Prædicatorum, S. Augustini,
& aliorum Ordinum etiam non Mendicantium,
instituerunt alternatiuam in prouincijs, idest vt
electio prouincialis semel fieri debeat de vna na-
tione; & semel de alia, & in electione Generalis
hanc alternatiuam instituit Congregatio S. Bene-
dicti Hispaniarum anno 1559. vt refertur in de-
cis. Rotæ 65. nu. 15. par. 1. in recent. Qua etiam
in familia Vltramontana, & Citramontana vtun-
tur in alternis sexennijs fratres Minores S. Fran-
cisci in electione Generalis Ministri, & Com-
38 missarij. Imo quod magis est, in aliquibus Reli-
gionibus introductum est, vt electio Generalis
fiat ex singulis prouincijs per turnum, vt in spe-
cie seruatur in Congregatione Canonicorum Re-
gularium Lateranensium. Licet hæc ratio eli-
gendi per turnum videatur minus tuta, quippe
quæ aliquando impingit electores ad consen-
tiendum in minus dignum, maximè in paruis
Religionibus, vt nos docuit experientia: exceptio
enim quod religiosi illius prouinciæ, in quam
cadit turnus, sint parum idonei, & in alijs pro-
uincijs multi reperiantur sanctiores & meliores,
parit iurgia, & inimicitias inter Religiosos, & in-
extricabiles habet difficultates propter quas iura
sanxerunt, vt sustineatur electio de digno, omis-
so digniori, vt dictum est supra in 4. argumento.
Ob quam rationem fortè inter DD. adnotarunt
collationem zeli ad zelum, & meriti ad meritum,
de qua canones loquuntur ad constituendam ma-
iorem & saniorem partem, vt in c. In genesi,
in c. Dudum, & in c. Ecclesia vestra, il secundo, de
elect. cum concord. vix ad praxim deduci posse
sine dissidio. Neque verò tanti est facienda ratio
æqualitatis seruandæ in religione, vt propterea
ad Prælationem totius Ordinis assuoti debeant
inhabiles. Alternatiua videtur rationabilior, præ-
sertim in magnis religionibus.
39 Secundum principale fundamentum pro validi-
tate decreti est quod quatenus etiam statuta re-
stringentia electionem ad certas personas, vel na-
tionem non valerent, in quibus terminis loquun-
tur Doctores in contrarium citati, tamen aliud
dicendum est in decreto de quo agitur; quia per
illud non arctatur electio ad certum genus per-
sonarum, sed tantum excluduntur personæ vnius
status, vel nationis ab electione passiua, & re-
linquitur vocalibus libertas eligendi in Genera-
40 lem quem maluerint ex omnibus alijs nationi-
bus. Hoc autem non esse contra libertatem ele-
ctionis suadetur efficaci exemplo matrimonij
carnalis, quod non secus ac matrimonium spiri-
tuale omnimodam libertatem requirit, c. Gem-
ma, & ibi Host. & Doct. not. de spons. Feder. de
Sen. cons. 169. Domino Conrado, per tot. Et ni-
41 hilominus quamuis conditio si puella nupserit
alicui ex personis arbitratu tertij designandis
tamquam impediens libertatem matrimonij non
valeat, & habeatur pro non adiecta, l. Cum ta-
le, §. Si arbitratu, ff. De condit. & demonstr.
aliud tamen dicendum est in conditione nega-
tiua, si non nupserit alicui ex certo genere per-
sonarum, quia valet conditio, dummodo alij
supersint, quibus condignè puella possit nube-
re. Casus est in l. Cum ita legatum, ff. De condit.
& demonstr. cuius responsi verba hæc sunt: Cum
ita legatum sit; si Titio non nupserit, vel ita, si
neque Titio, neque Seio, neque Mæuio nupserit,
& denique si plures personæ comprehensæ fue-
rint, magis placuit cuilibet eorum si nupserit
amissuram legatum, nec videri tali conditione
viduitatem iniunctam, cum alij cuilibet satis
commodè possit nubere. Ex quo contextu satis
clarè apparet exclusionem plurium personarum
à facultate nubendi non esse impeditiuam liberta-
tis matrimonij carnalis, & idem iuris est si ex-
cludantur personæ vnius ciuitatis, vt est text. in
l. Hoc modo. ff. Si Aritiæ. ff. Eod.
42 Et eodem modo non valet quidem statutum
adigens ad contrahendum cum certo genere per-
sonarum, secundùm opinionem Felini in c. 1. num.
20. vers. Nec puto procedere, de Sponsal. ideo-
que, sacra Congregatio Concilij olim consulta
an statuta locorum, quibus fœminæ possidentes
hereditatem prohibentur extra dicta loca nube-
re, sint valida; censuit decretum quidem c. 9.
sess. 24. de reform. matrim. non decidisse hunc
casum; sed iure veteri secundum communem
sententiam, de qua per Curtium senior. cons.
207. declarandum statutum esse nullum; & ita
referendum Sanctissimo qui generali constitutione
43 huiusmodi statuta nulla declarauit tamen secu-
est

43 est si statutum excipiat certum genus persona-
rum dumtaxat, & relinquat libertatem contra-
hendi cum omnibus alijs, vt notabiliter tradit
Bald. in l. 1. §. 1. Ius naturale, num. 16. ff. De
iust. & iur. vbi tenet statuto ciuitatis posse pro-
hiberi sub pœna ne quis accipiat Gibellinam in
vxorem, & tale statutum valere respectu pœnæ, si
factum sit propter aliquam publicam vtilitatem
Gaspar Calder. in d. c. Gemma, de Sponsal. Ro-
man. in rubr. ff. Solut. matrim. in 7. col. Crauett.
44 cons. 610. Lege municipali, in princ. Quinimò
Bart. & Angel. in l. Edicimus. C. De Murilegul.
lib. 11. dicunt valere statutum prohibens sub
certa pœna ne inter homines diuersarum ciuita-
tum contrahatur matrimonium, dummodo pos-
sint honestè nubere inter homines suæ ciuitatis;
& quamuis in statuto ciuitatis verior sit opinio
Io. Andr. in c. Statutum, in princ. vers. Facit hæc
decretalis, de hæret. lib. 6. vbi concludit huius-
modi statuta laicorum non valere ex defectu po-
testatis, quia cum matrimonium, & eius causa,
& dependentia ab illis sint ecclesiastici fori, c.
Tuam, de ord. cognit. c. Lator qui fil. sint legit.
& est hodie diffinitum à Trid. Synodo con. vit.
sess. 24. de sacram. matrim. Si quis dixerit cau-
sas matrimoniales nō spectare ad iudices ecclesi-
asticos, anathema sit; Iudex ecclesiasticus debet se
intromittere, ne talis pœna exigatur, sicut facit de
pœna conuentionali, vt in d. c. Gemma, de Sponsal.
tamen si conditum esset à Superiore ecclesiastico;
impugnari non posset, ex hoc cap. Quod per exclu-
sionem certi generis personarum, vt in casu Bald.
impediet libertatem matrimonij, vt ex prædictis
constat. Quemadmodum ergo conditio, vel sta-
tutū excludens à nuptijs personas vnius sectæ non
impedit libertatem matrimonij carnalis, si alij su-
persint, &c. ita hoc decretum excludens certum
genus personarum ab electione passiua impedit
libertatem matrimonij spiritualis, c. Inter corpo-
ralia, de translat. Episcopi. Et quidquid sit de
veritate prædictarum opinionum, cessat omnis
difficultas hoc casu, in quo statutum fuit editū ab
ipsismet electoribus, de quorum libertate agitur.

45 Accedunt prædictis regularium ordinum in-
stituta. Nam nulla ferè est religio, in qua ex con-
stitutionibus Capituli Generalis non reperiatur
aliquis inhabilitatus ad tempus ad electionem
passiuam; in plerisque enim statutum est, vt
Generalis vel Prouincialis post expletum tempus
sui officij non possint immediatè eligi ad can-
dem Prælaturam; idemque in multis religioni-
bus constitutum est de visitatoribus, & in specie
de diffinitoribus id cauetur constitutionibus hu-
ius Congregationis pag. 26. §. In Capitulo, & l
pag. 12. excluduntur non habentes sex annos re-
46 ligionis, & triginta ætatis, & alias qualitates
ibi præscriptas. Neque vero in hoc dubitari potest
de potestate Religionum, quia Prælati regulares
ius habent suspendendi, & sic ad tempus exclu-
dendi subditos à gradibus, & dignitatibus ex
quacumque causa etiam extraiudicialiter, vt pa-
tet, in c. 1. sess. 14. Concil. Trid. & alias declara-
uit sacra Congregatio. Vnde sicut à Capitulo
Generali excludi potest ab electione passiua cer-
tus numerus religiosorum, ita excludi possunt
religiosi vnius nationis, cum hæc quoad liberta-
tem electionis non differant specie; vt est text.
in d. l. Cum ita legatum, iuncta l. Hoc modo. §.
Si Aritiæ. ff. De cond. & demonstr. vbi quoad li-
bertatem matrimonij carnalis pacificantur exclu-
sio aliquarum personarum nominatim, & exclu-
sio personarum vnius ciuitatis.

Nec prædictis obstant adducta in contrarium.
Ad primum enim respondetur negando statutum
astringens ad eligendum ex gremio certi mona-
sterij esse contra ius; imò enim est tantum præter
ius secundum opinionem Compostell. & aliorum
quos retuli supra in primo fundamento pro hac
parte, vers. Quartò probatur authoritate Inno-
centij.

Respondetur secundò huiusmodi statutum, esto
sit contra ius, tamen de iure communi, & cir-
cumscriptis exemptionibus valere, etiamsi fiat
ab Episcopo in præiudicium Monachorum quan-
do editur ex iusta causa, vt hoc casu quemadmo-
dum ex communi Canonistarum sententia dictum
est supra in vers. Quintò quando statutum.

Respondetur tertiò, authoritates in contra-
rium adductas loqui in statuto Episcopi, qui se-
cundum vnam opinionem non potest arctare
Monachos non consentientes ad eligendum sibi
Prælatum ex gremio alterius monasterij. Vnde
non procedunt si statutum fiat ab eodem Capi-
tulo Monachorum, quorum interest, vt hoc ca-
su, quia valet statutum etiam contra ius com-
mune in præiudicium Capituli statuentis, vt est
de mente gloss. hic in ver. Constitutus; & est
communis opinio, vt patet ex dictis supra
num. 29.

47 Ad secundum respondetur negando ad validi-
tatem huius statuti necessarium esse consensum
omnium, & singulorum; imo enim sufficit con-
sensus maioris partis Capituli: nam cum editum
fuerit ex iusta causa, sufficit maior pars etiamsi
auferat aliquibus ius electionis passiuæ, vt de-
clarat Imola, in c. fin. in 12. col. vers. Circa se-
cundam partem, infr. eod. quem refert, & se-
quitur Felin. in c. Cum omnes, num. 2. vers. Sed
ista limitatio, de const. & ibi etiam Dec. nu. 36.
in prima lect. vbi reprobat opinionem Angeli in
contrarium allegati, quod absque dubio proce-
dit hoc casu, in quo ex constitutionibus Ordinis
pag. 69. & seq. vniuersaliter constitutum est, vt
in omni consolatione siue in Capitulo, siue extra
Capitulum in qua aliquid definiendum fuerit se-
creta ferantur suffragia, & quod maior pars cen-
suerit, id definitum intelligatur, & à cæteris om-
nibus etiam contra sentientibus decreto illi sub-
scribatur; hoc enim casu factum maioris partis
absolutè præiudicat minori, vt per Angel. cons.
369. Punctus est, alias incipit, Non est dubium, &
Dec. in d. c. Cum omnes, num. 28.

48 Similiter conclusio illa quod non sufficiat
maior pars quando tractatur de iure alicui aufe-
rendo, procedit tantum in actibus voluntarijs, vt
declarat gl. 2. ad fin. in d. c. Cum omnes, quam
Doctores ibi communiter sequuntur, vt testatur
Dec. num. 29. & in his terminis procedit gloss.
in contrarium allegata in d. c. Quia propter in
ver. Vice omnium, de elect. loquitur enim in
promisso, qui est actus merè voluntarius; vnde
non mirum si quilibet potest contradicere ne pri-
uetur voce sua, secundum Abb. in c. In causis,
de elect. Secus autem est si actus sit necessarius,
vel saltem vtilis, vt hoc casu in quo decretum fuit
editum ex necessitate, vel vtilitate publicæ quie-
tis;

tis; quia sufficit consensus maioris partis. Quæ limitatio est etiam Innocentij, & DD. in c. Cum omnes, vt per Dec. d. num. 36. Lap. allegat. 131. infra scripta sunt. Bald. in l. 1. ff. De magistr. conuenien. Ad idem est gloss. in extrau. Prouidè, in ver. Processibus, ad fin. de sent. excom. quæ dicit sic: Vbi agitur de electionibus & similibus, quod maior pars facit, omnes facere videntur, vt l. Quod maior. ff. Ad municipal. Item vbi factum omninm respiceret debitum, vel publicam vtilitatem, quia tunc sufficeret maior pars cap. final. de ijs quæ fi. à maior. part. Cap. Hæc gloss. Et ex contrario sequeretur vt Capitulum Generale ex causa quamtumuis necessaria, vel vtili nunquam posset excludere aliquem ab electione passiua: esset enim in potestare eius qui excluditur, illam impedire, si omnium, & singulorum consensus requireretur, quod esset valde absurdum, & contra bonum publicum religionum.

49 Ad tertium, respondetur ex Host. hic num. 4. [hoc ius vt vna ecclesia de alia eligat, non esse publicum, sed commune. c. Nobis, de iurepatr. & c. Sacrosancta, de elect. nam contra publicum non prodest consuetudo, sed contra commune bene currit, vt notatur hic in ver. Interpres, vnde & hoc ius præscribitur, vt in c. Abbate, de verb. signif. & Episcopus benè potest facere contra hoc ius c. De cætero, de transact. c. At si clerici, de iudic.] Hæc Hostiensis. Quod si hoc potest Episcopus in præiudicium Capituli Monachorum, multo magis poterit ipsummet Capitulum, de cuius præiudicio agitur.

50 Ad quartum, idest ad l. Scyphi, ff. De o[illegible]. egat. respondetur ibi electionem legatarij non valere, nisi scyphi omnes legati fuerint exhibiti, quia cum propter illorum ignorantiam legatarius non habeat consensum liberum, non potest ei ab hærede, vel alio in electione præiudicium inferri. At hoc casu electores, de quorum exclusione agitur, capitulariter consenserunt. Vnde succedit limitatio, quæ habetur in ead. l. Scyphi. in fin. ibi: Nisi ex his dumtaxat eligere voluisset, cum sciret & alios esse. Præterea ibi agitur de iure singulari, à quo non licet arguere ad ius vniuersitatis, vel Collegij, in quo factum maioris partis præindicat minori. c. 1. & ibi gloss. in ver. Constitutum, de his quæ fi. à maior. part. cap. c. In Genesi, & c. Ecclesia vestra, de elect. gloss. in c. Inter Canonicos, in ver. Capituli, eod. tit. & in d. extrau. Prouide, in ver. Processibus in fin. de sent. excomm.

51 Ad quintum respondet Nanarr. d. cons. 7. de constit. vbi postea quam firmauit valere constitutionem Capituli Generalis, quod in Priores non possint eligi, nisi tres de vna natione, dicit non obstare quod exinde videantur cogi electores ad eligendos indignos, quia quando non possent eligi omnes Priores digni de omnibus nationibus nisi plures, quàm tres eligerentur de vna, tunc possent plures eligere de illa, quia nunquam est eligendus indignus: ad quod allego textum in c. Abbate, de verb. signif. vbi patet obligationem eligendi Abbatem ex certo gremio monasterij habere locum dummodo ibi repeiatur aliquis idonens, quod si non reperiatur, aliunde fore eligendum, & concordat. c. Nullus, 65. dist. c. Sacrorum, 63. dist. & c. In nomine Domini, 23. dist. ibi: eligatur autem de ipsius ecclesiæ gremio si reperitur idoneus, vel si de ipsa non inuenitur, ex alia assumatur. Nec propterea generabitur monasterio præiudicium in futuris electionibus, vt ibi not. gloss. fin. vers. Sed pone quod nullus repetiatur idoneus.

52 Ad idem est doctrina Ioan. Andr. in d. c. Cum terra num. 4. vers. Oppones, quem ibi sequitur Cardin. n. 3. vbi opponens quod non valeat consuetudo eligendi de certo gremio eo quod libertas electionis possit in totum tolli, si ibi non esset nisi vnus idoneus: nam electores necesse haberent illum eligere. Respondet hoc non facere consuetudinem, sed casum, sicut contingeret si in orbe non esset nisi vnus, vt idem Ioan. Andr. & Card. not. in cap. Consideramus, eod. tit. tales autem euentitios casus non computamus, l. Iulianus, ff. Qui & quib. c. fin. de homic.

53 Præterea considerandum est hunc casum non posse contingere vt in natione exclusa reperiatur aliquis, qui sit cæteris dignior. Ratio est quia, vt inquit D. Thom. in quodl. 6. art. 9. [Aliquis potest dici melior dupliciter, vno modo simpliciter qui est sanctior plus habens de charitate: Alio modo dicitur aliquis melior quoad aliquid. Contingit autem quandoque aliquem esse meliorem simpliciter, qui tamen non est melior quantum ad hoc vt Prælationem suscipiat, quia alius forte potest Religionem magis iunare vel per consilium sapientiæ, vel per auxilium potentiæ, &c. Non ergo semper præeligendus melior simpliciter, sed quoad aliquid.] Hæc D. Thom. Quamuis autem possit dari casus, vt in illa natione exclusa reperiatur aliquis, qui simpliciter & secundum se sit cæteris sanctior, tamen quia per eius electionem destruitur illud bonum publicum, quod considerauit Capitulum generale in promulgatione illius decreti, non debet censeri magis idoneus quantum ad aliquid; ac proinde non

54 est præeligendus. Hinc iuramentum in electione Romani Pontificis non fit simpliciter de sanctiore eligendo, sed in hæc verba: *Testor Deum qui me iudicaturus est, quod eum eligo, quem secundùm Deum iudico eligi debere*; vt in constitutione Gregorij X V. Æterni Patris Filius. Et in hac ipsa Congregatione quamuis electores iurent digniorem eligere in præpositum Generalem tamen cum mysterio addita sunt illa verba, *pensatis circumstantijs*.

Præterea ex constitutionibus eiusdem Congregationis multi reperiuntur exclusi ad tempus ab electione passiua, vt dictum est supra in vltimo fundamento pro hac parte, vers. Accedunt prædictis. Et tamen hoc non repugnat iuramento de digniore eligendo, licet aliquis æstimare possit quempiam illorum esse cæteris digniorem: ergo eodem modo nec repugnabit decretum de quo agitur, licet aliquis ex natione exclusa dignior cæteris videri possit.

55 Ad vltimum sic respondetur. Congregatio S. Benedicti Hispaniarum in casu Rotæ opponebat, quod constitutio illa restringens electionem Generalis in alterius triennijs ad gremium certi monasterij, subreptitiè edita fuisset à Sanctissimo ad supplicationem ipsius Congregationis, quia Congregatio pro eadem constitutione nunquam supplicauerat, vt legitur in principio decisionis, Vnde stante defectu consensus Congregationis,

Rota resoluit constitutionem esse illi præiudicialem, quia quomodocumque restringatur electio, etiam per exclusionem vnius ab electione passiua, infertur præiudicium libertati electorum non consentientium, iuxta text. in d. l. Scyphi. ff. De opt. legat.

Hæc autem resolutio nullatenus applicari potest casui nostro, in quo, vt sæpius repertum est, decretum excludens certam nationem editum fuit ab ipsa Congregatione, de cuius præiudicio tractatur.

56 Ex quibus omnibus concluditur hoc decretum esse validum, & consequenter obseruandum in proximo generali Capitulo ex dispositione tam iuris communis, c. In singulis, §. Huiusmodi, & §. Si verò, de stat. Monach. quàm constitutionum Congregationis, vt patet pag. 40. §. Quæ,
57 & pag. 89. §. Quicquid, & passim alibi; alioquin si in Præpositum Generalem eligeretur aliquis de natione exclusa, electio nulla foret, quia decretum non prohibet simpliciter electionem fieri, sed statuit vt electio fieri non possit: verbum autem *possit* præcedente negatione inducit necessitatem præcisam, & priuat potentia, secundùm gloss. ordin. in c. 1. in ver. Non potest, de regul. iur. in 6. quam Bart. & omnes sequuntur in l. Gallus, ff. De liber. & posthum. vt testatur ibi Ias. num. 19. & 23. & idem Bart. in l. De his, num. 4. ff. De transact. Abb. in cap. 1. in vlt. not. de caus. possess. & proprier. & in cap. 1. in 2. not. de fid. instr. & reddit actum de iure impossibilem, vt ait Bald. in l. 1. n. 6. C. Qui admitti, & Ias. in d. l. Gallus.

Et propterea quidquid fit ab eo, cui facta est prohibitio per verbum *non possit*, est irritum ipso iure, vt respondit Bart. in cons. 97. In quæstione, num. 4. lib. 1. Alex. cons. 77. in princ. &
58 cons. 82. Viso processu, num. 3. libr. 3. Hinc si statuto caueatur vt minor, vel mulier non possit vendere sine consensu consanguineorum, si aliter vendant, contractus est nullus, ita vt nec naturalem pariat obligationem, vt determinat Bartol. in d. l. Cum lex, in penult. col. num. 6. ff. De fideiussor. [quia (inquit) dicere quod non possit contrahere, nihil est aliud quàm auferre potestatem, & facultatem vendendi:] & sequitur Ias. in d. l. Gallus, num. 16. vers. Prima conclusio: vbi hanc theoricam pluribus exemplis confirmat; & num. 19 testatur esse communem, & ab omnibus indifferenter approbatam.

59 Ideoque cùm olim dubitatum fuerit in S. Congregatione Concilij an cap. 6. sess. 23. disponens neminem ante decimumquartum annum beneficium obtinere posse, comprehendat eum, qui anno duodecimo ætatis beneficium obtinuit, & nunc effectus est ætatis annorum quatuordecim, adeò vt nunc non sit legitimus possessor, & fructus suos non fecerit: S. Congregatio annexa doctrinæ Iasonis in d. l. Gallus, num. 17. cum seq. ff. De liber. & posthum. vbi quod actus redditur nullus ipso iure cum quid prohibetur cum verbo, *non possit*; censuit collationem ante decimumquartum annum fuisse nullam.

60 Neque vero hoc casu integrum est capitularibus ab hoc decreto recedere, quia non fuit simpliciter editum in fauorem singularium personarum, sed pro publica quiete. At statutum concernens fauorem publicum, stante confirmatione constitutionum, quæ dicta pag. 89. præcipiunt vt decreta Capituli Generalis obseruentur, etiam antequam referantur inter constitutiones, à statuentibus reuocari non potest, etiamsi per reuocationem fiat reditus ad ius commune, vt concludit Abb. in c. Cum accessissent num. 2. vers. Nota quod statuentes, & vers. Si vero statutum, de const. Roman. consil. 37. Viso puncto, col. fin. & Angel. in l. Omnium, col. vlt. C. De testam. Ratio est secundùm eos, quia ex quo Superior confirmat, videtur dispositionem suam facere l. 1. §. Sed neque. C. De veter. iur. enucl. c. Si Apostolicæ de præb. in 6. Idem tenet Cardin. cons. 130. Ad primam partem, vbi respondit statuta Capituli confirmata per Papam non posse tolli
61 per Capitulares, quatenus respiciunt fauorem publicum, & eodem spectat quod scripsit Nauarr. cons. 8. Quæritur primo, in princ. de const. vbi ait, Capitulum Generale non posse reuocare decreta à se priùs edita, eo quod cum habeat ius condendi decreta ex priuilegio Sedis Apostolicæ, decreta ipsa non dicuntur Capituli Generalis, sed Papæ; & ideo ab inferiori à Papa reuocari non possunt per iura quæ ad hoc citat Felin. in d. c. Cum accessissent, num. 9. de const.

62 Quinimò non est vis aliqua in confirmatione; quia statutum concernens vtilitatem publicam etiam absque confirmatione Superioris reuocari non potest à statuentibus, nec illi tacitè vel expressè renunciari, vt determinat Innoc. in c. Cum olim. il 2. num. 7. vers. Imo plus dicimus, aliàs est in c. Accedentibus, de priuil. & ibi Io. Andr. num. 5. Butr. num. 7. Anchar. num. 4. vers. Subdit Innocentius, & Dec. in d. c. Cum accessissent, num. 13. vers. Præterea quando statutum respicit vtilitatem publicam, facit secundùm eos c. Si diligenti, de for. competen.

Non obstat quod ex Bullis dictæ Congregationis Capitulum Generale sicut potuit decretum condere, ita etiam possit ante vllam executionem illud abrogare, vt patet pag. 5. linea 5. & pag. 16. linea, 11. ibi [statuta condere, quoties videbitur, mutare, ac de nouo statuere.] Nam respondetur hanc facultatem immutandi statuta competere statuentibus etiam de iure communi, vt notant omnes in c. Cum accessissent, per illum textum, vbi in specie Felin. num. 3. & 10. de const. Vnde cum prædictæ Bullæ idem disponant, quod ius commune, debent ad instar iuris communis declarare, & limitari vt non procedant in statutis editis ex causa publicæ vtilitatis. l. Iuris gentium. §. Si paciscar, ff. De pact. iuncta l. Transigere vbi glos. magn. C. De transact. gloss. Bart. & omnes in l. Sciendum. ff. Qui satisd. cogan.

63 Nec refragatur verbum *videbitur*, in Bullis positum, quia refertur ad arbitrium boni viri, & regulatum à iure. l. Si fideicommissaria libertas, la secunda in princ. de fideicomm. libert. ibi, [Si tibi videbitur peto vt manumittas;] quod accipiendum est ac si dictum fuisset, Si tibi quasi bono viro videbitur, & tradunt Gemin. Roman. & alij copiosè relati à Menoch. de arbitr. indic. lib. 1. q. 8. num. 2.

Præterea quatenus Capitulum Generale possit hoc decretum reuocare, hoc tamen intelligi debet seruata forma præscripta in constitutionibus dictæ Congregationis, vt scilicet id fiat ele-

ctioni-

ctionibus maiorum officialium absolutis, vt habetur pag. 67. c. 18.

64 Neque obstat quod in alia constitutione initio relata caueatur vt si quid statuendum fuerit circa electiones, id fieri debeat ante electiones maiorum officialium.

Etenim cum hæc constitutio generaliter disponat, vt propositiones circa electiones fiant in sede vacante, & è contra, secunda constitutio disponat specialiter vt propositiones decretorum Capituli Generalis fiant in sede plena, prima constitutio Generalis non censetur loqui, neque disponere in casu decretorum Capituli Generalis, de quo specialiter fuit cautum in secunda constitutione. Ita declarat Angel. cons. 160. Domina, in princ.

Ratio est quia quotiescumque prouisio specialis discrepat à generali, imo prima fronte illi contradicit, puta si vnum statutum disponat, vt de falsitate possit inquiri vsque ad vigesimum annum, & alio statuto speciali caueatur, vt contra testem falsum non possit inquiri nisi infra mensem; tunc generali statuto derogatur per speciale, vt decidit Bartol. in l. Sanctio legum, ff. De pœn. quem refert, & sequitur idem Angel. alia exempla cumulans cons. 355. Quæstio prædicta, per totum.

65 Hinc si Imperator concesserit Cremonensibus vsum aquarum Padi vsque ad mare, & Parmensibus concesserit omnes aquas in territorio Parmensi, prævalet quoad aquas Padi priuilegium Cremonensium tamquam magis speciale de aquis Padi, vt ex facto respondit Signorol. de Homod. cons. 70. num. 12.

Hinc etiam statutum specialiter loquens de successione certarum personarum derogat statuto generali, excludens personas in genere, vt consuluit Bald. cons. 78. Duo sunt statuta, lib. 1. quia inquit certum est quod species contraria generi siue præcedat genus in eadem dispositione, vel alia, siue sequatur, eximitur à genere, & derogat generi, & restringit genus, vt non referatur genus ad illam speciem, cum inter genus & speciem

66 sit incompatibilitas, siue contrarietas, & idem Bald. cons. 292. Verba pactorum, n. 3. in fin. vers. Dictum statutum lib. 2. vbi generaliter docet si sint duo statuta contraria, vnum speciale, & alterum generale, esse attendendum speciale etiamsi non habeat verba derogatoria, siue species præcedat genus, siue sequatur, vt in regul. Generi per speciem derogatur; & sequitur Angel. d. cons. 355. & Alex. cons. 141. num. 9 lib. 2.

Quod maximè procedit hoc casu, in quo secunda constitutio de proponendis decretis Capituli Generalis post absolutas electiones habet specialem rationem, nimirum vt religio decreta experiatur priusquam abroget, aut inter constitutiones referat, alioquin si ante vllam executionem, & experimentum decreta possent pro libito voluntatis abrogari à maiori parte Capituli, iam lex esset ludibrio posita, l. Si Prætor. ff. De iudic. ibi, alioquin lusoria erunt huiusmodi edicta, & decreta Pastorum: Die 29. Martij 1638. Sanctissimus D. N. Vrbanus VIII. per litteras in forma breuis confirmauit supradictum decretum Capituli Generalis Congregationis Somaschæ.

DE POSTVLAT. PRÆLAT.

Cap. Bonæ memoriæ.

S V M M A R I V M.

1 *Postulatio per quam prælatus, vel minor vtilitati communi, vel maiori præfertur, vel quæ fit à minori quàm tertia parte Collegij, admitti non debet. & n. seq.*

2 *Canonici veniunt clericorum appellatione in materia fauorabili, vel indifferenti.*
Rauennatensis ecclesia duplex habet Collegium, id est Cardinalium, & Canonicorum. ibid. & n. 14.

3 *Electio Prælati pertinet ad Canonicos, non autem ad inferiores Beneficiatos.*

4 *Canonicatus comprehenduntur in indulto conferendi beneficia Clericorum.*

5 *Clericorum appellatione an veniant Canonici, & dignitates obtinentes in materia odiosa, & restringibili. & ne seq.*

6 *Canonici censentur exempti per exemptionem Clericis ecclesiæ concessam.*

7 *Exemptionis materia est strictè accipienda.*

8 *Clericorum nomen generale est, & comprehendit paruos, & magnos.*

9 *Canonici sunt digniores Clericis.*

10 *Et appellantur Ecclesiæ Senatus.*

11 *Permutationis materia fauorabilis est, & largè interpretanda.*

12 *Species vbicunque ponit aliquid vltra genus suum, appellatione generis non venit illa species.*

13 *Parochialis appellatione non venit ecclesia Parochialis Collegiata, si materia sit odiosa.*

14 *Cardinales ecclesiæ Compostellanæ, Rauennaten. & Mediolanen. dicuntur Cardinales, sicut dicitur rex scacorum.*

15 *Et sunt Cardinales sine pileo rubro, & sine succo.*

16 *Cardinalis Episcopus ad aliam Cathedralem non eligitur, sed postulatur.*

17 *Et quid in Cardinali non Episcopo.*

18 *Cardinales habent alas ligatas, sicut Episcopi.*

19 *Cardinales residentes in Curia æquiparantur stellis fixis, quæ non mouentur nisi motu orbis.*

20 *Cardinalatus de iure est incompatibilis cum Episcopatu. & n. seq. vsque ad n. 24.*
Et quid ex Concilio Tridentino, n. 24.

21 *Et quid de consuetudine. & n. 23. & 31.*

22 *Cap. De multa de præben. an habeat locum in Cardinalatibus, & Episcopatibus.*

23 *Cardinali in Curia residenti Episcopatus non datur in titulum, sed in commendam.*

24 *Concilium Tridentinum non habet Cardinalatum pro incompatibili cum Episcopato, & refellitur contraria opinio Alphonsi Hereda.*

25 *Episcopatus plures nemo etiam Cardinalis potest simul retinere in titulum, seu commendam.*

26 *Cardinales quibus casibus comprehendantur in dispositione generali.*

27 *Episcopi etiam Cardinales tenentur præcepto diuino in suis episcopatibus residere.*

28 *Cathedralem vnam in titulum obtinere, & aliam in commendam an aduersetur Concilio in c. 2. sess. 7.*

29 *Commendæ de iure communi erant temporales, & ideò non erant incompatibiles cum titulis.*

30 *Commendæ nostri temporis sunt perpetuæ, & habent rationem tituli, & commendatarius facit fructus suos.*
31 *Episcopatus non vacat per promotionem ad Cardinalatum.*
32 *Consuetudo ecclesiæ Romanæ facit ius.*
33 *Cardinales an expediat metropolitanis, vel Cathedralibus ecclesijs præficere.*
34 *Cardinales sunt coadiutores Papæ.*
35 *Cardinalium consilio apud Romanum Pontificem vniuersalis ecclesiæ administratio nititur.*
36 *Cardinalium instantia est sollicitudo omnium ecclesiarum.*
37 *Communis, & maior vtilitas præfertur speciali, & minori.*
38 *Episcopatus Cardinales habent in Romana Curia residentiam.*
39 *Electio, postulatio, & nominatio in quibus conueniant. & n. seq. vsque ad n. 57.*
40 *Electio fieri debet à maiori parte Collegij.*
41 *Fallit in electione Papæ, in qua duæ partes requiruntur.*
42 *Postulatio facta à non maiori parte Capituli potest respui, nec vlla fit iniuria postulantibus.*
43 *Eligentes scienter indignum sunt ipso iure priuati pro illa vice potestate eligendi.*
44 *Postulantes scienter impostulabilem similiter pro ea vice sunt priuati.*
45 *Nominantes itidem indignum sunt priuati pro illa vice potestate nominandi, si nominatio sit perfecta, aliàs secus.*
46 *Electio, postulatio, & nominatio fieri debent collegialiter, aliàs per subsequentem consensum singulorum non conualescunt.*
47 *Electo acquiritur ius petendi confirmationem. & num. 77.*
48 *Scrutinio publicato electoribus variare non licet.*
49 *Postulato ius acquiritur postquam postulatio fuit superiori præsentata, nec licet postulantibus resilire. & n. 78.*
50 *Postulans, & superior possunt simul recedere à postulatione etiam postulato contradicente.*
51 *Nominatio facta superiori tribuit ius nominato vt ea pendente ad electionem non sit procedendum. & n. 78.*
52 *Nominatio in qua exprimitur consensus de præsenti idem est quod electio.*
53 *Electio efficitur si electus se immisceat administrationi ecclesiæ ante confirmationem.*
54 *Postulatus qui ante admissam postulationem se administrationi immiscuit priuatur omni commodo postulationis.*
55 *Et postulantes qui eum admiserunt, eligendi & postulandi facultate priuantur.*
56 *Idem in nominato.*
57 *Electio, postulatio, & nominatio in quibus differant. & n. seq. vsque in finem.*
58 *Electio quid sit.*
59 *Postulatio innititur magis gratia, quàm iustitia.*
60 *Postulatio quid sit.*
61 *Postulatio admittitur, electio confirmatur.*
62 *Postulatum non cogitur Prælatus concedere.*
63 *Debet tamen compelli per superiorem, si iusta causa exigat.*
64 *Prælatus non concedens postulatum, tenetur illi prouidere de consimili beneficio.*
65 *Gratia est quicquid facit Papa.*
66 *Postulationem concorditer factam si superior non admittat, iniuriam infert.*
67 *Nominatio quæ fit per vnum tantum propriè non dicitur electio.*
68 *Nominatio fit de pluribus, postulatio verò, & electio de vno tantum.*
69 *Nominatio fieri potest alternatiuè, postulatio non.*
70 *Nominatus primò censetur dignior, maior, & magis dilectus.*
71 *Electio fieri debet de digniori, licet sustineatur de digno.*
72 *Postulatio fit de ineligibili puta extraneo, laico, & illegitimo.*
73 *Fratres minores ad Cathedralem non eliguntur sed postulantur.*
74 *Criminosus est impostulabilis.*
75 *Electio debet esse canonica.*
76 *Postulatio, & nominatio quam solemnitatem requirant.*
77 *Electo quale ius acquiratur antequam nominatio fuerit superiori præsentata.*
78 *Nominatio quæ fit ante scrutinium non tribuit ius.*
79 *Nominationum tres sunt species.*

1 BONÆ MEMORIÆ. il primo. Postulatio:
per quam priuata, vel minor vtilitas communi vel maiori præfertur, vel quæ fit à minori quam tertia parte Collegij, admitti non debet; Hoc dicit. Diuiditur in tres partes. Prima ponit duas discordes postulationes. Secunda vtramque repellit, causas exprimens, ibi, *nos igitur.* Tertia monet nouam prouisionem fieri, ibi, *mandantes.*
2 Nota primò, ex suprascriptione iuncto textu
Papam aliquando scribere Canonicis sub nomine clericorum, quod fecit hic propter duplex Collegium, quod est in ecclesia Rauennate; alterum scilicet Cardinalium, alterum Canonicorum secundum Boactinum, quem hic refert Io. Andr. num. 3. Cardin. in princ. concordat textus in c. Illud, & 93. dist. vbi Gregorius Collegium Rauennatis ecclesiæ appellat clerum, ibi, *à clero vestro.* Et sic collige clericorum appellatione comprehendi etiam Canonicos: nam Papa hic scribit
3 clericis Rauennatis ecclesiæ, & intelligit de Canonicis, ad quos pertinet ius eligendi Prælatum, non autem de clericis inferioribus, qui licet ibi sint beneficiati, tamen non sunt de Capitulo, nec faciunt Collegium, c. Dilecta, cum glo. de excess. Prælator. & notat Compost. dicens ita seruare ecclesiam Romanam in c. 1. num. 4. vbi etiam
4 Io. Andr. num 11. & ibi dixi num. 31. & seqq. inf. tit. proximo. Quæ conclusio absque dubio procedit in materia fauorabili, vel indifferenti, vt sentit Feder. de Sen. cons. 73. Factum tale est. Dno, &c. num. 3. vers. Verbi gratia, vbi dicit in concessione facta per Papam Cardinali, vt possit conferre beneficia clericorum cedentium, vel decedentium comprehendi etiam beneficia canonicorum, cum hæc sit quædam gratia, & priuilegium, allegat. c. Penul. de verb. signif. c. Si cui, in 1. respon. de præben. in 6. & c. 1. de regul.
5 iur. eod. lib. sed difficultas est quid in materia odiosa strictè intelligenda. Cardinalis hic num. 1. in secundo notab. concludit etiam in huiusmodi materia Canonicos venire appellatione clericorum. Mouetur primò per hanc decretalem, quæ

tamen

tamen nihil facit quia hic appellatione cleric-
rum veniunt canonici propter subiectam mate-
riam, quia videlicet agitur de postulatione &
6 electione, quæ ad solos Canonicos pertinet, vt
proximè dictum est. Deinde monetur Cardinalis
per c. Per exemptionem, de priuil. in 6. vbi per
exemptionem concessam clericis alicuius ecclesię
7 etiam canonici intelliguntur exempti; & tamen
materia exemptionis est strictè accipienda pro-
pter præiudicium quod infert potestati ordina-
rij, arg. c. Peruenit. 11. q. 1. Ad hoc Concilium
Tridentinum in c. 11. sess. 24. in princ. vbi exem-
ptiones dicuntur perturbationem in Episcopo-
rum iurisdictione excitare, & exemptis præbere
occasionem laxioris vitæ.

Ad hunc textum qui valde stringit respondet
Abb. hic num. 2. posse contingere, vt priuilegium
illud exemptionis aliàs nihil operaretur, putà si
in ecclesia essent tantum Canonici, quo casu fie-
ret lata interpretatio, etiam in materia odiosa, ne
priuilegium aliàs redderetur elusorium, vt est tex-
tus in c. Si sententia, de sent. excomm. lib 6. Me-
lior textus est in c. In his, infra de priuil. Sed hæc
responsio infirma est; quia ille textus dum deci-
dit exemptis clericis etiam Canonicos intelligi
exemptos, vtique supponit in ecclesia extare
tam clericos, quam canonicos. Præterea hæc
responsio restringit decisionem illius textus ad
casum, in quo in ecclesia non essent nisi Canoni-
ci; quod fieri non debet, tum quia textus gene-
raliter loquitur, tum quia cum hic casus, vt in
Collegiata ecclesia nullus sit clericus præter Ca-
nonicos, sit valdè rarus, non censetur ad eum
conditor canonis respexisse. l. Iura, cum trib. seqq.
ff. De leg. Magis ergo placet alia responsio quod
ideircò in d. cap. Per exemptionem, appellatione
clericorum veniunt canonici, quia aliàs absur-
dum foret vt exemptis clericis inferioribus non
essent exempti canonici, qui sunt principaliores
in ecclesia.

8 Demum monetur Cardinalis quia esse canoni-
cum non ponit aliquid super alios clericos, nisi
quatenus à iure specialiter eis conceditur. Igitur
Canonici debent venire appellatione clericorum,
cum nomen clerici sit nomen generis, & genus
inferat suas species. Quod motiuum desumpsit ex
Feder. d. cons. 73. num. 2. vbi dicit nomen cleri-
corum generale comprehendere paucos, & ma-
gnos. c. De persona 11. q. 1. & tamquam genus
habere sub se species. Nam aliqui dicuntur ca-
nonici qui sunt in ecclesia Colligiata, & faciunt
vnum corpus cum suo Prælato. Aliqui dicuntur
clerici, & retinent nomen sui generis, sicut dici-
mus atrogatio & adoptio sunt species adoptio-
nis, vt not. in c. Vn. de cognat. leg. Et strictè lo-
quendo potest dici, si est Canonicus, ergo cleri-
cus, quia species infert genus, sed non è conuer-
so, clericus est, ergo Canonicus.

9 Sed & huic motiuo patet responsio ex dictis In-
nocentij in cap. Sedes, supra de rescript. vbi de-
terminat, vt si Papa det rescriptum contra Titium
clericum; & quosdam alios, sub illa clausula
generali non includantur Canonici, quia sunt di-
gniores simplicibus clericis. Vnde cum Cano-
nicus habeat qualitatem canonicatus vltra alios
clericos, in materia stricta non debet venire ap-
10 pellatione clericorum. Ad hoc Concilium Tri-
dentinum in c. 12. in fine, sess. 24. vbi Canonici
appellantur ecclesiæ senatus, & Feder. de Sen. d.
11 cons 73. loquitur in permutatione quæ cum non
fiat, nec fieri præsumatur, nisi beneficiorum vti-
litate exigente. c. Quæsitum, de rer. permut. de-
bemus in ea tamquam fauorabili æquitatem præ-
ferre, & largè interpretari, vt ipsemet declarat,
num. 4. vers. Item permutatio.

12 Quamobrem concludo in materia restringibili,
appellatione clericorum non venire Canonicos,
nec alios in dignitate ecclesiastica constitutos,
prout etiam concludit Abbas hic num. 2. & in
rubr. infra, de vita, & honest. cleric. Felin. in c.
Non dubium, n. 1. de sent. excom. Dec. in c. Cum
non liceat, n. 18. de præb. quia vbicumque species
13 ponit aliquid vltra genus suum, appellatione ge-
neris non venit illa species, vt est textus valde no-
tabilis in c. Statutum, de elect. in 6. vbi appella-
tione ecclesiæ Parochialis nõ venit Ecclesia Paro-
chialis Collegiata, quia semper habet qualitatem
Collegij vltra Parochiam, & ibi dicit textus hoc
procedere in materia odiosa, secus in materia
fauorabili, vel indifferenti: & hoc tenent ibi
Arch. Io. Monach. Io. Andr. Gemin. Franc. &
reliqui interpretes. Vnde cum Canonici habeant
qualitatem canonicatus vltra alios clericos, non
debet venire appellatione clericorum in materia
strictè intelligenda. Quid autem in casu conuer-
so an appellatione clericorum veniant clerici, vi-
14 de per eundem Feder. d. cons. 73. Aduerte etiam
ad id quod superius diximus de duplici Collegio
Rauennatis ecclesiæ: nam consimiles Canonici
Cardinales sunt etiam in ecclesia Compostella-
na, Mediolanensi, nec tamen secundum Abb.
hic num. 3. sunt verè Cardinales, sed tales nun-
cupantur honoris causa ex priuilegio Papæ, &
dicũtur Cardinales sicut dicitur Rex Scaccorum,
vt inquit gloss. in c. Pudor. in ver. Principem
15 mundi, 32. q. 2. & Sarnen. in regula de Annali,
quæst. 47. num. 5. Sunt enim Cardinales sine pi-
leo rubro, & sine succo, vt concludit Cardinal.
Iacobat. de Concil. lib. 1. art. 1. num. 271.

16 Secundò nota Cardinalem ad Episcopatum
non eligi, sed postulari, quod citra controuer-
siam procedit in Cardinali Episcopo, quia sicut
simplex Episcopus ad aliam Cathedralem non
eligitur, sed postulatur, vt hic patet, & in c.
Bonæ memoriæ, & c. fin. inf. eod. ita & Episco-
17 pus Cardinalis. Idque indubitanter verum esse
affirmat hic Io. de Anan. num. 4. sed in Cardi-
nali non Episcopo DD. non conueniunt. Host.
18 hic num. 1. tenet Cardinalem Presbyterum esse
postulandum, quia habet alas ligatas, vt in c. 2.
inf. de cler. non resid. sicut Episcopus, vt in d. c.
fin. inf. eod. & in c. Nisi cum pridem, in fine de
renunc. sed Abb. Antiq. Ægid. tenuerunt Cardi-
nalem non Episcopum posse eligi. Et ad hunc tex-
tum respondent verbum, *postularunt* stare im-
propriè respectu Cardinalis, & propriè respectu
Episcopi, concludentes propterea Cardinalem
hic fuisse electum, non postulatum. Simile in c.
Plerumque, supra de rescript. Verum hæc solutio
destruit litteram. Hunc articulum tractant Do-
ctores, & in specie Abb. Sicul. in c. Ecclesia vestra,
el secundo inf. tit. prox. Dic vt ibi.

Tertiò nota argumentum optimum, quod Epi-
scopus ad Cardinalatum promotus non debet
retinere Episcopatum saltem, in titulum. Nam
Cardinales tenentur consulere, & assistere Papæ,

19 c. Fundamenta. §. Decet, de elect. lib. 6. Et vt Bald. inquit, num. 3. æquiparantur stellis fixis, quæ non mouentur nisi motu orbis, sic Cardinales residentes in Curia non mouentur, nisi motu Papæ. Item tenentur in suis titulis, & ecclesijs Vrbis personaliter residere, ita vt etiam à tantæ dignitatis fastigio sint deponendi si ad eas redire contumaciter detractauerint, vt est casus in d. c. 1. de cler. non residen. Episcopatus similiter continuam residentiam requirit. cap. Qualiter, eod. tit. c. Peruenit. cum multis seqq. 7. q. 1. Nam durum est dimittere ecclesiam sine sponso, & paria sunt non habere sponsum, vel prorsus
20 inutilem, c. 2. de transl. Episc. Quamobrem hic vides Papam noluisse admittere postulationem factam de Cardinali ad Archiepiscopatum Rauennatem, quia oportuisset aut Romanam Curiam deserere, aut moram trahere extra Archiepiscopatum. Vtrumque autem erat inconueniens, merito Papa postulationem non admisit. Atque hinc Abb. num. 6. colligit Cardinalatum, & Episcopatum esse incompatibiles in ea-
21 dem persona; subdit tamen nouissimis temporibus seruatam esse vt Episcopus promotus in Cardinalem non perdat ipso iure Episcopatum, imò retineat illum titulum, sicut prius, nisi Papa aliter disponat, & se testatur seruatum fuisse in Cardinali Sanctæ Crucis quoad Episcopatum Bononiensem, & in Cardinali sancti Marcelli
22 quoad Episcopatum Senensem. Et hoc quia plerique consuluerunt c. De multa de præben. non habere locum in Episcopatibus, Cardinalatibus, & similibus. Quod tamen secundum eum etsi verum sit quoad verba iuris, tamen quoad mentem secus dicendum est, quia potius debet vacare ipso facto vnus Episcopatus per adeptionem alterius, vel Cardinalatus, quam vacet vnus Archidiaconatus per adeptionem alterius dignitatis inferioris.

Hanc ipsam opinionem tenet idem Abb. in c. ecclesia vestra, il secundo num. 3. infra, de elect. Felin. in c. Quod super his de fide instrum. Gomes. in proœm. Regul. Cancell. in vers. Ex quo refertur, & in reg. de impetran. benef. vacan. per obit. familiar. Cardinal. quæst. 12. Petr. Duenn. in ver. Beneficium, reg. 71. & Dominic. Sott. in particulari quæstione quam fecit de pluralitate beneficiorum, vbi affirmat esse legem prohibitoriam, ne Cardinales qui Romæ resident Episcopi fiant prout illum refert Alphons. Hoieda, qui pluribus eamdem opinionem tuetur in tract. de benef. incompatib. par. 1. cap. 2. quibus addo Cardinalem Caietanum in 2. 2. quæst. 185. art. 5. vbi notabiliter ait: secundum doctrinam iuris communis falsum assumitur quod Cardinalis de iure potest esse Episcopus cuiuscumque ecclesiæ quantumcumque remotæ. Quoniam vt in dicta decretali patet (loquitur de hac decretali) propter impossibilitatem residendi in vtraque ecclesia Romana scilicet, & Rauennensi, præfertur vtilitas vniuersalis ecclesiæ, vt Cardinalis præsens sit Romæ, & non admittitur postulatio ipsius ad Archiepiscopatum Ecclesiæ Rauennatis. Et quia textus clarus est, & rationi innititur sanctæ, ideo dicendum vide-
23 tur, quod Cardinalatus, & Episcopatus sint de numero incompatibilium de iure, vt Panormitanus etiam ibi sentit, quidquid sit de consuetudine; si tamen consuetudo, & non potius abusio appellanda est. Hæc Caieta.

Quorum opinioni valdè suffragatur stylus Romanæ Curiæ. Nam Cardinali qui in Vrbe residere debet Papa non consueuit Episcopatum conferre in titulum, sed in commendam, vt ex illius fructibus decenter sustentari valeat, Hoc autem incompatibilitatem arguit, vt in c. Dudum, il secundo vers. Cum nullus infra, tit. proximo. De quo stylo testantur Sotus, & Hojeda locis citatis. Et quamuis non desint qui negent huiusmodi incompatibilitatem Cardinalatus cum Episcopatu, & Abb. hic affirmet in facti contingentia se vidisse multorum consilia pro hac sententia, eamque conetur defendere Andr. Barbat. in tract. de præstan. Cardinal. in prima parte, quæst. 12. eius tamen fundamenta infirma sunt, eisque sufficienter respondet Hoieda
24 in d. c. 2. num. 10. Addit Hoida pro hac sententia esse textum expressum Concilij Tridentini, in c. 17. sess. 24. vbi clarè dicit probari Cardinalem comprehendi in hac prohibitione, vt non possit obtinere Cardinalatum cum Episcopatu.

Sed certè Hoieda in hoc decipitur, quia longè diuersus est sensus illius decreti. Nam ibi solum statuitur vt vnum beneficium singulis conferatur, vel ad summum duo, si primum sit insufficiens, & dummodo vtramque personalem residentiam non requirat, ideque iubetur obseruari etiam in S. R. E. Cardinalibus, ibi: quod in quibuscumque personis, &c. Vnde decretum illud non obstat quominus Cardinalis possit obtinere vnam ecclesiam etiam Cathedralem, quia in numero beneficiorum Concilium ibi non computat dignitatem ipsam Cardinalatus, alioquin si illam computaret, Cardinalis non posset obtinere duo beneficia simplicia etiam tenuissima, quia esset triplex; & sic Cardinalis esset deterioris conditionis quàm alij clerici qui non prohibentur obtinere secundum beneficium, si primum sit insufficiens.

Præterea hoc ipsum satis clarè colligitur ex eod. c. 17. in §. Hi verò, vbi qui ante Concilium obtinuerunt plures Cathedrales tenentur vnam dimittere, Ergo si decretum illud seruari debet in Cardinalibus vt initio præcipitur, manifestè sequitur, vt si quis Cardinalis eo tempore obtineret plures Cathedrales, posset alijs dimissis vnam retinere; & ita Concilium non habuit Episcopatum pro incompatibili cum Cardinalatu.

Et confirmatur ponderando c. 5. sess. 23. vbi in decreto de personali residentia Episcopi in diœcesi S. Synodus declarat comprehendi etiam S. R. E. Cardinales, & ita non obscurè admittit Cardinales posse obtinere Episcopatum, alioquin non obligasset eos ad personaliter residendum in Episcopatu, sed potius adstrinxisset ad Episcopatum dimittendum, vt fecit de pluribus Cathedralibus in d. c. 17. & in decreto proximè citando.

25 Demum apertissimè deducitur mens Concilij ex c. 2. sess. 7. vbi statuitur, vt nemo quacumque etiam dignitate, gradu, aut præeminentia præfulgeat plures Cathedrales ecclesias in titulum, seu commendam recipere, & simul retinere

nère præsumat; & rationem subijcit, cum valdè
felix sit ille censendus, cui vnam ecclesiam be-
nè, ac fructuosè regere contigerit. Qui autem
plures ecclesias tunc detinebant, vna quam
mallent retenta, reliquas infra certum tempus
dimittere tenerentur; alioquin ecclesiæ ipsæ, vlti-
mò obtenta dumtaxat excepta, eo ipso vacare
26 censerentur. Constat enim hoc decretum com-
prehendere etiam S. R. E. Cardinales tum pon-
derando rationem ibi expressam, cum valdè Fe-
lix, &c. tum quia dictio illa vniuersalis negati-
ua, *nemo* etiam Cardinales includit, vt notat
Archid. Ioan. Andr. & Gemin. in cap. Nemo,
de elect. lib. 6. præsertim stante subsequenti clau-
sula, quacumque etiam dignitate, gradu, aut
præeminentia præfulgens, Felin. in cap. Cum
in iure peritus, de offic. deleg. & in rubr. de
maior. & obed. & Gomez, in reg. de Valore,
quæst. 1. num. 5. Tum denique quia in his quæ
respiciunt incommodum & periculum anima-
rum, vt est retentio plurium Episcopatuum, in
dispositione generali includuntur etiam Cardi-
nales, vt notat glossa, & DD. in cap. Sciant
cuncti, de elect. lib. 6. Belenzin. post Romanum
& alios quos citat in tract. de charitatiuo subsi-
dio, quæst. 66. & Gomez, in reg. de publican.
resignat. quæst. 12. num. 3. Et hanc sententiam
27 aliàs probauit S. Congregatio Concilij. Nam
consulta an Cardinales comprehendantur in
decreto dict. cap. 2. sess. 7. eo quod comprehendi
non dicantur, nisi eorum fiat mentio, & præci-
puè in odiosis, respondit comprehendi, cum
simus in lege correctoria, & in materia peccati:
maximus enim inquit abusus est, vt qui vix fru-
ctuosè vnam ecclesiam regere possit alteram ac-
cipere audeat, cum vnusquisque in sua ecclesia
residere præcepto diuino teneatur, vt sess. 23.
cap. 1. & Cardinalis ad residendum sit adstri-
ctus. Si igitur in eo decreto Cardinales includun-
tur, necessariò sequitur, vt possint vnam Ca-
thedralem obtinere, & retinere licet non plu-
res.
28 Nec vnquam hoc reuocauit in dubium Sacra
Congregatio, sed tantummodo dubitauit an li-
ceret retinere vnam cathedralem in titulum,
& aliam in commendam cum eo decreto non
videatur prohibitum nisi plures habere in titu-
29 lum, vel plures in commendam, & non abhor-
reat ab antiquis sacris canonibus vnam in titu-
lum & aliam in commendam obtinere, vt patet
in cap. Relatio, 21. quæst. 1. & ex Sacr. Con-
gregationis sententia dictum est non licere tum
ex contextu dict. cap. 2. tum ex his quæ tradunt
30 Doctores in regula de triennali possess. Nam
commenda in dict. cap. Relatio erat temporalis,
& rationem depositi habebat, cap. Nemo, &
ibi gloss. in verb. Commendare, de elect. lib. 6.
& commendatarius non faciebat fructus suos, vt
apertè colligitur ex epist. 13. lib. 2. Beati Grego-
rij. Hodie verò, cum sit perpetua, & omninò
habeat rationem tituli, & fructus Commendata-
rius faciat suos, & nudum commendæ nomen
retineat, non est mirum si cum alia ecclesia quæ
habeatur in titulum non possit simul retineri,
cum commendatarij habeantur vt veri Prælati.
De hoc scripsi plenius in cap. Dudum, il secundo
infra titul. prox.
Ex his patet Cardinales ex Sac. Congregatio-
nis sententia non prohiberi vnam cathedralem
obtinere etiam in titulum; prohiberi tamen ob-
tinere plures siue vtramque in titulum, siue
vtramque in commendam siue vnam in titulum
31 & aliam in commendam. Et huic interpretatio-
ni multum fauet obseruantia Romanæ Curiæ.
Videmus enim passim Episcopos ad Cardinala-
tum promotos retinere Episcopatum absque
vlla dispensatione, quod non esset si Cardinala-
tus, & Episcopatus essent de numero incompa-
tibilium, cum & Cardinales comprehendantur
in cap. De multa, de præben. vt resoluit Abb.
in cap. Ecclesia, il secundo infra titul. prox. &
Gomez, in reg. de impetran. benef. vacant. per
obit. familiar. Cardinal. quæst. 2. num. 6. Item
Cardinalibus passim conferuntur Episcopatus: &
quamuis hoc fiat per viam commendæ, tamen
Commendatarij nostri temporis habentur pro
veris Prælatis, vt proximè dictum, & plenius
scripsi in capit. 1. infra de Capell. Monacho-
rum.
32 Consuetudo autem Ecclesiæ Romanæ facit ius
vt notatur in cap. Ex litteris, in gloss. super ver.
Nostri moris, supra de constit. & in cap. In
causis, infr. de re iudic. & tenet Hostien. hic
num. 7. vers. Sed numquid consuetudo, & præ-
ualet authoritati cuiuscumque Doctoris, vt ex
33 D. Thoma dixi in cap. Quanto, de consuet. Fa-
teor tamen consultius fore, vt aliunde suppedi-
tentur S. R. E. Cardinalibus necessaria ad eorum
dignitatem decenter sustinendam, & Metropo-
litanis, & Cathedralibus ecclesijs præficiantur
34 Pastore qui possint in illis assiduè residere siue
detrimento ecclesiæ vniuersalis. Nam cum Car-
dinales Romani Pontificis in executione Sacer-
dotalis officij iure leuitico coadiutores existant,
35 cap. Per venerabilem, §. Rationibus, infra
Qui fil. sint legit. & eorum consilio apud eum
vniuersalis ecclesiæ administratio nitatur, vt ha-
betur in decreto Concilij Tridentini cap. 1. §.
36 Quæ verò, sess. 25. itaut propterea instantia
Cardinalium sit sollicitudo omnium ecclesiarum
vt hic dicit Innocent. in ver. Generali. Qua de
re plura Gomez, in regul. de impetran. benef.
vacant. per obit. familiar. Cardinal. quæst. 17.
37 num. 3. & seqq. profectò commune hoc bonum
præferri debet bono vnius particularis ecclesiæ.
Qua ratione Innocentius III. in hac decretali
non admisit postulationem Presbyteri Cardina-
lis ad Archiepiscopatum Rauennatem, quia
inquit Cardinalis præsentia vtilior est non solum
Romanæ, sed etiam ecclesiæ generali tam apud
Apostolicam Sedem, quàm apud ecclesiam Ra-
uennatem; Vnde non immerito præferentes spe-
ciali vtilitati communem, & minori maiorem
prædictum Cardinalem postulationi vestræ non
duximus concedendum.
38 Porrò in sex Episcopatibus propè Vrbem
existentibus qui optari solent à Cardinalibus præ-
sentibus in Vrbe, nulla subest difficultas, qui ha-
bent residentiam in Curia Romana, vt in con-
stitutione S. D. N. de qua multa scripsi in cap.
Qualiter, infra de cler. non residen. Vnde in
eis nulla considerari potest cum Cardinalatu in-
compatibilitas, vt per Cardinal. Caietan. in 2. 2.
d. quæst. 185. art. 5. vers. Ob hanc rationem sex
Episcopi. Sot. de iust. & iur. lib. 10. q. 3. art. 4.
col. 8. vers. Hac namque ratione.

Vlti-

39 Vltimò nota in verſ. Mandantes, tres modos
prouidendi eccleſiæ vacanti, videlicet per ele-
ctionem, poſtulationem, & nominationem: con-
cordat textus in c. Quod ſicut, in princ. infra, tit.
prox.

QVÆRO an, & in quibus conueniant, &
differant eiuſmodi modi.

40 Solutio. Conueniunt primò ratione efficien-
tis, quia omnes fieri debent à maiori parte Col-
legij, vt de electione in eccleſijs inferioribus
patet in c. Cumana, & in c. In Geneſi, infra, tit.
41 prox. & paſſim alibi. Dixi in eccleſijs inferiori-
bus propter eccleſiam Romanam, in qua requi-
runtur duæ ex tribus partibus Cardinalium, vt
in c. Licet, end. tit. & eſt ſimile in electione Ab-
42 batiſſæ, vt in c. Iudemnitatibus, de elect. lib. 6.
De poſtulatione eſt textus in c. Poſtulationem,
inf. eod. vbi patet reſpui poſſe poſtulationem
factam à non maiori parte Capituli, & nullam
fieri iniuriam poſtulantibus, & notat gloſſa in
c. Cupientes. §. Denique, in ver. Gratia, de elect.
lib. 6. plenè Roman. conſ. 330. Circa primum,
num. 20. verſ. Poſtremò, & idem in nomina-
tione cum eadem ſit ratio, vt inferiùs pa-
tebit.

43 Secundò, conueniunt ratione materiæ, ſeu per-
ſonæ quæ eligitur, poſtulatur, aut nominatur,
quia indignus in omnibus repellitur. Vnde ſicut
eligentes ſcienter indignum ſunt ipſo iure pri-
uati pro illa vice poteſtate eligendi c. Cum in
cunctis. §. fin. infra, tit. proximo, ita & ſcienter
44 poſtulantes impoſtulabilem c. Bonæ memoriæ,
il primo infra de elect. & c. 1. ſupra eod. vbi hoc
tenet gloſſa communiter approbata in ver. Pri-
45 uare, & in ver. Poſſemus, & idem dicendum
in nominatione, dummodo ſit perfecta, alias
enim nominantes non priuantur poteſtate no-
minandi etiamſi nominauerint indignum, textus
eſt in c. Perpetuò, de elect. lib. 6. & tradit Re-
buff. in repet. c. Poſtulaſtis in quarto notab. de
Cler. excomm. miniſtr. & in tract. nomin. quæſt. 1.
num. 30.

46 Tertiò, conueniunt ratione formæ in hoc
quia omnes fieri debent collegialiter, ſeu capi-
tulariter; ideoque ſicut electio facta à minori
parte Capituli per ſubſequentem conſenſum
ſingulorum non conualeſcit, vt eſt textus in
c. Auditis, infra, de elect. ita nec poſtulatio, ſeu
nominatio, vt tenet Roman. dicto conſ. 330. n. 20.
verſ. Nec refragatur.

47 Quartò, & vltimò conueniunt ratione finis,
ſeu effectus, quia ſicut electo acquiritur ius petendi
confirmationem. c. Poſtquam, & c. Nihil, infra,
48 de elect. & c. Super his, de accuſat. ita vt pu-
blicato ſcrutinio non liceat electoribus variare
c. Publicato, infra tit. proximo gloſſ. 1. in c.
Quanto, 63. diſt. imò compelli poſſint ad ele-
ctionem perficiendam; Gemin. conſ. 84. Quia
iſtud dubium, num. 13. verſ. Et idem dicitur. Ita
49 & poſtulato acquiritur ius ex poſtulatione po-
ſteaquam fuit Superiori præſentata ita vt non
liceat poſtulantibus ab ea reſilire, vt in cap.
prox. §. Nec obſtabat, & tenet Innoc. hic num. 1.
verſ. Tamen in hoc credo. Hoſt. n. 18. in ver.
Per electionem. Io. Andr. num. 10. Butr. nu. 48.
Cardin. num. 9. verſ. Ipſe etiam Innocentius, &
50 Abb. num. 8. Subdit tamen Innocentius quod
ſi poſtulans, & Superior, à quo poſtulatur, con-
cordarent, vtique poſſet idem poſtulans recedere,
non obſtante contradictione aliqua poſtulati:
Quod etiam admittunt Hoſtien. & Compoſtell.
cum nec poſtulato ius aliquod ſit quæſitum, &
ſequuntur Io. Andr. nu. 12. Butr. Cardin. & Abb.
locis citatis.

51 Similiter & ex nominatione ius acquiritur
nominato, adeo vt non liceat ab ea reſilire, vbi
facta fuerit Papæ, cap. Contra ſanctorum, 16.
quæſt. vlt. & arg. à contrario ſenſu in cap. Si
qui, §. Diffinitiua, verſ. Nominationes, 2. quæſt. 6.
& ea pendente non procedatur ad electionem,
vt poſt Goffred. notat Archid. in cap. Quanto,
num. 6. 63. diſt. in hoc enim nominatio ſimilis
eſt poſtulationi, cum in vtraque vigeat ratio
ibi aſſignata, videlicet ne illudatur ſedi Apoſto-
licæ ſecundum Innocen. vbi ſupra, Hoſt. num. 19.
verſ. Nominatio verò, Ioan. Andr. num. 11. &
alios præalleg. & reſpondit Ioan. Calderin. conſ.
51. An nominantes, alias 5. de elect. Quod
multo magis procedit ſi in nominatione expri-
52 matur conſenſus de præſenti; talis enim nomi-
natio idem eſt quod electio, quia non refert qui-
bus verbis quis exprimat conſenſum, cap. Hu-
manæ 22. quæſt. 5. Vnde per talem nominatio-
nem abſque dubio ius acquiritur nominato,
præſertim ſi habeat conſuetudo talis eccleſiæ,
vt per talia verba celebretur electio, gloſ. prima
in d. c. Quanto, circa finem, verſ. Sed ſi per de-
53 nominationem. Item conueniunt ratione effe-
ctus, quia quemadmodum ſi electus adminiſtret
ante confirmationem, eius electio caſſatur, cap.
Qualiter, infra tit. proximo, cap. Cum iamdu-
dum, in fine, de præben. niſi in caſu, cap. Nihil
eſt §. fin. infra, de elect. gloſ. prima in cap. Ho-
54 ſti, eod. tit. ita & poſtulatus ſi ſe immiſceat ad-
miniſtrationi eccleſiæ, ad quam fuit poſtulatus
ante admiſſam poſtulationem priuatur omni
commodo, & iure poſtulationis, textus eſt val-
55 dè notabilis in cap. Bonæ memoriæ, il primo
inf. tit. prox. vbi patet poſtulationem eius, qui
ea nondum admiſſa adminiſtrationem ſuſcepit
ex hoc ipſo irritam effici. Quinimò poſtulantes
qui eum ad eccleſiam receperunt, eligendi, atque
poſtulandi facultate fore priuatos, prouiſione di-
ctæ eccleſiæ facienda ad ſedem Apoſtolicam de-
56 uoluta. Et de hoc eſt ibi caſus expreſſus ſecundum
Roman. dicto conſ. 330. num. 21. Et idem di-
cendum in nominato, quia viget eadem ratio
quæ in electo aſſignatur in d. c. Qualiter, vide-
licet quia adminiſtrationi ſe irreuerenter immiſ-
cuit, cum ſecundum Apoſtolum nemo debeat
ſibi honorem aſſumere, ſed qui vocatur à Deo
tamquam Aaron.

57 Differunt autem electio, poſtulatio, & nomi-
natio ſimiliter reſpectu efficientis, quia electio
innititur iuri communi. Vnde ſolet ſic diffiniri
58 ſecundum Abb. ſup. in rubr. num. 2. videlicet,
electio eſt alicuius perſonæ ad prælationem, vel
fraternam ſocietatem canonicè facta vocatio.
59 Poſtulatio verò etiamſi vnanimiter fiat, inniti-
tur magis gratiæ, quàm iuſtitiæ, vt eſt textus
hic. Vnde Hoſt. num. 12. verſ. Non tam ex iu-
ſtitia, feſtiuè dicit, plus eſt ibi de aqua, quàm
de vino. Simile in c. Contingit, il primo §. primo
infr. de ſenten. excomm. Vnde illam ſic diffinit
60 Abb. vbi ſupra, num. 1. videlicet, Poſtulatio
eſt quædam gratiæ petitio à Superiori facta
de

de promouendo aliquem ad prælationem, ad quam de iure communi propter defectum aliquem, vel impedimentum eligi, seu promoueri
61 non poterat. Et propterea electio dicitur confirmari, & postulatio admitti, cap. Scriptum, &
62 ibi gloss. in ver. Maiorem, infra tit. prox. Et quia postulatio gratia est, Prælatus non cogitur postulatum concedere, cap. Litteras 63. dist. cap. Admonet, de renunc. in Authen. de Sanctiss.
63 Episc. §. Nullus. Si tamen iusta causa exigeret, deberet compelli per Superiorem, vt illum concederet. c. Nullus de iurepatr. secundum glos hic in ver. Gratia, & Innoc. in eod. ver. Et Host.
64 num. 15. Quamuis, vt glossa subdit, per indirectum quodammodo cogatur illum concedere, si sit idoneus, cum teneatur illi prouidere de consimili beneficio, cap. Pastoralis, eod. titulo.

65 Cæterum quamuis postulatio admittatur ex gratia, quia quidquid facit Papa gratia est, vt notatur in cap. Sedes Apostolica supra, de re-
66 scr. & per Host. hic num. 14. tamen si concorditer fiat, infertur iniuria, si Superior illam non admittat, c. penult. infra eod. & tradit Alex. consi. 80. num. 12. vers. Ad textum, lib. primo. Nominatio similiter innititur gratiæ, quia per eam supplicatur Papæ, vt dignetur vni ex nominatis prouidere, vt patebit infra, num. 68.

67 Differunt etiam respectu efficientis, quia nominatio potest dici etiam quæ fit per vnum tantum quæ propriè non dicitur electio, secundùm Host. hic in fine, vers. Vel dic quod nominationem, Io. Andr. num. 12. vers. Posset etiam dici nominatio, & Abb. num. 8. vers. Et quamquam Innocentius, exemplum patet in nominatione quam facit Rex Franciæ ad Prælaturas, vt patet in concordatis in tit. de regia ad Prælaturam nominatione facienda. §. 1. & seq. vt per Rebuff. in tract. nomin. q. 1. n. 3 1. & dixi in c. 1. infra tit. prox.

68 Secundò, differunt respectu materiæ primò in numero; quia nominatio fit de pluribus, cap. Quod sicut ibi: Quæ facta est de tribus, dicenda videtur potius nominatio infra, de elect. cum scilicet duo, vel tres excellentiores sunt in ecclesia, & omnes nominantur Papæ, eique supplicatur, vt vni ex illis dignetur prouidere, cap. Archidiaconum Florentinum, 85. dist. secundum Host. hic num. 19. vers. Nominatio verò. Ioan. Andr. num. 10. vers. Nominatio debet esse solemnis, Butr. num. 48. vers. Sed hoc differt. Cardin. num. 9. vers. Ipse etiam Innocentius, & Abbas vbi supra. Archid. in cap. Quanto nu. 6. 63. dist. & in cap. Nulla, de elect. lib. 6. Rebuff. in tract. nominat. quæst. 1. nu. 28. Postulatio verò sicuti & electio fit de vno tantum, adeò vt si vnus tantum nominetur postulatio fit, vel quasi, non autem nominatio, & hanc præcipuam differentiam inter nominationem, & postulationem assignat hic Host. num. 21. vers. Sed hæc est differentia, cum quo transeunt communiter Doctores, & præsertim Io. Andr. Butr. & alij proximè
69 citati, & hinc est vt nominatio fieri possit alternatiuè, sed postulatio non, vt hic notat. Io. Andr. & Imola, in fine. Gemin. & Franc. in cap. 2. de
70 elect. in 6. Rebuff. dicta quæst. 1. num. 29. & primò nominatus censetur dignior, cap. Quorumdam, de elect. lib. 6. Felin. in cap. Cum dilecta, num. 5. de rescript. & maior l. 1. ff. De albo scribendo, ac magis dilectus. Bald. in rubr. C. Si quis, omiss. cau. testam. col. fin. Rebuff. loco citato.

71 Deinde differunt respectu materiæ in qualitate, quia electio fieri debet de digniori, vt notant omnes in cap. Constitutus, infra de appellat. S. Thomas in 2. 2. quæst. 63. art. 2. ad tertium Couarr. in reg. Peccatum, par. 2. §. 7. num. 3. vers. Sed hoc in hunc sensum, licet sustineatur de digno, cap. Monasterium 16, quæst. 7. cap. Cum nobis infra. tit. proximo Couarr. vbi supra. Rota decis. 65. num. 8. par. 1. in recent. postula-
72 tio verò fit de ineligibili, non tamen criminoso, seu alias indispensabili. Dixi de ineligibili, seu
73 patiente defectum, vt extraneo, laico, & illegitimo, qui non eliguntur, sed postulantur. §. Sed aliud, &c. Ohius 61. dist. c. Innotuit, infra, de elect. gloss. 1. in c. Litteras, 63. dist. sic etiam Fratres Minores postulari possunt ad ecclesiam Cathedralem, vel Metropolitanam, sed non eligi, cap. Quorumdam, de elect. in 6 Cardin. consi. 36. in princ. sicetiam Cardinalis, vel Episcopus ad Episcopatum non eligitur, sed postulatur, vt est textus hic, & dictum est supra in secundo no-
74 tab. num. 16. Dixi, non tamen criminoso, quia talis est impostulabilis, vt in c. 1. supra, eod. vbi postulatio facta de Episcopo, qui interdictum non seruauit repellitur, vt indigna propter postulatam personam, quia, vt inquit gloss. ibi in ver. Personam vitium fuit materiæ, non artificis. l. Si seruus. §. Si calicem. ff. Ad legem Aquil. sed nominatio fit de excellentioribus, vt dictum est supra, & ita in hoc conuenit cum electione, quæ fieri debet de digniori, & differt à postulatione quæ fit de ineligibili. Nam dictum glossæ, & Innocentij, hic in ver. Nominationem, quod nominatio canonica dicatur quando omnes concordant, de aliquo ineligibili assumendo, non recipitur ab Host. & alijs præalleg.

75 Tertiò, differunt respectu formæ, quia electio debet esse canonica, idest forma canonis seruari debet, quæ præscribitur in decretali. Quia propter, infra, de elect. Postulatio autem eam formam non requirit, sed satis est vt fit concors, vt hic dicit Host. num. 28. vers. Et nota quod electio debet esse canonica, & num. 29. Io. Andr. num. 9. in ver. Canonicam, & idem in nominatione, cum non repetatur iure cautum, vt supraescripta forma in ea seruari debeat.

76 Et quamuis gloss. & Innoc. vbi supra, dicant differentiam esse inter postulationem, & nominationem, quia postulatio fit cum solemnitate, vt notatur, in cap. In causis, infra de elect. Nominatio verò fine solemnitate, hoc tamen non placet Hostien. num. 21. vers. Scripsit etiam, nisi hoc intelligatur de solemnitate decreti, quæ, vt Host. dicit, secundum magistrum suum est de substantia postulationis, vt notatur, in c. Innotuit, eod. tit. & paulo infra idem dicit, in nominatione quæ non requirit, nisi solemnitatem decreti, & cum opinione Host. transeunt Io. Andr. num. 22. Butr. nu. 48. Abb. nu. 8. & communiter Doctores.

77 Vltimò, differunt respectu finis, seu effectus quia electio ius acquirit etiam ante confirmationem, dummodo consentiat, vel consentire velit, cap. Cum inter canonicos, infra tit. proximo gloss. 1. in c. Quanto 63. dist. Cardin. consi. 30. num. 9.

num. 9. & quidem acquiritur ius Prælaturæ, & ius administrandi, licet non exercitium Prælaturæ, & administrationis. Nam per confirmationem nihil noui iuris acquiritur, sed tantum exercitium, cap. Pastoralis, in fine, de rescript. §. Ecce, 16. quæst. 1. electio enim facit Imperatorem, vt in cap. Legimus, 93. dist. & ita concludit glossa præalleg. in d. cap. Quanto, Goffred. in cap. 2. de transl. Episc. vbi dicit per confirmationem dari quidem potestatem administrandi, cap. Nosti, & c. Transmissam, de elect. sed nihil addi quoad substantiam, siue vinculum matrimoniale, vt in d. cap. 2. nam per mutuum consensum contrahi debet spirituale matrimonium, cap. Licet, eod. tit. post quem obligatus est sponsus ecclesiæ, cap. Sicut, 7. quæst. 1. & sequitur Archid. in d. cap. Quanto, num. 3. vers. Vnde dicas, 63. dist. vbi tandem residet in hoc vt facta canonica electione statim habeat electus administrationem, sed non effectum iurisdictionis, & idem dixit, in cap. 1. 23. dist. super gloss. in alijs, & in addit. hoc videtur falsum, & subdit tamen quod secundum Innocent. & Host. electores nunquam dicuntur transferre dominium Prælaturæ, licet dent per quod possit prælatura peti, vnde electi ab electoribus non petunt prælaturam, quia eam non habent, nec etiam eam plenè dare possunt, imo ipsam prælaturam recipere videntur à confirmatore, qui eis confert plenitudinem sui officij, cap. Cum in cunctis, cap. Transmissam, & cap. Nihil est, de elect.

78 At vero postulato ius non acquiritur ex postulatione, cap. penult. infra, eod. Innoc. hic iq. vers. Ex gratia. Nisi ad eum modum quo dictum est supra num. 49. Similiter & nominato ex simplici nominatione nullum ius quæritur, cap. Et qui, vers. Nominationes, ... dixit & ut nominantibus liceat à nominatione resilire, antequam fuerit superiori præsentata, vt patet ex dictis supra, num. 51. Quod multo magis procedit in tractatu electionis, quæ fit ante scrutinium, vt cum dicitur, talis esset bonus; Ex hac enim nullum ius quæritur nominato; cap. Quod sicut in princ. & ibi gloss. 1. infra de elect. & post Goffred. not. Host. hic nu. 21. vers. Ex nuda autem, Calderin. dicto cons. 51. aliàs 5. de elect. in fine, glossa pragm. sanction. in §. Volens, in vers. Nominationes, in tit. de collat. Ratio est quia per talem nominationem exprimitur consensus de futuro: & est sensus, Nomino talem, idest nomino eum eligendum, sicut etiam aliquis eligitur in postulandum vt in cap. Post translationem, de renunciat. & c. Valentinianus, 63. dist. gloss. 1. in d. cap. Quanto, vers. Dico quod si nominatio. Rebuff. post alios in tract. nomin. q. 1. num. 26. vbi propterea hanc speciem nominationis appellat consulto; iam, seu tractatoriam.

79 Et sic obiter habeas tres species nominationum ad beneficia vacantia. Altera est consultoria quæ fit ante scrutinium, de qua proximè dictum est. Altera est quæ fit in scrutinio, & in qua exprimitur consensus de præsenti, & hæc coincidit cum electione, vt dictum est supra n. 52. Tertia demum est quæ fit Papæ de pluribus excellentioribus ad hoc vt vni ex illis dignetur prouidere, & in hac procedunt paritates, & discrimina, de quibus fusè actum est in præcedentibus: & ita has tres species distinguit Rebuff. d. quæst. 12. num. 26. & seq. Aduerte tamen ad id quod obiter dictum est; aliquem eligi in postulandum, vel è conuerso; nam hodie hoc est correctum, per cap. Vnicum inf. eod. lib. 6.

DE POSTVL. PRÆLAT.

Cap. Etsi vnanimiter.

S V M M A R I V M.

1 *Episcopus postulandus est, non eligendus. Patet si nulli sit alligatus Ecclesiæ. n. 3.*

2 *Concordia plena non supplet defectum modi in eligendo, nec postulandum facit eligibilem.*

4 *Electio de persona postulanda non valet.*

5 *Factum contra legis prohibitionem non valet, quamuis lex non procedat ad annullationem actus.*

6 *Cassationis causa est nullitas, & iniquitas, & cassatur de facto etiam quod nullum est.*

7 *Postulatio, & electio non valet si quis dicat postulo, & eligo, vt melius valere potest.*

8 *Episcopus si de facto eligitur ad aliam dignitatem, non debet electio per superiorem confirmari. & n. seqq.*

9 *Episcopus est Ecclesiæ suæ alligatus vinculo matrimoniali, quod dissolui non potest nisi per Papam auctoritate Diuina.*

10 *Episcopus non potest electioni suæ consentire, c. Cur. & n. seqq.*

11 *Consensus postulantium non est liber, cum ab aliena arbitrio dependeat.*

12 *Postulatus si consentiat, eo ipso repellitur tanquam ambitiosus.*

13 *In Patriarcham Antiochiæ Maronitarum Episcopus de Nauca more illius nationis electus non confirmatur, sed è vinculo suæ Ecclesiæ absoluitur, & ad Ecclesiam Patriarchalem transfertur.*

14 *Patriarchalibus sedibus vacantibus à Canonicis fieri non potest electio vel postulatio quousque ad notitiam sedis Apostolicæ perducatur.*

15 *Postulatio quid sit, & in quo differat ab electione. & n. 19.*

16 *Postulari non possunt qui propter vitium eligi prohibentur, vt criminosi.*

Declaratur. n. 18.

18 *Postulandi qui sint.*

1 ETSI VNANIMITER. Episcopus postulandus est, non eligendus. Hoc dicit secundum Io. Andr. Bald. & reliquos omnes. Diuiditur quoad mentem in quatuor partes. Nam primò factum narrat; Secundò permittit vnam rationem decidendi, ibi, *cum sua*. Tertiò, decidit, ibi, *electionem*. Quartò aliam decisionis rationem subijcit, ibi, *cum eligere*.

2 Nota primò, ibi, *vnanimiter vota concurrerint*. Plenam concordiam non supplere defectum modi in prouidendo. Secundum Ant. de Butr. hic num. 3. Nam isti Canonici Calaritani cum debuissent procedere per viam postulationis, processerunt per viam electionis nemine discrepante, hoc enim importat verbum *vnani-*

miter

miter, vt cap. Bonæ, il secundo, suprà eod. & tamen Papa irritat electionem; concordia enim vnanimis vim non habet tollendi defectum postulandi, vt eum faciat eligibilem, vt hic per Abbatem in secundo notab.

3 Secundò nota, ibi, *cum sua alligatus ecclesia*. Idcirco Episcopum non esse eligendum, quia est ecclesiæ suæ alligatus; ex quo deducitur à contrario sensu secundum Ioan. Andr. hic num. 2. Ant. de Butr. num. 4. Anch. num. 1. col. 2. ante med. vers. Primò ergo postulandus. Cardin. & Imol. num. 2. vt si non sit amplius alligatus ecclesiæ, puta quia renunciauit Episcopatui, tunc bene possit eligi, quia cessat ratio prohibitionis, de quo dic vt per eundem Ioan. Andr. in cap. Ad supplicationem, aliàs post translationem super gloss. 2. infra de renunciat.

4 Tertio, nota ibi, *tanquam contrà Canones minus licitè attentatum*. Non valere electionem de per-
5 sona postulanda, vt hic per Butr. num. 7. Quamuis enim Pontifex dicat, duximus irritandam, tamen præcedentia verba, ibi, *tanquam contra Canones minus licitè attentatum*, nec non subsequentia, ibi, *cum eligi nullo iure potuerit*: apertè ostendunt huiusmodi electionem esse irritam ipso iure, tum quia actus gestus contra legis prohibitionem est ipso iure nullus, quamuis lex vlteriùs non procedat ad irritationem actus, vt l. Non dubium, & ibi Legistæ, & maxime Bart. C. De legib. quæ est canonizata in c. Imperiali, 25. quæst. 2. Cardin. in 4. notab. & Imol. num. 2. vers. Nota quod factum. Tum quia illud verbum, *potuerit*, præcedente negatione, priuat potentiam, & inficit actum ipso iure. Glossa ordinaria in cap. Beneficium de regul. iur. lib. 6. & scri-
6 psi pleniùs in cap. Causam, n. 21. 30. & seqq. infra de elect. & dum tex. dicit, duximus irritandam, expone scilicet de facto, sicut de facto processit, ad notata per Bald. in l. Hi qui ad Ciuilia num. 6. & 7. C. De appell. vbi dicit duplicem esse causam cassationis, idest nullitatem, & iniquitatem; & cassari etiam quod nullum est, quia cassatio ad factum refertur. Vel dic irritandam, idest irritam denunciandam, & est simile in cap. Accedens, il primo iuncta gloss. in verb. Cassauimus, infra vt lit. non contestat. &
7 tradit Bald. dicto num. 7. Antiqui, vt vitarent periculum nullitatis vtebantur clausula, de qua hic in gl. Magna in fine, & per Innoc. in princ. videlicet eligo postulandum, & postulo eligendum, vel eligo, & postulo vt melius valere potest: sed hæc practica hodie reprobatur in cap. primo, infra eod. lib. 6.

8 Quartò, nota Episcopum non esse eligendum ad aliam dignitatem, sed postulandum; & si de facto eligatur, non debere per superiorem confirmari; & ita hic est casus secundum Bald. in
9 princip. Rationem habes in littera, quia Episcopus est ecclesiæ suæ alligatus, scilicet nexibus præceptorum cap. Nisi cum pridem, in fin. de renunciat. Host. hic in princ. in verb. Alligatus. Vel secundum glossam expone verbum, alligatus, scilicet vinculo matrimoniali, vt cap. Inter corporalia, vers. Sicut autem infra de transl. Episcop. Quod quidem vinculum dissolui non potest nisi auctoritate diuina, idest auctoritate illius, quem constat esse vicarium Iesu Christi, d. cap. Inter corporalia, gloss. hic post. princ. & Bald. num. 1. Non enim homo, sed Deus separat quos Romanus Pontifex, qui non puri hominis, sed veri Dei vicem gerit in terris, ecclesiarum necessitate, vel vtilitate pensata, non humana, sed Diuina potius auctoritate dissoluit. Quæ sunt verba tex. in cap. Quanto, de translat. Episcopi; & ideo sequitur hic in littera, non habeat sine nostra permissione volatum. Qua-
10 re cum Episcopus non possit suæ electioni consentire, consequens est vt nec possit eligi, sed bene postulari à Papa, c. Bonæ memoriæ, il primo, in princip. supra eod. & in hoc magna est vis secundum Abb Antiq. hic num. 2. Nam cum quis dicit Eligo te, idem est ac si diceret, Ego consentio in te tanquam in sponsum, vel prælatum, quod esse non potest, quia alteri matrimonialiter copulatus eo vinculo perdurante, in aliam ecclesiam nisi adulterine consentire non potest, cap. Sicut vir, 7. quæst. 1. Vnde delinquit ecclesia, quæ in talem consentit, vt in sponsum, vel Prælatum; & idcirco non debet eligi,
11 vt hic. At vbi quis consentit postulando, non in eum tanquam in sponsum consentit, sed in voluntate superioris rem totam, & consensum suum ponit, & ita eius consensus liber non est, cum ab alieno arbitrio non habito, sed habendo dependeat, cap. Super eo, & cap. Per tuas,
12 infra de condit. apposit. Postulatus verò si consentiat hoc ipso tanquam ambitiosus cassatur in Curia, vt attestantur Host. hic in princip. in verb. Volatum, & Ioan. Andr. num. 2. in eod. verb. Itaque iure optimo constitutum est, vt Episcopus sit postulandus, non autem eligendus, nec eius electio confirmanda.

13 Et ex his cum actum fuerit in S. Congregatione rerum consistorialium, an sit confirmanda electio de persona R. P. D. Ioannis à Sapa Episcopi de Nauca in Patriarcham Antiochenum nationis Maronitarum ab Archiepiscopis, Episcopis, & clero facta more illius gentis, & secundum antiquos Canones, vt cap. Qui Episcopus §. Cum in his 34. dist. cap. 1. 63. dist. cum simil. Die 6. Augusti 1649. sacra Congregatiò censuit non esse locum confirmationi, sed Episcopum posse per Sanctissimum absolui à vinculo ecclesiæ de Nauca, quo tenetur, & transferri ad Ecclesiam Patriarchalem Antiochiæ Maronitarum, ita à Sanctitatis suæ prædecessoribus pluries factum fuit.

14 Adde quod Benedictus, XI. in extrauag. Sancta Romana, de elect. considerans ciuitates omnes quatuor Patriarchalium sedium, nempe Constantinopolitanæ, Alexandrinæ, Anthiochenæ, & Hierosolymitanæ aut esse destructas, aut occupatas ab infidelibus, vel à schismaticis detineri, ipsarum Capitulis, seu Canonicis dispersis, statuit, vt quandiu ciuitates ipsæ schismaticorum, aut infidelium subsunt, aut suberunt ditioni, aut detinebuntur per eos, Canonici dictarum Patriarchalium sedium, cum earum aliquam vacare contigerit, ad electionem, postulationem, seu quamuis prouisionem de perficiendo sibi Patriarcha nullo modo procedant, quousque ad Apostolicæ Sedis notitiam perducatur, decernens irritum, & inane si secus factum fuerit, licet illa extrauagans à quibusdam intelligatur de Patriarchis Latinis, non autem de Græcis.

Vlti-

15 Vltimò nota, ex fine tex. aliud esse postula-
tionem, aliud electionem: nam postulatio est
quædam gratiæ petitio à superiore facta de pro-
mouendo aliqnem ad Prælationem, ad quam
de iure communi propter defectum aliquem, vel
impedimentum eligi, seu promoueri non pote-
rat, vt diffinit Abb. supra in rubrica, num. 1.
vel secundum Host. hic num. 3. Postulatio est
alicuius personæ, quæ eligi prohibetur, non pro-
pter vitium; sed propter defectum, ad eligendum,
16 seu promouendū concors petitio, Et ex hoc patet
criminosum postulari non debere, cum propter
vitium eligi prohibeatur, c. 1. §. Nos igitur supr.
eod. & cap Cum in cunctis. §. 1. ibi; Qui etiam
vita, &c, infra, de elect. Host. hic dicto num. 3.
Butr. num. 16. Imol. num, 4. & alij communi-
ter, & idem Host. in dicto cap. 1. num. 10. licet
ibi Innocent. contrarium senserit, vnde sicut per-
iurus, inobediens, incontinens eligi prohibetur,
vt cap Querelam, infra de iureiur. cap. Vt lenio-
rum, de vita & honest. clericor. cap. Dudum, &
cap. Cum in cunctis, de elect. ita & postulari,
vt in dicto cap. 1. & 2. supra eod. & cap. Scri-
ptum, infra de election. sed quando non propter
17 vitium, sed propter defectum prohibetur eligi,
tunc postulatur, veluti si patiatur defectum or-
dinis, quia laicus est, vel sit in minoribus ordi-
nibus constitutus. cap. A multis. infra de ætat.
& qualit. vel si patiatur defectum natalium, cap.
Innotuit, infra de elect. vel ætat. vt cap. Cum no-
bis olim eod. tit. vel defectum consensus, quia
Episcopus est, vt hic, & in cap. Bonæ 1. & 2.
supra eod. & idem in alijs sicut sunt serui, liberti,
filij familias, adscriptitij, obligati ex publica ad-
ministratione, bigami, corpore vitiati, Chi-
rurgi, Medici, infames, publici pœnitentes, &
alij plurimi, de quibus hic latissimè, per Innoc.
à num. 1. vsque in fin. & Petr. de Anch. num. 1.
col. 2. vers. Quæritur hic communiter, licet
18 permisceant etiam criminosos, qui vt prædixi-
mus, sicut sunt propter vitium ineligibiles, ita
& impostulabiles, vt homicidæ, nisi specialis-
sima gratia, secundum Imol. hic num. 4. post
med. vers. Et per hoc potest apparere, & dum-
modo pœnitentiam egeriut, vt per Anch. col. 3.
in princ. vers. Et omnes prædicti sunt postulandi
19 si egerint pœnitentiam. Circa hoc tamen vide
distinctionem Antonij de Butrio num. 16. Electiò
verò est alicuius personæ ad Prælationem, vel
fraternam societatem canonicè facta vocatio,
secundum Abbatem supra in rubrica, num. 2.
Atque ita electiò innititur iuri communi,
postulatio autem gratiæ; Butr. hic numer. 9.
In quibus autem conueniant electio postu-
latio, & nominatio, posui latissimè in cap.
Bonæ, il secundo supra eod. à num. 39. vsque
ad num. 57. & in quibus differant à 57. vsque ad
num. 79.

Explicit pars prima libri primi Decretalium.

